TÜRK MEDENİ KANUNU

AİLE HUKUKU ŞERHİ

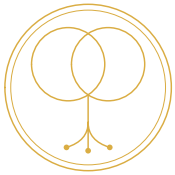
Evlenme · Boşanma

MADDE 118 – 184

CİLT

I

Av. Aydın AYDAR · Av. Murat AYDAR · Av. Eren AYDAR

TÜRK MEDENİ KANUNU

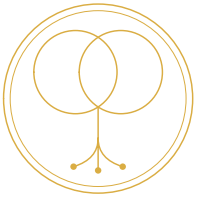
Aile Hukuku *Şerhi*

Cilt I

Av. Aydın AYDAR

1962 yılında doğdu. 1986 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun oldu; 1988'den bu yana İstanbul Barosuna kayıtlı olarak avukatlık yapmaktadır. Meslek hayatının ilk döneminde bankacılık ve holding şirketlerinde uzun yıllar hukuk müşavirliği ve hukuk direktörlüğü görevlerinde bulundu. 1999 yılında kendi avukatlık ofisini kurarak çalışmalarını aile hukukuna, özellikle boşanma davalarına yöneltti. Otuz yılı aşkın süredir anlaşmalı ve çekişmeli boşanma, nafaka, velayet ve mal rejiminin tasfiyesine ilişkin davalar yürütmektedir. *Boşanma Avukatı Aydın Aydar'ın Anıları* ve *Anlaşmalı Boşanma Davası* adlı kitapların yazarıdır.

Av. Aydın Aydar'ın diğer eserleri: *Boşanma Avukatı Aydın Aydar'ın Anıları* · *Anlaşmalı Boşanma Davası*

TÜRK MEDENİ KANUNU

Aile Hukuku

Şerhi

Madde Metni · Gerekçe · Açıklamalar
Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi Kararları

CİLT I

Madde 118–184

Sayfa 1–854

Av. Aydın AYDAR

Av. Murat AYDAR

Av. Eren AYDAR

[YAYINEVİ]

İstanbul · 2026

ESERİN PLANI

I — CİLT I · MADDE 118–184 · BU CİLT
Evlenme · Boşanma

II — CİLT II · MADDE 185–281
Evliliğin Genel Hükümleri · Eşler Arasındaki Mal Rejimi

III — CİLT III · MADDE 282–334
Soybağının Kurulması · Evlât Edinme · Soybağının Hükümleri

IV — CİLT IV · MADDE 335–395
Velâyet · Çocuk Malları · Aile

V — CİLT V · MADDE 396–437
Vesayet Düzeni · Kısıtlama · Vasinin Atanması

VI — CİLT VI · MADDE 438–494
Vesayetin Yürütülmesi · Vesayetin Sona Ermesi

Türk Medeni Kanunu Aile Hukuku Şerhi — Cilt I (m. 118–184)
Av. Aydın Aydar · Av. Murat Aydar · Av. Eren Aydar

© 2026, Yazarlar. Bu eserin tüm yayın hakları yazarlarına aittir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca, kaynak gösterilerek yapılacak kısa alıntılar dışında eserin tamamı ya da bir bölümü, yazarların yazılı izni olmaksızın hiçbir yöntemle çoğaltılamaz, basılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Elektronik sürüm — Ekim 2026
İnternet — avukataydinaydar.com

Eserde mevzuat ve içtihat 23 Ekim 2026 tarihi itibarıyla dikkate alınmıştır. Kanun adı belirtilmeden anılan maddeler 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'na aittir.

Bu eser genel bilgi verme amacı taşır; somut uyuşmazlıklarda hukuki danışmanlığın yerini tutmaz.

ÖNSÖZ

1988 yılında İstanbul Barosuna kaydolup cübbeyi ilk kez giydiğimde, meslek hayatımın bu kadar büyük bir bölümünü aile hukukuna ayıracağımı tahmin etmiyordum. İlk yıllarım bankacılığın ve şirketler dünyasının sözleşmeleri, teminatları ve takip dosyaları arasında geçti. O dönemin bana kazandırdığı düzen ve titizlik, sonraki bütün çalışmalarımın temelini oluşturdu. Ancak zamanla asıl yerimin, insanların hayatlarının en kırılgan anında yanlarında durmak olduğunu anladım. Otuz yılı aşkın süredir aile hukuku alanında dava yürütüyorum. Bu yıllar boyunca nişanın bozulmasından boşanmaya, nafakadan velayete, ziynet alacağından mal rejiminin tasfiyesine kadar sayısız uyuşmazlıkta müvekkillerimle birlikte adliye koridorlarını adımladım.

Aile hukuku, hukukun belki de en insani alanıdır. Bir boşanma dosyasının içinde yalnızca dilekçeler ve tutanaklar yoktur; yarım kalmış umutlar, geleceği tartışılan çocuklar, yıllar içinde birlikte kurulmuş bir hayatın paylaşımı vardır. Bu dosyalar bana, doğru hukuki sonuca ulaşmanın kanun metnini ezbere bilmekten ibaret olmadığını öğretti. Kanun metnini, o metnin hangi ihtiyaçla ve hangi gerekçeyle yazıldığını ve Yargıtay'ın yıllar içinde ona verdiği anlamı birlikte okumak gerekir. Aynı hüküm, gerekçesi bilinmeden okunduğunda başka, içtihatla birlikte okunduğunda bambaşka bir anlam kazanabilir.

Uygulamada en sık karşılaştığım güçlük, bu üç kaynağın birbirinden kopuk olmasıydı. Kanun metni bir yerde, gerekçe Meclis tutanaklarının binlerce sayfası arasında, kararlar ise çeşitli veri tabanlarına dağılmış hâlde bulunur. Bir avukatın ya da hâkimin tek bir madde hakkında sağlam bir kanaate ulaşabilmesi için saatlerce araştırma yapması gerekir; hakkını öğrenmek isteyen vatandaş için ise bu yol çoğu zaman kapalıdır. Elinizdeki eser, bu dağınıklığı gidermek ve her maddeyi kendi bütünlüğü içinde, tek bir yerde sunmak amacıyla hazırlandı.

Çalışmanın ilk hâli, okurlarımızla madde madde paylaştığımız açıklamalardı. Gördüğümüz ilgi ve bize ulaşan sorular, bu birikimi daha düzenli, daha kalıcı ve basılı bir eser hâline getirmemiz gerektiğini gösterdi. Eserde Türk Medeni Kanunu'nun aile hukukunu düzenleyen İkinci Kitabı (m. 118–494) madde sırasıyla ele alınmaktadır. Her maddenin başında resmî metin, ardından Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan tasarının gerekçesi ve 743 sayılı Türk Kanunu Mede-

nisindeki karşılığı yer almaktadır. Açıklamalar bölümünde hüküm fıkra fıkra incelenmiş, uygulamada sık karşılaşılan durumlar tablolar hâlinde özetlenmiştir. Her maddenin sonunda ise ilgili Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi kararları; uyuşmazlığın özeti, karar metninden aynen alıntı ve değerlendirmeyle birlikte verilmiştir.

Bu eseri hazırlarken kendimize değişmez bir kural koyduk: Metindeki her tespit ya bir kanun hükmüne ya da künyesiyle gösterilen bir yargı kararına dayanmalıdır. Kararlar resmî veri tabanlarındaki tam metinlerinden tek tek okunarak özetlenmiş, alıntılar karar metinlerinden aynen aktarılmıştır. Kaynağı gösterilemeyen hiçbir görüşe, dayanaktan yoksun genellemelere metinde yer verilmemiştir. Okurun, okuduğu her cümlenin nereden geldiğini görebilmesini ve dilerse kaynağına kendisinin de ulaşabilmesini istedik.

Eseri yazarken iki okuru birlikte düşündük: dosyasını hazırlayan avukatı ve hâkimi, bir de hakkını öğrenmek isteyen vatandaşı. Bu nedenle dili olabildiğince sade tutmaya, teknik kavramları ilk geçtikleri yerde açıklamaya, dikkat edilmesi gereken noktaları ve uygulamaya dönük önerileri ayrı kutularda göstermeye özen gösterdik. Hukuk dilinin ağırlığı, bir annenin ya da babanın çocuğu hakkındaki hakkını anlamasının önünde bir engel olmamalıdır.

Bu eserin benim için ayrı bir anlamı var. Meslek hayatım boyunca yaşadığım en büyük mutluluklardan biri, iki oğlumun da hukuku seçmesi ve aynı cübbeyi giymesi oldu. Elinizdeki kitap, oğullarım Av. Murat Aydar ve Av. Eren Aydar ile birlikte yürüttüğümüz uzun bir emeğin ürünüdür. Murat, yeni kuşak avukatlığın dinamizmini ve teknolojinin sunduğu imkânları bu çalışmaya taşıdı. Çok sayıda kararın taranmasında, künyelerin resmî metinlerle tek tek karşılaştırılmasında ve metnin defalarca yeniden okunmasında gösterdiği sabır olmasaydı, eser bu derinliğe ulaşamazdı. Ailemizin en genç hukukçusu Eren ise dijital kaynaklara olan ilgisi ve bitmeyen merakıyla araştırmanın her aşamasına katkı sundu; güncel gelişmeleri izlemedeki titizliği, eserin bugünün hukukunu yansıtmasını sağladı. Kendi mesleki birikimimi oğullarımın emeği ve heyecanıyla aynı sayfalarda buluşturabilmek, bir baba olarak benim için tarif edilmesi güç bir gurur ve mutluluktur. Her ikisine de gösterdikleri özveri, sabır ve katkı için yürekten teşekkür ediyorum.

Otuz yılı aşkın süre boyunca bana dosyalarını ve en mahrem sırlarını emanet eden müvekkillerime ayrıca teşekkür borçluyum; bu kitabın her sayfasında onlardan öğrendiklerimin izi vardır. Birlikte çalıştığım meslektaşlarıma, duruşma salonlarında karşılaştığım hâkimlerimize ve karşı taraf vekillerine, bana aile hukukunun farklı yüzlerini gösterdikleri için minnettarım. Bu uzun çalışma boyunca sabırla yanımızda duran ailemize de gönülden teşekkür ederim.

Aile hukuku yaşayan bir alandır; kanun değişiklikleri, Anayasa Mahkemesinin iptal kararları ve Yargıtay'ın yeni içtihatlarıyla sürekli yenilenir. Eserde mevzuat ve içtihat Ekim 2026 itibarıyla dikkate alınmıştır. Okurlarımızın eleştiri, öneri ve katkıları, sonraki baskılarda eseri daha da geliştirmemize yol gösterecektir. Bu eserin, adaletin aile içindeki en hassas uyuşmazlıklarda da yerini bulmasına küçük de olsa bir katkı sunmasını dilerim.

İstanbul, Ekim 2026

Av. Aydın AYDAR

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ v

KISALTMALAR xxi

ESERİN KULLANIMI xxiii

İKİNCİ KİTAP · AİLE HUKUKU 1

BİRİNCİ KISIM · EVLİLİK HUKUKU 3

BİRİNCİ AYIRIM · NİŞANLILIK 5

Madde 118 · Nişanlanma 6
- I. Genel Olarak 8
- II. Nişanlanmanın Kurulması (m. 118/1) 8
- III. Geçerli Bir Nişanın Bulunmaması 10
- IV. Küçük ve Kısıtlının Nişanlanması (m. 118/2) 11
- V. Nişanlılığın Sona Ermesi ve Sonuçlarına Genel Bakış 14
- VI. Usule İlişkin Meseleler 14
- VII. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar 15
- ◆ *İçtihatlar* 16

Madde 119 · Dava hakkının bulunmaması 21
- I. Genel Olarak 23
- II. Evlenmeye Zorlama Yasağı (m. 119/1) 24
- III. Cayma Tazminatı ve Ceza Şartının Dava Edilememesi (m. 119/2) 26
- IV. Başlık Parası 27
- V. Düğün Salonu ve Organizasyon Sözleşmeleri 28
- VI. Usule İlişkin Meseleler 29
- VII. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar 29
- ◆ *İçtihatlar* 30

Madde 120 · Maddî tazminat 35
- I. Genel Olarak 37
- II. Maddi Tazminatın Şartları (m. 120/1) 37
- III. Ana ve Babanın ve Onlar Gibi Davrananların Hakkı (m. 120/2) 40
- IV. Usule İlişkin Meseleler 41
- V. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar 41
- ◆ *İçtihatlar* 42

Madde 121 · Manevî tazminat 47
- I. Genel Olarak 49
- II. Manevi Tazminatın Şartları 49
- III. Manevi Tazminatın Miktarı ve Ödeme Biçimi 51

IV. Talep Hakkına Sahip Olanlar 52
V. Nişan Dışında Evlenme Vaadi: Genel Hükümler 52
VI. Görevli Mahkeme, Zamanaşımı ve Kanun Yolu 52
VII. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar 53
◆ *İçtihatlar* 53

Madde 122 · Hediyelerin geri verilmesi 57
I. Genel Olarak 59
II. Birinci Fıkra: Geri Verilecek Hediyeler, Taraflar ve Koşullar 60
III. İkinci Fıkra: Aynen, Mislen ya da Sebepsiz Zenginleşme 62
IV. Hediyeleri Kendiliğinden Geri Almak: Ceza Sorumluluğu 62
V. Geçerli Nişan Yoksa: Bağışlama Hükümleri 63
VI. Görevli Mahkeme, Zamanaşımı ve Kanun Yolu 63
VII. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar 63
◆ *İçtihatlar* 64

Madde 123 · Zamanaşımı 68
I. Genel Olarak 69
II. Bir Yıllık Süreye Tabi Davalar 70
III. Sürenin Başlangıcı 70
IV. Zamanaşımı Bir Def'idir: Hâkim Kendiliğinden Gözetmez 71
V. Zamanaşımının Kesilmesi 72
VI. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar 72
◆ *İçtihatlar* 73

İKİNCİ AYIRIM · EVLENME EHLİYETİ VE ENGELLERİ 77

Madde 124 · Yaş 78
I. Genel Olarak 80
II. Birinci Fıkra: On Yedi Yaş Kuralı 80
III. İkinci Fıkra: On Altı Yaşında Mahkeme İzni 81
IV. Yaş Koşuluna Uyulmadan Yapılan Evlenme 82
V. Çocuk Yaşta Evlilik: Anayasal ve Uluslararası Boyut 83
VI. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar 84
◆ *İçtihatlar* 84

Madde 125 · Ayırt etme gücü 88
I. Genel Olarak 89
II. Ayırt Etme Gücünün Anlamı ve Aranacağı An 90
III. Sürekli ve Geçici Yoksunluk: İki Farklı Sonuç 90
IV. Akıl Hastalığı: 133. Madde ve Sağlık Kurulu Raporu 91
V. Mutlak Butlan Davası ve Mirasçılar 91
VI. Ayırt Etme Gücünün İspatı 92
VII. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar 93
◆ *İçtihatlar* 93

Madde 126 · Küçükler hakkında 97
I. Genel Olarak 98
II. Yasal Temsilci 99
III. İznin Veriliş Biçimi 100
IV. On Yedi Yaşında Evlenmek: Mahkeme Kararı Gerekmez 100
V. İzin Olmadan Evlenmenin Sonuçları 100
VI. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar 101
◆ *İçtihatlar* 102

Madde 127 · Kısıtlılar hakkında 105
I. Genel Olarak 106
II. Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Hak ve Vasinin İzni 107
III. İznin Veriliş Biçimi 107
IV. Vasi İzin Vermezse: Mahkemeye Başvurma 108
V. Ayırt Etme Gücü ve Akıl Hastalığı: İzin Tek Başına Yetmez 108
VI. İzinsiz Evlenmenin Sonuçları 109
VII. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar 109
◆ *İçtihatlar* 110

Madde 128 · Mahkemeye başvurma 113
I. Genel Olarak 115
II. 124/2 İzni ile 128 İzni Arasındaki Fark 115
III. Yasal Temsilcinin Dinlenmesi 116
IV. Haklı Sebep Kavramı 116
V. Yargılama: Görevli Mahkeme, Taraflar ve Sonuç 117
VI. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar 117
◆ *İçtihatlar* 118

Madde 129 · Hısımlık 121
I. Evlenme Yasağının Kapsadığı Kişiler 123
II. Yasak Kapsamı Dışında Kalan Kişiler 123
III. Kayın Hısımlığı: Evlilik Sona Erse de Yasak Sürer 124
IV. Evlat Edinmede Evlenme Yasağı 125
V. Nüfus Kaydında Hısım Görünme 125
VI. Yasağa Aykırı Evliliğin Sonuçları 126
VII. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar 126
◆ *İçtihatlar* 127

Madde 130 · Genel olarak 131
I. Genel Olarak 132
II. Evliyken Yapılan Evlilik: Mutlak Butlan ve Suç 133
III. Yurt Dışında Boşanma: Tanıma ve Nüfusa Tescil 133
IV. Önceki Evlilik Sonradan Sona Erse: İyiniyetli Eşin Korunması 134
V. Butlanın Sonuçları 135
VI. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar 136
◆ *İçtihatlar* 136

Madde 131 · Gaiplik durumunda 140
I. Genel Olarak 142
II. Gaiplik Kararı İçin Şartlar 142
III. Evliliğin Feshinin İstenmesi 143
IV. Fesihten Sonra: Yeniden Evlenme ve Diğer Sonuçlar 143
V. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar 144
◆ *İçtihatlar* 144

Madde 132 · Kadın için bekleme süresi 147
I. Genel Olarak 149
II. Sürenin Başlangıcı 149
III. Bekleme Süresinin Kaldırılması Davası 150
IV. Bekleme Süresi ve Çocuğun Soybağı 150
V. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar 151
◆ *İçtihatlar* 151

Madde 133 · Akıl hastalığı 154
I. Genel Olarak 155
II. Evlenmeden Önce: Rapor Şartı 156
III. Evlendikten Sonra: Mutlak Butlan Davası 157
IV. Engelli Hakları Sözleşmesi ve Evlenme Hakkı 157
V. Butlan ile Boşanmanın Ayrımı 158
VI. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar 158
◆ *İçtihatlar* 159

ÜÇÜNCÜ AYIRIM · EVLENME BAŞVURUSU VE TÖRENİ 163

Madde 134 · Başvuru makamı 164
I. Genel Olarak 166
II. Yetkili Memur Önünde Evlenme 167
III. Yabancılarla ve Yurt Dışında Evlenme 167
IV. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar 168
◆ *İçtihatlar* 169

Madde 135 · Şekli 172
I. Genel Olarak 173
II. Başvuruda Vekil Olur, Törende Olmaz 174
III. Beyannamenin Önemi 174
IV. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar 175
◆ *İçtihatlar* 175

Madde 136 · Belgeler 178
I. Aranan Belgeler 179
II. Yönetmelikteki Ayrıntılar 180
III. Belge Eksikliğinin Sonuçları 181
IV. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar 181
◆ *İçtihatlar* 182

Madde 137 · Başvurunun incelenmesi ve reddi 184
I. Genel Olarak 186
II. Ret Kararı 186
III. Evlenmeye İtiraz 187
IV. Evlendirme Memurunun Sorumluluğu 187
V. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar 188
◆ *İçtihatlar* 188

Madde 138 · Redde itiraz ve yargılama usulü 191
I. Genel Olarak 193
II. 2011 Değişikliği: Savcının Hazır Bulunma Şartı 193
III. Ret Sebebine Göre İzlenecek Yol 194
◆ *İçtihatlar* 194

Madde 139 · Evlenme izni 197
I. Genel Olarak 199
II. Gün ve Saat Bildirimi ile İzin Belgesinin Ayrımı 199
III. Altı Aylık Süre ve Süre Geçerse 200
IV. İzin Belgesinin Sahte Kimlikle Alınması ve Kötüye Kullanılması 201
V. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar 201
◆ *İçtihatlar* 202

Madde 140 · Evlenmenin yapılamaması 205
I. Genel Olarak 206
II. Tören Günü Ortaya Çıkan Engeller ve İtirazlar 207
III. Koşullar Eksikken Kıyılan Nikâhın Akıbeti 208
IV. Memurun Sorumluluğu 208
V. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar 209
◆ *İçtihatlar* 210

Madde 141 · Tören yeri 213
I. Genel Olarak 214
II. Evlendirme Dairesi Dışında Nikâh 215
III. Tanıklar 216
IV. Hastanede ve Cezaevinde Nikâh 216
V. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar 217
◆ *İçtihatlar* 217

Madde 142 · Törenin şekli 220
I. Genel Olarak 221
II. Sözlü Cevap Verilemeyen Durumlar 222
III. Evliliğin Kurucu Unsurları ve Yokluk 222
IV. İmza ve Evlenme Kütüğü 223
V. Vekâletle Evlenme 224
VI. Memurun Sorumluluğu 224
◆ *İçtihatlar* 224

Madde 143 · Aile cüzdanı ve dinî tören 228
I. Genel Olarak 230
II. Aile Cüzdanı 230
III. Dinî Tören ve Medeni Nikâh Esası 230
IV. İmam Nikâhının Hukuki Sonuçları 231
◆ *İçtihatlar* 232

Madde 144 · Yönetmelik 235
I. Genel Olarak 236
II. Evlendirme Yönetmeliği'nin Bölümleri 237
III. Evlenmenin Nüfusa Bildirimi ve Tescili 237
IV. Evlenme Başvurusunda Mal Rejimi Bildirimi 238
V. Yönetmelik ve Memurun Yetkisi 238
◆ *İçtihatlar* 239

DÖRDÜNCÜ AYIRIM · BATIL OLAN EVLENMELER 241

Madde 145 · Sebepleri 243
I. Genel Olarak 245
II. Mutlak Butlan, Nispi Butlan, Yokluk ve Boşanma 245
III. Sınırlı Sayım İlkesi ve Muvazaalı Evlilik 246
IV. Evlenme Sırasında Evli Olma 246
V. Diğer Sebepler 247
◆ *İçtihatlar* 247

Madde 146 · Dava açma görevi ve hakkı 250
I. Genel Olarak 251
II. Cumhuriyet Savcısının Görevi 252
III. "İlgili" Kavramı 252

IV. Davalı Sıfatı 253
◆ *İçtihatlar* 253

Madde 147 · Dava hakkının sınırlanması veya kalkması 256
I. Genel Olarak 258
II. Sona Ermiş Evlilikte Mutlak Butlan 258
III. Ayırt Etme Gücünü Kazanan veya İyileşen Eş 259
IV. İyiniyetli İkinci Eş 259
◆ *İçtihatlar* 260

Madde 148 · Ayırt etme gücünden geçici yoksunluk 264
I. Genel Olarak 265
II. Geçici ve Sürekli Yoksunluk 266
III. Dava Hakkı ve Dava Süresi 267
◆ *İçtihatlar* 267

Madde 149 · Yanılma 270
I. Genel Olarak 271
II. Önemli Nitelikte Yanılma: Yargıtay Uygulaması 272
III. İptal Davası ile Boşanma Davasının Ayrımı 273
◆ *İçtihatlar* 273

Madde 150 · Aldatma 276
I. Genel Olarak 278
II. Gizlenen Hastalık: Yargıtay'ın Aradığı Şartlar 278
III. Aldatmanın Sınırları 279
◆ *İçtihatlar* 279

Madde 151 · Korkutma 283
I. Genel Olarak 284
II. Korkutmanın İspatı 285
III. İptal ve Boşanma Talebi Birlikte 285
◆ *İçtihatlar* 286

Madde 152 · Hak düşürücü süre 289
I. Genel Olarak 290
II. Sürenin Hesaplanması 291
III. Hak Düşürücü Sürenin Sonuçları 292
IV. İspat 292
◆ *İçtihatlar* 292

Madde 153 · Yasal temsilcinin dava hakkı 296
I. Genel Olarak 297
II. İptali Engelleyen Olaylar 298
III. Usul 299
◆ *İçtihatlar* 300

Madde 154 · Bekleme süresine uymama 304
I. Genel Olarak 305
II. Süre Dolmadan Evlenmenin Sonuçları 306
◆ *İçtihatlar* 307

Madde 155 · Şekil kurallarına uymama 310
I. Genel Olarak 311
II. Memur Önünde Yapılan İrade Açıklamasının İspatı 312

◆ *İçtihatlar* 313

Madde 156 · Genel olarak 317
I. Genel Olarak 318
II. Karar Kesinleşinceye Kadar Evliliğin Sonuçları 319
◆ *İçtihatlar* 320

Madde 157 · Çocuklar yönünden 325
I. Genel Olarak 326
II. Velayet, Kişisel İlişki ve Nafaka 327
III. Soybağı 328
◆ *İçtihatlar* 328

Madde 158 · Eşler yönünden 331
I. Genel Olarak 332
II. İyiniyetin Değerlendirilmesi 333
III. Mal Rejimi, Tazminat, Nafaka ve Soyadı 334
◆ *İçtihatlar* 334

Madde 159 · Mirasçıların dava hakkı 339
I. Genel Olarak 340
II. İyiniyetin Değerlendirilmesi 341
III. Mirasçılık Belgesi Davasıyla İlişkisi 342
◆ *İçtihatlar* 342

Madde 160 · Yetki ve yargılama usulü 346
I. Genel Olarak 347
II. Yetki 348
III. İspat ve Yargılama 348
◆ *İçtihatlar* 349

İKİNCİ BÖLÜM · BOŞANMA 353

Madde 161 · Zina 356
I. Genel Olarak 357
II. Zina Sayılan Davranışlar 359
III. Sürelerin Hesaplanması 361
IV. Zinanın İspatı 361
V. Dava Yalnız Zinaya Dayanıyorsa 363
VI. Af ve Dava Sırasında Zina 363
VII. Kusur, Tazminat ve Nafaka 364
VIII. Zinanın Mal Paylaşımına Etkisi 365
IX. Eşin İlişki Yaşadığı Üçüncü Kişiye Karşı Tazminat Davası 366
X. Zina ve Velayet 366
XI. Boşanma Davası Sürerken Eş Ölürse 367
◆ *İçtihatlar* 368

Madde 162 · Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış 383
I. Genel Olarak 385
II. Hayata Kast Kavramı 386
III. Pek Kötü Davranış Kavramı 387
IV. Ağır Derecede Onur Kırıcı Davranış Kavramı 387
V. Kast ve Ayırt Etme Gücü 388
VI. Süre ve Af 388

VII. Deliller 389
VIII. Dava Yalnız 162'ye Dayanıyorsa 389
IX. Kusur, Tazminat ve Nafaka 390
X. Hayata Kastın Mal Paylaşımına Etkisi 391
XI. Boşanma Davası Sürerken Eş Ölürse 391
◆ *İçtihatlar* 392

Madde 163 · Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme 403
I. Genel Olarak 405
II. Sebebin Mutlak veya Nispî Niteliği 406
III. Küçük Düşürücü Suç Kavramı 407
IV. Suç Evlenmeden Önce İşlenmişse 409
V. Ceza Davası Sonuçlanmadan Karar Verilmesi 409
VI. Haysiyetsiz Hayat Sürme Kavramı 410
VII. "Her zaman" Dava Hakkı ve Af 412
VIII. 161, 162 ve 166 ile İlişkisi 412
IX. Kusur, Tazminat ve Nafaka 413
X. Velayet ve Kişisel İlişki 414
XI. Suç İşlemenin Mal Paylaşımına Etkisi 415
XII. Boşandıktan Sonra Haysiyetsiz Hayat: Nafakanın Kaldırılması 415
◆ *İçtihatlar* 416

Madde 164 · Terk 429
I. Genel Olarak 432
II. Terk Kavramı 433
III. Terke Zorlama ve Dönmeyi Engelleme 434
IV. Süreler: Altı Ay, Dört Ay, İki Ay 435
V. İhtarı Yapacak Makam: Mahkeme ve Noter 436
VI. İhtarın Geçerlilik Şartları 437
VII. Davet Edilen Konut Bağımsız Olmalı 438
VIII. İhtarın Samimi Olması 439
IX. Haklı Sebep ve İspat Yükü 439
X. İhtar ve Af 441
XI. Evlilik Birliğinin Sarsılması Davasında Evi Terkin Kusur Değeri 441
XII. Kusur, Tazminat ve Nafaka 442
◆ *İçtihatlar* 443

Madde 165 · Akıl hastalığı 456
I. Genel Olarak 458
II. Akıl Hastalığı Nedeniyle Boşanmanın Şartları 460
III. Resmî Sağlık Kurulu Raporu ve Adli Tıp 461
IV. Hastalığın Geçmesine Olanak Bulunmaması 462
V. Çekilmezliğin İspatı 462
VI. Madde Kapsamındaki Akıl Hastalıkları 463
VII. Davacı ve Davalı Sıfatı 464
VIII. Dava Ehliyeti, Vasi ve Vesayet Ön Sorunu 465
IX. Akıl Hastası Eşe Kusur Yüklenemez: 166 ile İlişkisi 466
X. Hastalığı Evlenmeden Önce Gizlemek 468
XI. Evlenme Sırasında Var Olan Hastalık: Butlan ve Boşanma Ayrımı 468
XII. Tazminat ve Nafaka 470
XIII. Velayet ve Kişisel İlişki 471
XIV. Mal Paylaşımı 472
◆ *İçtihatlar* 472

Madde 166 · Evlilik birliğinin sarsılması 489
I. Genel Olarak 493
II. Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması: Şartlar 495
III. Kusur Sayılan Davranışlar 495
IV. İspat: Tanık, İkrar ve Dilekçede Dayanılan Vakıalar 497
V. Mesajlar, Kayıtlar ve Hukuka Aykırı Delil 498
VI. Af ve Hoşgörü 499
VII. Dava Açıldıktan Sonraki Olaylar 499
VIII. Daha Ağır Kusurlu Eşin Davası ve İtiraz Hakkı (166/2) 500
IX. Anlaşmalı Boşanma (166/3) 501
X. Protokolün Kapsamı: Mal Rejimi, Ziynet ve Nafaka 502
XI. Fiili Ayrılık (166/4) 503
XII. Tazminat, Nafaka ve Mal Paylaşımı 504
◆ *İçtihatlar* 505

Madde 167 · Konusu 522
I. Genel Olarak 524
II. Davanın Konusu: Boşanma veya Ayrılık 525
III. Ayrılık Kararının Şartı: Boşanma Sebebinin İspatı 526
IV. Dava Yalnız Ayrılığa İlişkinse (TMK m. 170/2) 527
V. Boşanma İstemi Karşısında Ayrılık Kararı Verilmesi (TMK m. 170/3) 528
VI. Ayrılık Süresi (TMK m. 171) 529
VII. Ayrılık Süresince Eşlerin Durumu ve Ayrılığın Sonuçları 529
VIII. Ayrılık Süresi Bitince: Yeniden Boşanma Davası (TMK m. 172) 530
IX. İstemin Değiştirilmesi, Terditli İstem, Feragat ve Ölüm 532
X. Ayrılık Kararı ile TMK m. 197'deki Ayrı Yaşama Hakkı Arasındaki Fark 533
XI. Yabancılık Unsuru ve Ayrılık Yoluna Erişim 533
◆ *İçtihatlar* 534

Madde 168 · Yetki 553
I. Genel Olarak 555
II. Yetkili Mahkemeler: İki Seçenek ve Seçim Hakkı 556
III. Kesin Yetki Değildir: Mahkeme Kendiliğinden Yetkisizlik Kararı Veremez 557
IV. Yerleşim Yeri: Adres Kaydı, Nüfus Kaydı ve Fiilî Durum 558
V. Ayrılan Eşin Baba Evi ve Kadın Sığınma Evi 559
VI. Son Defa Altı Aydan Beri Birlikte Oturulan Yer 559
VII. Yetki İtirazı: Süre, Şekil ve İnceleme 560
VIII. Yetkisizlik Kararı ve Sonrası 560
IX. Farklı Yerlerde Açılan Boşanma Davaları ve Karşı Dava 561
X. Yabancılık Unsuru ve Yurt Dışında Yaşayan Eşler 561
XI. Diğer Davalarda Yetki 562
◆ *İçtihatlar* 563

Madde 169 · Geçici önlemler 580
I. Genel Olarak 582
II. Geçici Önlemlerin Niteliği: Re'sen, Dava Süresince, Geçici 583
III. Tedbir Nafakası: Yararlanan ve Ölçü 584
IV. Nafaka İstememek, Sonradan İstemek ve Feragat 585
V. Tedbir Nafakasının Başlangıcı ve Sona Ermesi 586
VI. Çocuklar: Tedbir Nafakası, Geçici Velayet ve Kişisel İlişki 587
VII. Barınma, Ev Eşyası ve Eşlerin Malları 588
VIII. Önlem Alacak Mahkeme: TMK m. 197 ve 6284 Sayılı Kanun ile İlişki 589
IX. Usul: Ara Karar, Hüküm ve Kanun Yolu 589

X. Yabancılık Unsuru ... 591
◆ *İçtihatlar* ... 591

Madde 170 · Boşanma veya ayrılık ... 605
I. Genel Olarak ... 607
II. Boşanma Sebebi İspatlanınca Hâkim Ne Yapar? (TMK m. 170/1) ... 608
III. Hesaba Katılacak Olgular ve Dava Tarihi Sınırı ... 609
IV. Taleple Bağlılık: Hâkimin Karar Verebileceği Konular ... 609
V. Boşanma Davasında Ayrılık Kararı: Olasılık ve Gerekçe (TMK m. 170/3) ... 610
VI. Kararın Kurulması ... 611
VII. Kesinleşme ve Evliliğin Sona Erdiği An ... 612
VIII. Yabancılık Unsuru ... 613
◆ *İçtihatlar* ... 613

Madde 171 · Ayrılık süresi ... 627
I. Genel Olarak ... 629
II. Ayrılık Ne Kadar Süreyle Verilir? (TMK m. 171, Birinci Cümle) ... 630
III. Sürenin Başlangıcı ve Hesaplanması (TMK m. 171, İkinci Cümle) ... 630
IV. Ayrılık Süresince Eşlerin Durumu ... 631
V. Süre Bitince Ne Olur? (TMK m. 172) ... 632
VI. Ayrılık Süresi ile Fiili Ayrılık Süresi (TMK m. 166/4) ... 633
◆ *İçtihatlar* ... 633

Madde 172 · Ayrılık süresinin bitimi ... 641
I. Genel Olarak ... 643
II. Süre Bitince Ayrılık Kendiliğinden Sona Erer (TMK m. 172/1) ... 644
III. Ortak Hayat Kurulmamışsa Her Eş Dava Açabilir (TMK m. 172/2) ... 645
IV. Hukuki Nitelendirme ve Yanlış Madde Gösterilmesi (HMK m. 33) ... 646
V. Boşanmanın Sonuçları: İlk Dava ve Ayrılık Süresi (TMK m. 172/3) ... 647
VI. Dava Sırasında Eşlerden Biri Ölürse ... 648
VII. TMK m. 172 ile Fiili Ayrılık (TMK m. 166/4) ... 648
◆ *İçtihatlar* ... 649

Madde 173 · Boşanan kadının kişisel durumu ... 658
I. Genel Olarak ... 660
II. Boşanınca Kadının Soyadı ve Kişisel Durumu (TMK m. 173/1) ... 661
III. Eski Eşin Soyadını Kullanma İzni (TMK m. 173/2) ... 662
IV. İzin Davasının Usulü, Yetkili Mahkeme, Davalı ve Süre ... 663
V. İznin Kaldırılması (TMK m. 173/3) ... 664
VI. Anayasa Mahkemesi ve Kadının Soyadı ... 665
VII. Boşandıktan Sonra Çocukların Soyadı ... 665
◆ *İçtihatlar* ... 666

Madde 174 · Maddî ve manevî tazminat ... 675
I. Genel Olarak ... 677
II. Maddi Tazminat (TMK m. 174/1) ... 678
III. Manevi Tazminat (TMK m. 174/2) ... 679
IV. Kusur ve Tazminat ... 680
V. Tazminatın Miktarı ve Denetimi ... 681
VI. Dava, Harç, Faiz ve Süre ... 681
VII. Eşin Birlikte Olduğu Üçüncü Kişiye Karşı Tazminat ... 682
◆ *İçtihatlar* ... 683

Madde 175 · Yoksulluk nafakası 693
I. Genel Olarak 695
II. Yoksulluk Nafakasının Şartları 696
III. Yoksulluğa Düşme ve Gelirin Değerlendirilmesi 697
IV. Kusurun Etkisi 698
V. Mali Güç ve Miktar 698
VI. Süresiz Nafaka, Başlangıç ve Ödeme 699
◆ *İçtihatlar* 700

Madde 176 · Tazminat ve nafakanın ödenme biçimi 709
I. Genel Olarak 711
II. Ödeme Biçimi: Toptan veya İrat 712
III. Kendiliğinden Kalkma: Yeniden Evlenme ve Ölüm 713
IV. Mahkeme Kararıyla Kaldırma 714
V. Borçlunun Ödeme Gücünü Yitirmesi 716
VI. Artırma ve Azaltma 717
VII. Gelecek Yıllar İçin Artış 717
VIII. Anlaşmalı Boşanma Protokolündeki Nafaka 718
IX. Usul 718
◆ *İçtihatlar* 719

Madde 177 · Yetki 730
I. Genel Olarak 732
II. Kapsama Giren Davalar 733
III. Farklı Yetki Kuralları Uygulanan Nafakalar 733
IV. Seçimlik Yetki, Kesin Yetki Değil 734
V. Yetki İtirazı 734
VI. Yerleşim Yerinin Belirlenmesi 735
VII. İcra Takibinde Yetki 736
◆ *İçtihatlar* 736

Madde 178 · Zamanaşımı 743
I. Genel Olarak 745
II. Kapsam: Bir Yıllık Süreye Tabi Davalar 746
III. Süreye Tabi Olmayan Alacaklar 746
IV. Sürenin Başlangıcı 747
V. Zamanaşımı Def'i 747
VI. Kusur ve Kesin Hüküm 748
◆ *İçtihatlar* 749

Madde 179 · Boşanma hâlinde 756
I. Genel Olarak 758
II. Uygulanacak Mal Rejimi 759
III. Mal Rejiminin Sona Ermesi ve Değer Tarihi 759
IV. Tasfiye Davası ve Boşanma Davası 760
V. Anlaşmalı Boşanma Protokolünde Mal Rejimi 761
VI. Zamanaşımı 761
◆ *İçtihatlar* 762

Madde 180 · Ayrılık hâlinde 768
I. Genel Olarak 770
II. Ayrılık Kararının Mal Rejimine Etkisi 771
III. Kaldırma İsteminin İleri Sürülmesi 771

IV. Mal Ayrılığına Geçiş (TMK m. 206) 772
V. Sona Erme, Tasfiye ve Yetki 773
VI. Yurt Dışında Verilen Ayrılık ve Mal Ayrılığı Kararları 773
◆ *İçtihatlar* 774

Madde 181 · Miras hakları 779
I. Genel Olarak 781
II. Boşanan Eşlerin Miras Hakları (TMK m. 181/1) 782
III. Boşanma Davası Sürerken Eşin Ölümü (TMK m. 181/2) 783
IV. Kusurun İspatı 784
V. Sonuçlar: Mirasçılık Belgesi ve Giderler 785
VI. Yurt Dışında Boşanma ve Miras 785
◆ *İçtihatlar* 786

Madde 182 · Hâkimin takdir yetkisi 793
I. Genel Olarak 795
II. Velayetin Verilmesinde Ölçütler 796
III. Çocuğun Görüşü 797
IV. Ortak Velayet 797
V. Kişisel İlişki 798
VI. İştirak Nafakası 799
◆ *İçtihatlar* 800

Madde 183 · Durumun değişmesi 807
I. Genel Olarak 809
II. Yeni Olgular ve Hâkimin Görevi 810
III. Velayetin Değiştirilmesinin Koşulları 810
IV. Davanın Usulü 811
V. İştirak Nafakası ve Kişisel İlişki 812
◆ *İçtihatlar* 813

Madde 184 · Boşanmada yargılama usulü 820
I. Genel Olarak 822
II. Vicdani Kanaat ve Delillerin Serbestçe Takdiri 823
III. Yemin Yasağı 824
IV. İkrar 825
V. Hukuka Aykırı Delil: Kayıtlar, Mesajlar ve Kameralar 826
VI. Dava Tarihinden Sonraki Olaylar 827
VII. Fer'î Sonuçlara İlişkin Anlaşmaların Onayı 827
VIII. Gizli Duruşma 828
IX. Delil Bildirme ve Silahların Eşitliği 829
◆ *İçtihatlar* 830

KARARLAR DİZİNİ 839

BAŞVURULAN RESMÎ KAYNAKLAR 854

KISALTMALAR

AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AYM	Anayasa Mahkemesi
B. No	Başvuru numarası
bkz.	bakınız
BK	818 sayılı (mülga) Borçlar Kanunu
CGK	Yargıtay Ceza Genel Kurulu
E.	Esas numarası
HD	Yargıtay Hukuk Dairesi
HGK	Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
HMK	6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	1086 sayılı (mülga) Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İİK	2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
K.	Karar numarası
m.	madde
MÖHUK	5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
RG	Resmî Gazete
s.	sayfa
S. Sayısı	TBMM Sıra Sayısı
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
TBK	6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
TMK	4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
YİBK	Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı
743 sayılı Kanun	743 sayılı (mülga) Türk Kanunu Medenisi
4787 sayılı Kanun	Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun
5395 sayılı Kanun	Çocuk Koruma Kanunu

6284 sayılı Kanun	Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun
6502 sayılı Kanun	Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
vd.	ve devamı

ESERİN KULLANIMI

Eser, Türk Medeni Kanunu'nun aile hukukunu düzenleyen İkinci Kitabını (m. 118–494) madde sırasıyla izler; bu cilt 118–184. maddeleri kapsar. Eser altı ciltten oluşur ve ciltler tek kutuda bir arada sunulur. Sayfa numaraları ciltler boyunca süreklidir. Her madde yeni bir sayfada başlar ve aynı düzende ilerler:

1. **Kanun metni.** Resmî metin, fıkra numaralarıyla birlikte lacivert zeminli kutuda verilir.
2. **Madde özeti ve temel kavramlar.** Maddenin özü ve metinde geçen teknik kavramlar kısaca açıklanır.
3. **Gerekçe ve tarihçe.** TBMM'ye sunulan tasarının gerekçesi, 743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılık ve maddenin değişiklik durumu gösterilir.
4. **Açıklamalar.** Hüküm fıkra fıkra incelenir; paragraflar dış kenardaki numaralarla (kenar numarası) sıralanır.
5. **İçtihatlar.** Her karar; künyesi, uyuşmazlığın özeti, karar metninden aynen alıntı ve değerlendirmeyle birlikte verilir.
6. **Bağlantılı hükümler.** Maddeyle birlikte okunması gereken diğer hükümler listelenir.

Atıf biçimi

Kararlar dipnotlarda "Yargıtay 2. HD, 17.09.2025, E. 2025/6945, K. 2025/7429" biçiminde, tablolarda ise kısaca "Yargıtay 2. HD, K. 2025/7429" biçiminde gösterilmiştir. Anayasa Mahkemesinin norm denetimi kararları esas ve karar numarasıyla, bireysel başvuru kararları başvurucunun adı ve başvuru numarasıyla anılmıştır. Kanun adı belirtilmeden anılan maddeler Türk Medeni Kanunu'na aittir. Esere atıfta madde ve kenar numarası birlikte gösterilebilir: *Aydar/Aydar/Aydar, TMK m. 118, Kn. 5.*

Kaynaklar

Kanun metinleri Mevzuat Bilgi Sistemi'nden, gerekçeler TBMM tutanak arşivinden, Yargıtay kararları Adalet Bakanlığının karar arama sisteminden, Anayasa Mahkemesi kararları Kararlar Bilgi Bankası'ndan alınmıştır. Alıntılar karar metinlerinden aynen aktarılmıştır. Kararlar, her cildin sonundaki Kararlar Dizininde mahkeme ve tarih sırasıyla listelenmiştir; son cildin sonundaki Genel Kararlar Dizini bütün ciltleri kapsar.

Renkli kutular ve sekmeler

DİKKAT

Hak kaybına yol açabilecek noktalar ve sık yapılan hatalar.

UYGULAMA NOTU

Dava hazırlığı, delil ve usule ilişkin pratik öneriler.

ÖRNEK

MADDE ÖZETİ

Kuralın somut bir olay üzerinde gösterilmesi.

Maddenin kısa ve bütünlüklü özeti.

Sayfaların dış kenarındaki renkli sekmeler bulunulan bölümü gösterir; sekmelerin rengi cildin kapak rengiyle aynıdır.

TÜRK MEDENİ KANUNU

İKİNCİ KİTAP

AİLE HUKUKU

Birinci Kısım · Evlilik Hukuku	m. 118–281
İkinci Kısım · Hısımlık	m. 282–395
Üçüncü Kısım · Vesayet	m. 396–494

"Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır."

ANAYASA M. 41/1

BİRİNCİ KISIM

EVLİLİK HUKUKU

Birinci Bölüm · Evlenme m. 118–160

Birinci Ayırım · Nişanlılık m. 118–123
İkinci Ayırım · Evlenme Ehliyeti ve Engelleri m. 124–133
Üçüncü Ayırım · Evlenme Başvurusu ve Töreni m. 134–144
Dördüncü Ayırım · Batıl Olan Evlenmeler m. 145–160

İkinci Bölüm · Boşanma m. 161–184

Üçüncü Bölüm · Evliliğin Genel Hükümleri m. 185–201

Dördüncü Bölüm · Eşler Arasındaki Mal Rejimi m. 202–281

Birinci Ayırım · Genel Hükümler m. 202–217
İkinci Ayırım · Edinilmiş Mallara Katılma m. 218–241
Üçüncü Ayırım · Mal Ayrılığı m. 242–243
Dördüncü Ayırım · Paylaşmalı Mal Ayrılığı m. 244–255
Beşinci Ayırım · Mal Ortaklığı m. 256–281

NİŞANLILIK

Birinci Ayırım · m. 118–123

Türk Medeni Kanunu nişanlılığı, Evlenme başlıklı Birinci Bölüm'ün ilk ayırımında, 118 ile 123. maddeler arasında altı maddede düzenlemiştir. Nişanlılık evlenmenin hazırlık aşamasıdır; ancak Kanun ona evlenmeye zorlama gücü tanımaz. Ayırımın hükümleri üç soruyu cevaplar: Nişan nasıl kurulur (m. 118), nişan hangi hakları doğurmaz (m. 119) ve nişan bozulduğunda taraflar birbirinden neleri isteyebilir (m. 120–123)?

Madde	Kenar başlığı	Özü
m. 118	Nişanlanma	Nişan evlenme vaadiyle kurulur; küçük ve kısıtlı, yasal temsilcinin rızası olmadıkça bağlı olmaz
m. 119	Dava hakkının bulunmaması	Kimse nişan nedeniyle evlenmeye zorlanamaz; cayma tazminatı ve ceza şartı dava edilemez
m. 120	Maddî tazminat	Haklı sebep olmaksızın nişanı bozan ya da bozulmasına yol açan taraf, evlenme amacıyla yapılan harcamaları uygun ölçüde karşılar
m. 121	Manevî tazminat	Nişanın bozulması yüzünden kişilik hakkı zedelenen taraf, kusurlu taraftan manevi tazminat isteyebilir
m. 122	Hediyelerin geri verilmesi	Nişan evlenme dışındaki bir sebeple sona erer se alışılmışın dışındaki hediyeler geri istenebilir
m. 123	Zamanaşımı	Nişanlılığın sona ermesinden doğan davalar, sona ermeden itibaren bir yılda zamanaşımına uğrar

Bir nişan uyuşmazlığında ilk soru her zaman aynıdır: Taraflar arasında 118. maddeye uygun, geçerli bir nişanlanma var mıdır? Geçerli bir nişan yoksa 119–123. maddelerdeki haklar doğmaz ve uyuşmazlık genel hükümlere göre çözülür. Ayırımın şerhi bu nedenle nişanın kuruluşuyla başlamaktadır.

MADDE

118 A. Nişanlanma

KANUN METNİ

(1) Nişanlanma, evlenme vaadiyle olur.
(2) Nişanlanma, yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça küçüğü veya kısıtlıyı bağlamaz.

MADDE ÖZETİ

Nişanlanma, bir kadın ile bir erkeğin birbirine evlenme vaadinde bulunmasıyla kurulur (m. 118/1). Kanun bu vaat için herhangi bir şekil öngörmemiştir: Tören, yüzük, yazılı belge ya da nişanın çevreye duyurulması geçerlilik şartı değil, yalnızca ispatı kolaylaştıran olgulardır. Ergin olmayan (küçük) ya da vesayet altındaki (kısıtlı) kişi, yasal temsilcisinin rızası olmadıkça nişanla bağlı olmaz (m. 118/2); rıza önceden izin veya sonradan icazet biçiminde verilebilir. Evli bir kişinin nişanlanması geçersizdir. Geçerli bir nişan yoksa 119–123. maddeler uygulanmaz; uyuşmazlık aile mahkemesinde değil, genel hükümler çerçevesinde asliye hukuk mahkemesinde görülür.

TEMEL KAVRAMLAR

Nişanlanma	Bir kadın ile bir erkeğin ileride birbiriyle evlenmeyi karşılıklı olarak vaat ettiği, aile hukukuna özgü sözleşme (m. 118/1).
Nişanlılık	Nişanlanmayla başlayan ve evlenme, ölüm ya da nişanın bozulmasıyla sona eren hukuki ilişki (m. 118–123).
Evlenme vaadi	Kişinin, karşı tarafla resmî (medeni) evlenme yapacağına ilişkin açık veya örtülü irade açıklaması.
Küçük	On sekiz yaşını doldurmamış ve evlenme ya da mahkeme kararıyla ergin kılınmamış kişi (m. 11, 12).
Kısıtlı	Mahkeme kararıyla vesayet altına alınmış ergin (m. 405–408).
Yasal temsilci	Küçük için velayet sahibi ana ve baba ya da vasi; kısıtlı için vasi (m. 342, 403).

İzin ve icazet

Yasal temsilcinin nişanlanmaya önceden verdiği onay "izin", sonradan verdiği onay "icazet"tir; Kanun ikisini de "rıza" kavramıyla karşılar.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 82 nci maddesini karşılamaktadır. Maddedeki "evlenmek" sözcüğü yerine "evlenme" sözcüğü kullanılmak suretiyle bu fıkra Türkçe yazım kurallarına uygun hâle getirilmiştir.
>
> Maddenin ikinci fıkrasında "kanunî mümessillerinin muvafakati" yerine "yasal temsilcilerinin rızası" kavramına yer verilmiştir. Bu yolla yasal temsilcisinin nişanlanmaya rızasının sadece izin şeklinde değil icazet şeklinde de olabileceği kabul edilmiştir.
>
> Maddenin ikinci fıkrasında Türkçemize yerleşmiş olan ve gerek yazılış gerek ifade biçimi bakımından daha elverişli bir sözcük olarak "yasal temsilci" sözcükleri kullanılmıştır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 62*

Gerekçeden anlaşıldığı üzere hüküm, önceki düzenlemeden anlam bakımından yalnızca ikinci fıkrada ayrılmaktadır. "Muvafakat" yerine "rıza" kavramının kullanılmasıyla, yasal temsilcinin nişanlanmadan sonra verdiği onayın (icazet) da nişanı bağlayıcı hâle getireceği tartışmaya yer bırakmayacak biçimde kabul edilmiştir.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Nişanlanma, evlenmek vadiyle olur.*
>
> *Nişanlanma, kanuni mümessilleri tarafından muvaffakat edilmedikçe küçük veya mahcuru ilzam etmez.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 82 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 82	4721 sayılı Kanun m. 118
Birinci fıkra	"Nişanlanma, evlenmek vadiyle olur."	"Nişanlanma, evlenme vaadiyle olur."
İkinci fıkra	"...kanuni mümessilleri tarafından muvaffakat edilmedikçe küçük veya mahcuru ilzam etmez."	"...yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça küçüğü veya kısıtlıyı bağlamaz."
Değişikliğin anlamı	—	Dil sadeleştirilmiş; "rıza" kavramıyla hem önceden verilen izin hem sonradan verilen onay (icazet) kapsanmıştır

Hükmün kaynağı, 743 sayılı Kanun'un da esas aldığı İsviçre Medeni Kanunu'nun nişanlanmaya ilişkin 90. maddesidir. İsviçre hukukunda da nişan evlenme vaadiyle kurulur ve fiil ehliyeti sınırlı kişi, yasal temsilcisinin onayı olmaksızın nişanla bağlı olmaz.

Değişiklik durumu

Madde, 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe girdiğinden bu yana değiştirilmemiştir; Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde maddeye ilişkin bir Anayasa Mahkemesi iptal notu da bulunmamaktadır. İkinci fıkradaki "kısıtlı" kavramını dolaylı olarak etkileyen gelişmeler, TMK m. 407'ye ilişkin iptal kararı[1] ile bu karar üzerine 7499 sayılı Kanunun 5. maddesiyle 2024 yılında yapılan değişikliktir (bkz. aşağıda IV/E).

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

1 Türk Medeni Kanunu nişanlılığı 118 ile 123. maddeler arasında, altı maddede düzenlemiştir. 118. madde nişanlanmanın nasıl kurulduğunu belirler; diğer beş madde ise nişanlılığın hükümlerini ve nişanın bozulması hâlinde doğan hakları düzenler. Bu nedenle nişanlılıktan doğan her uyuşmazlıkta öncelikle cevaplanması gereken soru, taraflar arasında 118. maddeye uygun, geçerli bir nişanlanmanın bulunup bulunmadığıdır. Geçerli bir nişan yoksa 119–123. maddelerde düzenlenen haklar da doğmaz.

II. Nişanlanmanın Kurulması (m. 118/1)

A. Hukuki Niteliği: Aile Hukukuna Özgü Bir Sözleşme

2 Yargıtay nişanlanmayı yerleşik olarak "karşılıklı evlenme vaadi içeren, aile hukukuna özgü bir sözleşme" şeklinde tanımlamaktadır.[2] Bu nitelendirmenin uygulamada üç önemli sonucu vardır:

1. **İki tarafın birbirine uygun iradesi gerekir.** Taraflardan birinin tek başına "evleneceğiz" demesi nişan kurmaz; karşı tarafın da evlenme vaadini kabul etmesi gerekir.
2. **İrade özgürce açıklanmalıdır.** Nişanlanma kişiye sıkı sıkıya bağlı bir işlemdir. Aileler "söz" vermiş olsa bile evlenecek kişinin kendi iradesi yoksa nişan kurulmaz. Anayasa Mahkemesi de nişanlanmayı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar arasında saymaktadır.[3]
3. **Nişanlanmanın konusu resmî evlenmedir.** Evlenme vaadi, Türk hukukuna göre geçerli bir medeni nikâh kıyma vaadidir. Bu nedenle yalnızca dinî nikâh kıyma ya da birlikte yaşama amacıyla verilen söz, 118. madde anlamında nişan oluşturmaz.

1 AYM, 22.03.2023, E. 2022/105, K. 2023/54 (RG 23.06.2023, S. 32230).
2 Yargıtay 3. HD, 18.09.2018, E. 2016/21296, K. 2018/8658.
3 AYM, 22.03.2023, E. 2022/105, K. 2023/54 (RG 23.06.2023, S. 32230), § 10.

B. Evlenme Vaadinin Açıklanması

Evlenme vaadi açık sözlerle verilebileceği gibi davranışlarla, yani örtülü olarak da ortaya konabilir. Yargıtay'ın ifadesiyle taraflar iradelerini "şekle bağlı veya üstü örtülü olarak" açıklayabilirler.[4] Uygulamada kız isteme, söz kesme, yüzük takma, nişan töreni düzenleme, düğün tarihi belirleme ya da evlilik hazırlıklarına birlikte başlama, evlenme vaadinin en sık görülen dış görünümleridir. Buna karşılık yalnızca arkadaşlık ya da flört, evlenme niyetinin açıklandığı gösterilemedikçe nişan sayılmaz. 3

C. Şekil Serbestisi: Tören, Yüzük ve "Söz"

Kanun koyucu nişanlanmayı herhangi bir şekle bağlamamıştır. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 17.09.2025 tarihli kararında bu ilkeyi açıkça yeniden vurgulamıştır: Tören yapılması, nişan yüzüğü takılması ya da nişanın çevreye duyurulması nişanın kurucu veya geçerlik unsuru değildir; bunlar yalnızca nişanın varlığını kanıtlamayı kolaylaştıran olgulardır.[5] Nişanın varlığını gösteren olguların hukuki değeri aşağıda özetlenmiştir. 4

Olgu	Geçerlilik şartı mı?	Hukuki değeri
Nişan töreni	Hayır	Nişanın varlığı için güçlü delil
Yüzük takılması	Hayır	Delil; alyans kural olarak alışılmış hediye sayılır ve geri istenemez (Yargıtay 2. HD, K. 2025/7429)
Kız isteme, söz kesme	Hayır	Evlenme vaadinin açıklandığını gösterebilir
Yazılı belge, noter	Hayır	Gerekmez; varsa ispatı kolaylaştırır
Ailelerin onayı	Ergin için hayır	Küçük ve kısıtlı için yasal temsilcinin rızası ayrı bir şarttır (m. 118/2)
Mesajlar, fotoğraflar, sosyal medya paylaşımları	Hayır	Tanık beyanlarıyla birlikte delil olarak değerlendirilir

D. Şarta Bağlı Nişanlanma

Nişanlanma; ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına ve hukuka aykırı olmamak kaydıyla geciktirici veya bozucu bir şarta bağlanabilir. Aynı karara konu olayda taraflardan biri, diğerinin ilçede bir ev tutması ve sigortalı bir iş bulması ya da iş yeri açması koşuluyla nişanlanmış; nişanı dört ay sonra, karşı tarafa bu koşulları yerine getirmesi için makul bir süre tanımadan bozmuştur. Daire, nişanın haklı bir sebep olmaksızın bozulduğunu kabul etmiştir.[6] 5

4 Yargıtay 3. HD, 18.09.2018, E. 2016/21296, K. 2018/8658.
5 Yargıtay 2. HD, 17.09.2025, E. 2025/6945, K. 2025/7429.
6 Yargıtay 2. HD, 17.09.2025, E. 2025/6945, K. 2025/7429.

6 Şarta bağlı nişanlanmada şartın gerçekleşmemesi nişanı kendiliğinden sona erdirebilir. Ancak şartın gerçekleşmesi için karşı tarafa makul bir süre tanınmadan nişanın bozulması, bozan taraf bakımından haklı sebep sayılmayabilir.

E. Nişanın İspatı

7 Nişanın varlığını, ondan hak iddia eden taraf ispat eder (m. 6). Nişan her türlü delille ispat edilebilir; tanık beyanları, fotoğraf ve video kayıtları, davetiyeler, mesaj yazışmaları, takı ve hediye alımına ilişkin belgeler ile tarafların sosyal çevrelerinde nasıl tanındıkları birlikte değerlendirilir. Mahkemenin ilişkinin süresini, tarafların içinde bulunduğu sosyal çevreyi ve tarafların kendilerini aile ve arkadaşlarına nasıl tanıttıklarını araştırması gerekir.

8 İspatın önemli bir usul sonucu da vardır: Nişanın varlığı ispatlanamazsa uyuşmazlık aile hukukundan doğmuş sayılmaz. Bu durumda talepler haksız fiil, sebepsiz zenginleşme ya da bağışlama hükümlerine göre değerlendirilir ve görevli mahkeme değişir (bkz. aşağıda III/B ve VI).

III. Geçerli Bir Nişanın Bulunmaması

A. Geçersizlik Hâlleri

1. madde nişanlanmanın geçerlilik şartlarını tek tek saymaz. Ancak nişanlanma, sonunda geçerli bir evlenmeye yönelmiş bir vaat olduğundan, hukuken hiçbir zaman gerçekleşemeyecek bir evlenmeye yönelen vaat de geçerli bir nişan oluşturmaz. Kanunun sistematiği ve Yargıtay kararları çerçevesinde başlıca geçersizlik hâlleri aşağıda incelenmektedir.

1. Evli Bir Kişinin Nişanlanması

9 Yargıtay'a göre "gerçekte evli olan birisi bir başkası ile yeniden nişanlanma akdi yapamaz"; böyle bir nişan geçersizdir.[7] Nitekim evli bir kişinin yeniden evlenmesi de mutlak butlan sebebidir (m. 145/1). Yurt dışında boşanan ancak bu boşanmayı Türkiye'de tanıtıp nüfus kaydına işletmeyen kişi, Türk hukuku bakımından evli sayılmaya devam edebilir; bu ihtimal nişanın geçerliliği incelenirken mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.

2. Aralarında Evlenme Engeli Bulunanlar

10 Üstsoy ile altsoy, kardeşler, amca, dayı, hala ve teyze ile yeğenler ya da evlât edinen ile evlâtlık gibi birbiriyle evlenmesi yasak olan kişiler (m. 129) arasındaki evlenme vaadi, hukuken gerçekleşemeyecek bir sonuca yöneldiğinden geçerli bir

7 Yargıtay 3. HD, 04.02.2013, E. 2013/758, K. 2013/1491; aynı yönde Yargıtay 3. HD, 23.01.2014, E. 2013/15535, K. 2014/884 ve Yargıtay 3. HD, 11.06.2009, E. 2009/8106, K. 2009/10088.

nişan doğurmaz. Kanunun emredici hükümlerine aykırı sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür (TBK m. 27/1).

3. Ayırt Etme Gücü Bulunmayanlar

Kanunda gösterilen ayrık durumlar dışında, ayırt etme gücü bulunmayan kişinin fiilleri hukuki sonuç doğurmaz (m. 15). Bu kişinin yaptığı nişanlanma da geçersizdir. 11

4. Evlenmiş Kişiler Arasında Yapılan "Nişan" Töreni

Resmî nikâhtan sonra yapılan ve adı "nişan" konan tören, hukuken nişanlanma değildir. Yargıtay böyle bir töreni "takı takma merasimi" olarak nitelendirmektedir.[8] Bu törende takılan ziynetler bağışlama hükümlerine tabi olur. 12

B. Geçerli ve Geçersiz Nişanın Sonuçları

Geçerli bir nişanın bulunup bulunmaması, hangi hükümlerin uygulanacağını ve davaya hangi mahkemenin bakacağını belirler: 13

	Geçerli nişan	Geçerli nişan yoksa
Uygulanacak hükümler	TMK m. 119–123 (tazminat, hediyelerin geri verilmesi, bir yıllık zamanaşımı)	Haksız fiil (TBK m. 49, 58), sebepsiz zenginleşme (TBK m. 77) veya bağışlama (TBK m. 285, 295)
Görevli mahkeme	Aile mahkemesi (4787 sayılı Kanun m. 4)	Asliye hukuk mahkemesi (genel hükümler)
Hukuka aykırı amaçla verilenler	—	Hukuka veya ahlaka aykırı bir sonucu sağlamak için verilen şey geri istenemez (TBK m. 81)

DİKKAT

Dinî nikâh (imam nikâhı) resmî evlenme olmadığı gibi, tek başına nişan da değildir. İmam nikâhıyla başlayan bir birliktelik, tarafların medeni nikâh kıyma vaadi ispatlanmadıkça 118. madde anlamında nişanlılık sayılmaz; bu durumda uyuşmazlık genel hükümlere göre çözülür.

IV. Küçük ve Kısıtlının Nişanlanması (m. 118/2)

A. Küçük ve Kısıtlı Kavramları

İkinci fıkra, ayırt etme gücüne sahip olduğu hâlde fiil ehliyeti sınırlı olan iki grubu korumaktadır: 14

8 Yargıtay 3. HD, 18.09.2018, E. 2016/21296, K. 2018/8658.

Kişi	Tanım	Yasal temsilcisi
Küçük	On sekiz yaşını doldurmamış kişi. Evlenen ya da mahkeme kararıyla ergin kılınan küçük ergin sayılır (m. 11, 12).	Velayet sahibi ana ve baba (m. 335, 336, 342); velayet altında değilse vasi (m. 404)
Kısıtlı	Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı, savurganlık, bağımlılık, kötü yaşama tarzı, özgürlüğü bağlayıcı ceza ya da kendi isteği nedeniyle vesayet altına alınmış ergin (m. 405–408)	Vasi (m. 403)

15 Ayırt etme gücü bulunmayan küçük veya kısıtlı ise, yasal temsilcisi rıza gösterse bile nişanlanamaz. Nişanlanma kişiye sıkı sıkıya bağlı olduğundan yasal temsilci kişinin yerine nişanlanamaz; ancak kişinin kendi nişanlanma iradesine rıza gösterebilir.

B. Genel Kurala Özel Bir İstisna

16 TMK m. 16'ya göre ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar, kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanırken yasal temsilcilerinin rızasına ihtiyaç duymazlar. 118. maddenin ikinci fıkrası, nişanlanma bakımından bu kurala özel bir istisna getirmektedir. Nişanlanma kişiye sıkı sıkıya bağlı bir işlem olduğu hâlde, ileride evlenme ve malvarlığına ilişkin sonuçlar doğurabileceği için kanun koyucu yasal temsilcinin rızasını aramıştır. Aynı yaklaşım evlenmede de görülür: Küçük ve kısıtlı, yasal temsilcisinin izni olmadıkça evlenemez (m. 126, 127).

17 Anayasa Mahkemesi 22.03.2023 tarihli norm denetimi kararında bu sistemi hükümlüler bakımından şöyle özetlemiştir: Vesayet altındaki hükümlü, nişanın bozulması ve manevi tazminat talebi gibi kişiye sıkı biçimde bağlı hakları tek başına kullanabilir; nişanlanmak ve evlenmek gibi işlemler için ise vasinin rızası veya katılımı aranır.[9]

C. Yasal Temsilcinin Rızası: İzin ve İcazet

18 743 sayılı Kanun "kanuni mümessillerinin muvafakati" ifadesini kullanıyordu. 4721 sayılı Kanun bunun yerine "yasal temsilcilerinin rızası" kavramını benimsemiştir. Tasarı gerekçesine göre bu değişiklikle yasal temsilcinin rızasının yalnızca izin şeklinde değil, icazet şeklinde de olabileceği kabul edilmiştir.[10] Buna göre:

- Rıza nişanlanmadan önce verilebilir (izin).
- Nişanlanmadan sonra verilen onay da nişanı küçük ve kısıtlı için bağlayıcı hâle getirir (icazet).

9 AYM, 22.03.2023, E. 2022/105, K. 2023/54 (RG 23.06.2023, S. 32230), § 10.
10 TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 62.

- Rıza herhangi bir şekle bağlı değildir. Yasal temsilcinin nişan törenini düzenlemesi ya da törene onay veren bir tavırla katılması gibi davranışlar da somut olayın özelliklerine göre örtülü rıza olarak değerlendirilebilir.

D. Rızanın Bulunmaması: "Aksak Nişan"

19 Rıza verilmedikçe nişanlanma küçüğü veya kısıtlıyı bağlamaz. Hüküm, fiil ehliyeti sınırlı olan tarafı korumak amacıyla konulmuştur. Maddenin lafzı bağlamama sonucunu yalnızca küçük ve kısıtlı için öngörür; ergin karşı taraf için böyle bir ayrık durum yoktur. Bu nedenle ergin taraf nişanla bağlı kalırken küçük veya kısıtlı bağlı olmaz; bu tek taraflı bağlılık uygulamada "aksak nişan" olarak anılır. Rıza verilmeden küçük veya kısıtlı nişanı bozarsa ya da nişandan dönerse, kendisini bağlamayan bir nişan nedeniyle 120 ve 121. maddelere göre tazminatla sorumlu tutulamaz. Yasal temsilcinin sonradan icazet vermesi hâlinde ise nişan, kurulduğu andan itibaren iki taraf için de bağlayıcı hâle gelir.

E. Hükümlülerin Kısıtlanması: Anayasa Mahkemesi İptal Kararı ve 2024 Değişikliği

20 Önceki düzenlemede bir yıl veya daha uzun süreli hapis cezasına mahkûm olan her ergin kendiliğinden kısıtlanıyordu (m. 407). Bu hükümlüler nişanlanmak için bile vasinin rızasına muhtaçtı. Anayasa Mahkemesi 22.03.2023 tarihli kararıyla bu kuralı iptal etmiştir.[11] Ardından 7499 sayılı Kanunun 5. maddesiyle (kabul tarihi 02.03.2024) yeniden düzenlenen 407. maddeye göre ceza infaz kurumundaki ergin, isteği üzerine kısıtlanır veya kendisine kayyım atanır; toplam beş yıl veya daha fazla hapis cezasının infazı sürerken ise kişinin isteği olmasa da kişiliğinin veya malvarlığının korunması gerekiyorsa kısıtlama kararı verilebilir. Dolayısıyla bugün ceza infaz kurumunda bulunan bir kişi, kısıtlanmamışsa nişanlanmak için kimsenin rızasına ihtiyaç duymaz.

> **DİKKAT**
>
> Kanunda nişanlanma için bir yaş sınırı öngörülmemiştir. Evlenme için ise kural on yedi yaştır; hâkim olağanüstü durumlarda on altı yaşını doldurmuş olanın evlenmesine izin verebilir (m. 124). Nişanlanma, çocukla cinsel ilişkiyi ya da resmî evlenme yaşının altındaki bir çocukla birlikte yaşamayı hiçbir şekilde meşru kılmaz; bu fiiller Türk Ceza Kanunu'nun 103 ve 104. maddeleri kapsamında suç oluşturabilir.

11 AYM, 22.03.2023, E. 2022/105, K. 2023/54 (RG 23.06.2023, S. 32230).

V. Nişanlılığın Sona Ermesi ve Sonuçlarına Genel Bakış

21 Nişanlılık; evlenme, nişanlılardan birinin ölümü, tarafların anlaşması ya da nişanın tek taraflı olarak bozulmasıyla sona erer. Kimse nişan nedeniyle evlenmeye zorlanamayacağından nişan her zaman bozulabilir (m. 119). Belirleyici olan, bozmanın hangi sonuçları doğuracağıdır:

Sona erme biçimi	Hediyelerin geri verilmesi (m. 122)	Maddi ve manevi tazminat (m. 120, 121)
Evlenme	İstenemez	Söz konusu olmaz
Nişanlılardan birinin ölümü	Alışılmışın dışındaki hediyeler geri istenebilir	Kural olarak söz konusu olmaz
Anlaşmayla sona erme	Geri istenebilir	Kural olarak söz konusu olmaz
Haklı sebep olmadan bozma	Geri istenebilir	Bozan taraf tazminatla sorumlu olabilir
Haklı sebeple bozma	Geri istenebilir	Bozmaya sebep olan kusurlu taraf sorumlu olabilir

22 Hediyelerin geri verilmesi için nişanın hangi sebeple bozulduğu ve kimin kusurlu olduğu önemli değildir; nişan evlenme dışındaki bir sebeple sona ermişse alışılmışın dışındaki hediyeler geri istenebilir. Yargıtay, nişan yüzüğü (alyans) dışındaki altın, takı ve ziynetleri alışılmışın dışında hediye kabul etmektedir.[12] Tazminat ve hediye taleplerinin ayrıntıları 120, 121 ve 122. maddelerin şerhinde ele alınmaktadır.

VI. Usule İlişkin Meseleler

23 Nişanlanmadan doğan davalarda görev, yetki, zamanaşımı ve yabancılık unsuruna ilişkin kurallar şöyle özetlenebilir:

Konu	Kural	Dayanak
Görevli mahkeme	Geçerli bir nişandan doğan davalar aile mahkemesinde, aile mahkemesi bulunmayan yerlerde aile mahkemesi sıfatıyla asliye hukuk mahkemesinde görülür	4787 sayılı Kanun m. 4
Geçerli nişan yoksa	Dava genel hükümlere göre asliye hukuk mahkemesinde görülür; görev kamu düzenine ilişkindir ve mahkemece kendiliğinden gözetilir	HMK m. 114/1-c; Yargıtay 3. HD, K. 2013/1491; Yargıtay 3. HD, K. 2017/6076

12 Yargıtay 2. HD, 17.09.2025, E. 2025/6945, K. 2025/7429; Yargıtay 2. HD, 29.04.2026, E. 2026/2520, K. 2026/4879.

Konu	Kural	Dayanak
Yetkili mahkeme	Nişan davaları için özel bir yetki kuralı yoktur; genel yetki kuralı uyarınca davalının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir	HMK m. 6
Zamanaşımı	Nişanlılığın sona ermesinden doğan dava hakları, sona ermenin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar	TMK m. 123
Yabancı unsurlu nişan	Nişanlanma ehliyeti ve şartları, her iki tarafın nişanlanma anındaki millî hukukuna; nişanın hükümleri ortak millî hukuka, taraflar ayrı vatandaşlıktaysa Türk hukukuna tabidir	5718 sayılı MÖHUK m. 12

UYGULAMA NOTU

Nişan davalarında en sık yapılan hata, ortada geçerli bir nişan bulunup bulunmadığı tartışılmadan tazminat ya da takı istenmesidir. Evli bir kişiyle yapılan "nişan", resmî nikâhtan sonra yapılan takı merasimi ya da yalnızca dinî nikâhla başlayan birliktelik nedeniyle aile mahkemesinde dava açılırsa, dava görevsizlik nedeniyle aylarca, kimi zaman yıllarca uzar. Dava açılmadan önce nişanın hangi olaylarla ispat edileceğinin ve hangi mahkemenin görevli olduğunun belirlenmesi, zamanaşımı süresinin boşa geçmesini de önler.

VII. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar

Durum	Nişan var mı?	Sonuç	Dayanak
Kız istendi, söz kesildi, yüzük takılmadı	Evlenme vaadi ispatlanırsa evet	Nişan hükümleri uygulanır; tören yapılmaması nişanı geçersiz kılmaz	m. 118/1; Yargıtay 2. HD, K. 2025/7429
Uzun süreli sevgililik; evlilikten hiç söz edilmedi	Hayır	Nişan hükümleri uygulanmaz	Yargıtay 3. HD, K. 2017/6076
Taraflardan biri başkasıyla evli	Hayır, geçersiz	Talepler genel hükümlere göre asliye hukuk mahkemesinde görülür	Yargıtay 3. HD, K. 2013/1491
Resmî nikâhtan sonra yapılan "nişan"	Hayır	Takı takma merasimi; ziynetler bağışlama hükümlerine tabidir	Yargıtay 3. HD, K. 2018/8658
On yedi yaşındaki kişi ailesinin haberi olmadan nişanlandı	Kurulur, ancak küçüğü bağlamaz	Ana ve baba sonradan onaylarsa (icazet) bağlayıcı hâle gelir	m. 118/2; TBMM S. Sayısı 723 gerekçesi
Nişanlılardan biri yabancı uyruklu	Her tarafın millî hukuku ayrıca incelenir	Nişanın hükümleri bakımından taraflar ayrı vatandaşlıktaysa Türk hukuku uygulanır	MÖHUK m. 12

Durum	Nişan var mı?	Sonuç	Dayanak
Nişan "iş bulması şartıyla" yapıldı	Evet, şarta bağlı nişan	Makul süre tanınmadan bozma haklı sebep sayılmayabilir	Yargıtay 2. HD, K. 2025/7429

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.09.2025 · E. 2025/6945 · K. 2025/7429

Nişanlanma şekle bağlı değildir; tören ve yüzük yalnızca delildir, nişan şarta da bağlanabilir

Nişanın bozulması nedeniyle maddi ve manevi tazminat ile hediyelerin geri verilmesinin istendiği davada Daire, öncelikle taraflar arasında geçerli bir nişanlanma sözleşmesi bulunması gerektiğini hatırlatmıştır. Nişanlanmanın aile hukukuna özgü bir sözleşme olduğunu, bir erkek ile bir kadının karşılıklı evlenme vaadiyle kurulduğunu ve hukuka ve ahlaka uygun olmak kaydıyla geciktirici veya bozucu şarta bağlanabileceğini belirtmiştir. Somut olayda davalı, davacının ev tutması ve sigortalı bir iş bulması ya da iş yeri açması şartıyla nişanlanmış, dört ay sonra makul süre tanımadan nişanı bozmuştur. Daire, nişanın haklı sebep olmaksızın bozulduğunu kabul etmiş, ancak zarar ispatlanamadığından tazminat taleplerinin reddini sonucu itibarıyla doğru bulmuştur. Kararda nişan yüzüğünün alışılmış hediye niteliğinde olduğu da vurgulanmıştır.

> *"Yasa koyucu, nişanlanma için herhangi bir biçimsel (şeklî) koşul aramamıştır. Bu nedenle nişanlanmanın geçerli olması için; gelenekler uyarınca tören yapılması, nişan yüzüğü takılması, nişanın çevreye duyurulması vs. gerekmez.*

DEĞERLENDİRME Tören, yüzük ya da duyuru bulunmasa da evlenme vaadi ispatlanırsa nişan kurulmuş sayılır; bu olgular yalnızca ispatı kolaylaştırır.

2 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
18.09.2018 · E. 2016/21296 · K. 2018/8658

Resmî nikâhtan sonra yapılan "nişan" töreni nişan değildir; takılar bağışlama hükümlerine tabidir

Taraflar 26.12.2014 tarihinde resmî olarak evlenmiş, ertesi gün "nişan merasimi" adıyla bir tören düzenlemiştir. Davacı, bu törende takılan ziynetlerin bağıştan dönme hükümlerine göre iadesini istemiştir. İlk derece mahkemesi, uyuşmazlığın aile mahkemesinin görevine girdiği görüşüyle görevsizlik kararı vermiştir. Daire, nişanlanmanın TMK m. 118 uyarınca karşılıklı evlenme vaadi içeren bir sözleşme olduğunu, evlenmiş kişiler arasında sonradan yapılan törenin nişan sayılamayacağını belirtmiştir. Takıların bağışlama niteliğinde olduğunu ve bağıştan dönme davasına genel mahkemenin bakması gerektiğini kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Dolayısıyla, dava dilekçesinde evlenmeden sonra 27.12.2014 tarihinde nişan merasimi yapıldığı bildirilmiş ise de, yapılan bu işlem nişan olmayıp, takı takma merasimidir.*

DEĞERLENDİRME Bir törene "nişan" adının verilmesi yeterli değildir; nişan, henüz evlenmemiş iki kişi arasında evlenme vaadiyle kurulur.

3 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
26.04.2017 · E. 2015/19759 · K. 2017/6076

Evlenme vaadi ispatlanamazsa uyuşmazlık aile hukukundan doğmaz; dava asliye hukuk mahkemesinde görülür

Davacı, flört döneminde evlenme vaadiyle kandırıldığını ileri sürerek tazminat istemiştir. Davalı ise aralarında söz, nişan ya da evlilik gibi hiçbir olay yaşanmadığını, tek bir nişan fotoğrafı ya da yüzüğün dahi bulunmadığını savunmuştur. Aile mahkemesi davayı esastan reddetmiştir. Daire, 4787 sayılı Kanun'un 4. maddesi uyarınca aile mahkemesinin yalnızca aile hukukundan doğan uyuşmazlıklara bakabileceğini hatırlatmış; nişan töreni yapılmadığını ve evlenme vaadiyle kurulmuş bir nişana dair delil bulunmadığını tespit etmiştir. Uyuşmazlığın haksız fiilden kaynaklandığını ve görevin kamu düzenine ilişkin olduğunu belirterek, aile mahkemesinin görevsizlik kararı vermesi gerektiği gerekçesiyle kararı bozmuştur.

> *Somut olayda, dosyadaki bilgi belgelerden; taraflar arasında nişan töreni yapılmadığı, Türk Medeni Kanununun 118.maddesinde belirtildiği gibi evlenme vaadi ile yapılmış bir nişanlanma olduğuna dair delil bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle, taraflar arasındaki uyuşmazlık aile hukukundan doğmamaktadır.*

DEĞERLENDİRME Dava açılmadan önce nişanın hangi delille ispatlanacağı belirlenmelidir. Nişan ispatlanamazsa, görevsiz mahkemede açılan dava görevsizlik kararıyla sonuçlanır.

4 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
26.04.2017 · E. 2015/19079 · K. 2017/6101

İmam nikâhı ve yüzükle başlayan birliktelik, medeni evlenmeye yönelmiyorsa nişan sayılmaz

Davacı, davalının iki şahit ve bir cami hocasıyla eve gelerek imam nikâhı kıydığını, yüzük taktığını ve "nişanlandık" dediğini ileri sürerek nişanın bozulması nedeniyle tazminat istemiştir. Davalı ise yalnızca tanışma amacıyla görüştüklerini, nişan yapılmadığını savunmuştur. Taraflar ayrılırken maddi ve manevi haklardan karşılıklı olarak vazgeçtiklerini gösteren bir ibraname de imzalamıştır. Aile mahkemesi tazminata hükmetmiştir. Daire, taraf ve tanık beyanlarına göre birlikteliğin medeni evlenmeye yönelik bir nişanlanma niteliğinde olmadığını ve ibraname karşısında taleplerin hukuki dayanağı bulunmadığını belirterek kararı bozmuştur.

> *...taraf ve tanık beyanlarına göre tarafların birlikteliklerinin kanuni ve medeni evlenmeye tekaddüm eden bir nişanlanma mahiyetinde olmadığı...*

DEĞERLENDİRME Dinî nikâh, yüzük ya da "nişanlandık" sözü tek başına yeterli değildir. Belirleyici olan, tarafların resmî evlenmeye yönelik karşılıklı vaadinin ispatlanmasıdır.

5 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
04.02.2013 · E. 2013/758 · K. 2013/1491

Evli bir kişinin nişanı geçersizdir; hediyelerin iadesi davasına asliye hukuk mahkemesi bakar

Davacı, nişanın bozulduğunu ileri sürerek verdiği hediyelerin iadesini istemiştir. Nüfus kaydına göre davacı 2003 yılından beri evlidir ve bu evlilik devam etmektedir. Aile mahkemesi geçerli bir nişan bulunmadığı gerekçesiyle görevsizlik kararı vermiş; dosyanın gönderildiği asliye hukuk mahkemesi ise nişan hükümlerinin inceleneceği düşüncesiyle o da görevsizlik kararı vermiştir. Daire, evli bir kişinin yaptığı nişanın geçersiz olduğunu, bu nedenle aile mahkemesinin yargılama yapamayacağını belirtmiştir. Davanın genel hükümlere tabi bir alacak davası olduğunu ve asliye hukuk mahkemesinin işin esasına girmesi gerektiğini kabul ederek kararı bozmuştur. Daire aynı ilkeyi 11.06.2009 ve 23.01.2014 tarihli kararlarında da uygulamıştır.[13]

> *Gerçekte evli olan birisi bir başkası ile yeniden nişanlanma akdi yapamaz. Yapılmış ise yapılan bu akid geçersiz olup, yasal anlamda nişan akdi olarak kabulü olanaklı değildir.*

DEĞERLENDİRME Karşı tarafın medeni hâli nişanın geçerliliğini doğrudan belirler; dava açılmadan önce nüfus kaydı mutlaka incelenmelidir.

6 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
10.03.2025 · E. 2024/1960 · K. 2025/1429

Evliyken dinî nikâhla kurulan birliktelik için verilen para, "evlenme vaadi" gerekçesiyle geri istenemez

Davacı, yurt dışında boşandığını ancak bu boşanmanın Türkiye'deki kayıtlara henüz işlenmediğini belirterek, internette evlilik amacıyla tanıştığı kadınla dinî nikâh kıydığını anlatmıştır. Kadına toplam 1.045.200 TL gönderdiğini ve evlenme vaadiyle aldatıldığını ileri sürerek bu paranın sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre iadesini istemiştir. İlk derece mahkemesi ve bölge adliye mahkemesi davayı reddetmiştir. Daire, davacının evli olduğu sırada gayriresmî birlikteliği sürdürmek amacıyla bu parayı kendi iradesiyle gönderdiğini, bu nedenle hileden söz edilemeyeceğini belirtmiştir. TBK m. 81 uyarınca hukuka aykırı bir sonucu sağlamak için verilen şeyin geri istenemeyeceğini kabul ederek kararı onamıştır.

13 Yargıtay 3. HD, 11.06.2009, E. 2009/8106, K. 2009/10088; Yargıtay 3. HD, 23.01.2014, E. 2013/15535, K. 2014/884.

> *...davacının evli olduğu sırada gayriresmi birlikteliği sürdürebilmek amacıyla iradi olarak para gönderdiği, dolayısıyla hileden söz edilemeyeceği, TBK'nın 81. maddesi uyarınca hukuka aykırı bir sonucun gerçekleşmesini sağlamak için verilen şeyin geri istenemeyeceği...*

DEĞERLENDİRME Evli bir kişi nişanlanamayacağı gibi, gayriresmî birliktelik için verdiğini "evlenme vaadi" gerekçesiyle geri de isteyemeyebilir.

7 **ANAYASA MAHKEMESİ · BİRİNCİ BÖLÜM**
İzzetdin Sert Başvurusu · B. No: 2020/33016 · 16.09.2025

Nişanlılık özel hayatın parçasıdır; hükümlünün nişanlısıyla haberleşmesi gerekçesiz engellenemez

Ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan başvurucu, başka bir ceza infaz kurumundaki nişanlısıyla yaklaşık üç yıldır yalnızca mektupla haberleşebildiğini belirterek telefonla görüşme talep etmiştir. Kurum idaresi, mevzuatın nişanlıyla telefon görüşmesine izin vermediğini bildirmiş; infaz hâkimliği başvurucunun şikâyetini, ağır ceza mahkemesi de itirazını reddetmiştir. Anayasa Mahkemesi, iki nişanlının da ceza infaz kurumunda bulunması nedeniyle yüz yüze görüşme imkânı olmadığını ve uzun süre yalnızca mektupla iletişimin yeterli sayılamayacağını tespit etmiştir. Yargı mercilerinin başvurucunun nişanlılık durumunu hiç değerlendirmediğini belirterek özel hayata saygı hakkının (Anayasa m. 20) ve haberleşme hürriyetinin (Anayasa m. 22) ihlal edildiğine oybirliğiyle karar vermiş, başvurucuya 34.000 TL manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir.

> *Bu bağlamda 4721 sayılı Kanun'da düzenlenen nişanlılık kurumunun evlilik öncesi bir adım ve özel hayatın önemli bir parçası olduğu yadsınamaz.*

DEĞERLENDİRME Nişanlılık yalnızca bir özel hukuk ilişkisi değil, anayasal koruma altındaki özel hayatın da bir parçasıdır. İdare ve mahkemeler, nişanlılık ilişkisine dayanan talepleri somut olayın özelliklerine göre gerekçelendirmek zorundadır.

8 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
22.03.2023 · E. 2022/105 · K. 2023/54

Hükümlülerin kendiliğinden kısıtlanması iptal edilmiştir; nişanlanmak için dahi vasinin rızası aranıyordu

Bir sulh hukuk mahkemesi, bir yıl veya daha uzun süreli hapis cezasına mahkûm olan her erginin kendiliğinden kısıtlanmasını öngören TMK m. 407 ile m. 471'in iptalini istemiştir. Anayasa Mahkemesi, bu kuralla hükümlünün gerçekten korunmaya ihtiyacı olup olmadığı araştırılmadan vasi atandığını tespit etmiş; böylece hükümlünün nişanlanma ve evlenme gibi kişiye sıkı sıkıya bağlı işlemlerde dahi vasinin rızasına bağlandığını belirtmiştir. Kuralı Anayasa'nın 13, 20 ve 35. maddelerine aykırı bularak oybirliğiyle iptal etmiştir. İptal hükmü, kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından (23.06.2023, sayı 32230) dokuz ay sonra yürürlüğe girmiştir. Kanun koyucu 407. maddeyi 7499 sayılı Kanunla 2024 yılında yeniden düzenlemiştir.

> *...kişiye sıkı sıkıya bağlı nişanlanma ve evlenme gibi işlemler için dahi öncelikle vasinin rızası aranacak...*

DEĞERLENDİRME TMK m. 118/2'deki "kısıtlı" kavramı bugün, isteği üzerine ya da mahkeme kararıyla vesayet altına alınan kişileri kapsar; hapis cezası artık kendiliğinden kısıtlama sonucu doğurmaz.

9 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
27.06.2012 · E. 2012/4-179 · K. 2012/412

Nişanlanıp resmî nikâh yapılmadan birlikte yaşatılan ve ailesinin yanına gönderilen kadın lehine manevi tazminat

Akraba olan taraflar, ailelerin bilgisi dahilinde ve toplumsal gelenekler yerine getirilerek nişanlanmış, ardından dinî tören ve düğünle fiilen evlenmiştir. Kadın üç ay boyunca erkeğin ailesiyle birlikte yaşamış; resmî nikâh yapılmamış ve kadın ailesinin yanına geri gönderilmiştir. Kadının manevi tazminat talebini ilk derece mahkemesi reddetmiş ve Özel Dairenin bozma kararına karşı direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu, kadının evlenme vaadiyle kandırıldığını, fiziksel ve ruhsal zarara uğratıldığını kabul etmiş; uygun bir manevi tazminata hükmedilmesi gerektiği gerekçesiyle direnme kararını bozmuştur.

> *...davacının, davalı tarafından evlenme vaadi ile kandırıldığı ve bunun etkisi altında gerek fiziksel gerek ruhsal anlamda zarara uğratıldığı...*

DEĞERLENDİRME Resmî nikâh vaadiyle kurulan ve kişilik hakkını zedeleyen ilişkilerde, nişan hükümleri dışında genel hükümlere göre de manevi tazminat istenebilir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 119:** Nişanlılık evlenmeye zorlamak için dava hakkı vermez; cayma tazminatı ve ceza şartı dava edilemez.
- **TMK m. 120 ve 121:** Nişanın bozulmasında maddi ve manevi tazminat.
- **TMK m. 122:** Hediyelerin geri verilmesi.
- **TMK m. 123:** Nişanlılıktan doğan davalarda bir yıllık zamanaşımı.
- **TMK m. 124, 126 ve 127:** Evlenme yaşı; küçük ve kısıtlının evlenmesinde yasal temsilcinin izni.
- **TMK m. 129:** Hısımlık nedeniyle evlenme yasağı.
- **TMK m. 145:** Evli kişinin evlenmesi dahil mutlak butlan sebepleri.
- **TMK m. 405–408:** Kısıtlama sebepleri; m. 407'nin 2024'te değişen metni.
- **TMK m. 11–16:** Erginlik, ayırt etme gücü ve sınırlı ehliyetsizlerin işlemleri.
- **TBK m. 27, 49, 58, 77, 81, 285, 295:** Kesin hükümsüzlük, haksız fiil, sebepsiz zenginleşme, bağışlama.
- **MÖHUK m. 12:** Yabancı unsurlu nişanlanma.
- **4787 sayılı Kanun m. 4:** Aile mahkemesinin görevi.

MADDE

119

B. Nişanlılığın hükümleri

I. Dava hakkının bulunmaması

KANUN METNİ

(1) Nişanlılık, evlenmeye zorlamak için dava hakkı vermez.
(2) Evlenmeden kaçınma hâli için öngörülen cayma tazminatı veya ceza şartı dava edilemez; ancak yapılan ödemeler de geri istenemez.

MADDE ÖZETİ

Nişanlılık, evlenmeye zorlamak için dava hakkı vermez (m. 119/1): Nişanlılardan biri evlenmekten vazgeçerse diğeri, mahkemeden onun kendisiyle evlenmesine karar verilmesini isteyemez. Evlenmekten kaçınma hâli için önceden kararlaştırılan cayma tazminatı veya ceza şartı da dava edilemez; buna karşılık böyle bir ödeme yapılmışsa geri de istenemez (m. 119/2). Madde, nişanın bozulmasından doğan maddi ve manevi tazminat (m. 120, 121) ile alışılmışın dışındaki hediyelerin geri verilmesi (m. 122) haklarını ortadan kaldırmaz. Kızın ailesine verilen başlık parası ise ayrı bir sorundur; Yargıtay bu ödemeyi ahlaka aykırı saymakta ve geri istenemeyeceğini kabul etmektedir.

TEMEL KAVRAMLAR

Nişanlılık	Nişanlanmayla başlayan ve evlenme, ölüm ya da nişanın bozulmasıyla sona eren hukuki ilişki (m. 118–123).
Evlenmeye zorlama	Nişanlının, diğer nişanlıyı mahkeme kararıyla ya da baskı yoluyla kendisiyle evlenmeye mecbur tutmaya çalışması; m. 119/1 buna dava hakkı tanımaz.
Cayma tazminatı	Nişanlılardan biri evlenmekten kaçınırsa diğerine ödeyeceği önceden kararlaştırılan para ya da değer (m. 119/2).
Ceza şartı	Bir borcun hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi hâlinde ödenmesi kararlaştırılan ceza (TBK m. 179); nişanda evlenmekten kaçınma hâline bağlanan ceza şartı dava edilemez.
Evlenmekten kaçınma	Nişanlılardan birinin, nişana rağmen evlenmeyi reddetmesi ya da nişanı bozması.

Başlık parası | Kızın ailesinin evlenmeye razı olması karşılığında verilen para veya mal; Yargıtay bunu hukuka ve genel ahlaka aykırı saymaktadır.[1]

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 83 üncü maddesini karşılamaktadır. Madde mevcut haliyle olduğu gibi alınmış, sadece konu ve kenar başlıkları "B. Nişanlılığın hükümleri" "I. Dava hakkının bulunmaması" şeklinde değiştirilmiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 62*

Gerekçe, 4721 sayılı Kanun'un bu maddede önceki metne herhangi bir anlam değişikliği getirmediğini göstermektedir. Değişen yalnızca kenar başlığıdır: 743 sayılı Kanun'daki "Evlenmek için dava hakkının bulunmaması" başlığı, "Dava hakkının bulunmaması" olarak sadeleştirilmiştir. Maddenin bugünkü içeriğini belirleyen asıl gerekçe, 1990 değişikliğine aittir.

1990 değişikliğinin gerekçesi

> Madde 2. — Nişanlanmada, evlenmeden kaçınma hali ile ilgili olarak karşı tarafa nişandan cayma tazminatı peşin olarak verilen hallerde nişanın bozulmasından bu tazminatın iadesi için dava açılmaktadır. Esasen bu yönden bir tazminat veya ceza şartının dava edilemeyeceği maddede ifade edilmiş bulunmaktadır. Maddede yapılan değişiklikle bu tazminatı önceden ödeyen tarafın bunu geri isteyemeyeceği hükme bağlanmış bulunmaktadır. Kendisini tazminat ödemek mecburiyetinde hisseden kimsenin sonradan bunu geri almaya kalkışması ahlakî bakımdan uygun bulunmamıştır.
>
> Ayrıca madde daha sade ve anlaşılabilir bir şekilde iki fıkra olarak düzenlenmiştir.
>
> *743 Sayılı Türk Kanunu Medenisinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine... Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 398 (18. Dönem), s. 2*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Nişanlılık evlenmeye zorlamak için dava hakkı vermez.*
>
> *Evlenmeden kaçınma hali için öngörülen cayma tazminatı veya ceza şartı dava edilemez; ancak yapılan ödemeler de geri istenemez.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 83 (Değişik: 14.11.1990 – 3678/2; mülga)

	743 sayılı Kanun m. 83 (1990 sonrası)	4721 sayılı Kanun m. 119
Kenar başlığı	"Evlenmek için dava hakkının bulunmaması"	"Dava hakkının bulunmaması"
Birinci fıkra	"Nişanlılık evlenmeye zorlamak için dava hakkı vermez."	"Nişanlılık, evlenmeye zorlamak için dava hakkı vermez."
İkinci fıkra	"...cayma tazminatı veya ceza şartı dava edilemez; ancak yapılan ödemeler de geri istenemez."	Aynı

1 Yargıtay 3. HD, 05.04.2010, E. 2010/2929, K. 2010/5748.

	743 sayılı Kanun m. 83 (1990 sonrası)	4721 sayılı Kanun m. 119
Değişikliğin anlamı	1990'da "yapılan ödemeler de geri istenemez" kuralı eklenmiş, madde iki fıkraya ayrılmıştır	Metin aynen korunmuş, yalnızca kenar başlığı sadeleşmiştir

Değişiklik durumu

Madde, 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe girdiğinden bu yana değiştirilmemiştir; Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde maddeye ilişkin bir Anayasa Mahkemesi iptal notu da bulunmamaktadır. Maddenin bugünkü içeriği, 743 sayılı Kanun'un 83. maddesini değiştiren 3678 sayılı Kanunla (kabul tarihi 14.11.1990) belirlenmiştir.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Nişanlanma, iki kişinin birbirine evlenme vaadinde bulunduğu bir sözleşmedir (m. 118). 119. madde bu vaadin hangi ölçüde bağlayıcı olduğunu belirler: Vaat, evlenmenin mahkeme yoluyla zorla sağlanmasına yetmez; evlenmekten kaçınan taraf önceden kararlaştırılmış bir cezayı ödemeye de mahkûm edilemez. Madde iki fıkradan oluşmaktadır: 1

Fıkra	Kural	Uygulamadaki anlamı
Birinci fıkra	Nişanlılık, evlenmeye zorlamak için dava hakkı vermez	Hiçbir mahkeme nişanlıların evlenmesine karar veremez; nişan her zaman bozulabilir
İkinci fıkra, birinci kısım	Evlenmekten kaçınma için öngörülen cayma tazminatı veya ceza şartı dava edilemez	"Nişanı bozan şu kadar öder" gibi taahhütler mahkeme yoluyla tahsil edilemez
İkinci fıkra, son kısım	Yapılan ödemeler de geri istenemez	Cayma tazminatını ya da cezayı kendiliğinden ödeyen, bunu sonradan geri alamaz

Nişanın bozulmasının diğer sonuçları ayrı maddelerde düzenlenmiştir. 119. madde bu hakları kaldırmaz; yalnızca önceden kararlaştırılan ceza ve tazminatları dava konusu yapılamaz hâle getirir: 2

Talep	Dava edilebilir mi?	Dayanak
Nişanlının evlenmeye zorlanması	Hayır	TMK m. 119/1
Evlenmekten kaçınma için kararlaştırılan cayma tazminatı veya ceza şartı	Hayır	TMK m. 119/2
Kendiliğinden ödenmiş cayma tazminatının geri verilmesi	Hayır	TMK m. 119/2 son kısım

Talep	Dava edilebilir mi?	Dayanak
Haklı sebep olmadan bozmada evlenme amacıyla yapılan harcamalar	Evet, kusurlu taraftan	TMK m. 120
Kişilik hakkına saldırı nedeniyle manevi tazminat	Evet, kusurlu taraftan	TMK m. 121
Alışılmışın dışındaki hediyelerin geri verilmesi	Evet, kusura bakılmaksızın	TMK m. 122
Kızın ailesine verilen başlık parasının iadesi	Hayır; ahlaka aykırı amaçla verilen şey geri istenemez	TBK m. 81; Yargıtay 3. HD, K. 2016/7993

II. Evlenmeye Zorlama Yasağı (m. 119/1)

A. Evlenme Vaadinin Dava Yoluyla İstenememesi

3 Nişanlanma bir sözleşme olsa da ondan doğan evlenme yükümlülüğü mahkeme kararıyla yerine getirilemez. Nişanlı, diğer nişanlının kendisiyle evlenmesine hükmedilmesini isteyemez. Kanun, evlenme töreninde de bu sonucu güvence altına alır: Evlendirme memuru evleneceklerden her birine birbirleriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorar ve evlenme, tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri anda oluşur (m. 142). Dolayısıyla nişanlı, evlendirme memurunun önünde dahi son ana kadar "hayır" diyebilir ve bu cevap evlenmeyi engeller.

4 Bu kural, özgürlüklerden vazgeçmeyi yasaklayan genel ilkenin aile hukukundaki yansımasıdır. Türk Medeni Kanunu'na göre kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlaka aykırı olarak sınırlayamaz (m. 23/2). Bir kişinin kimle ve ne zaman evleneceğine ilişkin kararı da bu özgürlüğün en kişisel parçalarından biridir.

B. Evlenme Özgürlüğü: Anayasa ve AİHS

5 Anayasa'da evlenme hakkına ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak Anayasa Mahkemesi, bu hakkın Anayasa'nın 20. maddesi (özel hayata ve aile hayatına saygı) ve 41. maddesi (ailenin korunması) ile güvence altında olduğunu kabul etmektedir.[2] Evlenme hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 12. maddesinde ayrıca düzenlenmiştir.[3]

6 Evlenme özgürlüğünün iki yönü vardır. Olumlu yönü, kişinin seçtiği kişiyle evlenebilmesidir. Anayasa Mahkemesi, Dışişleri Bakanlığında görevli nişanlısının başvurucuyla evlenebilmesi için gereken iznin kesinleşmiş iptal kararına rağmen verilmemesini bu hakkın ihlali saymıştır.[4] Olumsuz yönü ise kişinin istemediği

2 AYM (Birinci Bölüm), *A.M.K.* Başvurusu, B. No: 2021/5154, 14.05.2025, § 14.
3 AYM (Birinci Bölüm), *A.M.K.* Başvurusu, B. No: 2021/5154, 14.05.2025, § 13.
4 AYM (Birinci Bölüm), *A.M.K.* Başvurusu, B. No: 2021/5154, 14.05.2025.

bir evliliğe zorlanmamasıdır. 119. maddenin birinci fıkrası tam da bu yönü korur: Nişan, evlenmeme özgürlüğünü ortadan kaldırmaz.

C. Nişanın Her Zaman Bozulabilmesi ve Bozmanın Sonuçları

Evlenmeye zorlanamayan nişanlı, nişanı tek taraflı olarak her zaman bozabilir. 7
Bozmanın geçerli olması için haklı bir sebep gösterilmesi gerekmez; haklı sebep yalnızca bozmanın sonuçları bakımından önem taşır. Nişanı haklı bir sebep olmaksızın bozan ya da bozulmasına kusuruyla yol açan taraf, evlenme amacıyla yapılan harcamalar için maddi tazminat (m. 120) ve kişilik hakkı saldırıya uğramışsa manevi tazminat (m. 121) ödemekle sorumlu tutulabilir.

Bu sorumluluk kendiliğinden doğmaz; zararın ve kişilik hakkına saldırının ispat- 8
lanması gerekir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 17.09.2025 tarihli kararına konu olayda nişan, karşı tarafa şartları yerine getirmesi için makul süre tanınmadan ve haklı bir sebep olmaksızın bozulmuştur. Buna rağmen Daire, zarar kanıtlanamadığı ve kişilik haklarına saldırı bulunmadığı için tazminat taleplerinin reddini sonucu itibarıyla doğru bulmuştur.[5] Aile baskısıyla nişanlandığını ileri sürüp on gün sonra evlenmekten vazgeçen bir nişanlıya karşı açılan manevi tazminat davasında da, kişilik haklarının zarar gördüğü ispat edilemediğinden talebin reddi gerektiğine karar verilmiştir.[6]

> **DİKKAT**
>
> Nişanı bozmak hukuka aykırı değildir; ancak nişanın nasıl bozulduğu önemlidir. Karşı tarafı toplum içinde küçük düşüren, aşağılayan ya da tehdit içeren bir bozma, kişilik hakkına saldırı sayılarak manevi tazminat sorumluluğu doğurabilir (m. 121).

D. Zorla Evlendirme: İptal Davası ve Ceza Sorumluluğu

Birinci fıkra yalnızca dava yoluyla zorlamayı değil, fiilî baskıyı da hukuken 9
sonuçsuz bırakır. Kendisinin veya yakınlarından birinin hayatı, sağlığı veya namus ve onuruna yönelik pek yakın ve ağır bir tehlike ile korkutularak evlenmeye razı edilen eş, evlenmenin iptalini dava edebilir (m. 151). Bu dava, korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak altı ay ve her hâlde evlenmenin üzerinden beş yıl geçmekle düşer (m. 152).

Evlenmeye zorlamak amacıyla kişinin tehdit edilmesi, alıkonulması ya da ona 10
karşı cebir kullanılması, Türk Ceza Kanunu'ndaki tehdit (TCK m. 106) ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma (TCK m. 109) gibi suçları oluşturabilir. Resmî evlenme yaşının altındaki bir çocuğun nişanlanması ya da "evlendirilmesi", çocukla cinsel ilişkiyi hiçbir şekilde meşru kılmaz (TCK m. 103, 104).

5 Yargıtay 2. HD, 17.09.2025, E. 2025/6945, K. 2025/7429.
6 Yargıtay 3. HD, 24.05.2016, E. 2015/13389, K. 2016/7993.

III. Cayma Tazminatı ve Ceza Şartının Dava Edilememesi (m. 119/2)

A. Cayma Parası ve Ceza Koşulu

11 Genel borçlar hukukunda taraflar bir sözleşmeye cayma parası veya ceza koşulu ekleyebilir. Cayma parası kararlaştırılmışsa taraflardan her biri sözleşmeden caymaya yetkili sayılır; parayı vermiş olan cayarsa verdiğini bırakır, almış olan cayarsa aldığının iki katını geri verir (TBK m. 178). Ceza koşulunda ise sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi hâlinde alacaklı cezanın ödenmesini isteyebilir (TBK m. 179). Bu kayıtlar kural olarak dava ve icra yoluyla tahsil edilebilir.

1. maddenin ikinci fıkrası nişanlanma bakımından bu genel kuralın istisnasıdır. Nişanlılar ya da aileleri, taraflardan biri evlenmekten kaçınırsa ödenecek bir para, altın ya da başka bir değer kararlaştırmış olabilir. Bu taahhüt ister "cayma tazminatı", ister "ceza şartı", isterse başka bir adla yapılmış olsun, evlenmekten kaçınma hâline bağlandığı sürece dava edilemez. Hükmün mantığı birinci fıkradadır: Evlenme mahkeme yoluyla istenemiyorsa, evlenmemenin bedelini ağır bir cezaya bağlamak da kişiyi dolaylı yoldan evlenmeye zorlamak anlamına gelir.

> **ÖRNEK**
>
> Nişan töreninde tarafların aileleri, "nişanı bozan taraf diğerine 200.000 TL öder" şeklinde bir belge imzalar ve nişan bir süre sonra bozulur. Bu taahhüt, evlenmekten kaçınma hâli için öngörülmüş bir ceza şartıdır ve m. 119/2 uyarınca dava edilemez. Nişanı bozan taraf bu parayı kendiliğinden öderse, 119/2'nin son kısmı gereğince sonradan geri de isteyemez.

B. Hükmün Kapsamı Dışında Kalan Talepler

12 İkinci fıkra yalnızca evlenmekten kaçınma hâline bağlanan tazminat ve cezaları kapsar. Nişanla aynı dönemde doğan ancak başka bir sebebe dayanan borçlar bu kuraldan etkilenmez:

- **Kanundan doğan tazminatlar.** Haklı sebep olmadan bozmada evlenme amacıyla yapılan harcamalar (m. 120) ve kişilik hakkına saldırı nedeniyle manevi tazminat (m. 121) kanundan doğar; önceden kararlaştırılmış bir miktar değildir, zarar ve kusur ölçüsünde belirlenir.
- **Hediyeler.** Alışılmışın dışındaki hediyeler, nişanı kimin bozduğuna bakılmaksızın geri istenebilir (m. 122).
- **Ödünç ve diğer alacaklar.** Nişanlılar ya da aileleri arasında ödünç olarak verilen para, nişan bozulsa da genel hükümlere göre istenebilir (TBK m. 386); burada borcun sebebi evlenmemek değil, ödünç sözleşmesidir.

- **Üçüncü kişilerle yapılan sözleşmeler.** Düğün salonu, nişan veya düğün organizasyonu, fotoğrafçı gibi hizmet sözleşmelerindeki cezai şart ve kapora kayıtları 119. maddeye değil, genel hükümlere ve tüketici hukukuna tabidir (bkz. aşağıda V).

C. Yapılan Ödemelerin Geri İstenememesi: 1990 Değişikliği

İkinci fıkranın son kısmı 1990 yılında eklenmiştir. 743 sayılı Kanun'un 83. maddesi de cayma tazminatının ve ceza şartının dava edilemeyeceğini öngörüyordu. Ancak uygulamada cayma tazminatını peşin ödeyen taraf, nişan bozulunca bu parayı geri almak için dava açıyordu. 3678 sayılı Kanunla (kabul tarihi 14.11.1990) madde yeniden yazılmış ve yapılan ödemelerin de geri istenemeyeceği hükme bağlanmıştır. Tasarı gerekçesinde bu tercih şöyle açıklanmıştır: 13

> *"Kendisini tazminat ödemek mecburiyetinde hisseden kimsenin sonradan bunu geri almaya kalkışması ahlakî bakımdan uygun bulunmamıştır."*[7]

Hükümet tasarısında cümle "ancak yapılan ödemeler geri istenemez" biçimindeydi. Adalet Komisyonu metne "de" bağlacını ekleyerek, ödemelerin geri istenememesinin tazminatın dava edilememesiyle birlikte düşünülmesi gereken ikinci bir sonuç olduğunu vurgulamıştır.[8] 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu bu metni aynen korumuştur. 14

Böylece Kanun, borçlunun ifaya zorlanamadığı, ancak kendiliğinden yaptığı ödemeyi de geri isteyemediği bir düzen kurmaktadır. Zamanaşımına uğramış bir borcun ifası ya da ahlaki bir ödevin yerine getirilmesi amacıyla yapılan edimlerin geri istenemeyeceğine ilişkin Borçlar Kanunu kuralı da aynı yöndedir (TBK m. 78/2). 15

IV. Başlık Parası

Uygulamada nişan bozulduğunda en sık karşılaşılan sorulardan biri, kızın ailesine verilen başlık parasının geri alınıp alınamayacağıdır. Başlık parası 119. maddedeki cayma tazminatı değildir; evlenmekten kaçınmanın cezası olarak değil, evlenmeye rıza gösterilmesinin karşılığı olarak verilir. Yargıtay bu ödemeyi hukuka ve genel ahlaka aykırı bulmaktadır: 16

> *"Nişan ya da evliliklerde kayınpederin gelinine takı takması ya da para veya hediye vermesi yerel gelenek ve göreneklere uygun ise de; kızın babasının evlenmeye razı olmasının karşılığı olarak (başlık) adı altında mal veya para alması yukarıda açıklanan ölçütlere göre hukuka ve genel ahlak kurallarına aykırıdır."*[9]

7 TBMM S. Sayısı: 398 (18. Dönem), s. 2.
8 TBMM S. Sayısı: 398 (18. Dönem), s. 14–15.
9 Yargıtay 3. HD, 05.04.2010, E. 2010/2929, K. 2010/5748.

17 Sonuç olarak başlık parası, hukuka veya ahlaka aykırı bir sonucun gerçekleşmesi amacıyla verilen şeylerin geri istenemeyeceğini öngören kurala (TBK m. 81; eski BK m. 65) takılır ve nişan bozulsa da geri istenemez. Yargıtay, başlık parasının iadesine hükmeden ilk derece mahkemesi kararlarını bu gerekçeyle bozmuştur.[10] TBK m. 81'e göre hâkim, açılan davada bu şeyin Devlete mal edilmesine de karar verebilir.

> **UYGULAMA NOTU**
>
> Başlık parası ile hediye ve çeyiz arasındaki ayrım dosyanın sonucunu belirler. Nişanlıya takılan ziynetler ve alınan eşyalar alışılmışın dışında hediye sayılıyorsa m. 122'ye göre geri istenebilir; kızın ailesine evlenmeye razı olmaları karşılığında verilen para ise başlık parasıdır ve geri istenemez. Paranın hangi amaçla ve kime verildiği tanık ve belgelerle açıkça ortaya konmalıdır. Taraflardan birinin başlık parası verdiğini kendi beyanıyla ikrar etmesi, bu nitelendirmede belirleyici olabilir.[11]

V. Düğün Salonu ve Organizasyon Sözleşmeleri

18 Nişan bozulduğunda çoğu zaman düğün salonu, nişan veya düğün organizasyonu için imzalanmış sözleşmeler de ortada kalır. Bu sözleşmelerdeki "iptal hâlinde kapora iade edilmez" ya da "şu kadar gün kala iptalde bedelin yüzde ellisi ödenir" gibi kayıtlar, nişanlılar arasında değil, bir nişanlı ile hizmet veren işletme arasında kararlaştırılmıştır; bunlar evlenmekten kaçınmanın cezası değil, hizmet sözleşmesinin sona ermesinin sonucudur. Bu nedenle 119. maddenin kapsamına girmez, genel hükümlere ve tüketici hukukuna göre değerlendirilir. Yargıtay kararları bu konuda üç önemli noktayı ortaya koymaktadır:

- **Fahiş cezai şart indirilir.** Düğün salonu sözleşmesindeki "kiralayanlar herhangi bir nedenle vazgeçtiği takdirde alınan kaparo iade edilmez, kalan bakiye hesap tamamıyla alınır" kaydı bir cezai şarttır. Hâkim bu cezanın fahiş olup olmadığını kendiliğinden incelemeli ve gerekirse indirmelidir.[12] Bugün aynı kural TBK m. 182/3'te yer almaktadır: Hâkim, aşırı gördüğü ceza koşulunu kendiliğinden indirir.
- **İşletmenin zararı istenebilir.** Nişan bozulduğu için organizasyonu son günlerde iptal eden müşteri, işletmenin kusuru yoksa onun uğradığı zararı karşılamakla yükümlü olabilir.[13]

10 Yargıtay 3. HD, 05.04.2010, E. 2010/2929, K. 2010/5748; Yargıtay 3. HD, 24.05.2016, E. 2015/13389, K. 2016/7993.
11 Yargıtay 3. HD, 24.05.2016, E. 2015/13389, K. 2016/7993.
12 Yargıtay 13. HD, 18.06.2013, E. 2013/7832, K. 2013/16522.
13 Yargıtay 13. HD, 18.06.2015, E. 2014/25089, K. 2015/20936.

- **Uzaktan kurulan sözleşmede cayma hakkı.** Sözleşme e-posta gibi uzaktan iletişim araçlarıyla kurulmuşsa tüketici, olay tarihindeki mevzuatta öngörülen süre içinde cezai şart ödemeden cayabilir.[14] Bu karar mülga 4077 sayılı Kanun dönemine ilişkindir. Bugün 6502 sayılı Kanun'un 48. maddesinin dördüncü fıkrasına göre mesafeli sözleşmelerde cayma süresi on dört gündür; ancak belirli bir tarihte veya dönemde yapılması gereken yiyecek-içecek tedariki ile eğlence veya dinlenme amacıyla boş zamanın değerlendirilmesine ilişkin sözleşmelerde, taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça cayma hakkı kullanılamaz.[15] Bu nedenle bugün benzer bir uyuşmazlıkta, düğün yemeği ya da organizasyon sözleşmesinin bu istisnaya girip girmediği ayrıca incelenmelidir.

Salon veya organizasyon için ödenen ve geri alınamayan paralar kaybolmuş sayılmaz. Nişan haklı bir sebep olmaksızın bozulmuşsa, bu harcamalar evlenme amacıyla yapılan harcama olarak kusurlu taraftan m. 120 uyarınca istenebilir. 19

VI. Usule İlişkin Meseleler

Konu	Kural	Dayanak
Nişanlılar arasındaki tazminat ve hediye davaları	Aile mahkemesi; aile mahkemesi bulunmayan yerlerde aile mahkemesi sıfatıyla asliye hukuk mahkemesi	4787 sayılı Kanun m. 4
Düğün salonu ve organizasyon firmasına karşı davalar	Taraf tüketiciyse tüketici mahkemesi; değilse genel hükümlere göre görevli mahkeme	6502 sayılı Kanun m. 73; HMK m. 2
Zamanaşımı	Nişanlılığın sona ermesinden doğan dava hakları, sona ermenin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar	TMK m. 123
Zorla evlendirmede iptal davası	Korkunun etkisinin kalktığı tarihten itibaren altı ay, her hâlde evlenmeden itibaren beş yıl	TMK m. 152

VII. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar

Durum	Sonuç	Dayanak
Nişanlı evlenmekten vazgeçti; diğeri onun evlenmeye mecbur edilmesini istiyor	Böyle bir dava açılamaz	TMK m. 119/1, 142
"Nişanı bozan 200.000 TL öder" şeklinde yazılı taahhüt var	Dava ve takip yoluyla istenemez	TMK m. 119/2

14 Yargıtay 13. HD, 19.12.2019, E. 2016/29390, K. 2019/12847.
15 Mesafeli Sözleşmeler Yönetmeliği (RG 27.11.2014, S. 29188) m. 15/1-g.

Durum	Sonuç	Dayanak
Nişanı bozan taraf kararlaştırılan cayma tazminatını kendiliğinden ödedi	Sonradan geri istenemez	TMK m. 119/2 son kısım; TBMM S. Sayısı 398 gerekçesi
Nişan haklı sebep olmadan bozuldu; evlilik için ev eşyası alındı	Kusurlu taraftan uygun bir tazminat istenebilir	TMK m. 120
Aile baskısıyla nişanlanan taraf kısa süre sonra vazgeçti	Nişanı bozabilir; manevi tazminat için kişilik hakkına saldırının ispatı gerekir	Yargıtay 3. HD, K. 2016/7993
Kızın babasına başlık parası verildi, nişan bozuldu	Başlık parası geri istenemez	TBK m. 81; Yargıtay 3. HD, K. 2010/5748
Nişan bozuldu, düğün salonu kaporayı iade etmiyor	Cezai şart fahişse indirilir; işletmenin kusuru yoksa zararı karşılanır	TBK m. 182/3; Yargıtay 13. HD, K. 2013/16522
Evlenmeye tehditle razı edilen kişi nikâh kıydı	Evlenmenin iptali dava edilebilir	TMK m. 151, 152

İÇTİHATLAR

1 **ANAYASA MAHKEMESİ · BİRİNCİ BÖLÜM**
A.M.K. Başvurusu · B. No: 2021/5154 · 14.05.2025

Evlenme hakkı Anayasa'nın 20. ve 41. maddeleriyle korunur; nişanlısıyla evlenmek isteyen kişinin önü kesilemez

Başvurucunun nişanlısı Dışişleri Bakanlığına bağlı bir büyükelçilikte görevlidir ve mesleği gereği evlenmek için kurumundan izin alması gerekmektedir. 2017 yılında yapılan izin başvurusu, başvurucu hakkında yapılan güvenlik soruşturmasından sonra reddedilmiştir. Başvurucunun açtığı iptal davasında idare mahkemesi işlemi iptal etmiş ve karar 2020 yılında kesinleşmiştir; idare ise iptal kararını kanunda öngörülen süre içinde uygulamamıştır. Başvurucu bu süreç nedeniyle nişanlısından ayrıldığını bildirmiştir. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'da evlenme hakkına ilişkin açık bir hüküm bulunmasa da bu hakkın Anayasa'nın 20. ve 41. maddelerinde güvence altında olduğunu hatırlatmış; kesinleşmiş iptal kararının fiziki ve hukuki bir engel olmaksızın uygulanmamasının evlenme hakkını ihlal ettiğine karar vermiş ve başvurucuya 40.000 TL manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir.

> *"Anayasa Mahkemesine göre Anayasa'nın 20. ve 41. maddeleri, evlenme ve aile kurma hakkı açısından önemli birer normatif dayanaktır...*

DEĞERLENDİRME Evlenme özgürlüğünün olumlu yönünü, yani kişinin seçtiği kişiyle evlenebilmesini anayasal güvence altına alan bu yaklaşım, 119. maddenin koruduğu olumsuz yönün, yani istenmeyen bir evliliğe zorlanmamanın da temelini oluşturur.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.09.2025 · E. 2025/6945 · K. 2025/7429

Haklı sebep olmaksızın nişanı bozmak kusurdur; ancak tazminat için zararın ve kişilik hakkına saldırının ispatı gerekir

Taraflardan biri, diğerinin ilçede bir ev tutması ve sigortalı bir iş bulması ya da iş yeri açması koşuluyla nişanlanmış, yaklaşık dört ay sonra bu koşulları yerine getirmesi için makul bir süre tanımadan nişanı bozmuştur. Nişanı bozan taraf karşı tarafın kendisini tehdit ettiğini ileri sürmüş; ancak tanık anlatımları soyut ve genel nitelikte kaldığından bu iddia kanıtlanamamıştır. İlk derece mahkemesi tarafları eşit kusurlu saymış ve tazminat taleplerini reddetmiştir. Daire, nişanın haklı bir sebep olmaksızın bozulduğunu ve eşit kusur gerekçesinin yerinde olmadığını belirtmiş; ancak maddi zarar kanıtlanamadığı ve kişilik haklarına saldırı bulunmadığı için tazminat taleplerinin reddini sonucu itibarıyla doğru bulmuş ve kararı gerekçesini düzelterek onamıştır.

> *Gerçekleşen bu durum karşısında nişanın davalı tarafından, ortada haklı bir sebep bulunmadığı hâlde bozulduğu anlaşılmaktadır. Ne var ki, davacı maddi tazminat istemine esas zararının neler olduğunu kanıtlayamamıştır.*

DEĞERLENDİRME Nişanı bozma serbestisi, bozan tarafı bozmanın sonuçlarından kurtarmaz; ancak tazminat için kusur tek başına yeterli değildir. Harcamaların belgelenmesi ve kişilik hakkına yönelik somut bir saldırının ispatı gerekir.

3 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
24.05.2016 · E. 2015/13389 · K. 2016/7993

Nişanlının ailesine verilen başlık parası geri istenemez; kişilik hakkına saldırı ispatlanmadan manevi tazminata hükmedilemez

Taraflar nişanlanmış, nişanlılardan biri kısa süre sonra evlenmekten vazgeçmiştir. Nişanı bozulan taraf manevi tazminat istemiştir. Nişanı bozan taraf ise aile baskısıyla söz verdiğini, nişan törenine ve alışverişe katılmadığını, karşı tarafın ailesine 5.000 TL başlık parası verdiğini ve nişandan on gün sonra evlenmekten vazgeçtiğini belirterek karşı dava açmış ve başlık parasının iadesini istemiştir. Mahkeme hem manevi tazminata hem de başlık parasının iadesine hükmetmiştir. Daire, kişilik haklarının zarar gördüğü ispat edilemediğinden manevi tazminat isteminin reddi gerektiğini belirtmiştir. Karşı dava yönünden ise başlık parası olarak verildiği ikrar edilen paranın hukuka ve genel ahlaka aykırı bir amaçla verildiği için iadesine hükmedilemeyeceğine karar vererek hükmü bozmuştur.

> *...başlık parası olarak davacı-karşı davalının ailesine verildiği sabit olan 5.000 TL'nin iadesine hükmedilemeyeceği gözetilerek hüküm tesisi gerekirken eksik inceleme ve yanılgılı değerlendirme ile yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiş...*

DEĞERLENDİRME Başlık parası, m. 119'daki cayma tazminatından farklı olarak evlenmeye rıza karşılığında verilir; ahlaka aykırı olduğu için geri istenemez (TBK

m. 81). Mahkemenin bu parayı "çeyiz parası" olarak nitelendirmesi de isabetli bulunmamıştır.

4 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
05.04.2010 · E. 2010/2929 · K. 2010/5748

Nişan bozulunca kızın babasından başlık parasının geri istenmesine ilişkin dava reddedilmelidir

Davacının oğlu ile davalının kızı nişanlanmış, nişan için davalıya 2.000 TL başlık parası verilmiştir. Nişan bozulunca hediyelerin ve çeyiz eşyalarının bir kısmı iade edilmiş, ancak başlık parası iade edilmemiştir. Davacı bu paranın iadesini istemiş ve mahkeme davayı kabul etmiştir. Daire, paranın başlık parası adı altında evlenecek kızın babasına verildiğinin çekişmesiz olduğunu belirtmiştir. Kişinin dilediği kimseyle evlenmesinin temel bir hak olduğunu, kızın babasının evlenmeye razı olmasının karşılığı olarak para almasının hukuka ve genel ahlak kurallarına aykırı olduğunu vurgulamış; haksız veya ahlaka aykırı bir amaç için verilen şeyin geri istenemeyeceği (eski BK m. 65) gerekçesiyle davanın reddi gerektiğine karar vererek hükmü bozmuştur.

> *"Kişinin dilediği kimse ile evlenmesi, yasanın öngördüğü sınırlar içinde temel hak ve hürriyetinin bir gereğidir.*

DEĞERLENDİRME Bugün aynı kural TBK m. 81'de yer almaktadır. Nişanın kimin kusuruyla bozulduğu bu sonucu değiştirmez; hediyeler m. 122'ye göre geri istenebilse de başlık parası istenemez.

5 **YARGITAY 13. HUKUK DAİRESİ**
18.06.2013 · E. 2013/7832 · K. 2013/16522

Nişan bozulunca kullanılmayan düğün salonu: "Kapora iade edilmez" kaydı cezai şarttır, fahişse hâkim kendiliğinden indirir

Davacı düğün için bir salon kiralamış, 1.250 TL kapora ödemiş ve 2.250 TL'lik bir borç senedi vermiştir. Nişan bozulduğu için salon kullanılmamıştır. Davacı kaporanın iadesini ve senedin iptalini istemiş; tüketici mahkemesi davayı reddetmiştir. Daire, sözleşmedeki "düğün salonunu kiralayanlar herhangi bir nedenle vazgeçtiği takdirde alınan kaparo iade edilmez, kalan bakiye hesap tamamıyla alınır" kaydının cezai şart olduğunu belirtmiştir. Davacı tüketici olduğundan hâkimin fahiş cezayı kendiliğinden indirmekle yükümlü olduğunu, mahkemenin cezanın fahiş olup olmadığını tartışmadan karar veremeyeceğini kabul ederek hükmü bozmuştur.

> *"Şu halde mahkemece, belirlenen cezai şart miktarının fahiş olup olmadığı re'sen incelenmeli, cezai şartta tenkis gerekip gerekmediği mahkemece tartışılması gerekirken, bu yönler gözetilmeden eksik incelemeyle yazılı şekilde hüküm tesisi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir.*

DEĞERLENDİRME İşletmeyle yapılan sözleşmedeki cezai şart m. 119'un kapsamında değildir ve kural olarak geçerlidir; ancak fahişse indirilir. Karar eski BK

m. 161/son hükmüne dayanmaktadır; bugün aynı kural TBK m. 182/3'te yer almaktadır.

6 **YARGITAY 13. HUKUK DAİRESİ**
18.06.2015 · E. 2014/25089 · K. 2015/20936

Nişan töreni organizasyonunu son günlerde iptal eden müşteri, kusuru olmayan işletmenin zararını karşılamakla yükümlüdür

Davacı, oğlunun nişan töreni için bir otelle organizasyon sözleşmesi yapmış, 1.000 TL peşin ödemiş ve 7.500 TL'lik bir bono vermiştir. Nişan bozulunca organizasyona sekiz gün kala sözleşmeyi feshetmiş ve bonodan dolayı borçlu olmadığının tespitini istemiştir. Tüketici mahkemesi, sözleşmeyi taksitli satış sayarak emre yazılı bononun geçersiz olduğu gerekçesiyle davayı kabul etmiştir. Daire, hizmetin sözleşme anında ifa edilmediğini, bu nedenle taksitli satış hükümlerinin uygulanamayacağını belirtmiştir. İşletmenin iptalde kusuru bulunmadığından uğradığı zararı davacıdan isteyebileceğini, gerekirse kâr kaybı için bilirkişi incelemesi yapılması gerektiğini kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Organizasyonun iptalinde davalının herhangi bir kusuru bulunmadığı gözetildiğinde, davalının organizasyonun yapılamaması nedeniyle uğradığı zararı davacıdan isteyebileceğinin kabulü gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME Nişanın bozulması üçüncü kişilerle yapılan sözleşmeleri kendiliğinden ortadan kaldırmaz. Bu kayıp, nişan haklı bir sebep olmaksızın bozulmuşsa m. 120 uyarınca kusurlu nişanlıdan istenebilir.

7 **YARGITAY 13. HUKUK DAİRESİ**
19.12.2019 · E. 2016/29390 · K. 2019/12847

E-postayla kurulan düğün yemeği sözleşmesinden süresinde cayan tüketici cezai şart ödemez

Bir yalı işletmecisi, düğün yemeği için yapılan ziyafet sözleşmesinden nişanın bozulması nedeniyle cayan müşteriden, sözleşmedeki iptal kaydına dayanarak toplam bedelin yüzde ellisini cezai şart olarak istemiş ve icra takibine yapılan itirazın iptalini talep etmiştir. İlk derece mahkemesi, işletmenin zararını gösteren bir belge sunmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Daire, sözleşmenin e-posta yazışmalarıyla kurulduğunu ve mesafeli sözleşme niteliğinde olduğunu tespit etmiştir. Olay tarihindeki mevzuata göre tüketicinin yedi gün içinde gerekçe göstermeden ve cezai şart ödemeden cayabileceğini, müşterinin bu süre içinde caydığını belirtmiş; davanın bu gerekçeyle reddi gerektiğinden kararı gerekçesini düzelterek onamıştır.

> *...davalının cezai şart ödemeksizin 7 günlük süre için cayma hakkını kullanabileceği...*

DEĞERLENDİRME Sözleşmenin kuruluş biçimi sonucu değiştirir. Karar mülga 4077 sayılı Kanun dönemine aittir. Bugün mesafeli sözleşmelerde cayma süresi on dört gündür (6502 sayılı Kanun m. 48/4); ancak belirli bir tarihte yapılacak yiyecek-

> içecek ve eğlence hizmetlerine ilişkin sözleşmeler, Mesafeli Sözleşmeler Yönetmeliği m. 15/1-g uyarınca kural olarak cayma hakkının dışındadır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 118:** Nişanlanma evlenme vaadiyle olur; küçük ve kısıtlı, yasal temsilcinin rızası olmadıkça bağlı olmaz.
- **TMK m. 120 ve 121:** Nişanın bozulmasında maddi ve manevi tazminat.
- **TMK m. 122:** Alışılmışın dışındaki hediyelerin geri verilmesi.
- **TMK m. 123:** Nişanlılıktan doğan davalarda bir yıllık zamanaşımı.
- **TMK m. 142:** Evlenme, tarafların olumlu sözlü cevaplarıyla oluşur.
- **TMK m. 151 ve 152:** Korkutma nedeniyle evlenmenin iptali ve hak düşürücü süre.
- **TMK m. 23:** Özgürlüklerden vazgeçme ve aşırı sınırlama yasağı.
- **TBK m. 78, 81, 178, 179, 182:** Geri istenemeyen edimler, cayma parası ve ceza koşulu.
- **6502 sayılı Kanun m. 48:** Mesafeli sözleşmelerde cayma hakkı; Mesafeli Sözleşmeler Yönetmeliği m. 15: cayma hakkının istisnaları.
- **TCK m. 106, 109:** Tehdit ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma.

MADDE

120

B. Nişanlılığın hükümleri
II. Nişanın bozulmasının sonuçları
1. Maddî tazminat

KANUN METNİ

(1) Nişanlılardan biri haklı bir sebep olmaksızın nişanı bozduğu veya nişan taraflardan birine yükletilebilen bir sebeple bozulduğu takdirde; kusuru olan taraf, diğerine dürüstlük kuralları çerçevesinde ve evlenme amacıyla yaptığı harcamalar ve katlandığı maddî fedakârlıklar karşılığında uygun bir tazminat vermekle yükümlüdür. Aynı kural nişan giderleri hakkında da uygulanır.

(2) Tazminat istemeye hakkı olan tarafın ana ve babası veya onlar gibi davranan kimseler de, aynı koşullar altında yaptıkları harcamalar için uygun bir tazminat isteyebilirler.

MADDE ÖZETİ

Nişan haklı bir sebep olmaksızın bozulur ya da taraflardan birine yükletilebilen bir sebeple sona erse, kusurlu taraf diğerine uygun bir maddi tazminat öder (m. 120/1). Tazminat; evlenme amacıyla yapılan harcamaları, katlanılan maddi fedakârlıkları ve nişan giderlerini kapsar. İstenebilecek olan, nişanlanma olmasaydı uğranılmayacak parasal zarardır; zararın gerçekten boşa gitmiş olması gerekir ve davacının elinde kalan, kullanabildiği eşyaların bedeli ayrıca istenemez. Nişanlının ana ve babası ya da onlar gibi davrananlar da aynı koşullarla yaptıkları harcamalar için tazminat isteyebilir (m. 120/2). Dava hakkı, nişanlılığın sona ermesinden itibaren bir yılda zamanaşımına uğrar (m. 123).

TEMEL KAVRAMLAR

Haklı sebep	Nişanı bozan tarafın nişanı sürdürmesinin kendisinden beklenemeyeceği ciddi durum; haklı sebeple bozan taraf tazminatla sorumlu olmaz.
Yükletilebilen sebep	Nişanı bozan kim olursa olsun, bozulmaya taraflardan birinin kusurlu davranışının yol açması; bu durumda sorumlu olan, bozulmaya sebep olan taraftır.

Evlenme amacıyla yapılan harcama	Evliliğin kurulacağı inancıyla yapılan ve nişan bozulunca boşa giden masraf (iptal edilen hizmet sözleşmeleri, kaybedilen kaporalar gibi).
Maddi fedakârlık	Evlenme amacıyla katlanılan ve parayla ölçülebilen kayıp (m. 120/1).
Nişan giderleri	Nişan töreni ve hazırlığı için yapılan masraflar; 4721 sayılı Kanunla açıkça tazminat kapsamına alınmıştır.
Menfi zarar	Nişanlanma olmasaydı uğranılmayacak parasal zarar; evlilik gerçekleşseydi elde edilecek kazançlar bu kapsama girmez.
Uygun tazminat	Hâkimin dürüstlük kuralları ve somut olayın özelliklerine göre belirlediği miktar (m. 2, 4).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 84 üncü maddesini karşılamaktadır. Yürürlükteki metin esas alınmakla beraber açıklık sağlanmak üzere, nişanlıların dava hakları ile diğer şahısların dava hakları ayrı fıkralarda düzenlenmiştir. Diğer taraftan nişan için yapılan giderlerin de aynı esaslar çerçevesinde istenilebileceği belirtilmiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 62*

Gerekçe iki değişikliği öne çıkarmaktadır. İlki biçimseldir: Nişanlıların ve ailelerin dava hakları iki ayrı fıkrada düzenlenmiştir. İkincisi içeriğe ilişkindir: Nişan giderleri de açıkça tazminat kapsamına alınmıştır. Metinlerin karşılaştırılması, gerekçede anılmayan bir değişikliği daha ortaya koymaktadır: 4721 sayılı Kanun, harcamaların yanında "katlanılan maddi fedakârlıkları" da tazminat kapsamına eklemiştir.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Nişanlılardan biri, muhik bir sebep yok iken nişanı bozduğu veya iki taraftan birine atfedilecek bir kusur yüzünden nişan bozulduğu takdirde taksiri olan taraf; diğer tarafa, ana ve babasına veya bu hususta onlar gibi hareket eden sair kimselere hüsnü niyet ile ve nikahın icra olunacağı kanaati ile ihtiyar ettikleri masarife mukabil münasip bir tazminat vermeğe mecburdur.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 84 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 84	4721 sayılı Kanun m. 120
Sorumluluk sebebi	"Muhik bir sebep yok iken" bozma veya "iki taraftan birine atfedilecek bir kusur"	"Haklı bir sebep olmaksızın" bozma veya "taraflardan birine yükletilebilen bir sebep"
Tazmin edilen zarar	"Hüsnü niyet ile ve nikahın icra olunacağı kanaati ile" yapılan masraflar	Dürüstlük kuralları çerçevesinde evlenme amacıyla yapılan harcamalar ve katlanılan maddi fedakârlıklar
Nişan giderleri	Ayrıca belirtilmemişti	"Aynı kural nişan giderleri hakkında da uygulanır"
Ana ve baba	Aynı cümlede sayılıyordu	Ayrı fıkrada; yalnızca "yaptıkları harcamalar" için

Değişiklik durumu

Madde, 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe girdiğinden bu yana değiştirilmemiştir; Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde maddeye ilişkin bir Anayasa Mahkemesi iptal notu da bulunmamaktadır.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Nişanın bozulması hukuka aykırı değildir; kimse evlenmeye zorlanamaz (m. 119). Ancak nişan haklı bir sebep olmaksızın bozulduğunda, evliliğe güvenerek masraf yapan taraf zararla baş başa kalabilir. 120. madde bu zararın kusurlu taraftan karşılanmasını sağlar. Nişanın bozulması dört ayrı talep doğurabilir ve her birinin şartları farklıdır: 1

Talep	Kusur aranır mı?	Kimler isteyebilir?	Dayanak
Maddi tazminat (harcamalar, maddi fedakârlıklar, nişan giderleri)	Evet, kusurlu taraftan istenir	Nişanlı; ana ve baba ya da onlar gibi davrananlar yalnızca harcamaları için	TMK m. 120
Manevi tazminat	Evet, kusurlu taraftan istenir	Kişilik hakkı saldırıya uğrayan nişanlı	TMK m. 121
Alışılmışın dışındaki hediyelerin geri verilmesi	Hayır	Hediyeyi veren nişanlı, ana ve baba ya da onlar gibi davrananlar	TMK m. 122
Önceden kararlaştırılmış cayma tazminatı veya ceza şartı	Dava edilemez	—	TMK m. 119/2

Bu ayrım uygulamada belirleyicidir. Kusur aranan 120. madde ile kusur aranmayan 122. madde birbirine karıştırılırsa dava yanlış hukuki temelde yürür. Yargıtay, nişanlının diğerinin adına alınan daireye ödediği paraya ilişkin talebin 120. maddeye göre kusur ispatı aranarak reddedilmesini doğru bulmamış, uyuşmazlığın 122. madde çerçevesinde çözülmesi gerektiğine karar vermiştir.[1] 2

II. Maddi Tazminatın Şartları (m. 120/1)

Maddi tazminata hükmedilebilmesi için aşağıdaki şartların birlikte bulunması gerekir: 3

1 Yargıtay 3. HD, 28.05.2018, E. 2017/16500, K. 2018/5930.

Şart	Açıklama	Dayanak
Geçerli bir nişan	Karşılıklı evlenme vaadiyle kurulmuş bir nişan bulunmalıdır	TMK m. 118
Nişanın evlenme dışında bir sebeple sona ermesi	Nişan bozulmuş olmalıdır; evlenmeyle sona eren nişanda tazminat söz konusu olmaz	TMK m. 120/1
Haklı sebep olmaksızın bozma ya da taraflardan birine yükletilebilen sebep	Bozmanın haksız olması veya bozulmaya bir tarafın kusurunun yol açması	TMK m. 120/1
Kusur	Tazminat yükümlüsü "kusuru olan taraf"tır	TMK m. 120/1
Zarar	Evlenme amacıyla yapılan ve boşa giden harcama, maddi fedakârlık veya nişan gideri	Yargıtay 2. HD, K. 2026/7213
İspat	Nişanın bozulmasındaki kusur ve zarar, tazminat isteyen tarafça ispat edilir	TMK m. 6; Yargıtay 3. HD, K. 2019/9756

A. Haklı Sebep ve Kusur

4 Kanun iki durumu birlikte düzenlemektedir. İlkinde nişanlılardan biri haklı bir sebep olmaksızın nişanı bozar. İkincisinde nişan, taraflardan birine yükletilebilen bir sebeple bozulur; burada nişanı bozan kişi haklı olabilir, ancak bozulmaya karşı tarafın kusurlu davranışı yol açmıştır. İki durumda da tazminat yükümlüsü "kusuru olan taraf"tır. Dolayısıyla nişanı bozan, bu kararı karşı tarafın davranışları yüzünden haklı olarak vermişse, tazminat yükü bozan tarafa değil, bozulmaya sebep olan tarafa düşebilir.

5 Haklı sebep, nişanı sürdürmenin bozan taraftan beklenemeyeceği ciddi bir durumdur ve hangi olayın haklı sebep sayılacağı somut olaya göre belirlenir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 17.09.2025 tarihli kararında, bir tarafın şarta bağlı olarak nişanlandığı ve karşı tarafa şartları yerine getirmesi için makul süre tanımadan nişanı bozduğu olayda bozmanın haklı bir sebebe dayanmadığını kabul etmiş; tarafları eşit kusurlu sayan ilk derece mahkemesi gerekçesini de yerinde bulmamıştır.[2]

6 Kusur ve zarar ispatlanmadıkça tazminata hükmedilemez. Yargıtay, nişanın karşı tarafın kusurlu davranışları sonucu bozulduğunu ispat edemeyen davacı lehine hükmedilen maddi tazminatı bozmuştur.[3]

> **DİKKAT**

2 Yargıtay 2. HD, 17.09.2025, E. 2025/6945, K. 2025/7429.
3 Yargıtay 3. HD, 05.12.2019, E. 2019/2076, K. 2019/9756.

Nişanı haklı bir sebep olmaksızın bozmak tek başına tazminat doğurmaz. Tazminat için boşa giden harcamaların ya da uğranılan zararın belgelerle ortaya konması gerekir; nişan haksız bozulsa bile zarar ispatlanamazsa maddi tazminat talebi reddedilir.[4]

B. Tazminatın Niteliği: Menfi Zarar

1. madde, evlilik gerçekleşseydi elde edilecek kazançları değil, evliliğe güvenerek yapılan ve nişan bozulunca boşa giden masrafları karşılar. Yargıtay'ın ifadesiyle:

> *"Davacı yanın isteyeceği tazminat menfi tazminattır. Başka bir anlatımla nişanlanma olmasaydı uğranılmayacak olan parasal zarar istenebilir."*[5]

Bu nedenle zararın gerçek ve boşa gitmiş olması gerekir. Nişan için alınan eşyalar davacının elinde kalıyor ve kullanılabiliyorsa, bunların bedelinin ayrıca tazminat olarak istenmesi aynı değerden iki kez yararlanmak anlamına gelir ve kabul edilmez.[6] 7

C. Tazmin Edilebilecek Giderler

Kanun üç kalem saymaktadır: Evlenme amacıyla yapılan harcamalar, evlenme amacıyla katlanılan maddi fedakârlıklar ve nişan giderleri. Yargıtay kararları bu kalemlerin sınırlarını şöyle çizmektedir: 8

Masraf	Maddi tazminat olarak istenebilir mi?	Dayanak
Nişan bozulunca mobilya satıcısına ödenmek zorunda kalınan cayma bedeli	Evet; boşa giden gerçek bir zarardır	Yargıtay 3. HD, K. 2018/9882
Yapılmayan kına organizasyonu için ödenen para, nakliye zararı	Evet	Yargıtay 3. HD, K. 2018/9882
Davetiye giderleri	Evet	Yargıtay 3. HD, K. 2015/9516
Gelinlik, nişan kıyafeti ve benzeri giyilip kullanılan eşyalar	Kural olarak hayır	Yargıtay 3. HD, K. 2015/9516
Davacının elinde kalan ve kullanabildiği eşyalar	Hayır; ikinci kez yararlanma olur	Yargıtay 2. HD, K. 2026/7213
Davacının kendi evine yapılan tadilat ve onarım	Hayır; değer artışı davacıda kalır	Yargıtay 3. HD, K. 2018/1362
Nişanlıya verilen harçlık ya da okul masrafı için gönderilen para	Hayır; ne harcama ne hediye kapsamındadır	Yargıtay 3. HD, K. 2011/5333

4 Yargıtay 2. HD, 17.09.2025, E. 2025/6945, K. 2025/7429.
5 Yargıtay 3. HD, 05.12.2019, E. 2019/2076, K. 2019/9756.
6 Yargıtay 2. HD, 25.06.2026, E. 2026/4820, K. 2026/7213.

Masraf	Maddi tazminat olarak istenebilir mi?	Dayanak
Nişanlının adına alınan eve yapılan ödeme	**120.** maddeye göre değil, kusur aranmayan 122. maddeye göre değerlendirilir	Yargıtay 3. HD, K. 2018/5930

9 "Maddi fedakârlık" kavramı 4721 sayılı Kanunla eklenmiştir. Hangi kaybın bu kapsama girdiği somut olaya göre değerlendirilir ve kaybın evlenme amacıyla katlanıldığının ispatı gerekir. Bir davada ilk derece mahkemesi, evlenme vaadiyle işinden ayrılan davacının mahrum kaldığı gelir için istediği tazminatı reddetmiş; Yargıtay bu yöne ilişkin temyiz itirazlarını yerinde görmemiştir.[7]

> UYGULAMA NOTU
>
> Maddi tazminat davasında en güçlü delil belgedir. Harcamaların fatura, dekont ve sözleşmelerle; iptal edilen hizmetler için ödenen kapora ve cayma bedellerinin makbuzlarla; eşyaların kimde kaldığının tutanak veya ihtarnameyle ortaya konması gerekir. Nişan bozulduktan sonra karşı tarafa eşyaları geri alması için ihtar gönderilmesi, eşyaların kimin elinde kaldığı tartışmasında önemli bir delil olabilir. Takı, altın ve hediyeler ise bu davanın değil, 122. maddeye göre ileri sürülecek hediyelerin geri verilmesi talebinin konusudur.

D. "Dürüstlük Kuralları Çerçevesinde" ve "Uygun" Tazminat

10 Kanun tam bir zarar giderimi değil, dürüstlük kuralları çerçevesinde uygun bir tazminat öngörmektedir. Herkes haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır (m. 2); Kanunun takdir yetkisi tanıdığı konularda hâkim hukuka ve hakkaniyete göre karar verir (m. 4). Bu nedenle hâkim; harcamaların evlilik için makul olup olmadığını, tarafların kusur derecesini, harcamanın ne ölçüde boşa gittiğini ve eşyaların değerlendirilme imkânını dikkate alarak miktarı belirler.

III. Ana ve Babanın ve Onlar Gibi Davrananların Hakkı (m. 120/2)

11 Nişan ve düğün hazırlıklarının masrafını çoğu zaman aileler üstlenir. Kanun bu nedenle tazminat istemeye hakkı olan tarafın ana ve babasına veya onlar gibi davranan kimselere de aynı koşullar altında tazminat isteme hakkı tanımıştır (m. 120/2). Tasarı gerekçesine göre açıklık sağlamak amacıyla nişanlıların dava hakları ile diğer kişilerin dava hakları ayrı fıkralarda düzenlenmiştir. İkinci fıkranın sınırları metinden çıkmaktadır:

7 Yargıtay 3. HD, 14.12.2017, E. 2016/6796, K. 2017/17683.

- **“Tazminat istemeye hakkı olan tarafın” ailesi.** Ailenin hakkı, kendi nişanlılarının tazminat isteme hakkına bağlıdır; nişan kendi çocuklarının kusuruyla bozulmuşsa aile tazminat isteyemez.
- **“Aynı koşullar altında”.** Nişanın haklı bir sebep olmaksızın bozulması ve karşı tarafın kusuru burada da aranır.
- **Yalnızca “yaptıkları harcamalar”.** Birinci fıkradaki “maddi fedakârlıklar” ikinci fıkrada sayılmamıştır; aile, kendi yaptığı ve boşa giden harcamaları isteyebilir.
- **“Onlar gibi davranan kimseler”.** Ana ve baba dışında, nişanlıya ana ve baba gibi bakan ve nişan masraflarını onlar gibi üstlenen kişiler de bu hakka sahiptir.

Manevi tazminat ise yalnızca kişilik hakkı saldırıya uğrayan nişanlıya aittir (m. 121). Ana ve baba 121. maddeye dayanarak kendi adlarına manevi tazminat isteyemez; kendi kişilik haklarına ayrıca bir saldırı varsa genel hükümler uygulanır (m. 24, 25; TBK m. 58). 12

IV. Usule İlişkin Meseleler

Konu	Kural	Dayanak
Görevli mahkeme	Nişanın bozulmasından doğan maddi tazminat davalarına aile mahkemesi bakar	4787 sayılı Kanun m. 4[8]
Yetkili mahkeme	Genel yetki kuralı uyarınca davalının yerleşim yeri mahkemesi	HMK m. 6
Zamanaşımı	Nişanlılığın sona ermesinden itibaren bir yıl	TMK m. 123
İspat yükü	Nişanın haksız bozulduğunu ya da karşı tarafa yükletilebilen bir sebeple bozulduğunu ve zararı tazminat isteyen ispat eder	TMK m. 6
Birlikte ileri sürülebilecek talepler	Manevi tazminat (m. 121) ve hediyelerin geri verilmesi (m. 122) aynı davada ileri sürülebilir; her birinin şartı ayrı incelenir	TMK m. 120–122

V. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar

Durum	Sonuç	Dayanak
Nişan mesajla, haklı bir sebep olmaksızın bozuldu; alınan eşyalar davacıda duruyor	Eşyaların bedeli istenemez; yalnızca boşa giden gerçek zarar istenebilir	Yargıtay 2. HD, K. 2026/7213
Yatak odası takımı iptal edildi, satıcıya cayma bedeli ödendi	Kusurlu taraftan istenebilir	Yargıtay 3. HD, K. 2018/9882

8 Yargıtay 3. HD, E. 2014/9406, K. 2015/2425; karar, aynı dosyada verilen Yargıtay 3. HD, 28.05.2018, E. 2017/16500, K. 2018/5930 sayılı kararda aktarılmıştır.

Durum	Sonuç	Dayanak
Kına organizasyonu yapılamadı, ödenen para boşa gitti	Kusurlu taraftan istenebilir	Yargıtay 3. HD, K. 2018/9882
Davetiyeler bastırıldı, düğün yapılamadı	Davetiye gideri istenebilir	Yargıtay 3. HD, K. 2015/9516
Gelinlik ve nişan kıyafeti alındı	Kural olarak istenemez	Yargıtay 3. HD, K. 2015/9516
Evlilikte oturulacak kendi eve tadilat yapıldı	İstenemez; değer artışı sahibinde kalır	Yargıtay 3. HD, K. 2018/1362
Nişanlıya okul masrafı için para gönderildi	Nişan haksız bozulsa da geri istenemez	Yargıtay 3. HD, K. 2011/5333
Nişanlının adına alınan daireye para ödendi	**122.** maddeye göre, kusur aranmadan değerlendirilir	Yargıtay 3. HD, K. 2018/5930
Düğün masraflarını anne ve baba ödedi	Aynı koşullarla ana ve baba kendi harcamaları için tazminat isteyebilir	TMK m. 120/2
Nişanı bozan taraf, karşı tarafın kusurlu davranışları yüzünden bozdu	Tazminat yükü bozulmaya sebep olan kusurlu tarafa düşer	TMK m. 120/1

İÇTİHATLAR

1 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
25.06.2026 · E. 2026/4820 · K. 2026/7213

Davacının elinde kalan ve kullanabildiği eşyaların bedeli maddi tazminat olarak istenemez

Taraflar Ocak 2023'te nişanlanmış, düğün hazırlıkları ve evlilik alışverişi yapılmıştır. Davalı yaklaşık iki ay sonra nişanı haklı bir sebep olmaksızın mesajla bozmuş ve kısa süre sonra başka biriyle evlenmiştir. İlk derece mahkemesi maddi ve manevi tazminata hükmetmiştir. Bölge adliye mahkemesi, kişilik haklarının ağır biçimde zarar gördüğü ispatlanamadığı için manevi tazminat talebini reddetmiş; Yargıtay bu yönü onamıştır. Maddi tazminat yönünden ise Daire, tazminata dayanak yapılan eşyaların tamamının davacının elinde kaldığını ve davalının bunlardan bir yarar sağlamadığını tespit etmiştir. Bu eşyaların bedelinin ayrıca tazminat olarak ödenmesinin davacıya aynı değer üzerinden ikinci kez menfaat sağlayacağını belirterek maddi tazminata ilişkin hükmü bozmuştur.

> *Nişanın bozulması nedeniyle maddî tazminata hükmedilebilmesi için davacının nişan sebebiyle yaptığı ve boşa giden giderler ile uğradığı gerçek zararın ispat edilmesi gerekir.*

DEĞERLENDİRME Maddi tazminat "harcanan paranın iadesi" değildir. Eşya hâlâ davacının elinde ve kullanılabilir durumdaysa zarar doğmamıştır; istenebilecek olan, gerçekten boşa giden masraftır.

2 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
10.10.2018 · E. 2016/21895 · K. 2018/9882

Mobilya satıcısına ödenen cayma bedeli, kına organizasyonu ve nakliye zararı kusurlu taraftan istenebilir

Taraflar 2013 yılında aileler arasında yapılan bir törenle nişanlanmış, düğün hazırlıkları sürerken nişan bozulmuştur. Taraflardan biri hediyelerin geri verilmesini ve tazminat istemiştir. Karşı taraf ise karşı dava açarak, nişan bozulduğu için yatak odası takımını iade ederken satıcıya ödemek zorunda kaldığı cayma bedelini, otelde düzenlenen kına organizasyonu için ödediği parayı ve diğer masraflarını istemiştir. Mahkeme karşı davayı kısmen kabul ederek bu kalemler için maddi tazminata ve ayrıca manevi tazminata hükmetmiştir. Daire bu hükme yönelik temyiz itirazlarını reddetmiş, kararı yalnızca yargılama giderleri ve vekâlet ücreti yönünden bozmuştur.

> *...davacının 8000 TL cayma bedeli ile 14.452,32 TL kına organizasyon parası ve 500 TL nakliye zararından oluşan toplam 22.952,32 TL maddi tazminatın ve 25.000 TL manevi tazminatın dava tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte davacı - karşı davalıdan tahsillerine...*

DEĞERLENDİRME Üçüncü kişilere ödenen ve nişan bozulunca geri alınamayan paralar, 120. maddenin tipik uygulama alanıdır. Buradaki "cayma bedeli", nişanlılar arasında kararlaştırılan ve dava edilemeyen cayma tazminatı (m. 119) değil, satıcıyla yapılan sözleşmeden doğan gerçek bir zarardır.

3 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
26.05.2015 · E. 2014/16315 · K. 2015/9516

Nişan kıyafeti, gelinlik ve davetlilerin taşınması değil, yalnızca davetiye giderleri istenebilir

Taraflar nişanlanmış ve düğün tarihi belirlenmiştir. Nişan bozulunca her iki taraf da birbirinin kusurunu ileri sürerek dava açmıştır. Karşı davacı taraf nişan giysisi, nişan davetlilerinin taşınması, gelinlik bedeli ve düğün salonu kredi ödemesi farkı olarak maddi tazminat istemiştir. Mahkeme salon, gelinlik ve davetiye giderleri ile katlanılan maddi fedakârlıklar karşılığında maddi tazminata hükmetmiştir. Daire, giymekle ve kullanmakla eskiyen eşyaların bedelinin istenemeyeceğini belirtmiş; gelinlik, nişan giysisi ve davetlilerin taşınması gideri yönünden verilen kabul kararını isabetsiz bularak kararı bozmuştur.

> *Nişanın davacı tarafın kusuru sonucu bozulduğunun anlaşılması karşısında, sadece davetiye giderlerinin tahsiline karar verilmesi gerekirken, yanılgılı değerlendirme sonucu davalı lehine 2.000 TL maddi tazminata karar verilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Tazminat davasında her kalem ayrı ayrı değerlendirilir. Kişinin kendisinde kalan ve kullandığı giysiler boşa giden masraf sayılmazken, davetiye gibi başka bir değeri kalmayan giderler istenebilir.

4 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
20.02.2018 · E. 2016/13448 · K. 2018/1362

Evlilikte oturulacak kendi eve yapılan tadilat masrafı maddi tazminat kapsamına girmez

Taraflar Ağustos 2013'te nişanlanmıştır. Davacılar, nişanlı çiftin evlendikten sonra oturacağı evde karşı tarafın isteği üzerine tadilat yaptırdıklarını, mobilya alıp evi döşediklerini ve karşı taraf için giyim alışverişi yaptıklarını ileri sürerek maddi tazminat istemiştir. Mahkeme davayı kabul etmiştir. Daire, evin davacı tarafa ait olduğunu, tadilat ve onarım nedeniyle evin değerinde meydana gelen artışın da davacıda kaldığını belirtmiştir. Bu masrafların ne maddi tazminat ne de hediye iadesi kapsamında değerlendirilebileceğini, giyim eşyalarının da kullanmakla eskiyen eşyalar olduğunu kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Kaldı ki; bu ev davacı tarafın kendisine ait olduğu için söz konusu tadilat ve onarım nedeniyle evin değerinde meydana gelen artış da davacı tarafta kalmış olup, davacının yaptığı bu masrafların nişanın bozulmasından doğan maddi tazminat ya da verilen nişan hediyelerinin iadesi kapsamında değerlendirilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Her harcamada, harcamanın boşa gidip gitmediği sorulmalıdır. Kişinin kendi malvarlığına yaptığı ve değeri kendisinde kalan harcamalar, nişan bozulsa da zarar sayılmaz.

5 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
04.04.2011 · E. 2010/23167 · K. 2011/5333

Nişanlıya harçlık ya da okul masrafı olarak gönderilen para, nişan haksız bozulsa da geri istenemez

Davacı, nişanlılık döneminde açılan ortak banka hesabına para yatırdığını, ayrıca cep telefonu, MP3 çalar ve giyim eşyası hediye ettiğini ileri sürmüştür. Nişanın haksız bozulduğunu belirterek paranın, ziynetlerin ve eşyaların iadesi ile manevi tazminat istemiştir. Mahkeme, hesaba yatırılan paranın ve cep telefonu ile MP3 çaların iadesine karar vermiştir. Daire, paranın öğrenci olan nişanlıya okul giderleri için gönderildiğini, harçlık niteliğindeki bu tür paraların hediye kapsamına da girmediğini belirtmiştir. Nişanın haksız bozulmasının bu sonucu değiştirmeyeceğini, kullanılmakla eskiyen telefon ve MP3 çaların da iadesine karar verilemeyeceğini kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Ancak, öğrenci olan davalıya okul giderlerine harcaması amacıyla bu paranın gönderildiği anlaşılmakla nişanın haksız yere bozulması nedeniyle geri istenemeyecektir.*

DEĞERLENDİRME Nişanlılık döneminde karşı tarafın günlük ihtiyaçları için verilen paralar, evlilik için yapılan harcama değildir. Bu tür paraların geri istenebilmesi için ödünç olarak verildiklerinin ayrıca ispatı gerekir (TBK m. 386).

6 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
28.05.2018 · E. 2017/16500 · K. 2018/5930

Nişanlının adına alınan daireye yapılan ödeme, kusur aranan 120. maddeye değil 122. maddeye göre değerlendirilir

Nişanlılar bir daire satın almış, bedelin bir kısmını davacı, bir kısmını davalı ödemiş ve tapu davalı adına tescil edilmiştir. İlişki sona erince davacı ödediği 181.000 TL'nin iadesini istemiştir. Dava önce asliye hukuk mahkemesinde açılmış; Daire, uyuşmazlığın nişanın bozulmasından kaynaklandığını belirterek aile mahkemesinin görevli olduğuna karar vermiştir. Aile mahkemesi davayı 120. maddeye göre inceleyerek, davacının nişanın karşı tarafın kusuruyla bozulduğunu ispat edemediği gerekçesiyle reddetmiştir. Daire, paranın ödendiğinin kabul edildiğini ve bu yönün kesinleştiğini belirterek uyuşmazlığın 122. madde çerçevesinde çözülmesi gerektiğine karar vermiş ve kararı bozmuştur.

> *Mahkemece yapılacak iş,bu hususu gözetmek suretiyle eldeki uyuşmazlığın 4721 sayılı TMK'nun 122. maddesi çerçevesinde çözmek ve karara bağlamak olmalıdır.*

DEĞERLENDİRME Karşı tarafa yapılan kazandırmalar 122. maddeye, boşa giden masraflar 120. maddeye göre değerlendirilir. Bu ayrım kusur ispatının gerekip gerekmediğini belirlediğinden, dava dilekçesinde doğru hukuki temel seçilmelidir.

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.09.2025 · E. 2025/6945 · K. 2025/7429

Şartları yerine getirmek için makul süre tanımadan bozmak haklı sebep değildir; tarafları eşit kusurlu saymak hatalıdır

Taraflardan biri, diğerinin ilçede bir ev tutması ve sigortalı bir iş bulması ya da iş yeri açması koşuluyla nişanlanmış, yaklaşık dört ay sonra makul bir süre tanımadan nişanı bozmuştur. Bozan taraf karşı tarafın kendisini tehdit ettiğini ileri sürmüş; ancak bu iddia kanıtlanamamıştır. İlk derece mahkemesi tarafları eşit kusurlu sayarak tazminat taleplerini reddetmiştir. Daire, nişanın haklı bir sebep olmaksızın bozulduğunu ve eşit kusur gerekçesinin yerinde olmadığını belirtmiş; ancak davacı maddi zararını kanıtlayamadığı ve kişilik haklarına saldırı bulunmadığı için tazminat taleplerinin reddini sonucu itibarıyla doğru bularak kararı gerekçesini düzelterek onamıştır.

> *Bununla birlikte, ortada haklı bir sebep bulunmadığı hâlde davalı tarafça nişanın bozulması, davalının tehdit iddiasının kanıtlanamaması dikkate alındığında, tarafların eşit kusurluğu olduğuna ilişkin mahkemece oluşturulan gerekçe yerinde değildir.*

DEĞERLENDİRME Kusurun kimde olduğu ve zararın varlığı ayrı ayrı incelenir. Haksız bozma kusuru kanıtlansa bile, harcamalar belgelenmedikçe maddi tazminat doğmaz.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 118:** Nişanlanma; tazminatın ön şartı olan geçerli nişan.
- **TMK m. 119:** Evlenmeye zorlama yasağı; önceden kararlaştırılan cayma tazminatı ve ceza şartı dava edilemez.
- **TMK m. 121:** Nişanın bozulması yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan nişanlının manevi tazminatı.
- **TMK m. 122:** Alışılmışın dışındaki hediyelerin kusura bakılmaksızın geri verilmesi.
- **TMK m. 123:** Nişanlılıktan doğan davalarda bir yıllık zamanaşımı.
- **TMK m. 2, 4, 6:** Dürüstlük kuralı, hâkimin takdir yetkisi, ispat yükü.
- **4787 sayılı Kanun m. 4:** Aile mahkemesinin görevi.

MADDE

121

B. Nişanlılığın hükümleri
II. Nişanın bozulmasının sonuçları
2. Manevî tazminat

KANUN METNİ

Nişanın bozulması yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf, kusurlu olan diğer taraftan manevî tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir.

MADDE ÖZETİ

Nişanın bozulması yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf, kusurlu olan diğer taraftan manevi tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir (m. 121). Nişanın bozulmasının yarattığı olağan üzüntü manevi tazminata esas alınmaz.[1] Manevi tazminat için bozmanın biçimi, zamanı ya da bozmaya eşlik eden davranışlar nedeniyle kişinin toplum içindeki saygınlığının ve manevi huzurunun zedelenmesi gerekir. Yargıtay; davetiyeler dağıtılıp kına yapıldıktan sonra düğünün hemen öncesinde nişanın bozulmasını[2] ve düğün günü telefonla caymayı[3] kişilik hakkına saldırı saymıştır. Manevi tazminat yalnızca para olarak ödenir ve yalnızca nişanlının kendisine aittir. Dava hakkı nişanın sona ermesinden itibaren bir yılda zamanaşımına uğrar (m. 123).

TEMEL KAVRAMLAR

Manevi tazminat	Kişilik hakkına yapılan saldırının yarattığı elem ve üzüntünün giderilmesi için ödenen para (TMK m. 121).
Kişilik hakkı	Kişinin onuru, saygınlığı, manevi bütünlüğü ve özel hayatı gibi malvarlığı dışındaki değerleri üzerindeki hak (TMK m. 24).
Kişilik hakkına saldırı	Nişanın bozulmasının olağan üzüntüsünü aşarak kişinin toplum içindeki saygınlığını ve manevi huzurunu zedeleyen durum.

1 Yargıtay 2. HD, 11.02.2026, E. 2025/10282, K. 2026/1556.
2 Yargıtay 2. HD, 28.04.2026, E. 2025/10904, K. 2026/4780.
3 Yargıtay 2. HD, 11.02.2026, E. 2025/10282, K. 2026/1556.

Kusurlu taraf | Nişanın haklı bir sebep olmadan bozulmasına ya da kişilik hakkını zedeleyecek biçimde sona ermesine kendi davranışıyla yol açan nişanlı.

Uygun miktar | Hâkimin olayın özelliklerine göre, zenginleşme aracı ya da ceza niteliğine bürünmeyecek biçimde takdir ettiği tutar (TMK m. 4).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 85 inci maddesini karşılamaktadır. Yürürlükteki maddede manevî tazminatın koşulları Borçlar Kanunumuzun 3444 sayılı Kanunla değiştirilmeden önceki hükmüne paralel olarak kaleme alındığından, manevî tazminat "şahsen fahiş bir surette mutazarrır olma" koşuluna bağlanmıştır. Oysa Borçlar Kanununun 49 uncu maddesinde 3444 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle manevî tazminatta "zararın ve kusurun ağırlığı" koşulu kaldırılmıştır. Bu değişikliğe rağmen niteliği ve amacı aynı olan bu maddedeki manevî tazminatın ağır zarar koşuluna bağlı tutulması haklı ve yerinde görülmemiştir. Öte yandan maddede hükmedilecek manevî tazminatın bir miktar paranın ödenmesi şeklindeki bir tazminat olduğu açıkça vurgulanmış, burada manevî tazminatın diğer şekillerine yer verilmediği ifade edilmek istenmiştir.
>
> Yürürlükteki Kanunun 85 inci maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen manevî tazminatın mirasçılara intikal edip etmeyeceği sorunu, 25 inci maddenin dördüncü fıkrasında hükme bağlanmış olan genel kurala bırakılmıştır. Manevî tazminatın mirasçılara intikal edip etmeyeceği, ayrıca bunun başkalarına devir edilip edilmeyeceği 25 inci maddede hükme bağlanmış olduğundan bu maddede yeniden kaleme alınması yerinde görülmemiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 62–63*

Gerekçe, 121. maddenin iki bilinçli tercihini ortaya koyuyor. Birincisi, eski Kanun'daki "fahiş zarar" şartı Borçlar Kanunu'ndaki genel manevi tazminat anlayışına uyum için kaldırılmıştır. İkincisi, giderim yalnızca parayla yapılır ve mirasçılara geçiş gibi konular genel hükme bırakılmıştır.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Bir taraf kendi kusuru olmaksızın nişanın bozulmasından şahsen fahiş bir surette mutazarrır olmuş ise, hakim onun zararı manevisini telafi için münasip bir tazminat hükmedebilir.*
>
> *Manevi tazminat davası, mirasçıya intikal etmez; şu kadarki, miras açıldığı zaman iddia kabul edilmiş veya dava ikame olunmuş ise mirasçılara intikal eder.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 85 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 85	4721 sayılı Kanun m. 121
Zarar şartı	"Şahsen fahiş bir surette mutazarrır olma"	"Kişilik hakkı saldırıya uğrama"; ağır zarar şartı kaldırıldı
Tazminat isteyenin kusuru	"Kendi kusuru olmaksızın"	Metinde yer almaz; "kusurlu olan diğer taraftan" istenir
Ödeme biçimi	"Münasip bir tazminat"	"Uygun miktarda bir para"

	743 sayılı Kanun m. 85	4721 sayılı Kanun m. 121
Mirasçılara geçiş	Maddede özel hüküm	Genel hüküm: TMK m. 25

Değişiklik durumu

TMK m. 121, 01.01.2002'de yürürlüğe girdiğinden bu yana **hiç değiştirilmemiştir**. Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir Anayasa Mahkemesi iptal notu da yer almamaktadır.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Nişanın bozulmasının iki tür zararı olabilir. Evlilik için yapılan ve boşa giden masraflar maddi zarardır ve 120. madde kapsamındadır. Nişanın bozulma biçimi ya da zamanı kişinin onurunu, toplum içindeki saygınlığını ve manevi huzurunu zedelemişse ortaya çıkan manevi zarar ise 121. maddeye göre giderilir. İki talep aynı davada birlikte ileri sürülebilir, ama şartları ayrı ayrı incelenir. 1

	Maddi tazminat (m. 120)	Manevi tazminat (m. 121)
Karşıladığı zarar	Evlenme amacıyla yapılan harcamaları, maddi fedakârlıkları ve nişan giderlerini	Kişilik hakkına saldırının yarattığı manevi zararı
Talep hakkı	Nişanlı; ana ve baba ya da onlar gibi davrananlar yalnızca harcamaları için	Yalnızca kişilik hakkı saldırıya uğrayan nişanlı
Davalı	Kusuru olan taraftan	Kusurlu olan diğer taraftan
İspat konusu	Boşa giden gerçek zarar	Olağan üzüntüyü aşan kişilik hakkı saldırısı
Ödeme biçimi	Uygun bir tazminat	Uygun miktarda bir para

II. Manevi Tazminatın Şartları

Şart	Açıklama	Dayanak
Geçerli bir nişan ve nişanın bozulması	Karşılıklı evlenme vaadiyle kurulmuş bir nişan evlenme dışında bir sebeple sona ermiş olmalıdır	TMK m. 118, m. 121
Kişilik hakkına saldırı	Nişanın bozulması yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğramış olmalıdır	TMK m. 121
Karşı tarafın kusuru	Tazminat "kusurlu olan diğer taraftan" istenir	TMK m. 121
İlliyet	Saldırı, nişanın bozulmasından ya da bozmaya eşlik eden davranışlardan kaynaklanmalıdır	TMK m. 121 ("nişanın bozulması yüzünden")

Şart	Açıklama	Dayanak
İspat	Saldırının varlığını tazminat isteyen ispat eder	TMK m. 6

A. Olağan Üzüntü Yetmez

2 Her ayrılık bir üzüntü doğurur. Yargıtay bu üzüntüyü tek başına tazminata yeterli görmez:

> *"Bir nişanın bozulmasının, taraflarda değişik şiddet ve ölçülerde de olsa üzüntü yaratması ve menfaatleri haleldar etmesi doğaldır. Doğal olan bu üzüntü ve menfaat ihlali manevi tazminata esas alınmaz."*[4]

3 Bu yüzden nişanın haklı bir sebep olmadan bozulmuş olması, hatta bozan tarafın kısa süre sonra başka biriyle evlenmesi bile her zaman manevi tazminat için yeterli görülmez. Bir davada bölge adliye mahkemesi, nişanın bozulmasının tek başına manevi tazminat sorumluluğu doğurmayacağını belirterek talebi reddetmiş; Yargıtay bu yöndeki temyiz itirazlarını yerinde görmemiştir.[5]

B. Kişilik Hakkına Saldırı Oluşturan Durumlar

4 Saldırının varlığı somut olayın bütün özelliklerine göre değerlendirilir. Yargıtay'ın öne çıkardığı ölçütler şunlardır:

- **Bozmanın zamanı:** Davetiyeler dağıtılıp düğün çevreye duyurulduktan ya da düğün günü belirlenip düğüne çok kısa bir süre kaldıktan sonra nişanın haklı bir sebep olmadan bozulması, kişinin toplum içindeki saygınlığını ve manevi huzurunu zedeler. Yargıtay bu ilkeyi eski tarihli kararlarına da dayandırır (Yargıtay 2. HD, K. 2026/4780; aynı kararda aktarılan 6. HD, 1963/2582 E., 1963/5267 K. ve 3. HD, 2012/3327 E., 2012/7378 K.).
- **Bozmanın biçimi:** Düğün günü, kız tarafı düğün hazırlığı içindeyken telefonla "evlilikten korkuyorum, yapamayacağım" denerek düğüne gelinmemesi kişilik haklarını ihlal eder.[6]
- **Bozmaya eşlik eden davranışlar:** Kına töreninde ailesinin karşı tarafa yönelik olumsuz davranışlarına sessiz kalarak nişanın bozulmasına sebep olmak, olağan bir nişan bozulmasının doğurduğu üzüntünün ötesine geçer.[7]
- **Nişandan kısa süre sonra dönme:** Nişandan kısa bir süre sonra evlenmekten vazgeçilmesi tek başına yeterli değildir. Aile baskısıyla söz verdiğini söyleyip on gün sonra vazgeçen nişanlıya karşı açılan davada kişilik haklarının zarara uğradığı ispatlanamadığı için manevi tazminatın reddi gerektiğine karar verilmiştir.[8]

4 Yargıtay 2. HD, 11.02.2026, E. 2025/10282, K. 2026/1556.
5 Yargıtay 2. HD, 25.06.2026, E. 2026/4820, K. 2026/7213.
6 Yargıtay 2. HD, 11.02.2026, E. 2025/10282, K. 2026/1556.
7 Yargıtay 2. HD, 28.04.2026, E. 2025/10904, K. 2026/4780.
8 Yargıtay 3. HD, 24.05.2016, E. 2015/13389, K. 2016/7993.

DİKKAT

"Fahiş zarar" şartı kanundan çıkarılmıştır, ama kararlarda hâlâ görülür. 743 sayılı eski Kanun manevi tazminatı "şahsen fahiş bir surette" zarar görme şartına bağlıyordu. 4721 sayılı Kanun'un gerekçesine göre bu ağır zarar şartı bilerek kaldırılmıştır. Buna rağmen bazı güncel kararlarda "fahiş zarar" ifadesi kullanılmaya devam etmektedir.[9] Dava dilekçesinde bu tartışmaya girmek yerine, olağan ayrılık üzüntüsünü aşan somut olayları (bozmanın zamanı, biçimi, çevreye duyurulma, aşağılayıcı söz ve davranışlar) delilleriyle ortaya koymak gerekir.

C. Kusur

Manevi tazminat "kusurlu olan diğer taraftan" istenir. Nişanı bozan taraf, karşı tarafın kusurlu davranışları yüzünden haklı olarak bozmuşsa, manevi tazminat yükümlüsü bozulmaya sebep olan taraf olabilir. 743 sayılı eski Kanun, manevi tazminat isteyenin "kendi kusuru olmaksızın" zarar görmüş olmasını açıkça arıyordu. 4721 sayılı Kanun'un metninde bu ifade yer almaz, yalnızca karşı tarafın kusurlu olması aranır. Tarafların kusur durumu, tazminatın miktarında da dikkate alınır. 5

III. Manevi Tazminatın Miktarı ve Ödeme Biçimi

Kanun "uygun miktarda bir para" ödenmesinden söz eder. Miktar hâkimin takdirindedir ve hâkim hukuka ve hakkaniyete göre karar verir (TMK m. 4). Yargıtay bu takdirin sınırını şöyle çizer: tazminat, olayın niteliğine uygun, **ceza niteliğine bürünmeyen** ve aynı zamanda **zenginleşme aracı olmayacak** ölçüde belirlenmelidir.[10] 6

Miktar belirlenirken uygulamada şu unsurlar değerlendirilir: 7

- Saldırının ağırlığı, bozmanın zamanı ve biçimi,
- Tarafların kusur durumu,
- Olayın çevrede duyulma derecesi,
- Tarafların sosyal ve ekonomik durumu.

TBMM gerekçesine göre maddede manevi tazminatın **bir miktar paranın ödenmesi** şeklinde olduğu açıkça vurgulanmış, manevi tazminatın diğer şekillerine yer verilmemiştir. Genel hükümlerde hâkim, para yerine ya da paraya ek olarak saldırıyı kınayan bir karar verebilir (TBK m. 58/2). Nişanın bozulmasında ise giderim para ile yapılır. 8

9 Yargıtay 2. HD, 11.02.2026, E. 2025/10282, K. 2026/1556.
10 Yargıtay 2. HD, 11.02.2026, E. 2025/10282, K. 2026/1556.

IV. Talep Hakkına Sahip Olanlar

9 Manevi tazminatı **yalnızca kişilik hakkı saldırıya uğrayan nişanlı** isteyebilir. 120. maddenin ikinci fıkrası ana ve babaya ve onlar gibi davrananlara yalnızca harcamaları için maddi tazminat hakkı tanır; 121. maddede böyle bir genişletme yoktur. Nişanlının babasının kendi adına açtığı manevi tazminat davasının reddedildiği bir dosyada Yargıtay, davacıların bu yöndeki temyiz itirazlarını yerinde görmemiştir.[11] Ailenin kendi kişilik haklarına ayrıca bir saldırı varsa (ör. hakaret, tehdit), bu talep genel hükümlere göre değerlendirilir (TMK m. 24, 25; TBK m. 58).

10 Manevi tazminat istemi, karşı tarafça kabul edilmiş olmadıkça başkasına devredilemez; miras bırakan tarafından ileri sürülmüş olmadıkça mirasçılara geçmez (TMK m. 25). TBMM gerekçesine göre 743 sayılı Kanun'daki özel düzenleme yerine bu genel kural uygulanır.

V. Nişan Dışında Evlenme Vaadi: Genel Hükümler

11 Resmî nikâh yapılacağı vaadiyle birlikte yaşatılıp sonra bırakılan kişi, nişanın bozulmasından değil, evlenme vaadiyle kandırılmaktan doğan bir zarar ileri sürüyor olabilir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, nişanlandıktan sonra resmî nikâh kıyılmadan düğün yapılan ve bir buçuk yıl boyunca nikâh kıyılmayan olayda, nikâh vaadiyle kandırılan kadın lehine manevi tazminata hükmedilmesini isabetli bulmuştur.[12] Anayasa Mahkemesi de evlenme vaadiyle birlikte yaşanan bir ilişkide, ahlaka aykırı fiil nedeniyle hükmedilen manevi tazminata karşı yapılan başvuruyu kabul edilemez bulmuştur.[13]

VI. Görevli Mahkeme, Zamanaşımı ve Kanun Yolu

Konu	Kural	Dayanak
Görevli mahkeme	Nişanın bozulmasından doğan manevi tazminat davasına aile mahkemesi bakar	4787 sayılı Kanun m. 4
Zamanaşımı	Nişanlılığın sona ermesinden itibaren bir yıl	TMK m. 123
Birlikte ileri sürülebilecek talepler	Maddi tazminat (m. 120) ve hediyelerin geri verilmesi (m. 122) aynı davada istenebilir	TMK m. 120–122
Temyiz sınırı	Manevi tazminat talebinin miktarı kesinlik sınırının altındaysa temyiz dilekçesi miktardan reddedilir	HMK m. 362; Yargıtay 2. HD, K. 2026/7259

11 Yargıtay 3. HD, 10.03.2014, E. 2013/19392, K. 2014/3600.
12 Yargıtay HGK, 25.02.2021, E. 2017/1316, K. 2021/167.
13 AYM (Birinci Bölüm), *Ahmet Baysal* Başvurusu, B. No: 2015/2089, 04.07.2018.

UYGULAMA NOTU

Manevi tazminat davasında belirleyici olan, olayın **ne zaman ve nasıl** yaşandığının kanıtlanmasıdır. Davetiye örnekleri, düğün salonu ve kına organizasyonu sözleşmeleri, düğün tarihini gösteren yazışmalar, bozmanın yapıldığı mesaj veya arama kayıtları ve olayı çevrede duyan tanıklar dosyaya sunulmalıdır. Talep edilen miktar, ileride temyiz yolunun açık olup olmayacağını da etkiler. Dava değeri kesinlik sınırının altında kalırsa karar temyiz edilemez.

VII. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar

Durum	Sonuç	Dayanak
Nişan haklı bir sebep olmadan bozuldu, başka bir olay yok	Olağan üzüntü manevi tazminat için yeterli değildir	Yargıtay 2. HD, K. 2026/1556; Yargıtay 2. HD, K. 2026/7213
Davetiyeler dağıtıldı, kına yapıldı, düğünün hemen öncesinde nişan bozuldu	Kişilik hakkına saldırı; manevi tazminat istenebilir	Yargıtay 2. HD, K. 2026/4780
Düğün günü telefonla "yapamayacağım" denildi	Kişilik hakkı ihlali; manevi tazminat istenebilir	Yargıtay 2. HD, K. 2026/1556
Nişandan on gün sonra evlenmekten vazgeçildi	Saldırı ispatlanamazsa manevi tazminat reddedilir	Yargıtay 3. HD, K. 2016/7993
Nişanlının babası kendi adına manevi tazminat istedi	121'e göre istenemez; aileye yönelik ayrı bir saldırı varsa genel hükümler	TMK m. 121; Yargıtay 3. HD, K. 2014/3600
Nişandan sonra resmî nikâh vaadiyle düğün yapıldı, nikâh kıyılmadı	Genel hükümlere göre manevi tazminat	Yargıtay HGK, K. 2021/167

İÇTİHATLAR

1 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
28.04.2026 · E. 2025/10904 · K. 2026/4780

Davetiyeler dağıtılıp kına yapıldıktan sonra, ailesinin saldırısına sessiz kalarak nişanın bozulmasına yol açmak kişilik hakkına saldırıdır

Düğün hazırlıkları tamamlanmış, davetiyeler dağıtılmış ve gelinliğin giyildiği bir kına töreni düzenlenmişti. Törende takılar takıldıktan sonra damadın kız kardeşleri geline takılan altınları zorla almaya çalışmış, damat buna yeterince müdahale etmemişti. Damadın babası ve kız kardeşi gelinin ailesini tehdit etmiştir; kına töreninden sonra gelinin babası düğünden vazgeçtiklerini bildirdi ve damat bu aşamada da sessiz kalmıştır. Gelin alma töreni yapılmadan damat ailesiyle birlikte geri döndü ve balayı için ayarlanan otele bir arkadaşıyla giderek sosyal medyada tatil fotoğrafları paylaşmıştır. Bölge adliye mahkemesi manevi tazminat talebini reddetmiştir. Daire,

düğünün hemen öncesinde ailesinin olumsuz davranışlarına sessiz kalarak nişanın bozulmasına sebep olmanın olağan bir nişan bozulmasının ötesine geçtiğini belirterek manevi tazminatın reddine ilişkin hükmü bozmuştur.

> *...düğün hazırlıklarının tamamlandığı, davetiyelerin dağıtıldığı, tarafların evleneceklerinin sosyal çevrelerince bilindiği, hatta kadının gelinlik giydiği bir kına töreninin düzenlendiği ve düğünün hemen öncesine denk gelen bir aşamada erkeğin, ailesinin olumsuz davranışlarına sessiz kalarak nişanın bozulmasına sebebiyet vermesi, olağan bir nişan bozulmasının doğurduğu üzüntünün ötesine geçerek kadının kişilik haklarına saldırı teşkil eder.*

DEĞERLENDİRME Bozmanın zamanı ve çevreye duyurulma derecesi belirleyicidir. Nişanı bizzat bozmasa da bozulmaya kendi tutumuyla yol açan taraf kusurlu sayılabilir.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
11.02.2026 · E. 2025/10282 · K. 2026/1556

Düğün günü telefonla "evlilikten korkuyorum, yapamayacağım" demek kişilik hakkını ihlal eder

Taraflar düğün için gün almış, düğünden bir gün önce kına gecesi düzenlenmişti. Kına gecesinde takı konusunda tartışma çıkmıştır. Ertesi gün kız tarafı düğün hazırlığı içindeyken damat telefonla "ben evlilikten korkuyorum, yapamayacağım" diyerek düğüne gelmeyeceğini bildirmiştir. Bölge adliye mahkemesi manevi tazminat talebini reddetmiştir. Daire, nişanın bozulmasının doğurduğu olağan üzüntünün manevi tazminata esas alınmayacağını, ancak nişanı haksız olarak bozan tarafın düğün günü yaptığı bu açıklamanın kişilik haklarını ihlal ettiğini belirtmiştir. Hakkaniyete uygun, ceza niteliğine bürünmeyen ve zenginleşme aracı olmayacak ölçüde manevi tazminata hükmedilmesi gerektiği gerekçesiyle kararı bozmuştur.

> *Bir nişanın bozulmasının, taraflarda değişik şiddet ve ölçülerde de olsa üzüntü yaratması ve menfaatleri haleldar etmesi doğaldır. Doğal olan bu üzüntü ve menfaat ihlali manevi tazminata esas alınmaz.*

DEĞERLENDİRME Aynı kararda iki ilke birlikte yer alır: sıradan ayrılık üzüntüsü tazminat doğurmaz; ama düğün günü caymak gibi ağır bir biçim kişilik hakkına saldırıdır.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
25.06.2026 · E. 2026/4820 · K. 2026/7213

Nişanın mesajla bozulması ve bozan tarafın başka biriyle evlenmesi, somut olayda manevi tazminat için yeterli görülmedi

Taraflar Ocak 2023'te nişanlanmış, yaklaşık iki ay sonra davalı nişanı haklı bir sebep olmadan mesajla bozmuş ve kısa süre sonra başka biriyle evlenmişti. Davacı, nişanlılık sürerken davalının başka biriyle görüştüğünü de ileri sürerek maddi ve manevi tazminat istemiştir. İlk derece mahkemesi iki talebi de kabul etmiştir. Bölge adliye

mahkemesi, nişanın bozulmasının tek başına manevi tazminat sorumluluğu doğurmayacağını ve kişilik haklarının bu düzeyde zarar gördüğünün ispatlanamadığını belirterek manevi tazminatı reddetmiştir. Yargıtay bu yöne ilişkin temyiz itirazlarını yerinde görmemiştir; maddi tazminat yönünden ise kararı bozmuştur.

> *...nişanın bozulmasının tek başına manevî tazminat sorumluluğu doğurmayacağı ve davacının kişilik haklarının yukarıda belirtildiği düzeyde zarar gördüğünü ispat edemediği gerekçesi ile davacının manevî tazminat talebinin reddine...*

DEĞERLENDİRME Nişanın haksız bozulduğu kabul edilse bile manevi tazminat için ayrıca kişilik hakkına saldırının somut olaylarla ispatı gerekir.

4 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
24.05.2016 · E. 2015/13389 · K. 2016/7993

Nişandan on gün sonra evlenmekten vazgeçmek, kişilik hakkı zararı ispatlanmadıkça manevi tazminat doğurmaz

Taraflar nişanlanmış, nişanlılardan biri aile baskısıyla söz verdiğini belirterek nişandan on gün sonra evlenmekten vazgeçmişti. Nişanı bozulan taraf büyük üzüntü yaşadığını ve kişilik haklarının zedelendiğini ileri sürerek manevi tazminat istemiştir; mahkeme 4.000 TL manevi tazminata hükmetmiştir. Daire, kişilik haklarının zarara uğradığının usulünce ispat edilemediğini belirterek manevi tazminat isteminin reddi gerektiğine karar vermiştir. Aynı kararda karşı tarafın ailesine verilen başlık parasının iadesine hükmedilemeyeceğini de belirterek hükmü bozmuştur.

> *...asıl davada davacı-karşı davalı yönünden kişilik haklarının zarara uğradığı usulünce ispat edilemediğinden manevi tazminat isteminin reddi gerektiği...*

DEĞERLENDİRME Nişanın kısa sürmesi ve erken bozulması, tek başına saldırı sayılmaz. Davacının toplum içinde küçük düştüğünü gösteren somut olaylar ortaya konmalıdır.

5 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
25.02.2021 · E. 2017/1316 · K. 2021/167

Nişandan sonra resmî nikâh vaadiyle düğün yapılıp nikâh kıyılmayan kadın lehine manevi tazminat

Taraflar akrabaydı ve ailelerin bilgisi dahilinde nişanlanmışlardı. İki yıl sonra resmî nikâhın kısa süre içinde kıyılacağı sözü üzerine düğün salonunda geniş katılımlı bir düğün yapıldı, ama resmî nikâh kıyılmamıştır. Düğünden dava tarihine kadar geçen bir buçuk yılda da nikâh yapılmadı ve taraflar ayrılmıştır. İlk derece mahkemesi kadın lehine manevi tazminata hükmetti ve Özel Dairenin bozma kararına direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu, kadının nikâh vaadiyle kandırıldığını ve fiziksel ve ruhsal bakımdan zarara uğratıldığını kabul ederek direnme kararını yerinde bulmuştur.

> *...davacı kadının davalı erkek tarafından nikâh yapma vaadi ile kandırıldığı ve bunun etkisi altında gerek fiziksel gerek ruhsal bakımdan zarara uğratıldığı...*

DEĞERLENDİRME Nişan hükümleri dışında, resmî nikâh vaadiyle kurulan ve kişilik hakkını zedeleyen ilişkilerde genel hükümlere göre manevi tazminat istenebilir.

6 **ANAYASA MAHKEMESİ · BİRİNCİ BÖLÜM**
Ahmet Baysal Başvurusu · B. No: 2015/2089 · 04.07.2018

Evlenme vaadiyle birlikte yaşanan ilişkide manevi tazminat: cinsiyet ayrımcılığı iddiası somut dayanak gerektirir

Başvurucu, evlenme vaadiyle gayriresmî olarak birlikte yaşadığı ve iki çocuk sahibi olduğu kişinin açtığı davada, derece mahkemelerinin eylemlerini ahlaka aykırı fiil sayarak aleyhine manevi tazminata hükmetmesinden şikâyet etmiştir. Başvurucu, kararların cinsiyetçi bir bakışla verildiğini ve adil yargılanma hakkı ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Anayasa Mahkemesi, derece mahkemelerinin kararlarında tazminata hükmedilmesinde cinsiyetin etkili olduğuna dair bir tespit bulunmadığını belirtmiştir. İddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğunu ve ayrımcılığın delillerle ortaya konamadığını kabul ederek başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun bularak kabul edilemez ilan etmiştir.

> *Derece mahkemelerinin kararlarında tazminata hükmedilmesinde davacının cinsiyetinin etkili olduğu yönünde bir tespit ya da ibare bulunmadığı gibi, bu kararların hukuki dayanağını oluşturan kanun maddesinde de cinsiyet ayırımını çağrıştırabilecek bir hüküm bulunmamaktadır.*

DEĞERLENDİRME Manevi tazminat kararları olayın somut özelliklerine dayanmalıdır. Cinsiyete dayalı bir değerlendirme yapıldığı iddiası ise somut delillerle desteklenmelidir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 118:** Nişanlanma; tazminatın ön şartı olan geçerli nişan.
- **TMK m. 119:** Evlenmeye zorlama yasağı; önceden kararlaştırılan cayma tazminatı ve ceza şartı dava edilemez.
- **TMK m. 120:** Nişanın bozulmasında maddi tazminat.
- **TMK m. 122:** Alışılmışın dışındaki hediyelerin geri verilmesi.
- **TMK m. 123:** Nişanlılıktan doğan davalarda bir yıllık zamanaşımı.
- **TMK m. 24, 25:** Kişilik hakkının korunması; manevi tazminatın devri ve mirasçılara geçmesi.
- **6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 58:** Kişilik hakkının zedelenmesinde manevi tazminat.
- **6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 362:** Temyizde kesinlik sınırı.

MADDE

122

B. Nişanlılığın hükümleri

III. Hediyelerin geri verilmesi

KANUN METNİ

(1) Nişanlılık evlenme dışındaki bir sebeple sona ererse, nişanlıların birbirlerine veya ana ve babanın ya da onlar gibi davrananların, diğer nişanlıya vermiş oldukları alışılmışın dışındaki hediyeler, verenler tarafından geri istenebilir.

(2) Hediye aynen veya mislen geri verilemiyorsa, sebepsiz zenginleşme hükümleri uygulanır.

MADDE ÖZETİ

Nişanlılık evlenme dışındaki bir sebeple sona ererse, nişanlıların birbirlerine veya ana ve babanın ya da onlar gibi davrananların diğer nişanlıya verdiği alışılmışın dışındaki hediyeler, verenler tarafından geri istenebilir (m. 122). Bu davada kusur aranmaz; nişanı kimin bozduğu önemli değildir. Yargıtay'a göre nişan yüzüğü (alyans) dışındaki tüm altın, takı ve ziynet eşyaları alışılmışın dışında hediyedir.[1] Alyans ile giymekle ve kullanmakla eskiyen eşyalar ise geri istenemez. Hediye önce aynen, aynen mümkün değilse mislen (aynı cins ve miktarda) geri verilir; o da mümkün değilse sebepsiz zenginleşme hükümleri uygulanır. Dava hakkı nişanın sona ermesinden itibaren bir yılda zamanaşımına uğrar (m. 123).

TEMEL KAVRAMLAR

Alışılmışın dışındaki (mutat dışı) hediye	Değeri ve niteliği bakımından örf ve âdete göre olağan sayılamayacak hediye; Yargıtay'a göre alyans dışındaki tüm altın, takı ve ziynet eşyaları.[2]
Alışılmış (mutat) hediye	Nişanlıya örf ve âdete göre veya kendiliğinden verilen ve maddi değeri günün koşullarına göre fahiş olmayan hediye; giymekle, kullanmakla eskiyen ve tüketilen eşyalar.

1 Yargıtay 2. HD, 29.04.2026, E. 2026/2520, K. 2026/4879.
2 Yargıtay 2. HD, 29.04.2026, E. 2026/2520, K. 2026/4879.

Aynen iade	Hediyenin kendisinin geri verilmesi.
Mislen iade	Hediyenin kendisi yoksa aynı cins, nitelik ve miktardaki bir benzerinin verilmesi (ör. aynı ayar ve gramda bilezik).
Sebepsiz zenginleşme	Hediye aynen veya mislen verilemiyorsa, zenginleşme ölçüsünde değerinin ödenmesi (TBK m. 77 vd.).
Onlar gibi davrananlar	Nişanlıya ana ve baba gibi bakan ve nişan hediyelerini onlar gibi veren kişiler.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

Yürürlükteki Kanunun 86 ncı maddesini karşılamaktadır. Maddede nişanı sona erdiren sebeplerin tek tek (bozulma, ölüm, gaiplik kararı şeklinde) sayılması yerine "Nişanlılık evlenme dışındaki bir sebeple sona ererse" ifadesi kullanılmıştır. Böylece nişanlılık evlenme dışında her ne sebeple sona ererse ersin bu madde gereğince hediyelerin geri verilmesi gerektiği hükme bağlanmıştır.

Maddenin ikinci fıkrasında "hediye aynen veya mislen geri verilemiyorsa" karşılığının sebepsiz zenginleşme kurallarına göre geri verilmesi öngörülmüştür. Birçok hâllerde aynen mevcut olmayan hediye mislen mevcuttur. Buna rağmen yürürlükteki hükme göre davalının sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre hediye yerine bir bedel ödemek suretiyle kurtulması, özellikle paranın değer kaybına uğradığı büyük oranlı enflasyonların yaşandığı dönemlerde haksız sonuçlara yol açmaktadır. Bu nedenle maddeye hediyenin sadece aynen bulunmamasının yeterli olmadığı, mislen mevcut ise yine davalının hediyeyi mislen temin edip tazmin etmesi esası eklenerek, mislen ifası mümkün olmayan bir hediye söz konusu ise, o zaman bunun yerine değerinin sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre para olarak ödenmesine karar verilmesi kabul edilmiştir.

Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 63

Değişiklik gerekçesi

Madde 3. — Maddede yapılan değişiklikle, nişanın bozulması halinde hediyeleri iade yükümlülüğü yalnız nişanlıların birbirlerine verdikleri mutad dışı hediyeler için değil bir nişanlının ana ve babasının veya onlar gibi hareket edenlerin diğer nişanlıya verdikleri mutad dışı hediyeler için de kabul edilmiştir. Ölüm sebebiyle nişanın bozulması halinde hediyelerin geri verilmesi için dava açılamayacağı hükmü kaldırılmış, ölüm sebebi ile nişanlılığın sona ermesi halinde de, diğer nişanın bozulması hallerinde olduğu gibi mutad dışı hediyelerin geri istenebileceği kabul edilmiştir.

743 Sayılı Türk Kanunu Medenisinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine... Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 398 (18. Dönem), s. 2

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

Nişan bozulur veya nişanlılardan biri ölür veya gaipliğine karar verilirse nişanlıların birbirlerine veya ana ve babanın ya da onlar gibi hareket edenlerin diğer nişanlıya vermiş oldukları mutad dışı hediyeler verenler tarafından geri istenebilir. Hediye aynen mevcut değil ise, karşılığı sebepsiz zenginleşme kurallarına göre iade edilir.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 86 (Değişik: 14/11/1990 - 3678/3 md.; mülga)

	743 sayılı Kanun m. 86 (1990 sonrası)	4721 sayılı Kanun m. 122
Sona erme sebepleri	Bozulma, ölüm, gaiplik kararı tek tek sayılıyordu	"Evlenme dışındaki bir sebeple" sona erme
Kapsam	Nişanlıların ve ana ve babanın ya da onlar gibi hareket edenlerin verdiği mutat dışı hediyeler	Aynı; "alışılmışın dışındaki hediyeler"
Hediye yoksa	Doğrudan sebepsiz zenginleşme	Önce mislen iade, o da mümkün değilse sebepsiz zenginleşme

1990 değişikliğinde Hükümet tasarısı yalnızca bozulma ve ölüm hâllerini sayıyordu; Adalet Komisyonu metne gaiplik kararını da ekledi (TBMM S. Sayısı: 398, s. 14–15).

Değişiklik durumu

TMK m. 122, 01.01.2002'de yürürlüğe girdiğinden bu yana **hiç değiştirilmemiştir**. Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir Anayasa Mahkemesi iptal notu da yer almamaktadır.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Nişan bozulduğunda en sık tartışılan konu takılar ve hediyelerdir. 122. madde bu tartışmayı kusurdan bağımsız bir kurala bağlar: nişan evlenmeyle sonuçlanmamışsa, evliliğe güvenilerek verilen değerli hediyeler verenlere geri döner. Nişanlılığın sona ermesinin diğer sonuçlarıyla karşılaştırıldığında 122. maddenin ayırt edici yanı şudur: 1

Talep	Kusur şartı	Talep hakkı	Dayanak
Alışılmışın dışındaki hediyelerin geri verilmesi	Hayır	Hediyeyi veren nişanlı, ana ve baba ya da onlar gibi davrananlar	TMK m. 122
Maddi tazminat	Evet	Nişanlı; ana ve baba ya da onlar gibi davrananlar harcamaları için	TMK m. 120
Manevi tazminat	Evet	Kişilik hakkı saldırıya uğrayan nişanlı	TMK m. 121

Kusur aranmadığı için, nişanı haklı sebeple bozan ya da hiç kusuru olmayan taraf da kendisine verilen alışılmışın dışındaki hediyeleri geri vermek zorundadır. Aynı şekilde nişanı haksız yere bozan taraf da kendi verdiği hediyeleri geri isteyebilir. 2

II. Birinci Fıkra: Geri Verilecek Hediyeler, Taraflar ve Koşullar

A. "Nişanlılık evlenme dışındaki bir sebeple sona ererse"

3 Madde nişanın nasıl sona erdiğine bakmaz. Nişanın tek taraflı bozulması, tarafların anlaşarak ayrılması, nişanlılardan birinin ölmesi ya da gaipliğine karar verilmesi hâllerinin hepsinde hediyeler geri istenebilir. TBMM gerekçesine göre eski Kanun'daki gibi sebepler tek tek sayılmamış, "evlenme dışındaki bir sebeple" ifadesiyle hepsi kapsanmıştır. Ölüm hâlinde hediyelerin geri istenebileceği 1990 değişikliğiyle kabul edilmişti; bundan önce ölüm sebebiyle sona eren nişanlılıkta hediyeler için dava açılamıyordu (TBMM S. Sayısı: 398, s. 2).

4 Nişan **evlenmeyle** sona ermişse 122. madde uygulanmaz. Resmî nikâhtan sonra yapılan ve "nişan" adı verilen törende takılan takılar da nişan hediyesi değildir; Yargıtay bunları bağışlama hükümlerine tabi saymıştır.[3]

B. "Alışılmışın dışındaki hediyeler"

5 Yalnızca alışılmışın dışındaki hediyeler geri istenebilir. 1990 değişikliğinin gerekçesi alışılmış (mutat) hediyeyi şöyle tanımlar:

> *"Mutad hediyeler nişanlıya örf ve âdete göre veya kendiliğinden verilen ve maddî değeri de günün koşullarına göre fahiş olmayan hediyelerdir. Değeri mutadı aşan hediyelerin iadesi söz konusu olacağı gibi nişanlıya verilen ve onun yönünden haksız kazandırmaya sebebiyet verebilecek mücevherat, bono, çek gibi kıymetli evrak ve senedatın da iadesi söz konusu olacaktır." (TBMM S. Sayısı: 398, 18. Dönem, s. 2)*

6 Yargıtay uygulamada bu ayrımı şu ölçütlerle yapar:

Hediye	Geri istenebilirlik	Dayanak
Nişan yüzüğü (alyans)	Hayır; alışılmış hediyedir	Yargıtay 2. HD, K. 2026/4879; Yargıtay 2. HD, K. 2025/7429
Alyans dışındaki tüm altın, takı ve ziynet eşyaları (bilezik, tektaş, kolye, çeyrek, beşibirlik)	Evet	Yargıtay 2. HD, K. 2026/4879; Yargıtay 3. HD, K. 2019/3681
Saat gibi değerli eşyalar	Evet, varlığı ve kimde olduğu ispatlanırsa	Yargıtay 2. HD, K. 2026/4879
Giyim eşyası, gelinlik, nişan kıyafeti, ayakkabı	Hayır; giymekle ve kullanmakla eskiyen eşyalardır	Yargıtay 3. HD, K. 2019/6769; Yargıtay 3. HD, K. 2015/9516
Cep telefonu, müzik çalar gibi kullanılmakla eskiyen eşyalar	Kural olarak hayır	Yargıtay 3. HD, K. 2011/5333
Nişanlıya harçlık ya da okul masrafı olarak verilen para	Hayır; hediye kapsamına girmez	Yargıtay 3. HD, K. 2011/5333

3 Yargıtay 3. HD, 18.09.2018, E. 2016/21296, K. 2018/8658.

Hediye	Geri istenebilirlik	Dayanak
Nişanlının adına alınan eve yapılan ödeme	**122.** madde çerçevesinde, kusur aranmadan değerlendirilir	Yargıtay 3. HD, K. 2018/5930
Bono, çek gibi kıymetli evrak	Evet; haksız kazandırma doğurabilecek hediyelerdendir	TBMM S. Sayısı: 398 gerekçesi

Yargıtay'ın ifadesiyle "Alışılmış (mutad) hediyelerden kasıt; giymekle, kullanmakla eskiyen ve tüketilen eşyalardır".[4] 7

C. "Nişanlıların birbirlerine veya ana ve babanın ya da onlar gibi davrananların"

Hediyeyi geri isteyebilecek olan, **onu verendir**. Madde üç grubu sayar: nişanlıların kendisi, ana ve baba ve onlar gibi davrananlar. Ana ve babanın ve onlar gibi davrananların verdiği hediyeler 1990 değişikliğiyle kapsama alınmıştır (TBMM S. Sayısı: 398, s. 2). 8

Uygulamada nişan takıları çoğu zaman nişanlının kendisi tarafından değil, bir aile büyüğü tarafından takılır. Yargıtay'a göre ana ve babanın ya da onlar gibi davrananların nişanlı adına taktıkları takılar, nişanlı tarafından takılmış sayılır ve nişan bozulunca nişanlı tarafından bizzat istenebilir (Yargıtay 2. HD, K. 2024/8165; ilke, aynı dosyadaki 3. HD, 2016/21757 E., 2018/9618 K. sayılı bozma kararından aktarılmıştır). Diğer yakınların taktığı takılar için ise bu kişilerin alacaklarını nişanlıya **temlik** etmesi (devretmesi) mümkündür. Yargıtay, yakınların nişan sırasında taktığı hediyelere ilişkin temlik sözleşmeleriyle davacının dava hakkı kazandığını kabul etmiştir.[5] 9

Hediye verdiğini ileri sürmeyen kişi ise iade isteyemez. Düğün sırasında takılan ziynetlerin bedelini isteyen ama davalıya bir hediye verdiğini ileri sürmeyen davacının talebinin reddi gerektiğine karar verilmiştir.[6] 10

D. Kusur Aranmaz

Hediyelerin geri verilmesi davası tazminat davası değildir. Yargıtay bu davalarda kusur aranmadığını açıkça belirtir.[7] Bu yüzden davada nişanı kimin bozduğunu uzun uzun tartışmak gerekmez; hangi hediyenin kim tarafından verildiği ve kimde kaldığı ispatlanmalıdır. 11

4 Yargıtay 3. HD, 17.09.2019, E. 2018/7816, K. 2019/6769.
5 Yargıtay 3. HD, 14.04.2021, E. 2021/1728, K. 2021/4104.
6 Yargıtay 3. HD, 24.04.2019, E. 2018/3648, K. 2019/3681.
7 Yargıtay 2. HD, 29.04.2026, E. 2026/2520, K. 2026/4879.

E. İspat

12 Hediyelerin verildiği ve iade edilmediği her türlü delille ispat edilebilir.[8] Nişan töreninin video kayıtları, fotoğraflar, kuyumcu faturaları, tanık beyanları ve bilirkişi raporları uygulamada en sık kullanılan delillerdir. Bir dosyada mahkeme, nişan videosunun dökümü ve kuyumcu bilirkişi raporuyla takıları tespit etmiş; Yargıtay bu kararı onamıştır.[9]

III. İkinci Fıkra: Aynen, Mislen ya da Sebepsiz Zenginleşme

13 Kanun, hediyenin geri verilmesini bir sıraya bağlar:

1. **Aynen iade:** Hediye duruyorsa kendisi geri verilir.
2. **Mislen iade:** Hediye artık yoksa (ör. bozdurulmuş, satılmış) aynı cins ve miktarda bir benzeri verilir. Altın ve ziynet eşyasında bu, aynı ayar ve ağırlıkta altın demektir.
3. **Sebepsiz zenginleşme:** Hediye aynen veya mislen verilemiyorsa, sebepsiz zenginleşme hükümleri uygulanır (TBK m. 77 vd.).

14 **Mislen iade** 4721 sayılı Kanunla getirilmiştir. TBMM gerekçesine göre eski düzenlemede hediye aynen mevcut değilse davalı sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre bir bedel ödeyerek kurtulabiliyordu. Bu, paranın değer kaybettiği yüksek enflasyon dönemlerinde haksız sonuçlar doğuruyordu. Bu yüzden hediye mislen mevcutsa davalının hediyeyi mislen temin edip vermesi esası getirilmiş, bedel ödenmesi son çareye bırakılmıştır.

> **UYGULAMA NOTU**
>
> Takı ve altın davalarında talep, her kalemin cinsi, ayarı, ağırlığı ve adedi belirtilerek "aynen, olmadığı takdirde bedeli" şeklinde kurulmalıdır. Altının değeri zamanla değiştiği için bedelin hangi tarihe göre hesaplanacağı ve dava değerinin nasıl belirleneceği ayrıca değerlendirilmelidir. Nişan töreninin videosu, fotoğraflar ve kuyumcu faturaları dava açılmadan önce güvence altına alınmalıdır.

IV. Hediyeleri Kendiliğinden Geri Almak: Ceza Sorumluluğu

15 Nişan bozulduğunda hediyeleri zorla geri almak, 122. maddenin sağladığı hakkı kullanmak değildir. Hediye verildiği anda mülkiyeti ve zilyetliği karşı tarafa geçer; geri verilmesi mahkeme yoluyla istenir. Ayrılmak isteyen kişinin bileğindeki, daha önce hediye edilmiş bilezikleri zorla çıkarıp alan sanık hakkında nitelikli yağma suçundan verilen mahkûmiyet, Yargıtay tarafından oy çokluğuyla onanmıştır.[10]

8 Yargıtay 2. HD, 29.04.2026, E. 2026/2520, K. 2026/4879.
9 Yargıtay 2. HD, 01.11.2024, E. 2024/6487, K. 2024/8165.

DİKKAT

Takıları geri almak için karşı tarafın evine zorla girmek, tehdit etmek ya da takıları zorla almak ağır cezai sonuçlar doğurabilir. Hediyelerin geri verilmesi için dava açılmalı, gerekirse dava açılmadan önce veya dava sırasında ihtiyati tedbir istenmelidir (HMK m. 389).

V. Geçerli Nişan Yoksa: Bağışlama Hükümleri

1. madde geçerli bir nişan varsayar. Tarafların nişanlı olmadığı, yalnızca sevgili olduğu ya da taraflardan birinin evli olduğu durumlarda hediyeler genel hükümlere, özellikle bağışlama hükümlerine tabi olur. Bağışlamada verilen şey bağışlananın mülkiyetine geçer ve ancak kanunda sayılan sınırlı sebeplerle geri istenebilir (TBK m. 295). Yargıtay, geçerli bir nişan bulunup bulunmadığının tartışıldığı bir olayda hediyeleri bağışlama saymış ve TBK m. 295'teki sebepler ileri sürülmediği için geri isteme talebinin reddi gerektiğine karar vermiştir.[11]

VI. Görevli Mahkeme, Zamanaşımı ve Kanun Yolu

Konu	Kural	Dayanak
Görevli mahkeme	Geçerli bir nişandan doğan hediye iadesi davalarına aile mahkemesi bakar; geçerli nişan yoksa genel hükümlere göre asliye hukuk mahkemesi	4787 sayılı Kanun m. 4; TMK m. 118
Zamanaşımı	Nişanlılığın sona ermesinden itibaren bir yıl	TMK m. 123
Birlikte ileri sürülebilecek talepler	Maddi ve manevi tazminat aynı davada istenebilir; her birinin şartı ayrı incelenir	TMK m. 120–122
Kanun yolu	Dava değeri kesinlik sınırının altındaysa karar temyiz edilemez	HMK m. 341, 362

VII. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar

Durum	Sonuç	Dayanak
Nişanın karşı tarafça haklı sebeple bozulması hâlinde takıların geri istenmesi	Evet; kusur aranmaz	Yargıtay 2. HD, K. 2026/4879
Alyansın iadesi istendi	Alyans alışılmış hediyedir, geri istenemez	Yargıtay 2. HD, K. 2026/4879

10 Yargıtay 6. CD, 10.01.2024, E. 2022/4302, K. 2024/239.
11 Yargıtay 4. HD, 22.10.2020, E. 2018/942, K. 2020/3602.

Durum	Sonuç	Dayanak
Bilezikler bozdurulup harcandı	Aynı ayar ve ağırlıkta altın (mislen), mümkün değilse sebepsiz zenginleşmeye göre değeri	TMK m. 122/2
Takıları damadın amcası taktı	Ana ve baba gibi davranan değilse, alacağını nişanlıya temlik etmesi gerekebilir	Yargıtay 3. HD, K. 2021/4104
Nişanlılardan biri vefat etti	Alışılmışın dışındaki hediyeler geri istenebilir	TMK m. 122/1; TBMM S. Sayısı 398 gerekçesi
Nişan evlenmeyle sonuçlandı, sonra boşanma davası açıldı	122 uygulanmaz; takılar evlilik hukukuna göre değerlendirilir	TMK m. 122/1
Nişan bozulunca takılar zorla geri alındı	Suç oluşturabilir	Yargıtay 6. CD, K. 2024/239

İÇTİHATLAR

1 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
29.04.2026 · E. 2026/2520 · K. 2026/4879

Alyans alışılmış hediyedir ve geri istenemez; diğer tüm altın ve ziynetler ile hediye edilen saat geri verilir

Nişanda nişanlıya altı adet toplam 120 gram bilezik, tuğralı kolye, tektaş yüzük ve alyans takılmıştı. Nişan bozulunca takıları veren taraf iade istemiştir; ilk derece mahkemesi alyans dahil tüm ziynetlerin bedeline hükmetmiştir. Karşı taraf da karşı dava açarak kendi verdiği saat ve diğer eşyaları istemiştir; bu talep tümden reddedilmiştir. Daire, nişanın bozulması nedeniyle hediyelerin geri verilmesinde kusur aranmadığını, alyans dışındaki tüm altın, takı ve ziynetlerin alışılmışın dışında hediye olduğunu belirtmiştir. Alyansın da iadesine karar verilmesini hatalı bulmuştur. Karşı taraf, hediye edilen saatin varlığını ve kendisinde olduğunu kabul ettiği için saatin iadesi talebinin reddini de doğru bulmadı ve kararı bu yönlerden bozmuştur.

> *Yargıtay içtihatlarında, nişan yüzüğü dışında kalan tüm altın, takı ve ziynet eşyaları alışılmışın dışında hediye olarak kabul edilmiştir.*

DEĞERLENDİRME Hediye iadesi iki yönlüdür: her iki taraf da verdiği alışılmışın dışındaki hediyeleri isteyebilir. Alyans ise istisnadır.

2 YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ
24.04.2019 · E. 2018/3648 · K. 2019/3681

Hediyeyi geri isteyebilen, onu verendir: hediye verdiğini ileri sürmeyen kişinin ziynet talebi reddedilir

Davacı, resmî nikâh kıyılmadan evlendiği kişiden, müşterek çocuğun giderleri için tazminat, düğün töreninde takılan ziynetlerin bedeli ve resmî evlilik gerçekleşmediği için manevi tazminat istemiştir. Aile mahkemesi ziynet talebini kabul etmiştir.

Daire, nişan bozulması nedeniyle hediyelerin geri verilmesine ilişkin ilkeleri hatırlattı: alışılmış hediyeler geri istenemez, alyans dışındaki tüm ziynetler alışılmışın dışındadır ve bu davalarda kusur aranmaz. Ancak davacının davalıya herhangi bir hediye verdiğini ileri sürmediğini, bu nedenle ziynet talebinin de reddi gerektiğini belirterek kararı bozmuştur.

> *Temyiz incelemesine konu eldeki davada; davacı, davalıya herhangi bir hediye verdiğini ileri sürmemiştir.*

DEĞERLENDİRME

122. madde "verenler tarafından geri istenebilir" der. Dava dilekçesinde hangi hediyeyi kimin verdiği açıkça yazılmalıdır.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
01.11.2024 · E. 2024/6487 · K. 2024/8165

Nişan takılarını çoğu zaman aile büyükleri takar: bu takılar da nişanlı adına takılmış sayılır

Taraflar Eylül 2014'te nişanlanmış, nişan Nisan 2015'te bozulmuştu. Davacı nişanlı, nişanda karşı tarafa bilezikler, beşibirlik, altın ve para verildiğini belirterek aynen iadesini, olmadığı takdirde bedelini istemiştir. Dosya Yargıtay'a birkaç kez gelmiştir. Önceki bozma kararlarında, ana ve babanın ya da onlar gibi davrananların nişanlı adına taktığı takıların nişanlı tarafından takılmış sayılacağı ve takı takan yakınların alacaklarını nişanlıya temlik edebileceği kabul edilmiştir. Mahkeme sonunda nişan videosunun dökümü ve kuyumcu bilirkişi raporuyla takıları belirleyerek karar vermiştir; Daire bu kararı onamıştır.

> *...nişan törenlerinde takılan takıların bizzat davacı nişanlı tarafından takılması zorunluluğu bulunmadığı, ana-babanın ya da onlar gibi davrananların nişanlı adına taktıkları takıların, davacı nişanlı tarafından takılmış sayılacağı ve nişanın bozulması durumunda da bizzat talep edilebileceği...*

DEĞERLENDİRME Alıntılanan ilke, aynı dosyada verilen 3. HD'nin 2016/21757 E., 2018/9618 K. sayılı bozma kararından aktarılmıştır. Takıların video ve fotoğraflarla belgelenmesi ispatın temelidir.

4 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
14.04.2021 · E. 2021/1728 · K. 2021/4104

Nişanda takı takan yakınlar alacaklarını nişanlıya temlik ederse, nişanlı bu takıları da dava edebilir

Nişanın bozulması üzerine davacı nişanlı, nişanda karşı tarafa takılan takıların iadesini istemiştir. Takıların bir kısmını davacının yakınları takmıştı; yakınlar bu takılardan doğan haklarını davacıya temlik ettiklerini gösteren sözleşmeler düzenlemiş ve bunlar dosyaya sunulmuştu. Mahkeme, davacının bu takılar yönünden dava açma sıfatı bulunmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Daire, taraf sıfatının mahkemece kendiliğinden gözetileceğini hatırlatmıştır. Temlik sözleşmeleriyle

davacının temlik alan sıfatıyla dava hakkını kazandığını belirterek davanın esasına girilmesi gerektiği gerekçesiyle kararı bozmuştur.

> *...mahkemece, davacının yakınları tarafından nişan sırasında takılan hediyelere ilişkin temlik sözleşmeleri ile davacının, temlik alan sıfatıyla dava hakkını kazanmış olduğu gözetilerek, davanın esasına girilmesi ve sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken...*

DEĞERLENDİRME Takıyı takan kişi nişanlının ana ve babası ya da onlar gibi davranan biri değilse, yazılı bir temlik sözleşmesi dava hakkını güvence altına alır (TBK m. 183 vd.).

5 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
04.04.2011 · E. 2010/23167 · K. 2011/5333

Kullanılmakla eskiyen telefon ve müzik çalar iade edilmez; nişanlıya harçlık olarak verilen para hediye değildir

Davacı, nişanlılık döneminde ortak hesaba para yatırdığını, ayrıca cep telefonu, MP3 çalar, giyim eşyası ve ziynet hediye ettiğini belirterek nişanın haksız bozulduğunu ileri sürdü ve iadelerini istemiştir. Mahkeme, hesaba yatırılan paranın ve cep telefonu ile MP3 çaların iadesine karar vermiştir. Daire, paranın öğrenci olan nişanlıya okul giderleri için gönderildiğini, harçlık niteliğindeki paraların hediye kapsamına girmediğini belirtmiştir. Kullanılmakla eskiyen telefon ve MP3 çaların da iadesine karar verilemeyeceğini kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Kabule göre de, kural olarak, giyilmek ve kullanılmakla eskiyen veya tüketilen eşyaların (somut olayda olduğu gibi cep telefonu ve MP3 çaların) iadesine karar verilmez.*

DEĞERLENDİRME Günlük kullanıma dönük eşyalar ve ihtiyaç için verilen paralar 122 kapsamında geri istenmez. Değerini koruyan ziynetler ise geri istenebilir.

6 **YARGITAY 6. CEZA DAİRESİ**
10.01.2024 · E. 2022/4302 · K. 2024/239

Hediye edilen bilezikleri ayrılmak isteyen kişinin bileğinden zorla çıkarmak nitelikli yağma sayıldı

Sanık, resmî nikâh kıyılmadan birlikte yaşadığı ve evlenme niyetini açıkladığı kişiye evlenmek amacıyla bir çift bilezik hediye etmişti. Resmî evlilik gecikince kişi sanıktan ayrılmaya karar vermiştir. Tartışma sırasında sanık bilezikleri istemiştir; kişi vermek istemeyince bilezikleri bileğinden zorla çıkararak aldı ve basit tıbbi müdahaleyle giderilebilecek şekilde yaralanmasına yol açmıştır. İlk derece mahkemesi, hediyeyle mülkiyeti ve zilyetliği karşı tarafa geçen bilezikleri zorla aldığı gerekçesiyle sanığı nitelikli yağmadan mahkûm etmiştir. Yargıtay bu hükmü oy çokluğuyla onamıştır. Karşı oyda ise sanığın hakkı olduğunu düşünerek hareket ettiği ve TCK m. 150/1 ile m. 30'un uygulanması gerektiği savunulmuştur.

> *...sanığın daha önce hediye olarak katılana kendi rızasıyla verdiği bilezikleri katılandan istediği, katılanın artık zilyetliği ve mülkiyeti kendinde olan ve sanık tarafından hediye edilmekle gerek mülkiyeti ve gerekse de zilyetliği kendisine geçen bilezikleri sanığa vermek istememesi üzerine sanığın zor kullanmak suretiyle mağdurdaki bu bilezikleri alarak üzerine atılı yağma suçunu işlediğinin kabul edildiği...*

DEĞERLENDİRME

122. madde hediyelerin geri istenmesine imkân verir, ama bu hak mahkeme yoluyla kullanılır. Zor kullanarak geri alma ağır cezai sonuçlar doğurabilir.

7 **YARGITAY 4. HUKUK DAİRESİ**
22.10.2020 · E. 2018/942 · K. 2020/3602

Nişanın varlığı tartışmalı bir olayda hediyeler bağışlama sayıldı: TBK 295'teki sebepler ispatlanmadıkça geri istenemez

Davacı, davalıyla bir süre sevgili olduklarını, sonra nişanlandıklarını, evlilik amacıyla ziynet eşyası, takı, kıyafet ve başka hediyeler aldığını ileri sürerek bunların iadesini ve tazminat istemiştir. Davalı, usulüne uygun bir nişan bulunmadığını, evlenme teklifini kabul etmediğini ve ziynetleri iade ettiğini savunmuştur. Mahkeme asıl davayı kısmen kabul etmiştir. Daire, davacının aldığı hediyeler ile ziynet eşyalarının bağışlama niteliğinde olduğunu ve davalının mülkiyetine geçtiğini belirtmiştir. Bağışlamadan dönmeyi haklı kılan ve TBK m. 295'te sınırlı olarak sayılan sebepler ileri sürülüp ispat edilmediği için asıl davanın tümden reddi gerektiği gerekçesiyle kararı bozmuştur.

> *...davacının davalıya aldığı hediyeler ile ziynet eşyaları bağışlama niteliğinde olup davalının mülkiyetine geçtiğinden ve bağışlamadan rücu edilebilmesi için yukarıda anılan 6098 sayılı TBK'nın 295. maddesinde açıkça belirtilen sınırlı sayıdaki sebeplerin ileri sürülmediği ve ispat edilemediğinden...*

DEĞERLENDİRME 122 yalnızca geçerli bir nişanda uygulanır. Nişanın varlığı ispatlanamazsa hediyeleri geri almak çok daha zordur; nişanın ispatına ilişkin açıklamalar için bkz. TMK m. 118.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 118:** Nişanlanma; hediye iadesinin ön şartı olan geçerli nişan.
- **TMK m. 119:** Evlenmeye zorlama yasağı; cayma tazminatı ve ceza şartı dava edilemez.
- **TMK m. 120 ve m. 121:** Nişanın bozulmasında maddi ve manevi tazminat.
- **TMK m. 123:** Nişanlılıktan doğan davalarda bir yıllık zamanaşımı.
- **6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 77 vd., 183, 285, 295:** Sebepsiz zenginleşme, alacağın devri, bağışlama ve bağışlamadan dönme.
- **5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 148–150:** Yağma ve hukuki ilişkiye dayanan alacağın tahsili.

MADDE

123

B. Nişanlılığın hükümleri

IV. Zamanaşımı

KANUN METNİ

Nişanlılığın sona ermesinden doğan dava hakları, sona ermenin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.

MADDE ÖZETİ

Nişanlılığın sona ermesinden doğan dava hakları, sona ermenin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar (m. 123). Bu süre maddi tazminat (m. 120), manevi tazminat (m. 121) ve hediyelerin geri verilmesi (m. 122) davalarının hepsine uygulanır. TBMM gerekçesine göre süre, sona ermenin öğrenilmesinden değil, nişanlılığın sona erdiği tarihten itibaren işler. Zamanaşımını hâkim kendiliğinden gözetmez; davalı ileri sürerse mahkeme bu savunmayı her şeyden önce inceleyip karara bağlamak zorundadır.[1] Uygulamadaki en büyük tartışma nişanın hangi tarihte bozulduğudur; bu tarih tanık, mesaj ve ihtarname gibi delillerle belirlenir.

TEMEL KAVRAMLAR

Zamanaşımı	Belirli bir süre geçince alacağın dava yoluyla istenememesi sonucunu doğuran, davalının ileri sürmesi gereken savunma (TBK m. 161).
Zamanaşımı def'i	Davalının, dava hakkının zamanaşımına uğradığını ileri sürmesi. Hâkim kendiliğinden gözetemez.
Sona erme tarihi	Nişanın bozulduğu, tarafların ayrılmaya karar verdiği ya da nişanlılardan birinin öldüğü tarih; bir yıllık süre bu tarihten başlar.
Ön sorun	Esasa girilmeden önce incelenmesi gereken konu; zamanaşımı def'i bu şekilde incelenir (HMK m. 163, 164).
Zamanaşımının kesilmesi	Dava açılması, icra takibi ya da borcun ikrarı gibi işlemlerle işlemiş sürenin silinip yeni sürenin başlaması (TBK m. 154, 156).

1 Yargıtay 2. HD, 23.12.2025, E. 2025/8445, K. 2025/11777.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 87 nci maddesini karşılamaktadır. Madde, nişanlılığın sadece bozulması hâlini değil, ölüm, gaiplik gibi diğer sona erme sebeplerini de kapsayacak şekilde kaleme alınmıştır. Böylece maddeye "Nişanlılığın sona ermesinden doğan dava hakları" ifadesi konulmak suretiyle bozma dışındaki diğer sona erme hâllerinde açılan davaların da buradaki özel zamanaşımı süresine tâbi olduğu anlatılmak istenmektedir. Burada gerek süre gerek bu sürenin işlemeye başladığı tarih itibarıyla özel bir hüküm söz konusudur. Maddede zamanaşımı süresinin işlemeye başlaması, sona erme sebebinin öğrenilmesine tabî olmayıp bu süre sona ermeden itibaren işlemeye başlayacaktır. Bu yolla tarafların "sona ermeyi daha geç öğrenmiş oldukları" iddiasıyla yıllar sonra bu tür davalarla karşı karşıya getirilmesi yerinde görülmemiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 63*

Gerekçe iki özel tercihi ortaya koyuyor: süre bütün sona erme hâllerini kapsar ve öğrenmeden bağımsız olarak sona erme anından işler. Genel zamanaşımı sürelerinin çoğu öğrenmeye bağlı olduğundan (ör. TBK m. 72, 82), 123. madde bu yönüyle de özeldir.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Nişanlanmaktan mütevellit davalar, nişanın bozulduğu tarihten itibaren bir sene sonra sakıt olur.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 87 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 87	4721 sayılı Kanun m. 123
Kapsam	"Nişanlanmaktan mütevellit davalar"	"Nişanlılığın sona ermesinden doğan dava hakları"
Başlangıç	"Nişanın bozulduğu tarih"	Nişanlılığın sona ermesi (bozulma, ölüm, gaiplik)
Süre	Bir sene	Bir yıl
Sonuç	"Sakıt olur"	"Zamanaşımına uğrar"

Değişiklik durumu

TMK m. 123, 01.01.2002'de yürürlüğe girdiğinden bu yana **hiç değiştirilmemiştir**. Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir Anayasa Mahkemesi iptal notu da yer almamaktadır.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Nişanın bozulmasından doğan uyuşmazlıklar uzun süre askıda kalmasın diye kanun kısa ve özel bir süre öngörür. Genel zamanaşımı süreleri çok daha uzundur: 1

Dava	Süre	Başlangıç	Dayanak
Nişanlılığın sona ermesinden doğan davalar (m. 120, 121, 122)	Bir yıl	Nişanlılığın sona erdiği tarih	TMK m. 123
Haksız fiilden doğan tazminat (geçerli nişan yoksa)	İki yıl, her hâlde on yıl	Zararın ve tazminat yükümlüsünün öğrenilmesi; her hâlde fiil tarihi	TBK m. 72
Sebepsiz zenginleşme (geçerli nişan yoksa)	İki yıl, her hâlde on yıl	Geri isteme hakkının öğrenilmesi; her hâlde zenginleşme tarihi	TBK m. 82
Bağışlamanın geri alınması (geçerli nişan yoksa)	Bir yıl	Geri alma sebebinin öğrenilmesi	TBK m. 297

2 Bu tablo, 118. madde şerhinde anlatılan "geçerli nişan var mı?" sorusunun süre bakımından da belirleyici olduğunu gösterir. Geçerli bir nişan varsa talepler bir yıllık özel süreye tabidir; yoksa talebin niteliğine göre genel süreler uygulanır.

II. Bir Yıllık Süreye Tabi Davalar

3 Madde "nişanlılığın sona ermesinden doğan dava hakları"ndan söz eder. Bu ifade şu talepleri kapsar:

- Haklı sebep olmadan bozmada maddi tazminat (m. 120),
- Kişilik hakkı saldırısı nedeniyle manevi tazminat (m. 121),
- Alışılmışın dışındaki hediyelerin geri verilmesi (m. 122).

4 Süre, hediye iadesi talepleri için de işler. Yargıtay, nişan hediyesi olarak verilen pırlanta yüzüğe ilişkin talebi 123. maddedeki bir yıllık süre çerçevesinde değerlendirmiştir.[2] Karşı dava da aynı süreye tabidir. Bir dosyada karşı davanın zamanaşımı nedeniyle reddine ilişkin hüküm Yargıtay tarafından onanmıştır.[3]

5 TBMM gerekçesine göre madde yalnızca nişanın bozulmasını değil, ölüm ve gaiplik gibi diğer sona erme sebeplerini de kapsayacak şekilde yazılmıştır. Bozma dışındaki sona erme hâllerinde açılan davalar da bu özel süreye tabidir.

III. Sürenin Başlangıcı

6 Süre **nişanlılığın sona erdiği tarihten** başlar. Kanun koyucu bunu bilinçli olarak tercih etmiştir. TBMM gerekçesine göre zamanaşımı süresinin işlemeye başlaması sona erme sebebinin öğrenilmesine bağlı değildir. Böylece tarafların "sona ermeyi daha geç öğrendik" iddiasıyla yıllar sonra bu tür davalarla karşı karşıya kalması önlenmiştir.

2 Yargıtay 3. HD, 18.10.2011, E. 2011/9128, K. 2011/15856.
3 Yargıtay 3. HD, 27.04.2016, E. 2015/11152, K. 2016/6663.

A. Nişanın Bozulma Tarihinin İspatı

Nişan çoğu zaman resmî bir işlemle değil, bir telefon konuşması, mesaj ya da aileler arası bir görüşmeyle bozulur. Bu yüzden uygulamadaki en büyük tartışma bozulma tarihidir. Yargıtay kararları şu ölçütleri öne çıkarır: 7

- **Görgüye dayalı tanık:** Olayı bizzat bilen tanığın beyanı, başkasından duyduğunu aktaran tanığın beyanından üstün tutulur.[4]
- **Belgelerle desteklenen tarih:** Hediyelerin iadesini isteyen ihtarnamedeki ifadeler ile tanık beyanlarının örtüştüğü tarih esas alınabilir. Davalının cevap dilekçesinde bozulma tarihini bildirmemesi de değerlendirmede dikkate alınır.[5]
- **Çelişkili beyanlar:** Tanıklar bozulma tarihi konusunda çelişkili beyanda bulunuyorsa, mahkeme tanıkları yeniden dinleyip çelişkiyi gidermeden zamanaşımından ret kararı veremez.[6]

> **UYGULAMA NOTU**
>
> Nişan bozulduğunda bozulma tarihi belgelenmelidir. Bozmayı bildiren mesajın ekran görüntüsü, hediyelerin iadesini isteyen noter ihtarnamesi ya da tarih içeren yazışmalar, ileride zamanaşımı tartışmasında en güçlü delillerdir. Süreyi hesaplarken güvenli yol, bozulmanın mümkün olan en erken tarihini esas alıp davayı bu tarihten itibaren bir yıl dolmadan açmaktır.

IV. Zamanaşımı Bir Def'idir: Hâkim Kendiliğinden Gözetmez

4721 sayılı Kanun açıkça "zamanaşımına uğrar" ifadesini kullanır. Zamanaşımı ileri sürülmedikçe hâkim bunu kendiliğinden göz önüne alamaz (TBK m. 161). Yargıtay'a göre zamanaşımı maddi hukuktan kaynaklanan bir def'i ve savunma aracıdır.[7] 8

Davalı zamanaşımı def'inde bulunmuşsa mahkeme bunu her şeyden önce incelemelidir. Def'i yerindeyse esasa girilmeden dava bu yönden reddedilir. Yargıtay bu kuralı 11.04.1940 tarihli ve 15/70 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı'nın gerekçesine dayandırır.[8] Güncel kararlarda da zamanaşımı def'inin ön sorun olarak incelenmesi ve olumlu ya da olumsuz bir karara bağlanması gerektiği vurgulanır (HMK m. 163, 164; Yargıtay 2. HD, K. 2025/11777). 9

Def'i ıslaha karşı da ileri sürülebilir. Davacı talebini ıslahla artırdığında davalı, ıslah dilekçesine karşı zamanaşımı def'inde bulunabilir; mahkeme bu def'i de karara bağlamalıdır.[9] 10

4 Yargıtay 3. HD, 28.05.2014, E. 2014/946, K. 2014/8374.
5 Yargıtay 3. HD, 28.12.2017, E. 2016/8225, K. 2017/18343.
6 Yargıtay 3. HD, 14.10.2015, E. 2014/19738, K. 2015/15820.
7 Yargıtay 3. HD, 06.06.2018, E. 2016/20228, K. 2018/6499.
8 Yargıtay 3. HD, 06.06.2018, E. 2016/20228, K. 2018/6499.

DİKKAT

Zamanaşımı savunması cevap dilekçesinde açıkça yapılmalıdır. Davalı süresinde ileri sürmediği zamanaşımından yararlanamaz, çünkü hâkim zamanaşımını kendiliğinden gözetemez (TBK m. 161). Davacı açısından ise bir yıllık süre geçmişse, davalı def'i ileri sürdüğünde haklı olsa bile dava reddedilebilir.

V. Zamanaşımının Kesilmesi

11 Genel hükümlere göre zamanaşımı; borçlunun borcu ikrar etmesi, alacaklının dava veya def'i yoluyla mahkemeye başvurması ya da icra takibinde bulunması hâllerinde kesilir (TBK m. 154). Kesilmeyle birlikte yeni bir süre işlemeye başlar. Borç bir senetle ikrar edilmiş veya mahkeme kararına bağlanmışsa yeni süre her zaman on yıldır (TBK m. 156). Örneğin nişan bozulduktan sonra karşı taraf hediyeleri iade edeceğini yazılı olarak kabul ederse, bu ikrar zamanaşımını keser.

VI. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar

Durum	Sonuç	Dayanak
Nişan 1 Mart'ta bozuldu, dava ertesi yıl 15 Mart'ta açıldı	Davalı def'i ileri sürerse dava zamanaşımından reddedilir	TMK m. 123; TBK m. 161
Davalı zamanaşımını ileri sürmedi	Hâkim süreyi kendiliğinden gözetemez	TBK m. 161
Mahkeme def'i hakkında karar vermeden esasa girdi	Bozma sebebidir	Yargıtay 2. HD, K. 2025/11777; Yargıtay 3. HD, K. 2018/6499
Bozulma tarihi konusunda tanıklar çelişkili	Çelişki giderilmeden karar verilemez	Yargıtay 3. HD, K. 2015/15820
"Nişanın bozulduğunu geç öğrendim"	Süre öğrenmeden değil, sona ermeden işler	TMK m. 123; TBMM S. Sayısı 723 gerekçesi
Nişanlılardan biri öldü	Süre ölümle sona erme tarihinden başlar	TMK m. 123; TBMM S. Sayısı 723 gerekçesi
Geçerli nişan yok, sevgiliye verilen para isteniyor	Bir yıllık süre değil, genel süreler uygulanır	TBK m. 72, 82, 297
Islahla talep artırıldı	Artırılan kısma karşı da zamanaşımı def'i ileri sürülebilir	Yargıtay 3. HD, K. 2017/17405

9 Yargıtay 3. HD, 11.12.2017, E. 2016/6315, K. 2017/17405.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
23.12.2025 · E. 2025/8445 · K. 2025/11777

Zamanaşımı def'i ön sorun olarak incelenmeli; nişanın bozulma tarihi belirlenmeden esasa girilemez

Davacı, nişanın karşı tarafça haksız olarak bozulduğunu ileri sürerek hediyelerin iadesini ve maddi ve manevi tazminat istemiştir. Davalı, nişanın davacının belirttiği tarihten daha önce bozulduğunu ve bir yıllık zamanaşımı süresinin geçtiğini savunmuştur. İlk derece mahkemesi tazminat taleplerini reddetti, ziynet talebini kısmen kabul etmiştir; bölge adliye mahkemesi de esastan karar vermiştir. Daire, mahkemenin nişanın hangi tarihte bozulduğunu tespit etmediğini ve davalının zamanaşımı itirazı hakkında karar vermediğini belirtmiştir. Def'ilerin taraflarca ileri sürülmesi gerektiğini, ileri sürülen zamanaşımı def'inin öncelikle ön sorun olarak incelenmesi gerektiğini belirterek kararı bozmuştur.

> *Bu durumda Mahkemece, davacı ile davalı arasındaki nişanlılık ilişkisi nazara alınarak, davalının öne sürdüğü zamanaşımı def'înin, öncelikle ön sorun şeklinde incelenmesi (HMK.163-164.maddelerine göre) ve olumlu ya da olumsuz bir karara bağlanması gerekirken, davalının zamanaşımı savunması hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verilmeden işin esası hakkında yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiş...*

DEĞERLENDİRME Zamanaşımı tartışması, bozulma tarihinin belirlenmesiyle başlar. Mahkeme bu tarihi tespit etmeden esasa girerse karar bozulur.

2 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
06.06.2018 · E. 2016/20228 · K. 2018/6499

Zamanaşımı def'i varsa mahkeme her şeyden önce onu incelemelidir

Davalı, tarafların Temmuz 2010'da nişanlandığını, nişanın aynı yılın sonbaharında sona erdiğini ve bir yıldan fazla süre geçtiğini ileri sürerek zamanaşımı def'inde bulunmuştur. Mahkeme, bozulma tarihini belirlemek için tanıkları dinlemeye ve davacının isticvabına karar verdi ve bu işlemleri yapmıştır. Ancak zamanaşımı hakkında bir karar vermeden davanın esası hakkında hüküm kurmuştur. Daire, zamanaşımının maddi hukuktan kaynaklanan bir def'i olduğunu, def'i ileri sürülmüşse önce onun incelenmesi gerektiğini belirterek kararı bozmuştur.

> *Davalı, zamanaşımı definde bulunduğuna göre 11.04.1940 gün ve 15/70 sayılı YİBK gerekçesinde açıklandığı üzere zamanaşımı defi mevcut olduğu takdirde mahkemece herşeyden önce bu defin incelenmesi, gerçekleşmesi halinde, artık esas hakkında incelemeye devam olunmayıp davanın bu yönden reddi gerekir.*

DEĞERLENDİRME Zamanaşımı def'i yerindeyse davanın esasına hiç girilmez. Taraflar bu yüzden bozulma tarihine ilişkin delillerini dava başında sunmalıdır.

3 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
11.12.2017 · E. 2016/6315 · K. 2017/17405

Islahla artırılan talebe karşı ileri sürülen zamanaşımı def'i de karara bağlanmalıdır

Nişanın bozulması nedeniyle hediyelerin iadesi istenen davada davacı, bilirkişi raporundan sonra talebini ıslahla artırmıştır. Davalı, ıslah dilekçesinin tebliğ edildiği celsede ıslaha karşı zamanaşımı def'inde bulunmuştur. Mahkeme bu def'i hakkında karar vermeden işin esasına girmiştir. Daire, zamanaşımı def'inin davanın esası hakkında her türlü işleme engel olduğunu belirtmiştir. Def'i hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verilmeden esasa girilmesini usul ve yasaya aykırı bulmuştur. Aynı kararda, dava dilekçesinde istenmeyen ziynet eşyalarının ıslahla davaya eklenemeyeceğini de belirterek kararı bozmuştur.

> *Zamanaşımı def'i davanın esası hakkında her türlü muameleye manidir.*

DEĞERLENDİRME Talebi ıslahla artırmak zamanaşımı riskini ortadan kaldırmaz. Dava dilekçesinde bütün hediyeleri tek tek saymak ve değerlerini mümkün olduğunca doğru göstermek gerekir.

4 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
28.05.2014 · E. 2014/946 · K. 2014/8374

Bozulma tarihinde görgüye dayalı tanık beyanı, duyuma dayalı beyandan üstün tutulur

Mahkeme, nişanın 19.10.2011'de bir telefon görüşmesiyle bozulduğunu, davanın ise 13.11.2012'de, bir yıl geçtikten sonra açıldığını kabul ederek davayı zamanaşımından reddetmiştir. Davalı tanıkları nişanın Ekim 2011'de bozulduğunu davalıdan duyduklarını söylemişti. Davacı tanıkları ise nişanın Kasım 2011 sonunda bozulduğunu, bir tanık da Kasım ayındaki bir cenazeden bir hafta sonra davalının nişanın iyi gitmediğini söyleyerek araya girmesini istediğini anlatmıştır. Daire, görgüye dayalı bilgisi bulunan davacı tanıklarının beyanına itibar edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Nişanın Kasım 2011 sonunda bozulduğunu, bir yıllık sürenin dava tarihinde dolmadığını kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Bu duruma göre; görgüye dayalı bilgisi bulunan davacı tanıklarının beyanına itibar edilerek, nişanın 201 1 yılı Kasım ayının sonunda bozulduğu kabul edilmelidir.*

DEĞERLENDİRME Bozulma tarihine ilişkin tanıkların olayı bizzat bilmesi önemlidir. Somut bir olaya (tören, cenaze, bayram) bağlanan beyanlar daha inandırıcıdır.

5 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
28.12.2017 · E. 2016/8225 · K. 2017/18343

İhtarname ve tanık beyanının örtüştüğü tarih esas alınır; bozulma tarihini bildirmeyen davalı aleyhine değerlendirilir

Davalı bir yıllık sürenin geçtiğini savunmuştur; mahkeme davayı zamanaşımından reddetmiştir. Davalı tanıkları nişanın Mart 2013'ün ilk haftasında bozulduğunu söylemiştir. Davacı tanığı ise 23 Nisan 2013'ü bozulma tarihi olarak göstermiştir. Davacının Haziran 2013'te gönderdiği ihtarnamede, hediyelerin iade edileceğinin söylenmesinden bu yana iki ay geçtiği belirtiliyordu. Daire, ihtarnamedeki ifadenin davacı tanığının bildirdiği tarihle yaklaşık olarak örtüştüğünü ve davalının cevap dilekçesinde bozulma tarihini bildirmediğini dikkate alarak davanın süresinde açıldığını kabul etti ve kararı bozmuştur.

> *...davacı ... tarafından davalıya gönderilen ... Noterliğinin 12/06/2013 tarihli ve ... yevmiye numaralı ihtarnamesinde "Nişan hediyelerini iade edeceğinizi söylemenizden bu yana 2 aylık bir zaman geçmesine rağmen nişan hediyelerini halen iade etmediniz" şeklinde bir beyanı ile davacı tanığının bildirdiği tarihin yaklaşık olarak örtüştüğü...*

DEĞERLENDİRME Zamanaşımı def'inde bulunan davalı, bozulma tarihini açıkça ileri sürmeli ve delillendirmelidir. Tarih içeren belgeler tanık beyanlarını güçlendirir.

6 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
14.10.2015 · E. 2014/19738 · K. 2015/15820

Bozulma tarihine ilişkin tanık beyanları çelişkiliyse, çelişki giderilmeden zamanaşımından ret kararı verilemez

Taraflar Eylül 2011'de nişanlanmış, düğün Ağustos 2012'ye kararlaştırılmıştı; nişan Ramazan ayı içinde bozulmuştu. Mahkeme, bir tanığın nişanın 2012 Ramazan Bayramı'ndan bir hafta önce bozulduğu yönündeki beyanına dayanarak asıl ve karşı davayı zamanaşımından reddetmiştir. Oysa tanıklardan biri nişanın bayrama bir hafta kala, biri düğünden bir hafta önce, bir diğeri ise düğünden yaklaşık bir ay önce bozulduğunu bildirmişti. Daire, mahkemenin tanık beyanları arasındaki çelişkiyi gidermediğini belirterek tanıkların yeniden dinlenmesi gerektiği gerekçesiyle kararı bozmuştur.

> *...mahkemece tanık beyanları arasındaki çelişki giderilmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Bir yıllık süre birkaç günlük farkla dolup dolmayabilir. Mahkeme, sonucu etkileyen tarih çelişkisini gidermeden karar veremez.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 118:** Nişanlanma; bir yıllık sürenin uygulanması için geçerli nişan gerekir.
- **TMK m. 120 ve m. 121:** Nişanın bozulmasında maddi ve manevi tazminat.
- **TMK m. 122:** Alışılmışın dışındaki hediyelerin geri verilmesi.

- **6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 72, 82, 154, 156, 161, 297:** Genel zamanaşımı süreleri, kesilme, zamanaşımının ileri sürülmesi, bağışlamanın geri alınması.
- **6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 163, 164:** Ön sorunlar.

BİRİNCİ BÖLÜM · EVLENME

EVLENME EHLİYETİ VE ENGELLERİ

İkinci Ayırım · m. 124–133

Evlenme Ehliyeti ve Engelleri başlıklı ayırım, Türk Medeni Kanunu'nun 124–133. maddelerini kapsamaktadır. Bu ciltte yer alan maddeler ve özleri aşağıda gösterilmiştir.

Madde	Kenar başlığı	Özü
m. 124	Yaş	Erkek veya kadın on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemez
m. 125	Ayırt etme gücü	Ayırt etme gücüne sahip olmayanlar evlenemez
m. 126	Küçükler hakkında	Küçük, yasal temsilcisinin izni olmadıkça evlenemez
m. 127	Kısıtlılar hakkında	Kısıtlı, yasal temsilcisinin izni olmadıkça evlenemez
m. 128	Mahkemeye başvurma	Hâkim, haklı sebep olmaksızın evlenmeye izin vermeyen yasal temsilciyi dinledikten sonra, başvuran küçük veya kısıtlının evlenmesine izin verebilir
m. 129	Hısımlık	Üç grup kişi arasında evlenme yasaktır
m. 130	Genel olarak	Yeniden evlenmek isteyen kimse, önceki evliliğinin sona ermiş olduğunu ispat etmek zorundadır
m. 131	Gaiplik durumunda	Gaipliğine karar verilen kişinin eşi, mahkemece evliliğin feshine karar verilmedikçe yeniden evlenemez
m. 132	Kadın için bekleme süresi	Evlilik sona ermişse kadın, evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün geçmedikçe evlenemez
m. 133	Akıl hastalığı	Akıl hastaları, evlenmelerinde tıbbi sakınca bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla anlaşılmadıkça evlenemez. 743 sayılı Kanun akıl hastalarının "asla" evlenemeyeceğini öngörüyordu; yeni Kanun bu yasağı rapor şartına dönüştürmüştür

MADDE

124 A. Ehliyetin koşulları I. Yaş

KANUN METNİ

(1) Erkek veya kadın onyedi yaşını doldurmadıkça evlenemez.
(2) Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple onaltı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak bulundukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir.

MADDE ÖZETİ

Erkek veya kadın on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemez (m. 124). Hâkim ancak olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple on altı yaşını doldurmuş kişinin evlenmesine izin verebilir; karardan önce, olanak bulundukça ana ve baba veya vasi dinlenir. On altı yaş kesin alt sınırdır: Yargıtay on beş yaşındaki çocuklara verilen evlenme izinlerini kanun yararına bozmuştur.[1] Tarafların birlikte yaşamaya başlamış olması tek başına olağanüstü durum sayılmamıştır.[2] On yedi yaşını dolduran ama on sekizini doldurmamış kişi ise mahkeme izni olmadan, ancak yasal temsilcisinin izniyle evlenebilir (TMK m. 126).

TEMEL KAVRAMLAR

Olağan evlenme yaşı	Kadın ve erkek için on yedi yaşın doldurulması (TMK m. 124/1).
Olağanüstü evlenme yaşı	Hâkimin izniyle evlenebilmek için doldurulması gereken on altı yaş (TMK m. 124/2).
Olağanüstü durum ve pek önemli sebep	Hâkimin on altı yaşındaki kişiye evlenme izni verebilmesi için birlikte aranan iki koşul.
Evlenmeye izin davası	Henüz evlenme yaşında olmayanın evlenmesine izin verilmesi için aile mahkemesinde görülen çekişmesiz yargı işi (HMK m. 382/2-b-1).

1 Yargıtay 2. HD, 27.04.2023, E. 2023/2853, K. 2023/2023.
2 Yargıtay 2. HD, 06.05.2015, E. 2015/3626, K. 2015/9331.

Küçük	On sekiz yaşını doldurmamış kişi; evlenmek için yasal temsilcisinin izni gerekir (TMK m. 126).
Evlenmeyle erginlik	Evlenen küçüğün ergin sayılması (TMK m. 11/2).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

Yürürlükteki Kanunun 88 inci maddesini karşılamaktadır. Maddenin konu başlığındaki "Ehliyet şartları" yerine amacı daha iyi ifade etmek üzere "Ehliyetin koşulları" deyimi kullanılmıştır. Küçük yaştaki kızların evlendirilmesinin gerek biyolojik gerek psikolojik açıdan olumsuz etkiler gösterdiği günümüzde tartışmasız olarak kabul edilen bir gerçektir. Daha ortaöğretim çağında bulunan onbeş yaşındaki bir küçüğün evlenmesine izin vermemek gerekir. Ülkemizde Medenî Kanunumuzun kabul edilmesinden bu yana bu konuda halkın bilinçlendiği ve eğitildiği göz önünde tutulmak suretiyle önemli bir kurum olan aile hayatının kurulmasında kadınlar için onbeş yaşın bitirilmesi yeterli görülmemiştir. Bu konuda bu kadar küçük yaşta evlenme yaşı itibarıyla ayrım erkek ve kadın arasında yapılmasının da anlamlı olmadığı kabul edilmelidir. Bu sebeple evlenme yaşı erkek ve kadın için onyedi yaşın bitirilmesi olarak kabul edilmiştir. Aynı gerekçelerle erken evlenme yaşının da her iki cins için hem aynı hem daha yükseltilerek onaltı yaşın bitirilmesi olarak kabulü uygun görülmüştür.

Yürürlükteki maddenin ikinci fıkrasında yer alan "Karardan önce ana, baba veya vasinin dinlenmesi şarttır." hükmü bu kişilerin bulunmaması, nerede olduklarının bilinmemesi gibi hâllerde erken evlenmeye izin verilmesini engellemektedir. Bu nedenle bu kişilerin dinlenmesi maddede "mutlak bir zorunluluk" olmaktan çıkarılmış, "olanak bulundukça" dinlenmesi yönünde bir çözüm getirilmiştir.

Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 64

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

Erkek on yedi, kadın on beş yaşını ikmal etmedikçe evlenemez.

Şu kadar ki hakim, fevkalade hallerde ve pek mühim bir sebebe mebni on beş yaşını ikmal etmiş olan bir erkeğin veya on dört yaşını bitirmiş olan bir kadının evlenmesine müsaade edebilir. Karardan önce ana, baba veya vasinin dinlenmesi şarttır.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 88 (Değişik: 15/6/1938 - 3453/1 md.; mülga)

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

Erkek onsekiz ve kadın onyedi yaşını ikmal etmedikçe evlenemez. Şu kadar ki hakim, fevkalade hallerde ve pek mühim bir sebebe mebni onbeş yaşını ikmal etmiş olan erkek ve kadının evlenmesine müsaade edebilir. Ana ve baba ve vasi de dinlenir.

743 sayılı Kanun m. 88'in 1926 tarihli ilk metni (3453 sayılı Kanunla değiştirildi)

	743 sayılı Kanun m. 88 (1938–2001)	4721 sayılı Kanun m. 124
Olağan evlenme yaşı	Erkek 17, kadın 15	Erkek ve kadın 17
Hâkim izniyle	Erkek 15, kadın 14	Erkek ve kadın 16

	743 sayılı Kanun m. 88 (1938–2001)	4721 sayılı Kanun m. 124
İzin koşulu	"Fevkalade haller" ve "pek mühim bir sebep"	"Olağanüstü durumlar" ve "pek önemli bir sebep"
Ana, baba veya vasinin dinlenmesi	Şart	"Olanak bulundukça"

Değişiklik durumu

TMK m. 124, 01.01.2002'de yürürlüğe girdiğinden bu yana **hiç değiştirilmemiştir**. Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir Anayasa Mahkemesi iptal notu da yer almamaktadır. 743 sayılı Kanun döneminde evlenme yaşı 1938'de 3453 sayılı Kanunla düşürülmüştü.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

1. madde evlenme ehliyetinin yaş koşulunu belirler. Evlenebilmek için yaşa ek olarak ayırt etme gücüne sahip olmak (TMK m. 125) ve küçükler için yasal temsilcinin iznini almak (TMK m. 126) da gerekir. Yaşa göre durum şöyledir:

Yaş	Evlenme imkânı	Gereken izin	Dayanak
16 yaşını doldurmamış	Hayır; hiçbir izinle evlenemez	—	TMK m. 124/2; Yargıtay 2. HD, K. 2023/2023
16 yaşını doldurmuş, 17'yi doldurmamış	Ancak hâkim izniyle	Hâkim izni (olağanüstü durum ve pek önemli sebep); yasal temsilcinin izni	TMK m. 124/2, 126
17 yaşını doldurmuş, 18'i doldurmamış	Evet	Yasal temsilcinin izni	TMK m. 124/1, 126
18 yaşını doldurmuş	Evet	Gerekmez	TMK m. 11, 124

II. Birinci Fıkra: On Yedi Yaş Kuralı

1 Kanun olağan evlenme yaşını **kadın ve erkek için eşit olarak on yedi** yaş olarak belirler. 4721 sayılı Kanun'dan önce bu yaş kadın için on beşti. TBMM gerekçesine göre küçük yaştaki kızların evlendirilmesinin biyolojik ve psikolojik açıdan olumsuz etkileri günümüzde tartışmasız kabul edildiğinden, ortaöğretim çağındaki on beş yaşındaki bir küçüğün evlenmesine izin vermemek gerektiği düşünülmüş ve evlenme yaşında kadın ile erkek arasında ayrım yapılmasının anlamlı olmadığı kabul edilmiştir.

On yedi yaşını dolduran kişi henüz ergin değildir. Bu nedenle mahkeme izni ge- 2
rekmese de yasal temsilcisinin, yani velayet sahibi ana ve babasının veya vasisinin izni olmadıkça evlenemez (TMK m. 126). Evlenme kişiyi ergin kılar (TMK m. 11/2).

A. Evlenme Yaşının 1926'dan Bugüne Değişimi

Dönem	Olağan evlenme yaşı	Hâkim izniyle evlenme yaşı	Dayanak
1926–1938	Erkek 18, kadın 17	Erkek ve kadın 15	743 sayılı Kanun m. 88 (ilk metin)
1938–2001	Erkek 17, kadın 15	Erkek 15, kadın 14	743 sayılı Kanun m. 88 (3453 sayılı Kanunla değişik, 1938)
2002'den beri	Erkek ve kadın 17	Erkek ve kadın 16	4721 sayılı Kanun m. 124

III. İkinci Fıkra: On Altı Yaşında Mahkeme İzni

A. Üç Koşul Birlikte Aranır

Hâkim, on altı yaşını doldurmuş kişinin evlenmesine ancak şu koşullar birlikte 3
bulunuyorsa izin verebilir:

1. **On altı yaşın doldurulmuş olması:** Bu kesin bir alt sınırdır. On altı yaşını doldurmamış bir çocuğa hiçbir gerekçeyle evlenme izni verilemez. Yargıtay, on beş yaş bir aylık[3] ve on beş yaş yedi aylık[4] çocuklara verilen evlenme izinlerini Adalet Bakanlığının ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının başvurusu üzerine kanun yararına bozmuştur.
2. **Olağanüstü bir durumun bulunması.**
3. **Pek önemli bir sebebin bulunması.**

Yargıtay'a göre on altı yaşın doldurulması koşulunun yanı sıra olağanüstü durum- 4
ların ve pek önemli bir nedenin varlığı zorunludur.[5] Aynı kararda tarafların birlikte olup karı koca gibi yaşamaları olağanüstü durum olarak kabul edilmemiştir. Bu karar oy çokluğuyla verilmiş; karşı oyda fiilî birlikteliğin küçüğün haklarını güvenceye almak için nikâhla koruma altına alınması gerektiği savunulmuştur.

B. Ana ve Babanın veya Vasinin Dinlenmesi

Hâkim karardan önce, olanak bulundukça ana ve babayı veya vasiyi dinler. 743 5
sayılı Kanun bu dinlemeyi mutlak şart olarak öngörüyordu. TBMM gerekçesine göre bu kişilerin bulunmaması veya nerede olduklarının bilinmemesi gibi hâllerde bu şart erken evlenmeye izin verilmesini engelliyordu. Bu nedenle dinleme mutlak

3 Yargıtay 2. HD, 27.04.2023, E. 2023/2853, K. 2023/2023.
4 Yargıtay 2. HD, 10.03.2014, E. 2013/20482, K. 2014/5005.
5 Yargıtay 2. HD, 06.05.2015, E. 2015/3626, K. 2015/9331.

bir zorunluluk olmaktan çıkarılmış, "olanak bulundukça" yapılması öngörülmüştür.

C. Evlenmeye İzin Davası

6 Yargıtay'a göre izin davasını ayırt etme gücüne sahip küçük ya da onun yasal temsilcileri açabilir; yasal temsilcinin açtığı davada küçük de dinlenmeli ve hâkim, küçüğün evlenme için gerekli kişiliğe, bedeni ve fikri olgunluğa erişip erişmediğini gözlemlemelidir.[6] Aynı kararda duruşma açılmadan dosya üzerinden karar verilmesi usule aykırı bulunmuştur.

Konu	Kural	Dayanak
Yargılama türü	Çekişmesiz yargı işi	HMK m. 382/2-b-1
Görevli mahkeme	Aile mahkemesi; bulunmayan yerlerde aile mahkemesi sıfatıyla asliye hukuk mahkemesi	4787 sayılı Kanun m. 4
İzin verilebilecek kişi	On altı yaşını doldurmuş, on yedi yaşını doldurmamış kişinin	TMK m. 124/2
Davacı	Ayırt etme gücüne sahip küçük ya da yasal temsilcisi	Yargıtay 2. HD, K. 2004/4675
Dinlenecekler	Olanak bulundukça ana ve baba veya vasi; yasal temsilcinin açtığı davada küçüğün kendisi de	TMK m. 124/2; Yargıtay 2. HD, K. 2004/4675
Hatalı izin	Kesinleşmiş olsa bile kanun yararına bozulabilir; bozma kararın hukuki sonuçlarını ortadan kaldırmaz	HMK m. 363; Yargıtay 2. HD, K. 2014/5005

DİKKAT

Kanun yararına bozma, verilmiş hatalı iznin hukuki sonuçlarını ortadan kaldırmaz (HMK m. 363/2). Yargıtay'ın bozduğu izin kararlarından birinde, izne dayanarak evlenme zaten yapılmış ve nüfusa tescil edilmişti.[7] Bu yüzden izin talebinin ilk derecede titizlikle incelenmesi gerekir.

IV. Yaş Koşuluna Uyulmadan Yapılan Evlenme

7 Kanun evlenme yaşı doldurulmadan yapılan evlenmeyi mutlak butlan sebepleri arasında saymamıştır (TMK m. 145). Yargıtay, on altı yaşını doldurmuş kişinin hâkim izni olmadan evlenmesini nispi butlan sebebi saymış ve Cumhuriyet savcısının bu nedenle evliliğin iptalini isteyemeyeceğine karar vermiştir.[8] Küçüğün

6 Yargıtay 2. HD, 13.04.2004, E. 2004/3737, K. 2004/4675.
7 Yargıtay 2. HD, 10.03.2014, E. 2013/20482, K. 2014/5005.
8 Yargıtay 2. HD, 04.03.2009, E. 2007/17963, K. 2009/3892.

yasal temsilcisinin izni olmadan evlenmesi hâlinde ise izni alınmayan yasal temsilci evlenmenin iptalini dava edebilir; evlenen sonradan on sekiz yaşını doldurur, kısıtlı olmaktan çıkar veya gebe kalırsa iptale karar verilemez (TMK m. 153).

Yaş koşuluyla ilgili bir eksiklik, evliliğin "yok" sayılması sonucunu doğurmaz. 8
1966'da tescil edilen bir evliliğin yokluğunun tespitine ilişkin davada, ilk derece mahkemesinin davacının evlenme tarihinde on beş yaş on aylık olduğu ve evlenmeye izin kararı bulunmadığı gerekçesiyle verdiği kabul kararı, bu vakıa davacı tarafından ileri sürülmediği için kaldırılmış ve dava reddedilmiştir; Yargıtay bu kararı onamıştır.[9]

V. Çocuk Yaşta Evlilik: Anayasal ve Uluslararası Boyut

Anayasa Mahkemesi evlenme hakkını Anayasa'nın 20. ve 41. maddeleri kapsa- 9
mında korur (AYM, A.M.K., B. No: 2021/5154, § 14; ayrıntı için bkz. TMK m. 119). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 12. maddesi ise evlenme yaşı gibi koşullar bakımından iç hukuka atıf yapar.[10] Evlenme yaşı, evlenme hakkını sınırlayan değil, bu hakkın bilinçli ve özgür iradeyle kullanılmasını güvenceye alan bir koşuldur.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, resmî evlenme yaşının altındayken imam 10
nikâhıyla birlikte yaşatılan on altı yaşındaki bir çocuğun şikâyetinin etkili biçimde soruşturulmamasını kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlali saymıştır.[11] Kararda Türkiye'nin taraf olduğu Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin (CEDAW) 16. maddesinin ikinci fıkrasına yer verilmiştir:[12]

> *"Çocuğun erken yaşta nişanlanması veya evlenmesi hiçbir şekilde yasal sayılmayacak ve evlenme asgari yaşının belirlenmesi ve evlenmelerin resmi sicile kaydının mecburi olması için, yasama dahil gerekli tüm önlemler alınacaktır."*

Aynı kararda BM Çocuk Hakları Komitesinin 2012 tarihli Türkiye raporunda 11
asgari evlenme yaşının on sekize yükseltilmesinin önerildiği de aktarılmıştır.[13]

DİKKAT

Resmî nikâh kıyılmadan dinî tören yapılmasını cezalandıran TCK m. 230'un beşinci ve altıncı fıkraları, Anayasa Mahkemesinin 27.05.2015 tarihli, E. 2014/36, K. 2015/51 sayılı kararıyla[14] iptal edilmiştir. Ancak bir çocuğun "imam nikâhı" ya da düğünle birlikte yaşatılması, çocukla cinsel ilişkiyi hiçbir şekilde meşru kılmaz. Bu fiiller

9 Yargıtay 2. HD, 11.06.2024, E. 2022/11529, K. 2024/4553.
10 AYM, *Hüseyin Kesici* Başvurusu, B. No: 2013/3440, 20.04.2016, § 48.
11 AYM (Genel Kurulu), *Z.C.* Başvurusu, B. No: 2013/3262, 11.05.2016.
12 AYM (Genel Kurulu), *Z.C.* Başvurusu, B. No: 2013/3262, 11.05.2016, § 37.
13 AYM (Genel Kurulu), *Z.C.* Başvurusu, B. No: 2013/3262, 11.05.2016, § 64.
14 AYM, 27.05.2015, E. 2014/36, K. 2015/51.

çocuğun cinsel istismarı ve reşit olmayanla cinsel ilişki suçlarını (TCK m. 103, 104) oluşturabilir.

VI. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar

Durum	Sonuç	Dayanak
17 yaşında, ailesi evlenmesine izin veriyor	Mahkeme izni gerekmez; yasal temsilcinin izniyle evlenebilir	TMK m. 124/1, 126
16 yaşını doldurmuş, olağanüstü durum var	Aile mahkemesinden evlenme izni istenebilir	TMK m. 124/2; HMK m. 382
15 yaşında	Hiçbir gerekçeyle evlenme izni verilemez	Yargıtay 2. HD, K. 2023/2023
16 yaşında, sevdiği kişiyle birlikte yaşamaya başlamış	Birlikte yaşama tek başına olağanüstü durum sayılmamıştır	Yargıtay 2. HD, K. 2015/9331
Ana ve babanın nerede olduğu bilinmiyor	Dinleme "olanak bulundukça" yapılır; izin engellenmez	TMK m. 124/2; TBMM S. Sayısı 723 gerekçesi
Küçük, yasal temsilcinin izni olmadan evlendi	Yasal temsilci iptal davası açabilir; 18 yaş veya gebelik hâlinde iptal edilemez	TMK m. 153

İÇTİHATLAR

1 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
27.04.2023 · E. 2023/2853 · K. 2023/2023

On altı yaşını doldurmamış çocuğa evlenme izni verilemez

İlk derece mahkemesi, dava tarihinde on beş yaş ve karar tarihinde on beş yaş bir aylık olan bir çocuğun gebe olduğuna ilişkin hastane raporuna dayanarak evlenmesine izin vermiştir; gebelik düşükle sonuçlanmıştı. Karar kesinleşmiştir. Adalet Bakanlığı, kararın kanun yararına bozulmasını istemiştir. Daire, 124. maddenin ikinci fıkrasına göre hâkimin ancak on altı yaşını doldurmuş kişinin evlenmesine izin verebileceğini, küçüğün bu yaşı doldurmadığını belirtmiştir. Talebin reddi gerekirken kabul edilmesini hatalı bularak kararı sonuca etkili olmamak üzere kanun yararına bozmuştur.

> *Buna göre İlk Derece Mahkemesince evlenmesine izin verilmesi istenilen küçüğün henüz onaltı yaşını doldurmamış olduğu gözetilerek davanın reddine karar verilmesi gerekirken, kabulüne karar verilmiş olması hatalı olup bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME On altı yaş kesin sınırdır; gebelik gibi başka bir gerekçe bu sınırı aşmaya yetmez.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
10.03.2014 · E. 2013/20482 · K. 2014/5005

On beş yaş yedi aylık çocuğa verilen izin bozuldu; ama izne dayanan evlilik zaten tescil edilmişti

Birlikte yaşamaya başladığı kişiyle evliliğinin kanuni güvenceye alınması için on altı yaşını doldurduğunu ileri süren küçük adına evlenme izni istendi. Mahkeme izin vermiştir; karar kesinleşti ve evlenme bir gün sonra yapılarak nüfusa tescil edilmiştir. Cumhuriyet savcısının bildirimi üzerine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı kararın kanun yararına bozulmasını istemiştir. Daire, küçüğün karar tarihinde on beş yaş yedi aylık olduğunu ve on altı yaşını doldurmadığını belirterek kararı kanun yararına bozmuştur.

> *Mahkemece, yasal şartın oluşmaması nedeniyle davanın reddine karar verilmesi gerekirken Türk Medeni Kanunun 124/2. maddesi hükmüne aykırı olarak evlenmeye izin verilmesi usul ve yasaya aykırı bulunmuştur.*

DEĞERLENDİRME Kanun yararına bozma verilmiş iznin sonuçlarını, dolayısıyla yapılmış evliliği ortadan kaldırmaz. Yaş hesabında dava ve karar tarihleri nüfus kaydıyla birlikte dikkatle incelenmelidir.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
06.05.2015 · E. 2015/3626 · K. 2015/9331

Birlikte "karı koca gibi" yaşamaya başlamak tek başına olağanüstü durum değildir

Ana ve baba, kızlarının birlikte yaşadığı kişiyle evlenmesine izin verilmesini istemiştir; küçük de izin talebinde bulunmuştur. Tanıklara göre taraflar bir buçuk aydır birlikte yaşıyordu. Aile mahkemesi evlenmeye izin vermiştir. Daire, izin için on altı yaşın doldurulmasının yanında olağanüstü durumların ve pek önemli bir nedenin varlığının zorunlu olduğunu, tarafların birlikte yaşamasının olağanüstü durum sayılamayacağını belirterek kararı oy çokluğuyla bozmuştur. Karşı oyda, fiilî birlikteliğin nikâhla güvenceye alınmamasının küçüğün nafaka, tazminat ve mirasçılık haklarını korumasız bırakacağı savunulmuştur.

> *Hakim tarafından evlenme izni verilebilmesi için on altı yaşını doldurmuş olmak koşulunun yanı sıra olağanüstü durumların ve pek önemli bir nedenin varlığı zorunludur.*

DEĞERLENDİRME Hâkim izni istisnadır ve dar yorumlanır. İzin talebinde olağanüstü durumu ve pek önemli sebebi somut olarak ortaya koymak gerekir.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
01.12.2022 · E. 2022/7739 · K. 2022/9912

Mahkeme izniyle yapılan evlilik de genel iptal sebeplerine tabidir: gebelikte yanılma nispi butlan sebebi sayıldı

Küçük yaştaki taraflar, kadının gebe olduğunu bildirmesi üzerine mahkeme kararıyla evlenmişti; hiçbir zaman ortak bir haneleri olmamıştır. Doğan çocukla ilgili kuşkulanan koca DNA testi yaptırdı ve çocuğun biyolojik babası olmadığını öğrenmiştir; açtığı soybağının reddi davası kabul edilerek kesinleşmiştir. Koca, hak düşürücü süre içinde evlenmenin iptalini istemiştir; ilk derece mahkemesi davayı reddetti, bölge adliye mahkemesi de istinafı esastan reddetmiştir. Daire, kocanın eşinin önemli bir niteliğinde yanılarak evlendiğini ve TMK m. 149/2'deki nispi butlan koşullarının oluştuğunu belirterek kararı bozmuştur.

> *Davacı erkek evlenmeden önce davalının kendisinden hamile kaldığını düşünmüş ve davalı kadının kendisinden başka bir erkekle ilişkisinin bulunduğundan habersiz, kendisi için davalı kadınla birlikte yaşamayı çekilmez bir duruma sokacak derecede, davalı kadının önemli bir niteliğinde yanılarak onunla evlenmiştir.*

DEĞERLENDİRME Mahkeme izni evliliği her türlü iptal sebebine karşı korumaz. İznin dayanağı olan olgular yanlış çıkarsa genel iptal hükümleri uygulanabilir (TMK m. 149, m. 152).

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
11.06.2024 · E. 2022/11529 · K. 2024/4553

Evlenme izni olmadığı ileri sürülmemişse hâkim bunu kendiliğinden dikkate alarak evliliği "yok" sayamaz

Eşi boşanma davası açtıktan sonra davacı, 1966'da "karı koca gibi yaşayanların evliliklerinin tesciline" dair belgeyle kaydedilen evlilikteki imzaların kendisine ait olmadığını ileri sürerek evliliğin yokluğunun tespitini istemiştir. İlk derece mahkemesi, davacının evlenme tarihinde on beş yaş on aylık olduğunu ve evlenmeye izin kararı bulunmadığını gerekçe göstererek davayı kabul etmiştir. Bölge adliye mahkemesi, davacının böyle bir iddiası olmadığını, hâkimin ileri sürülmeyen vakıaları kendiliğinden dikkate alamayacağını ve imzanın davacıya ait olmadığının ispatlanamadığını belirterek davayı reddetmiştir. Yargıtay bu kararı onamıştır.

> *Bu durumda evlenmeye izin kararı bulunmaması diğer koşulların da bulunması halinde butlan sebebini oluşturabilir. Olayda butlan sebebine dayalı bir dava da yoktur.*

DEĞERLENDİRME Alıntılanan değerlendirme, olay tarihinde yürürlükte olan 743 sayılı Kanun'a göre bölge adliye mahkemesince yapılmış ve Yargıtay'ca onanmıştır. Yaş veya izin eksikliği iddiası, evliliği kendiliğinden ortadan kaldırmaz; ancak usulüne uygun açılmış bir davada ve kanundaki şartlarla ileri sürülebilir.

6 **ANAYASA MAHKEMESİ · GENEL KURULU**
Z.C. Başvurusu · B. No: 2013/3262 · 11.05.2016

İmam nikâhıyla birlikte yaşatılan on altı yaşındaki çocuğun şikâyeti etkili soruşturulmadı: kötü muamele yasağı ihlal edildi

Olay tarihinde on altı yaşında olan başvurucu, yirmi dört yaşındaki şüphelinin baskı, tehdit ve zorlamasıyla okulunu ve işini bıraktığını, imam nikâhı kıydırıldığını, düğün yapılarak birlikte yaşamaya başladıklarını ileri sürmüştür. Başvurucunun ve ailesinin şikâyeti üzerine yürütülen soruşturmada savcılık kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, çocukların cinsel istismara karşı korunmasının devletin en önemli pozitif yükümlülüklerinden biri olduğunu vurgulamıştır. Suç tarihinin tespiti gibi temel adımlar atılmadan soruşturmanın sonuçlandırılmasını etkili soruşturma yükümlülüğüne aykırı buldu ve Anayasa'nın 17. maddesindeki kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar vermiştir; maddi boyut yönünden ise ihlal bulunmadığını kabul etmiştir.

> *Bu bağlamda söz konusu suçların işlenmesini önleyici ve caydırıcı nitelikte tedbirlerin alınması devletin en önemli pozitif yükümlülüklerinden biridir.*

DEĞERLENDİRME Resmî evlenme yaşının altında dinî nikâh veya düğünle kurulan birliktelikler, çocuğu koruma yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz. Devlet bu tür şikâyetleri etkili biçimde soruşturmak zorundadır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 125:** Ayırt etme gücü; ayırt etme gücüne sahip olmayanlar evlenemez.
- **TMK m. 126:** Küçük, yasal temsilcisinin izni olmadıkça evlenemez.
- **TMK m. 145:** Mutlak butlan sebepleri.
- **TMK m. 149 ve m. 153:** Yanılma nedeniyle ve yasal temsilcinin izni olmadan evlenmede iptal.
- **TMK m. 11:** Erginlik ve evlenmeyle erginlik.
- **6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 363, 382:** Kanun yararına temyiz; çekişmesiz yargı işleri.
- **5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 103, 104:** Çocuğun cinsel istismarı ve reşit olmayanla cinsel ilişki.

MADDE

125 A. Ehliyetin koşulları II. Ayırt etme gücü

KANUN METNİ

Ayırt etme gücüne sahip olmayanlar evlenemez.

MADDE ÖZETİ

Ayırt etme gücüne sahip olmayanlar evlenemez (m. 125). Ayırt etme gücü evlenme anında aranır. Eşlerden biri evlenme sırasında **sürekli** bir sebeple ayırt etme gücünden yoksunsa evlenme mutlak butlanla batıldır (TMK m. 145/2); bu davayı Cumhuriyet savcısı ve ilgisi olan herkes açabilir. Yoksunluk **geçici** bir sebepten kaynaklanıyorsa, o eş evlenmenin iptalini dava edebilir (TMK m. 148). Uygulamada bu davalar çoğu zaman ileri yaşta evlenip kısa süre sonra ölen kişinin mirasçıları tarafından açılır. Belirleyici delil, evlenme tarihindeki durumu değerlendiren Adli Tıp raporudur. Yargıtay, 83 yaşındaki demans hastası bir kişinin evliliğinde mutlak butlana hükmedilmesini onamış,[1] fiil ehliyeti bulunduğu raporlanan bir başka olayda ise davanın reddini onamıştır.[2]

TEMEL KAVRAMLAR

Ayırt etme gücü	Kişinin akla uygun biçimde davranma yeteneği; yaşının küçüklüğü, akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk veya benzeri sebeplerle bu yetenekten yoksun olmayan herkes ayırt etme gücüne sahiptir (TMK m. 13).
Sürekli yoksunluk	Evlenme anında kalıcı bir sebebe dayanan ayırt etme gücü yokluğu; mutlak butlan sebebidir (TMK m. 145/2).
Geçici yoksunluk	Evlenme anında geçici bir sebebe (ör. sarhoşluk; TMK m. 13) dayanan ayırt etme gücü yokluğu; iptal sebebidir (TMK m. 148).
Mutlak butlan	Evlenmenin kamu düzenine aykırı sebeplerle baştan sakat olması; hâkim kararına kadar evlilik geçerli sayılır (TMK m. 156).

1 Yargıtay 2. HD, 17.05.2023, E. 2023/361, K. 2023/2425.
2 Yargıtay 2. HD, 18.04.2024, E. 2023/9095, K. 2024/2668.

İyiniyetli eş | Evlenme sırasında butlan sebebini bilmeyen ve bilmesi gerekmeyen eş; iyiniyet asıldır (TMK m. 3).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 89 uncu maddesini karşılamaktadır. Yürürlükteki maddenin birinci fıkrasındaki "mümeyyiz" sözcüğü yerine "ayırt etme gücü" sözcüğü kullanılmıştır. Yürürlükteki maddenin ikinci fıkrasında yer alan "akıl hastalarının" asla evlenemeyeceği hükmü metinden çıkarılmış, 133 üncü maddede ayrı bir madde hâlinde düzenlenmiştir. Bu maddede, akıl hastalarının evlenmelerinde tıbbî sakınca bulunmadığının resmî sağlık kurulu raporuyla belgelendirilmesi hâlinde evlenmesi olanaklı hâle getirilmiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 64*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Evlenmeye, yalnız mümeyyiz olanlar ehildir. Akıl hastalıklarından birine müptela olan kimse asla evlenemez.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 89 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 89	4721 sayılı Kanun m. 125 ve 133
Ayırt etme gücü	"Yalnız mümeyyiz olanlar ehildir"	"Ayırt etme gücüne sahip olmayanlar evlenemez"
Akıl hastalığı	"Asla evlenemez"	Resmî sağlık kurulu raporuyla tıbbi sakınca yoksa evlenebilir (m. 133)

Değişiklik durumu

TMK m. 125, 01.01.2002'de yürürlüğe girdiğinden bu yana **hiç değiştirilmemiştir**. Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir Anayasa Mahkemesi iptal notu da yer almamaktadır.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Evlenebilmek için kanun üç ehliyet koşulu arar: yaş, ayırt etme gücü ve küçükler için yasal temsilcinin izni. 125. madde ikinci koşulu düzenler: 1

Koşul	Kural	Eksikliğin sonucu	Dayanak
Yaş	17 yaş; hâkim izniyle 16	Mutlak butlan sebepleri arasında sayılmamıştır	TMK m. 124, m. 145
Ayırt etme gücü	Evlenme anında bulunmalıdır	Sürekli yoksunlukta mutlak butlan; geçici yoksunlukta iptal	TMK m. 125, 145/2, 148

Koşul	Kural	Eksikliğin sonucu	Dayanak
Yasal temsilcinin izni	Küçük ve kısıtlı için	Yasal temsilcinin iptal davası	TMK m. 126, m. 127, m. 153
Akıl hastalığı	Resmî sağlık kurulu raporuyla tıbbi sakınca olmadığı anlaşılmalıdır	Evlenmeye engel derecede akıl hastalığında mutlak butlan	TMK m. 133, m. 145/3

II. Ayırt Etme Gücünün Anlamı ve Aranacağı An

2 Kanun ayırt etme gücünü olumsuz yönden tanımlar: yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da benzeri sebeplerden biriyle **akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan** herkes ayırt etme gücüne sahiptir (TMK m. 13). Ayırt etme gücü bulunmayan kişinin fiilleri kural olarak hukuki sonuç doğurmaz (TMK m. 15). 125. madde bu genel kuralı evlenmeye uygular.

3 Ayırt etme gücü **evlenme anında** aranır. Kişinin evlenmeden önce veya sonra hastalanmış olması tek başına yeterli değildir; belirleyici olan, evlendirme memurunun önünde evlenme iradesinin açıklandığı andaki durumdur. Yargıtay'ın incelediği davalarda mahkemeler bu tarihi esas alarak rapor istemiş ve kişinin evlenme olgusunun bilincinde olup olmadığını araştırmıştır.[3]

4 Kanun kısıtlıların yasal temsilcinin izniyle evlenebileceğini öngörür (TMK m. 127). Bu nedenle vesayet altında bulunmak, tek başına evlenme anında ayırt etme gücünün bulunmadığı anlamına gelmez; her olayda evlenme anındaki durum ayrıca değerlendirilir.

III. Sürekli ve Geçici Yoksunluk: İki Farklı Sonuç

	Sürekli yoksunluk	Geçici yoksunluk
Sonuç	Mutlak butlan (TMK m. 145/2)	Nispi butlan, iptal (TMK m. 148)
Davacı	Cumhuriyet savcısı re'sen; ilgisi olan herkes (TMK m. 146)	Yalnız ayırt etme gücünden yoksun olan eş (TMK m. 148)
Süre	Süreye bağlı değildir	Sebebin öğrenilmesinden itibaren altı ay, her hâlde evlenmeden itibaren beş yıl (TMK m. 152)
Evlilik sona ermişse	Savcı re'sen açamaz; her ilgili butlanın karar altına alınmasını isteyebilir (TMK m. 147/1)	—

3 Yargıtay 2. HD, 16.05.2024, E. 2023/9032, K. 2024/3594.

	Sürekli yoksunluk	Geçici yoksunluk
Ayırt etme gücü sonradan kazanılmışsa	Davayı yalnız o eş açabilir (TMK m. 147/2)	—

Butlan sebebi ne olursa olsun, batıl bir evlilik ancak hâkim kararıyla sona erer. 5
Mutlak butlan hâlinde bile evlenme, hâkimin kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurur (TMK m. 156). Hâkim, başka bir davada, örneğin boşanma davasında, butlan sebebini fark etse bile bunu kendiliğinden gözeterek butlana karar veremez; bunun için ayrı bir butlan davası açılması gerekir.[4]

IV. Akıl Hastalığı: 133. Madde ve Sağlık Kurulu Raporu

743 sayılı Kanun akıl hastalarının "asla" evlenemeyeceğini öngörüyordu. TBMM 6
gerekçesine göre bu hüküm 125. maddeden çıkarılmış ve 133. maddede ayrı olarak düzenlenmiştir. Artık akıl hastaları, evlenmelerinde tıbbi sakınca bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla anlaşılırsa evlenebilir (TMK m. 133). Evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı ise ayrıca bir mutlak butlan sebebidir (TMK m. 145/3).

Bu iki kural birbirinden farklıdır: akıl hastalığı olan biri ayırt etme gücüne sahip 7
olabilir. Sağlık kurulu raporuyla evlenme mümkündür; ancak evlenme anında ayırt etme gücü yoksa 125. madde ve 145/2 uygulanır.

V. Mutlak Butlan Davası ve Mirasçılar

Bu davaların önemli bir kısmı, ileri yaşta evlenip kısa süre sonra ölen kişinin 8
çocukları tarafından açılır. Mirasçılık ve dava hakkı bakımından şu kurallar uygulanır:

- **Evlenmenin butlanını dava etme hakkı mirasçılara geçmez;** mirasçılar ancak açılmış olan davayı sürdürebilir (TMK m. 159).
- **Mutlak butlanda ise ilgisi olan herkes dava açabilir** (TMK m. 146/2). Evlilik ölümle sona ermişse Cumhuriyet savcısı re'sen dava açamaz, ama her ilgili mutlak butlanın **karar altına alınmasını** isteyebilir (TMK m. 147/1). Bu durumda mahkeme "evliliğin iptaline" değil, butlanın tespitine karar verir.[5]
- **Sağ kalan eşin iyiniyeti:** Evlenme sırasında iyiniyetli olmadığı anlaşılan sağ kalan eş yasal mirasçı olamaz ve daha önce yapılmış ölüme bağlı tasarruflarla kendisine sağlanan hakları kaybeder (TMK m. 159). İyiniyet asıldır (TMK m. 3).

4 Yargıtay 2. HD, 21.04.2026, E. 2025/5548, K. 2026/4435.
5 Yargıtay 2. HD, 07.05.2024, E. 2023/7502, K. 2024/3219.

Sağ kalan eşin evlenme anında kötü niyetli olduğunu davayı açan ilgililer ispat etmelidir; evlilik süresince yaşanan olaylar bu soruyla ilgili değildir.[6]

DİKKAT

Mirasçıların açtığı butlan davasında iki ayrı talep vardır: evlenmenin mutlak butlanla batıl olduğunun tespiti ve sağ kalan eşin evlenme sırasında iyiniyetli olmadığının tespiti. İlki kanıtlansa bile, ikincisi ayrıca ispatlanmadıkça sağ kalan eş mirasçılık haklarını korur. İkinci talep için evlenme anındaki bilgi ve durum ortaya konmalıdır.

VI. Ayırt Etme Gücünün İspatı

9 Ayırt etme gücünün varlığı asıldır; yokluğunu iddia eden ispat eder (TMK m. 6). Yargıtay kararlarında öne çıkan deliller şunlardır:

Delil	Değerlendirme	Dayanak
Adli Tıp Kurumu raporu	Evlenme tarihindeki durumu değerlendiren, denetime elverişli rapor belirleyicidir	Yargıtay 2. HD, K. 2023/2425; Yargıtay 2. HD, K. 2024/2668
Hastane kayıtları ve teşhisler	Ölümden önceki tedavi kayıtları rapora esas alınır	Yargıtay 2. HD, K. 2023/2425
Evlilik için alınan hekim raporu	Evlenme sırasında düzenlenen rapor dikkate alınır	Yargıtay 2. HD, K. 2024/3594
Aynı dönemde yapılan diğer hukuki işlemler	Tapu devri, noter vekâletnamesi gibi işlemleri sorunsuz yapmış olmak aleyhe delil olabilir	Yargıtay 2. HD, K. 2024/3594
Tanık beyanları	Sürekli yoksunluğu kabule yeterli değilse dava reddedilir	Yargıtay 2. HD, K. 2024/3594

UYGULAMA NOTU

Bu davalarda sonuç çoğu zaman tek bir Adli Tıp raporuna bağlıdır. Rapora esas alınacak bütün tedavi kayıtları, reçeteler, görüntüleme sonuçları ve evlenme tarihine yakın hekim raporları dava dilekçesiyle birlikte gösterilmeli ve getirtilmesi istenmelidir. Rapor evlenme tarihindeki durumu açıkça değerlendirmiyorsa, ek rapor veya üst kurul raporu istenmesi gerekir.

6 Yargıtay 2. HD, 07.05.2024, E. 2023/7502, K. 2024/3219.

VII. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar

Durum	Sonuç	Dayanak
Demans hastası yaşlı kişi, kendisinden çok genç biriyle evlendi	Evlenme anında sürekli yoksunluk raporla ispatlanırsa mutlak butlan	Yargıtay 2. HD, K. 2023/2425
Ağır hastalıkla evlenen babanın çocukları dava açtı, rapor ehliyetli dedi	Dava reddedilir	Yargıtay 2. HD, K. 2024/2668
Evlenen eş öldü, mirasçılar butlan istiyor	"İptal" değil, butlanın karar altına alınması	TMK m. 147/1; Yargıtay 2. HD, K. 2024/3219
Nikâh sırasında ağır sarhoşluk	Geçici yoksunluk; altı ay ve beş yıllık süreler içinde iptal davası	TMK m. 148, 152
Akıl hastalığı olan kişi evlenmek istiyor	Resmî sağlık kurulu raporuyla evlenebilir	TMK m. 133
Boşanma davasında evliliğin batıl olduğu anlaşıldı	Hâkim kendiliğinden butlana karar veremez; ayrı dava gerekir	Yargıtay 2. HD, K. 2026/4435

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.05.2023 · E. 2023/361 · K. 2023/2425

83 yaşındaki demans hastasının 52 yaş küçük biriyle evliliği mutlak butlanla batıl sayıldı

Daha önce hiç evlenmemiş, 83 yaşındaki bir kadın 2014'te kendisinden 52 yaş küçük biriyle evlenmiştir. Kısa süre sonra açılan vesayet davasında sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun olduğu belirlenerek kısıtlandı ve eşi vasi olarak atandı. Kadının kardeşi, evlenme tarihinde demans nedeniyle ayırt etme gücünden yoksun olduğunu ileri sürerek evliliğin mutlak butlanla batıl olduğunun tespitini istemiştir. Kadın dava sırasında ölmüştür. Mahkeme, ölümden önceki tüm tedavi kayıtlarını esas alan Adli Tıp Kurumu 1. Üst Kurulu raporuna dayanarak kadının evlenme tarihinde sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun olduğunu kabul etmiştir. Bölge adliye mahkemesi ve Yargıtay kararı onamıştır.

> *...kadının evlenme tarihi olan 13.01.2014 tarihinde sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunduğu, fiil ehliyetine haiz olmadığı tespit edilmiş olup denetime elverişli ve hüküm kurmaya yeterli bu rapor doğrultusunda davanın kabulü...*

DEĞERLENDİRME Evlenme öncesi ve sırasında alınan raporlar yetersizse, mahkeme tüm tedavi kayıtlarını getirterek üst kurul raporu alabilir. Belirleyici olan evlenme tarihindeki durumdur.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
07.05.2024 · E. 2023/7502 · K. 2024/3219

Ölümle sona eren evlilikte "iptal" değil butlanın tespiti; sağ kalan eşin kötü niyetini mirasçılar ispatlamalı

Ölen kişinin mirasçıları, murislerinin evlendiği sırada akıl sağlığının yerinde olmadığını ileri sürerek evliliğin mutlak butlanla batıl olduğunun ve sağ kalan eşin evlenme sırasında iyiniyetli olmadığının tespitini istemiştir. Davalılar, butlanı dava etme hakkının mirasçılara geçmediğini savunmuştur. Adli Tıp raporlarına göre murisin evlenme tarihinde evlenmeye engel akli arızası vardı. Bölge adliye mahkemesi evliliğin iptaline ve sağ kalan eşin iyiniyetli olmadığına karar vermiştir. Daire, evlilik ölümle sona erdiği için iptale değil, mutlak butlanın karar altına alınmasına hükmedilmesi gerektiğini belirtmiştir. İyiniyetin asıl olduğunu, sağ kalan eşin evlenme anında kötü niyetli olduğunun ispatlanamadığını, evlilik süresince yaşanan olayların ise bu açıdan önem taşımadığını kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Bu durumda, eşlerden birinin ölümünden sonra butlan davası açılmışsa, sağ kalan eşin evlilik sözleşmesinin kurulması anında iyi niyetli olmadığı hususu mutlak butlan davasını açan ilgililer tarafından kanıtlanmalıdır...*

DEĞERLENDİRME Mutlak butlanın tespiti ile sağ kalan eşin mirasçılığını kaybetmesi ayrı sonuçlardır. İkincisi için evlenme anındaki kötü niyetin ayrıca ispatı gerekir. Daire bu ilkeyi Hukuk Genel Kurulunun 02.11.2011 tarihli, 2011/1-695 E., 2011/673 K. sayılı kararına dayandırmıştır.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
18.04.2024 · E. 2023/9095 · K. 2024/2668

Adli Tıp raporu evlenme tarihinde fiil ehliyeti bulunduğunu bildirdi: mirasçıların butlan davası reddedildi

Mirasçılar, babalarının 82 yaşındayken ve ayırt etme gücünden tamamen yoksunken kendilerinin haberi olmadan evlendiğini, kısa süre sonra öldüğünü, kendisine Alzheimer ve bunama tanısı konduğunu ileri sürerek evliliğin mutlak butlanla batıl olduğunun tespitini istemiştir. Adli Tıp Kurumu 4. İhtisas Kurulu raporu, murisin evlenme tarihinde fiil ehliyetine sahip olduğunu bildirmiştir. Mahkeme davayı reddetmiştir; bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir. Mirasçılar, raporun eksik olduğunu ve sağ kalan eşin iyiniyetinin tartışılmadığını ileri sürmüştür. Yargıtay kararı onamıştır.

> *Adli Tıp Kurumu 4. İhtisas Kurulunun 29.01.2021-438 tarih ve sayılı heyet raporunda muris ...'ın evlenme tarihi olan 10.03.2016 tarihinde fiil ehliyetine haiz olduğunun bildirildiği anlaşılmakla mutlak butlan ile evliliğin iptaline ilişkin davanın reddine dair verilen kararın usul ve yasaya uygun olduğu...*

DEĞERLENDİRME Yaş, hastalık teşhisi ve evliliğin kısa sürmesi tek başına yeterli değildir. Evlenme anında sürekli yoksunluk tıbbi olarak ispatlanamazsa dava reddedilir ve iyiniyet tartışmasına geçilmez.

4 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
16.05.2024 · E. 2023/9032 · K. 2024/3594

Evlenmeden hemen önce tapu devri yapıp vekâletname veren kişinin ayırt etme gücü olmadığı kabul edilmedi

Mirasçılar, babalarına akciğer kanseri tanısı konduğunu, bilincinin yerinde olmadığını ve davalının maaşından ve mirasından yararlanmak için bu dönemde onunla evlendiğini ileri sürmüştür. Davalı, tarafların evlenmeden önce de birlikte yaşadığını savunmuştur. Mahkeme davayı reddetmiştir. Bölge adliye mahkemesi, tanık beyanlarını sürekli yoksunluğu kabule yeterli görmemiştir. Murisin evlenmeden kısa süre önce bir taşınmazını tapuda devrettiğini, evlenmeden bir hafta önce başka bir taşınmaz için noterden vekâletname verdiğini, bu işlemler ve evlilik için düzenlenen hekim raporlarını değerlendirerek istinafı reddetmiştir. Yargıtay kararı onamıştır.

> *...dinlenen davacı tanıklarının beyanlarının murisin ayırt etme gücünden sürekli yoksun olduğunu kabule yeterli görülmemesine...*

DEĞERLENDİRME Aynı dönemde tapuda ve noterde işlem yapabilmiş olmak, ayırt etme gücünün varlığına işaret eden güçlü bir olgudur. Somut olayda bu işlemlerden yararlananlar davacıların kendileriydi.

5 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
21.04.2026 · E. 2025/5548 · K. 2026/4435

Butlan, açılmış bir butlan davası olmadıkça başka bir davada kendiliğinden gözetilemez

Bir boşanma davasında mahkeme, evlenmenin mutlak butlanla batıl olduğu değerlendirmesiyle davayı usulden reddetmiştir. Daire, evlenmenin butlanının kanunda sınırlı sayıda sebeple düzenlendiğini, mutlak butlanın kamu düzeniyle ilgili olmakla birlikte ancak açılacak bir davayla ileri sürülebileceğini hatırlatmıştır. Mutlak butlanla sakat bir evlenmenin de hâkimin kesinleşmiş kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurduğunu belirtmiştir. Somut olayda mutlak butlan sebebiyle açılmış bir dava bulunmadığından usulden ret kararını bozmuştur.

> *Mahkemece, evlenmenin mutlak butlanla batıl olup olmadığının kendiliğinden değerlendirilmesi mümkün değildir.*

DEĞERLENDİRME Boşanma, nafaka veya mal paylaşımı davasında evliliğin batıl olduğu anlaşılsa bile, butlan ancak ayrı bir davayla ve mahkeme kararıyla sonuç doğurur.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 3, 6, 13, 15:** İyiniyet, ispat yükü, ayırt etme gücü ve ayırt etme gücü olmayanın fiilleri.
- **TMK m. 124:** Evlenme yaşı.
- **TMK m. 126 ve m. 127:** Küçük ve kısıtlının evlenmesinde yasal temsilcinin izni.

- **TMK m. 133:** Akıl hastalığı ve resmî sağlık kurulu raporu.
- **TMK m. 145–147:** Mutlak butlan sebepleri, dava hakkı ve sınırları.
- **TMK m. 148 ve m. 152:** Ayırt etme gücünden geçici yoksunluk nedeniyle iptal ve hak düşürücü süre.
- **TMK m. 156–159:** Butlanın sonuçları; mirasçıların dava hakkı ve sağ kalan eşin iyiniyeti.

MADDE

126

A. Ehliyetin koşulları
III. Yasal temsilcinin izni
1. Küçükler hakkında

KANUN METNİ

Küçük, yasal temsilcisinin izni olmadıkça evlenemez.

MADDE ÖZETİ

Küçük, yasal temsilcisinin izni olmadıkça evlenemez (m. 126). Küçük, on sekiz yaşını doldurmamış kişidir; yasal temsilcisi velayet sahibi ana ve baba ya da vasidir. On yedi yaşını dolduran küçük, mahkeme kararına gerek olmadan yasal temsilcisinin izniyle evlenebilir.[1] İzin, imzası onaylanmış yazılı belgeyle evlendirme memurluğuna verilir (TMK m. 136). On altı yaşındaki küçük için ayrıca hâkim izni gerekir (TMK m. 124/2). Yasal temsilci haklı bir sebep olmadan izin vermezse küçük mahkemeye başvurabilir (TMK m. 128). İzin olmadan yapılan evlilik iptal edilebilir; bu davayı evlenen küçük ya da üçüncü kişiler değil, yalnız izni alınmayan yasal temsilci açar.[2]

TEMEL KAVRAMLAR

Küçük	On sekiz yaşını doldurmamış kişi. Erginlik on sekiz yaşın doldurulmasıyla başlar; evlenme de kişiyi ergin kılar (TMK m. 11).
Yasal temsilci	Küçük için velayet sahibi ana ve baba (TMK m. 342); velayet altında olmayan küçük için vasi (TMK m. 404).
İzin	Yasal temsilcinin evlenmeye önceden verdiği onay. Kanun, eski metindeki "rıza" yerine bu nedenle "izin" terimini seçmiştir.
Nispi butlan	Evlenmenin yalnız kanunun saydığı kişilerin açacağı davayla iptal edilebilmesi. Yasal temsilcinin izninin bulunmaması bu sebeplerdendir (TMK m. 153).

1 Yargıtay 2. HD, 30.10.2006, E. 2006/6903, K. 2006/14566.
2 Yargıtay 2. HD, 11.11.2014, E. 2014/3533, K. 2014/22316.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 90 ıncı maddesini karşılamaktadır. Maddenin "Kanunî mümessilin rızası" şeklindeki konu başlığı, iznin, rızanın önceden verilmesini ifade etmesi sebebiyle, "Yasal temsilcinin izni" şeklinde değiştirilmiştir. Maddede "Ana ve babasının veya vasisinin" şeklindeki sayma yerine, bunların tamamını ifade etmek üzere "yasal temsilcisinin" deyimine yer verilmiştir. Yürürlükteki maddenin ikinci cümlesi gereksiz bir hükümdür. Evlenmenin ilânı esnasında ana ve babadan yalnız biri velayete sahip ise, velayete sahip olan kişi "yasal temsilci" olduğundan ve birinci cümlede de bu kişinin izni arandığından, ister ana isterse baba velayet hakkına sahip olsun, bu durumda velayet hakkına sahip olan bu kişi yasal temsilci kavramı içerisinde zaten yer aldığından ikinci cümle metne alınmamıştır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 64–65*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Küçük, ana ve babasının veya vasisinin rızası olmadıkça evlenemez. Evlenmenin ilanı esnasında ana ve babadan yalnız biri velayeti haiz ise onun rızası kafidir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 90 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 90	4721 sayılı Kanun m. 126
Onay verecek kişi	"Ana ve babasının veya vasisinin"	"Yasal temsilcisinin"
Onayın adı	"Rıza"	"İzin" (önceden verilen onay)
Velayet tek ebeveyndeyse	Ayrı cümleyle düzenlenmişti	Gerek görülmedi; velayet sahibi zaten yasal temsilcidir

Değişiklik durumu

TMK m. 126, 01.01.2002'de yürürlüğe girdiğinden bu yana **hiç değiştirilmemiştir**. Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir Anayasa Mahkemesi iptal notu da yer almamaktadır.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

1 Küçüğün evlenebilmesi için evlenme yaşına ek olarak yasal temsilcisinin izni gerekir. Yaşa göre aranan koşullar şöyledir:

Yaş	Aranan şart	Dayanak
16 yaşını doldurmamış	Evlenemez; hâkim de izin veremez	TMK m. 124
16 yaşını doldurmuş, 17'yi doldurmamış	Olağanüstü durum ve pek önemli sebeple hâkim izni; karardan önce olanak bulundukça ana ve baba veya vasi dinlenir. Kişi	TMK m. 124/2, 126

Yaş	Aranan şart	Dayanak
	küçük olduğundan 126. maddedeki izin kuralı da uygulanır	
17 yaşını doldurmuş, 18'i doldurmamış	Yasal temsilcinin izni yeterlidir; mahkeme kararı gerekmez	TMK m. 124/1, 126; Yargıtay 2. HD, K. 2006/14566
Yasal temsilci haklı sebep olmadan izin vermiyor	Hâkim, yasal temsilciyi dinledikten sonra evlenmeye izin verebilir	TMK m. 128; Yargıtay 2. HD, K. 2006/14205
18 yaşını doldurmuş	Ergindir; kısıtlı değilse kimsenin iznine gerek yoktur	TMK m. 11, m. 127

II. Yasal Temsilci

Küçüğün yasal temsilcisi velayet sahibi ana ve babadır; ana ve baba velayetleri çerçevesinde üçüncü kişilere karşı çocuklarının yasal temsilcisidir (TMK m. 342). Kimin izninin gerektiği velayetin kimde olduğuna göre belirlenir: 2

Durum	İzin verecek kişi	Dayanak
Ana ve baba evli	Ana ve baba; evlilik devam ettiği sürece velayeti birlikte kullanırlar	TMK m. 336/1
Ana ve babadan biri ölmüş	Velayet sağ kalana aittir; onun izni	TMK m. 336/3
Ana ve baba boşanmış	Velayet kimdeyse onun izni; çocuk kendisine bırakılan ebeveyne verilmişse onun izni yeterlidir	TMK m. 336/3; TBMM gerekçesi
Küçük velayet altında değil	Vasinin izni; velayet altında bulunmayan her küçük vesayet altına alınır	TMK m. 404

TBMM gerekçesine göre 743 sayılı Kanun'daki "ana ve babasının veya vasisinin" sayımı yerine bunların hepsini kapsayan "yasal temsilcisinin" deyimi kullanılmıştır. Eski Kanun'un "ana ve babadan yalnız biri velayete sahipse onun rızası yeterlidir" anlamındaki ikinci cümlesi ise gereksiz bulunarak metne alınmamıştır, çünkü velayet sahibi olan kişi zaten yasal temsilci kavramına girer. 3

Uygulamada velayet ana ve babada birlikteyse izin de birlikte verilir. Yargıtay'ın incelediği bir dosyada ebeveynlerden biri izin davası açmış, diğeri de yargılama sırasında icazet vermişti.[3] Daire, on yedi yaşını dolduran küçük için anne ve babanın izninin yeterli olduğunu belirtmiştir. 4

3 Yargıtay 2. HD, 30.10.2006, E. 2006/6903, K. 2006/14566.

III. İznin Veriliş Biçimi

5 Evlenmek isteyenler, içlerinden birinin oturduğu yerdeki evlendirme memurluğuna birlikte başvurur (TMK m. 134). Evlenecek kişi küçük veya kısıtlıysa, nüfus belgeleri ve sağlık raporunun yanında **yasal temsilcisinin imzası onaylanmış yazılı izin belgesini** de evlendirme memurluğuna vermek zorundadır (TMK m. 136). Sözlü onay veya nikâh sırasında hazır bulunmak yerine kanun, imzası onaylanmış yazılı bir belge arar.

IV. On Yedi Yaşında Evlenmek: Mahkeme Kararı Gerekmez

6 On yedi yaşını dolduran küçük evlenme yaşındadır (TMK m. 124/1); eksik olan yalnızca erginliktir. Bu yüzden yasal temsilcinin izni yeterlidir ve mahkemeden ayrıca izin istenmesine gerek yoktur. Yargıtay, on yedi yaşını dolduran ve anne ve babası evlenmesine izin veren bir küçük için açılan izin davasının reddi gerekirken kabul edilmesini kanun yararına bozmuştur:

> *"4721 Sayılı Türk Medeni Kanununun 124/1. ve 126. maddeleri gereğince onyedi yaşını dolduran küçük, hakim kararına gerek olmaksızın yasal temsilcisinin izniyle evlenebilir."*[4]

7 Aynı kararda, 124/2 ve 128. maddelerde belirtilen durumlarda ise küçüğün evlenmesine ancak mahkeme kararıyla izin verilebileceği vurgulanmıştır.

V. İzin Olmadan Evlenmenin Sonuçları

8 Kanun, yasal temsilcinin izni olmadan yapılan evlenmeyi mutlak butlan değil, **nispi butlan** sebebi saymıştır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'na göre nispi butlan sebepleri evlenme sırasında ayırt etme gücünden geçici yoksunluk, irade sakatlığı ve yasal temsilcinin izninin bulunmamasıdır; bu davayı ilgili eş ve, yasal temsilcinin izninin arandığı durumlarda, yasal temsilci açabilir.[5]

Konu	Kural	Dayanak
Davacı	Yalnız izni alınmayan yasal temsilci	TMK m. 153/1
Evlenen küçüğün izin eksikliğine dayanması	Hayır	Yargıtay 2. HD, K. 2012/10315
Eşin çocuklarının veya diğer ilgililerin izin eksikliğine dayanması	Hayır	Yargıtay 2. HD, K. 2014/22316
Cumhuriyet savcısının dava açması	Hayır; savcının nispi butlan nedeniyle iptal isteme yetkisi yoktur	Yargıtay 2. HD, K. 2009/3892

4 Yargıtay 2. HD, 30.10.2006, E. 2006/6903, K. 2006/14566.
5 Yargıtay HGK, 23.09.2020, E. 2017/2294, K. 2020/671.

Konu	Kural	Dayanak
İptale karar verilemeyen durumlar	Evlenen kişi sonradan on sekiz yaşını doldurarak ergin olur, kısıtlı olmaktan çıkar veya kadın gebe kalırsa	TMK m. 153/2
İptal kararına kadar	Evlilik geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurur	TMK m. 156

UYGULAMA NOTU

Kanun, altı ay ve beş yıllık hak düşürücü süreyi "eşlerin dava hakkı" başlığı altında düzenlemiş (TMK m. 152), yasal temsilcinin dava hakkını ise ayrı bir başlık altında düzenlemiştir (TMK m. 153). 153. madde bir süre öngörmek yerine iptali engelleyen olayları sayar. Küçük on sekiz yaşını doldurduğunda veya kadın gebe kaldığında artık iptale karar verilemeyeceğinden, izinsiz evlenmeyi öğrenen yasal temsilcinin davayı geciktirmemesi gerekir.

DİKKAT

İzin eksikliği iptal hakkını yalnız yasal temsilciye verir. Evlenen küçük bu gerekçeyle evliliğini iptal ettiremez. Evlenmeye yanılma, aldatma veya korkutma gibi bir irade sakatlığıyla razı olmuşsa bu sebeplere dayanabilir; ancak bu davalar da altı ay ve beş yıllık hak düşürücü sürelere tabidir (TMK m. 149–152). Yargıtay, on yedi yaşında izinsiz evlenen ve korkutmaya da dayanan davacının iptal talebini, izin eksikliği bakımından dava hakkı olmadığı ve korkutma bakımından süre geçtiği için reddeden kararı onamıştır.[6]

VI. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar

Durum	Sonuç	Dayanak
17 yaşında, anne ve babası evlenmesine izin veriyor	Mahkeme kararı gerekmez; imzası onaylanmış yazılı izin belgesi evlendirme memurluğuna verilir	TMK m. 136; Yargıtay 2. HD, K. 2006/14566
17 yaşında, ailesi haklı bir sebep olmadan izin vermiyor	Mahkemeye başvurabilir; hâkim ana ve babayı dinler	TMK m. 128; Yargıtay 2. HD, K. 2006/14205
16 yaşında evlenmek istiyor	Olağanüstü durum ve pek önemli sebeple hâkim izni gerekir	TMK m. 124/2
Anne ve babası boşanmış	Velayet kimdeyse onun izni gerekir	TMK m. 336/3

6 Yargıtay 2. HD, 19.04.2012, E. 2011/3446, K. 2012/10315.

Durum	Sonuç	Dayanak
Küçük, ailesinin izni olmadan evlendi	İzni alınmayan yasal temsilci iptal davası açabilir	TMK m. 153/1
İzinsiz evlenen kadın gebe kaldı veya 18 yaşını doldurdu	İptale karar verilemez	TMK m. 153/2
Babanın eşi evlenirken 17 yaşındaydı ve ailesinin izni yoktu	Babanın çocukları bu sebeple iptal isteyemez	Yargıtay 2. HD, K. 2014/22316

İÇTİHATLAR

1 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
11.11.2014 · E. 2014/3533 · K. 2014/22316

Küçüğün izinsiz evlendiği gerekçesiyle eşin çocukları dava açamaz; bu hak izni alınmayan yasal temsilcinindir

Bir erkeğin ilk eşinden olan çocukları, babalarının sonraki evliliğinin iptalini iki sebebe dayanarak istemiştir. Birinci sebep, kadının evlenme tarihinde on yedi yaşını doldurmuş olmakla birlikte yasal temsilcilerinin geçerli bir izninin bulunmamasıydı. İkinci sebep, erkeğin evlenme sırasında evlenmeye engel olacak derecede akıl hastası olduğu iddiasıydı. Mahkeme davayı reddetmiştir. Daire, izin eksikliğine dayanarak iptal isteme hakkının yalnız izni alınmayan yasal temsilciye ait olduğunu, erkeğin önceki eşinden olan çocuklarının bu sebeple dava açamayacağını belirtmiştir. Akıl hastalığı iddiası bakımından da erkeğin hâlen sağ olduğunu, davacıların ileride mirasçı olup olmayacaklarının belli olmadığını ve güncel bir hukuki yararları bulunmadığını kabul etmiştir. Kararı gerekçesini değiştirerek oyçokluğuyla onamıştır; karşı oy yazısı hukuki yarar gerekçesine katılmamıştır.

> *Küçüğün yasal temsilcisinin hiç ya da geçerli bir izni olmaksızın evlenmiş olması halinde evliliğin iptalini isteme hakkı, izni alınmayan yasal temsilciye aittir.*

DEĞERLENDİRME Dava "mutlak butlan" adıyla açılsa bile, yasal temsilcinin izninin bulunmaması 153. maddedeki nispi butlan sebebidir. Bu sebebe eşin çocukları, diğer mirasçılar veya üçüncü kişiler dayanamaz.

2 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
19.04.2012 · E. 2011/3446 · K. 2012/10315

İzin eksikliğine dayanan iptal davasını evlenen küçük değil, izni alınmayan yasal temsilci açar

Davacı, evlenme tarihinde on yedi yaşını doldurmuş olduğunu, evlenirken yasal temsilcisinin izninin alınmadığını ve evlenmeye korkutularak razı edildiğini ileri sürerek evlenmenin nispi butlanla iptalini istemiştir. Mahkeme davayı reddetmiştir. Daire, izin eksikliğinin yalnız izni gereken yasal temsilciye iptal hakkı verdiğini, bu yüzden davacının bu sebebe dayanamayacağını belirtmiştir. Korkutma sebebine

dayanan iptal talebi bakımından da, evlenme 2008'de yapıldığından hak düşürücü sürenin geçtiğini kabul ederek kararı onamıştır.

> *...davacı evlenme tarihinde onyedi yaşını doldurmuş olup, evlenirken yasal temsilcinin izninin alınmamış olması, izni gereken yasal temsilciye evlenmenin iptalini isteme hakkını vereceğine (TMK.md.153/1), bu sebeple davacının evlenmenin iptalini isteme hakkının bulunmadığına...*

DEĞERLENDİRME İzin kuralı küçüğü değil, onu koruyan yasal temsilciyi yetkili kılar. Küçük kendi iradesindeki bir sakatlığa dayanacaksa süreleri kaçırmamalıdır (TMK m. 152).

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
30.10.2006 · E. 2006/6903 · K. 2006/14566

On yedi yaşını dolduran küçük, mahkeme kararı olmadan anne ve babasının izniyle evlenebilir

Ebeveynlerden biri, hasımsız olarak açtığı davada velayetleri altındaki çocuklarının evlenmesine izin verilmesini istemiştir; diğer ebeveyn de yargılama sırasında icazet vermiştir. Mahkeme davayı kabul etti ve karar temyiz edilmeden kesinleşmiştir. Adalet Bakanlığının yazısı üzerine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı kararın kanun yararına bozulmasını istemiştir. Daire, çocuğun dava tarihinde on yedi yaşını doldurduğunu ve anne ve babasının evlenmesine izin verdiğini tespit etmiştir. Evlenebilmesi için anne ve babanın izninin yeterli olduğunu, hâkim kararına gerek bulunmadığını belirterek davanın reddi gerekirken kabul edilmesini sonuca etkili olmamak üzere kanun yararına bozmuştur.

> *4721 Sayılı Türk Medeni Kanununun 124/1. ve 126. maddeleri gereğince onyedi yaşını dolduran küçük, hakim kararına gerek olmaksızın yasal temsilcisinin izniyle evlenebilir.*

DEĞERLENDİRME On yedi yaşındaki küçük için mahkeme yolu, ancak yasal temsilci izin vermiyorsa açıktır (TMK m. 128). Ailenin izni varsa doğrudan evlendirme memurluğuna başvurulur.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
18.10.2006 · E. 2006/6047 · K. 2006/14205

Mahkeme, yasal temsilcinin izni yerine geçecek kararı anne ve babayı dinlemeden veremez

On yedi yaşını doldurmuş ama on sekiz yaşını doldurmamış davacı, evlenmesine mahkemece izin verilmesini istemiştir. Mahkeme, davacının ve tanıkların beyanlarıyla yetinerek izin verdi ve karar kesinleşmiştir. Nüfus kaydına göre davacının anne ve babası sağdı. Adalet Bakanlığının yazısı üzerine kanun yararına bozma istendi. Daire, 126. maddeye göre küçüğün yasal temsilcinin izni olmadan evlenemeyeceğini, 128. maddeye göre hâkimin ancak haklı sebep olmaksızın izin vermeyen yasal temsilciyi dinledikten sonra izin verebileceğini hatırlatmıştır. Anne ve babanın

dinlenmesi için araştırma yapılmadan izin verilmesini sonuca etkili olmamak üzere kanun yararına bozmuştur.

> *...davacının anne ve babasının dinlenmeleri hususunda gerekli araştırma yapılarak beyanlarının tespitine çalışılması ve sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, davacı ve tanık beyanları ile yetinilerek eksik inceleme ve araştırma ile Türk Medeni Kanununun 128. maddesi hükmüne aykırı olarak evlenmeye izin verilmesi usul ve yasaya aykırıdır.*

DEĞERLENDİRME Mahkeme izni, yasal temsilcinin iradesinin yerine geçer. Bu yüzden temsilcinin neden izin vermediği dinlenmeden ve haklı bir sebebi olup olmadığı tartışılmadan karar verilemez.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 11:** Erginlik ve evlenmeyle erginlik.
- **TMK m. 124:** Evlenme yaşı ve on altı yaşında hâkim izni.
- **TMK m. 127:** Kısıtlının evlenmesinde yasal temsilcinin izni.
- **TMK m. 128:** Yasal temsilci izin vermezse mahkemeye başvurma.
- **TMK m. 134 ve m. 136:** Evlenme başvurusu ve yazılı izin belgesi.
- **TMK m. 152 ve m. 153:** Hak düşürücü süre ve yasal temsilcinin dava hakkı.
- **TMK m. 156:** Butlan kararına kadar evliliğin sonuçları.
- **TMK m. 336, 342, 404:** Velayetin kullanılması, çocuğun temsili ve küçüğün vesayeti.

MADDE

127

A. Ehliyetin koşulları
III. Yasal temsilcinin izni
2. Kısıtlılar hakkında

KANUN METNİ

Kısıtlı, yasal temsilcisinin izni olmadıkça evlenemez.

MADDE ÖZETİ

Kısıtlı, yasal temsilcisinin izni olmadıkça evlenemez (m. 127). Kısıtlı, vesayet altına alınmış ergindir; yasal temsilcisi vasidir (TMK m. 448). İzin, kısıtlama sebebi ne olursa olsun aranır. Yargıtay, isteğe bağlı kısıtlamada da vasinin izninin gerektiğini kabul etmiştir.[1] İzin, imzası onaylanmış yazılı belgeyle evlendirme memurluğuna verilir (TMK m. 136). Vasi haklı bir sebep olmadan izin vermezse kısıtlı mahkemeye başvurabilir (TMK m. 128). İzinsiz evlenmede iptal davasını izni alınmayan yasal temsilci açar; kısıtlılık sona erer veya kadın gebe kalırsa iptale karar verilemez (TMK m. 153). Vasinin izni, evlenme anında ayırt etme gücü bulunmayan kişiyi evlenmeye ehil kılmaz (TMK m. 125).

TEMEL KAVRAMLAR

Kısıtlı	Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı, savurganlık veya bağımlılık, hapis cezası ya da kendi isteği gibi sebeplerle vesayet altına alınmış ergin (TMK m. 405–408).
Vasi	Kısıtlının yasal temsilcisi. Vesayet dairelerinin yetkileri saklı kalmak üzere vesayet altındaki kişiyi bütün hukuki işlemlerinde temsil eder (TMK m. 448).
İzin	Yasal temsilcinin evlenmeye önceden verdiği onay. Eski Kanun'daki "rıza" yerine kullanılmıştır.
Yasal danışman	Kısıtlanması için yeterli sebep bulunmayan bir ergine, belirli işlerde görüşü alınmak üzere atanan kişi. Yasal danışman atanan kişi kısıtlı değildir (TMK m. 429).

1 Yargıtay 2. HD, 23.06.2015, E. 2015/11390, K. 2015/13359.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 91 inci maddesini karşılamaktadır. Yürürlükteki maddenin kenar başlığında ve metninde kullanılan "mahcur" terimi yerine daha isabetli ve arı Türkçe bir sözcük olan "kısıtlı" sözcüğü tercih edilmiştir. Ayrıca maddede kullanılan "rıza" yerine buradaki anlamına uygun olarak "izin" sözcüğü kullanılmıştır. Yürürlükteki maddenin ikinci fıkrası, aşağıdaki 128 inci maddede, yasal temsilcilerden her ikisinin de, yani hem velilerin hem de vasilerin izin vermemesi hâlini kapsayacak şekilde kaleme alınmıştır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 65*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Mahcur, vasisinin rızası olmadıkça evlenemez. Vasinin imtinaı takdirinde mahcur mahkemeye müracaat edebilir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 91 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 91	4721 sayılı Kanun m. 127 ve 128
Terim	"Mahcur"	"Kısıtlı"
Onayın adı	"Rıza"	"İzin"
Onay verecek kişi	"Vasisinin"	"Yasal temsilcisinin"
İzin verilmezse	Aynı maddede mahkemeye başvurma	**128.** maddede, veli ve vasi için ortak düzenleme

Değişiklik durumu

TMK m. 127, 01.01.2002'de yürürlüğe girdiğinden bu yana **hiç değiştirilmemiştir**. Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir Anayasa Mahkemesi iptal notu da yer almamaktadır. Kısıtlama sebeplerinden 407. madde ise 2024'te 7499 sayılı Kanunla değiştirilmiştir.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

1 Kısıtlama, ergin bir kişinin fiil ehliyetini sınırlar. 127. madde, kısıtlının evlenmesini de yasal temsilcisinin iznine bağlar. Kanun bu konuda kısıtlama sebepleri arasında ayrım yapmaz:

Durum	Vasinin izninin gerekliliği	Dayanak
Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı sebebiyle kısıtlama	Evet	TMK m. 405, 127
Savurganlık, alkol veya uyuşturucu bağımlılığı, kötü yaşama tarzı ya da kötü yönetim sebebiyle kısıtlama	Evet	TMK m. 406, 127

Durum	Vasinin izninin gerekliliği	Dayanak
Hapis cezasının infazı sırasında kısıtlama	Evet	TMK m. 407, 127
İstek üzerine kısıtlama (yaşlılık, engellilik, deneyimsizlik, ağır hastalık)	Evet	TMK m. 408, 127; Yargıtay 2. HD, K. 2015/13359
Yasal danışman atanması	Kişi kısıtlı değildir; 429. maddede danışmanın görüşüne bağlanan işler arasında evlenme sayılmamıştır	TMK m. 429

Hapis cezası sebebiyle kısıtlamaya ilişkin 407. madde, 2 Mart 2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanunla yeniden düzenlenmiştir. Bu maddeye göre ceza infaz kurumundaki ergin hükümlü isteği üzerine kısıtlanır veya kendisine kayyım atanır; toplam beş yıl veya daha fazla hapis cezasının infazı için ceza infaz kurumunda bulunan hükümlü, gerekli görülürse isteği olmasa da kısıtlanabilir (TMK m. 407). 2

II. Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Hak ve Vasinin İzni

Ayırt etme gücüne sahip kısıtlılar, yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça kendi işlemleriyle borç altına giremez; kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmada ise bu rıza kural olarak gerekli değildir (TMK m. 16). Evlenme iradesini de evlenecek kişi, evlendirme memurunun sorusuna olumlu sözlü cevap vererek kendisi açıklar (TMK m. 142). 127. madde ise evlenme için yasal temsilcinin önceden izin vermesini açıkça şart koşar. Vasinin rolü, kısıtlı adına evlenmek değil, evlenmeye izin vermektir. 3

Yargıtay'ın incelediği bir olayda ilk derece mahkemesi, kısıtlamanın isteğe bağlı olduğunu ve evlenmenin kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğunu belirterek izin aranmayacağını kabul etmiş ve vasinin iptal davasını reddetmişti.[2] Daire bu kararı bozdu ve izinsiz evlenmenin nispi butlanla sakat olduğunu belirtmiştir. 4

III. İznin Veriliş Biçimi

Evlenecek kişi kısıtlıysa, nüfus belgeleri ve sağlık raporunun yanında **yasal temsilcisinin imzası onaylanmış yazılı izin belgesini** de evlendirme memurluğuna vermek zorundadır (TMK m. 136). Yargıtay kararlarında yazılı izin belgesinin bulunmaması belirleyici olmuştur: 5

- Yargıtay'ın bozduğu bir kararda, taraflar nikâh sırasında yasal temsilcinin yazılı rızasını içeren belgeyi evlendirme memuruna vermemişti.[3]

2 Yargıtay 2. HD, 23.06.2015, E. 2015/11390, K. 2015/13359.

- Yargıtay'ın onadığı bir başka dosyada vasi, evlilikten haberdar olduğunu kabul etmiş ama evlenme sırasında izninin bulunmadığını ileri sürmüştü.[4] Belediyeden gelen evlenme beyannamesinde yasal temsilcinin izni bölümü boştu ve evlilik iptal edilmiştir.

6 Kısıtlı akıl hastası ise, evlenmesinde tıbbi sakınca bulunmadığının resmî sağlık kurulu raporuyla anlaşılması da gerekir (TMK m. 133).

IV. Vasi İzin Vermezse: Mahkemeye Başvurma

7 743 sayılı Kanun'da vasinin izin vermemesi hâlinde kısıtlının mahkemeye başvurabileceği aynı maddede düzenlenmişti. TBMM gerekçesine göre bu hüküm 127. maddeye alınmamış, hem velilerin hem de vasilerin izin vermemesini kapsayacak şekilde 128. maddede düzenlenmiştir. Buna göre hâkim, haklı sebep olmaksızın izin vermeyen yasal temsilciyi dinledikten sonra kısıtlının evlenmesine izin verebilir (TMK m. 128).

8 Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, fiil ehliyeti sınırlandırılarak koruma altına alınmış bir kişinin evlenmesinin koruyucusunun iznine bağlanmasını ve bu iznin verilmemesini evlenme hakkının (AİHS m. 12) ihlali saymamıştır.[5] Bu karara göre koruma altındaki kişiler evlenme hakkından yoksun bırakılmamış, yalnız evlenmeleri önceden izne bağlanmıştır. Mahkeme, sınırlamaların çerçevesinin belirli olduğunu ve ret kararına karşı çekişmeli bir yargılamada denetim yolu bulunduğunu dikkate alarak sınırlamanın keyfî veya orantısız olmadığı sonucuna varmıştır.[6] Somut olayda psikiyatri raporu başvurucunun evlenmeye rıza gösterebildiğini, ancak bunun mali sonuçlarını denetleyemeyeceğini belirtmişti. Karar altıya karşı bir oyla verilmiştir.

V. Ayırt Etme Gücü ve Akıl Hastalığı: İzin Tek Başına Yetmez

9 Vasinin izni, kısıtlının evlenme ehliyetindeki eksikliği giderir; ayırt etme gücünün yokluğunu gidermez. Evlenme anında ayırt etme gücü bulunmayan kişi evlenemez (TMK m. 125). Eşlerden birinin evlenme sırasında sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunması veya evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı mutlak butlan sebebidir (TMK m. 145/2, 145/3).

10 Bu nedenle kısıtlının evliliğine ilişkin davalarda dayanılan sebep önemlidir. Yargıtay, iptal davası izin eksikliğine (TMK m. 153/1) değil evlenmeye engel akıl

3 Yargıtay 2. HD, 23.06.2015, E. 2015/11390, K. 2015/13359.
4 Yargıtay 2. HD, 26.09.2024, E. 2024/912, K. 2024/6536.
5 AİHM, Delecolle/Fransa, B. No: 37646/13, 25.10.2018.
6 AİHM, Delecolle/Fransa, B. No: 37646/13, 25.10.2018.

hastalığına (TMK m. 145/3) dayandığında, mahkemenin bu sebeple verdiği iptal kararını onamıştır.[7]

VI. İzinsiz Evlenmenin Sonuçları

Konu	Kural	Dayanak
Davacı	İzni alınmayan yasal temsilci, yani vasi	TMK m. 153/1; Yargıtay 2. HD, K. 2015/13359
Vasinin dava açabilmesi	Acele hâller saklı kalmak üzere vesayet makamının izni gerekir	TMK m. 462/8
Vasinin avukatı	Vasinin kısıtlı adına vesayeten verdiği, evliliğin iptali davası açma yetkisini de içeren vekâletname gerekir	Yargıtay 2. HD, K. 2014/3699
İptale karar verilemeyen durumlar	Evlenen kişi kısıtlı olmaktan çıkarsa veya kadın gebe kalırsa	TMK m. 153/2
Gebelik iddiası	Mahkeme kadının gebe olup olmadığını araştırmalıdır	Yargıtay 2. HD, K. 2007/13672
Doğan çocuk kocadan değilse	Soybağı reddedilen çocuğa rağmen evlilik iptal edildi	Yargıtay 2. HD, K. 2024/6536
İptal kararına kadar	Evlilik geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurur	TMK m. 156
Mal rejimi, tazminat, nafaka, soyadı	Boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır	TMK m. 158

UYGULAMA NOTU

Vasinin iptal davası, kısıtlı adına açılan bir davadır. Dava için vesayet makamından izin alınmalı (TMK m. 462/8) ve avukata vekâletname kısıtlı adına vesayeten, evliliğin iptali davası açma yetkisini de içerecek şekilde verilmelidir.[8] Kısıtlılık sona erdiğinde veya kadın gebe kaldığında artık iptale karar verilemeyeceğinden (TMK m. 153/2) davanın geciktirilmemesi gerekir.

VII. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar

Durum	Sonuç	Dayanak
Kendi isteğiyle kısıtlanan kişi, vasisine sormadan evlendi	Vasi iptal davası açabilir	Yargıtay 2. HD, K. 2015/13359

7 Yargıtay 2. HD, 10.12.2012, E. 2011/18438, K. 2012/29794.
8 Yargıtay 2. HD, 24.02.2014, E. 2013/17699, K. 2014/3699.

Durum	Sonuç	Dayanak
Vasi evlilikten haberdardı ama yazılı izin vermemişti	Evlilik iptal edildi	Yargıtay 2. HD, K. 2024/6536
İzinsiz evlenen kısıtlı kadın gebe	İptale karar verilemez; mahkeme gebeliği araştırır	TMK m. 153/2; Yargıtay 2. HD, K. 2007/13672
Kısıtlılık kararı kaldırıldı	İzin eksikliği sebebiyle iptale karar verilemez	TMK m. 153/2
Vasi haklı bir sebep olmadan izin vermiyor	Kısıtlı mahkemeye başvurabilir; hâkim vasiyi dinler	TMK m. 128
Kısıtlı evlenme sırasında ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksundu	Vasinin izni olsa bile mutlak butlan	TMK m. 125, 145/2
Kişiye yalnız yasal danışman atanmış	Kısıtlı değildir; 127. madde uygulanmaz	TMK m. 429

İÇTİHATLAR

1 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
26.09.2024 · E. 2024/912 · K. 2024/6536

Vasinin yazılı izni olmadan evlenen kısıtlının evliliği iptal edildi; kocadan olmayan çocuk iptale engel olmadı

Akıl hastalığı sebebiyle kısıtlanan bir erkek 2018'de evlenmiştir. Vasisi olan annesi, evlilikten haberdar olduğunu ama evlenme sırasında vasi olarak izninin bulunmadığını ileri sürerek evliliğin nispi butlan sebebiyle iptalini istemiştir. Kadın ise karşı dava açarak eşinin akıl hastası ve kısıtlı olduğunu bilmeden evlendiğini ileri sürmüştür. Belediyeden gelen evlenme beyannamesinde yasal temsilcinin izni bölümünün boş olduğu, vasinin yazılı izin belgesinin bulunmadığı anlaşılmıştır. İlk derece mahkemesi, Adli Tıp raporuna dayanarak evlenmenin mutlak butlanla batıl olduğuna karar vermiştir. Bölge adliye mahkemesi ise evlenme tarihinde kısıtlı olan erkeğin vasisinin izninin bulunmadığını, kadın gebe kalmışsa da çocuğun erkekten olmadığının anlaşıldığını belirterek evliliği 153. madde uyarınca nispi butlan sebebiyle iptal etmiştir. Başka bir erkekten çocuk sahibi olduğu anlaşılan kadının yoksulluk nafakası talebini de reddetmiştir. Yargıtay kararı onamıştır.

> *"...daha sonra kadın gebe kalmış ise de çocuğun davacı- karşı davalıdan olmadığının anlaşıldığı bu itibarla erkeğin davasının 4721 sayılı Kanun'un 153 üncü maddesi kapsamında kabulüne karar verilmesi gerekir..."*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Yargıtay'ın onadığı bölge adliye mahkemesi gerekçesindendir. 153/2'deki gebelik engeli, kocadan olmadığı soybağının reddiyle anlaşılan bir çocuk için uygulanmamıştır. Aynı dosyada bölge adliye mahkemesi ilk incelemesinde, vasinin davası için vesayet makamının bu davaya özgü izninin bulunmadığını da eksiklik saymıştı.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
23.06.2015 · E. 2015/11390 · K. 2015/13359

İsteğe bağlı kısıtlamada da evlenmek için vasinin izni gerekir

Bir kişi kendi isteğiyle kısıtlanmış ve kardeşi vasi olarak atanmıştı. Kısıtlı, kısıtlılığı devam ederken vasisinin izni olmadan evlenmiştir. Vasi, 153. madde uyarınca evliliğin iptalini istemiştir. Mahkeme, kısıtlamanın isteğe bağlı olduğunu ve evlenmenin kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğunu belirterek izin gerekmediği gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Daire, izni alınmayan yasal temsilcinin evlenmenin iptalini dava edebileceğini, tarafların nikâh sırasında vasinin yazılı rızasını içeren belgeyi evlendirme memuruna vermediklerini belirterek davanın kabulü gerektiği gerekçesiyle kararı bozmuştur.

> *“Yasal temsilcinin izni olmadan yapılan evlilik nispi butlanla sakattır.*

DEĞERLENDİRME Kanun kısıtlama sebepleri arasında ayrım yapmaz. Kişi kendi isteğiyle kısıtlanmış olsa bile, kısıtlılık devam ettiği sürece evlenmesi için vasinin yazılı izni gerekir.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
09.10.2007 · E. 2006/19058 · K. 2007/13672

Vasinin izni olmadan evlenen kısıtlı kadının gebe olup olmadığı araştırılmadan iptale karar verilemez

Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı sebebiyle kısıtlanan bir kadın, vasisinden izin almadan evlenmiştir. Vasi evliliğin nispi butlan sebebiyle iptalini istemiştir. Kadının vasisinin izni olmadan evlendiği tartışmasızdı. Daire, 153. maddenin ikinci fıkrasına göre kadın gebe kalırsa evlenmenin iptaline karar verilemeyeceğini hatırlatmıştır. Mahkemenin kadının gebe olup olmadığını araştırmadan eksik inceleme ile hüküm kurmasını bozmuştur.

> *“...gebe olup olmadığı araştırılarak hüküm kurulması gerekirken eksik inceleme ile hüküm tesisi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Gebelik, izin eksikliğine dayanan iptal davasını sona erdiren bir olaydır. Mahkeme bu durumu araştırmadan karar veremez.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
24.02.2014 · E. 2013/17699 · K. 2014/3699

Vasinin avukatı, kısıtlı adına verilmiş ve evliliğin iptali davası açma yetkisini içeren vekâletnameyi sunmalıdır

Kısıtlının evliliğinin iptali davası, vasinin kendi adına vekâlet verdiği bir avukat tarafından açılmış ve takip edilmiş, karar da bu avukata tebliğ edilmişti. Daire dosyayı esastan incelemeden geri çevirmiştir. Vasinin kısıtlıya vesayeten verdiği ve evliliğin iptali davası açma yetkisini de içeren bir vekâletname varsa bunun dosyaya konmasını istemiştir. Böyle bir vekâletname sunulmazsa kararın kısıtlının yasal temsilcisi olarak vasiye tebliğ edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

> *Vasinin adı geçen avukata "vesayeti altındaki ...'a vesayeten" vermiş olduğu "boşanma veya evliliğin iptali davası açma yetkisini" de taşıyan vekaletname varsa, aslı veya onaylı örneğinin dosyaya alınması...*

DEĞERLENDİRME Vasi davayı kendi adına değil, kısıtlı adına açar. Vekâletnamede bu sıfat ve evliliğin iptali davası açma yetkisi açıkça yer almalıdır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 16:** Ayırt etme gücüne sahip kısıtlıların işlemleri ve kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar.
- **TMK m. 125:** Evlenmede ayırt etme gücü.
- **TMK m. 126:** Küçüğün evlenmesinde yasal temsilcinin izni.
- **TMK m. 128:** Yasal temsilci izin vermezse mahkemeye başvurma.
- **TMK m. 133:** Akıl hastalığı ve resmî sağlık kurulu raporu.
- **TMK m. 136 ve m. 142:** Yazılı izin belgesi ve evlenme töreni.
- **TMK m. 145, m. 153, m. 156 ve m. 158:** Mutlak butlan, yasal temsilcinin dava hakkı ve butlanın sonuçları.
- **TMK m. 405–408, 429, 448, 462:** Kısıtlama sebepleri, yasal danışmanlık, vasinin temsil yetkisi ve vesayet makamının izni.

MADDE

128

A. Ehliyetin koşulları
III. Yasal temsilcinin izni
3. Mahkemeye başvurma

KANUN METNİ

Hâkim, haklı sebep olmaksızın evlenmeye izin vermeyen yasal temsilciyi dinledikten sonra, bu konuda başvuran küçük veya kısıtlının evlenmesine izin verebilir.

MADDE ÖZETİ

Hâkim, haklı sebep olmaksızın evlenmeye izin vermeyen yasal temsilciyi dinledikten sonra, başvuran küçük veya kısıtlının evlenmesine izin verebilir (m. 128). Başvuruyu evlenmek isteyen küçük veya kısıtlı kendisi yapar. Bu izin, 16 yaşındaki küçüğe verilen 124/2 izninden farklıdır: evlenme yaşına ulaşmış 17 yaşındaki küçüğün isteği 128. maddeye dayanır.[1] Hâkim anne ve babayı dinlemeden izin veremez.[2] Yasal temsilci izin veriyorsa mahkeme kararına gerek yoktur.[3] Başvuran yargılama sırasında 18 yaşını doldurursa izne gerek kalmaz ve dava konusuz kalır.[4]

TEMEL KAVRAMLAR

Yasal temsilci	Küçük için velayet sahibi ana ve baba (TMK m. 342) ya da vasi; kısıtlı için vasi (TMK m. 448).
Haklı sebep	Kanunda tanımlanmamıştır. Kanunun haklı sebepleri göz önünde tutmayı emrettiği konularda hâkim, hukuka ve hakkaniyete göre karar verir (TMK m. 4).
Mahkeme izni	Yasal temsilcinin izninin yerine geçen hâkim kararı. Kanun hâkime takdir yetkisi tanır: hâkim izin "verebilir".

1 Yargıtay 2. HD, 02.03.2011, E. 2010/1695, K. 2011/3559.
2 Yargıtay 2. HD, 18.10.2006, E. 2006/6047, K. 2006/14205.
3 Yargıtay 2. HD, 30.10.2006, E. 2006/6903, K. 2006/14566.
4 Yargıtay 2. HD, 02.03.2011, E. 2010/1695, K. 2011/3559.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Kanun koyucunun öngördüğü evlenme yaşı, kişilere tanınmış bir temel hak olan evlenme hakkının kazanılmasını sağlar. Henüz normal rüşt yaşına ermemiş olmaları sebebiyle bu kişilerin evlenmesinde kanun koyucu yasal temsilcilerin de izninin bulunmasında yarar görmüştür. Ancak, uygulamada yasal temsilcilerin, evlenme yaşına erişmiş kişilerin evlenmelerine hiç de haklı olmayan sebeplerle karşı çıktıkları görülmektedir. Özellikle kırsal kesimde evlenme yaşına erişmiş olmalarına rağmen yasal temsilcilerin "tarafların mutlu bir yuva kurma özlemi" dışındaki sebeplerle evliliğe karşı çıktıkları, bu durumun ise "kız kaçırma, aile kavgaları gibi" arzu edilmeyen sonuçlar doğurduğu görülmektedir. Bu sebeple maddede yasal temsilcilerin haklı bir sebep göstermeksizin evlenmeye izin vermemeleri hâlinde, arzu edilmeyen sonuçları önlemek üzere hâkimin, yasal temsilcinin karşı çıkmasına rağmen evlenmeye izin vermesi imkân dahiline sokulmuştur.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 65*

TBMM gerekçesinde 127. madde için de 743 sayılı Kanun'un 91. maddesinin ikinci fıkrasının, hem velilerin hem de vasilerin izin vermemesi hâlini kapsayacak şekilde 128. maddede kaleme alındığı belirtilmiştir.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Mahcur, vasisinin rızası olmadıkça evlenemez. Vasinin imtinaı takdirinde mahcur mahkemeye müracaat edebilir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 91 (mülga)

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 128
Başvuru hakkı	Yalnız mahcur (kısıtlı), vasi izin vermezse (m. 91/2)	Küçük veya kısıtlı
Küçükler	Ana ve babanın rıza vermemesi için mahkemeye başvuru hükmü yoktu (m. 90)	Mahkemeye başvurabilir
Koşul	"Vasinin imtinaı"	Yasal temsilcinin haklı sebep olmaksızın izin vermemesi
Yasal temsilcinin dinlenmesi	Metinde düzenlenmemişti	Hâkim yasal temsilciyi dinler

Değişiklik durumu

TMK m. 128, 01.01.2002'de yürürlüğe girdiğinden bu yana **hiç değiştirilmemiştir**. Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir Anayasa Mahkemesi iptal notu da yer almamaktadır.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Küçük ve kısıtlı, yasal temsilcisinin izni olmadıkça evlenemez (TMK m. 126, m. 127). 128. madde, yasal temsilcinin bu izni haklı bir sebep olmadan vermemesine karşı mahkeme yolunu açar. Başvurunun koşulları şunlardır: 1

Koşul	Açıklama	Dayanak
Başvuran	Evlenmek isteyen küçük veya kısıtlı	TMK m. 128
Yaş	17 yaşını dolduran küçük evlenme yaşındadır. 16 yaşını doldurmuş ama 17'yi doldurmamış küçük için ayrıca 124/2'deki olağanüstü durum ve pek önemli sebep koşulları aranır; 16 yaşını doldurmamış küçüğe izin verilemez	TMK m. 124
İzin verilmemesi	Yasal temsilci izin vermiyor olmalıdır; izin veriyorsa mahkeme kararına gerek yoktur	Yargıtay 2. HD, K. 2006/14566
Haklı sebebin bulunmaması	İzin vermemenin haklı bir sebebi olmamalıdır	TMK m. 4, 128
Yasal temsilcinin dinlenmesi	Hâkim karar vermeden önce yasal temsilciyi dinler	TMK m. 128; Yargıtay 2. HD, K. 2006/14205
Evlenme ehliyeti	Başvuranın evlenme anında ayırt etme gücü bulunmalıdır; akıl hastası ise resmî sağlık kurulu raporu gerekir	TMK m. 125, m. 133

II. 124/2 İzni ile 128 İzni Arasındaki Fark

Uygulamada iki ayrı "evlenmeye izin" davası vardır. Yargıtay, dava tarihinde on yedi yaşını doldurmuş kişinin isteğinin 124/2'deki izin değil, 128. maddedeki izin olduğunu açıkça belirtmiştir: 2

> *"Bu sebeple istek, Türk Medeni Kanununun 124/2. maddesi gereğince "evlenmeye izin" verilmesi niteliğinde olmayıp, aynı yasanın 128. maddesinde yer alan yasal temsilcinin haklı bir sebep olmaksızın izin vermemesine dayalı "evlenmeye izin" isteğine ilişkindir."*[5]

	TMK m. 124/2	TMK m. 128
Kapsanan kişi	16 yaşını doldurmuş, 17'yi doldurmamış küçük	Küçük veya kısıtlı
Eksik olan	Evlenme yaşı	Yasal temsilcinin izni

5 Yargıtay 2. HD, 02.03.2011, E. 2010/1695, K. 2011/3559.

	TMK m. 124/2	TMK m. 128
Koşul	Olağanüstü durum ve pek önemli sebep	Yasal temsilcinin haklı sebep olmadan izin vermemesi
Ana ve baba veya vasi	"Olanak bulundukça" dinlenir	Yasal temsilci dinlenir; kanun "olanak bulundukça" kaydı koymamıştır
Usul	"Henüz evlenme yaşında olmayanların evlenmesine izin verme" çekişmesiz yargı işidir (HMK m. 382/2-b-1)	Yasal temsilci karara karşı temyize başvurmuş ve temyizi incelenmiştir (Yargıtay 2. HD, K. 2011/3559)

III. Yasal Temsilcinin Dinlenmesi

1. madde, hâkimin yasal temsilciyi **dinledikten sonra** izin verebileceğini söyler. Mahkeme izni yasal temsilcinin iradesinin yerine geçtiği için, temsilcinin neden izin vermediği ve bunun haklı bir sebebe dayanıp dayanmadığı dinlenmeden anlaşılamaz. Yargıtay, nüfus kaydına göre anne ve babası sağ olan davacıya, yalnız davacının ve tanıkların beyanlarıyla yetinilerek izin verilmesini 128. maddeye aykırı bularak kanun yararına bozmuştur.[6]

3 Yargıtay, "olanak bulundukça" kaydı taşıyan 124/2 izninde bile anne ve baba dinlenmeden verilen izin kararlarını bozmuştur.[7] 124/2'ye göre açılan bir izin davasında evlenmesine izin istenen küçüğün de dinlenmesini, evlenme için gerekli bedeni ve fikri olgunluğa erişip erişmediğinin hâkim tarafından gözlenmesini ve duruşma açılmadan evrak üzerinden karar verilmemesini aramıştır.[8]

IV. Haklı Sebep Kavramı

4 Kanun, yasal temsilcinin hangi sebeplerle izin vermeyebileceğini saymamıştır; hâkim her olayda hukuka ve hakkaniyete göre karar verir (TMK m. 4). Maddenin amacı gerekçede açıklanmıştır: uygulamada yasal temsilcilerin, evlenme yaşına erişmiş kişilerin evlenmelerine haklı olmayan sebeplerle karşı çıktığı, özellikle kırsal kesimde "tarafların mutlu bir yuva kurma özlemi" dışındaki sebeplerle evliliğe karşı çıkıldığı ve bunun "kız kaçırma, aile kavgaları gibi" sonuçlar doğurduğu belirtilmiştir.

5 Kısıtlılar bakımından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin incelediği bir Fransız davasında, koruma altındaki kişinin evlenmesine izin verilmemesinde ailedeki mali çekişme ve kişinin evliliğin mali sonuçlarını denetleyemeyeceğini belirten psikiyatri raporu dikkate alınmıştı.[9] Mahkeme, ret kararına karşı yargısal denetim

6 Yargıtay 2. HD, 18.10.2006, E. 2006/6047, K. 2006/14205.
7 Yargıtay 2. HD, 16.02.2009, E. 2007/19533, K. 2009/2336.
8 Yargıtay 2. HD, 13.04.2004, E. 2004/3737, K. 2004/4675.
9 AİHM, Delecolle/Fransa, B. No: 37646/13, 25.10.2018.

yolu bulunduğunu da gözeterek evlenme hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

V. Yargılama: Görevli Mahkeme, Taraflar ve Sonuç

Konu	Kural	Dayanak
Görevli mahkeme	Aile mahkemesi; aile hukukundan doğan dava ve işlere aile mahkemeleri bakar	4787 sayılı Kanun m. 4/1
Başvuran	Küçük veya kısıtlı kendisi	TMK m. 128
Yasal temsilci	Hâkim tarafından dinlenir; verilen izne karşı temyize başvurabilmiştir	TMK m. 128; Yargıtay 2. HD, K. 2011/3559
Yasal temsilci izin veriyorsa	Dava reddedilmelidir; izin yeterlidir	Yargıtay 2. HD, K. 2006/14566
Başvuran 18 yaşını doldurursa	İzne gerek kalmaz, dava konusuz kalır	Yargıtay 2. HD, K. 2011/3559
Mahkeme kararının niteliği	Yasal temsilcinin izni aranmaksızın evlenmeye izin verilmesidir	Yargıtay 2. HD, K. 2011/3559

DİKKAT

Mahkeme izni yalnız yasal temsilcinin iznini tamamlar. Evlenme yaşı, ayırt etme gücü, sağlık raporu ve evlenme engelleri gibi diğer koşullar ayrıca aranır (TMK m. 124, m. 125, m. 133). 16 yaşındaki küçük için 124/2'deki olağanüstü durum ve pek önemli sebep gösterilmeden yalnız ailenin itirazının haksız olduğunu ileri sürmek yetmez.

VI. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar

Durum	Sonuç	Dayanak
17 yaşında, ailesi haklı bir sebep olmadan izin vermiyor	Aile mahkemesine başvurabilir; hâkim ana ve babayı dinler	TMK m. 128; Yargıtay 2. HD, K. 2006/14205
17 yaşında, ailesi izin veriyor	Mahkeme kararına gerek yoktur; izin belgesiyle evlendirme memurluğuna başvurulur	TMK m. 136; Yargıtay 2. HD, K. 2006/14566
16 yaşında, ailesi izin vermiyor	124/2'deki olağanüstü durum ve pek önemli sebep koşulları da gerçekleşmelidir	TMK m. 124/2, 128
Kısıtlının vasisi izin vermiyor	Kısıtlı mahkemeye başvurabilir; hâkim vasiyi dinler	TMK m. 128; TBMM gerekçesi (m. 127)
Dava sürerken 18 yaşını doldurdu	Dava konusuz kalır; kendisi evlenebilir	Yargıtay 2. HD, K. 2011/3559

Durum	Sonuç	Dayanak
Anne ve baba dinlenmeden izin verildi	Karar bozulur	Yargıtay 2. HD, K. 2006/14205

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
02.03.2011 · E. 2010/1695 · K. 2011/3559

On yedi yaşındakinin izin isteği 124/2'ye değil 128'e dayanır; on sekiz yaş dolunca dava konusuz kalır

Dava tarihinde on yedi yaşını doldurmuş olan davacı, evlenmesine izin verilmesini istemiştir. Mahkeme, yasal temsilcinin izni aranmaksızın davacının evlenmesine izin vermiştir. Kararı, davacının yasal temsilcilerinden babası temyiz etmiştir. Daire, davacının evlenme yaşına ulaştığını, bu nedenle isteğin 124/2'deki izin değil, yasal temsilcinin haklı bir sebep olmadan izin vermemesine dayanan 128. maddedeki izin olduğunu belirtmiştir. İnceleme tarihinde davacı on sekiz yaşını doldurarak ergin olduğundan artık yasal temsilcinin iznine gerek kalmadığını ve davanın konusuz kaldığını kabul etmiştir. Bu yönde karar verilmek üzere hükmü bozmuştur.

> *İnceleme tarihi itibarıyla davacı onsekiz yaşını doldurarak ergin olmuş, yasal temsilcisinin izinine gerek olmaksızın evlenebilir duruma gelmiştir.*

DEĞERLENDİRME İki izin farklı koşullara bağlıdır: 124/2'de eksik olan yaş, 128'de eksik olan yasal temsilcinin iznidir. Yasal temsilci olan babanın temyizi Daire tarafından incelenmiştir.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
18.10.2006 · E. 2006/6047 · K. 2006/14205

Hâkim, 128. maddeye göre izin vermeden önce anne ve babayı dinlemek zorundadır

On yedi yaşını doldurmuş ama on sekiz yaşını doldurmamış davacı, evlenmesine mahkemece izin verilmesini istemiştir. Mahkeme, davacının ve tanıkların beyanlarıyla yetinerek izin verdi ve karar kesinleşmiştir. Nüfus kaydına göre davacının anne ve babası sağdı. Adalet Bakanlığının yazısı üzerine kanun yararına bozma istendi. Daire, 126. maddeye göre küçüğün yasal temsilcinin izni olmadan evlenemeyeceğini, 128. maddeye göre hâkimin ancak haklı sebep olmaksızın izin vermeyen yasal temsilciyi dinledikten sonra izin verebileceğini hatırlatmıştır. Anne ve babanın dinlenmesi için araştırma yapılmadan izin verilmesini sonuca etkili olmamak üzere kanun yararına bozmuştur.

> *...davacının anne ve babasının dinlenmeleri hususunda gerekli araştırma yapılarak beyanlarının tespitine çalışılması ve sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, davacı ve tanık beyanları ile yetinilerek eksik inceleme ve araştırma ile*

Türk Medeni Kanununun 128. maddesi hükmüne aykırı olarak evlenmeye izin verilmesi usul ve yasaya aykırıdır.

DEĞERLENDİRME Anne ve babanın dinlenmesi, haklı sebebin tartışılabilmesinin ön koşuludur. Mahkeme, sağ olan yasal temsilcilere ulaşmak için gerekli araştırmayı yapmalıdır.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
30.10.2006 · E. 2006/6903 · K. 2006/14566

Yasal temsilci izin veriyorsa mahkemeden izin istenemez; dava reddedilmelidir

Ebeveynlerden biri, hasımsız olarak açtığı davada velayetleri altındaki çocuklarının evlenmesine izin verilmesini istemiştir; diğer ebeveyn de yargılama sırasında icazet vermiştir. Mahkeme davayı kabul etti ve karar temyiz edilmeden kesinleşmiştir. Adalet Bakanlığının yazısı üzerine kanun yararına bozma istendi. Daire, çocuğun dava tarihinde on yedi yaşını doldurduğunu ve anne ve babasının evlenmesine izin verdiğini tespit etmiştir. 124/2 ve 128. maddelerde belirtilen durumlarda küçüğün evlenmesine ancak mahkeme kararıyla izin verilebileceğini, bu olayda ise anne ve babanın izninin yeterli olduğunu belirterek davanın reddi gerekirken kabul edilmesini sonuca etkili olmamak üzere kanun yararına bozmuştur.

> *Medeni Kanunun 124/2. maddesi ile 128. maddesinde belirtilen durumlarda ise, küçüğün evlenmesine ancak mahkeme kararıyla izin verilebilir.*

DEĞERLENDİRME

128. maddedeki yol, yasal temsilcinin izin vermemesi hâlinde açılır. İzin varsa mahkemeye başvurmaya gerek yoktur; doğrudan evlendirme memurluğuna başvurulur.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
16.02.2009 · E. 2007/19533 · K. 2009/2336

Karşılaştırma: 124/2 izninde de anne ve baba dinlenmeden izin verilemez

Davacının vekili, on altı yaşını doldurmuş olan davacının evlenmesine izin verilmesi için hasımsız dava açmıştır. Mahkeme, davacının anne ve babasını dinlemeden davayı kabul etti ve karar temyiz edilmeden kesinleşmiştir. Adalet Bakanlığının yazısı üzerine kanun yararına bozma istendi. Daire, mahkeme kararıyla düzeltilen doğum kaydına göre davacının on altı yaşını doldurduğunu, anne ve babasının sağ olduğunu tespit etmiştir. Anne ve babanın dinlenmesine yönelik hiçbir işlem yapılmadan izin verilmesini 124/2'ye aykırı bularak kararı sonuca etkili olmamak üzere bozmuştur.

> *Mahkemece, davacının anne ve babasının dinlenmesine yönelik olarak hiçbir işlem yapılmaksızın Türk Medeni Kanununun 124/2. maddesine aykırılık teşkil edecek şekilde eksik inceleme ve araştırma ile evlenmeye izin verilmesi usul ve yasaya aykırıdır.*

DEĞERLENDİRME 124/2 "olanak bulundukça" dinlemeyi arar; Yargıtay sağ olan anne ve babanın dinlenmesi için hiçbir işlem yapılmamasını bozma sebebi saymıştır. 128. madde ise bu kaydı içermez.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 4:** Hâkimin takdir yetkisi ve haklı sebepler.
- **TMK m. 124:** Evlenme yaşı ve 16 yaşında hâkim izni.
- **TMK m. 125:** Evlenmede ayırt etme gücü.
- **TMK m. 126 ve m. 127:** Küçük ve kısıtlının evlenmesinde yasal temsilcinin izni.
- **TMK m. 133 ve m. 136:** Akıl hastalığı raporu ve evlenme başvurusundaki belgeler.
- **TMK m. 153:** İzinsiz evlenmede yasal temsilcinin iptal davası.
- **HMK m. 382 ve 4787 sayılı Kanun m. 4:** Çekişmesiz yargı işleri ve aile mahkemesinin görevi.

MADDE

129 B. Evlenme engelleri I. Hısımlık

KANUN METNİ

(1) Aşağıdaki kimseler arasında evlenme yasaktır:
(2) 1. Üstsoy ile altsoy arasında; kardeşler arasında; amca, dayı, hala ve teyze ile yeğenleri arasında,
(3) 2. Kayın hısımlığı meydana getirmiş olan evlilik sona ermiş olsa bile, eşlerden biri ile diğerinin üstsoyu veya altsoyu arasında,
(4) 3. Evlât edinen ile evlâtlığın veya bunlardan biri ile diğerinin altsoyu ve eşi arasında.

MADDE ÖZETİ

Üç grup kişi arasında evlenme yasaktır (m. 129). Birincisi üstsoy ile altsoy, kardeşler ve amca, dayı, hala ve teyze ile yeğenleridir. İkincisi eşlerden biri ile diğerinin üstsoyu veya altsoyudur. Üçüncüsü evlat edinen ile evlatlık ya da bunlardan biri ile diğerinin altsoyu ve eşidir. Kayın hısımlığındaki yasak, bu hısımlığı doğuran evlilik sona erse bile devam eder. Yasağa aykırı evlilik mutlak butlanla batıldır (TMK m. 145/4); davayı Cumhuriyet savcısı re'sen, ilgisi olan herkes de açabilir (TMK m. 146). Yargıtay, eski kayınpederiyle evlenen kadının evliliği hakkındaki butlan kararını onamıştır.[1] Resmî nikâh olmadan birlikte yaşamak ise kayın hısımlığı doğurmaz.[2] Kuzenler ve süt kardeşler 129. maddede sayılmamıştır.

TEMEL KAVRAMLAR

Kan hısımlığı — Biri diğerinden gelen kişiler arasında üstsoy-altsoy hısımlığı, ortak bir kökten gelenler arasında yansoy hısımlığı vardır. Derece, hısımları birbirine bağlayan doğum sayısıyla belirlenir (TMK m. 17).

1 Yargıtay 2. HD, 05.05.2015, E. 2015/646, K. 2015/9195.
2 Yargıtay 2. HD, 09.01.2024, E. 2023/5729, K. 2024/54.

Kayın hısımlığı | Eşlerden biri ile diğer eşin kan hısımları arasında, aynı tür ve derecede kurulan hısımlık. Kendisini meydana getiren evliliğin sona ermesiyle ortadan kalkmaz (TMK m. 18).

Evlatlık ilişkisi | Evlat edinme kararıyla kurulan ilişki. Ana ve babaya ait haklar ve yükümlülükler evlat edinene geçer; evlatlık, evlat edinenin mirasçısı olur (TMK m. 314).

Mutlak butlan | Evlenmenin kamu düzenini ilgilendiren bir sebeple baştan sakat olması. Batıl evlilik de hâkim kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurur (TMK m. 156).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

Yürürlükteki Kanunun 92 nci maddesini karşılamaktadır. Maddenin "Maniler" şeklindeki konu başlığı "Evlenme engelleri" şeklinde değiştirilmiştir. Maddenin (1) numaralı bendi kısaltılmak suretiyle daha anlaşılır şekilde kaleme alınmıştır. Maddede sahih ve gayrısahih nesep ayrımı yapılmaksızın "üstsoy ile altsoy arasında" evlenme yasağı olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca kardeşlerin ana ve baba bir ya da ana bir baba ayrı, baba bir ana ayrı ayrımı yapılmaksızın bütün bunları kapsayan bir ifade olarak "kardeşler arasında" denmek suretiyle evlenme yasağı ortaya konulmuştur. Maddenin (2) numaralı bendi kısaltılarak kaleme alınmıştır. Maddenin (3) numaralı bendindeki evlenme yasağı, evlât edinen ile evlâtlığı veya bunlardan biri ile diğerinin altsoyu ve eşi arasında olmak üzere genişletilmiştir.

Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 65

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

Aşağıdaki kimseler arasında evlenmek memnudur: 1 – Nesep sahih olsun olmasın usul ve füru arasında, ana baba bir veya baba bir yahut ana bir kardeşler arasında, bir kimse ile amuca, dayı, hala ve teyzesi arasında. 2 – Sıhriyet hısımlığını tevlit etmiş olan evlenme feshedilmiş veya vefat yahut boşanma ile zail olmuş ise bile karı ile kocanın usul ve füruu ve koca ile karının usul ve füruu arasında, 3 – Evlatlık ile evlatlık edinen ve bunlardan biriyle diğerinin koca veya karısı arasında.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 92 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 92	4721 sayılı Kanun m. 129
Konu başlığı	"Maniler"	"Evlenme engelleri"
Kan hısımları	"Nesep sahih olsun olmasın usul ve füru", kardeş türleri tek tek sayılmış	"Üstsoy ile altsoy", "kardeşler"
Kayın hısımları	Evlenme feshedilmiş, ölüm veya boşanmayla sona ermiş olsa bile	Kayın hısımlığını meydana getiren evlilik sona ermiş olsa bile
Evlat edinme	Evlatlık ile evlat edinen ve bunlardan biriyle diğerinin eşi	Buna ek olarak bunlardan biri ile diğerinin altsoyu

Değişiklik durumu

TMK m. 129, 01.01.2002'de yürürlüğe girdiğinden bu yana **hiç değiştirilmemiştir**. Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir Anayasa Mahkemesi iptal notu da yer almamaktadır.

AÇIKLAMALAR

I. Evlenme Yasağının Kapsadığı Kişiler

Hısımlık	Aralarında evlenme yasak olanlar	Dayanak
Üstsoy-altsoy	Anne, baba, büyükanne, büyükbaba ile çocuk ve torunlar; kanun derece sınırı koymamıştır	TMK m. 129/1
Kardeşler	Ana ve baba bir, yalnız ana bir veya yalnız baba bir kardeşler	TMK m. 129/1; TBMM gerekçesi
Amca, dayı, hala, teyze ile yeğen	Üçüncü derece yansoy kan hısımları	TMK m. 17, 129/1; Yargıtay 2. HD, K. 2022/2209
Kayın hısımlığı	Eşlerden biri ile diğerinin üstsoyu veya altsoyu: kayınpeder ve kayınvalide ile gelin ve damat, üvey anne veya üvey baba ile üvey çocuk. Evlilik sona erse bile	TMK m. 18, 129/2; Yargıtay 2. HD, K. 2015/9195
Evlat edinme	Evlat edinen ile evlatlık; bunlardan biri ile diğerinin altsoyu ve eşi	TMK m. 129/3; Yargıtay 2. HD, K. 2023/1638

TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı Kanun'daki sahih ve gayrısahih nesep ayrımını ve kardeşler arasındaki ana ve baba bir, ana bir baba ayrı, baba bir ana ayrı ayrımını kaldırmıştır. Yasak bütün kardeşleri kapsar. 1

II. Yasak Kapsamı Dışında Kalan Kişiler

Evlenmenin butlan sebepleri kanunda sınırlı olarak sayılmıştır.[3] 129. maddede sayılmayan hısımlıklar evlenme engeli oluşturmaz: 2

Durum	129. madde bakımından	Dayanak
Kuzenler (amca, dayı, hala, teyze çocukları)	Maddede sayılmamıştır	TMK m. 129/1
Süt kardeşler	Maddede sayılmamıştır; 743 sayılı Kanun'da da yer almıyordu	TMK m. 129; 743 s. K. m. 92

3 Yargıtay HGK, 23.09.2020, E. 2017/2294, K. 2020/671.

Durum	129. madde bakımından	Dayanak
Önceki evlilik sona erdikten sonra eski eşin kardeşi	Kayın hısımlığındaki yasak yalnız diğer eşin üstsoyu ve altsoyu için konmuştur	TMK m. 129/2
Eşlerin önceki evliliklerinden olan ve aralarında kan bağı bulunmayan çocukları	Birbirlerinin kan veya kayın hısımı değildir	TMK m. 17, 18
Resmî nikâh olmadan birlikte yaşanan kişinin babası, annesi veya çocuğu	Kayın hısımlığı ancak resmî evlilikle doğar	Yargıtay 2. HD, K. 2024/54

DİKKAT

Günlük dilde "üvey kardeş" iki ayrı anlamda kullanılır. Yalnız anası veya yalnız babası aynı olan kardeşler, kanun bakımından kardeştir ve evlenemez (TMK m. 129/1). Eşlerin önceki evliliklerinden olan ve aralarında kan bağı bulunmayan çocuklar ise birbirinin hısımı değildir (TMK m. 17, 18).

III. Kayın Hısımlığı: Evlilik Sona Erse de Yasak Sürer

3 Kayın hısımlığı, kendisini doğuran evliliğin sona ermesiyle ortadan kalkmaz (TMK m. 18). 129/2 de bunu açıkça tekrarlar: yasak, kayın hısımlığını meydana getiren evlilik sona ermiş olsa bile geçerlidir. Bu yüzden boşanan kadın eski kayınpederiyle, boşanan erkek eski kayınvalidesiyle evlenemez. Yargıtay, bir erkeğin oğluyla evliyken boşanıp eski kayınpederiyle evlenen kadının evliliğinin 129/2 ve 145/4 uyarınca iptaline ilişkin kararı onamıştır.[4]

4 Kayın hısımlığı resmî bir evlilikle doğar. Yargıtay'ın onadığı bir kararda, bir erkekle resmî nikâh kıymadan birlikte yaşayıp ondan çocukları olan kadının daha sonra o erkeğin babasıyla resmî olarak evlenmesi, kayın hısımlığı bulunmadığı gerekçesiyle butlan sebebi sayılmamıştır.[5]

5 Karşılaştırma için: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, İngiliz hukukunda eski kayınpeder ile eski gelinin, eski eşleri ölmedikçe evlenmesini yasaklayan ve ancak kişiye özel bir parlamento kanunuyla kaldırılabilen düzenlemeyi, somut olayda evlenme hakkının (AİHS m. 12) ihlali saymıştır.[6] Mahkeme; yasağın bu ilişkilerin kurulmasını engellemediğini, bu kişiler arasındaki evlilik dışı ilişkiyi yasaklayan bir kural bulunmadığını ve yasağın bazı olaylarda kaldırılabilmesinin düzenlemenin tutarlılığını zayıflattığını dikkate almıştır.[7] Türk hukukunda 129/2'deki yasak

4 Yargıtay 2. HD, 05.05.2015, E. 2015/646, K. 2015/9195.
5 Yargıtay 2. HD, 09.01.2024, E. 2023/5729, K. 2024/54.
6 AİHM, B. ve L./Birleşik Krallık, B. No: 36536/02, 13.09.2005.
7 AİHM, B. ve L./Birleşik Krallık, B. No: 36536/02, 13.09.2005.

için kanunda bir istisna öngörülmemiştir; Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde Anayasa Mahkemesi iptal notu da yoktur.

IV. Evlat Edinmede Evlenme Yasağı

743 sayılı Kanun, evlatlık ile evlat edinen ve bunlardan biriyle diğerinin eşi arasında evlenmeyi yasaklıyordu. TBMM gerekçesine göre 4721 sayılı Kanun bu yasağı, evlat edinen ile evlatlık veya bunlardan biri ile diğerinin **altsoyu** ve eşi arasında olmak üzere genişletmiştir (TMK m. 129/3). Böylece evlatlık, evlat edinenin çocukları ve torunlarıyla da evlenemez. 6

Yargıtay'ın onadığı bir kararda, evlenenlerden biri yıllar önce diğerinin anneannesi tarafından evlat edinilmişti.[8] Yurt dışında yapılan bu evlilik, Cumhuriyet savcısının açtığı davada 129/3 ve 145/4 uyarınca mutlak butlanla batıl sayıldı. Evlatlığın kaldırılması için dava açıldığı yönündeki soyut beyan, yargılamanın bekletilmesi için yeterli görülmemiştir. Evlenme ehliyeti ve şartları, taraflardan her birinin evlenme anındaki millî hukukuna tabidir; evliliğin şekline ise yapıldığı ülkenin hukuku uygulanır (5718 sayılı MÖHUK m. 13). 7

V. Nüfus Kaydında Hısım Görünme

Uygulamadaki davaların önemli bir kısmında eşler, gerçekte hısım olmadıklarını, ancak nüfus kayıtlarının yanlış tutulduğunu ileri sürer. Yargıtay kararlarından şu ilkeler çıkar: 8

- **Kayıt düzeltme davası bekletici mesele yapılır.** Açılmış bir nüfus kaydı düzeltme veya soybağı davası, butlan davasının sonucunu etkileyeceğinden beklenmelidir.[9]
- **Süre doğru kişiye verilmelidir.** Kaydı düzeltilecek kişi sağsa davayı onun açması gerekir; eşlere verilen kesin süre geçerli sayılmaz.[10]
- **Kayıt kesin hükümle düzeltilirse engel kalkar.** Nüfus kaydı düzeltilerek hısımlığın bulunmadığı anlaşılırsa butlan davası reddedilir.[11]
- **Düzeltme davasından vazgeçilirse kayıt esas alınır.** Düzeltme davası feragatle reddedilip kesinleşince, nüfusta amca-yeğen görünen eşlerin evliliği iptal edilmiştir.[12]
- **Nüfus idaresi bu davada taraf değildir.** Nüfus idaresinin evliliğin butlanı davasında yasal hasım niteliği yoktur.[13]

8 Yargıtay 2. HD, 05.04.2023, E. 2022/11157, K. 2023/1638.
9 Yargıtay 2. HD, 22.05.2019, E. 2019/3150, K. 2019/6581.
10 Yargıtay 2. HD, 09.03.2022, E. 2022/1569, K. 2022/2209.
11 Yargıtay 2. HD, 23.11.2023, E. 2023/8560, K. 2023/5573.
12 Yargıtay 2. HD, 31.10.2024, E. 2024/4239, K. 2024/8065.
13 Yargıtay 2. HD, 23.11.2023, E. 2023/8560, K. 2023/5573.

VI. Yasağa Aykırı Evliliğin Sonuçları

Konu	Kural	Dayanak
Evlendirme memuru	Evlenmeye yasal bir engel varsa başvuruyu reddeder; ret kararına karşı mahkemeye başvurulabilir	TMK m. 137, 138
Evliliğin geçerliliği	Mutlak butlanla batıldır; hâkim kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurur	TMK m. 145/4, 156
Davacı	Cumhuriyet savcısı re'sen; ilgisi olan herkes	TMK m. 146
Savcının duruşmalara katılması	Mutlak butlan davası savcı için bir görev olduğundan duruşmalarda hazır bulunması zorunludur	Yargıtay 2. HD, K. 2022/2209
Süre	Mutlak butlan davası süreye bağlı değildir	Yargıtay HGK, K. 2020/671
Evlilik ölümle sona ermişse	Savcı re'sen dava açamaz; her ilgili butlanın karar altına alınmasını isteyebilir. Dava sağ eşe ve ölen eşin mirasçılarına yöneltilmelidir	TMK m. 147/1; Yargıtay 2. HD, K. 2017/12067
Çocuklar	Ana ve baba iyiniyetli olmasalar bile evlilik içinde doğmuş sayılır; velayet re'sen düzenlenir	TMK m. 157; Yargıtay 2. HD, K. 2015/9195
Eşler arasındaki mali sonuçlar	Mal rejimi, tazminat, nafaka ve soyadı hakkında boşanma hükümleri uygulanır	TMK m. 158

VII. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar

Durum	Sonuç	Dayanak
Kuzenler evlenmek istiyor	**129.** maddede yasak sayılmamıştır	TMK m. 129/1
Süt kardeşler evlenmek istiyor	**129.** maddede yasak sayılmamıştır	TMK m. 129
Boşanan kadın eski kayınpederiyle evlendi	Mutlak butlan	TMK m. 129/2; Yargıtay 2. HD, K. 2015/9195
Resmî nikâhsız birlikte yaşanan erkeğin babasıyla evlenme	Kayın hısımlığı yoktur; butlan sebebi sayılmadı	Yargıtay 2. HD, K. 2024/54
Evlatlık, evlat edinenin torunuyla evlendi	Mutlak butlan	TMK m. 129/3; Yargıtay 2. HD, K. 2023/1638
Nüfusta amca-yeğen görünüyorlar, gerçekte değiller	Kayıt düzeltme davası açılmalı ve sonuçlandırılmalıdır	Yargıtay 2. HD, K. 2023/5573
Ölen babanın yeni evliliğinin butlanı isteniyor	Dava sağ eşe ve ölen eşin mirasçılarına yöneltilmelidir	Yargıtay 2. HD, K. 2017/12067

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
09.01.2024 · E. 2023/5729 · K. 2024/54

Resmî nikâh olmadan birlikte yaşamak kayın hısımlığı doğurmaz

Davacı, mirasçısı olduğu bir erkeğin 2013'te resmî olarak evlendiği kadının, aslında bu erkeğin oğlu olan ağabeyiyle resmî nikâh kıymadan birlikte yaşadığını ve ondan çocukları olduğunu ileri sürmüştür. Evliliğin kadının mirastan pay alması için yapıldığını ve kamu düzenine aykırı olduğunu belirterek iptalini istemiştir. İlk derece mahkemesi, kadın ile ağabey arasında resmî bir evlilik bulunmadığından kayın hısımlığı sebebiyle butlana karar verilemeyeceğini kabul ederek davayı reddetmiştir. Bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir; Yargıtay kararı onamıştır.

> *...davalı ile ... arasında resmi bir evlilik yapılmamış olması nedeniyle kayın hısımlığı sebebiyle evliliğin mutlak butlan ile iptal edilemeyeceği gerekçesi ile davanın reddine karar verilmiştir.*

DEĞERLENDİRME Kayın hısımlığı, eşlerden biri ile diğer eşin kan hısımları arasında kurulur (TMK m. 18). Resmî evlilik yoksa bu hısımlık da yoktur ve kanunda sayılmayan bir sebeple butlana karar verilemez.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
05.05.2015 · E. 2015/646 · K. 2015/9195

Eski kayınpederiyle evlenen kadının evliliği mutlak butlanla batıldır; doğan çocuğun velayeti re'sen düzenlenir

Bir kadın, bir erkeğin oğluyla evliyken boşandı ve eski kayınpederiyle evlenmiştir. Mahkeme, eşler arasında evlenmeye engel olacak derecede kayın hısımlığı bulunduğu gerekçesiyle evliliğin mutlak butlan sebebiyle iptaline karar vermiştir. Daire, butlan kararını onamıştır. Ancak evlilik içinde doğan ergin olmayan ortak çocuğun velayetinin re'sen düzenlenmesi gerekirken bu konuda karar verilmemesini bozma sebebi saydı.

> *...davalı ...'nın, diğer davalı ...'in oğlu ile evliyken, kocasından boşanıp, kayınbabası (...) ile evlenmiş bulunmasına göre...*

DEĞERLENDİRME Kayın hısımlığı boşanmayla sona ermez (TMK m. 18). Butlan kararı verilse bile çocuk evlilik içinde doğmuş sayılır ve velayeti boşanma hükümlerine göre düzenlenir (TMK m. 157).

3 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
05.04.2023 · E. 2022/11157 · K. 2023/1638

Anneannenin evlatlığı ile torunun yurt dışında yaptığı evlilik mutlak butlanla batıl sayıldı

Evlenenlerden biri, 2004'te diğerinin anneannesi tarafından evlat edinilmişti. Taraflar 2016'da Viyana'da evlenmiştir. Başkonsolosluğun bildirimi üzerine Cumhuriyet savcısı butlan davası açmıştır. İlk derece mahkemesi, 129/3 ve 145/4 uyarınca evliliğin mutlak butlanla batıl olduğuna karar vermiştir. Davalı, aralarında doğal bir akrabalık bulunmadığını ve evlatlığın kaldırılması için dava açıldığını ileri sürmüştür. Bölge adliye mahkemesi, dosya numarası bile bildirilmeyen soyut beyanla yargılamanın bekletilemeyeceğini belirterek istinafı reddetmiştir. Nüfus idaresinin bu davada hasım gösterilmesinin gerekmediğini de belirtmiştir. Yargıtay kararı onamıştır.

> *...böyle bir dosya numarası bildirilmediğine göre soyut beyanla yargılamanın ertelenip bekletilmemesi yönündeki İlk Derece Mahkemesinin tutumunda bir hata olmadığı...*

DEĞERLENDİRME 129/3, evlatlığın evlat edinenin altsoyuyla evlenmesini de yasaklar. Evlilik yurt dışında yapılmış olsa bile, Türk vatandaşının evlenme şartları Türk hukukuna tabidir (MÖHUK m. 13).

4 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
23.11.2023 · E. 2023/8560 · K. 2023/5573

Nüfus kaydı kesin hükümle düzeltilip hısımlık bulunmadığı anlaşılırsa butlan davası reddedilir

Cumhuriyet savcısı 2006'da, 1996'da evlenen eşlerin nüfusta amca-yeğen göründüğünü belirterek evliliğin mutlak butlanla iptalini istemiştir. Mahkeme davayı kabul etmiştir. Ancak eşlerden birinin açtığı nüfus kaydı düzeltme davasında anne ve baba adı değiştirilmiş, karar 2012'de kesinleşmiş ve nüfusa işlenmişti. Daire, aralarında evlenme engeli bulunmadığı anlaşılan eşler yönünden davanın reddi gerektiğini belirtmiştir. Nüfus idaresinin davada yasal hasım niteliği bulunmadığını da belirterek kararı bozmuştur.

> *Bu durumda aralarında evlenme engeli bulunmadığı anlaşılan davalılar yönünden Mahkemece davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Hısımlık nüfus kaydına göre belirlenir; kaydın yanlış olduğunu ileri süren eşin önce kaydı kesin hükümle düzelttirmesi gerekir.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
31.10.2024 · E. 2024/4239 · K. 2024/8065

Kayıt düzeltme davasından feragat edilince nüfusta amca-yeğen görünen eşlerin evliliği iptal edildi

Cumhuriyet savcısı 2006'da, nüfus kayıtlarına göre amca-yeğen olan eşlerin evliliğinin mutlak butlanla iptalini istemiştir. Eşlerden biri, babasının nüfus kaydının hatalı olduğunu, gerçekte eşiyle yalnızca daha uzak bir akrabalık bağı bulunduğunu ileri sürerek 2018'de kayıt düzeltme davası açmıştır. Bu dava 2022'de feragat nedeniyle reddedildi ve karar 2023'te kesinleşmiştir. İlk derece mahkemesi, nüfus kayıtlarına göre eşlerin amca-yeğen olduğunu belirterek evliliğin mutlak butlan sebebiyle iptaline karar vermiştir. Bölge adliye mahkemesi istinafı reddetmiştir. Eşler temyizde, kayıt düzeltme davası açmaları için kendilerine süre verilmesi gerektiğini ileri sürmüştür; Yargıtay kararı onamıştır.

> *...davanın feragat nedeniyle reddine karar verildiği, verilen kararın 04.04.2023 tarihinde kesinleştiği, davalıların nüfus kayıtlarında amca-yeğen oldukları görüldüğünden...*

DEĞERLENDİRME Kayıt düzeltme davası açmak yetmez; dava sonuçlandırılmalıdır. Davadan vazgeçilirse mahkeme nüfus kaydını esas alır.

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
09.03.2022 · E. 2022/1569 · K. 2022/2209

Nüfusta teyze-yeğen görünen eşlerin davasında savcı duruşmalara katılmalı, kayıt düzeltme davası beklenmelidir

Nüfus kayıtlarına göre eşlerden biri, diğerinin annesinin kız kardeşiydi. Mutlak butlan davası savcılığın davanamesiyle açılmıştır. Eşler annenin nüfus kaydının yanlış olduğunu ileri sürmüştür. Mahkeme eşlere kayıt düzeltme davası açmaları için süre verdi, süresinde dava açılmadığı gerekçesiyle esas hakkında karar vermiştir. Daire, mutlak butlan davası açmak savcı için bir görev olduğundan savcılığın duruşmalara katılması sağlanmadan hüküm kurulamayacağını belirtmiştir. Kaydı düzeltilecek anne sağ olduğundan davayı onun açması gerektiğini, eşlere verilen sürenin geçerli olmadığını kabul etmiştir. Annenin sonradan açtığı kayıt düzeltme ve soybağı davasının bekletici mesele yapılması gerektiğini de belirterek kararı bozmuştur.

> *Davalılarca açıldığı belirtilen nüfus kayıt tashihine dair dava evlenmenin butlanına ilişkin davanın sonucunu etkileyeceğinden, mahkemece; nüfus kayıt tashihine yönelik davayı bekletici mesele yapılması ve bu davada hasıl olacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Savcı mutlak butlan davasının tarafıdır ve duruşmalarda bulunmalıdır. Kayıt düzeltme davasını kaydı düzeltilecek kişi açar.

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
01.11.2017 · E. 2016/19266 · K. 2017/12067

Ölen babanın evliliğinin butlanı istenirken dava, sağ eşle birlikte ölen eşin diğer mirasçılarına da yöneltilmelidir

Davacı, babasının ölümünden kısa süre önce yaptığı evliliğin 129/2 ve 145/4 uyarınca mutlak butlanla sakat olduğunu ileri sürmüştür. Evliliğin butlanının karar altına alınmasını ve iptalini istemiştir. Dava yalnız sağ kalan eşe karşı açılmıştı. Daire, sona ermiş bir evliliğin mutlak butlanının Cumhuriyet savcısı tarafından re'sen dava edilemeyeceğini, ancak her ilgilinin butlanın karar altına alınmasını isteyebileceğini hatırlatmıştır. Davanın sağ kalan eşle birlikte ölen eşin diğer mirasçılarına da yöneltilmesi gerektiğini belirterek eksik hasımla verilen kararı bozmuştur.

> *Bu davanın sağ iseler her iki eşe, eşler ölmüşse onların mirasçısına karşı açılması gerekir.*

DEĞERLENDİRME Evlilik ölümle sona ermişse davada taraf teşkili özenle sağlanmalıdır; aksi hâlde esasa girilmeden bozma kararı verilir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 17 ve 18:** Kan hısımlığı ve kayın hısımlığı.
- **TMK m. 130:** Önceki evlilik engeli.
- **TMK m. 137 ve m. 138:** Evlenme başvurusunun reddi ve itiraz.
- **TMK m. 145–147:** Mutlak butlan sebepleri, dava hakkı ve sınırları.
- **TMK m. 156–158:** Butlanın genel sonuçları, çocuklar ve eşler bakımından sonuçları.
- **TMK m. 314:** Evlat edinmenin hükümleri.
- **5718 sayılı MÖHUK m. 13:** Evlenme ehliyeti ve şartlarına uygulanacak hukuk.

MADDE

130

B. Evlenme engelleri
II. Önceki evlilik
1. Sona erdiğinin ispatı

a. Genel olarak

KANUN METNİ

Yeniden evlenmek isteyen kimse, önceki evliliğinin sona ermiş olduğunu ispat etmek zorundadır.

MADDE ÖZETİ

Yeniden evlenmek isteyen kimse, önceki evliliğinin sona ermiş olduğunu ispat etmek zorundadır (m. 130). Evlilik ölümle, kesinleşmiş boşanma veya butlan kararıyla ya da gaiplik hâlinde fesih kararıyla sona erer. Evliyken yapılan ikinci evlilik mutlak butlanla batıldır (TMK m. 145/1) ve ayrıca suçtur (TCK m. 230/1). Yurt dışında alınan boşanma kararı Türkiye'de tanınmadıkça veya nüfusa tescil edilmedikçe önceki evlilik Türk hukukunda sürer.[1] Yabancı karar sonradan tanınırsa evlilik, o kararın kesinleştiği tarihte sona ermiş sayılır.[2] Önceki evlilik butlan kararından önce sona ermişse ve ikinci evlilikteki eş iyiniyetliyse, ikinci evliliğin butlanına karar verilemez (TMK m. 147/3).

TEMEL KAVRAMLAR

Önceki evlilik engeli	Evli olan kişi, bu evlilik sona ermedikçe yeniden evlenemez. Yeniden evlenmek isteyen, önceki evliliğinin sona erdiğini ispat etmek zorundadır (TMK m. 130).
Tanıma	Yabancı mahkeme ilamının Türkiye'de kesin hüküm veya kesin delil olarak kabul edilmesi. Bunun için ilamın tenfiz şartlarını taşıdığı mahkemece tespit edilmelidir (5718 sayılı MÖHUK m. 58).
İdari tescil	Yabancı ülke makamlarının boşanma kararının, kanundaki şartlarla dış temsilcilik veya nüfus müdürlüğü aracılığıyla nüfus kütüğüne işlenmesi (5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 27/A).
İyiniyetli eş	Evlenirken diğer eşin evli olduğunu bilmeyen ve bilmesi gerekmeyen eş. İyiniyet asıldır (TMK m. 3).

1 Yargıtay 2. HD, 13.11.2014, E. 2014/14560, K. 2014/22739.
2 Yargıtay 2. HD, 14.12.2017, E. 2016/25873, K. 2017/14524.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 93 üncü maddesini karşılamaktadır. Maddenin konu ve kenar başlıkları anlaştırılmıştır. Maddede yeniden evlenmek için önceki evliliğin sona erme sebeplerinin tek tek sayılması yerine "önceki evliliğin sona ermiş olduğunu ispat etmek" şeklinde bir ifade tercih edilmiştir. Bu ifade sayesinde önceki evliliğin sona erme sebebi ne olursa olsun bunu kanıtlayan kişinin yeniden evlenebileceği ortaya konulmuştur.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 65–66*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Tekrar evlenmek isteyen kimse, vefat veya boşanma ile yahut butlan hükmü ile evliliğinin zail olduğunu ispata mecburdur.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 93 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 93	4721 sayılı Kanun m. 130
Sona erme sebepleri	Ölüm, boşanma, butlan tek tek sayılmış	Sayılmamış; "önceki evliliğin sona ermiş olduğunu ispat"
İspat yükü	Tekrar evlenmek isteyen kişi	Yeniden evlenmek isteyen kişi

Değişiklik durumu

TMK m. 130, 01.01.2002'de yürürlüğe girdiğinden bu yana **hiç değiştirilmemiştir**. Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir Anayasa Mahkemesi iptal notu da yer almamaktadır.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

1 743 sayılı Kanun, önceki evliliğin sona erme sebeplerini (ölüm, boşanma, butlan) tek tek sayıyordu. TBMM gerekçesine göre yeni metinde bu sayma yerine "önceki evliliğin sona ermiş olduğunu ispat etmek" ifadesi tercih edilmiştir. Sona erme sebebi ne olursa olsun bunu kanıtlayan kişi yeniden evlenebilir.

Önceki evliliğin sona erme biçimi	İspat konusu	Dayanak
Eşin ölümü	Ölüm; yurt dışındaki ölüm tercümeli resmî belgeyle	TMK m. 130; Yargıtay 2. HD, K. 2015/4124
Türkiye'de boşanma veya butlan	Kesinleşmiş mahkeme kararı	TMK m. 130, 156
Eşin gaipliği	Gaiplik kararı yetmez; evliliğin feshine de karar verilmelidir	TMK m. 131

Önceki evliliğin sona erme biçimi	İspat konusu	Dayanak
Yurt dışında boşanma	Kararın Türkiye'de tanınması veya nüfus kütüğüne tescili	MÖHUK m. 58; 5490 s. K. m. 27/A; Yargıtay 2. HD, K. 2014/22739

Evliliği sona eren kadın için ayrıca üç yüz günlük bekleme süresi vardır (TMK m. 132). 2

II. Evliyken Yapılan Evlilik: Mutlak Butlan ve Suç

Eşlerden birinin evlenme sırasında evli bulunması mutlak butlan sebebidir (TMK m. 145/1). Davayı Cumhuriyet savcısı re'sen açar; ilgisi olan herkes de açabilir (TMK m. 146). Yargıtay, 1996'daki evliliği sürerken 2011'de ikinci kez evlenen kişinin ikinci evliliğinin iptaline ilişkin kararı onamıştır.[3] Mirasbırakanın davacının annesiyle evliyken yaptığı evliliğin iptaline ilişkin bir başka dosyada ise istinaf başvurusunun süre yönünden reddi onanmıştır.[4] 3

İspat yükü, yeniden evlenen kişidedir. Yargıtay, ilk eşini mahkeme dışında şahitler huzurunda boşadığını ileri süren ve buna yıllar sonra gönderdiği bir ihtarnameyle dayanan kişinin, önceki evliliğinin sona erdiğini ispatlayamadığını kabul etmiştir.[5] İlk eşin ikinci evliliği baştan beri bilmesi de ikinci evliliği geçerli kılmamıştır. 4

Evli olmasına rağmen başkasıyla evlenme işlemi yaptıran kişi ile evli olduğunu bildiği biriyle evlenme işlemi yaptıran kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Bu suçlarda zamanaşımı, evlenmenin iptali kararının kesinleştiği tarihten itibaren işlemeye başlar (TCK m. 230/1, 230/2, 230/4). Aynı maddenin dinî törene ilişkin 5. ve 6. fıkraları ise Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir.[6] 5

III. Yurt Dışında Boşanma: Tanıma ve Nüfusa Tescil

Yurt dışında alınan boşanma kararı, Türkiye'de kendiliğinden hüküm doğurmaz. Yabancı ilamın kesin hüküm olarak kabulü ve ona dayanarak Türkiye'de idari bir işlem yapılması, tenfiz şartlarını taşıdığının mahkemece tespitine bağlıdır (MÖHUK m. 58/1, 58/3). Kanun ayrıca idari bir yol öngörür: yabancı ülke makamlarının boşanma, butlan veya iptal kararları kanundaki şartlarla doğrudan nüfus kütüğüne tescil edilebilir (5490 s. K. m. 27/A): 6

3 Yargıtay 2. HD, 24.10.2024, E. 2024/6203, K. 2024/7926.
4 Yargıtay 2. HD, 30.09.2024, E. 2024/7653, K. 2024/6569.
5 Yargıtay 2. HD, 26.02.2015, E. 2014/25565, K. 2015/3025.
6 AYM, 27.05.2015, E. 2014/36, K. 2015/51.

Şart	Açıklama
Başvuru	Tarafların birlikte; taraflardan biri ölmüş veya yabancıysa Türk vatandaşı olan diğer tarafın tek başına başvurusu
Kararı veren makam	Verildiği devletin kanunlarına göre konusunda yetkili adli veya idari makam
Kesinlik	Kararın usulen kesinleşmiş olması
Kamu düzeni	Türk kamu düzenine açıkça aykırı olmaması
Başvuru yeri	Yurt dışında dış temsilcilikler; yurt içinde Bakanlığın belirlediği nüfus müdürlükleri
Ret hâlinde	Tanıma, mahkemede MÖHUK hükümlerine göre istenir

7 Yargıtay kararlarından şu sonuçlar çıkar:

- **Tanınmayan karar evliliği sona erdirmez.** Yurt dışında verilen boşanma kararının tanınması için açılan davadan feragat edilmişse ilk evlilik hukuken devam eder; ikinci eşin iyiniyeti butlanı engellemez.[7]
- **Tanıma geriye etkilidir.** Tanıma kararı verilince evlilik, yabancı kararın kesinleştiği tarihte sona ermiş sayılır. İkinci evlilik bu tarihten sonra yapılmışsa butlan davası konusuz kalır.[8] Tanıma davası butlan davası açıldıktan sonra açılmış olsa da sonuç değişmez.[9]
- **Tanıma reddedilmişse ve ilk evlilik sonra ölümle sona ermişse** ikinci eşin iyiniyeti araştırılır.[10]

> **UYGULAMA NOTU**
>
> Yurt dışında boşanan kişinin, Türkiye'de veya yurt dışında yeniden evlenmeden önce boşanma kararının Türk nüfus kütüğüne işlendiğini kontrol etmesi gerekir. Kayıt yapılmamışsa idari tescil başvurusu veya tanıma davası, yeni evliliğin butlan davasıyla karşılaşmasını önler.

IV. Önceki Evlilik Sonradan Sona Erse: İyiniyetli Eşin Korunması

8 Evliyken yeniden evlenen kişinin önceki evliliği, butlan kararı verilmeden önce sona ermişse ve ikinci evlilikteki diğer eş iyiniyetliyse, ikinci evliliğin butlanına karar verilemez (TMK m. 147/3). Bu kuralın iki koşulu vardır: önceki evliliğin butlan kararından önce sona ermesi ve ikinci eşin iyiniyeti.

7 Yargıtay 2. HD, 13.11.2014, E. 2014/14560, K. 2014/22739.
8 Yargıtay 2. HD, 14.12.2017, E. 2016/25873, K. 2017/14524.
9 Yargıtay 2. HD, 23.12.2015, E. 2015/15216, K. 2015/24815.
10 Yargıtay 2. HD, 21.03.2013, E. 2012/7628, K. 2013/7832.

- İyiniyet asıldır (TMK m. 3). Yargıtay, ilk eşin butlan kararından önce yurt dışında öldüğü ve ikinci evlilikteki eşin kötü niyetinin ispatlanamadığı bir olayda davanın reddi gerektiğini belirtmiştir.[11]
- Belirleyici olan, ikinci evlilikteki diğer eşin bilgisidir. Evliyken yeniden evlenen kişinin, yabancı boşanma kararının tanınmadığını bilmesi sonucu değiştirmez.[12]
- Mahkeme iyiniyet konusunda tarafların delillerini toplamadan karar veremez.[13]
- Önceki evlilik savcının açtığı dava sürerken boşanmayla sona erdiğinde Yargıtay, davanın konusuz kaldığını kabul etmiştir; karşı oy, davanın reddi gerektiğini savunmuştur.[14]
- 147/3 uygulanmadan önce evliliklerin kuruluş ve sona erme tarihleri kesin olarak belirlenmelidir.[15]

DİKKAT

147/3 yalnız önceki evlilik **sona ermişse** uygulanır. Önceki evlilik hâlâ sürüyorsa, örneğin yurt dışındaki boşanma kararı tanınmamışsa, ikinci eşin iyiniyeti butlanı engellemez.[16]

V. Butlanın Sonuçları

Konu	Kural	Dayanak
İptal kararına kadar	Evlilik geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurur	TMK m. 156
Çocuklar	Evlilik içinde doğmuş sayılır; velayet ve kişisel ilişki de karara bağlanmalıdır	TMK m. 157; Yargıtay 2. HD, K. 2024/7926
Eşler	İyiniyetli eş kazandığı kişisel durumu korur; mal rejimi, tazminat, nafaka ve soyadında boşanma hükümleri uygulanır	TMK m. 158
Evlilik ölümle sona ermişse	Savcı re'sen dava açamaz; her ilgili butlanın karar altına alınmasını isteyebilir	TMK m. 147/1

11 Yargıtay 2. HD, 11.03.2015, E. 2014/19857, K. 2015/4124.
12 Yargıtay 2. HD, 21.03.2013, E. 2012/7628, K. 2013/7832.
13 Yargıtay 2. HD, 18.12.2012, E. 2011/20231, K. 2012/30742.
14 Yargıtay 2. HD, 09.07.2013, E. 2013/9935, K. 2013/19578.
15 Yargıtay 2. HD, 12.02.2026, E. 2025/3865, K. 2026/1618.
16 Yargıtay 2. HD, 13.11.2014, E. 2014/14560, K. 2014/22739.

VI. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar

Durum	Sonuç	Dayanak
Yurt dışında boşanan kişinin, karar Türkiye'de tanınmadan yeniden evlenmesi	Önceki evlilik Türk hukukunda sürer; ikinci evlilik butlan tehlikesiyle karşı karşıyadır	Yargıtay 2. HD, K. 2014/22739
Butlan davası açıldıktan sonra yabancı karar tanındı	Karar yabancı kararın kesinleşme tarihine etkilidir; dava konusuz kalabilir	Yargıtay 2. HD, K. 2015/24815
Eşin önceki eşinin evlenmeden önce ölmüş olmasına karşın ölümün nüfusta görünmemesi	Ölüm resmî belgeyle ispatlanmalıdır	TMK m. 130
Evlenme sırasında eşinin evli olduğunu bilmeyen kişi; önceki evliliğin sonradan sona ermesi	İyiniyetli eş için ikinci evliliğin butlanına karar verilemez	TMK m. 147/3
Eşim "mahkeme dışında boşandım" diyor	Resmî belgeyle ispatlanmadıkça önceki evlilik sürer	Yargıtay 2. HD, K. 2015/3025
Yabancı uyruklu kişi iki eşiyle Türk vatandaşlığına geçti	İkinci evlilik butlan davasıyla iptal edildi	Yargıtay 2. HD, K. 2024/7662

İÇTİHATLAR

1 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
13.11.2014 · E. 2014/14560 · K. 2014/22739

Yurt dışında alınan boşanma kararı tanınmadıkça ilk evlilik sürer; ikinci eşin iyiniyeti butlanı engellemez

Bir erkek 1978'de yurt dışında evlenmiş, bu evlilik hakkında 1986'da yabancı bir aile mahkemesi boşanma kararı vermişti. Kararın Türkiye'de tanınması için açılan davadan feragat edilmiş, karar tanınmamıştı. Erkek Türkiye'de ikinci kez evlenmiştir. Cumhuriyet savcısının re'sen açtığı davada mahkeme, ikinci eşin iyiniyetli olduğu gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Daire, boşanma kararı Türkiye'de tanınmadığından ilk evliliğin sona ermediğini belirtmiştir. İlk evliliğin hukuken devam ettiği gözetilmeden iyiniyete dayanılarak verilen ret kararını bozmuştur.

> *"İlk evliliğin hukuken devam etmekte olduğu gözetilmeden davanın kabulü yerine davalı kadının iyiniyetli olduğu gerekçesiyle reddine karar verilmesi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME 147/3'teki iyiniyet koruması, önceki evliliğin butlan kararından önce sona ermiş olmasını arar. Tanınmayan bir yabancı boşanma kararı bu koşulu sağlamaz.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
14.12.2017 · E. 2016/25873 · K. 2017/14524

Yabancı boşanma kararı sonradan tanınırsa evlilik, o kararın kesinleştiği tarihte sona ermiş sayılır

Davalı 1997'de evlenmiş, bu evlilik Türk kayıtlarında sona ermiş görünmeden 2004'te ikinci kez evlenmişti. Cumhuriyet savcısının açtığı davada mahkeme ikinci evliliğin iptaline karar vermiştir. Davalının açtığı tanıma davasında, yurt dışında 1999'da kesinleşen boşanma kararının tanınmasına karar verildi ve bu karar 2016'da kesinleşmiştir. Daire, ilk evliliğin yabancı kararın kesinleştiği 1999'da sona ermiş sayılacağını, ikinci evliliğin bundan sonra yapıldığını belirtmiştir. Davanın konusuz kaldığını ve bu yönde karar verilmesi gerektiğini kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Bu durumda davalı ... ile ...'nın evliliği tanıma ve tenfizine karar verilen hükmün kesinleştiği 20.07.1999 tarihinde sona ermiş bulunduğuna göre...*

DEĞERLENDİRME Tanıma, yabancı kararın kesinleştiği tarihe etkilidir. Butlan davası sürerken bile tanıma davası açmak sonucu değiştirebilir.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
21.03.2013 · E. 2012/7628 · K. 2013/7832

Tanınmayan yabancı boşanmanın ardından yapılan evlilikte ilk evlilik ölümle sona ermişse ikinci eşin iyiniyeti araştırılır

Türk ve Danimarka vatandaşı olan bir kişi, ilk eşinden Danimarka'da 2001'de boşanmış ve 2002'de yine orada ikinci kez evlenmişti. Danimarka boşanma kararının Türkiye'de tanınması istemi reddedilmiş ve kesinleşmişti. Kişi 2009'da ölmüştür. İlk eşin açtığı davada mahkeme ikinci evliliğin butlanına karar vermiştir. Daire, ilk evliliğin ölümle sona erdiğini, bu durumda butlan kararının ancak ikinci eşin kötü niyetli olduğu ispatlanırsa verilebileceğini belirtmiştir. Ölen kişinin kararın tanınmadığını bilmesinin önemi olmadığını, ikinci eşin bunu bilip bilmediğinin araştırılması gerektiğini kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Öyleyse davalının iyi niyetli olup olmadığı toplanan deliller çerçevesinde değerlendirilerek sonuca göre karar verilmesi gerekirken bu husus üzerinde durulmadan hüküm kurulması doğru bulunmamıştır.*

DEĞERLENDİRME 147/3'te iyiniyet, ikinci evlilikteki diğer eş bakımından aranır. Evliyken yeniden evlenen kişinin kötü niyeti bu korumayı ortadan kaldırmaz.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
18.12.2012 · E. 2011/20231 · K. 2012/30742

Ölümle sona eren ikinci evliliğin butlanı istenirken ikinci eşin iyiniyeti delillerle araştırılmalıdır

Ölen kişinin mirasçıları, ölümle sona eren ikinci evliliğin mutlak butlanla sakat olduğunun tespitini ikinci eşe karşı istemiştir. Mahkeme, ikinci eşin iyiniyetli olduğu gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Daire, iyiniyet konusunda taraflara delillerini

sunmaları için süre verilmesi ve delillerin toplanması gerektiğini belirtmiştir. Eksik incelemeyle verilen ret kararını bozmuştur.

> *...bu hususta delillerini sunmaları için taraflara süre verilmesi, gösterdikleri takdirde delillerin toplanması ve hasıl olacak sonucu uyarınca bir karar verilmesi gerekirken...*

DEĞERLENDİRME İyiniyet asıldır (TMK m. 3), ancak mahkeme tarafların bu konudaki delillerini toplamadan sonuca varamaz.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
26.02.2015 · E. 2014/25565 · K. 2015/3025

Önceki evliliğin sona erdiğini yeniden evlenen ispat eder; mahkeme dışında "boşadım" demek yetmez

Yabancı uyruklu davacı, 1972'de evlendiği kocasının, bu evlilik sürerken 1984'te Türkiye'de bir Türk vatandaşıyla evlendiğini ileri sürerek ikinci evliliğin iptalini istemiştir. Koca sonradan Türk vatandaşlığına geçmişti. Koca, ilk eşini 1984'te mahkeme dışında şahitler huzurunda boşadığını ileri sürdü ve 2006'da gönderdiği bir ihtarnameye dayanmıştır. Mahkeme davayı reddetmiştir. Daire, ihtarnamenin evliliğin boşanmayla sona erdiğini göstermediğini, yabancı devletin resmî belgesinde tarafların evli göründüğünü belirtmiştir. Yeniden evlenen kişinin önceki evliliğinin sona erdiğini ispatlayamadığını kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Davacının, davalıların evli olduklarını başından beri biliyor olması, yapılan ikinci evliliği sıhhatli duruma getirmez.*

DEĞERLENDİRME

130. madde ispat yükünü yeniden evlenene yükler. Önceki evliliğin sona erdiği resmî belgeyle ispatlanamazsa ikinci evlilik batıldır.

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
22.10.2024 · E. 2024/5354 · K. 2024/7662

İki eşiyle birlikte Türk vatandaşlığına geçen kişinin ikinci evliliği mutlak butlan sebebiyle iptal edildi

2020'de Türk vatandaşlığına alınan bir kişi, iki eşiyle birlikte nüfusa kaydedilmişti. İlk evlilik 1989'da, ikinci evlilik 2017'de yapılmıştı. Nüfus müdürlüğünün ihbarı üzerine Cumhuriyet savcısı ikinci evliliğin iptalini istemiştir. İlk derece mahkemesi, eşlerden birinin evlenme sırasında evli bulunmasının mutlak butlan sebebi olduğunu belirterek ikinci evliliğin iptaline karar vermiştir. Bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir. Yargıtay, gerekçedeki isim yanlışlığının mahallinde düzeltilebilecek maddi hata olduğunu belirterek kararı onamıştır.

> *4721 sayılı Kanun'un 145 inci maddesine göre eşlerden birinin evlenme sırasında evli bulunması halinde ikinci evliliğin mutlak butlan ile batıl olduğunun düzenlendiğini...*

DEĞERLENDİRME Karar, Türk nüfus kütüğüne iki eşle kaydedilen kişi hakkında verilmiştir. Vatandaşlığa geçişten önce yapılan evliliğe uygulanacak hukuk kararda ayrıca tartışılmamıştır.

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
12.02.2026 · E. 2025/3865 · K. 2026/1618

147/3 uygulanmadan önce evliliklerin kuruluş ve sona erme tarihleri araştırılmalıdır

Davacılar, nüfus kayıtlarında 1920'li yıllarda yapılmış birden fazla evlilik görünen kişilerle ilgili olarak bu evliliklerden birinin mutlak butlanla batıl olduğuna karar verilmesini istemiştir. Mahkeme, önceki evliliğin 1966'da ölümle sona erdiğini ve diğer eşin kötü niyetinin kanıtlanmadığını belirterek 147/3 uyarınca davayı reddetmiştir. Daire, nüfus kayıtlarına göre murisin 1922 ve 1925 tarihlerinde farklı kişilerle evlendiği görüldüğü hâlde, evlenme ve sona erme tarihleri araştırılmadan hangi evliliğin ilk evlilik olduğunun kabul edilmesini doğru bulmayarak kararı bozmuştur.

> *"...evlendiği tarihlerin ve bunlar ile olan evliliklerinin sona erme tarihlerinin araştırılarak belirlendikten sonra sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken..."*

DEĞERLENDİRME Hangi evliliğin önce kurulduğu ve ne zaman sona erdiği belirlenmeden 147/3'teki koruma uygulanamaz.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 3:** İyiniyet karinesi.
- **TMK m. 129:** Hısımlık sebebiyle evlenme yasağı.
- **TMK m. 131:** Gaiplik hâlinde evliliğin feshi.
- **TMK m. 132:** Kadın için bekleme süresi.
- **TMK m. 145–147:** Mutlak butlan sebepleri, dava hakkı ve iyiniyetli eşin korunması.
- **TMK m. 156–158:** Butlanın sonuçları.
- **5718 sayılı MÖHUK m. 58 ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 27/A:** Yabancı kararların tanınması ve nüfusa tescili.
- **TCK m. 230:** Birden çok evlilik.

MADDE

131

B. Evlenme engelleri
II. Önceki evlilik
1. Sona erdiğinin ispatı

b. Gaiplik durumunda

KANUN METNİ

(1) Gaipliğine karar verilen kişinin eşi, mahkemece evliliğin feshine karar verilmedikçe yeniden evlenemez.
(2) Kaybolanın eşi evliliğin feshini, gaiplik başvurusuyla birlikte veya ayrıca açacağı bir dava ile isteyebilir.
(3) Ayrı bir dava ile evliliğin feshi, davacının yerleşim yeri mahkemesinden istenir.

MADDE ÖZETİ

Gaipliğine karar verilen kişinin eşi, mahkemece evliliğin feshine karar verilmedikçe yeniden evlenemez (m. 131). Gaiplik kararı evliliği kendiliğinden sona erdirmez. Eş, evliliğin feshini gaiplik başvurusuyla birlikte veya ayrı bir davayla isteyebilir; ayrı dava davacının yerleşim yeri mahkemesinde açılır. Gaiplik kararı istenebilmesi için ölüm tehlikesinin üzerinden en az bir yıl veya son haberin üzerinden en az beş yıl geçmiş olmalıdır (TMK m. 33). Yargıtay'ın bir kararında gaiplik istemine sulh hukuk mahkemesinin, gaiplik nedeniyle evliliğin feshi istemine aile mahkemesinin bakacağı belirtilmiştir.[1] Ölümüne kesin gözle bakılmayı gerektiren durumlarda kaybolan kişi ise ölmüş sayılır ve fesih kararı gerekmez (TMK m. 31).

TEMEL KAVRAMLAR

Gaiplik	Ölüm tehlikesi içinde kaybolan veya uzun zamandan beri haber alınamayan kişinin ölümü hakkında kuvvetli olasılık varsa, mahkemenin bu kişinin gaipliğine karar vermesi (TMK m. 32).
Ölüm karinesi	Ölümüne kesin gözle bakılmayı gerektiren durumlar içinde kaybolan kişinin, cesedi bulunamasa bile gerçekten ölmüş sayılması (TMK m. 31).

1 Yargıtay 17. HD, 30.10.2013, E. 2013/13577, K. 2013/14556.

Evliliğin feshi | Gaipliğine karar verilen kişinin evliliğinin, eşinin istemi üzerine mahkeme kararıyla sona erdirilmesi (TMK m. 131).

Çekişmesiz yargı | İlgililer arasında uyuşmazlık bulunmayan işlerde mahkemenin hukuku uygulaması. Gaiplik kararı ve gaiplik nedeniyle evliliğin feshi bu işler arasında sayılmıştır (HMK m. 382/2-a-4, 382/2-b-2).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

Yürürlükteki Kanunun 94 üncü maddesini karşılamaktadır. Madde üç fıkra hâlinde düzenlenmiştir. 3444 sayılı Kanunla yürürlükteki 94 üncü maddeye evliliğin sona erdirilmesi hususunda getirilen yeni bir sebep "gaiplik kararını alan eşin bunu kendi istediği zamanda götürüp nüfus idaresine vermesi"dir. Bu yöntem Medenî Kanunumuzun sistemine yabancıdır. Zira Medenî Kanunumuza göre evlilik ya kendiliğinden sona erer (ölüm); ya da mahkeme kararıyla sona erdirilir (boşanma, iptal, evliliğin feshi). Bu sebeple 3444 sayılı Kanunla yapılan değişikliğin isabetli olmadığı oyçokluğuyla kabul edilmiş, madde yeniden kaleme alınmıştır.

Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 66

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

Gaipliğine hükmolunan kimsenin kocası veya karısı evlilik feshedilmedikçe evlenemez. Gaibin karı veya kocası ya gaiplik davası ile birlikte evliliğin feshini ister ya da gaiplik kararı verilip de nüfusa tescil edilmiş ise nüfus idaresine müracaat ile evliliğin feshinin tescilini talep eder. Bu tescil evliliğin feshinin tüm neticelerini hasıl eder. Evliliğin feshinin gaiplik davası ile birlikte talep edilmesi halinde boşanma hakkındaki usul burada dahi caridir.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 94 (mülga; 3444 sayılı Kanunla değişik metin)

	743 s. K. m. 94 (1926)	743 s. K. m. 94 (1988, 3444 s. K.)	4721 s. K. m. 131
Feshin biçimi	Hâkim kararıyla; gaiplik davasıyla birlikte veya ayrı dava	Gaiplik davasıyla birlikte ya da nüfus idaresine başvurarak tescille	Mahkeme kararıyla; gaiplik başvurusuyla birlikte veya ayrı dava
Usul	Boşanma hakkındaki usul uygulanır	Gaiplik davasıyla birlikte istenirse boşanma usulü uygulanır	Ayrı davada davacının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir

Değişiklik durumu

TMK m. 131, 01.01.2002'de yürürlüğe girdiğinden bu yana **hiç değiştirilmemiştir**. Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir Anayasa Mahkemesi iptal notu da yer almamaktadır.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

1 Gaiplik kararıyla ölüme bağlı haklar, gaibin ölümü ispatlanmış gibi kullanılır (TMK m. 35). Buna rağmen kanun, evliliğin bu kararla kendiliğinden sona ermesini kabul etmemiştir. Kaybolanın eşi yeniden evlenmek istiyorsa, ayrıca evliliğin feshine karar verilmesini istemelidir.

2 TBMM gerekçesine göre Medeni Kanun sisteminde evlilik ya kendiliğinden (ölümle) sona erer ya da mahkeme kararıyla (boşanma, iptal, evliliğin feshi) sona erdirilir. 1988'de 3444 sayılı Kanunla getirilen, gaiplik kararını alan eşin bu kararı nüfus idaresine vererek evliliğin feshini tescil ettirmesi yöntemi bu sisteme yabancı bulunmuş ve madde yeniden kaleme alınmıştır.

	Ölüm karinesi	Gaiplik
Koşul	Ölümüne kesin gözle bakılmayı gerektiren durumlar içinde kaybolma	Ölüm tehlikesi içinde kaybolma veya uzun süre haber alınamama; ölüm hakkında kuvvetli olasılık
Süre	Aranmaz	Ölüm tehlikesinden en az bir yıl veya son haberden en az beş yıl; ilanla en az altı ay
Belirlenme biçimi	Mülki amirin emriyle kütüğe ölü kaydı düşürülür	Mahkemenin gaiplik kararı
Evlilik	Kişi ölmüş sayıldığından evlilik ölümle sona erer	Kendiliğinden sona ermez; fesih kararı gerekir
Dayanak	TMK m. 31, 44	TMK m. 32–35, 131

II. Gaiplik Kararı İçin Şartlar

Şart	Kural	Dayanak
Başvuru hakkı	Hakları kaybolanın ölümüne bağlı olanlar; kaybolanın eşi fesih istemini gaiplik başvurusuyla birlikte ileri sürebilir	TMK m. 32, 131/2
Süre	Ölüm tehlikesinin üzerinden en az bir yıl veya son haber tarihinin üzerinden en az beş yıl	TMK m. 33
İlan	Mahkeme, bilgisi olanları usulüne göre ilanla çağırır; süre ilk ilandan başlayarak en az altı aydır	TMK m. 33
İstemin düşmesi	Kaybolan kişi ilan süresi dolmadan ortaya çıkar, haber alınır veya öldüğü tarih tespit edilirse	TMK m. 34
Yetkili mahkeme	Kişinin Türkiye'deki son yerleşim yeri; yoksa nüfusa kayıtlı olduğu yer; o da yoksa anasının veya babasının kayıtlı olduğu yer mahkemesi	TMK m. 32

Şart	Kural	Dayanak
Kararın etkisi	Ölüme bağlı haklar ölüm ispatlanmış gibi kullanılır; karar ölüm tehlikesinin gerçekleştiği veya son haberin alındığı günden itibaren hüküm doğurur	TMK m. 35

III. Evliliğin Feshinin İstenmesi

Kaybolanın eşi evliliğin feshini, gaiplik başvurusuyla birlikte veya ayrıca açacağı bir davayla isteyebilir. Ayrı açılan fesih davası, davacının yerleşim yeri mahkemesinde görülür (TMK m. 131/2, 131/3). 3

Görevli mahkeme konusunda Yargıtay'ın bir kararında, gaiplik kararının çekişmesiz yargı işi olarak sulh hukuk mahkemesinde, gaiplik nedeniyle evliliğin feshi isteminin ise aile mahkemesinde görüleceği belirtilmiştir.[2] Daire, iki istemin yargılama usulleri farklı olduğundan fesih isteminin ayrılarak aile mahkemesine gönderilmesi gerektiğini kabul etmiştir. Bir başka kararda da evliliğin feshi talebinin sulh hukuk mahkemesinin görevine girmediği belirtilmiştir.[3] Aile mahkemeleri, Türk Medeni Kanunu'nun aile hukukuna ilişkin kitabından doğan dava ve işlere bakar (4787 sayılı Kanun m. 4/1). 4

Gaiplik kararı ve gaiplik nedeniyle evliliğin feshi, çekişmesiz yargı işleri arasında sayılmıştır (HMK m. 382/2-a-4, 382/2-b-2). Yargıtay, bu istemlere ilişkin bölge adliye mahkemesi kararına karşı yapılan temyiz başvurusunu, çekişmesiz yargı kararlarının kesin olduğu gerekçesiyle reddetmiştir.[4] 5

UYGULAMA NOTU

Gaiplik davası uzun sürer: en az bir veya beş yıllık bekleme süresinin geçmiş olması gerekir, ilan süresi de en az altı aydır (TMK m. 33). Fesih istemi gaiplik başvurusuyla birlikte ileri sürülebilir. Görev konusunda mahkemeler arasında uyuşmazlık çıkabildiğinden, dava açılırken hangi istemin hangi mahkemede görüleceği baştan değerlendirilmelidir.

IV. Fesihten Sonra: Yeniden Evlenme ve Diğer Sonuçlar

Konu	Kural	Dayanak
Yeniden evlenme	Önceki evliliğin sona erdiği fesih kararıyla ispatlanır	TMK m. 130

2 Yargıtay 17. HD, 30.10.2013, E. 2013/13577, K. 2013/14556.
3 Yargıtay 17. HD, 03.04.2014, E. 2014/460, K. 2014/5097.
4 Yargıtay 2. HD, 11.10.2022, E. 2021/10384, K. 2022/7978.

Konu	Kural	Dayanak
Kadın için bekleme süresi	Evlilik sona ermişse kadın, evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün geçmedikçe evlenemez; hâkim belirli hâllerde süreyi kaldırır	TMK m. 132
Fesih kararı olmadan evlenme	Eşlerden birinin evlenme sırasında evli bulunması mutlak butlan sebebidir	TMK m. 145/1
Çocukların soybağı	Kocanın dava açma süresi geçmeden gaipliğine karar verilmişse, baba olduğunu iddia eden kişi, kocanın altsoyu, anası veya babası, öğrenmelerinden başlayarak bir yıl içinde soybağının reddi davası açabilir	TMK m. 291/1; Yargıtay 2. HD, K. 2011/11458

6 Kanunda, fesih kararından sonra kaybolan kişinin ortaya çıkması hâlinde feshedilen evliliğin kendiliğinden yeniden kurulacağına ilişkin bir hüküm yoktur. İlan süresi dolmadan ortaya çıkma ise gaiplik istemini düşürür (TMK m. 34).

V. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar

Durum	Sonuç	Dayanak
Yıllar önce kaybolan kişinin eşinin yeniden evlenmek istemesi	Önce gaiplik, sonra veya birlikte evliliğin feshi kararı alınmalıdır	TMK m. 32, 131
Eşim deniz kazasında kayboldu, cesedi bulunamadı	Ölüme kesin gözle bakılıyorsa mülki amirin emriyle ölü kaydı düşülür; evlilik ölümle sona erer	TMK m. 31, 44
Gaiplik kararı alınmış, ancak fesih istenmemiş	Evlilik sürer; yeniden evlenmek için fesih kararı gerekir	TMK m. 131/1
Gaiplik ve fesih davasında karar aleyhime çıktı	Çekişmesiz yargı kararı olduğundan bölge adliye mahkemesi kararı temyiz edilemez	Yargıtay 2. HD, K. 2022/7978
Gaip kocadan olmadığı ileri sürülen çocuklar	Baba olduğunu iddia eden kişi soybağının reddi davası açabilir	TMK m. 291/1

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY (KAPATILAN) 17. HUKUK DAİRESİ**
30.10.2013 · E. 2013/13577 · K. 2013/14556

Gaiplik istemine sulh hukuk, gaiplik nedeniyle evliliğin feshine aile mahkemesi bakar

Davacı, 30 yıl önce kimseye haber vermeden ortadan kaybolan eşinin gaipliğine ve evliliğin gaiplik nedeniyle feshine karar verilmesini istemiştir. Asliye hukuk (aile) mahkemesi, işin çekişmesiz yargı niteliğinde olduğu ve sulh hukuk mahkemesinde görüleceği gerekçesiyle görevsizlik kararı vermiştir. Sulh hukuk mahkemesi ise davanın aile mahkemesinin görev alanına girdiği gerekçesiyle görevsizlik kararı

vermiştir. Daire, gaiplik kararının kanunda çekişmesiz yargı işi olarak sayıldığını ve aksine düzenleme bulunmadıkça sulh hukuk mahkemesinin görevli olduğunu belirtmiştir. Evliliğin gaiplik nedeniyle feshi isteminin ise aile mahkemesinin görev alanına girdiğini kabul etmiştir. İki istemin yargılama usulleri farklı olduğundan yargı yerlerini ayrı ayrı belirlemiştir.

> *O halde Sulh Hukuk Mahkemesince, evliliğin gaiplik nedeniyle feshine dair talep tefrik edilmek suretiyle Aile Mahkemesine gönderilip, gaipliğe karar verilmesi istemi bakımından dava görülmeye devam edilip karar verilmesi gereklidir.*

DEĞERLENDİRME

131. madde iki istemin birlikte ileri sürülebileceğini söyler; ancak bu karara göre iki istem farklı mahkemelerin görevine girer. Bu dosyalarda sulh hukuk ve aile mahkemeleri arasında görev uyuşmazlığı çıkabilmektedir.

2 **YARGITAY 17. HUKUK DAİRESİ**
03.04.2014 · E. 2014/460 · K. 2014/5097

Evliliğin feshi talebi sulh hukuk mahkemesinin görevine girmez

Davacı, uzun süredir haber alınamayan eşinin gaipliğine ve evliliğin feshine karar verilmesini istemiştir. Asliye hukuk mahkemesi, davanın çekişmesiz yargı işi olduğu gerekçesiyle her iki talep yönünden görevsizlik kararı vermiştir. Sulh hukuk mahkemesi ise fesih talebini ayırarak bu talep yönünden görevsizlik kararı vermiştir. Fesih talebi bakımından iki ayrı görevsizlik kararı bulunduğundan dosya yargı yerinin belirlenmesi için Yargıtay'a gönderilmiştir. Daire, evliliğin feshi talebinin sulh hukuk mahkemesinin görev alanına giren işlerden olmadığını belirterek bu talep yönünden asliye hukuk mahkemesini yargı yeri olarak belirlemiştir.

> *Dava, kendisinden uzun süredir haber alınamayan eşinin gaipliğine ve evliliğin feshine karar verilmesi isteminden kaynaklanmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Karara göre fesih talebi, gaiplik isteminden farklı olarak sulh hukuk mahkemesinde görülmez.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
11.10.2022 · E. 2021/10384 · K. 2022/7978

Gaiplik ve gaiplik nedeniyle evliliğin feshine ilişkin kararlar çekişmesiz yargı kararıdır; temyiz edilemez

Davacı eş, gaipliğe ve gaiplik nedeniyle evliliğin feshine karar verilmesi istemine ilişkin davada bölge adliye mahkemesinin verdiği kararı duruşmalı olarak temyiz etmiştir. Daire, davanın çekişmesiz yargı niteliğinde olduğunu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre çekişmesiz yargı işleri hakkında verilen kararların kesin olduğunu belirterek temyiz dilekçesini reddetmiştir.

> *Dava, çekişmesiz yargı niteliğinde bulunan gaipliğe karar verilmesi ve gaiplik nedeniyle evliliğin feshi istemine ilişkindir.*

DEĞERLENDİRME Bu davalarda kanun yolu istinaf aşamasında tükenir. Deliller ilk derece ve istinaf aşamasında eksiksiz sunulmalıdır.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
04.07.2011 · E. 2011/10692 · K. 2011/11458

Kocanın gaipliğine karar verilmişse, baba olduğunu iddia eden kişinin açtığı dava soybağının reddi davasıdır

Evlilik içinde 1994 ve 1996'da doğan çocukların annesinin evliliği, 2006'da fesih kararıyla sona ermiştir. Anne üç ay sonra davacıyla evlenmiştir. Davacı, çocukların babası olduğunu ileri sürerek dava açmıştır. Mahkeme davayı babalık davası olarak nitelendirip reddetmiştir. Daire, kocanın gaipliğine karar verildiğinden davanın, baba olduğunu iddia eden kişi tarafından açılan soybağının reddi davası olduğunu belirtmiştir. Çocuklarla anne arasında dava nedeniyle menfaat çatışması bulunduğundan çocuklara kayyım atanması gerektiğini de belirterek kararı bozmuştur.

> *...gaipliğine karar verildiğine göre, dava babalık değil, baba olduğunu iddia eden kişi tarafından açılan soybağının reddi isteğine ilişkindir.*

DEĞERLENDİRME Gaiplik kararı yalnız evliliği değil soybağını da etkiler. 291. maddenin birinci fıkrası 2024'te 7531 sayılı Kanunla değiştirilmiştir; güncel metin, dava hakkı olanlar için öğrenmeden başlayan bir yıllık süre öngörür.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 31 ve 44:** Ölüm karinesi ve cesedi bulunamayan kişinin ölü kaydı.
- **TMK m. 32–35:** Gaiplik kararının şartları, usulü ve hükmü.
- **TMK m. 130:** Önceki evliliğin sona erdiğinin ispatı.
- **TMK m. 132:** Kadın için bekleme süresi.
- **TMK m. 145:** Mutlak butlan sebepleri.
- **TMK m. 291:** Diğer ilgililerin soybağının reddi davası.
- **HMK m. 382 ve 4787 sayılı Kanun m. 4:** Çekişmesiz yargı işleri ve aile mahkemesinin görevi.

MADDE

132

B. Evlenme engelleri
II. Önceki evlilik
2. Kadın için bekleme süresi

KANUN METNİ

(1) Evlilik sona ermişse, kadın, evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün geçmedikçe evlenemez.
(2) Doğurmakla süre biter.
(3) Kadının önceki evliliğinden gebe olmadığının anlaşılması veya evliliği sona eren eşlerin yeniden birbiriyle evlenmek istemeleri hâllerinde mahkeme bu süreyi kaldırır.

MADDE ÖZETİ

Evlilik sona ermişse kadın, evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün geçmedikçe evlenemez (m. 132). Bu süre uygulamada iddet müddeti olarak bilinir. Kadın doğurursa süre biter. Kadının önceki evliliğinden gebe olmadığı anlaşılırsa veya evliliği sona eren eşler yeniden birbiriyle evlenmek isterse mahkeme süreyi kaldırır. Yargıtay, gebe olduğu raporla anlaşılan ve eski eşinden başka biriyle evlenmek isteyen kadın için sürenin kaldırılmasını kanun yararına bozmuştur.[1] Süre bitmeden yapılan evlenme batıl değildir (TMK m. 154). Evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğan çocuğun babası ise kanunen eski kocadır (TMK m. 285).

TEMEL KAVRAMLAR

Bekleme süresi (iddet müddeti) — Evliliği ölüm, boşanma, butlan veya fesihle sona eren kadının yeniden evlenebilmesi için geçmesi gereken üç yüz günlük süre (TMK m. 132).

Babalık karinesi — Evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğan çocuğun babasının koca sayılması (TMK m. 285).

1 Yargıtay 2. HD, 30.11.2021, E. 2021/8858, K. 2021/8931.

Sürenin kaldırılması | Kadının gebe olmadığının anlaşılması veya eski eşlerin yeniden birbiriyle evlenmek istemesi hâlinde mahkemenin süreyi tamamen ortadan kaldırması. Çekişmesiz yargı işidir (HMK m. 382/2-b-4).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 95 inci maddesini karşılamaktadır. Maddenin "2. Müddetler" "a. Kadın için" şeklindeki konu ve kenar başlıkları "2. Kadın için bekleme süresi" şeklinde tek başlık hâline getirilmiştir. Zira bunu takip eden eski 96 ncı madde 3444 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılmış olup, artık boşanan kadın için bir cezaî bekleme süresi söz konusu olmadığından, madde bir tek bekleme süresiyle sınırlı hâle getirilmiştir. Maddenin birinci fıkrası yeniden ve daha uygun bir ifadeyle kaleme alınmıştır. Yürürlükteki 95 inci maddenin birinci fıkrasının son cümlesi ikinci fıkra hâline getirilmiştir. Maddenin son fıkrasında kadının önceki evliliğinden gebe olmadığının anlaşılması veya önceki eşiyle yeniden evlenmek istemesi hâlinde hâkime süreyi kısaltma yetkisi verilmemiş, hâkimin bu süreyi kaldırması öngörülmüştür. Zira bu iki hâlde de kadının evlenmesini engelleyen süreyi kısaltmanın bir anlamı yoktur. Bu gibi hâllerde mahkemece sürenin tamamen kaldırılması gerekir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 66*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Kocasının vefatı veya boşanma sebebiyle dul kalan yahut evliliğinin butlanına hükmedilen kadın; vefattan, boşanmadan veya butlan hükmünden itibaren üç yüz gün geçmedikçe tekrar evlenemez. Doğurmakla müddet biter. Kadının gebe kalması mümkün olmadığı veya boşanma ile ayrılmış olan karı ve koca tekrar birbirleriyle evlenmek istedikleri taktirde, hakim bu müddeti kısaltabilir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 95 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 95	4721 sayılı Kanun m. 132
Süre	Üç yüz gün	Üç yüz gün
Başlangıç	Ölüm, boşanma veya butlan hükmü	Evliliğin sona ermesi (sebebi ne olursa olsun)
Hâkimin yetkisi	Süreyi "kısaltabilir"	Süreyi "kaldırır"
Sebepler	Gebe kalmanın mümkün olmaması veya eski eşlerin yeniden evlenmek istemesi	Gebe olmadığının anlaşılması veya eski eşlerin yeniden evlenmek istemesi

Değişiklik durumu

TMK m. 132, 01.01.2002'de yürürlüğe girdiğinden bu yana **hiç değiştirilmemiştir**. Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir Anayasa Mahkemesi iptal notu da yer almamaktadır.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Kanun, evliliği sona eren kadına üç yüz günlük bir bekleme süresi öngörür. Bu süre nin, evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğan çocuğun babasını kocaya bağlayan babalık karinesiyle aynı uzunlukta olduğu görülmektedir (TMK m. 285). Erkek için böyle bir süre öngörülmemiştir. 1

Durum	Sonuç	Dayanak
Evlilik ölüm, boşanma, butlan veya fesihle sona erdi	Kadın, sona ermeden itibaren üç yüz gün geçmedikçe evlenemez	TMK m. 132/1
Kadın doğum yaptı	Süre biter	TMK m. 132/2
Kadının önceki evliliğinden gebe olmadığı anlaşıldı	Mahkeme süreyi kaldırır	TMK m. 132/3
Eski eşler yeniden birbiriyle evlenmek istiyor	Mahkeme süreyi kaldırır	TMK m. 132/3
Kadın gebe ve eski eşinden başka biriyle evlenmek istiyor	Süre kaldırılmaz	Yargıtay 2. HD, K. 2021/8931
Süre bitmeden evlenildi	Evlenmenin butlanını gerektirmez	TMK m. 154

TBMM gerekçesine göre eski Kanun hâkime süreyi kısaltma yetkisi veriyordu. Yeni metinde ise bu iki hâlde sürenin tamamen kaldırılması öngörülmüştür, çünkü kadının evlenmesini engelleyen süreyi kısaltmanın bir anlamı yoktur. 2

II. Sürenin Başlangıcı

Süre, evliliğin sona ermesinden başlar (TMK m. 132/1). Boşanmada bu, boşanma kararının kesinleştiği tarihtir. Yargıtay, boşanma kararının kesinleşmesinden birkaç hafta sonra açılan kaldırma davasını üç yüz günlük süre henüz dolmadan açılmış kabul etmiştir.[2] 3

Yurt dışında alınan boşanma kararında ise yabancı ilamın kesin hüküm etkisi, yabancı mahkeme kararının kesinleştiği andan itibaren hüküm ifade eder (5718 sayılı MÖHUK m. 59). Yargıtay, yabancı boşanma kararının kesinleştiği tarihten itibaren üç yüz gün geçtikten sonra açılan kaldırma davasında kadının hukuki yararı bulunmadığını kabul etmiştir.[3] Yabancı kararın Türkiye'de tanınması veya nüfusa tescili için bkz. TMK m. 130. 4

2 Yargıtay 2. HD, 30.11.2021, E. 2021/8858, K. 2021/8931.
3 Yargıtay 2. HD, 18.09.2008, E. 2008/11211, K. 2008/12163.

III. Bekleme Süresinin Kaldırılması Davası

Konu	Açıklama	Dayanak
Niteliği	Çekişmesiz yargı işi: "Yeniden evlenmede bekleme süresinin hâkim tarafından kaldırılması"	HMK m. 382/2-b-4
Mahkeme	Uygulamada aile mahkemesi; aile mahkemesi bulunmayan yerlerde aile mahkemesi sıfatıyla asliye hukuk mahkemesi	4787 s. K. m. 4/1; Yargıtay 2. HD, K. 2021/8931; Yargıtay 20. HD, K. 2017/525
Kaldırma sebepleri	Gebe olmadığının anlaşılması veya eski eşle yeniden evlenme isteği	TMK m. 132/3
Delil	Gebe olunmadığına ilişkin sağlık raporu	Yargıtay 2. HD, K. 2021/8931
Hukuki yarar	Üç yüz gün dolmuşsa kaldırma davası açmakta hukuki yarar yoktur	Yargıtay 2. HD, K. 2008/12163

UYGULAMA NOTU

Kaldırma davasında belirleyici delil, dava sırasında alınan ve kadının gebe olmadığını gösteren sağlık raporudur. Rapor gebeliği gösteriyorsa ve kadın eski eşinden başka biriyle evlenmek istiyorsa süre kaldırılmaz. Bu durumda doğumla süre zaten sona erer (TMK m. 132/2).

IV. Bekleme Süresi ve Çocuğun Soybağı

5 Bekleme süresinin kaldırılması veya süre bitmeden evlenilmesi, babalık karinesini ortadan kaldırmaz. Evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğan çocuğun babası kanunen eski kocadır; bu süre geçtikten sonra doğan çocuğun kocaya bağlanması, ananın evlilik sırasında gebe kaldığının ispatıyla mümkündür (TMK m. 285/1, 285/2). Kocanın gaipliğine karar verilmişse üç yüz günlük süre, ölüm tehlikesi veya son haber tarihinden işlemeye başlar (TMK m. 285/3).

- Yargıtay'ın onadığı bir kararda kadın, bekleme süresinin kaldırılması davasını kazanmış, ancak boşanmadan sonraki üç yüz gün içinde doğan üçüzler eski kocanın nüfusuna yazılmıştı.[4] Eski koca soybağının reddi davası açtı ve DNA raporuyla dava kabul edilmiştir.
- Bir başka dosyada boşanmadan kısa süre sonra doğan çocuk eski kocanın nüfusuna yazılmıştı. Anne ile biyolojik babanın açtığı dava, soybağı önce geçersiz kılınmadıkça babalık davası açılamayacağı gerekçesiyle usulden reddedildi ve karar onanmıştır.[5]

4 Yargıtay 2. HD, 19.12.2023, E. 2023/3409, K. 2023/6301.
5 Yargıtay 2. HD, 23.05.2023, E. 2023/2906, K. 2023/2613.

DİKKAT

Boşanmadan sonra doğacak çocuğun babası eski eş değilse ve doğum evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde gerçekleşirse, çocuk kanunen eski kocanın nüfusuna yazılır (TMK m. 285/1). Bu kayıt ancak soybağının reddi davasıyla değiştirilebilir. Bekleme süresinin kaldırılmış olması bu sonucu değiştirmez.

V. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar

Durum	Sonuç	Dayanak
Boşanan kadının üç yüz gün dolmadan evlenmek istemesi	Gebe olmadığını gösteren raporla kaldırma davası açılabilir	TMK m. 132/3
Eski eşimle yeniden evlenmek istiyoruz	Mahkeme süreyi kaldırır	TMK m. 132/3
Boşandıktan sonra doğum yapılması	Süre doğumla biter	TMK m. 132/2
Gebe kadının başka biriyle evlenmek istemesi	Süre kaldırılmaz; doğumla biter	Yargıtay 2. HD, K. 2021/8931
Yurt dışında boşanmada sürenin başlangıcı	Yabancı kararın kesinleştiği andan itibaren	MÖHUK m. 59; Yargıtay 2. HD, K. 2008/12163
Bekleme süresine uyulmadan evlenilmesi	Evlilik batıl değildir	TMK m. 154
Boşandıktan sonra 300 gün içinde doğan çocuğum eski eşimin nüfusuna yazıldı	Soybağının reddi davası gerekir	TMK m. 285; Yargıtay 2. HD, K. 2023/2613

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
30.11.2021 · E. 2021/8858 · K. 2021/8931

Gebe olan ve eski eşinden başka biriyle evlenmek isteyen kadın için bekleme süresi kaldırılamaz

Kadının boşanma kararı 8 Eylül 2021'de kesinleşmiştir. Kadın üç yüz günlük süre dolmadan, 28 Eylül 2021'de bekleme süresinin kaldırılması davası açmıştır. Devlet hastanesinin raporuna göre gebeydi ve duruşmada boşandığı eşinden başka biriyle evlenmek istediğini söylemiştir. Mahkeme davayı kabul ederek süreyi kaldırmıştır. Adalet Bakanlığının istemi üzerine Daire, 132. maddenin koşullarının kadın yararına gerçekleşmediğini belirterek davanın reddi gerekirken kabul edilmesini sonuca etkili olmamak üzere kanun yararına bozmuştur.

> *Davacı kadın hakkında düzenlenen ve dosya içerisinde bulunan Denizli Devlet Hastanesinin 01.10.2021 tarihli sağlık raporuna göre davacı kadının gebe olduğu ve 01.10.2021 tarihli duruşmada davacı kadının, boşandığı eşinden başka biri ile evlenmek istediğini beyan ettiği, bu nedenle Türk Medeni Kanunu'nun 132 nci maddesi koşullarının somut olayda davacı kadın yararına gerçekleşmediği sabittir.*

DEĞERLENDİRME Kaldırma sebepleri kanunda sınırlıdır: gebe olmama veya eski eşle yeniden evlenme. Gebe olan kadın için süre ancak doğumla biter.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
18.09.2008 · E. 2008/11211 · K. 2008/12163

Yabancı boşanma kararında bekleme süresi, yabancı kararın kesinleştiği tarihten başlar

Kadın, yurt dışında verilen boşanma kararının ardından bekleme süresinin kaldırılmasını istemiştir. Mahkeme davayı reddetti ve karar temyiz edilmiştir. Daire, yabancı ilamın kesin hüküm veya kesin delil etkisinin, yabancı mahkeme kararının kesinleştiği tarihten itibaren hüküm ifade ettiğini belirtmiştir. Bu tarihten itibaren üç yüz günlük süre dolduktan sonra dava açıldığından kadının dava açmakta hukuki yararı bulunmadığını kabul etti ve hükmü sonucu itibarıyla doğru bularak onamıştır.

> *...kesinleşme tarihinden itibaren 300 günlük süre (TMK.132.m.)dolduktan sonra davacı kadın tarafından bekleme süresinin kaldırılması davası açıldığından davacı kadının dava açkmakta hukuki yararı bulunmadığından...*

DEĞERLENDİRME Yabancı boşanma kararlarında süre, yabancı kararın kesinleştiği tarihten hesaplanır (MÖHUK m. 59).

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
19.12.2023 · E. 2023/3409 · K. 2023/6301

Bekleme süresi kaldırılsa bile boşanmadan sonraki 300 gün içinde doğan çocuklar eski kocanın nüfusuna yazılır

Boşanma kararı 26 Nisan 2018'de kesinleşmiştir. Kadın, çocuk sahibi olmak amacıyla bekleme süresinin kaldırılması davasını açıp kazandığını belirtmiştir. Boşanmadan sonraki üç yüz gün içinde doğan üçüzler eski kocanın nüfusuna ortak çocuk olarak yazılmıştır. Eski koca, boşanma davası sırasında ve sonrasında birliktelik yaşamadıklarını ileri sürerek soybağının reddini istemiştir. Adli Tıp raporu biyolojik babalığı reddetti ve mahkeme davayı kabul etmiştir. Bölge adliye mahkemesi istinafı reddetmiştir; Yargıtay kararı onamıştır.

> *...biyolojik babalığı reddedilen davacının davasının kabulünde usul ve esas açısından hukuka aykırı bir yön görülmediği...*

DEĞERLENDİRME Bekleme süresinin kaldırılması yalnız evlenme engelini kaldırır; babalık karinesi (TMK m. 285/1) devam eder. Karinenin çürütülmesi için soybağının reddi davası gerekir.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
23.05.2023 · E. 2023/2906 · K. 2023/2613

Bekleme süresi içinde doğan çocuk için önce eski kocayla soybağının reddi gerekir

Boşanma kararı 17 Aralık 2020'de kesinleşmiştir. Çocuk üç ay sonra doğdu ve eski kocanın nüfusuna yazılmıştır. Anne ile çocuğun biyolojik babası olduğunu söyleyen kişi, soybağının düzeltilmesini istemiştir. İlk derece mahkemesi, çocuğun bekleme süresi içinde doğduğunu ve babalık karinesinin geçerli olduğunu belirtmiştir. Soybağı geçersiz kılınmadıkça babalık davası açılamayacağını, biyolojik babanın ise babalık davası açma hakkı bulunmadığını ve soybağı reddedilirse çocuğu tanıyabileceğini belirterek davayı usulden reddetmiştir. Bölge adliye mahkemesi istinafı reddetmiştir; Yargıtay kararı onamıştır.

> *"...soybağı ilişkisi geçersiz kılınmadıkça babalık davası açılamayacağı..."*

DEĞERLENDİRME Doğru sıra, önce eski kocayla soybağının reddi, sonra tanıma veya babalık davasıdır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 130:** Önceki evliliğin sona erdiğinin ispatı.
- **TMK m. 131:** Gaiplik durumunda evliliğin feshi.
- **TMK m. 137:** Evlenme başvurusunun incelenmesi ve reddi.
- **TMK m. 154:** Bekleme süresine uymamanın butlan sebebi olmaması.
- **TMK m. 285:** Babalık karinesi.
- **HMK m. 382:** Çekişmesiz yargı işleri.
- **5718 sayılı MÖHUK m. 59:** Yabancı ilamın kesin hüküm etkisinin başlangıcı.

MADDE

133

B. Evlenme engelleri

III. Akıl hastalığı

KANUN METNİ

Akıl hastaları, evlenmelerinde tıbbî sakınca bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla anlaşılmadıkça evlenemezler.

MADDE ÖZETİ

Akıl hastaları, evlenmelerinde tıbbi sakınca bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla anlaşılmadıkça evlenemez (m. 133). 743 sayılı Kanun akıl hastalarının "asla" evlenemeyeceğini öngörüyordu; yeni Kanun bu yasağı rapor şartına dönüştürmüştür. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'na göre akıl hastalığı kural olarak kesin evlenme engelidir, ancak her akıl hastalığını kapsamaz.[1] Eşlerden birinde evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunması mutlak butlan sebebidir (TMK m. 145/3). Butlan davasında belirleyici olan, evlenme tarihindeki durumdur. Akıl hastalığı sonradan iyileşmişse bu davayı yalnız iyileşen eş açabilir (TMK m. 147/2).

TEMEL KAVRAMLAR

Akıl hastalığı	Kanunda tanımlanmamıştır. Hukuk Genel Kurulu'na göre akıl hastalıklarının hepsi ayırt etme gücünü mutlaka ortadan kaldırmaz.[2]
Resmî sağlık kurulu raporu	Kişinin evlenmesinde tıbbi sakınca bulunmadığını gösteren ve resmî bir sağlık kurulunca düzenlenen rapor (TMK m. 133).
Evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı	Evlenme sırasında bulunduğunda evliliği mutlak butlanla sakatlayan akıl hastalığı (TMK m. 145/3).
Ayırt etme gücü	Akla uygun biçimde davranma yeteneği; ayırt etme gücü olmayanlar evlenemez (TMK m. 13, 125).

1 Yargıtay HGK, 13.05.2015, E. 2015/167, K. 2015/1328.
2 Yargıtay HGK, 13.05.2015, E. 2015/167, K. 2015/1328.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Akıl hastalığının evlenme engeli oluşturmasına ilişkin hüküm, yürürlükteki Kanunda, evlenme şartlarından temyiz kudretini düzenleyen 89 uncu maddede yer almaktadır. Bu durum, akıl hastalığının, temyiz kudretini kaldırması sebebiyle evlenmeye engel oluşturacağı gibi bir anlam çıkarılmasına müsaittir. Oysa doktrinde isabetle belirtildiği üzere, temyiz kudreti açısından akıl hastalığının ayrıca belirtilmesine ihtiyaç yoktur. Akıl hastalığı, temyiz kudretini devamlı olarak kaldırmasa ve evlenme merasimi sırasında akıl hastası ayırt etme gücüne sahip bulunsa bile, neslin sağlığı açısından akıl hastalığının bir evlenme engeli oluşturması gerekebilir. Bu sebeple akıl hastalığının evlenme engeli oluşturması, evlenmenin ayırt etme gücü (temyiz kudreti) koşulundan bağımsız olarak ayrı bir maddede düzenlenmiştir. Ancak resmî sağlık kurulu raporu ile evlenmelerinde tıbbî sakınca bulunmadığı tespit edildiği takdirde akıl hastalarının evlenmesine izin verilecektir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 66*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Evlenmeye, yalnız mümeyyiz olanlar ehildir. Akıl hastalıklarından birine müptela olan kimse asla evlenemez.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 89/2 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 89/2	4721 sayılı Kanun m. 133
Kural	Akıl hastası "asla evlenemez"	Resmî sağlık kurulu raporuyla tıbbi sakınca yoksa evlenebilir
Yeri	Ayırt etme gücüne ilişkin maddede	Ayrı bir maddede, ayırt etme gücünden bağımsız

Değişiklik durumu

TMK m. 133, 01.01.2002'de yürürlüğe girdiğinden bu yana **hiç değiştirilmemiştir**. Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir Anayasa Mahkemesi iptal notu da yer almamaktadır.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

743 sayılı Kanun, akıl hastalıklarından birine yakalanmış kişinin "asla" evlenemeyeceğini öngörüyordu. Yeni Kanun bu mutlak yasağı kaldırmış ve evlenmeyi, tıbbi sakınca bulunmadığını gösteren resmî sağlık kurulu raporuna bağlamıştır. 1

TBMM gerekçesine göre eski düzenleme akıl hastalığını ayırt etme gücünü düzenleyen maddede sayıyordu ve bu durum, akıl hastalığının yalnız ayırt etme gücünü kaldırdığı için engel oluşturduğu gibi bir anlam çıkarılmasına elverişliydi. Gerekçeye göre akıl hastalığı, ayırt etme gücünü sürekli olarak kaldırmasa ve kişi tören 2

sırasında ayırt etme gücüne sahip olsa bile, neslin sağlığı açısından bir evlenme engeli oluşturabilir. Bu nedenle akıl hastalığı engeli ayrı bir maddede düzenlenmiştir.

Konu	Kural	Dayanak
Akıl hastalığı	Resmî sağlık kurulu raporuyla tıbbi sakınca olmadığı anlaşılmadıkça evlenemez	TMK m. 133
Ayırt etme gücü	Ayırt etme gücüne sahip olmayan evlenemez; rapor bu eksikliği gidermez	TMK m. 125
Herkes için sağlık raporu	Evlenme başvurusunda evlenmeye engel hastalığın bulunmadığını gösteren sağlık raporu verilir	TMK m. 136
Evlenmeden önce muayene	Evlenecek erkek ve kadın evlenmeden önce tıbbi muayeneye tabidir	1593 s. Umumi Hıfzıssıhha Kanunu m. 122
Özel sağlık hükmü	Akıl hastalığına ("marazı akliye") yakalananların nikâhı, şifa bulduğuna dair tabip raporu verilmedikçe kıyılmaz	1593 s. K. m. 123
Evlenme sırasında engel derecede akıl hastalığı	Mutlak butlan	TMK m. 145/3
Evlilik sırasında ortaya çıkan ve iyileşmesi mümkün olmayan akıl hastalığı	Boşanma sebebi olabilir	TMK m. 165

II. Evlenmeden Önce: Rapor Şartı

3 Evlenmek isteyen herkes, evlenme başvurusunda evlenmeye engel hastalığının bulunmadığını gösteren sağlık raporunu vermek zorundadır (TMK m. 136). Akıl hastası için ayrıca, evlenmesinde tıbbi sakınca bulunmadığını gösteren **resmî sağlık kurulu raporu** gerekir (TMK m. 133). Evlendirme memuru, evleneceklerden birinin evlenmeye ehil olmadığını veya evlenmeye yasal bir engel bulunduğunu anlarsa başvuruyu reddeder (TMK m. 137). Ret kararına karşı mahkemeye başvurulabilir; mutlak butlan sebeplerinden birine dayanan ret kararlarına karşı açılan davalar basit yargılama usulüyle görülür (TMK m. 138).

4 Hukuk Genel Kurulu, 133. maddenin her akıl hastalığını kapsamadığını ve raporla sakıncası bulunmadığı belgelenen kişinin evlenmesine engel olunamayacağını belirtmiştir.[3]

5 Kısıtlı bir kişinin evlenmesinde ayrıca vasinin izni gerekir (TMK m. 127).

3 Yargıtay HGK, 13.05.2015, E. 2015/167, K. 2015/1328.

III. Evlendikten Sonra: Mutlak Butlan Davası

Eşlerden birinde evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunması, evliliği mutlak butlanla sakatlar (TMK m. 145/3). Davayı Cumhuriyet savcısı re'sen, ilgisi olan herkes de açabilir (TMK m. 146). Evlilik sona ermişse savcı re'sen dava açamaz; her ilgili butlanın karar altına alınmasını isteyebilir (TMK m. 147/1). 6

İlke	Açıklama	Dayanak
Bakılacak an	Evlenme tarihindeki durum; evlenmeden önce veya sonra alınan raporlar bu tarihteki durumu göstermiyorsa yetmez	Yargıtay HGK, K. 2015/1328; Yargıtay 2. HD, K. 2019/11719
Delil	Tüm tedavi kayıtları getirtilerek Adli Tıp Kurumu ilgili ihtisas kurulundan rapor alınır	Yargıtay HGK, K. 2018/1717
Rapor hastalığın evlenme tarihinde bulunduğunu gösteriyorsa	Mutlak butlana karar verilir	Yargıtay 2. HD, K. 2019/11916
Süre	Mutlak butlan davası süreye tabi değildir	Yargıtay HGK, K. 2018/1717
Hastalık iyileşmişse	Davayı yalnız iyileşen eş açabilir	TMK m. 147/2; Yargıtay 2. HD, K. 2020/5067
İptal kararına kadar	Evlilik geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurur	TMK m. 156

DİKKAT

Evlenmeden yıllar önce vesayet dosyasında alınan bir rapor, kişinin evlenme tarihindeki durumunu göstermez. Hukuk Genel Kurulu, yalnız böyle bir rapora dayanılarak verilen iptal kararını bozmuştur.[4] Butlan davasında evlenme tarihine ilişkin tıbbi değerlendirme mutlaka istenmelidir.

IV. Engelli Hakları Sözleşmesi ve Evlenme Hakkı

Hukuk Genel Kurulu'nun aktardığı üzere, Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme, evlilik çağına gelmiş engellilerin evlenme ve aile kurma hakkının tanınmasını öngörür.[5] Kurul, otuz yıl önce evlenen ve sonradan kısıtlanan eşlerle ilgili bu davada, sözleşmenin TMK'nın evlenmenin butlanına ilişkin hükümlerini bertaraf edici nitelikte olmadığını oy çokluğuyla kabul etmiştir. Kurula göre ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin irade açıklamaları hukuki sonuç doğurmaz. 7

4 Yargıtay HGK, 13.05.2015, E. 2015/167, K. 2015/1328.
5 Yargıtay HGK, 15.11.2018, E. 2017/2672, K. 2018/1717.

V. Butlan ile Boşanmanın Ayrımı

	Mutlak butlan (TMK m. 145/3)	Akıl hastalığı sebebiyle boşanma (TMK m. 165)
Hastalığın zamanı	Evlenme sırasında bulunmalı	Evlilik sırasında ortak hayatı çekilmez kılmalı
Rapor	Evlenme tarihindeki durumu gösteren tıbbi değerlendirme	Hastalığın geçmesine olanak bulunmadığını gösteren resmî sağlık kurulu raporu
Davacı	Savcı ve ilgisi olan herkes; iyileşmişse yalnız iyileşen eş	Diğer eş
Süre	Yok	**165.** maddede özel süre öngörülmemiştir

8 Uygulamada davalar çoğu zaman terditli açılır: önce butlan, butlan koşulları yoksa boşanma istenir.[6]

VI. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar

Durum	Sonuç	Dayanak
Şizofreni veya bipolar bozukluk tanılı kişi evlenmek istiyor	Tıbbi sakınca bulunmadığını gösteren resmî sağlık kurulu raporuyla evlenebilir	TMK m. 133
Eşin evlenirken akıl hastalığını diğer eşten saklaması	Hastalık evlenmeye engel derecedeyse mutlak butlan; değilse altı ay ve beş yıllık süreler içinde yanılma veya aldatmaya dayanan iptal ya da boşanma değerlendirilir	TMK m. 145/3, 149/2, 150/2, 152, 165
Eşimin hastalığı tedaviyle geçti	Mutlak butlan davasını yalnız iyileşen eş açabilir	TMK m. 147/2; Yargıtay 2. HD, K. 2020/5067
Otuz yıllık evlilikte butlan davası açıldı	Süre engeli yoktur; evlenme tarihindeki durum Adli Tıp raporuyla belirlenir	Yargıtay HGK, K. 2018/1717
Elimde yalnız evlenmeden önceki vesayet raporu var	Evlenme tarihindeki durumu göstermediği için tek başına yetmez	Yargıtay HGK, K. 2015/1328

6 Yargıtay HGK, 15.11.2018, E. 2017/2672, K. 2018/1717; Yargıtay 2. HD, 03.12.2019, E. 2019/4181, K. 2019/11916.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
13.05.2015 · E. 2015/167 · K. 2015/1328

Her akıl hastalığı evlenme engeli değildir; engel, evlenme tarihindeki durumu gösteren tıbbi değerlendirmeyle belirlenir

Koca boşanma davası açmıştır. Kadın karşı davasında kocanın evlenme sırasında akıl hastası olduğunu ileri sürerek evliliğin mutlak butlanla iptalini istemiştir. Yerel mahkeme, evlenmeden önce, 2001'de vesayet dosyasında alınan sağlık kurulu raporuna dayanarak evliliğin iptaline karar vermiştir. Özel Daire kararı bozdu, yerel mahkeme direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu, akıl hastalığının kural olarak kesin evlenme engeli olduğunu, ancak bu engelin her akıl hastalığını kapsamadığını belirtmiştir. Evlenmeden önce alınan raporun evlenme tarihindeki durumu göstermediğini, bu tarihte ayırt etme gücünün ve evlenmeye engel akıl hastalığının bulunup bulunmadığının tıbben belirlenmesi gerektiğini kabul ederek direnme kararını bozmuştur.

> *Mevcut akıl hastalığının evlenme bağlamında herhangi bir sakınca doğurmayacağı resmi sağlık kurulu raporuyla belgelendiği takdirde, bu hastalığa yakalanmış olan bir kişinin evlenmesine engel bulunmamaktadır.*

DEĞERLENDİRME

133. madde akıl hastalarını evlenmekten tümüyle yasaklamaz. Butlan davasında da bakılacak an, evlenme tarihidir.

2 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
15.11.2018 · E. 2017/2672 · K. 2018/1717

Engelli Hakları Sözleşmesi, evlenmenin butlanına ilişkin TMK hükümlerini ortadan kaldırmaz

Eşler 1979'da evlenmiş ve otuz yıl birlikte yaşamıştı. Evlilikten sonra ikisi de akıl zayıflığı sebebiyle kısıtlanmıştır. Kadın, evliliğin mutlak butlanla iptalini, bu olmazsa boşanmayı istemiştir. İlk derece mahkemesi, otuz yıl sonra açılan davanın iyiniyet kurallarıyla bağdaşmadığını ve Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'ye göre evliliğin engellilerin insan hakkı olduğunu belirterek davayı reddetti ve bozmaya direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu, sözleşmenin TMK'nın butlan hükümlerini bertaraf edici nitelikte olmadığını belirtmiştir. Davalının evlenme tarihindeki durumunun, askerlik belgeleri, doktor raporları ve reçeteler dahil tüm kayıtlar getirtilerek Adli Tıp Kurumu raporuyla belirlenmesi gerektiğini ve mutlak butlan davasının süreye tabi olmadığını kabul ederek direnme kararını oy çokluğuyla bozmuştur.

> *Bu noktada engellilerin tüm insan hak ve özgürlüklerinden tam ve eşit bir şekilde yararlandırılmasını teşvik ve temin amaçlı getirilen bu sözleşmenin TMK'nın evlenmenin butlanı ile ilgili hükümlerini bertaraf edici nitelikte olmadığı anlaşılmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Kurul görüşmelerinde, otuz yıllık evlilikte butlan davasının iyiniyetle bağdaşmadığı ve sözleşmenin göz ardı edilemeyeceği görüşü ileri sürülmüş, ancak çoğunlukça benimsenmemiştir.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
22.10.2020 · E. 2020/4574 · K. 2020/5067

Akıl hastalığı iyileşmişse mutlak butlan davasını yalnız iyileşen eş açabilir

Koca, eşinin evlenme sırasında akıl hastası olduğunu ileri sürerek evliliğin mutlak butlan sebebiyle iptalini istemiştir. Dosyadaki raporlar birbiriyle çelişkiliydi; bir raporda kadının uzun süredir şizofreni tanısıyla tedavi gördüğü ve hastalığının remisyonda olduğu belirtilmişti. Daire, raporların yetersiz olduğunu belirtmiştir. Hastalığın iyileşmiş olması veya ayırt etme gücünün sonradan kazanılması hâlinde dava hakkının yalnız o eşe ait olacağını hatırlatmıştır. Kadının evlenme tarihindeki durumunun tüm kayıtlarla Adli Tıp Kurumu raporuyla belirlenmesi gerektiğini kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Bu hallerde dava hakkı, sonradan iyileşen eşe aittir (TMK. m. 147/2).*

DEĞERLENDİRME Remisyon bildiren bir rapor, hastalığın iyileşip iyileşmediğinin araştırılmasını gerektirir. Bu araştırma, dava hakkının kime ait olduğunu belirler.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
03.12.2019 · E. 2019/4181 · K. 2019/11916

Sağlık kurulu raporu hastalığın evlenme tarihinde de bulunduğunu gösteriyorsa mutlak butlana karar verilir

Koca, evliliğin butlan nedeniyle iptalini, bu olmazsa boşanmayı istemiştir. İlk derece mahkemesi butlan koşullarının bulunmadığını kabul ederek yalnız boşanma istemi hakkında karar verdi ve onu da reddetmiştir; bölge adliye mahkemesi istinafı reddetmiştir. Daire, kadının akıl hastalığı veya akıl zayıflığı sebebiyle kısıtlandığını tespit etmiştir. Sağlık kurulu raporunda kadında hafif derecede mental retardasyon ve organik olmayan psikoz bulunduğunun ve rahatsızlığın evlilik tarihinde mevcut olduğunun belirtildiğini gözeterek kararı bozmuştur.

> *Bu itibarla, davacı erkeğin davasının kabulü ile evliliğin mutlak butlan nedeniyle iptaline hükmedilecek yerde, yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiş ve kararın bozulmasını gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Raporun, hastalığın evlenme tarihinde de bulunduğunu açıkça belirtmesi belirleyicidir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 125:** Evlenmede ayırt etme gücü.
- **TMK m. 127:** Kısıtlının evlenmesinde yasal temsilcinin izni.
- **TMK m. 136–138:** Evlenme başvurusundaki belgeler, başvurunun reddi ve itiraz.

- **TMK m. 145–147:** Mutlak butlan sebepleri, dava hakkı ve sınırları.
- **TMK m. 165:** Akıl hastalığı sebebiyle boşanma.
- **1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu m. 122–123:** Evlenmeden önce tıbbi muayene ve hastalık hâlinde evlenme yasağı.

EVLENME BAŞVURUSU VE TÖRENİ

Üçüncü Ayırım · m. 134–144

Evlenme Başvurusu ve Töreni başlıklı ayırım, Türk Medeni Kanunu'nun 134–144. maddelerini kapsamaktadır. Bu ciltte yer alan maddeler ve özleri aşağıda gösterilmiştir.

Madde	Kenar başlığı	Özü
m. 134	Başvuru makamı	Birbiriyle evlenecek erkek ve kadın, içlerinden birinin oturduğu yerdeki evlendirme memurluğuna birlikte başvurur
m. 135	Şekli	Evlenme başvurusu, evlenecekler tarafından yazılı veya sözlü olarak yapılır
m. 136	Belgeler	Evlenecek erkek ve kadından her biri, evlendirme memurluğuna dört tür belge vermek zorundadır
m. 137	Başvurunun incelenmesi ve reddi	Evlendirme memuru, evlenme başvurusunu ve eklenmesi gereken belgeleri inceler; bir eksiklik görürse bunu tamamlar veya tamamlattırır
m. 138	Redde itiraz ve yargılama usulü	Evleneceklerden her biri, evlendirme memurunun ret kararına karşı mahkemeye başvurabilir
m. 139	Evlenme izni	Evlendirme memuru, evlenme koşullarının bulunduğunu tespit ederse veya ret kararı mahkemece kaldırılırsa, evleneceklere evlenme gün ve saatini bildirir ya da isterlerse evlenme izni belgesini verir
m. 140	Evlenmenin yapılamaması	Evlenme koşullarının bulunmadığı anlaşılırsa veya belgelerin verilmesinden başlayarak altı ay geçerse, evlendirme memuru evlenme törenini yapamaz
m. 141	Tören yeri	Evlenme töreni, evlendirme dairesinde, evlendirme memurunun ve ayırt etme gücüne sahip ergin iki tanığın önünde açık olarak yapılır
m. 142	Törenin şekli	Evlendirme memuru, evleneceklerden her birine birbiriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorar; evlenme, tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri anda oluşur
m. 143	Aile cüzdanı ve dinî tören	Evlenme töreni biter bitmez evlendirme memuru eşlere bir aile cüzdanı verir; aile cüzdanı gösterilmeden evlenmenin dinî töreni yapılamaz ve evlenmenin geçerli olması dinî törenin yapılmasına bağlı değildir
m. 144	Yönetmelik	Evlenme işlemi, evlenme kütüğü, evlenmeye ilişkin yazışma ve evlenmeyle ilgili diğer konular yönetmelikle düzenlenir

MADDE

134 A. Başvuru I. Başvuru makamı

KANUN METNİ

(1) Birbiriyle evlenecek erkek ve kadın, içlerinden birinin oturduğu yer evlendirme memurluğuna birlikte başvururlar.
(2) Evlendirme memuru, belediye bulunan yerlerde belediye başkanı veya bu işle görevlendireceği memur, köylerde muhtardır.

MADDE ÖZETİ

Birbiriyle evlenecek erkek ve kadın, içlerinden birinin oturduğu yerdeki evlendirme memurluğuna birlikte başvurur (m. 134). Evlendirme memuru, belediye bulunan yerlerde belediye başkanı veya bu işle görevlendireceği memur, köylerde muhtardır. Uygulamada 2020'nin sonundan beri yerleşim yeri şartı aranmamakta, başvuru muhtarlıklar dışında herhangi bir evlendirme memurluğuna yapılabilmektedir (İçişleri Bakanlığı duyurusu, 29.12.2020). Nüfus Hizmetleri Kanunu, İçişleri Bakanlığına nüfus müdürlüklerine, dış temsilciliklere ve 2017'den beri il ve ilçe müftülüklerine de evlendirme memurluğu yetkisi verme imkânı tanır; eşlerden biri yabancıysa belediye evlendirme memurlukları ile nüfus müdürleri yetkilidir (5490 s. K. m. 22). Evlenmenin kurulması için evlenecek kişilerin yetkili memur önünde karşılıklı evlenme iradelerini açıklamaları gerekir. Yargıtay, muhtarın mühürlü ve imzalı evlenme kaydına karşı nikâhın tarafların gıyabında kıyıldığı iddiası ispatlanamadığı için yokluk kararını bozmuştur.[1]

TEMEL KAVRAMLAR

Evlendirme memuru	Evlenme başvurusunu alan, inceleyen ve evlenme törenini yapan yetkili kişi: belediye başkanı veya görevlendirdiği memur, köylerde muhtar (TMK m. 134/2).
Evlendirme memurluğu	İl nüfus ve vatandaşlık müdürlükleri, nüfus müdürlükleri, dış temsilcilikler, il ve ilçe müftülükleri (5490 s. K. m. 22/2).

1 Yargıtay 2. HD, 21.11.2023, E. 2022/7824, K. 2023/5440.

yetkisi verilebilen makamlar	
Başvuru	Evleneceklerin, içlerinden birinin oturduğu yerdeki evlendirme memurluğuna birlikte ve yazılı veya sözlü olarak yaptığı evlenme istemi (TMK m. 134, 135).
Evliliğin yokluğu	Kurucu unsurlarından biri eksik olan evliliğin hiç kurulmamış sayılması. Kurucu unsurlar; evlenmenin ayrı cinsten kişiler arasında, evlendirme memuru önünde, karşılıklı sözlü irade açıklamasıyla yapılmasıdır.[2]

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 97 nci maddesini karşılamaktadır. Yürürlükteki metnin "Evlenmenin ilânı ve akdi" şeklindeki üçüncü ayırım başlığı, "Evlenme başvurusu ve töreni" şeklinde değiştirilmiştir. Maddenin konu ve kenar başlıkları içeriğiyle uyumlu olacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Maddede birbiriyle evlenecek erkek ve kadının içlerinden birinin oturduğu yerdeki evlendirme memurluğuna birlikte başvurmaları öngörülmüştür. Bununla erkeğin yerleşim yerinin bulunduğu yer evlendirme memurluğuna başvurulması koşulundan vazgeçilmiş, gerek erkeğin gerek kadının oturduğu yerdeki evlendirme memurluğuna başvurulması yeterli görülmüştür. Maddenin ikinci fıkrasında evlendirme memurluğu görevinin belediye bulunan yerlerde belediye başkanı veya onun bu işle görevlendirdiği memuruna, köylerde ise muhtara ait olduğu hükme bağlamıştır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 67*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Birbiriyle evlenecek erkek ve kadın, evlenme kararlarını, belediye reisine veya reisin evlenme işlerine memur ettiği belediye dairesindeki vekiline ve köylerde ihtiyar heyetine beyan edince, bu karar ilan olunur. İlan müddeti onbeş gündür. (...) Beyan için evlenecek erkeğin ikametgahı belediyesine müracaat olunur.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 97–98 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 97–98	4721 sayılı Kanun m. 134
Başvuru yeri	Evlenecek erkeğin ikametgâhındaki belediye	Evleneceklerden birinin oturduğu yerdeki evlendirme memurluğu
Köylerde	İhtiyar heyeti	Muhtar
İlan	Evlenme kararı on beş gün ilan edilirdi	İlan sistemi yoktur

Değişiklik durumu

TMK m. 134, 01.01.2002'de yürürlüğe girdiğinden bu yana **hiç değiştirilmemiştir**. Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir Anayasa Mahkemesi iptal notu da yer almamaktadır. Evlendirme yetkisi verilebilecek makamlar ise

2 Yargıtay 2. HD, 17.09.2024, E. 2023/9264, K. 2024/5938.

5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 22. maddesinde düzenlenmiş; müftülükler 2017'de 7039 sayılı Kanunla eklenmiştir.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Başvuru yeri	Kanuna göre evleneceklerden birinin oturduğu yerdeki evlendirme memurluğuna; 2020 genelgesinden beri uygulamada yerleşim yeri şartı aranmaz (muhtarlıklar hariç)	TMK m. 134/1; İçişleri Bakanlığı duyurusu (29.12.2020)
Başvuru biçimi	Birlikte; yazılı veya sözlü	TMK m. 134/1, m. 135
Belediye bulunan yerlerde memur	Belediye başkanı veya görevlendireceği memur	TMK m. 134/2; 5490 s. K. m. 22/2
Köylerde memur	Muhtar	TMK m. 134/2; 5490 s. K. m. 22/2
Yetki verilebilen diğer makamlar	İl nüfus ve vatandaşlık müdürlükleri, nüfus müdürlükleri, dış temsilcilikler, il ve ilçe müftülükleri	5490 s. K. m. 22/2
Eşlerden biri yabancıysa	Belediye evlendirme memurlukları ile nüfus müdürleri yetkilidir	5490 s. K. m. 22/2

1 TBMM gerekçesine göre 743 sayılı Kanun'daki, başvurunun evlenecek erkeğin yerleşim yerindeki belediyeye yapılması koşulundan vazgeçilmiş; kadının veya erkeğin oturduğu yerdeki evlendirme memurluğuna başvurmak yeterli görülmüştür.

2 İçişleri Bakanlığının 29 Aralık 2020 tarihli duyurusuna göre Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, 81 il valiliğine gönderdiği genelgeyle evlenmek isteyen çiftlerin yerleşim yeri ve diğer adres şartı aranmaksızın herhangi bir evlendirme memurluğuna başvurabilmesini sağlamıştır; muhtarlıklara yapılan başvurular bunun dışındadır (İçişleri Bakanlığı duyurusu). Evlenme engelleri Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi (MERNİS) ve Kimlik Paylaşımı Sistemi üzerinden kontrol edilir.

3 Müftülüklere evlendirme memurluğu yetkisi verilebilmesi, 19 Ekim 2017 tarihli ve 7039 sayılı Kanunla Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 22. maddesine eklenmiştir (5490 s. K. m. 22/2). Bu yetkiyle yapılan evlenme de resmî nikâhtır; dinî törenle karıştırılmamalıdır (TMK m. 143).

II. Yetkili Memur Önünde Evlenme

Evlenme, evlendirme memurunun evleneceklerin her birine birbiriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorması ve tarafların olumlu sözlü cevap vermesiyle oluşur (TMK m. 142). Evlendirmeye yetkili memur önünde yapılmış bir evliliğin, kanunun diğer şekil kurallarına uyulmaması sebebiyle butlanına karar verilemez (TMK m. 155). 4

- Yargıtay, köy muhtarının imzalayıp mühürlediği ve tarafların evlenmek istediklerini beyan ettiklerini gösteren evlendirme kütük defteri kaydına karşı, nikâhın tarafların gıyabında kıyıldığı iddiasının ispatlanamadığını belirterek yokluk kararını bozmuştur.[3] Kararda, tanık bulunmamasının da tek başına evliliği geçersiz kılmadığı belirtilmiştir. Bozmadan sonra verilen karar da onanmıştır.[4]
- Belde belediyesinin evlendirme memurunun 2006'da, beldede oturmayan kişileri 134. maddeye aykırı olarak evlendirmesinin sahtecilik sayılamayacağı, somut olayda görevi kötüye kullanma suçunun unsurlarının da oluşmadığı ve eylemin disiplin soruşturmasına konu olabileceği kabul edilmiştir.[5]
- Evlenme izin belgesinin dosyada bulunmadığı ve evliliğin nüfusa işlenmediği iddiası, kurucu unsurlardan biri olmadığı için yokluk sonucu doğurmamıştır.[6]

DİKKAT

İmam nikâhı veya başka bir dinî tören, evlendirme memuru önünde yapılan resmî evlenmenin yerine geçmez. Evlenmenin geçerli olması dinî törenin yapılmasına bağlı değildir; aile cüzdanı gösterilmeden dinî tören yapılamaz (TMK m. 143).

III. Yabancılarla ve Yurt Dışında Evlenme

Durum	Kural	Dayanak
Türkiye'de eşlerden biri yabancı	Belediye evlendirme memurlukları ile nüfus müdürleri yetkilidir	5490 s. K. m. 22/2
Yurt dışında Türk vatandaşının evlenmesi	Dış temsilciliklere evlendirme yetkisi verilebilir	5490 s. K. m. 22/2
Evlenmenin şekli	Evliliğin yapıldığı ülkenin hukukuna tabidir	5718 s. MÖHUK m. 13/2
Evlenme ehliyeti ve şartları	Taraflardan her birinin evlenme anındaki millî hukukuna tabidir	5718 s. MÖHUK m. 13/1

3 Yargıtay 2. HD, 21.11.2023, E. 2022/7824, K. 2023/5440.
4 Yargıtay 2. HD, 10.09.2024, E. 2024/6056, K. 2024/5610.
5 Yargıtay CGK, 21.01.2020, E. 2016/962, K. 2020/15.
6 Yargıtay 2. HD, 17.09.2024, E. 2023/9264, K. 2024/5938.

Durum	Kural	Dayanak
Türkiye'de farklı uyruklu iki yabancı	Yetkili Türk evlendirme memuru önünde evlenebilir	Evlendirme Yönetmeliği m. 12
Türkiye'de aynı devletin vatandaşı iki yabancı	Millî kanunları yetki veriyorsa kendi devletlerinin Türkiye'deki temsilcilikleri önünde veya yetkili Türk makamları önünde evlenebilir	Yön. m. 12
Yurt dışında iki Türk vatandaşı	Mahalli mevzuat tanıyorsa büyükelçi, başkonsolos veya yetkilendirilen görevli önünde; fahri konsolosların evlendirme yetkisi yoktur	Yön. m. 10
Yurt dışında yabancı makam önünde	Türk vatandaşları veya bir Türk vatandaşı ile bir yabancı, bulundukları ülkenin yetkili makamları önünde evlenebilir	Yön. m. 11

5 Yargıtay, farklı ülkelerin vatandaşı iki kişinin Türkiye'deki bir yabancı başkonsoloslukta yaptığı ileri sürülen evliliğin yokluğunun tespiti istemini, konsolosluğun arşivinde bu evliliğe ilişkin kayıt bulunmadığını bildirmesi üzerine belgenin gerçekten düzenlenip düzenlenmediği araştırılmadan sonuçlandırılamayacağını belirterek bozmuştur.[7]

IV. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar

Durum	Sonuç	Dayanak
Nikâh başvurusunun yapılabileceği yer	2020 genelgesinden beri yerleşim yerinden bağımsız olarak herhangi bir evlendirme memurluğunda (muhtarlıklar hariç)	TMK m. 134/1; İçişleri Bakanlığı duyurusu (29.12.2020)
Köyde nikâhı kıyacak görevli	Muhtar	TMK m. 134/2
Müftülükte resmî nikâh kıyılması	Bakanlık il ve ilçe müftülüklerine evlendirme memurluğu yetkisi verebilir	5490 s. K. m. 22/2
Yabancı biriyle evleneceğim	Belediye evlendirme memurlukları ve nüfus müdürleri yetkilidir	5490 s. K. m. 22/2
Nikâh defterinde imzalar eksik	Tek başına yokluk sonucu doğurmaz; iddiayı ileri süren ispat eder	Yargıtay 2. HD, K. 2023/5440
Nikâhımız nüfusa işlenmemiş	Kurucu unsurlar varsa evlilik yok hükmünde değildir	Yargıtay 2. HD, K. 2024/5938

7 Yargıtay 2. HD, 29.02.2016, E. 2015/21374, K. 2016/3634.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
21.11.2023 · E. 2022/7824 · K. 2023/5440

Muhtarın mühürlü ve imzalı evlenme kaydına karşı "gıyabımızda nikâh kıyıldı" iddiası ispatlanmalıdır

Eşler 1985'te imam nikâhıyla birlikte yaşamaya başlamış, 1989'da köy muhtarlığında resmî nikâhları kıyılmış ve evlilik nüfusa tescil edilmişti. İki çocukları vardı ve 32 yıl birlikte yaşamışlardı. Erkek 2021'de, nikâh sırasında kendilerinin muhtarlığa gitmediğini ve nikâhın gıyaplarında kıyıldığını ileri sürerek evliliğin yokluğunun tespitini istemiştir. Köy evlendirme kütük defterinde tarafların bilgileri ve fotoğrafları ile evlenmek istediklerini beyan ettikleri yazılıydı. Kayıt muhtar tarafından imzalanıp mühürlenmişti, ancak tarafların ve tanıkların imza yerleri boştu. İlk derece mahkemesi yokluğa karar verdi, bölge adliye mahkemesi istinafı reddetmiştir. Daire, evlenmenin kurulması için evlendirme memuru önünde karşılıklı irade açıklamasının gerekli ve yeterli olduğunu, şekil kurallarına uyulmamasının butlan sebebi olmadığını belirtmiştir. Resmî belgeye karşı gıyapta nikâh iddiasının ispatlanamadığını kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Keza, 4721 sayılı Kanun'un 155 inci maddesi uyarınca da evlendirmeye yetkili memur önünde yapılmış bir evliliğin kanunun diğer şekil şartlarına uyulmaması sebebiyle butlanına karar verilemeyeceği gibi, evlilik akti sırasında şahit bulunmaması da tek başına evlilik akdini geçersiz kılmaz.*

DEĞERLENDİRME Evlendirme memurunun mühür ve imzasını taşıyan kayıt resmî belgedir. Aksini iddia eden, bunu ispatlamak zorundadır (TMK m. 6).

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.09.2024 · E. 2023/9264 · K. 2024/5938

Evlenme izin belgesinin eksikliği veya evliliğin nüfusa işlenmemesi evliliği yok hükmünde kılmaz

Evlenme sırasında hem Türk hem Alman vatandaşı olan erkek, evlendikten kısa süre sonra Türk vatandaşlığından çıkmıştır. Çifte vatandaş olduğu için Türk hukukuna uygun evlenme izin belgesi alamadığını, evlenme dosyasında bu belgenin bulunmadığını ve evliliğin nüfusa işlenmediğini ileri sürerek evliliğin yokluğunun tespitini, bu olmazsa iptalini istemiştir. İlk derece mahkemesi, evliliğin kurucu unsurlarının evlenmenin ayrı cinsten kişiler arasında, evlendirme memuru önünde ve karşılıklı sözlü irade açıklamasıyla yapılmasından ibaret olduğunu belirtmiştir. İleri sürülen sebeplerin hiçbirinin kurucu unsur olmadığını ve dosyada evlenme izin belgesinin de bulunduğunu belirterek yokluk istemini reddetmiştir; iptal istemi de ispatlanamadığı için reddedilmiştir. Bölge adliye mahkemesi istinafı reddetti, Yargıtay kararı onamıştır.

> *...evliliğin kurucu unsurları olarak sayılan "evlenmenin ayrı cinsten kişiler arasında yapılmış olması", "evlendirme memuru önünde yapılması", "tarafların*

karşılıklı ve sözlü iradelerini açıklamaları" hususlarından birinin gerçekleşmemesi hâlinde evliliğin hiç gerçekleşmemiş gibi sonuç doğuracağı...

DEĞERLENDİRME Başvuru ve belge eksiklikleri yokluk sebebi değildir. Yokluk ancak kurucu unsurlardan biri eksikse söz konusu olur.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
29.02.2016 · E. 2015/21374 · K. 2016/3634

Konsoloslukta yapıldığı ileri sürülen evliliğin belgesi araştırılmadan yokluk davası sonuçlandırılamaz

Farklı ülkelerin vatandaşı olan iki kişi, 2001'de Türkiye'deki bir yabancı başkonsoloslukta evlendiklerini gösteren bir nikâh belgesine dayanıyordu. Erkek, Türkiye'de farklı uyruklu iki yabancının ancak Türk evlendirme memuru önünde evlenebileceğini, konsoloslukta yapılan evlenmenin yetkili memur önünde yapılmadığını ve tarafların törende aynı anda hazır olmadığını ileri sürerek evliliğin yokluğunun tespitini istemiştir. Mahkeme, tarafların uzun yıllar birlikte yaşadığını, üç çocukları olduğunu ve erkeğin kendi ülkesinde bu evliliğe dayanarak boşanma davası açtığını belirterek davayı dürüstlük kuralı gereğince reddetmiştir. Daire, başkonsolosluğun arşivinde bu evlilik belgesine ilişkin kayıt bulunmadığını bildirdiğini belirtmiştir. Belgenin gerçekten düzenlenip düzenlenmediğinin ve evliliğin nüfusa tesciline dayanak belgelerin araştırılması gerektiğini kabul ederek kararı bozmuştur.

> *"Mahkemece anılan nikah belgesinin düzenlenip düzenlenmediği tereddüde yer bırakmayacak şekilde açıklığa kavuşturulmadan ve yine tarafların evlilik işleminin nüfusta tesciline dayanak belgeler getirtilmeden eksik araştırma ve incelemeyle yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Yokluk iddiasında önce evlenmenin hangi makam önünde ve hangi belgeyle yapıldığı kesin olarak belirlenmelidir.

4 **YARGITAY CEZA GENEL KURULU**
21.01.2020 · E. 2016/962 · K. 2020/15

Başvurunun yerine ilişkin kurala aykırı yapılan evlendirme işlemi sahtecilik sayılmaz

Bir belde belediyesinin evlendirme memuru, 2006'da nüfus müdürünün ricası üzerine beldede oturmayan ve bir kısmı yabancı uyruklu olan kişilerin evlendirme işlemlerini yapmıştır. Evlenme dosyalarına sunulan sağlık raporlarının sahte olduğu sonradan anlaşılmıştır. Ağır ceza mahkemesi memuru kamu görevlisinin resmî belgede sahteciliği suçundan mahkûm etmiştir; hüküm onandı ve Başsavcılık itiraz etmiştir. Genel Kurul, memurun belgeleri inceleyip eksiklik görmediğini ve raporların sahte olduğunu bildiğine dair delil bulunmadığını belirtmiştir. Başvurunun yerine ilişkin kurala aykırı olarak yetkisiz yapılan işlemlerin sahte sayılamayacağını; mağduriyet, kamu zararı veya haksız kazanç doğmadığı için görevi kötüye kullanma suçunun da oluşmadığını ve eylemin disiplin soruşturmasına konu olabileceğini

kabul etmiştir. İtirazı değişik gerekçeyle kabul ederek onama kararını kaldırmıştır; karar bu noktada oy çokluğuyla verilmiştir.

> *...birbiriyle evlenecek erkek ve kadından birinin oturduğu yer evlendirme memurluğuna birlikte başvuru yapmaları gerekmesine rağmen sanık ... tarafından Yalova dışında oturan kişilerin evlendirme işlemleri yapılmış ise de yetkisiz olarak yapılan bu işlemlerin sahte olduğu sonucunu doğurmayacağı ve sahtecilikten söz edilemeyeceği...*

DEĞERLENDİRME Karar memurun ceza sorumluluğuna ilişkindir. Evlenmenin geçerliliği ayrı bir konudur: yetkili memur önünde yapılmış bir evlenmenin, kanunun diğer şekil kurallarına uyulmaması sebebiyle butlanına karar verilemez (TMK m. 155). 2020'nin sonundan beri uygulamada yerleşim yeri şartı da aranmamaktadır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 135 ve m. 136:** Başvurunun şekli ve belgeler.
- **TMK m. 137 ve m. 138:** Başvurunun incelenmesi, reddi ve itiraz.
- **TMK m. 141 ve m. 142:** Tören yeri ve törenin şekli.
- **TMK m. 143:** Aile cüzdanı ve dinî tören.
- **TMK m. 155:** Şekil kurallarına uymamanın butlan sebebi olmaması.
- **5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 22:** Evlendirme yetkisi.
- **5718 sayılı MÖHUK m. 13:** Evlenme ehliyeti, şartları ve şekline uygulanacak hukuk.

MADDE

135 A. Başvuru II. Şekli

KANUN METNİ

Başvuru, evlenecekler tarafından yazılı veya sözlü olarak yapılır.

MADDE ÖZETİ

Evlenme başvurusu, evlenecekler tarafından yazılı veya sözlü olarak yapılır (m. 135). Evlendirme Yönetmeliği'ne göre başvuru, örneğine uygun düzenlenip imzalanan "beyanname" ile yapılır. Sözlü başvuru evlendirme memuru huzurunda beyannameye geçirilip taraflarca imzalanır; yazılı hâle getirilmedikçe diğer işlemlere başlanmaz (Evlendirme Yönetmeliği m. 18). Başvuruda fotoğraflı kimlik gösterilmesi zorunludur. Başvuru işlemleri özel vekâletnameyle atanan vekil aracılığıyla yürütülebilir (Yön. m. 17), ancak vekâletle evlenme yapılamaz; törende tarafların bizzat bulunması gerekir (Yön. m. 27). Yargıtay, başkasının kimliğiyle yapıldığı ileri sürülen bir evlilikte nikâh defterindeki imza ve fotoğrafların incelenmesini aramıştır.[1]

TEMEL KAVRAMLAR

Evlenme başvurusu	Evleneceklerin, evlendirme memurluğuna evlenmek istediklerini bildirmesi. Yazılı veya sözlü yapılabilir (TMK m. 135).
Beyanname	Başvurunun yapıldığı, örneğine uygun olarak düzenlenen ve evleneceklerce veya vekillerince imzalanan form (Evlendirme Yönetmeliği m. 18).
Vekil eliyle başvuru	Başvuru işlemlerinin, vekâlet verenin, vekilin ve evlenilecek kişinin tam kimliklerini ve amacını açıkça gösteren özel vekâletnameyle yürütülmesi (Yön. m. 17).
Evlenme dosyası	Beyanname ve kanunda sayılan belgelerden oluşan ve evlendirme memurunca incelenen dosya (TMK m. 136; Yön. m. 20).

1 Yargıtay 2. HD, 15.12.2014, E. 2014/17966, K. 2014/25724.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Maddede evlenme başvurusunun ne şekilde yapılacağı düzenlenmiştir. Bu başvurunun eskiden olduğu gibi yazılı veya sözlü olabileceği hükme bağlanmıştır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 67*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Birbiriyle evlenecek erkek ve kadın, evlenme kararlarını, belediye reisine veya reisin evlenme işlerine memur ettiği belediye dairesindeki vekiline ve köylerde ihtiyar heyetine beyan edince, bu karar ilan olunur. İlan müddeti onbeş gündür. Bu beyan, kendileri tarafından şifahen yapıldığı gibi imzaları musaddak olmak şartiyle tahriren de olur.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 97 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 97	4721 sayılı Kanun m. 135
Şekil	Sözlü veya imzaları onaylanmış yazılı beyan	Yazılı veya sözlü başvuru
İlan	On beş gün ilan edilirdi	İlan yoktur; Yönetmeliğe göre evlenme kararının ilanına gerek yoktur (Yön. m. 21)

Değişiklik durumu

TMK m. 135, 01.01.2002'de yürürlüğe girdiğinden bu yana **hiç değiştirilmemiştir**. Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir Anayasa Mahkemesi iptal notu da yer almamaktadır. Başvurunun ayrıntılarını düzenleyen Evlendirme Yönetmeliği ise çeşitli tarihlerde değiştirilmiştir.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Madde, evlenme başvurusunun şeklini düzenler: başvuru evlenecekler tarafından yapılır ve yazılı veya sözlü olabilir. TBMM gerekçesine göre bu, eskiden olduğu gibi korunmuştur. 743 sayılı Kanun da evlenme kararının sözlü olarak veya imzaları onaylanmış olmak şartıyla yazılı olarak beyan edilebileceğini öngörüyordu. 1

Başvurunun ayrıntıları, Türk Medeni Kanunu'nun 144. maddesi uyarınca çıkarılan Evlendirme Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir: 2

Konu	Kural	Dayanak
Birlikte başvuru	Evlenecek kadın ve erkeğin, içlerinden birinin oturduğu yer evlendirme memurluğuna birlikte başvurması esastır	TMK m. 134; Yön. m. 16
Beyanname	Başvuru, örneğine uygun düzenlenip imzalanan beyanname ile yapılır	Yön. m. 18

Konu	Kural	Dayanak
Kimlik	Taraflar fotoğraflı kimliklerini göstermek zorundadır; gösterilmezse başvuru kabul edilmez	Yön. m. 18
Sözlü başvuru	Evlendirme memuru huzurunda beyannameye geçirilir, taraflarca imzalanır, imzalar memurca onaylanır	Yön. m. 18
Vekil	Başvuru işlemleri özel vekâletnameyle atanan vekil aracılığıyla yürütülebilir	Yön. m. 17
İmza atamayanlar	İmza yerine sol el işaret parmağının izi alınır	Yön. m. 19
İşitme ve konuşma engelliler	Evlenme isteğini özel işaretlerle açıklayabilir; gerekirse işaretlerden anlayan aracı kullanılır	Yön. m. 19
Köyde oturan ve yabancıyla evlenecek Türk vatandaşı	Belediye evlendirme memurluklarına veya nüfus müdürlüğüne başvurabilir	Yön. m. 16

II. Başvuruda Vekil Olur, Törende Olmaz

3 Başvuru aşaması vekil aracılığıyla yürütülebilir. Bunun için vekâletnamede vekâlet verenin, vekilin ve evlenilecek kişinin tam kimlikleri ile vekâletin evlenme işlemlerinin yürütülmesi için verildiği açıkça belirtilmelidir (Yön. m. 17). Evlenme töreni ise farklıdır: evlenme, yetkili görevli önünde en az iki tanıkla ve **bizzat tarafların huzuruyla** yapılır; vekâletle evlenme yapılamaz (Yön. m. 27). Evlenme, evlendirme memurunun sorusuna tarafların olumlu sözlü cevap vermesiyle oluşur (TMK m. 142).

> **DİKKAT**
>
> Yurt dışında yaşayan biri için başvuru işlemleri vekille takip edilebilir; ancak nikâh günü kendisinin bizzat hazır bulunması gerekir. Vekil, evlenecek kişi yerine "evet" diyemez (Yön. m. 27).

III. Beyannamenin Önemi

4 Beyanname ve evlenme kütüğündeki kayıtlar, sonradan çıkan uyuşmazlıklarda temel belgedir:

- Kısıtlının evliliğinde beyannamedeki yasal temsilci izni bölümünün boş olması ve vasinin yazılı izin belgesinin bulunmaması, evliliğin iptalinde dikkate alınmıştır.[2]

2 Yargıtay 2. HD, 26.09.2024, E. 2024/912, K. 2024/6536.

- Başkasının kimliğiyle evlenildiği iddiasında mahkeme, evlenmeyi yapan belediyeden defteri getirtmeli, imzaları ve fotoğrafları taraflarla karşılaştırmalı ve nikâh tanıklarını dinlemelidir.[3]
- Beyannamedeki adres, adres kayıt sistemindeki adresin yerine geçmez. Adres kayıt sistemindeki adresi yurt dışında olan davalılara beyannamedeki adrese yapılan tebligat usulsüz sayılmıştır.[4]

IV. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar

Durum	Sonuç	Dayanak
Nikâh başvurusunda adayların birlikte bulunması	Birlikte başvuru esastır; başvuru işlemleri özel vekâletnameli vekille de yürütülebilir	Yön. m. 16, 17
Eş adayı yurt dışındayken vekâletle nikâh kıyılması	Hayır; vekâletle evlenme yapılamaz	Yön. m. 27
Okuma yazma bilmeyen aday	İmza yerine parmak izi alınır	Yön. m. 19
İşitme ve konuşma engelli aday	İstek özel işaretlerle açıklanabilir; aracı kullanılabilir	Yön. m. 19, 27
Kimliğim yanımda değil	Fotoğraflı kimlik gösterilmeden başvuru kabul edilmez	Yön. m. 18
Başvurunun sözlü yapılması	Memur huzurunda beyannameye geçirilir ve imzalanır	TMK m. 135; Yön. m. 18

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
15.12.2014 · E. 2014/17966 · K. 2014/25724

Başkasının kimliğiyle yapıldığı ileri sürülen evlilikte nikâh defteri, imzalar ve fotoğraflar incelenmelidir

Kadın, kendisi yurt dışındayken evliliğin sahte kimlikle gerçekleştirildiğini ve nüfusta ortak çocukları gibi görünen çocuğun da kendi çocuğu olmadığını ileri sürerek evliliğin yok hükmünde olduğunun tespitini istemiştir. Davalı erkek de evlenmek istediği bir başka kadının davacının kimliğini kullandığını belirterek davayı kabul etmiştir. Mahkeme iddiayı ispatlanmamış sayarak davayı reddetmiştir. Daire, butlan davalarında tarafların ikrarının ve davayı kabulün hâkimi bağlamadığını, bu kuralın yokluk davalarında da geçerli olduğunu belirtmiştir. Evlenmeyi yapan belediyeden defterin getirtilmesi, imzaların ve fotoğrafların taraflarla karşılaştırılması, nikâh tanıklarının dinlenmesi ve gerekirse imza incelemesi yaptırılması gerektiğini belirterek kararı bozmuştur.

3 Yargıtay 2. HD, 15.12.2014, E. 2014/17966, K. 2014/25724.
4 Yargıtay 2. HD, 09.10.2013, E. 2013/18015, K. 2013/23282.

> *Evlenmenin butlanı davaları, yargılama usulü bakımından boşanmaya ilişkin hükümlere tabi olduğundan (TMK m. 160), bu davalarda tarafların ikrarı ve davalının davayı kabul açıklaması tek başına sonuç doğurmaz ve hakimi bağlamaz (TMK m. 184/3).*

DEĞERLENDİRME Evlendirme memuru önünde kimin evlenme iradesini açıkladığı, kimlik ve imza belgeleriyle duraksamaya yer bırakmayacak şekilde belirlenmelidir.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
26.09.2024 · E. 2024/912 · K. 2024/6536

Beyannamede yasal temsilci izni bölümünün boş olması kısıtlının evliliğinin iptalinde dikkate alındı

Akıl hastalığı sebebiyle kısıtlanan bir erkek 2018'de evlenmiştir. Vasisi olan annesi, evlenme sırasında izninin bulunmadığını ileri sürerek evliliğin nispi butlan sebebiyle iptalini istemiştir. Belediyeden gelen evlenme beyannamesinde yasal temsilcinin izni bölümünün boş olduğu ve vasinin yazılı izin belgesinin bulunmadığı anlaşılmıştır. Bölge adliye mahkemesi, evlenme tarihinde kısıtlı olan erkeğin vasisinin izninin bulunmadığını belirterek evliliği 153. madde uyarınca iptal etmiştir. Yargıtay kararı onamıştır.

> *...evlenme beyannamesinde yasal temsilcinin izni kısmının boş olduğu vasinin yazılı izin belgesinin bulunmadığının anlaşıldığı...*

DEĞERLENDİRME Beyanname, kanunun aradığı izinlerin verilip verilmediğini gösteren ilk belgedir. Eksik bölümler, evlendirme memurunun inceleme görevini de gündeme getirir (TMK m. 137).

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
09.10.2013 · E. 2013/18015 · K. 2013/23282

Beyannamedeki adres, adres kayıt sistemindeki adresin yerine geçmez

Cumhuriyet savcısının davanamesiyle açılan davada davalıların hem davanamede hem de adres kayıt sisteminde gösterilen adresleri Almanya'daydı. Buna rağmen dava dilekçesi ve duruşma davetiyesi, evlenme beyannamesindeki adreslerine Tebligat Kanunu'nun 35. maddesine göre tebliğ edilmiştir. Daire, bu tebligatın usulsüz olduğunu, davalıların savunma hakkını da içeren hukuki dinlenilme hakkının ihlal edildiğini belirtmiştir. Dava dilekçesinin ve duruşma gününün davalıların Almanya'daki adreslerine usulüne uygun tebliğ edilmesi gerektiğini belirterek kararı bozmuştur.

> *...evlenme beyannamesindeki adreslerine, Tebligat Kanununun 35. maddesi gereğince tebligat yapılması usulsüz olup, sonuç doğurmaz.*

DEĞERLENDİRME Beyanname evlenme anındaki bilgileri gösterir; sonraki davalarda tebligat için güncel adres kayıtları esas alınmalıdır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 134:** Başvuru makamı ve evlendirme memuru.
- **TMK m. 136:** Başvuruya eklenecek belgeler.
- **TMK m. 137:** Başvurunun incelenmesi ve reddi.
- **TMK m. 142:** Törenin şekli.
- **TMK m. 144:** Evlenme işlemlerinin yönetmelikle düzenlenmesi.
- **Evlendirme Yönetmeliği m. 16–19 ve 27:** Başvuru, vekil, beyanname, imza atamayanlar ve törende bizzat bulunma.

MADDE

136 A. Başvuru III. Belgeler

KANUN METNİ

Erkek ve kadından her biri, nüfus cüzdanı ve nüfus kayıt örneğini, önceki evliliği sona ermiş ise buna ilişkin belgeyi, küçük veya kısıtlı ise ayrıca yasal temsilcisinin imzası onaylanmış yazılı izin belgesini ve evlenmeye engel hastalığının bulunmadığını gösteren sağlık raporunu evlendirme memurluğuna vermek zorundadır.

MADDE ÖZETİ

Evlenecek erkek ve kadından her biri, evlendirme memurluğuna dört tür belge vermek zorundadır (m. 136). Birincisi nüfus cüzdanı ve nüfus kayıt örneğidir. İkincisi, önceki evliliği sona ermişse buna ilişkin belgedir. Üçüncüsü, küçük veya kısıtlıysa yasal temsilcisinin imzası onaylanmış yazılı izin belgesidir. Dördüncüsü, evlenmeye engel hastalığının bulunmadığını gösteren sağlık raporudur. Evlendirme Yönetmeliği'ne göre sağlık raporu alınmadan evlenme yapılamaz ve yalnız nüfus cüzdanına göre evlenme yapılamaz (Yön. m. 20). Yabancılardan evlenmesine engel bir hâlinin bulunmadığını gösteren tasdikli evlenme ehliyet belgesi istenir. Yargıtay, yasal temsilcinin izni ve sağlık raporu olmadan nikâh kıyan memurun eylemini görevi kötüye kullanma olarak nitelendirmiştir.[1]

TEMEL KAVRAMLAR

Nüfus kayıt örneği	Nüfus idaresince aile kütüğüne dayanılarak düzenlenen ve kişinin evlenmesine engel bir hâli bulunup bulunmadığını gösteren belge. Türk vatandaşları için evlenme ehliyet belgesi olarak kabul edilir (Evlendirme Yönetmeliği m. 20).
Evlenme ehliyet belgesi	Yabancılar için yetkili makamlarca düzenlenen, kişinin kimliğini ve evlenmesine engel bir hâlinin bulunup bulunmadığını gösteren tasdikli belge (Yön. m. 20).

1 Yargıtay 11. CD, 12.10.2021, E. 2019/10192, K. 2021/8298.

Rıza (izin) belgesi | Küçük veya kısıtlının evlenmesi için ana ve baba veya vasinin verdiği ve imzası onaylanan yazılı izin (TMK m. 136; Yön. m. 20).

Sağlık raporu | Evlenmeye engel hastalığın bulunmadığını gösteren rapor; akıl hastaları için resmî sağlık kurulu raporu (TMK m. 133, 136).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Maddede, evlenme için başvuruda bulunacakların başvuruya eklemeleri gerekli olan belgeler belirlenmiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 67*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *İlan için müracaat eden evlenecek erkek ve kadından her biri, hüviyet cüzdanını ve iktiza ediyorsa ana ve baba veya vasilerinin tahriri rızalarını ve karı veya kocanın vefat vesikasını yahut butlan ve boşanma ilamını belediye veya ihtiyar heyetine tevdie mecburdur.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 97 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 97	4721 sayılı Kanun m. 136
Kimlik	Hüviyet cüzdanı	Nüfus cüzdanı ve nüfus kayıt örneği
İzin	Ana ve baba veya vasinin yazılı rızası	Yasal temsilcinin imzası onaylanmış yazılı izin belgesi
Önceki evlilik	Ölüm belgesi, butlan veya boşanma ilamı	Önceki evliliğin sona erdiğine ilişkin belge
Sağlık raporu	Maddede sayılmamıştı	Evlenmeye engel hastalığın bulunmadığını gösteren sağlık raporu

Değişiklik durumu

TMK m. 136, 01.01.2002'de yürürlüğe girdiğinden bu yana **hiç değiştirilmemiştir**. Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir Anayasa Mahkemesi iptal notu da yer almamaktadır. Belgelerin ayrıntılarını düzenleyen Evlendirme Yönetmeliği'nin 20. maddesi ise 2006, 2014 ve 2017'de değiştirilmiştir.

AÇIKLAMALAR

I. Aranan Belgeler

Belge	Veren makam	Dayanak
Nüfus cüzdanı ve nüfus kayıt örneği	Herkesten	TMK m. 136
Önceki evliliğin sona erdiğini gösteren belge	Daha önce evlenmiş olandan	TMK m. 136; m. 130
Yasal temsilcinin imzası onaylanmış yazılı izin belgesi	Küçük veya kısıtlıdan	TMK m. 136; m. 126, m. 127

Belge	Veren makam	Dayanak
Evlenmeye engel hastalığın bulunmadığını gösteren sağlık raporu	Herkesten; akıl hastası için resmî sağlık kurulu raporu	TMK m. 136; m. 133

1 Evlendirme Yönetmeliği, evlenme dosyasına konulacak belgeleri şöyle sayar: beyanname, sağlık raporu veya resmî sağlık kurulu raporu, rıza belgesi, vesikalık fotoğraf ve nüfus kayıt örneği veya evlenme ehliyet belgesi (Yön. m. 20).

II. Yönetmelikteki Ayrıntılar

Konu	Kural	Dayanak
Sağlık raporu	Resmî veya özel sağlık kurum ve kuruluşlarından alınır; rapor alınmadan evlenme yapılamaz; usul ve esasları Sağlık Bakanlığı genelgesiyle belirlenir	Yön. m. 20
Akıl hastaları	Evlenmelerinde tıbbi sakınca bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla belgelendirilir	Yön. m. 20; TMK m. 133
Rıza belgesi	Ana, baba veya vasi evlendirme memuru huzurunda imzalar ya da imzası yetkili mercilerce onaylanmış belgeyi sunar	Yön. m. 20
Ana veya babadan biri ölmüş, ya da boşanmışlar	Sağ olanın veya velayet verilen tarafın imzası yeterlidir	Yön. m. 20
Vasi	Vasi tayinine ilişkin mahkeme kararı da istenir	Yön. m. 20
Hâkim izni	Evlenmesi hâkim iznine bağlı olan, izin belgesini beyannameye eklemek zorundadır	Yön. m. 20; TMK m. 124/2, 128
Fotoğraf	Renkli, ön cepheden, son altı ay içinde çekilmiş; yüz açık olmak şartıyla başörtülü fotoğraf da kabul edilir	Yön. m. 20
Nüfus kaydı	Yalnız nüfus cüzdanına göre evlenme yapılamaz; kayıt örneği veya ehliyet belgesi istenir	Yön. m. 20
Yabancılar	Yetkili makam veya kendi devletinin yerel temsilciliğince düzenlenmiş tasdikli evlenme ehliyet belgesi; şüphe hâlinde doğruluğu Dışişleri Bakanlığı kanalıyla araştırılabilir	Yön. m. 20
Fahri konsolosluk belgeleri	Bunlara dayanılarak işlem yapılmaz	Yön. m. 20
Geçici koruma, uluslararası koruma başvurusu ve benzeri statüdeki yabancılar	Evlenme ehliyet belgesini il göç idaresi müdürlüğü düzenler	Yön. m. 13

III. Belge Eksikliğinin Sonuçları

Belgeler evlenmenin kurulmasından önce aranır; evlendirme memuru eksiklikleri 2
tamamlar veya tamamlattırır (TMK m. 137). Belge eksikliği ile evliliğin geçerliliği ise ayrı konulardır:

- Evlendirmeye yetkili memur önünde yapılmış bir evliliğin, kanunun diğer şekil kurallarına uyulmaması sebebiyle butlanına karar verilemez (TMK m. 155).
- Evlenme izin belgesinin dosyada bulunmadığı iddiası kurucu unsurlardan biri olmadığından yokluk sonucu doğurmamıştır.[2]
- Küçük veya kısıtlının yasal temsilcisinin izni alınmamışsa, izni alınmayan yasal temsilci evlenmenin iptalini dava edebilir (TMK m. 153). Beyannamede izin bölümü boş olan kısıtlının evliliği bu sebeple iptal edilmiştir.[3]
- Belgeler tamamlanmadan nikâh kıyan memurun ve gerçeğe aykırı belge kullananların ceza sorumluluğu doğabilir.[4]

DİKKAT

Sağlık raporu evlenme dosyasının zorunlu belgesidir. Evlilik sonradan akıl hastalığı veya ayırt etme gücü yokluğu iddiasıyla tartışılırsa, evlenme için alınan hekim raporu da mahkemece değerlendirilir.[5]

IV. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar

Durum	Sonuç	Dayanak
Nikâh için gereken belgeler	Nüfus kayıt örneği (sistemden temin edilebilir), sağlık raporu, fotoğraf, beyanname; gerekiyorsa izin belgesi ve önceki evliliğin sona erdiğini gösteren belge	TMK m. 136; Yön. m. 20
17 yaşında evleneceğim; annem ve babam boşanmış	Velayet verilen tarafın imzası yeterlidir	Yön. m. 20; TMK m. 126
Yabancı biriyle evleneceğim	Yabancı eşten tasdikli evlenme ehliyet belgesi istenir	Yön. m. 20
Geçici koruma altındaki biriyle evleneceğim	Evlenme ehliyet belgesini il göç idaresi müdürlüğü düzenler	Yön. m. 13
Yurt dışında boşanmış aday	Önceki evliliğin sona erdiğini gösteren belge gerekir; yabancı kararın tanınması veya nüfusa tescili için bkz. TMK m. 130	TMK m. 130, 136

2 Yargıtay 2. HD, 17.09.2024, E. 2023/9264, K. 2024/5938.
3 Yargıtay 2. HD, 26.09.2024, E. 2024/912, K. 2024/6536.
4 Yargıtay 11. CD, 12.10.2021, E. 2019/10192, K. 2021/8298; Yargıtay 11. CD, 12.07.2012, E. 2011/11345, K. 2012/13831.
5 Yargıtay 2. HD, 16.05.2024, E. 2023/9032, K. 2024/3594.

Durum	Sonuç	Dayanak
Sağlık raporu olmadan nikâh kıyılması	Hayır; rapor alınmadan evlenme yapılamaz	Yön. m. 20

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 11. CEZA DAİRESİ**
12.10.2021 · E. 2019/10192 · K. 2021/8298

Yasal temsilci izni ve sağlık raporu olmadan nikâh kıyan memurun eylemi görevi kötüye kullanma sayıldı

Bir belediyede nikâh memuru olan sanık, on yedi yaşını doldurmuş ama on sekiz yaşını doldurmamış bir kişinin evlenmesini yasal temsilcisinin izni olmadan gerçekleştirmiştir. Dosyadaki evlenme işlemlerine mahsus sağlık raporları, evlenme kütüğüne göre nikâhın kıyıldığı günün ertesi günü alınmıştı. Memur ve nikâh şahitleri hakkında resmi belgede sahtecilikten dava açılmıştır. Eşlerden biri nikâhta bulunmadığını ve imzaların kendisine ait olmadığını ileri sürmüştür. Daire, bu iddianın boşanma davası kesinleştikten sonra ortaya atıldığını ve tanık beyanlarını değerlendirerek kişinin nikâhta hazır bulunduğunun kabulü gerektiğini belirtmiştir. Memurun izin ve belgeler tamamlanmadan evlendirme yapmasını, sahtecilik kastı tespit edilemediğinden görevi kötüye kullanma suçu kapsamında değerlendirdi ve zamanaşımı dolduğundan davaların düşmesine karar vermiştir.

> *...sahtecilik bilinç ve iradesi ile hareket ettiğinin tespit edilememesi karşısında; kül halinde 5237 sayılı TCK'nin 257. maddesinde düzenlenen görevi kötüye kullanma suçu kapsamında kaldığı...*

DEĞERLENDİRME Evlendirme memurunun belge ve izinleri kontrol görevi, ceza sorumluluğu doğurabilecek bir kamu görevidir.

2 **YARGITAY 11. CEZA DAİRESİ**
12.07.2012 · E. 2011/11345 · K. 2012/13831

Gerçeğe aykırı evlilik sağlık raporuyla nikâh kıydırmak, sübutu hâlinde resmi belgede sahteciliktir

Sanıklara, gerçeğe aykırı evlenme işlemlerine mahsus sağlık raporu alarak evlenme işlemi yaptırmak isnat edilmiştir. Mahkeme delilleri mahkûmiyete yeterli bulmayarak beraat kararı vermiştir. Daire, eylemin sübutu hâlinde resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturacağını ve dava zamanaşımının dolmadığını belirtmiştir. Ancak delillerin yetersiz olduğuna ilişkin takdiri isabetli bularak beraat kararını onamıştır.

> *Sanıklara yüklenen gerçeğe aykırı evlenme işlemlerine mahsus sağlık raporu alıp evlenme işlemi yaptırmak eyleminin sübutu halinde "resmi belgede sahtecilik" suçunu oluşturacağı...*

DEĞERLENDİRME Evlilik sağlık raporu resmi belge niteliğindedir; gerçeğe aykırı rapor kullanmak ceza sorumluluğu doğurabilir.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.09.2024 · E. 2023/9264 · K. 2024/5938

Evlenme izin belgesinin eksikliği iddiası evliliği yok hükmünde kılmaz

Evlenme sırasında hem Türk hem Alman vatandaşı olan erkek, çifte vatandaş olduğu için Türk hukukuna uygun evlenme izin belgesi alamadığını ve bu belgenin dosyada bulunmadığını ileri sürerek evliliğin yokluğunun tespitini istemiştir. İlk derece mahkemesi, evliliğin kurucu unsurlarının evlenmenin ayrı cinsten kişiler arasında, evlendirme memuru önünde ve karşılıklı sözlü irade açıklamasıyla yapılmasından ibaret olduğunu belirtmiştir. İleri sürülen sebeplerin kurucu unsur olmadığını ve dosyada evlenme izin belgesinin de bulunduğunu belirterek istemi reddetmiştir. Bölge adliye mahkemesi istinafı reddetti, Yargıtay kararı onamıştır.

> *“...evliliğin kurucu unsurları olarak sayılan “evlenmenin ayrı cinsten kişiler arasında yapılmış olması”, “evlendirme memuru önünde yapılması”, “tarafların karşılıklı ve sözlü iradelerini açıklamaları” hususlarından birinin gerçekleşmemesi hâlinde evliliğin hiç gerçekleşmemiş gibi sonuç doğuracağı...*

DEĞERLENDİRME Belgeler evlenmeden önce aranır; evlilik kurulduktan sonra belge eksikliği tek başına yokluk sebebi değildir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 126 ve m. 127:** Küçük ve kısıtlının evlenmesinde yasal temsilcinin izni.
- **TMK m. 130:** Önceki evliliğin sona erdiğinin ispatı.
- **TMK m. 133:** Akıl hastalığı ve resmî sağlık kurulu raporu.
- **TMK m. 135:** Başvurunun şekli.
- **TMK m. 137:** Başvurunun incelenmesi ve reddi.
- **TMK m. 155:** Şekil kurallarına uymamanın butlan sebebi olmaması.
- **Evlendirme Yönetmeliği m. 13 ve 20:** Evlenme ehliyet belgesi ve evlenme dosyasındaki belgeler.

MADDE

137

A. Başvuru

IV. Başvurunun incelenmesi ve reddi

KANUN METNİ

(1) Evlendirme memuru, evlenme başvurusunu ve buna eklenmesi gereken belgeleri inceler. Başvuruda bir noksanlık görürse bunu tamamlar veya tamamlattırır.

(2) Başvurunun usulüne uygun olarak yapılmadığı veya evleneceklerden birinin evlenmeye ehil olmadığı ya da evlenmeye yasal bir engel bulunduğu anlaşılırsa, evlenme başvurusu reddolunur ve durum evleneceklere yazıyla hemen bildirilir.

MADDE ÖZETİ

Evlendirme memuru, evlenme başvurusunu ve eklenmesi gereken belgeleri inceler; bir eksiklik görürse bunu tamamlar veya tamamlattırır (m. 137). Başvuru usulüne uygun yapılmamışsa, evleneceklerden biri evlenmeye ehil değilse ya da evlenmeye yasal bir engel varsa başvuru reddedilir ve durum evleneceklere hemen yazıyla bildirilir. Evlendirme Yönetmeliği'ne göre ilgililer, evlenme gününden önceki günün mesai bitimine kadar, ehliyetsizlik veya evlenme engeli iddiasıyla yazılı itirazda bulunabilir. Cumhuriyet savcısı ise mutlak butlan sebeplerinden birine dayanarak evlenme yapılıncaya kadar itiraz edebilir (Yön. m. 24, 25). Ret kararına karşı mahkemeye başvurulabilir (TMK m. 138). Yargıtay, izin ve belgeler tamamlanmadan nikâh kıyan memurun eylemini görevi kötüye kullanma kapsamında değerlendirmiştir.[1]

TEMEL KAVRAMLAR

İnceleme

Evlendirme memurunun beyannamenin usulüne göre doldurulup imzalanmasını, kimlik ve kayıt bilgilerini, gerekli izinleri ve belgeleri kontrol etmesi (TMK m. 137/1; Evlendirme Yönetmeliği m. 21).

1 Yargıtay 11. CD, 12.10.2021, E. 2019/10192, K. 2021/8298.

Ret kararı	Başvurunun usulüne uygun olmaması, ehliyetsizlik veya evlenme engeli sebebiyle evlendirme memurunun evlenmeyi yapmaktan kaçınması; gerekçeli ve yazılı olarak bildirilir (TMK m. 137/2; Yön. m. 23).
Evlenmeye itiraz	İlgililerin veya Cumhuriyet savcısının, evlenme engeli ya da ehliyetsizlik iddiasıyla evlenmenin yapılmasına karşı çıkması (Yön. m. 24, 25).
Evlenme engeli	Evlenmeyi yasaklayan hâller: hısımlık, önceki evlilik, kadın için bekleme süresi, akıl hastalığı (TMK m. 129–133).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde başvurunun incelenmesi ve evlenme isteminin reddini düzenlemektedir. Birinci fıkra, başvuruda bir eksiklik görülmesi hâlinde, eksikliklerin bizzat evlendirme memurluğu tarafından tamamlanmasını veya evleneceklere tamamlattırılması düzenlemektedir. Maddenin ikinci fıkrası ise, evlenme başvurusunun usulüne uygun yapılmadığı ya da tarafların evlenme ehliyetlerinin bulunmaması yahut evlenmelerine yasal bir engelin bulunması hâlinde evlenme isteminin reddedilmesini ve bunun evlenme için başvuruda bulunanlara yazılı olarak bildirilmesini hükme bağlamaktadır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 67*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Beyan, usulü dairesinde yapılmaz veya evlenecek erkek ve kadından biri evlenmeye ehil olmazsa yahut evlenme için bir mani bulunursa ilan talebi reddolunur.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 99 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 99–104	4721 sayılı Kanun m. 137
Ret sebepleri	Usule aykırı beyan, ehliyetsizlik, evlenme manii	Usule aykırı başvuru, ehliyetsizlik, yasal engel
Ret konusu	İlan talebi	Evlenme başvurusu
İtiraz sistemi	İlan süresinde itiraz ve evlenmenin men'i davası kanunda düzenlenmişti	Kanunda eksiklik tamamlama ve yazılı bildirim; itiraz usulü Yönetmelikte

Değişiklik durumu

TMK m. 137, 01.01.2002'de yürürlüğe girdiğinden bu yana **hiç değiştirilmemiştir**. Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir Anayasa Mahkemesi iptal notu da yer almamaktadır.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Aşama	Kural	Dayanak
İnceleme	Memur başvuruyu ve belgeleri inceler	TMK m. 137/1
Eksiklik	Memur eksikliği tamamlar veya tamamlattırır	TMK m. 137/1; Yön. m. 21
Usule aykırı başvuru	Başvuru reddedilir	TMK m. 137/2
Ehliyetsizlik	Evleneceklerden biri evlenmeye ehil değilse başvuru reddedilir	TMK m. 137/2; m. 124–128
Evlenme engeli	Yasal bir engel varsa başvuru reddedilir	TMK m. 137/2; m. 129–133
Bildirim	Ret, evleneceklere hemen yazıyla bildirilir	TMK m. 137/2; Yön. m. 23
İtiraz	Ret kararına karşı mahkemeye başvurulabilir	TMK m. 138

1 Evlendirme Yönetmeliği'ne göre memur; beyannamenin usulüne göre doldurulup imzalanıp imzalanmadığını, evlenme ehliyet belgesi ile nüfus cüzdanı arasında fark olup olmadığını, gerekli rıza veya hâkim izninin ve vasi tayin kararının bulunup bulunmadığını kontrol eder. Eksiklikleri tamamladıktan sonra taraflara evlenmenin yapılacağı gün ve saati bildirir; evlenme kararının ilanına gerek yoktur (Yön. m. 21).

II. Ret Kararı

2 Memur, dosyada bir evlenme engeli tespit ederse evlenmeyi yapmayı reddeder ve bunu gerekçeli ve yazılı olarak taraflara derhal duyurur. Taraflar engelin mevcut olmadığını belgelerle ispatlamadıkça evlenme yapılamaz. Engel nüfus kütüklerindeki bir işlem eksikliğinden doğmuşsa, bu eksiklik tamamlanmadıkça evlenme yapılamaz (Yön. m. 23). Nüfus kaydında hısım görünen kişiler için kaydın düzeltilmesi gerekebilir; ayrıntılar için bkz. TMK m. 129.

3 Ret kararına karşı her iki taraf mahkemeye başvurabilir; itiraz evrak üzerinde incelenir ve kesin karara bağlanır (TMK m. 138). Yargıtay, evlenme başvurusunun reddine itirazın reddi kararının kesin olduğunu belirterek temyiz dilekçesini reddetmiştir.[2]

2 Yargıtay 2. HD, 10.04.2013, E. 2012/10857, K. 2013/10091.

III. Evlenmeye İtiraz

Konu	Kural	Dayanak
İtiraz hakkı	İlgililer; mutlak butlan sebebinde Cumhuriyet savcısı	Yön. m. 24, 25
Süre	İlgililer için evlenme gününden önceki günün mesai saati bitimine kadar; evlenme günü yapılan itiraz kabul edilmez. Savcı evlenme yapılıncaya kadar itiraz edebilir	Yön. m. 24, 25
Şekil	Yazılı; evlenme engeli dışında bir sebebe dayanıyorsa dilekçede itiraz edenin açık kimliği, adresi ve imzası bulunmalıdır	Yön. m. 24
Delil	Engele dayanan itiraza belgeler veya en azından inandırıcı belgeler eklenir; dosyada aksini gösteren belge varsa itiraz derhal reddedilir	Yön. m. 24
İnceleme	Memur itirazı 24 saat içinde taraflara duyurur, 10 gün içinde cevap ister, sonra yeniden inceler	Yön. m. 24
Savcıya ihbar	Ciddi bulunan ihbar evlendirme memurluğuna bildirilir; savcılık 10 gün içinde evlenmenin men'i davası açıldığını bildirmezse evlenme yapılır	Yön. m. 25
Tescil sırasında fark edilen butlan	Nüfus idaresi tescili yapar, durumu Cumhuriyet savcılığına bildirir	Yön. m. 33

DİKKAT

Evlendirme memuru, tören sırasında taraflardan birinin iradesini serbestçe açıklamasını engelleyen bir ruh hâli içinde olduğunu davranışlarından açıkça anlarsa evlenmeyi erteleyebilir (Yön. m. 29).

IV. Evlendirme Memurunun Sorumluluğu

Evlendirme memuru, izinleri ve belgeleri kontrol etmekle yükümlü bir kamu görevlisidir. Yargıtay, on yedi yaşındaki bir kişiyi yasal temsilcisinin izni olmadan ve sağlık raporları alınmadan evlendiren memurun eylemini, sahtecilik kastı tespit edilemediği için görevi kötüye kullanma suçu kapsamında değerlendirmiştir.[3] Ceza Genel Kurulu ise evlendirme memurluğu görevini yürüten köy muhtarları hakkında, Evlendirme Yönetmeliği'ne dayanılarak izin alınmaksızın doğrudan soruşturma yapılamayacağını kabul etmiştir.[4] 4

3 Yargıtay 11. CD, 12.10.2021, E. 2019/10192, K. 2021/8298.
4 Yargıtay CGK, 24.12.2019, E. 2015/585, K. 2019/720.

V. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar

Durum	Sonuç	Dayanak
Nikâh başvurum eksik belge nedeniyle bekletiliyor	Memur eksikliği tamamlar veya tamamlattırır	TMK m. 137/1
Nüfusta akraba görünüyoruz, başvuru reddedildi	Engelin bulunmadığı belgelerle ispatlanmalı; gerekirse kayıt düzeltilmelidir	Yön. m. 23; TMK m. 129
Başvurum reddedildi	Mahkemeye itiraz edilebilir; karar kesindir	TMK m. 138; Yargıtay 2. HD, K. 2013/10091
Evlenecek kişinin evli olduğunu bilen kişi	Evlenme gününden önceki günün mesai bitimine kadar yazılı itiraz edilebilir; savcılığa ihbar da mümkündür	Yön. m. 24, 25
Nikâh günü itiraz	Evlenme günü yapılan itiraz kabul edilmez	Yön. m. 24
Başvuran 17 yaşında, ailesinin izni yok	Başvuru reddedilmelidir; izin yoksa mahkemeye başvurulabilir	TMK m. 126, 128, 137

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 11. CEZA DAİRESİ**
12.10.2021 · E. 2019/10192 · K. 2021/8298

İzin ve belgeler tamamlanmadan nikâh kıyan memurun eylemi görevi kötüye kullanma sayıldı

Bir belediyede nikâh memuru olan sanık, on yedi yaşını doldurmuş ama on sekiz yaşını doldurmamış bir kişinin evlenmesini yasal temsilcisinin izni olmadan gerçekleştirmiştir. Dosyadaki evlenme işlemlerine mahsus sağlık raporları, nikâhın kıyıldığı günün ertesi günü alınmıştı. Memur ve nikâh şahitleri hakkında resmi belgede sahtecilikten dava açılmıştır. Daire, memurun izin ve belgeler tamamlanmadan evlendirme yapmasını, sahtecilik kastı tespit edilemediğinden görevi kötüye kullanma suçu kapsamında değerlendirdi ve zamanaşımı dolduğundan davaların düşmesine karar vermiştir.

> *“...sahtecilik bilinç ve iradesi ile hareket ettiğinin tespit edilememesi karşısında; kül halinde 5237 sayılı TCK’nin 257. maddesinde düzenlenen görevi kötüye kullanma suçu kapsamında kaldığı...*

DEĞERLENDİRME

137. maddedeki inceleme görevi yalnız bir işlem değil, cezai sorumluluğu da olan bir kamu görevidir.

2 **YARGITAY CEZA GENEL KURULU**
24.12.2019 · E. 2015/585 · K. 2019/720

Evlendirme memurluğu yapan köy muhtarları hakkında izin alınmadan doğrudan soruşturma yapılamaz

Köy muhtarı olan sanıklar, evlendirme memurluğu görevlerini yürütürken yabancı uyruklu kişilerle müştekilerin evlendirme işlemlerini, müştekilerin bilgisi olmaksızın veya hukuki şartlara uymaksızın sahte olarak gerçekleştirmekle suçlanmıştır. Haklarında 4483 sayılı Kanun'a göre soruşturma izni alınmadan kamu davası açıldı ve mahkûmiyet kararı verilmiştir. Özel Daire kararı onamıştır; Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı itiraz etmiştir. Ceza Genel Kurulu, muhtarların evlendirme memurluğu görevini yaparken işledikleri iddia edilen suçlar bakımından Devlet memuru gibi soruşturulmaları gerektiğini belirtmiştir. Evlendirme Yönetmeliği'nin ceza hükümlerine ilişkin 56. maddesinin doğrudan soruşturma imkânı vermediğini kabul ederek izin alınması için hükümleri bozmuştur.

> *Evlendirme Yönetmeliği'nin 56. maddesinin ilk düzenlendiği andan itibaren evlendirme memurları hakkında yapılacak soruşturmaların doğrudan Cumhuriyet Başsavcılıklarınca yapılmasını mümkün kılmak amacıyla hazırlanmış bir hüküm olmadığı, yalnızca anılan Yönetmelik'in uygulayıcılara yol gösterici nitelikte bir düzenleme olduğu sonucuna ulaşılmalıdır.*

DEĞERLENDİRME Evlendirme memurlarının cezai sorumluluğu, kamu görevlilerinin yargılanmasına ilişkin usul kurallarına tabidir.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
10.04.2013 · E. 2012/10857 · K. 2013/10091

Evlenme başvurusunun reddine itiraz üzerine verilen mahkeme kararı kesindir

Evlendirme memurunun evlenme başvurusunu reddetmesi üzerine mahkemeye itiraz edilmiştir. Mahkeme itirazı reddetti ve karar temyiz edilmiştir. Daire, 138. maddeye göre evleneceklerden her birinin ret kararına karşı mahkemeye başvurabileceğini, itirazın evrak üzerinde incelenip kesin karara bağlanacağını belirtmiştir. İtirazın reddine ilişkin mahkeme kararının kesin olduğunu ve temyiz incelemesi yapılamayacağını kabul ederek temyiz dilekçesini reddetmiştir.

> *...evlenme başvurusunu reddeden evlendirme memurunun ret kararına karşı yapılan, itirazın reddine ilişkin mahkemenin kararı kesin olup, temyiz incelemesi yasa gereği yapılamayacağından temyiz dilekçesinin REDDİNE...*

DEĞERLENDİRME Ret kararına itirazda kanun yolu yoktur; itiraz dilekçesi ve belgeler ilk başvuruda eksiksiz sunulmalıdır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 124–128:** Evlenme ehliyeti.
- **TMK m. 129–133:** Evlenme engelleri.

- **TMK m. 136:** Başvuruya eklenecek belgeler.
- **TMK m. 138:** Redde itiraz ve yargılama usulü.
- **TMK m. 139:** Evlenme izni.
- **Evlendirme Yönetmeliği m. 21, 23–25, 29 ve 33:** İnceleme, ret, itiraz, savcının yetkisi, erteleme ve tescil sırasında butlan bildirimi.

MADDE

138

A. Başvuru

V. Redde itiraz ve yargılama usulü

KANUN METNİ

(1) Evleneceklerden her biri evlendirme memurunun ret kararına karşı mahkemeye başvurabilir. İtiraz, evrak üzerinde incelenip kesin karara bağlanır.

(2) Ancak, mutlak butlan sebeplerinden birinin bulunduğuna ilişkin ret kararlarına karşı açılan davalar, basit yargılama usulüyle (…) görülür.

MADDE ÖZETİ

Evleneceklerden her biri, evlendirme memurunun ret kararına karşı mahkemeye başvurabilir (m. 138). İtiraz evrak üzerinde incelenir ve kesin karara bağlanır. Ancak ret kararı mutlak butlan sebeplerinden birinin bulunduğuna dayanıyorsa, buna karşı açılan dava basit yargılama usulüyle görülür. Bu fıkradaki "ve Cumhuriyet savcısının hazır bulunmasıyla" ibaresi 2011'de 6217 sayılı Kanunla kaldırılmıştır. Yargıtay, ret kararına itirazın reddine ilişkin mahkeme kararının kesin olduğunu ve temyiz edilemeyeceğini belirtmiştir.[1] Savcının katılımını kaldıran değişikliğin yalnız bu itiraz davası ile nüfus kaydı düzeltme davalarına özgü olduğunu da kabul etmiştir.[2]

TEMEL KAVRAMLAR

Ret kararına itiraz	Evlendirme memurunun evlenme başvurusunu reddetmesine karşı evleneceklerden birinin mahkemeye başvurması (TMK m. 138/1).
Evrak üzerinde inceleme	Duruşma yapılmadan, dosyadaki belgelere göre karar verilmesi (TMK m. 138/1).
Kesin karar	Kanun yoluna başvurulamayan karar.[3]

1 Yargıtay 2. HD, 10.04.2013, E. 2012/10857, K. 2013/10091.
2 Yargıtay 2. HD, 07.06.2012, E. 2011/19991, K. 2012/15531.
3 Yargıtay 2. HD, 10.04.2013, E. 2012/10857, K. 2013/10091.

Basit yargılama usulü

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda düzenlenen, dilekçe aşaması kısa ve daha hızlı yargılama usulü; mutlak butlan sebebine dayanan ret kararlarına karşı açılan davalarda uygulanır (TMK m. 138/2).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Maddede evlenme isteminin reddi kararına karşı taraflara mahkemeye itirazda bulunma olanağı tanınmıştır. Bu itiraz çekişmeli yargı davasıyla değil, evrak üzerinde incelenecek olan bir itiraz şeklinde hükme bağlanmıştır. Maddenin ikinci fıkrasında, evlendirme memurluğunun evlenme istemini ret kararının mutlak butlan sebeplerinden birine dayanmış olması hâlinde, buna itiraz davasının basit yargılama usulüyle görülen bir dava şeklinde açılması ve davada Cumhuriyet savcısının hazır bulunması öngörülmüştür. Böylece evlenmeye önemli bir engel oluşturan mutlak butlan hâllerinde -kamu düzeniyle ilgisi olması nedeniyle- davada Cumhuriyet savcısının hazır bulunmasında zaruret görülmüştür.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 67*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *İtiraz sahibi itirazında ısrar ederse, ilan talebinin vakı olduğu mahal hakimi huzurunda evlenmenin menini dava edebilir. (...) İtiraz ve haksızlığını iddia hususlariyle, evlenmenin men'i davasının her birinin müddeti on gündür.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 103–104 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 99–104	4721 sayılı Kanun m. 138
Sistem	İlan süresinde itiraz; itiraz eden evlenmenin men'i davası açardı	Ret kararına karşı evlenecekler mahkemeye başvurur
Süre	İtiraz, haksızlık iddiası ve men davası için on gün	Kanunda süre öngörülmemiştir
İnceleme	Men davası	Kural olarak evrak üzerinde, kesin karar; mutlak butlan sebebinde basit yargılama

Değişiklik durumu

Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.
31.03.2011	İkinci fıkradaki "ve Cumhuriyet savcısının hazır bulunmasıyla" ibaresi yürürlükten kaldırıldı	6217 s. K. m. 31

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Ret kararının dayanağı	İtiraz yolu	Sonuç	Dayanak
Usule aykırı başvuru, ehliyetsizlik veya mutlak butlan dışındaki bir engel	Mahkemeye itiraz	Evrak üzerinde incelenir, kesin karara bağlanır	TMK m. 138/1
Mutlak butlan sebeplerinden biri (evli olma, sürekli ayırt etme gücü yokluğu, evlenmeye engel akıl hastalığı, yasak hısımlık)	Mahkemede dava	Basit yargılama usulüyle görülür	TMK m. 138/2, 145

"Evlendirme memurunun, evlenme başvurusunu ret kararına karşı yapılan itiraz", Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda aile hukukundaki çekişmesiz yargı işleri arasında sayılmıştır (HMK m. 382/2-b-3). Aile hukukundan doğan dava ve işlere aile mahkemeleri bakar (4787 sayılı Kanun m. 4/1). 1

TBMM gerekçesine göre bu itiraz çekişmeli bir dava olarak değil, evrak üzerinde incelenecek bir itiraz olarak düzenlenmiştir. Ret mutlak butlan sebebine dayanıyorsa, kamu düzeniyle ilgisi nedeniyle itirazın basit yargılama usulüyle görülen bir dava şeklinde açılması ve davada Cumhuriyet savcısının hazır bulunması öngörülmüştü. 2

II. 2011 Değişikliği: Savcının Hazır Bulunma Şartı

İkinci fıkradaki "ve Cumhuriyet savcısının hazır bulunmasıyla" ibaresi, 31.03.2011 tarihli ve 6217 sayılı Kanunun 31. maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır (TMK m. 138/2, dipnot). Yargıtay bu değişikliği dar yorumlamaktadır: 3

- Değişiklik yalnız 138. maddedeki evlenme başvurusunun reddine itiraz davası ile Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 36. maddesindeki nüfus kaydı düzeltme davalarıyla sınırlıdır; Cumhuriyet savcısının açtığı diğer hukuk davalarında savcı taraf olarak yer almak zorundadır.[4]
- Savcının açtığı mutlak butlan davasında savcı duruşmaya çağrılmadan hüküm kurulması bozma sebebidir.[5]

DİKKAT

4 Yargıtay 2. HD, 07.06.2012, E. 2011/19991, K. 2012/15531.
5 Yargıtay 2. HD, 18.03.2013, E. 2012/7489, K. 2013/7259.
6 Yargıtay 2. HD, 10.04.2013, E. 2012/10857, K. 2013/10091.

Ret kararına itirazda verilen karar kesindir.[6] İtiraz dilekçesine, ret sebebini ortadan kaldıran bütün belgeler ilk başvuruda eklenmelidir. Ret, nüfus kaydındaki bir hatadan doğmuşsa önce kaydın düzeltilmesi gerekebilir (Evlendirme Yönetmeliği m. 23).

III. Ret Sebebine Göre İzlenecek Yol

Ret sebebi	İzlenecek yol	Dayanak
Nüfusta yasak derecede hısım görünme	Kaydın düzeltilmesi veya itiraz	TMK m. 129; Yön. m. 23
Önceki evlilik devam ediyor görünüyor; yurt dışında boşanılmış	Yabancı kararın tanınması veya nüfusa tescili	TMK m. 130
16 yaşında evlenme	Hâkim izni	TMK m. 124/2
Küçük veya kısıtlı, yasal temsilci izin vermiyor	Mahkemeden izin	TMK m. 128
Kadın için bekleme süresi dolmamış	Sürenin kaldırılması davası	TMK m. 132
Akıl hastalığı	Resmî sağlık kurulu raporu	TMK m. 133
Belgeler eksik	Eksikliğin tamamlanması	TMK m. 136, m. 137

İÇTİHATLAR

1 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
10.04.2013 · E. 2012/10857 · K. 2013/10091

Evlenme başvurusunun reddine itiraz üzerine verilen mahkeme kararı kesindir

Evlendirme memurunun evlenme başvurusunu reddetmesi üzerine mahkemeye itiraz edilmiştir. Mahkeme itirazı reddetti ve karar temyiz edilmiştir. Daire, 138. maddeye göre evleneceklerden her birinin ret kararına karşı mahkemeye başvurabileceğini, itirazın evrak üzerinde incelenip kesin karara bağlanacağını belirtmiştir. İtirazın reddine ilişkin mahkeme kararının kesin olduğunu ve temyiz incelemesi yapılamayacağını kabul ederek temyiz dilekçesini reddetmiştir.

> *...evlenme başvurusunu reddeden evlendirme memurunun ret kararına karşı yapılan, itirazın reddine ilişkin mahkemenin kararı kesin olup, temyiz incelemesi yasa gereği yapılamayacağından temyiz dilekçesinin REDDİNE...*

DEĞERLENDİRME İtiraz aşaması tek derecelidir; bütün deliller mahkemeye ilk başvuruda sunulmalıdır.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
07.06.2012 · E. 2011/19991 · K. 2012/15531

Savcının katılımını kaldıran 6217 sayılı Kanun yalnız ret kararına itiraz ve nüfus kaydı düzeltme davalarına özgüdür

Uluslararası çocuk kaçırmaya ilişkin Lahey Sözleşmesi kapsamında merkezi makam adına Cumhuriyet Başsavcılığı davaname ile dava açmıştır. İlk hüküm bozulduktan sonra mahkeme, davanın tarafı olan Cumhuriyet Başsavcılığını duruşmaya usulünce davet etmeden yargılamaya devam ederek hüküm kurmuştur. Daire, Cumhuriyet savcısının açtığı davada taraf olarak yer almasının zorunlu olduğunu belirtmiştir. 6217 sayılı Kanunla getirilen değişikliğin yalnız 138. maddedeki itiraz davası ile Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 36. maddesindeki nüfus kaydı düzeltme davalarıyla sınırlı olduğunu kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Hukuk davalarıyla ilgili 6217 sayılı yasayla getirilen değişiklik, Türk Medeni Kanununun 138. maddesindeki "evlenme başvurusunun reddi kararına itiraz" davası ile 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun 36. maddesindeki "nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme" davalarıyla sınırlı olup, bunların dışındaki kanunda öngörülen diğer hukuk davalarında geçerli değildir.*

DEĞERLENDİRME

138. maddedeki itiraz davasında savcının hazır bulunması artık zorunlu değildir; savcının açtığı butlan davaları gibi diğer davalarda ise zorunludur.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
18.03.2013 · E. 2012/7489 · K. 2013/7259

Savcının açtığı mutlak butlan davasında savcı duruşmaya çağrılmadan hüküm kurulamaz

Cumhuriyet savcısı, kadının evlenme tarihinde evlenmeye engel olacak derecede akıl hastası olduğunu ileri sürerek evliliğin mutlak butlan sebebiyle iptali için dava açmıştır. Mahkeme savcıyı duruşmaya çağırmadan yargılama yaparak hüküm kurmuştur. Daire, 6217 sayılı Kanunun Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 36. maddesinde ve TMK m. 138'de "Cumhuriyet savcısı" ibaresini kaldırdığını, bu değişikliğin yalnız bu maddelere dayanan davalar için geçerli olduğunu belirtmiştir. Davalının kısıtlı olup olmadığının araştırılması gerektiğini, nüfus müdürlüğünün bu davada hasım olmadığını ve önceki bir davada alınan eski tarihli raporun sonraki evlenme için yeterli olmadığını da belirterek kararı bozmuştur.

> *Düzenleme, sadece bu maddelere dayanan hukuk davaları için geçerlidir. Cumhuriyet savcısı tarafından açılan diğer hukuk davalarında 6217 sayılı Kanunla yapılan değişikliği uygulama olanağı yoktur.*

DEĞERLENDİRME Kararda ayrıca, iptal kararının nüfusa tescilinin kurucu değil bildirici etkili olduğu belirtilmiştir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 137:** Başvurunun incelenmesi ve reddi.
- **TMK m. 139:** Ret kararı mahkemece kaldırılırsa evlenme izni.
- **TMK m. 145:** Mutlak butlan sebepleri.
- **HMK m. 382:** Çekişmesiz yargı işleri.
- **4787 sayılı Kanun m. 4:** Aile mahkemelerinin görevi.
- **Evlendirme Yönetmeliği m. 23:** Ret kararı.

MADDE

139

B. Evlenme töreni ve tescil
I. Koşulları
1. Evlenme izni

KANUN METNİ

(1) Evlendirme memuru, evlenme koşullarının varlığını tespit ederse veya ret kararı mahkemece kaldırılırsa, evleneceklere evlenme gün ve saatini bildirir veya isterlerse evlenme izni belgesini verir.
(2) Evlenme izni belgesi, verildiği tarihten başlayarak altı ay içinde evleneceklere herhangi bir evlendirme memuru önünde evlenebilme hakkı sağlar.

MADDE ÖZETİ

Evlendirme memuru, evlenme koşullarının bulunduğunu tespit ederse veya ret kararı mahkemece kaldırılırsa, evleneceklere evlenme gün ve saatini bildirir ya da isterlerse evlenme izni belgesini verir (m. 139). Bu belge, verildiği tarihten başlayarak altı ay içinde herhangi bir evlendirme memuru önünde evlenme hakkı sağlar. Evlendirme Yönetmeliği'ne göre belgeyi alan çiftler, yurt içinde ve yurt dışında evlendirmeye yetkili makam önünde ayrıca dosya düzenlenmeden evlenebilir; belgeye dayanarak evlendiren makam durumu 15 gün içinde belgeyi veren memurluğa bildirir (Yön. m. 22). Altı ay geçtikten sonra evlendirme memuru töreni yapamaz (TMK m. 140). Yargıtay, izin belgesinin dosyada bulunmadığı iddiasının kurucu unsurlarla ilgili olmadığı için evliliği yok hükmünde kılmadığına ilişkin kararı onamıştır.[1]

TEMEL KAVRAMLAR

Evlenme izni belgesi (evlenme izin belgesi)

Evlenmesine engel bulunmayan ve belgeleri tam olan çiftlere istekleri üzerine verilen, altı ay içinde herhangi bir evlendirme memuru önünde evlenme hakkı sağlayan belge. Beyannamenin izin belgesi bölümünün onaylanmasıyla düzenlenir (TMK m. 139; Yön. m. 22).

1 Yargıtay 2. HD, 17.09.2024, E. 2023/9264, K. 2024/5938.

Evlenme koşulları	Evlenme ehliyetinin bulunması (TMK m. 124–128), evlenme engeli bulunmaması (m. 129–133) ve başvurunun usulüne uygun olması (m. 134–137).
Evlenme dosyası	Başvuru üzerine düzenlenen; beyanname, sağlık raporu, gerekiyorsa rıza belgesi, fotoğraf ile nüfus kayıt örneği veya evlenme ehliyet belgesinden oluşan dosya (Yön. m. 20).
Dosyanın geçerlilik süresi	Evlenmeye esas dosya, evlenme ehliyet belgesinin düzenlendiği tarihten itibaren altı ay geçerlidir; bu sürede evlenilmezse dosya işlemden kaldırılır ve iptal edilir (Yön. m. 42).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

Maddede, evlendirme memurunun, evlenmelerine engel hâl bulunmayanlara veya evlenme istemleri ret edilmesine rağmen bu reddin mahkemece kaldırılması hâlinde taraflara evlenme gün ve saatini bildirmesi ya da evlenme izin belgesini vermesi hükme bağlanmıştır. Maddenin ikinci fıkrası, evlenme izin belgesi ile tarafların altı ay içerisinde herhangi bir evlendirme memurluğu önünde evlenme hakkına sahip bulunduklarını tekrarlamaktadır.

Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 68

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

İlan talebi kendisine vakı olan belediyenin reisi yahut evlenme işlerine memur ettiği vekili veya ihtiyar heyeti, itiraz eden bulunmazsa, evlenecek erkek ve kadının talebi ile evlenmeyi akit veya ilanın icra olunduğuna dair bir vesika itası ile mükelleftir. Evlenmenin men'i davası ikame edilmediği veya reddedildiği takdirde dahi hüküm böyledir. İlan vesikası, evleneceklere vesika tarihinden itibaren altı ay içinde Türkiye'nin her tarafında belediye reislerinin yahut reislerin evlenme işlerine memur ettiği vekillerinin huzurunda evlenebilmek salahiyetini verir.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 105 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 105	4721 sayılı Kanun m. 139
Ön koşul	Evlenmenin ilanı; itiraz edilmemesi veya evlenmenin men'i davasının açılmaması ya da reddedilmesi	Evlenme koşullarının tespiti veya ret kararının mahkemece kaldırılması; ilan yoktur
Verilen belge	İlan vesikası	Evlenme izni belgesi
Süre	Vesika tarihinden itibaren altı ay	Belgenin verildiği tarihten başlayarak altı ay
Kullanılabileceği yer	Türkiye'nin her tarafında belediye reisleri veya evlenme işlerine memur ettikleri vekiller huzurunda	Herhangi bir evlendirme memuru önünde; Yönetmeliğe göre yurt dışında da yetkili makam önünde

Değişiklik durumu

Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir değişiklik veya Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.
29.12.2014	Evlendirme Yönetmeliği m. 22'deki 15 günlük bildirim kuralını içeren fıkra değiştirildi	2014/7126 s. BKK

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Durum	Evlendirme memurunun yapacağı	Dayanak
Evlenme koşulları var, belgeler tam	Evlenme gün ve saatini bildirir	TMK m. 139/1; Yön. m. 21
Evlenecekler izin belgesi istiyor	Beyannamenin izin belgesi bölümünü onaylayarak belgeyi verir	TMK m. 139/1; Yön. m. 22
Ret kararı mahkemece kaldırıldı	Gün ve saati bildirir veya istenirse izin belgesi verir	TMK m. 138, m. 139/1
İzin belgesinin süresi	Verildiği tarihten başlayarak altı ay; süre belgede de gösterilir	TMK m. 139/2; Yön. m. 22
Belgenin kullanılacağı yer	Yurt içinde ve yurt dışında evlendirmeye yetkili makam; ayrıca dosya düzenlenmez	Yön. m. 22
Belgeye dayanarak evlendiren makam	Durumu belgeyi veren evlendirme memurluğuna 15 gün içinde bildirir	Yön. m. 22

TBMM gerekçesine göre madde, evlenmelerine engel hâl bulunmayanlara veya ret kararı mahkemece kaldırılanlara evlenme gün ve saatinin bildirilmesini ya da evlenme izin belgesinin verilmesini düzenler. İkinci fıkra, izin belgesiyle tarafların altı ay içinde herhangi bir evlendirme memurluğu önünde evlenme hakkına sahip olduğunu tekrarlar. 1

Yürürlükteki sistemde evlenme kararının ilanına gerek yoktur (Yön. m. 21). 743 sayılı eski Kanun'da ise evlenme önce ilan edilir, itiraz olmazsa evleneceklere "ilan vesikası" verilirdi (743 s. K. m. 105). İzin belgesi başvurusunda beyanname, evlenme izin belgesi iki örnek olacak şekilde düzenlenir (Yön. m. 20/a). 2

II. Gün ve Saat Bildirimi ile İzin Belgesinin Ayrımı

	Gün ve saat bildirimi	Evlenme izin belgesi
Zamanı	Memur dosyayı inceleyip eksikleri tamamlattıktan sonra, başvuru sırasına göre	Evleneceklerin istemi üzerine

	Gün ve saat bildirimi	Evlenme izin belgesi
Törenin yapılacağı yer	Başvurulan evlendirme dairesinde veya memurun uygun bulacağı başka bir yerde	Yurt içinde veya yurt dışında evlendirmeye yetkili herhangi bir makam önünde
Yeni dosya gerekliliği	Dosya zaten başvurulan memurluktadır	Hayır, ayrıca dosya düzenlenmez
Süre	Dosya, evlenme ehliyet belgesinin düzenlendiği tarihten itibaren altı ay geçerlidir	Belgenin verildiği tarihten başlayarak altı ay
Dayanak	TMK m. 139/1, m. 141; Yön. m. 21, 42	TMK m. 139; Yön. m. 20, 22

3 İçişleri Bakanlığının 29 Aralık 2020 tarihli duyurusuna göre evlenme başvurusu, yerleşim yeri şartı aranmaksızın muhtarlıklar dışında herhangi bir evlendirme memurluğuna yapılabilmektedir (İçişleri Bakanlığı duyurusu). Bu nedenle çiftler töreni yapacakları memurluğa doğrudan da başvurabilir. İzin belgesi özellikle dosyanın bir yerde hazırlandığı, törenin ise başka bir yetkili makam önünde, örneğin yurt dışındaki bir dış temsilcilikte yapılacağı durumlarda işe yarar (Yön. m. 22).

UYGULAMA NOTU

Yurt dışında evlenme: İki Türk vatandaşı, mahalli mevzuat bu yetkiyi tanıyorsa büyükelçi, başkonsolos veya Dışişleri Bakanlığının yetkilendirdiği görevli önünde evlenebilir; fahri konsolos ve fahri başkonsolosların evlendirme yetkisi yoktur (Yön. m. 10). Yabancı bir makam önünde evlenilecekse evlenmenin şekli o ülkenin hukukuna tabidir (5718 s. MÖHUK m. 13/2); o makamın hangi belgeleri istediği önceden öğrenilmelidir. Yurt dışında yabancı makam önünde yapılan evlenme, en geç otuz gün içinde dış temsilciliğe bildirilir (5490 s. K. m. 24).

III. Altı Aylık Süre ve Süre Geçerse

- İzin belgesi, verildiği tarihten başlayarak altı ay içinde kullanılabilir (TMK m. 139/2). Süre belgede de gösterilir (Yön. m. 22).
- Belgelerin verilmesinden başlayarak altı ay geçerse evlendirme memuru evlenme törenini yapamaz (TMK m. 140).
- Belge verildikten sonra evlenme koşullarının bulunmadığı anlaşılırsa da tören yapılamaz (TMK m. 140). TBMM gerekçesi bu durumu, evlendirme belgesi verilmesinden sonra dahi koşulların bulunmadığının anlaşılması olarak açıklar.
- Evlenmeye esas dosyanın geçerlilik süresi, evlenme ehliyet belgesinin düzenlendiği tarihten itibaren altı aydır. Bu sürede evlenme yapılmazsa dosya işlemden kaldırılır ve iptal edilir (Yön. m. 42).

DİKKAT

İki süre farklı tarihlerden başlar: izin belgesinin altı ayı belgenin verildiği tarihten (TMK m. 139/2), dosyanın altı ayı ise evlenme ehliyet belgesinin düzenlendiği tarihten (Yön. m. 42) işler. Tören tarihi bu sürelere göre planlanmalıdır. Dosya iptal edilirse yeniden başvurmak gerekir.

IV. İzin Belgesinin Sahte Kimlikle Alınması ve Kötüye Kullanılması

Başvuru sırasında taraflar fotoğraflı nüfus cüzdanlarını göstermek zorundadır; gösterilmezse evlendirme memuru başvuruyu kabul etmez (Yön. m. 18). Gerçek kimliğini saklayarak bir başkasıyla evlenme işlemi yaptırmak üç aydan bir yıla kadar hapis cezası gerektiren bir suçtur (TCK m. 230/3); evlendirme memurluğu böyle bir durumu belgeleriyle Cumhuriyet savcılığına bildirir (Yön. m. 56). İzin belgesinin sahte kimlikle alınması başka suçları da gündeme getirebilir: 4

- Yargıtay 15. CD, 05.11.2019, E. 2019/9343, K. 2019/10836 kararına konu olayda sanığın, başkasının kimlik bilgileri ve kendi fotoğrafıyla çıkarttığı sahte nüfus cüzdanıyla evlendirme memurluğuna başvurarak sahte evlenme izin belgesi aldığı ve bu belgeye dayanarak evlendiği iddia edilmiş; ağır ceza mahkemesi nitelikli dolandırıcılık ve resmî belgede sahtecilik suçlarından mahkûmiyet kararı vermiştir. Daire, temyiz eden katılanın suçlardan doğrudan zarar görmediği için temyiz istemini reddetmiştir.
- Başka bir olayda, evlenmeye niyeti olmadığı hâlde güven oluşturmak için evlenme başvurusu yapıp evlenme izin belgesi düzenlenmesini sağlayan ve karşı taraftan altın ve eşya alıp kaçan sanıkların dolandırıcılık suçundan mahkûmiyeti onanmıştır.[2]

İzin belgesi evlenme hakkı sağlar, evlenme borcu doğurmaz. Nişanlanma da evlenmeye zorlamak için dava hakkı vermez (TMK m. 119). 5

V. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar

Durum	Sonuç	Dayanak
Dosya bir şehirde hazırlandı, nikâh başka bir şehirde kıyılacak	İzin belgesiyle oradaki evlendirme memuru önünde evlenilebilir; doğrudan oraya başvurmak da mümkündür	TMK m. 139/2; Yön. m. 22; İçişleri Bakanlığı duyurusu (29.12.2020)
İki Türk vatandaşı yurt dışındaki başkonsoloslukta evlenecek	İzin belgesiyle ayrıca dosya düzenlenmeden evlenilebilir; fahri konsolosluklar evlendiremez	Yön. m. 10, 22

2 Yargıtay 15. CD, 23.06.2020, E. 2018/7816, K. 2020/6462.

Durum	Sonuç	Dayanak
Belgenin üzerinden altı ay geçti	Memur töreni yapamaz; yeniden başvuru gerekir	TMK m. 140; Yön. m. 42
Belge alındıktan sonra evlenme engeli ortaya çıktı	Tören yapılamaz	TMK m. 140
Ret kararı mahkemece kaldırıldı	Memur gün ve saat bildirir veya izin belgesi verir	TMK m. 138, 139
Evlenme dosyasında izin belgesi bulunmadığı iddiası	Kurucu unsurlar varsa evlilik yok hükmünde değildir	Yargıtay 2. HD, K. 2024/5938

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.09.2024 · E. 2023/9264 · K. 2024/5938

İzin belgesinin dosyada bulunmadığı iddiası evliliği yok hükmünde kılmaz

Taraflar 2019'da Türkiye'de evlenmiştir. Evlenme sırasında hem Türk hem Alman vatandaşı olan erkek, sonradan Türk vatandaşlığından çıkmıştır. Çifte vatandaş olduğu için Türk hukukuna uygun evlenme izin belgesi alamadığını, evlenme dosyasında bu belgenin bulunmadığını ve evliliğin nüfusa işlenmediğini ileri sürerek evliliğin yokluğunun tespitini istemiştir. İlk derece mahkemesi, ileri sürülen sebeplerin hiçbirinin evliliğin kurucu unsurlarından olmadığını belirtmiştir. Müzekkere cevaplarından evlenme izin belgesinin bulunduğu da anlaşılmıştır. Yokluk istemi reddedilmiştir; bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddetti, Yargıtay kararı onamıştır.

> *...davacının iddia ettiği sebeplerin hiçbirinin evliliğin kurucu unsurlarından olmadığı, bu nedenle evliliğin yok hükmünde olmasının söz konusu olamayacağı, ayrıca gelen müzekkere cevapları incelendiğinde evlenmeye izin belgesinin olduğu ve geçerli bir evliliğin bulunduğu...*

DEĞERLENDİRME İzin belgesi evlenmenin kurucu unsurlarından biri değildir. Yokluk ancak evlenmenin ayrı cinsten kişiler arasında, evlendirme memuru önünde ve karşılıklı sözlü irade açıklamasıyla yapılmaması hâlinde söz konusu olur. Yetkili memur önünde yapılmış bir evlenmenin, kanunun diğer şekil kurallarına uyulmaması sebebiyle butlanına da karar verilemez (TMK m. 155).

2 **YARGITAY 15. CEZA DAİRESİ**
05.11.2019 · E. 2019/9343 · K. 2019/10836

Sahte kimlikle evlenme izin belgesi alınması ceza yargılamasına konu olmuştur

İddiaya göre evli olan sanık, internet üzerinden tanıştığı kişiye kendini bekâr olarak ve başka bir adla tanıtmıştır. Taraflar evlenmeye karar vermiştir. Sanık, gerçek kimliğiyle evlenemeyeceği için evine gelen bir arkadaşının nüfus cüzdanını gizlice ele geçirdi ve kimlik bilgileri arkadaşına, fotoğrafı kendisine ait sahte bir nüfus cüzdanı

çıkartmıştır. Bu cüzdanla evlendirme memurluğuna başvurarak sahte evlenme izin belgesi aldı, bu belgeye dayanarak evlendi ve sahte bir evlenme cüzdanı çıkartmıştır. Ağır ceza mahkemesi nitelikli dolandırıcılık ve resmî belgede sahtecilik suçlarından mahkûmiyet kararı vermiştir. Daire, hükmü temyiz eden katılanın suçlardan doğrudan zarar görmediğini, bu nedenle kamu davasına katılma ve hükmü temyiz etme hakkı bulunmadığını belirterek temyiz istemini reddetmiştir.

> *...bu nüfus cüzdanı ile resmi nikah işlemleri için bu defa Etimesgut Belediyesi Evlendirme Memurluğuna başvurarak sahte evlenme izin belgesi ve bu belgeye dayanarak yaptığı evlilikle de sahte evlenme cüzdanı çıkarttırdığı...*

DEĞERLENDİRME Karar esasa değil temyiz hakkına ilişkindir. Olay, izin belgesinin sahte kimlikle alınmasının ceza yargılamasına konu olabileceğini gösterir. Evlendirme memurluğu başvuruda fotoğraflı nüfus cüzdanı ister (Yön. m. 18).

3 **YARGITAY 15. CEZA DAİRESİ**
23.06.2020 · E. 2018/7816 · K. 2020/6462

Evlenme niyeti olmadan izin belgesi aldırıp altın ve eşya toplayan sanıkların dolandırıcılık mahkûmiyeti onandı

Birlikte yaşayan iki sanıktan biri, bir aracı vasıtasıyla katılanla tanışmıştır; diğeri kendini onun enişte olarak tanıtmıştır. Taraflar evlenmek konusunda anlaştı ve katılan aracıya para vermiştir. Evlenecek olan sanık, aslında evlenmeye niyeti olmadığı hâlde güven oluşturmak için evlenme başvurusu yaptı ve evlenme izin belgesi düzenlenmesini sağlamıştır. Kendisiyle evleneceğine inanan katılan altın ve giyim eşyası almıştır. Sanıklar daha sonra katılanı bir iş yerinin önünde araçtan indirip kaçmıştır. Asliye ceza mahkemesi sanıkları dolandırıcılıktan mahkûm etmiştir. Daire; sanıkların çelişkili savunmaları, katılanın istikrarlı beyanları, HTS kayıtları ve tutanaklar karşısında mahkûmiyette isabetsizlik bulunmadığını belirterek hükümleri onamıştır.

> *...esasen evlenmeye niyeti olmadığı halde evleneceği yönünde güven oluşturmak için evlenme başvurusu yaptığı, evlenmeye izin belgesi düzenlenmesini sağladığı...*

DEĞERLENDİRME İzin belgesi yalnızca evlenme hakkı sağlar. Bu olayda belge, karşı tarafta evlenileceğine dair güven oluşturmak için kullanılmış ve dolandırıcılık mahkûmiyetinin dayandığı olayların bir parçası olmuştur.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 137:** Başvurunun incelenmesi ve reddi.
- **TMK m. 138:** Ret kararına itiraz.
- **TMK m. 140:** Evlenmenin yapılamaması; altı aylık süre.
- **TMK m. 141:** Tören yeri.
- **TMK m. 155:** Şekle aykırılık.

- **Evlendirme Yönetmeliği m. 20–22, 42:** Dosya, gün ve saat bildirimi, izin belgesi, dosyanın geçerlilik süresi.
- **5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 22–24:** Evlendirme yetkisi, bildirim ve yurt dışında evlenme.

MADDE

140

B. Evlenme töreni ve tescil
I. Koşulları
2. Evlenmenin yapılamaması

KANUN METNİ

Evlenme koşullarının bulunmadığının anlaşılması veya belgelerin verilmesinden başlayarak altı ayın geçmesi hâlinde, evlendirme memuru evlenme törenini yapamaz.

MADDE ÖZETİ

Evlenme koşullarının bulunmadığı anlaşılırsa veya belgelerin verilmesinden başlayarak altı ay geçerse, evlendirme memuru evlenme törenini yapamaz (m. 140). TBMM gerekçesine göre bu yasak, evlenme izin belgesi verildikten sonra koşulların bulunmadığının anlaşılması hâlini de kapsar. Evlendirme Yönetmeliği'ne göre engelin bulunmadığı belgelerle ispatlanmadıkça evlenme yapılamaz (Yön. m. 23). Taraflardan birinin iradesini serbestçe açıklayamayacak durumda olduğu davranışlarından açıkça anlaşılırsa memur evlenmeyi erteleyebilir (Yön. m. 29). Koşullar eksikken nikâh kıyan memur hakkında görevi kötüye kullanma iddiasıyla ceza davası açılabilir. Yargıtay bu davalarda 4483 sayılı Kanuna göre soruşturma izni alınmasını kovuşturma şartı saymıştır.[1]

TEMEL KAVRAMLAR

Evlenme koşulları	Evlenme ehliyetinin bulunması (TMK m. 124–128), evlenme engeli bulunmaması (m. 129–133) ve başvuru ile belgelerin usulüne uygun olması (m. 134–137).
Altı aylık süre	Evlenme izni belgesinin geçerlilik süresi; belgelerin verilmesinden başlayarak altı ay geçince tören yapılamaz (TMK m. 139/2, 140). Evlenmeye esas dosya da evlenme ehliyet belgesinin düzenlendiği tarihten itibaren altı ay geçerlidir (Yön. m. 42).
Evlenmenin ertelenmesi	Memurun töreni ileri bir tarihe bırakması: tören yeri evlenmenin mahiyetiyle bağdaşmıyorsa (Yön. m. 26) veya taraflardan birinin iradesini serbestçe açıklayamayacağı açıkça anlaşılıyorsa (Yön. m. 29).

1 Yargıtay 5. CD, 08.06.2016, E. 2014/6068, K. 2016/6054.

Görevi kötüye kullanma

Kamu görevlisinin, görevinin gereklerine aykırı hareket ederek kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olması ya da kişilere haksız menfaat sağlaması (TCK m. 257).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 106 ncı maddesini karşılamaktadır. Yapılan düzenlemede daha açık olarak, evlenme koşullarının bulunmadığının tespit edildiği hâllerle, evlendirme belgesi verilmesinden sonra dahi evlenme koşullarının bulunmadığının anlaşılması veya evlenme belgesinin verilmesinden itibaren altı ayın geçmesi hâlinde evlendirme memurunun evlenme törenini yapamayacağı belirtilmiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 68*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Evlenmenin akdi için kendisine müracaat edilen belediye reisi yahut evlenme işlerine memur ettiği vekil veya ihtiyar heyeti, ilanın icrasına mani bir sebep görürse akdi icradan imtina ile mükelleftir. Üzerinden altı ay geçen ilanın hükmü kalmaz.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 106 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 106	4721 sayılı Kanun m. 140
Muhatap	Belediye reisi, evlenme işlerine memur ettiği vekil veya ihtiyar heyeti	Evlendirme memuru
Yasak sebebi	İlanın yapılmasına engel bir sebebin görülmesi	Evlenme koşullarının bulunmadığının anlaşılması
Süre	Üzerinden altı ay geçen ilanın hükmü kalmaz	Belgelerin verilmesinden başlayarak altı ay geçerse tören yapılamaz

Değişiklik durumu

Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir değişiklik veya Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Durum	Sonuç	Dayanak
Başvuru incelenirken engel veya ehliyetsizlik anlaşıldı	Başvuru reddedilir, evleneceklere yazıyla hemen bildirilir	TMK m. 137

Durum	Sonuç	Dayanak
Gün ve saat bildirildikten veya izin belgesi verildikten sonra koşulların bulunmadığı anlaşıldı	Tören yapılamaz	TMK m. 140; TBMM gerekçesi
Belgelerin verilmesinden başlayarak altı ay geçti	Tören yapılamaz	TMK m. 140
Dosya, evlenme ehliyet belgesinin düzenlenmesinden itibaren altı ay içinde kullanılmadı	Dosya işlemden kaldırılır ve iptal edilir	Yön. m. 42
Taraflardan birinin iradesini serbestçe açıklayamayacağı davranışlarından açıkça anlaşılıyor	Memur evlenmeyi erteleyebilir	Yön. m. 29
Tören yeri evlenmenin mahiyetiyle bağdaşmıyor veya mabet	Resmî tören yapılamaz, memur evlenmeyi erteler	Yön. m. 26

TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 106. maddesini karşılar. 1
Yeni düzenleme, evlenme koşullarının bulunmadığının tespit edildiği hâllerle, belge verildikten sonra dahi koşulların bulunmadığının anlaşılması veya belgenin verilmesinden itibaren altı ayın geçmesi hâlinde memurun töreni yapamayacağını daha açık biçimde belirtir.

II. Tören Günü Ortaya Çıkan Engeller ve İtirazlar

- İlgililer, evlenme dosyası hazırlanırken evlenme gününden önceki günün mesai saati bitimine kadar yazılı olarak itiraz edebilir; evlenme gününde yapılan itirazlar kabul edilmez (Yön. m. 24).
- Cumhuriyet savcısı, mutlak butlan sebeplerinden birinin varlığı sebebiyle evlenme yapılıncaya kadar itiraz edebilir (Yön. m. 25).
- Engel tespit edilmişse, bulunmadığı belgelerle ispatlanmadıkça evlenme yapılamaz. Engel nüfus kütüklerindeki bir işlem eksikliğinden doğmuşsa, eksiklik tamamlanmadıkça evlenme yapılamaz (Yön. m. 23).
- Üçüncü kişinin itirazı kabul edilmese bile, memur tören sırasında koşulların bulunmadığını anlarsa töreni yapamaz (TMK m. 140).

UYGULAMA NOTU

Nikâh tarihi, izin belgesinin ve evlenme dosyasının altı aylık süreleri içinde kalacak şekilde belirlenmelidir (TMK m. 139/2; Yön. m. 42). Önceki evliliğin sona erdiğine veya nüfus kaydının düzeltildiğine ilişkin bir karar varsa, bu kararın nüfus kütüğüne tescil edildiği nikâhtan önce kontrol edilmelidir. Nüfus kaydına göre evli görünen kişi, boşanma veya başka bir sebeple evlilik sona ermiş olsa bile bu durum aile kütüğüne tescil edilmedikçe yeniden evlenemez (Yön. m. 15/b).

III. Koşullar Eksikken Kıyılan Nikâhın Akıbeti

2 Memurun 140. maddeye aykırı olarak tören yapması, evliliği her zaman geçersiz kılmaz. Sonuç, eksik olan koşula göre değişir:

Eksik koşul	Evliliğin akıbeti	Dayanak
Eşlerden birinin evli olması	Mutlak butlan	TMK m. 145/1
Sürekli sebeple ayırt etme gücü yokluğu	Mutlak butlan	TMK m. 145/2
Evlenmeye engel akıl hastalığı	Mutlak butlan	TMK m. 145/3
Evlenmeye engel derecede hısımlık	Mutlak butlan	TMK m. 145/4
Küçük veya kısıtlının yasal temsilcisinin izni yok	İzni alınmayan yasal temsilci iptal davası açabilir; sonradan ergin olma, kısıtlılığın kalkması veya gebelik hâlinde iptal edilemez	TMK m. 153
Kadın için bekleme süresi dolmamış	Butlanı gerektirmez	TMK m. 154
Altı aylık sürenin geçmesi, belge eksikliği gibi diğer şekil kuralları	Yetkili memur önünde yapılmışsa butlan kararı verilemez	TMK m. 155
Kurucu unsurlardan biri eksik (evlendirme memuru önünde yapılmamış, karşılıklı irade açıklanmamış)	Evlilik yok hükmündedir	Yargıtay 2. HD, K. 2024/5938

3 Batıl bir evlilik ancak hâkimin kararıyla sona erer; mutlak butlan hâlinde bile evlenme, hâkimin kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurur (TMK m. 156).

IV. Memurun Sorumluluğu

4 765 sayılı eski Türk Ceza Kanunu'nun 237. maddesinin ikinci fıkrası, yasal koşullara uymadan evlenme işlemlerini yapan memuru ayrıca cezalandırıyordu. Yargıtay CGK, 08.06.2004, E. 2004/6-94, K. 2004/132 kararında bu suçun, evlendirme memurunun kanunda ve yönetmelikte belirtilen koşullara uymadan evlenme işlemlerini tamamlaması ile oluştuğu belirtilmiş; taraflar hazır olmadan nikâh kıyılmış gibi belge düzenlenmesi ise resmî evrakta sahtecilik sayılmıştır.

5 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun aile düzenine karşı suçlar arasında evlendirme memuruna özgü bir suç tipi yer almaz (TCK m. 230–234). Yargıtay'ın incelediği yeni dosyalarda bu tür eylemler görevi kötüye kullanma suçu (TCK m. 257) kapsamında yargılanmıştır:

- 17 yaşını doldurmayan kişiyi mahkeme izni olmadan evlendirdiği ileri sürülen belediye evlendirme memuru hakkındaki mahkûmiyet, 4483 sayılı Kanuna göre soruşturma izni alınmadan dava açıldığı için bozulmuştur.[2]

- Dayı ile yeğeni nüfus kayıt örneklerini almadan evlendirdiği ileri sürülen memur için de aynı sonuca varılmıştır.[3]
- Kadın için bekleme süresine ilişkin Yönetmelik hükmüne aykırı evlendirme yaptığı ileri sürülen köy muhtarı hakkındaki hüküm de aynı gerekçeyle bozulmuştur.[4]
- Belgeler tamamlanmadan nikâh kıyan köy muhtarı görevi kötüye kullanmadan mahkûm edilmiş, dava temyiz aşamasında zamanaşımı nedeniyle düşmüştür.[5]

DİKKAT

Engel bulunduğunu bilerek evlenme işlemi yaptırmak evlenecekler için de suç olabilir. Evliyken başkasıyla evlenme işlemi yaptırmak ve evli olduğunu bildiği biriyle evlenmek altı aydan iki yıla kadar, gerçek kimliğini saklayarak evlenmek üç aydan bir yıla kadar hapis cezası gerektirir; zamanaşımı evlenmenin iptali kararının kesinleşmesinden itibaren işler (TCK m. 230). Evlendirme memurluğu bu durumları belgeleriyle Cumhuriyet savcılığına bildirir (Yön. m. 56).

V. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar

Durum	Sonuç	Dayanak
Nikâh tarihine kadar izin belgesinin altı ayı doldu	Memur töreni yapamaz; yeniden başvurmak gerekir	TMK m. 140; Yön. m. 42
Tören günü eşlerden birinin hâlâ evli olduğu anlaşıldı	Tören yapılamaz; yapılırsa evlenme mutlak butlanla batıldır	TMK m. 140, 145/1
Tören günü üçüncü bir kişi itiraz etti	Evlenme günü yapılan itiraz kabul edilmez; ancak memur engelin varlığını anlarsa töreni yapamaz	Yön. m. 24; TMK m. 140
Eşlerden biri tören sırasında iradesini serbestçe açıklayamayacak durumda	Memur evlenmeyi erteleyebilir	Yön. m. 29
Bekleme süresi dolmadan nikâh kıyıldı	Evlenme butlanı gerektirmez; memur hakkında ceza soruşturması gündeme gelebilir	TMK m. 154; Yargıtay 5. CD, K. 2015/17299
Boşanma kararı kesinleşti ama nüfusa işlenmedi	Tescil edilmedikçe yeniden evlenme yapılamaz	Yön. m. 15/b

2 Yargıtay 5. CD, 08.06.2016, E. 2014/6068, K. 2016/6054.
3 Yargıtay 5. CD, 12.06.2015, E. 2013/9705, K. 2015/12413.
4 Yargıtay 5. CD, 14.12.2015, E. 2013/13734, K. 2015/17299.
5 Yargıtay 5. CD, 27.02.2023, E. 2021/7356, K. 2023/1696.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 5. CEZA DAİRESİ**
08.06.2016 · E. 2014/6068 · K. 2016/6054

Mahkeme izni olmadan küçüğü evlendiren memur hakkında dava açılması için soruşturma izni şarttır

Bir belediyede evlendirme memuru olarak görev yapan sanığın, 17 yaşını doldurmamış ve ancak mahkeme izniyle evlenebilecek bir kişiyi bu izin olmadan evlendirerek görevini kötüye kullandığı ileri sürülmüştür. Sulh ceza mahkemesi sanığı icrai davranışla görevi kötüye kullanma suçundan mahkûm etmiştir. Daire, sanık hakkında 4483 sayılı Kanuna göre yetkili merciden soruşturma izni alındıktan sonra dava açılması gerektiğini ve bunun kovuşturma şartı olduğunu belirtmiştir. Bu husus gözetilmeden hüküm kurulduğu için esası incelemeden hükmü bozmuştur.

> *...sanık hakkında 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri uyarınca yetkili merciden soruşturma izni alındıktan sonra dava açılması gerektiği ve bu hususun kovuşturma şartı olduğu...*

DEĞERLENDİRME 17 yaşını doldurmamış kişi, ancak 16 yaşını doldurmuşsa ve hâkim olağanüstü durumlarda pek önemli bir sebeple izin verirse evlenebilir (TMK m. 124/2). Memurun ceza sorumluluğunun incelenebilmesi için önce idari soruşturma izni gerekir.

2 **YARGITAY 5. CEZA DAİRESİ**
12.06.2015 · E. 2013/9705 · K. 2015/12413

Hısımlar arasında nikâh kıydığı ileri sürülen memur için de soruşturma izni kovuşturma şartıdır

Bir belediyede evlendirme memuru olan sanığın, aralarında dayı-yeğen hısımlığı bulunan iki kişiyi, bu durumu gösteren nüfus kayıt örneklerini temin etmeden evlendirerek görevini kötüye kullandığı ileri sürülmüştür. Sulh ceza mahkemesi hüküm kurmuştur. Daire, sanık hakkında 4483 sayılı Kanuna göre soruşturma izni alınmadan dava açıldığını, bunun kovuşturma şartı olduğunu belirterek esası incelemeden hükmü bozmuştur.

> *...dayı-yeğen olmaları nedeni ile evlenme yasaklarının olmasına rağmen, Evlendirme Yönetmeliği uyarınca bu hususu gösteren nüfus kayıt örneklerini temin etmeksizin evlilik akdini gerçekleştirmek suretiyle görevini kötüye kullandığı iddia edilmiş ise de...*

DEĞERLENDİRME Amca, dayı, hala ve teyze ile yeğenleri arasında evlenme yasaktır (TMK m. 129); bu yasağa aykırı evlenme mutlak butlanla batıldır (TMK m. 145/4). Memurun nüfus kayıt örneklerini incelemesi bu yüzden önemlidir.

3 **YARGITAY 5. CEZA DAİRESİ**
27.02.2023 · E. 2021/7356 · K. 2023/1696

Yönetmelikteki belgeler olmadan nikâh kıyan muhtar mahkûm edildi, dava zamanaşımıyla düştü

Köy muhtarı olan ve evlendirme memurluğu da yapan sanığın, Evlendirme Yönetmeliği'nin 20. maddesinde sayılan belgeler bulunmadan evlenme işlemini yaptığı ileri sürülmüştür. Asliye ceza mahkemesi sanığı icrai davranışla görevi kötüye kullanma suçundan adli para cezasıyla cezalandırmıştır. Sanık, işlem sırasında evrakın tam olduğunu, eksikliğin muhtarlığı devrettikten sonra ortaya çıktığını ve kastının bulunmadığını ileri sürerek temyiz etmiştir. Daire, suç tarihinden itibaren olağanüstü dava zamanaşımı süresinin dolduğunu belirterek hükmü bozdu ve kamu davasının düşmesine karar vermiştir.

> *...nikahlarının kıyılması için Evlendirme Yönetmeliği'nin 20 nci maddesinde belirtilen evrak olmamasına rağmen evlilik işlemini gerçekleştirmek suretiyle görevini kötüye kullandığı iddia edilmiştir...*

DEĞERLENDİRME Karar esasa değil zamanaşımına dayanır. Ancak ilk derece mahkemesinin mahkûmiyet kararı, belgeler tamamlanmadan nikâh kıyılmasının memur için ceza riski taşıdığını gösterir. Dosyaya konulacak belgeler Yönetmelik'in 20. maddesinde sayılmıştır.

4 **YARGITAY CEZA GENEL KURULU**
08.06.2004 · E. 2004/6-94 · K. 2004/132

Koşullara uymadan evlendirme ayrı, taraflar hazır olmadan nikâh kıyılmış gibi belge düzenlemek ayrı suçtur

Bir köy muhtarı, evlenecekler hazır olmadığı hâlde huzurunda nikâh kıyılmış gibi evlenme evrakı düzenleyip evliliğin nüfusa tescilini sağlamıştır. Evlenecek erkeğin yurt dışında olduğu, işlemleri onun yerine kardeşinin yaptırdığı, erkek adına kullanılan nüfus kaydının da gerçekte var olmayan bir kişiye ait olup sonradan terkin edildiği anlaşılmıştır. Yerel mahkeme eylemi, 765 sayılı eski TCK'nın 237/2. maddesindeki yasal koşullara uymadan evlenme işlemi yapma suçu olarak nitelendirdi ve bu kararda direnmiştir. Genel Kurul, bu suçun esasen evlenmenin şekil koşullarına uyulmamasını yaptırıma bağladığını belirtmiştir. Sanığın yalnız yasal koşullara uymamakla kalmayıp gerçeğe aykırı resmî belge düzenlediğini kabul ederek direnme hükmünü bozmuştur; karar oy çokluğuyla verilmiştir.

> *Örneğin, boşanmadan sonra bekleme süresine uymadan evlenme akdinin yapılması, evlenme akdini düzenleyip imzaların sonradan alınması hallerinde, yasal koşullara uyulmadığından anılan suç oluşacaktır.*

DEĞERLENDİRME Karar eski TCK dönemine aittir. Kurala aykırı evlendirme ile hiç yapılmamış bir nikâhın belgeye geçirilmesi arasındaki farkı gösterir. Tarafların memur önünde karşılıklı irade açıklamadığı durumda evliliğin kurucu unsuru da eksiktir (TMK m. 142).

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 137:** Başvurunun incelenmesi ve reddi.
- **TMK m. 139:** Evlenme izni belgesi ve altı aylık süre.
- **TMK m. 145:** Mutlak butlan sebepleri.
- **TMK m. 153:** Yasal temsilcinin dava hakkı.
- **TMK m. 154:** Bekleme süresine uymama.
- **TMK m. 155:** Şekil kurallarına uymama.
- Evlendirme Yönetmeliği m. 15, 23–26, 29, 42, 56.
- 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 230, 257.

MADDE

141

B. Evlenme töreni ve tescil
II. Yapılışı
1. Tören yeri

KANUN METNİ

Evlenme töreni, evlendirme dairesinde evlendirme memurunun ve ayırt etme gücüne sahip ergin iki tanığın önünde açık olarak yapılır. Ancak, tören evleneceklerin istemi üzerine evlendirme memurunun uygun bulacağı diğer yerlerde de yapılabilir.

MADDE ÖZETİ

Evlenme töreni, evlendirme dairesinde, evlendirme memurunun ve ayırt etme gücüne sahip ergin iki tanığın önünde açık olarak yapılır (m. 141). Evleneceklerin istemi üzerine tören, memurun uygun bulacağı başka yerlerde de yapılabilir. Evlendirme Yönetmeliği bu yerler arasında ikametgâhları, özel bina ve salonları, savcılık izniyle ceza ve tutukevlerini, baştabip veya müdür izniyle hastaneleri sayar; mabetlerde ve tarafların iradelerini serbestçe açıklayamayacağı yerlerde resmî tören yapılamaz (Yön. m. 26). Davetli bulunmaması, evlenmenin açık yapılmadığı anlamına gelmez (Yön. m. 27). Yargıtay, evlilik akdi sırasında şahit bulunmamasının tek başına evliliği geçersiz kılmadığını belirtmiştir.[1]

TEMEL KAVRAMLAR

Evlendirme dairesi	Evlenme törenleri için ilgili makamlarca tahsis edilmiş resmî salon veya yer; tören kural olarak burada yapılır (TMK m. 141; Yön. m. 26).
Açıklık (alenilik)	Törenin herkesin görebileceği biçimde yapılması. Davetli bulunmaması açıklığı ortadan kaldırmaz (Yön. m. 27).
Nikâh tanığı (şahit)	Ergin ve ayırt etme gücüne sahip olan, tanıklık ettiği kişiyi tanıyan ve iradelerin serbestçe açıklandığına, kimliğin doğruluğuna ve evlenmenin yapıldığına tanıklık eden kişi (TMK m. 141; Yön. m. 28).
Ergin	18 yaşını doldurmuş kişi. Evlenme de kişiyi ergin kılar (TMK m. 11).

1 Yargıtay 2. HD, 21.11.2023, E. 2022/7824, K. 2023/5440.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 108 inci maddesini karşılamaktadır. Maddeyle evlenme merasiminin yeri ve usulü düzenlenmektedir. Buna göre evlenme töreni evlendirme memuru ile iki ergin ve ayırt etme gücüne sahip tanığın önünde ve açık (alenî) olarak yapılmak zorundadır. Kural olarak evlenme tören yeri evlendirme dairesidir. Fakat istem üzerine evlendirme memurluğunun uygun bulacağı diğer yerlerde de bu tören yapılabilecektir.

Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 68

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Evlenme; Reşit iki şahit muvacehesinde belediye dairesinde veya heyeti ihtiyariyede, belediye reisi veya reisin evlenme işlerine memur ettiği vekili veya muhtar tarafından alenen akdolunur. Evleneceklerden birinin belediye veya heyeti ihtiyariyeye gelemiyecek derecede hastalığı tabip raporiyle tebeyyün ederse, evlenme başka bir yerde dahi akdolunabilir.*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 108 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 108	4721 sayılı Kanun m. 141
Yer	Belediye dairesi veya ihtiyar heyeti	Evlendirme dairesi
Başka yerde tören	Yalnız evleneceklerden biri gelemeyecek derecede hasta olur ve bu durum hekim raporuyla anlaşılırsa	Evleneceklerin istemi üzerine memurun uygun bulacağı yerlerde
Tanık	Reşit iki şahit	Ayırt etme gücüne sahip ergin iki tanık
Açıklık	Alenen	Açık olarak

Değişiklik durumu

Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir değişiklik veya Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Unsur	Kural	Dayanak
Yer	Kural olarak evlendirme dairesi; istem üzerine memurun uygun bulacağı başka bir yer	TMK m. 141
Memur	Evlendirme memuru önünde	TMK m. 141; m. 134

Unsur	Kural	Dayanak
Tanık	Ayırt etme gücüne sahip ergin iki tanık	TMK m. 141; Yön. m. 27–28
Açıklık	Tören açık (alenî) yapılır; davetli bulunmaması açıklığı bozmaz	TMK m. 141; Yön. m. 27
Bizzat katılım	Taraflar törende bizzat hazır bulunur; vekâletle evlenme yapılamaz	Yön. m. 27
Saat	Günlük çalışma saatleri içinde; istek üzerine mesai dışında, hafta sonu veya resmî tatilde özel yer ve salonlarda	Yön. m. 45

TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 108. maddesini karşılar ve evlenme töreninin yerini ve usulünü düzenler. Tören, evlendirme memuru ile iki ergin ve ayırt etme gücüne sahip tanığın önünde ve açık olarak yapılmak zorundadır. Kural olarak tören yeri evlendirme dairesidir; istem üzerine memurluğun uygun bulacağı başka yerlerde de tören yapılabilir. 1

II. Evlendirme Dairesi Dışında Nikâh

Yer	Şart	Dayanak
İkametgâh, özel bina veya salon	Tarafların isteği	Yön. m. 26/a
Ceza veya tutukevi	Tutuklu ya da hükümlü için Cumhuriyet savcılığının izni	Yön. m. 26/b
Hastane	Hasta için baştabip veya müdürün izni	Yön. m. 26/c
Mabet (ibadet yeri)	Resmî tören yapılamaz	Yön. m. 26
Evlenmenin mahiyetiyle bağdaşmayan ya da tarafların iradelerini serbestçe açıklamasına imkân vermeyen yer	Resmî tören yapılamaz; memur evlenmeyi erteler	Yön. m. 26

743 sayılı eski Kanun, törenin belediye dairesi veya ihtiyar heyeti dışında yapılmasına yalnız evleneceklerden biri gelemeyecek derecede hasta olur ve bu durum hekim raporuyla anlaşılırsa izin veriyordu (743 s. K. m. 108). 4721 sayılı Kanun bu dar istisnayı genişletmiş, evleneceklerin istemi ve memurun uygun bulmasıyla başka yerlerde tören yapılmasına imkân tanımıştır. 2

> **UYGULAMA NOTU**
>
> Nikâhın düğün salonunda, otelde veya evde kıyılması isteniyorsa bu istek başvuru sırasında evlendirme memurluğuna bildirilmelidir; tören yerinin uygunluğuna

memur karar verir (TMK m. 141). Mesai saatleri dışında, hafta sonu veya resmî tatilde tören, özel yer ve salonlarda yapılabilir (Yön. m. 45).

III. Tanıklar

- Şahit olabilmek için ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmak ve tanıklık edilen kişiyi tanımak gerekir. Görünüşleri itibarıyla ayırt etme gücüne sahip olmadığı veya evlenecek tarafı tanımadığı anlaşılanlar şahitlik yapamaz (Yön. m. 28).
- Şahit; evlenme iradelerinin serbestçe açıklandığına, tanıklık ettiği kişinin kimliğinin doğruluğuna ve evlenmenin yapıldığına tanıklık eder (Yön. m. 28).
- Memur, evleneceklerin her birinin olumlu cevabı ve bu cevapların iki şahit tarafından duyulduğunun doğrulanması üzerine evlenmenin kanuna uygun yapıldığını açıklar; evlenme kütüğü taraflara ve şahitlere imzalatılır (Yön. m. 27).
- Yönetmelik tanıklık için akrabalık veya cinsiyet sınırlaması öngörmez; aranan şartlar erginlik, ayırt etme gücü ve evlenecek tarafı tanımaktır (Yön. m. 28).

3 Yargıtay 2. HD, 21.11.2023, E. 2022/7824, K. 2023/5440 kararına göre, evlendirmeye yetkili memur önünde yapılmış bir evliliğin şekil kurallarına uyulmaması sebebiyle butlanına karar verilemeyeceği gibi, evlilik akdi sırasında şahit bulunmaması da tek başına evliliği geçersiz kılmaz (TMK m. 155). Şahitler olmadan nikâh kıyıp evlenme defterini şahitlere sonradan imzalatan memurun eylemi ise sahtecilik sayılmamış, görevi kötüye kullanma olarak nitelendirilmiştir.[2]

IV. Hastanede ve Cezaevinde Nikâh

4 Hasta için hastanede tören, baştabip veya müdürün izniyle yapılabilir (Yön. m. 26/c). Tutuklu ve hükümlüler için ceza veya tutukevinde tören, Cumhuriyet savcılığının izniyle yapılabilir (Yön. m. 26/b). Evlenmenin yapılacağı sırada taraflardan birinin iradesini serbestçe açıklamasını engelleyen bir ruh hâli içinde bulunduğu davranışlarından açıkça anlaşılırsa, memur bu durumu taraflara bildirerek evlenmeyi erteleyebilir (Yön. m. 29).

5 Yargıtay 2. HD, 19.12.2023, E. 2023/5085, K. 2023/6284 kararına konu olayda, hastanede yatarken yapılan bir evliliğin yok hükmünde veya mutlak butlanla batıl olduğu iddiası reddedilmiştir. İlk derece mahkemesi, törenin 141. maddeye uygun olarak memur ve ayırt etme gücüne sahip iki tanık önünde yapıldığını, evlenme anında eşin sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun olmadığını tespit etmiş; karar sonunda onanmıştır.

2 Yargıtay 11. CD, 30.09.2013, E. 2012/24868, K. 2013/13911.

DİKKAT

Hastanede kıyılan nikâhlarda sonradan en sık ileri sürülen iddia, hastanın ayırt etme gücünün bulunmadığıdır. Sürekli sebeple ayırt etme gücü yokluğu mutlak butlan (TMK m. 145/2), geçici bir sebeple ayırt etme gücü yokluğu ise nispi butlan sebebidir (TMK m. 148). Tören sırasındaki sağlık durumunu gösteren hekim kayıtları ve tanık anlatımları bu yüzden önem taşır.

V. Uygulamada Sık Karşılaşılan Durumlar

Durum	Sonuç	Dayanak
Nikâhı düğün salonunda veya evde kıydırmak istiyoruz	Memur uygun bulursa mümkündür	TMK m. 141; Yön. m. 26/a
Nikâh hafta sonu yapılacak	Tarafların isteğiyle özel yer ve salonlarda yapılabilir	Yön. m. 45
Eşlerden biri hastanede yatıyor	Baştabip veya müdür izniyle hastanede tören yapılabilir	Yön. m. 26/c
Eşlerden biri tutuklu veya hükümlü	Savcılık izniyle ceza veya tutukevinde tören yapılabilir	Yön. m. 26/b
Resmî nikâh camide veya başka bir ibadet yerinde	Resmî tören yapılamaz	Yön. m. 26
Evlenme kütüğünde tanık imzası yok	Tek başına evliliği geçersiz kılmaz	Yargıtay 2. HD, K. 2024/5610

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
19.12.2023 · E. 2023/5085 · K. 2023/6284

Hastanede memur ve iki tanık önünde kıyılan nikâh yok hükmünde sayılmadı

Davacı, babasının 2008'de bir hastanede yatarken yapılan evliliğinin yok hükmünde olduğunu, olmazsa mutlak butlanla batıl olduğunu ileri sürmüştür. Nikâh sırasında babasının kolunda serum takılı olduğunu, evlenme dosyasındaki raporların sahte olduğunu ve evliliğin TMK m. 141 ve 142'ye aykırı olduğunu savunmuştur. İlk derece mahkemesi, törenin 141. maddeye uygun yapıldığını, törende evlendirme memurunun görev aldığını ve ayırt etme gücüne sahip iki tanığın bulunduğunu belirtmiştir. Bu tanıkların yargılamada yeminli olarak dinlendiğini, evlilik sözleşmesindeki imzanın Adli Tıp raporuyla murise ait olduğunun anlaşıldığını ve evlenme anında murisin akıl sağlığının yerinde olduğunu tespit ederek davayı reddetmiştir. Dosya üst mahkemeler arasında gidip geldikten sonra bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddetti, Yargıtay da bu kararı onamıştır.

> *...taraflar arasındaki evlilik töreninin 4721 sayılı Kanun'un 141 inci maddesine uygun şekilde gerçekleştirildiği, törende evlendirme memurunun görev aldığı, tören anında ayırt etme gücüne sahip iki tanığın bulunduğu, evlenme törenine şahit bu iki tanığın yargılama aşamasında yeminli olarak dinlendiği...*

DEĞERLENDİRME Hastanede nikâh mümkündür (Yön. m. 26/c). Yokluk iddiasında belirleyici olan, törenin memur ve tanıklar önünde yapılıp yapılmadığıdır; tören yerinin hastane olması tek başına sonuç doğurmaz.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
10.09.2024 · E. 2024/6056 · K. 2024/5610

Evlenme kaydında tanık imzası bulunmaması tek başına evliliği geçersiz kılmaz

Eşler 1985'te imam nikâhıyla evlenmiş, 1989'da köy muhtarlığında resmî nikâhları kayda geçirilmişti. Erkek, muhtarlığa hiç gitmediklerini ve nikâhın gıyaplarında kıyıldığını ileri sürerek evliliğin yokluğunun tespitini istemiştir. Köy evlendirme kütük defterinde tarafların bilgileri, fotoğrafları ve evlenmek istediklerini beyan ettikleri yazılıydı. Kayıt muhtar tarafından imzalanıp mühürlenmişti, ancak tarafların ve şahitlerin imza yerleri boştu. İlk derece mahkemesi önce, kayıtta tarafların ve tanıkların imzalarının bulunmadığını ve törene tanıklık eden kimsenin dinlenemediğini belirterek yokluğa karar vermiştir; bu karar Yargıtay'ca bozulmuştur. Mahkeme bozmaya uyarak davayı reddetti, Daire de bu kararı onamıştır.

> *Keza, 4721 sayılı Kanun'un 155 inci maddesi uyarınca da evlendirmeye yetkili memur önünde yapılmış bir evliliğin kanunun diğer şekil şartlarına uyulmaması sebebiyle butlanına karar verilemeyeceği gibi, evlilik akti sırasında şahit bulunmaması da tek başına evlilik akdini geçersiz kılmaz.*

DEĞERLENDİRME Tanık şartı törenin şekline ilişkindir. Evliliğin kurulması için memur önünde karşılıklı irade açıklaması gerekli ve yeterlidir; bunu çürütmek isteyen, iddiasını ispatlamak zorundadır (TMK m. 6).

3 **YARGITAY 11. CEZA DAİRESİ**
30.09.2013 · E. 2012/24868 · K. 2013/13911

Şahitler olmadan nikâh kıyıp defteri sonradan imzalatmak sahtecilik değil, görevi kötüye kullanmadır

Evlendirme memuru olarak görev yapan sanığın, evlenme iradelerini ortaya koyan kişilerin nikâhını şahitler hazır olmadan kıydığı ve evlenme defterini şahitlere sonradan imzalattığı ileri sürülmüştür. Ağır ceza mahkemesi suç vasfını değiştirerek sanığı görevi kötüye kullanmadan mahkûm etmiştir. Daire, eylemde sahtecilik suçunun unsurlarının bulunmadığını, eylemin görevi kötüye kullanma suçunu oluşturacağını belirtmiştir. Ancak suç tarihinden hüküm tarihine kadar dava zamanaşımı dolduğu için hükmü bozdu ve kamu davasını düşürmüştür.

> *Evlendirme memuru olarak görev yapan sanığın, evlenme iradelerini ortaya koyan şahısları nikah şahitleri olmadan evlenme işlemlerini yaparak, şahitlere sonradan evlenme defterini imzalatmasında sahtecilik suçunun unsurlarının bulunmadığı ancak eylemin "görevi kötüye kullanmak" suçunu oluşturacağı...*

DEĞERLENDİRME Tanık şartına uyulmaması memur için ceza sorumluluğu doğurabilir. Evliliğin geçerliliği ise ayrı bir sorudur: tarafların memur önünde iradelerini açıklamış olması, evliliğin kurulması için esastır (TMK m. 142).

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 134:** Başvuru ve evlendirme memuru.
- **TMK m. 140:** Evlenmenin yapılamaması.
- **TMK m. 142:** Törenin şekli.
- **TMK m. 143:** Aile cüzdanı ve dinî tören.
- **TMK m. 145:** Mutlak butlan sebepleri.
- **TMK m. 155:** Şekil kurallarına uymama.
- **Evlendirme Yönetmeliği m. 26–29, 45:** Tören yerleri, açıklık, şahitler, erteleme, tören saatleri.

MADDE

142

B. Evlenme töreni ve tescil
II. Yapılışı
2. Törenin şekli

KANUN METNİ

Evlendirme memuru, evleneceklerden her birine birbiriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorar. Evlenme, tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri anda oluşur. Memur, evlenmenin tarafların karşılıklı rızası ile kanuna uygun olarak yapılmış olduğunu açıklar.

MADDE ÖZETİ

Evlendirme memuru, evleneceklerden her birine birbiriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorar; evlenme, tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri anda oluşur (m. 142). Memur ardından evlenmenin karşılıklı rızayla ve kanuna uygun olarak yapıldığını açıklar. Yargıtay'a göre evlenme kütüğüne imza atılması evlilik için kurucu unsur değildir; akit olumlu sözlü cevaplarla tamamlanır.[1] Evlenme bizzat tarafların huzuruyla yapılır; vekâletle evlenme yapılamaz (Yön. m. 27). Kurucu unsurlardan biri eksikse evlilik yok hükmündedir ve bu durum herhangi bir süreye bağlı olmadan ileri sürülebilir.[2]

TEMEL KAVRAMLAR

Evliliğin kurulma anı	Tarafların, memurun sorusuna olumlu sözlü cevap verdikleri an (TMK m. 142/2).
Kurucu unsurlar	Evlenmenin ayrı cinsten kişiler arasında, yetkili evlendirme memuru önünde ve tarafların karşılıklı sözlü irade açıklamasıyla yapılması.[3]
Evliliğin yokluğu	Kurucu unsurlardan biri eksik olan evliliğin hiç kurulmamış sayılması; herhangi bir süreye bağlı olmadan ileri sürülebilir.[4]

1 Yargıtay 2. HD, 19.06.2025, E. 2024/8887, K. 2025/6229.
2 Yargıtay 2. HD, 14.05.2013, E. 2012/15541, K. 2013/13594.
3 Yargıtay 2. HD, 17.09.2024, E. 2023/9264, K. 2024/5938.
4 Yargıtay 2. HD, 14.05.2013, E. 2012/15541, K. 2013/13594.

Evlenme kütüğü Yapılan evlenmelerin geçirildiği, eşler, şahitler ve memur tarafından imzalanan kayıt. Usulüne göre tasdik edilmiş kütük, evlenmenin yapıldığına karine oluşturur (Yön. m. 35).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

Madde yürürlükteki Kanunun 109 uncu maddesinden sadeleştirilerek aynen alınmıştır.

Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 68

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

Evlendirmeye memur olanlar evleneceklerden her birine, birbirleriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorar; muvafakat cevapları üzerine evlenmenin her ikisinin rızasiyle kanunen akdedilmiş olduğunu beyan eder.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 109 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 109	4721 sayılı Kanun m. 142
Soru	Evlendirmeye memur olanlar her birine evlenmek isteyip istemediklerini sorar	Evlendirme memuru her birine evlenmek isteyip istemediklerini sorar
Kuruluş anı	Kanunda ayrıca belirtilmemiştir	Tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri an
Memurun açıklaması	Evlenmenin iki tarafın rızasıyla kanunen yapıldığını beyan eder	Evlenmenin karşılıklı rızayla ve kanuna uygun yapıldığını açıklar

Değişiklik durumu

Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir değişiklik veya Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Adım	İşlem	Dayanak
1	Memur, önceden belirlenen yer ve zamanda, tarafların ve şahitlerin önünde her birine ayrı ayrı birbiriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorar	TMK m. 142/1; Yön. m. 27
2	Taraflar olumlu sözlü cevap verir; evlilik bu anda kurulur	TMK m. 142/2
3	Cevapların iki şahit tarafından duyulduğu doğrulanır	Yön. m. 27
4	Memur, evlenmenin karşılıklı rızayla ve kanuna uygun yapıldığını yüksek sesle açıklar	TMK m. 142/3; Yön. m. 27

Adım	İşlem	Dayanak
5	Evlenme kütüğü taraflara ve şahitlere imzalatılır; memur tarih ve saat koyarak imzalar	Yön. m. 27, 35
6	Eşlere aile cüzdanı verilir	TMK m. 143

1 TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 109. maddesinden sadeleştirilerek aynen alınmıştır. Kanuna göre evlilik tarafların olumlu cevaplarıyla kurulur; memurun açıklaması ve kütüğün imzalanması bundan sonra gelir.

II. Sözlü Cevap Verilemeyen Durumlar

- İşitme ve konuşma engelli kişiler işaretle cevap verebilir. Memur gerekirse işaretlerden anlayan bir aracının önceden bulunmasını isteyebilir; bu durumda taraflar aracı bulundurmak zorundadır. Okuma yazma biliyorlarsa beyanları yazılı olarak kabul edilir (Yön. m. 27).
- Türkçe bilmeyen yabancılar için memur, Türk devletince tanınmış devletlerin birinci resmî dilini bilen bir tercüman kullanabilir. Tercüman, taraflarca önceden tören yerinde bulundurulur (Yön. m. 27).

III. Evliliğin Kurucu Unsurları ve Yokluk

2 Yargıtay 2. HD, 12.02.2014, E. 2014/1490, K. 2014/2584 kararında, Yargıtay'ın 14.06.1965 tarihli ve 3/3 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı'na atıfla, evlenmenin yetkili evlendirme memuru ve iki tanık önünde evleneceklerden her birinin bu amaca uygun iradesini sözlü olarak açıklamasıyla vücut bulduğu belirtilmiştir. Evliliğin kurucu unsurları şunlardır:

Kurucu unsur	Eksikse	Dayanak
Ayrı cinsten iki kişi	Evlilik yok hükmündedir	Yargıtay 2. HD, K. 2024/5938
Yetkili evlendirme memuru önünde yapılma	Evlilik yok hükmündedir	TMK m. 134, 142
Tarafların karşılıklı ve sözlü evlenme iradesi	Evlilik yok hükmündedir	TMK m. 142/2

3 Yokluk ile butlan birbirinden farklıdır:

	Yokluk	Butlan
Sebep	Kurucu unsurlardan biri eksik	Kanunda sayılan mutlak veya nispi butlan sebepleri (TMK m. 145–153)

	Yokluk	Butlan
Sonuç	Evlilik hiç kurulmamıştır; mahkemeden bu durumun tespiti istenir	Batıl evlilik ancak hâkimin kararıyla sona erer; karara kadar geçerli bir evliliğin sonuçlarını doğurur (TMK m. 156)
Süre	Herhangi bir süreye bağlı değildir	Nispi butlanda hak düşürücü süreler vardır (TMK m. 152)

Yokluk iddiası da dürüstlük kuralıyla sınırlıdır. Yargıtay 2. HD, 03.11.2025, E. 2024/7587, K. 2025/9307 kararında, on altı yıl evli olarak yaşayan, iki çocuğu olan ve evliliğin haklarından yararlanan eşin, karşı tarafın boşanma davası açması üzerine nikâhtan haberi olmadığını ileri sürmesi hakkın açıkça kötüye kullanılması sayılmıştır (TMK m. 2). 4

DİKKAT

Başkasının kimliğiyle yapılan bir nikâhta mesele çoğu zaman yanılma değil yokluktur. Yargıtay 2. HD, 14.05.2013, E. 2012/15541, K. 2013/13594 kararında, nüfusta eşi görünen kişinin törende bulunmadığı ve irade açıklamadığı iddiasının yokluk iddiası olduğu, yokluğun herhangi bir süreye bağlı olmadan her zaman ileri sürülebileceği belirtilmiş; davanın yanılma sebebiyle iptal davası sayılıp hak düşürücü süre gerekçesiyle reddedilmesi bozulmuştur.

IV. İmza ve Evlenme Kütüğü

Yönetmeliğe göre yapılan evlenmeler evlenme kütüğüne geçirilir ve eşler, şahitler ve memur tarafından imzalanır; usulüne göre tasdik edilmiş kütükler evlenmenin yapıldığına karine oluşturur (Yön. m. 35). Ancak imza, evliliğin kurulması için şart değildir: 5

- Evlenme defterinin imzalanması zorunlu olsa da akdin geçerliliği için kurucu unsur değildir; akit, iradenin sözlü olarak açıklanmasıyla tamamlanır.[5]
- Evlenme kütüğüne imza atılması evlilik sözleşmesi için kurucu unsur değildir.[6]
- Memurun mühür ve imzasını taşıyan kütük resmî belgedir; gıyapta nikâh kıyıldığını ileri süren, iddiasını ispatlamak zorundadır.[7]
- Nikâhta irade sorulmadığını ileri süren eşin davası, iddiasını ispatlayamadığı için reddedilmiş ve karar onanmıştır.[8]

5 Yargıtay 2. HD, 12.02.2014, E. 2014/1490, K. 2014/2584.
6 Yargıtay 2. HD, 19.06.2025, E. 2024/8887, K. 2025/6229.
7 Yargıtay 2. HD, 21.11.2023, E. 2022/7824, K. 2023/5440.
8 Yargıtay 2. HD, 06.05.2024, E. 2023/6945, K. 2024/3174.

V. Vekâletle Evlenme

6 Evlenme bizzat tarafların huzuruyla yapılır; vekâletle evlenme yapılamaz (Yön. m. 27). Başvuru ise özel vekâletnameyle vekil eliyle yapılabilir (Yön. m. 17). Yargıtay 2. HD, 07.02.2008, E. 2007/8597, K. 2006/1173 kararında, yurt dışında erkeğin bizzat hazır bulunmadan vekâletnameyle temsil edilerek yaptığı evlenmenin Türk hukuku açısından yoklukla malul olduğu kabul edilmiştir.

VI. Memurun Sorumluluğu

7 Tören yapılmadan evlenme yapılmış gibi kayıt düzenlemek ağır bir sorumluluk doğurur. Yargıtay 5. CD, 12.06.2014, E. 2013/2562, K. 2014/6607 ve Yargıtay 5. CD, 16.03.2016, E. 2014/1042, K. 2016/2778 kararlarında, evlenme işlemini tamamlamayan çiftler için evlenme bildirimi düzenleyip nüfusa gönderen memurun eyleminin kamu görevlisinin resmî belgede sahteciliği suçunu oluşturabileceği ve davaya ağır ceza mahkemesinin bakması gerektiği belirtilmiştir (TCK m. 204/2).

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
19.06.2025 · E. 2024/8887 · K. 2025/6229

Evlilik olumlu sözlü cevaplarla kurulur; kütüğe imza atmak kurucu unsur değildir

Silivri Aile Mahkemesinde başlayan ve bölge adliye mahkemesince karara bağlanan davada, davanın reddi yönünden davacılar temyiz yoluna başvurmuştur. Daire, 142. maddeye göre evlendirme memurunun evleneceklerden her birine birbiriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorduğunu ve evlenme akdinin tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri anda tamamlandığını belirtmiştir. Tarafların evlenme kütüğüne imza atmasının evlilik sözleşmesi için kurucu unsur olmadığını kabul ederek davanın reddine ilişkin kararı onamıştır.

> *...evlenme akdinin tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri anda tamamlandığının, tarafların evlenme kütüğü defterine imza atma işleminin evlilik sözleşmesi için kurucu unsur olmadığının...*

DEĞERLENDİRME Kütükteki imzanın eksik olması veya başkasına ait olması, tek başına evliliği yok hükmünde kılmaz. Belirleyici olan, tarafların memur önünde olumlu sözlü cevap verip vermediğidir.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
12.02.2014 · E. 2014/1490 · K. 2014/2584

Defterdeki imza eşe ait olmasa da memur ve tanıklar önünde irade açıklanmışsa evlilik kurulmuştur

Davacı, evliliğin yokluğunun tespitini istemiştir; davalı ise birleştirilen dosyada boşanma davası açmıştı. Mahkeme yokluk davasını kabul etmiştir; defterdeki imzanın davacının eli ürünü olduğu tespit edilememişti. Daire, evlenmenin yetkili memur ve iki tanık önünde tarafların iradelerini sözlü olarak açıklamasıyla vücut bulduğunu belirtmiştir. Davacının memur ve tanıklar önünde evlenme iradesi açıkladığının anlaşıldığını, ceza mahkemesinin de evlenmenin memur ve iki tanık huzurunda gerçekleştiğini kabul ettiğini vurgulamıştır. Yokluk davasının reddedilmesi ve boşanma davasının incelenmesi gerektiği gerekçesiyle kararı bozmuştur.

> *Evlenme defteri veya kütüğünün, evlenenler, irade açıklamasına tanık olanlar ve evlendirme memuru tarafından imzalanması zorunlu ise de, bu husus aktin geçerliliği için kurucu bir unsur değildir.*

DEĞERLENDİRME Yokluk iddiasında imza incelemesinden çok, törende irade açıklanıp açıklanmadığı önemlidir. Bu davada ceza soruşturmasında ve ceza mahkemesinde tespit edilen olgulara itibar edilmiştir.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
14.05.2013 · E. 2012/15541 · K. 2013/13594

Başkasının kimliğiyle yapılan nikâhta dava yokluk davasıdır ve süreye bağlı değildir

Davacı, gerçekte bir kişiyle evlendiği hâlde, o kişinin nikâhta kardeşinin nüfus kayıtlarını kullanması nedeniyle kayıtlarda kardeşiyle evli göründüğünü belirterek evliliğin iptalini istemiştir. Mahkeme davayı şahısta yanılma sebebiyle iptal davası olarak nitelendirdi ve hak düşürücü sürenin geçtiği gerekçesiyle reddetmiştir. Daire, hukuki nitelendirmenin hâkime ait olduğunu, nüfusta eş görünen kişinin memur önünde bulunmadığı ve irade açıklamadığı iddiasının o kişiyle evliliğin yokluğunun tespiti istemi olduğunu belirtmiştir. Yokluğun süreye bağlı olmadığını kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Evlenmenin yokluğu herhangi bir süreye tabi olmaksızın her zaman ileri sürülebilir.*

DEĞERLENDİRME Yanılma sebebiyle iptal davası altı ay ve beş yıllık sürelere tabidir (TMK m. 149, 152); yokluk iddiası ise değildir. Davanın doğru nitelendirilmesi sonucu değiştirir.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
03.11.2025 · E. 2024/7587 · K. 2025/9307

On altı yıl sonra boşanma davasına karşılık ileri sürülen yokluk iddiası hakkın kötüye kullanılmasıdır

Davacı eş, resmî nikâhta memur önünde bulunmadığını, imza atmadığını ve evlenme iradesi açıklamadığını ileri sürerek evliliğin yokluğunun tespitini istemiştir. İlk derece mahkemesi, davacının memur önünde bulunmadığı ve defteri onun yerine başkasının imzaladığı gerekçesiyle davayı kabul etmiştir; bölge adliye mahkemesi istinafi reddetmiştir. Daire, tarafların 2003'te evlenip düğün yaptığını, iki ortak çocukları olduğunu, on altı yıl birlikte yaşadıklarını ve davacının resmî kayıtlarda evli görünmenin bütün haklarından yararlandığını belirtmiştir. Davanın, kadının boşanma davası açmasından hemen sonra açıldığını vurgulayarak hakkın açıkça kötüye kullanıldığını kabul etti ve kararı bozmuştur.

> *...eşinin boşanma davası açması üzerine resmi nikaha ilişkin bilgisinin olmadığı yönündeki beyanına itibar edilmesi hukuken mümkün olmayıp açıkça hakkın kötüye kullanılması niteliğindedir...*

DEĞERLENDİRME Yokluk süreye bağlı olmasa da dürüstlük kuralı (TMK m. 2) yokluk iddiasını da sınırlar. Uzun süre evliliğin sonuçlarından yararlanan eşin bu iddiası dinlenmeyebilir.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
07.02.2008 · E. 2007/8597 · K. 2006/1173

Vekâletnameyle yapılan evlenme Türk hukuku açısından yoklukla maluldür

Taraflar arasındaki evlenme yurt dışında yapılmıştı. Erkek törende bizzat hazır bulunmamış, vekâletnameyle temsil edilmişti. Aile mahkemesi bu yönü değerlendirmeden karar vermiştir. Daire, 142. maddeye göre evlendirme memurunun evleneceklerden her birine birbiriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorduğunu ve evlenmenin tarafların olumlu sözlü cevaplarıyla oluştuğunu hatırlatmıştır. Vekâletnameyle yapılan evlenmenin Türk hukuku açısından yoklukla malul olduğunu belirterek kararı bozmuştur.

> *Vekaletname ile yapılan evlenme Türk Hukuku açısından yoklukla malül evlenmedir.*

DEĞERLENDİRME Evlenmenin şekli, yapıldığı ülkenin hukukuna tabidir (5718 s. MÖHUK m. 13/2). Bu kararda ise tarafların bizzat irade açıklaması, Türk hukuku bakımından vazgeçilmez kabul edilmiştir. Yurt dışında vekâletle evlenmeden önce hukuki görüş alınmalıdır.

6 **YARGITAY 5. CEZA DAİRESİ**
12.06.2014 · E. 2013/2562 · K. 2014/6607

Tören yapılmadan evlenme bildirimi düzenleyen memurun eylemi resmî belgede sahtecilik olabilir

Evlendirme memuru olan sanığın, başvurup belgelerini teslim eden ancak belirlenen günde gelmedikleri için evlenme akdini imzalamayan bir çift hakkında, evlenme gerçekleşmiş gibi evlenme bildirimini onaylayıp nüfus müdürlüğüne gönderdiği ileri sürülmüştür. Asliye ceza mahkemesi görevi kötüye kullanma suçundan hüküm kurmuştur. Daire, eylemin sübutu hâlinde kamu görevlisinin resmî belgede sahteciliği suçunu oluşturabileceğini, bu suçla ilgili yargılama görevinin ağır ceza mahkemesine ait olduğunu belirterek hükmü bozmuştur.

> *...hakkında evlenme akdi gerçekleşmiş gibi evlenme bildirimini onaylayarak nüfus müdürlüğüne göndermesi şeklinde gerçekleştiği iddia edilen olayda sanığın eyleminin sübutu halinde kamu görevlisinin resmi belgede sahteciliği suçunu oluşturabileceği...*

DEĞERLENDİRME Taraflar memur önünde irade açıklamamışsa evlilik kurulmamıştır. Böyle bir evlilik nüfusa tescil edilmişse, kaydın dayanağı olmadığı yokluk davasıyla tespit ettirilebilir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 134:** Evlendirme memuru.
- **TMK m. 141:** Tören yeri, tanıklar ve açıklık.
- **TMK m. 143:** Aile cüzdanı ve dinî tören.
- **TMK m. 145:** Mutlak butlan sebepleri.
- **TMK m. 149:** Yanılma.
- **TMK m. 155:** Şekil kurallarına uymama.
- **TMK m. 156:** Butlan kararı.
- **Evlendirme Yönetmeliği m. 17, 27, 35:** Vekil eliyle başvuru, törenin yapılışı, evlenme kütüğü.

MADDE

143

B. Evlenme töreni ve tescil
II. Yapılışı
3. Aile cüzdanı ve dinî tören

KANUN METNİ

(1) Evlenme töreni biter bitmez evlendirme memuru eşlere bir aile cüzdanı verir.
(2) Aile cüzdanı gösterilmeden evlenmenin dinî töreni yapılamaz.
(3) Evlenmenin geçerli olması dinî törenin yapılmasına bağlı değildir.

MADDE ÖZETİ

Evlenme töreni biter bitmez evlendirme memuru eşlere bir aile cüzdanı verir; aile cüzdanı gösterilmeden evlenmenin dinî töreni yapılamaz ve evlenmenin geçerli olması dinî törenin yapılmasına bağlı değildir (m. 143). Medeni nikâh esası ile 743 sayılı eski Kanun'un bu maddeye karşılık gelen 110. maddesi, Anayasa'nın 174. maddesinde korunan inkılap kanunları arasında sayılır. Resmî nikâh olmadan dinî tören yapılmasını cezalandıran TCK m. 230/5 ve 6, Anayasa Mahkemesinin 27.05.2015 tarihli, E. 2014/36, K. 2015/51 sayılı kararıyla[1] iptal edilmiştir; bu nedenle dinî nikâh bugün suç değildir. Aynı kararda dinî törenin evlilik birliğini kurmadığı ve evlilikten doğan hakları sağlamadığı da vurgulanmıştır. Yargıtay da resmî nikâh olmadan birlikte yaşayan kişinin ölüm aylığı bakımından "eş" sayılamayacağını kabul etmiştir.[2]

TEMEL KAVRAMLAR

Aile cüzdanı	Evlenen her çifte evlendirme memurluğunca düzenlenip verilen ve kişisel durumdaki değişikliklerin işlendiği resmî cüzdan (TMK m. 143/1; Yön. m. 30).
Dinî tören (imam nikâhı)	Evlenmenin dinî kurallara göre yapılan töreni; hukuken evlilik kurmaz (TMK m. 143/3).

1 AYM, 27.05.2015, E. 2014/36, K. 2015/51.
2 Yargıtay 10. HD, 23.05.2013, E. 2012/19201, K. 2013/11230.

Medeni nikâh esası	Evlenme akdinin evlendirme memuru önünde yapılması ilkesi; Anayasa'nın 174. maddesinde korunan inkılap kanunları arasındadır.
Resmî nikâh	Yetkili evlendirme memuru önünde, TMK m. 141–142'ye göre yapılan evlenme. Evlendirme yetkisi verilmiş müftülüklerde kıyılan nikâh da resmî nikâhtır (5490 s. K. m. 22/2).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde yürürlükteki Kanunun 110 uncu maddesinden sadeleştirilmek suretiyle alınmış ve kaynak Kanuna uygun olarak üç fıkra hâline getirilmiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 68*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Evlendirme memuru merasimin hitamı üzerine derhal karı ve kocaya bir evlenme kağıdı verir. Evlenme kağıdı ibraz edilmeden, evlenmenin dini merasimi yapılamaz. Bununla beraber evlenmenin tamamiyeti dini merasimin icrasına mütevakkıf değildir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 110 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 110	4721 sayılı Kanun m. 143
Verilen belge	Evlenme kâğıdı	Aile cüzdanı
Dinî tören	Evlenme kâğıdı gösterilmeden yapılamaz	Aile cüzdanı gösterilmeden yapılamaz
Geçerlilik	Evlenmenin tamamlanması dinî törene bağlı değildir	Evlenmenin geçerli olması dinî törene bağlı değildir
Anayasal güvence	Anayasa m. 174/4'te inkılap kanunu olarak sayılmıştır	Aynı ilke yeni Kanun'da korunmuştur

Değişiklik durumu

Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir değişiklik veya Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.
10.06.2015	Dinî tören yasağına aykırılığı cezalandıran TCK m. 230/5-6'nın iptaline ilişkin karar Resmî Gazete'de yayımlandı; TMK m. 143 değişmedi	AYM, K. 2015/51

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Fıkra	Kural	Dayanak
1	Evlenme töreni biter bitmez evlendirme memuru eşlere bir aile cüzdanı verir	TMK m. 143/1; Yön. m. 30
2	Aile cüzdanı gösterilmeden evlenmenin dinî töreni yapılamaz	TMK m. 143/2
3	Evlenmenin geçerli olması dinî törenin yapılmasına bağlı değildir	TMK m. 143/3

1 TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 110. maddesinden sadeleştirilerek alınmış ve kaynak Kanun'a uygun olarak üç fıkra hâline getirilmiştir. Eski Kanun'daki "evlenme kâğıdı" yerine "aile cüzdanı" ifadesi kullanılmıştır.

II. Aile Cüzdanı

- Evlenen her çifte evlendirme memurluğunca düzenlenmiş bir aile cüzdanı verilir. Cüzdanın alınması ve cüzdana kayıtlı kişilerin kişisel durumlarındaki değişikliklerin işlenmesi eşlerden biri tarafından yaptırılır (Yön. m. 30).
- Evlenmeden sonra nüfus müdürlüğüne veya dış temsilciliklere yapılan başvuru üzerine düzenlenen aile cüzdanı, eşlerden birine ya da özel temsil yetkisi içeren noter onaylı vekâletname sunan kişiye verilir (Yön. m. 30).
- Yetkili Türk makamları önünde evlenen yabancılara aile cüzdanı ve istekleri üzerine çok dilli evlenme belgesi verilir (Yön. m. 34).

2 Aile cüzdanı evliliği kuran değil, belgeleyen bir belgedir. Evlilik, tarafların memur önünde olumlu sözlü cevap verdikleri anda kurulur (TMK m. 142). Nikâhtan aylar sonra aile cüzdanı alındığı gerekçesiyle ileri sürülen yokluk iddiası da kabul görmemiştir.[3]

III. Dinî Tören ve Medeni Nikâh Esası

3 Anayasa'nın 174. maddesi, 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi ile kabul edilen ve evlenme akdinin evlendirme memuru önünde yapılacağına dair medeni nikâh esası ile aynı Kanun'un 110. maddesini, Anayasa'ya aykırı olduğu şeklinde anlaşılamayacak ve yorumlanamayacak inkılap kanunları arasında saymıştır (Anayasa m. 174/4).

4 Resmî nikâh olmadan dinî tören yaptıranları ve evlenme belgesini görmeden dinî tören yapanları cezalandıran TCK m. 230'un beşinci ve altıncı fıkraları,

3 Yargıtay 2. HD, 06.05.2024, E. 2023/6945, K. 2024/3174.

Anayasa Mahkemesinin 27.05.2015 tarihli, E. 2014/36, K. 2015/51 sayılı kararıyla[4] Anayasa'nın 13., 20. ve 24. maddelerine aykırı bulunarak oy çokluğuyla iptal edilmiştir. Bununla birlikte TMK m. 143'teki yasak yürürlüktedir; dinî törenin hukuki bir evlilik doğurmaması kuralı da değişmemiştir.

DİKKAT

Dinî nikâhın suç olmaktan çıkması, çocuk yaşta evliliği meşru kılmaz. Resmî evlenme yaşının altındaki bir çocuğun dinî nikâhla birlikte yaşatılması çocuğun cinsel istismarı ve reşit olmayanla cinsel ilişki suçlarını oluşturabilir (TCK m. 103, 104). Evlenme yaşı ve hâkim izni için bkz. TMK m. 124.

IV. İmam Nikâhının Hukuki Sonuçları

Konu	Sonuç	Dayanak
Evlilik birliği	Kurulmaz; dinî tören evlilikten doğan hakları sağlamaz	TMK m. 143/3; AYM, K. 2015/51
Mahkemeden evlilik tespiti	İstenemez; evlenme memur ve tanıklar önünde karşılıklı irade açıklamasıyla kurulur	Yargıtay 2. HD, K. 2006/16681
Ölüm aylığı	Sosyal güvenlik mevzuatında hak sahibi "eş" sayılmaz	Yargıtay 10. HD, K. 2013/11230
Destekten yoksun kalma tazminatı	Resmî evlilik şartı yoktur; eylemli ve düzenli birlikte yaşama ispatlanmalıdır	Yargıtay 4. HD, K. 2025/5985
Mirasçılık	Kanun mirasçılığı "sağ kalan eş" için tanır; dinî nikâh eşlik sıfatı vermez	TMK m. 499
Çocuklarla soybağı	Ana ile doğumla; baba ile tanıma veya hâkim hükmüyle kurulur	TMK m. 282

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Büyük Dairesi, Şerife Yiğit/Türkiye (B. No: 3976/05, 02.11.2010) kararında, imam nikâhıyla yaşadığı kişinin ölümünden sonra ölüm aylığı ve sağlık sigortası talebi reddedilen başvurucu yönünden Sözleşme'nin 8. maddesinin ve 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesiyle bağlantılı 14. maddesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir. 5

UYGULAMA NOTU

Dinî tören yapmak isteyen çiftler önce resmî nikâh kıydırmalı ve dinî törende aile cüzdanını göstermelidir (TMK m. 143/2). Müftülükte kıyılan nikâh, müftülüğe evlendirme memurluğu yetkisi verildiği için resmî nikâhtır; dinî tören yerine geçen bir işlem değildir (5490 s. K. m. 22/2).

4 AYM, 27.05.2015, E. 2014/36, K. 2015/51.

İÇTİHATLAR

1 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
27.05.2015 · E. 2014/36 · K. 2015/51

Dinî nikâhı cezalandıran TCK 230/5-6 iptal edildi; dinî tören yine de evlilik kurmaz

Pasinler Sulh Ceza Mahkemesi, resmî nikâh olmadan evlenmenin dinsel törenini yaptıranları ve evlenme belgesini görmeden dinsel tören yapanları cezalandıran TCK m. 230/5 ve 6'nın Anayasa'ya aykırı olduğunu ileri sürerek itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurmuştur. Mahkeme, kuralların özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile din ve vicdan özgürlüğünü sınırladığını belirtmiştir. Evlilik bağından doğan hakları koruyan hukuki müesseselerin zaten bulunduğunu, resmî evlilik dışındaki birlikteliklere hukuki sonuç bağlanmamasının amaca ulaşmaya yettiğini ve cezanın ölçüsüz olduğunu kabul etmiştir. Kuralları Anayasa'nın 13., 20. ve 24. maddelerine aykırı bularak oy çokluğuyla iptal etmiştir.

> *Sadece evlenmenin dinsel törenini yapma ve yaptırmanın suç olarak düzenlenmemesi, bu birlikteliği hukuk düzenince geçerli olarak kabul edilen bir niteliğe kavuşturmamakta ve evlenmenin dinsel töreninin yapılması evlilik birliğinin kurulmasını ve birlikten kaynaklanan hakların kullanılmasını sağlamamaktadır.*

DEĞERLENDİRME İptal yalnız ceza yaptırımını kaldırmıştır. Dinî tören hâlâ hukuken evlilik doğurmaz ve TMK m. 143/2'deki sıralama kuralı yürürlüktedir.

2 **YARGITAY 10. HUKUK DAİRESİ**
23.05.2013 · E. 2012/19201 · K. 2013/11230

Resmî nikâh olmadan birlikte yaşayan kişi ölüm aylığı bakımından "eş" sayılmaz

Davacı, 2001'de ölen sigortalıyla evlilik ilişkisi olmaksızın birlikte yaşadığını belirterek ölüm aylığına hak kazandığının tespitini istemiştir. Asliye hukuk mahkemesi iş mahkemesi sıfatıyla davayı reddetmiştir. Daire, TMK m. 141, 142 ve 185 ile sosyal güvenlik mevzuatındaki "eş" ve "hak sahibi" kavramlarını birlikte değerlendirmiştir. Bu kavramlardan resmî evlilikle kazanılan yasal konumun kastedildiğini belirtmiştir; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Şerife Yiğit/Türkiye kararına da değinerek hükmü onamıştır.

> *...yaşamını yitiren sigortalı ile Türk Medeni Kanunu hükümleri kapsamında geçerli evlilik ilişkisi olmaksızın birlikte yaşayan davacının, anılan Kanun kapsamında "eş" ve giderek, sosyal güvenlik mevzuatı çerçevesinde "hak sahibi" olarak kabul edilemeyeceğinin...*

DEĞERLENDİRME İmam nikâhıyla yaşayan eşin ölüm aylığı güvencesi yoktur. Resmî nikâh bu bakımdan da belirleyicidir.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
30.11.2006 · E. 2006/8409 · K. 2006/16681

Resmî nikâh olmadan geçmişe dönük "evlilik tespiti" kararı verilemez

Davacı, 1979'da ölen kişiyle 1974'te gayriresmî olarak evlendiğini belirterek evliliğin tespiti ve tescilini istemiştir. Mahkeme davayı kabul ederek tarafların 1974-1979 yılları arasında evli olduğunu tespit etmiştir; karar temyiz edilmeden kesinleşmiştir. Adalet Bakanlığının istemi üzerine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı kararın kanun yararına bozulmasını istemiştir. Daire, TMK m. 141 ve 142'ye göre evlenmenin şekle bağlı bir akit olduğunu belirtmiştir. Bir evlendirme akdine dayanmadan birleşen kişiler arasında geçerli bir nikâh akdi meydana gelmediğini kabul ederek kararı sonuca etkili olmamak üzere bozmuştur.

> *Anılan hükümlere göre evlenme şekle bağlı akitlerdendir. İki tarafın evlendirme memuru ve tanıklar önünde karşılıklı olarak bu konudaki iradelerini açıkça bildirmeleri şarttır.*

DEĞERLENDİRME İmam nikâhı veya fiilî birliktelik, sonradan mahkeme kararıyla resmî evliliğe dönüştürülemez. Kanun yararına bozma kararın sonucunu değiştirmemiş, ancak doğru hukuki ilkeyi ortaya koymuştur.

4 **YARGITAY 4. HUKUK DAİRESİ**
16.04.2025 · E. 2023/9754 · K. 2025/5985

Destekten yoksun kalma tazminatı için resmî evlilik şart değildir, eylemli birlikte yaşama ispatlanmalıdır

Davacı, resmî nikâh olmadan birlikte yaşadığını ileri sürdüğü kişinin trafik kazasında ölmesi üzerine sigorta şirketinden destekten yoksun kalma tazminatı istemiştir. Sigorta tahkim heyetleri, ortak çocukları olduğu ve birlikte yaşadıkları gerekçesiyle talebi kabul etmiştir. Daire, destek kavramının hukuki bir ilişkiyi değil eylemli bir durumu hedef tuttuğunu ve tazminatın mirasçılara değil desteğinden yoksun kalanlara ait olduğunu belirtmiştir. Ancak nüfus kayıtlarına göre tarafların 1987'de boşandığını, sonrasında birlikte yaşadıklarına dair dosyada delil bulunmadığını tespit etmiştir. Kolluk araştırması, muhtarlık, abonelik ve seçmen kayıtları gibi delillerle destek ilişkisinin araştırılması gerektiğini belirterek kararı bozmuştur.

> *Yukarıda açıklandığı üzere desteklik ilişkisi için resmi evlilik şartı bulunmayıp, tazminat talep eden ile desteğinin eylemli ve düzenli olarak karı-koca gibi birlikte yaşamaları, hayatlarını birleştirmelerinin yeterli olduğu açıktır.*

DEĞERLENDİRME İmam nikâhıyla yaşayan eş, eşlikten doğan hakları kazanmasa da, eylemli destek ilişkisini ispatlarsa haksız fiil tazminatı isteyebilir (TBK m. 53).

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 134:** Evlendirme memuru; müftülüklerin yetkisi.
- **TMK m. 142:** Törenin şekli ve evliliğin kuruluş anı.

- **TMK m. 144:** Evlenmeye ilişkin yönetmelik.
- **TMK m. 282:** Soybağının kurulması.
- **TMK m. 499:** Sağ kalan eşin mirasçılığı.
- **Anayasa m. 174:** İnkılap kanunlarının korunması.
- 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 230.
- **Evlendirme Yönetmeliği m. 30, 34:** Aile cüzdanı, yabancılar için evlenme belgesi.

MADDE

144 C. Yönetmelik

KANUN METNİ

Evlenme işlemi, evlenme kütüğü, evlenmeye ilişkin yazışma ve evlenme ile ilgili diğer konular yönetmelikle düzenlenir.

MADDE ÖZETİ

Evlenme işlemi, evlenme kütüğü, evlenmeye ilişkin yazışma ve evlenmeyle ilgili diğer konular yönetmelikle düzenlenir (m. 144). Bu alanda uygulanan düzenleme, 10.07.1985 tarihli ve 85/9747 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla kabul edilip 07.11.1985 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan Evlendirme Yönetmeliği'dir. Yönetmelik 2003, 2006, 2014 ve 2017'de değiştirilmiştir ve bugün 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'na dayanır (Yön. m. 58). Yurt içinde yapılan evlenmeler on gün içinde nüfus müdürlüğüne bildirilir ve tescil edilir (5490 s. K. m. 23). Yargıtay, evlendirme memuru önünde yapılıp nüfusa bildirilmeyen bir evlenme için mahkemede tespit davası açılmasında hukuki yarar bulunmadığına ilişkin kararı onamıştır.[1]

TEMEL KAVRAMLAR

Evlendirme Yönetmeliği	Evlendirme işlemlerini yürüten görevlileri, evlenme dosyasını, itirazı, töreni, kütükleri ve denetimi düzenleyen yönetmelik (Yön. m. 1).
Evlenme kütüğü	Yapılan evlenmelerin geçirildiği ve eşler, şahitler ve memur tarafından imzalanan kayıt; usulüne göre tasdik edilmişse evlenmenin yapıldığına karine oluşturur (Yön. m. 35).
Evlenme bildirimi	Evlendirme memurunun, yaptığı evlenmenin tescili için nüfus müdürlüğüne gönderdiği form; yurt içinde on gün, dış temsilciliklerde otuz gün içinde gönderilir (5490 s. K. m. 23; Yön. m. 32).
Tescil	Evlenmenin aile kütüğüne işlenmesi; nüfus müdürlüğü bildirimi tescil etmekle yükümlüdür (5490 s. K. m. 23/1).

1 Yargıtay 2. HD, 30.11.2023, E. 2023/4860, K. 2023/5868.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Maddeyle, yürürlükteki Kanunun 111 inci maddesinde öngörülen nizamname yerine yönetmelik çıkarılması öngörülmektedir. Bu yönetmelikle evlenme işlemi, evlenme kütüğü, evlenmeye ilişkin yazışmalar ve evlenme başvurusu ve töreniyle ilgili diğer konular düzenlenecektir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 68*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *İlan ve evlenme merasimine ve evlenme sicillerine dair hükümler nizamname ile muayyendir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 111 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 111	4721 sayılı Kanun m. 144
Düzenleme aracı	Nizamname (tüzük)	Yönetmelik
Kapsam	İlan, evlenme merasimi ve evlenme sicilleri	Evlenme işlemi, evlenme kütüğü, yazışma ve evlenmeyle ilgili diğer konular
İlan	Evlenmenin ilanı düzenlenirdi	İlan sistemi kaldırılmıştır (Yön. m. 21)

Değişiklik durumu

Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde TMK m. 144'e ilişkin bir değişiklik veya Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.
28.07.2003	Evlendirme Yönetmeliği'nde değişiklik; mal rejimi bildirimine ilişkin ek madde eklendi	2003/5996 s. BKK
16.11.2006	Yönetmelik'in hukuki dayanağı 4721 ve 5490 sayılı Kanunlar olarak yeniden düzenlendi	2006/11269 s. BKK
29.12.2014	"Evlenme akdi" ifadeleri "evlenme" olarak değiştirildi; birçok madde yenilendi	2014/7126 s. BKK
28.11.2017	Yönetmelik'te yeni değişiklikler yapıldı	2017/11079 s. BKK

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

1 Madde, evlenmeyle ilgili ayrıntıların kanunda değil yönetmelikte düzenlenmesini öngörür. TBMM gerekçesine göre 743 sayılı eski Kanun'un 111. maddesinde öngörülen nizamname yerine yönetmelik çıkarılması kabul edilmiş; evlenme işlemi, evlenme kütüğü, evlenmeye ilişkin yazışmalar ve evlenme başvurusu ve töreniyle ilgili diğer konuların bu yönetmelikle düzenleneceği belirtilmiştir.

Evlendirme Yönetmeliği, 4721 sayılı Kanun'dan önce, 1985'te çıkarılmıştır. 4722 sayılı Yürürlük Kanunu'na göre yeni düzenlemeler yapılıncaya kadar yürürlükteki yönetmeliklerin Türk Medeni Kanunu'na aykırı olmayan hükümleri uygulanmaya devam eder (4722 s. K. m. 22). Yönetmelik daha sonra 2003, 2006, 2014 ve 2017'de değiştirilmiş; örneğin 2014 değişikliğiyle metindeki "evlenme akdi" ifadeleri "evlenme" olarak değiştirilmiştir. 2

II. Evlendirme Yönetmeliği'nin Bölümleri

Bölüm	Maddeler	Konu	İlgili TMK sayfası
Genel Hükümler	1–2	Amaç ve tanımlar	TMK m. 144
Temel İlkeler	3–13	Nüfus idaresinin ve evlendirme memurlarının görev ve yetkileri, yurt dışında ve yabancılarla evlenme	TMK m. 134
Evlenme Ehliyeti ve Engelleri	14–15	Yaş, hısımlık, evlilik, bekleme süresi, gaiplik, sağlık raporu	TMK m. 124–133
Evlenmede Usul ve Evlenmenin Yapılması	16–22	Başvuru, vekil eliyle başvuru, beyanname, belgeler, inceleme, izin belgesi	TMK m. 135–139
Evlenmenin Reddi ve Evlenmeye İtiraz	23–25	Ret, itiraz, Cumhuriyet savcısının itirazı	TMK m. 137–138
Evlenme Töreni	26–34	Tören yeri, açıklık, şahitler, erteleme, aile cüzdanı, bildirim ve tescil	TMK m. 141–143
Evlenme Kütükleri ve Yazışma Usulleri	35–41	Kütük, tasdik ve arşiv, yazışma, belgeler, imha	TMK m. 144
Çeşitli Hükümler	42–60	Dosyanın süresi, memurların nitelikleri, tören saatleri, yaşın hesaplanması, devir teslim, denetim, ceza hükümleri	TMK m. 140

Yönetmelik'in ek 1. maddesi, evlenme başvurusu sırasında mal rejimi seçiminin bildirilmesini düzenler; geçici maddeler ise Yönetmelik'in yürürlüğe girdiği döneme ilişkin geçiş hükümleridir. 3

III. Evlenmenin Nüfusa Bildirimi ve Tescili

- Evlendirme işlemini yapanlar, evlenmenin yapıldığı tarihten itibaren on gün içinde evlenme bildirimini nüfus müdürlüğüne göndermekle, nüfus müdürlüğü de tescil etmekle yükümlüdür (5490 s. K. m. 23/1).
- Dış temsilciliklerce yapılan evlenmeler otuz gün içinde nüfus müdürlüklerine bildirilir (5490 s. K. m. 23/3; Yön. m. 32).

- Yurt dışında yabancı makamlar önünde yapılan evlenmeler, Türk Medeni Kanunu'na uygun olmak ve butlanı gerektiren bir sebep bulunmamak kaydıyla geçerlidir; en geç otuz gün içinde dış temsilciliğe bildirilir (5490 s. K. m. 24).
- Nüfus idaresi, tescil sırasında evlenmenin mutlak butlan sebeplerinden biriyle malul olduğunu tespit ederse tescili yapar, ancak durumu Cumhuriyet savcılığına bildirir (Yön. m. 33).
- Evlenmeye esas dosya ve belgeler evlenme tarihinden itibaren on yıl sonra imha edilir; evlenme kütükleri ve tescile ilişkin bildirimler ise hiçbir şekilde imha edilemez (Yön. m. 41).

4 Tescil, evliliği kuran değil, onu kayda geçiren bir işlemdir. Evliliğin nüfusa işlenmemesi, kurucu unsurlar tamam olduğu sürece yokluk sonucu doğurmaz.[2] Aynı şekilde evliliğin iptaline ilişkin kararın nüfusa tescili de bildirici niteliktedir.[3]

> **UYGULAMA NOTU**
>
> Nikâhtan sonra e-Devlet veya nüfus kayıt örneği üzerinden medeni hâlin "evli" olarak işlendiği kontrol edilmelidir. Evlenme nüfusa işlenmemişse önce evlendirme memurluğuna ve nüfus müdürlüğüne başvurulmalıdır. Yargıtay'ın onadığı bir kararda, bu durumda mahkemede evlilik tespiti davası açılmasında hukuki yarar bulunmadığı ve idari yola başvurulması gerektiği kabul edilmiştir.[4]

IV. Evlenme Başvurusunda Mal Rejimi Bildirimi

5 Mal rejimi sözleşmesi noterde düzenleme veya onaylama şeklinde yapılır; ancak taraflar evlenme başvurusu sırasında hangi mal rejimini seçtiklerini yazılı olarak da bildirebilir (TMK m. 205/1). Yönetmeliğe göre evlendirme memuru evlenecekleri mal rejimi seçimini bildirmeye davet etmek zorunda değildir; bildirim yapılmaması evlenmeye engel olmaz. Memur, seçimlik rejimlerden birinin seçilmesini kabul edebilir, ancak kanundaki düzenlemelerden farklı anlaşmaları kabul edemez; bunun için noterlik yoluna gidilmelidir (Yön. ek m. 1).

V. Yönetmelik ve Memurun Yetkisi

6 Evlendirme memurunun yetkisi ve görevleri büyük ölçüde Yönetmelik'te düzenlenir (Yön. m. 6–9). Yargıtay CGK, 21.01.2020, E. 2016/962, K. 2020/15 kararında, bir belde evlendirme memurunun yabancılarla evlendirme yetkisi suç tarihindeki Yönetmelik metnine göre değerlendirilmiştir. Yönetmelikteki belgeler tamamlanmadan nikâh kıyılması ise memur için ceza soruşturması sonucunu doğurabilir.[5]

2 Yargıtay 2. HD, 17.09.2024, E. 2023/9264, K. 2024/5938.
3 Yargıtay 2. HD, 18.03.2013, E. 2012/7489, K. 2013/7259.
4 Yargıtay 2. HD, 30.11.2023, E. 2023/4860, K. 2023/5868.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
30.11.2023 · E. 2023/4860 · K. 2023/5868

Memur önünde yapılıp nüfusa bildirilmeyen evlenme için tespit davasında hukuki yarar yoktur

Sonradan Türk vatandaşlığını kazanan davacı, 2020'de bir belediyede yabancı uyruklu bir kişiyle evlendiğini, ancak evliliğin nüfusa işlenmediğini ve bu yüzden bekâr göründüğünü, çocuğunu da nüfusa kaydettiremediğini belirterek evliliğin tespiti ve tescilini istemiştir. İlk derece mahkemesi, evlendirme memurluğunun evlenmeyi Yönetmelik'in 32. maddesine göre nüfus müdürlüğüne bildirdiğini, kurumlar arasındaki hataların idari işlemlerden kaynaklandığını belirtmiştir. İdarenin kabul etmediği talepler için idari yargıya başvurulabileceğini, bu nedenle tespit davası açılmasında hukuki yarar bulunmadığını kabul ederek davayı usulden reddetmiştir. Bölge adliye mahkemesi istinafı reddetti, Yargıtay kararı onamıştır.

> *...evlendirme dairesi önünde yapılan ve ilgili nüfus dairesine bildirilmeyen işlemler yönünden kimlik belgesindeki medeni hal hanesinin düzeltilmesine, evliliğin tespitine yönelik dava açılmasında hukuki yarar bulunmadığı...*

DEĞERLENDİRME Memur önünde yapılmış evlenme zaten kurulmuştur; eksik olan yalnız tescildir. Bu nedenle çözüm, nüfus idaresine başvurmak ve gerekirse idari yargı yoluna gitmektir.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
18.03.2013 · E. 2012/7489 · K. 2013/7259

Evliliğin iptaline ilişkin kararın nüfusa tescili bildiricidir; nüfus müdürlüğü davaya taraf olmaz

Cumhuriyet savcısı, kadının evlenme tarihinde evlenmeye engel olacak derecede akıl hastası olduğunu ileri sürerek evliliğin mutlak butlan sebebiyle iptali için dava açmıştır; davada nüfus müdürlüğü de davalı konumundaydı. Daire, nüfus kaydının düzeltilmesine ilişkin davalarda nüfus idaresinin yasal hasım olduğunu, ancak iptal davasının nüfus kaydının düzeltilmesiyle ilgisi bulunmadığını ve nüfus müdürlüğü yönünden davanın husumet yokluğundan reddedilmesi gerektiğini belirtmiştir. İptal kararı kesinleştiğinde evliliğin, karar nüfusa tescil edilmemiş olsa bile ileriye dönük olarak sona erdiğini kabul etmiştir. Savcının duruşmaya çağrılmaması gibi başka eksiklikleri de belirterek kararı bozmuştur.

> *Evliliğin iptali davası sonucunda, iptale karar verilmesi ve bu kararın kesinleşmesiyle evlilik, (karar nüfusa tescil edilmemiş olsa dahi) ileriye yönelik olarak ortadan kalkar (TMK. m. 156). Bu sebeple iptal kararının nüfusa tescil edilmesi, kurucu değil, bildirici etkiye sahiptir.*

5 Yargıtay 5. CD, 27.02.2023, E. 2021/7356, K. 2023/1696.

DEĞERLENDİRME Nüfus kayıtları evliliği ve sona ermesini gösterir, ancak doğurmaz. Hem evlenme hem iptal bakımından belirleyici olan, hukuken geçerli işlem veya kesinleşmiş karardır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 134:** Başvuru ve evlendirme memuru.
- **TMK m. 139:** Evlenme izni belgesi.
- **TMK m. 142:** Törenin şekli.
- **TMK m. 143:** Aile cüzdanı ve dinî tören.
- **TMK m. 156:** Butlan kararı.
- **TMK m. 205:** Mal rejimi sözleşmesinin şekli.
- 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 22–24.
- 4722 sayılı Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun m. 22.

BATIL OLAN EVLENMELER

Dördüncü Ayırım · m. 145–160

Batıl Olan Evlenmeler başlıklı ayırım, Türk Medeni Kanunu'nun 145–160. maddelerini kapsamaktadır. Bu ciltte yer alan maddeler ve özleri aşağıda gösterilmiştir.

Madde	Kenar başlığı	Özü
m. 145	Sebepleri	Evlenme; eşlerden birinin evlenme sırasında evli bulunması, sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunması, evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı veya eşler arasında evlenmeye engel olacak derecede hısımlık bulunması hâllerinde mutlak butlanla batıldır
m. 146	Dava açma görevi ve hakkı	Mutlak butlan davası Cumhuriyet savcısı tarafından re'sen açılır; bu dava ilgisi olan herkes tarafından da açılabilir
m. 147	Dava hakkının sınırlanması veya kalkması	Sona ermiş bir evliliğin mutlak butlanı Cumhuriyet savcısı tarafından re'sen dava edilemez; ancak her ilgili, mutlak butlanın karar altına alınmasını isteyebilir
m. 148	Ayırt etme gücünden geçici yoksunluk	Evlenme sırasında geçici bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun olan eş, evlenmenin iptalini dava edebilir
m. 149	Yanılma	Eşlerden biri, evlenmeyi hiç istemediği veya evlendiği kişiyle evlenmeyi düşünmediği hâlde yanılarak razı olmuşsa ya da eşinde bulunmaması onunla birlikte yaşamayı kendisi için çekilmez kılacak derecede önemli bir nitelikte yanılarak evlenmişse, evlenmenin iptalini dava edebilir
m. 150	Aldatma	Eşlerden biri, eşinin namus ve onuru hakkında doğrudan onun tarafından veya onun bilgisi altında başkası tarafından aldatılarak evlenmeye razı olmuşsa ya da kendisinin veya altsoyunun sağlığı için ağır tehlike oluşturan bir hastalık kendisinden gizlenmişse, evlenmenin iptalini dava edebilir
m. 151	Korkutma	Kendisinin veya yakınlarından birinin hayatı, sağlığı veya namus ve onuruna yönelik pek yakın ve ağır bir tehlike ile korkutularak evlenmeye razı edilmiş eş, evlenmenin iptalini dava edebilir
m. 152	Hak düşürücü süre	İptal davası açma hakkı, iptal sebebinin öğrenildiği veya korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak altı ay ve her hâlde evlenmenin üzerinden beş yıl geçmekle düşer

Madde	Kenar başlığı	Özü
m. 153	Yasal temsilcinin dava hakkı	Küçük veya kısıtlı, yasal temsilcisinin izni olmadan evlenirse izni alınmayan yasal temsilci evlenmenin iptalini dava edebilir
m. 154	Bekleme süresine uymama	Kadının bekleme süresi bitmeden evlenmesi, evlenmenin butlanını gerektirmez
m. 155	Şekil kurallarına uymama	Evlendirmeye yetkili memur önünde yapılmış olan bir evliliğin, kanunun diğer şekil kurallarına uyulmaması sebebiyle butlanına karar verilemez
m. 156	Genel olarak	Batıl bir evlilik ancak hâkimin kararıyla sona erer; mutlak butlan hâlinde bile evlenme, hâkimin kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurur
m. 157	Çocuklar yönünden	Mahkemece butlanına karar verilen bir evlilikten doğan çocuklar, ana ve baba iyiniyetli olmasalar bile evlilik içinde doğmuş sayılır
m. 158	Eşler yönünden	Evlenmenin butlanına karar verilirse, evlenirken iyiniyetli bulunan eş bu evlenmeyle kazandığı kişisel durumunu korur; mal rejiminin tasfiyesi, tazminat, nafaka ve soyadı hakkında boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır
m. 159	Mirasçıların dava hakkı	Evlenmenin butlanını dava etme hakkı mirasçılara geçmez; mirasçılar ancak açılmış olan davayı sürdürebilir
m. 160	Yetki ve yargılama usulü	Evlenmenin butlanı davasında yetki ve yargılama usulü bakımından boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır

MADDE

145 A. Mutlak butlan I. Sebepleri

KANUN METNİ

(1) Aşağıdaki hâllerde evlenme mutlak butlanla batıldır:
(2) 1. Eşlerden birinin evlenme sırasında evli bulunması,
(3) 2. Eşlerden birinin evlenme sırasında sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunması,
(4) 3. Eşlerden birinde evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunması,
(5) 4. Eşler arasında evlenmeye engel olacak derecede hısımlığın bulunması.

MADDE ÖZETİ

Evlenme; eşlerden birinin evlenme sırasında evli bulunması, sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunması, evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı veya eşler arasında evlenmeye engel olacak derecede hısımlık bulunması hâllerinde mutlak butlanla batıldır (m. 145). Mutlak butlan sebepleri kamu düzenini ilgilendirir; dava Cumhuriyet savcısı tarafından re'sen, ayrıca ilgisi olan herkes tarafından açılabilir (TMK m. 146). Batıl bir evlilik ancak hâkimin kararıyla sona erer ve karara kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurur (TMK m. 156). Mutlak ve nispi butlan sebeplerinin kanunda sınırlı olarak sayıldığı Yargıtay HGK, 22.11.2022, E. 2021/670, K. 2022/1571 kararında vurgulanmıştır. Muvazaalı evliliğe ilişkin bir butlan sebebinin kanunda bulunmadığı da Yargıtay 2. HD, 21.11.2023, E. 2023/3550, K. 2023/5469 kararında belirtilmiştir.

TEMEL KAVRAMLAR

Mutlak butlan — Kanunun kamu düzeni gereği aradığı koşulların bulunmaması nedeniyle evliliğin hâkim kararıyla sona erdirilmesi; sebepleri TMK m. 145'te sayılır.

Nispi butlan	Yalnız taraf menfaatini ilgilendiren sebeplerle (geçici ayırt etme gücü yokluğu, yanılma, aldatma, korkutma, yasal temsilci izninin bulunmaması) evliliğin iptali (TMK m. 148–153).
Yokluk	Kurucu unsurlardan biri eksik olan evliliğin hiç kurulmamış sayılması (TMK m. 142).
Sınırlı sayım (numerus clausus)	Butlan sebeplerinin yalnız kanunda sayılanlardan ibaret olması; kanunda sayılmayan bir sebeple evliliğin butlanına karar verilemez.[1]

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

Yürürlükteki Kanunun 112 nci maddesini karşılamaktadır. Maddenin konu ve kenar başlıkları "A.Mutlak Butlan" "1.Sebepleri" şeklinde değiştirilmiştir. Maddenin (2) numaralı bendindeki "akıl hastalığı veya daimî bir sebep neticesi mümeyyiz" olmama hâli iki ayrı bent hâline getirilmiştir. Maddenin (2) numaralı bendinde "sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksunluk"; (4) numaralı bendinde ise "evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı" hâli kaleme alınmıştır. Bu yolla herhangi bir akıl hastalığının değil, ancak "evlenmeye engel olacak derecedeki" akıl hastalığı evliliğin butlanı sebebi sayılmıştır.

Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 68–69

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

Aşağıdaki hallerde evlenme batıldır: 1 – Karı kocadan biri evlenme merasiminin icrası zamanında evli ise, 2 – Karı kocadan biri evlenme merasiminin icrası zamanında bir akıl hastalığı veya daimi bir sebep neticesi mümeyyiz değilse, 3 – Karı koca arasında kanunen memnu bir derecede kan veya sıhriyet hısımlığı varsa.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 112 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 112	4721 sayılı Kanun m. 145
Evli olma	**1.** bent	**1.** bent
Ayırt etme gücü ve akıl hastalığı	Tek bentte: akıl hastalığı veya daimî bir sebeple mümeyyiz olmama	İki ayrı bent: sürekli ayırt etme gücü yokluğu (2) ve evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı (3)
Hısımlık	Kanunen yasak derecede kan veya sıhriyet hısımlığı	Evlenmeye engel olacak derecede hısımlık (4)

Değişiklik durumu

Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir değişiklik veya Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

1 Yargıtay 2. HD, 21.11.2023, E. 2023/3550, K. 2023/5469.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Bent	Mutlak butlan sebebi	Ayrıntılı sayfa	Önemli not
1	Evlenme sırasında eşlerden birinin evli olması	TMK m. 130	Önceki evlilik butlan kararından önce sona ermiş ve ikinci eş iyiniyetliyse butlana karar verilemez (TMK m. 147/3)
2	Evlenme sırasında sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksunluk	TMK m. 125	Geçici bir sebeple ayırt etme gücü yokluğu nispi butlan sebebidir (TMK m. 148)
3	Evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı	TMK m. 133	Her akıl hastalığı değil, yalnız evlenmeye engel derecedeki hastalık butlan sebebidir
4	Eşler arasında evlenmeye engel olacak derecede hısımlık	TMK m. 129	Üstsoy ile altsoy, kardeşler, amca, dayı, hala ve teyze ile yeğenleri, kayın hısımları ile evlat edinen ve evlatlık arasında

TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 112. maddesini karşılar. 1
Eski Kanun'daki "akıl hastalığı veya daimî bir sebep neticesi mümeyyiz" olmama hâli iki ayrı bende ayrılmış; böylece herhangi bir akıl hastalığı değil, ancak evlenmeye engel olacak derecedeki akıl hastalığı butlan sebebi sayılmıştır. Gerekçede akıl hastalığı hâli "(4) numaralı bent" olarak anılmaktadır; Kanun'un yürürlükteki metninde bu hâl 3. bentte yer alır.

II. Mutlak Butlan, Nispi Butlan, Yokluk ve Boşanma

Yargıtay HGK, 22.11.2022, E. 2021/670, K. 2022/1571 kararına göre boşanma, 2
hukuken geçerli bir evliliğin kanundaki şartlar gerçekleşince mahkeme kararıyla sona erdirilmesidir; evlenmenin butlanı ise kanunun aradığı geçerlilik koşullarını taşımayan bir evliliğin mahkeme kararıyla sona erdirilmesidir. Kurucu unsurlardan biri eksikse yokluk, kanunun taraflarda veya iradelerinde aradığı niteliklerden biri eksikse butlan söz konusu olur.

	Yokluk	Mutlak butlan	Nispi butlan
Sebep	Kurucu unsur eksik (ayrı cins, memur önünde, karşılıklı sözlü irade)	TMK m. 145'teki dört hâl	TMK m. 148–151 ve 153'teki hâller
İleri sürebilecek kişi	Hukuki yararı olan herkes	Cumhuriyet savcısı re'sen; ilgisi olan herkes (TMK m. 146)	Eş; belli hâllerde yasal temsilci

	Yokluk	Mutlak butlan	Nispi butlan
Süre	Herhangi bir süreye bağlı değil	Kanunda süre öngörülmemiştir; sınırlamalar TMK m. 147'dedir	İptal sebebinin öğrenilmesinden itibaren altı ay, her hâlde beş yıl (TMK m. 152)
Etkisi	Evlilik hiç kurulmamıştır	Evlilik hâkim kararıyla ileriye dönük sona erer (TMK m. 156)	Evlilik hâkim kararıyla ileriye dönük sona erer (TMK m. 156)

DİKKAT

Mutlak butlan kararı geçmişe etkili değildir. Mahkemece butlanına karar verilen evlilikten doğan çocuklar, ana ve baba iyiniyetli olmasalar bile evlilik içinde doğmuş sayılır (TMK m. 157). Evlenirken iyiniyetli olan eş, bu evlenme ile kazandığı kişisel durumunu korur (TMK m. 158). Evlenme ile Türk vatandaşlığını kazanan yabancı da evlenmede iyiniyetliyse vatandaşlığını korur (5901 s. K. m. 16/3).

III. Sınırlı Sayım İlkesi ve Muvazaalı Evlilik

3 Butlan sebepleri kanunda sınırlı olarak sayılmıştır. Evliliğin bakım, mal veya başka bir çıkar amacıyla yapıldığı iddiası, kanunda sayılan bir sebebe dayanmadıkça butlan kararına götürmez. Yargıtay 2. HD, 21.11.2023, E. 2023/3550, K. 2023/5469 kararında, yaşlı bir erkeğin bakım beklentisiyle yaptığı evliliği karşı tarafın çıkar amacıyla yaptığı ileri sürülerek verilen iptal kararı, nispi butlan sebebi kanıtlanamadığı için bozulmuştur.

4 Vatandaşlık bakımından ayrı kurallar vardır: bir Türk vatandaşıyla evlenme doğrudan vatandaşlık kazandırmaz; en az üç yıldır evli olan yabancının başvurusunda aile birliği içinde yaşama ve evlilik birliğiyle bağdaşmayacak faaliyette bulunmama şartları aranır (5901 s. K. m. 16/1).

IV. Evlenme Sırasında Evli Olma

5 Evli olan kişi yeniden evlenemez; bunun için önceki evliliğin sona erdiğini ispat etmesi gerekir (TMK m. 130). Önceki evlilik devam ederken yapılan ikinci evlenme mutlak butlanla batıldır (TMK m. 145/1). İkinci evlenmenin butlanına karar verilemeyen tek hâl, önceki evliliğin butlan kararından önce sona ermesi ve ikinci evlenmede diğer eşin iyiniyetli olmasıdır (TMK m. 147/3).

6 Yargıtay 2. HD, 26.09.2024, E. 2024/1062, K. 2024/6537 kararına konu olayda boşanma kararı kesinleşmiş gibi işlem görmüş, ancak Yargıtay'ca bozulmuştu. Bu arada yapılan ikinci evlenme, önceki evlilik hâlâ devam ettiği için mutlak butlanla batıl sayılmış ve karar onanmıştır.

UYGULAMA NOTU

Yeniden evlenmeden önce boşanma kararının gerçekten kesinleştiği ve nüfusa işlendiği kontrol edilmelidir. Kesinleşme şerhinin hatalı verilmesi veya kararın temyiz incelemesinde bozulması, yeni evliliği mutlak butlan riskiyle karşı karşıya bırakır. Yurt dışında alınan boşanma kararları ise tanınmadan veya nüfusa tescil edilmeden Türkiye'de sonuç doğurmaz (TMK m. 130).

V. Diğer Sebepler

- **Sürekli ayırt etme gücü yokluğu:** Evlenme sırasında sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun olan kişinin evlenmesi batıldır. Ayırt etme gücü sonradan kazanılmışsa mutlak butlan davasını yalnız ayırt etme gücünü kazanan eş açabilir (TMK m. 147/2). Ayrıntılar ve kararlar için bkz. TMK m. 125.
- **Evlenmeye engel akıl hastalığı:** Akıl hastaları, evlenmelerinde tıbbi sakınca bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla anlaşılmadıkça evlenemez (TMK m. 133). Hastalık iyileşmişse dava hakkı yalnız iyileşen eşindir (TMK m. 147/2).
- **Hısımlık:** Kan ve kayın hısımlığı ile evlatlık ilişkisinden doğan evlenme yasakları TMK m. 129 şerhinde ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

İÇTİHATLAR

1 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
22.11.2022 · E. 2021/670 · K. 2022/1571

Butlan sebepleri kanunda sınırlıdır; sürekli ayırt etme gücü yokluğu iddiası geçici yokluk davasına çevrilemez

Davacı, babasının ölümünden sonra, babasıyla davalı arasındaki evliliğin yokluğunun tespitini, olmazsa babasının evlenme sırasında sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun olduğu gerekçesiyle mutlak butlanla iptalini istemiştir. İlk derece mahkemesi davayı reddetmiştir. Bölge adliye mahkemesi, davanın aslında geçici bir sebeple ayırt etme gücü yokluğuna dayanan nispi butlan davası olduğunu, bu davanın mirasçılara geçmediğini ve süresinin geçtiğini belirterek gerekçeyi değiştirmiştir. Özel Daire bu kararı bozdu, bölge adliye mahkemesi direnmiştir. Genel Kurul, mutlak ve nispi butlan arasındaki farkları açıklamıştır; ön incelemede uyuşmazlığın yokluk ve mutlak butlan olarak belirlendiğini, bölge adliye mahkemesinin davacının ileri sürmediği bir nitelendirmeyle gerekçeyi değiştirmesinin doğru olmadığını kabul ederek direnme kararını bozmuştur.

> *Mutlak butlan sebepleri kamu düzenini ilgilendirdiği için, mutlak butlan davası Cumhuriyet Savcısı tarafından da açılabileceği hâlde, nisbi butlan davası sadece taraf menfaatlerini ilgilendirir ve bu nedenle de eşlerden biri ve belli hâllerde yasal temsilci tarafından açılır.*

DEĞERLENDİRME Ayırt etme gücü yokluğunun sürekli mi geçici mi olduğu, davanın kim tarafından ve hangi sürede açılabileceğini belirler. Sürekli yokluk mutlak butlan (TMK m. 145/2), geçici yokluk nispi butlan (TMK m. 148) sebebidir.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
21.11.2023 · E. 2023/3550 · K. 2023/5469

Butlan sebepleri sınırlıdır; muvazaalı evlilik ayrı bir butlan sebebi değildir

Yaşlı bir erkek, aralarında büyük yaş farkı bulunan kadınla evlendikten on sekiz gün sonra, bakım vaadiyle kandırıldığını ve kadının evlenme iradesi taşımadığını ileri sürerek evliliğin iptalini istemiştir. İlk derece mahkemesi, kadının gerçek amacının mal edinmek olduğunu ve erkeğin yanıltıldığını kabul ederek evliliğin nispi butlan sebebiyle iptaline karar vermiştir; bölge adliye mahkemesi istinafı reddetmiştir. Yargılama sırasında davacı öldü ve mirasçısı davayı sürdürmüştür. Daire, butlan sebeplerinin kanunda sınırlı olarak sayıldığını, muvazaalı evliliğe ilişkin bir butlan sebebinin kanunda yer almadığını belirtmiştir. Nispi butlanı gerektirecek bir sebebin kanıtlanmadığını kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Mutlak butlan ve nisbi butlan sebepleri kanunda sınırlı biçimde (numerus clausus) sayılmış olup muvazaalı evliliğe ilişkin bir butlan sebebi kanunda yer almamaktadır.*

DEĞERLENDİRME Evliliğin çıkar amacıyla yapıldığı iddiası tek başına yeterli değildir. İddianın yanılma, aldatma veya korkutma gibi kanunda sayılan bir sebebe oturtulması ve ispatlanması gerekir (TMK m. 149–151).

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
26.09.2024 · E. 2024/1062 · K. 2024/6537

Bozulan boşanma kararına güvenilerek yapılan ikinci evlenme mutlak butlanla batıldır

Cumhuriyet Başsavcılığı, davalılardan birinin önceki evliliği devam ederken diğer davalıyla 2019'da resmî nikâh kıydığını ileri sürerek ikinci evliliğin mutlak butlanla iptalini istemiştir. Önceki evlilik için verilen boşanma kararına 2016'da kesinleşme işlemi yapılmış, ancak karar daha sonra Yargıtay'ca boşanma yönünden bozulmuştu. İlk derece mahkemesi, boşanma kararının bütünüyle ortadan kalktığını, önceki evliliğin sona ermediğini ve bu nedenle 147. maddenin uygulanamayacağını belirterek ikinci evliliğin mutlak butlanla iptaline karar vermiştir. Bölge adliye mahkemesi istinafı reddetti, Yargıtay kararı onamıştır.

> *Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 2016/23802 Esas 2016/14898 Karar sayılı bozma ilamı ile boşanma yönünden kaldırılmasına kararı verildiği ve boşanma kararının tüm yönleriyle ortadan kalktığı…*

DEĞERLENDİRME İkinci eşin iyiniyeti, ancak önceki evlilik sona ermişse korunur (TMK m. 147/3). Önceki evlilik devam ediyorsa iyiniyet ikinci evliliği kurtarmaz.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 125:** Ayırt etme gücü.
- **TMK m. 129:** Hısımlık.
- **TMK m. 130:** Önceki evlilik.
- **TMK m. 133:** Akıl hastalığı.
- **TMK m. 146:** Mutlak butlan davasını açma görevi ve hakkı.
- **TMK m. 147:** Dava hakkının sınırlanması veya kalkması.
- **TMK m. 148:** Geçici ayırt etme gücü yokluğu.
- **TMK m. 156:** Butlan kararı ve sonuçları.
- 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu m. 16.

MADDE

146

A. Mutlak butlan

II. Dava açma görevi ve hakkı

KANUN METNİ

(1) Mutlak butlan davası, Cumhuriyet savcısı tarafından re'sen açılır.
(2) Bu dava, ilgisi olan herkes tarafından da açılabilir.

MADDE ÖZETİ

Mutlak butlan davası Cumhuriyet savcısı tarafından re'sen açılır; bu dava ilgisi olan herkes tarafından da açılabilir (m. 146). TBMM gerekçesine göre savcı bakımından dava açmak bir görevdir. Nüfus idaresi, tescil sırasında evlenmenin mutlak butlan sebeplerinden biriyle malul olduğunu tespit ederse durumu Cumhuriyet savcılığına bildirir (Yön. m. 33). Mirasçılar, mutlak butlan davasını ilgili sıfatıyla açabilir.[1] Ancak "ilgili" olmak, davacının maddi veya manevi hukuki yararının bulunmasını gerektirir.[2] Evliyken yeniden evlenme sebebine dayanan dava, ikinci evliliğin iki tarafına birlikte yöneltilmelidir.[3]

TEMEL KAVRAMLAR

Dava açma görevi	Cumhuriyet savcısının mutlak butlan sebebini öğrendiğinde davayı re'sen açma yükümlülüğü (TMK m. 146/1).
İlgili	Evliliğin mutlak butlanla sona erdirilmesinde maddi veya manevi hukuki yararı bulunan kişi; mirasçı kavramından daha geniştir.[4]
Hukuki yarar	Davacının dava açmakta korunmaya değer bir menfaatinin bulunması; dava şartıdır (HMK m. 114/1-h).
Mecburi dava arkadaşlığı	Bir hakkın birden fazla kişiye karşı birlikte ileri sürülmesi ve hepsi hakkında tek hüküm verilmesi gereken durum (HMK m. 59–60).

1 Yargıtay 2. HD, 25.11.2013, E. 2013/8925, K. 2013/27382.
2 Yargıtay 2. HD, 18.11.2025, E. 2025/3364, K. 2025/9832.
3 Yargıtay 2. HD, 09.12.2013, E. 2013/24235, K. 2013/28244.
4 Yargıtay 2. HD, 18.11.2025, E. 2025/3364, K. 2025/9832.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 113 üncü maddesini karşılamaktadır. Maddede sadece dava açma hakkı değil aynı zamanda Cumhuriyet savcıları için böyle bir davayı açma, görev olarak düzenlenmiş olduğundan kenar başlık "Dava açma görevi ve hakkı" şeklinde değiştirilmiştir. Madde iki fıkra hâline getirilmiştir. Birinci fıkrada Cumhuriyet savcıları bakımından dava açma görevi, ikinci fıkrada ilgililer bakımından dava açma hakkı düzenlenmiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 69*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Butlan davası müddeiumumi tarafından resen ikame olunur. Alakadarlardan her biri dahi butlan davasını ikame edebilir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 113 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 113	4721 sayılı Kanun m. 146
Savcı	Müddeiumumi davayı re'sen açar	Cumhuriyet savcısı re'sen açar; bu bir görevdir
Diğerleri	Alakadarlardan her biri	İlgisi olan herkes
Kenar başlık	Dava hakkı	Dava açma görevi ve hakkı

Değişiklik durumu

Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir değişiklik veya Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Davacı	Niteliği	Dayanak
Cumhuriyet savcısı	Re'sen dava açmakla görevlidir	TMK m. 146/1
İlgisi olan herkes	Dava açma hakkı vardır; hukuki yarar gerekir	TMK m. 146/2
Evlilik sona ermişse	Savcı re'sen açamaz; her ilgili butlanın karar altına alınmasını isteyebilir	TMK m. 147/1
Ayırt etme gücü sonradan kazanılmış veya akıl hastalığı iyileşmişse	Davayı yalnız ayırt etme gücünü kazanan veya iyileşen eş açabilir	TMK m. 147/2

1 TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 113. maddesini karşılar. Maddede yalnız dava açma hakkı değil, Cumhuriyet savcıları için böyle bir davayı açma görevi de düzenlendiğinden kenar başlık "Dava açma görevi ve hakkı" olarak değiştirilmiş; madde iki fıkraya ayrılmıştır.

2 Mutlak butlan sebepleri kamu düzenini ilgilendirdiği için dava savcı tarafından da açılabilir; nispi butlan davası ise yalnız taraf menfaatini ilgilendirir ve eşlerden biri, belli hâllerde yasal temsilci tarafından açılır.[5]

II. Cumhuriyet Savcısının Görevi

- Cumhuriyet savcısı, kanunda açıkça öngörülen hâllerde hukuk davası açar veya açılmış davada taraf olarak yer alır; savcının yer aldığı dava ve işler üzerinde taraflar serbestçe tasarruf edemez (HMK m. 70).
- Savcı mutlak butlan sebebini çeşitli yollarla öğrenebilir: nüfus idaresi tescil sırasında tespit ettiği butlan sebebini savcılığa bildirir (Yön. m. 33); evlenme engellerine ilişkin ihbarlar da savcılığa yapılabilir (Yön. m. 25).
- Savcının açtığı davada savcı taraf olarak duruşmaya çağrılmadan hüküm kurulamaz.[6]
- Uygulamada savcı, örneğin önceki evliliği devam eden kişinin ikinci evliliği için davaname ile mutlak butlan davası açar.[7]

III. "İlgili" Kavramı

Kişi	Dava hakkı	Dayanak
Önceki evliliğin eşi (evliyken yeniden evlenmede)	Evet	Yargıtay 2. HD, K. 2013/28244
Ölen eşin mirasçıları	Evet, ilgili sıfatıyla	Yargıtay 2. HD, K. 2013/27382
Evlilik ölümle sona ermiş, mirasçılar mevcutken maddi ve manevi hukuki yararı kalmayan kişi	Dava dinlenmez	Yargıtay 2. HD, K. 2025/9832
Pay satın aldığı taşınmazda sağ kalan eşin önalım davasıyla karşılaşan üçüncü kişi	Hukuki yararı bulunmadığı kabul edilmiştir	Yargıtay 2. HD, K. 2024/3229
Nüfus müdürlüğü	Davalı gösterilemez; husumet yoktur	Yargıtay 2. HD, K. 2013/7259

5 Yargıtay HGK, 22.11.2022, E. 2021/670, K. 2022/1571.
6 Yargıtay 2. HD, 18.03.2013, E. 2012/7489, K. 2013/7259.
7 Yargıtay 2. HD, 26.09.2024, E. 2024/1062, K. 2024/6537.

DİKKAT

TMK m. 159'a göre evlenmenin butlanını dava etme hakkı mirasçılara geçmez; mirasçılar yalnız açılmış davayı sürdürebilir. Bu kural eşin kendi dava hakkına ilişkindir. Mutlak butlanda mirasçılar, ilgili sıfatıyla kendi haklarına dayanarak dava açabilir. Yargıtay 2. HD, 25.11.2013, E. 2013/8925, K. 2013/27382 kararında, mirasçıların dava hakkı bulunmadığı gerekçesinin doğru olmadığı açıkça belirtilmiştir.

IV. Davalı Sıfatı

Mutlak butlan davası, butlanı istenen evliliğin iki tarafına karşı birlikte açılır. 3
Evlilik hakkında tek bir hüküm verileceğinden eşler arasında mecburi dava arkadaşlığı vardır (HMK m. 59–60). Dava yalnız eşlerden birine karşı açılmışsa mahkeme davacıya, davayı diğer eşe de yöneltmesi için süre vermelidir; bu süre içinde eksiklik tamamlanmazsa dava husumet yokluğundan reddedilir.[8]

Görevli mahkeme aile mahkemesidir (4787 s. K. m. 4). Yetki ve yargılama usulü 4
bakımından boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır (TMK m. 160); buna göre eşlerden birinin yerleşim yeri veya son altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesi yetkilidir (TMK m. 168). Yargıtay 2. HD, 26.04.2023, E. 2022/11305, K. 2023/1978 kararına konu dosyada bölge adliye mahkemesi, mutlak butlan davasının basit yargılama usulüne tabi olmadığını belirterek dosyayı ilk derece mahkemesine geri göndermiş; sonraki karar Yargıtay'ca onanmıştır.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
25.11.2013 · E. 2013/8925 · K. 2013/27382

Mirasçılar mutlak butlan davasını ilgili sıfatıyla açabilir

Mirasçılar, mirasbırakanlarının evlenme sırasında sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun olduğunu ileri sürerek evliliğin mutlak butlan sebebiyle iptalini istemiştir. Aile mahkemesi, evlenmenin butlanını dava etme hakkının mirasçılara geçmediği gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Daire, mutlak butlan davasının ilgisi olan herkes tarafından açılabileceğini, bu nedenle mirasçıların dava hakkı bulunmadığına ilişkin gerekçenin doğru olmadığını belirtmiştir. Ancak mirasbırakanın evlenme sırasında sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun bulunduğuna dair delil getirilmediği için ret kararını sonucu itibarıyla onamıştır.

> *"...bu davanın ilgilisi olan herkes tarafından açılmasının mümkün olmasına (TMK.m.146/2) göre, kararda yer alan "evlenmenin butlanını dava etme hakkının*

8 Yargıtay 2. HD, 09.12.2013, E. 2013/24235, K. 2013/28244.

> *mirasçılara geçmeyeceğine, bu sebeple mirasçıların dava hakkı bulunmadığına" ilişkin gerekçe doğru değil ise de...*

DEĞERLENDİRME Mirasçıların dava hakkı, mutlak butlanda TMK m. 146/2'den doğar. Davayı kazanmak için ise butlan sebebinin evlenme tarihinde var olduğunu ispat etmek gerekir.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
18.11.2025 · E. 2025/3364 · K. 2025/9832

"İlgili" kavramı mirasçıdan geniştir, ama hukuki yarar olmadan dava dinlenmez

Evliliğin mutlak butlanla iptali istemiyle açılan dava bölge adliye mahkemesince reddedildi ve davacı temyiz etmiştir. Daire, TMK m. 146'daki "ilgili" kavramının mirasçı kavramından daha geniş olduğunu kabul etmiştir. Ancak evliliğin ölümle sona erdiğini, ölenin mirasçılarının da bulunduğunu ve davacının maddi ve manevi hukuki yararının kalmadığını belirterek ret kararını onamıştır.

> *...her ne kadar 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 146 ıncı maddesinde düzenlenen evliliğin mutlak butlanla iptali talebinde bulunabilen kişilerden "ilgili" kavramı mirasçı kavramından daha geniş bir kavram ise de; evliliğin ölümle sona erdiği, ölenin mirasçılarının da bulunduğu, davacının maddî ve manevî hukuki bir yararının kalmadığının...*

DEĞERLENDİRME Mutlak butlan kamu düzenine ilişkin olsa da herkese sınırsız bir dava hakkı vermez. Davacı, butlan kararıyla korunacak somut bir hukuki yararını ortaya koymalıdır.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
07.05.2024 · E. 2022/10990 · K. 2024/3229

Önalım davasıyla karşılaşan üçüncü kişinin, sağ kalan eşin evliliğine karşı butlan davası açmakta hukuki yararı yoktur

Davacı bir taşınmazda pay satın almıştı. Ölen eşinden dolayı o taşınmazda paydaş olan sağ kalan eş, önalım hakkına dayanarak davacıya karşı tapu iptali ve tescil davası açmıştır. Bunun üzerine davacı, ölen kişinin evlenme sırasında akıl hastası olduğunu ileri sürerek sağ kalan eşle yaptığı evliliğin mutlak butlanla iptalini istemiştir. İlk derece mahkemesi, davacının evlenmenin iptali davasını açmakta hukuki yararı bulunmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Bölge adliye mahkemesi, butlan davası açma hakkının kanunla düzenlendiğini ve davacının bu hakka sahip olmadığını belirterek istinafı reddetmiştir; Yargıtay kararı onamıştır.

> *...davacı tarafın evlenmenin iptali davasını açmasında hukuki bir yararı da bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir...*

DEĞERLENDİRME Başka bir davada eli güçlenecek olan kişinin dolaylı ekonomik menfaati, onu evliliğin butlanını isteyebilecek "ilgili" hâline getirmez.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
09.12.2013 · E. 2013/24235 · K. 2013/28244

İkinci evliliğin butlanı davası iki eşe karşı birlikte açılmalıdır

Evliyken yeniden evlenen kişi ile ilk eşi, bu ikinci evliliğin iptalini birlikte istemiştir. Evliyken yeniden evlenen kişi daha sonra davadan feragat etmiştir; dava yalnız ikinci eşe karşı sürdürülmüştür. Mahkeme ikinci evliliğin iptaline karar verdi ve karar ilk incelemede onanmıştır. İkinci eşin karar düzeltme istemi üzerine Daire, ikinci evliliğin iki tarafı hakkında aynı ve tek bir hüküm verileceğini, bu nedenle aralarında mecburi dava arkadaşlığı bulunduğunu belirtmiştir. Davayı feragat eden kişiye de yöneltmesi için süre verildiği hâlde davacı bunu yapmadığından davanın husumet yokluğundan reddedilmesi gerektiğini kabul ederek onama kararını kaldırdı ve hükmü bozmuştur.

> *Çünkü, bu ikisi arasındaki evliliğin "mutlak butlanla" sakat olduğu ileri sürülerek ortadan kaldırılması istenmektedir ve ikisi için ayrı ayrı değil, hukuki ilişkideki ortaklığa bağlı olarak aynı ve tek bir hüküm verilecektir.*

DEĞERLENDİRME Mutlak butlan davasında dilekçede iki eşin de davalı olarak gösterilmesi gerekir. Eşlerden biri davacı tarafta yer alıp sonra feragat ederse, davanın ona da yöneltilmesi gerekir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 145:** Mutlak butlan sebepleri.
- **TMK m. 147:** Dava hakkının sınırlanması veya kalkması.
- **TMK m. 156:** Butlan kararı.
- **TMK m. 159:** Mirasçıların dava hakkı.
- **TMK m. 160:** Yetki ve yargılama usulü.
- 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 59–60, 70, 114.
- Evlendirme Yönetmeliği m. 25, 33.

MADDE

147

A. Mutlak butlan

III. Dava hakkının sınırlanması veya kalkması

KANUN METNİ

(1) Sona ermiş bir evliliğin mutlak butlanı Cumhuriyet savcısı tarafından re'sen dava edilemez; fakat her ilgili, mutlak butlanın karar altına alınmasını isteyebilir.

(2) Ayırt etme gücünün sonradan kazanılması veya akıl hastalığının iyileşmiş olması durumlarında mutlak butlan davasını yalnız ayırt etme gücünü sonradan kazanan veya akıl hastalığı iyileşen eş açabilir.

(3) Evliyken yeniden evlenen bir kimsenin önceki evliliği mutlak butlan kararı verilmeden önce sona ermişse ve ikinci evlenmede diğer eş iyiniyetli ise, bu evlenmenin butlanına karar verilemez.

MADDE ÖZETİ

Sona ermiş bir evliliğin mutlak butlanı Cumhuriyet savcısı tarafından re'sen dava edilemez; ancak her ilgili, mutlak butlanın karar altına alınmasını isteyebilir (m. 147). Ayırt etme gücü sonradan kazanılmış veya akıl hastalığı iyileşmişse mutlak butlan davasını yalnız bu eş açabilir. Evliyken yeniden evlenen kişinin önceki evliliği butlan kararından önce sona ermişse ve ikinci evlenmede diğer eş iyiniyetliyse, ikinci evlenmenin butlanına karar verilemez. Eşlerden birinin ölümüyle sona eren evlilik için savcının açtığı butlan davasının reddedilmesi gerektiği Yargıtay 2. HD, 23.06.2015, E. 2015/10943, K. 2015/13314 kararında belirtilmiştir. Önceki evliliğe ilişkin boşanma kararı henüz kesinleşmemişse, butlan davasında bu kararın kesinleşmesi beklenmelidir.[1]

TEMEL KAVRAMLAR

Sona ermiş evlilik | Eşlerden birinin ölümü, boşanma veya butlan kararıyla sona eren evlilik.

1 Yargıtay 2. HD, 04.03.2013, E. 2013/3517, K. 2013/5502.

İyileşen eş — Evlenme sırasında sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun olan veya evlenmeye engel akıl hastalığı bulunan, sonradan ayırt etme gücünü kazanan ya da iyileşen eş (TMK m. 147/2).

İyiniyet — Evlendiği kişinin evli olduğunu bilmeme ve durumun gereklerine göre bilmesi gerekmeme hâli. Kanunun iyiniyete sonuç bağladığı durumlarda asıl olan iyiniyetin varlığıdır (TMK m. 3).

Bekletici sorun — Bir davada hüküm verilebilmesinin başka bir davanın sonucuna bağlı olması; mahkeme o davanın sonucunu bekleyebilir (HMK m. 165).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

Yürürlükteki Kanunun 114 üncü maddesini karşılamaktadır. Madde kenar başlığıyla birlikte Türkçeleştirilerek yeniden kaleme alınmıştır. Yürürlükteki maddenin ikinci fıkrasında dava hakkı, ayırt etme gücüne sonradan sahip olan veya akıl hastalığı iyileşmiş olan eşe de tanınmıştır. Bu düzenleme isabetli olmadığından, ikinci fıkra değiştirilmek suretiyle dava hakkı sadece ayırt etme gücüne sahip değilken ya da akıl hastası iken ayırt etme gücünü sonradan kazanan ya da akıl hastalığı iyileşen eş için tanınmıştır. Üçüncü fıkrada, evliyken yeniden evlenen bir kimsenin önceki evliliğinin mutlak butlan kararı verilmeden önce sona ermesi ve ikinci evlenmede de diğer eşin iyiniyetli olması hâlinde, artık mutlak butlan sebebi kalmadığından, evlenmenin butlanına karar verilemeyeceği öngörülmüştür. Maddede İsviçre Medenî Kanununun Fransızca metninde yer alan "butlan" sözcüğü kullanılmıştır. Bu sözcük hem mutlak butlan hem de nisbi butlan hâllerini ifade etmektedir.

Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 69

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

Zail olan bir evlenmenin butlanı resen dava olunamaz. Fakat alakadarlardan her biri butlanı hüküm altına aldırabilir. Mümeyyiz olmamanın veya bir akıl hastalığı ile malüliyetin zevali halinde, evlenmenin butlanı ancak karı veya koca tarafından dava olunabilir. Evli iken yine evlenen bir kimsenin bu evlenmesine butlan hükmü verilmeden evvel, vefat ve sair sebeplerle evvelki evlenme zail olmuş olur ve yeni evlenmede de diğer taraf hüsnü niyet sahibi bulunursa butlana hükmolunamaz.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 114 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 114	4721 sayılı Kanun m. 147
Sona ermiş evlilik	Re'sen dava olunamaz; alakadarlar butlanı hüküm altına aldırabilir	Savcı re'sen dava edemez; her ilgili butlanın karar altına alınmasını isteyebilir
İyileşme	Butlanı karı veya koca dava edebilir	Yalnız ayırt etme gücünü kazanan veya iyileşen eş dava edebilir
İyiniyetli ikinci eş	Önceki evlilik zail olmuş ve diğer taraf iyiniyetliyse butlana hükmolunamaz	Aynı kural korunmuştur

Değişiklik durumu

Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir değişiklik veya Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Fıkra	Durum	Sonuç	Dayanak
1	Evlilik ölüm, boşanma gibi bir sebeple sona ermiş	Savcı re'sen dava açamaz; her ilgili butlanın karar altına alınmasını isteyebilir	TMK m. 147/1
2	Ayırt etme gücü sonradan kazanılmış veya akıl hastalığı iyileşmiş	Davayı yalnız bu eş açabilir	TMK m. 147/2
3	Evliyken yeniden evlenen kişinin önceki evliliği butlan kararından önce sona ermiş ve ikinci eş iyiniyetli	İkinci evlenmenin butlanına karar verilemez	TMK m. 147/3

1 TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 114. maddesini karşılar ve kenar başlığıyla birlikte Türkçeleştirilerek yeniden yazılmıştır. Eski Kanun, ayırt etme gücü veya akıl sağlığı sonradan düzelen durumlarda dava hakkını her iki eşe tanıyordu; bu isabetli bulunmadığından hak yalnız iyileşen eşe verilmiştir. Üçüncü fıkrada ise önceki evlilik sona ermiş ve ikinci eş iyiniyetliyse artık mutlak butlan sebebi kalmadığı kabul edilmiştir.

II. Sona Ermiş Evlilikte Mutlak Butlan

2 Evlilik sona erdikten sonra kamu düzeninin korunması ihtiyacı ortadan kalktığından savcının dava açma görevi sona erer. Ancak butlan kararının miras gibi sonuçları vardır: dava sonucunda evlenme sırasında iyiniyetli olmadığı anlaşılan sağ kalan eş yasal mirasçı olamaz ve ölüme bağlı tasarruflarla kendisine sağlanan hakları da kaybeder (TMK m. 159). Bu nedenle ilgililer, sona ermiş evlilik için de butlanın karar altına alınmasını isteyebilir.

- Dava tarihinden önce eşlerden birinin ölümüyle sona eren evlilik için savcının açtığı butlan davasının kabulü bozulmuştur.[2]
- Ölen eşin mirasçıları, sona ermiş evlilik için mutlak butlan davası açabilir.[3]

2 Yargıtay 2. HD, 07.04.2014, E. 2013/25247, K. 2014/8102.

- Ölümle sona eren evlilikte butlanın tespitine ve sağ kalan eşin iyiniyetine ilişkin kararlar için bkz. TMK m. 125.

III. Ayırt Etme Gücünü Kazanan veya İyileşen Eş

Eski Kanun'dan farklı olarak dava hakkı yalnız ayırt etme gücünü sonradan kazanan veya akıl hastalığı iyileşen eşe aittir. Yargıtay HGK, 22.11.2022, E. 2021/670, K. 2022/1571 kararına göre bu durumda artık Cumhuriyet savcısı, ilgililer ve diğer eş mutlak butlan davası açamaz. Aynı kararda, iyileşen eşin açabileceği davanın nispi butlanla iptal davası olarak anlaşılması gerektiği ve bu eşin TMK m. 152'deki sürelere tabi olduğu belirtilmiştir. 3

Akıl hastalığının iyileşip iyileşmediği konusunda raporlar çelişkiliyse mahkeme bu çelişkiyi gidermeden karar veremez.[4] Hastalığın remisyon (iyilik) döneminde olması da tek başına iyileşme sayılmaz; Yargıtay HGK, 02.12.2020, E. 2017/2712, K. 2020/988 kararına göre remisyon, 147/2'nin aradığı anlamda tam bir iyileşmeyi kapsamaz. 4

IV. İyiniyetli İkinci Eş

Evliyken yapılan ikinci evlenme mutlak butlanla batıldır (TMK m. 145/1). Ancak butlan kararından önce önceki evlilik ölüm, boşanma veya başka bir sebeple sona ermiş ve ikinci evlenmede diğer eş iyiniyetliyse butlana karar verilemez. İyiniyet asıldır; iyiniyetin bulunmadığını ileri süren bunu ispatlamalıdır (TMK m. 3). 5

DİKKAT

Önceki evlilik henüz sona ermemişse 147/3 uygulanmaz. Boşanma kararına kesinleşme şerhi verilmiş olsa bile karar sonradan bozulmuşsa önceki evlilik devam ediyor sayılır ve ikinci evlenme mutlak butlanla batıl olur.[5] Yurt dışında alınan boşanma kararlarının durumu için bkz. TMK m. 130.

3 Yargıtay 2. HD, 26.04.2023, E. 2022/11305, K. 2023/1978.
4 Yargıtay 2. HD, 11.11.2013, E. 2013/6289, K. 2013/25844.
5 Yargıtay 2. HD, 26.09.2024, E. 2024/1062, K. 2024/6537.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
23.06.2015 · E. 2015/10943 · K. 2015/13314

Eşlerden birinin ölümüyle sona eren evlilik için savcı mutlak butlan davası açamaz

Cumhuriyet savcısı, evliyken yeniden evlenen bir kişinin ikinci evliliğinin mutlak butlan sebebiyle iptali için 2013'te davaname düzenleyerek dava açmıştır. Oysa iptali istenen evlilik, eşlerden birinin 2001'de ölümüyle sona ermişti. Mahkeme butlan kararı verdi ve davalı temyiz etmiştir. Daire, sona ermiş bir evliliğin mutlak butlanının savcı tarafından dava edilemeyeceğini belirtmiştir. Davanın savcının dava açma yetkisi bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmesi gerektiğini kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Sona ermiş bir evliliğin mutlak butlanı Cumhuriyet savcısı tarafından dava edilemez (TMK. m. 147/1). Bu durumda Cumhuriyet savcısının dava açma hakkı bulunmamaktadır.*

DEĞERLENDİRME Savcının davası reddedilse bile, hukuki yararı bulunan ilgililer sona ermiş evlilik için butlanın karar altına alınmasını ayrıca isteyebilir.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
26.04.2023 · E. 2022/11305 · K. 2023/1978

Ölen eşin mirasçıları sona ermiş evliliğin mutlak butlanını isteyebilir

Ölen erkeğin mirasçıları, mirasbırakanlarının evlenme sırasında demans hastası olduğunu ileri sürerek evliliğin mutlak butlanla iptalini istemiştir. İlk derece mahkemesi, mirasçıların dava hakkı bulunmadığı gerekçesiyle davayı aktif husumet yokluğundan reddetmiştir. Bölge adliye mahkemesi, 147/1 gereğince sona ermiş evlilikte her ilgilinin butlanın karar altına alınmasını isteyebileceğini, mirasçıların bu davada sıfatı bulunduğunu belirterek kararı kaldırmıştır. Yeniden yapılan yargılamada Adli Tıp raporu ve tanık anlatımlarıyla murisin evlenme tarihinde evlenmeye engel derecede akıl hastalığının bulunduğu kabul edilerek evliliğin iptaline karar verilmiştir. İstinaf başvurusu reddedildi, Yargıtay kararı onamıştır.

> *"...sona ermiş bir evliliğin mutlak butlanı Cumhuriyet savcısı tarafından re'sen dava edilemez; fakat her ilgili, mutlak butlanın karar altına alınmasını isteyebilir..." hükmü gereğince davacılar mirasçılarının davada husumetlerinin bulunduğu...*

DEĞERLENDİRME Mirasçıların bu hakkı eşten miras yoluyla geçen bir hak değil, ilgili sıfatıyla kendilerine ait bir haktır; TMK m. 159'daki sınırlama bu davayı engellemez.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
11.11.2013 · E. 2013/6289 · K. 2013/25844

Akıl hastalığı iyileşmişse butlan davasını yalnız iyileşen eş açabilir; raporlar çelişkiliyse Adli Tıp raporu alınmalıdır

Davacı, evlenme sırasında eşinin evlenmeye engel olacak derecede akıl hastası olduğunu ileri sürerek evliliğin butlanını istedi ve mahkeme davayı kabul etmiştir. Bir sağlık kurulu raporu davalının evlenme tarihinde hastalığının etkisi altında olduğunu bildirirken, vesayet dosyasındaki raporda hastalığın remisyonda olduğu ve vasi atanmasına gerek bulunmadığı belirtilmişti. Daire, iki rapor arasında hastalığın iyileşip iyileşmediği konusunda çelişki bulunduğunu, iyileşme hâlinde dava hakkının yalnız iyileşen eşe ait olacağını belirtmiştir. Davalının Adli Tıp Kurumuna sevk edilerek iyileşip iyileşmediğinin belirlenmesi ve 147/2 gözetilerek karar verilmesi gerektiği gerekçesiyle hükmü bozmuştur.

> *İyileşme veya ayırt etme gücünün sonradan kazanılması halinde de, Türk Medeni Kanununun 147/2. maddesi hükmüne göre, dava hakkı ayırt etme gücünü sonradan kazanan veya akıl hastalığı iyileşene ait olacaktır.*

DEĞERLENDİRME Diğer eşin açtığı butlan davasında önce davalı eşin bugünkü durumu araştırılmalıdır. İyileşme varsa diğer eşin davası dinlenmez.

4 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
02.12.2020 · E. 2017/2712 · K. 2020/988

Hastalığın remisyon döneminde olması iyileşme sayılmaz; diğer eşin mutlak butlan davası dinlenir

Davacı eş, evlendikten kısa süre sonra eşinin iki uçlu duygu bozukluğu (bipolar bozukluk) nedeniyle tedavi gördüğünü öğrendiğini ileri sürerek evliliğin mutlak butlanla iptalini istemiştir. Adli Tıp raporuna göre davalı evlenme tarihinde hastalığın etkisi altındaydı ve fiil ehliyeti yoktu; muayene tarihinde ise hastalık remisyon (iyilik) dönemindeydi. Aile mahkemesi hastalığın iyileştiğini kabul ederek davayı reddetti, Özel Daire kararı bozdu, mahkeme direnmiştir. Genel Kurul, ataklarla seyreden ve arada serbest dönemler bulunan bu tür bir hastalıkta remisyonun, kronik hastalığı olan kişide hastalık aktivitesinin bulunmadığı durumu ifade eden tıbbi bir terim olduğunu belirtmiştir. Remisyonun 147/2'deki anlamda tam bir iyileşme olmadığını kabul ederek direnme kararını oy çokluğuyla bozmuştur.

> *...remisyon teriminin Kanun'un 147/2. maddesinin aradığı anlamda tam bir iyileşmeyi kapsamadığının anlaşılması karşısında, mutlak butlan sebebiyle evliliğin iptaline karar verilmesi gerekirken, hatalı değerlendirme ile davanın reddi doğru değildir...*

DEĞERLENDİRME Dava hakkının yalnız iyileşen eşe geçmesi için tam bir iyileşme gerekir. Kronik ve dalgalı seyreden hastalıklarda iyilik dönemi, diğer eşin davasını engellemez.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
12.05.2008 · E. 2008/5705 · K. 2008/6938

Önceki evlilik butlan kararından önce boşanmayla sona ermişse iyiniyetli eşle yapılan ikinci evlenme batıl sayılamaz

Evliyken yeniden evlenen kişinin ikinci evliliğinin butlanı istendi ve aile mahkemesi butlana karar vermiştir. Oysa evliyken yeniden evlenen kişinin önceki evliliği, butlan kararından önce kesinleşen bir boşanma kararıyla sona ermişti ve ikinci evlenmede diğer eş iyiniyetliydi. Daire, 147/3 gözetilmeden hüküm kurulmasını usul ve kanuna aykırı bularak kararı bozmuştur.

> *Evliyken yeniden evlenen bir kimsenin önceki evliliği mutlak butlan kararı verilmeden önce sona ermişse ve ikinci evlenmede diğer eş iyiniyetli ise bu evlenmenin butlanına karar verilemez.*

DEĞERLENDİRME Belirleyici olan, önceki evliliğin butlan kararından önce sona ermesi ve ikinci eşin evlenme sırasında iyiniyetli olmasıdır. İki koşuldan biri yoksa butlan kararı verilir.

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
04.03.2013 · E. 2013/3517 · K. 2013/5502

Önceki evliliğe ilişkin boşanma kararının kesinleşmesi beklenmeden ikinci evliliğin butlanına karar verilemez

Davalılardan birinin, başka biriyle olan önceki evliliği hakkında boşanma kararı verilmişti, ancak bu karar henüz kesinleşmemişti. Aile mahkemesi ikinci evliliğin butlanı hakkında hüküm kurmuştur. Daire, önceki evlilik butlan kararından önce sona erer ve ikinci eş iyiniyetli olursa butlana karar verilemeyeceğini hatırlatmıştır. Önceki evliliğe ilişkin boşanma kararının kesinleşmesinin beklenmesi ve sonucuna göre karar verilmesi gerektiği gerekçesiyle hükmü bozmuştur.

> *Evliyken yeniden evlenen kimsenin önceki evliliği, mutlak butlan kararı verilmeden önce sona ermişse ve ikinci evlenmede diğer eş iyiniyetli ise, yasal olarak bu evlenmenin butlanına karar verilemeyeceğine (TMK. m. 147/3) göre...*

DEĞERLENDİRME Önceki evliliğe ilişkin boşanma davası bekletici sorun yapılır (HMK m. 165). Boşanma kesinleşirse ikinci eşin iyiniyeti araştırılır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 125:** Ayırt etme gücü.
- **TMK m. 130:** Önceki evlilik.
- **TMK m. 133:** Akıl hastalığı.
- **TMK m. 145:** Mutlak butlan sebepleri.
- **TMK m. 146:** Dava açma görevi ve hakkı.
- **TMK m. 152:** Hak düşürücü süre.
- **TMK m. 159:** Mirasçıların dava hakkı.
- **TMK m. 3:** İyiniyet.

- **6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 165:** Bekletici sorun.

MADDE

B. Nisbî butlan
I. Eşlerin dava hakkı

148 1. Ayırt etme gücünden geçici yoksunluk

KANUN METNİ

Evlenme sırasında geçici bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun olan eş, evlenmenin iptalini dava edebilir.

MADDE ÖZETİ

Evlenme sırasında geçici bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun olan eş, evlenmenin iptalini dava edebilir (m. 148). Bu, nispi butlan sebeplerinin ilkidir: davayı yalnız ayırt etme gücünden yoksun olan eş açabilir; savcı veya üçüncü kişiler açamaz. Dava hakkı, iptal sebebinin öğrenilmesinden başlayarak altı ay ve her hâlde evlenmenin üzerinden beş yıl geçmekle düşer (TMK m. 152). Evlenme sırasında ayırt etme gücü sürekli bir sebeple yoksa, dava 148'e değil mutlak butlan sebebi olan TMK m. 145/2'ye dayanır. Tarafın dilekçede 148'e dayanması hâkimi bağlamaz; olaylar sürekli bir hastalığı gösteriyorsa hâkim davayı mutlak butlan olarak nitelendirmelidir.[1] Nispi butlan davası açma hakkı mirasçılara geçmez.[2]

TEMEL KAVRAMLAR

Ayırt etme gücü	Akla uygun biçimde davranma yeteneği. Yaşın küçüklüğü, akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da benzeri sebeplerden biri yüzünden bu yetenekten yoksun olmayan herkes ayırt etme gücüne sahiptir (TMK m. 13).
Geçici yoksunluk	Ayırt etme gücünün evlenme anında geçici bir sebeple ortadan kalkmış olması; nispi butlan sebebidir (TMK m. 148).
Sürekli yoksunluk	Ayırt etme gücünün sürekli bir sebeple bulunmaması; mutlak butlan sebebidir (TMK m. 145/2).
Nispi butlan	Yalnız taraf menfaatini ilgilendiren sebeplerle evliliğin, eşin açacağı davayla iptali (TMK m. 148–153).

1 Yargıtay 2. HD, 18.01.2023, E. 2022/8662, K. 2023/304.
2 Yargıtay 2. HD, 18.04.2024, E. 2023/9119, K. 2024/2638.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 115 inci maddesini karşılamaktadır. Maddenin konu başlığı "B.Nisbî butlan" şeklinde korunmuş bunu takip eden birinci kenar başlık "I.Eşlerin dava hakkı" şeklinde değiştirilmiştir. Burada eşlerin dava hakkından birincisi olarak, maddenin kenar başlığında "1.Temyiz kudretinden mahrumiyet" ifadesi yerine "Ayırt etme gücünden geçici yoksunluk" ifadesi kullanılmıştır. Bu yolla bu maddenin temyiz kudretinden her yoksunluk hâlini kapsamadığı buraya sadece geçici yoksunluk hâllerinin girdiği ifade edilmek istenmiştir. Maddede yanlış olarak kullanılan "fesih" sözcüğü yerine doğru olarak "iptal" sözcüğü kullanılmıştır. Zira fesih, geçerli olan bir hukukî ilişkinin sona erdirilmesi olduğu hâlde, iptal geçerli olmayan bir hukukî ilişkinin ortadan kaldırılmasını ifade eder ki, maddede söz konusu olan durum budur.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 69*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Evlenme merasiminin icrası zamanında geçici bir sebeple temyiz kudretinden mahrum bulunmuş olan karı ve koca, evlenmenin feshini dava edebilir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 115 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 115	4721 sayılı Kanun m. 148
Sebep	Geçici bir sebeple temyiz kudretinden mahrumiyet	Geçici bir sebeple ayırt etme gücünden yoksunluk
Talep	Evlenmenin feshi	Evlenmenin iptali
Davacı	Karı veya koca	Ayırt etme gücünden yoksun olan eş

Değişiklik durumu

Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir değişiklik veya Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Sebep	Evlenme sırasında geçici bir sebeple ayırt etme gücünden yoksunluk	TMK m. 148
Davacı	Yalnız ayırt etme gücünden yoksun olan eş	TMK m. 148
Süre	İptal sebebinin öğrenilmesinden itibaren altı ay; her hâlde evlenmeden itibaren beş yıl	TMK m. 152

Konu	Kural	Dayanak
Mirasçılar	Dava hakkı geçmez; açılmış davayı sürdürebilirler	TMK m. 159
Sonuç	Evlilik hâkim kararıyla ileriye dönük sona erer	TMK m. 156

1 TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 115. maddesini karşılar. Kenar başlıktaki "temyiz kudretinden mahrumiyet" ifadesi yerine "ayırt etme gücünden geçici yoksunluk" ifadesi kullanılmış; böylece maddenin her yoksunluk hâlini değil, yalnız geçici yoksunluk hâllerini kapsadığı vurgulanmıştır. Eski Kanun'daki "fesih" sözcüğü de "iptal" olarak düzeltilmiştir; çünkü fesih geçerli bir ilişkiyi, iptal ise geçerli olmayan bir ilişkiyi sona erdirir.

II. Geçici ve Sürekli Yoksunluk

	Geçici yoksunluk	Sürekli yoksunluk
Butlan türü	Nispi butlan	Mutlak butlan
Dayanak	TMK m. 148	TMK m. 145/2
Davacı	Yalnız ayırt etme gücünden yoksun olan eş	Cumhuriyet savcısı ve ilgisi olan herkes (TMK m. 146)
Süre	Altı ay ve beş yıl (TMK m. 152)	Kanunda süre öngörülmemiştir; sınırlamalar TMK m. 147'dedir
Mirasçılar	Dava açamaz, açılmış davayı sürdürebilir (TMK m. 159)	İlgili sıfatıyla açabilir

2 Yoksunluğun geçici mi sürekli mi olduğu, davayı kimin ve hangi sürede açabileceğini belirler. Yargıtay HGK, 22.11.2022, E. 2021/670, K. 2022/1571 kararında, ön incelemede mutlak butlan davası olarak belirlenen uyuşmazlığın istinaf aşamasında 148'e dayalı nispi butlan davası sayılması doğru bulunmamıştır. Ataklarla seyreden ve arada iyilik dönemleri bulunan kronik bir hastalıkta ise remisyon, tam bir iyileşme anlamına gelmez.[3]

DİKKAT

Dava dilekçesinde hangi maddeye dayanıldığı hâkimi bağlamaz; olayları anlatmak taraflara, hukuki nitelendirme hâkime aittir (HMK m. 33). Doğuştan zihinsel engel veya kronik bir akıl hastalığı ileri sürülüyorsa dava 148'e değil 145'e göre değerlendirilir. Bu ayrım, özellikle altı aylık ve beş yıllık hak düşürücü sürelerin uygulanıp uygulanmayacağı bakımından önemlidir.

3 Yargıtay HGK, 02.12.2020, E. 2017/2712, K. 2020/988.

III. Dava Hakkı ve Dava Süresi

- Davayı yalnız evlenme sırasında ayırt etme gücünden yoksun olan eş açabilir (TMK m. 148). Mutlak butlandan farklı olarak savcı ve ilgililerin dava hakkı yoktur.
- Dava hakkı, iptal sebebinin öğrenildiği tarihten başlayarak altı ay ve her hâlde evlenmenin üzerinden beş yıl geçmekle düşer (TMK m. 152).
- Evlenmenin butlanını dava etme hakkı mirasçılara geçmez; ancak mirasçılar eşin açmış olduğu davayı sürdürebilir (TMK m. 159). Mirasçıların açtığı nispi butlan davası bu nedenle reddedilir.[4]
- İspat yükü davacı eştedir (TMK m. 6). Evlenme anındaki durumu gösteren hekim kayıtları, tanık anlatımları ve gerekirse Adli Tıp raporu bu yüzden önemlidir.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
18.01.2023 · E. 2022/8662 · K. 2023/304

Eşin doğuştan zihinsel engelli olduğu iddiası 148'e değil mutlak butlana dayanır

Kadının açtığı boşanma davasına karşı erkek, kadının evlenme sırasında evlenmeye engel akıl hastalığı bulunduğunu ileri sürerek 148. maddeye göre evliliğin nispi butlanla iptalini, olmazsa boşanmayı istemiştir. Daire, erkeğin talebini nispi butlan olarak adlandırmış olsa da anlattığı olayların kadının doğuştan zihinsel engelli olduğuna ve evlenme tarihinde evlenmeye engel derecede akıl hastalığı bulunduğuna ilişkin olduğunu belirtmiştir. Hukuki nitelendirmenin hâkime ait olduğunu, talebin 145/3'teki mutlak butlan sebebine dayandığının kabulüyle delillerin bu yönde değerlendirilmesi gerektiğini kabul etmiştir. Ayrıca butlan davasının boşanma davasından ayrılarak bekletici sorun yapılması gerektiğini belirterek kararı bozmuştur.

> *Buna göre erkeğin karşı davasındaki talebinin 4721 sayılı Kanun'un 145 inci maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan mutlak butlanla evliliğin iptali sebebine dayandığının kabulü ile delillerin değerlendirilmesinin bu yönde yapılması gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiş ve bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Geçici yoksunluk ile sürekli hastalık arasındaki ayrım dilekçedeki madde numarasına göre değil, ileri sürülen olaylara göre yapılır. Butlan davası sonuçlanmadan boşanma davası hakkında karar verilmez.

4 Yargıtay 2. HD, 18.04.2024, E. 2023/9119, K. 2024/2638.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
15.09.2020 · E. 2020/1267 · K. 2020/3754

Ön incelemede mutlak butlan olarak belirlenen dava istinafta 148'e dayalı nispi butlan davası sayılamaz

Davacı, mirasbırakanının davalıyla yaptığı evliliğin yokluğunun tespitini, olmazsa mutlak butlanla iptalini istemiştir. İlk derece mahkemesi, ön incelemede uyuşmazlığı 145. maddeye dayalı mutlak butlan davası olarak nitelendirmiş ve davayı reddetmişti. Bölge adliye mahkemesi ise davanın 148. maddeye dayalı geçici yoksunluk davası olduğunu, bu davayı mirasçıların açamayacağını ve sürenin geçtiğini belirterek gerekçeyi değiştirmiştir. Daire, ön incelemede yapılan nitelendirmeye tarafların itirazı bulunmadığını, delillerin 145. madde kapsamında değerlendirilmesi gerekirken 148. madde kapsamında değerlendirme yapılmasının usul ve kanuna aykırı olduğunu belirterek kararı oy çokluğuyla bozmuştur. Bölge adliye mahkemesinin bu karara karşı direnmesi üzerine Hukuk Genel Kurulu da Dairenin görüşünü benimsedi (Yargıtay HGK, 2021/670 E., 2022/1571 K., 22.11.2022).

> *Bölge adliye mahkemesi tarafından, istinaf itirazlarının, delillerin TMK'nın 145. madde kapsamında değerlendirilmesi gerekirken, yanılgılı değerlendirme ile TMK'nın 148. madde kapsamında değerlendirme yapılması usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME 148'e dayalı dava yalnız eşe ait ve süreye bağlı olduğundan, nitelendirme sonucu doğrudan belirler. Mirasçılar geçici yoksunluğa dayanamaz; sürekli yoksunluğa ise ilgili sıfatıyla dayanabilir.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
18.04.2024 · E. 2023/9119 · K. 2024/2638

Nispi butlan davası açma hakkı mirasçılara geçmez

Ölen erkeğin mirasçıları, babalarının evlendiği kişinin babalarını kandırarak evlendiğini ileri sürerek evliliğin nispi butlanla iptalini istemiştir. İlk derece mahkemesi, TMK m. 159'a göre nispi butlan sebebiyle dava hakkının mirasçılara geçmediğini ve bu davayı açma hakkının yalnız eşlere ait olduğunu belirterek davayı reddetmiştir. Bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddetti, Yargıtay kararı onamıştır.

> *4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (4721 sayılı Kanun) 159 uncu maddesinde nisbi butlan sebebi ile dava hakkının mirasçılara geçmeyeceğinin açıkça düzenlenmiş olduğu, bu davayı açma hakkının yalnızca eşlere ait olduğu...*

DEĞERLENDİRME Geçici yoksunluk, yanılma, aldatma ve korkutma gibi nispi butlan sebeplerine yalnız eş dayanabilir. Eş ölmeden önce dava açmışsa mirasçılar bu davayı sürdürebilir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 145:** Mutlak butlan sebepleri; sürekli yoksunluk.

- **TMK m. 147:** Ayırt etme gücünü kazanan eşin dava hakkı.
- **TMK m. 149:** Yanılma.
- **TMK m. 152:** Hak düşürücü süre.
- **TMK m. 156:** Butlan kararı.
- **TMK m. 159:** Mirasçıların dava hakkı.
- **TMK m. 13:** Ayırt etme gücü.
- **6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 33:** Hukuki nitelendirme.

MADDE

149

B. Nisbî butlan
I. Eşlerin dava hakkı
2. Yanılma

KANUN METNİ

(1) Aşağıdaki durumlarda eşlerden biri evlenmenin iptalini dava edebilir:
(2) 1. Evlenmeyi hiç istemediği veya evlendiği kişiyle evlenmeyi düşünmediği hâlde yanılarak bu evlenmeye razı olmuşsa,
(3) 2. Eşinde bulunmaması onunla birlikte yaşamayı kendisi için çekilmez bir duruma sokacak derecede önemli bir nitelikte yanılarak evlenmişse.

MADDE ÖZETİ

Eşlerden biri, evlenmeyi hiç istemediği veya evlendiği kişiyle evlenmeyi düşünmediği hâlde yanılarak razı olmuşsa ya da eşinde bulunmaması onunla birlikte yaşamayı kendisi için çekilmez kılacak derecede önemli bir nitelikte yanılarak evlenmişse, evlenmenin iptalini dava edebilir (m. 149). Dava hakkı, yanılmanın öğrenilmesinden başlayarak altı ay ve her hâlde evlenmenin üzerinden beş yıl geçmekle düşer (TMK m. 152). Yargıtay, eşin evlenmeden önce hırsızlık suçundan mahkûm olduğunu bilmeden evlenmeyi önemli nitelikte yanılma saymıştır.[1] Evlilik öncesinde gizlenen durumlar boşanma davasında kusur sayılmaz; ancak şartları varsa iptal davasına konu olabilir.[2]

TEMEL KAVRAMLAR

İradede yanılma | Evlenmeyi hiç istemediği veya evlendiği kişiyle evlenmeyi düşünmediği hâlde yanılarak evlenmeye razı olma (TMK m. 149/1).

Nitelikte yanılma | Eşinde bulunmaması, birlikte yaşamayı yanılan eş için çekilmez kılacak derecede önemli bir niteliğin eşte bulunduğunu sanarak evlenme (TMK m. 149/2).

1 Yargıtay 2. HD, 12.12.2022, E. 2022/8299, K. 2022/10349.
2 Yargıtay 2. HD, 08.06.2021, E. 2021/3628, K. 2021/4749.

Çekilmezlik	Yanılmanın, somut olayda yanılan eş bakımından birlikte yaşamayı katlanılamaz hâle getirmesi; önemli nitelik bu ölçütle değerlendirilir.
Hak düşürücü süre	İptal sebebinin öğrenilmesinden itibaren altı ay, her hâlde evlenmeden itibaren beş yıl; bu süreler geçince dava hakkı düşer (TMK m. 152).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 116 ncı maddesini karşılamaktadır. Madde kenar başlığıyla birlikte sadeleştirilmek ve daha anlaşılır hâle getirilmek üzere yeniden kaleme alınmış, içeriğinde değişiklik yapılmamıştır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 69*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Aşağıdaki hallerde karı kocadan biri evlenmenin feshini dava edebilir: 1 – Evlenmeği hiç istemediği yahut karı veya kocası olan şahıs ile evlenmeği kasdetmediği halde hataen evlenmeye rızası olduğunu beyan etmiş ise, 2 – Karı veya kocasında bulunmaması onunla birlikte yaşamağı kendisi için çekilmez bir hale koyacak derecede ehemmiyetli bir vasıf hakkında hataya düşerek evlenmiş ise.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 116 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 116	4721 sayılı Kanun m. 149
Kenar başlık	Hata	Yanılma
Talep	Evlenmenin feshi	Evlenmenin iptali
İçerik	Evlenmeyi istememe veya kişide hata; ehemmiyetli bir vasıfta hata	Aynı iki hâl; içerik değiştirilmemiştir

Değişiklik durumu

Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir değişiklik veya Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Bent	Yanılma türü	Örnek	Dayanak
1	Evlenmeyi hiç istemediği hâlde yanılarak razı olma	Evlenme işlemi yapıldığını bilmeden beyanda bulunma	TMK m. 149/1

Bent	Yanılma türü	Örnek	Dayanak
1	Evlendiği kişiyle evlenmeyi düşünmediği hâlde yanılma	Başka biriyle evlendiğini sanma	TMK m. 149/1
2	Eşin önemli bir niteliğinde yanılma	Gizlenen suç geçmişi, gizlenen ağır hastalık	TMK m. 149/2

1 TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 116. maddesini karşılar; kenar başlığıyla birlikte sadeleştirilmiş ve daha anlaşılır hâle getirilmiş, içeriğinde değişiklik yapılmamıştır.

2 Nüfusta eş görünen kişi törende hiç bulunmamış ve irade açıklamamışsa mesele yanılma değil yokluktur; bu durumda yanılmaya ilişkin süreler uygulanmaz.[3]

II. Önemli Nitelikte Yanılma: Yargıtay Uygulaması

3 Kanun "önemli nitelik" için bir liste vermez. Değerlendirme somut olayın koşullarına göre ve yanılan eşin bakış açısından yapılır; yanılmanın birlikte yaşamayı çekilmez kılması gerekir.

Durum	Sonuç	Karar
Eşin evlenmeden önce hırsızlık suçundan mahkûm olduğunun bilinmemesi	Önemli nitelikte yanılma; iptal	Yargıtay 2. HD, K. 2022/10349
Eş hakkındaki ceza davasının evlenmeden önce davacı tarafından bilinmesi	Yanılma yok; iptal davası reddedildi	Yargıtay 2. HD, K. 2024/8038
Evliliğin ilk ayında gebelik olmaması üzerine çocuk sahibi olamama iddiası	Önemli nitelikte yanılma sayılmadı	Yargıtay 2. HD, K. 2023/3987
Eşin evlenmeden önce kendini hiç evlenmemiş ve bakire olarak tanıtması, davacının bunu bilseydi evlenmeyeceğinin tanıkla ispatlanması	İptal kararı onandı	Yargıtay 2. HD, K. 2023/4654
Tedavisi olmayan ruhsal hastalık iddiası	Evlenme tarihine ilişkin heyet raporu alınmadan karar verilemez	Yargıtay 2. HD, K. 2015/6544

DİKKAT

Yanılma, yanılan eşin evlenme sırasında durumu bilmemesini gerektirir. Davacının evlenmeden önce durumu bildiği ispatlanırsa iptal davası reddedilir. Salt "bilseydim evlenmezdim" şeklindeki öznel değerlendirme de yeterli görülmemiştir.[4]

3 Yargıtay 2. HD, 14.05.2013, E. 2012/15541, K. 2013/13594.
4 Yargıtay 2. HD, 31.10.2024, E. 2024/5185, K. 2024/8038.

III. İptal Davası ile Boşanma Davasının Ayrımı

Evlenmeden önce var olan ve gizlenen durumlar boşanma davasında kusur olarak ileri sürülemez; çünkü sadakat ve diğer evlilik yükümlülükleri evlilik birliğinin kurulmasıyla başlar (TMK m. 185). Bu durumlar, şartları varsa ancak nispi butlan davasına konu olabilir.[5] Evlenmeden önce başka birinden gebe kalınmış olması da boşanmada kusur sayılmamış, iptal davasının konusu olabileceği belirtilmiştir.[6] 4

- İptal ve boşanma davaları birlikte açılmışsa, iptal davası boşanma davası için bekletici sorun oluşturur; boşanma davası ayrılarak iptal davasının sonucu beklenir.[7]
- Hüküm bozulduktan sonra iptal davası ıslahla boşanma davasına çevrilemez.[8]
- İptal kararının sonuçları bakımından eşler arasındaki mal rejiminin tasfiyesi, tazminat, nafaka ve soyadında boşanma hükümleri uygulanır (TMK m. 158).

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
12.12.2022 · E. 2022/8299 · K. 2022/10349

Eşin hırsızlıktan mahkûm olduğunu bilmeden evlenmek önemli nitelikte yanılmadır

Erkek, eşinin evlenmeden önce hırsızlık suçundan sabıkalı olduğunu evlendikten sonra öğrendiğini ileri sürerek evliliğin 149/2'ye göre iptalini istemiştir. İlk derece mahkemesi, kadının evlenmeden önce iki kez hırsızlık suçu işlediğini ve bunu erkeğe söylemediğini belirterek evliliğin iptaline karar vermiştir. Bölge adliye mahkemesi bu kararı kaldırarak davayı reddetmiştir. Daire, kadının iki ayrı dosyada hırsızlık suçundan ceza aldığını, hırsızlığın yüz kızartıcı suçlardan olduğunu belirtmiştir. Bu durumu bilmeden evlenmenin önemli bir nitelikte yanılma olduğunu ve birlikte yaşamayı çekilmez kıldığını kabul ederek bölge adliye mahkemesinin kararını bozmuştur.

> *Hırsızlık suçu yüz kızartıcı suçlardandır. Davalı-davacı erkeğin hırsızlık suçundan mahkum olmuş birinin böyle bir durumunu bilmeden onunla evlenmesi, davalı-davacı erkek açısından davacı-davalı kadının önemli bir niteliğinde yanılma olarak kabul edilmelidir.*

DEĞERLENDİRME Karar, yüz kızartıcı bir suçtan mahkûmiyetin gizlenmesini önemli nitelik saymıştır. Davacının evlenmeden önce bunu bilmemesi ve süresinde dava açması gerekir.

5 Yargıtay 2. HD, 08.06.2021, E. 2021/3628, K. 2021/4749.
6 Yargıtay 2. HD, 20.01.2021, E. 2020/6157, K. 2021/371.
7 Yargıtay 2. HD, 16.01.2017, E. 2016/15306, K. 2017/350.
8 Yargıtay 2. HD, 17.10.2018, E. 2017/1767, K. 2018/11301.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
08.06.2021 · E. 2021/3628 · K. 2021/4749

Evlilik öncesi gizlenen hastalık boşanmada kusur değildir; şartları varsa iptal sebebidir

Erkeğin açtığı boşanma davasında mahkemeler, kadının evlenmeden önceki hastalıklarını gizlemesini kusur sayarak boşanmaya karar verdi ve kadının tazminat taleplerini reddetmiştir. Kadın kusur belirlemesi ve tazminat yönünden temyiz etmiştir. Daire, yanılmaya dayanan iptal davasının nispi butlan davası olduğunu ve hak düşürücü sürelere bağlı olduğunu hatırlatmıştır. Evlilik öncesi hastalıkların gizlenmesinin boşanma davasında kusur oluşturmayacağını, evlilik birliği kurulmadan önceki nedenlere dayanılarak boşanma davası açılamayacağını belirtmiştir. Kadına yüklenebilecek başka bir kusur ispatlanamadığından erkeği tam kusurlu kabul ederek kadının tazminat taleplerinin reddini bozmuştur.

> *Davalı kadının evlilik öncesi hastalıklarını gizlemiş olması boşanma davasında davalı kadın için kusur oluşturmaz, ancak koşulları var ise evliliğin nispi butlan ile iptali davasına konu olabilir (TMK m. 149). Evlilik birliği kurulmadan önceki nedenlere dayanılarak boşanma davası açılamaz.*

DEĞERLENDİRME Evlilik öncesi gizlenen bir durum için doğru yol boşanma değil iptal davasıdır. İptal davasının altı ay ve beş yıllık sürelere bağlı olduğu unutulmamalıdır.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
14.09.2023 · E. 2023/1108 · K. 2023/3987

Evliliğin ilk ayında gebelik olmaması önemli nitelikte yanılma sayılmaz

Erkek, kadının çocuk sahibi olamayacağını bildiği hâlde bunu kendisinden gizlediğini ileri sürerek evliliğin 149. maddeye göre iptalini istemiştir. İlk derece mahkemesi, evliliğin ilk ayında gebelik olmamasının kadının hiç gebe kalamayacağı anlamına gelmediğini, makul süre beklenmeden ve tıbbi süreç izlenmeden dava açıldığını belirterek iptal davasını reddetmiştir. Boşanma davalarında ise erkeği tam kusurlu bulmuştur. Bölge adliye mahkemesi istinafı esastan reddetti, Yargıtay kararı onamıştır.

> *...evlilik birlikteliğinin ilk ayında gebelik durumu oluşmamasının, davalı kadının ömrü boyunca hiç gebe kalmayacağı sonucunu doğurmayacağı...*

DEĞERLENDİRME Yanılma iddiası somut ve ispatlanmış bir niteliğe dayanmalıdır. Kısa sürede gerçekleşmeyen bir beklenti, eşte önemli bir niteliğin bulunmadığını göstermez.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
06.04.2015 · E. 2014/14929 · K. 2015/6544

Gizlenen hastalığa dayanan iptal davasında devlet veya üniversite hastanesinden heyet raporu alınmalıdır

Erkek, kadının sık sık bayıldığını ve tedavisi olmayan bir hastalığı bulunduğunu ileri sürerek önemli nitelikte yanılma ve hastalığın gizlenmesi sebepleriyle evliliğin iptalini, olmazsa boşanmayı istemiştir. Mahkeme, kadında iptali gerektiren bir hastalık bulunmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Daire, tam teşekküllü bir devlet hastanesi ya da üniversite hastanesinden, kadının davacı veya altsoyu için ağır tehlike oluşturan bir hastalığının bulunup bulunmadığına dair heyet raporu alınması gerektiğini belirterek kararı bozmuştur.

> *...mahkemece, tam teşekküllü bir devlet hastanesi ya da üniversite hastanesinden davalı kadının, davacı erkek ya da altsoyu için ağır bir tehlike oluşturan bir hastalığının bulunup bulunmadığının heyet raporu alınarak tespiti sağlanıp delillerin bu çerçevede değerlendirilip, sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiştir...*

DEĞERLENDİRME Hastalığa dayanan yanılma ve aldatma iddialarında belirleyici delil, evlenme tarihindeki durumu gösteren resmî sağlık kurulu raporudur. Muayene tarihindeki durumu gösteren rapor tek başına yeterli değildir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 148:** Ayırt etme gücünden geçici yoksunluk.
- **TMK m. 150:** Aldatma.
- **TMK m. 151:** Korkutma.
- **TMK m. 152:** Hak düşürücü süre.
- **TMK m. 158:** Butlanın eşler yönünden sonuçları.
- **TMK m. 159:** Mirasçıların dava hakkı.
- **TMK m. 185:** Evlilik birliğinin hükümleri.

MADDE

150

B. Nisbî butlan
I. Eşlerin dava hakkı
3. Aldatma

KANUN METNİ

(1) Aşağıdaki durumlarda eşlerden biri evlenmenin iptalini dava edebilir:
(2) 1. Eşinin namus ve onuru hakkında doğrudan doğruya onun tarafından veya onun bilgisi altında bir başkası tarafından aldatılarak evlenmeye razı olmuşsa,
(3) 2. Davacının veya altsoyunun sağlığı için ağır tehlike oluşturan bir hastalık kendisinden gizlenmişse.

MADDE ÖZETİ

Eşlerden biri, eşinin namus ve onuru hakkında doğrudan onun tarafından veya onun bilgisi altında başkası tarafından aldatılarak evlenmeye razı olmuşsa ya da kendisinin veya altsoyunun sağlığı için ağır tehlike oluşturan bir hastalık kendisinden gizlenmişse, evlenmenin iptalini dava edebilir (m. 150). Dava hakkı, aldatmanın öğrenilmesinden başlayarak altı ay ve her hâlde evlenmenin üzerinden beş yıl geçmekle düşer (TMK m. 152). Hastalığın gizlenmesine dayanan davada hastalığın ağır ve tedavi edilemez nitelikte olduğu ve altsoy için tehlike oluşturup oluşturmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla belirlenmelidir.[1] Kanunda sayılan bu iki hâl dışındaki aldatma, öznel olarak ne kadar önemli olursa olsun iptal sebebi sayılmamaktadır.[2]

TEMEL KAVRAMLAR

Namus ve onur hakkında aldatma	Eşin namus ve onuruna ilişkin bir konuda, doğrudan onun tarafından veya onun bilgisi altında üçüncü kişi tarafından aldatılarak evlenmeye razı olma (TMK m. 150/1).
Hastalığın gizlenmesi	Davacının veya altsoyunun sağlığı için ağır tehlike oluşturan bir hastalığın davacıdan saklanması (TMK m. 150/2).

1 Yargıtay HGK, 23.09.2020, E. 2017/2294, K. 2020/671.
2 Yargıtay 2. HD, 22.11.2023, E. 2023/3042, K. 2023/5549.

Ağır (vahim) tehlike	Hastalığın bulaşıcı olması veya soyaçekim yoluyla sonraki nesle geçmesi gibi, diğer eşin veya altsoyun sağlığını ciddi biçimde tehdit etmesi.[3]
Resmî sağlık kurulu raporu	Tam teşekküllü bir devlet hastanesi veya üniversite hastanesinden alınan heyet raporu; hastalığa dayanan iptal davalarında temel delildir.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 117 nci maddesini karşılamaktadır. Madde kenar başlığıyla birlikte sadeleştirilmek ve daha anlaşılır hâle getirilmek üzere yeniden kaleme alınmış, içeriğinde değişiklik yapılmamıştır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 70*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Aşağıdaki hallerde karı kocadan biri evlenmenin feshini dava edebilir: 1 – Karı veya koca diğerinin namus ve haysiyeti hakkında gerek bizzat onun tarafından, gerek onun malümatı ile üçüncü bir şahıs tarafından iğfal edilerek akde razı olmuş ise, 2 – Davacının veya neslinin sıhhatı için vahim bir tehlike arzeden bir hastalık kendisinden gizlenmiş ise.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 117 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 117	4721 sayılı Kanun m. 150
Kenar başlık	Hile	Aldatma
Birinci hâl	Namus ve haysiyet hakkında iğfal	Namus ve onur hakkında aldatma
İkinci hâl	Davacının veya neslinin sıhhati için vahim tehlike arz eden hastalığın gizlenmesi	Davacının veya altsoyunun sağlığı için ağır tehlike oluşturan hastalığın gizlenmesi
Talep	Evlenmenin feshi	Evlenmenin iptali

Değişiklik durumu

Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir değişiklik veya Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

3 Yargıtay 2. HD, 10.07.2012, E. 2011/10663, K. 2012/19379.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Bent	Aldatma türü	Aranan şart	Dayanak
1	Eşin namus ve onuru hakkında aldatma	Aldatma eşin kendisi tarafından veya onun bilgisi altında başkası tarafından yapılmış olmalı	TMK m. 150/1
2	Hastalığın gizlenmesi	Hastalık davacının veya altsoyunun sağlığı için ağır tehlike oluşturmalı ve gizlenmiş olmalı	TMK m. 150/2

1 TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 117. maddesini karşılar; kenar başlığıyla birlikte sadeleştirilmiş ve daha anlaşılır hâle getirilmiş, içeriğinde değişiklik yapılmamıştır.

2 Aldatma, yanılmadan farklı olarak karşı tarafın veya onun bilgisi altında üçüncü kişinin bilinçli davranışını gerektirir. Gizlenen ruhsal hastalığa dayanan istek, yanılmaya ilişkin 149/2'ye değil, aldatmaya ilişkin 150/2'ye dayanır ve hukuki nitelendirme hâkime aittir.[4]

II. Gizlenen Hastalık: Yargıtay'ın Aradığı Şartlar

Şart	Açıklama	Karar
Hastalık evlenmeden önce var olmalı	Evlenme tarihindeki durumu gösteren rapor gerekir	Yargıtay 2. HD, K. 2019/967
Hastalık ağır ve tedavi edilemez nitelikte olmalı	Resmî sağlık kurulu raporuyla belirlenmelidir	Yargıtay HGK, K. 2020/671
Davacı veya altsoy için ağır tehlike oluşturmalı	Bulaşıcılık veya soyaçekim yoluyla geçme gibi	Yargıtay 2. HD, K. 2012/19379
Hastalık davacıdan gizlenmiş olmalı	Davacı evlenmeden önce biliyorsa aldatma yoktur	TMK m. 150/2

- Raporlar arasında hastalığın tedavi edilebilirliği veya altsoy için tehlikesi konusunda çelişki varsa, çelişki giderilmeden karar verilemez.[5]
- İki uçlu duygulanım bozukluğunun davacı ve altsoyu için ağır tehlike oluşturup oluşturmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla araştırılmadan iptal isteği reddedilemez.[6]

4 Yargıtay 2. HD, 10.03.2014, E. 2013/20396, K. 2014/5254.
5 Yargıtay 2. HD, 31.05.2012, E. 2011/17478, K. 2012/14604.
6 Yargıtay 2. HD, 30.10.2018, E. 2016/25173, K. 2018/12091.

DİKKAT

Davacı yalnız nispi butlan istemişse mahkeme kendiliğinden mutlak butlan kararı veremez. Hâkim talepten fazlasına veya başka bir şeye karar veremez (HMK m. 26); gizlenen hastalığa dayanan iptal davasında evliliğin 145/3'e göre mutlak butlanla iptaline karar verilmesi bozma sebebi sayılmıştır.[7]

III. Aldatmanın Sınırları

Aldatma ancak kanunda sayılan iki hâlden birine dayanıyorsa iptal sebebidir: eşin namus ve onuru hakkında aldatma veya ağır hastalığın gizlenmesi. Bunların dışında kalan aldatma iddiaları, örneğin evlenme amacının gerçekte maddi çıkar olduğu iddiası, bu maddeye göre iptal sebebi oluşturmaz.[8] Butlan sebepleri kanunda sınırlı olarak sayılmıştır; muvazaalı evliliğe ilişkin ayrı bir butlan sebebi de yoktur (TMK m. 145). 3

Evlenmeden önce var olan ve gizlenen durumlar boşanma davasında kusur olarak ileri sürülemez; şartları varsa ancak iptal davasına konu olabilir (TMK m. 149). 4

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
23.09.2020 · E. 2017/2294 · K. 2020/671

Gizlenen hastalığın ağır, tedavi edilemez ve altsoy için tehlikeli olduğu resmî sağlık kurulu raporuyla belirlenmelidir

Davacı eş, görücü usulüyle evlendiği eşinin sürekli halsiz düştüğünü, sık sık bayıldığını ve evlenmeden önce kendisinden gizlenen psikolojik bir rahatsızlığı bulunduğunu ileri sürerek evliliğin iptalini, olmazsa boşanmayı istemiştir. Mahkeme, bir üniversite hastanesinin davalıda akıl hastalığı bulunmadığını bildiren adli raporuna dayanarak davayı reddetmiştir. Özel Daire kararı bozdu, mahkeme direnmiştir. Genel Kurul, hastalığın gizlenmesine dayanan iptal davasında hastalığın ağır ve tedavi edilemez nitelikte olduğunun ve altsoy için tehlike oluşturup oluşturmadığının resmî sağlık kurulu raporuyla belirlenmesi gerekiğini belirtmiştir. Tam teşekküllü bir devlet veya üniversite hastanesinden bu yönde heyet raporu alınmadan karar verilemeyeceğini kabul ederek direnme kararını oy birliğiyle bozmuştur.

> *Bir hastalığın gizlenmesinin aldatma sebebi ile evliliğin iptali sebebi oluşturabilmesi için "hastalığın" resmî sağlık kurulu raporu ile "ağır ve tedavi edilemez nitelikte" olduğunun belirlenmiş olmasının gerektiği gibi ayrıca "altsoy için tehlike oluşturup oluşturmadığının da" tespit edilmiş olması gerekir.*

7 Yargıtay 2. HD, 20.12.2016, E. 2016/20616, K. 2016/16240.
8 Yargıtay 2. HD, 22.11.2023, E. 2023/3042, K. 2023/5549.

DEĞERLENDİRME Yalnız akıl hastalığı bulunup bulunmadığını söyleyen genel bir rapor yeterli değildir. Rapor, hastalığın ağırlığını, tedavi edilebilirliğini ve davacı ile altsoy için tehlikesini açıkça değerlendirmelidir.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
10.07.2012 · E. 2011/10663 · K. 2012/19379

Tedavi edilmiş ve etkisi kalmamış bir hastalık, ağır tehlike oluşturmadığı için iptal sebebi değildir

Davacı, eşinin evlenmeden önceki epilepsi hastalığını kendisinden gizlediğini ileri sürerek evliliğin iptalini istedi ve mahkeme davayı kabul etmiştir. Sağlık kurulu raporuna göre davalı belirli yıllar arasında epilepsi tedavisi görmüştü; artık ilaç kullanmıyordu ve EEG incelemeleri normaldi. Evlenme ve evliliği sürdürme yeterliliğine de sahipti. Daire, hastalığın butlan sebebi olabilmesi için diğer eşin veya altsoyunun sağlığı için ağır tehlike oluşturması gerektiğini belirtmiştir. Bu şartların gerçekleşmediğini kabul ederek kararı oy çokluğuyla bozmuştur.

> *Eşte bulunan hastalığın butlan sebebini oluşturması için diğer eşin veya alt soyunun sağlığı için ağır (vahim) bir tehlike oluşturması gerekir. Hastalığın bulaşıcı veya soyaçekim sebebiyle sonraki nesle geçmesi durumunda vahim durumundan söz edilir (TMK.md.150/2).*

DEĞERLENDİRME Her hastalığın gizlenmesi iptal sebebi değildir. Belirleyici olan, hastalığın bulaşıcı olması veya kalıtım yoluyla geçmesi gibi ağır bir tehlike doğurmasıdır.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
10.03.2014 · E. 2013/20396 · K. 2014/5254

Gizlenen ruhsal hastalığa dayanan istek 149/2'ye değil 150/2'ye dayanır; rapor altsoy tehlikesini açıklamalıdır

Davacı, eşinin atipik psikoz hastalığını gizleyerek evlendiğini ve bunu düğünden bir hafta sonra öğrendiğini ileri sürerek evliliğin iptalini istemiştir. Sağlık kurulu raporu davalının kronik bir ruhsal hastalığı bulunduğunu, ilaç tedavisiyle iyilik hâlinin sağlanabildiğini ve vasi atanmasına gerek olmadığını bildiriyordu. Daire, hukuki nitelendirmenin hâkime ait olduğunu, isteğin yanılmaya değil aldatmaya ilişkin 150/2'ye dayandığını belirtmiştir. Raporun hastalığın davacı veya altsoyu için ağır tehlike oluşturup oluşturmadığı konusunda yetersiz olduğunu kabul ederek yeniden resmî sağlık kurulu raporu alınması için kararı bozmuştur.

> *Bu madde gereğince evlenmenin iptaline karar verilebilmesi için, davalıda mevcut olan hastalığın davacının veya altsoyunun sağlığı için ağır tehlike oluşturması ve bu hastalığın davacıdan gizlenmiş bulunması zorunludur.*

DEĞERLENDİRME Davacı dilekçesinde yanılmaya dayansa bile, gizlenen bir hastalık iddiası aldatma kapsamında değerlendirilir. Raporun doğru soruyu cevaplaması gerekir.

4 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
20.12.2016 · E. 2016/20616 · K. 2016/16240

Nispi butlan istenen davada mahkeme kendiliğinden mutlak butlan kararı veremez

Erkek, eşinin şizofreni hastası olduğunu ve bu hastalığın kendisinden gizlendiğini ileri sürerek aldatma sebebiyle evliliğin iptalini istemiştir; kadın da birleşen davada boşanma istemiştir. Mahkeme iki davayı da kabul ederek evliliğin 145/3'e göre mutlak butlanla iptaline karar vermiştir. Daire, hâkimin talepten fazlasına veya başka bir şeye karar veremeyeceğini, mutlak butlan sebebiyle açılmış bir dava bulunmadığını belirtmiştir. Delillerin aldatma sebebiyle nispi butlan yönünden değerlendirilmesi, boşanma davasında ise iptal davasının sonucunun beklenmesi gerektiği gerekçesiyle kararı bozmuştur.

> *"Mutlak butlan sebebi ile açılmış bir dava bulunmadığı halde talepten farklı olarak Türk Medeni Kanununun 145/3. maddesi uyarınca evliliğin iptaline karar verilmesi doğru olmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Hâkim olayları doğru nitelendirmekle yükümlüdür (HMK m. 33), ancak davacının istediği sonucu değiştiremez (HMK m. 26). Mutlak butlan sebebi varsa bu, savcıya bildirilebilir veya ilgililerce ayrıca dava edilebilir.

5 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
22.11.2023 · E. 2023/3042 · K. 2023/5549

Kanunda sayılan iki hâl dışındaki aldatma, ne kadar önemli olursa olsun iptal sebebi değildir

Davacı, eşinin evlenme iradesi olmadan evlendiğini, nikâhtan sonra ortak eve gelmediğini ve verilen hediyeleri alıp gittiğini ileri sürerek evliliğin iptalini istemiştir. Davacı yargılama sırasında öldü ve mirasçısı davayı sürdürmüştür. İlk derece mahkemesi, aldatmanın ancak eşin namus ve onuru hakkında aldatma veya ağır hastalığın gizlenmesi hâllerinden birine dayanırsa iptal sebebi olacağını, bu iki hâl dışında aldatmanın öznel olarak ne kadar önemli olursa olsun iptal sebebi olamayacağını belirtmiştir. İrade sakatlığına ilişkin tanık beyanlarının görgüye dayanmadığını da belirterek davayı reddetmiştir. Bölge adliye mahkemesi istinafı reddetti, Yargıtay kararı onamıştır.

> *"...açıklanan bu iki durum dışında "aldatma eylemi" subjektif açıdan ne kadar önemli olursa olsun, iptal sebebi olmasının mümkün olamayacağı...*

DEĞERLENDİRME Maddi çıkar amacıyla evlenildiği iddiası tek başına aldatma sayılmaz. Olay, dolandırıcılık gibi ceza hukuku sonuçları doğurabilse de iptal için kanunda sayılan sebeplerden birinin ispatı gerekir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 133:** Akıl hastalığı ve evlenme.

- **TMK m. 145:** Mutlak butlan sebepleri.
- **TMK m. 149:** Yanılma.
- **TMK m. 151:** Korkutma.
- **TMK m. 152:** Hak düşürücü süre.
- **TMK m. 159:** Mirasçıların dava hakkı.
- 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 26, 33.
- **Evlendirme Yönetmeliği m. 20:** Evlenme öncesi sağlık raporu.

MADDE

151

B. Nisbî butlan
I. Eşlerin dava hakkı
4. Korkutma

KANUN METNİ

Kendisinin veya yakınlarından birinin hayatı, sağlığı veya namus ve onuruna yönelik pek yakın ve ağır bir tehlike ile korkutularak evlenmeye razı edilmiş eş, evlenmenin iptalini dava edebilir.

MADDE ÖZETİ

Kendisinin veya yakınlarından birinin hayatı, sağlığı veya namus ve onuruna yönelik pek yakın ve ağır bir tehlike ile korkutularak evlenmeye razı edilmiş eş, evlenmenin iptalini dava edebilir (m. 151). Dava hakkı, korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak altı ay ve her hâlde evlenmenin üzerinden beş yıl geçmekle düşer (TMK m. 152). Yargıtay'a göre salt kaçırılmış olmak, evlenmenin korkutma altında yapıldığını kabul için yeterli değildir.[1] Korkutma iddiası, nikâh sırasındaki ve sonrasındaki davranışlar, resmî makamlara verilen ifadeler ve görgüye dayalı tanıklarla birlikte değerlendirilir. Kadına karşı şiddet içeren bu tür davalara ilgili Bakanlık da katılabilir (6284 s. K. m. 20/2).

TEMEL KAVRAMLAR

Korkutma (tehdit)	Eşin, kendisinin veya bir yakınının hayatı, sağlığı ya da namus ve onuruna yönelik pek yakın ve ağır bir tehlike ile evlenmeye razı edilmesi (TMK m. 151).
Pek yakın ve ağır tehlike	Hemen gerçekleşebilecek ve ciddi sonuçlar doğuracak bir tehlike; basit baskı veya sonradan duyulan pişmanlık bu şartı karşılamaz.
Korkunun etkisinin kalkması	Eşin korkutmanın etkisinden kurtulup serbestçe hareket edebilir hâle gelmesi; altı aylık süre bu tarihten başlar (TMK m. 152).
Terditli dava	Asıl talebin kabul edilmemesi hâlinde ikincil talebin incelenmesinin istendiği dava; örneğin önce iptal, olmazsa boşanma.

1 Yargıtay 2. HD, 28.02.2012, E. 2010/19722, K. 2012/4125.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 118 inci maddesini karşılamaktadır. Madde kenar başlığıyla birlikte arılaştırılmak ve daha anlaşılır hâle getirmek üzere yeniden kaleme alınmış, içeriğinde değişiklik yapılmamıştır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 70*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Kendisinin veya yakini olan bir kimsenin hayat ve sıhhat veya namusuna karşı vahim ve o zamanda mevcut veya karip bir tehlike tehdidi altında evlenen karı veya koca, evlenmenin feshini dava edebilir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 118 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 118	4721 sayılı Kanun m. 151
Kenar başlık	Tehdit	Korkutma
Tehlike	Vahim ve o zamanda mevcut veya yakın tehlike	Pek yakın ve ağır tehlike
Korunan değerler	Hayat, sıhhat veya namus	Hayat, sağlık veya namus ve onur
Talep	Evlenmenin feshi	Evlenmenin iptali

Değişiklik durumu

Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir değişiklik veya Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Unsur	Açıklama	Dayanak
Korkutulan	Eşin kendisi veya yakınlarından biri	TMK m. 151
Tehlikenin konusu	Hayat, sağlık veya namus ve onur	TMK m. 151
Tehlikenin niteliği	Pek yakın ve ağır	TMK m. 151
Sonuç	Eş, korkutma sonucu evlenmeye razı olmuş olmalı	TMK m. 151
Süre	Korkunun etkisinin kalkmasından itibaren altı ay; her hâlde evlenmeden itibaren beş yıl	TMK m. 152

TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 118. maddesini karşılar; kenar başlığıyla birlikte arılaştırılmış ve daha anlaşılır hâle getirilmiş, içeriğinde değişiklik yapılmamıştır. 1

II. Korkutmanın İspatı

Korkutmayı ispat yükü, iptal isteyen eştedir (TMK m. 6). Yargıtay kararlarında şu olgular belirleyici olmuştur: 2

Olgu	Değerlendirme	Karar
Davacının kaçırılmış olması	Tek başına yeterli değildir	Yargıtay 2. HD, K. 2012/4125
Jandarma veya savcılıkta "nikâhta zorlama olmadığı" yönünde ifade	Korkutma iddiasını zayıflatır	Yargıtay 2. HD, K. 2013/24384
Nikâhın memur davetiyle evde kıyılması	Tek başına baskı altında evlenildiğini göstermez	Yargıtay 2. HD, K. 2011/3882
Davacının rızayla kaçıp sonradan pişman olması	İptal şartı oluşmaz	Yargıtay 2. HD, K. 2015/8748
Tanık anlatımlarının davacıdan duyuma dayanması	Korkutma ispatlanmış sayılmaz	Yargıtay 2. HD, K. 2024/2240
Nikâh sırasında memura durumu bildirme imkânı varken bildirilmemesi	Korkutma iddiasını zayıflatır	Yargıtay 2. HD, K. 2024/2639

Evlenmeye rızayla karar verip iki gün sonra evlenme işlemlerini ilçe merkezinde tamamlayan, resmî görevlilerden yardım isteme imkânı olduğu hâlde sessiz kalan kadının korkutulduğu da kabul edilmemiştir.[2] 3

DİKKAT

Korkutma iddiasını destekleyecek deliller erken toplanmalıdır: kolluk ve savcılık kayıtları, hastane kayıtları, mesajlar ve olaylara doğrudan tanık olan kişiler. Nikâhtan kısa süre sonra resmî makamlara başvurulması ve davanın gecikmeden açılması, korkutmanın gerçekliğini gösteren önemli olgulardır. Korkutma aynı zamanda tehdit veya kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunu da oluşturabilir (TCK m. 106, 109).

III. İptal ve Boşanma Talebi Birlikte

Korkutma iddiası ispatlanamazsa, dava terditli olarak açılmışsa boşanma talebi incelenir. Yargıtay 2. HD, 01.04.2024, E. 2023/7903, K. 2024/2240 kararına göre 4

2 Yargıtay 2. HD, 07.10.2010, E. 2010/10799, K. 2010/16360.

asıl talep olan iptal reddedildiğinde, ilk derece mahkemesince incelenmemiş olan boşanma talebi hakkında da karar verilmelidir; davacıdan bu talep için ayrıca istinaf başvurusu beklenemez.

5 Kadına, çocuğa ve aile bireylerine yönelik şiddet veya şiddet tehlikesi nedeniyle açılan davalara ilgili Bakanlık gerekli görürse katılabilir (6284 s. K. m. 20/2). Bu katılım fer'i müdahale niteliğindedir; müdahil Bakanlık lehine vekâlet ücretine hükmedilemez.[3]

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
28.02.2012 · E. 2010/19722 · K. 2012/4125

Salt kaçırılmış olmak, evlenmenin korkutma altında yapıldığını göstermez

Davacı kadın, davalının kendisini isteği dışında kaçırdığını ve tehditle evlenme sözleşmesini imzalamak zorunda kaldığını ileri sürerek evliliğin iptalini istemiştir; mahkeme davayı kabul etmiştir. Kadın, nikâhın kıyıldığı gün jandarmada, nikâhta herhangi bir zorlama olmadığını ve kendi isteğiyle evlendiğini söylemişti. Ertesi gün savcılıkta da darp veya tehdide maruz kalmadığını beyan etmişti. Nikâh da ilçe merkezinde evlendirme memurluğunda kıyılmıştı. Daire, pek yakın ve ağır bir tehlike ile korkutularak evlenmeye razı edildiğinin kanıtlanamadığını belirterek kararı bozmuştur.

> *Salt davacının davalı tarafından kaçırılmış olması, evlenmenin korkutma (tehdit) altında yapılmış olduğunun kabulüne yeterli değildir.*

DEĞERLENDİRME Kaçırma olayı ile evlenme iradesinin korkutma altında açıklanması ayrı değerlendirilir. Nikâh anındaki koşullar ve resmî makamlara verilen ifadeler belirleyicidir.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
07.03.2011 · E. 2011/2995 · K. 2011/3882

Nikâhın memur davetiyle evde kıyılması tek başına baskı altında evlenildiğini göstermez

Davacı, davalı tarafından zorla kaçırıldığını, tehditle zorla sahip olunduğunu ve çaresizliğinden yararlanılarak nikâh memurunun eve çağrılmasıyla resmî nikâhın kıyıldığını ileri sürerek evliliğin iptalini istemiştir; mahkeme davayı kabul etmiştir. Daire, evlenmeye korkutularak razı edildiğini kabule yeterli delil bulunmadığını belirtmiştir. Nikâhın memurun davet üzerine davalının kardeşinin evinde kıyılmasının 141. madde karşısında tek başına baskıyı göstermediğini, fotoğrafların ve tanık anlatımlarının da korkutma olduğunu ortaya koymadığını kabul ederek kararı oy çokluğuyla bozmuştur.

3 Yargıtay 2. HD, 10.11.2014, E. 2014/14831, K. 2014/22290.

> *Türk Medeni Kanununun 141. maddesi hükmü dikkate alındığında nikahın evlendirme memuru tarafından davet üzerine davalının kardeşinin evinde yapılmış olması, tek başına evlenmenin baskı altında yapıldığını göstermez.*

DEĞERLENDİRME Evde nikâh kanunen mümkündür (TMK m. 141). Korkutma iddiası, törenin yerinden değil, iradenin nasıl açıklandığından hareketle ispatlanmalıdır.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
30.10.2013 · E. 2013/10699 · K. 2013/24384

Nikâhta "evet" dediğini ve tehdit edilmediğini söyleyen eşin korkutma iddiası kabul edilmedi

Davacı, davalının kendisini cebir ve şiddetle kaçırdığını ve korkutularak evlenmeye razı edildiğini ileri sürerek evliliğin iptalini, olmazsa boşanmayı istemiştir; mahkeme iptale karar vermiştir. Taraflar jandarma karakoluna kendiliklerinden gelip teslim olmuş, nikâh ertesi gün belediye evlendirme memuru önünde kıyılmıştı. Davacı, birkaç gün sonra jandarmaya verdiği ifadesinde nikâhta "evet" dediğini ve nikâhtan önce veya nikâh sırasında tehdit edilmediğini söylemişti. Daire, korkutmanın ispatlanamadığını, iptal isteğinin reddi gerektiğini belirtmiştir. Ancak davacı boşanmayı da istediğinden delillerin boşanma sebepleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği gerekçesiyle kararı bozmuştur.

> *...davacının kendisinin veya yakınlarından birinin hayatı, sağlığı veya namus ve onuruna yönelik pek yakın ve ağır bir tehlike ile korkutularak evlenmeye razı edildiğini kabule yeterli delil bulunmamaktadır...*

DEĞERLENDİRME Terditli açılan davada iptal reddedilirse boşanma talebi mutlaka incelenir. Bu yüzden iptal davasında boşanmayı da ikincil talep olarak istemek yararlı olabilir.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
01.04.2024 · E. 2023/7903 · K. 2024/2240

Duyuma dayalı tanıklarla korkutma ispatlanamaz; iptal reddedilirse terditli boşanma talebi incelenmelidir

Davacı kadın, eski arkadaşı olan erkeğin kendisini kaçırdığını, ailesine zarar verileceği korkusuyla evlenmek zorunda kaldığını ileri sürerek evliliğin iptalini, olmazsa boşanmayı istemiştir. İlk derece mahkemesi korkutmanın ispatlandığını kabul ederek iptale karar vermiştir. Bölge adliye mahkemesi ise tarafların evlenmeden önce arkadaş olduklarını, kadının nikâh hazırlıkları sırasında ve sonrasında şikâyet imkânı olduğu hâlde başvurmadığını, birlikte başka bir ile gidip kadının üniversite kaydını yaptırdıklarını ve tanık anlatımlarının kadından duyuma dayandığını belirterek iptal isteğini reddetmiştir. Daire iptalin reddini onamıştır. Ancak ilk derecede asıl talep kabul edildiği için incelenmeyen boşanma talebi hakkında bölge adliye mahkemesinin karar vermesi gerektiği gerekçesiyle kararı bu yönden bozmuştur.

> *Bölge Adliye Mahkemesince asıl talebin reddinin gerektiği değerlendirilmesine rağmen, hakkında hüküm kurulmayan terditli talep kısmı yönünden gerekli istinaf incelemesi yapılmamış, deliller değerlendirilmemiş ve sonucu uyarınca bir karar verilmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Korkutma iddiasında olaylara doğrudan tanık olan kişilerin anlatımı önemlidir. İptal talebi reddedilse bile terditli boşanma talebi düşmez.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
10.11.2014 · E. 2014/14831 · K. 2014/22290

Korkutma sebebiyle iptal davasına Bakanlık fer'i müdahil olarak katılabilir, lehine vekâlet ücretine hükmedilemez

Davacının korkutularak evlenmeye razı edildiği iddiasıyla açılan iptal davasında ilgili Bakanlık, 6284 sayılı Kanunun 20. maddesine dayanarak davacı yanında davaya katılmıştır. Mahkeme evliliğin iptaline karar verdi ve Bakanlık lehine de vekâlet ücretine hükmetmiştir. Daire, davalının iptale ilişkin temyiz itirazlarını yerinde görmemiştir. Bakanlığın katılımının fer'i müdahale niteliğinde olduğunu, müdahil yararına veya aleyhine hüküm kurulamayacağını belirterek yalnız vekâlet ücretine ilişkin kısmı bozdu, kararın diğer bölümlerini onamıştır.

> *Bakanlığın, 6284 sayılı "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun" 20. maddesine dayanan müdahale talebi, asli müdahale değil, fer'i müdahale niteliğindedir.*

DEĞERLENDİRME Korkutma sebebiyle iptal kararı Yargıtay'ca onanmıştır. Şiddet içeren olaylarda Bakanlığın davaya katılması davacıya destek sağlar, ancak dava taraflar arasında görülür.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 141:** Tören yeri.
- **TMK m. 148:** Ayırt etme gücünden geçici yoksunluk.
- **TMK m. 149:** Yanılma.
- **TMK m. 150:** Aldatma.
- **TMK m. 152:** Hak düşürücü süre.
- **TMK m. 158:** Butlanın eşler yönünden sonuçları.
- 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun m. 20.
- 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 106, 109.

MADDE

152

B. Nisbî butlan
I. Eşlerin dava hakkı
5. Hak düşürücü süre

KANUN METNİ

İptal davası açma hakkı, iptal sebebinin öğrenildiği veya korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak altı ay ve her hâlde evlenmenin üzerinden beş yıl geçmekle düşer.

MADDE ÖZETİ

İptal davası açma hakkı, iptal sebebinin öğrenildiği veya korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak altı ay ve her hâlde evlenmenin üzerinden beş yıl geçmekle düşer (m. 152). Bu süreler; geçici ayırt etme gücü yokluğu, yanılma, aldatma ve korkutma sebebiyle eşlerin açacağı nispi butlan davalarına uygulanır (TMK m. 148–151). Mutlak butlan davası ise herhangi bir süreye bağlı değildir.[1] TBMM gerekçesine göre süre zamanaşımı değil hak düşürücü süredir. Yargıtay, sebebi öğrenip ayrı yaşamaya başlayan eşin altı ay içinde dava açmaması nedeniyle iptal isteğinin reddini onamıştır.[2]

TEMEL KAVRAMLAR

Hak düşürücü süre	Geçmesiyle hakkın kendisinin sona erdiği süre; kamu düzenine ilişkindir ve hâkim tarafından kendiliğinden gözetilir.
Zamanaşımı	Hakkı sona erdirmeyen, karşı tarafa savunma imkânı veren süre; ileri sürülmedikçe hâkim zamanaşımını kendiliğinden göz önüne alamaz (TBK m. 161).
Öğrenme	Eşin iptal sebebini öğrendiği an; altı aylık süre bu tarihten başlar.
Beş yıllık üst süre	İptal sebebinin öğrenilip öğrenilmediğine bakılmaksızın evlenmeden itibaren işleyen ve dolduğunda dava hakkını düşüren süre.

1 Yargıtay 2. HD, 21.04.2026, E. 2025/5548, K. 2026/4435.
2 Yargıtay 2. HD, 24.10.2024, E. 2024/4674, K. 2024/7898.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 119 uncu maddesini karşılamaktadır. Yürürlükteki Kanunda maddenin kenar başlığı ve metni iptal davasına ilişkin sürenin zamanaşımı süresi olduğunu ifade etmektedir. Doktrinde ve mahkeme içtihatlarında çoğunlukla belirtildiği üzere, bir yenilik doğuran hak olan iptal davası açma hakkına ilişkin süre hak düşürücü bir süredir. Bu husus dikkate alınarak maddenin başlığı ve ifadesi düzeltilmiş fakat yürürlükteki Kanunda kabul edilmiş süreler aynen muhafaza edilmiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 70*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Fesih davası, hak sahibinin fesih sebebine vukufu veya tehdidin zevali gününden itibaren altı ay ve her halde evlenmeden itibaren beş sene sonra müruru zamana uğrar.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 119 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 119	4721 sayılı Kanun m. 152
Kenar başlık	Müruru zaman (zamanaşımı)	Hak düşürücü süre
Başlangıç	Fesih sebebinin öğrenilmesi veya tehdidin kalkması	İptal sebebinin öğrenilmesi veya korkunun etkisinin kalkması
Süreler	Altı ay; her hâlde beş yıl	Aynen korunmuştur

Değişiklik durumu

Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir değişiklik veya Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

İptal sebebi	Altı aylık sürenin başlangıcı	Üst süre	Dayanak
Geçici ayırt etme gücü yokluğu	İptal sebebinin öğrenilmesinden	Evlenmeden itibaren beş yıl	TMK m. 148, 152
Yanılma	Yanılmanın öğrenilmesinden	Evlenmeden itibaren beş yıl	TMK m. 149, 152
Aldatma	Aldatmanın öğrenilmesinden	Evlenmeden itibaren beş yıl	TMK m. 150, 152
Korkutma	Korkunun etkisinin ortadan kalkmasından	Evlenmeden itibaren beş yıl	TMK m. 151, 152

TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 119. maddesini karşılar. 1
Eski Kanun'un kenar başlığı ve metni, iptal davasına ilişkin sürenin zamanaşımı süresi olduğunu ifade ediyordu. Gerekçeye göre iptal davası açma hakkı yenilik doğuran bir hak olduğundan, bu süre doktrinde ve uygulamada çoğunlukla hak düşürücü süre olarak kabul ediliyordu; bu nedenle maddenin başlığı ve ifadesi düzeltilmiş, süreler aynen korunmuştur.

DİKKAT

Madde, kanunun "I. Eşlerin dava hakkı" başlığı altında yer alır ve eşlerin açtığı iptal davalarına ilişkindir. Küçük veya kısıtlının yasal temsilcisinin açacağı iptal davası ayrı bir başlıkta düzenlenmiştir (TMK m. 153). Orada ayrı bir süre öngörülmemiş; bunun yerine evlenen kişinin on sekiz yaşını doldurarak ergin olması, kısıtlılığın kalkması veya kadının gebe kalması hâlinde iptale karar verilemeyeceği belirtilmiştir. Mutlak butlan davası ise herhangi bir süreye bağlı değildir.[3]

II. Sürenin Hesaplanması

- **Öğrenme tarihi:** Altı aylık süre, iptal sebebinin öğrenildiği tarihten başlar. Yargıtay, şüphelenerek DNA testi yaptıran ve çocuğun kendisinden olmadığını öğrenen eşin açtığı iptal davasını süresinde saymış, yanılma sebebiyle evliliğin iptali gerektiğine karar vermiştir.[4] Bozmadan sonra evliliğin iptaline karar verilmiş; Yargıtay bu kararı onamış, yalnız tazminat miktarları yönünden bozmuştur.[5]
- **Ayrı yaşamaya başlama:** Sebebi öğrenip ayrı yaşamaya başlayan eşin altı ay içinde dava açmaması hâlinde dava hakkı düşer.[6]
- **Korkutma:** Süre, korku devam ettiği sürece başlamaz; korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten itibaren işler (TMK m. 152).
- **Beş yıllık üst süre:** Öğrenme ne zaman olursa olsun, evlenmenin üzerinden beş yıl geçince iptal davası açılamaz (TMK m. 152).
- **İyileşen eş:** Ayırt etme gücünü sonradan kazanan veya akıl hastalığı iyileşen eş dava açabilir (TMK m. 147). Yargıtay HGK, 22.11.2022, E. 2021/670, K. 2022/1571 kararına göre bu dava nispi butlanla iptal davası olarak anlaşılmalıdır ve 152'deki süreler içinde açılmazsa evliliğin hükümsüzlüğü artık ileri sürülemez.

3 Yargıtay 2. HD, 21.04.2026, E. 2025/5548, K. 2026/4435.
4 Yargıtay 2. HD, 01.12.2022, E. 2022/7739, K. 2022/9912.
5 Yargıtay 2. HD, 18.04.2024, E. 2023/9073, K. 2024/2665.
6 Yargıtay 2. HD, 24.10.2024, E. 2024/4674, K. 2024/7898.

III. Hak Düşürücü Sürenin Sonuçları

- **Kendiliğinden gözetilir:** Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, boşanma kararına karşı yargılamanın iadesi istenen bir davada, hak düşürücü sürenin kamu düzenine ilişkin olduğunu, hâkim tarafından kendiliğinden gözetileceğini ve zamanaşımı gibi kesilme ve durma hükümlerine bağlı olmadığını belirtmiştir.[7]
- **Anlaşmayla canlandırılamaz:** Aynı karara göre süre geçtikten sonra sona eren hakkı taraflar anlaşarak yeniden canlandıramaz.[8]
- **Benzer süre:** Zina sebebiyle boşanmada da aynı yapıda altı ay ve beş yıllık süre vardır (TMK m. 161). Yargıtay bu süreyi mahkemece kendiliğinden göz önüne alınması gereken hak düşürücü süre olarak nitelemiştir.[9]

IV. İspat

2 Sürenin geçtiği dosyadaki delillerle anlaşılmalıdır. Davacının iptal sebebini Kasım 2020'de öğrendiğini bildirdiği ve davalının süre itirazının delille desteklenmediği bir davada dava süresinde açılmış sayılmış, Yargıtay bu kararı onamıştır.[10] Öğrenme tarihini gösteren belgeler (test sonuçları, raporlar, mesajlar, resmî başvurular) bu yüzden iki taraf için de önemlidir.

> **UYGULAMA NOTU**
>
> İptal sebebinin öğrenildiği tarih kayda geçirilmeli ve belgelenmelidir; altı aylık süre bu tarihten işler. İptal davasını boşanma talebiyle birlikte terditli olarak açmak, iptal talebi süreden veya esastan reddedilirse boşanma talebinin incelenmesini sağlar.[11]

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
24.10.2024 · E. 2024/4674 · K. 2024/7898

Sebebi öğrenip ayrı yaşamaya başlayan eş altı ay içinde dava açmazsa iptal hakkı düşer

Erkek, 04.09.2019'da evlendiği kadının nüfus kaydının evlilikten sonra kapalı göründüğünü fark ettiğini, kadının kendisiyle Türk vatandaşlığını kazanmak için evlendiğini ileri sürerek evliliğin iptalini, olmazsa boşanmayı istemiştir. İlk derece mahkemesi, kadının gerçek kimliği yönünden erkeği yanılttığını kabul ederek evliliğin iptaline karar vermiştir. Bölge adliye mahkemesi, Türk vatandaşlığı kazanmak

7 Yargıtay HGK, 03.12.2025, E. 2025/520, K. 2025/769.
8 Yargıtay HGK, 03.12.2025, E. 2025/520, K. 2025/769.
9 Yargıtay 2. HD, 14.12.2022, E. 2022/4424, K. 2022/10508.
10 Yargıtay 2. HD, 17.09.2024, E. 2023/9264, K. 2024/5938.
11 Yargıtay 2. HD, 24.10.2024, E. 2024/4674, K. 2024/7898.

için evlenilmesinin iptal için haklı sebep olmadığını belirtmiştir. Ayrıca erkeğin durumu öğrenip 25.02.2020'de ayrı yaşamaya başladığı hâlde altı aylık süre içinde dava açmadığını belirterek iptal isteğini reddetmiştir. Daire iptal isteğinin reddini onamıştır; terditli boşanma talebi hakkında karar verilmediği için kararı bu yönden bozmuştur.

> *...kaldı ki iş bu olayı öğrenip 25.02.2020 tarihinde ayrı yaşamaya başladığı halde 6 aylık hak düşürücü süre içerisinde de davayı açmadığı...*

DEĞERLENDİRME Kararda öğrenmenin ardından başlayan ayrı yaşama, sürenin geçtiğini göstermek için esas alınmıştır. Altı aylık süre kaçırılırsa iptal yerine ancak boşanma yoluna gidilebilir.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
01.12.2022 · E. 2022/7739 · K. 2022/9912

Çocuğun kendisinden olmadığını DNA testiyle öğrenen eşin iptal davası süresindedir

Erkek, evlenmeden önce kadının kendisinden hamile olduğuna inanarak evlendiğini ileri sürmüştür. Çocuğun kendisinden uzaklaştırılması üzerine şüphelendiğini, 13.12.2018 tarihli DNA testiyle çocuğun biyolojik babası olmadığını öğrendiğini belirterek evliliğin iptalini istemiştir. Açtığı soybağının reddi davası kabul edilerek kesinleşmiştir. İlk derece mahkemesi ve bölge adliye mahkemesi iptal isteğini reddetmiştir. Daire, erkeğin hak düşürücü süre geçmeden dava açtığını belirtmiştir. Kadının önemli bir niteliğinde yanılarak evlendiğini kabul ederek kararı bozmuştur.

> *...çocuğun davacıdan uzaklaştırıldığı ve görüşmesine izin verilmemesi nedeniyle şüphelenen erkeğin çocuğu icra yoluyla teslim aldığı tarihte DNA testi yaptırdığı ve çocuğun biyolojik babası olmadığını öğrendiği, açtığı soybağının reddi davasının kabul edilerek kesinleştiği, hak düşürücü süre geçmeden iş bu davayı açtığı anlaşılmaktadır...*

DEĞERLENDİRME Kararda şüphe, DNA testiyle öğrenme ve soybağının reddi birlikte değerlendirilerek davanın süresinde açıldığı kabul edilmiştir. Öğrenme tarihini gösteren test sonucu gibi belgeler bu yüzden önemlidir.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.09.2024 · E. 2023/9264 · K. 2024/5938

Sürenin geçtiği iddiası delille desteklenmezse dava süresinde açılmış sayılır

Erkek, evliliğin yokluğunun tespitini istemiştir. Olmazsa kadının evlenmeden önce çocuk sahibi olamadığına dair bir hastalığını kendisinden gizlediğini ileri sürerek evliliğin iptalini istemiştir. Kadın, davanın hak düşürücü süre içinde açılmadığını savunmuştur. İlk derece mahkemesi, erkeğin durumu Kasım 2020'de öğrendiğini bildirdiğini, sürenin geçtiği iddiasını destekleyen bir delil bulunmadığını belirterek davanın süresinde açıldığını kabul etmiştir. Ancak gizlenen bir hastalığın varlığı

ispatlanamadığı için iptal isteğini reddetmiştir. Bölge adliye mahkemesi istinafı esastan reddetti, Daire kararı onamıştır.

> *...davalı vekilinin davanın süresinde açılmadığını iddia ettiği, ancak bunun ispatına dair dosya kapsamında herhangi bir delil olmadığından davalının bu iddiasının yerinde görülmediği ve davanın süresinde açıldığı kanaatine varıldığı...*

DEĞERLENDİRME Süreye ilişkin değerlendirme ilk derece mahkemesince yapılmış, karar bütünüyle onanmıştır. Davacının bildirdiği öğrenme tarihini çürütmek için sebebin daha önce öğrenildiğini gösteren somut delil gerekir. Süresinde açılan davanın kabulü için ise iptal sebebinin ayrıca ispatlanması şarttır.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
21.04.2026 · E. 2025/5548 · K. 2026/4435

Altı ay ve beş yıllık süreler nispi butlana özgüdür; mutlak butlan davası süreye bağlı değildir

Türk vatandaşı olmayan ve 2012'den beri Türkiye'de yaşayan eşlerden kadın, evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle boşanma davası açmıştır. İlk derece mahkemesi, eşlerden birinin evlenme sırasında evli olmasının mutlak butlan sebebi olduğunu ve birden fazla evliliğe izin veren yabancı hukukun Türk kamu düzenine açıkça aykırı olduğunu belirtmiştir. Türk hukukunun tanıyabileceği bir evlilik bulunmadığı gerekçesiyle davayı usulden reddetmiştir; bölge adliye mahkemesi istinafı reddetmiştir. Daire, mutlak butlan ile nispi butlan arasındaki farkları açıklamıştır. Mutlak butlanla batıl bir evlenmenin bile hâkim kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurduğunu, mahkemenin butlanı kendiliğinden değerlendiremeyeceğini belirterek boşanma davasının esastan incelenmesi için kararı oy çokluğuyla bozmuştur.

> *...eşler tarafından açılacak evlenmenin nispi butlanı, altı ay ve beş yıllık hak düşürücü sürelerle sınırlı tutulmuş iken (4721 sayılı Kanun madde 152), evlenmenin mutlak butlanını dava etme hakkı herhangi bir süreyle sınırlandırılmamıştır...*

DEĞERLENDİRME Süre yalnız eşlerin açtığı nispi butlan davalarında işler. Evliyken yeniden evlenme gibi mutlak butlan sebepleri yıllar sonra da dava konusu yapılabilir. Ancak butlan için ayrı bir dava açılmalıdır; mahkeme bunu başka bir davada kendiliğinden gözetemez.

5 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
22.11.2022 · E. 2021/670 · K. 2022/1571

İyileşen eşin açacağı dava nispi butlan davasıdır ve 152'deki sürelere tabidir

Ölen kişinin çocuğu, ölenin 2008'de hastanede yatarken yaptığı evliliğin yokluğunun tespitini istemiştir. Olmazsa evlenme sırasında sürekli ayırt etme gücü yokluğu nedeniyle evliliğin mutlak butlanla iptalini istemiştir. İlk derece mahkemesi, evlen-

me anında ölen kişinin akıl sağlığının yerinde olduğunu ve sürekli ayırt etme gücü yokluğu bulunmadığını belirterek davayı reddetmiştir. Bölge adliye mahkemesi davayı geçici ayırt etme gücü yokluğuna (TMK m. 148) dayalı saydı. Mirasçıların bu davayı açamayacağını ve hak düşürücü sürenin geçtiğini belirterek gerekçeyi düzeltti ve istinafı reddetmiştir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi bu nitelendirmeyi hatalı bularak bozmuştur; bölge adliye mahkemesi direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu, uyuşmazlığın ön incelemede mutlak butlan davası olarak belirlendiğini, bölge adliye mahkemesinin davacının ileri sürmediği bir nitelendirmeyle karar veremeyeceğini belirterek direnme kararını bozmuştur. Kararda TMK m. 147/2 kapsamındaki davanın niteliği de açıklanmıştır.

> *“...ayırt etme gücünü sonradan kazanan veya akıl hastalığı iyileşen eş TMK’nın 152. maddesinde öngörülen süreler içerisinde dava açmazsa, artık o evliliğin hükümsüzlüğü ileri sürülemeyecektir...*

DEĞERLENDİRME Mutlak butlan sebebine dayanan dava süreye bağlı değildir. Ancak ayırt etme gücünü sonradan kazanan veya iyileşen eşin açacağı dava, Genel Kurul’a göre nispi butlan davası niteliğindedir ve 152’deki altı ay ve beş yıllık sürelere bağlıdır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 146:** Mutlak butlan davasını açma görevi ve hakkı.
- **TMK m. 147:** Mutlak butlanda dava hakkının sınırlanması veya kalkması.
- **TMK m. 148:** Ayırt etme gücünden geçici yoksunluk.
- **TMK m. 149:** Yanılma.
- **TMK m. 150:** Aldatma.
- **TMK m. 151:** Korkutma.
- **TMK m. 153:** Yasal temsilcinin dava hakkı.
- **TMK m. 159:** Mirasçıların dava hakkı.
- **TMK m. 161:** Zina sebebiyle boşanmada aynı yapıdaki süre.
- **6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 161:** Zamanaşımının ileri sürülmesi.

MADDE

153

B. Nisbî butlan

II. Yasal temsilcinin dava hakkı

KANUN METNİ

(1) Küçük veya kısıtlı, yasal temsilcisinin izni olmadan evlenirse, izni alınmayan yasal temsilci evlenmenin iptalini dava edebilir.

(2) Bu suretle evlenen kimse sonradan onsekiz yaşını doldurmak suretiyle ergin olur, kısıtlı olmaktan çıkar veya karı gebe kalırsa evlenmenin iptaline karar verilemez.

MADDE ÖZETİ

Küçük veya kısıtlı, yasal temsilcisinin izni olmadan evlenirse izni alınmayan yasal temsilci evlenmenin iptalini dava edebilir (m. 153). Evlenen kişi sonradan on sekiz yaşını doldurarak ergin olur, kısıtlı olmaktan çıkar veya kadın gebe kalırsa iptale karar verilemez. İzin eksikliğine yalnız izni alınmayan yasal temsilci dayanabilir; evlenen küçük bile bu sebeple dava açamaz.[1] Yargıtay, kadının gebe kaldığı ancak çocuğun kocadan olmadığının soybağının reddiyle anlaşıldığı bir dosyada vasinin açtığı iptal davasının kabulünü onamıştır.[2]

TEMEL KAVRAMLAR

Yasal temsilci	Küçüğün yasal temsilcisi velayet sahibi anne ve babasıdır; velayet altında olmayan küçüğün ve kısıtlının yasal temsilcisi vasidir (TMK m. 342, 404, 448).
İzin belgesi	Yasal temsilcinin imzası onaylanmış yazılı izni; evlenme başvurusunda evlendirme memurluğuna verilir (TMK m. 136).
Nispi butlan	Evlenmenin yalnız kanunun saydığı kişilerin açacağı davayla iptal edilebilmesi; yasal temsilcinin izninin bulunmaması bu sebeplerdendir.

1 Yargıtay 2. HD, 19.04.2012, E. 2011/3446, K. 2012/10315.
2 Yargıtay 2. HD, 26.09.2024, E. 2024/912, K. 2024/6536.

İptal engeli | Evlenmeden sonra ortaya çıkan ve iptale karar verilmesini önleyen olay: on sekiz yaşın doldurulması, kısıtlılığın kalkması veya gebelik (TMK m. 153/2).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 120 nci maddesini karşılamaktadır. Maddenin kenar başlığı "Yasal temsilcinin dava hakkı" şeklinde kısaltılmış ve maddenin dili daha anlaşılır bir şekilde kaleme alınmıştır. Madde evlenmenin feshi değil iptaliyle ilgilidir. Bu nedenle "fesih" yerine "iptal" sözcüğü kullanılmıştır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 70*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Evlenmeleri ana ve babalarının veya vasilerinin iznine mütevakkıf olanlar, bu izni almaksızın evlenirlerse, ana ve baba veya vasi feshi dava edebilir. Evlenmenin feshine hükmolunmazdan evvel karı koca, ana ve baba veya vasinin iznine muhtaç olmaktan kurtulur veya karı gebe kalırsa evlenme fesholunamaz.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 120 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 120	4721 sayılı Kanun m. 153
Kenar başlık	Ana ve baba veya vasinin fesih davası	Yasal temsilcinin dava hakkı
Davacı	Ana ve baba veya vasi	İzni alınmayan yasal temsilci
Talep	Evlenmenin feshi	Evlenmenin iptali
Engel olaylar	Feshe hükmedilmeden önce eşlerin izne muhtaç olmaktan kurtulması veya kadının gebe kalması	Evlenen kişinin sonradan on sekiz yaşını doldurarak ergin olması, kısıtlı olmaktan çıkması veya kadının gebe kalması

Değişiklik durumu

Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir değişiklik veya Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Soru	Cevap	Dayanak
Davanın açılabileceği durum	Küçük veya kısıtlı, yasal temsilcisinin izni olmadan evlenmişse	TMK m. 126, 127, 153/1

Soru	Cevap	Dayanak
Davacı	Yalnız izni alınmayan yasal temsilci	TMK m. 153/1
Evlenen küçüğün izin eksikliğine dayanması	Hayır	Yargıtay 2. HD, K. 2012/10315
Eşin çocuklarının veya diğer ilgililerin izin eksikliğine dayanması	Hayır	Yargıtay 2. HD, K. 2014/22316
Cumhuriyet savcısının nispi butlan davası açması	Hayır	Yargıtay 2. HD, K. 2009/3892
İptale engel olaylar	Evlenen kişi sonradan on sekiz yaşını doldurarak ergin olur, kısıtlı olmaktan çıkar veya kadın gebe kalır	TMK m. 153/2
Süre	Maddede ayrı bir süre öngörülmemiştir; altı ay ve beş yıllık süreler eşlerin dava hakkına ilişkindir	TMK m. 152, 153

1 TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 120. maddesini karşılar. Kenar başlığı "Yasal temsilcinin dava hakkı" olarak kısaltılmış ve maddenin dili daha anlaşılır hâle getirilmiştir. Madde evlenmenin feshi değil iptaliyle ilgili olduğundan "fesih" yerine "iptal" sözcüğü kullanılmıştır.

2 Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'na göre nispi butlan sebepleri, 148, 151 ve 153. maddelerde öngörülen evlenme sırasında ayırt etme gücünden geçici yoksunluk, irade sakatlığı ve yasal temsilcinin izninin bulunmamasıdır; nispi butlan davası taraf menfaatlerini ilgilendirdiği için eşlerden biri ve belli hâllerde yasal temsilci tarafından açılır.[3]

> **DİKKAT**
>
> Evlenme kişiyi ergin kılar (TMK m. 11). Ancak 153/2, iptal engeli olarak evlenen kişinin sonradan "on sekiz yaşını doldurmak suretiyle" ergin olmasını arar. Ayrıca kısıtlının evliliğinde dayanılan sebep önemlidir. Evlenme sırasında sürekli bir sebeple ayırt etme gücü yoksa veya evlenmeye engel akıl hastalığı varsa evlilik 153'e göre değil, 145. maddeye göre mutlak butlanla batıldır. Yargıtay, Cumhuriyet savcısının bu sebeple açtığı davada evliliğin mutlak butlan sebebiyle iptaline ilişkin kararı onamıştır.[4]

II. İptali Engelleyen Olaylar

- **On sekiz yaşın doldurulması:** İzinsiz evlenen küçük sonradan on sekiz yaşını doldurursa iptale karar verilemez (TMK m. 153/2). Yargıtay, evlenmeye izin

3 Yargıtay HGK, 22.11.2022, E. 2021/670, K. 2022/1571.
4 Yargıtay 2. HD, 05.03.2024, E. 2024/1452, K. 2024/1486.

istenen bir davada, inceleme tarihinde on sekiz yaşını dolduran kişinin artık yasal temsilcinin iznine gerek olmadan evlenebileceğini ve davanın konusuz kaldığını kabul etmiştir.[5]

- **Kısıtlılığın kalkması:** Kısıtlılık kararı kaldırılırsa iptale karar verilemez (TMK m. 153/2). Kısıtlama isteğe bağlı olsa bile, kısıtlılık devam ederken yapılan evlenme için vasinin izni gerekir.[6]
- **Gebelik:** Kadın gebe kalırsa iptale karar verilemez; mahkeme gebeliği araştırmadan hüküm kuramaz.[7] Çocuğun kocadan olmadığı soybağının reddiyle anlaşıldığında gebelik engeli uygulanmamıştır.[8]

III. Usul

- **Vesayet makamının izni:** Vasinin dava açabilmesi için vesayet makamının izni gerekir (TMK m. 462/8). Onanan 2024 tarihli dosyada bölge adliye mahkemesi ilk incelemesinde, dosyadaki iznin iptal davasına değil boşanma davasına ilişkin olduğunu belirterek usulüne uygun izin alınmadan davaya bakılmasını isabetsiz bulmuştu.[9]
- **Özel yetkili vekâletname:** Vekil, hangileri hakkında yetki verildiği açıklanmadıkça kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarla ilgili davaları açamaz ve takip edemez (HMK m. 74). Yargıtay, vasinin avukatına kısıtlı adına vesayeten ve evliliğin iptali davası açma yetkisini içeren bir vekâletname verilmesini aramıştır.[10]
- **Savcının yetkisi yoktur:** Yargıtay, hâkim izni olmadan evlenmenin nispi butlan sebebi olduğunu ve Cumhuriyet savcısının nispi butlan nedeniyle evliliğin iptalini isteme yetkisi bulunmadığını belirtmiştir.[11]
- **Memurun sorumluluğu:** Yargıtay, yasal temsilcinin izni olmadan ve belgeler tamamlanmadan on yedi yaşındaki bir küçüğün nikâhını kıyan memurun eyleminde sahtecilik kastı tespit edilemediğini, eylemin görevi kötüye kullanma suçunu oluşturduğunu belirtmiş ve dava zamanaşımı dolduğu için kamu davasının düşmesine karar vermiştir.[12]

> **UYGULAMA NOTU**
>
> İzinsiz evlenmeyi öğrenen yasal temsilci davayı geciktirmemelidir: evlenen kişi on sekiz yaşını doldurduğunda, kısıtlılık kalktığında veya kadın gebe kaldığında

5 Yargıtay 2. HD, 02.03.2011, E. 2010/1695, K. 2011/3559.
6 Yargıtay 2. HD, 23.06.2015, E. 2015/11390, K. 2015/13359.
7 Yargıtay 2. HD, 09.10.2007, E. 2006/19058, K. 2007/13672.
8 Yargıtay 2. HD, 26.09.2024, E. 2024/912, K. 2024/6536.
9 Yargıtay 2. HD, 26.09.2024, E. 2024/912, K. 2024/6536.
10 Yargıtay 2. HD, 24.02.2014, E. 2013/17699, K. 2014/3699.
11 Yargıtay 2. HD, 04.03.2009, E. 2007/17963, K. 2009/3892.
12 Yargıtay 11. CD, 12.10.2021, E. 2019/10192, K. 2021/8298.

iptale karar verilemez. Evlenme beyannamesi ve evlendirme dosyası evlendirme memurluğundan istenmelidir. Onanan bir kararda beyannamedeki yasal temsilcinin izni bölümünün boş olması ve yazılı izin belgesinin bulunmaması iptale esas alınmıştır.[13]

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
26.09.2024 · E. 2024/912 · K. 2024/6536

Vasinin yazılı izni olmadan evlenen kısıtlının evliliği iptal edildi; kocadan olmayan çocuk iptale engel olmadı

Akıl hastalığı sebebiyle kısıtlanan bir erkek 2018'de evlenmiştir. Vasisi olan annesi, evlilikten haberdar olduğunu ama evlenme sırasında vasi olarak izninin bulunmadığını ileri sürerek evliliğin nispi butlan sebebiyle iptalini istemiştir. Kadın ise karşı dava açarak eşinin akıl hastası ve kısıtlı olduğunu bilmeden evlendiğini ileri sürmüştür. Belediyeden gelen evlenme beyannamesinde yasal temsilcinin izni bölümünün boş olduğu, vasinin yazılı izin belgesinin bulunmadığı anlaşılmıştır. İlk derece mahkemesi, Adli Tıp raporuna dayanarak evlenmenin mutlak butlanla batıl olduğuna karar vermiştir. Bölge adliye mahkemesi ise evlenme tarihinde kısıtlı olan erkeğin vasisinin izninin bulunmadığını, kadın gebe kalmışsa da çocuğun erkekten olmadığının anlaşıldığını belirterek evliliği 153. madde uyarınca nispi butlan sebebiyle iptal etmiştir. Başka bir erkekten çocuk sahibi olduğu anlaşılan kadının yoksulluk nafakası talebini de reddetmiştir. Yargıtay kararı onamıştır.

> *"...daha sonra kadın gebe kalmış ise de çocuğun davacı- karşı davalıdan olmadığının anlaşıldığı bu itibarla erkeğin davasının 4721 sayılı Kanun'un 153 üncü maddesi kapsamında kabulüne karar verilmesi gerekir..."*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Yargıtay'ın onadığı bölge adliye mahkemesi gerekçesindendir. 153/2'deki gebelik engeli, kocadan olmadığı soybağının reddiyle anlaşılan bir çocuk için uygulanmamıştır. İzin belgesinin yokluğu, belediyeden gelen evlenme beyannamesiyle anlaşılmıştır.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
09.10.2007 · E. 2006/19058 · K. 2007/13672

Vasinin izni olmadan evlenen kısıtlı kadının gebe olup olmadığı araştırılmadan iptale karar verilemez

Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı sebebiyle kısıtlanan bir kadın, vasisinden izin almadan evlenmiştir. Vasi evliliğin nispi butlan sebebiyle iptalini istemiştir. Kadının vasisinin izni olmadan evlendiği tartışmasızdı. Daire, 153. maddenin ikinci fıkrasına göre kadın gebe kalırsa evlenmenin iptaline karar verilemeyeceğini hatırlatmıştır.

13 Yargıtay 2. HD, 26.09.2024, E. 2024/912, K. 2024/6536.

Mahkemenin kadının gebe olup olmadığını araştırmadan eksik inceleme ile hüküm kurmasını bozmuştur.

> *...gebe olup olmadığı araştırılarak hüküm kurulması gerekirken eksik inceleme ile hüküm tesisi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Gebelik, izin eksikliğine dayanan iptal davasını sona erdiren bir olaydır. Mahkeme bu durumu araştırmadan karar veremez.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
23.06.2015 · E. 2015/11390 · K. 2015/13359

İsteğe bağlı kısıtlamada da evlenmek için vasinin izni gerekir

Bir kişi kendi isteğiyle kısıtlanmış ve kardeşi vasi olarak atanmıştı. Kısıtlı, kısıtlılığı devam ederken vasisinin izni olmadan evlenmiştir. Vasi, 153. madde uyarınca evliliğin iptalini istemiştir. Mahkeme, kısıtlamanın isteğe bağlı olduğunu ve evlenmenin kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğunu belirterek izin gerekmediği gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Daire, izni alınmayan yasal temsilcinin evlenmenin iptalini dava edebileceğini, tarafların nikâh sırasında vasinin yazılı rızasını içeren belgeyi evlendirme memuruna vermediklerini belirterek davanın kabulü gerektiği gerekçesiyle kararı bozmuştur.

> *Yasal temsilcinin izni olmadan yapılan evlilik nispi butlanla sakattır.*

DEĞERLENDİRME Kanun kısıtlama sebepleri arasında ayrım yapmaz. Kişi kendi isteğiyle kısıtlanmış olsa bile, kısıtlılık devam ettiği sürece evlenmesi için vasinin yazılı izni gerekir.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
11.11.2014 · E. 2014/3533 · K. 2014/22316

Küçüğün izinsiz evlendiği gerekçesiyle eşin çocukları dava açamaz; bu hak izni alınmayan yasal temsilcinindir

Bir erkeğin ilk eşinden olan çocukları, babalarının sonraki evliliğinin iptalini iki sebebe dayanarak istemiştir. Birinci sebep, kadının evlenme tarihinde on yedi yaşını doldurmuş olmakla birlikte yasal temsilcilerinin geçerli bir izninin bulunmamasıydı. İkinci sebep, erkeğin evlenme sırasında evlenmeye engel olacak derecede akıl hastası olduğu iddiasıydı. Mahkeme davayı reddetmiştir. Daire, izin eksikliğine dayanarak iptal isteme hakkının yalnız izni alınmayan yasal temsilciye ait olduğunu, erkeğin önceki eşinden olan çocuklarının bu sebeple dava açamayacağını belirtmiştir. Akıl hastalığı iddiası bakımından da erkeğin hâlen sağ olduğunu, davacıların ileride mirasçı olup olmayacaklarının belli olmadığını ve güncel bir hukuki yararları bulunmadığını kabul etmiştir. Kararı gerekçesini değiştirerek oyçokluğuyla onamıştır; karşı oy yazısı hukuki yarar gerekçesine katılmamıştır.

> *Küçüğün yasal temsilcisinin hiç ya da geçerli bir izni olmaksızın evlenmiş olması halinde evliliğin iptalini isteme hakkı, izni alınmayan yasal temsilciye aittir.*

DEĞERLENDİRME Dava "mutlak butlan" adıyla açılsa bile, yasal temsilcinin izninin bulunmaması 153. maddedeki nispi butlan sebebidir. Bu sebebe eşin çocukları, diğer mirasçılar veya üçüncü kişiler dayanamaz.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
19.04.2012 · E. 2011/3446 · K. 2012/10315

İzin eksikliğine dayanan iptal davasını evlenen küçük değil, izni alınmayan yasal temsilci açar

Davacı, evlenme tarihinde on yedi yaşını doldurmuş olduğunu, evlenirken yasal temsilcisinin izninin alınmadığını ve evlenmeye korkutularak razı edildiğini ileri sürerek evlenmenin nispi butlanla iptalini istemiştir. Mahkeme davayı reddetmiştir. Daire, izin eksikliğinin yalnız izni gereken yasal temsilciye iptal hakkı verdiğini, bu yüzden davacının bu sebebe dayanamayacağını belirtmiştir. Korkutma sebebine dayanan iptal talebi bakımından da, evlenme 2008'de yapıldığından hak düşürücü sürenin geçtiğini kabul ederek kararı onamıştır.

> *...davacı evlenme tarihinde onyedi yaşını doldurmuş olup, evlenirken yasal temsilcinin izninin alınmamış olması, izni gereken yasal temsilciye evlenmenin iptalini isteme hakkını vereceğine (TMK.md.153/1), bu sebeple davacının evlenmenin iptalini isteme hakkının bulunmadığına...*

DEĞERLENDİRME İzin kuralı küçüğü değil, onu koruyan yasal temsilciyi yetkili kılar. Küçük kendi iradesindeki bir sakatlığa dayanacaksa 152. maddedeki süreleri kaçırmamalıdır.

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
24.02.2014 · E. 2013/17699 · K. 2014/3699

Vasinin avukatı, kısıtlı adına verilmiş ve evliliğin iptali davası açma yetkisini içeren vekâletnameyi sunmalıdır

Kısıtlının evliliğinin iptali davası, vasinin kendi adına vekâlet verdiği bir avukat tarafından açılmış ve takip edilmiş, karar da bu avukata tebliğ edilmişti. Daire dosyayı esastan incelemeden geri çevirmiştir. Vasinin kısıtlıya vesayeten verdiği ve evliliğin iptali davası açma yetkisini de içeren bir vekâletname varsa bunun dosyaya konmasını istemiştir. Böyle bir vekâletname sunulmazsa kararın kısıtlının yasal temsilcisi olarak vasiye tebliğ edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

> *Vasinin adı geçen avukata "vesayeti altındaki ...'a vesayeten" vermiş olduğu "boşanma veya evliliğin iptali davası açma yetkisini" de taşıyan vekaletname varsa, aslı veya onaylı örneğinin dosyaya alınması...*

DEĞERLENDİRME Vasi davayı kendi adına değil, kısıtlı adına açar. Vekâletnamede bu sıfat ve evliliğin iptali davası açma yetkisi açıkça yer almalıdır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 11:** Erginlik.
- **TMK m. 126:** Küçüğün evlenmesi için yasal temsilcinin izni.
- **TMK m. 127:** Kısıtlının evlenmesi için yasal temsilcinin izni.
- **TMK m. 128:** İzin vermeyen yasal temsilciye karşı mahkemeye başvurma.
- **TMK m. 136:** Evlenme başvurusunda verilecek belgeler.
- **TMK m. 145:** Mutlak butlan sebepleri.
- **TMK m. 152:** Eşlerin iptal davasında hak düşürücü süre.
- **TMK m. 156:** Butlan kararı.
- **TMK m. 462:** Vesayet makamının izni gereken işler.
- **6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 74:** Özel yetki.

MADDE

154

C. Butlanı gerektirmeyen sebepler

I. Bekleme süresine uymama

KANUN METNİ

Kadının bekleme süresi bitmeden evlenmesi, evlenmenin butlanını gerektirmez.

MADDE ÖZETİ

Kadının bekleme süresi bitmeden evlenmesi, evlenmenin butlanını gerektirmez (m. 154). Bekleme süresi evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gündür; kadın doğurursa biter, mahkeme belirli hâllerde kaldırır (TMK m. 132). Süre dolmadan kıyılan nikâh geçerli bir evlilik doğurur; butlan sebepleri kanunda sınırlı olarak sayılmıştır.[1] Bekleme süresi dolmamış kadını evlendiren memur hakkında ise görevi kötüye kullanma iddiasıyla ceza davası gündeme gelebilir; köy muhtarı için önce soruşturma izni alınmalıdır.[2]

TEMEL KAVRAMLAR

Bekleme süresi (iddet)	Evliliği sona eren kadının yeniden evlenebilmesi için geçmesi gereken üç yüz günlük süre (TMK m. 132).
Butlan	Evlenmenin, kanunda sayılan sebeplerle hâkim kararıyla ortadan kaldırılması; mutlak ve nispi butlan olarak ikiye ayrılır.
Babalık karinesi	Evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğan çocuğun babasının koca sayılması (TMK m. 285).
Karinelerin çatışması	Çocuk ilk evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğmuş ve ana bu arada yeniden evlenmişse ikinci evlilikteki kocanın baba sayılması (TMK m. 290).

1 Yargıtay 2. HD, 21.11.2023, E. 2023/3550, K. 2023/5469.
2 Yargıtay 5. CD, 14.12.2015, E. 2013/13734, K. 2015/17299.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 122 nci maddesini karşılamaktadır. Maddede kadın açısından geçerli olan bekleme süresine rağmen yapılan evliliğin butlanının istenemeyeceği düzenlenmiştir. Yürürlükteki Kanunun 142 nci maddesinde öngörülen "kazaî müddetler" 3444 sayılı Kanunla kaldırılmış olduğundan, böyle bir süreye uyulmaması da söz konusu olamayacağından maddede bu husus düzenlenmemiştir. Maddede, İsviçre Medenî Kanununun Fransızca metninde olduğu gibi, hem mutlak butlan hem de nisbî butlan hâllerini ifade etmek üzere, yürürlükteki metinde yer alan "fesih" sözcüğü yerine "butlan" sözcüğüne yer verilmiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 70*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Kanuni ve kazai müddetler içinde evlenmesi memnu olan kimsenin bu müddetler geçmezden evvel tekrar evlenmiş olması, evlenmenin feshine sebep olamaz.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 122 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 122	4721 sayılı Kanun m. 154
Kenar başlık	Müddetlere riayetsizlik	Bekleme süresine uymama
Kapsam	Kanuni ve kazai müddetler	Kadının bekleme süresi
Sonuç	Evlenmenin feshine sebep olamaz	Evlenmenin butlanını gerektirmez

Değişiklik durumu

Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir değişiklik veya Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Durum	Sonuç	Dayanak
Bekleme süresi dolmamış kadın evlenmek için başvurdu	Evlendirme memuru başvuruyu reddeder	TMK m. 132, 137; Evlendirme Yönetmeliği m. 15/c, 23
Süre dolmadan nikâh kıyıldı	Evlilik geçerlidir; bu sebeple butlan istenemez	TMK m. 154
Kadın süre içinde doğum yaptı	Süre biter	TMK m. 132
Mahkeme süreyi kaldırdı	Evlenme engeli kalkar	TMK m. 132

Durum	Sonuç	Dayanak
Yeni evlilikte, ilk evliliğin sona ermesinden itibaren üç yüz gün içinde çocuk doğdu	İkinci evlilikteki koca baba sayılır; bu karine çürütülürse ilk evlilikteki koca baba sayılır	TMK m. 290
Memur süreye aykırı nikâh kıydı	Görevi kötüye kullanma iddiasıyla yargılanabilir; muhtar için soruşturma izni gerekir	Yargıtay 5. CD, K. 2015/17299

1 TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 122. maddesini karşılar ve kadın açısından geçerli olan bekleme süresine rağmen yapılan evliliğin butlanının istenemeyeceğini düzenler. Eski Kanun'un 142. maddesinde öngörülen "kazaî müddetler" 3444 sayılı Kanunla kaldırıldığından bu husus maddeye alınmamıştır. İsviçre Medenî Kanunu'nun Fransızca metninde olduğu gibi, hem mutlak hem nispi butlan hâllerini ifade etmek üzere "fesih" yerine "butlan" sözcüğü kullanılmıştır.

DİKKAT

Bekleme süresi yalnız kadın için öngörülmüştür; erkek için böyle bir süre yoktur (TMK m. 132). Madde yalnız bekleme süresine ilişkindir. Evli olan kişinin yeniden evlenmesi veya yasak derecede hısımlık gibi mutlak butlan sebepleri bu kapsamda değildir (TMK m. 145).

II. Süre Dolmadan Evlenmenin Sonuçları

- **Evlilik geçerlidir:** Butlan sebepleri kanunda sınırlı olarak sayılmıştır ve bekleme süresine uymama bunlar arasında değildir (TMK m. 154). Yargıtay, bekleme süresi kaldırılarak aynı gün kıyılan nikâha karşı Sosyal Güvenlik Kurumunun açtığı mutlak butlan davasının reddini onamıştır.[3]
- **Soybağı:** Çocuk ilk evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğmuş ve ana bu arada yeniden evlenmişse ikinci evlilikteki koca baba sayılır; bu karine çürütülürse ilk evlilikteki koca baba sayılır (TMK m. 290). Ana yeniden evlenmemişse babalık karinesi eski koca yönünden işler (TMK m. 285).
- **Soybağının düzeltilmesi:** Yargıtay, bekleme süresi içinde doğup eski kocanın nüfusuna yazılan çocuk için soybağı geçersiz kılınmadıkça babalık davası açılamayacağını kabul eden kararı onamıştır.[4]
- **Memurun sorumluluğu:** Evlendirme memuru, evlenmeye yasal bir engel bulunduğunu anlarsa başvuruyu reddetmelidir (TMK m. 137). Yargıtay, Yönetmeliğin bekleme süresine ilişkin 15/c bendine aykırı nikâh kıydığı iddia edilen

3 Yargıtay 2. HD, 16.04.2024, E. 2023/7901, K. 2024/2490.
4 Yargıtay 2. HD, 23.05.2023, E. 2023/2906, K. 2023/2613.

köy muhtarı hakkında soruşturma izni alınmadan dava açılamayacağını belirtmiştir.[5]

UYGULAMA NOTU

Bekleme süresi dolmadan evlenmek isteyen kadın, gebe olmadığının anlaşılması veya eski eşiyle yeniden evlenmek istemesi hâlinde mahkemeden sürenin kaldırılmasını isteyebilir (TMK m. 132). Gebe olan ve eski eşinden başka biriyle evlenmek isteyen kadın için süre kaldırılamaz.[6]

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
16.04.2024 · E. 2023/7901 · K. 2024/2490

Bekleme süresi kaldırılarak aynı gün kıyılan nikâha karşı açılan mutlak butlan davası reddedildi

Kadın Ekim 2001'de boşanmıştır. Sulh hukuk mahkemesi 01.11.2001'de bekleme süresini kaldırmıştır; kadın aynı gün köy muhtarı önünde yeniden evlendi ve yeni eşi ertesi gün ölmüştür. Sosyal Güvenlik Kurumu, kadının dul ve yetim aylığı alabilmek için muvazaalı olarak boşandığını ve evliliğin sahte olduğunu ileri sürerek evliliğin mutlak butlanla iptalini istemiştir. Nikâha ilişkin köy evlendirme kütüğü kayıptı; yalnız evlenme bildirim formu bulunuyordu. Kadın ve muhtar hakkında açılan dolandırıcılık davası beraatle sonuçlanmıştı. İlk derece mahkemesi, nikâhın muhtar tarafından tanıklar huzurunda kanuna uygun kıyıldığını ve 145. maddede sayılan mutlak butlan sebeplerinden hiçbirinin bulunmadığını belirterek davayı reddetmiştir. Bölge adliye mahkemesi istinafı reddetti, Daire kararı onamıştır.

> *"...maddede belirtilen mutlak butlan sebeplerinin bulunmadığının anlaşıldığını belirterek, davacının davasının reddine karar verilmiştir..."*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Yargıtay'ın onadığı ilk derece mahkemesi gerekçesindendir. Butlan sebepleri kanunda sınırlıdır; bekleme süresine ilişkin iddialar da muvazaa iddiası da bu sebepler arasında yer almaz.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
21.11.2023 · E. 2023/3550 · K. 2023/5469

Butlan sebepleri sınırlıdır; muvazaalı evlilik ayrı bir butlan sebebi değildir

Yaşlı bir erkek, aralarında büyük yaş farkı bulunan kadınla evlendikten on sekiz gün sonra, bakım vaadiyle kandırıldığını ve kadının evlenme iradesi taşımadığını ileri sürerek evliliğin iptalini istemiştir. İlk derece mahkemesi, kadının gerçek amacının mal edinmek olduğunu ve erkeğin yanıltıldığını kabul ederek evliliğin nispi butlan sebebiyle iptaline karar vermiştir; bölge adliye mahkemesi istinafı reddetmiştir.

5 Yargıtay 5. CD, 14.12.2015, E. 2013/13734, K. 2015/17299.
6 Yargıtay 2. HD, 30.11.2021, E. 2021/8858, K. 2021/8931.

Yargılama sırasında davacı öldü ve mirasçısı davayı sürdürmüştür. Daire, butlan sebeplerinin kanunda sınırlı olarak sayıldığını, muvazaalı evliliğe ilişkin bir butlan sebebinin kanunda yer almadığını belirtmiştir. Nispi butlanı gerektirecek bir sebebin kanıtlanmadığını kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Mutlak butlan ve nisbi butlan sebepleri kanunda sınırlı biçimde (numerus clausus) sayılmış olup muvazaalı evliliğe ilişkin bir butlan sebebi kanunda yer almamaktadır.*

DEĞERLENDİRME Kanunda sayılmayan bir aykırılık evliliği batıl kılmaz. Bekleme süresine uymamanın butlan sebebi olmadığı ise 154. maddede açıkça belirtilmiştir.

3 **YARGITAY 5. CEZA DAİRESİ**
14.12.2015 · E. 2013/13734 · K. 2015/17299

Bekleme süresi dolmamış kadını evlendiren muhtar hakkında dava açmak için soruşturma izni gerekir

Köy muhtarı, evlendirme memuru sıfatıyla Evlendirme Yönetmeliği'nin bekleme süresine ilişkin 15/c bendine aykırı olarak nikâh kıydığı iddiasıyla ihmali davranışla görevi kötüye kullanma suçundan yargılandı ve sulh ceza mahkemesi hüküm kurmuştur. Cumhuriyet savcısı kararı temyiz etmiştir. Daire, muhtar hakkında 4483 sayılı Kanun uyarınca yetkili merciden soruşturma izni alınmadan dava açılamayacağını, bunun kovuşturma şartı olduğunu belirterek hükmü esasını incelemeden bozmuştur.

> *Evlendirme Yönetmeliğinin 15/c bendine aykırı şekilde evlendirme işlemi yapmak suretiyle görevi kötüye kullandığı iddia edilen sanık hakkında 442 sayılı Kanunun 11. maddesi de nazara alınarak 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri uyarınca yetkili merciden soruşturma izni alındıktan sonra dava açılması gerektiği…*

DEĞERLENDİRME Bekleme süresine aykırı nikâh evliliği geçersiz kılmaz; sonuç memurun sorumluluğu yönünden doğar. Kararda muhtarın evlendirme memuru yetkisini 5490 sayılı Kanun'un 22/2. maddesinden aldığı belirtilmiştir.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
30.11.2021 · E. 2021/8858 · K. 2021/8931

Gebe olan ve eski eşinden başka biriyle evlenmek isteyen kadın için bekleme süresi kaldırılamaz

Kadının boşanma kararı 8 Eylül 2021'de kesinleşmiştir. Kadın üç yüz günlük süre dolmadan, 28 Eylül 2021'de bekleme süresinin kaldırılması davası açmıştır. Devlet hastanesinin raporuna göre gebeydi ve duruşmada boşandığı eşinden başka biriyle evlenmek istediğini söylemiştir. Mahkeme davayı kabul ederek süreyi kaldırmıştır. Adalet Bakanlığının istemi üzerine Daire, 132. maddenin koşullarının kadın yararına gerçekleşmediğini belirterek davanın reddi gerekirken kabul edilmesini sonuca etkili olmamak üzere kanun yararına bozmuştur.

> *Davacı kadın hakkında düzenlenen ve dosya içerisinde bulunan Denizli Devlet Hastanesinin 01.10.2021 tarihli sağlık raporuna göre davacı kadının gebe olduğu ve 01.10.2021 tarihli duruşmada davacı kadının, boşandığı eşinden başka biri ile evlenmek istediğini beyan ettiği, bu nedenle Türk Medeni Kanunu'nun 132 nci maddesi koşullarının somut olayda davacı kadın yararına gerçekleşmediği sabittir.*

DEĞERLENDİRME Kaldırma sebepleri kanunda sınırlıdır: gebe olmama veya eski eşle yeniden evlenme. Kanun yararına bozma sonuca etkili olmadığından dosyadaki kaldırma kararının hukuki sonuçları ortadan kalkmaz. Süre hatalı kaldırılmış olsa bile yapılan evlilik 154. madde gereği batıl sayılmaz.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
19.12.2023 · E. 2023/3409 · K. 2023/6301

Bekleme süresi kaldırılsa bile boşanmadan sonraki 300 gün içinde doğan çocuklar eski kocanın nüfusuna yazılır

Boşanma kararı 26 Nisan 2018'de kesinleşmiştir. Kadın, çocuk sahibi olmak amacıyla bekleme süresinin kaldırılması davasını açıp kazandığını belirtmiştir. Boşanmadan sonraki üç yüz gün içinde doğan üçüzler eski kocanın nüfusuna ortak çocuk olarak yazılmıştır. Eski koca, boşanma davası sırasında ve sonrasında birliktelik yaşamadıklarını ileri sürerek soybağının reddini istemiştir. Adli Tıp raporu biyolojik babalığı reddetti ve mahkeme davayı kabul etmiştir. Bölge adliye mahkemesi istinafı reddetmiştir; Yargıtay kararı onamıştır.

> *...biyolojik babalığı reddedilen davacının davasının kabulünde usul ve esas açısından hukuka aykırı bir yön görülmediği...*

DEĞERLENDİRME Bekleme süresinin kaldırılması yalnız evlenme engelini kaldırır; babalık karinesi (TMK m. 285) devam eder. Karinenin çürütülmesi için soybağının reddi davası gerekir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 132:** Kadının bekleme süresi.
- **TMK m. 137:** Başvurunun incelenmesi ve reddi.
- **TMK m. 145:** Mutlak butlan sebepleri.
- **TMK m. 155:** Şekil kurallarına uymama.
- **TMK m. 156:** Butlan kararı.
- **TMK m. 285:** Babalık karinesi.
- **TMK m. 290:** Karinelerin çatışması.
- **Evlendirme Yönetmeliği m. 15/c ve 23:** Bekleme süresi engeli ve evlenmenin reddi.

MADDE

155

C. Butlanı gerektirmeyen sebepler

II. Şekil kurallarına uymama

KANUN METNİ

Evlendirmeye yetkili memur önünde yapılmış olan bir evliliğin kanunun diğer şekil kurallarına uyulmaması sebebiyle butlanına karar verilemez.

MADDE ÖZETİ

Evlendirmeye yetkili memur önünde yapılmış olan bir evliliğin, kanunun diğer şekil kurallarına uyulmaması sebebiyle butlanına karar verilemez (m. 155). TBMM gerekçesine göre yetkili memur önünde evlenme yapıldıysa bunun dışındaki şekil eksiklikleri butlan sebebi sayılmaz. Yargıtay, nikâhta şahit bulunmamasının tek başına evliliği geçersiz kılmayacağını belirtmiştir.[1] Buna karşılık nüfusta eş görünen kişi memur önünde bulunmamış ve irade açıklamamışsa evlilik yok hükmündedir; yokluk süreye bağlı olmadan her zaman ileri sürülebilir.[2]

TEMEL KAVRAMLAR

Şekil kuralları	Evlenme başvurusu, belgeler, tören yeri, iki tanık, törenin açık yapılması ve kütüğe kayıt gibi evlenmenin yapılışına ilişkin kurallar (TMK m. 134–144).
Kurucu unsurlar	Evliliğin var sayılabilmesi için zorunlu olan unsurlar: ayrı cinsten iki kişinin, evlendirme memuru önünde bizzat ve karşılıklı olarak evlenme iradesini açıklaması.
Yokluk	Kurucu unsurlardan biri eksik olduğunda evliliğin hukuken hiç doğmamış sayılması; dava açılmasına gerek olmadan her zaman ileri sürülebilir.
Evlendirme memuru	Belediye bulunan yerlerde belediye başkanı veya görevlendireceği memur, köylerde muhtar; Bakanlık nüfus müdürlüklerine, dış temsilciliklere ve müftülüklere de bu yetkiyi verebilir (5490 s. K. m. 22).

1 Yargıtay 2. HD, 21.11.2023, E. 2022/7824, K. 2023/5440.
2 Yargıtay 2. HD, 14.05.2013, E. 2012/15541, K. 2013/13594.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 123 üncü maddesini karşılamaktadır. Maddenin kenar başlığı "Şekil noksanı" yerine "Şekil kurallarına uymama" biçiminde değiştirilmiştir. Maddede yetkili memur önünde evlenmenin akdedilmesi hâlinde, bunun dışında kalan diğer şekil eksikliklerinin bir butlan sebebi sayılamayacağı hükme bağlanmıştır. Yürürlükte olan maddedeki evlendirmeye yetkili memurlar olarak "burada belediye reisi veya vekili veya köylerde ihtiyar heyeti" şeklinde sayma yerine "evlendirmeye yetkili memur" ifadesinin kullanılması tercih edilmiştir. Böylece maddede sayılan bu kişiler dışında Nüfus Kanunu ile kendilerine evlendirme memurluğu yetkisi verilmiş kişilerin de bu ifade kapsamında yer alması sağlanmıştır. Maddede, İsviçre Medenî Kanununun Fransızca metninde olduğu gibi, hem mutlak butlan, hem de nisbî butlan hâllerini ifade etmek üzere, "butlan" sözcüğü kullanılmıştır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 70*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Belediye reisi veya vekili veya köylerde ihtiyar heyeti huzurunda akdedilmiş olan evlenme, kanuni şekillere riayet edilmemiş olması sebebi ile fesholunamaz.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 123 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 123	4721 sayılı Kanun m. 155
Kenar başlık	Şekil noksanı	Şekil kurallarına uymama
Yetkili kişi	Belediye reisi veya vekili, köylerde ihtiyar heyeti	Evlendirmeye yetkili memur
Sonuç	Evlenme fesholunamaz	Butlanına karar verilemez

Değişiklik durumu

Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir değişiklik veya Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Eksiklik	Sonuç	Dayanak
Nikâhta tanık bulunmaması	Tek başına evliliği geçersiz kılmaz	Yargıtay 2. HD, K. 2023/5440
Kütükte tarafların veya tanıkların imzasının olmaması	Tek başına butlan sebebi değildir; memur önünde irade açıklanıp açıklanmadığı araştırılır	Yargıtay 2. HD, K. 2008/13617

Eksiklik	Sonuç	Dayanak
Törenin evlendirme dairesi dışında yapılması	Kanunen mümkündür; tören yerine ilişkin usulsüzlük butlan sebebi değildir	TMK m. 141, 155
Evlenme izin belgesi gibi belge eksiklikleri	Kurucu unsur değildir; evliliği yok hükmünde kılmaz	Yargıtay 2. HD, K. 2024/5938
Evlendirme kütüğünün kaybolması	Evlilik geçerliliğini korur	Yargıtay 2. HD, K. 2024/2490
Taraflardan birinin memur önünde bulunmaması veya başkasının onun yerine nikâha girmesi	Yokluk; süreye bağlı değildir	Yargıtay 2. HD, K. 2013/13594
Nikâhın evlendirme memuru olmayan birinin önünde yapılması	Yokluk	Yargıtay 2. HD, K. 2026/4435
Memurun şekil kurallarına uymaması	Evlilik geçerli kalır; memur hakkında görevi kötüye kullanma gündeme gelebilir	Yargıtay 11. CD, K. 2013/13911

1 TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 123. maddesini karşılar ve kenar başlığı "Şekil noksanı" yerine "Şekil kurallarına uymama" olarak değiştirilmiştir. Eski Kanun evlendirmeye yetkili kişileri "belediye reisi veya vekili veya köylerde ihtiyar heyeti" diye sayıyordu. Yeni metinde "evlendirmeye yetkili memur" ifadesi tercih edilerek Nüfus Kanunu ile evlendirme memurluğu yetkisi verilen kişiler de kapsama alınmıştır.

DİKKAT

Madde yalnız evlilik yetkili memur önünde yapıldığında koruma sağlar. Yargıtay'a göre aynı cinsten kişilerin evlenmesi, evlendirme memuru olmayan kişinin önünde evlenilmesi veya tarafların memur önünde bizzat hazır bulunarak aynı anda irade açıklamamaları hâllerinde evlenmenin yokluğu söz konusu olur.[3] Yalnız dinî nikâh da resmî bir evlilik doğurmaz (TMK m. 143).

II. Memur Önünde Yapılan İrade Açıklamasının İspatı

- **Resmî kayıt:** Evlendirme memurunun mühür ve imzasını taşıyan kütük kaydı resmî belgedir. Yargıtay, tarafların memur önünde evlenmek istediklerini beyan ettiklerini gösteren kayda karşı "gıyabımızda nikâh kıyıldı" iddiasının ispatlanması gerektiğini belirtmiştir.[4] Bozmaya uyularak dava reddedilmiş ve bu karar da onanmıştır.[5]

3 Yargıtay 2. HD, 21.04.2026, E. 2025/5548, K. 2026/4435.
4 Yargıtay 2. HD, 21.11.2023, E. 2022/7824, K. 2023/5440.

- **Tanık olarak memur ve şahitler:** Yargıtay, kütükteki imzanın davacıya ait olmadığı gerekçesiyle verilen iptal kararını, evlendirme memuru ve nikâh şahitleri dinlenmeden eksik incelemeyle kurulduğu için bozmuştur.[6]
- **Uzun süre birlikte yaşama:** Aynı dosyada Yargıtay, evliliğin nüfusa tescil edildiğini, eşlerin evlilik akdi kapsamında 32 yıl fiilen birlikte yaşadığını ve iki çocuklarının bulunduğunu da dikkate almıştır.[7]

UYGULAMA NOTU

Nikâhın geçersizliğini ileri sürmeden önce eksikliğin niteliği belirlenmelidir. Şahit, imza, tören yeri veya belge gibi şekil eksiklikleri evliliği geçersiz kılmaz. Tarafların memur önünde bizzat irade açıklamadığı iddiası ise yokluk davasının konusudur ve bu iddianın resmî kayda karşı ispatlanması gerekir. Evlendirme dosyası, evlenme bildirimi ve kütük kaydı evlendirme memurluğundan istenmelidir.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
21.11.2023 · E. 2022/7824 · K. 2023/5440

Nikâhta şahit bulunmaması ve kütükte imza eksikliği evliliği geçersiz kılmaz

Eşler 1985'te imam nikâhıyla birlikte yaşamaya başlamış, 1989'da köy muhtarlığında resmî nikâhları kıyılmış ve evlilik nüfusa tescil edilmişti. İki çocukları vardı ve 32 yıl birlikte yaşamışlardı. Erkek 2021'de, nikâh sırasında kendilerinin muhtarlığa gitmediğini ve nikâhın gıyaplarında kıyıldığını ileri sürerek evliliğin yokluğunun tespitini istemiştir. Köy evlendirme kütük defterinde tarafların bilgileri ve fotoğrafları ile evlenmek istediklerini beyan ettikleri yazılıydı. Kayıt muhtar tarafından imzalanıp mühürlenmişti, ancak tarafların ve tanıkların imza yerleri boştu. İlk derece mahkemesi yokluğa karar verdi, bölge adliye mahkemesi istinafı reddetmiştir. Daire, evlenmenin kurulması için evlendirme memuru önünde karşılıklı irade açıklamasının gerekli ve yeterli olduğunu, şekil kurallarına uyulmamasının butlan sebebi olmadığını belirtmiştir. Resmî belgeye karşı gıyapta nikâh iddiasının ispatlanamadığını kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Keza, 4721 sayılı Kanun'un 155 inci maddesi uyarınca da evlendirmeye yetkili memur önünde yapılmış bir evliliğin kanunun diğer şekil şartlarına uyulmaması sebebiyle butlanına karar verilemeyeceği gibi, evlilik akti sırasında şahit bulunmaması da tek başına evlilik akdini geçersiz kılmaz.*

5 Yargıtay 2. HD, 10.09.2024, E. 2024/6056, K. 2024/5610.
6 Yargıtay 2. HD, 20.10.2008, E. 2008/10766, K. 2008/13617.
7 Yargıtay 2. HD, 21.11.2023, E. 2022/7824, K. 2023/5440.

DEĞERLENDİRME Kararda 14.06.1965 tarihli 3/3 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararına da dayanılmıştır. Evlendirme memurunun mühür ve imzasını taşıyan kayıt resmî belgedir; aksini iddia eden bunu ispatlamak zorundadır (TMK m. 6).

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
20.10.2008 · E. 2008/10766 · K. 2008/13617

Kütükteki imza davacıya ait değil diye evlilik iptal edilemez; memur ve şahitler dinlenmelidir

Davacı, 1994'te kendi yokluğunda yapıldığını ileri sürdüğü evlilik kaydının iptalini istemiştir. Mahkeme, evlenme kütüğündeki imzanın davacıya ait olmadığı gerekçesiyle evliliğin iptaline karar vermiştir. Daire, evlenmenin geçerli biçimde kurulabilmesi için evlendirme memuru önünde tarafların karşılıklı irade açıklamasının yeterli olduğunu, yetkili memur önünde yapılan evliliğin diğer şekil kurallarına uyulmaması sebebiyle butlanına karar verilemeyeceğini belirtmiştir. Ortak çocukların nüfusa tescil belgelerinde baba olarak davacının imzasının bulunduğuna dikkat çekmiştir. Evlendirme memuru ve nikâh şahitleri dinlenerek tarafların memur huzurunda irade açıklayıp açıklamadığı belirlenmeden karar verilmesini eksik inceleme sayarak kararı bozmuştur.

> *Evlendirmeye yetkili memur önünde yapılmış olan bir evliliğin diğer şekil kurallarına uyulmaması sebebiyle butlanına karar verilemez.*

DEĞERLENDİRME İmza, evlenmenin kurucu unsuru değildir. Belirleyici olan, tarafların memur önünde evlenme iradesini açıklayıp açıklamadığıdır; bu da memur ve şahitlerin anlatımıyla araştırılır.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
19.12.2023 · E. 2023/5085 · K. 2023/6284

Hastanede kıyılan nikâhta yer, tarih ve belge usulsüzlüğü iddiaları evliliği ortadan kaldırmadı

Ölen kişinin çocuğu, ölenin 2008'de hastanede yatarken yaptığı evliliğin yokluğunun tespitini, olmazsa mutlak butlanla iptalini istemiştir. Nikâhın yerinin resmî kayıtlarda belli olmadığını, hastaneden izin alınmadığını, başvuru tarihinin sonradan değiştirildiğini, başvuruyla aynı gün nikâh kıyıldığını ve sağlık raporlarının sahte olduğunu ileri sürmüştür. Bölge adliye mahkemesi ilk kararında, 155. maddeye göre yetkili memur önünde yapılan evliliğin diğer şekil kurallarına uyulmaması sebebiyle butlanına karar verilemeyeceğini belirtmişti. Dosya daha sonra davanın nitelendirilmesi sorunu nedeniyle Yargıtay'a ve Hukuk Genel Kurulu'na gitmiştir. Bozmadan sonra yapılan yargılamada yokluk ve mutlak butlan istekleri reddedilmiştir; Daire bu kararı onamıştır.

> *...dolayısıyla soruşturma dosyasının sonucunun verilecek kararı etkilemeyeceği dikkate alınarak evliliğin sahte evraklarla gerçekleştirildiği iddiası nedeniyle*

yokluğunun tespitine yönelik karara ilişkin istinaf talebinin reddine karar verildiği...

DEĞERLENDİRME Alıntı, dosyadaki ilk bölge adliye mahkemesi kararının gerekçesindendir; Daire'nin son onama kararı bu gerekçeyi ayrıca tartışmamıştır. Sonuçta nikâhın yeri, başvuru tarihi ve belgelere ilişkin iddialar evliliği ortadan kaldırmamıştır.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
14.05.2013 · E. 2012/15541 · K. 2013/13594

Başkasının kimliğiyle yapılan nikâhta dava yokluk davasıdır ve süreye bağlı değildir

Davacı, gerçekte bir kişiyle evlendiği hâlde, o kişinin nikâhta kardeşinin nüfus kayıtlarını kullanması nedeniyle kayıtlarda kardeşiyle evli göründüğünü belirterek evliliğin iptalini istemiştir. Mahkeme davayı şahısta yanılma sebebiyle iptal davası olarak nitelendirdi ve hak düşürücü sürenin geçtiği gerekçesiyle reddetmiştir. Daire, hukuki nitelendirmenin hâkime ait olduğunu, nüfusta eş görünen kişinin memur önünde bulunmadığı ve irade açıklamadığı iddiasının o kişiyle evliliğin yokluğunun tespiti istemi olduğunu belirtmiştir. Yokluğun süreye bağlı olmadığını kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Evlenmenin yokluğu herhangi bir süreye tabi olmaksızın her zaman ileri sürülebilir.*

DEĞERLENDİRME

155. madde yetkili memur önünde irade açıklandığı hâlde şekil kurallarına uyulmayan evliliği korur. Nüfusta eş görünen kişi memur önünde hiç irade açıklamamışsa şekil eksikliğinden değil, kurucu unsurun yokluğundan söz edilir.

5 **YARGITAY 11. CEZA DAİRESİ**
30.09.2013 · E. 2012/24868 · K. 2013/13911

Şahitler olmadan nikâh kıyıp defteri sonradan imzalatmak sahtecilik değil, görevi kötüye kullanmadır

Evlendirme memuru olarak görev yapan sanığın, evlenme iradelerini ortaya koyan kişilerin nikâhını şahitler hazır olmadan kıydığı ve evlenme defterini şahitlere sonradan imzalattığı ileri sürülmüştür. Ağır ceza mahkemesi suç vasfını değiştirerek sanığı görevi kötüye kullanmadan mahkûm etmiştir. Daire, eylemde sahtecilik suçunun unsurlarının bulunmadığını, eylemin görevi kötüye kullanma suçunu oluşturacağını belirtmiştir. Ancak suç tarihinden hüküm tarihine kadar dava zamanaşımı dolduğu için hükmü bozdu ve kamu davasını düşürmüştür.

> *Evlendirme memuru olarak görev yapan sanığın, evlenme iradelerini ortaya koyan şahısları nikah şahitleri olmadan evlenme işlemlerini yaparak, şahitlere*

> *sonradan evlenme defterini imzalatmasında sahtecilik suçunun unsurlarının bulunmadığı ancak eylemin "görevi kötüye kullanmak" suçunu oluşturacağı...*

DEĞERLENDİRME Şekil kurallarına uyulmaması memur için ceza sorumluluğu doğurabilir; evliliğin geçerliliği ise 155. madde gereği bundan etkilenmez.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 134:** Evlenme başvurusunun yapılacağı makam.
- **TMK m. 141:** Tören yeri ve tanıklar.
- **TMK m. 142:** Törenin şekli ve evlenmenin oluşması.
- **TMK m. 143:** Aile cüzdanı ve dinî tören.
- **TMK m. 144:** Evlendirme Yönetmeliği.
- **TMK m. 145:** Mutlak butlan sebepleri.
- **TMK m. 154:** Bekleme süresine uymama.
- **TMK m. 156:** Butlan kararı.
- **5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 22:** Evlendirme memurları.

MADDE

156 D. Butlan kararı
I. Genel olarak

KANUN METNİ

Batıl bir evlilik ancak hâkimin kararıyla sona erer. Mutlak butlan hâlinde bile evlenme, hâkimin kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurur.

MADDE ÖZETİ

Batıl bir evlilik ancak hâkimin kararıyla sona erer; mutlak butlan hâlinde bile evlenme, hâkimin kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurur (m. 156). Butlan kararı kesinleştiği tarihten itibaren ileriye etkilidir.[1] Hâkim, açılmış başka bir davada butlan sebebini tespit etse bile bunu kendiliğinden gözeterek butlana hükmedemez.[2] Yargıtay bu yüzden butlan davası sürerken kadın yararına tedbir nafakasına hükmedilmesi gerektiğini kabul etmiştir.[3]

TEMEL KAVRAMLAR

Butlan kararı	Batıl evliliği ortadan kaldıran hâkim kararı; bozucu yenilik doğuran bir karardır ve kesinleştiği tarihten itibaren ileriye etkilidir.
İleriye etki	Kararın geçmişe yürümemesi; evlilik, karar kesinleşinceye kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurmuş sayılır.
Mutlak butlan	Kamu düzenini ilgilendiren sebeplerle evliliğin batıl olması; dava süreye bağlı değildir (TMK m. 145–147).
Nispi butlan	Yalnız kanunun saydığı kişilerin açabileceği iptal davasıyla evliliğin ortadan kaldırılması (TMK m. 148–153).

1 Yargıtay 8. HD, 25.04.2014, E. 2013/14356, K. 2014/8163.
2 Yargıtay HGK, 02.11.2011, E. 2011/7-695, K. 2011/673.
3 Yargıtay 2. HD, 10.11.2014, E. 2014/14649, K. 2014/22289.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 124 üncü maddesini karşılamaktadır. Madde tek fıkra hâlinde sadeleştirilmek ve daha anlaşılır hâle getirilmek suretiyle yeniden kaleme alınmıştır. Kenar başlığı "butlan kararı" şeklindedir. Zira bu madde hem mutlak butlan, hem de nisbî butlan sebebiyle geçersiz olan evlilikleri içermektedir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 71*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Evlenmenin butlanı, ancak hakimin kararıyle hüküm ifade eder. Evlenme, mutlak bir butlan ile malül olsa bile hakimin kararına kadar sahih bir evlenmenin bütün hükümlerini haizdir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 124 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 124	4721 sayılı Kanun m. 156
Kenar başlık	Umumiyet itibariyle	Genel olarak (Butlan kararı)
Kural	Butlan ancak hâkim kararıyla hüküm ifade eder	Batıl evlilik ancak hâkim kararıyla sona erer
Karara kadar	Sahih bir evlenmenin bütün hükümleri	Geçerli bir evliliğin bütün sonuçları

Değişiklik durumu

Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir değişiklik veya Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Karar kesinleşinceye kadar	Dayanak
Evliliğin varlığı	Evlilik kendiliğinden sona ermez; hâkim kararı gerekir	TMK m. 156
Nafaka	Eşlerin evlilikten doğan yükümlülükleri sürer; tedbir nafakası istenebilir	Yargıtay 2. HD, K. 2014/22289
Boşanma	Butlan sebebi bulunsa da boşanma davası açılabilir ve esastan görülür	Yargıtay 2. HD, K. 2014/21913; Yargıtay 2. HD, K. 2026/4435
Miras	İptal davası açılmadan ölen eşin sağ kalan eşi mirasçıdır; evlenirken iyiniyetli değilse mirasçılığı kaybeder	Yargıtay 8. HD, K. 2014/8163; TMK m. 159

Konu	Karar kesinleşinceye kadar	Dayanak
Birden fazla evlilik	İptal edilmeyen iki evlilikte iki eş de mirasçıdır	Yargıtay 7. HD, K. 2023/11
Dul aylığı	Kesinleşmeye kadar ödenen aylık yersiz sayılmaz	Yargıtay 10. HD, K. 2020/7555
Karardan sonra	Çocuklar ve eşler yönünden 157 ve 158. maddeler uygulanır	TMK m. 157, 158

TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 124. maddesini karşılar. Tek fıkra hâlinde sadeleştirilerek yeniden kaleme alınmış ve kenar başlığı "Butlan kararı" olarak belirlenmiştir, çünkü madde hem mutlak hem nispi butlan sebebiyle geçersiz olan evlilikleri kapsar. 1

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'na göre sakat olan evlenme mutlak ve nispi butlanın her ikisinde de ancak hâkimin kararıyla sona erebilir ve hâkimin kararının ileriye etkili olacağı tartışmasızdır.[4] 2

DİKKAT

Butlan ile yokluk karıştırılmamalıdır. Yargıtay'a göre evlenmenin yokluğu her zaman ileri sürülebilir ve mahkemece açılan herhangi bir davada kendiliğinden dikkate alınır; butlanla sakat evlenmenin ortadan kaldırılması için ise mutlaka bu yönde bir dava açılmış olması gerekir.[5]

II. Karar Kesinleşinceye Kadar Evliliğin Sonuçları

- **Nafaka ve geçici önlemler:** Butlan davasında yetki ve yargılama usulü bakımından boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır (TMK m. 160). Yargıtay, butlan kararı kesinleşinceye kadar eşlerin yükümlülüklerinin devam ettiğini belirterek geliri olmayan kadın yararına tedbir nafakası takdiri gerektiğini kabul etmiştir.[6]
- **Boşanma:** Yargıtay, iradesi sakat olarak evlendiğini düşünen eşin iptal istemeden, evlilikten sonraki olaylara dayanarak boşanma davası açabileceğini kabul etmiştir.[7] Mutlak butlan istemiyle birlikte ikinci kademede boşanma istenmesi de dava hakkının kötüye kullanılması sayılmamıştır.[8]
- **Miras:** Eşlerden biri iptal davası açılmadan önce ölürse sağ kalan eş mirasçı olur.[9] Butlan kararında iyiniyet belirlenmemişse, mirasçılık belgesi davasına

4 Yargıtay HGK, 22.11.2022, E. 2021/670, K. 2022/1571.
5 Yargıtay 2. HD, 21.04.2026, E. 2025/5548, K. 2026/4435.
6 Yargıtay 2. HD, 10.11.2014, E. 2014/14649, K. 2014/22289.
7 Yargıtay 2. HD, 10.04.2014, E. 2013/24653, K. 2014/8606.
8 Yargıtay 2. HD, 12.11.2013, E. 2013/12635, K. 2013/26132.
9 Yargıtay 8. HD, 25.04.2014, E. 2013/14356, K. 2014/8163.

bakan mahkeme sağ kalan eşin evlenirken iyiniyetli olup olmadığını araştırmalıdır.[10]

- **Sosyal güvenlik:** Yargıtay, evliliğin iptaline ilişkin karar kesinleştikten sonra Kurumun geri istediği ölüm aylıkları hesaplanırken 156. maddenin dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir.[11]
- **Ceza hukuku:** Yargıtay, seksen üç yaşındaki bir kişiyle evlenip altın aldırdıktan sonra ortadan kaybolan sanık hakkında, evliliğin hâkim kararına kadar geçerli olduğunu da gözeterek dolandırıcılık suçunun oluşmadığını belirtmiştir.[12] Aynı kararda, resmî olarak evli eşler arasında TCK 167 gereği ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerektiği de belirtilmiştir.

UYGULAMA NOTU

Butlan davası açılmış olsa bile evlilik karar kesinleşinceye kadar sürer. Bu dönemde nafaka gibi geçici önlemler istenebilir. Butlan davası, sebebin ispatlanamaması ihtimaline karşı boşanma talebiyle terditli olarak da açılabilir.[13]

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
02.11.2011 · E. 2011/7-695 · K. 2011/673

Hâkim butlanı kendiliğinden gözetemez; evlenirken iyiniyetli olmayan sağ kalan eş mirasçı olamaz

Mirasbırakan, eşinden anlaşmalı olarak boşandıktan altı gün sonra eski eşinin kızıyla evlendi ve on gün sonra ölmüştür. Mirasbırakanın evlatlığı, kayın hısımlığı nedeniyle açılan mutlak butlan davasında evliliğin iptaline karar verildikten sonra, sağ kalan eşe pay veren mirasçılık belgesinin iptalini istemiştir. Sağ kalan eş, 156. maddeye göre evliliğin hâkim kararına kadar geçerli olduğunu savunmuştur. Sulh hukuk mahkemesi davayı reddetti ve Özel Dairenin bozma kararına karşı direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu, olayların akışına göre sağ kalan eşin evlenirken mirasbırakanın daha önce annesiyle evli olduğunu bilmemesinin düşünülemeyeceğini, iyiniyetli olmayan eşin mirasçı olamayacağını belirterek direnme kararını oy çokluğuyla bozmuştur.

> *Burada hâkim, Borçlar Hukuku işlemlerinin butlanında olduğu gibi açılmış olan başka bir davada evlenmenin butlanını gerektirecek sebeplerin varlığını tespit etse bile, bunları kendiliğinden (re'sen) gözeterek butlana hükmedemez.*

10 Yargıtay 14. HD, 24.12.2020, E. 2020/846, K. 2020/8807.
11 Yargıtay 10. HD, 24.04.2018, E. 2016/5061, K. 2018/3966.
12 Yargıtay 15. CD, 10.06.2014, E. 2014/11378, K. 2014/11593.
13 Yargıtay 2. HD, 12.11.2013, E. 2013/12635, K. 2013/26132.

DEĞERLENDİRME Aynı kararda, eşlerden birinin ölümünden sonra ilgililer tarafından mutlak butlan davası açılmamışsa sağ kalan eşin evlenirken iyiniyetli sayılacağı belirtilmiştir. İyiniyetsizlik açılan davada kanıtlanmalıdır (TMK m. 159).

2 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
25.04.2014 · E. 2013/14356 · K. 2014/8163

Butlan kararı kesinleştiği tarihten itibaren ileriye etkilidir; iyiniyetli sağ kalan eş mirasçıdır

Davacının evliliği, eşinin ölümünden sonra açılan davada mutlak butlan sebebiyle iptal edilmiş; aynı kararda davacının evlenirken iyiniyetli olduğu tespit edilerek evlenmeyle kazandığı kişisel durumun korunmasına hükmedilmişti. Davacı, mirasçılık sıfatının tespitini ve mirasçılık belgesi verilmesini istemiştir. Sulh hukuk mahkemesi davayı reddetmiştir. Daire, butlan kararının kesinleştiği tarih itibarıyla ileriye etkili olduğunu, evliliğin ölümle sona ermesi hâlinde batıl da olsa geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurduğunu belirtmiştir. Butlan davası açılmadan önce eşin öldüğünü ve davacının iyiniyetinin kesinleşmiş kararla belirlendiğini kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Dava açılmış olsa bile evlenme, kararın kesinleşme tarihine kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurur.*

DEĞERLENDİRME Butlan kararı boşanma kararı gibi ileriye etkilidir. İptal davası açılmadan ölen eşin sağ kalan eşi mirasçı olur; bu sıfatı koruması evlenirken iyiniyetli olmasına bağlıdır (TMK m. 159).

3 **YARGITAY 7. HUKUK DAİRESİ**
09.01.2023 · E. 2022/2755 · K. 2023/11

İptal edilmemiş iki evlilikte iki eş de mirasçıdır

Mirasbırakanın 1926 ve 1934 yıllarında iki ayrı evlilik yaptığı ve aralarında boşanma kaydı bulunmadığı anlaşılmıştır. Mirasçılık belgeleri arasındaki çelişkinin giderilerek yeni belge verilmesi istendi. İlk derece mahkemesi, bozmaya uyarak yaptığı yargılamada iki evlilikten de çocuklar bulunduğunu belirterek eşe düşen dörtte bir payı iki eş arasında sekizde birer pay olarak paylaştırmıştır. Daire, iki evliliğin mutlak butlana tabi olsa da mahkeme kararıyla iptal edilmediği sürece geçerli bir evliliğin sonuçlarını doğuracağını belirterek kararı onamıştır.

> *...mutlak butlana tabi bulunsa da mahkeme kararı ile iptal edilmediği sürece geçerli bir evliliğin hüküm ve sonuçlarının doğuracağı açık olduğu gibi...*

DEĞERLENDİRME Kayıtlarda iptal edilmemiş birden fazla evlilik varsa, her eş mirasçı sayılır. Bu kararda eşe düşen pay iki eş arasında eşit bölünmüştür.

4 **YARGITAY 10. HUKUK DAİRESİ**
23.12.2020 · E. 2019/4029 · K. 2020/7555

Butlan kararı kesinleşinceye kadar ödenen dul aylığı yersiz değildir, sonrası için kesilir

Sigortalı, başka bir evliliği sürerken 1997'de davacıyla evlenmiştir. Davacıyla yapılan evliliğin butlanı için 2002'de dava açılmıştır; sigortalı 2005'te öldü ve evliliğin mutlak butlan sebebiyle iptaline ilişkin karar 21.08.2006'da kesinleşmiştir. Kurum, davacıya bağlanan ölüm aylığını keserek ödenen aylıkları geri almıştır. İlk derece mahkemesi ve bölge adliye mahkemesi, davacının iyiniyetli olduğunu belirterek ölüm aylığı bağlanmasına karar vermiştir. Daire, kesinleşmeye kadarki 2006/1–2006/8 dönemi aylıklarının yersiz olmadığını belirtmiştir. Ancak evlilik butlanla sona erdiğinden sonraki dönem için Kurum işleminin yerinde olduğunu, iyiniyet gerekçesiyle evlilik ölümle sona ermiş gibi karar verilemeyeceğini kabul ederek kararı bozmuştur.

> *...butlan kararının, kesinleşmeden ileriye doğru etkili olacağı, diğer bir deyişle, kesinleşmeye kadar geçerli bir evliliğin hüküm ve sonuçlarını doğuracağı belirgindir...*

DEĞERLENDİRME Butlan davası sürerken eş ölse bile dava sonunda verilen butlan kararı kesinleştiği tarihten itibaren sonuç doğurur. Kesinleşmeye kadar ödenen aylık geri istenemez, sonraki dönem için aylık kesilir.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
10.11.2014 · E. 2014/14649 · K. 2014/22289

Butlan davası sürerken eşlerin yükümlülükleri devam eder; tedbir nafakası reddedilemez

Kısıtlanan eşin vasisi evliliğin iptalini istemiştir; diğer eş ayrıca nafaka davası açtı ve davalar birleştirilmiştir. Mahkeme, ortada geçerli bir evlilik bulunmadığı gerekçesiyle kadının tedbir nafakası isteğini reddetmiştir. Daire, önce vasinin dava için vesayet makamından izin alması gerektiğini belirtmiştir. Butlan kararı kesinleşinceye kadar eşlerin evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerinin devam ettiğini, geliri ve malvarlığı bulunmayan kadın yararına uygun miktarda tedbir nafakasına hükmedilmesi gerektiğini belirterek kararı bozmuştur.

> *Dolayısıyla, butlan kararının kesinleşmesine kadar, eşlerin birbirlerine karşı evlilik birliğinden doğan yasal yükümlülükleri devam eder.*

DEĞERLENDİRME Butlan davasında da yetki ve yargılama usulü bakımından boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır (TMK m. 160). "Geçerli evlilik yok" gerekçesiyle nafaka reddedilemez.

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
06.11.2014 · E. 2014/7237 · K. 2014/21913

Evlenirken de akıl hastası olan eşe karşı akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası açılabilir

Koca, karısının akıl hastası olduğunu ileri sürerek akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası açmıştır. Alınan raporda kadının on yıldır şizofreni hastası olduğu ve hastalığın davranış iradesini ortadan kaldırdığı belirtilmiştir. Mahkeme, hastalığın evlenme sırasında da bulunduğunu belirterek davayı reddetmiştir. Daire, evlenmeye engel akıl hastalığı mutlak butlan sebebi olsa da evlenmenin hâkim kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurduğunu belirtmiştir. Hastalığın evlenme sırasında da bulunmasının akıl hastalığına dayalı boşanma davasına engel olmadığını kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Öyleyse davalı kadının evlilik akdinin icrası sırasında da akıl hastası olmasının, Türk Medeni Kanununun 165. maddede yer alan akıl hastalığına dayalı boşanma davası açılmasına engel oluşturmayacağı ortadadır.*

DEĞERLENDİRME Butlan sebebinin bulunması eşi butlan davası açmaya zorlamaz. Evlilik iptal edilmedikçe geçerli olduğundan boşanma yolu da açıktır.

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
21.04.2026 · E. 2025/5548 · K. 2026/4435

Mutlak butlanla batıl evlilikte de boşanma davası görülür; mahkeme butlanı kendiliğinden değerlendiremez

Türk vatandaşı olmayan ve 2012'den beri Türkiye'de yaşayan eşlerden kadın, evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle boşanma davası açmıştır. İlk derece mahkemesi, eşlerden birinin evlenme sırasında evli olmasının mutlak butlan sebebi olduğunu ve Türk hukukunun tanıyabileceği bir evlilik bulunmadığını belirterek davayı usulden reddetmiştir; bölge adliye mahkemesi istinafı reddetmiştir. Daire, mutlak butlanla batıl bir evlenmenin bile hâkim kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurduğunu, butlan için ayrıca dava açılması gerektiğini belirtmiştir. Boşanma davasının esastan incelenmesi için kararı oy çokluğuyla bozmuştur.

> *Mahkemece, evlenmenin mutlak butlanla batıl olup olmadığının kendiliğinden değerlendirilmesi mümkün değildir.*

DEĞERLENDİRME Kararda, Türk vatandaşlığıyla ilgisi olmayan yabancıların boşanma davası için kimliklerini ve evli olduklarını belgelendirmelerinin yeterli olduğu da belirtilmiştir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 145:** Mutlak butlan sebepleri.
- **TMK m. 148:** Nispi butlan sebepleri.
- **TMK m. 155:** Şekil kurallarına uymama.

- **TMK m. 157:** Butlanın çocuklar yönünden sonuçları.
- **TMK m. 158:** Butlanın eşler yönünden sonuçları.
- **TMK m. 159:** Mirasçıların dava hakkı ve iyiniyet.
- **TMK m. 160:** Yetki ve yargılama usulü.
- **TMK m. 165:** Akıl hastalığı sebebiyle boşanma.

MADDE

157

D. Butlan kararı
II. Sonuçları
1. Çocuklar yönünden

KANUN METNİ

(1) Mahkemece butlanına karar verilen bir evlilikten doğan çocuklar, ana ve baba iyiniyetli olmasalar bile evlilik içinde doğmuş sayılırlar.
(2) Çocuklar ile ana ve baba arasındaki ilişkilere boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır.

MADDE ÖZETİ

Mahkemece butlanına karar verilen bir evlilikten doğan çocuklar, ana ve baba iyiniyetli olmasalar bile evlilik içinde doğmuş sayılır (m. 157). Çocuklar ile ana ve baba arasındaki ilişkilere boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır. Yargıtay'a göre mahkeme butlana karar verirken ortak çocukların velayetini ve kişisel ilişkiyi düzenlemek zorundadır; bu konu kamu düzenine ilişkindir.[1] Ortak çocuğun bulunması ise butlan kararına engel değildir.[2]

TEMEL KAVRAMLAR

Evlilik içinde doğmuş sayılma	Çocuğun, evlilik iptal edilse bile hukuken evlilik içinde doğmuş gibi değerlendirilmesi.
Velayet	Ergin olmayan çocuğun bakımı, eğitimi ve temsiline ilişkin ana ve babanın hak ve yükümlülükleri.
Kişisel ilişki	Velayeti kendisine verilmeyen ana veya babanın çocukla görüşme ve ilişki kurma hakkı.
İştirak nafakası	Velayeti kendisine verilmeyen ana veya babanın çocuğun bakım ve eğitim giderlerine katılması (TMK m. 182).

1 Yargıtay 2. HD, 23.06.2021, E. 2021/4162, K. 2021/5235.
2 Yargıtay 2. HD, 28.03.2024, E. 2023/8870, K. 2024/2213.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 125 inci maddesini karşılamaktadır. Madde sade ve daha anlaşılır bir hâle getirilmiştir. Maddede yürürlükteki metinden farklı olarak "fesih" sözcüğü yerine, mutlak butlan ve nisbî butlanı ifade etmek üzere "butlan" sözcüğüne yer verilmiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 71*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Feshine hükmolunan bir evlenmeden doğan çocukların nesebi, baba ve anaları hüsnü niyet sahibi olmasalar bile sahihtir. Çocuklar ile ana ve baba arasındaki haklar ve borçlar, boşanma hükümlerine tabidir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 125 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 125	4721 sayılı Kanun m. 157
Kenar başlık	Çocuklar	Çocuklar yönünden
Çocuğun durumu	Nesebi sahihtir	Evlilik içinde doğmuş sayılır
Ana ve baba ile ilişkiler	Boşanma hükümlerine tabidir	Boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır
Kavram	Fesih	Butlan

Değişiklik durumu

Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir değişiklik veya Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Sonuç	Dayanak
Çocuğun hukuki durumu	Ana ve baba iyiniyetli olmasa bile evlilik içinde doğmuş sayılır	TMK m. 157/1
Velayet ve kişisel ilişki	Butlan kararıyla birlikte düzenlenmelidir; konu kamu düzenine ilişkindir	Yargıtay 2. HD, K. 2021/5235
Çocuk için nafaka	Boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır	TMK m. 157/2, 182; Yargıtay 2. HD, K. 2024/2213
Soybağı	Koca yönünden babalık karinesi işler; çürütülmesi soybağının reddi davasıyla olur	TMK m. 285, 286

Konu	Sonuç	Dayanak
Sonradan değişen durumlar	Hâkim gerekli önlemleri alır	TMK m. 183
Yetki ve usul	Boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır	TMK m. 160; Yargıtay 2. HD, K. 2010/9708

TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 125. maddesini karşılar. 1
Madde sade ve daha anlaşılır hâle getirilmiş; eski metindeki "fesih" sözcüğü yerine, mutlak ve nispi butlanı ifade etmek üzere "butlan" sözcüğüne yer verilmiştir.

Yargıtay bu ilkeyi istikrarlı biçimde uygulamakta ve butlan kararında ortak çocuğun velayeti hakkında hüküm kurulmamasını bozma sebebi saymaktadır.[3] 2

DİKKAT

İyiniyet şartı eşler yönünden önemlidir (TMK m. 158), çocuklar yönünden değil. Ana ve baba evlenirken butlan sebebini bilse bile çocuk evlilik içinde doğmuş sayılır (TMK m. 157/1). Ortak çocuğun bulunması da butlan kararını engellemez. Yargıtay, butlan hâlinde ortak çocuğun mağdur olacağı savunmasına rağmen verilen mutlak butlan kararını onamıştır.[4]

II. Velayet, Kişisel İlişki ve Nafaka

- **Velayet ve kişisel ilişki:** Boşanmada olduğu gibi mahkeme, ana ve babanın haklarını ve çocukla kişisel ilişkilerini düzenler (TMK m. 157/2, 182). Yargıtay, kamu düzenine ilişkin olan velayet konusunda hüküm kurulmadan verilen butlan kararını bozmuştur.[5]
- **Sosyal inceleme:** Onanan 2024 tarihli bir dosyada bölge adliye mahkemesi ilk incelemesinde, sosyal inceleme raporu alınmadan velayet kararı verilmesini ve kişisel ilişkinin değerlendirilmemesini isabetsiz bulmuştu.[6]
- **Nafaka:** Velayeti kendisine verilmeyen ana veya baba çocuğun bakım ve eğitim giderlerine katılır (TMK m. 182). Yargıtay, velayetin anneye bırakıldığı, baba ile kişisel ilişki kurulduğu ve çocuk yararına tedbir nafakasına hükmedildiği butlan kararını onamıştır.[7]

3 Yargıtay 2. HD, 13.05.2010, E. 2009/6395, K. 2010/9708; Yargıtay 2. HD, 12.11.2012, E. 2011/13651, K. 2012/26824; Yargıtay 2. HD, 04.12.2013, E. 2013/10189, K. 2013/28415; Yargıtay 2. HD, 23.10.2014, E. 2014/21618, K. 2014/20697.
4 Yargıtay 2. HD, 28.03.2024, E. 2023/8870, K. 2024/2213.
5 Yargıtay 2. HD, 23.06.2021, E. 2021/4162, K. 2021/5235.
6 Yargıtay 2. HD, 26.09.2024, E. 2024/912, K. 2024/6536.
7 Yargıtay 2. HD, 28.03.2024, E. 2023/8870, K. 2024/2213.

III. Soybağı

3 Batıl evlilik hâkim kararına kadar geçerli olduğundan (TMK m. 156), bu evlilik sırasında veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır (TMK m. 285). Koca, ana veya çocuk babalık karinesini soybağının reddi davasıyla çürütebilir (TMK m. 286). Yargıtay'ın onadığı bir dosyada, çocuk ile koca arasındaki soybağı ayrı bir davada reddedildiği için butlan kararında velayet konusunda karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmiştir.[8]

UYGULAMA NOTU

Butlan davası açılırken veya karşı dava olarak ortak çocuğun velayeti, kişisel ilişki ve iştirak nafakası talepleri de açıkça belirtilmelidir. Çocuğun kocadan olmadığı ileri sürülüyorsa, babalık karinesi butlan davasında değil, soybağının reddi davasında çürütülür (TMK m. 286).

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
23.06.2021 · E. 2021/4162 · K. 2021/5235

Butlan kararında ortak çocuğun velayeti düzenlenmelidir; bu konu kamu düzenine ilişkindir

Cumhuriyet Başsavcılığı, eşler arasında evlenmeye engel olacak derecede hısımlık bulunduğu gerekçesiyle evliliğin mutlak butlanla iptalini istemiştir. Mahkeme, bozmaya uyarak yaptığı yargılamada evliliği 129. ve 145/4. maddeler uyarınca iptal etti, ancak eşlerin ortak çocuğunun velayeti hakkında karar vermemiştir. Daire, kamu düzenine ilişkin olan ve 157/2. madde uyarınca düzenlenmesi gereken velayet konusunda hüküm kurulmamasını doğru bulmamıştır. Kararı bu yönden bozdu, diğer yönlerden onamıştır.

> *"Mahkemece evliliğin butlanına karar verilse dahi, çocukların evlilik içinde doğmuş sayılacağı dikkate alınarak velayet ve kişisel ilişki yönlerinden bir düzenleme yapılmaması doğru bulunmamış ve bozmayı gerektirmiştir (TMK m.157).*

DEĞERLENDİRME Velayet kamu düzenine ilişkin olduğundan, butlan davasını Cumhuriyet savcısı açmış olsa bile mahkeme ortak çocuğun durumunu düzenlemelidir.

8 Yargıtay 2. HD, 26.09.2024, E. 2024/912, K. 2024/6536.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
13.05.2010 · E. 2009/6395 · K. 2010/9708

Butlan davasında yetki bakımından boşanma hükümleri uygulanır; velayet hükmü kurulmalıdır

Mahkeme evliliğin butlanına karar verdi, ancak eşlerin bu evlilikten olan çocuğunun velayeti hakkında hüküm kurmamıştır. Daire, butlan davalarında yetki bakımından boşanmaya ilişkin hükümlerin uygulanacağını ve davalının bu konuda itirazı bulunmadığını belirterek diğer temyiz itirazlarını reddetmiştir. Butlana karar verilse bile çocuğun evlilik içinde doğmuş sayılacağını, velayet ve kişisel ilişki yönlerinden düzenleme yapılmasının yasal zorunluluk olduğunu belirterek kararı bu yönden bozmuştur.

> *Mahkemece evliliğin butlanına karar verilse dahi çocuğun evlilik içinde doğmuş sayılacağı (TMK.md.157) dikkate alınarak velayet ve kişisel ilişki yönlerinden bir düzenleme yapılması yasal bir zorunluluktur.*

DEĞERLENDİRME Aynı ilke sonraki yıllarda da tekrarlanmıştır. Velayet hükmü eksik bırakılan butlan kararları bu yönden bozulmaktadır.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
28.03.2024 · E. 2023/8870 · K. 2024/2213

Ortak çocuk butlana engel değildir; butlan kararında velayet, kişisel ilişki ve nafaka birlikte düzenlenir

Eşlerden birinin yeğeni, 2005'te yapılan evlilikte eşin evlenme tarihinde ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun olduğunu ileri sürerek evliliğin mutlak butlanla iptalini istemiştir. Eşler, ortak çocuklarının bulunduğunu ve butlan hâlinde çocuğun mağdur olacağını da savunmuştur. İlk derece mahkemesi, Adli Tıp Kurumu Birinci Üst Kurulunun raporuna dayanarak evliliği iptal etmiştir. Ortak çocuğun velayetini anneye bıraktı, çocuk ile baba arasında kişisel ilişki kurdu ve çocuk yararına tedbir nafakasına hükmetmiştir. Bölge adliye mahkemesi istinafı reddetmiştir; Daire kararı onamıştır.

> *...ortak çocuğun geçici ve kesin velâyetinin anneye bırakılmasına, çocuk ile baba arasında kişisel ilişki tesisine...*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Yargıtay'ın onadığı ilk derece mahkemesi hükmündendir. Çocuğun korunması butlanı engellemek yoluyla değil, 157. madde uyarınca velayet, kişisel ilişki ve nafaka düzenlemesiyle sağlanır.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
26.09.2024 · E. 2024/912 · K. 2024/6536

Butlanda velayet sosyal inceleme ile düzenlenir; soybağı reddedilen çocuk için velayete yer yoktur

Akıl hastalığı sebebiyle kısıtlanan erkeğin vasisi olan annesi, yazılı izni olmadan yapılan evliliğin iptalini istemiştir; kadın da karşı dava açmıştır. İlk derece mahkeme-

sinin ilk kararı bölge adliye mahkemesince kaldırılmıştır. Bölge adliye mahkemesi, butlana karar verilse bile çocukların evlilik içinde doğmuş sayılacağını, velayet ve kişisel ilişkinin sosyal inceleme raporu alınarak düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Çocuğun erkekten olmadığı iddiası bakımından soybağının reddi davası açılıp açılmadığının araştırılmasını da istemiştir. Sonraki yargılamada soybağı ayrı bir davada reddedildiğinden velayet konusunda karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmiştir. Bölge adliye mahkemesi evliliği 153. madde uyarınca iptal etmiştir; Yargıtay kararı onamıştır.

> *Mahkemece evliliğin butlanına karar verilse dahi çocukların evlilik birliği içinde doğmuş sayılacakları dikkate alınarak ergin olmayan ortak çocuklar yönünden velâyet ve kişisel ilişki yönlerinden bir düzenleme yapılması yasal bir zorunluluk olduğu…*

DEĞERLENDİRME Alıntı, dosyadaki ilk bölge adliye mahkemesi kararının gerekçesindendir. Kayıtlarda ortak görünen çocuğun kocadan olmadığı, butlan davasında değil soybağının reddi davasında belirlenir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 156:** Butlan kararı.
- **TMK m. 158:** Butlanın eşler yönünden sonuçları.
- **TMK m. 160:** Yetki ve yargılama usulü.
- **TMK m. 182:** Boşanmada çocukların durumu.
- **TMK m. 183:** Durumun değişmesi.
- **TMK m. 285:** Babalık karinesi.
- **TMK m. 286:** Soybağının reddi.

MADDE

158

D. Butlan kararı
II. Sonuçları
2. Eşler yönünden

KANUN METNİ

(1) Evlenmenin butlanına karar verilirse, evlenirken iyiniyetli bulunan eş bu evlenme ile kazanmış olduğu kişisel durumunu korur.
(2) Eşler arasındaki mal rejiminin tasfiyesi, tazminat, nafaka ve soyadı hakkında boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır.

MADDE ÖZETİ

Evlenmenin butlanına karar verilirse, evlenirken iyiniyetli bulunan eş bu evlenmeyle kazandığı kişisel durumunu korur; mal rejiminin tasfiyesi, tazminat, nafaka ve soyadı hakkında boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır (m. 158). Yargıtay'a göre iyiniyet, evlenme töreni sırasında butlan sebebini bilmemek veya gerekli özeni gösterdiği hâlde öğrenememektir.[1] Butlan kararıyla yoksulluk nafakası istendiğinde, butlan davalarında kusur araştırılmasa da nafaka için kusur değerlendirmesi yapılır.[2]

TEMEL KAVRAMLAR

Kişisel durum	Evlenmeyle kazanılan hukuki durum; örneğin evlenme yoluyla kazanılan Türk vatandaşlığı (5901 s. K. m. 16/3).
İyiniyet	Evlenirken butlan sebebini bilmemek veya gerekli özeni gösterdiği hâlde öğrenememek.
İyiniyet karinesi	Kanunun iyiniyete sonuç bağladığı durumlarda asıl olanın iyiniyetin varlığı olması (TMK m. 3).
Katılma alacağı	Edinilmiş mallara katılma rejiminde, mal rejimi sona erince eşin diğer eşin artık değerine katılma hakkı (TMK m. 231 vd.).

1 Yargıtay 2. HD, 21.01.2013, E. 2012/27055, K. 2013/1228.
2 Yargıtay 2. HD, 26.09.2024, E. 2024/912, K. 2024/6536.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 126 ncı maddesini karşılamaktadır. Madde de, evlenmenin butlanına karar verilmesi durumunda, evlenirken iyiniyetli bulunan eşin, bu evlenme ile kazanmış olduğu kişisel durumunu koruyacağı öngörülmüştür. Maddenin birinci fıkrasındaki "fakat evlenmeden evvelki aile ismini tekrar alır" cümlesi kaldırılmış, bu cümle ikinci fıkrada "soyadı hakkında boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır" hükmüyle daha isabetli bir düzenlemeye kavuşturulmuştur. Gerçekten de evlenmenin butlanı sonucu kadının önceki aile soyadını alması boşanmada buna ilişkin hükümlerde düzenlenmiştir. Bu nedenle boşanmaya ilişkin hükümlere yollama yapan ikinci fıkradaki hâller arasına soyadının da konulması suretiyle kanun yapma tekniği bakımından daha isabetli davranılmıştır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 71*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Hüsnü niyetle evlenen kadın, feshine hükmedilmiş olsa bile evlenme ile iktisab ettiği vaziyeti muhafaza eder; fakat evlenmeden evvelki aile ismini tekrar alır. Karı koca emvalinin tasfiyesi karı veya koca tarafından talep olunan maddi veya manevi tazminat ve nafaka; boşanmadaki hükümlere tabidir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 126 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 126	4721 sayılı Kanun m. 158
Korunan kişi	İyiniyetle evlenen kadın	Evlenirken iyiniyetli bulunan eş
Soyadı	Kadın evlenmeden önceki aile ismini alır	Boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır
Mal, tazminat, nafaka	Boşanmadaki hükümlere tabidir	Boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır

Değişiklik durumu

Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir değişiklik veya Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Butlan kararı verilirse	Dayanak
İyiniyetli eşin kişisel durumu	Korunur	TMK m. 158/1

Konu	Butlan kararı verilirse	Dayanak
Vatandaşlık	Evlenmeyle Türk vatandaşlığını kazanan yabancı, evlenmede iyiniyetliyse vatandaşlığını korur	5901 s. K. m. 16/3
Mal rejimi	Dava tarihinden geçerli olmak üzere sona erer ve tasfiye edilir	TMK m. 225; Yargıtay 8. HD, K. 2016/6707
Maddi ve manevi tazminat	Boşanmadaki tazminat hükmü uygulanır	TMK m. 174; Yargıtay 2. HD, K. 2024/2665
Yoksulluk nafakası	Boşanmadaki nafaka hükmü uygulanır; kusur değerlendirilir	TMK m. 175; Yargıtay 2. HD, K. 2024/6536
Soyadı	Boşanmadaki soyadı hükmü uygulanır	TMK m. 173

TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 126. maddesini karşılar ve evlenirken iyiniyetli bulunan eşin evlenmeyle kazandığı kişisel durumunu koruyacağını öngörür. Eski metnin birinci fıkrasındaki "fakat evlenmeden evvelki aile ismini tekrar alır" cümlesi kaldırılmış; soyadı, boşanmaya ilişkin hükümlere yollama yapan ikinci fıkraya alınarak daha isabetli bir düzenleme yapılmıştır. 1

DİKKAT

Birinci fıkra yalnız iyiniyetli eşi korur ve iyiniyet evlenme anına göre değerlendirilir. İkinci fıkradaki mal rejimi, tazminat, nafaka ve soyadı sonuçları ise boşanmaya ilişkin hükümlere göre belirlenir; tazminat ve nafakada kusur ve yoksulluk gibi koşullar ayrıca aranır (TMK m. 174, 175). İyiniyetli olmadığı anlaşılan sağ kalan eşin mirasçılığı için ayrıca TMK m. 159 uygulanır.

II. İyiniyetin Değerlendirilmesi

- **Karine:** Kanunun iyiniyete sonuç bağladığı durumlarda asıl olan iyiniyetin varlığıdır (TMK m. 3). Yargıtay, kadının kötüniyetli olduğunun iddia ve ispat edilmediği dosyada nafaka ve tazminat taleplerinin karşı tarafın mali durumu araştırılarak incelenmesi gerektiğini belirtmiştir.[3]
- **Karinenin çürütülmesi:** Yargıtay ilk incelemesinde, eşin doğuştan var olan ağır zekâ geriliğini bilmeden evlenmenin hayatın olağan akışına uygun olmadığını belirterek diğer eşin iyiniyetli olmadığını kabul etmişti.[4] Aynı dosyada karar düzeltme incelemesinde ise hasta eşin karar kesinleşmeden öldüğü ve evliliğin ölümle sona erdiği gerekçesiyle bu bozma kaldırılmıştır.[5]

3 Yargıtay 2. HD, 11.12.2018, E. 2018/1278, K. 2018/14324.
4 Yargıtay 2. HD, 21.01.2013, E. 2012/27055, K. 2013/1228.
5 Yargıtay 2. HD, 06.11.2013, E. 2013/14828, K. 2013/25475.

- **Mutlak butlan davasında da istenebilir:** Yargıtay, davanın 145. maddeye dayandığı gerekçesiyle iyiniyetli eşin kişisel durumunun korunması talebini reddeden kararı bozmuş ve iyiniyetin araştırılmasını istemiştir.[6]

III. Mal Rejimi, Tazminat, Nafaka ve Soyadı

- **Mal rejimi:** Evliliğin iptaline karar verilirse mal rejimi dava tarihinden geçerli olmak üzere sona erer (TMK m. 225). Yargıtay, mutlak butlanla iptal edilen evlilikte mal rejiminin iptal davasının açıldığı tarihte sona erdiğini ve o tarihe kadar edinilmiş mallara katılma rejiminin uygulanacağını belirtmiştir.[7]
- **Tazminat:** Yargıtay, yanılma sebebiyle iptal edilen evlilikte erkek yararına tazminat koşullarının oluştuğunu kabul etmiş, ancak miktarı tarafların durumu ve hakkaniyet ilkesine göre çok bularak kararı bu yönden bozmuştur.[8]
- **Nafaka:** Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla yoksulluk nafakası isteyebilir (TMK m. 175). Yargıtay'ın onadığı bir kararda, evlilik içinde başka bir erkekten çocuk sahibi olduğu anlaşılan kadın tam kusurlu sayılmış ve yoksulluk nafakası talebi reddedilmiştir.[9]
- **Soyadı:** Boşanmada kadın evlenmeden önceki soyadını yeniden alır; menfaati bulunduğu ve bunun kocaya zarar vermeyeceği ispatlanırsa hâkim kocasının soyadını taşımasına izin verir (TMK m. 173). Butlanda da bu hüküm uygulanır (TMK m. 158/2).

> **UYGULAMA NOTU**
>
> İyiniyet iddiası ile nafaka ve tazminat talepleri dava veya cevap dilekçesinde süresinde ileri sürülmelidir. Yargıtay, tahkikat aşamasında ilk kez ileri sürülen yoksulluk nafakası isteğinin incelenemeyeceğini ve bu istek hakkında "karar verilmesine yer olmadığına" hükmedilmesi gerektiğini belirtmiştir.[10]

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
06.11.2013 · E. 2013/14828 · K. 2013/25475

Eş karar kesinleşmeden ölürse evlilik ölümle sona erer; Daire sağ kalan eşin kişisel durumunu koruduğunu kabul etti

Davacı, kardeşinin doğuştan ağır derecede akıl hastası olduğunu ileri sürerek kardeşinin evliliğinin iptalini istemiştir. Mahkeme 2010'da evliliğin 145/3. madde uyarınca

6 Yargıtay 2. HD, 08.06.2017, E. 2016/16604, K. 2017/7142.
7 Yargıtay 8. HD, 13.04.2016, E. 2014/25701, K. 2016/6707.
8 Yargıtay 2. HD, 18.04.2024, E. 2023/9073, K. 2024/2665.
9 Yargıtay 2. HD, 26.09.2024, E. 2024/912, K. 2024/6536.
10 Yargıtay 2. HD, 08.06.2017, E. 2016/16604, K. 2017/7142.

mutlak butlanla iptaline ve iyiniyetli olduğu gerekçesiyle diğer eşin kişisel durumunun korunmasına karar vermiştir. Daire ilk incelemesinde, iyiniyetin evlenme töreni sırasında butlan sebebini bilmemek veya gerekli özene rağmen öğrenememek olduğunu belirtmiştir; diğer eşin ağır zekâ geriliğini bilmeden evlenmesini hayatın olağan akışına aykırı bularak kararı bu yönden bozmuştur.[11] Karar düzeltme incelemesinde ise hasta eşin karar kesinleşmeden önce 2011'de öldüğünü, evliliğin ölümle sona erdiğini belirterek bozma kararını kaldırdı ve hükmü oy çokluğuyla onamıştır.

> *...iyiniyetli olup olmadığına bakılmaksızın mirasçı olacağı ve kişisel durumunu koruyacağının kabulü gerekir...*

DEĞERLENDİRME Daire bu sonuca 743 sayılı Kanun döneminde verilmiş 1994 tarihli bir Hukuk Genel Kurulu kararına dayanarak ulaşmıştır. Hukuk Genel Kurulu'nun 2011 tarihli kararında ise, butlan davası sonucunda evlenirken iyiniyetli olmadığı anlaşılan sağ kalan eşin mirasçılığını kaybedeceği belirtilmiştir (Yargıtay HGK, K. 2011/673; TMK m. 159).

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
08.06.2017 · E. 2016/16604 · K. 2017/7142

Mutlak butlan davasında da iyiniyetli eşin kişisel durumunun korunması istenebilir

Erkek evliliğin mutlak butlanla iptalini istemiştir. Kadın, iyiniyetli olduğunu belirterek 158. madde uyarınca haklarının korunmasını istemiştir. Mahkeme, davanın 145. maddeye dayandığını ve bu davada böyle bir talepte bulunulamayacağını belirterek isteği reddetmiştir. Kadının tahkikat aşamasında ileri sürdüğü yoksulluk nafakası isteğini de reddetmiştir. Daire, kadının iyiniyetli olup olmadığı araştırılarak kişisel durumunun korunması talebi hakkında karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Süresinden sonra ileri sürülen nafaka isteği hakkında ise ret yerine karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmesi gerektiğini belirterek kararı bozmuştur.

> *Mahkemece davalının iyiniyetli olduğuna dair iddası hususunda araştırma yapılarak evlenme ile kazanmış olduğu kişisel durumunun korunması talebi hakkında karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçe ile talebin reddi doğru görülmemiş ve bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME

158. madde mutlak ve nispi butlanın her ikisinde uygulanır. Nafaka gibi talepler ise dilekçeler aşamasında ileri sürülmelidir; sonradan ileri sürülen talep iddianın genişletilmesi sayılır (HMK m. 141).

11 Yargıtay 2. HD, 21.01.2013, E. 2012/27055, K. 2013/1228.

3 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
11.12.2018 · E. 2018/1278 · K. 2018/14324

Kötüniyet ispatlanmadıkça eş iyiniyetli sayılır; nafaka için karşı tarafın mali durumu araştırılır

Evliliğin iptali davasında kadın, iyiniyetli olduğunu belirterek 158. madde uyarınca haklarının korunmasını istemiştir; tedbir, yoksulluk ve iştirak nafakası ile manevi tazminat talep etmiştir. Mahkemenin kararını kadın bu talepler yönünden temyiz etmiştir. Daire, yargılamada kadının kötüniyetli olduğunun iddia ve ispat edilmediğini belirtmiştir. Erkeğin malvarlığı ve bundan gelir elde edip etmediği araştırılarak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken eksik incelemeyle hüküm kurulmasını bozma sebebi saydı.

> *Yapılan yargılama ve toplanan delillerden kadının kötüniyetli olduğu iddia ve ispat edilmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Kötüniyeti ileri süren taraf bunu ispatlamalıdır. İyiniyetli eşin nafaka ve tazminat talepleri, boşanmadaki gibi tarafların ekonomik durumu araştırılarak incelenir.

4 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
26.09.2024 · E. 2024/912 · K. 2024/6536

Butlan kararıyla istenen yoksulluk nafakasında kusur değerlendirmesi yapılır

Vasinin izni olmadan evlenen kısıtlı erkeğin evliliği 153. madde uyarınca iptal edilmiştir. İlk derece mahkemesi kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmetmişti. Bölge adliye mahkemesi, butlan davalarında kusur değerlendirmesi gerekmese de 158. madde gereği nafaka için boşanmaya ilişkin hükümlerin uygulanacağını belirtmiştir. Yoksulluk nafakası istenen bu dosyada kusur değerlendirmesinin zorunlu olduğunu kabul etmiştir. Evlilik içinde başka bir erkekten çocuk sahibi olduğu anlaşılan kadını tam kusurlu sayarak nafaka talebini reddetmiştir. Yargıtay kararı onamıştır.

> *...her ne kadar evliliğin butlanı davalarında kusur değerlendirilmesi yapılması gerekli değil ise de 4721 sayılı Kanun'un 158 inci maddesinde evlenmenin butlanına karar verilmesi durumunda eşler arasındaki mal rejiminin tasfiyesi, tazminat, nafaka ve soyadı hakkında boşanmaya ilişkin hükümlerin uygulanacağı hükmü düzenlendiği...*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Yargıtay'ın onadığı bölge adliye mahkemesi gerekçesindendir. Butlan sebebinin varlığı için kusur aranmaz; nafaka ve tazminat taleplerinde ise boşanmadaki kusur koşulları uygulanır.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
18.04.2024 · E. 2023/9073 · K. 2024/2665

Butlanda tazminat boşanma hükümlerine göre belirlenir; miktar hakkaniyete uygun olmalıdır

Erkek, evlenmeden önce kadının kendisinden hamile olduğuna inanarak evlendiğini, DNA testiyle çocuğun kendisinden olmadığını öğrendiğini ileri sürerek evliliğin iptalini istemiştir. Yargıtay'ın önceki bozma kararına uyan ilk derece mahkemesi, kadının önemli bir niteliğinde yanılarak evlenildiğini kabul ederek evliliği iptal etti ve erkek yararına maddi ve manevi tazminata hükmetmiştir. Daire, iptal kararına ve tazminatın varlığına yönelik itirazları reddetmiştir. Ancak tarafların ekonomik ve sosyal durumları, kusur dereceleri ve hakkaniyet ilkesi gözetildiğinde tazminat miktarlarını çok bularak kararı bu yönden bozmuştur.

> *...davacı erkek yararına takdir edilen maddî ve manevî tazminat çoktur...*

DEĞERLENDİRME Kararın dayandığı hükümler arasında boşanmada tazminata ilişkin 174. madde ile Türk Borçlar Kanunu'nun 50 ve 51. maddeleri de sayılmıştır. Butlanda tazminat, boşanmadaki ölçütlerle belirlenir.

6 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
13.04.2016 · E. 2014/25701 · K. 2016/6707

Butlanla sona eren evlilikte mal rejimi iptal davasının açıldığı tarihte sona erer

Eşler 2004'te evlenmiş, evlilik 2008'de açılan davada mutlak butlan sebebiyle iptal edilmişti. Davacı eş, evlilik içinde diğer eş adına alınan taşınmaz için mal rejiminden doğan alacak istemiştir. Mahkeme katkı payı alacağının ispatlanamadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Daire, isteğin artık değere katılma alacağı olarak nitelendirilmesi gerektiğini, mal rejiminin iptal davasının açıldığı tarihte sona erdiğini ve o tarihe kadar edinilmiş mallara katılma rejiminin geçerli olduğunu belirtmiştir. Taşınmazın, diğer eşin babası tarafından bağışlandığı kabul edilen yarısı dışındaki, çalışma geliriyle edinilen yarısı üzerinde katılma alacağı bulunduğunu kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Mal rejimi evliliğin iptali davasının açıldığı tarih itibarıyla sona ermiştir(TMK 225/son).*

DEĞERLENDİRME Butlan kararı mal rejimi bakımından boşanma gibi sonuç doğurur. Bağışla edinilen mallar kişisel mal, çalışma karşılığı edinilenler edinilmiş mal sayılır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 156:** Butlan kararı.
- **TMK m. 157:** Butlanın çocuklar yönünden sonuçları.
- **TMK m. 159:** Mirasçıların dava hakkı ve iyiniyet.

- **TMK m. 173:** Boşanmada kadının kişisel durumu ve soyadı.
- **TMK m. 174:** Maddi ve manevi tazminat.
- **TMK m. 175:** Yoksulluk nafakası.
- **TMK m. 225:** Mal rejiminin sona ermesi.
- **5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu m. 16/3:** Butlanda iyiniyetli eşin vatandaşlığı.

MADDE

159 E. Mirasçıların dava hakkı

KANUN METNİ

Evlenmenin butlanını dava etme hakkı mirasçılara geçmez. Ancak, mirasçılar açılmış olan davayı sürdürebilirler. Dava sonucunda evlenme sırasında iyiniyetli olmadığı anlaşılan sağ kalan eş, yasal mirasçı olamayacağı gibi, daha önce yapılmış olan ölüme bağlı tasarruflarla kendisine sağlanan hakları da kaybeder.

MADDE ÖZETİ

Evlenmenin butlanını dava etme hakkı mirasçılara geçmez; mirasçılar ancak açılmış olan davayı sürdürebilir (m. 159). Dava sonucunda evlenme sırasında iyiniyetli olmadığı anlaşılan sağ kalan eş yasal mirasçı olamaz ve ölüme bağlı tasarruflarla sağlanan hakları da kaybeder. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'na göre dava hakkının mirasçılara geçmeyeceği kuralı mutlak butlanda uygulanmaz; mirasçılar ilgili sıfatıyla kendi dava haklarına dayanarak dava açabilir.[1] Nispi butlan sebebiyle dava hakkı ise yalnız eşlere aittir.[2]

TEMEL KAVRAMLAR

Mirasçıların kendi dava hakkı	Mutlak butlanda mirasçıların, ölen eşin hakkına değil ilgili sıfatıyla kendi haklarına dayanarak dava açabilmesi (TMK m. 146, 147).
Davanın sürdürülmesi	Eşin açtığı butlan davasına, eşin ölümünden sonra mirasçılarının devam etmesi.
Sağ kalan eş	Ölen eşin, butlanı ileri sürülen evlilikteki eşi.
Ölüme bağlı tasarruf	Vasiyetname veya miras sözleşmesi gibi, ölümden sonra hüküm doğuran tasarruflar.

1 Yargıtay HGK, 02.11.2011, E. 2011/7-695, K. 2011/673.
2 Yargıtay 2. HD, 18.04.2024, E. 2023/9119, K. 2024/2638.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 127 nci maddesini karşılamaktadır. Madde sadeleştirilmek suretiyle yeniden kaleme alınmıştır. Maddede, yürürlükteki metinde yer alan "fesih" sözcüğü yerine, mutlak butlan ve nisbî butlan hâllerini kapsamak üzere "butlan" sözcüğüne yer verilmiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 71*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Evlenmedeki fesih davası mirasçılara intikal etmez. Ancak ikame edilmiş davaya mirasçılar devam edebilirler.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 127 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 127	4721 sayılı Kanun m. 159
Dava hakkı	Mirasçılara geçmez	Mirasçılara geçmez
Açılmış dava	Mirasçılar devam edebilir	Mirasçılar sürdürebilir
Sağ kalan eşin iyiniyeti	Düzenleme yok	İyiniyetli olmadığı anlaşılan sağ kalan eş mirasçı olamaz ve ölüme bağlı tasarruflarla sağlanan hakları kaybeder

Değişiklik durumu

Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir değişiklik veya Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Durum	Sonuç	Dayanak
Nispi butlan; eş dava açmadan öldü	Dava hakkı mirasçılara geçmez	Yargıtay 2. HD, K. 2024/2638
Nispi butlan; eş dava açtıktan sonra öldü	Mirasçılar davayı sürdürebilir; dava sağ kalan eşin iyiniyetli olmadığının tespiti davası sayılır	Yargıtay HGK, K. 2011/673
Mutlak butlan; eş öldü	Mirasçılar ilgili sıfatıyla kendi haklarına dayanarak dava açabilir	TMK m. 146, 147; Yargıtay HGK, K. 2011/673
Evlilik ölümle sona ermiş	Butlanın karar altına alınması istenir	Yargıtay 2. HD, K. 2024/3219
Sağ kalan eş evlenirken iyiniyetli değil	Yasal mirasçı olamaz; ölüme bağlı tasarruflarla sağlanan hakları kaybeder	TMK m. 159

Durum	Sonuç	Dayanak
Ölümden sonra butlan davası açılmamış	Sağ kalan eş iyiniyetli sayılır	Yargıtay HGK, K. 2011/673
Kayıttaki evlilik yok hükmünde	Mirasçılık doğmaz	Yargıtay 8. HD, K. 2013/18670

TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 127. maddesini karşılar; sadeleştirilerek yeniden kaleme alınmış ve "fesih" sözcüğü yerine mutlak ve nispi butlanı kapsayan "butlan" sözcüğüne yer verilmiştir. Eski Kanun'da bulunmayan, sağ kalan eşin iyiniyetine ilişkin son cümle Hükümet tasarısında yer alıyordu ve Adalet Komisyonunca aynen kabul edildi (TBMM S. Sayısı: 723, s. 399). Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'na göre bu cümleyle, butlan kararı kesinleşmeden eşlerden biri ölürse sağ kalan eşin iyiniyetine bakılmaksızın mirasçı olacağı yönündeki eski dönem tartışmalarına son verilmiştir.[3] 1

DİKKAT

Yargıtay kararları arasında farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. 7. Hukuk Dairesi, ölüm 4721 sayılı Kanun döneminde gerçekleşmişse 743 sayılı Kanun dönemine ait 1994 tarihli Hukuk Genel Kurulu kararına dayanılamayacağını belirterek iyiniyetli olmayan eşi mirasçı saymamıştır.[4] 2. Hukuk Dairesi ise 2013'te verdiği bir karar düzeltme kararında aynı 1994 tarihli karara dayanarak, eş karar kesinleşmeden öldüğü için sağ kalan eşin iyiniyetine bakılmaksızın mirasçı olacağını kabul etmiştir.[5]

II. İyiniyetin Değerlendirilmesi

- **Evlenme anı esas alınır:** Yargıtay'a göre evlenme sırasında iyiniyetin varlığı yeterlidir; evlilik kurulduktan sonraki olaylar iyiniyet değerlendirmesinde değil, ancak boşanma davasında önem taşır.[6]
- **İspat yükü:** Aynı karara göre sağ kalan eşin iyiniyetli olması asıldır; kötüniyeti, mutlak butlan davasını açan ilgililer ispatlamalıdır (TMK m. 3).
- **Hayatın olağan akışı:** Yargıtay, on beş yıldır evinin temizliğini yapan kişiyle mirasbırakanın ayırt etme gücünü yitirdiği dönemde yapılan evlilikte sağ kalan eşin iyiniyetli olmadığını kabul eden kararı onamıştır.[7]

3 Yargıtay HGK, 02.11.2011, E. 2011/7-695, K. 2011/673.
4 Yargıtay 7. HD, 17.10.2012, E. 2012/4874, K. 2012/7155.
5 Yargıtay 2. HD, 06.11.2013, E. 2013/14828, K. 2013/25475.
6 Yargıtay 2. HD, 07.05.2024, E. 2023/7502, K. 2024/3219.
7 Yargıtay 2. HD, 28.09.2023, E. 2023/6580, K. 2023/4294.

- **Kesinleşmiş tespit:** Aile mahkemesinin butlan kararında sağ kalan eşin iyiniyetli olmadığı kesinleşmişse, mirasçılık belgesi davasında bu eş mirasçı sayılmaz.[8]

III. Mirasçılık Belgesi Davasıyla İlişkisi

- **Butlan davası beklenir:** Yargıtay, sağ kalan eşin mirasçılığı tartışılan mirasçılık belgesi davasında, diğer mirasçıların açtığı mutlak butlan davasının sonucunun beklenmesi gerektiğini belirtmiştir.[9]
- **İyiniyet belirlenmemişse:** Butlan kararında iyiniyet belirlenmemişse mirasçılık belgesi davasına bakan mahkeme sağ kalan eşin iyiniyetini araştırmalıdır.[10]
- **Butlan davası yoksa:** Yargıtay, butlan davası açılmadan yalnız mirasçılık belgesi davasında evliliğin geçersizliği ileri sürülen dosyada, evli olarak ölen mirasbırakanın eşini mirasçı kabul eden kararı onamıştır.[11]

UYGULAMA NOTU

Mirasçılar evliliğin geçersiz olduğunu düşünüyorsa ayrı bir mutlak butlan davası açmalı ve sağ kalan eşin evlenirken iyiniyetli olmadığının tespitini de açıkça istemelidir. İyiniyetsizlik evlenme anına ilişkin somut delillerle kanıtlanmalıdır.[12]

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
02.11.2011 · E. 2011/7-695 · K. 2011/673

Mirasçılar mutlak butlanı kendi haklarıyla dava edebilir; iyiniyetli olmadığı anlaşılan sağ kalan eş mirasçı olamaz

Mirasbırakan, eşinden anlaşmalı olarak boşandıktan altı gün sonra eski eşinin kızıyla evlendi ve on gün sonra ölmüştür. Mirasbırakanın evlatlığı, ölümden sonra açtığı mutlak butlan davasında evliliğin iptalini sağladı ve sağ kalan eşe pay veren mirasçılık belgesinin iptalini istemiştir. Sulh hukuk mahkemesi davayı reddetti ve Özel Dairenin bozma kararına karşı direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu, mutlak butlanda mirasçıların ölen eşin değil kendi dava haklarına dayandığını ve 159. madde ile eski dönemdeki tartışmaların sona erdirildiğini belirtmiştir. Sağ kalan eşin evlenirken iyiniyetli olmadığını kabul ederek direnme kararını oy çokluğuyla bozmuştur.

8 Yargıtay 7. HD, 17.11.2011, E. 2011/4602, K. 2011/6916.
9 Yargıtay 7. HD, 17.10.2012, E. 2012/4537, K. 2012/7156.
10 Yargıtay 14. HD, 24.12.2020, E. 2020/846, K. 2020/8807.
11 Yargıtay 7. HD, 12.12.2025, E. 2025/1561, K. 2025/5369.
12 Yargıtay 2. HD, 07.05.2024, E. 2023/7502, K. 2024/3219.

> *Bu açık düzenleme karşısında artık, butlan davası devam ettiği sırada eşlerden birinin ölmesi üzerine onun mirasçıları tarafından devam ettirilen dava sonunda sağ kalan eşin iyi niyetli olmadığı anlaşılırsa, onun mirasçı olmayacağı hükme bağlanmıştır.*

DEĞERLENDİRME Aynı kararda, ölümden sonra ilgililer tarafından mutlak butlan davası açılmamışsa sağ kalan eşin evlenirken iyiniyetli sayılacağı belirtilmiştir. Eş nispi butlan davasını açtıktan sonra ölmüşse, mirasçıların sürdürdüğü dava sağ kalan eşin iyiniyetli olmadığının tespiti davası sayılır.

2 **YARGITAY 7. HUKUK DAİRESİ**
17.10.2012 · E. 2012/4874 · K. 2012/7155

Ölüm 4721 sayılı Kanun döneminde ise 159. madde uygulanır; iyiniyetli olmayan sağ kalan eş mirasçı olamaz

Mirasbırakanın ölümünden sonra diğer mirasçılardan birinin açtığı davada evlilik, evlenme tarihinde alzheimer hastası olan mirasbırakanın fiil ehliyetine sahip olmadığı gerekçesiyle mutlak butlan sebebiyle iptal edilmiştir. Aynı mirasçı, sağ kalan eşe pay veren mirasçılık belgesinin iptalini istemiştir. Mahkeme, Dairenin 1994 tarihli Hukuk Genel Kurulu kararına dayanan önceki bozma kararına uyarak davayı reddetmiştir. Daire, önceki bozma kararının maddi yanılgıya dayandığını, 1994 tarihli kararın 743 sayılı Kanun dönemine ait olduğunu ve 2005'teki ölüm tarihinde yürürlükte olan 4721 sayılı Kanun'a göre karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Sağ kalan eşin iyiniyetli olmadığını kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Muris ile evlenmeden önce murisin yanında 5 yıl boyunca yatılı yardımcısı olarak çalışan davalının, evlilik tarihinde 91 yaşında olan murisin alzheimer hastası olduğunu bilmemesi hayatın olağan akışına aykırı olup, iyiniyetli olmadığının kabulü gerekir.*

DEĞERLENDİRME Uygulanacak kanun ölüm tarihine göre belirlenir. 4721 sayılı Kanun döneminde, butlan davası sonucunda iyiniyetli olmadığı anlaşılan sağ kalan eş mirasçı olamaz.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
07.05.2024 · E. 2023/7502 · K. 2024/3219

Ölümle sona eren evlilikte butlan karar altına alınır; sağ kalan eşin kötüniyetini davacılar ispatlamalıdır

Mirasçılar, mirasbırakanın 2006'da yaptığı evlilik sırasında akıl sağlığının yerinde olmadığını ileri sürerek evliliğin mutlak butlanla iptalini ve sağ kalan eşin evlenirken iyiniyetli olmadığının tespitini istemiştir. Sağ kalan eş de sonradan öldüğünden dava onun mirasçılarına karşı görülmüştür. İlk derece mahkemesi evliliği iptal etti, iyiniyetsizliğin tespiti isteğini reddetmiştir. Bölge adliye mahkemesi ise sağ kalan eşin iyiniyetli olmadığını tespit etmiştir. Daire, evlilik ölümle sona erdiği için iptal yerine butlanın karar altına alınması gerektiğini belirtmiştir. Evlilik kurulduktan sonraki

olaylara ilişkin tanık beyanlarının iyiniyetsizliği ispata yetmediğini kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Diğer anlatımla sağ kalan eşin iyi niyetli olması asıldır. Aksini iddia eden iddiasını (sağ kalan eşin kötü niyetli olduğu iddiasını) kanıtlamakla yükümlüdür.*

DEĞERLENDİRME İyiniyet evlenme anına göre değerlendirilir. Evlilik süresince yaşananlar kötüniyeti göstermez; bunlar ancak boşanma davasında önem taşır.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
28.09.2023 · E. 2023/6580 · K. 2023/4294

Mirasbırakanın ayırt etme gücünü yitirdiği dönemde yapılan evlilikte sağ kalan eş iyiniyetli sayılmadı

Ölen erkeğin oğlu, babasının kanser hastalığının beynine yayılması nedeniyle bilincini kaybettiği dönemde evlendiğini ileri sürerek evliliğin mutlak butlanla iptalini istemiştir. Mirasbırakan evlilikten on gün sonra ölmüştü. İlk derece mahkemesi, sağlık raporlarına dayanarak evlilik tarihinde sürekli ayırt etme gücü yokluğu bulunduğunu kabul etmiştir; evliliği iptal etti ve sağ kalan eşin iyiniyetli olmadığını tespit etmiştir. Bölge adliye mahkemesi, sağ kalan kadının yaklaşık on beş yıldır mirasbırakanın temizlik işlerini yaptığını, uzun süre yapılmayan evliliğin ehliyetin kaybedildiği dönemde gerçekleştiğini belirterek istinafı reddetmiştir. Daire kararı onamıştır.

> *15 yıldır yapılmayan evliliğin müteveffanın ehliyetini kaybettiği zamanda 07.04.2014 tarihinde gerçekleştiği, buna göre davalının iyiniyetli olmadığına ilişkin Mahkemenin kabulünde de bir yanlışlık görülmediği…*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Yargıtay'ın onadığı bölge adliye mahkemesi gerekçesindendir. Evlenmenin zamanlaması ve taraflar arasındaki ilişkinin geçmişi, iyiniyet karinesini çürütecek nitelikte olabilir.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
06.11.2013 · E. 2013/14828 · K. 2013/25475

Farklı yaklaşım: eş karar kesinleşmeden ölünce sağ kalan eş iyiniyetine bakılmaksızın mirasçı sayıldı

Davacı, kardeşinin doğuştan ağır derecede akıl hastası olduğunu ileri sürerek kardeşinin evliliğinin iptalini istemiştir. Mahkeme 2010'da evliliği 145/3. madde uyarınca iptal etti ve diğer eşin kişisel durumunun korunmasına karar vermiştir. Daire ilk incelemesinde diğer eşin iyiniyetli olmadığını kabul ederek kararı bu yönden bozmuştu. Karar düzeltme incelemesinde ise hasta eşin karar kesinleşmeden önce 2011'de öldüğünü, evliliğin ölümle sona erdiğini belirterek bozma kararını kaldırdı ve hükmü oy çokluğuyla onamıştır. Aynı sağ kalan eşin mirasçı gösterilmesi gerektiği daha sonra mirasçılık belgesi davasında da kabul edilmiştir.[13]

13 Yargıtay 14. HD, 27.03.2017, E. 2016/17571, K. 2017/2384.

> *...iyiniyetli olup olmadığına bakılmaksızın mirasçı olacağı ve kişisel durumunu koruyacağının kabulü gerekir...*

DEĞERLENDİRME Daire bu sonuca 743 sayılı Kanun döneminde verilmiş 1994 tarihli bir Hukuk Genel Kurulu kararına dayanarak ulaşmıştır. Hukuk Genel Kurulu'nun 2011 tarihli kararı ise bu yaklaşımın 159. maddeyle terk edildiğini belirtmektedir.

6 **YARGITAY 7. HUKUK DAİRESİ**
12.12.2025 · E. 2025/1561 · K. 2025/5369

Butlan kararı olmadıkça evli olarak ölen kişinin eşi mirasçıdır

Mirasbırakan evlendikten elli altı gün sonra öldü ve sulh hukuk mahkemesinin verdiği mirasçılık belgesinde eşi mirasçı olarak gösterilmemiştir. Eş, belgenin iptalini ve yeni belge verilmesini istemiştir. İlk derece mahkemesi, sağ kalan eşin mirasçı olduğunu belirterek davayı kabul etmiştir. Diğer mirasçılar, evliliğin geçersiz olduğunu ve mirasbırakanın sağlık durumunun araştırılması gerektiğini ileri sürmüştür. Bölge adliye mahkemesi, ölümden önce açılmış bir butlan davası bulunmadığını belirterek istinafı reddetmiştir. Daire kararı onamıştır.

> *...murisin ölümünden önce açılmış evliliğin butlanı davası bulunmadığından, Türk Medeni Kanunu'nun 158. maddesinin irdelenmesine yer olmadığı...*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Yargıtay'ın onadığı bölge adliye mahkemesi gerekçesindendir. Evlilik butlan kararıyla ortadan kaldırılmadıkça geçerlidir (TMK m. 156); geçersizlik iddiası mirasçılık belgesi davasında değil, butlan davasında ileri sürülmelidir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 146:** Mutlak butlan davasını açma görevi ve hakkı.
- **TMK m. 147:** Sona ermiş evlilikte mutlak butlan.
- **TMK m. 148:** Nispi butlan sebepleri.
- **TMK m. 156:** Butlan kararı.
- **TMK m. 158:** Butlanın eşler yönünden sonuçları.
- **TMK m. 160:** Yetki ve yargılama usulü.
- **TMK m. 499:** Sağ kalan eşin mirasçılığı.

MADDE

160 F. Yetki ve yargılama usulü

KANUN METNİ

Evlenmenin butlanı davasında, yetki ve yargılama usulü bakımından boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır.

MADDE ÖZETİ

Evlenmenin butlanı davasında yetki ve yargılama usulü bakımından boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır (m. 160). Yetkili mahkeme eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesidir (TMK m. 168). Yargıtay'a göre bu yetki kesin değildir; mahkeme kendiliğinden yetkisizlik kararı veremez.[1] Butlan sebebi yemin ve ikrar dışındaki delillerle ispatlanmalıdır.[2]

TEMEL KAVRAMLAR

Yetki	Davanın hangi yer mahkemesinde görüleceği.
Kesin yetki	Tarafların anlaşmasıyla değiştirilemeyen ve mahkemenin kendiliğinden gözettiği yetki; butlan davasındaki yetki kesin değildir.
İlk itiraz	Kesin olmayan yetki itirazı gibi, cevap dilekçesinde ileri sürülmesi zorunlu olan itiraz (HMK m. 116, 117).
Vicdani kanaat	Hâkimin davanın dayandığı olguların varlığına vicdanen kanaat getirmesi (TMK m. 184).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

Yürürlükteki Kanunun 128 inci maddesini karşılamaktadır. Madde sadeleştirilmek ve diğer maddelerde olduğu gibi "fesih" yerine mutlak butlan ve nisbî butlan hâllerini kapsamak üzere "iptal" sözcüğü kullanılmak suretiyle yeniden kaleme alınmıştır.

1 Yargıtay 2. HD, 17.04.2013, E. 2012/18793, K. 2013/10778.
2 Yargıtay 2. HD, 04.03.2013, E. 2012/4165, K. 2013/5478.

Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 71

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Evliliğin feshi davasında salahiyet ve usulü muhakeme boşanmadaki hükümlere tabidir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 128 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 128	4721 sayılı Kanun m. 160
Kenar başlık	Salahiyet ve usulü muhakeme	Yetki ve yargılama usulü
Dava	Evliliğin feshi davası	Evlenmenin butlanı davası
Uygulanacak hükümler	Boşanmadaki hükümler	Boşanmaya ilişkin hükümler

Değişiklik durumu

Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir değişiklik veya Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Butlan davasında	Dayanak
Görevli mahkeme	Aile mahkemesi	4787 s. K. m. 4
Yetkili mahkeme	Eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önce son altı aydır birlikte oturulan yer	TMK m. 168
Yetkinin niteliği	Kesin değildir; mahkeme kendiliğinden yetkisizlik kararı veremez	Yargıtay 2. HD, K. 2013/10778
Yetki itirazı	Cevap dilekçesinde ileri sürülmelidir	HMK m. 116, 117; Yargıtay 2. HD, K. 2012/1086
İspat	Vicdani kanaat aranır; yemin önerilemez; ikrar hâkimi bağlamaz; deliller serbestçe takdir edilir	TMK m. 184; Yargıtay 2. HD, K. 2013/5478
Geçici önlemler	Hâkim davanın devamı süresince gerekli önlemleri kendiliğinden alır	TMK m. 169; Yargıtay 2. HD, K. 2014/22289
Feragat	Hüküm kesinleşinceye kadar mümkündür	HMK m. 307, 310; Yargıtay 2. HD, K. 2024/1154
Duruşmanın gizliliği	Taraflardan birinin istemiyle gizli yapılabilir	TMK m. 184/6

TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 128. maddesini karşılar. [1] Madde sadeleştirilmiş ve diğer maddelerde olduğu gibi "fesih" yerine, mutlak ve

nispi butlan hâllerini kapsamak üzere "iptal" sözcüğü kullanılarak yeniden kaleme alınmıştır.

DİKKAT

Cumhuriyet savcısının açtığı mutlak butlan davalarında da yetki kesin değildir.[3] Yargıtay, karşı oy bulunan bir kararında savcının duruşmalara katılmasının zorunlu olduğunu ve kamu adına açılan dava dosyasının işlemden kaldırılamayacağını belirtmiştir.[4]

II. Yetki

- **Yetkili mahkeme:** Boşanma davalarında yetkili mahkeme, eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesidir (TMK m. 168). Yargıtay, butlan davasında da bu kuralın uygulanacağını belirtmiştir.[5]
- **Kesin yetki değildir:** Yargıtay'a göre 168. maddedeki kural kamu düzenine ilişkin kesin yetki kuralı değildir ve ancak ilk itiraz olarak ileri sürüldüğünde incelenebilir.[6]
- **İtiraz süresi:** Yetki itirazı cevap dilekçesinde ileri sürülmelidir; aksi hâlde dinlenemez (HMK m. 117). Cevap süresi dava dilekçesinin tebliğinden itibaren iki haftadır (HMK m. 127). Yargıtay, süresinden sonra yapılan yetki itirazı üzerine verilen yetkisizlik kararını bozmuştur.[7]

III. İspat ve Yargılama

- **Boşanma usulü:** Hâkim olguların varlığına vicdanen kanaat getirmedikçe onları ispatlanmış sayamaz; taraflara yemin öneremez; tarafların ikrarı hâkimi bağlamaz ve hâkim kanıtları serbestçe takdir eder (TMK m. 184).
- **Delil türleri:** Yargıtay, butlan davasının yemin ve ikrar dışındaki delillerle ispatlanması gerektiğini, butlan sebebinin niteliğine göre nüfus kayıtları, tanık ve resmî sağlık kurulu raporu gibi delillere dayanılması gerektiğini belirtmiştir.[8]
- **Davayı kabul bağlamaz:** Yargıtay, butlan davalarında tarafların ikrarının ve davalının davayı kabul açıklamasının tek başına sonuç doğurmayacağını ve bu kuralın yokluk davalarında da geçerli olduğunu kabul etmiştir.[9]

3 Yargıtay 2. HD, 17.04.2013, E. 2012/18793, K. 2013/10778.
4 Yargıtay 2. HD, 28.03.2013, E. 2012/8443, K. 2013/8515.
5 Yargıtay 2. HD, 07.05.2012, E. 2011/4072, K. 2012/12182.
6 Yargıtay 2. HD, 21.02.2012, E. 2011/8980, K. 2012/3345.
7 Yargıtay 2. HD, 24.01.2012, E. 2010/14623, K. 2012/1086.
8 Yargıtay 2. HD, 04.03.2013, E. 2012/4165, K. 2013/5478.
9 Yargıtay 2. HD, 15.12.2014, E. 2014/17966, K. 2014/25724.

- **Geçici önlemler:** Dava açılınca hâkim, eşlerin barınması, geçimi ve çocukların korunması gibi geçici önlemleri kendiliğinden alır (TMK m. 169). Yargıtay, butlan davası sürerken kadın yararına tedbir nafakası takdir edilmesi gerektiğini kabul etmiştir.[10]

UYGULAMA NOTU

Davalı, yetkiye itiraz edecekse bunu cevap dilekçesinde yapmalıdır (HMK m. 117). Butlan sebebi, niteliğine göre nüfus kaydı, resmî sağlık kurulu raporu ve tanık gibi yemin ve ikrar dışındaki delillerle ispatlanmalıdır; karşı tarafın iddiayı kabul etmesi tek başına yeterli değildir (TMK m. 184).

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.04.2013 · E. 2012/18793 · K. 2013/10778

Butlan davasında yetki kesin değildir; mahkeme kendiliğinden yetkisizlik kararı veremez

Cumhuriyet savcısı, eşler arasında evlenmeye engel olacak derecede hısımlık bulunduğu gerekçesiyle evliliğin iptalini istemiştir. Mahkeme kendiliğinden yetkisizlik kararı verdi ve karar davalılarca temyiz edilmiştir. Daire, butlan davasında yetki ve yargılama usulü bakımından boşanmaya ilişkin hükümlerin uygulandığını, bu nedenle evliliğin iptali davalarında yetkinin kesin olmadığını belirterek kararı bozmuştur.

> *Bu husus gözetilmeksizin mahkemece re'sen yetkisizlik kararı verilmesi usul ve yasaya aykırı olup, hükmün bozulmasına karar vermek gerekmiştir.*

DEĞERLENDİRME Yetki kesin olmadığından mahkeme yetkisizliği ancak süresinde yapılmış bir itiraz üzerine inceleyebilir. Davayı savcının açmış olması bu sonucu değiştirmez.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
24.01.2012 · E. 2010/14623 · K. 2012/1086

Süresinden sonra ileri sürülen yetki itirazı dinlenmez

Cumhuriyet savcısının hısımlık sebebiyle açtığı mutlak butlan davasında davalılardan biri, dava dilekçesinin tebliğinden sonra on günlük cevap süresi geçtikten sonra yetki itirazında bulunmuştur. Mahkeme yetkisizlik kararı vermiştir. Daire, yetki itirazının ilk itirazlardan olduğunu ve cevap süresi içinde ileri sürülmesi gerektiğini belirtmiştir. Süresinde yapılmayan itirazın reddiyle işin esasının incelenmesi gerektiğini belirterek kararı oy çokluğuyla bozmuştur.

10 Yargıtay 2. HD, 10.11.2014, E. 2014/14649, K. 2014/22289.

> *Bu süre geçtikten sonra ileri sürülen yetki itirazı dinlenmez.*

DEĞERLENDİRME Karar, on günlük cevap süresi öngören eski usul kanunu dönemine aittir. Bugün cevap süresi iki haftadır ve ilk itirazlar cevap dilekçesinde ileri sürülmelidir (HMK m. 117, 127).

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
04.03.2013 · E. 2012/4165 · K. 2013/5478

Butlan davası yemin ve ikrar dışındaki delillerle ispatlanır; yalnız tanık beyanıyla yetinilemez

Cumhuriyet savcısı, nüfus kayıtlarına göre dayı ve yeğen olan eşlerin 1981'de yaptığı evliliğin mutlak butlanla iptalini istemiştir. Mahkeme tanık beyanlarını dikkate alarak davayı reddetmiştir; ayrıca usulüne uygun açılmış bir dava bulunmadığı hâlde nüfus kaydına ilişkin bir baba adı tespitine karar verdi ve karar temyiz edilmeden kesinleşmiştir. Adalet Bakanlığının istemi üzerine Daire, butlan davasının yemin ve ikrar dışındaki delillerle ispatlanması gerektiğini belirtmiştir. Akrabalık ilişkisi usulüne uygun tespit ettirilmeden yalnız tanık beyanlarıyla hüküm kurulmasını eksik inceleme saydı ve kararı sonuca etkili olmamak üzere kanun yararına bozmuştur.

> *Bu itibarla bu davanın yemin ve ikrar dışındaki delillerle ispatı gerekmekte olup, mutlak butlan sebebinin mahiyetine göre, nüfus kayıtları, tanık ve resmi sağlık kurulu raporu gibi delillere dayanılması gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME Nüfus kayıtlarının gerçeği yansıtmadığı iddiası ayrı ve usulüne uygun bir davada incelenmelidir; mahkeme istenmeyen bir tespit hükmü kuramaz.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
15.12.2014 · E. 2014/17966 · K. 2014/25724

Butlan ve yokluk davalarında ikrar ve davayı kabul hâkimi bağlamaz

Kadın, kendisi yurt dışındayken evliliğin sahte kimlikle gerçekleştirildiğini ve nüfusta ortak çocukları gibi görünen çocuğun da kendi çocuğu olmadığını ileri sürerek evliliğin yok hükmünde olduğunun tespitini istemiştir. Davalı erkek de evlenmek istediği bir başka kadının davacının kimliğini kullandığını belirterek davayı kabul etmiştir. Mahkeme iddiayı ispatlanmamış sayarak davayı reddetmiştir. Daire, butlan davalarında tarafların ikrarının ve davayı kabulün hâkimi bağlamadığını, bu kuralın yokluk davalarında da geçerli olduğunu belirtmiştir. Evlenmeyi yapan belediyeden defterin getirtilmesi, imzaların ve fotoğrafların taraflarla karşılaştırılması, nikâh tanıklarının dinlenmesi ve gerekirse imza incelemesi yaptırılması gerektiğini belirterek kararı bozmuştur.

> *Evlenmenin butlanı davaları, yargılama usulü bakımından boşanmaya ilişkin hükümlere tabi olduğundan (TMK m. 160), bu davalarda tarafların ikrarı ve davalının davayı kabul açıklaması tek başına sonuç doğurmaz ve hakimi bağlamaz (TMK m. 184/3).*

DEĞERLENDİRME Hâkim, taraflar anlaşsa bile butlan veya yokluk iddiasını belgelerle ve tanıklarla kendisi araştırmalıdır.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
22.02.2024 · E. 2023/6465 · K. 2024/1154

Butlan davasında hüküm kesinleşinceye kadar feragat edilebilir; feragatin kapsamı açıklattırılmalıdır

Eşler karşılıklı olarak evliliğin mutlak butlanla iptalini istemiştir. İlk derece mahkemesi iki davayı da kabul ederek evliliği iptal etti ve kadın yararına tedbir nafakasına hükmetmiştir; bölge adliye mahkemesi kadın yararına yoksulluk nafakasına da hükmetmiştir. Temyiz aşamasında kadın tedbir nafakası talebinden feragat ettiğini bildirmiştir; erkek ise kadının nafaka taleplerinden feragat ettiğini ileri sürdü, ancak dayandığı anlaşmayı sunmamıştır. Daire, evliliğin iptaline yönelik temyiz itirazlarını yerinde görmemiştir. Feragatin yoksulluk nafakasını da kapsayıp kapsamadığının taraflara açıklattırılarak karar verilmesi için hükmü bozmuştur.

> *Usul hukukumuzda kural olarak hüküm kesinleşinceye kadar davadan feragat edilebilir.*

DEĞERLENDİRME Feragat karşı tarafın ve mahkemenin onayına bağlı değildir; ancak neyi kapsadığı açık olmalıdır. Belirsiz feragat beyanında mahkeme taraflara açıklama yaptırmalıdır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 146:** Mutlak butlan davasını açma görevi ve hakkı.
- **TMK m. 156:** Butlan kararı.
- **TMK m. 158:** Butlanın eşler yönünden sonuçları.
- **TMK m. 168:** Boşanmada yetkili mahkeme.
- **TMK m. 169:** Geçici önlemler.
- **TMK m. 184:** Boşanmada yargılama usulü.
- 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 116, 117, 127, 307, 310.
- 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun m. 4.

BOŞANMA

İkinci Bölüm · m. 161–184

Boşanma başlıklı bölüm, Türk Medeni Kanunu'nun 161–184. maddelerini kapsamaktadır. Bu ciltte yer alan maddeler ve özleri aşağıda gösterilmiştir.

Madde	Kenar başlığı	Özü
m. 161	Zina	Eşlerden biri zina ederse diğer eş boşanma davası açabilir; dava hakkı öğrenmeden başlayarak altı ay ve her hâlde zina eyleminin üzerinden beş yıl geçmekle düşer ve affeden tarafın dava hakkı yoktur
m. 162	Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış	Eşlerden biri diğerinin hayatına kastederse, ona pek kötü davranırsa ya da ağır derecede onur kırıcı bir davranışta bulunursa diğer eş boşanma davası açabilir; dava hakkı öğrenmeden başlayarak altı ay ve her hâlde sebebin doğumundan beş yıl geçmekle düşer ve affeden tarafın dava hakkı yoktur
m. 163	Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme	Eşlerden biri küçük düşürücü bir suç işler veya haysiyetsiz bir hayat sürer ve bu yüzden onunla birlikte yaşaması diğer eşten beklenemezse, diğer eş her zaman boşanma davası açabilir; kanunda bu dava için bir hak düşürücü süre öngörülmemiştir
m. 164	Terk	Eşlerden biri evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmemek amacıyla diğerini terk eder veya haklı bir sebep olmadan ortak konuta dönmezse, ayrılık en az altı ay sürmüş, devam ediyor ve hâkim veya noter tarafından yapılan ihtar sonuçsuz kalmışsa terk edilen eş boşanma davası açabilir
m. 165	Akıl hastalığı	Eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hâle gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir
m. 166	Evlilik birliğinin sarsılması	Evlilik birliği, ortak hayatı sürdürmeleri eşlerden beklenmeyecek derecede temelinden sarsılmış olursa eşlerden her biri boşanma davası açabilir
m. 167	Konusu	Boşanma davası açmaya hakkı olan eş, dilerse boşanma, dilerse ayrılık isteyebilir
m. 168	Yetki	Boşanma veya ayrılık davası, eşlerden birinin yerleşim yeri mahkemesinde veya eşlerin davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesinde açılır
m. 169	Geçici önlemler	Boşanma veya ayrılık davası açılınca hâkim, dava sürdüğü müddetçe eşlerin barınması, geçimi, eşlerin mallarının yönetimi ve

Madde	Kenar başlığı	Özü
		çocukların bakım ve korunması için gerekli geçici önlemleri talep beklemeden alır
m. 170	Boşanma veya ayrılık	Hâkim, boşanma sebebi ispatlanmışsa boşanmaya veya ayrılığa karar verir; ispatlanmamışsa dava reddedilir
m. 171	Ayrılık süresi	Ayrılığa bir yıldan üç yıla kadar bir süre için karar verilir ve süre, karar tarihinden değil, ayrılık kararının kesinleşmesinden itibaren işler
m. 172	Ayrılık süresinin bitimi	Ayrılık süresi bitince ayrılık kendiliğinden sona erer ve ortak hayat yeniden kurulmamışsa eşlerden her biri, ayrılık davasında kusurlu bulunan eş de, boşanma davası açabilir
m. 173	Boşanan kadının kişisel durumu	Boşanan kadın evlenmeden önceki soyadını yeniden alır; eski eşinin soyadını kullanmaya devam etmek isterse bunda menfaati bulunduğunu ve eski eşe zarar vermeyeceğini ispatlayarak hâkimden izin almalıdır
m. 174	Maddî ve manevî tazminat	Boşanmada maddi tazminatı kusursuz veya daha az kusurlu taraf, manevi tazminatı ise kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf, kusurlu olan diğer taraftan isteyebilir; eşit kusurda tazminat verilmez
m. 175	Yoksulluk nafakası	Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru diğerinden daha ağır değilse, diğer taraftan mali gücü oranında süresiz nafaka isteyebilir; nafaka ödeyecek tarafın kusurlu olması gerekmez
m. 176	Tazminat ve nafakanın ödenme biçimi	Maddi tazminat ve yoksulluk nafakası toptan veya irat biçiminde ödenir; aylık bağlanan nafaka alacaklının yeniden evlenmesi veya taraflardan birinin ölümüyle kendiliğinden kalkar, fiilen evliymiş gibi yaşama, yoksulluğun kalkması veya haysiyetsiz hayat hâlinde mahkeme kararıyla kaldırılır; tarafların mali durumu değişirse artırılır veya azaltılır
m. 177	Yetki	Boşanmadan sonra açılan nafaka davalarında nafaka alacaklısı davayı kendi yerleşim yeri mahkemesinde açabilir; davalının yerleşim yeri mahkemesi de yetkili olmaya devam eder
m. 178	Zamanaşımı	Boşanma davasında istenmemiş maddi ve manevi tazminat ile yoksulluk nafakası, boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde ayrı bir davayla istenebilir; bu süre geçtikten sonra karşı taraf zamanaşımı def'inde bulunursa dava reddedilir
m. 179	Boşanma hâlinde	Boşanmada mallar, eşlerin bağlı olduğu mal rejiminin kurallarına göre paylaştırılır; sözleşme yapmamış eşler için bu, 01.01.2002'den sonra edinilen mallarda edinilmiş mallara katılma, öncesinde ise 743 sayılı Kanun'daki mal ayrılığıdır
m. 180	Ayrılık hâlinde	Ayrılığa karar veren mahkeme, eşlerin sözleşmeyle seçtiği mal rejimini ayrılığın süresine ve eşlerin durumuna göre kaldırabilir; sözleşme yapmamış eşlerde yasal rejim ayrılık süresince devam eder
m. 181	Miras hakları	Boşanan eşler birbirlerinin yasal mirasçısı olamaz ve boşanmadan önce yapılan vasiyetname gibi ölüme bağlı tasarruflardaki haklarını, aksi anlaşılmadıkça, kaybeder; boşanma davası sürerken eşlerden biri ölürse, ölen eşin mirasçılarından biri davaya

Madde	Kenar başlığı	Özü
		devam eder ve diğer eşin kusuru ispatlanırsa sağ kalan eş de mirasçı olamaz
m. 182	Hâkimin takdir yetkisi	Boşanma veya ayrılık kararı veren mahkeme, velayeti ve velayet kendisine verilmeyen ebeveynle çocuk arasındaki kişisel ilişkiyi çocuğun sağlık, eğitim ve ahlak bakımından yararlarını esas alarak düzenler; velayet kendisine verilmeyen eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılır
m. 183	Durumun değişmesi	Boşanmadan sonra ortaya çıkan yeni olgular gerektirirse hâkim velayet, kişisel ilişki ve çocuğa ilişkin diğer önlemleri kendiliğinden veya ana ya da babanın istemi üzerine yeniden düzenler
m. 184	Boşanmada yargılama usulü	Boşanma davasında hâkim, olguların varlığına vicdanen kanaat getirmedikçe onları ispatlanmış sayamaz; taraflara yemin öneremez, tarafların ikrarı onu bağlamaz ve delilleri serbestçe takdir eder

MADDE

161

A. Boşanma sebepleri

I. Zina

KANUN METNİ

(1) Eşlerden biri zina ederse, diğer eş boşanma davası açabilir.
(2) Davaya hakkı olan eşin boşanma sebebini öğrenmesinden başlayarak altı ay ve her hâlde zina eyleminin üzerinden beş yıl geçmekle dava hakkı düşer.
(3) Affeden tarafın dava hakkı yoktur.

MADDE ÖZETİ

Eşlerden biri zina ederse diğer eş boşanma davası açabilir; dava hakkı öğrenmeden başlayarak altı ay ve her hâlde zina eyleminin üzerinden beş yıl geçmekle düşer ve affeden tarafın dava hakkı yoktur (m. 161). Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'na göre zina, eşlerden birinin başka bir kişiyle bilerek ve isteyerek cinsel ilişkide bulunmasıdır; mutlak ve özel bir boşanma sebebidir ve ayrıca ortak hayatın çekilmez hâle gelmesi aranmaz.[1] Aynı karara göre salt şüphe yeterli değildir; deliller zinanın işlendiğini hayat tecrübelerine göre kuvvetle muhtemel göstermelidir. Cinsel ilişki ispatlanamazsa mesajlaşma, buluşma veya yakınlaşma gibi davranışlar zina değil güven sarsıcı davranış sayılır ve 166. madde kapsamında değerlendirilir.[2]

TEMEL KAVRAMLAR

Zina	Eşlerden birinin, evlilik devam ederken başka bir kişiyle bilerek ve isteyerek cinsel ilişkide bulunması.
Mutlak (özel) boşanma sebebi	İspatlanınca ayrıca evlilik birliğinin temelinden sarsıldığının araştırılmasına gerek olmayan boşanma sebebi.
Güven sarsıcı davranış	Zina boyutuna varmayan sadakatsizlik; 166. madde kapsamında kusur sayılır.

1 Yargıtay HGK, 17.12.2025, E. 2025/33, K. 2025/839.
2 Yargıtay 2. HD, 19.01.2026, E. 2025/4638, K. 2026/504.

Af	Zinayı öğrenen eşin, bu eylemi boşanma sebebi yapmayacağını açıkça veya davranışlarıyla göstermesi.
Süregelen zina	Aynı kişiyle devam eden ilişki; ilişki sürdükçe hak düşürücü süre geçmiş sayılmaz.
Terditli talep	Asli talep olan zina kabul edilmezse incelenmesi istenen ikinci talep; genellikle 166. madde.
Artık değere katılma alacağı	Edinilmiş mallara katılma rejiminde eşin, diğer eşin artık değerinin yarısı üzerindeki hakkı (TMK m. 236).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 129 uncu maddesini karşılamaktadır. Madde sadeleştirilmek suretiyle yeniden düzenlenmiştir. Hüküm değişikliği yoktur.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 71*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Karı kocadan her biri, diğerinin zina etmesi sebebiyle boşanma davasında bulunabilir. Davaya hakkı olan karı veya kocanın, boşanılma sebebine muttali olduğu günden itibaren altı ay ve her halde zinanın vukuu tarihinden itibaren beş sene geçmesiyle boşanma davası sakıt olur. Af halinde dava mesmu olmaz.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 129 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 129	4721 sayılı Kanun m. 161
Dava hakkı	Karı veya koca	Eşlerden biri zina ederse diğer eş
Süreler	Muttali olmadan altı ay; zinadan itibaren beş sene	Öğrenmeden altı ay; zina eyleminden beş yıl
Af	Af hâlinde dava dinlenmez	Affeden tarafın dava hakkı yoktur

Değişiklik durumu

Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir değişiklik veya Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Davacı	Zina etmeyen eş	TMK m. 161

Konu	Kural	Dayanak
Zinanın tanımı	Başka bir kişiyle bilerek ve isteyerek cinsel ilişki	Yargıtay HGK, K. 2025/839
Karşı cins şartı	2. Hukuk Dairesi, ilişkinin karşı cinsten biriyle kurulmasını arar	Yargıtay 2. HD, K. 2026/71
Niteliği	Mutlak ve özel sebep; ortak hayatın çekilmezliği ayrıca aranmaz	Yargıtay HGK, K. 2025/839
Cinsel ilişki ispatlanmazsa	Zina değil güven sarsıcı davranış; 166. maddeye göre değerlendirilir	Yargıtay 2. HD, K. 2026/504
Öğrenmeye bağlı süre	Boşanma sebebinin öğrenilmesinden başlayarak altı ay	TMK m. 161
Mutlak süre	Zina eyleminin üzerinden beş yıl	TMK m. 161; Yargıtay 2. HD, K. 2022/10508
Süregelen ilişki	Hak düşürücü süre geçmiş sayılmaz	Yargıtay 2. HD, K. 2024/4829
Af	Affeden eşin dava hakkı yoktur	TMK m. 161; Yargıtay HGK, K. 2022/1620
İkrar ve yemin	İkrar hâkimi bağlamaz; hâkim yemin öneremez	TMK m. 184
Hukuka aykırı delil	Vakıanın ispatında dikkate alınamaz	HMK m. 189/2; Yargıtay 2. HD, K. 2024/88
Yalnız zinaya dayanan dava	Zina ispatlanamazsa reddedilir; 166. maddeye göre karar verilemez	HMK m. 26; Yargıtay 2. HD, K. 2018/6344
Dava sırasında zina	Aynı davada ıslahla ileri sürülemez; yeni davada dikkate alınır	Yargıtay HGK, K. 2022/1514
Kusur	Zina eden eşin kusuru diğer eşin kusurlarıyla karşılaştırılır	Yargıtay HGK, K. 2024/422
Mal paylaşımı	Hâkim, zina eden eşin artık değerdeki payını azaltabilir veya kaldırabilir	TMK m. 236/2; Yargıtay 8. HD, K. 2015/21469
Üçüncü kişi	Evli olduğunu bildiği kişiyle birlikte olan üçüncü kişiden manevi tazminat istenemez	Yargıtay İBBGK, K. 2018/7
Velayet	Çocuğun üstün yararı esastır; ebeveynin kusuru bu yararı etkilediği ölçüde dikkate alınır	Yargıtay 2. HD, K. 2024/3226
Dava sırasında ölüm	Mirasçılar kusur tespiti için davaya devam edebilir	TMK m. 181/2

1 TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 129. maddesini karşılar; sadeleştirilerek yeniden düzenlenmiş, hüküm değişikliği yapılmamıştır.

2 Zina 765 sayılı eski Türk Ceza Kanunu döneminde suçtu. Anayasa Mahkemesi, kocanın zinasına ilişkin 441. maddeyi eşitlik ilkesine aykırı bularak 1996'da oybir-

liğiyle iptal etmiştir.[3] Karının zinasına ilişkin 440. madde de 1998'de oy çokluğuyla iptal edilmiştir.[4] Bugün zina bir boşanma sebebidir; ceza davası konusu değildir.

DİKKAT

Zina ile sadakatsizlik aynı şey değildir. Cinsel ilişki ispatlanamazsa zina sebebiyle boşanmaya karar verilemez; güven sarsıcı davranışlar ise 166. maddeye göre boşanma sebebi olabilir. Yargıtay, dava dışı kişinin mesajları ve anlatımıyla sınırlı kalan dosyada zinanın her türlü şüpheden uzak delillerle ispatlanamadığını belirterek zina sebebiyle verilen boşanma kararını bozmuştur.[5] Dava yalnız zinaya dayandırılmışsa bu durumda boşanma kararı da çıkmayabilir; 166. maddeye terditli olarak dayanmak bu riski azaltır.

II. Zina Sayılan Davranışlar

Zinanın özü cinsel ilişkidir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin son kararlarında kullan- 3
dığı tanıma göre zinanın varlığı için eşlerden birinin karşı cinsten başka bir kişiyle cinsel ilişkide bulunması ya da böyle bir ilişkinin yaşandığına kesin gözüyle bakılmasını gerektiren bir durumun ortaya çıkması ve bunun ispatlanması gerekir.[6] Cinsel ilişkinin doğrudan görülmesi gerekmez; olaylar ve deliller birlikte ilişkinin yaşandığını gösteriyorsa zina ispatlanmış olur.

- **Telefon görüşmesi ve birlikte görülme:** Yargıtay, kadının başka bir erkekle telefonda konuştuğu ancak konuşma içeriğinden cinsel birleşmenin gerçekleştiğinin anlaşılamadığı dosyada bu davranışları zina değil güven sarsıcı davranış saymıştır.[7] Başka bir kadınla evden çıkarken ve sokakta yürürken görülmek de aynı sonuca bağlanmıştır.[8]
- **Gece yazışmaları:** Yargıtay, HTS kayıtlarına göre özellikle geceleri yoğun mesajlaşma ve konuşma yapılmasını ve kahvaltıya davet edilmesini güven sarsıcı davranış sayarak zina davasının reddini istemiştir.[9]
- **Öpüşme ve el ele dolaşma:** Bu tür yakınlaşmalar diğer delillerle birlikte değerlendirilir. Yargıtay, erkeğin başka bir kadınla el ele dolaşırken ve öpüşürken görülmesini; otelde birlikte görülmesi, bu kadının evinde kalması, fotoğraflar, otel rezervasyon kayıtları ve e-posta yazışmalarıyla birlikte değerlendirerek zinayı ispatlanmış saymıştır.[10]

3 AYM, 23.09.1996, E. 1996/15, K. 1996/34.
4 AYM, 23.06.1998, E. 1998/3, K. 1998/28.
5 Yargıtay 2. HD, 04.07.2024, E. 2023/7119, K. 2024/5391.
6 Yargıtay 2. HD, 12.01.2026, E. 2025/4127, K. 2026/71; Yargıtay 2. HD, 24.09.2025, E. 2025/627, K. 2025/7793.
7 Yargıtay 2. HD, 16.05.2018, E. 2016/17968, K. 2018/6344.
8 Yargıtay 2. HD, 09.04.2018, E. 2016/15989, K. 2018/4730.
9 Yargıtay 2. HD, 19.01.2026, E. 2025/4638, K. 2026/504.
10 Yargıtay 2. HD, 12.03.2019, E. 2018/6226, K. 2019/2588.

- **Cinsel yakınlaşma fotoğrafları:** Yargıtay, alt mahkemelerin cinsel yakınlaşma bulunduğu hâlde cinsel birleşmenin ispatlanamadığı gerekçesiyle reddettiği davada fotoğraflar, telefon kayıtları ve tanık beyanlarıyla zinanın sübut bulduğunu kabul etmiştir.[11]
- **Mesaj içerikleri ve eve gelmeme:** Yargıtay, cinsel birleşmenin gerçekleştiğine delalet eden mesajlaşmalar, eşin bazı günler eve gelmeyip nerede kaldığını açıklamaması ve bu konuda yalan söylemesi gibi olgularla zinanın ispatlandığını kabul etmiştir.[12]
- **Karı koca gibi yaşama ve imam nikâhı:** Yargıtay, kolluk araştırmasıyla erkeğin başka bir kadınla aynı adreste karı koca gibi fiilen yaşadığının belirlendiği dosyada zinanın gerçekleştiğini kabul etmiştir.[13] Başka bir kadınla imam nikâhı kıyarak birlikte yaşayan ve bu birliktelikten doğan çocuğu tanıyan erkek hakkında zina sebebiyle verilen boşanma kararı da düzeltilerek onanmıştır.[14]
- **Evlilik içinde doğan çocuk:** Evlilik içinde doğan çocuğun kocadan olmadığının DNA raporu ve soybağının reddi davasıyla ortaya çıkması, bir dosyada ilk derece mahkemesince zinanın kabulüne dayanak yapılmıştır. Yargıtay bu dosyada zina kabulüne dokunmamış, kusur belirlemesi ile buna bağlı tazminat ve nafaka hükümlerini bozmuştur.[15]
- **Aynı cinsten biriyle ilişki:** Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin tanımında ilişkinin karşı cinsten biriyle kurulması aranır.[16] Bir dosyada ilk derece mahkemesi, eşin başka bir kadınla yakınlaşmasına dayanan zina davasını bu şartın gerçekleşmediği gerekçesiyle reddetmiş, fotoğraflardaki samimi pozları ise 166. madde kapsamında kusur olarak değerlendirmiştir. Bölge adliye mahkemesi erkeğin bu yöndeki istinafını esastan reddetmiş, Yargıtay yalnız kadının kusur, tazminat ve nafakaya ilişkin temyizini inceleyerek kararı onamıştır.[17]
- **İrade dışı ilişki:** Hukuk Genel Kurulu'nun tanımı ilişkinin bilerek ve isteyerek kurulmasını arar; bu nedenle eşin iradesi dışında, örneğin zorla gerçekleşen bir cinsel ilişki zina değildir.[18]
- **Boşanma kararı kesinleşene kadar:** Evlilik ve sadakat yükümlülüğü boşanma kararı kesinleşene kadar sürer.[19] Yargıtay, ilk derece mahkemesinin boşanma kararından sonra, dosya kanun yolundayken fiili ayrılık döneminde gerçekleşen ilişkinin de zina sayıldığı dosyada zina kabulüne dokunmamış, kusur belirlemesi ile tazminat hükümlerini bozmuştur.[20]

11 Yargıtay 2. HD, 14.06.2021, E. 2021/3327, K. 2021/4767.
12 Yargıtay 2. HD, 05.06.2018, E. 2017/1870, K. 2018/7294.
13 Yargıtay 2. HD, 10.04.2019, E. 2019/97, K. 2019/4376.
14 Yargıtay 2. HD, 20.11.2024, E. 2024/1047, K. 2024/8850.
15 Yargıtay 2. HD, 14.03.2024, E. 2023/5602, K. 2024/1775.
16 Yargıtay 2. HD, 12.01.2026, E. 2025/4127, K. 2026/71.
17 Yargıtay 2. HD, 02.07.2024, E. 2023/6837, K. 2024/5229.
18 Yargıtay HGK, 17.12.2025, E. 2025/33, K. 2025/839.
19 Yargıtay 2. HD, 14.12.2023, E. 2023/2499, K. 2023/6204.
20 Yargıtay 2. HD, 30.06.2025, E. 2025/3435, K. 2025/6642.

III. Sürelerin Hesaplanması

- **Öğrenme:** Altı aylık süre zinanın öğrenildiği tarihten başlar. Yargıtay, eşin otel kayıtları dosyaya gelmeden önce zinayı bildiğinin ispatlanamadığı dosyada, kayıtların gelmesinden sonra açılan zina davasını süresinde saymıştır.[21]
- **Islahla geçiş:** Yargıtay, önce başka sebeple açılıp sonradan zinaya dayanacak şekilde ıslah edilen davada süreyi ıslah tarihine göre değerlendirmiş ve öğrenmeden itibaren altı ay geçtiği için zina davasının reddi gerektiğini belirtmiştir.[22]
- **Beş yıllık mutlak süre:** Yargıtay, DNA raporuyla öğrenmeden itibaren altı ay içinde dava açılsa da çocuğun doğumuna yol açan zina eyleminin üzerinden beş yıl geçtiği için davanın reddi gerektiğini ve bu sürenin mahkemece kendiliğinden gözetileceğini kabul etmiştir.[23]
- **Süregelen ilişki:** İlişki devam ediyorsa süre geçmiş sayılmaz ve eşin affettiği düşünülemez.[24]
- **Birden çok eylem:** Yargıtay'ın onadığı kararda, erkeğin farklı tarihlerde farklı kadınlarla otelde konakladığı dosyada altı aylık sürenin son eylem tarihinden başlatılması gerektiği kabul edilmiştir.[25]
- **Uzun ayrılık:** Yargıtay, eşlerin otuz yılı aşkın süredir ayrı yaşadığı ancak erkeğin başka bir kadınla karı koca ilişkisinin sürdüğü dosyada zina sebebiyle verilen boşanma kararını onamıştır.[26]
- **Süre geçerse:** Yargıtay, evlilik dışı çocuğun varlığını öğrenen eşin zina davası süresi geçtiği için tarafların 166. madde uyarınca sadakat yükümlülüğüne aykırılık sebebiyle boşanmasına karar verilmesini onamıştır.[27]

IV. Zinanın İspatı

- **Ölçüt:** Cinsel ilişkinin gerçekleştiğine dair kuvvetli emareler bulunmalıdır; hâkim kişileri ve durumlarını göz önünde tutarak zinanın yapıldığına kanaat getirmelidir.[28] Hâkim, boşanma davasının dayandığı olguların varlığına vicdanen kanaat getirmedikçe bunları ispatlanmış sayamaz ve delilleri serbestçe takdir eder (TMK m. 184/1, 184/4).
- **Otel kayıtları:** Yargıtay, başka bir kişiyle geceyi otel odasında geçirmenin zinanın kabulünü gerektirdiğini belirten kararı onamıştır.[29]

21 Yargıtay 2. HD, 13.02.2024, E. 2023/3085, K. 2024/808.
22 Yargıtay 2. HD, 25.06.2025, E. 2025/527, K. 2025/6502.
23 Yargıtay 2. HD, 14.12.2022, E. 2022/4424, K. 2022/10508.
24 Yargıtay 2. HD, 25.06.2024, E. 2023/6843, K. 2024/4829.
25 Yargıtay 2. HD, 25.12.2023, E. 2023/8849, K. 2023/6440.
26 Yargıtay 2. HD, 07.11.2024, E. 2024/1930, K. 2024/8441.
27 Yargıtay 2. HD, 07.10.2024, E. 2024/36, K. 2024/6881.
28 Yargıtay HGK, 17.12.2025, E. 2025/33, K. 2025/839.
29 Yargıtay 2. HD, 17.09.2024, E. 2023/7632, K. 2024/5886.

- **Üçüncü kişinin kendi ifadesi:** Yargıtay, dava dışı kişinin imam nikâhı kıyıp bir süre birlikte yaşadıklarını anlattığı dosyada zinanın her türlü şüpheden uzak delillerle ispatlandığını kabul etmiştir.[30]
- **Duyuma dayalı tanık:** Hukuk Genel Kurulu, zinaya ilişkin bilgisi yalnız kadının kendisine anlattıklarına dayanan ve çelişkili beyanlarda bulunan tanığın anlatımıyla zinanın ispatlanamayacağını kabul etmiştir.[31]
- **Tanığın kendi yorumu:** Yargıtay, kendi değerlendirmelerini ve başkasından duyduklarını aktaran, başka bir tanığın anlatımıyla da çelişen tanık beyanına dayanılarak verilen zina kararını bozmuştur.[32]
- **HTS kayıtları:** Yargıtay, dosyadaki HTS kayıtları ve aksi ispat edilemeyen tanık beyanlarıyla erkeğin zinasının kanıtlandığını kabul etmiştir.[33] Dayanılan dijital materyaller ve HTS kayıtları toplanıp değerlendirilmeden zinanın ispatlanamadığına karar verilmesi eksik incelemedir.[34]
- **Ceza dosyasındaki beyan:** Yargıtay, kadının üçüncü kişinin yargılandığı ceza dosyasında mağdur sıfatıyla kollukta verdiği ve cinsel münasebeti anlattığı ifadeyi hukuka uygun delil sayan kararı onamıştır.[35]
- **İkrar ve yemin:** Tarafların boşanma sebebine ilişkin her türlü ikrarı hâkimi bağlamaz; hâkim bu olgular hakkında taraflara yemin de öneremez (TMK m. 184/2, 184/3). Yargıtay, erkeğin ikrarının hâkimi bağlamayacağını ancak dosyadaki diğer delillerle zina iddiasının kanıtlandığını belirterek kararı onamıştır.[36]
- **Hukuka aykırı delil:** Hukuka aykırı olarak elde edilen deliller bir vakıanın ispatında dikkate alınamaz (HMK m. 189/2). Yargıtay, eşin WhatsApp Web üzerinden yazışmalarının ekran görüntülerini alarak elde edilen kayıtları hukuka aykırı delil sayan kararı onamıştır.[37]
- **Gizli kamera ve ses kaydı:** Yargıtay, erkeğin ortak konuta gizlice yerleştirdiği kameranın kayıtlarını hukuka aykırı delil sayan kararı onamıştır.[38] Delil oluşturma amacıyla hukuka aykırı yoldan elde edilen ses kaydı da kusur belirlemesinde esas alınmamıştır.[39]
- **Hukuka aykırılığın ispatı:** Yargıtay'a göre sunulan fotoğrafların hukuka aykırı elde edildiğini ispat yükü bunu ileri süren taraftadır.[40]

30 Yargıtay 2. HD, 11.09.2024, E. 2023/5904, K. 2024/5695.
31 Yargıtay HGK, 17.12.2025, E. 2025/33, K. 2025/839.
32 Yargıtay 2. HD, 02.07.2024, E. 2023/7433, K. 2024/5239.
33 Yargıtay 2. HD, 12.01.2026, E. 2025/4127, K. 2026/71.
34 Yargıtay 2. HD, 01.03.2023, E. 2022/5375, K. 2023/790.
35 Yargıtay 2. HD, 09.01.2024, E. 2022/8773, K. 2024/20.
36 Yargıtay 2. HD, 12.10.2017, E. 2016/5037, K. 2017/10998.
37 Yargıtay 2. HD, 10.01.2024, E. 2022/8785, K. 2024/88.
38 Yargıtay 2. HD, 27.06.2024, E. 2023/7996, K. 2024/5004.
39 Yargıtay 2. HD, 30.06.2025, E. 2025/3435, K. 2025/6642.
40 Yargıtay 2. HD, 14.06.2021, E. 2021/3327, K. 2021/4767.

- **Gizli duruşma:** Taraflardan birinin istemi üzerine duruşmanın gizli yapılmasına karar verilebilir (TMK m. 184/6).

V. Dava Yalnız Zinaya Dayanıyorsa

Hâkim tarafların talep sonuçlarıyla bağlıdır; ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez (HMK m. 26). Bu nedenle davanın hangi sebebe dayandığı, zina ispatlanamadığında sonucu doğrudan belirler. 4

- **Zina ispatlanamazsa:** Yargıtay, yalnız zinaya dayanan davada cinsel ilişki kanıtlanamayınca davanın reddi gerektiğini, eşin davranışları güven sarsıcı nitelikte olsa bile 166. maddeye dayalı bir talep yoksa boşanmaya karar verilemeyeceğini belirtmiştir.[41]
- **Başka sebebe göre karar:** Yargıtay, yalnız zina ve 162. madde sebeplerine dayanan davada 166. maddeye göre boşanmaya karar verilmesini taleple bağlılık ilkesine aykırı bulmuş, 162. madde talebi hakkında karar verilmemesini de bozma sebebi saymıştır.[42]
- **Terditli dava:** Terditli davada önce asli talep incelenir; Yargıtay, zina ispatlanmışsa asli talebin kabulü gerektiğini,[43] ispatlanamamışsa delillerin terditli 166 talebine göre değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.[44]
- **Birlikte dayanma:** Bölge adliye mahkemesi, 161 ve 166. maddelere birlikte dayanılan davada iki sebebin koşulları da gerçekleşmişse her ikisine göre kabul kararı verilmesi gerektiğini belirtmiş, karar Yargıtay'ca onanmıştır.[45]

VI. Af ve Dava Sırasında Zina

- **Af:** Affeden tarafın dava hakkı yoktur (TMK m. 161). Hukuk Genel Kurulu, sadakat yükümlülüğüne aykırı davranışlardan sonra aynı evde ayrı odalarda kalmanın ve birlikte doğum günü yemeğine çıkmanın, barışma ve ortak hayatın yeniden kurulması gerçekleşmedikçe af sayılamayacağını kabul etmiştir.[46]
- **Affın ispatı:** Yargıtay, zinadan sonra eşlerin birlikte otelde tatil yaptığı dosyada, kadının o sırada zinayı bildiğinin ve affettiğinin erkek tarafından kanıtlanamadığını belirten kararı onamıştır.[47]

41 Yargıtay 2. HD, 16.05.2018, E. 2016/17968, K. 2018/6344.
42 Yargıtay 2. HD, 12.03.2019, E. 2018/6226, K. 2019/2588.
43 Yargıtay 2. HD, 12.01.2026, E. 2025/4127, K. 2026/71.
44 Yargıtay 2. HD, 19.01.2026, E. 2025/4638, K. 2026/504.
45 Yargıtay 2. HD, 07.11.2024, E. 2024/1930, K. 2024/8441.
46 Yargıtay HGK, 29.11.2022, E. 2020/727, K. 2022/1620.
47 Yargıtay 2. HD, 17.09.2024, E. 2023/7632, K. 2024/5886.

- **Pişmanlık sözleri:** Zina eden eşin pişman olduğunu söyleyip ortak hayatı yeniden kurmak istemesi diğer eşin affı anlamına gelmez; Yargıtay bu sözleri barış girişimi sayıp af olarak değerlendirmeyen kararı onamıştır.[48]
- **Dava sırasında zina:** Hukuk Genel Kurulu'na göre dava açıldıktan sonra gerçekleşen zina aynı davada ıslahla ileri sürülemez; ancak açılacak yeni boşanma davasında dikkate alınabilir.[49]

VII. Kusur, Tazminat ve Nafaka

5 Zina ispatlanınca boşanmaya karar verilir; tazminat ve nafaka ise eşlerin kusur durumuna göre belirlenir (TMK m. 174, 175). Kusursuz veya daha az kusurlu eş maddi tazminat, kişilik hakkı saldırıya uğrayan eş manevi tazminat isteyebilir (TMK m. 174).

- **Kusur karşılaştırması:** Hukuk Genel Kurulu'na göre zina mutlak boşanma sebebi olduğu için bu davalarda davacının kusuru tartışılmaz; ancak karşılıklı davalarda boşanma sebebinin mutlak veya nispi olması hangi eşin daha kusurlu olduğunun ölçütü değildir.[50] Aynı kararda, evlilik boyunca eşine sürekli şiddet uygulayan erkek ile zina eden kadın eşit kusurlu sayılmış ve erkek yararına manevi tazminat verilemeyeceği kabul edilmiştir.
- **Şiddetin zamanı:** Yargıtay, erkeğin şiddetinin kadının sadakatsizliği ortaya çıktığında gerçekleştiği dosyada kadını ağır, erkeği az kusurlu saymış; erkek yararına tazminata hükmedilmesini ve kadının yoksulluk nafakası talebinin reddini istemiştir.[51]
- **İki eş de zina ettiyse:** Yargıtay, iki eşin de zina ettiği ve eşit kusurlu sayıldığı dosyada karşılıklı manevi tazminat taleplerinin reddini ve kadın yararına yoksulluk nafakasını onamıştır.[52] Başka bir dosyada ise zinaların zamanı, şekli ve evliliğe etkisini karşılaştırarak kadını daha ağır kusurlu saymıştır.[53]
- **Tam kusur:** Yargıtay, süregelen ilişkisi ispatlanan kadını tam kusurlu kabul ederek erkek yararına tazminat koşullarının oluştuğunu belirtmiştir.[54]
- **Yoksulluk nafakası:** Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla nafaka isteyebilir (TMK m. 175). Zina eden eş diğerinden daha ağır kusurluysa yoksulluk nafakası alamaz; eşit kusurda ise nafaka mümkündür.[55]

48 Yargıtay 2. HD, 29.04.2024, E. 2023/4541, K. 2024/2947.
49 Yargıtay HGK, 15.11.2022, E. 2020/362, K. 2022/1514.
50 Yargıtay HGK, 12.09.2024, E. 2024/415, K. 2024/422.
51 Yargıtay 2. HD, 14.03.2024, E. 2023/5602, K. 2024/1775.
52 Yargıtay 2. HD, 09.01.2024, E. 2022/8773, K. 2024/20.
53 Yargıtay 2. HD, 30.06.2025, E. 2025/3435, K. 2025/6642.
54 Yargıtay 2. HD, 25.06.2024, E. 2023/6843, K. 2024/4829.
55 Yargıtay 2. HD, 14.03.2024, E. 2023/5602, K. 2024/1775; Yargıtay 2. HD, 09.01.2024, E. 2022/8773, K. 2024/20.

VIII. Zinanın Mal Paylaşımına Etkisi

6 TMK m. 236/2'ye göre zina veya hayata kast nedeniyle boşanma hâlinde hâkim, kusurlu eşin artık değerdeki pay oranının hakkaniyete uygun olarak azaltılmasına veya kaldırılmasına karar verebilir. Edinilmiş mallara katılma rejimi 01.01.2002'den itibaren geçerlidir; eşler başka bir rejim seçmemişse bu tarihten önceki dönem için mal ayrılığı hükümleri uygulanır (4722 s. K. m. 10).

- **Yalnız artık değere katılma alacağı:** Yargıtay'a göre bu imkân edinilmiş mallara katılma rejimine özgüdür ve yalnız artık değere katılma alacağı için geçerlidir; mal ayrılığı dönemindeki katkı payı alacağına ve değer artış payı alacağına uygulanmaz.[56] Aynı karara göre hâkim önce alacağın türünü ve varlığını belirlemeli, artık değere katılma alacağı varsa takdir yetkisini kullanmalıdır.
- **Yalnız zina veya hayata kast sebebiyle boşanmada:** Yargıtay, boşanma 166. madde uyarınca verildiğinde, eşin sadakatsizliği ileri sürülse bile 236/2. maddenin uygulanamayacağını belirtmiştir.[57]
- **Talep mal rejimi davasında ileri sürülür:** Yargıtay'a göre payın azaltılması veya kaldırılması istemi boşanmanın fer'isi değildir; ancak mal rejiminin tasfiyesine ilişkin davada ileri sürülebilir.[58]
- **Değerlendirme zorunluluğu:** Yargıtay, zina sebebiyle boşanmanın kesinleştiği dosyada katılma alacağı istemini 236/2. madde yönünden değerlendirmeden hüküm kuran kararı bozmuştur.[59]
- **Tamamen kaldırma yeterli gerekçe ister:** Yargıtay, zina sebebiyle boşanmadan sonra kusurlu eşin artık değerdeki payını tamamen kaldıran kararı; kusur dereceleri, evlilik süresi ve eşlerin ekonomik ve sosyal durumu hakkaniyet kurallarıyla birlikte tartılarak payın uygun oranda azaltılması gerektiği gerekçesiyle bozmuştur.[60] İlk derece mahkemesinin payı yüzde elli azalttığı, bölge adliye mahkemesinin ise tamamen kaldırdığı başka bir dosyada da tamamen kaldırma yetersiz gerekçeli bulunmuştur.[61]
- **Mallar kusurlu eş adına kayıtlıysa:** Yargıtay'a göre tasfiye konusu mallar kusurlu eş adına kayıtlı olsa bile 236/2. madde uygulanabilir; aynı kararda evlilik süresi ve zinanın gerçekleşme şekli gözetildiğinde payın tamamen kaldırılmasının dosya kapsamıyla örtüşmediği belirtilmiştir.[62]
- **Kusur karşılaştırmasıyla ilişkisi:** Hukuk Genel Kurulu, 236/2. maddenin varlığının mutlak ve nispi boşanma sebepleri arasında kusur karşılaştırması yapılmasına engel olmadığını belirtmiştir.[63]

56 Yargıtay 8. HD, 30.11.2015, E. 2014/12512, K. 2015/21469.
57 Yargıtay 8. HD, 01.04.2019, E. 2019/552, K. 2019/3464.
58 Yargıtay 2. HD, 05.03.2013, E. 2012/10429, K. 2013/7427.
59 Yargıtay 8. HD, 06.10.2016, E. 2016/1406, K. 2016/13160.
60 Yargıtay 2. HD, 03.06.2026, E. 2025/4589, K. 2026/6018.
61 Yargıtay 2. HD, 05.02.2026, E. 2025/9783, K. 2026/1159.
62 Yargıtay 2. HD, 18.03.2025, E. 2024/4305, K. 2025/2817.
63 Yargıtay HGK, 12.09.2024, E. 2024/415, K. 2024/422.

IX. Eşin İlişki Yaşadığı Üçüncü Kişiye Karşı Tazminat Davası

7 Kural olarak hayır. Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu, evlilik birliği devam ederken eşlerden biriyle evli olduğunu bilerek birlikte olan üçüncü kişiye karşı diğer eşin manevi tazminat isteminde bulunamayacağına karar vermiştir (YİBBGK, 06.07.2018, E. 2017/5, K. 2018/7, RG 08.12.2018, S. 30619[64]). İçtihadı birleştirme kararları benzer hukuki konularda Yargıtay'ın genel kurullarını, dairelerini ve adliye mahkemelerini bağlar (2797 sayılı Yargıtay Kanunu m. 45).

- **Uygulama:** Hukuk Genel Kurulu bu kararı, üçüncü kişinin davacının evine girerek çocukların gözü önünde ilişkiyi sürdürdüğünün ileri sürüldüğü dosyada da uygulamıştır.[65] Eşin, boşanma kararı kesinleşmeden üçüncü kişiyle kına ve düğün töreni yaptığı dosyada da Hukuk Genel Kurulu, üçüncü kişiyi manevi tazminata mahkûm eden direnme kararını aynı gerekçeyle bozmuştur.[66]
- **İstisna:** Üçüncü kişi, aldatma eyleminden ayrı olarak doğrudan diğer eşe yönelik bağımsız, özel ve nitelikli bir kişilik hakkı ihlali gerçekleştirmişse durum farklı değerlendirilir.[67] Bir ilk derece mahkemesi bu tür ihlallere örnek olarak konut dokunulmazlığının ihlalini, özel hayata müdahaleyi, sır alanına girmeyi, özel bilgilerin ifşasını ve onur ile saygınlığı zedeleyen sözleri saymıştır. İlişkinin eşin yakın akrabasıyla yaşandığı ve basına yansıdığı ileri sürülen bu dosyada tazminat talebi reddedilmiş, Yargıtay kararı onamıştır.[68]
- **Aldatan eşe karşı:** Sadakat yükümlülüğünü ihlal eden eşten ise boşanma davasında kusur durumuna göre maddi ve manevi tazminat istenebilir (TMK m. 174). Hukuk Genel Kurulu, eşler arasında boşanma davası bulunmadığı bir dosyada eşe karşı açılan manevi tazminat davasının haksız fiil hükümlerine dayandığını kabul etmiştir.[69]

X. Zina ve Velayet

8 Velayette esas ölçüt çocuğun üstün yararıdır. Yargıtay'a göre anne ve babanın yararları, boşanmadaki kusurları, ahlaki değer yargıları ve sosyal konumları çocuğun üstün yararını etkilemediği ölçüde göz önünde tutulur.[70]

- **Sadakatsiz ebeveyn:** Yargıtay, başka bir kişiyle gönül ilişkisi yaşadığı için ağır kusurlu sayılan annenin yanında kurulu bir düzen içinde yaşayan çocukların velayetinin anneye verilmesini çocukların üstün yararına uygun bulmuştur.[71]

64 Yargıtay İBBGK, 06.07.2018, E. 2017/5, K. 2018/7.
65 Yargıtay HGK, 20.09.2022, E. 2021/955, K. 2022/1119.
66 Yargıtay HGK, 18.05.2022, E. 2019/417, K. 2022/680.
67 Yargıtay HGK, 27.12.2018, E. 2017/1501, K. 2018/2044.
68 Yargıtay 4. HD, 04.12.2023, E. 2021/18324, K. 2023/12951.
69 Yargıtay HGK, 27.12.2018, E. 2017/1501, K. 2018/2044.
70 Yargıtay 2. HD, 07.05.2024, E. 2022/11086, K. 2024/3226.
71 Yargıtay 2. HD, 07.05.2024, E. 2022/11086, K. 2024/3226.

- **Zinası kanıtlanan baba:** Aynı ilke, erkeğin zinasının kanıtlandığı bir dosyada da vurgulanmış ve idrak çağındaki çocukların velayet konusunda dinlenmesi istenmiştir.[72]

XI. Boşanma Davası Sürerken Eş Ölürse

Boşanan eşler birbirinin yasal mirasçısı olamaz (TMK m. 181/1). Boşanma davası devam ederken ölen eşin mirasçılarından biri davaya devam eder ve diğer eşin kusuru ispatlanırsa aynı sonuç doğar (TMK m. 181/2). 9

- **İstisnai düzenleme:** Hukuk Genel Kurulu'na göre bu hüküm, ölen eşin mirasçılarının kusur tespiti yönünden davaya devam edebilmesini sağlayan istisnai bir düzenlemedir; aktardığı madde gerekçesinde özellikle zina gibi sebeplerle açılan davalarda kusurlu eşin mirasçı olabilmesinin adaletsiz sonuçlarının önlenmesinin amaçlandığı belirtilmiştir.[73]
- **Kusur tespiti:** Yargıtay, davacı kadının ölümü üzerine davaya devam eden mirasçılar bakımından, mesaj kayıtları ve ikrarla sadakatsizliği ispatlanan erkeğin boşanmaya sebebiyet verecek düzeyde kusurlu olduğunun tespitine ilişkin kararı onamıştır.[74]

UYGULAMA NOTU

Zinanın öğrenildiği tarih belgelenmelidir; dava öğrenmeden itibaren altı ay içinde açılmalıdır. Zina sebebine sonradan ıslahla geçilirse süre ıslah tarihine göre değerlendirilebilir. Dava yalnız zinaya dayandırılır ve zina ispatlanamazsa reddedilir; bu nedenle terditli olarak 166. maddeye de dayanılmalıdır.[75] Delillerin hukuka uygun yoldan elde edilmesine dikkat edilmelidir; eşin telefonuna, hesaplarına veya ortak konuta gizlice erişilerek elde edilen kayıtlar hükme esas alınmayabilir (HMK m. 189/2). HTS kaydı istenecek numara ve dönem dilekçede açıkça gösterilmelidir. Zina sebebiyle boşanma kesinleşmişse mal rejimi davasında TMK m. 236/2 hükmüne dayanılabilir.

72 Yargıtay 2. HD, 12.10.2017, E. 2016/5037, K. 2017/10998.
73 Yargıtay HGK, 27.12.2018, E. 2017/1588, K. 2018/2045.
74 Yargıtay 2. HD, 15.10.2024, E. 2023/9512, K. 2024/7345.
75 Yargıtay 2. HD, 19.01.2026, E. 2025/4638, K. 2026/504.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
17.12.2025 · E. 2025/33 · K. 2025/839

Zina bilerek ve isteyerek cinsel ilişkidir; salt şüphe yetmez, deliller zinayı kuvvetle muhtemel göstermelidir

Erkek, eşinin zina yaptığını ileri sürerek boşanma istemiştir; kadın da erkeğin zinasına dayanarak dava açmıştır. Erkeğin başka bir kadınla telefon görüşmeleri ve aynı kadınla çok kez aynı otelde konakladığı dosyaya yansımış, bu yöndeki kabul kesinleşmişti. Bölge adliye mahkemesi, eşlerin evinde çocuk bakıcılığı yapan tanığın anlatımına dayanarak kadının da zina yaptığını kabul etmiştir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi kararı bozmuştur; bölge adliye mahkemesi direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu, tanığın bilgisinin kadının kendisine anlattıklarına dayandığını, görgüye dayanmadığını ve çalıştığı tarihler konusunda çelişkili olduğunu belirtmiştir. Kadının zinasının ispatlanamadığını, erkeğin tam kusurlu olduğunu ve kadın yararına tazminat koşullarının oluştuğunu kabul ederek direnme kararını bozmuştur.

> *Zinanın ispatı için, cinsel ilişkinin gerçekleştiğine dair kuvvetli emarelerin bulunması gerekir. Diğer bir ifade ile zina için getirilen deliller toplamının, hayat tecrübelerine göre, zina eyleminin işlendiğini kuvvetle muhtemel göstermesi gerekir.*

DEĞERLENDİRME Aynı kararda zinanın sayısının, kiminle, ne zaman ve hangi koşullarda yapıldığının önem taşımadığı da belirtilmiştir. Zinaya ilişkin bilgi, görgüye dayanan ve tutarlı anlatımlarla ortaya konmalıdır.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
12.01.2026 · E. 2025/4127 · K. 2026/71

Zina, karşı cinsten başka bir kişiyle cinsel ilişkidir; HTS kayıtları ve tanıklarla ispatlanabilir

Kadın, asli olarak zina, olmazsa evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle boşanma istemiştir. İlk derece mahkemesi zinanın ispatlanamadığını belirterek asli talebi reddetmiştir; erkeği tam kusurlu sayarak eşlerin 166. madde uyarınca boşanmasına karar vermiştir. Bölge adliye mahkemesi yalnız tazminat miktarlarını artırmıştır. Daire, dosyadaki HTS kayıtları ve aksi ispat edilemeyen tanık beyanlarıyla erkeğin zinasının kadın tarafından kanıtlandığını belirtmiştir. Kadının zinaya dayalı asli talebinin kabulü gerekirken 166. maddeye göre karar verilmesini yerinde görmeyerek kararı bozmuştur.

> *Zinanın varlığı için, eşlerden birinin karşı cinsten başka bir kişiyle cinsel ilişkide bulunması ya da böyle bir ilişkinin yaşandığına kesin gözüyle bakılmasını gerektiren bir durumun ortaya çıkması ve bunun da ispatlanmış olması gerekir.*

DEĞERLENDİRME Zina ispatlanmışsa mahkeme terditli talebe geçemez; asli talep olan zina sebebiyle boşanmaya karar vermelidir. Tanımdaki karşı cins ifadesi, aynı cinsten ilişkinin zina sayılıp sayılmayacağı sorusunda da belirleyicidir.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
19.01.2026 · E. 2025/4638 · K. 2026/504

Cinsel ilişki kesin veya güçlü karineyle kanıtlanmalıdır; gece yoğun yazışmalar güven sarsıcı davranıştır

Erkek, asli olarak zina, terditli olarak evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle boşanma istemiştir; kadın da evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle dava açmıştır. İlk derece mahkemesi erkeğin davasını zina sebebiyle kabul etmiştir; bölge adliye mahkemesi istinafları esastan reddetmiştir. Daire, kadının başka bir erkekle cinsel ilişkiye girdiğinin kesin veya güçlü karinelerle kanıtlanmadığını belirtmiştir. HTS kayıtlarına göre özellikle geceleri yoğun mesajlaşma ve konuşma yapılmasının ve kahvaltıya davet edilmesinin güven sarsıcı davranış boyutunda kaldığını kabul etmiştir. Zina davasının reddi, delillerin terditli 166 talebine göre değerlendirilmesi ve iki davadaki kusurların birlikte belirlenmesi için kararı bozmuştur.

> *Zina olayının mevcut sayılabilmesi için en önemli koşulu, "cinsel ilişkinin" varlığının kesin veya güçlü karinelerle kanıtlanmış olmasıdır.*

DEĞERLENDİRME Mesajlaşma, telefon trafiği ve buluşma davetleri tek başına zinayı ispatlamaz; bu olgular 166. madde kapsamında kusur olarak değerlendirilir. Karşılıklı davalarda kusur bir kez belirlenir ve tazminat ile nafaka buna göre kurulur.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
16.05.2018 · E. 2016/17968 · K. 2018/6344

Telefon görüşmesi zina değil güven sarsıcı davranıştır; yalnız zinaya dayanan dava bu durumda reddedilir

Erkek yalnız zina sebebine dayanarak boşanma davası açmıştır; kadın da karşı dava açmıştır. Mahkeme kadının davasını reddetti, erkeğin davasını kabul etmiştir. Daire, kadının başka bir erkekle telefonda konuştuğunu, ancak konuşma içeriğinden evlilik sırasında cinsel birleşmenin gerçekleştiğinin anlaşılamadığını belirtmiştir. Bu davranışların zina değil güven sarsıcı davranış niteliğinde olduğunu, erkeğin ise 166. maddeye dayalı bir davası bulunmadığını belirterek erkeğin davasının kabulüne ilişkin kararı bozmuştur.

> *Davacı-karşı davalı erkeğin münhasıran Türk Medeni Kanununun 161. maddesine dayalı olarak açtığı boşanma davasının reddi gerekirken, yazılı gerekçe ile kabulü doğru bulunmamış ve bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Kadının kendi davasının reddi de onandığı için bozmayla bu dosyadaki boşanma kararı ortadan kalkmıştır. Zina ispatlanamayabileceğinden dava terditli olarak 166. maddeye de dayandırılmalıdır.

5 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
12.03.2019 · E. 2018/6226 · K. 2019/2588

El ele dolaşma, öpüşme, otel kaydı ve birlikte kalma birlikte değerlendirildiğinde zina ispatlanmış olur

Kadın, zina ve 162. madde sebeplerine dayanarak boşanma davası açmıştır; erkek de karşı dava açmıştır. Mahkeme erkeğin davasını ve kadının zina talebini reddederek kadının davasını 166/1'e göre kabul etmiştir. Daire, kadının davasının yalnız 161 ve 162. maddelere dayandığını, 166. maddeye göre karar verilmesinin taleple bağlılık ilkesine aykırı olduğunu ve 162. madde talebi hakkında karar verilmemesinin de bozma sebebi olduğunu belirtmiştir. Tanık anlatımlarına göre erkeğin başka bir kadınla el ele dolaşırken, otelde ve öpüşürken görüldüğünü, bu kadının evinde kaldığını, otomobilinin bu kadının otoparkından çıktığını belirtmiştir. Fotoğraflar, otel rezervasyon kayıtları ve e-posta yazışmalarıyla birlikte zinanın sabit olduğunu kabul ederek kararı bozmuştur.

> *...tüm bu anlatılanlarla birlikte davacı-karşı davalı kadın tarafından dosyaya sunulan fotoğraflar, otel rezervasyon kayıtları ile mail yazışmaları da dikkate alındığında davalı-karşı davacı erkeğin zina eylemini gerçekleştirdiğinin sabit olduğu...*

DEĞERLENDİRME Tek tek yetersiz görünen olgular birlikte değerlendirildiğinde zinayı ispatlayabilir. Mahkeme, davacının dayandığı her boşanma sebebi hakkında ayrı ayrı karar vermelidir.

6 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
14.06.2021 · E. 2021/3327 · K. 2021/4767

Fotoğraflar, telefon kayıtları ve tanıklarla zina ispatlanabilir; delilin hukuka aykırı elde edildiğini ileri süren bunu ispatlamalıdır

Erkek, asli olarak zina, olmazsa evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle boşanma istemiştir; kadın da karşı dava açmıştır. İlk derece mahkemesi, kadının başka bir erkekle cinsel olarak yakınlaştığını ancak cinsel birleşmenin ispatlanamadığını belirterek zina talebini reddetti ve erkeğin davasını 166. maddeye göre kabul etmiştir; bölge adliye mahkemesi istinafı esastan reddetmiştir. Kadın, erkeğin sunduğu fotoğrafların hukuka aykırı elde edildiğini savunmuştur. Daire, bu iddianın ispat yükünün kadında olduğunu ve kadının tahkikatın sonunda araştırılacak başka husus kalmadığını açıkça bildirdiğini belirtmiştir. Fotoğraflar, telefon kayıtları ve tanık beyanlarıyla zinanın sübut bulduğunu kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Zinanın varlığı erkek tarafından dosyaya sunulan fotoğraflar, davalı-davacı kadının telefon kayıtları ve tanık beyanları ve tüm dosya kapsamı ile sübut bulmuştur.*

DEĞERLENDİRME Cinsel birleşmenin doğrudan görülmesi gerekmez; deliller birlikte değerlendirilir. Hukuka aykırılık iddiası da somut olarak ileri sürülmeli ve ispatlanmalıdır.

7 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
02.07.2024 · E. 2023/7433 · K. 2024/5239

Kendi yorumunu ve duyduklarını aktaran tanık anlatımıyla zina ispatlanmaz

Kadın, eşinin başka bir kadınla ilişkisi olduğunu ileri sürerek zina sebebiyle de boşanma istemiştir. İlk derece mahkemesi, erkeğin kardeşinin anlatımına dayanarak kadının zina talebini kabul etmiştir; bölge adliye mahkemesi istinafı reddetmiştir. Daire, bu tanığın beyanının kendi değerlendirmelerini içerdiğini, diğer kadının hamile olduğuna ilişkin kısmın başkasından duyuma dayandığını ve anlatımın başka bir tanığın beyanıyla çeliştiğini belirtmiştir. Zinayı gösteren başka bir delil bulunmadığından zina talebinin reddi için kararı bozmuştur.

> *...dosya kapsamında da erkeğin zina eylemini işlediğine yönelik muhakkak gözü ile bakılacak başkaca bir delilin bulunmadığı dikkate alındığında erkeğin zinasının dosya kapsamından ispatlanamadığının kabulü gerekir.*

DEĞERLENDİRME Tanık olayı bizzat görmüş olmalıdır; tahmin, yorum ve duyuma dayanan anlatımlar zinayı ispatlamaz.

8 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
01.03.2023 · E. 2022/5375 · K. 2023/790

Dijital deliller ve HTS kayıtları toplanmadan zinanın ispatlanamadığına karar verilemez

Erkek, zina ve evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle açtığı davada dijital materyalleri USB bellekle sundu ve kadının belirli bir kişiyle olağan dışı telefon görüşmeleri yaptığını ileri sürerek HTS kayıtlarına dayanmıştır. Mahkeme bu delilleri değerlendirmeden ve HTS kayıtlarını getirtmeden zina ve sadakatsizliğin ispatlanamadığına karar vermiştir. Daire, tüm delillerin dosyaya alınması, gerekirse bilirkişi incelemesi yaptırılması ve delillerin birlikte değerlendirilmesi gerektiğini belirterek kararı eksik inceleme nedeniyle bozmuştur.

> *Mahkemece yapılacak iş davalı-davacı erkek tarafından zina ve sadakatsizlik iddialarına esas tüm delillerin dosya arasına alınması, gerektiğinde bilirkişi incelemesi de yapıldıktan sonra tüm deliller, tarafların iddia ve savunmaları hep birlikte değerlendirildikten sonra hasıl olacak sonuca göre karar vermekten ibaret iken...*

DEĞERLENDİRME Mahkeme, dayanılan delilleri toplamadan zinanın ispatlanamadığına karar veremez. Delil gösteren taraf da HTS kaydı istenecek numara ve dönemi açıkça bildirmelidir.

9 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
27.06.2024 · E. 2023/7996 · K. 2024/5004

Ortak konuta gizlice yerleştirilen kameranın kayıtları hukuka aykırı delildir

Kadın evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle dava açmıştır. Erkek, kadının iş arkadaşıyla samimi olduğunu ileri sürerek yalnız zina sebebine dayanan birleşen dava açtı ve ortak konuta gizlice yerleştirdiği kameranın görüntü ve ses kayıtlarını sunmuştur. İlk derece mahkemesi kayıtları hukuka aykırı delil sayarak hükme esas almadı ve zinanın diğer delillerle ispatlanamadığını belirterek erkeğin davasını reddetmiştir. Bölge adliye mahkemesi, iletişim kayıtlarına göre kadının güven sarsıcı davranışları bulunsa da münhasıran zinaya dayanan davada zinanın usulüne uygun delillerle ispatlanamadığını belirterek istinafı reddetmiştir. Yargıtay kararı onamıştır.

> *...erkeğin ortak konuta gizli kamera yerleştirdiği ve resim, video ve ses kayıtlarını USB içinde mahkemeye delil olarak sunduğu, mahkemece hukuka aykırı delil olması nedeniyle bu delilin hükme esas alınmamasında bir isabetsizlik bulunmadığı...*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Yargıtay'ın onadığı bölge adliye mahkemesi gerekçesindendir. Konut kendisine ait olsa bile eşin gizlice kayda alınmasıyla elde edilen görüntüler hükme esas alınmayabilir (HMK m. 189/2).

10 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
10.01.2024 · E. 2022/8785 · K. 2024/88

WhatsApp Web üzerinden alınan ekran görüntüleri hukuka aykırı delildir; süregelen zinada süre dolmaz

Kadın, eşinin zina ettiğini ileri sürerek boşanma istedi ve dava kabul edilmiştir. Bölge adliye mahkemesi, kadının WhatsApp Web aracılığıyla erkeğin üçüncü kişilerle yazışmalarının ekran görüntülerini alarak elde ettiği kayıtları hukuka aykırı delil sayarak kusur belirlemesinde dikkate almamıştır. Diğer delillerle kusurlu davranışların ispatlandığını ve süregelen zina nedeniyle hak düşürücü sürenin dolmadığını kabul etmiştir; tazminat ve yoksulluk nafakası miktarlarını artırmıştır. Daire kararı onamıştır.

> *...bu suretle ele geçirilen kayıtların hukuka aykırı delil niteliğinde olduğu ve kusur belirlemesinde dikkate alınamayacağı...*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Yargıtay'ın onadığı bölge adliye mahkemesi gerekçesindendir. Hukuka aykırı delil dışlansa da zina başka hukuka uygun delillerle ispatlanabilir (HMK m. 189/2).

11 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
04.07.2024 · E. 2023/7119 · K. 2024/5391

Üçüncü kişinin mesajları ve anlatımıyla zina her türlü şüpheden uzak ispatlanmış sayılmaz

Kadın, eşinin başka bir kadınla birlikte olduğunu ileri sürerek zina sebebiyle boşanma istemiştir. Dava dışı kadın, davacıya erkekle birliktelik yaşadığını anlatan mesajlar göndermiş, tanıklarla görüşerek ilişkinin ayrıntılarını aktarmıştı. Ancak erkekle bu kadın arasında geçen bir mesaj veya fotoğraf dosyada yoktu. İlk derece mahkemesi zina sebebiyle boşanmaya karar verdi, bölge adliye mahkemesi istinafı reddetmiştir. Daire, olayların zina boyutunda olmadığını ve zinanın her türlü şüpheden uzak delillerle ispatlanamadığını belirterek kararı bozmuştur.

> *...gerçekleşen olayların zina boyutunda olmadığı, zinanın varlığının her türlü şüpheden uzak delillerle ispatlanamadığı anlaşılmaktadır...*

DEĞERLENDİRME İlişki iddiası yalnız dava dışı kişinin beyanlarına dayanıyorsa zina sebebiyle boşanmaya karar verilemez. Olgular, ispatlanırsa 166. madde kapsamında değerlendirilebilir.

12 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.09.2024 · E. 2023/7632 · K. 2024/5886

Başka biriyle otel odasında gece geçirmek zinanın kabulünü gerektirir; zina bilinmeden birlikte tatil af değildir

Kadın, eşinin başka bir kadınla ilişkisi olduğunu ileri sürerek zina sebebiyle boşanma istemiştir. Otel kayıtlarına göre erkek, iki ayrı tarihte aynı kadınla aynı odada gecelemişti; son konaklama ile dava tarihi arasında altı ay geçmemişti. Erkek, eşiyle barıştıklarını ve sonradan birlikte bir otelde tatil yaptıklarını savunmuştur. İlk derece mahkemesi, başka bir kadınla geceyi otel odasında geçirmenin zinanın kabulünü gerektirdiğini belirterek zina sebebiyle boşanmaya karar vermiştir. Bölge adliye mahkemesi, kadının birlikte tatil yapıldığı sırada zinayı bildiğinin ve affettiğinin erkek tarafından kanıtlanamadığını belirtmiştir. Yargıtay kararı onamıştır.

> *...erkeğin başka bir kadınla geceyi bir otel odasında geçirmiş olması zinanın varlığının kabulünü gerektirdiğinden...*

DEĞERLENDİRME Alıntı, sonuç olarak onanan ilk derece mahkemesi gerekçesindendir. Affı ileri süren taraf, diğer eşin zinayı bildiğini ve buna rağmen affettiğini ispatlamalıdır.

13 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
09.01.2024 · E. 2022/8773 · K. 2024/20

Ceza dosyasında mağdur sıfatıyla verilen ifade hukuka uygun delildir; iki eş de zina ettiyse eşit kusurlu eşlere tazminat verilmez

Eşler karşılıklı olarak zina sebebiyle boşanma istemiştir. Kadın, üçüncü kişinin şantaj ve özel hayatın gizliliğini ihlal suçlarından yargılandığı dosyada mağdur olarak

kollukta verdiği ifadede bu kişiyle cinsel münasebet yaşadığını anlatmıştı. Erkeğin ise başka bir kadınla üç ayrı tarihte aynı otel odasında konakladığı anlaşılmıştır. İlk derece mahkemesi iki davayı da zina sebebiyle kabul etti, karşılıklı manevi tazminat taleplerini reddetti ve kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmetmiştir. Bölge adliye mahkemesi, kadının ifadesinin gizlice ya da zorla alınmadığını, hukuka uygun delil olduğunu belirterek istinafları esastan reddetmiştir. Yargıtay kararı onamıştır.

> *...dosya kapsamında kadının mağdur sıfatıyla 15.09.2017 tarihinde asayiş şube bürosunda alınan ifadesinin gizlice ya da zorla alınmadığı dikkate alındığında, hukuka uygun delil olduğunun kabul edilmesinin doğru olduğu...*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Yargıtay'ın onadığı bölge adliye mahkemesi gerekçesindendir. Eşit kusurlu eşe tazminat verilmez; yoksulluk nafakası ise kusuru daha ağır olmayan eş için mümkündür (TMK m. 174, 175).

14 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
14.12.2022 · E. 2022/4424 · K. 2022/10508

Zina eyleminin üzerinden beş yıl geçtiyse dava hakkı düşer; bu eylem kusur olarak da yüklenemez

Erkek, 2019'daki DNA raporuyla çocuğun babası olmadığını öğrendi ve 2020'de zina sebebiyle boşanma davası açmıştır. İlk derece mahkemesi erkeğin davasını kabul etmiştir; bölge adliye mahkemesi tarafları eşit kusurlu saydı. Daire, erkeğin öğrenmeden itibaren altı ay içinde dava açmış olsa da çocuğun doğumuna yol açan zina eyleminin üzerinden beş yıldan fazla süre geçtiğini ve başka bir zina eyleminin kanıtlanamadığını belirtmiştir. Bu sürenin mahkemece kendiliğinden gözetilmesi gerektiğini kabul etmiştir. Zina eyleminin kadına kusur olarak da yüklenemeyeceğini, erkeğin tam kusurlu olduğunu belirterek kadın yararına tazminata hükmedilmesi için kararı bozmuştur.

> *...zina hukuki nedenine dayalı davanın beş yıllık hak düşürücü süre içerisinde açılmadığı, zina eyleminin kadına kusur olarak yüklenemeyeceği...*

DEĞERLENDİRME Beş yıllık süre öğrenmeden bağımsız işler. DNA testi gibi geç öğrenmelerde bile eylemin üzerinden beş yıl geçmişse zina sebebiyle boşanma istenemez.

15 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
25.06.2024 · E. 2023/6843 · K. 2024/4829

Süregelen ilişkide hak düşürücü süre geçmiş sayılmaz ve eşin affettiği düşünülemez

Erkek, kadının başka biriyle ilişkisi olduğunu ileri sürerek zina sebebiyle, olmazsa evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle boşanma istemiştir. İlk derece mahkemesi zina sebebiyle boşanmaya karar vermiştir. Bölge adliye mahkemesi, zina davasının süresinde açılmadığını belirterek bu talebi reddetmiştir. Daire, ilişkide bulunulan kişinin eski eşinin şikâyeti üzerine başlayan soruşturmadaki mesajlara göre kadının ilişki-

sinin devam ettiğini belirtmiştir. Eylemin süregelen nitelikte olduğunu, bu durumda hak düşürücü sürenin geçmediğini ve erkeğin kadını affettiğinin düşünülemeyeceğini kabul ederek kararı bozmuştur.

> *...eylemin süregelen nitelikte olduğu, bu durumda zina eylemi yönünden hak düşürücü sürenin geçmediği gibi davacı-davalı erkeğin kadını affettiğinin de düşünülemeyeceğinin kabulü gerekir...*

DEĞERLENDİRME İlişki sürdükçe öğrenmeden itibaren işleyen altı aylık süre tamamlanmış sayılmaz. Daire ayrıca zina yapan kadını tam kusurlu kabul ederek erkek yararına tazminat koşullarının oluştuğunu belirtmiştir.

16 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
07.11.2024 · E. 2024/1930 · K. 2024/8441

Eşler yıllardır ayrı yaşasa da başka biriyle süren karı koca hayatı zinadır; ikrar ancak diğer delillerle birlikte esas alınır

Kadın, eşinin başka bir kadınla karı koca hayatı yaşadığını ileri sürerek zina ve evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle boşanma istemiştir. Nüfus kayıtlarına göre erkeğin, bu evlilik sürerken başka bir kadından doğan sekiz çocuğu vardı; eşler otuz yılı aşkın süredir ayrı yaşıyordu. İlk derece mahkemesi, erkeğin ikrarının hâkimi bağlamadığını, ancak tanık beyanları ve nüfus kayıtlarıyla zinanın sürdüğüne kanaat getirdiğini belirterek zina sebebiyle boşanmaya karar vermiştir. Bölge adliye mahkemesi, uzun süredir başka bir kadınla karı koca ilişkisinin yaşandığını ve devam ettiğini belirterek erkeğin istinafını reddetti, tazminat ve nafaka miktarlarını artırmıştır. Yargıtay kararı onamıştır.

> *...tüm dosya kapsamı, toplanan deliller ve tanıkların birbirleri ile uyumlu ve tutarlı beyanları ile davalı erkeğin uzunca bir süredir başka bir kadınla karı-koca ilişkisi yaşadığı ve ilişkinin devam ettiği ispatlandığı...*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Yargıtay'ın onadığı bölge adliye mahkemesi gerekçesindendir. İlişki sürdüğü için eşlerin uzun süredir ayrı yaşaması zina davasını engellememiştir; bölge adliye mahkemesi, 161 ve 166. maddelere birlikte dayanılan davada her iki sebebin de kabul edilebileceğini de belirtmiştir.

17 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
13.02.2024 · E. 2023/3085 · K. 2024/808

Süre, zinanın öğrenildiği tarihten işler; önceden bilme ve affı ileri süren bunu ispatlamalıdır

Eşler 2018 yazında fiilen ayrıldı ve kadın önce evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle dava açmıştır. Mahkemeye gelen otel kayıtlarından erkeğin bir kadınla birden çok kez aynı odada konakladığı anlaşılmıştır; kadın bunun üzerine zina sebebiyle ikinci bir dava açmıştır. Daire, kadının otel kayıtları dosyaya gelmeden önce bu eylemleri bildiğinin ve affettiğinin ispatlanamadığını, zina davasının öğrenmeden itibaren altı ay içinde açıldığını belirtmiştir. Zina davasının da kabulü gerektiğini, ancak diğer

davadaki boşanma hükmü kesinleştiğinden bu davanın konusuz kaldığını kabul etmiştir. Kadın yararına yargılama giderlerine hükmedilmesi ve tazminatların artırılması için kararı bozmuştur.

> *Kadın eşin otel kayıtlarını dosya arasına alınmasından önce bildiği ve eşinin bu eylemini affettiği ispatlanamamıştır.*

DEĞERLENDİRME Öğrenme tarihi, zinayı kesin olarak ortaya koyan bilginin eşe ulaştığı andır. Daha önce öğrenildiğini veya affedildiğini ileri süren taraf bunu kanıtlamalıdır.

18 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
25.06.2025 · E. 2025/527 · K. 2025/6502

Zina sebebine ıslahla sonradan geçilirse süre ıslah tarihine göre değerlendirilir

Kadının açtığı boşanma davası sonradan ıslahla zina sebebine dayandırılmıştır. Erkeğin başka bir kadınla samimi mesajlaşmalarını tatilde büyük oğlu görmüş, kadın durumu Temmuz 2021'de öğrenmişti. Otel kayıtlarına göre erkek en son 02.01.2021'de başka bir kadınla aynı odada kalmıştı. İlk derece mahkemesi zina sebebiyle boşanmaya karar vermiştir. Daire, erkeğin devamlılık gösteren bir cinsel ilişkisinin kanıtlanamadığını ve ıslah tarihi olan 05.05.2022 itibarıyla öğrenmeden başlayan sürenin geçtiğini belirtmiştir. Zina talebinin reddi ve terditli olarak istenen evlilik birliğinin sarsılması talebinin incelenmesi için kararı bozmuştur.

> *...bu durumda öğrenme tarihi dikkate alındığında dava sebebinin ıslah edildiği 05.05.2022 tarihi itibariyle zina davası açabilmek için Kanun'un öngördüğü hak düşürücü sürenin geçtiği anlaşılmıştır.*

DEĞERLENDİRME Zinayı öğrenen eş, davayı baştan zina sebebine dayandırmalı veya ıslahı altı ay içinde yapmalıdır. Terditli 166 talebi, zina reddedilirse boşanmanın incelenmesini sağlar.

19 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
15.11.2022 · E. 2020/362 · K. 2022/1514

Dava açıldıktan sonra işlenen zina aynı davada ıslahla ileri sürülemez; yeni davada dikkate alınır

Erkek 2015'te evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle boşanma davası açmıştır; kadın da karşı dava açmıştır. Erkek yargılama sırasında, kadının dava açıldıktan sonra başka bir erkekle birlikte olduğunu ileri sürerek davasını zina sebebine dayanacak şekilde ıslah etmiştir. Bölge adliye mahkemesi zina sebebiyle boşanmaya karar vermiştir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, dava tarihinden sonra gerçekleşen eylemin ıslahla bile ileri sürülemeyeceğini belirterek kararı bozmuştur; bölge adliye mahkemesi direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu, ıslahın hatalı usul işlemini düzeltme aracı olduğunu, dava tarihinde henüz gerçekleşmemiş bir vakıanın ıslahla davaya eklenemeyeceğini belirterek direnme kararını oy çokluğuyla bozmuştur.

> *Aynı şekilde dava tarihinden sonra gerçekleşen yeni bir olgunun açılacak yeni boşanma davasında dikkate alınabileceği de her türlü duraksamadan uzaktır.*

DEĞERLENDİRME Dava sürerken öğrenilen yeni zina için yeni bir dava açılmalıdır. Davadan önce gerçekleşen zina ise ıslahla davaya eklenebilir.

20 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
29.11.2022 · E. 2020/727 · K. 2022/1620

Aynı evde kalmak ve birlikte doğum günü yemeğine çıkmak, barışma olmadıkça af sayılmaz

Kadın, eşinin sadakat yükümlülüğüne aykırı güven sarsıcı davranışları nedeniyle önce anlaşmalı boşanma davası açmıştır; erkek duruşmada boşanmak istemediğini bildirince dava çekişmeli olarak sürmüştür. Erkek, dava açıldıktan sonra eşlerin aynı evde kaldığını ve kadının doğum gününü birlikte dışarıda kutladıklarını gösteren fotoğraflara dayanarak kadının kendisini affettiğini savunmuştur. Bölge adliye mahkemesi af veya hoşgörü bulunduğunu kabul ederek davayı reddetti ve Özel Dairenin bozmasına karşı direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu, tanık anlatımına göre kadının eşini affetmediğini, barışmanın gerçekleşmediğini ve ortak hayatın yeniden kurulmadığını belirterek direnme kararını bozmuştur.

> *...erkeğin kusurlu davranışlarından sonra taraflar arasında barışmanın gerçekleşerek ortak hayatın yeniden kurulmadığı gibi dosyada mevcut yemek fotoğraflarından gerçekleştirilen eylemlerin "affedilmiş" olarak nitelendirilmesi de somut olayın özelliğine uygun düşmemektedir.*

DEĞERLENDİRME Karar sadakat yükümlülüğüne aykırı davranışlarla ilgilidir; zinada affın değerlendirilmesinde de yol göstericidir. Af, barışma ve ortak hayatın yeniden kurulması gibi açık bir iradeyle ortaya çıkar.

21 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
12.09.2024 · E. 2024/415 · K. 2024/422

Zina mutlak sebep olsa da kusur karşılaştırması yapılır; sürekli şiddet uygulayan eşle zina eden eş eşit kusurludur

Erkek zina ve evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle, kadın evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle dava açmıştır. Kadının zina ettiği; erkeğin ise evlilik boyunca eşine sürekli fiziksel şiddet uyguladığı, bağımsız konut temin etmediği, aile konutunun elektrik, su ve doğal gaz aboneliklerini kapattırdığı anlaşılmıştır. Zina sebebiyle verilen boşanma hükmü kesinleşmiştir. Bölge adliye mahkemesi, mutlak ve nispi boşanma sebepleri arasında kusur kıyaslaması yapılamayacağını, zina eden kadının ağır kusurlu olduğunu belirterek erkek yararına manevi tazminata hükmetti ve Özel Dairenin bozmasına karşı direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu, boşanma sebebinin mutlak veya nispi olmasının kusur tayininde ölçüt olmadığını, eşlerin eşit kusurlu olduğunu ve erkek yararına tazminat verilemeyeceğini belirterek direnme kararını bozmuştur.

> *Aynı şekilde eşlerin zina veya hayata kast sebebiyle boşanmalarına hükmedilmesi hâlinde bunun maddi hukuk açısından sonuçlarının düzenleme altına alındığı 4721 sayılı Kanun'un 236/2 nci maddesinden hareketle mutlak ve nispi boşanma sebepleri arasında kusur kıyaslaması yapılamayacağını söylemek de mümkün değildir.*

DEĞERLENDİRME Zina eden eş kendiliğinden ağır veya tam kusurlu sayılmaz; diğer eşin kusurları da tartılır. Aynı kararda kadına yönelik aile içi şiddetin göz ardı edilemeyecek bir insan hakkı ihlali olduğu vurgulanmıştır.

22 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
14.03.2024 · E. 2023/5602 · K. 2024/1775

Sadakatsizlik ortaya çıktığında gerçekleşen şiddet, zina eden eşi eşit kusurlu yapmaz

Kadın evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle dava açmıştır; erkek, DNA raporuna göre en küçük çocuğun kendisinden olmadığını öğrendiğini ileri sürerek zina sebebiyle karşı dava açmıştır. İlk derece mahkemesi, kadının sosyal inceleme raporundaki ikrar niteliğindeki beyanı, soybağının reddi davasının sonucu ve ilişkinin devam ettiğini gösteren mesajlar nedeniyle zina davasını süresinde sayıp kabul etmiştir; erkeğin fiziksel şiddeti nedeniyle eşleri eşit kusurlu saydı ve kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmetmiştir. Bölge adliye mahkemesi istinafları reddetmiştir. Daire, erkeğin şiddetinin kadının sadakatsizliği ortaya çıktığında gerçekleştiğini belirterek kadını ağır, erkeği az kusurlu kabul etmiştir. Erkek yararına tazminata hükmedilmesi ve kadının yoksulluk nafakası talebinin reddi için kararı bozmuştur.

> *...yapılan yargılama, toplanan deliller, ceza dosyasında yapılan yargılama ve dinlenen tanık beyanlarından erkeğin kadına yönelik fiziksel şiddetinin, kadının sadakatsizliği ortaya çıktığında gerçekleştiği göz önüne alındığında boşanmaya sebebiyet veren olaylarda kadının ağır, erkeğin ise az kusurlu olduğunun kabulü gerekirken...*

DEĞERLENDİRME Şiddet yine kusurdur; ancak kusur karşılaştırmasında şiddetin zamanı ve bağlamı dikkate alınır. Evlilik boyunca süren şiddete ilişkin Hukuk Genel Kurulu kararıyla birlikte okunmalıdır.

23 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
30.06.2025 · E. 2025/3435 · K. 2025/6642

İki eş de zina ettiyse kusur, zinaların zamanına, şekline ve evliliğe etkisine göre belirlenir

Eşler karşılıklı olarak evlilik birliğinin sarsılması ve zina sebepleriyle dava açmıştır. Kadının evli bir erkekle yoğun telefon görüşmeleri yaptığı, bu kişiyle ortak çocuğun da bulunduğu evde vakit geçirip gece birlikte kaldığı anlaşılmıştır. Erkeğin zinası ise ilk derece mahkemesinin verdiği boşanma kararından sonra, dosya kanun yolundayken fiili ayrılık döneminde gerçekleşmiştir. İlk derece mahkemesi iki tarafın zina davalarını da kabul ederek eşleri eşit kusurlu saydı. Daire, erkeğe yüklenen

hakaret kusurunun delil oluşturma niyetiyle hukuka aykırı elde edilen ses kaydına ve soyut tanık beyanlarına dayandığını belirtmiştir. Zinaların zamanı ve şekli ile evliliğe etkisini karşılaştırarak kadının daha ağır kusurlu olduğunu kabul etti ve erkek yararına tazminat için kararı bozmuştur.

> *...her iki tarafın zina eylemi sabit ise de; tüm dosya kapsamından zina eylemlerinin gerçekleşme zamanı, şekil ve süreçleri, evliliğin birliğinin sarsılmasına etkisi ile tarafların Mahkemece kabul edilen ve gerçekleşen diğer kusurlu davranışları bir bütün halinde değerlendirildiğinde boşanmaya sebebiyet veren olaylarda kadının daha ağır kusurlu olduğunun kabulü gerekirken...*

DEĞERLENDİRME Boşanma kararı kesinleşene kadar sadakat yükümlülüğü sürer ve bu dönemdeki ilişki de zinadır. Ancak ilişkinin boşanma kararından sonra ve fiili ayrılıkta gerçekleşmesi kusur karşılaştırmasında dikkate alınmıştır.

24 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
03.06.2026 · E. 2025/4589 · K. 2026/6018

Zina sebebiyle payın tamamen kaldırılması yeterli gerekçe ister; hakkaniyete uygun azaltma yapılmalıdır

Eşler karşılıklı davalarla boşanmıştır; boşanma kararlarından biri zinaya, diğeri evlilik birliğinin sarsılmasına dayanıyordu ve kararlar kesinleşmiştir. Mal rejiminin tasfiyesi davasında ilk derece mahkemesi, davacının boşanmadaki kusurunu gözeterek artık değerdeki payını kaldırıp davayı reddetmiştir. Bölge adliye mahkemesi davacının katılma alacağı bulunduğunu tespit etti, ancak boşanmadaki kusuru nedeniyle alacağın tamamını kaldırmıştır. Daire, kusur dereceleri, evlilik süresi, eşlerin ekonomik ve sosyal durumu ile hakkaniyet kuralları gözetilerek payın uygun miktarda azaltılması gerektiğini belirterek kararı bozmuştur.

> *...gibi durumlar ile TMK'nin 4. maddesi ile TBK'nin 50. ve 51. maddesi hükümlerinde düzenlenen hakkaniyet kuralları nazara alınarak uygun bir miktarda davacı kadının artık değerdeki pay oranının azaltılması gerekirken, yetersiz gerekçeyle tamamının kaldırılması hatalı olmuş, bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Mahkeme payı tamamen kaldıracaksa kusurun ağırlığını, evliliğin süresini ve eşlerin durumunu gerekçesinde ayrıca tartışmalıdır. Aynı yönde başka bir kararda, yüzde elli azaltmayı tamamen kaldırmaya çeviren bölge adliye mahkemesi kararı da bozulmuştur.

25 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
30.11.2015 · E. 2014/12512 · K. 2015/21469

Zina sebebiyle payın azaltılması yalnız artık değere katılma alacağında mümkündür

Eşler 1990'da evlendi ve zina sebebiyle boşanmıştır. Davacı eş, evlilik içinde diğer eş adına edinilen taşınmaz, araç ve sigorta alacağı nedeniyle katkı ve katılma alacağı istemiştir. Mahkeme, boşanmanın zina sebebiyle gerçekleştiğini ve davacının

kusurunun ağırlığını belirterek TMK m. 236/2 uyarınca delilleri toplamadan davayı reddetmiştir. Daire, taşınmaz ve aracın mal ayrılığı rejiminin geçerli olduğu 2002 öncesi dönemde edinildiğini belirtmiştir. 236/2. maddenin yalnız artık değere katılma alacağına uygulanabileceğini, önce alacağın türünün ve varlığının belirlenmesi gerektiğini kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Yasa maddesinin kanunda düzenlendiği yer ve kenar başlığından açıkça anlaşılacağı gibi, zina ve hayata kast nedeniyle boşanma kararının eşin alacak talebine etkisi, edinilmiş mallara katılma rejimine (TMK m. 218-241) özgü ve sadece 'artık değere katılma alacağı (TMK m. 236)' için söz konusudur.*

DEĞERLENDİRME Zina sebebiyle boşanma, 2002 öncesi mal ayrılığı dönemine ilişkin katkı payı alacağını ve değer artış payı alacağını etkilemez. Artık değere katılma alacağında da azaltma veya kaldırma hâkimin takdirindedir.

26 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
01.04.2019 · E. 2019/552 · K. 2019/3464

Boşanma 166. maddeye göre verildiyse sadakatsizlik gerekçesiyle katılma alacağı kaldırılamaz

Eşler, kadının kusurlu davranışları nedeniyle 166/1-2. madde uyarınca boşanmıştır. Kadın, edinilmiş mallara katılma rejiminin geçerli olduğu dönemde erkek adına alınan taşınmaz için katılma alacağı istemiştir. Mahkeme, kadının erkeği dolandırdığı iddiasıyla ceza davası bulunduğunu, sadakat yükümlülüğüne aykırı davrandığını ve iyi niyetli olmadığını belirterek TMK m. 236/2'ye dayanıp davayı reddetmiştir. Daire, bu hükmün uygulanabilmesi için boşanmanın zina veya hayata kast sebebiyle verilmiş olması gerektiğini belirterek kararı bozmuştur.

> *TMK'nin 236/2 maddesinin uygulama alanı bulabilmesi için, boşanma davasına bakan mahkeme tarafından, tarafların TMK'nin 161. maddesi gereğince zina nedeniyle veya TMK'nin 162 maddesi gereği hayata kast nedeniyle boşanmalarına karar verilmiş olması gerektiği...*

DEĞERLENDİRME Mal paylaşımında 236/2 savunmasının imkânı, boşanma davasında hangi sebebe dayanıldığına bağlıdır. Zina iddiası varsa boşanma davasında bu sebebe ayrıca dayanmak önem taşır.

27 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
20.09.2022 · E. 2021/955 · K. 2022/1119

Evli olduğunu bildiği kişiyle birlikte olan üçüncü kişiden manevi tazminat istenemez

Davacı, boşanma kararında eski eşinin kendisini davalıyla aldattığının kabul edildiğini, davalının evine girerek çocukların gözü önünde ilişkiyi sürdürdüğünü ve ilişkiyi üç yıldır devam ettirdiğini ileri sürerek davalıdan manevi tazminat istemiştir. Asliye hukuk mahkemesi davayı kabul etmiştir; Özel Daire bozdu, mahkeme direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu, direnme kararından sonra verilen ve bağlayıcı olan

2018 tarihli içtihadı birleştirme kararına göre üçüncü kişiden salt evli bir kişiyle birlikte olduğu için manevi tazminat istenemeyeceğini belirterek direnme kararını bozmuştur.

> *Davalının, dava dışı eş ile evli olduğunu bilerek birlikte olmaktan ibaret olduğu anlaşılan eyleminden başka doğrudan doğruya davacıya yönelik olarak bağımsız, özel ve nitelikli bir kişilik hakkı ihlâlinde bulunduğuna dair bir iddia da bulunmamaktadır.*

DEĞERLENDİRME İçtihadı birleştirme kararları mahkemeleri bağlar. Üçüncü kişinin davacıya doğrudan yönelen bağımsız bir saldırısı ileri sürülüp ispatlanırsa ayrı değerlendirme yapılır.

28 **YARGITAY 4. HUKUK DAİRESİ**
04.12.2023 · E. 2021/18324 · K. 2023/12951

İlişkinin yakın akrabayla yaşanması ve basına yansıması da üçüncü kişiyi tazminatla sorumlu kılmaz

Davacı, evli olduğunu bilen davalının eşiyle birlikteliğinin görüntülerle ifşa edildiğini ileri sürerek manevi tazminat istemiştir; davalının eşinin yakın akrabası olduğunu ve olayın basına yansıdığını belirtmiştir. İlk derece mahkemesi, sadakat yükümlülüğünün yalnız eşler arasında hüküm doğurduğunu, üçüncü kişinin ancak konut dokunulmazlığını ihlal etmesi, özel hayata müdahale etmesi, sırları ifşa etmesi veya sözleriyle onur ve saygınlığı zedelemesi gibi bağımsız bir ihlal hâlinde sorumlu olabileceğini belirterek davayı reddetmiştir. Bölge adliye mahkemesi istinafı esastan reddetmiştir. Daire, içtihadı birleştirme kararını da gözeterek kararı onamıştır.

> *...üçüncü kişi tarafından gerçekleştirilen başkaca bir kişilik hakkı ihlali bulunmadıkça, salt evli bir kişiyle birlikte olmak şeklindeki eylemden dolayı aldatılan eşin üçüncü kişiden manevi tazminat isteyebilmesinin mümkün bulunmamasına göre...*

DEĞERLENDİRME İlişkinin kiminle yaşandığı ve ne kadar duyulduğu tek başına tazminat sebebi değildir. Tazminat için üçüncü kişinin aldatılan eşe yönelik ayrı bir hukuka aykırı eylemi gerekir.

29 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
07.05.2024 · E. 2022/11086 · K. 2024/3226

Sadakatsiz davrandığı için ağır kusurlu sayılan anne de çocuğun üstün yararı gerektiriyorsa velayeti alır

Kadın evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle dava açmıştır; erkek karşı dava ve zinaya dayalı birleşen dava açmıştır. İlk derece mahkemesi zinanın ispatlanamadığını belirterek bu talebi reddetmiştir; kadının başka bir kişiyle gönül ilişkisi yaşayıp sadakatsiz davrandığını, hakaret ettiğini kabul ederek kadını ağır, erkeği az kusurlu saydı. Bölge adliye mahkemesi ikiz çocukların velayetini babaya vermiştir. Daire, çocukların iki yıldır anneleriyle kurulu bir düzen içinde yaşadığını, uzman rapor-

larında velayetin anneye verilmesinin önerildiğini ve anneye velayet verilmesine engel bir durum bulunmadığını belirterek velayet yönünden kararı bozmuştur.

> *Anne ve babanın yararları, boşanmadaki kusurları, ahlâki değer yargıları, sosyal konumları gibi durumları çocuğun üstün yararını etkilemediği ölçüde göz önünde tutulur.*

DEĞERLENDİRME Eşe karşı kusur ile ebeveynlik yeterliliği ayrı değerlendirilir. Zina veya sadakatsizlik, çocuğun bakımını ve gelişimini olumsuz etkilemiyorsa tek başına velayetin kaybı sonucunu doğurmaz.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 162:** Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış.
- **TMK m. 166:** Evlilik birliğinin sarsılması.
- **TMK m. 174:** Maddi ve manevi tazminat.
- **TMK m. 175:** Yoksulluk nafakası.
- **TMK m. 181:** Boşanmada mirasçılık ve dava sırasında ölüm.
- **TMK m. 182:** Çocuklar bakımından ana ve babanın hakları.
- **TMK m. 184:** Boşanmada yargılama usulü, ikrar ve yemin.
- **TMK m. 185:** Sadakat yükümlülüğü.
- **TMK m. 236:** Artık değere katılma ve zina hâlinde payın azaltılması.
- **TMK m. 285:** Babalık karinesi.
- **TMK m. 286:** Soybağının reddi.
- **6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 26 ve 189:** Taleple bağlılık ve hukuka aykırı delil.

MADDE

162

A. Boşanma sebepleri

II. Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış

KANUN METNİ

(1) Eşlerden her biri diğeri tarafından hayatına kastedilmesi veya kendisine pek kötü davranılması ya da ağır derecede onur kırıcı bir davranışta bulunulması sebebiyle boşanma davası açabilir.
(2) Davaya hakkı olan eşin boşanma sebebini öğrenmesinden başlayarak altı ay ve her hâlde bu sebebin doğumunun üzerinden beş yıl geçmekle dava hakkı düşer.
(3) Affeden tarafın dava hakkı yoktur.

MADDE ÖZETİ

Eşlerden biri diğerinin hayatına kastederse, ona pek kötü davranırsa ya da ağır derecede onur kırıcı bir davranışta bulunursa diğer eş boşanma davası açabilir; dava hakkı öğrenmeden başlayarak altı ay ve her hâlde sebebin doğumundan beş yıl geçmekle düşer ve affeden tarafın dava hakkı yoktur (m. 162). Hukuk Genel Kurulu'na göre bu sebepler gerçekleşince hâkim evlilik birliğinin çekilmez hâle gelip gelmediğini araştırmadan boşanmaya karar verebilir; pek kötü davranışın zulüm ve işkence boyutunda, onur kırıcı davranışın ise ağır derecede olması gerekir.[1] Yargıtay, eşine birden çok kez ağır hakaret eden ve psikolojik şiddet uygulayan eşin davranışlarını da onur kırıcı davranış saymıştır.[2] Bu ağırlığa ulaşmayan şiddet ve hakaret ise 166. madde uyarınca boşanma sebebidir.[3]

TEMEL KAVRAMLAR

Hayata kast	Eşin diğer eşin hayatına yönelen, onu öldürmeye girişmek veya intihara zorlamak gibi davranışları.
Pek kötü davranış	Vücut bütünlüğünü, bedensel veya ruhsal sağlığı bozan ya da tehlikeye düşüren, zulüm ve işkence boyutuna varan davranış.

1 Yargıtay HGK, 20.06.2019, E. 2017/2420, K. 2019/750.
2 Yargıtay 2. HD, 13.05.2025, E. 2024/8642, K. 2025/4989.
3 Yargıtay 2. HD, 15.10.2024, E. 2024/6726, K. 2024/7394.

Ağır derecede onur kırıcı davranış	Eşe hakaret etmek ve onu küçük düşürmek amacıyla yapılan, namus ve şeref değerlerine yönelen ağır nitelikte saldırı.
Mutlak boşanma sebebi	İspatlanınca evlilik birliğinin temelinden sarsıldığının ayrıca araştırılmasına gerek olmayan sebep.
Af	Mağdur eşin bu davranışları boşanma sebebi yapmayacağını açıkça veya davranışlarıyla göstermesi.
Terditli talep	Asli talep olan 162 kabul edilmezse incelenmesi istenen ikinci talep; genellikle 166. madde.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

Yürürlükteki Kanunun 130 uncu maddesini karşılamaktadır. Yürürlükteki Kanunda "cana kast" ve "pek fena muameleler" boşanma sebebi olarak öngörülmüştür. Oysa uygulamada ve özellikle yargısal içtihatlarda eşlerden birinin diğerine karşı "onur kırıcı davranışta bulunması" da boşanma sebebi sayılmaktadır. Maddeye "onur kırıcı davranışta bulunma" sebebi de eklenmiş ve böylece "hayata kast", "pek kötü davranış" ve "onur kırıcı davranış" olmak üzere madde üç boşanma sebebini kapsayacak hâle getirilmiştir. Maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları sadeleştirilmek suretiyle yeniden kaleme alınmıştır.

Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 71-72

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

Karı kocadan her biri, diğeri tarafından hayatına kasdedilmesi veya kendisine pek fena muamelede bulunulması sebebiyle boşanma davası ikame edebilir. Davaya hakkı olan karı veya kocanın, sebebine muttali olduğu günden itibaren altı ay ve her halde mezkür sebebin vukuundan beş sene geçmesiyle boşanma davası sakıt olur. Af halinde dava mesmu olmaz.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 130 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 130	4721 sayılı Kanun m. 162
Sebepler	Cana kast, pek fena muamele	Hayata kast, pek kötü davranış, ağır derecede onur kırıcı davranış
Süreler	Muttali olmadan altı ay; sebebin vukuundan beş sene	Öğrenmeden altı ay; sebebin doğumundan beş yıl
Af	Af hâlinde dava dinlenmez	Affeden tarafın dava hakkı yoktur

Değişiklik durumu

Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir değişiklik veya Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Davacı	Hayatına kastedilen, pek kötü davranılan veya onuru ağır derecede kırılan eş	TMK m. 162
Üç ayrı sebep	Hayata kast, pek kötü davranış, ağır derecede onur kırıcı davranış; üçünün birlikte gerçekleşmesi gerekmez	Yargıtay 2. HD, K. 2025/7795
Niteliği	Mutlak ve özel sebep; ortak hayatın çekilmezliği ayrıca aranmaz	Yargıtay HGK, K. 2019/750
Ağırlık	Pek kötü davranış zulüm ve işkence boyutunda, onur kırıcı davranış ağır derecede olmalı	Yargıtay HGK, K. 2019/750
Kast ve ayırt etme gücü	Eylemi yapan eş kasten hareket etmeli ve ayırt etme gücüne sahip olmalı	Yargıtay HGK, K. 2019/750
Öğrenmeye bağlı süre	Sebebin öğrenilmesinden başlayarak altı ay	TMK m. 162
Mutlak süre	Sebebin doğumunun üzerinden beş yıl	TMK m. 162
Af	Affeden eşin dava hakkı yoktur; af delillerle ortaya konmalıdır	TMK m. 162; Yargıtay HGK, K. 2019/750
Ceza mahkûmiyeti	Öldürmeye teşebbüsten kesinleşmiş mahkûmiyet hayata kastı ortaya koyar	Yargıtay 2. HD, K. 2024/7523
Yalnız 162'ye dayanan dava	**166.** maddeye göre boşanmaya karar verilemez	HMK m. 26; Yargıtay 2. HD, K. 2018/4030
166 ile birlikte	Önce 162 incelenir; gerçekleşmezse veya süresi geçmişse deliller 166'ya göre değerlendirilir	Yargıtay 2. HD, K. 2026/2778
Kusur	Karşılıklı davalarda kusur bir kez belirlenir	Yargıtay 2. HD, K. 2017/10559
Mal paylaşımı	Hayata kast sebebiyle boşanmada kusurlu eşin artık değerdeki payı azaltılabilir veya kaldırılabilir	TMK m. 236/2; Yargıtay 8. HD, K. 2019/5440
Dava sırasında ölüm	Mirasçılar kusur tespiti için davaya devam edebilir	TMK m. 181/2; Yargıtay HGK, K. 2019/1112
Mirastan yoksunluk	Mirasbırakanı kasten öldüren veya öldürmeye teşebbüs eden mirasçı olamaz	TMK m. 578

TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 130. maddesini karşılar. 1
Eski Kanun'da yalnız cana kast ve pek fena muamele boşanma sebebiydi; gerekçeye göre onur kırıcı davranış uygulamada zaten boşanma sebebi sayıldığı için maddeye eklenmiş, madde üç sebebi kapsayacak hâle getirilmiştir. "Ağır derecede"

nitelemesi Tasarı metninde yer almakta olup Adalet Komisyonu maddeyi aynen kabul etmiştir.

2 Hayata kastın boşanma dışında da sonucu vardır. Mirasbırakanı kasten ve hukuka aykırı olarak öldüren veya öldürmeye teşebbüs eden kişi mirasçı olamaz ve ölüme bağlı tasarrufla hak edinemez; mirastan yoksunluk mirasbırakanın affıyla ortadan kalkar (TMK m. 578).

DİKKAT

Her şiddet veya hakaret 162. madde kapsamında değildir. Yargıtay, eşini aşağılayan ve ona hakaret eden eşin davranışlarını 162. maddede belirtilen nitelikte görmemiş, bu davranışları yalnız 166. madde kapsamında kusur saymıştır.[4] Dava yalnız 162'ye dayandırılırsa ve bu ağırlık ispatlanamazsa boşanma kararı çıkmayabilir; 166. maddeye terditli olarak dayanmak bu riski azaltır.

II. Hayata Kast Kavramı

- **Tanım:** Hukuk Genel Kurulu'na göre hayata kast ifadesiyle eşini öldürme girişiminde bulunmak, onu intihara zorlamak gibi eşlerden biri tarafından diğerinin hayatına karşı yapılmış davranışlar kastedilir.[5]
- **Kesinleşmiş ceza mahkûmiyeti:** Yargıtay, eşini öldürmeye teşebbüsten kesinleşmiş hükümle cezalandırılan erkek hakkında hayata kastın ceza mahkemesi kararıyla da sabit olduğunu belirten ve 162. madde uyarınca boşanmaya karar veren kararı onamıştır.[6]
- **Kesinleşmemiş mahkûmiyet:** Bir ilk derece mahkemesi, henüz kesinleşmemiş öldürmeye teşebbüs mahkûmiyetini de dikkate alarak eşin hayata kast ve pek kötü davranışta bulunduğunu kabul etmiştir. Yargıtay bu dosyada yalnız kusurun davalar için ayrı ayrı belirlenmesini bozma sebebi yapmıştır.[7]
- **Beraat kararı:** Yargıtay'ın onadığı bir kararda, ceza davasında verilen beraat kararının, ceza yargılamasında ispat koşullarının farklı olması nedeniyle hukuk mahkemesini bağlamadığı kabul edilmiştir.[8]
- **Bıçakla tehdit:** Yargıtay, eşine sürekli fiziksel şiddet uygulayan, son olayda bıçak doğrultup onu öldürmekle tehdit eden ve yumruklarıyla darp eden erkek hakkında 162. madde koşullarının gerçekleştiğini kabul etmiştir.[9] Yargıtay bu dosyada boşanmanın pek kötü davranış sebebiyle verilmesi gerektiğini belirtmiştir.[10]

4 Yargıtay 2. HD, 26.04.2023, E. 2022/11401, K. 2023/1977.
5 Yargıtay HGK, 20.06.2019, E. 2017/2420, K. 2019/750.
6 Yargıtay 2. HD, 16.10.2024, E. 2023/10082, K. 2024/7523.
7 Yargıtay 2. HD, 04.10.2017, E. 2016/4852, K. 2017/10559.
8 Yargıtay 2. HD, 30.04.2024, E. 2023/4421, K. 2024/2984.
9 Yargıtay 2. HD, 20.03.2018, E. 2016/13788, K. 2018/4030.

III. Pek Kötü Davranış Kavramı

- **Tanım ve ağırlık:** Hukuk Genel Kurulu'na göre pek kötü davranış, eşlerden birinin diğerine uyguladığı, vücut bütünlüğünü, bedensel veya ruhsal sağlığını bozan ya da tehlikeye düşüren davranışlardır; dövme ve fiziksel şiddet, evden kovma, aç bırakma, anormal cinsel ilişkiye zorlama örnek olarak gösterilir.[11] Aynı karara göre eylemin devamlılık göstermesi zorunlu değildir; ancak zulüm ve işkence boyutunda olması gerekir.
- **Başı duvara vurulan eş:** Yargıtay, erkeğin kadına fiziksel şiddet uygulayıp kafasını duvarlara vurduğu dosyada erkeği tamamen kusurlu saymış ve 162. madde anlamında pek kötü muamele koşullarının oluştuğunu kabul etmiştir.[12]
- **Yaşlı ve bakıma muhtaç eş:** Hukuk Genel Kurulu, yerel mahkemece sabit görülen, yaşlı ve bakıma muhtaç eşin ellerini ve ayaklarını bağlama, kapıyı üzerine kilitleyip gezmeye gitme ve şiddet uygulama eylemlerine dayanan 162. madde davasında, davacının ölümünden sonra mirasçının kusur tespiti için davaya devam edebileceğini kabul etmiştir.[13]
- **Şiddet 162 ağırlığında görülmezse:** Yargıtay, ilk derece mahkemesinin ağır derecede onur kırıcı davranış bulunmadığı gerekçesiyle iki davayı da reddettiği dosyada, erkeğin kadına sürekli fiziksel şiddet uyguladığını ve onu babasının evine bıraktığını belirterek kadının 166. madde uyarınca boşanma davasının kabulü gerektiğine karar vermiştir.[14]
- **Karşılıklı ceza alınması:** Hukuk Genel Kurulu, aynı olay nedeniyle eşlerin karşılıklı yaralamadan ceza aldığı dosyada, erkeğin eşinin koluna vurup saçını çekmesi ve onu çevreye aşağılayıcı sözlerle kötülemesi nedeniyle 162. madde anlamında onur kırıcı davranışın gerçekleştiğini kabul etmiştir.[15]

IV. Ağır Derecede Onur Kırıcı Davranış Kavramı

- **Tanım:** Hukuk Genel Kurulu'na göre onur kırıcı davranış, eşlerden birinin diğerine hakaret etmek, onu küçük düşürmek amacıyla yaptığı saldırıdır; her türlü onur kırıcı davranış değil, ağır derecede onur kırıcı davranış boşanma sebebidir.[16]
- **Hâkimin değerlendirmesi:** Yargıtay'a göre onur kırıcı davranış, tarafların sosyal, kültürel ve kişisel özellikleri dikkate alınarak namus ve şeref değerlerine

10 Yargıtay 2. HD, 20.03.2018, E. 2016/13788, K. 2018/4030.
11 Yargıtay HGK, 20.06.2019, E. 2017/2420, K. 2019/750.
12 Yargıtay 2. HD, 22.10.2020, E. 2020/4327, K. 2020/5005.
13 Yargıtay HGK, 24.10.2019, E. 2017/1896, K. 2019/1112.
14 Yargıtay 2. HD, 15.10.2024, E. 2024/6726, K. 2024/7394.
15 Yargıtay HGK, 20.06.2019, E. 2017/2420, K. 2019/750.
16 Yargıtay HGK, 20.06.2019, E. 2017/2420, K. 2019/750.

yönelik ağır nitelikteki hareketler olarak değerlendirilir ve bu konuda takdir yetkisi hâkimdedir.[17]

- **Toplum içinde küfür ve asılsız itham:** Aynı kararda, eşin işyerine gelip ağır küfürler eden ve hiçbir kanıta dayanmayan ithamlarla diğer eşi ortak çocuklar ve tanıdıklar nezdinde itibarsızlaştıran eşin davranışı 162. madde kapsamında onur kırıcı davranış sayılmıştır.
- **Tekrarlanan ağır hakaret ve psikolojik şiddet:** Yargıtay, kadının eşine birden çok kez hakaret ve beddua içeren sözler söylediği ve psikolojik şiddet uyguladığı dosyada, bu eylemlerin zulüm ve işkence boyutunda olmadığı gerekçesiyle 162. madde talebini reddeden bölge adliye mahkemesi kararını bozmuştur.[18]
- **Başkaları yanında ve mesajla hakaret:** Yargıtay, eşine birden fazla kez başkaları yanında ve mesajla aşağılayıcı hakaretlerde bulunan kadının davranışını, hakaretlerin sıklığı, içeriği ve ağırlığı gözetilerek onur kırıcı davranış saymıştır.[19]
- **Her hakaret yetmez:** Yargıtay, eşini aşağılayan ve ona hakaret eden kadının davranışlarının 162. maddede belirtilen nitelikte olmadığını belirtmiştir.[20]
- **Hasta eşe ağır hakaret:** Yargıtay'ın onadığı kararda, Alzheimer hastası eşine ağır hakaret ve tehditlerde bulunan, kızının tehditlerine de tepkisiz kalan kadının kusurlu olduğu, davacının ölümünden sonra TMK m. 181/2 uyarınca tespit edilmiştir.[21]

V. Kast ve Ayırt Etme Gücü

3 Hukuk Genel Kurulu'na göre diğer eşin hayatına kast eden veya pek kötü ya da onur kırıcı davranışta bulunan eşin bunu kasten işlemesi ve ayırt etme gücünün bulunması gerekir.[22] Ayırt etme gücü olmayan eşin eylemleri bu nedenle 162. madde kapsamında değerlendirilmez; bu durumda koşulları varsa 165. madde (akıl hastalığı) veya 166. madde gündeme gelebilir.

VI. Süre ve Af

- **Süreler:** Dava hakkı, sebebin öğrenilmesinden başlayarak altı ay ve her hâlde sebebin doğumunun üzerinden beş yıl geçmekle düşer (TMK m. 162). Hukuk Genel Kurulu'na göre hak düşürücü süre olumsuz dava şartıdır; sürenin geçtiği

17 Yargıtay 2. HD, 24.09.2025, E. 2025/635, K. 2025/7795.
18 Yargıtay 2. HD, 13.05.2025, E. 2024/8642, K. 2025/4989.
19 Yargıtay 2. HD, 12.02.2019, E. 2018/196, K. 2019/929.
20 Yargıtay 2. HD, 26.04.2023, E. 2022/11401, K. 2023/1977.
21 Yargıtay 2. HD, 28.12.2023, E. 2023/3062, K. 2023/6532.
22 Yargıtay HGK, 20.06.2019, E. 2017/2420, K. 2019/750.

anlaşılırsa esas hakkında karar verilmiş olsa bile dava bu nedenle reddedilmelidir.[23]

- **Süre geçerse:** Yargıtay'a göre özel sebebe dayalı dava hakkı düşmüşse deliller genel boşanma sebebi çerçevesinde değerlendirilir.[24]
- **Af:** Affeden tarafın dava hakkı yoktur (TMK m. 162). Hukuk Genel Kurulu, fiziksel şiddetten iki gün sonra dava açan eşin affettiğine dair delil bulunmadığını belirterek 162. madde koşullarının oluştuğunu kabul etmiş; birlikte yaşamaya devam edilmesini af sayan yerel mahkeme gerekçesini benimsememiştir.[25]
- **Barışma:** Yargıtay'ın onadığı kararda, darp olayından sonra eşlerin barışarak bir araya gelmesiyle bu olayın affedildiği ve af öncesi olayların kusur olarak yüklenemeyeceği kabul edilmiştir.[26]

VII. Deliller

- **Tanık ve fotoğraf:** Yargıtay, darp raporu alınmamış olsa da komşu tanığın gördüğü morluklar ve dosyaya sunulan fotoğraflarla erkeğin fiziksel şiddet uyguladığının anlaşıldığını kabul etmiştir.[27]
- **Ceza dosyası:** Ceza dosyasındaki mahkûmiyet hükmü, doktor raporları ve tanık anlatımları hukuk mahkemesince birlikte değerlendirilir; kesinleşmiş öldürmeye teşebbüs mahkûmiyeti hayata kastı ortaya koyar.[28]
- **Gizli ses kaydı:** Yargıtay'ın onadığı kararda, delil oluşturma amacıyla diğer eşten habersiz yapılan ses kayıtları hukuka aykırı delil sayılmış ve hükme esas alınmamıştır.[29] Hukuka aykırı olarak elde edilen deliller vakıanın ispatında dikkate alınamaz (HMK m. 189/2).
- **İkrar ve yemin:** Boşanma sebebine ilişkin ikrar hâkimi bağlamaz; hâkim bu olgular hakkında yemin öneremez ve delilleri serbestçe takdir eder (TMK m. 184).

VIII. Dava Yalnız 162'ye Dayanıyorsa

Hâkim tarafların talep sonuçlarıyla bağlıdır; ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez (HMK m. 26). 4

23 Yargıtay HGK, 02.11.2011, E. 2011/2-561, K. 2011/668.
24 Yargıtay 2. HD, 11.03.2026, E. 2025/7989, K. 2026/2778.
25 Yargıtay HGK, 20.06.2019, E. 2017/2420, K. 2019/750.
26 Yargıtay 2. HD, 30.09.2024, E. 2023/8672, K. 2024/6592.
27 Yargıtay 2. HD, 24.12.2025, E. 2025/4903, K. 2025/11832.
28 Yargıtay 2. HD, 16.10.2024, E. 2023/10082, K. 2024/7523.
29 Yargıtay 2. HD, 30.09.2024, E. 2023/8672, K. 2024/6592.

- **166'ya göre karar verilemez:** Yargıtay, münhasıran hayata kast ve pek kötü davranış sebebine dayanan davada 166. maddeye göre boşanmaya karar verilmesini taleple bağlılık ilkesine aykırı bulmuştur.[30]
- **Her sebep hakkında karar:** Yargıtay, zina ve 162. madde sebeplerine dayanan davada 162. madde talebi hakkında karar verilmemesini bozma sebebi saymıştır.[31]
- **162 ile 166 birlikte:** Yargıtay'a göre zina, hayata kast, pek kötü muamele ve haysiyetsiz hayat sürme özel boşanma sebebi olduğu gibi genel boşanma sebebini de oluşturur; iki sebebe birlikte dayanılmışsa önce özel sebep incelenir.[32] Aynı karara göre özel sebebin reddine karşı kanun yoluna başvurulmuşsa genel sebeple verilen boşanma hükmü kesinleşmiş sayılmaz.
- **Terditli talep:** Bölge adliye mahkemesi, önce 162. madde talebinin incelenmesi gereken terditli davada iki sebebe göre birden boşanma kararı verilmesinin doğru olmadığını belirtmiş, karar Yargıtay'ca onanmıştır.[33]

IX. Kusur, Tazminat ve Nafaka

- **Davacının kusuru:** Yargıtay'a göre 162. madde mutlak boşanma sebebi olduğundan dayanılan vakıanın ispatı boşanma için yeterlidir ve başkaca bir dava yoksa davacının kusur incelemesi yapılmaz.[34]
- **Kesinleşen 162 kararı:** Hukuk Genel Kurulu, 162. madde uyarınca verilen boşanma kararı kesinleşmişse ayrıca kusur değerlendirmesi yapılamayacağını ve kusurun tamamının davalıda olduğunun kabul edildiğini belirtmiştir.[35]
- **Karşılıklı davalarda kusur:** Yargıtay, 162 ve 166. maddelere dayanan davalar için ayrı ayrı kusur belirleyen kararı bozmuş, kusurun tüm davalar için bir kez belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir.[36] Hukuk Genel Kurulu'na göre boşanma sebebinin mutlak veya nispi olması hangi eşin daha kusurlu olduğunun ölçütü değildir.[37]
- **Manevi tazminat:** Boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan eş, kusurlu eşten manevi tazminat isteyebilir (TMK m. 174/2). Yargıtay, öldürmeye teşebbüs mağduru kadın yararına manevi tazminat miktarını artıran bölge adliye mahkemesi kararını onamıştır.[38]

30 Yargıtay 2. HD, 20.03.2018, E. 2016/13788, K. 2018/4030.
31 Yargıtay 2. HD, 12.03.2019, E. 2018/6226, K. 2019/2588.
32 Yargıtay 2. HD, 11.03.2026, E. 2025/7989, K. 2026/2778.
33 Yargıtay 2. HD, 30.09.2024, E. 2023/8672, K. 2024/6592.
34 Yargıtay 2. HD, 24.09.2025, E. 2025/635, K. 2025/7795.
35 Yargıtay HGK, 30.01.2008, E. 2008/2-51, K. 2008/87.
36 Yargıtay 2. HD, 04.10.2017, E. 2016/4852, K. 2017/10559.
37 Yargıtay HGK, 12.09.2024, E. 2024/415, K. 2024/422.
38 Yargıtay 2. HD, 16.10.2024, E. 2023/10082, K. 2024/7523.

- **Yoksulluk nafakası:** Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla nafaka isteyebilir (TMK m. 175). Yargıtay'ın onadığı kararda, eşine yönelik öldürmeye teşebbüsten yargılanan ve cezaevinde bulunan erkeğin bu durumunun yoksulluk nafakası yükümlülüğünü engellemediği kabul edilmiştir.[39]

X. Hayata Kastın Mal Paylaşımına Etkisi

TMK m. 236/2'ye göre zina veya hayata kast nedeniyle boşanma hâlinde hâkim, kusurlu eşin artık değerdeki pay oranının hakkaniyete uygun olarak azaltılmasına veya kaldırılmasına karar verebilir. Kanun yalnız zina ve hayata kastı saydığından, 162. madde içinde bu imkân yalnız hayata kast sebebiyle verilen boşanmada söz konusudur. 5

- **Boşanma sebebi belirleyicidir:** Yargıtay, 236/2. maddenin uygulanabilmesi için boşanmanın zina veya 162. madde uyarınca hayata kast sebebiyle verilmiş olmasını aramıştır.[40]
- **Yurt dışında verilen boşanma:** Yargıtay, yabancı mahkemece verilen boşanma kararında boşanmanın hayata kast sebebiyle mi yoksa genel sebeplerle mi verildiğinin, uygulanan yabancı hukuk hükümlerinin tercümeleri getirtilerek belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir.[41]
- **Talep mal rejimi davasında ileri sürülür:** Yargıtay'a göre payın azaltılması veya kaldırılması istemi boşanmanın fer'isi değildir; ancak mal rejiminin tasfiyesine ilişkin davada ileri sürülebilir.[42]
- **Hakkaniyet:** Yargıtay, zina sebebiyle boşanma sonrasında payı tamamen kaldıran bir kararı, kusur dereceleri, evlilik süresi ve eşlerin durumu yeterince tartışılmadığı için bozmuştur.[43] Kanun, zina ve hayata kast hâlleri için aynı hakkaniyet ölçütünü öngörür.

XI. Boşanma Davası Sürerken Eş Ölürse

Boşanan eşler birbirinin yasal mirasçısı olamaz (TMK m. 181/1). Boşanma davası devam ederken ölen eşin mirasçılarından biri davaya devam eder ve diğer eşin kusuru ispatlanırsa aynı sonuç doğar (TMK m. 181/2). 6

- **Mirasçının devamı:** Hukuk Genel Kurulu, 162. madde uyarınca açılan davada davacının ölümünden sonra mirasçının sağ kalan eşin kusurunun tespiti için davaya devam edebileceğini kabul etmiştir.[44]

39 Yargıtay 2. HD, 04.07.2024, E. 2024/5078, K. 2024/5344.
40 Yargıtay 8. HD, 01.04.2019, E. 2019/552, K. 2019/3464.
41 Yargıtay 8. HD, 23.05.2019, E. 2016/19287, K. 2019/5440.
42 Yargıtay 2. HD, 05.03.2013, E. 2012/10429, K. 2013/7427.
43 Yargıtay 2. HD, 03.06.2026, E. 2025/4589, K. 2026/6018.

- **Kusurun niteliği:** Yargıtay, mirasçıların devam ettiği davada kadını aşağılayıcı sözleri ve hakaretleri nedeniyle tam kusurlu sayan kararı, bu davranışların 162. madde niteliğinde olmadığını belirterek gerekçesini düzelterek onamıştır.[45]

UYGULAMA NOTU

Şiddet veya ağır hakaret olayının tarihi belgelenmelidir; dava öğrenmeden itibaren altı ay içinde açılmalıdır. Darp raporu, kolluk kayıtları, ceza dosyası, fotoğraflar ve olayı gören tanıklar önemli delillerdir; gizlice yapılan kayıtlar hükme esas alınmayabilir (HMK m. 189/2). Dava terditli olarak 166. maddeye de dayandırılmalıdır; Yargıtay iki sebebe birlikte dayanıldığında önce 162'nin incelenmesini istemektedir.[46] Hayata kast iddiası varsa dilekçede bu sebebe açıkça dayanılmalıdır; mal paylaşımında TMK m. 236/2 imkânı boşanmanın hayata kast sebebiyle verilmesine bağlıdır. Acil durumlarda 6284 sayılı Kanun uyarınca koruma tedbiri istenebilir.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
20.06.2019 · E. 2017/2420 · K. 2019/750

162 mutlak boşanma sebebidir; fiziksel şiddet ve ağır hakaret onur kırıcı davranış oluşturur

Erkek evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle, kadın 162. madde uyarınca dava açmıştır. Ayrı yaşadıkları dönemde çocuğu görmeye gelen erkek, çıkan tartışmada eşinin koluna vurup saçını çekmiş, eşler aynı olay nedeniyle karşılıklı ceza almıştı; erkek eşini çevreye aşağılayıcı sözlerle de kötülüyordu. Kadın olaydan iki gün sonra dava açmıştır. Yerel mahkeme, birlikte yaşamaya devam edildiği için eşin affettiğini belirterek kadının davasını reddetmiştir; Özel Daire bozunca, eylemlerin 162. maddenin aradığı ağırlıkta olmadığı gerekçesiyle direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu üç sebebin anlamını açıklamıştır; kadının eşini affettiğine dair delil bulunmadığını, erkeğin eylemlerinin onur kırıcı davranış sayılacağını belirterek direnme kararını bozmuştur.

> *Görüldüğü üzere, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranışın gerçekleşmesi ile hâkim tarafından evlilik birliğinin çekilmez hâle gelip gelmediği şartını araştırmaya gerek kalmaksızın, boşanma kararı verilebilecektir.*

DEĞERLENDİRME Aynı kararda pek kötü davranışın zulüm ve işkence boyutunda olması, onur kırıcı davranışın ağır derecede olması ve eylemin kasten, ayırt etme gücüyle yapılması gerektiği belirtilmiştir. Af, somut delillerle ortaya konmalıdır.

44 Yargıtay HGK, 24.10.2019, E. 2017/1896, K. 2019/1112.
45 Yargıtay 2. HD, 26.04.2023, E. 2022/11401, K. 2023/1977.
46 Yargıtay 2. HD, 11.03.2026, E. 2025/7989, K. 2026/2778.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
24.09.2025 · E. 2025/635 · K. 2025/7795

Toplum içinde ağır küfür ve asılsız ithamlarla itibarsızlaştırma ağır derecede onur kırıcı davranıştır

Erkek, yalnız 162. maddeye dayanarak boşanma davası açmıştır. Tanık anlatımlarına göre kadın erkeğin işyerine gelerek ağır küfürler etmiş, evde ortak çocuğa babasının kendisine uygunsuz şekilde dokunup dokunmadığını soran sözler söylemişti. İlk derece mahkemesi davayı kabul etmiştir; bölge adliye mahkemesi 162. madde koşullarının gerçekleşmediğini belirterek davayı reddetmiştir. Daire, toplum içinde sarf edilen ağır küfürlerin sıradan bir tartışma sınırını aştığını, hiçbir kanıta dayanmayan ithamlarla erkeğin çocuklar ve tanıdıklar nezdinde itibarsızlaştırılmasının kasıtlı bir davranış biçimi olduğunu belirterek kararı bozmuştur.

> *Bu fiillerin ağırlığı, yöneldiği kişi ve gerçekleşme koşulları birlikte değerlendirildiğinde somut olayda 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 162 nci maddesi kapsamında onur kırıcı davranışın varlığı açık, belirgin ve tereddüte yer bırakmayacak derecede sabittir.*

DEĞERLENDİRME Daire, maddedeki üç sebebin birlikte gerçekleşmesinin gerekmediğini ve mutlak sebep olduğu için davacının kusurunun incelenmeyeceğini de belirtmiştir. Onur kırıcı davranış tarafların sosyal, kültürel ve kişisel özellikleriyle birlikte değerlendirilir.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
13.05.2025 · E. 2024/8642 · K. 2025/4989

Birden çok kez ağır hakaret ve psikolojik şiddet onur kırıcı davranıştır

Kadın evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle, erkek pek kötü muamele ve onur kırıcı davranış sebebiyle, olmazsa 166. madde uyarınca dava açmıştır. İlk derece mahkemesi erkeğin davasını 162. madde uyarınca kabul etti ve kadını ağır kusurlu saydı. Bölge adliye mahkemesi, kadının eylemlerinin zulüm ve işkence boyutunda olmadığını ve ağır derecede onur kırıcı davranış sayılamayacağını belirterek 162. madde talebini reddetti ve eşleri eşit kusurlu saydı. Daire, kadının eşine birden çok kez hakaret ve beddua içeren sözler söylediğini, duygusal ve psikolojik şiddet içeren ifadeler kullandığını belirterek kararı bozmuştur.

> *Mahkemece belirlenen ve gerçekleşen davacı- davalı kadının eşine yönelik birden çok sefer ağır hakaret ve psikolojik şiddete ilişkin eylemleri onur kırıcı davranış oluşturur.*

DEĞERLENDİRME Bölge adliye mahkemesi zulüm ve işkence ölçütünü uygulamıştı; bu ölçüt Hukuk Genel Kurulu kararında pek kötü davranış için belirtilmiştir, onur kırıcı davranışta ise saldırının ağırlığı esastır. Psikolojik şiddet de bu kapsamda değerlendirilmiştir.

4 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
12.02.2019 · E. 2018/196 · K. 2019/929

Başkaları yanında ve mesajla tekrarlanan aşağılayıcı hakaretler onur kırıcı davranıştır

Erkek 162. madde uyarınca, kadın da ayrıca boşanma davası açmıştır. Mahkeme kadının hakaretlerini az kusur saydı; ancak bunların ağır derecede onur kırıcı davranış olmadığını belirterek erkeğin davasını reddetmiştir. Daire, kadının birden fazla kez başkaları yanında ve mesajla eşine aşağılayıcı hakaretlerde bulunduğunu belirtmiştir. Hakaretlerin sıklığı, içeriği ve ağırlığı gözetildiğinde erkeğin 162. madde davasının da kabulü gerektiğini kabul etmiştir. Kadının davasındaki boşanma hükmü kesinleştiği için erkeğin davası konusuz kaldığından, yargılama giderlerinin davanın açıldığı tarihteki haklılık durumuna göre belirlenmesi için kararı bozmuştur.

> *Gerçekleşen bu durum karşısında, dosya kapsamına yansıyan hakaret ve aşağılamaların sıklığı ile içerikleri ve ağırlığı dikkate alındığında davalı-karşı davacı kadının, davacı-karşı davalı erkeğe onur kırıcı davranışta bulunduğu görülmekle, davacı-karşı davalı erkeğin de boşanma davasının (TMK m. 162) kabulü zorunlu hale gelmiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire bu sonuca, boşanmaya yol açan olaylarda erkeği daha fazla kusurlu bulmasına rağmen varmıştır. Mutlak sebepte davacının kusuru davanın kabulüne engel değildir.

5 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
26.04.2023 · E. 2022/11401 · K. 2023/1977

Aşağılama ve hakaret 166'da tam kusur olabilir; ama her hakaret 162'nin aradığı ağırlıkta değildir

Erkek boşanma davası açtı ve yargılama sırasında ölmüştür; mirasçıları davaya kusur tespiti için devam etmiştir. İlk derece mahkemesi, kadının erkeği aşağıladığını, erkeğin çocuklarına ve akrabalarına hakaret ederek bağırdığını ve erkek hakkında ağır sözler söylediğini kabul ederek kadını tam kusurlu saydı; bu kusurların 162. madde kapsamında olmadığını tespit etmiştir. Bölge adliye mahkemesi, 162. madde tespitinin sonuca etkili olmadığını belirterek istinafları reddetmiştir. Daire, mirasçıların gerekçeye yönelik temyizini inceleyerek bu gerekçeyi yerinde görmedi ve kararı gerekçesini düzelterek onamıştır.

> *...yapılan yargılama ve toplanan delillerden belirlenen ve gerçekleşen kusurlar 4721 sayılı Kanun'un 162 nci maddesinde belirtilen haliyle hayata kast ettiği ve pek kötü veya onur kırıcı davranış niteliğinde değildir.*

DEĞERLENDİRME Aynı davranış 166. maddede tam kusur olabilir, ancak 162'nin ağırlık eşiğini aşmayabilir. Mirasçıların gerekçeye yönelik temyizi incelenmiş ve gerekçe düzeltilmiştir.

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
20.03.2018 · E. 2016/13788 · K. 2018/4030

Sürekli şiddet ve bıçakla öldürme tehdidi 162'nin koşullarını gerçekleştirir; 166'ya göre karar verilemez

Kadın, münhasıran 162. maddedeki hayata kast ve pek kötü davranış sebeplerine ve 166. maddenin son fıkrasına dayanarak boşanma davası açmıştır; 166. maddenin birinci ve ikinci fıkralarına dayalı bir talebi yoktu. Mahkeme eşlerin 166/2 uyarınca boşanmasına karar vermiştir. Daire, hâkimin talep sonuçlarıyla bağlı olduğunu, bu nedenle genel boşanma sebebine göre karar verilemeyeceğini belirtmiştir. Erkeğin eşine sürekli fiziksel şiddet uyguladığını, son olayda bıçak doğrultarak onu öldürmekle tehdit ettiğini ve yumruklarıyla darp ettiğini belirterek 162. madde koşullarının gerçekleştiğini kabul etti ve kararı bozmuştur.

> *O halde, pek kötü davranış sebebiyle boşanmaya karar verilmesi gerekirken, mahkemece TMK 166/2. maddesine göre boşanmaya karar verilmesi doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Dilekçede hangi sebebe dayanıldığı, mahkemenin karar verebileceği alanı belirler (HMK m. 26). Ağır şiddet ispatlanırsa boşanma 162'ye göre verilmelidir.

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
22.10.2020 · E. 2020/4327 · K. 2020/5005

Eşin kafasını duvarlara vurmak pek kötü muameledir; şiddet uygulayan eş tamamen kusurludur

Kadının boşanma davası, erkekten kaynaklanan kusurlu davranışların ispatlanamadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Daire, dosya kapsamından erkeğin kadına fiziksel şiddet uyguladığını ve kafasını duvarlara vurduğunu belirtmiştir. Erkeğin boşanmaya sebep olan olaylarda tamamen kusurlu olduğunu, 166/1 ve 162. madde anlamında pek kötü muamele koşullarının oluştuğunu kabul ederek bölge adliye mahkemesi kararını kaldırdı ve ilk derece mahkemesi kararını bozmuştur.

> *Tüm dosya kapsamından davalı erkeğin kadına fiziksel şiddet uyguladığı, kafasını duvarlara vurduğu anlaşılmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Vücut bütünlüğünü ağır biçimde tehlikeye sokan şiddet 162 kapsamındadır. Aynı olgular 166. madde uyarınca boşanmayı da gerektirir.

8 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
15.10.2024 · E. 2024/6726 · K. 2024/7394

Şiddet 162'nin ağırlığında görülmese bile şiddet uygulayan eş 166'ya göre tam kusurludur

Eşler karşılıklı dava açmıştır. İlk derece mahkemesi, bozmadan sonra, onur kırıcı davranış sebebiyle boşanma için ağır derecede onur kırıcı davranış gerektiğini ve erkeğe kusur yüklenemeyeceğini belirterek iki davayı da reddetmiştir. Daire, tanık

anlatımlarına göre erkeğin kadına sürekli fiziksel şiddet uyguladığını ve onu istemediğini söyleyerek babasının evine bıraktığını belirtmiştir. Erkeğin tam kusurlu olduğunu, kadının dava açmakta haklı olduğunu kabul ederek kadının davasının 166. madde uyarınca kabulü için kararı bozmuştur.

> *Bu şartlar altında eşleri birlikte yaşamaya zorlamanın kanunen mümkün görülmemesine göre kadının boşanma davasının kabulü ile boşanmaya karar verilecek yerde hatalı değerlendirme ile kadın eşin boşanma davasının reddine karar verilmesi doğru görülmemiş ve bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME

166. madde uyarınca boşanma için davalının az da olsa kusurlu olması yeter. 162'nin ağırlığı ispatlanamasa bile şiddet olgusu genel sebeple boşanmayı sağlar.

9 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
16.10.2024 · E. 2023/10082 · K. 2024/7523

Öldürmeye teşebbüsten kesinleşmiş mahkûmiyet hayata kastı ortaya koyar

Kadın, eşinin kendisine bıçakla saldırıp boğmaya çalıştığını ve bu olaydan sonra tutuklandığını ileri sürerek 162. madde, olmazsa 166. madde uyarınca boşanma istemiştir. İlk derece mahkemesi, ağır ceza mahkemesinin erkeği eşini öldürmeye teşebbüsten cezalandırdığını ve kararın kesinleştiğini belirterek eşlerin 162. madde uyarınca boşanmasına karar vermiştir; 166. madde talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmetmiştir. Bölge adliye mahkemesi nafakaları ve manevi tazminatı artırmıştır. Yargıtay kararı onamıştır.

> *...davalının davacıyı öldürmeye teşebbüsten yargılanarak cezalandırılmasına karar verildiği ve kararın kesinleştiği görülmekle davalının davacının hayatına kast ettiği ceza mahkemesi kararı ile de sabit olduğu...*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Yargıtay'ın onadığı ilk derece mahkemesi gerekçesindendir. Asli talep 162 kabul edildiğinde terditli 166 talebi hakkında ayrıca karar verilmez.

10 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
04.10.2017 · E. 2016/4852 · K. 2017/10559

Karşılıklı boşanma davalarında kusur her dava için ayrı değil, bir kez belirlenir

Kadın 166. madde uyarınca, yargılama sırasında da 162. madde uyarınca dava açmıştır; erkek zina sebebiyle karşı dava açmıştır. Mahkeme, erkeğin eşini öldürmeye teşebbüsten henüz kesinleşmemiş hükümle cezalandırıldığını belirterek hayata kast ve pek kötü davranışı kabul etmiştir; erkeğin zina davasını, kadını affettiğini beyan ettiği için reddetmiştir. Mahkeme 166 davasında eşleri eşit kusurlu sayıp tazminat taleplerini reddetti, 162 davasında ise eylemin ağırlığı nedeniyle kadın yararına

tazminata hükmetmiştir; böylece her dava için ayrı kusur belirlemiştir. Daire, bu yöntemi yerinde görmeyerek kararı bozmuştur.

> *Evlilik birliği sona erinceye kadar, herhangi bir sebeple açılmış boşanma davalarında taraflara yüklenmiş tüm kusurlar, birlikte değerlendirilip, tarafların kusur oranlarının bir kez belirlenmesi ve belirlenen bu orana göre maddi-manevi tazminatlar ile yoksulluk nafakası konularında her bir taraf yönünden bir kez hüküm kurulması gerekir.*

DEĞERLENDİRME Tazminat ve nafaka, tüm davalardaki kusurların birlikte tartılmasıyla belirlenir. Hayata kast gibi ağır bir eylem bu kusur tespitinde belirleyici olur.

11 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
11.03.2026 · E. 2025/7989 · K. 2026/2778

Özel ve genel sebebe birlikte dayanılmışsa önce özel sebep incelenir; özel sebep reddedilirse deliller 166'ya göre değerlendirilir

Kadın 161, 162 ve 163. maddelerdeki özel sebeplere ve 166/1'e dayanarak dava açmıştır. İlk derece mahkemesi özel sebeplere dayalı talepleri reddetti, 166 talebini kabul etmiştir. Kadın hükmün tamamını istinaf etmiştir. Bölge adliye mahkemesi, 166 uyarınca verilen boşanma hükmünün kesinleştiğini kabul ederek özel sebeplere dayalı davalar hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmetmiştir. Daire, özel sebeplerin reddi istinaf edilmişken boşanma hükmünün kesinleşmiş sayılamayacağını belirterek bu davaların esası hakkında karar verilmesi için kararı bozmuştur.

> *Hem özel hem de genel sebebe dayanılarak boşanma davası açılmış ise, doğuracakları hukuki sonuçlar farklı olacağından öncelikle özel boşanma sebeplerinin bulunup bulunmadığı belirlenmeli, özel sebep varsa, bu sebebe dayanılarak, özel boşanma sebeplerinin gerçekleşmemesi veya özel sebebe dayalı dava hakkının düşmüş olması halinde, deliller, genel boşanma sebebi çerçevesinde değerlendirilerek sonucuna göre karar verilmelidir.*

DEĞERLENDİRME 162'nin süresi geçmiş olsa bile aynı olgular 166'ya göre değerlendirilebilir. Özel sebebin reddine karşı kanun yoluna başvurmak, genel sebeple verilen boşanmanın kesinleşmesini de engeller.

12 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
30.01.2008 · E. 2008/2-51 · K. 2008/87

162 uyarınca verilen boşanma kararı kesinleşmişse kusurun tamamı davalıya aittir

Kadın tedbir nafakası, erkek evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle dava açmıştır; erkek ayrıca 162. madde uyarınca dava açtı ve davalar birleştirilmiştir. Mahkeme erkeğin 162 davasını kabul etmiştir; bu karar kesinleşmiştir. Özel Daire kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmesi için kararı bozmuştur; yerel mahkeme direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu, kadının yargılamanın hiçbir aşamasında yoksulluk nafakası istemediğini belirtmiştir; ayrıca 162. madde uyarınca verilen boşanma

kararı kesinleştiğinden kusurun tamamının kadında olduğunu kabul ederek direnme kararını onamıştır.

> *Zira davacı kocanın bu hususta açtığı dava kabul edilmiş ve kusurun tamamının davalı kadında olduğu kabul edilmiş ve karar boşanma yönünden kesinleşmiştir.*

DEĞERLENDİRME Kusurun tamamı kendisinde olan eş, yoksulluk nafakası isteyemez (TMK m. 175). Karşılıklı davalarda ise kusurlar birlikte tartılır.

13 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
04.07.2024 · E. 2024/5078 · K. 2024/5344

Eşine yönelik öldürmeye teşebbüsten cezaevinde bulunan eş de yoksulluk nafakasıyla sorumludur

Kadın önce boşanma davası açmıştır; sonra erkeğin, kadının kardeşinin evini silahla basarak kadın dahil üç kişiyi yaraladığını ileri sürerek hayata kast sebebiyle birleşen dava açmıştır. İlk derece mahkemesi, erkeğin kadının vücut bütünlüğüne yönelik kasti eyleminin sabıka kaydı, ortak çocuğun anlatımı ve doktor raporuyla sabit olduğunu belirterek birleşen davayı kabul etmiştir; kadın yararına yoksulluk nafakasına ve tazminatlara hükmetmiştir. Bölge adliye mahkemesi, erkeğin eşine yönelik nitelikli öldürmeye teşebbüsten cezalandırıldığını ve ceza dosyasının temyizde olduğunu belirterek erkeği tam kusurlu saydı ve istinafı reddetmiştir. Yargıtay kararı onamıştır.

> *...erkeğin ceza evinde tutuklu veya hükümlü olması, yoksulluk nafakası ile sorumlu tutulmasını engellemediği...*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Yargıtay'ın onadığı bölge adliye mahkemesi gerekçesindendir. Bu dosyada birleşen dava 166. madde uyarınca kabul edilmiş, bu yön temyiz konusu olmamıştır.

14 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
30.09.2024 · E. 2023/8672 · K. 2024/6592

Şiddetten sonra barışma aftır; delil oluşturmak için gizlice yapılan ses kaydı hukuka aykırıdır

Kadın, erkeğin hakaret, tehdit ve fiziksel şiddetine dayanarak pek kötü ve onur kırıcı davranış, olmazsa 166. madde uyarınca boşanma istemiştir; erkek de karşı dava açmıştır. İlk derece mahkemesi, erkeğin kadını kolundan darp ettiği olaydan sonra eşlerin barışarak bir araya geldiğini, bu nedenle o olay dahil önceki olayların affedildiğini kabul etmiştir. Kadının delil üretmek amacıyla erkekten habersiz yaptığı ses kayıtlarını hukuka aykırı delil saydı ve eşleri eşit kusurlu bularak iki davayı da kabul etmiştir. Bölge adliye mahkemesi, terditli davada önce 162 talebinin incelenmesi gerekirken iki sebebe göre birden karar verilmesinin doğru olmadığını, ancak bu yönün istinaf edilmediğini belirtti ve yoksulluk nafakasını kaldırmıştır. Yargıtay kararı onamıştır.

> *...kadın tarafından sunulan ses kayıtlarında "söylediklerinin hepsini ses kaydına aldım, sen görürsün." şeklindeki beyanı ile delil üretme amacıyla hareket ettiği, erkekten habersiz olarak ses kaydı yaptığı, yapmış olduğu gizli ses kayıtlarının hukuka aykırı delil olduğu ve bu sebeple hükme esas alınmasının mümkün olmadığı...*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Yargıtay'ın onadığı ilk derece mahkemesi gerekçesindendir. Barışmadan sonra yeni bir olay yaşanmadıkça affedilen olaylara dayanılamaz.

15 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
24.12.2025 · E. 2025/4903 · K. 2025/11832

Darp raporu olmasa da tanığın gördüğü morluklar ve fotoğraflar şiddeti ispatlar

Erkek zina, 162 ve 166. madde sebeplerine, kadın 166. maddeye dayanarak dava açmıştır. İlk derece mahkemesi erkeğin özel sebeplere dayalı taleplerini reddederek eşleri eşit kusurlu saydı. Bölge adliye mahkemesi, erkeğe yüklenen kötü muamele kusurunun delili bulunmadığını belirterek kadını tam kusurlu kabul etti ve kadının davasını reddetmiştir. Daire, kadının sunduğu fotoğraflar ile komşu tanığın, kadının kolunda ve bacağında morluklar gördüğüne, darp raporu almayı önerdiğine ancak raporun alınmadığına ilişkin anlatımıyla erkeğin fiziksel şiddet uyguladığının anlaşıldığını belirterek kadının davasının da kabulü için kararı bozmuştur.

> *...beyanı ile erkek eşin; kadına fiziksel şiddet uygulayarak kötü muamelede bulunduğu anlaşılmıştır.*

DEĞERLENDİRME Şiddetin ispatı için darp raporu tek yol değildir; olayın hemen ardından eşi gören tanık ve fotoğraflar da yeterli olabilir. Yine de rapor almak ispatı kolaylaştırır.

16 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
24.10.2019 · E. 2017/1896 · K. 2019/1112

162 davası sürerken davacı ölürse mirasçı kusur tespiti için davaya devam edebilir

Yaşlı ve bakıma muhtaç erkek, eşinin kendisine defalarca şiddet uyguladığını, ellerini ve ayaklarını bağladığını ileri sürerek 162, olmazsa 166. madde uyarınca dava açtı ve yargılama sırasında ölmüştür. Önceki eşinden olan çocuğu, sağ kalan eşin kusurunun tespiti için davaya devam etmiştir. Yerel mahkeme, kadının eşinin ellerini ve ayaklarını bağladığını, kapıyı üzerine kilitleyip gezmeye gittiğini ve şiddet uyguladığını kabul ederek kadını tam kusurlu saydı. Özel Daire, davacının dava tarihinde dava ehliyeti bulunmadığına ilişkin rapor nedeniyle kararı bozmuştur; yerel mahkeme direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu, davanın usulüne uygun açıldığını, vesayet araştırmasının davacının ölümü nedeniyle tamamlanamadığını belirterek direnme kararını yerinde bulmuştur.

> *Sonuç olarak bu hususla ilgili mahkemece yapılacak başka bir işlem bulunmadığından davacı erkeğin mirasçısı usulüne uygun şekilde davacı erkek tarafından açılan davaya Türk Medeni Kanunu'nun 181/2. maddesi gereğince sağ kalan eşin kusurunun tespitine yönelik olmak üzere devam edebilecektir.*

DEĞERLENDİRME Kusur ispatlanırsa sağ kalan eş ölen eşe mirasçı olamaz (TMK m. 181). Dosya kusura ilişkin diğer itirazların incelenmesi için Özel Daireye gönderilmiştir.

17 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
28.12.2023 · E. 2023/3062 · K. 2023/6532

Alzheimer hastası eşe ağır hakaret ve tehdit; davacının ölümünden sonra kusur tespit edilir

Alzheimer hastası olan erkek, vasiliği sonradan kaldırılan eşinin kendisine kötü davrandığını, psikolojik ve fiziksel şiddet uyguladığını ileri sürerek 162. madde uyarınca dava açmıştır. İlk derece mahkemesi, kadının hasta eşine ağır hakaret ve tehditlerde bulunduğunu, kızının tehditlerine de tepkisiz kaldığını belirterek ağır derecede onur kırıcı davranış sebebiyle boşanmaya karar vermiştir. Erkek istinaf aşamasında ölünce bölge adliye mahkemesi kararı kaldırmıştır. İlk derece mahkemesi boşanma davasının konusuz kaldığını belirterek karar verilmesine yer olmadığına ve 181/2 uyarınca kadının kusurlu olduğunun tespitine karar vermiştir. Yargıtay kararı onamıştır.

> *...alzheimer hastası olan davacı müteveffaya davalı kadının ağır hakaret ve tehditlerde bulunduğu, davalı kadının kızının müteveffaya yönelik tehditvari söylemlerine karşı tepkisiz kaldığı gerekçesi ile boşanma davası ve ferileri konusuz kaldığından karar verilmesine yer olmadığına...*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Yargıtay'ın onadığı ilk derece mahkemesi gerekçesindendir. Bakıma muhtaç eşe yönelik ağır hakaret ve tehdit, onur kırıcı davranışın ağırlığının değerlendirilmesinde önem taşır.

18 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
23.05.2019 · E. 2016/19287 · K. 2019/5440

Mal paylaşımında 236/2 için boşanmanın gerçekten hayata kast sebebiyle verilmiş olması gerekir

Eşler Almanya'da boşanmıştır. Davacı katılma alacağı istemiştir; davalı, boşanmanın davacının kendisinin hayatına kast etmesi sebebiyle gerçekleştiğini savunmuştur. Mahkeme, boşanma sebebinin hayata kast olduğunu kabul ederek davacının artık değerdeki payını kaldırdı ve davayı reddetmiştir. Daire, boşanma kararında Alman Medeni Kanunu'nun hükümlerine dayanıldığını, bu hükümlerin tercümeleri getirtilmeden boşanmanın hayata kast sebebiyle mi yoksa uzun süre ayrı yaşama veya evlilik birliğinin sarsılması gibi genel sebeplerle mi verildiğinin anlaşılamadığını belirtmiştir. Önce artık değere katılma alacağının varlığının, sonra boşanma sebebinin açıklığa kavuşturulması için kararı bozmuştur.

> *Yukarıda açıklanan yasal düzenleme, Dairemiz uygulaması ve açıklamalar ile boşanmanın "hayata kast" nedeni ile gerçekleşmesinin zorunluluğu gözönüne alındığında...*

DEĞERLENDİRME Hayata kast sebebiyle boşanma belirlenirse hâkim payın tamamen kaldırılması mı yoksa azaltılması mı gerektiğini delillere göre ayrıca tartışmalıdır.

19 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
05.03.2013 · E. 2012/10429 · K. 2013/7427

Artık değerdeki payın azaltılması istemi boşanma davasında değil, mal rejimi davasında incelenir

Kadın karşı dava dilekçesinde boşanmanın yanında, zina sebebiyle boşanmaya karar verilirse erkeğin edinilmiş mallara katılma payının 236/2 uyarınca ortadan kaldırılmasını da istemiştir. Mahkeme bu istem hakkında hüküm kurmuştur. Daire, bu istemin boşanmanın fer'isi olmadığını, ancak mal rejiminin tasfiyesine ilişkin davada ileri sürülebileceğini belirtmiştir. Usulüne uygun açılmış bir tasfiye davası bulunmadığından istem hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmesi gerektiğini kabul ederek kararı bozmuştur.

> *Bu istek boşanmanın fer'isi niteliğinde olmayıp, ancak mal rejiminin tasfiyesine ilişkin davada taraflarca ileri sürülebilir ve mahkemece dinlenebilir.*

DEĞERLENDİRME Kararda karşı oy yazısı da bulunmaktadır. Uygulamada 236/2 savunması, boşanma kesinleştikten sonra açılan mal rejimi davasında ileri sürülür.

20 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
01.04.2019 · E. 2019/552 · K. 2019/3464

Boşanma 166. maddeye göre verildiyse 236/2 uygulanmaz

Eşler, kadının kusurlu davranışları nedeniyle 166/1-2. madde uyarınca boşanmıştır. Kadın, edinilmiş mallara katılma rejiminin geçerli olduğu dönemde erkek adına alınan taşınmaz için katılma alacağı istemiştir. Mahkeme, kadının erkeği dolandırdığı iddiasıyla ceza davası bulunduğunu, sadakat yükümlülüğüne aykırı davrandığını ve iyi niyetli olmadığını belirterek TMK m. 236/2'ye dayanıp davayı reddetmiştir. Daire, bu hükmün uygulanabilmesi için boşanmanın zina veya hayata kast sebebiyle verilmiş olması gerektiğini belirterek kararı bozmuştur.

> *TMK'nin 236/2 maddesinin uygulama alanı bulabilmesi için, boşanma davasına bakan mahkeme tarafından, tarafların TMK'nin 161. maddesi gereğince zina nedeniyle veya TMK'nin 162 maddesi gereği hayata kast nedeniyle boşanmalarına karar verilmiş olması gerektiği...*

DEĞERLENDİRME Pek kötü veya onur kırıcı davranış sebebiyle ya da 166'ya göre verilen boşanmada bu hüküm uygulanmaz. Hayata kast iddiası varsa boşanma davasında bu sebebe açıkça dayanılmalıdır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 161:** Zina.
- **TMK m. 163:** Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme.
- **TMK m. 165:** Akıl hastalığı.
- **TMK m. 166:** Evlilik birliğinin sarsılması.
- **TMK m. 174:** Maddi ve manevi tazminat.
- **TMK m. 175:** Yoksulluk nafakası.
- **TMK m. 181:** Boşanmada mirasçılık ve dava sırasında ölüm.
- **TMK m. 184:** Boşanmada yargılama usulü, ikrar ve yemin.
- **TMK m. 236:** Artık değere katılma ve payın azaltılması.
- **TMK m. 578:** Mirastan yoksunluk.
- **6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun:** Koruyucu ve önleyici tedbirler.
- **6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 26 ve 189:** Taleple bağlılık ve hukuka aykırı delil.

MADDE

163

A. Boşanma sebepleri

III. Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme

KANUN METNİ

Eşlerden biri küçük düşürücü bir suç işler veya haysiyetsiz bir hayat sürer ve bu sebeplerden ötürü onunla birlikte yaşaması diğer eşten beklenemezse, bu eş her zaman boşanma davası açabilir.

MADDE ÖZETİ

Eşlerden biri küçük düşürücü bir suç işler veya haysiyetsiz bir hayat sürer ve bu yüzden onunla birlikte yaşaması diğer eşten beklenemezse, diğer eş her zaman boşanma davası açabilir; kanunda bu dava için bir hak düşürücü süre öngörülmemiştir (m. 163). Yargıtay'a göre kasten adam öldürmek küçük düşürücü nitelikte olup bu niteliği gereği birlikte yaşamayı diğer eş bakımından çekilmez kılar.[1] Suç teşkil eden eylemin evlendikten sonra işlenmiş olması gerekir.[2] Haysiyetsiz hayattan söz edebilmek için başkalarıyla ilişkinin bir yaşam tarzı olarak benimsenmesi ve devamlılık göstermesi gerekir; başka biriyle ilişki ve güven sarsıcı davranışlar birlikte yaşamayı çekilmez kılsa da tek başına haysiyetsiz hayat sayılmaz.[3]

TEMEL KAVRAMLAR

Küçük düşürücü suç	TBMM gerekçesine göre yüz kızartıcı suçları ve bu nitelikte olmayan diğer suçları kapsayan geniş kavram; 743 sayılı Kanun'daki "terzil edici cürüm"ün yerini almıştır.
Haysiyetsiz hayat	Eşin yaşam tarzı hâline getirdiği, devamlılık gösteren ve onunla birlikte yaşamayı diğer eş için beklenemez kılan yaşam biçimi.
Nispî boşanma sebebi	Olayın ispatı yanında, bu olay yüzünden birlikte yaşamanın diğer eşten beklenemeyeceğinin de arandığı sebep.

1 Yargıtay 2. HD, 05.06.2012, E. 2011/21093, K. 2012/15178.
2 Yargıtay 2. HD, 23.02.2016, E. 2015/13025, K. 2016/3369.
3 Yargıtay 2. HD, 22.05.2024, E. 2023/9150, K. 2024/3738.

Mutlak boşanma sebebi	İspatlanınca ortak hayatın çekilmez hâle gelip gelmediğinin ayrıca araştırılmadığı sebep.
Her zaman dava açma	Kanunun bu sebep için öğrenmeye veya olayın tarihine bağlı bir hak düşürücü süre öngörmemesi.
Terditli talep	Asıl talep olan 163 kabul edilmezse incelenmesi istenen ikinci talep; genellikle 166. madde.
Bekletici sorun	Hukuk davasında hüküm verilebilmesinin başka bir davanın, örneğin ceza davasının sonucuna bağlı olması (HMK m. 165).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 131 inci maddesini karşılamaktadır. Maddedeki "terzil edici cürüm" kavramı yerine "küçük düşürücü suç" kavramı kullanılmıştır. Bu kavram hem yüz kızartıcı hem de bu nitelikte olmayan diğer cürümleri kapsar mahiyette geniş bir kavramdır. Yürürlükteki maddede "terzil edici cürüm" işleme mutlak bir boşanma sebebi, buna karşılık haysiyetsiz hayat sürme nisbî bir boşanma sebebi olarak düzenlenmiştir. Bir başka ifadeyle terzil edici cürüm de çekilmezlik şartı aranmadan boşanmaya hükmedilebildiği hâlde, haysiyetsiz bir yaşam sürme hâlinde bu durum tek başına boşanma için yeterli olmayıp, bu sebeple eşler için birlikte yaşama çekilmez hâle gelmiş olmalıdır. Değişiklik sonucu her iki sebep de nisbî boşanma sebebi hâline getirilmiştir. Buna göre ister küçük düşürücü suç işlenmiş olsun, ister haysiyetsiz bir hayat sürülmüş olsun, boşanmaya hükmetmek için bu durumların diğer eş için birlikte yaşamayı çekilmez hâle getirmesi zorunlu olacaktır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 72*

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Karı kocadan her biri, terzil edici bir cürüm işleyen yahut kendisiyle birlikte yaşamağı çekilmez bir hale koyacak derecede haysiyetsiz bir hayat süren diğeri aleyhine her zaman boşanma davası ikame edebilir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 131 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 131	4721 sayılı Kanun m. 163
Suç	Terzil edici cürüm	Küçük düşürücü suç; gerekçeye göre daha geniş kavram
Suçta çekilmezlik şartı	Aranmaz; mutlak sebep	Aranır; gerekçeye göre nispî sebep
Haysiyetsiz hayat	Birlikte yaşamayı çekilmez kılacak derecede olmalı	Bu sebeple birlikte yaşama diğer eşten beklenememeli
Süre	Her zaman	Her zaman

Değişiklik durumu

Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin bir değişiklik veya Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Davacı	Eşi küçük düşürücü suç işleyen veya haysiyetsiz hayat süren eş	TMK m. 163
İki ayrı sebep	Küçük düşürücü suç işleme; haysiyetsiz hayat sürme	TMK m. 163
Ek şart	Bu sebepler yüzünden birlikte yaşamanın diğer eşten beklenememesi	TMK m. 163; TBMM gerekçesi
Niteliği	Gerekçeye göre iki sebep de nispîdir; Hukuk Genel Kurulu suç işlemeyi mutlak, haysiyetsiz hayatı nispî sebepler arasında saymıştır	Yargıtay HGK, K. 2023/514
Süre	Dava her zaman açılabilir; hak düşürücü süre yoktur	TMK m. 163
Suç tarihi	Suç evlendikten sonra işlenmiş olmalıdır	Yargıtay 2. HD, K. 2016/3369; Yargıtay 2. HD, K. 2026/5864
Ceza hükmü	Mahkûmiyet kesinleşmemişse ceza davasının sonucu beklenir; kesinleşmiş mahkûmiyet yoksa suç işleme sebebiyle boşanma kararı verilmemiştir	Yargıtay 2. HD, K. 2020/1268; Yargıtay 2. HD, K. 2025/8940
İkrar	Olay ikrar ve diğer delillerle sabitse hükmün kesinleşmemiş olması sonucu etkilemeyebilir	Yargıtay 2. HD, K. 2012/15178
Haysiyetsiz hayat ölçütü	İlişkinin yaşam tarzı olarak benimsenmesi ve devamlılık göstermesi	Yargıtay 2. HD, K. 2024/3738
Sürekli borçlanma	Haysiyetsiz hayat sayılmaz	Yargıtay 2. HD, K. 2025/8940
166 ile birlikte	Terditli davada önce 163 incelenir; hakkında olumlu ya da olumsuz karar verilmelidir	Yargıtay 2. HD, K. 2018/9114
Kusur	Birleşen davalarda kusur birlikte belirlenir; eşit kusurlu eş tazminat alamaz	Yargıtay 2. HD, K. 2024/1379
Manevi tazminat	Küçük düşürücü suç diğer eşin kişilik haklarına saldırı sayılabilir	TMK m. 174/2; Yargıtay 2. HD, K. 2023/4542
Velayet	Haysiyetsiz hayat süren eşe velayet verilmesi çocuğun üstün yararına aykırı bulunabilir	Yargıtay 2. HD, K. 2023/5804
Hak yoksunluğu	Kasten işlenen suçtan hapis cezası alan kişi, infaz tamamlanıncaya kadar velayet hakkını kul-	TCK m. 53

Konu	Kural	Dayanak
	lanamaz; koşullu salıverilme gibi hâllerde kendi altsoyu bakımından bu yasak uygulanmaz	
Mal paylaşımı	Artık değerde payın azaltılması 163 sebebiyle boşanmada uygulanmaz	TMK m. 236/2; Yargıtay 8. HD, K. 2015/21007
Boşanmadan sonra	Nafaka veya irat alacaklısı haysiyetsiz hayat sürerse irat mahkeme kararıyla kaldırılır	TMK m. 176/3

1 TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 131. maddesini karşılar. Eski metindeki "terzil edici cürüm" yerine, yüz kızartıcı suçları ve bu nitelikte olmayan diğer suçları kapsayan daha geniş "küçük düşürücü suç" kavramı kullanılmıştır. Eski Kanun'da terzil edici cürüm mutlak, haysiyetsiz hayat nispî boşanma sebebiydi; gerekçeye göre değişiklikle her iki sebep de nispî hâle getirilmiş ve boşanmaya karar verilebilmesi için bu durumların diğer eş için birlikte yaşamayı çekilmez hâle getirmesi zorunlu kılınmıştır. Adalet Komisyonu, Tasarı'nın 163. maddesini aynen kabul etmiştir.

DİKKAT

Dilekçede dayanılan boşanma sebebi açıkça yazılmalı ve 166. maddeye terditli olarak da dayanılmalıdır. Yargıtay'ın onadığı bir kararda "suç işleme nedeniyle boşanma" istenen dava 163. madde davası olarak incelenmiş; suç evlenmeden önce işlendiği için dava reddedilmiş, davacının istinafta genel boşanma sebebini kastettiğini ileri sürmesi sonucu değiştirmemiştir.[4]

II. Sebebin Mutlak veya Nispî Niteliği

- **Kanun ve gerekçe:** Madde metni iki sebep için de "bu sebeplerden ötürü onunla birlikte yaşaması diğer eşten beklenemezse" şartını arar. TBMM gerekçesine göre değişiklik sonucu her iki sebep de nispî boşanma sebebi hâline getirilmiştir.
- **2. Hukuk Dairesi'nin yaklaşımı:**

  Yargıtay, 4721 sayılı Kanun'un küçük düşürücü suç işlemeyi eski Kanun'dan farklı olarak mutlak boşanma sebebi olmaktan çıkardığını, suç işlenmesinin tek başına yeterli olmayıp evliliğin davacı eş için çekilmez hâle gelmiş olmasının da gerektiğini belirtmiş ve davalının bu konuda bildirdiği tanıklar dinlenmeden hüküm kurulmasını bozmuştur.[5]

4 Yargıtay 2. HD, 25.03.2024, E. 2023/5401, K. 2024/2040.
5 Yargıtay 2. HD, 21.10.2010, E. 2009/16080, K. 2010/17409.

- **Hukuk Genel Kurulu'nun sınıflandırması:** Hukuk Genel Kurulu, terk ve evlilik birliğinin sarsılmasına ilişkin iki kararında boşanma sebeplerini sınıflandırırken suç işlemeyi mutlak özel boşanma sebepleri, haysiyetsiz hayat sürmeyi ise nispî özel boşanma sebepleri arasında saymıştır.[6] Bu iki kararın uyuşmazlığı 163. maddeye ilişkin değildir; sınıflandırma genel açıklama olarak yapılmıştır.
- **Ağır suçlarda çekilmezlik:** Yargıtay, küçük bir kız çocuğuna cinsel tacizden ceza alan eşe karşı açılan davada, suçun bir kez işlenmesinin tek başına yetmeyeceğini ve çekilmezliğin ayrıca ispatı gerektiğini belirten yerel mahkeme kararını bozmuş, suçun niteliğine göre birlikte yaşamanın davacıdan beklenemeyeceğinin açık ve tartışmasız olduğunu söylemiştir.[7] Kasten adam öldürme için de aynı sonuca varılmıştır.[8]
- **Uygulamadaki sonuç:** Ağır suçlarda çekilmezlik çoğu zaman suçun niteliğinden çıkarılmaktadır. Daha hafif suçlarda ve haysiyetsiz hayat iddiasında ise olayın ortak hayatı neden sürdürülemez kıldığını gösteren deliller sunmak gerekir. Eşlerin suç tarihinden itibaren ayrı yaşaması ve evlilik birliğinin bir daha kurulmaması[9] ile uzun süreli hapis cezası nedeniyle ortak hayatın yeniden kurulamayacak olması[10] bu yönde değerlendirilmiştir.

III. Küçük Düşürücü Suç Kavramı

- **Kanunda liste yoktur:** Kanun hangi suçların küçük düşürücü sayılacağını saymamıştır. Gerekçeye göre kavram yüz kızartıcı suçları ve bu nitelikte olmayan diğer suçları kapsar; değerlendirme suçun niteliğine ve diğer eş üzerindeki etkisine göre yapılır.
- **Kasten adam öldürme:** Yargıtay, kasten adam öldürmek suçundan on beş yıl hapis cezasına mahkûm edilen eşe karşı açılan davada 163. maddedeki boşanma sebebinin gerçekleştiğini kabul etmiştir.[11] Daire, kasten adam öldürüp 25 yıl hapis cezasına mahkûm edilen ve cezası infaz edilmeye başlanan eş hakkında da davanın kabulü gerektiğine karar vermiştir.[12]
- **Eşle ilgili tahrik:** Eşinin başka biriyle ilişkisi olduğu yönündeki tanık beyanlarının tahrikiyle adam öldüren eş hakkında da Yargıtay, davacının eşini affettiğine dair delil bulunmadığını belirterek boşanma davasının kabulü gerektiğine oyçokluğuyla hükmetmiştir.[13]

6 Yargıtay HGK, 24.05.2023, E. 2022/400, K. 2023/514; Yargıtay HGK, 01.11.2023, E. 2022/771, K. 2023/1039.
7 Yargıtay 2. HD, 19.03.2015, E. 2014/20560, K. 2015/4947.
8 Yargıtay 2. HD, 05.06.2012, E. 2011/21093, K. 2012/15178.
9 Yargıtay 2. HD, 21.04.2014, E. 2013/25910, K. 2014/9380.
10 Yargıtay 2. HD, 01.04.2024, E. 2023/5637, K. 2024/2265.
11 Yargıtay 2. HD, 05.06.2012, E. 2011/21093, K. 2012/15178.
12 Yargıtay 2. HD, 21.04.2014, E. 2013/25910, K. 2014/9380.
13 Yargıtay 2. HD, 10.06.2010, E. 2009/10161, K. 2010/11493.

- **Uyuşturucu ticareti:** Yargıtay, 1984'ten beri suç işleyip aralıklarla cezaevine giren ve son olarak uyuşturucu ticaretinden 12 yıl hapis cezasına mahkûm edilen eş hakkında suçun birlikte yaşamayı çekilmez hâle getirdiğini kabul etmiştir.[14] Yargıtay'ın onadığı bir başka kararda, uyuşturucu ticaretinden 15 yıl hapis cezası alan eşin suçu, kasten işlenen kamunun sağlığına karşı suçlardan olduğu için küçük düşürücü sayılmıştır.[15]
- **Hırsızlık:** Yargıtay, hırsızlık suçundan mahkûm olan eşin işlediği suçun küçük düşürücü suçlardan olduğunu belirterek 163'e dayalı davanın kabulü gerektiğine karar vermiştir.[16] Hırsızlıktan kesinleşmiş mahkûmiyeti bulunan eşe karşı açılan 163 davasının kabul edildiği başka bir dosyada Yargıtay, kusurun birleşen davalarla birlikte belirlenmesini denetlemiştir.[17]
- **Sahtecilik:** Yargıtay, eşinin imzasını taklit ederek onun adına bankada işlem yapan ve bu nedenle hakkında özel belgede sahtecilikten ceza davası açılan erkek hakkında, bu suçun yüz kızartıcı suçlar arasında sayıldığını belirterek kadının davasının 163'e göre de kabul edilmesi gerektiğini söylemiştir.[18] Boşanma hükmü temyiz edilmeden kesinleştiği için bu talep konusuz kalmıştır.
- **Sahte kimlik:** Yargıtay, resmî belgede sahtecilikten kesinleşmiş hükümle mahkûm olan, başka bir kimliği kullanan ve başka kişilerle bir süre evlilik dışı birlikte yaşayan eş hakkında haysiyetsiz yaşam sürmenin koşullarının gerçekleştiğini kabul etmiştir.[19]
- **Çocuğa yönelik cinsel suçlar:** Yargıtay'ın onadığı kararlarda, eşin önceki evliliğinden olan kızına karşı çocuğun cinsel istismarı ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçlarından kesinleşmiş hükümle cezalandırılan erkek hakkında[20] ve öz kızına yönelik cinsel istismar ve müstehcenlik suçlarından mahkûm olan kadın hakkında[21] 163. madde uyarınca da boşanmaya karar verilmiştir.
- **Terör örgütü üyeliği ve darbe teşebbüsü:** Yargıtay'ın onadığı bir kararda silahlı terör örgütüne üye olmak suçundan ceza alan eşin toplum içinde küçük düşürücü bir suç işlediği kabul edilmiş ve 163'e göre boşanmaya karar verilmiştir.[22] Anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüsten ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası alan eş hakkındaki başka bir dosyada Yargıtay, bu suç yüzünden toplumda ve iş hayatında dışlanan diğer eş yararına manevi tazminat verilmesi gerektiğine karar vermiştir.[23]

14 Yargıtay 2. HD, 23.02.2010, E. 2009/1300, K. 2010/3299.
15 Yargıtay 2. HD, 01.04.2024, E. 2023/5637, K. 2024/2265.
16 Yargıtay 2. HD, 14.03.2013, E. 2012/19722, K. 2013/6974.
17 Yargıtay 2. HD, 29.02.2024, E. 2023/3629, K. 2024/1379.
18 Yargıtay 2. HD, 09.05.2023, E. 2022/6352, K. 2023/2248.
19 Yargıtay 2. HD, 09.11.2009, E. 2009/16450, K. 2009/19112.
20 Yargıtay 2. HD, 25.04.2024, E. 2023/6358, K. 2024/2909.
21 Yargıtay 2. HD, 22.03.2023, E. 2022/10535, K. 2023/1210.
22 Yargıtay 2. HD, 01.04.2024, E. 2023/6051, K. 2024/2239.
23 Yargıtay 2. HD, 05.10.2023, E. 2023/1501, K. 2023/4542.

- **Rastlanmayanlar:** Taksirle işlenen suçların veya yalnız adlî para cezası gerektiren hafif suçların bu kapsamda sayıldığı bir karara yapılan taramada rastlanmamıştır.

IV. Suç Evlenmeden Önce İşlenmişse

- **Kural:** Yargıtay'a göre küçük düşürücü suç işlemenin 163. madde uyarınca boşanma sebebi olabilmesi için suç teşkil eden eylemin evlendikten sonra işlenmiş olması gerekir; eşler suç tarihinden sonra evlenmişse işlenen suç nedeniyle birlikte yaşamanın beklenemez hâle gelmesi koşulu gerçekleşmez.[24] Daire aynı gerekçeyle bir başka kabul kararını da bozmuştur.[25]
- **2026 tarihli karar:** Yargıtay, eşin işlediği iddia edilen suçların evlilik tarihinden önceki döneme ait olduğu gerekçesiyle 163'e dayalı davanın reddini onamış; aynı dosyada erkeğin yeğeninin kadının yüzüne kezzap attığı, olayı erkeğin yaptırdığının ne zaman öğrenildiğinin belli olmadığı ve tehdidin sürdüğü anlaşıldığından kadının 162'ye dayalı davasının hak düşürücü süreden reddini ise bozmuştur.[26]
- **Birlikte yargılanan eşler:** Yargıtay'ın onadığı bir kararda, uyuşturucu ticareti suçunun evlenmeden önce işlendiği ve eşlerin aynı suç nedeniyle birlikte yargılandığı belirtilerek 163'e dayalı dava reddedilmiştir.[27]
- **Evlenmenin iptali:** Evlenmeden önce işlenen suç 163'e göre boşanma sebebi olmasa da, eşinin namus ve onuru hakkında doğrudan doğruya onun tarafından veya onun bilgisi altında bir başkası tarafından aldatılarak evlenen kişi TMK m. 150 uyarınca evlenmenin iptalini dava edebilir. Bu dava, aldatmanın öğrenilmesinden başlayarak altı ay ve her hâlde evlenmenin üzerinden beş yıl içinde açılmalıdır (TMK m. 152).
- **Haysiyetsiz hayatta durum farklı olabilir:** Haysiyetsiz hayat tek bir eylem değil, süren bir yaşam biçimidir. Yargıtay'ın onadığı bir kararda, davalının 2007'den beri madde bağımlısı olduğunu ceza mahkemesinde ikrar ettiği, uyuşturucu kullanmayı yaşam tarzı hâline getirdiği ve kadının bu durumu bilmeden evlendiği belirtilerek 163'e göre boşanmaya karar verilmiştir.[28]

V. Ceza Davası Sonuçlanmadan Karar Verilmesi

- **Maddi olay tespiti bağlar:** Yargıtay'a göre ceza mahkemesinin boşanma davasına konu olan eylem hakkında maddi olayı tespit eden kararı hukuk hâki-

24 Yargıtay 2. HD, 23.02.2016, E. 2015/13025, K. 2016/3369.
25 Yargıtay 2. HD, 27.06.2018, E. 2016/20524, K. 2018/8173.
26 Yargıtay 2. HD, 02.06.2026, E. 2026/350, K. 2026/5864.
27 Yargıtay 2. HD, 25.03.2024, E. 2023/5401, K. 2024/2040.
28 Yargıtay 2. HD, 26.09.2024, E. 2023/9693, K. 2024/6488.

mini bağlar; bu nedenle terör örgütü üyeliğinden verilen mahkûmiyet henüz kesinleşmemişken ceza dosyasının sonucu beklenmeden 163'e göre boşanma kararı verilmesi bozulmuştur.[29]

- **Kesinleşmiş mahkûmiyet yoksa:** Yargıtay, dolandırıcılık ve sürekli borçlanma iddialarına dayanan bir davada davalı hakkında küçük düşürücü bir suç nedeniyle kesinleşmiş bir ceza mahkûmiyet kararının dosyada bulunmadığını belirterek suç işleme sebebiyle boşanma kararı verilemeyeceğini, davanın terditli olarak 166'ya göre incelenmesi gerektiğini söylemiştir.[30]
- **İkrar ve diğer deliller:** Buna karşılık Yargıtay, kasten adam öldürme olayının davalının ikrarı ve diğer delillerle sabit olduğu bir dosyada ceza mahkemesi kararının kesinleşmemiş olmasını sonuca etkili görmemiştir.[31] Yargıtay'ın onadığı başka bir kararda da henüz kesinleşmemiş uyuşturucu ticareti mahkûmiyeti, davalının ceza mahkemesindeki ikrarı ve tanık beyanlarıyla birlikte değerlendirilmiştir.[32]
- **Ceza davası açılmış, eylem sabit:** Sahtecilik dosyasında Yargıtay, ceza davası açılmış ve eylem ceza dosyasındaki bilirkişi raporuyla sabit görülmüşken 163'ün kabulü gerektiğini belirtmiştir.[33]
- **Soruşturma dosyaları:** Davacının dayandığı soruşturmalarla ilgili davalar açıldığında Yargıtay, bu dosyalar getirtilip incelenmeden hüküm kurulmasını eksik inceleme saymıştır.[34]
- **Beraat kararı:** Beraat kararı hukuk hâkimini her zaman bağlamaz; Yargıtay'ın onadığı bir 162 kararında ceza yargılamasında ispat koşullarının farklı olması nedeniyle beraatın hukuk mahkemesini bağlamadığı kabul edilmiştir.[35]
- **Değerlendirme:** Kararlar birlikte okunduğunda en güvenli delil kesinleşmiş mahkûmiyet hükmüdür. Hüküm kesinleşmemişse ceza davasının bekletici sorun yapılması istenmeli (HMK m. 165), olay ikrar veya başka güçlü delillerle sabitse bu deliller ayrıca sunulmalıdır.

VI. Haysiyetsiz Hayat Sürme Kavramı

- **Ölçüt:** Yargıtay'a göre haysiyetsiz hayatın varlığından söz edilebilmesi için başkalarıyla ilişkinin bir yaşam tarzı olarak benimsenmiş olması ve bu şekilde yaşamanın devamlılık göstermesi gerekir; eşin başka biriyle ilişkisi ve güven sarsıcı davranışları birlikte yaşamayı çekilmez hâle getirse de haysiyetsiz yaşam olarak kabul edilemez.[36]

29 Yargıtay 2. HD, 19.02.2020, E. 2020/560, K. 2020/1268.
30 Yargıtay 2. HD, 20.10.2025, E. 2025/2470, K. 2025/8940.
31 Yargıtay 2. HD, 05.06.2012, E. 2011/21093, K. 2012/15178.
32 Yargıtay 2. HD, 26.09.2024, E. 2023/9693, K. 2024/6488.
33 Yargıtay 2. HD, 09.05.2023, E. 2022/6352, K. 2023/2248.
34 Yargıtay 2. HD, 16.11.2009, E. 2008/16474, K. 2009/19889.
35 Yargıtay 2. HD, 30.04.2024, E. 2023/4421, K. 2024/2984.

- **Eski kararlarda aynı ölçüt:** Yargıtay, başka erkeklerle cep telefonu ve sanal ortamda çok sayıda görüşme yapan kadının davranışlarını haysiyetsiz hayat için yeterli görmemiş, ancak bu davranışların sadakat yükümlülüğünü ihlal ederek evlilik birliğini temelinden sarstığını belirterek 166/1'e göre boşanma kararı verilmesi gerektiğine hükmetmiştir.[37] Başka bir kadınla arkadaşlık kurup telefon görüşmeleri yapan erkeğin güven sarsıcı davranışları da zina ve haysiyetsiz hayat için yeterli görülmemiş, bu sebeplere dayalı davaların reddi gerektiği belirtilmiştir.[38]
- **Telefon ve sosyal medya:** Yargıtay'ın onadığı bir kararda, eşi yurt dışındayken sabahlara kadar başkalarıyla telefonda görüşüp yazışan kadının davranışları güven sarsıcı sayılmış, Bölge Adliye Mahkemesi bu davranışların haysiyetsiz hayat sürme olarak kabulünün mümkün olmadığını belirtmiştir.[39] Ayrılmadan önceki son bir yılda sosyal medyada başka erkeklerle görüşüp açık fotoğraflarını gönderen kadının davranışları da güven sarsıcı bulunmuş, erkeğin zina ve haysiyetsiz hayat sebeplerine dayalı davaları reddedilmiştir.[40]
- **Şüpheden uzak ispat:** Bir ilk derece mahkemesi, başkalarıyla ilişkinin yaşam tarzı olarak benimsendiğinin ve devamlılık gösterdiğinin her türlü şüpheden uzak biçimde ispatlanması gerektiğini belirterek haysiyetsiz hayat iddiasını kabul etmemiş; Bölge Adliye Mahkemesi kusur gerekçesini düzeltmiş ve karar Yargıtay'ca onanmıştır.[41]
- **Eşin çocuğuyla cinsel ilişki:** Yargıtay, erkeğin eşinin ilk evliliğinden olan kızıyla cinsel ilişki yaşamasını 163. maddedeki haysiyetsiz hayat sürme niteliğinde saymış ve bu sebeple verilen boşanma kararını onamıştır.[42] Bu kararda ayrıca bir süreklilik tartışması yapılmamış, eylemin niteliği belirleyici olmuştur.
- **Tekrarlanan ilişkiler:** Yargıtay'ın onadığı bir kararda, evliyken birden fazla kez ve farklı erkeklerle nişanlandığı, birçok erkekle makul bir sebep olmaksızın ıssız yerlere araçla gittiği ve çevrede para karşılığı ilişkiye girdiği söylentisi çıktığı belirtilen kadının haysiyetsiz hayat sürdüğü kabul edilmiştir.[43] Kadın istinafta bu kusurların söylentiye dayandığını ileri sürmüş, sonuç değişmemiştir.
- **Uyuşturucu bağımlılığı ve sahte kimlik:** Yaşam tarzı hâline gelen uyuşturucu kullanımı[44] ile başka bir kimlikle başka kişilerle evlilik dışı birlikte yaşama[45] haysiyetsiz hayat olarak değerlendirilmiştir.

36 Yargıtay 2. HD, 22.05.2024, E. 2023/9150, K. 2024/3738.
37 Yargıtay 2. HD, 03.07.2014, E. 2014/3225, K. 2014/15341.
38 Yargıtay 2. HD, 21.03.2016, E. 2015/14180, K. 2016/5488.
39 Yargıtay 2. HD, 10.01.2023, E. 2022/8406, K. 2023/108.
40 Yargıtay 2. HD, 01.10.2024, E. 2024/6758, K. 2024/6690.
41 Yargıtay 2. HD, 27.06.2024, E. 2023/6929, K. 2024/5031.
42 Yargıtay 2. HD, 11.04.2018, E. 2016/14732, K. 2018/4831.
43 Yargıtay 2. HD, 20.03.2024, E. 2024/2104, K. 2024/1959.
44 Yargıtay 2. HD, 26.09.2024, E. 2023/9693, K. 2024/6488.
45 Yargıtay 2. HD, 09.11.2009, E. 2009/16450, K. 2009/19112.

- **Aile içinden biriyle görüntülü görüşme:** Bir ilk derece mahkemesi, erkeğin kendi kardeşinin eşiyle, kadın çıplakken görüntülü görüşmesini güven sarsıcı davranışın yanında haysiyetsiz hayat sürme olarak da nitelemiş, ancak boşanmaya 166. maddeye göre karar vermiştir; Yargıtay kararı onamıştır.[46]
- **Sürekli borçlanma:** Yargıtay, sürekli borçlanma şeklindeki eylemlerin haysiyetsiz hayat sürme sayılmasını doğru bulmamıştır.[47]
- **Kumar:** Kumar oynadığı tanık beyanlarıyla anlaşılan eşe karşı açılan haysiyetsiz yaşam davası ilk derece mahkemesince reddedilmiş ve eşler 166'ya göre boşanmıştır; Yargıtay yalnız erkek yararına hükmedilen tazminatların miktarını bozmuş, kararın diğer bölümlerini onamıştır.[48]
- **Alkol:** Alkol kullanımının tek başına haysiyetsiz hayat sayıldığı bir karara yapılan taramada rastlanmamıştır. İncelenen bir dosyada, sarhoş olacak derecede alkol kullanan ve kazancını alkollü mekânlarda harcayan erkek hakkında ilk derece mahkemesi, kesinleşmemiş olsa da küçük düşürücü suç işlediğini de kusur olarak kabul ederek 166'ya göre boşanmaya karar vermiş; Yargıtay kararı onamıştır.[49]

VII. "Her zaman" Dava Hakkı ve Af

- **Süre yoktur:** 161 ve 162'den farklı olarak 163'te öğrenmeden itibaren altı ay veya olaydan itibaren beş yıl gibi bir hak düşürücü süre yoktur; dava "her zaman" açılabilir. Yargıtay da adam öldürme suçu nedeniyle açılan bir davada bu durumdaki eşin her zaman boşanma davası açabileceğini vurgulamıştır.[50]
- **Af:** 163'te af ayrıca düzenlenmemiştir. Yargıtay aynı kararda davacının eşini affettiğine dair delil bulunmadığını da gözetmiştir.[51]
- **Uzun süre beklemek:** Uzun süre beklemenin veya suçtan sonra birlikte yaşamayı sürdürmenin 163 davasını tek başına düşürdüğüne dair bir karara rastlanmamıştır. Ancak böyle bir durum, birlikte yaşamanın beklenemez hâle geldiği şartının ispatını zorlaştırabilir.

VIII. 161, 162 ve 166 ile İlişkisi

- **Birden çok sebebe dayanmak:** Eş dilerse özel sebeplerden birine veya birkaçına, dilerse genel sebebe ya da ikisine birlikte dayanabilir.[52]

46 Yargıtay 2. HD, 14.10.2024, E. 2024/97, K. 2024/7247.
47 Yargıtay 2. HD, 20.10.2025, E. 2025/2470, K. 2025/8940.
48 Yargıtay 2. HD, 27.05.2024, E. 2023/6446, K. 2024/3895.
49 Yargıtay 2. HD, 04.11.2024, E. 2024/1119, K. 2024/8213.
50 Yargıtay 2. HD, 10.06.2010, E. 2009/10161, K. 2010/11493.
51 Yargıtay 2. HD, 10.06.2010, E. 2009/10161, K. 2010/11493.
52 Yargıtay 2. HD, 16.09.2014, E. 2014/1592, K. 2014/17457.

- **İnceleme sırası:** Yargıtay'a göre terditli davada önce 163 incelenmeli, bu istem kabul edilmezse deliller 166'ya göre değerlendirilmelidir; özel sebebe dayalı istem hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemesi bozma sebebidir.[53] Kısa kararda davanın kabul edilip gerekçede yalnız 166'ya göre boşanma kararı verildiğinin belirtilmesi de Yargıtay'ca gerekçe ile hüküm arasında çelişki sayılmıştır.[54]
- **Dilekçenin yorumu:** Yargıtay, dava dilekçesindeki açıklamalar ve hukuki sebep olarak 166. maddenin gösterilmesi karşısında davanın haysiyetsiz hayat davası sayılıp reddedilmesini bozmuştur.[55] Buna karşılık konu kısmında suç işleme nedeniyle boşanma istenen bir dava 163 davası olarak incelenmiş ve reddi onanmıştır.[56]
- **Dayanılmayan sebeple karar:** Yalnız 166'ya dayanılan bir davada gerekçede 163 koşullarının oluştuğunun belirtilmesi, ortada 163'e dayalı açılmış bir dava bulunmadığı için Yargıtay'ca çelişki sayılmış ve hüküm bozulmuştur.[57]
- **Islah:** Davaya sonradan başka bir özel sebep eklemek ıslahla mümkündür; ancak ıslah tahkikat sona erinceye kadar yapılabilir (HMK m. 177/1). Yargıtay, 163'e dayalı davada tahkikat bittikten sonra yapılan ıslahla zina sebebinin eklenmesini bozma sebebi saymıştır.[58]
- **Başka davada boşanma kesinleşirse:** Boşanma başka bir sebeple kesinleşmişse 163 talebinin konusu kalmaz; Yargıtay bu durumda talep hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir.[59]
- **Zina ile:** Aldatma zina olarak ispatlanırsa 161. madde, yaşam tarzı hâline gelmişse 163 gündeme gelir; ikisi de ispatlanamazsa güven sarsıcı davranış 166 kapsamında kusur olarak değerlendirilir.[60]
- **162 ile:** Aynı olayda birden çok sebebe dayanmak sonucu değiştirebilir. Yargıtay, 163'e dayalı davanın suçun evlilikten önce işlenmesi nedeniyle reddini onarken aynı kadının 162. maddeye dayalı davasının kabulü gerektiğine karar vermiştir.[61]

IX. Kusur, Tazminat ve Nafaka

- **163 kusur incelemesini ortadan kaldırmaz:** Yargıtay'ın onadığı bir kararda, uyuşturucu ticaretinden 15 yıl hapis cezası alan kadına karşı erkeğin 163'e

53 Yargıtay 2. HD, 12.09.2018, E. 2016/21384, K. 2018/9114.
54 Yargıtay 2. HD, 09.04.2019, E. 2019/1543, K. 2019/4269.
55 Yargıtay 2. HD, 13.11.2014, E. 2014/11538, K. 2014/22519.
56 Yargıtay 2. HD, 25.03.2024, E. 2023/5401, K. 2024/2040.
57 Yargıtay 2. HD, 08.12.2016, E. 2016/17543, K. 2016/15753.
58 Yargıtay 2. HD, 11.04.2018, E. 2016/14732, K. 2018/4831.
59 Yargıtay 2. HD, 09.05.2023, E. 2022/6352, K. 2023/2248; Yargıtay 2. HD, 22.05.2024, E. 2023/9150, K. 2024/3738.
60 Yargıtay 2. HD, 01.10.2024, E. 2024/6758, K. 2024/6690.
61 Yargıtay 2. HD, 02.06.2026, E. 2026/350, K. 2026/5864.

dayalı davası kabul edilmiş; kadının 166'ya dayalı davası da kabul edilerek şiddet uygulayan, sadakat yükümlülüğüne aykırı davranan ve kadını gizlice çektiği çıplak fotoğraflarla tehdit eden erkek ağır kusurlu, kadın hafif kusurlu bulunmuş ve kadın yararına toptan yoksulluk nafakası ile manevi tazminata hükmedilmiştir.[62]

- **Birleşen davalarda kusur:** Yargıtay, erkeğin hırsızlıktan kesinleşmiş mahkûmiyetine dayanan kadının 163 davası ile erkeğin davasının birlikte görüldüğü dosyada kusurun birlikte değerlendirilmesini doğru bulmuş, tarafların eşit kusurlu olduğunu ve eşit kusurlu eş yararına maddi ve manevi tazminata hükmedilemeyeceğini belirtmiştir.[63]
- **Manevi tazminat:** Yargıtay'a göre küçük düşürücü suç işleyen eş, bu eylemiyle diğer eşin toplumda ve iş hayatında dışlanarak rencide olmasına sebep olmuşsa bu eylem diğer eşin kişilik haklarına saldırı niteliğindedir ve TMK m. 174/2'ye göre manevi tazminata hükmedilmelidir.[64] Bozmadan sonra verilen tazminat kararı da Yargıtay'ca onanmıştır.[65]
- **Tam kusur:** Yargıtay'ın onadığı bir kararda, eşin önceki evliliğinden olan kızına karşı cinsel istismardan kesinleşmiş hükümle cezalandırılan erkek tam kusurlu sayılmış, kadın yararına maddi ve manevi tazminat ile yoksulluk nafakasına hükmedilmiştir.[66]
- **Kesin hüküm:** Hukuk Genel Kurulu'na göre kesinleşen boşanma hükmündeki kusur belirlemesi tazminat bakımından da tarafları bağlar ve bu konuda yeniden inceleme yapılamaz;[67] bu nedenle aynı evlilikteki bütün iddiaları ilk davada ileri sürmek önemlidir.
- **Yoksulluk nafakası:** Suç işleyen eş de kusuru daha ağır değilse ve boşanmayla yoksulluğa düşecekse yoksulluk nafakası isteyebilir (TMK m. 175). Yukarıdaki uyuşturucu ticareti dosyası bunun örneğidir.[68]

X. Velayet ve Kişisel İlişki

- **Ölçüt:** Velayet düzenlemesinde temel ilke çocuğun üstün yararıdır; ana ve babanın boşanmadaki kusurları ve ahlaki değer yargıları çocuğun üstün yararını etkilemediği ölçüde göz önünde tutulur.[69]
- **Haysiyetsiz hayat süren ebeveyn:** Yargıtay, çocuklar anneyle kalmak istese de dosyaya yansıyan fotoğraflardan haysiyetsiz hayat sürdüğü anlaşılan anneye

62 Yargıtay 2. HD, 01.04.2024, E. 2023/5637, K. 2024/2265.
63 Yargıtay 2. HD, 29.02.2024, E. 2023/3629, K. 2024/1379.
64 Yargıtay 2. HD, 05.10.2023, E. 2023/1501, K. 2023/4542.
65 Yargıtay 2. HD, 01.11.2024, E. 2024/4621, K. 2024/8146.
66 Yargıtay 2. HD, 25.04.2024, E. 2023/6358, K. 2024/2909.
67 Yargıtay HGK, 02.11.2011, E. 2011/2-561, K. 2011/668.
68 Yargıtay 2. HD, 01.04.2024, E. 2023/5637, K. 2024/2265.
69 Yargıtay 2. HD, 30.11.2023, E. 2023/2591, K. 2023/5804.

velayet verilmesini çocukların üstün yararına aykırı bulmuş ve velayetin babaya verilmesi gerektiğine karar vermiştir.[70]

- **Kişisel ilişki kurulmaması:** Eşin kızına karşı cinsel istismardan cezalandırılan baba ile ortak çocuk arasında kişisel ilişki düzenlenmemesine dair karar Yargıtay'ca onanmıştır.[71] Öz kızına yönelik cinsel istismar suçlarından mahkûm olan anne ile çocuklar arasında, eylemin doğrudan çocuğa yönelmesi ve çocukların anneyle görüşmek istememesi gözetilerek kişisel ilişki kurulmasına yer olmadığına dair karar da onanmıştır.[72] Kanuna göre kişisel ilişki sebebiyle çocuğun huzuru tehlikeye giriyorsa bu hak reddedilebilir (TMK m. 324/2).
- **Hak yoksunluğu:** Kasten işlediği suçtan hapis cezasına mahkûm olan kişi, cezanın infazı tamamlanıncaya kadar velayet hakkını kullanamaz; cezası ertelenen, denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak infaz edilen veya koşullu salıverilen hükümlünün kendi altsoyu üzerindeki velayeti bakımından bu yoksunluk uygulanmaz (TCK m. 53).
- **Sosyal inceleme raporu:** Velayet kararında uzman raporu önemli bir delildir; terör örgütü üyeliği dosyasında sosyal inceleme raporu doğrultusunda velayet anneye verilmiş ve karar Yargıtay'ca onanmıştır.[73]

XI. Suç İşlemenin Mal Paylaşımına Etkisi

- **236/2 uygulanmaz:** TMK m. 236/2'ye göre hâkim, yalnız zina veya hayata kast nedeniyle boşanmada kusurlu eşin artık değerdeki payını azaltabilir veya kaldırabilir. Yargıtay, bu hükmün uygulanabilmesi için boşanma kararının zina veya hayata kast sebebine dayalı olması gerektiğini belirterek 166 ve 163'teki haysiyetsiz hayat sebebine göre boşanan eşin katılma alacağı davasını 236/2'ye dayanarak reddeden kararı bozmuştur.[74]
- **Sonuç:** Küçük düşürücü suç veya haysiyetsiz hayat sebebiyle boşanma, mal rejiminin tasfiyesinde payın azaltılması sonucunu doğurmaz; katılma alacağı genel hükümlere göre hesaplanır.

XII. Boşandıktan Sonra Haysiyetsiz Hayat: Nafakanın Kaldırılması

- **Kanun:** TMK m. 176/3'e göre irat biçiminde ödenmesine karar verilen maddi tazminat veya nafaka, alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi

70 Yargıtay 2. HD, 30.11.2023, E. 2023/2591, K. 2023/5804.
71 Yargıtay 2. HD, 25.04.2024, E. 2023/6358, K. 2024/2909.
72 Yargıtay 2. HD, 22.03.2023, E. 2022/10535, K. 2023/1210.
73 Yargıtay 2. HD, 01.04.2024, E. 2023/6051, K. 2024/2239.
74 Yargıtay 8. HD, 23.11.2015, E. 2014/12620, K. 2015/21007.

hâlinde mahkeme kararıyla kaldırılır. Bu kaldırma kendiliğinden olmaz; yükümlünün dava açması gerekir.

- **Somut delil:** Bir nafakanın kaldırılması davasında Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, nafaka alacaklısının gayrimeşru bir yaşam sürdüğüne ilişkin mahallede dedikodu yapıldığını söyleyen tanıkların somut bir olaya dayanmayan soyut beyanlarıyla davanın kabul edilemeyeceğini belirterek kararı bozmuş; yerel mahkeme direnmiş, Hukuk Genel Kurulu ise direnme kararının miktar itibarıyla kesin olduğunu belirterek temyiz dilekçesini reddetmiştir.[75]
- **Fiilen evliymiş gibi yaşamaktan farkı:** Haysiyetsiz hayat, "evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşama" sebebinden ayrıdır. Yargıtay ikincisi için aynen evlilik gibi ortak bir hayat kurularak fiilen birlikte yaşanmasını aramış, otel kayıtları ve birlikte tatile gitme gibi delillere dayanarak nafakayı kaldıran kararı oyçokluğuyla bozmuştur.[76]

UYGULAMA NOTU

Ceza dosyasının kesinleşme şerhli hüküm örneği ve müddetname dosyaya konulmalı; suç tarihinin evlenme tarihinden sonra olduğu gösterilmelidir. Ceza davası sürüyorsa hukuk mahkemesinden ceza davasının sonucunun beklenmesi istenmelidir (HMK m. 165). Haysiyetsiz hayat iddiasında olayın tek seferlik olmadığını, süreklilik gösteren bir yaşam biçimi olduğunu ortaya koyan tanık, fotoğraf, yazışma ve resmî kayıtlar önemlidir; gizlice yapılan kayıtlar hükme esas alınmayabilir (HMK m. 189/2). Dava terditli olarak 166. maddeye de dayandırılmalıdır; Yargıtay terditli davada önce özel sebebin incelenmesini ister.[77] Velayet isteniyorsa çocuğun üstün yararını gösteren sosyal inceleme raporu talep edilmelidir.

İÇTİHATLAR

1 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
24.05.2023 · E. 2022/400 · K. 2023/514

Hukuk Genel Kurulu suç işlemeyi mutlak, haysiyetsiz hayatı nispî sebepler arasında saymıştır

Kadın evlilik birliğinin sarsılması, erkek terk sebebiyle dava açmıştı; uyuşmazlık kadının ortak konutu terke zorlanıp zorlanmadığıydı. Hukuk Genel Kurulu gerekçede boşanma sebeplerini sınıflandırırken zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve terki mutlak; haysiyetsiz hayat sürme ile akıl hastalığını nispî özel boşanma sebepleri arasında saydı. Sonuçta kadının terke zorlandığını kabul ederek direnme kararını bozmuştur.

75 Yargıtay HGK, 27.04.2005, E. 2005/3-267, K. 2005/285.
76 Yargıtay 2. HD, 29.06.2020, E. 2020/1980, K. 2020/3397.
77 Yargıtay 2. HD, 12.09.2018, E. 2016/21384, K. 2018/9114.

> *Özel mutlak boşanma sebebine dayalı bir davada "kanunun aradığı belli şart" gerçekleştiği takdirde artık hâkim, genel boşanma ve özel nispi boşanma sebebine dayalı davaların aksine "evliliğin çekilmez hâle gelip gelmediğini" incelemeksizin boşanma kararı vermek zorundadır.*

DEĞERLENDİRME Aynı sınıflandırma Hukuk Genel Kurulu'nun 01.11.2023 tarihli, 2022/771 E., 2023/1039 K. sayılı kararında da yer alır. TBMM gerekçesi ise iki sebebi de nispî sayar; suç işlemeye dayanan davada çekilmezliği gösteren delilleri sunmak bu nedenle güvenli yoldur.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
21.10.2010 · E. 2009/16080 · K. 2010/17409

Küçük düşürücü suç tek başına yetmez; birlikte yaşamanın çekilmez hâle gelmesi de aranır

Dava, davalı eşin küçük düşürücü suç işlemesi sebebine dayanıyordu. Davalı eş, birlikte yaşamanın çekilmez hâle gelip gelmediği konusunda tanık bildirmişti; bu tanıklar dinlenmeden hüküm kuruldu. Yargıtay, yeni Kanun'un suç işlemeyi mutlak sebep olmaktan çıkardığını belirterek kararı eksik inceleme nedeniyle bozmuştur.

> *Yürürlükten kaldırılan Türk Kanunu Medenisindeki düzenlemeden (md.131) farklı olarak, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, küçük düşürücü suç işlemeyi mutlak boşanma sebebi olmaktan çıkarmış, bu sebepten ötürü suç işleyenle birlikte yaşaması davacı eşten beklenmeyecek derecede evliliğin çekilmez hale gelmiş olmasını da aramıştır (md.163).*

DEĞERLENDİRME Karar TBMM gerekçesiyle aynı yöndedir. Davalı eş, suça rağmen birlikte yaşamanın çekilmez hâle gelmediğini ispat için delil gösterebilir; bu deliller toplanmadan hüküm kurulamaz.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
05.06.2012 · E. 2011/21093 · K. 2012/15178

Kasten adam öldürme niteliği gereği birlikte yaşamayı çekilmez kılar

Davalı eş kasten adam öldürmek suçundan on beş yıl hapis cezasına mahkûm edilmişti; ceza kararı henüz kesinleşmemişti. Yerel mahkeme davayı reddetmiştir. Yargıtay, olayın davalının ikrarı ve diğer delillerle sabit olduğunu, bu nedenle hükmün kesinleşmemiş olmasının sonucu etkilemediğini belirterek kararı bozmuştur.

> *Kasten adam öldürmek eylemi "küçük düşürücü" nitelikte olup, bu niteliği gereği birlikte yaşamayı davacı eş bakımından çekilmez kılar ve bu suçu işleyen biriyle birlikte yaşaması davacıdan beklenemez.*

DEĞERLENDİRME Ağır suçlarda çekilmezlik suçun niteliğinden çıkarılabilir. Ceza hükmü kesinleşmemişse ikrar ve diğer güçlü deliller ayrıca ortaya konmalıdır.

4 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
19.03.2015 · E. 2014/20560 · K. 2015/4947

Çocuğa cinsel tacizden ceza alan eşle birlikte yaşamak beklenemez

Davalı eş küçük bir kız çocuğuna cinsel tacizde bulunmuş ve bu suçtan ceza almıştı. Yerel mahkeme, suçun bir kez işlenmesinin tek başına boşanmaya yetmeyeceğini, evliliğin çekilmez hâle geldiğinin ayrıca ispatlanması gerektiğini belirterek davayı reddetmiştir. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *İşlenen suçun niteliğine göre davacının dava açması karşısında onunla birlikte yaşaması kendisinden beklenemeyeceği açık ve tartışmasızdır.*

DEĞERLENDİRME Suçun niteliği ağır olduğunda davacı eşin dava açması çekilmezliğin göstergesi sayılmıştır. Bu yaklaşım 163'ün nispî niteliğiyle birlikte okunmalıdır.

5 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
23.02.2010 · E. 2009/1300 · K. 2010/3299

Uzun sabıkası olan ve uyuşturucu ticaretinden hapis cezası alan eş

Davalı eş 1984 yılından beri suç işleyip aralıklarla cezaevine girip çıkmış, son olarak uyuşturucu ticaretinden 12 yıl hapis cezasına mahkûm edilmiş ve cezası infaz edilmeye başlanmıştı. Yerel mahkeme davayı kabul etmemiştir. Yargıtay, davanın kabulü gerektiğini belirterek kararı bozmuştur.

> *Toplanan delillerden davalı kocanın 1984 yılından beri suç işleyip, belli aralıklarla hapishaneye girip çıktığı, son olarak 5.7.2005 tarihinde uyuşturucu ticareti yapmak suçundan 12 yıl hapis cezasına mahkum edilip, cezanın da infazına başlandığı, bu haliyle işlenen suçun davacı kadın yönünden birlikte yaşamayı çekilmez hale getirdiği sabit olup, davanın kabulüne karar verilecek yerde, yazılı şekilde karar verilmesi doğru bulunmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Sürekli suç işleme ve uzun hapis cezası birlikte değerlendirilmiştir. Suçun ağırlığı ile ortak hayatın fiilen kurulamaması çekilmezliğin göstergesi sayılmıştır.

6 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
14.03.2013 · E. 2012/19722 · K. 2013/6974

Hırsızlık küçük düşürücü suçlardandır

Davacı, 166/1 yanında 163. maddeye de dayanarak dava açmıştı. Davalı eş hırsızlık suçu işlemiş ve bu suçtan mahkûm olmuştu. Yerel mahkeme 163'e dayalı talebi kabul etmemiştir; Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Toplanan delillerden davalının hırsızlık suçu işlediği ve bu suçtan mahkum olduğu, işlenen suçun küçük düşürücü suçlardan olduğu anlaşılmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Mala karşı suçlar da 163 kapsamına girebilir. Davada 163 ve 166'ya birlikte dayanıldığında mahkeme önce özel sebebi karara bağlamalıdır.

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
09.05.2023 · E. 2022/6352 · K. 2023/2248

Eşin imzasını taklit etmek: özel belgede sahtecilik yüz kızartıcı suçtur

Kadın asıl davada zinaya, birleşen davada 162, 163 ve 166'ya dayanmıştır. Erkek iki kez kadının imzasını taklit ederek onun adına bankada işlem yapmış, hakkında özel belgede sahtecilikten ceza davası açılmış ve eylem ceza dosyasındaki bilirkişi raporuyla sabit görülmüştü. İlk derece mahkemesi 162 ve 163 taleplerini ispatlanamadığı gerekçesiyle reddetmiştir; Bölge Adliye Mahkemesi zinaya dayalı davayı kabul etmiştir. Yargıtay, 163 talebinin de kabulü gerektiğini, ancak boşanma hükmü kesinleştiği için bu talebin konusuz kaldığını belirtmiştir.

> *...özel belgede sahtecilik suçunun, yüz kızartıcı suçlar arasında sayıldığı dikkate alındığında kadının davasının 4721 sayılı Kanunu'nun 163 maddesi gereğince de kabulüne karar verilmesi gerekirken reddine karar verilmesi usul ve kanuna aykırı...*

DEĞERLENDİRME Yargıtay burada kesinleşmiş mahkûmiyetten söz etmemiş, açılmış ceza davası ve bilirkişi raporuyla sabit eylemi yeterli görmüştür. Boşanma başka bir sebeple kesinleşirse 163 talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilir.

8 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
01.04.2024 · E. 2023/6051 · K. 2024/2239

Silahlı terör örgütü üyeliği küçük düşürücü suç sayıldı

Kadın 163 ve 166'ya dayanarak dava açmıştır; erkek de karşı dava açmıştır. Erkek silahlı terör örgütüne üye olmak suçundan ceza almıştı. İlk derece mahkemesi kadının 163'e dayalı davasını kabul etti, 166'ya dayalı talep hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verdi ve erkeğin davasını reddetmiştir; velayeti sosyal inceleme raporu doğrultusunda anneye verdi, kadın yararına maddi ve manevi tazminata hükmetmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi istinafı reddetti, Yargıtay kararı onamıştır.

> *...silahlı terör örgütüne üye olmak suçunu işlemiş olduğu sabit olduğundan 4721 sayılı Kanun 163 üncü maddesi gereğince toplum içerisinde küçük düşürücü bir suç işlediği ve bu durum nedeniyle davacı karşı davalıdan evliliği devam ettirmesinin beklenemeyeceği kanaatine varılmakla...*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Yargıtay'ın onadığı İlk Derece Mahkemesi gerekçesindendir. Erkeğin, cezaevi sürecinde kadının kendisini manevi yönden yalnız bıraktığı yönündeki itirazı kusur belirlemesini değiştirmemiştir.

9 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
05.10.2023 · E. 2023/1501 · K. 2023/4542

Küçük düşürücü suç diğer eşin kişilik haklarına saldırıdır: manevi tazminat

Erkek, 15 Temmuz 2016 darbe girişimindeki fiilleri nedeniyle anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüsten ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş, karar kesinleşmişti. Kadın, lojmandan çıkarıldığını, iş ve sosyal çevresinin kendisine mesafeli davrandığını ileri sürerek 166'ya göre dava açmıştır. Boşanmaya karar verildi, ancak Bölge Adliye Mahkemesi kadının manevi tazminat talebini reddetmiştir. Yargıtay bu yönden kararı kadın yararına bozmuştur.

> *Davalı erkeğin küçük düşürücü suç işleme eylemi nedeniyle kadının toplumda ve iş hayatında dışlanarak rencide olmasına sebebiyet verdiği ve bu eylemin kadının kişilik haklarına saldırı niteliğinde olduğunun kabulü gerekir.*

DEĞERLENDİRME Boşanma 166'ya göre verilmiş olsa da Yargıtay eylemi küçük düşürücü suç olarak nitelemiştir. Bozmadan sonra Bölge Adliye Mahkemesinin verdiği manevi tazminat kararı Yargıtay'ın 2024/4621 E., 2024/8146 K. sayılı kararıyla onanmıştır.

10 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
23.02.2016 · E. 2015/13025 · K. 2016/3369

Suç evlenmeden önce işlenmişse 163 uygulanmaz

Davacı, davalının küçük düşürücü suç işlediğini ileri sürerek 163'e göre dava açmıştır; mahkeme davayı kabul etmiştir. Toplanan delillerden eşlerin, davalının işlediği suç tarihinden sonra evlendikleri anlaşılmıştır. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Küçük düşürücü suç işlemenin Türk Medeni Kanununun 163. maddesi hükmüne göre boşanma sebebi olabilmesi için suç teşkil eden eylemin evlendikten sonra işlenmiş olması gerekir.*

DEĞERLENDİRME Bu durumda işlenen suç nedeniyle birlikte yaşamanın beklenemez hâle gelmesi koşulu gerçekleşmez. Eş, suçu bilmeden ve bu konuda aldatılarak evlenmişse evlenmenin iptali (TMK m. 150) ayrıca değerlendirilebilir.

11 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
02.06.2026 · E. 2026/350 · K. 2026/5864

Evlilikten önceki suçlar 163'e dayanak olmaz; aynı dosyada 162 ayrıca incelenir

Kadın 162 ve 163'e dayanarak dava açmıştır. İlk derece mahkemesi 162'ye dayalı davayı hak düşürücü süre, 163'e dayalı davayı ise erkeğin işlediği iddia edilen suçların evlilik tarihinden önceye ait olması nedeniyle reddetmiştir; Bölge Adliye Mahkemesi istinafı reddetmiştir. Yargıtay 163 yönünden kararı onamıştır. Erkeğin yeğeninin kadının yüzüne kezzap attığı, olayın erkek tarafından yaptırıldığının

öğrenildiği ancak ne zaman öğrenildiğinin belli olmadığı ve tehdidin sürdüğü anlaşıldığından 162 yönünden kararı kadın yararına bozmuştur.

> *...davacı kadın vekilinin 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (4721 sayılı Kanun) 163 üncü maddesine dayalı davasının reddi kararına yönelik temyiz itirazları yerinde görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Aynı olaylar birden çok boşanma sebebine uyabilir. Suç evlilikten önce işlenmişse 163 yolu kapanır; eşe yöneltilen saldırılar ve tehditler ise 162 veya 166 kapsamında ayrıca değerlendirilir.

12 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
25.03.2024 · E. 2023/5401 · K. 2024/2040

"Suç işleme nedeniyle boşanma" dilekçesi 163 davası olarak incelendi

Kadın, erkeğin uyuşturucu ticaretinden kesinleşmiş mahkûmiyeti bulunduğunu belirterek suç işleme nedeniyle boşanma istemiştir. İlk derece mahkemesi suçun evlenmeden önce işlendiğini ve eşlerin aynı suç nedeniyle birlikte yargılandıklarını belirterek davayı reddetmiştir. Kadın istinafta 163'e dayanmadığını, genel boşanma sebebini kastettiğini ileri sürmüştür; Bölge Adliye Mahkemesi istinafı reddetti, Yargıtay kararı onamıştır.

> *4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (4721 sayılı Kanun) 163 üncü maddesi hükmüne göre boşanma kararı verebilmek için suç teşkil eden eylemin evlendikten sonra işlenmiş olması gerektiği yapılan yargılama ve toplanan delillerden tarafların davalının işlediği suç tarihinden sonra evlendikleri gibi aynı suç nedeniyle birlikte yargılandıkları, 4721 sayılı Kanun'un 163 üncü maddesine ilişkin şartların oluşmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Yargıtay'ın onadığı İlk Derece Mahkemesi gerekçesindendir. Dilekçede sebep açıkça yazılmalı ve 166'ya terditli olarak dayanılmalıdır.

13 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
19.02.2020 · E. 2020/560 · K. 2020/1268

Ceza hükmü kesinleşmemişse ceza davasının sonucu beklenmelidir

Kadın öncelikle 163'e, olmadığı takdirde 166/1'e dayanarak dava açmıştır. Mahkeme 163'e göre boşanmaya karar verdi, Bölge Adliye Mahkemesi istinafı esastan reddetmiştir. Erkek terör örgütüne üye olmak suçundan 7 yıl 6 ay hapis cezasına mahkûm edilmişti, ancak hüküm kesinleşmemişti. Yargıtay, ceza dosyasının sonucu beklenerek önce 163 çerçevesinde değerlendirme yapılması gerektiğini belirterek kararı bozmuştur.

> *Ceza Mahkemesinin boşanma davasına konu olan eylem hakkında maddi olayı tespit eden kararı, hukuk hakimini bağlar.*

DEĞERLENDİRME Aynı kararda terditli davada önce özel boşanma sebebinin incelenmesi, gerçekleşmezse delillerin 166'ya göre değerlendirilmesi gerektiği de belirtilmiştir.

14 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
20.10.2025 · E. 2025/2470 · K. 2025/8940

Sürekli borçlanma haysiyetsiz hayat değildir; kesinleşmiş mahkûmiyet yoksa suç işleme sebebi oluşmaz

Kadın 163'e, olmadığı takdirde 166/1'e dayanarak dava açmıştır. İlk derece mahkemesi iki sebebe göre boşanmaya karar vermiştir; Bölge Adliye Mahkemesi erkeğin dolandırıcılık suçu işleyerek ve sürekli başkalarına borçlanarak haysiyetsiz hayat sürdüğünü kabul edip hükmü yalnız 163'e dayandırmıştır. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Bölge Adliye Mahkemesince haysiyetsiz hayat sürme sebebine dayalı olarak tarafların boşanmalarına karar verilmişse de davalının sürekli borçlanma şeklindeki eylemlerinin haysiyetsiz hayat sürme sayılması doğru olmadığından haysiyetsiz hayat sürme sebebine dayalı boşanma kararı verilmesi de doğru olmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay, suç işleme yönünden de dosyada küçük düşürücü bir suç nedeniyle kesinleşmiş ceza mahkûmiyeti bulunmadığını belirtmiş ve davanın 166'ya göre incelenmesini istemiştir.

15 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
22.05.2024 · E. 2023/9150 · K. 2024/3738

Haysiyetsiz hayat için ilişkinin yaşam tarzı hâline gelmesi ve devamlılık gerekir

Kadın boşanma davası açmıştır; erkek birleşen davasında 163'e de dayanmıştır. İlk derece mahkemesi, kadının başka bir erkekle ilişkisi ve güven sarsıcı davranışları nedeniyle erkeğin davasını haysiyetsiz hayat sebebiyle de kabul etmiştir. Yargıtay bu yönü bozmuştur; ancak kadının davasında verilen boşanma kararı kesinleştiğinden erkeğin bu davası hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesini istemiştir.

> *...haysiyetsiz hayatın varlığından sözedilebilmesi ve bu sebeple boşanma kararı verilebilmesi için, başkalarıyla ilişkinin bir yaşam tarzı olarak benimsenmiş olması ve bu şekilde yaşamanın devamlılık göstermesi gerekir.*

DEĞERLENDİRME Tek bir ilişki veya güven sarsıcı davranışlar 166 kapsamında kusurdur. Haysiyetsiz hayat iddiası için davranışın süreklilik gösterdiğini ortaya koyan deliller gerekir.

16 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
03.07.2014 · E. 2014/3225 · K. 2014/15341

Sanal ortamda çok sayıda görüşme haysiyetsiz hayat değildir, ama 166'ya göre boşanma sebebidir

Erkek 163 ve 166/1'e dayanarak dava açmıştır; kadın da karşı dava açmıştır. Kadının başka erkeklerle cep telefonu ve sanal ortamda çok sayıda görüşme yaptığı soruşturma ve toplanan delillerle anlaşılmıştır; erkeğin de kadına ağır sözlerle hakaret ettiği ve evin kilidini değiştirdiği sabit görülmüştür. Yargıtay, kadının davranışlarını haysiyetsiz hayat için yeterli görmemiştir; ancak bu davranışların sadakat yükümlülüğünü ihlal ederek evlilik birliğini temelinden sarstığını belirterek erkeğin 166/1'e dayalı davasının, erkeğin de kusurlu olması nedeniyle kadının 166/2'ye dayalı davasının kabulü gerektiğine karar verdi ve hükmü bozmuştur.

> *Haysiyetsiz hayattan söz edilebilmesi ve bu sebeple boşanma kararı verilebilmesi için, başkalarıyla ilişkinin bir yaşam tarzı olarak benimsenmiş olması ve bu şekilde yaşamanın az veya çok devamlılık göstermesi gerekir.*

DEĞERLENDİRME Aynı ölçüt yeni tarihli kararlarda da kullanılmaktadır. Yazışma ve görüşmeler çok sayıda olsa da tek başına yaşam tarzı sayılmamış, 166 kapsamında ağır kusur olarak değerlendirilmiştir.

17 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
26.09.2024 · E. 2023/9693 · K. 2024/6488

Yaşam tarzı hâline gelen uyuşturucu kullanımı haysiyetsiz hayat sayıldı

Kadın, eşinin madde bağımlısı olduğunu, tedaviden sonuç alınamadığını ve uyuşturucu ticaretinden ceza aldığını ileri sürerek 163'e, olmadığı takdirde 166'ya dayanarak dava açmıştır. Erkek ceza mahkemesinde 2007'den beri madde bağımlısı olduğunu ikrar etmişti; ticaret suçundan verilen mahkûmiyet henüz kesinleşmemişti. İlk derece mahkemesi 163'e göre boşanmaya karar vermiştir; Bölge Adliye Mahkemesi istinafı reddetti, Yargıtay kararı onamıştır.

> *...davalının uyuşturucu madde kullandığı ve bunu yaşam tarzı haline getirdiği ve tanık beyanlarından bu durumun davacı için çekilmez hal aldığı ve kadının bu durumu bilmeden evlendiği...*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Yargıtay'ın onadığı İlk Derece Mahkemesi gerekçesindendir. Kesinleşmemiş ceza hükmü; ikrar, tanık beyanları ve UYAP kayıtlarıyla birlikte değerlendirilmiştir.

18 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
20.03.2024 · E. 2024/2104 · K. 2024/1959

Evliyken farklı erkeklerle nişanlanan eş haysiyetsiz hayat sürmüş sayıldı

Erkeğe göre evlilik nişanlılıktan ileri gitmemişti; erkek birleşen davasında kadının haysiyetsiz hayat sürdüğünü ileri sürdü, kadın da 166'ya göre dava açmıştır. İlk derece mahkemesi, kadının evliyken birden fazla kez farklı erkeklerle nişanlandığını,

birçok erkekle makul bir sebep olmaksızın ıssız yerlere araçla gittiğini ve çevrede para karşılığı ilişkiye girdiği söylentisi çıktığını belirterek 163'e ve 166'ya göre boşanmaya, kadını ağır kusurlu sayıp erkek yararına tazminata karar vermiştir. Kadın kusurların söylentiye dayandığını ileri sürmüştür; Bölge Adliye Mahkemesi istinafı reddetti, Yargıtay kararı onamıştır.

> *...kadının haysiyetsiz hayat sürdüğü, evli iken birden fazla kez ve farklı erkekler ile nişanlandığı...*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Yargıtay'ın onadığı İlk Derece Mahkemesi gerekçesindendir. Kararda tekrarlanan ve farklı kişilerle süren davranışlar belirleyici olmuştur.

19 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
11.04.2018 · E. 2016/14732 · K. 2018/4831

Eşin ilk evliliğinden olan kızıyla cinsel ilişki haysiyetsiz hayattır

Kadın yalnız 163'e dayanarak dava açmıştır. Mahkeme, erkeğin kadının ilk evliliğinden olan kızıyla cinsel ilişki yaşadığını kabul etmiştir. Kadın sözlü yargılama aşamasında zina ve 166'ya da dayandığını bildirmiştir; mahkeme bunu ıslah olarak kabul ederek 161 ve 163'e göre boşanmaya karar vermiştir. Yargıtay 163'e göre boşanmayı onamıştır; ıslahın tahkikat bittikten sonra yapıldığını belirterek 161 yönünden kararı bozmuştur.

> *...davalı erkeğin davacı kadının ilk evliliğinden olan kızı ile cinsel ilişki yaşadığı ve bu eyleminin TMK'nun 163. maddesinde geçen haysiyetsiz hayat sürme niteliğinde olduğu...*

DEĞERLENDİRME Kararda ayrıca bir süreklilik tartışması yapılmamış, eylemin niteliği belirleyici olmuştur. Islah ancak tahkikat sona erinceye kadar yapılabilir (HMK m. 177/1).

20 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
09.11.2009 · E. 2009/16450 · K. 2009/19112

Başka kimlikle evlilik dışı birlikte yaşamak haysiyetsiz hayattır

Dava, 163'e dayalı haysiyetsiz yaşam sürme ve suç işleme sebebine dayanıyordu. Davalı eş resmî belgede sahtecilikten kesinleşmiş hükümle mahkûm edilmişti; ceza dosyasına göre başka bir kimliği kullanmış ve başka kişilerle bir süre evlilik dışı birlikte yaşamıştı. Yerel mahkeme davayı reddetmiştir; Yargıtay kararı bozmuştur.

> *...bu nedenle haysiyetsiz yaşam sürmenin koşullarının gerçekleştiği ve onunla birlikte yaşaması davacıdan beklenemeyecek hale geldiği sabit olduğu halde, yazılı gerekçeyle davanın reddi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Ceza dosyasındaki tespitler haysiyetsiz hayatın ispatında da kullanılabilir. Kararda suç ile yaşam biçimi birlikte değerlendirilmiştir.

21 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
01.10.2024 · E. 2024/6758 · K. 2024/6690

Sosyal medyada başka erkeklerle yazışmak güven sarsıcıdır, haysiyetsiz hayat değildir

Erkek zina, haysiyetsiz hayat ve 166'ya dayanarak dava açmıştır; kadının başka kişilerle cinsel içerikli yazıştığını ve görüntü gönderdiğini ileri sürmüştür. İlk derece mahkemesi kadının son bir yıldır sosyal medyada başka erkeklerle görüşüp açık fotoğraflarını göndererek güven sarsıcı davranışlarda bulunduğunu kabul etmiştir; kadını ağır kusurlu sayarak eşleri 166'ya göre boşadı, zina ve haysiyetsiz hayat davalarını reddetti ve velayeti babaya vermiştir. Yargıtay yalnız erkek yararına hükmedilen tazminatların azlığını bozma sebebi yaptı, diğer yönleri onamıştır.

> *...kadının ayrılmadan önceki son bir yıldır sosyal medyada başka erkeklerle görüşerek, açık fotoğraflarını göndererek güven sarsıcı davranışlarda bulunduğu...*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Yargıtay'ın onadığı İlk Derece Mahkemesi gerekçesindendir. Bu davranışlar ağır kusur sayılmış, ancak haysiyetsiz hayatın aradığı yaşam tarzı ve devamlılık ölçüsüne ulaşmamıştır.

22 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
12.09.2018 · E. 2016/21384 · K. 2018/9114

Terditli davada önce 163 incelenir ve hakkında mutlaka hüküm kurulur

Kadın 163'e, olmadığı takdirde 166/1'e dayanarak terditli dava açmıştır. Mahkeme 166/1'e dayalı davayı reddetti, 163'e dayalı istem hakkında hükümde bir açıklama yapmamıştır. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Dava terditli olarak açıldığına göre, davacı kadının özel boşanma sebebine dayalı istemi hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemesi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Terditli davada mahkeme önce özel sebebi, sonra genel sebebi inceler. Özel sebep hakkında hüküm kurulmaması tek başına bozma sebebidir.

23 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
29.02.2024 · E. 2023/3629 · K. 2024/1379

163 davası kabul edilse de eşit kusurlu eş tazminat alamaz

Kadın 163'e, olmadığı takdirde 166'ya; erkek 161'e, olmadığı takdirde 166'ya dayanarak dava açtı ve davalar birleştirilmiştir. Kadının sadakat yükümlülüğüne aykırı davrandığı, erkeğin ise hırsızlıktan kesinleşmiş mahkûmiyetinin bulunduğu ve kadının başka bir erkekle fotoğraflarını onun izni olmadan kadının yakınlarına gönderdiği sabit görülmüştür. İlk derece mahkemesi kadının 163'e dayalı davasını kabul etmiştir; Bölge Adliye Mahkemesi kusurları birlikte değerlendirerek tarafları eşit kusurlu saydı. Yargıtay eşit kusur tespitini doğru bulup kadın yararına verilen tazminatlar yönünden kararı erkek yararına bozmuştur.

> *Ne var ki, eşit kusurlu eş yararına maddî ve manevî tazminata hükmedilemez.*

DEĞERLENDİRME 163'e göre boşanma kararı, davacının kusursuz sayılacağı anlamına gelmez. Birleşen davalarda tüm kusurlu davranışlar birlikte tartılır.

24 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
01.04.2024 · E. 2023/5637 · K. 2024/2265

Eşi uyuşturucu ticaretinden 15 yıl alan erkek 163 davasını kazandı, ama ağır kusurlu bulundu

Erkek, uyuşturucu ticaretinden 15 yıl hapis cezası alan ve hükmü kesinleşen kadına karşı 163'e göre dava açmıştır; kadın da 166'ya göre karşı dava açmıştır. İlk derece mahkemesi uzun hapis cezası nedeniyle ortak hayatın yeniden kurulamayacağını belirterek erkeğin davasını kabul etmiştir. Kadının davasında ise erkeğin şiddet uyguladığı, sadakat yükümlülüğüne aykırı davrandığı, eşi adına borç yaptığı ve gizlice çektiği çıplak fotoğraflarla onu tehdit ettiği sabit görülmüştür; erkek ağır, kadın hafif kusurlu sayıldı ve kadın yararına toptan yoksulluk nafakası ile manevi tazminata hükmedilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi istinafları reddetti, Yargıtay kararı onamıştır.

> *...davalının uzun süreli hapis cezasına mahkum olması nedeni ile taraflar arasında ortak hayatın yeniden tesisinin mümkün olamayacağı ve bu durumun davacı koca için çekilmez hal olduğu...*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Yargıtay'ın onadığı İlk Derece Mahkemesi gerekçesindendir. Suç işleyen eş, diğer eşin kusuru daha ağırsa yoksulluk nafakası ve tazminat alabilir.

25 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
30.11.2023 · E. 2023/2591 · K. 2023/5804

Haysiyetsiz hayat süren anneye velayet çocukların üstün yararına aykırıdır

Karşılıklı boşanma davasında ilk derece mahkemesi, ayrılık sürecinde çocukların anneyle kalmak istemesini gözeterek velayeti anneye vermiştir. Uzman raporu ise çocukların anne yanında risk altında olacağını belirterek velayetin babaya verilmesini önermişti. Yargıtay, dosyaya yansıyan fotoğraflardan annenin haysiyetsiz hayat sürdüğünün anlaşıldığını belirterek velayet yönünden kararı baba yararına bozmuştur.

> *Tarafların ortak çocuklarının velâyetinin ebeveyn sorumluluklarını gereği gibi yerine getirmeyen, haysiyetsiz hayat süren ve çocuklar için iyi bir rol model olamayacağı anlaşılan anneye verilmesinin çocukların huzur ve gelişimini tehlikeye sokacağı ve üstün yararına aykırı olacağı anlaşılmış olup çocukların velâyetinin babaya verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME İdrak çağındaki çocukların görüşü alınır, ancak çocuğun üstün yararı gerektiriyorsa görüşlerinin aksine karar verilebilir.

26 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
25.04.2024 · E. 2023/6358 · K. 2024/2909

Eşin kızına karşı cinsel istismar: 163 ile boşanma ve kişisel ilişki kurulmaması

Erkek, kadının önceki evliliğinden olan kızına karşı çocuğun cinsel istismarı ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçlarından kesinleşmiş hükümle hapis cezasına mahkûm edilmişti. İlk derece mahkemesi erkeği tam kusurlu sayarak kadının 166'ya ve 163'e dayalı davalarını kabul etmiştir; velayeti anneye verdi, baba ile ortak çocuk arasında kişisel ilişki düzenlemedi, kadın yararına maddi ve manevi tazminat ile yoksulluk nafakasına hükmetmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi istinafı reddetti, Yargıtay kararı onamıştır.

> *...davalı-davacı erkeğin küçük düşürücü bir suç işlediği ve bu sebeple onunla birlikte yaşaması kadından beklenemeyeceğinden birleşen davanın kabulüne...*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Yargıtay'ın onadığı İlk Derece Mahkemesi gerekçesindendir. Suç çocuğa yönelmişse kişisel ilişki kurma hakkı TMK m. 324/2 uyarınca reddedilebilir.

27 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
23.11.2015 · E. 2014/12620 · K. 2015/21007

163 sebebiyle boşanmada artık değerdeki pay azaltılamaz

Eşler 166/1-2 ve 163'teki haysiyetsiz hayat sürme sebeplerine göre boşanmıştı. Katılma alacağı davasında yerel mahkeme, boşanmanın davacının ağır kusuruyla sonuçlandığını belirterek TMK m. 236/2'ye göre davayı reddetmiştir. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *...bu maddenin uygulanabilmesi için evliliği sona erdiren boşanma kararının "zina (TMK m. 161)" veya "hayata kast (TMK 162)" sebebine dayalı olarak verilmiş olması gerekir.*

DEĞERLENDİRME Haysiyetsiz hayat veya küçük düşürücü suç sebebiyle boşanma, mal rejiminin tasfiyesinde payın azaltılması sonucunu doğurmaz. Mahkeme davanın esasına girerek katılma alacağını delillere göre belirlemelidir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 150:** Aldatma nedeniyle evlenmenin iptali.
- **TMK m. 161:** Zina.
- **TMK m. 162:** Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış.
- **TMK m. 164:** Terk.
- **TMK m. 166:** Evlilik birliğinin sarsılması.

- **TMK m. 174:** Maddi ve manevi tazminat.
- **TMK m. 175:** Yoksulluk nafakası.
- **TMK m. 176:** Tazminat ve nafakanın ödenme biçimi, iradın kaldırılması.
- **TMK m. 182:** Çocuklar yönünden hâkimin takdir yetkisi.
- **TMK m. 236:** Artık değere katılma ve payın azaltılması.
- **TMK m. 323-324:** Kişisel ilişki ve sınırları.
- **5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 53:** Belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma.
- **6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 26, 165 ve 189:** Taleple bağlılık, bekletici sorun ve hukuka aykırı delil.

MADDE

164 A. Boşanma sebepleri IV. Terk

KANUN METNİ

(1) Eşlerden biri, evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmemek maksadıyla diğerini terk ettiği veya haklı bir sebep olmadan ortak konuta dönmediği takdirde ayrılık, en az altı ay sürmüş ve bu durum devam etmekte ve istem üzerine hâkim veya noter tarafından yapılan ihtar sonuçsuz kalmış ise; terk edilen eş, boşanma davası açabilir. Diğerini ortak konutu terk etmeye zorlayan veya haklı bir sebep olmaksızın ortak konuta dönmesini engelleyen eş de terk etmiş sayılır.

(2) Davaya hakkı olan eşin istemi üzerine hâkim veya noter, esası incelemeden yapacağı ihtarda terk eden eşe iki ay içinde ortak konuta dönmesi gerektiği ve dönmemesi hâlinde doğacak sonuçlar hakkında uyarıda bulunur. Bu ihtar gerektiğinde ilân yoluyla yapılır. Ancak, boşanma davası açmak için belirli sürenin dördüncü ayı bitmedikçe ihtar isteminde bulunulamaz ve ihtardan sonra iki ay geçmedikçe dava açılamaz.

MADDE ÖZETİ

Eşlerden biri evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmemek amacıyla diğerini terk eder veya haklı bir sebep olmadan ortak konuta dönmezse, ayrılık en az altı ay sürmüş, devam ediyor ve hâkim veya noter tarafından yapılan ihtar sonuçsuz kalmışsa terk edilen eş boşanma davası açabilir (m. 164). Hukuk Genel Kurulu'na göre usulüne uygun ihtar bu davanın dava şartıdır; ihtarda iki aylık süre yerine "60 gün" gibi farklı bir süre verilmesi bile ihtarı geçersiz kılar.[1] Eşini kovan veya terke zorlayan eş kanunen terk etmiş sayılır ve terk sebebiyle

1 Yargıtay HGK, 13.02.2008, E. 2008/2-136, K. 2008/117.
2 Yargıtay HGK, 04.11.2020, E. 2017/2727, K. 2020/846.

dava açamaz.[2] 164'e dayalı bir dava açılmamışsa, eşin evi terk etmiş olması tek başına 166. maddedeki boşanma sebebini oluşturmaz.[3]

TEMEL KAVRAMLAR

Terk	Eşin evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmemek amacıyla ortak konuttan ayrılması veya haklı bir sebep olmadan ortak konuta dönmemesi.
Kanuni terk	Diğer eşi ortak konutu terk etmeye zorlayan veya haklı bir sebep olmadan ortak konuta dönmesini engelleyen eşin de terk etmiş sayılması.
Eve dön ihtarı	Terk edilen eşin istemi üzerine hâkim veya noter tarafından terk eden eşe yapılan, iki ay içinde ortak konuta dönmesi gerektiğini ve dönmemenin sonuçlarını bildiren uyarı; uygulamada terk ihtarı da denir.
Ortak konut	Eşlerin birlikte seçtikleri veya kanundaki hâllerde eşlerden birinin seçtiği ya da hâkimin belirlediği, oturmaya elverişli ve bağımsız konut.
Haklı sebep	İhtara rağmen ortak konuta dönmemeyi hukuken meşru kılan durum; ispat yükü dönmeyen eştedir.
Dava şartı	Mahkemenin davanın esasına girebilmesi için bulunması gereken ve kendiliğinden incelenen şart; terk davasında usulüne uygun ihtar.
Samimi ihtar	Boşanmayı değil, evlilik birliğini sürdürmeyi amaçlayan gerçek bir arzuyla gönderilen ihtar.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

Yürürlükteki Kanunun 132 nci maddesini karşılamaktadır. Maddede iki önemli değişiklik yapılmıştır. Yürürlükteki maddede üç ay olarak öngörülmüş olan terk süresi altı aya çıkarılmıştır. Sürenin uzatılması, ortak konutu terk etmiş olan eşe düşünme süresi olarak daha fazla zaman sağlayacaktır. Pek de önemli olmayan sebeplerle ortak konutu terk eden eşler, zaman geçtikçe yaptıkları davranışın doğru olmadığını, böyle bir sebeple evliliği sona erdirmenin giderilmesi (telafisi) mümkün olmayacak bir hata olacağını anlayacaklardır. Kaynak Kanunda bu süre iki yıl olarak öngörülmüştür. İkinci değişiklik ihtardan sonra dava açılabilmesi için aranan sürenin bir aydan iki aya çıkarılmış olmasıdır. Eğer davada hakkı olan eş, terk eden eşin eve dönmesinin yararlı olacağına inanıyorsa, mahkeme kanalıyla dördüncü ayın sonunda, iki ay içerisinde ortak konuta dönmesi için ihtarda bulunabilecektir. Maddede ayrıca bu ihtarın gerektiğinde ilân yoluyla da yapılmasına imkân tanınmıştır.

Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 72

Tasarı'da ikinci fıkranın son cümlesi "Şu kadar ki" ifadesiyle başlıyordu; Adalet Komisyonu bu ifadeyi "Ancak," olarak değiştirmiş, maddenin geri kalanını Tasarı'daki

3 Yargıtay 2. HD, 02.06.2021, E. 2021/2924, K. 2021/4292.

gibi kabul etmiştir (S. Sayısı 723, s. 400). Tasarı'da ve 2002'de yürürlüğe giren metinde ihtarı yalnız hâkim yapabiliyordu; "veya noter" ibaresi 2011'de eklenmiştir.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Karı kocadan biri, evlenmenin kendisine tahmil ettiği vazifeleri ifa etmemek maksadiyle diğerini terkettiği veya muhik bir sebep olmaksızın evine dönmediği takdirde, ayrılık en az üç ay sürmüş ve devam etmekte bulunmuş ise diğeri boşanma davasında bulunabilir. Davaya hakkı olan tarafın talebi ile hakim, diğer tarafa bir ay zarfında evine avdet etmesini ihtar eder. Bu ihtar icabında ilan tarikiyle yapılır. Şu kadar ki boşanma davasını ikame için muayyen müddetin ikinci ayı hitam bulmadıkça ihtar talebinde bulunulamaz ve ihtar vukuunda bir ay bitmeden dava ikame olunamaz.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 132 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 132	4721 sayılı Kanun m. 164
Ayrılık süresi	En az üç ay	En az altı ay
İhtar istemi	İkinci ay bitmedikçe istenemez	Dördüncü ay bitmedikçe istenemez
Dönüş için süre	Bir ay	İki ay
İhtarı yapan	Hâkim	Hâkim veya noter (2011'den beri)
Davayı açan	"Diğeri"	Terk edilen eş
Terke zorlama	Düzenlenmemişti	Terke zorlayan veya dönmeyi engelleyen eş de terk etmiş sayılır

Değişiklik durumu

6217 sayılı Kanun Resmî Gazete'de 14.04.2011 tarihinde yayımlanmış, ancak Kanun'un 32. maddesine göre bu değişiklik 01.10.2011 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Aynı Kanun'un 14. maddesiyle Noterlik Kanunu'na eklenen 71/A maddesi, terk eden eşin ortak konuta davet edilmesini noterlerin yapabileceği işlemler arasında saymıştır. Noter ihtarının şekli, 04.10.2011 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan yönetmelikle düzenlenmiştir. Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.
01.10.2011	Birinci ve ikinci fıkralardaki "hâkim" ibarelerinden sonra "veya noter" ibareleri eklendi	6217 s. K. m. 19 ve m. 32 (RG 14.04.2011, sayı 27905)

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Davacı	Yalnız terk edilen eş	TMK m. 164/1; Yargıtay HGK, K. 2012/1073
Terkin unsurları	Yükümlülükleri yerine getirmeme amacı, haklı sebep yokluğu, altı ay süren ayrılık	Yargıtay HGK, K. 2023/514
Kanuni terk	Terke zorlayan veya dönmeyi engelleyen eş terk etmiş sayılır ve terk davası açamaz	TMK m. 164/1; Yargıtay HGK, K. 2020/846
Ayrılık süresi	En az altı ay sürmüş ve dava tarihinde devam ediyor olmalı	TMK m. 164/1
İhtar zamanı	Ayrılığın dördüncü ayı bitmeden ihtar istenemez	TMK m. 164/2; Yargıtay 2. HD, K. 2009/7281
Dava zamanı	İhtarın tebliğinden sonra iki ay geçmeden dava açılamaz	TMK m. 164/2
İhtarı yapan	Aile mahkemesi (değişik iş) veya 01.10.2011'den beri noter	TMK m. 164/2; Noterlik K. m. 71/A; Yargıtay 2. HD, K. 2013/19258
İhtarın içeriği	Açık adres, anahtarın yeri, yol gideri, iki aylık süre ve dönmemenin sonuçları	Yargıtay HGK, K. 2008/117; Yönetmelik m. 8
Süre değiştirilemez	İki ay yerine "60 gün" yazılması ihtarı geçersiz kılar	Yargıtay HGK, K. 2008/117
Davet edilen konut	Birlikte seçilmiş veya kanuna uygun belirlenmiş, oturmaya elverişli ve bağımsız olmalı	Yargıtay 2. HD, K. 2015/16447
Samimiyet	İhtar evliliği sürdürme arzusunun ürünü olmalı	Yargıtay 2. HD, K. 2024/1593
İspat yükü	Dönmemekte haklı olduğunu davalı ispat eder; terkte haklı olmak yetmez	Yargıtay HGK, K. 2012/1073; Yargıtay 2. HD, K. 2015/21617
İkinci ihtar	İlk ihtarın iki ayı dolduktan sonra yeniden dört ay beklenir	Yargıtay 2. HD, K. 2011/10061
Başka dava sürerken	Aleyhine boşanma davası açılan eş dava sürerken ayrı yaşamaya hak kazanır	Yargıtay 2. HD, K. 2014/25
Af	İhtar çeken eş, ihtardan önceki olayları affetmiş veya hoşgörüyle karşılamış sayılır	Yargıtay 2. HD, K. 2017/11
Davayı kabul	Terk davasında davalının davayı kabul beyanı sonuç doğurmaz	TMK m. 184; Yargıtay HGK, K. 2008/117

Konu	Kural	Dayanak
166 davasında terk	164'e dayalı dava yoksa terk vakıası tek başına kusur olarak yüklenemez	Yargıtay 2. HD, K. 2026/1395
Tazminat	Terk edilmiş olmak kişilik haklarına saldırı sayılmaz; maddi tazminat şartları ayrıca incelenir	Yargıtay HGK, K. 2021/761; Yargıtay 2. HD, K. 2016/5627
Mal paylaşımı	Artık değerde payın azaltılması yalnız zina veya hayata kast nedeniyle boşanmada mümkündür	TMK m. 236/2

TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 132. maddesini karşılar ve iki önemli değişiklik içerir: terk süresi üç aydan altı aya, ihtardan sonra dava açılabilmesi için aranan süre bir aydan iki aya çıkarılmıştır. Gerekçeye göre sürenin uzatılması, ortak konutu terk eden eşe düşünme süresi sağlamak içindir. Eski Kanun'dan farklı olarak dava hakkı açıkça "terk edilen eşe" verilmiş, terke zorlayan veya dönmeyi engelleyen eşin de terk etmiş sayılacağı hükme bağlanmıştır. 2011'de 6217 sayılı Kanunla ihtarın noter tarafından da yapılabilmesi sağlanmıştır. 1

DİKKAT

Terk davası çok sıkı şekil şartlarına bağlıdır. Yargıtay, ihtarın dört ay dolmadan istenmesi, farklı bir dönüş süresi verilmesi, tebliğin belgelenememesi veya bağımsız olmayan bir konuta davet gibi eksikliklerde işin esasına girmeden davanın reddini aramaktadır.[4] Buna karşılık yalnız 166. maddeye dayanan bir davada eşin evi terk etmiş olması tek başına kusur sayılmamaktadır.[5] Terk edilen eş hangi yolu izleyeceğini baştan planlamalıdır.

II. Terk Kavramı

- **Maddi ve usul şartları:** Hukuk Genel Kurulu'na göre terk sebebiyle açılan davalarda dava koşulları ile yargılama usulü iç içe geçmiştir; hâkim terk eyleminin maddi unsurlarını ve ihtarın usul şartlarını ayrı ayrı incelemelidir.[6] Aynı karara göre terk eylemi, evlilik birliğinin yüklediği yükümlülükleri yerine getirmeme amacı ve ortak hayata son verme kastı taşımalı, haklı ve hukuka uygun bir nedene dayanmamalı ve altı ay süreyle devam etmelidir.
- **Aynı ev içinde ayrılık:** Hukuk Genel Kurulu, öğretiden aktardığı görüşle, eşlerin aynı evde oturma ve yatak odalarını ayırmalarının terk sayılmadığını, eşlerden birinin diğerinin yakınlarıyla oturmayı reddetmesinin de terk olmadığını belirtmiştir.[7]

4 Yargıtay HGK, 13.02.2008, E. 2008/2-136, K. 2008/117.
5 Yargıtay 2. HD, 10.02.2026, E. 2025/6860, K. 2026/1395.
6 Yargıtay HGK, 24.05.2023, E. 2022/400, K. 2023/514.

- **İzinle ayrılma:** Yargıtay, hasta babasına bakmak için kocasının izniyle baba evine giden kadının bu ayrılışını terk başlangıcı saymamış; terkin, kadının dönmeyeceğini söylediği tarihte gerçekleştiğini kabul etmiştir.[8]
- **Davayı kim açar:** Hukuk Genel Kurulu'na göre 743 sayılı Kanun'da dava hakkı "diğerine" tanınmışken 4721 sayılı Kanun dava açacak olanın terk edilen eş olduğunu açıkça belirtmiştir.[9]
- **Başlangıçtaki haklılık süresiz değildir:** Hukuk Genel Kurulu'na göre başlangıçta evi terk etmekte haklı olan eşin bu haklılığı ona süresiz olarak konuta dönmeme hakkı vermez.[10]

III. Terke Zorlama ve Dönmeyi Engelleme

- **Kanuni terk:** Hukuk Genel Kurulu, eşini terke zorlayan veya dönmesini engelleyen eşin terk etmiş sayılmasını "kanuni terk" olarak adlandırmış; bu eşin gerçekte terk eden eş olduğunu, terk davası açma hakkı bulunmadığını ve davasının aktif husumet yokluğundan esastan reddedileceğini belirtmiştir.[11] Bu dosyada eşine sürekli hakaret eden ve onu evden kovan erkeğin noter aracılığıyla gönderdiği ihtara dayanan davası reddedilmiştir.
- **Terke zorlayanın ihtarı:** Hukuk Genel Kurulu, ihtar gönderdikten sonra eşi tarafından 166. maddeye göre dava açılan erkeğin, eşini ortak konutu terke zorladığı sabit olduğundan terk eden eş konumunda bulunduğunu belirterek 166'ya göre verilen boşanma kararını onamıştır.[12] Yargıtay başka bir kararında da eşini kovarak terke zorlayan eşin terk sebebiyle dava açamayacağını tekrarlamıştır.[13]
- **Ekonomik şiddet ve "kızınızı boşadım" sözü:** Hukuk Genel Kurulu, evine bakmayan, eşinin boğazını sıkan ve kadının dayısını arayarak kızlarını boşadığını söyleyip götürmelerini isteyen erkeğin kusurlu davranışları nedeniyle kadının terke zorlandığını kabul etmiştir.[14]
- **Hasta eşle ilgilenmemek:** Yargıtay, MS hastası eşinin tedavisiyle yeterince ilgilenmeyen ve onun ailesinin yanına dönmesine neden olan kocanın eşini terke zorladığını, gönderdiği ihtarın samimi olmadığını belirterek terk davasının reddi gerektiğine karar vermiştir.[15]

7 Yargıtay HGK, 04.11.2020, E. 2017/2727, K. 2020/846.
8 Yargıtay 2. HD, 20.03.2013, E. 2013/4114, K. 2013/7662.
9 Yargıtay HGK, 05.12.2012, E. 2012/2-636, K. 2012/1073.
10 Yargıtay HGK, 16.01.2013, E. 2012/2-686, K. 2013/67.
11 Yargıtay HGK, 04.11.2020, E. 2017/2727, K. 2020/846.
12 Yargıtay HGK, 13.03.2015, E. 2013/1688, K. 2015/1032.
13 Yargıtay 2. HD, 22.02.2017, E. 2015/22498, K. 2017/1843.
14 Yargıtay HGK, 24.05.2023, E. 2022/400, K. 2023/514.
15 Yargıtay 2. HD, 24.12.2013, E. 2013/25412, K. 2013/30558.

- **Dönmek isteyeni eve almamak:** Yargıtay, ortak konuttan ayrıldıktan sonra noter aracılığıyla dönmek istediğini bildiren ve iki ay içinde eve gelen eşi içeri almayan kadının, diğer eşin ortak konuta dönmesini haklı bir sebep olmadan engellediğini kabul etmiştir; karar oyçokluğuyla verilmiş, karşı oyda terk eden eşin çektiği ihtarın sonuç doğurmayacağı savunulmuştur.[16]
- **Terke zorlanan eşin ihtarı:** Hukuk Genel Kurulu'na göre terke zorlanan eş ihtar isterken, kendisinin ortak konuta tekrar dönmesini ve bunun için gerekli koşulların sağlanmasını terk etmiş sayılan eşten istemelidir.[17] Noter ihtarına ilişkin yönetmelik de terke zorlayan veya dönmeyi engelleyen eşe ihtar gönderilebileceğini öngörür.

IV. Süreler: Altı Ay, Dört Ay, İki Ay

- **Dört ay dolmadan ihtar:** Yargıtay'a göre ihtarın hukuki sonuç doğurabilmesi için ihtar isteğinden önceki dört ay içinde ihtar edilen eşin haklı bir sebep olmaksızın birlik dışında yaşamış olması gerekir; terk tarihinden itibaren dördüncü ay bitmeden istenen ihtar sonuç doğurmaz ve dava reddedilir.[18] Aynı sonuca ulaşan çok sayıda karar vardır.[19]
- **İhtardan sonra iki ay:** Kanun ihtardan sonra iki ay geçmedikçe dava açılamayacağını söyler. Yargıtay, ihtarın tebliğinden itibaren iki ay geçmeden açılan davanın reddini onamıştır.[20] Buna karşılık ihtardan sonra dört ay geçmediği gerekçesiyle davayı reddeden kararı, kanunun iki ay aradığını gözeterek bozmuştur.[21]
- **Süreler kendiliğinden gözetilir:** Hukuk Genel Kurulu'na göre kanundaki süreler hâkim veya taraflarca değiştirilemez, karşı tarafça ileri sürülmese bile hâkim tarafından kendiliğinden gözetilmelidir.[22]
- **İkinci ihtar:** Yargıtay'a göre yeni bir ihtar çekmek isteyen eş, ilk ihtarın tebliğinden itibaren iki aylık sürenin dolmasını ve bundan sonra ayrıca dört aylık yeni bir ayrı yaşama süresinin geçmesini beklemelidir.[23]
- **Önceki boşanma davası:** Yargıtay'a göre aleyhine boşanma davası açılan eş dava sürerken ayrı yaşamaya hak kazanır; bu nedenle ihtarın geçerli olması için önceki davanın reddine ilişkin hükmün kesinleşmesinden itibaren en az dört

16 Yargıtay 2. HD, 24.12.2013, E. 2013/12846, K. 2013/30720.
17 Yargıtay HGK, 04.11.2020, E. 2017/2727, K. 2020/846.
18 Yargıtay 2. HD, 15.04.2009, E. 2008/4623, K. 2009/7281.
19 Yargıtay 2. HD, 10.02.2015, E. 2014/10013, K. 2015/1314; Yargıtay 2. HD, 08.06.2017, E. 2016/1616, K. 2017/7101.
20 Yargıtay 2. HD, 19.10.2010, E. 2009/15594, K. 2010/17175.
21 Yargıtay 2. HD, 16.09.2013, E. 2013/16415, K. 2013/20966.
22 Yargıtay HGK, 13.02.2008, E. 2008/2-136, K. 2008/117.
23 Yargıtay 2. HD, 08.06.2011, E. 2011/9395, K. 2011/10061.
24 Yargıtay 2. HD, 13.01.2014, E. 2013/25833, K. 2014/25.

ay geçmelidir.[24] Önceki dava reddedilen bir terk davası olduğunda da dört aylık süre ret kararının kesinleşmesinden sonra aranmıştır.[25]

- **Nafaka davası:** Yargıtay, kadının tedbir nafakası davasının kocanın ihtar isteğinden önce açılmış olduğu dosyada, ihtar tarihinde kadının ayrı yaşamakta haklı olduğunu ve dört aylık süre dolmadan istenen ihtarın iyiniyete dayalı sayılamayacağını belirtmiştir.[26]

V. İhtarı Yapacak Makam: Mahkeme ve Noter

- **Mahkeme:** Terk eden eşin ortak konuta davet edilmesi bir çekişmesiz yargı işidir (HMK m. 382/2-b-5). Uygulamada ihtar aile mahkemesinden değişik iş olarak istenir. Hukuk Genel Kurulu'na göre ihtarı yapan mahkeme olayın esasını ve isteğin haklı olup olmadığını incelemeden ihtar kararı vermekle yükümlüdür ve bu karar temyiz edilemez; ancak boşanma davasına bakan hâkim ihtarın kanundaki unsurları taşıyıp taşımadığını kendiliğinden incelemelidir.[27]
- **İhtar isteği reddedilemez:** Yargıtay, ihtar isteğinin yasal dayanağı olmayan gerekçelerle reddedilmesini bozmuş ve istek hâlinde hâkimin uyarı isteğini yerine getirmek zorunda olduğunun 27.03.1957 tarihli, 10/1 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararıyla da vurgulandığını belirtmiştir.[28] Karar oyçokluğuyla verilmiş, karşı oyda dört ay dolmadan istenen ihtarın reddedilmesi gerektiği savunulmuştur. Bu İçtihadı Birleştirme Kararının tam metnine resmî kaynaklarda ulaşılamamıştır.
- **Noter:** 6217 sayılı Kanunla 164. maddeye "veya noter" ibaresi eklenmiş, Noterlik Kanunu'nun 71/A maddesi terk eden eşin ortak konuta davet edilmesini noterlerin yapabileceği işlemler arasında saymıştır. Yargıtay, noter ihtarını yetkili makamca yapılmadığı gerekçesiyle geçersiz sayan kararları bozmuştur.[29]
- **Noter ihtarının içeriği:** Yönetmeliğe göre noter ihtarı, gönderen ve gönderilen eşin kimlik ve adres bilgilerini, davet edilen ortak konutun adresini, dönüş için ve konuta kabul edilmeme hâlinde geri dönüş için gereken yol ve konaklama giderlerini karşılayacak paranın konutta teslim şeklinde gönderildiğine ilişkin açıklamayı, anahtarın bulunduğu yeri ve iki ay içinde dönülmezse 164. maddeye göre dava açılabileceğini içerir. İhtar Tebligat Kanunu'na göre tebliğ edilir.

25 Yargıtay 2. HD, 05.03.2013, E. 2012/19626, K. 2013/5705.
26 Yargıtay 2. HD, 11.10.2012, E. 2012/4909, K. 2012/24343.
27 Yargıtay HGK, 13.02.2008, E. 2008/2-136, K. 2008/117.
28 Yargıtay 2. HD, 26.02.2009, E. 2007/17337, K. 2009/3324.
29 Yargıtay 2. HD, 08.07.2013, E. 2013/7001, K. 2013/19258; Yargıtay 2. HD, 28.09.2015, E. 2014/24761, K. 2015/16598.

- **İhtar kararı dosyaya getirilmeli:** Yargıtay, dava dilekçesinde dayanılan ihtarın noter veya mahkeme dosyası getirtilmeden karar verilmesini bozma sebebi saymıştır.[30]

VI. İhtarın Geçerlilik Şartları

- **İçerik:** Hukuk Genel Kurulu'na göre ihtar kararında davet edilen evin açık ve ayrıntılı adresi gösterilmeli, davet eden eş evde bulunmayacaksa anahtarın bulunduğu yer belirtilmeli, yol gideri konutta ödemeli olarak gönderilmeli ve iki ay içinde dönülmesi gerektiği ile dönmemenin sonuçları açıklanmalıdır.[31] Yeni tarihli bir kararda da davet edilen konutun adresi, dönüş süresi, ihtara uymamanın sonuçları, yol giderlerinin karşılanması ve kararın tebliği geçerlilik şartları olarak sayılmıştır.[32]
- **"60 gün" yazılması:** Hukuk Genel Kurulu, ihtarda "iki ay" yerine "60 gün" süre verilmesini kanunun emredici hükmüne aykırı bularak ihtarı geçersiz saymış ve davanın dava şartı yokluğundan reddi gerektiğini belirtmiştir.[33]
- **Tebliğ:** Yargıtay, noter ihtarı adresten ayrıldığı gerekçesiyle tebliğ edilmeden iade edilen ve tebliğin ne zaman, nasıl yapıldığı belli olmayan dosyada, davalının ihtarı aldığını söylemesine rağmen iki aylık sürenin geçip geçmediği anlaşılamadığı için ihtarı geçersiz saymıştır.[34] Buna karşılık davalı ihtarın kendisine tebliğ edilmediğini savunmamışsa, Yargıtay'a göre tebligattaki usulsüzlük kendiliğinden gözetilmez ve tebligat yapılmış sayılır.[35] Yol giderinin konutta ödemeli gönderildiği ve ihtarın Tebligat Kanunu'nun 21. maddesine uygun tebliğ edildiği bir dosyada da Yargıtay, aksi gerekçeyle verilen ret kararını bozmuştur.[36]
- **Yol gideri başkasına ödenmişse:** Yargıtay'ın karar düzeltme üzerine verdiği bir kararda, ihtara uyması için gönderilen yol masrafının kadınla aynı adı taşıyan başka bir kişiye ödendiği de dikkate alınmıştır.[37]
- **İlan yoluyla tebliğ:** Kanuna göre ihtar gerektiğinde ilân yoluyla yapılır. Yargıtay, eve dön ihtarının tebliğ edilemediği, kolluk araştırması yapılan ve tüm araştırmalara rağmen kadının adresi bulunamadığı için dava belgelerinin ilanen tebliğ edildiği terk dosyasında, lehine karar verilen erkeğin hileli davranışta bulunduğunun kabul edilemeyeceğini belirterek yargılamanın yenilenmesi davasının reddi gerektiğine karar vermiştir.[38]

30 Yargıtay 2. HD, 12.09.2024, E. 2023/8065, K. 2024/5839.
31 Yargıtay HGK, 13.02.2008, E. 2008/2-136, K. 2008/117.
32 Yargıtay 2. HD, 07.03.2024, E. 2023/4147, K. 2024/1593.
33 Yargıtay HGK, 13.02.2008, E. 2008/2-136, K. 2008/117.
34 Yargıtay 2. HD, 23.10.2014, E. 2014/8867, K. 2014/20669.
35 Yargıtay 2. HD, 12.05.2015, E. 2014/22908, K. 2015/10022.
36 Yargıtay 2. HD, 27.03.2013, E. 2012/22724, K. 2013/8358.
37 Yargıtay 2. HD, 25.11.2013, E. 2013/23331, K. 2013/27534.

- **Başlığı ihtarname olan her belge terk ihtarı değildir:** Yargıtay, erkeğin noter aracılığıyla gönderdiği ve kadının onun ortak konuta girmesine ve çocuklarla görüşmesine engel olduğunu bildiren belgenin terk ihtarının şartlarını taşımadığını belirtmiştir.[39]

VII. Davet Edilen Konut Bağımsız Olmalı

- **Kural:** Yargıtay'a göre eşlerin birlikte seçtikleri veya kanundaki şartlarla eşlerden birinin seçtiği ya da hâkimin belirlediği, oturmaya elverişli ve bağımsız bir evleri yoksa terk eden eşin davranışı haklı sebebe dayanır; terk edilen eş diğerini bu kurallara uygun ortak konuta çağırmakla yükümlüdür.[40] Bu dosyada eşler davet edilen konutta hiç birlikte yaşamamıştı.
- **Kayınvalideyle aynı mutfak:** Yargıtay, tek mutfağı ve tek buzdolabı bulunan, kayınvalide ve başka bir eşten olan ergin çocukla oturulan konutun manevi bağımsızlığı olmadığını ve bu konuta yapılan davetin samimi olmadığını kabul etmiştir.[41]
- **Yeni kiralanan ev:** Yargıtay, bağımsız konut olmaması nedeniyle ayrılan kadını, kocanın tek başına kiraladığı yeni bir eve davet ettiği dosyada kadının ihtara uymamakta haklı olduğunu kabul etmiştir.[42] Hukuk Genel Kurulu'nun incelediği bir dosyada ise ikinci ihtarla yeni kiralanan eve yapılan davet kanuna uygun görülmemiş, ancak ilk ihtarın ortak konuta yapıldığı ve usulüne uygun olduğu belirlenmiştir.[43]
- **Tahliyeden sonra annesinin köy evi:** Yargıtay, tutuklu kaldığı dönemde eşi daha ucuz bir eve taşınan ve tahliyeden sonra köydeki annesinin yanına yerleşerek eşini oraya davet eden kocanın ihtarını geçersiz saymıştır.[44]
- **Yurt dışında çalışan eş:** Yargıtay'a göre yurt dışında çalışan ve orada oturan kocanın eşini çalıştığı yere değil de Türkiye'deki eve davet etmesi hâlinde ihtar hukuki sonuç doğurmaz.[45]
- **Bağımsız olmayan köy evi ve af:** Yargıtay, eşi istemediği hâlde kendi ayrı evlerinden bağımsız olmayan köy evine taşınan kocanın, ihtar göndermekle önceki olayları affetmiş sayılacağını da gözeterek tam kusurlu olduğunu kabul etmiştir.[46]

38 Yargıtay 2. HD, 14.05.2015, E. 2015/3568, K. 2015/10354.
39 Yargıtay 2. HD, 07.03.2024, E. 2023/4147, K. 2024/1593.
40 Yargıtay 2. HD, 28.09.2015, E. 2015/14288, K. 2015/16447.
41 Yargıtay 2. HD, 18.04.2006, E. 2006/5552, K. 2006/5766.
42 Yargıtay 2. HD, 25.11.2013, E. 2013/23331, K. 2013/27534.
43 Yargıtay HGK, 15.06.2021, E. 2017/2717, K. 2021/761.
44 Yargıtay 2. HD, 17.12.2013, E. 2013/17445, K. 2013/29861.
45 Yargıtay 2. HD, 12.03.2009, E. 2008/2154, K. 2009/4483.
46 Yargıtay 2. HD, 18.03.2013, E. 2013/4506, K. 2013/7213.

VIII. İhtarın Samimi Olması

- **Kural:** Yargıtay'a göre 164. madde gereğince çekilen ihtarın hukuki sonuç doğurması için samimi bir arzunun ürünü olması gerekir.[47] Bu dosyada koca ihtardan sonra eşini arayıp ihtarı sinirle çektiğini ve vazgeçtiğini söylemiş, eşler yeni bir ev tutmak üzere anlaşmış, ancak ev tutulmadan dava açılmıştı.
- **Salt boşanmak için ihtar:** Yargıtay, ihtardan sonra eşine "eve gelmen birşeyi değiştirmez" diyen ve eşini çağırdığı konutta erkek arkadaşlarını barındıran kocanın gerçekte barışma iradesiyle hareket etmediğini, salt boşanmayı sağlamak için ihtar çektiğini kabul etmiştir.[48]
- **İhtara uyan eşi eve almamak:** Yargıtay, davet üzerine eve giden kadını eve almayan kocanın ihtarında samimi olmadığını belirterek terk davasının reddi gerektiğine karar vermiştir.[49]
- **Başka biriyle yaşamak veya görüşmeyi sürdürmek:** Yargıtay, başka bir kadınla birlikte yaşayan kocanın ihtarını samimi saymamıştır.[50] Başka bir dosyada, kadın evden ayrıldıktan sonra da başka bir kadınla görüşmeyi sürdüren ve eşine dönmesi için ailesine sık gitmemesi gibi koşullar ileri süren kocanın ihtarı samimi bulunmamıştır.[51]
- **Uzun bekleme:** Yargıtay, ihtar isteğinden yaklaşık üç yıl sekiz ay sonra dava açılmasını ihtarın samimi olmadığının göstergesi saymış; ihtardan sonra açılıp kabul edilen bağımsız nafaka davasıyla kadının ayrı yaşamakta haklılığını kanıtladığını da belirtmiştir.[52]
- **Göstermelik dönüş:** Samimiyet dönen eşten de aranır. Yargıtay, ihtardan sonra eve dönen ve üç gün sonra eşi hakkında savcılığa şikâyette bulunup evden ayrılan kadının eve dönmekte samimi olmadığını, ortak yaşamın kurulmadığını belirterek terk davasının kabulü gerektiğine karar vermiştir.[53]
- **Aynı davada 166'ya da dayanmak:** Yargıtay, hem 164'e hem 166'ya dayanarak dava açan kocanın, evlilik birliğinin temelinden sarsıldığını ileri sürdüğü için ihtarında samimi olmadığını ve ihtar gönderdiği için eşinin önceki kusurlarını affetmiş sayıldığını belirterek ret kararını onamıştır.[54]

IX. Haklı Sebep ve İspat Yükü

- **Davete uymamada haklılık:** Hukuk Genel Kurulu'na göre terk davasında ortak haneyi terk eden eş, terkte haklılığını değil davete uymamada haklılığını

47 Yargıtay 2. HD, 11.12.2012, E. 2012/10079, K. 2012/29935.
48 Yargıtay 2. HD, 07.03.2013, E. 2012/19682, K. 2013/6156.
49 Yargıtay 2. HD, 27.04.2006, E. 2006/5156, K. 2006/6380.
50 Yargıtay 2. HD, 03.07.2006, E. 2006/4659, K. 2006/10651.
51 Yargıtay 2. HD, 27.11.2012, E. 2012/8580, K. 2012/28405.
52 Yargıtay 2. HD, 25.04.2018, E. 2016/17490, K. 2018/5662.
53 Yargıtay 2. HD, 10.12.2020, E. 2020/3426, K. 2020/6373.
54 Yargıtay 2. HD, 02.07.2014, E. 2014/4749, K. 2014/15268.

kanıtlamalıdır; bu durumun ispat yükü davalıdadır.[55] Yargıtay'a göre terk davasının reddi için terkte haklı olmak yetmez, usulüne uygun ihtara rağmen haklı bir sebeple dönülmediği gerçekleşmelidir.[56]

- **Bu formülün sınırı:** Hukuk Genel Kurulu, terke zorlayan eşin açtığı davada, davalının eve dönmemekte haklı olduğunu kanıtlaması gerektiği yönündeki görüşün kurul çoğunluğunca benimsenmediğini açıkça belirtmiştir.[57] Yani ayrılığa ihtar gönderen eş sebep olmuşsa, dönmemede haklılık tartışmasına gelinmeden dava reddedilir.
- **Eski olaylar ve kayınvalide:** Yargıtay, ihtar talebinden dört aydan daha önce yaşanan ve kocanın bulunmadığı sırada kayınvalide ve kayınpederle kadın arasında geçen olayın kocanın sorumluluğunu doğurmadığını, kadının dönmemekte haklı olduğunu ispatlayamadığını belirtmiştir.[58]
- **Nafaka kararıyla belirlenen haklılık:** Yargıtay, kadının TMK m. 197'ye dayanan nafaka davasında ayrı yaşamakta haklı olduğu hükümle belirlenmişse, kadının altı aylık süre içinde haklı sebeple birlik dışında bulunduğunu kabul etmiştir.[59]
- **Nafaka davası tek başına yetmeyebilir:** Hukuk Genel Kurulu ise nafaka davasının açılmasından dört ay geçtikten sonra ihtar istenen bir dosyada, nafaka davasının varlığı nedeniyle kadının eve dönmemekte haklı sayılmasını yerinde görmemiştir.[60]
- **Nafaka davasının zamanı:** Yargıtay'a göre nafaka hükmü, lehine nafakaya hükmedilenin ancak o davanın tarihi itibarıyla ayrı yaşamakta haklı olduğunu gösterir; dört aylık ayrılık döneminden önce açılan nafaka davası terk davasına engel değildir, aksi görüş nafaka alan eş hakkında hiç terk davası açılamaması sonucunu doğurur.[61]
- **Cevap vermeyen davalı:** Yargıtay'a göre davaya cevap vermeyen davalı dava dilekçesindeki vakıaları inkâr etmiş sayılır, ancak bağımsız konut temin edilmediği gibi yeni bir vakıayı ileri süremez; mahkeme de bu gerekçeyle davayı reddedemez, çünkü davete uymamanın haklı sebebe dayandığının ispat yükü davalıdadır.[62]
- **Tanıklar süresinde gösterilmeli:** Yargıtay, cevap ve ikinci cevap dilekçelerinde tanık deliline dayanılmamışsa sonradan bildirilen tanığın beyanıyla davalının ihtara uymamakta haklı sayılamayacağını belirterek önceki bozma kararını kaldırmış ve terk davasının kabulünü onamıştır.[63]

55 Yargıtay HGK, 05.12.2012, E. 2012/2-636, K. 2012/1073.
56 Yargıtay 2. HD, 17.11.2015, E. 2015/4855, K. 2015/21617.
57 Yargıtay HGK, 04.11.2020, E. 2017/2727, K. 2020/846.
58 Yargıtay 2. HD, 17.11.2015, E. 2015/4855, K. 2015/21617.
59 Yargıtay 2. HD, 29.09.2011, E. 2011/13510, K. 2011/14466.
60 Yargıtay HGK, 13.02.2008, E. 2008/2-136, K. 2008/117.
61 Yargıtay 2. HD, 25.03.2019, E. 2017/6538, K. 2019/3363.
62 Yargıtay 2. HD, 11.07.2017, E. 2017/656, K. 2017/8751.
63 Yargıtay 2. HD, 07.11.2018, E. 2018/916, K. 2018/12666.

X. İhtar ve Af

- **Kural:** Yargıtay'a göre bir eş terk ihtarı çekmekle eşinin ihtar istek tarihinden önceki kusurlu davranışlarını affetmiş, en azından hoşgörüyle karşılamış olur; bu olaylar 166. maddeye dayalı davada boşanma sebebi olarak kabul edilemez.[64] Aynı ilke eski tarihli kararlarda da yer almaktadır.[65]
- **İhtar geçersiz olsa bile:** Yargıtay'a göre terk ihtarının geçersiz olması bu sonucu değiştirmez; ihtardan önceki olaylar affedilmiş sayılır.[66]
- **Sonradan 166 davası açan eş:** Yargıtay, eşine eve dön çağrısı gönderdikten sonra 166. maddeye göre dava açan kocanın, eşinin önceki kusurlarını affettiğini, sonrasında yeni bir olay da ispatlanamadığından kadının kusursuz sayılması gerektiğini belirterek kocanın davasının reddi gerektiğine karar vermiştir.[67]
- **Her belge af sayılmaz:** Yargıtay, terk ihtarı şartlarını taşımayan ve af iradesi içermeyen bir noter belgesinden erkeğin eşinin tüm kusurlarını affettiği sonucunun çıkarılamayacağını belirtmiştir.[68]
- **Kesinleşen ret gerekçesi:** Yargıtay, önceki terk davası "ihtar isteğinin samimi olmadığı, davalının dönmemekte haklı olduğu" gerekçesiyle reddedilip kesinleşmişse, bu gerekçe karşısında davalıya evlilik birliğini yeniden başlatmak için girişimde bulunmaması nedeniyle de kusur yüklenemeyeceğini belirtmiştir.[69]

XI. Evlilik Birliğinin Sarsılması Davasında Evi Terkin Kusur Değeri

- **Yerleşik görüş:** Yargıtay'a göre eşlerden birinin evlilik yükümlülüklerini yerine getirmemek amacıyla diğerini terk etmesi terk edilene 164'e göre boşanmayı isteme hakkı verirse de, terk olgusu tek başına 166/1. maddedeki boşanma sebebini oluşturmaz.[70]
- **Kusur olarak yüklenemez:** Yargıtay'a göre davacının 164'e dayalı açılmış bir davası yoksa, eşin evi terk etmesi ona kusur olarak yüklenemez.[71] Bu yönde 2017'den bu yana verilmiş başka kararlar da vardır.[72]

64 Yargıtay 2. HD, 09.01.2017, E. 2015/21712, K. 2017/11.
65 Yargıtay 2. HD, 03.03.2008, E. 2007/5522, K. 2008/2601.
66 Yargıtay 2. HD, 08.05.2014, E. 2013/26583, K. 2014/10696.
67 Yargıtay 2. HD, 03.07.2013, E. 2013/6409, K. 2013/18712.
68 Yargıtay 2. HD, 07.03.2024, E. 2023/4147, K. 2024/1593.
69 Yargıtay 2. HD, 22.01.2014, E. 2013/18903, K. 2014/1137.
70 Yargıtay 2. HD, 02.06.2021, E. 2021/2924, K. 2021/4292.
71 Yargıtay 2. HD, 23.11.2021, E. 2021/7597, K. 2021/8687; Yargıtay 2. HD, 10.02.2026, E. 2025/6860, K. 2026/1395.
72 Yargıtay 2. HD, 06.03.2017, E. 2015/23063, K. 2017/2369; Yargıtay 2. HD, 23.03.2022, E. 2022/353, K. 2022/2789; Yargıtay 2. HD, 25.12.2023, E. 2023/2521, K. 2023/6447; Yargıtay 2. HD, 01.07.2025, E. 2024/8501, K. 2025/6723; Yargıtay 2. HD, 16.10.2025, E. 2025/1773, K. 2025/8899; Yargıtay 2. HD, 16.12.2025, E. 2025/4585, K. 2025/11327.

- **Başka kusur yoksa dava reddedilir:** Bu kararlarda terk dışında davalıya yüklenebilecek başka bir kusur ispatlanamamışsa 166'ya dayalı davanın reddi gerektiği belirtilmiştir.[73]
- **Dava sırasında ölüm:** Yargıtay, davacı eşin ölümünden sonra kusur tespiti için davaya devam eden mirasçıların dosyasında da, ölen eşin 164'e dayalı bir davası bulunmadığından sağ kalan eşe terk vakıasının kusur olarak yüklenemeyeceğine karar vermiştir.[74] Bu tespit, sağ kalan eşin yasal mirasçılığını doğrudan etkiler (TMK m. 181/2).
- **Terk davasında 166'ya göre karar verilemez:** Yargıtay, yalnız 164'e dayanan ve ıslahla değiştirilmeyen davada mahkemenin 166. maddeye göre karar vermesini doğru bulmamıştır.[75]
- **İhtardan sonra açılan 166 davası:** Yargıtay'a göre terk davası kabul edilirse kadının eve dönmemekte haklı olmadığı sabit olacağından, ihtardan sonra boşanma sebebi olacak yeni bir vakıa kanıtlanmadıkça kadının 166'ya dayalı davasının da reddi gerekir.[76]

XII. Kusur, Tazminat ve Nafaka

- **Mutlak sebebin sonucu:** Hukuk Genel Kurulu'na göre mutlak bir boşanma sebebine dayanan davada şart gerçekleşince hâkim ortak hayatın çekilmezliğini incelemeden boşanmaya karar verir ve tarafların başka kusurlu davranışlarını dikkate alamaz; ayrıca bağımsız bir boşanma davası bulunmayan davalı, tazminat ve yoksulluk nafakası isteyemez.[77]
- **Manevi tazminat:** Hukuk Genel Kurulu'na göre terk sebebiyle verilen boşanmada boşanmaya sebep olan olay davalının haklı bir sebep olmadan ortak konuta dönmemesidir; terk edilmiş olmak kişilik haklarına saldırı niteliği taşımadığından manevi tazminata hükmedilemez.[78]
- **Maddi tazminat:** Yargıtay ise terk sebebiyle boşanmada davalıyı tam kusurlu sayarak terk edilen eş yararına 174/1. maddeye göre uygun miktarda maddi tazminat takdir edilmesi gerektiğine karar vermiştir.[79]
- **Terke zorlayan eşin sorumluluğu:** Terke zorlama sabit olduğunda sonuç tersine döner; Yargıtay, eşini aile bireyleriyle yaşamaya zorlayan ve annesiyle tartışma olursa valizini alıp çıkmasını söyleyen kocayı tamamen kusurlu say-

73 Yargıtay 2. HD, 10.02.2026, E. 2025/6860, K. 2026/1395.
74 Yargıtay 2. HD, 20.01.2026, E. 2025/5938, K. 2026/603.
75 Yargıtay 2. HD, 16.11.2015, E. 2015/6714, K. 2015/21393.
76 Yargıtay 2. HD, 17.11.2015, E. 2015/4855, K. 2015/21617.
77 Yargıtay HGK, 24.05.2023, E. 2022/400, K. 2023/514.
78 Yargıtay HGK, 15.06.2021, E. 2017/2717, K. 2021/761.
79 Yargıtay 2. HD, 22.03.2016, E. 2015/14848, K. 2016/5627.
80 Yargıtay 2. HD, 25.11.2013, E. 2013/23331, K. 2013/27534.

mıştır.[80] MS hastası eşiyle ilgilenmeyen kocanın dosyasında da kadın yararına maddi ve manevi tazminat verilmesi gerektiği belirtilmiştir.[81]

- **Yoksulluk nafakası:** Yoksulluk nafakası, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek eşe verilir (TMK m. 175). Yargıtay, kendi gönderdiği ihtarla kocasının önceki kusurlarını affetmiş sayılan ve boşanmaya neden olan olaylarda tamamen kusurlu bulunan kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilemeyeceğini belirtmiştir.[82]
- **Mal paylaşımı:** Artık değerdeki payın azaltılması veya kaldırılması yalnız zina veya hayata kast nedeniyle boşanmada mümkündür (TMK m. 236/2). Terk sebebiyle boşanma bu sonucu doğurmaz; katılma alacağı genel hükümlere göre hesaplanır.

UYGULAMA NOTU

Ayrılık tarihi ve ayrılığın nasıl gerçekleştiği belgelenmeli; ihtar dördüncü ay dolduktan sonra istenmeli ve tebliğden sonra iki ay geçmeden dava açılmamalıdır. İhtarda ortak konutun açık adresi, anahtarın yeri, yol gideri, iki aylık süre ve dönmemenin sonuçları eksiksiz yer almalıdır; noter ihtarında tebliğ şerhi ve PTT makbuzu saklanmalıdır. Davet edilen konut eşlerin birlikte seçtiği, oturmaya elverişli ve bağımsız bir ev olmalıdır; kayınvalideyle aynı mutfağın paylaşıldığı ev veya yurt dışında çalışırken Türkiye'deki ev yetmeyebilir. İhtardan sonra şiddet, hakaret veya çelişkili sözler ihtarın samimiyetini ortadan kaldırabilir; ihtara uyup gelen eş eve alınmalıdır. İhtar göndermenin ihtardan önceki olayları affetmek sayılacağı gözden kaçırılmamalıdır. Terk davalı eşten kaynaklanmıyor, ayrılığa diğer eşin davranışları yol açmışsa terke zorlama savunması delillerle desteklenmelidir.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
24.05.2023 · E. 2022/400 · K. 2023/514

Terkin maddi unsurları ve terke zorlanan eş

Kadın evlilik birliğinin sarsılması, erkek terk sebebiyle dava açmıştır. Erkek evine bakmamış, işlerde sebat etmemiş, bir tartışmada eşinin boğazını sıkmış ve kadının dayısını arayıp kızlarını boşadığını söyleyerek götürmelerini istemişti; eşler bir süre sonra yeniden bir araya gelmiş, kadın dört ay sonra ailesinin yanına dönmüştü. Hukuk Genel Kurulu, erkeğin kusurlu davranışları nedeniyle kadının terke zorlandığını kabul ederek direnme kararını bozmuştur.

> *"Maddi hukuk açısından "terk eylemi" evlilik birliğinin yüklediği yükümlülükleri yerine getirmeme maksadı ve ortak hayata son verme kastı taşımalı, haklı ve*

81 Yargıtay 2. HD, 24.12.2013, E. 2013/25412, K. 2013/30558.
82 Yargıtay 2. HD, 08.05.2014, E. 2013/26583, K. 2014/10696.

hukuka uygun bir nedene dayanmamalı ve son olarak altı ay süreyle devam ediyor olmalıdır.

DEĞERLENDİRME Aynı kararda terke zorlayan eşin terk davası açamayacağı ve bağımsız bir boşanma davası bulunmayan davalının tazminat ve yoksulluk nafakası isteyemeyeceği de belirtilmiştir.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
20.03.2013 · E. 2013/4114 · K. 2013/7662

İzinle ayrılma terk başlangıcı sayılmaz

Koca, eşinin babasına bakmak için kendi izniyle baba evine gittiğini ihtar ve dava dilekçesinde bizzat anlatmıştı; kadın sonra telefonda dönmeyeceğini söylemişti. Koca bu tarihten dört ay geçmeden ihtar istemiştir. Yargıtay, izinle ayrılmanın dört aylık süreye başlangıç alınamayacağını, terkin kadının dönmeyeceğini söylediği tarihte gerçekleştiğini ve ihtarın bu tarihe göre de erken istendiğini belirterek ret kararını onamıştır.

> *Bu açıklama karşısında davalının kocasının izni ve isteğiyle evden ayrılışı, evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmemek amacına matuf olmadığına göre 10.04.2010 tarihi dört aylık süreye başlangıç olarak alınamaz.*

DEĞERLENDİRME Terkin başladığı tarih, ayrılmanın amacına göre belirlenir. Ortak kararla veya izinle yapılan ayrılıklarda sürenin başlangıcı ayrıca kanıtlanmalıdır.

3 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
04.11.2020 · E. 2017/2727 · K. 2020/846

Kanuni terk: eşini kovan eş terk davası açamaz

Otuz yılı aşkın evli olan erkek, noter aracılığıyla eşine eve dön ihtarı göndererek terk davası açmıştır. Kadın, eşinin kendisine sürekli ağır hakaretler ettiğini ve son olarak evden kovduğunu savunmuştur. Yerel mahkeme davayı reddetti, Özel Daire bozdu, yerel mahkeme direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu, erkeğin eşini terke zorladığını ve gerçekte terk eden eş olduğunu belirterek ret kararını isabetli bulmuştur.

> *Buradaki "terk etmiş sayılma hâli" kanunun kabul ettiği bir hukuki sonuç olması sebebiyle "kanuni terk" olarak isimlendirilmelidir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu'na göre terke zorlayan eşin davası aktif husumet yokluğundan esastan reddedilir. Görüşmeler sırasında davalının eve dönmemekte haklı olduğunu kanıtlaması gerektiği yönündeki görüş çoğunlukça benimsenmemiştir.

4 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
13.03.2015 · E. 2013/1688 · K. 2015/1032

İhtar gönderen eş terke zorlamışsa terk edilen eş değildir

Erkek eşine terk ihtarı göndermiştir; kadın ihtarın tebliğinden sonra 166. maddeye göre dava açmıştır. Özel Daire, ihtardan sonra 166 davası açılmasının dürüstlük kuralıyla bağdaşmadığını belirterek terk davasının kabulü gerektiğini söylemişti. Hukuk Genel Kurulu, erkeğin eşini ortak konutu terke zorladığının tanık beyanlarıyla sabit olduğunu belirterek 166'ya göre verilen boşanma kararını onamıştır.

> *Bu açıklamalar karşısında terke dayalı boşanma davasında dava açma hakkı, kanunun açık deyimiyle sadece terk edilen eşe ait bulunduğundan, diğer eşi ortak konutu terke zorlayan veya ortak konuta dönmesini engelleyen eş "terk eden eş" konumunda olmakla, terk nedeniyle boşanma davası açma hakkı bulunmamaktadır.*

DEĞERLENDİRME İhtarı kimin gönderdiği değil, ayrılığa kimin sebep olduğu belirleyicidir. Terke zorlanan eş ihtara rağmen 166'ya göre boşanabilir.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
24.12.2013 · E. 2013/25412 · K. 2013/30558

MS hastası eşiyle ilgilenmeyen eşin ihtarı samimi değildir

Koca terk davası, kadın 166'ya dayanan dava açmıştır. MS hastası olan kadın, kocasının tedavisiyle yeterince ilgilenmemesi üzerine baba evine gitmek zorunda kalmıştı. Yargıtay ilk incelemede kararı kısmen onamış, kısmen bozmuştu; kadının karar düzeltme istemi üzerine bu kararını tamamen kaldırdı, kocanın eşini terke zorladığını ve tam kusurlu olduğunu belirterek terk davasının reddi ile kadın yararına tazminat verilmesi gerektiğine karar vermiştir.

> *MS hastası olan eşinin tedavisi ile yeterince ilgilenmeyerek, eşinin ailesinin yanına dönmesine neden olan davacı-davalı kocanın, gönderdiği ihtar samimi olmadığından, davacı-davalı kocanın terk hukuki sebebine (TMK 164) dayalı olarak açtığı boşanma davasının reddi yerine kabulü usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Terke zorlama yalnız kovma veya şiddetle olmaz; hasta eşin bakım ve tedavisinin ihmal edilmesi de ayrılığı haklı kılabilir.

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
24.12.2013 · E. 2013/12846 · K. 2013/30720

Dönmek isteyen eşi eve almamak dönmeyi engellemektir

Ortak konuttan ayrılan ve açtığı boşanma davası reddedilen eş, noter aracılığıyla ortak konuta dönmek istediğini bildirdi ve iki aylık süre içinde eve gitmiştir; diğer eş onu eve almamıştır. Yerel mahkeme terk davasını reddetmiştir. Yargıtay, diğer eşin haklı bir sebep olmadan dönmeyi engellediğini belirterek kararı oyçokluğuyla bozmuştur.

> *Bu durumda davalının haklı bir sebep olmaksızın davacının ortak konuta dönmesini engellediği sabittir.*

DEĞERLENDİRME Karşı oyda, ayrılan eşin gönderdiği ihtarın sonuç doğurmayacağı, eve alınmadığı tarihten itibaren dört ay geçtikten sonra yeni bir ihtar çekilmesi gerektiği savunulmuştur. Bu durumda en güvenli yol, eve alınmama olayını belgeleyip yeni bir ihtar istemektir.

7 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
13.02.2008 · E. 2008/2-136 · K. 2008/117

İhtar dava şartıdır; "60 gün" yazılan ihtar geçersizdir

Koca, dokuz aydır babasının yanında kalan eşine mahkemeden ihtar gönderdi ve iki ay geçtikten sonra terk davası açmıştır. İhtar kararında dönüş süresi "60 gün" olarak yazılmıştı. Hukuk Genel Kurulu, kanundaki iki aylık sürenin hâkim veya taraflarca değiştirilemeyeceğini belirterek ihtarı geçersiz saydı ve davanın dava şartı yokluğundan reddi gerektiği gerekçesiyle ret kararını değişik gerekçeyle onamıştır.

> *Dolayısıyla, hakim tarafından yapılan "ihtar", terk sebebine dayalı boşanma davasının, dava şartıdır.*

DEĞERLENDİRME Kararda ihtarın içermesi gereken unsurlar (açık adres, anahtarın yeri, yol gideri, iki aylık süre, sonuçlar) sayılmış; terk davasında davayı kabul beyanının sonuç doğurmadığı da belirtilmiştir.

8 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
15.04.2009 · E. 2008/4623 · K. 2009/7281

Dördüncü ay bitmeden istenen ihtar sonuç doğurmaz

Koca, eşinin ortak konutu terk ettiğini bildirdiği tarihten dört ay geçmeden mahkemeye başvurarak ihtar istemiştir. Mahkeme terk davasını kabul etmiştir. Yargıtay, ihtarın geçersiz olduğunu belirterek kararı bozmuştur.

> *İhtarın hukuki sonuç doğurabilmesi için, ihtar isteğinden önceki dört ay içinde, ihtar edilen eşin haklı bir sebep olmaksızın birlik dışında yaşadığının gerçekleşmesi gerekir.*

DEĞERLENDİRME Dört ay terk tarihinden itibaren hesaplanır. Davacının kendi dilekçesinde gösterdiği terk tarihi de bu hesapta esas alınır.

9 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
08.06.2011 · E. 2011/9395 · K. 2011/10061

İkinci ihtar için yeniden dört ay beklenir

Koca eşine bir ihtar gönderdi, tebliğden sonra iki aylık süre dolmuştur. Bundan iki ay sonra ikinci bir ihtar gönderdi ve buna dayanarak dava açmıştır. Yargıtay, ikinci ihtarın dört aylık yeni ayrılık süresi dolmadan gönderildiğini belirterek kararı bozmuştur.

> *Yeni bir ihtar çekerek, bu ihtara dayalı olarak terk nedenli boşanma davası açmak isteyen eşin; ilk ihtarın davalıya tebliğ tarihinden başlayarak belirtilen iki aylık bekleme/değerlendirme süresinin geçmesini ve bu sürenin tamamlanmasından sonra ayrıca dört aylık yeni bir ayrı yaşama süresinin de geçmiş olmasını beklemesi gereklidir.*

DEĞERLENDİRME İlk ihtarın iki aylık süresi içinde davalı haklı sebep olmadan birlik dışında yaşamış sayılmaz. İlk ihtara dayanılarak dava açılmadıysa yeni ihtarın zamanı buna göre hesaplanmalıdır.

10 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
13.01.2014 · E. 2013/25833 · K. 2014/25

Boşanma davası sürerken ayrı yaşamak haklıdır

Koca daha önce 166'ya dayanarak dava açmış, dava reddedilip kesinleşmişti. Ret kararının kesinleşmesinden dört ay geçmeden eşine ihtar gönderdi ve terk davası açmıştır. Yargıtay, ret kararının kesinleşmesinden itibaren dört ay geçmeden istenen ihtarın geçersiz olduğunu belirterek ret kararını değişik gerekçeyle onamıştır.

> *Aleyhine boşanma davası açılan eş bu dava sürerken ayrı yaşamaya hak kazanır.*

DEĞERLENDİRME Önceki davanın sürdüğü dönem terk süresine sayılmaz. Dört ay, önceki davadaki hükmün kesinleştiği tarihten itibaren hesaplanır.

11 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
08.07.2013 · E. 2013/7001 · K. 2013/19258

Noter terk ihtarı yapmaya yetkilidir

Koca, eşine İzmir'deki bir noterlik aracılığıyla eve dön ihtarı gönderip terk davası açmıştır. Yerel mahkeme, ihtarın yetkili makam tarafından yapılmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Yargıtay, 6217 sayılı Kanunla Noterlik Kanunu'na eklenen 71/A maddesine dikkat çekerek kararı bozmuştur.

> *Açıklanan Kanun maddesi gereğince noterler terk ihtarı çekme konusunda yetkili makam olduklarından mahkemece Türk Medeni Kanununun 164. maddedeki diğer koşulların gerçekleşip gerçekleşmediği yönünden tarafların gösterdiği delillerin değerlendirilip, gerçekleşecek sonucuna göre boşanma talebi hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Noter ihtarı 01.10.2011'den beri mümkündür. Noter ihtarı da mahkeme ihtarı gibi içerik, süre ve tebliğ şartlarını taşımalıdır.

12 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
23.10.2014 · E. 2014/8867 · K. 2014/20669

Tebliğ belgelenemiyorsa ihtar geçersizdir

Noter ihtarı, davalı adresten ayrıldığı gerekçesiyle tebliğ edilmeden geri dönmüştür. Davalı duruşmada ihtarı aldığını söylemiştir. Yerel mahkeme davayı reddetmiştir. Yargıtay, tebliğin nasıl ve ne zaman yapıldığı belli olmadığı için iki aylık sürenin geçip geçmediğinin anlaşılamadığını belirterek ret kararını bu gerekçeyle onamıştır.

> *Her ne kadar davalı eve dön ihtarının kendisine tebliğ edildiğini belirtilmiş ise de, tebligatın ne şekilde ve ne zaman yapıldığı, 2 aylık sürenin geçip geçmediği belli olmamakla...*

DEĞERLENDİRME İki aylık süre tebliğ tarihinden hesaplandığından tebliğ tarihi belgelenmelidir. Tebliğ edilemeyen ihtar için adres araştırması veya ilan yoluna gidilmelidir.

13 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
07.03.2024 · E. 2023/4147 · K. 2024/1593

İhtarın geçerlilik şartları ve samimiyet

Karşılıklı boşanma davalarında Bölge Adliye Mahkemesi, erkeğin noter aracılığıyla gönderdiği bir yazıyı birlikte yaşama talepli ihtar sayarak erkeğin kadını affettiğini kabul etmiş ve erkeği tam kusurlu bulmuştu. Yazı ise kadının, erkeğin ortak konuta girmesine ve çocuklarla görüşmesine engel olduğunu bildiriyordu. Yargıtay, bu belgenin terk ihtarının şartlarını taşımadığını, af iradesi de içermediğini belirterek kusur belirlemesini bozmuştur.

> *Diğer yandan ihtar kararının boşanmayı değil de evlilik birliğini sürdürmeyi amaçlayan samimi bir arzunun ürünü olması gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME Aynı kararda davet edilen konutun adresi, dönüş süresi, ihtara uymamanın sonuçları, yol giderlerinin karşılanması ve tebliğ geçerlilik şartları olarak sayılmıştır.

14 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
28.09.2015 · E. 2015/14288 · K. 2015/16447

Hiç birlikte yaşanmamış eve davet geçersizdir

Eşler 8-10 yıldır ayrıydı; erkek yıllar önce ortak konuttan ayrılıp babasına ait eve yerleşmişti. Erkek eşini, taraflarının hiç birlikte yaşamadığı bu eve davet ederek terk davası açtı ve dava kabul edilip onanmıştır. Yargıtay, kadının karar düzeltme istemi üzerine onama kararını kaldırdı ve ihtarın geçersiz olduğunu belirterek hükmü bozmuştur.

> *Tarafların birlikte seçtikleri (TMK.md.186) veya Türk Medeni Kanununun 188.maddesi şartlarının oluşması sebebiyle eşlerden birinin seçtiği, ya da hakim*

tarafından belirlenen (TMK.md.195) hallerine uygun, oturmaya elverişli, bağımsız bir evleri yoksa , terk eden eşin bu davranışı haklı sebebe dayanır.

DEĞERLENDİRME Terk edilen eş diğerini kanuna uygun ortak konuta çağırmakla yükümlüdür. Konut seçiminde anlaşılamıyorsa hâkimin müdahalesi istenebilir (TMK m. 195).

15 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
18.04.2006 · E. 2006/5552 · K. 2006/5766

Kayınvalideyle aynı mutfağın paylaşıldığı ev bağımsız değildir

Koca eşini, kayınvalide ve başka bir eşten olan ergin çocukla birlikte oturulan, tek mutfaklı eve davet ederek terk davası açmıştır; mahkeme davayı kabul etmiştir. Yargıtay, davet edilen konutun manevi bağımsızlığı olmadığını ve ihtarın samimi olmadığını belirterek kararı oyçokluğuyla bozmuştur.

> *Davet edilen ortak konutun tek mutfağı , tek buzdolobı bulunan, kayınvalide ve başka eşten olan ergin çocukla oturulan, manevi bağımsızlığı olmayan bir konut olduğu belirlenmiştir.*

DEĞERLENDİRME Karşı oy da sonuca katılmış, yalnız davanın samimiyet yerine geçerli bir ihtar bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmesi gerektiğini savunmuştur. Konutun bağımsızlığı yalnız fiziksel değil, manevi yönden de aranmaktadır.

16 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.12.2013 · E. 2013/17445 · K. 2013/29861

Tahliyeden sonra annesinin köy evine davet

Koca tutuklu kaldığı sırada kadın kirayı ödeyemediği için daha ucuz bir eve taşınmıştı. Tahliye edilen koca, köydeki annesinin yanına yerleşti ve eşini bu konuta davet eden ihtara dayanarak terk davası açmıştır; dava kabul edilmiştir. Yargıtay, eşlerin kanuni koşullara uygun ortak konutu olmadığını belirterek kararı bozmuştur.

> *Bu itibarla tarafların kanuni koşullara uygun ortak konutunun olmadığı anlaşıldığından ihtar geçersiz olmakla, davanın reddi gerektiğinin düşünülmemesi doğru bulunmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Eşlerden biri cezaevindeyken diğerinin ekonomik zorunlulukla taşınması terk sayılmamış; asıl sorun, davet edilen konutun bağımsız ortak konut olmaması olmuştur.

17 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
12.03.2009 · E. 2008/2154 · K. 2009/4483

Yurt dışında yaşayan eşin Türkiye'deki eve daveti

Yurt dışında çalışan ve orada oturan koca, eşini Türkiye'deki eve davet eden ihtara dayanarak terk davası açmıştır; mahkeme boşanmaya karar vermiştir. Yargıtay,

kocanın eşini yaşamını sürdürdüğü ve çalıştığı yerde hazırladığı eve çağırmakla yükümlü olduğunu belirterek kararı bozmuştur.

> *Yurt dışında çalışan ve orada oturan kocanın eşini, çalıştığı yere değil de Türkiye'deki eve daveti halinde, ihtar hukuki sonuç doğurmaz.*

DEĞERLENDİRME Davet edilen konut, davet eden eşin gerçekten yaşadığı ve ortak hayatın kurulabileceği yer olmalıdır. Kararın dayanağı eşlerin birlikte yaşama yükümlülüğüdür (TMK m. 185/3).

18 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
25.11.2013 · E. 2013/23331 · K. 2013/27534

Yeni kiralanan eve davet ve başkasına ödenen yol parası

Kadın bağımsız konut olmaması nedeniyle ortak evi terk etmişti. Koca yeni bir ev kiralayıp eşini bu eve davet etmiştir; ihtara uyması için gönderilen yol masrafı kadınla aynı adı taşıyan başka bir kişiye ödenmişti. Yargıtay, kadının karar düzeltme istemi üzerine önceki kararını kısmen kaldırmıştır; kadının ihtara uymamakta haklı olduğunu, eşini aile bireyleriyle yaşamaya zorlayan kocanın tamamen kusurlu olduğunu kabul etmiştir.

> *Davacı-davalı kadın; tarafların birlikte (TMK.md. 186) veya Türk Medeni Kanununun 188.maddesindeki şartların oluşması sebebiyle eşlerden biri tarafından seçilen ya da hakim tarafından belirlenen (TMK.md. 195) bağımsız bir eve davet edilmediğinden ihtara uymamakta haklıdır.*

DEĞERLENDİRME Kocanın eşine annesiyle tartışma olursa valizini alıp evden çıkmasını söylediği de sabit görülmüştür. İhtarın şekli kadar arkasındaki aile düzeni de değerlendirilir.

19 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
07.03.2013 · E. 2012/19682 · K. 2013/6156

Salt boşanmak için çekilen ihtar

Koca, eşinin kişisel eşyalarına zarar vermiş, kapıyı kilitleyerek özgürlüğünü kısıtlamaya çalışmıştı; kadın ortak konuttan ayrılmıştır. Koca ihtar gönderdi, ancak ihtardan sonra eşine "eve gelmen birşeyi değiştirmez" dedi ve eşini çağırdığı konutta erkek arkadaşlarını barındırmıştır. Yargıtay, terk davasının reddini onamıştır; kadının 166 davasının kabulü gerektiğini belirterek kararı bu yönden oyçokluğuyla bozmuştur.

> *Davacı-davalı kocanın, gerek ihtar öncesi,gerekse ihtar sonrasındaki davranışları değerlendirildiğinde; kocanın gerçekte barışma, birlikte yaşama iradesiyle hareket etmediği, salt boşanmayı sağlamak için terk ihtarı çektiğinin kabulü gerekir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay bu durumu hakkın açıkça kötüye kullanılması olarak nitelemiştir (TMK m. 2/2). Karşı oyda terke zorlayan eşin zaten dava hakkı olmadığı belirtilmiştir.

20 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
27.04.2006 · E. 2006/5156 · K. 2006/6380

İhtara uyup gelen eşi eve almamak

Koca eşini eve davet etmiştir. Kadın davet edilen eve gitti, ancak koca onu eve almamıştır. Mahkeme terk davasını kabul etmiştir. Yargıtay, kocanın ihtarında samimi olmadığını belirterek kararı bozmuştur.

> *Toplanan delillerden davet edilen kadın davet edilen eve gitmiş koca tarafından eve alınmamıştır.*

DEĞERLENDİRME İhtara uyan eşin gelişini ve eve alınmayışını belgelemesi, davanın reddi için güçlü bir delildir.

21 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
11.12.2012 · E. 2012/10079 · K. 2012/29935

"Sinirle çektim, vazgeçtim" diyen eşin ihtarı

Koca ihtardan sonra eşini arayıp ihtarı sinirle çektiğini, vazgeçtiğini ve iptal ettiğini söylemiştir; eşler yeni bir ev tutmak üzere anlaştı ve koca emlakçılarla görüştü. Ev tutulmadan terk davası açıldı ve kabul edilmiştir. Yargıtay, dönülebilecek bir ortak konut bulunmadığını ve kocanın ihtarında samimi olmadığını belirterek kararı bozmuştur.

> *Türk Medeni Kanununun 164. maddesi gereğince çekilen ihtarın hukuki sonuç doğurması için, samimi bir arzunun ürünü olması gerekir.*

DEĞERLENDİRME İhtardan sonraki söz ve davranışlar ihtarın samimiyetini ortadan kaldırabilir. Yeni ev konusunda anlaşılmışsa eski konuta davet sonuç doğurmaz.

22 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
25.04.2018 · E. 2016/17490 · K. 2018/5662

İhtardan yıllar sonra açılan dava

Kadın ortak konuttan ayrılmış, koca yaklaşık dokuz ay sonra ihtar istemişti. Kadın ihtardan sonra bağımsız nafaka davası açtı ve dava kabul edilip kesinleşmiştir. Koca terk davasını ihtardan yaklaşık üç yıl sekiz ay sonra açmıştır; dava kabul edilmiştir. Yargıtay, bu gecikmenin ihtarın samimi olmadığını gösterdiğini ve kadının ayrı yaşamakta haklılığını kanıtladığını belirterek kararı bozmuştur.

> *Davacı erkek tarafından 13.02.2012 tarihinde ihtar talebinde bulunulduğu halde, aradan çok uzun bir süre geçtikten sonra 02.11.2015 tarihinde terk nedenine dayanarak boşanma davası açılması, davacı erkeğin eve dön ihtarında samimi olmadığını göstermektedir.*

DEĞERLENDİRME Kanun iki aylık süreden sonra dava için üst sınır koymasa da, çok geç açılan dava ihtarın amacını sorgulatır. Dava, ayrılık devam ederken ve makul sürede açılmalıdır.

23 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
10.12.2020 · E. 2020/3426 · K. 2020/6373

Göstermelik dönüş ihtarı sonuçsuz bırakmaz

Koca terk davası açmıştır; ilk derece mahkemesi davayı kabul etmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi, kocanın karakoldaki beyanına dayanarak ihtarın samimi olmadığını kabul edip davayı reddetmiştir. Oysa kadın ihtardan sonra eve dönmüş, üç gün sonra kocası hakkında hakaret iddiasıyla şikâyette bulunup evden ayrılmıştı; şikâyette kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmişti. Yargıtay, kadının eve dönmekte samimi olmadığını belirterek kararı bozmuştur.

> *...terk ihtarından sonra eve dönen kadının kısa süre içerisinde davacı eşi hakkında savcılığa şikayette bulunup evden ayrıldığı, ortak yaşamın kurulmadığı, davalı kadının eve dönmekte samimi olmadığı anlaşılmaktadır.*

DEĞERLENDİRME İhtara uyuyormuş gibi kısa süre dönmek ihtarı sonuçsuz bırakmaz. Dönüşün gerçek bir ortak yaşam kurma amacı taşıması aranır.

24 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
05.12.2012 · E. 2012/2-636 · K. 2012/1073

Terkte değil, davete uymamada haklılık ispatlanmalı

Koca, eşinin ortak konutu terk ettiğini ve ihtara rağmen dönmediğini ileri sürerek dava açmıştır. Kadın, kocanın davranışları nedeniyle evi terk etmek zorunda kaldığını savunmuştur. Yerel mahkeme davayı reddetti, Özel Daire bozdu, yerel mahkeme direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu, kadının ihtara uymamakta haklı olduğunu kanıtlayamadığını belirterek direnme kararını oyçokluğuyla bozmuştur.

> *Öte yandan terk hukuki sebebine dayalı boşanma davasında, müşterek haneyi terk eden eşin, terkte haklılığını değil, davete uymamada haklılığını kanıtlaması gerekmektedir...*

DEĞERLENDİRME Bu ilke, ayrılığa ihtar gönderen eşin sebep olmadığı dosyalarda uygulanır. Terke zorlama ispatlanırsa Hukuk Genel Kurulu davayı doğrudan reddetmektedir.

25 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
17.11.2015 · E. 2015/4855 · K. 2015/21617

Eski olaylar ve kayınvalidelerle yaşanan tartışma

Erkek terk davası, kadın 166'ya dayanan dava açmıştır. Mahkeme, ihtar talebinden dört aydan daha önce kadın ile erkeğin anne ve babası arasında, erkeğin bulunmadığı sırada yaşanan bir olayı esas alarak kadının davasını kabul etmiştir. Yargıtay, bu olayın erkeğin sorumluluğunu doğurmadığını, kadının dönmemekte haklı olduğunu ispatlayamadığını belirterek terk davasının kabulü, kadının davasının reddi gerektiğine karar vermiştir.

> *Terk sebebine dayanan boşanma davasının reddedilebilmesi için terkte haklı olmak yetmez, usulüne uygun ihtar tebliğine rağmen ihtar edilen eşin haklı bir sebeple aile birliğine dönmediğinin gerçekleşmesi gerekir.*

DEĞERLENDİRME Terk davası kabul edilirse, ihtardan sonra yeni bir vakıa kanıtlanmadıkça davalının 166'ya dayalı davası da reddedilir.

26 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
29.09.2011 · E. 2011/13510 · K. 2011/14466

Nafaka kararıyla belirlenen haklılık

Koca ihtar istedi, ihtar tebliğ edildi ve terk davası açılmıştır. Kadın ihtar sürecinde TMK m. 197'ye dayanan bağımsız nafaka davası açmış, mahkeme kadının ayrı yaşamakta haklı olduğunu kabul etmiş ve bu karar kesinleşmişti. Yargıtay, karar düzeltme üzerine önceki bozma kararını kaldırmıştır; kadının altı aylık süre içinde haklı sebeple birlik dışında bulunduğunu belirterek terk davasının reddini onamıştır.

> *Bu durumda davalı eşin, nafaka davasının açıldığı tarih itibarıyla ve bunun öncesinde ayrı yaşamakta haklı olduğu hükümle belirlendiğine göre, davalı altı aylık süre zarfında haklı sebeple birlik dışındadır.*

DEĞERLENDİRME Nafaka kararının etkisi zamanına bağlıdır. Dört aylık dönemden önce açılan nafaka davası terk davasına engel olmayabilir (2. HD, 2017/6538 E., 2019/3363 K.).

27 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
09.01.2017 · E. 2015/21712 · K. 2017/11

İhtar gönderen eş önceki olayları affetmiş sayılır

Erkek eşine terk ihtarı tebliğ ettirdikten sonra 166'ya dayanarak dava açtı ve dava kabul edilmiştir. Yargıtay, ihtardan önceki kusurlu davranışların affedilmiş sayılacağını, bu olayların 166'ya dayalı dava için boşanma sebebi olamayacağını belirterek kararı bozmuştur.

> *Bir eş, terk ihtarı çekmekle eşinin ihtar istek tarihinden önceki kusurlu davranışlarını affetmiş, en azından hoşgörüyle karşılamış olur.*

DEĞERLENDİRME İhtar göndermeden önce bu sonucu tartmak gerekir. Yargıtay'a göre ihtarın geçersiz olması da af sonucunu değiştirmez (2. HD, 2013/26583 E., 2014/10696 K.).

28 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
02.06.2021 · E. 2021/2924 · K. 2021/4292

Evi terk etmek tek başına 166 sebebi değildir

Erkek 166'ya dayanarak dava açtı ve yargılama sırasında ölmüştür; mirasçıları kusur tespiti için davaya devam etmiştir. Mahkeme, eşini ve onun çevresini benimsemeyen, birlikte yaşama yükümlülüğünü ihlal eden kadının ağır kusurlu olduğunu tespit

etmiştir. Yargıtay, erkeğin dava dilekçesinde yalnız terk olgusuna dayandığını belirterek kadının kusursuz olduğunun tespiti gerektiğine karar vermiştir.

> *Eşlerden birinin evlilik birliğinden doğan yükümlülüğünü yerine getirmemek maksadıyla diğerini terk etmesi, terk edilene terk sebebiyle (TMK.md.164) boşanmayı isteme hakkı verirse de, terk olgusu tek başına Türk Medeni Kanununun 166/1. maddesindeki boşanma sebebini oluşturmaz.*

DEĞERLENDİRME Aynı kararda dava dilekçesinde ileri sürülmeyen vakıaların mirasçılar tarafından sonradan öne sürülemeyeceği de belirtilmiştir.

29 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
10.02.2026 · E. 2025/6860 · K. 2026/1395

164 davası yoksa terk vakıası kusur olarak yüklenemez

Erkek 166'ya dayanarak dava açmıştır. İlk derece mahkemesi, birlik görevlerinden kaçınmak amacıyla evi terk edip dönmeyen kadını kusurlu sayarak boşanmaya karar vermiştir; Bölge Adliye Mahkemesi istinafı reddetmiştir. Yargıtay, erkeğin terk sebebine dayalı açılmış bir davası bulunmadığını ve kadına başka bir kusur da ispatlanamadığını belirterek kararı bozmuştur.

> *Bu sebeple kadına terk vakıası kusur olarak yüklenemez.*

DEĞERLENDİRME Bu çizgi 2017'den bu yana birçok kararla tekrarlanmıştır. Terk edilen eş boşanmak istiyorsa ya 164'ün ihtar yolunu izlemeli ya da 166'da terk dışındaki kusurlu davranışları ispatlamalıdır.

30 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
15.06.2021 · E. 2017/2717 · K. 2021/761

Terk edilmiş olmak manevi tazminat gerektirmez

Kadın annesinin yanına gitmiş, erkek önce noter aracılığıyla ortak konuta, sonra mahkeme aracılığıyla tek başına kiraladığı yeni eve davet eden iki ihtar göndermişti. Terk davası kabul edildi ve erkek yararına manevi tazminata hükmedilmiştir. Özel Daire ikinci ihtarın bağımsız eve davet içermediğini, ama ilk noter ihtarının usule uygun olduğunu kabul etmişti. Hukuk Genel Kurulu, erkek yararına manevi tazminat verilmesini bozmuştur.

> *...terk edilmiş olmanın kişilik haklarına saldırı niteliği taşımadığı...*

DEĞERLENDİRME Mutlak sebebe dayalı terk davasında hâkim, dava konusu dışındaki hakaret gibi olayları tazminat için esas alamaz. Salt boşanmış olmak veya bunun verdiği üzüntü manevi tazminatı gerektirmez.

31 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
22.03.2016 · E. 2015/14848 · K. 2016/5627

Terk davasında maddi tazminat verilebilir

Eşler terk sebebiyle boşanmıştır; erkeğin maddi ve manevi tazminat istekleri reddedilmiştir. Yargıtay, manevi tazminatın reddini onamıştır; ancak haklı bir sebep olmadan ortak konuta dönmeyen kadının tam kusurlu olduğunu belirterek erkek yararına uygun miktarda maddi tazminat takdir edilmesi gerektiği gerekçesiyle kararı bu yönden bozmuştur.

> *...gerçekleşen bu durumun kişilik haklarına saldırı oluşturmadığının anlaşılmasına göre...*

DEĞERLENDİRME Terk edilen eş mevcut veya beklenen menfaatleri zedelenmişse maddi tazminat isteyebilir (TMK m. 174/1). Manevi tazminat için ise ayrıca kişilik haklarına saldırı gerekir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 161:** Zina.
- **TMK m. 162:** Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış.
- **TMK m. 163:** Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme.
- **TMK m. 166:** Evlilik birliğinin sarsılması.
- **TMK m. 174:** Maddi ve manevi tazminat.
- **TMK m. 175:** Yoksulluk nafakası.
- **TMK m. 181:** Boşanmada mirasçılık ve dava sırasında ölüm.
- **TMK m. 184:** Boşanmada yargılama usulü; davayı kabul beyanı.
- **TMK m. 185:** Evliliğin genel hükümleri; birlikte yaşama yükümlülüğü.
- **TMK m. 186:** Konutun birlikte seçimi.
- **TMK m. 195:** Evlilik birliğinin korunmasında hâkimin müdahalesi.
- **TMK m. 197:** Birlikte yaşamaya ara verilmesi, ayrı yaşama hakkı.
- **1512 sayılı Noterlik Kanunu m. 71/A ve 71/B:** Terk eden eşin noter aracılığıyla ortak konuta davet edilmesi.
- **6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 382:** Terk eden eşin ortak konuta davet edilmesi bir çekişmesiz yargı işidir.

MADDE

165 A. Boşanma sebepleri V. Akıl hastalığı

KANUN METNİ

Eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hâle gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir.

MADDE ÖZETİ

Eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hâle gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir (m. 165). Yargıtay'a göre bir kimsenin akıl hastası olup olmadığı ancak resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilebilir; psikiyatri uzmanının tetkik ve gözlemine dayanmayan yetersiz bir rapora göre hüküm kurulamaz.[1] Akıl hastası eşin davranışları iradi sayılmadığından ona kusur yüklenemez; 165'e dayalı bir dava bulunmadıkça yalnız 166. maddeye göre boşanma kararı verilemez.[2] Hukuk Genel Kurulu'nun benimsediği görüşe göre kusur yüklenemeyen akıl hastası eş aleyhine maddi ve manevi tazminata da hükmedilemez.[3]

TEMEL KAVRAMLAR

Akıl hastalığı	Kişinin akla uygun biçimde davranma yeteneğini etkileyen ruhsal hastalık; 165 anlamında varlığı ve geçmesine olanak bulunup bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla belirlenir.
Akıl zayıflığı	Zekâ geriliği veya mental retardasyon gibi zihinsel yetersizlik; TMK m. 405'te akıl hastalığıyla birlikte kısıtlama sebebi olarak sayılır.
Ayırt etme gücü	Akla uygun biçimde davranabilme yeteneği (TMK m. 13); ayırt etme gücü bulunmayan kimsenin fiilleri kural olarak hukuki sonuç doğurmaz (TMK m. 15).

1 Yargıtay 2. HD, 24.12.2013, E. 2013/18035, K. 2013/30652.
2 Yargıtay 2. HD, 09.10.2013, E. 2013/9776, K. 2013/23330.
3 Yargıtay HGK, 20.02.2008, E. 2008/2-131, K. 2008/152.

Resmî sağlık kurulu raporu	Resmî bir sağlık kuruluşunda birden çok hekimden oluşan kurulca düzenlenen rapor; 165'te herhangi bir bilirkişi raporu veya tek hekim raporu yeterli değildir.
Çekilmezlik	Hastalık yüzünden ortak hayatın sağlıklı eş için katlanılamaz hâle gelmesi.
Kısıtlama ve vasi	Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeniyle işlerini göremeyen ergin kişinin vesayet altına alınması (TMK m. 405) ve onu temsil edecek vasinin atanması.
Mutlak butlan	Evlenme sırasında var olan ağır bir sakatlık nedeniyle evliliğin hâkim kararıyla sona erdirilmesi; evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bu sebeplerdendir (TMK m. 145/3). Batıl evlilik de hâkim kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurur (TMK m. 156).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 133 üncü maddesini karşılamaktadır. Madde sadeleştirilmek suretiyle yeniden kaleme alınmıştır. Yürürlükteki Kanunda akıl hastalığı, en az üç yıldan beri devam etmesi ve bu durumun müşterek hayatın devamını diğer taraf için çekilmez hâle getirmesi koşuluyla boşanma sebebi kabul edilmektedir. Hastalığın geçmesine olanak yoksa, sağlıklı olan eşi üç yıl gibi uzun bir süre dayanılmaz hayat şartları altında bırakmanın adil olmayacağı düşüncesiyle; akıl hastalığının ortak hayatı diğer eş için çekilmez hâle getirmesi ve hastalığın geçmesine olanak bulunmadığının resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmesi koşuluyla boşanma davası açılabileceği hükme bağlanmıştır. Ayrıca akıl hastalığı gibi önemli bir konuda herhangi bir bilirkişi raporu ile yetinilmeyip, resmî sağlık kurulu raporunun alınması esası benimsenmiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 72-73*

Adalet Komisyonu raporunda "Tasarının 165 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir." denilmiştir (S. Sayısı 723, s. 400). Maddenin kenar başlığı yürürlükteki metinde "V. Akıl hastalığı"dır.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Karı kocadan biri üç senedenberi devam eden bir akıl hastalığına düçar olup ta bu hastalık müşterek hayatın devamını diğer taraf için çekilmez hale koymuş ve şifası kabil olmadığı dahi ehli hibre tarafından tasdik edilmiş bulunursa o taraf, her zaman boşanma davasında bulunabilir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 133 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 133	4721 sayılı Kanun m. 165
Hastalığın süresi	En az üç yıldan beri devam etmeli	Süre şartı yok
Çekilmezlik	Hastalık müşterek hayatın devamını diğer taraf için çekilmez hâle koymalı	Ortak hayat bu yüzden diğer eş için çekilmez hâle gelmeli

	743 sayılı Kanun m. 133	4721 sayılı Kanun m. 165
İyileşme	Şifası kabil olmamalı	Hastalığın geçmesine olanak bulunmamalı
Tespit	Ehlihibre (bilirkişi) tarafından tasdik	Resmî sağlık kurulu raporu
Davayı açan	"O taraf", yani diğer eş	"Bu eş", yani akıl hastası olmayan eş
Dava zamanı	"Her zaman"	Maddede ayrıca bir süre öngörülmemiştir

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği tarihten bu yana değiştirilmemiştir. Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde bu maddeye ilişkin Anayasa Mahkemesi iptal notu yer almamaktadır.

Tarih	Değişiklik	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Davacı	Yalnız akıl hastası olmayan eş, akıl hastası eşe karşı	TMK m. 165; Yargıtay 2. HD, K. 2012/31551
Şartlar	Akıl hastalığı, bu yüzden çekilmezlik ve hastalığın geçmesine olanak bulunmadığının resmî sağlık kurulu raporuyla tespiti	TMK m. 165; Yargıtay 2. HD, K. 2013/29701
Süre	743 sayılı Kanun'daki "üç yıldan beri devam eden hastalık" şartı kaldırılmıştır	TMK m. 165; TBMM gerekçesi
Rapor	Resmî sağlık kurulu raporu şarttır; psikiyatri uzmanının gözlemine dayanmayan rapor yetmez	Yargıtay 2. HD, K. 2013/30652; Yargıtay 2. HD, K. 2013/1794
Vesayet raporu	Vesayet dosyasındaki rapor 165'teki hususları içermiyorsa yetmez	Yargıtay 2. HD, K. 2013/29701; Yargıtay 2. HD, K. 2010/10627
Geçmesine olanak	Raporda iyileşme olanağı açıkça değerlendirilmelidir; remisyon bildiren raporlar çelişki doğurur	Yargıtay 2. HD, K. 2018/5217; Yargıtay 2. HD, K. 2011/7636
Çelişkili raporlar	Adli Tıp ilgili ihtisas kurulu, gerekirse Adli Tıp Genel Kurulu	Yargıtay 2. HD, K. 2012/20646
Çekilmezlik	Hastalığın ortak hayatı çekilmez kıldığı tanıkla da kanıtlanabilir	Yargıtay 2. HD, K. 2008/15775

Konu	Kural	Dayanak
Bedensel hastalık	MS gibi bir hastalık başlı başına boşanma sebebi değildir	Yargıtay HGK, K. 2012/145
Evlenmeden önceki hastalık	165 davasına engel değildir; butlan ayrıca değerlendirilir	TMK m. 156; Yargıtay 2. HD, K. 2014/21913
Kusur	Akıl hastası eşin davranışları iradi değildir, kusur yüklenemez	Yargıtay HGK, K. 2020/227; Yargıtay 2. HD, K. 2012/20403
166 davası	165'e dayalı dava yoksa akıl hastası eşe karşı 166'ya göre boşanma kararı verilemez	Yargıtay 2. HD, K. 2013/23330
Birden çok sebep	165 ve 166 aynı davada birlikte ileri sürülebilir; 165 reddedilirse 166 ayrıca incelenir	Yargıtay 2. HD, K. 2012/14498
Davalı akıl hastasıysa	Vesayet makamına bildirilir, dava atanacak vasiye yöneltilir	Yargıtay 2. HD, K. 2007/9650
Vasi eşse	Davayı açan eş aynı zamanda vasiyse yeni vasi atanmalıdır; kayyım yetmez	Yargıtay 2. HD, K. 2025/9456
Tazminat	Akıl hastası eş aleyhine maddi ve manevi tazminata hükmedilemez	Yargıtay HGK, K. 2008/152; Yargıtay HGK, K. 2006/528
Yoksulluk nafakası	Yükümlünün kusuru aranmaz; ancak geliri olmayan ve bakıma muhtaç eşe nafaka yüklenemez	TMK m. 175; Yargıtay 2. HD, K. 2012/19749
Hasta eşin hakları	Akıl hastası eş, kusurlu diğer eşten tazminat ve nafaka isteyebilir	Yargıtay HGK, K. 2020/227; Yargıtay 2. HD, K. 2026/2416
Gizleme	Hastalığın evlenmeden önce gizlenmesi boşanma davasında kusur olarak yüklenemez; 2017 tarihli bir kararda diğer kusurlarla birlikte kusur sayılmıştır	Yargıtay 2. HD, K. 2026/2483; Yargıtay 2. HD, K. 2017/4572
Velayet	Kısıtlanıp vesayet altına alınan eşe çocuğun velayeti verilemez	Yargıtay 2. HD, K. 2012/7338
Mal paylaşımı	Artık değerde payın azaltılması yalnız zina veya hayata kast nedeniyle boşanmada mümkündür	TMK m. 236/2

TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 133. maddesini karşılar ve sadeleştirilerek yeniden yazılmıştır. Eski Kanun akıl hastalığının en az üç yıldan beri devam etmesini arıyordu. Gerekçeye göre hastalığın geçmesine olanak yoksa sağlıklı eşi üç yıl gibi uzun bir süre dayanılmaz hayat şartları altında bırakmak adil olmayacağından bu süre kaldırılmıştır. Gerekçe ayrıca akıl hastalığı gibi önemli bir konuda herhangi bir bilirkişi raporuyla yetinilmeyip resmî sağlık kurulu raporu alınması esasının benimsendiğini belirtir. Tasarı'nın 165. maddesi Adalet Komisyonunca aynen kabul edilmiştir. 1

DİKKAT

Akıl hastası bir eşe karşı açılan boşanma davalarında en sık yapılan hata davayı yalnız 166. maddeye dayandırmaktır. Yargıtay'ın yerleşik görüşüne göre akıl hastası eşin hareketleri iradi olmadığından ona kusur yüklenemez ve 165'e dayalı bir dava bulunmadıkça evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle boşanma kararı verilemez.[4] 165'e dayanılsa bile, 165'teki hususları içeren bir resmî sağlık kurulu raporu alınmadan hüküm kurulması bozma sebebidir.[5] Dava açmadan önce hastalığın niteliği, kısıtlama durumu, hangi sebeplere dayanılacağı ve kimin davalı olarak gösterileceği birlikte değerlendirilmelidir.

II. Akıl Hastalığı Nedeniyle Boşanmanın Şartları

- **Dört şart:** Yargıtay'a göre akıl hastalığı nedeniyle boşanma kararı verilebilmesi için akıl hastalığının ortak hayatı diğer eş için çekilmez hâle getirmesi ve hastalığın geçmesine olanak bulunmadığının resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmesi şarttır.[6] Buna göre eşlerden biri akıl hastası olmalı, ortak hayat bu hastalık yüzünden çekilmez hâle gelmeli, hastalığın geçmesine olanak bulunmamalı ve bu durum resmî sağlık kurulu raporuyla belgelenmelidir.
- **Şartlar gerçekleşince dava kabul edilir:** Yargıtay, davalı kocanın akıl hastası olduğu, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığının resmî sağlık kurulu raporuyla belirlendiği ve ortak hayatın davacı kadın için çekilmez hâle geldiği bir dosyada davanın reddini bozmuştur.[7]
- **Süre şartı yoktur:** 743 sayılı Kanun'un 133. maddesi hastalığın üç yıldan beri devam etmesini arıyordu. 4721 sayılı Kanun bu süreyi kaldırmıştır; hastalığın ne zamandan beri sürdüğü değil, geçmesine olanak bulunup bulunmadığı önemlidir.
- **Mutlak bir sebep değildir:** Kanun çekilmezliği ayrı bir şart olarak aradığından, akıl hastalığının varlığı tek başına boşanma için yetmez. Yargıtay, önceki 165 davası davalıdaki psikotik bozukluğun ortak hayatı çekilmez hâle getirmediği gerekçesiyle reddedilip kesinleşmişse, yeni bir maddi olay ispatlanmadıkça evliliğin aynı sebeple çekilmez hâle geldiğinin kabul edilemeyeceğini belirtmiştir.[8]
- **Bedensel hastalık 165 kapsamında değildir:** Hukuk Genel Kurulu, MS hastalığının evlilik birliğinden doğan görevlerin yerine getirilmesine engel olmadığı ve evlilik birliğini diğer taraf için çekilmez hâle getirmediği resmî sağlık

4 Yargıtay 2. HD, 15.05.2018, E. 2018/2559, K. 2018/6246.
5 Yargıtay 2. HD, 16.12.2013, E. 2013/17177, K. 2013/29701.
6 Yargıtay 2. HD, 16.12.2013, E. 2013/17177, K. 2013/29701.
7 Yargıtay 2. HD, 18.10.2011, E. 2011/15761, K. 2011/16174.
8 Yargıtay 2. HD, 10.05.2012, E. 2011/16076, K. 2012/12636.

kurulu raporuyla tespit edilen dosyada bu hastalığın başlı başına boşanma sebebi olmadığını belirten Özel Daire bozmasını benimsemiştir.[9] Bedensel bir hastalık süresince yaşanan olaylar ancak 166. madde çerçevesinde değerlendirilebilir.

III. Resmî Sağlık Kurulu Raporu ve Adli Tıp

- **Rapor zorunludur:** Yargıtay'a göre bir kimsenin akıl hastası olup olmadığı ancak resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilebilir; davalı hakkında bu rapor alınmadan, psikiyatri uzmanının tetkik ve gözlemine dayanmayan yetersiz bir rapora göre hüküm kurulamaz.[10] Gerekçe de akıl hastalığı gibi önemli bir konuda herhangi bir bilirkişi raporuyla yetinilmeyeceğini açıkça belirtir.
- **Kurulda psikiyatri uzmanı bulunmalıdır:** Yargıtay, sağlık kurulunda psikiyatri uzmanının bulunmadığı ve 165'in kapsamı karşısında yetersiz kalan bir rapora dayanılarak verilen boşanma kararını bozmuş, psikiyatri uzmanının katılacağı resmî sağlık kurulundan yeniden rapor alınmasını istemiştir.[11]
- **Rapor neyi cevaplamalıdır:** Raporun yalnız teşhis koyması yetmez; hastalığın geçmesine olanak bulunup bulunmadığını ve ortak hayatı diğer eş için çekilmez hâle getirip getirmediğini de değerlendirmelidir. Yargıtay, orta derece mental retardasyon tanısıyla vesayet altına alınan davalı hakkında bu hususlar resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmeden boşanmaya karar verilmesini eksik inceleme saymıştır.[12]
- **Vesayet dosyasındaki rapor yetmez:** Yargıtay, vasi tayini dosyasında yer alan ve "davalının vesayet altına alınması uygundur" ibaresini taşıyan raporla yetinilmesini, raporda hastalığın geçmesine olanak bulunmadığına ilişkin bir açıklama olmadığı için doğru bulmamıştır.[13] Çalışma olanağı vermeyen psikolojik bozukluk tanısıyla vesayet altına alınan davalı için de aynı sonuca varılmıştır.[14]
- **Adli Tıp Kurumu:** Uygulamada rapor çoğunlukla Adli Tıp Kurumunun ilgili ihtisas kurulundan veya üniversite ve eğitim araştırma hastanelerinin sağlık kurullarından alınır. Yargıtay, şizofreni tanısı konulan, hastalığı sürekli olmakla birlikte vasi tayini gerekmediği bildirilen davalı hakkında hastalığın geçmesine olanak bulunup bulunmadığının ve ortak hayatı çekilmez hâle getirip getirmediğinin Adli Tıp Kurumunun ilgili ihtisas dairesinden alınacak raporla belirlenmesini istemiştir.[15]

9 Yargıtay HGK, 14.03.2012, E. 2011/2-829, K. 2012/145.
10 Yargıtay 2. HD, 24.12.2013, E. 2013/18035, K. 2013/30652.
11 Yargıtay 2. HD, 24.01.2013, E. 2012/14898, K. 2013/1794.
12 Yargıtay 2. HD, 19.11.2007, E. 2007/2435, K. 2007/16020.
13 Yargıtay 2. HD, 16.12.2013, E. 2013/17177, K. 2013/29701.
14 Yargıtay 2. HD, 31.05.2010, E. 2009/9395, K. 2010/10627.
15 Yargıtay 2. HD, 23.05.2011, E. 2010/8296, K. 2011/8811.

- **Çelişkili raporlar:** Yargıtay, Adli Tıp Kurumu 4. İhtisas Dairesi raporu ile hastane raporları arasında çelişki bulunan dosyada, 2659 sayılı Adli Tıp Kurumu Kanunu'nun 15/f maddesi uyarınca Adli Tıp Genel Kurulundan rapor alınması gerektiğini belirtmiştir.[16] Evlenme tarihindeki ehliyete ilişkin raporlar çeliştiğinde de aynı yol izlenmiştir.[17]
- **Masraf ve ispat yükü:** Hastalığı ispat yükü davacıdadır. Yargıtay, üniversite raporunda 165 kapsamında bir akıl hastalığı bulunmadığı bildirilen, Adli Tıp raporu için gerekli avansı yatırmak istemeyip mevcut raporla yetinilmesini isteyen davacının iddiasını ispat edemediğini kabul etmiş ve kendi bozma kararını kaldırarak ret kararını onamıştır.[18]

IV. Hastalığın Geçmesine Olanak Bulunmaması

- **Şizofreni:** Yargıtay, davalıda şizofreni tespit edilmiş olsa bile hastalığın geçmesine olanak bulunup bulunmadığı konusundaki rapor yetersizse bu yetersiz rapora dayanılarak hüküm kurulamayacağını belirtmiştir.[19] Buna karşılık Daire çoğunluğu, resmî sağlık kurulu raporunda şizofreni tanısı bulunan ve bu tür hastalığın iyileşmesine olanak bulunmadığı anlaşılan bir dosyada boşanma kararını onamış, karşı oy yazısında iyileşme olanağının ayrıca resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmesi gerektiği savunulmuştur.[20]
- **Bipolar bozukluk:** Yargıtay, sağlık kurulu raporlarında bipolar afektif bozukluğun iyileşmesine olanak bulunup bulunmadığı konusunda açıklama yer almayan dosyada, bu husus resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmeden verilen hükmü bozmuştur.[21]
- **Remisyon (iyilik dönemi):** Yargıtay, aynı kişi hakkında hastalığın kronik olduğunu ve tedavi süresinin öngörülemeyeceğini, sonra remisyonda olduğunu, en son da hastalık gidişini öngörmenin tıbben mümkün olmadığını bildiren raporların hastalığın geçmesine olanak bulunup bulunmadığı konusunda çelişkili olduğunu ve hüküm kurmaya elverişli olmadığını belirterek davalının tüm dosyayla birlikte Adli Tıp ilgili ihtisas kuruluna sevkini istemiştir.[22]

V. Çekilmezliğin İspatı

- **Tanıkla kanıtlanabilir:** Yargıtay'a göre davalının ruh hastalığının diğer eş için çekilmez hâle geldiği tanık beyanlarıyla kanıtlanabilir; raporu yalnız hasta-

16 Yargıtay 2. HD, 10.09.2012, E. 2012/2726, K. 2012/20646.
17 Yargıtay 2. HD, 08.04.2014, E. 2013/17531, K. 2014/8304.
18 Yargıtay 2. HD, 19.11.2007, E. 2007/17584, K. 2007/16081.
19 Yargıtay 2. HD, 04.12.2012, E. 2012/11614, K. 2012/29155.
20 Yargıtay 2. HD, 14.01.2014, E. 2013/18496, K. 2014/346.
21 Yargıtay 2. HD, 18.04.2018, E. 2016/16503, K. 2018/5217.
22 Yargıtay 2. HD, 03.05.2011, E. 2010/6639, K. 2011/7636.

lığın iyileşme durumuyla ilgili olan ve bu konuda tanık göstermeyen davacı için çekilmezlik kanıtlanmış sayılmamıştır.[23]

- **Rapor ve tanık birlikte:** Yargıtay, 165'e uygun rapor alınmasının yanında evliliğin çekilmez hâle gelip gelmediği yönünde tarafların gösterdiği tanıkların da dinlenmesini istemiştir.[24] Ne rapor ne de çekilmezlik kanıtı bulunan bir dosyada verilen boşanma kararı da bozulmuştur.[25]
- **Yalnız Adli Tıp raporu:** Daire çoğunluğu, çekilmezlik konusunda yalnız Adli Tıp Kurumu raporuna dayanan bir boşanma hükmünü onamış; iki ayrı karşı oy yazısında çekilmezliğin, hastalığın öznel etkisini değerlendirecek hâkim tarafından başka delillerle belirlenmesi gerektiği savunulmuştur.[26] Uygulamada çekilmezliği tanık, tedavi kayıtları ve olay tutanaklarıyla ayrıca desteklemek en güvenli yoldur.

VI. Madde Kapsamındaki Akıl Hastalıkları

Kanun akıl hastalıklarını tek tek saymaz; hastalığın niteliği her dosyada resmî sağlık kurulu raporuyla belirlenir. İncelediğimiz kararlarda en sık karşılaşılan tanılar şunlardır: 2

- **Şizofreni ve psikotik bozukluklar:** Şizofreni, incelediğimiz 165 kararlarında sık rastlanan bir tanıdır.[27] Organik olmayan psikoz tanısıyla ilaç kullanan davalı hakkında Yargıtay, dava ehliyeti yönünden Adli Tıp Kurumu Dördüncü İhtisas Kurulundan rapor alınmasını istemiştir.[28]
- **Bipolar bozukluk:** Hastalığın iyileşmesine olanak bulunup bulunmadığı raporda ayrıca değerlendirilmelidir.[29]
- **Zekâ geriliği (mental retardasyon):** Yargıtay orta derece mental retardasyon tanısıyla vesayet altına alınan davalıya karşı açılan davayı 165 çerçevesinde incelemiştir.[30] Orta derecede zekâ geriliği nedeniyle kısıtlanan eşin davranışlarının iradi kabul edilemeyeceği de belirtilmiştir.[31]
- **Demans:** Karşı tarafın demans hastası olduğu ileri sürülen dosyada Yargıtay, tek hekimli bir raporla yetinilmeyip dava ve taraf ehliyeti yönünden Adli Tıp Kurumundan rapor alınmasını istemiştir.[32]

23 Yargıtay 2. HD, 24.11.2008, E. 2008/18275, K. 2008/15775.
24 Yargıtay 2. HD, 16.12.2013, E. 2013/17177, K. 2013/29701.
25 Yargıtay 2. HD, 17.09.2007, E. 2006/22273, K. 2007/11975.
26 Yargıtay 2. HD, 10.10.2012, E. 2012/4371, K. 2012/24180.
27 Yargıtay 2. HD, 03.05.2011, E. 2010/6639, K. 2011/7636; Yargıtay 2. HD, 06.11.2014, E. 2014/7237, K. 2014/21913.
28 Yargıtay 2. HD, 13.03.2025, E. 2024/6456, K. 2025/2707.
29 Yargıtay 2. HD, 18.04.2018, E. 2016/16503, K. 2018/5217.
30 Yargıtay 2. HD, 19.11.2007, E. 2007/2435, K. 2007/16020.
31 Yargıtay 2. HD, 27.03.2012, E. 2011/10421, K. 2012/7338.
32 Yargıtay 2. HD, 10.02.2025, E. 2024/4681, K. 2025/1204.

- **Her akıl hastası ayırt etme gücünden yoksun değildir:** Hukuk Genel Kurulu, öğretiden aktardığı görüşle, akıl hastalıklarının hepsinin ayırt etme gücünü ortadan kaldırmadığını, epilepsi veya melankoli gibi bazı hastalıklara yakalananların ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun olmadığını belirtmiştir.[33] Bu nedenle tanı kadar hastalığın kişinin davranışları üzerindeki etkisi de önemlidir.
- **Rapor tanı dışını da açıklamalıdır:** Yargıtay, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunun akıl hastalığı olmadığını, kişinin donuk zekâ işlevine sahip olduğunu belirten ancak belirtilerin başka hastalık belirtileriyle örtüşebileceğini de kaydeden raporu, eşin olağan dışı davranışları karşısında vasi tayini konusunda hüküm kurmaya elverişli görmemiş ve Adli Tıp Kurumundan rapor alınmasını istemiştir.[34]

VII. Davacı ve Davalı Sıfatı

- **Yalnız sağlıklı eş:** Yargıtay'a göre madde metninden açıkça anlaşıldığı üzere akıl hastalığına dayalı boşanma davası akıl hastası olmayan eş tarafından akıl hastası olan eşe karşı açılabilir; davacının kendisindeki akıl hastalığına dayanarak bu madde gereğince boşanma istemesi hukuken mümkün değildir.[35] Aynı kararda davacının 166. maddeye de dayanması nedeniyle delillerin bu çerçevede değerlendirilmesi istenmiştir.
- **Akıl hastası eşin kendisi dava açarsa:** Yargıtay, dava tarihinden önce alınan sağlık kurulu raporuna göre sürekli akıl hastalığı bulunan ve vasi tayini gereken davacının ayırt etme gücüne ve dava ehliyetine sahip olmadığını, ayrıca genel vekâletnameyle boşanma davası açılamayacağını belirtmiştir.[36] Ayırt etme gücüne sahip kısıtlılar ise kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarını yasal temsilcinin rızası olmadan kullanabilir (TMK m. 16).
- **Kısıtlı eş adına vasi:** Hukuk Genel Kurulu, akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanan, vasi olarak babası atanan ve vesayet makamınca vasiye husumet izni verilen kadının davasında kocayı tamamen kusurlu bulmuştur.[37] Vasinin dava açabilmesi için vesayet makamının izni gerekir (TMK m. 462/8); Yargıtay, yargılama sırasında kısıtlanan davacı için bu izin alınmadan karar verilmesini bozma sebebi saymıştır.[38]
- **Davalı akıl hastasıysa:** Yargıtay'a göre davalının akıl hastası olup olmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmeli, akıl hastası olduğu anlaşılırsa vasi

33 Yargıtay HGK, 13.05.2015, E. 2015/167, K. 2015/1328.
34 Yargıtay 2. HD, 09.10.2025, E. 2025/1344, K. 2025/8551.
35 Yargıtay 2. HD, 25.12.2012, E. 2011/14560, K. 2012/31551.
36 Yargıtay 2. HD, 26.06.2024, E. 2023/7736, K. 2024/4907.
37 Yargıtay HGK, 26.02.2020, E. 2017/1940, K. 2020/227.
38 Yargıtay 2. HD, 19.10.2012, E. 2012/6405, K. 2012/25212.

atanması için vesayet makamına bildirimde bulunulmalı ve dava atanacak vasiye yöneltilmelidir; taraf teşkili sağlanmadı diye davanın reddi doğru değildir.[39] Mahkemeler görevleri sırasında vesayeti gerektiren bir durumu öğrenirlerse bunu yetkili vesayet makamına bildirmek zorundadır (TMK m. 405/2).

- **Vasi, davayı açan eşse:** Kanun vesayet makamının öncelikle eşi vasi olarak atamasını öngörür (TMK m. 414); ancak menfaati kısıtlınınkiyle önemli ölçüde çatışan kişi vasi olamaz (TMK m. 418/3). Yargıtay, kısıtlı kocaya vasi olarak atanmış eşin açtığı boşanma davasında davacı ve davalı sıfatlarının birleştiğini, temsil kayyımı atanmasının bu durumu ortadan kaldırmadığını ve kısıtlıya yeni vasi atanması için vesayet makamına bildirim yapılması gerektiğini belirtmiştir.[40]
- **Mirasçılar ve savcı:** Butlan davası Cumhuriyet savcısı tarafından re'sen, ayrıca ilgisi olan herkes tarafından açılabilir (TMK m. 146). Yargıtay, savcının açtığı butlan davasında savcıya usulüne uygun tebligat yapılıp duruşmaya katılımı sağlanmadan hüküm kurulmasını bozmuştur.[41] Eşin ölümünden sonra mirasçıların açtığı davada ise evliliğin iptaline değil, mutlak butlanın tespitine karar verilmelidir.[42]

VIII. Dava Ehliyeti, Vasi ve Vesayet Ön Sorunu

- **Ön sorun:** Taraf ve dava ehliyeti dava şartıdır ve kamu düzenine ilişkindir. Yargıtay'a göre davacının ruhsal rahatsızlığı ileri sürülüp dosyadaki bazı delillerle doğrulanmışsa, vesayet altına alınmasının gerekip gerekmediği TMK m. 405 ve HMK m. 56 uyarınca ön sorun sayılarak araştırılmalı, gerekirse 462/8. madde uyarınca işlem yapılmalı ve yargılama bu sonuca kadar bekletilmelidir.[43] Yeni tarihli kararlarda bu araştırmanın Adli Tıp Kurumundan alınacak raporla yapılması istenmektedir.[44] Raporda hastalığın remisyonda olduğu ve ortak hayatı çekilmez kılacak düzeyde bulunmadığı bildirilse bile, bipolar bozukluk, şizofreni ve psikotik bozukluk tanılarıyla izlenen eşin vesayet altına alınmasının gerekip gerekmediği ayrıca araştırılmalıdır.[45]
- **Ciddi delil yoksa araştırma yapılmaz:** Hukuk Genel Kurulu, önceki davalarda eşin akıl hastalığına ilişkin bir iddia ve araştırma bulunmayan, dosyada vücut dokunulmazlığına müdahaleyi gerektirecek düzeyde ciddi ve inandırıcı bir delil de olmayan dosyada vesayet araştırması yapılmamasını yerinde bulmuştur.[46]

39 Yargıtay 2. HD, 07.06.2007, E. 2006/20487, K. 2007/9650.
40 Yargıtay 2. HD, 04.11.2025, E. 2025/3158, K. 2025/9456.
41 Yargıtay 2. HD, 01.10.2015, E. 2015/17716, K. 2015/17148.
42 Yargıtay 2. HD, 08.04.2014, E. 2013/17531, K. 2014/8304.
43 Yargıtay 2. HD, 30.04.2015, E. 2015/2958, K. 2015/8906.
44 Yargıtay 2. HD, 24.10.2024, E. 2024/401, K. 2024/7913.
45 Yargıtay 2. HD, 01.03.2016, E. 2015/13670, K. 2016/3844.
46 Yargıtay HGK, 19.09.2019, E. 2017/2421, K. 2019/919.

- **Velayete engel hastalık:** Yargıtay, ruhsal rahatsızlığı ileri sürülen davacı kadın hakkında Adli Tıp Kurumundan akıl hastalığı ve özellikle velayete engel bir akıl hastalığı bulunup bulunmadığı konusunda rapor alınmasını istemiştir.[47]
- **Vasinin vekâletnamesi:** Boşanma davası açmak ve takip etmek kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımıdır ve vekâletnamede özel yetki gerektirir (HMK m. 74). Yargıtay, vasinin avukata verdiği genel vekâletnamenin boşanma davası için özel yetki içermediğini belirterek özel vekâletname sunulması için süre verilmesini istemiştir.[48]
- **Kanun yoluna başvuru:** Yargıtay, vasisi istinaf başvurusunda bulunmadığını bildiren kısıtlı kadının kendisinin yaptığı temyiz başvurusunu, vasinin istinaf etmediği karara karşı temyiz yolu açık olmadığı gibi akıl hastalığından kısıtlı kadının fiil ehliyeti de bulunmadığı gerekçesiyle reddetmiştir.[49] Vasi kural olarak iki yıl için atanır (TMK m. 456); Yargıtay, görev süresi bitmiş vasiye yapılan tebligatla yetinilmeyip görevli vasinin belirlenmesini istemiştir.[50]
- **Tebligat:** Yargıtay, protokole dayanılarak verilen boşanma kararının doğuştan akıl zayıflığı bulunan kadına kalemde bizzat tebliğ edildiği dosyada kararın usulsüz olarak kesinleştirildiğini, sonradan verilen dilekçenin yargılamanın iadesi değil istinaf başvurusu sayılması gerektiğini belirtmiştir.[51]

IX. Akıl Hastası Eşe Kusur Yüklenemez: 166 ile İlişkisi

- **Temel kural:** Yargıtay'a göre akıl hastasının ayırt etme gücü bulunmadığından davranışları iradi kabul edilemez ve fiillerinden dolayı kusurlu sayılamaz; 166/1. maddedeki boşanma sebebini ise ancak iradi davranışlar oluşturur.[52] Ayırt etme gücü bulunmayan kimsenin fiilleri hukuki sonuç doğurmaz (TMK m. 15).
- **165'e dayanmayan dava reddedilir:** Yargıtay, yargılama sırasında akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanan ve vesayet dosyasındaki raporda hastalığının sürekli olduğu bildirilen kocaya kusur yüklenemeyeceğini, 165'e dayalı bir dava da bulunmadığından 166'ya dayalı davanın reddi gerektiğini belirtmiştir.[53] Bu görüş 2018'de de tekrarlanmıştır.[54]
- **Temyiz edilmeyen yanlışlık:** Boşanma hükmü temyiz edilmediğinde Yargıtay bu yanlışlığa yalnız işaret etmekle yetinmektedir;[55] ancak aynı dosyada akıl hastası eş aleyhine kurulan fer'î hükümler bozulabilir.

47 Yargıtay 2. HD, 04.02.2025, E. 2024/3883, K. 2025/881.
48 Yargıtay 2. HD, 07.04.2026, E. 2026/2817, K. 2026/3805.
49 Yargıtay 2. HD, 01.12.2025, E. 2025/7958, K. 2025/10448.
50 Yargıtay 2. HD, 11.06.2026, E. 2026/373, K. 2026/6476.
51 Yargıtay 2. HD, 30.09.2025, E. 2025/7038, K. 2025/8076.
52 Yargıtay 2. HD, 05.09.2012, E. 2012/2978, K. 2012/20403.
53 Yargıtay 2. HD, 09.10.2013, E. 2013/9776, K. 2013/23330.
54 Yargıtay 2. HD, 27.06.2018, E. 2016/21049, K. 2018/8216.
55 Yargıtay 2. HD, 20.11.2013, E. 2013/12319, K. 2013/27012.

- **Olayların tarihi önemlidir:** Kusur değerlendirmesinde belirleyici olan, boşanmaya sebep olan olayların gerçekleştiği tarihte eşin akıl hastası olup olmadığıdır. Yargıtay, olayların yaşandığı tarihlerde akıl hastası olan kocanın hareketleri iradi olmadığından eylemlerinin kusur oluşturmayacağını belirtmiştir.[56]
- **Akıl hastalığı yoksa kusur vardır:** Yargıtay, Adli Tıp raporunda akıl hastalığı veya zekâ geriliği tespit edilmeyen erkeğin eşine fiziksel şiddet uyguladığı dosyada 165 davasının reddini onamış, ancak davranışların hastalığın aktif döneminde olup olmadığının anlaşılamadığı gerekçesiyle 166 davasını da reddeden kararı bozarak şiddet uygulayan erkeği tam kusurlu saymıştır.[57]
- **Birden çok sebebe dayanmak:** Yargıtay'a göre aynı davada birbiriyle çelişmeyen birden fazla hukuki sebebe dayanılmasına engel yoktur; 165'e dayalı istem reddedilse bile 166'ya dayalı istem ayrıca incelenmelidir.[58] Dava dilekçesinde eşin psikolojik rahatsızlığı ileri sürülerek 165'e de dayanılmışsa bu sebep araştırılmadan hüküm kurulamaz.[59]
- **Islah:** 166'ya dayalı dava ıslahla 165'e dayandırılabilir.[60] Yargıtay, 165'e dayalı bir dava ve usulüne uygun bir ıslah bulunmayan dosyada kısıtlı eşe karşı boşanma kararı verilmesini bozmuş,[61] talep sonucu belirsiz bir ıslah dilekçesinde ise istemin akıl hastalığı nedeniyle boşanma mı yoksa evliliğin iptali mi olduğunun açıklattırılmasını istemiştir.[62]
- **Sağlıklı eşin kusuru:** Akıl hastası eşe kusur yüklenemese de sağlıklı eşin kusurlu davranışları değerlendirilir. Hukuk Genel Kurulu, kısıtlı eşine hakaret eden, onu ailesiyle birlikte baba evine bırakan ve ailesinin evliliğe müdahalesine sessiz kalan kocayı tamamen kusurlu saymıştır.[63] Şizofreni hastası eşinin tedavisiyle ilgilenmeyen koca aleyhine de maddi ve manevi tazminat verilmesi gerektiğine karar verilmiştir.[64]
- **Kusur gerekçesi temyiz edilebilir:** Hukuk Genel Kurulu, 165'e göre lehine boşanma kararı verilen ancak gerekçede kusurlu bulunan davacının, bu kusur tespiti tazminat ve nafaka bakımından bağlayıcı olacağından hükmü temyiz etmekte hukuki yararı bulunduğunu ve bu temyizin davadan feragat sayılamayacağını belirtmiştir.[65]

56 Yargıtay 2. HD, 09.10.2006, E. 2006/6442, K. 2006/13434.
57 Yargıtay 2. HD, 13.01.2025, E. 2024/3549, K. 2025/18.
58 Yargıtay 2. HD, 31.05.2012, E. 2011/19924, K. 2012/14498.
59 Yargıtay 2. HD, 22.10.2012, E. 2012/5877, K. 2012/25488.
60 Yargıtay 2. HD, 24.01.2013, E. 2012/14898, K. 2013/1794.
61 Yargıtay 2. HD, 12.12.2013, E. 2013/15789, K. 2013/29398.
62 Yargıtay 2. HD, 26.02.2025, E. 2024/5335, K. 2025/2041.
63 Yargıtay HGK, 26.02.2020, E. 2017/1940, K. 2020/227.
64 Yargıtay 2. HD, 04.07.2006, E. 2006/1845, K. 2006/10728.
65 Yargıtay HGK, 22.02.2012, E. 2011/2-733, K. 2012/87.

X. Hastalığı Evlenmeden Önce Gizlemek

- **Boşanma davasında kusur sayılmaz:** Yargıtay, bipolar bozukluğunu evlenmeden önce eşine söylemediği için kadına yüklenen kusuru kaldırmış; evlilikten önce hastalığı gizleme vakıasının ancak evliliğin butlanı davasında ileri sürülebileceğini, evlilikten önceki hususların boşanma davasına konu edilemeyeceğini belirtmiş ve erkeği tam kusurlu sayarak kadın yararına tazminat verilmesini istemiştir.[66]
- **Aksi yönde eski bir karar:** Yargıtay'ın 2017 tarihli bir kararında ise evlenmeden önce mevcut hastalığını eşinden gizleyerek güvenini sarsıcı davranışlar sergileyen erkeğin bu davranışı, eşinin çalışmasına izin vermeyerek ekonomik şiddet uygulaması, arkadaşının müdahale ve hakaretlerine kayıtsız kalması ve eşini ailesinin yanına bırakıp arayıp sormaması gibi davranışlarıyla birlikte değerlendirilmiş; erkek ağır kusurlu sayılmış ve kadın yararına tazminata hükmedilmesi gerektiği belirtilmiştir.[67] Bu kararda gizleme tek başına değil diğer kusurlu davranışlarla birlikte ele alınmıştır; en yeni ve açık karar ise gizlemenin boşanma davasında kusur olarak yüklenemeyeceği yönündedir.[68]
- **"Asıl kusur gizlemektir" gerekçesi:** Hukuk Genel Kurulu, yerel mahkemenin asıl kusurun davacının hastalığının evlenmeden önce bildirilmemesi olduğu gerekçesiyle kısıtlı kadının tazminat taleplerini reddeden kararını kanuna ve dosya kapsamına uygun görmemiştir.[69]
- **İptal davası:** Davacının veya altsoyunun sağlığı için ağır tehlike oluşturan bir hastalık kendisinden gizlenmişse eş evlenmenin iptalini dava edebilir (TMK m. 150/2). Bu dava iptal sebebinin öğrenildiği tarihten başlayarak altı ay ve her hâlde evlenmenin üzerinden beş yıl geçmekle düşer (TMK m. 152). Gizleme iddiası olan eşin bu süreleri kaçırmaması gerekir.

XI. Evlenme Sırasında Var Olan Hastalık: Butlan ve Boşanma Ayrımı

- **Kanuni çerçeve:** Akıl hastaları, evlenmelerinde tıbbi sakınca bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla anlaşılmadıkça evlenemez (TMK m. 133). Eşlerden birinin evlenme sırasında sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunması veya evlenmeye engel olacak derecede akıl hastası olması evliliği mutlak butlanla sakatlar (TMK m. 145/2-3). Ayırt etme gücü sonradan kazanılır veya akıl hastalığı iyileşirse mutlak butlan davasını yalnız bu eş açabilir (TMK m. 147/2).

66 Yargıtay 2. HD, 04.03.2026, E. 2025/9225, K. 2026/2483.
67 Yargıtay 2. HD, 18.04.2017, E. 2015/25699, K. 2017/4572.
68 Yargıtay 2. HD, 04.03.2026, E. 2025/9225, K. 2026/2483.
69 Yargıtay HGK, 26.02.2020, E. 2017/1940, K. 2020/227.

- **165 davasına engel değildir:** Yargıtay, davalı kadındaki şizofreninin evlenme sırasında da var olduğu gerekçesiyle 165 davasını reddeden kararı bozmuş; mutlak butlan hâlinde bile evlenmenin hâkimin kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurduğunu (TMK m. 156) hatırlatmıştır.[70]
- **Evlenme tarihindeki durum:** Hukuk Genel Kurulu, akıl hastalığının kural olarak kesin evlenme engeli olduğunu ancak bu engelin her türlü akıl hastalığını kapsamadığını, evlenmeden önce vesayet dosyasında alınan raporun evlenme tarihindeki durumu göstermediğini belirterek evlenme tarihi itibarıyla tıbbi tespit yapılmasını istemiştir.[71]
- **Süre ve iyi niyet:** Hukuk Genel Kurulu, 1979'da evlenen ve ikisi de kısıtlı olan eşlerin davasında evlenme tarihindeki durumun tüm tedavi kayıtlarıyla Adli Tıp Kurumu ilgili ihtisas kurulundan alınacak raporla belirlenmesini, mutlak butlan sebebi varsa kamu düzeni gereği süreye tabi olmayan butlan davasının kabulünü, yoksa terditli boşanma isteminin incelenmesini istemiştir; otuz yıl sonra butlan istenmesinin iyi niyetle bağdaşmadığı görüşü çoğunlukça benimsenmemiştir.[72]
- **Her türlü şüpheden uzak rapor:** Yargıtay'a göre butlan için eşin evlenme sırasında sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun olduğu her türlü şüpheden uzak bir sağlık kurulu raporuyla belirlenmelidir; hafif mental retardasyonun kronik olduğunu ve evlilik tarihinde bulunduğunu belirten rapor tek başına yeterli görülmemiştir.[73]
- **Hastalık iyileşmişse:** Yargıtay, evlenmeden önce şizoaffektif bozukluk tanısıyla yatarak tedavi gören ve son raporda hastalığının kısmi remisyonda olduğu bildirilen eş hakkında, iyileşme veya ayırt etme gücünün sonradan kazanılması hâlinde butlan davasını yalnız o eşin açabileceğini belirterek Adli Tıp Kurumundan rapor alınmasını istemiştir.[74]
- **Terditli dava:** Butlan ve boşanma birlikte, terditli olarak istenebilir. Yargıtay, sağlık kurulu raporunda hafif mental retardasyon ve organik olmayan psikozun evlilik tarihinde de bulunduğu belirtilen kısıtlı eş hakkında, butlan koşulları yok diyerek yalnız boşanma istemini inceleyen kararı bozmuştur.[75] Yargıtay, iki eşin de zihinsel engelli olduğu bir dosyada iptal isteminin mutlak butlan olarak nitelendirilmesi gerektiğini ve butlan davasının sonucu boşanma davasını etkileyeceğinden bu davanın ayrılarak bekletici sorun yapılması gerektiğini de belirtmiştir.[76]

70 Yargıtay 2. HD, 06.11.2014, E. 2014/7237, K. 2014/21913.
71 Yargıtay HGK, 13.05.2015, E. 2015/167, K. 2015/1328.
72 Yargıtay HGK, 15.11.2018, E. 2017/2672, K. 2018/1717.
73 Yargıtay 2. HD, 02.12.2021, E. 2021/7777, K. 2021/9036.
74 Yargıtay 2. HD, 16.11.2017, E. 2016/21927, K. 2017/12848.
75 Yargıtay 2. HD, 03.12.2019, E. 2019/4181, K. 2019/11916.
76 Yargıtay 2. HD, 18.01.2023, E. 2022/8662, K. 2023/304.

- **Taleple bağlılık:** Yargıtay, yalnız butlan istenen, terditli bir 165 istemi bulunmayan ve ıslahla 165'e dönüştürülmemiş bir davada 165'e göre boşanma kararı verilmesini bozmuştur.[77]
- **Butlanın sonuçları:** Evlenmenin butlanına karar verilirse mal rejiminin tasfiyesi, tazminat, nafaka ve soyadı hakkında boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır (TMK m. 158/2). Yargıtay'a göre davalı, butlan davası içinde harç yatırmadan tazminat ve nafaka isteyebilir;[78] akıl hastası olduğu için kusurlu sayılamayan eş ise iptal hâlinde de maddi tazminattan sorumlu tutulamaz.[79]

XII. Tazminat ve Nafaka

- **Akıl hastası eş tazminat ödemez:** Hukuk Genel Kurulu, akıl hastası olduğu için davranışları iradi olmayan ve kusurlu olması düşünülemeyen davalı aleyhine maddi ve manevi tazminat verilmesini doğru bulmayan Özel Daire bozmasını benimsemiştir.[80] Aynı sonuca, 166'ya göre boşanmaya karar verilen ve akıl hastası kocaya kusur yüklenemeyen bir dosyada da varılmıştır.[81]
- **165 davasında da aynı kural:** Yargıtay, 165'e göre açılan davada kısıtlı erkeğe kusur yüklenemeyeceğinden davacı kadın yararına maddi ve manevi tazminata hükmedilemeyeceğini belirtmiştir.[82] Başka bir kararda boşanma akıl hastalığı sebebine dayandığından davalının davranışlarının iradi kabul edilemeyeceği ve ancak iradi davranışların manevi tazminata dayanak olabileceği vurgulanmıştır.[83]
- **Akıl hastası eş tazminat alabilir:** Kusur yüklenemeyen eş, kusurlu diğer eşten tazminat isteyebilir. Hukuk Genel Kurulu, tamamen kusurlu kocaya karşı kısıtlı kadının maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddini bozmuştur.[84]
- **Yoksulluk nafakasında yükümlünün kusuru aranmaz:** TMK m. 175/2'ye göre nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz. Yargıtay, yoksulluk nafakası takdiri için nafaka yükümlüsünün kusurunun aranmadığını belirterek akıl hastası kocanın nafakaya yönelik temyiz itirazlarını yerinde görmemiş, aynı kararda kadın yararına hükmedilen tazminatları ise bozmuştur.[85]
- **Ancak ödeme gücü aranır:** Yargıtay'a göre kendisi başkalarının yardım ve bakımına muhtaç olan kişinin yoksulluk nafakası ödemekle yükümlü tutulması hakkaniyete aykırıdır.[86] Daire çoğunluğu, çalışmayan, geliri ve malvarlığı

77 Yargıtay 2. HD, 19.11.2012, E. 2011/13054, K. 2012/27483.
78 Yargıtay 2. HD, 26.10.2010, E. 2009/13471, K. 2010/17715.
79 Yargıtay 2. HD, 30.04.2009, E. 2008/768, K. 2009/8346.
80 Yargıtay HGK, 12.07.2006, E. 2006/2-515, K. 2006/528.
81 Yargıtay HGK, 20.02.2008, E. 2008/2-131, K. 2008/152.
82 Yargıtay 2. HD, 11.09.2018, E. 2016/21327, K. 2018/8948.
83 Yargıtay 2. HD, 19.11.2007, E. 2007/2435, K. 2007/16020.
84 Yargıtay HGK, 26.02.2020, E. 2017/1940, K. 2020/227.
85 Yargıtay 2. HD, 20.11.2006, E. 2006/8400, K. 2006/15960.
86 Yargıtay 2. HD, 12.07.2012, E. 2012/561, K. 2012/19749.

bulunmayan, geçimini annesi sağlayan akıl hastası kocanın tedbir, yoksulluk ve iştirak nafakasından sorumlu tutulamayacağını belirtmiştir.[87] Yeni tarihli bir kararda da akıl hastası ve engelli erkeğe karşı yoksulluk nafakası koşullarının oluşmadığı kabul edilmiştir.[88]

- **Hiçbir geliri yoksa tedbir nafakası da yok:** Yargıtay, hiçbir malvarlığı ve geliri bulunmayan akıl hastası koca aleyhine tedbir nafakasına hükmedilmesini doğru bulmamıştır.[89] Epilepsi nedeniyle yüzde 65 engelli olup çalışamaz raporu alan erkek için de yoksulluk nafakası bozulmuştur.[90]
- **Hasta eş nafaka alabilir:** Yargıtay, 165 davasında akıl hastası davalı kadın yararına tedbir nafakasına hükmedilmesi gerektiğini belirtmiş,[91] şizofreni tanısıyla kısıtlanan kadın yararına verilen maddi tazminat ile toptan yoksulluk nafakasını da düzelterek onamıştır.[92]

XIII. Velayet ve Kişisel İlişki

- **Kısıtlı eşe velayet verilemez:** Yargıtay'a göre kısıtlanıp vesayet altına alınan kişiye çocuğun velayeti verilemez; orta derecede zekâ geriliği nedeniyle kısıtlanan anneye velayet verilmesi bu nedenle bozulmuştur.[93]
- **İki eş de kısıtlıysa:** Yargıtay, anne ve babanın ikisinin de kısıtlandığı dosyada bu durumun velayet görevinin gereği gibi yerine getirilmesine engel olduğunu gözetmeden velayetin babaya verilmesini ve TMK m. 346 vd. uyarınca gerekli önlemlerin alınmamasını bozma sebebi saymıştır.[94] Velayet her iki eşten kaldırılırsa çocuğa vasi atanır (TMK m. 348/2).
- **Kısıtlama yoksa ayrıca inceleme:** Yargıtay, sağlık kurulunca "sınırda mental kapasite" teşhisi konulan ve kısıtlanması gerekmediği bildirilen annenin velayet görevini yerine getirip getiremeyeceği konusunda çocuk psikiyatristinden rapor alınmasını istemiştir.[95] Hastalık nedeniyle velayet görevini gereği gibi yerine getiremeyen ana veya babanın velayeti kaldırılabilir (TMK m. 348/1).
- **Kişisel ilişki:** Kişisel ilişkide çocuğun sağlık, eğitim ve ahlak bakımından yararları esas alınır (TMK m. 182). Yargıtay, şizofreni tanısıyla kısıtlanan ve çocuğun bakımını üstlenecek durumda olmayan anne ile çocuk arasında kurulan yatılı ve uzun süreli kişisel ilişkiyi çocuğun menfaatine aykırı bulmuş, ayda iki hafta sonu gündüz saatleriyle sınırlamıştır.[96] Epilepsi hastası olup

87 Yargıtay 2. HD, 20.11.2013, E. 2013/12319, K. 2013/27012.
88 Yargıtay 2. HD, 02.12.2025, E. 2025/3542, K. 2025/10509.
89 Yargıtay 2. HD, 09.10.2006, E. 2006/6442, K. 2006/13434.
90 Yargıtay 2. HD, 02.03.2026, E. 2025/4216, K. 2026/2294.
91 Yargıtay 2. HD, 10.10.2012, E. 2012/4371, K. 2012/24180.
92 Yargıtay 2. HD, 03.03.2026, E. 2025/4395, K. 2026/2416.
93 Yargıtay 2. HD, 27.03.2012, E. 2011/10421, K. 2012/7338.
94 Yargıtay 2. HD, 18.06.2008, E. 2008/4283, K. 2008/8897.
95 Yargıtay 2. HD, 23.12.2025, E. 2025/283, K. 2025/11766.
96 Yargıtay 2. HD, 03.03.2026, E. 2025/4395, K. 2026/2416.

ilaçlarını bırakmayı düşündüğünü söyleyen baba için de yatısız kişisel ilişki öngörülmüştür.[97]

XIV. Mal Paylaşımı

3 Artık değere katılma alacağında payın hakkaniyete uygun olarak azaltılması veya kaldırılması yalnız zina veya hayata kast nedeniyle boşanmada mümkündür (TMK m. 236/2). Akıl hastalığı nedeniyle boşanma bu sonucu doğurmaz; mal rejimi genel hükümlere göre tasfiye edilir. Kısıtlı eşin mal rejimi davalarında vasi, vesayet makamının izniyle hareket eder (TMK m. 462/8-9). Evlenmenin butlanına karar verilirse de mal rejiminin tasfiyesinde boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır (TMK m. 158/2).

UYGULAMA NOTU

Dava açılmadan önce hasta eşin tedavi kayıtları, hastane yatış belgeleri, varsa vesayet dosyası ve olay tutanakları toplanmalıdır. Dilekçede 165. maddeye açıkça dayanılmalı; hastalığın ne zaman başladığı tartışmalıysa butlan ve 166. madde terditli olarak eklenmelidir. Mahkemeden, hastalığın varlığı, geçmesine olanak bulunup bulunmadığı ve ortak hayatı çekilmez hâle getirip getirmediği sorularını içeren ve psikiyatri uzmanının katıldığı bir resmî sağlık kurulu raporu, tercihen Adli Tıp Kurumu ilgili ihtisas kurulu raporu alınması istenmeli ve gerekli avans zamanında yatırılmalıdır. Çekilmezlik tanıklarla da kanıtlanabilir. Davalı eş kısıtlıysa dava vasiye yöneltilmelidir; vasi davacı eşin kendisiyse yeni vasi atanması için vesayet makamına başvurulmalıdır. Hasta eşten tazminat istenemeyeceği, ödeme gücü yoksa nafaka da istenemeyeceği hesaba katılmalıdır; hasta eşe hakaret etmek veya onu tedavisiz bırakmak ise davacı eşi kusurlu duruma düşürür.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
14.03.2012 · E. 2011/2-829 · K. 2012/145

MS hastalığı başlı başına boşanma sebebi değildir

Koca boşanma davası açtı, kadın karşı dava açmıştır. Yerel mahkeme boşanmaya karar vermiştir. Özel Daire, kadındaki MS hastalığının evlilik birliğinden doğan görevlerini yerine getirmesine engel olmadığının ve evlilik birliğini diğer taraf için çekilmez hâle getirmediğinin resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edildiğini, tanık beyanlarının da evlilik birliğinin temelinden sarsıldığını göstermediğini belirterek kararı bozmuştur; mahkeme direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu Özel Daire bozmasını benimseyerek direnme kararını bozmuştur.

97 Yargıtay 2. HD, 18.11.2025, E. 2025/2698, K. 2025/9823.

> *Bu durumda, sözü edilen hastalık başlı başına boşanma sebebi değildir.*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Hukuk Genel Kurulunca benimsenen Özel Daire bozma kararındandır. 165 yalnız akıl hastalığını düzenler; bedensel bir hastalık, ortak hayatı çekilmez kıldığı kanıtlansa bile ancak 166 çerçevesinde ve kusur değerlendirmesiyle sonuç doğurabilir.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
18.10.2011 · E. 2011/15761 · K. 2011/16174

Şartlar gerçekleşince boşanma kararı verilmelidir

Kadın, eşinin akıl hastalığına dayanarak boşanma davası açmıştır. Davalı kocanın akıl hastası olduğu ve hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla belirlenmişti; ortak hayatın kadın için çekilmez hâle geldiği de anlaşılıyordu. Mahkeme buna rağmen davayı reddetmiştir. Yargıtay ret kararını bozmuştur.

> *Bu durumda; Türk Medeni Kanununun 165. maddesindeki boşanma koşulları gerçekleşmiş olduğundan, davanın kabulüyle boşanmaya karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde davanın reddine karar verilmesi isabetsiz olup bozmayı gerekmiştir.*

DEĞERLENDİRME 165'in şartları kanıtlandığında hâkimin takdir alanı daralır; ret için ya raporun ya da çekilmezliğin eksik kaldığı gösterilmelidir.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
25.12.2012 · E. 2011/14560 · K. 2012/31551

Davayı yalnız akıl hastası olmayan eş açabilir

Akıl hastası olup vasisiyle temsil edilen koca, kendisindeki hastalığa dayanarak 165'e ve ayrıca evlilik birliğinin sarsılmasına dayanarak boşanma istemiştir. Mahkemenin kurduğu hükmü taraflar temyiz etmiştir. Yargıtay, 165'e dayalı istemin reddi ve 166 istemi yönünden delillerin değerlendirilmesi gerektiği gerekçesiyle kararı oyçokluğuyla bozmuştur.

> *Madde metninden de açıkça anlaşıldığı üzere, akıl hastalığı hukuki sebebine dayalı boşanma davası, akıl hastası olmayan eş tarafından akıl hastası olan eşe karşı açılabilir.*

DEĞERLENDİRME Karşı oy yazısı da hastanın 165'e dayanamayacağını kabul etmiş, yalnız hüküm fıkrasında ayrıca ret kararı verilmesine katılmamıştır. Akıl hastası eş, kendi hastalığını değil, diğer eşin kusurlu davranışlarını ileri sürerek 166'ya göre dava açabilir.

4 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
06.11.2014 · E. 2014/7237 · K. 2014/21913

Evlenmeden önce başlayan hastalık 165 davasına engel değildir

Koca, eşinin akıl hastası olduğunu ileri sürerek 165'e göre dava açmıştır. Alınan raporda kadının şizofreni hastası olduğu, hastalığın davranış iradesini ortadan kaldırdığı ve on yıldır sürdüğü bildirilmiştir. Mahkeme hastalığın evlenme sırasında da bulunduğu gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Yargıtay ret kararını bozmuştur.

> *Öyleyse davalı kadının evlilik akdinin icrası sırasında da akıl hastası olmasının, Türk Medeni Kanununun 165. maddede yer alan akıl hastalığına dayalı boşanma davası açılmasına engel oluşturmayacağı ortadadır.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay, mutlak butlan hâlinde bile evliliğin hâkim kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurduğunu (TMK m. 156) gerekçe olarak göstermiştir. Sağlıklı eş butlan ile boşanma arasında seçim yapabilir veya ikisini terditli olarak isteyebilir.

5 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
24.12.2013 · E. 2013/18035 · K. 2013/30652

Akıl hastalığı ancak resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilir

Koca, eşinin akıl hastalığına dayanarak boşanma davası açmıştır. Mahkeme, davalı hakkında resmî sağlık kurulu raporu almadan, psikiyatri uzmanının tetkik ve gözlemine dayanmayan bir rapora göre hüküm kurmuştur. Kocanın temyizi üzerine Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Bir kimsenin akıl hastası olup olmadığı ancak resmi sağlık kurulu raporu ile tespit edilebilir.*

DEĞERLENDİRME Rapor hem hastalığın varlığını hem de hastalığın geçmesine olanak bulunup bulunmadığını açıklamalıdır. Tek hekim raporu, reçete veya polikliniк kaydı bu şartı karşılamaz.

6 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
16.12.2013 · E. 2013/17177 · K. 2013/29701

Vesayet dosyasındaki rapor 165 raporu yerine geçmez

Koca, eşinin akıl hastalığına dayanarak dava açmıştır. Mahkeme, vasi tayini dosyasında yer alan ve davalının vesayet altına alınmasının uygun olduğunu bildiren devlet hastanesi raporuyla yetinerek hüküm kurmuştur. Davalının temyizi üzerine Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Söz konusu 20.09.2011 tarihli raporda davalı kadının akıl hastalığının geçmesine olanak bulunmadığı yönünde herhangi bir açıklama bulunmamaktadır.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay, 165'e uygun sağlık kurulu raporu alınmasını ve evliliğin çekilmez hâle gelip gelmediği konusunda tarafların tanıklarının da dinlenmesini istemiştir. Kısıtlama kararı, 165'in şartlarının kanıtlandığı anlamına gelmez.

7 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
24.01.2013 · E. 2012/14898 · K. 2013/1794

Sağlık kurulunda psikiyatri uzmanı bulunmalıdır

Kadın, evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle açtığı davayı ıslah ederek akıl hastalığı sebebiyle boşanma istemiştir. Mahkeme, bir numune hastanesinden alınan sağlık kurulu raporuna göre boşanmaya karar vermiştir. Yargıtay, raporun 165'in kapsamı karşısında yetersiz olduğunu ve kurulda psikiyatri uzmanı bulunmadığını belirterek kararı bozmuştur.

> *O halde mahkemece davalıda mevcut olduğu belirlenen hastalığın, ortak hayatı diğer eş için çekilmez hale getirip getirmediği ve hastalığın geçmesine olanak bulunup bulunmadığına dair psikiyatri uzmanının da katılacağı resmi sağlık kurulundan yeniden rapor alınarak oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile boşanmaya karar verilmesi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Karar, 166'ya dayalı bir davanın ıslahla 165'e dayandırılabileceğini de göstermektedir. Rapor isteminde kurulun oluşumu ve cevaplanacak sorular açıkça yazılmalıdır.

8 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
03.05.2011 · E. 2010/6639 · K. 2011/7636

Remisyon bildiren raporlar çelişkiyi Adli Tıp'a taşır

Kadın yalnız akıl hastalığı sebebine dayanarak dava açtı, koca karşı dava açmıştır. Kocaya şizofreni tanısı konulmuş; bir raporda hastalığın kronik olduğu ve tedavi süresinin öngörülemeyeceği, sonraki raporda remisyonda olduğu, en son raporda hastalığın gidişini öngörmenin tıbben mümkün olmadığı bildirilmişti. Mahkeme 165'in şartlarının oluşmadığı gerekçesiyle kadının davasını reddetmiştir. Yargıtay bu yönden kararı bozmuştur.

> *Görüldüğü gibi hastalığın geçmesine olanak bulunup bulunmadığı konusunda sözü edilen raporlar çelişkili olup, hüküm kurmaya elverişli ve yeterli değildir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay davalının tüm dosyayla birlikte Adli Tıp ilgili ihtisas kuruluna sevk edilmesini istemiştir. Remisyon, hastalığın geçtiği anlamına gelmez; bu konuda tıbbi açıklık aranır.

9 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
10.09.2012 · E. 2012/2726 · K. 2012/20646

Adli Tıp raporu ile hastane raporları çelişirse

Adli Tıp Kurumu 4. İhtisas Dairesi davalı kadında 165 çerçevesinde akıl hastalığı bulunduğunu bildirmiştir. Buna karşılık bir üniversite hastanesi vasi tayinini gerektiren bir hastalığı olmadığını, bir ruh sağlığı hastanesi de kadın hakkındaki kısıtlılık kararının kaldırılması gerektiğini bildirmiştir. Mahkeme bu çelişkiyi gidermeden karar vermiştir. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Çelişkinin giderilmesi için; 2659 sayılı Adli Tıp Kurumu Kanununun 15/f maddesi uyarınca Adli Tıp Genel Kurulundan rapor aldırılıp, gerçekleşecek sonucu uyarınca davacının Türk Medeni Kanununun 165. maddesinde düzenlenen akıl hastalığına dayalı boşanma isteği hakkında bir karar verilmesi gerekirken; mahkemece eksik inceleme ve yetersiz gerekçeyle karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olmuş; bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Çelişkili raporlardan biri seçilerek hüküm kurulamaz. Atıf yapılan Kanun hükmü karar tarihindeki metne göredir; güncel uygulamada Adli Tıp Kurumunun kendi kurullarının görev dağılımı esas alınır.

10 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
18.04.2018 · E. 2016/16503 · K. 2018/5217

Bipolar bozuklukta iyileşme olanağı raporda açıklanmalıdır

Kocanın açtığı davada mahkeme, kadındaki bipolar afektif bozukluğa dayanarak boşanmaya karar vermiştir. Kadın kararın tamamını, koca yoksulluk nafakasını temyiz etmiştir. Dosyadaki sağlık kurulu raporlarında hastalığın iyileşmesine olanak bulunup bulunmadığına dair bir açıklama yoktu. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Davalı kadında saptanan bu hastalığın iyileşmesine olanak bulunup bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporu ile tespit edilmeden, yetersiz rapora dayanılarak hüküm kurulması doğru bulunmamış ve bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Bipolar bozukluk atak ve iyilik dönemleriyle seyredebildiğinden raporun iyileşme olanağını açıkça değerlendirmesi özellikle önemlidir.

11 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
19.11.2007 · E. 2007/17584 · K. 2007/16081

Adli Tıp avansını yatırmayan davacı iddiasını ispat edemez

Koca, eşinin akıl hastalığına dayanarak dava açmıştır. Bir üniversite adli tıp polikliniği raporu, kadında 165 kapsamında bir akıl hastalığı bulunmadığını bildirmiştir. Koca vekili rapora itiraz edip Adli Tıp Kurumundan rapor istemiştir; mahkeme bunu kabul etti, ancak vekil yol, konaklama ve inceleme avansını karşılamak istemediklerini ve alınan raporla yetinilmesini beyan etmiştir. Mahkeme davayı reddetmiştir. Daire önce resmî sağlık kurulu raporu alınmadığı gerekçesiyle kararı bozdu, davalının karar düzeltme istemi üzerine bu bozmayı kaldırarak ret kararını onamıştır.

> *Bu durumda iddia ispat edilmemiştir.*

DEĞERLENDİRME İlk bozma kararı Yargıtay 2. HD, 04.06.2007, E. 2006/20233, K. 2007/9345 sayılı karardır. Rapor gideri davacının ispat yükünün parçasıdır; avans zamanında yatırılmazsa delilden vazgeçilmiş sayılabilir.

12 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
24.11.2008 · E. 2008/18275 · K. 2008/15775

Çekilmezlik tanıkla kanıtlanabilir

Akıl hastalığı nedeniyle açılan davada davacı vekili verilen kesin süreye rağmen delil göstermedi, daha sonra yalnız resmî kurumlardan alınacak doktor raporlarına dayandığını bildirmiştir. Dosyadaki ruh sağlığı hastanesi raporu hastalığın iyileşme durumuna ilişkindi. Mahkeme davayı kabul etmiştir. Yargıtay kararı oyçokluğuyla bozmuştur.

> *Davalının ruh hastalığının diğer eş için çekilmez hale geldiği tanık beyanları ile kanıtlanabilir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay, davacı bu konuda tanık göstermediği için çekilmezliğin kanıtlanamadığını ve davanın reddi gerektiğini belirtmiştir. Çekilmezlik ayrı bir şarttır; rapor yanında tanık, olay tutanağı ve tedavi kayıtlarıyla da desteklenmelidir.

13 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
10.10.2012 · E. 2012/4371 · K. 2012/24180

Yalnız Adli Tıp raporuna dayanan boşanma: çoğunluk ve karşı oy

Akıl hastalığı nedeniyle açılan davada mahkeme, çekilmezlik konusunda Adli Tıp Kurumu raporuna dayanarak boşanmaya karar verdi, ancak davalı kadın yararına tedbir nafakası takdir etmemiştir. Daire çoğunluğu kadının boşanmaya yönelik temyiz itirazlarını yerinde görmedi ve kararı tedbir nafakası yönünden bozmuştur.

> *O halde; Türk Medeni Kanununun 185/3. ve 186/3. maddeleri uyarınca, tarafların ekonomik ve sosyal durumları da gözetilerek dava tarihinden geçerli olmak üzere davalı kadın yararına uygun miktarda tedbir nafakasına hükmedilmesi gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı bulunmuştur.*

DEĞERLENDİRME İki ayrı karşı oy yazısında, çekilmezliğin öznel etkisini ancak hâkimin belirleyebileceği ve yalnız Adli Tıp raporundaki soyut ifadeyle yetinilemeyeceği savunulmuştur. Akıl hastası eş dava süresince tedbir nafakası isteyebilir.

14 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
19.09.2019 · E. 2017/2421 · K. 2019/919

Ciddi delil yoksa vesayet araştırması yapılmaz

Eşler karşılıklı olarak evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle dava açmıştır. Özel Daire, kadının ruhsal rahatsızlığının ileri sürüldüğünü ve bazı delillerle doğrulandığını belirterek vesayet araştırmasının ön sorun yapılmasını istemiştir; mahkeme direnmiştir. Taraflar arasındaki önceki iki davada kadının akıl hastası olduğuna dair bir iddia ve araştırma yoktu; eşler bu davalardan sonra yeniden bir arada yaşamaya başlamıştı. Hukuk Genel Kurulu direnmeyi yerinde bulmuştur.

> *...dava dosyasında davalı-karşı davacı kadının ruhsal rahatsızlığı bulunduğunu gösteren, bu hususa bağlı olarak vesayet altına alınmasının gerekip gerekme-*

diğinin araştırılması ve davalı-karşı davacı kadının vücut dokunulmazlığına müdahale edilmesini gerektiren, böyle bir inceleme ve araştırma yapmaya yetecek düzeyde ciddi ve inandırıcı bir delil de bulunmamaktadır.

DEĞERLENDİRME Eşe "akıl hastası" demek tek başına vesayet araştırmasını gerektirmez. Araştırma, vücut dokunulmazlığına müdahale içerdiğinden ciddi ve inandırıcı delile dayanmalıdır.

15 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
07.06.2007 · E. 2006/20487 · K. 2007/9650

Davalı akıl hastasıysa dava vasiye yöneltilir

Kadın, eşinin akıl hastalığına dayanarak boşanma davası açmıştır. Mahkeme taraf teşkilinin sağlanamadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Yargıtay ret kararını bozmuştur.

> *Davalının akıl hastası olup olmadığının resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmesi, akıl hastası olduğunun anlaşılması durumunda davalıya vasi atanması konusunda vesayet makamına bildirimde bulunulması vesayet makamı tarafından atanacak olan vasiye davanın yöneltilmesi, tarafların kanıtlarının toplanması ile sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile taraf teşkili oluşmadığı gerekçesi ile davanın reddi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.*

DEĞERLENDİRME Davalının kısıtlı olmaması davayı engellemez; mahkeme vesayet makamına bildirimde bulunur (TMK m. 405/2) ve taraf teşkilini kendisi sağlar.

16 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
26.06.2024 · E. 2023/7736 · K. 2024/4907

Ayırt etme gücü olmayan eş kendisi dava açamaz

Vesayet dosyasında alınan sağlık kurulu raporunda erkeğin vesayet altına alınmasını gerektiren sürekli bir akıl hastalığı bulunduğu bildirilmişti. Bir hafta sonra erkeğin vekili genel vekâletnameyle boşanma davası açmıştır; erkek vesayet davası sonuçlanmadan ölmüştür. Mahkeme davayı usulden reddetti, mirasçıların istinaf başvurusu da reddedilmiştir. Yargıtay kararı onamıştır.

> *Boşanma davası açmak ve açılan davayı takip etmek kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımı niteliğindedir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay'a göre dava tarihinde ayırt etme gücü bulunmayan davacının taraf ve dava ehliyeti yoktur; ayrıca genel vekâletname boşanma davası için özel yetki içermediğinden eksiklik ölümden sonra giderilemez (HMK m. 74).

17 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
04.11.2025 · E. 2025/3158 · K. 2025/9456

Vasi olan eş dava açarsa kısıtlıya yeni vasi atanmalıdır

Kısıtlı erkeğe eşi vasi olarak atanmıştı. Kadın boşanma davası açınca sulh hukuk mahkemesi erkeği bu davada temsil etmek üzere bir avukatı kayyım olarak atamıştır. Mahkeme bu temsille yargılamayı sürdürüp hüküm kurdu, bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu reddetmiştir. Yargıtay kararları kaldırarak bozmuştur.

> *Davada tarafların davacı ve davalı sıfatları birleşmiş olup temsil kayyımı atanması bu hususu ortadan kaldırmaz.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay'a göre kısıtlının menfaati vasi olan davacı eşle çatıştığından, davayı takip etmek üzere yeni vasi atanması için vesayet makamına bildirim yapılmalı ve esas bu atamadan sonra incelenmelidir.

18 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
30.09.2025 · E. 2025/7038 · K. 2025/8076

Akıl zayıflığı bulunan eşe yapılan tebliğ kararı kesinleştirmez

Protokole dayanılarak verilen boşanma kararı, doğuştan sınır düzeyde mental retardasyonu bulunan kadına kalemde bizzat tebliğ edilerek kesinleştirilmiştir. Kadın daha sonra akıl zayıflığına ilişkin sağlık kurulu raporunu ileri sürerek protokol hükümlerini anlamadan kabul ettiğini bildirmiştir; bu arada kısıtlanmıştır. İlk derece mahkemesi başvuruyu yargılamanın iadesi sayıp kabul etti, bölge adliye mahkemesi bu kararı kaldırarak başvuruyu reddetmiştir. Yargıtay bölge adliye mahkemesi kararını bozmuştur.

> *Denizli 8. Aile Mahkemesi'nin 2021/958 Esas, 2021/868 Karar sayılı boşanma dava dosyasında gerekçeli karar kadına usulsüz olarak tebliğ edilmiş olduğundan henüz kesinleşmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay'a göre kadının dilekçesi yargılamanın iadesi değil, boşanma kararına karşı istinaf başvurusudur. Ayırt etme gücü bulunmayan eşle yapılan protokol ve ona yapılan tebligat sonradan ciddi usul sorunları doğurur.

19 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
26.02.2020 · E. 2017/1940 · K. 2020/227

Kısıtlı eşe kusur yüklenemez, kusurlu eş tazminat öder

Kadın, eşinin kendisine hakaret ettiğini ve ailesiyle birlikte kendisini baba evine bıraktığını ileri sürerek boşanma, nafaka ve tazminat istemiştir. Özel Daire önce dava ehliyeti yönünden kadının vesayet altına alınmasının gerekip gerekmediğinin araştırılmasını istemiştir; kadın akıl hastalığı nedeniyle kısıtlandı, babası vasi atandı ve vesayet makamı vasiye husumet izni vermiştir. Yerel mahkeme bu kez asıl kusurun kadının hastalığının evlenmeden önce bildirilmemesi olduğunu kabul ederek tazminat ve nafaka taleplerini reddetmiştir; Özel Daire bozdu, mahkeme direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oybirliğiyle bozmuştur.

> *Davacı akıl hastalığı sebebiyle kısıtlanmış olup eylemlerinin sebep ve sonuçlarını anlayabilme, değerlendirebilme gücüne sahip olmadığından davacıya kusur izafe edilemez.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu'na göre eşine hakaret eden, onu baba evine bırakan ve ailesinin evliliğe müdahalesine sessiz kalan koca tamamen kusurludur; kısıtlı kadının maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddi doğru değildir. Hastalığın evlenmeden önce bildirilmemesi, boşanmanın sonuçlarında hasta eşe kusur olarak yüklenememiştir.

20 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
22.02.2012 · E. 2011/2-733 · K. 2012/87

Lehine boşanma kararı alan davacı kusur gerekçesini temyiz edebilir

Koca, eşinin akıl hastalığı nedeniyle 164 ve 165. maddelere dayanarak dava açmıştır. Yerel mahkeme kadının akıl hastası olduğunu ve ortak hayatın koca için çekilmez hâle geldiğini, ancak kocanın kadını dövmesi nedeniyle kusurun kocada olduğunu kabul ederek 165'e göre boşanmaya, kadın lehine nafaka ve tazminata hükmetmiştir. Özel Daire, koca vekilinin temyiz dilekçesini davadan feragat sayarak kararı bozmuştur; mahkeme direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu direnmeyi oyçokluğuyla yerinde bulmuştur.

> *Şu durumda, mahkemenin, boşanmaya ilişkin hüküm fıkrası ile boşanma gerekçesi birbirine sıkı sıkıya bağlı olup, kesinleşmesi halinde taraflar arasında kusurun hangi tarafa ne oranda ait olduğuna ilişkin belirlemenin, hükmün diğer unsurları (tazminat ve nafaka) yönünden hakimi bağlayıcı bir nitelik alacağı (kesin hüküm ve dolayısıyla kesin delil olacağı) kuşkusuzdur.*

DEĞERLENDİRME Karar, 165 davasında sağlıklı eşin de kusurlu bulunabileceğini ve bu kusurun tazminat ile nafakayı belirlediğini göstermektedir. Temyiz dilekçesinde boşanmaya itiraz edilmeden yalnız kusur ve fer'îlere itiraz edilebilir.

21 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
05.09.2012 · E. 2012/2978 · K. 2012/20403

Akıl hastasının davranışları iradi değildir

Kadın evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle dava açmıştır. Davalı koca yargılama sırasında akıl hastalığı nedeniyle kısıtlandı ve kendisine vasi atandı; akıl hastalığına dayalı bir dava yoktu. Mahkeme boşanmaya karar vermiştir. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Akıl hastasının ayırt etme gücü bulunmadığından davranışları iradi kabul edilemez ve fiillerinden dolayı kusurlu sayılamaz.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay'a göre 166/1'deki boşanma sebebini ancak iradi davranışlar oluşturur. Eşi akıl hastası olan kişinin 165'e dayanmadan açtığı dava bu nedenle reddedilir.

22 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
09.10.2013 · E. 2013/9776 · K. 2013/23330

Yargılama sırasında kısıtlanan eşe karşı 166 davası

Kadın evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle dava açmıştır. Koca yargılama sırasında akıl hastalığı nedeniyle kısıtlandı ve kendisine vasi atandı; vesayet dosyasındaki sağlık kurulu raporunda hastalığının sürekli olduğu bildirilmiştir. Mahkeme davayı kabul etmiştir. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Akıl hastası olan davalı kocanın davranışları iradi olmadığına göre, kendisine kusur da yüklenilemez.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay aynı kararda 165'e dayalı bir dava bulunmadığını ve boşanma davasının reddi gerektiğini belirtmiştir. Eş dava sırasında kısıtlanırsa davacı, ıslahla 165'e dayanmayı değerlendirmelidir.

23 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
31.05.2012 · E. 2011/19924 · K. 2012/14498

165 reddedilirse 166 istemi ayrıca incelenir

Davacı, dilekçesinde hem akıl hastalığına hem de evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına dayanmıştır. Mahkeme alınan rapora göre davayı yalnız akıl hastalığı sebebi çerçevesinde inceleyip reddetmiştir. Yargıtay, 165'e dayalı istemin reddini onadı, 166'ya dayalı istem hakkında karar verilmediği için kararı bozmuştur.

> *Aynı dava içinde, birbiriyle çelişmeyen, birden fazla hukuki sebebe dayalı olarak dava açılmasına yasal bir engel yoktur.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay'a göre olayları açıklamak taraflara, hukuki nitelendirme hâkime aittir. 165 ile 166'yı birlikte ileri sürmek, raporun olumsuz çıkması riskine karşı güvence sağlar.

24 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
13.01.2025 · E. 2024/3549 · K. 2025/18

Akıl hastalığı yoksa şiddet kusurdur

Kadın, eşinin akıl hastalığına, olmadığı takdirde evlilik birliğinin sarsılmasına dayanarak dava açmıştır. Adli Tıp Kurumu 4. İhtisas Dairesi erkekte akıl hastalığı veya zekâ geriliği bulunmadığını bildirmiştir. İlk derece mahkemesi iki istemi de reddetmiştir; bölge adliye mahkemesi, olayların hastalığın aktif ya da pasif döneminde gerçekleşip gerçekleşmediği anlaşılamadığından erkeğe kusur yüklenemeyeceği gerekçesiyle istinafı reddetmiştir. Yargıtay 165'e dayalı istemin reddini onadı, 166 yönünden kararları bozmuştur.

> *Boşanmaya sebebiyet veren ve gerçekleşen olaylarda fiziksel şiddet uygulayan davalı erkek tam kusurludur.*

DEĞERLENDİRME Ceza dosyası ve darp raporlarıyla sabit olan şiddet, akıl hastalığı raporla kanıtlanmadıkça kusur olarak değerlendirilir. Kusursuzluk savunması da resmî rapora dayanmalıdır.

25 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
04.03.2026 · E. 2025/9225 · K. 2026/2483

Hastalığı evlenmeden önce gizlemek boşanmada kusur sayılmaz

Karşılıklı boşanma davalarında ilk derece mahkemesi, kadının bipolar bozukluğunu evlenmeden önce eşine ve ailesine söylememesini ve doktorunun uyarısına rağmen çocuk sahibi olmasını kusur saymış; erkeğin ve annesinin kadına "sen delisin" gibi sözler söylediğini, erkeğin kadını ittirdiğini de belirterek tarafları eşit kusurlu bulmuştu. Bölge adliye mahkemesi bu kusurları gerekçeden çıkardığı hâlde hükmü değiştirmemiştir; Yargıtay bu çelişki nedeniyle bozmuştur. Bozmadan sonra bölge adliye mahkemesi gerekçeyi düzeltip hükmü yine aynen korumuştur. Yargıtay bu kararı da bozmuştur.

> *"...evlilikten önce hastalığını gizleme vakıasının ancak evliliğin butlanı davasında ileri sürülebileceği, evlilikten önce olan hususların boşanma davasına konu edilemeyeceği..."*

DEĞERLENDİRME Yargıtay'a göre bu durumda erkek tam kusurludur ve kadın yararına uygun miktarda maddi ve manevi tazminata hükmedilmelidir. İlk bozma kararı Yargıtay 2. HD, 02.06.2025, E. 2024/7998, K. 2025/5688 sayılı karardır. Gizleme iddiası olan eş TMK m. 150/2'deki iptal davasını ve m. 152'deki süreleri gözetmelidir.

26 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
18.04.2017 · E. 2015/25699 · K. 2017/4572

Aksi yönde eski karar: hastalığı gizlemek diğer kusurlarla birlikte ağır kusur sayılmıştır

Karşılıklı boşanma davalarında mahkeme eşleri eşit kusurlu bularak kadının maddi ve manevi tazminat istemlerini reddetmiştir. Hüküm erkek tarafından, kadın tarafından da katılma yoluyla temyiz edilmiştir. Yargıtay erkeğin temyiz itirazlarını yerinde görmemiştir; kadının tazminata ilişkin itirazını kabul ederek kararı bozmuştur. Kadının da annesinin evliliğe müdahalesine izin verdiği anlaşılmıştı.

> *"...davalı-karşı davacı erkeğin eşinin çalışmasına izin vermeyerek ekonomik şiddet uyguladığı, evlenmeden önce mevcut hastalığını eşinden gizleyerek güvenini sarsıcı davranışlar sergilediği, arkadaşının evlilik birliğine müdahaleleri ile eşine ve eşinin ailesine yönelik hakaretlerine kayıtsız kaldığı, eşini ailesinin yanına bırakarak arayıp sormadığı..."*

DEĞERLENDİRME Daire, gizlemeyi tek başına değil ekonomik şiddet, hakaretlere kayıtsız kalma ve eşini arayıp sormama gibi davranışlarla birlikte değerlendirmiş ve erkeği ağır kusurlu saymıştır. Kararda karşı oy yoktur. Daire'nin daha yeni ve

açık kararına göre ise evlilikten önce hastalığı gizleme vakıası ancak evliliğin butlanı davasında ileri sürülebilir ve boşanma davasında kusur olarak yüklenemez.[98]

27 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
15.11.2018 · E. 2017/2672 · K. 2018/1717

Otuz yıllık evlilikte de butlan araştırılır

1979'da evlenen ve ikisi de akıl zayıflığı nedeniyle kısıtlanan eşlerden kadın, evliliğin mutlak butlanla iptalini, olmadığı takdirde boşanmayı istemiştir. Yerel mahkeme, otuz yıl birlikte yaşadıktan sonra açılan butlan davasının iyi niyet kurallarıyla bağdaşmadığını kabul ederek davayı reddetmiştir; Özel Daire bozdu, mahkeme direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla bozmuştur.

> *...bu doğrultuda mutlak butlan sebebi mevcutsa kamu düzeni düşüncesi ile herhangi bir süreye tabi olmayan bu davanın kabulü, aksi hâlde davacının ikinci kademe isteği olan boşanma davası yönünden delillerin değerlendirilmesi olmalıdır.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu'na göre davalının askerlik belgeleri, tüm doktor raporları, gözlem kâğıtları ve reçeteleri getirtilerek evlenme tarihindeki durumu Adli Tıp Kurumu ilgili ihtisas kurulundan alınacak raporla belirlenmelidir. Görüşmelerde ileri sürülen iyi niyet ve BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme temelli görüşler çoğunlukça benimsenmemiştir.

28 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
13.05.2015 · E. 2015/167 · K. 2015/1328

Evlenmeden önceki vesayet raporu butlan için yetmez

Koca boşanma davası açmıştır; kadın, kocanın evlenme sırasında akıl hastası olduğunu ileri sürerek karşılık davada evlenmenin mutlak butlanla iptalini istemiştir. Yerel mahkeme, 2001'de vesayet dosyasında alınan sağlık kurulu raporuna dayanarak 2006'da yapılan evliliğin iptaline karar vermiştir; Özel Daire bozdu, mahkeme direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu direnme kararını bozmuştur.

> *Bu nedenle evlenme tarihinden önce vesayet dosyasında alınan rapor davacının evlenme tarihi itibariyle evlenmesine engel olacak şekilde akıl hastalığının bulunup bulunmadığına ilişkin bir bilgiyi içermemektedir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu'na göre akıl hastalığı kural olarak kesin evlenme engelidir, ancak bu engel her türlü akıl hastalığını kapsamaz; evlenme tarihindeki durum tıbben ayrıca belirlenmelidir. Aynı kararda öğretiden aktarılan görüşle epilepsi ve melankoli örnek gösterilmiştir.

98 Yargıtay 2. HD, 04.03.2026, E. 2025/9225, K. 2026/2483.

29 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
02.12.2021 · E. 2021/7777 · K. 2021/9036

Butlan için her türlü şüpheden uzak rapor gerekir

Erkek evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle açtığı davayı ıslah ederek evliliğin iptalini, olmadığı takdirde akıl hastalığı nedeniyle boşanmayı istemiştir. İlk derece mahkemesi, kadında hafif derecede mental retardasyon bulunduğunu, hastalığın kronik olduğunu ve evlilik tarihinde de bulunduğunu bildiren sağlık kurulu raporuna dayanarak evliliğin mutlak butlanla iptaline karar vermiştir; bölge adliye mahkemesi kadın lehine toptan yoksulluk nafakası takdir edip diğer istinaf taleplerini reddetmiştir. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Türk Medeni Kanunu'nun 145/2. maddesindeki sebeple evliliğin iptaline karar verilebilmesi için, eşlerden birinin evlenme sırasında sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunması halinin her türlü şüpheden uzak sağlık kurulu raporu ile belirlenmesi gerekir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay, tüm tedavi kayıtlarıyla birlikte evlenme tarihindeki ayırt etme gücünü ve evlenmeye engel akıl hastalığını kapsayan yeni bir rapor alınmasını istemiştir. Butlan için aranan eşik, 165'teki eşikten farklıdır.

30 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
20.02.2008 · E. 2008/2-131 · K. 2008/152

Akıl hastası eşe tazminat yüklenemez

Koca boşanma davası açtı, kadın şiddetli geçimsizlik nedeniyle karşı dava açmıştır. Yerel mahkeme kocanın davasını reddetti, kadının davasını kabul ederek kadın yararına maddi ve manevi tazminata hükmetmiştir. Özel Daire, kocanın akıl hastası olup kendisine vasi atandığını ve ona kusur yüklenemeyeceğini belirterek kararı tazminat yönünden bozmuştur; mahkeme direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu Özel Daire bozmasını benimseyerek direnme kararını oyçokluğuyla bozmuştur.

> *Hareketleri iradi olmayan kocaya kusur yüklenemeyeceğine göre, Türk Medeni Kanunu'nun 174/1-2 madde koşulları oluşmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Hukuk Genel Kurulunca benimsenen Özel Daire bozma kararındandır. Özel Daire aynı kararda yoksulluk nafakası takdiri için yükümlünün kusurunun aranmadığını belirtmiş, kadının 166 davasının kabulündeki yanlışlığa ise temyiz edilmediği için yalnız işaret etmiştir.

31 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
12.07.2006 · E. 2006/2-515 · K. 2006/528

Akıl hastası eş aleyhine tazminat yok, velayet sağlıklı eşe

Kadının açtığı boşanma davası kabul edilmiştir; mahkeme ortak çocuğun velayetini anneye verdi ve kadın yararına yoksulluk nafakası ile maddi ve manevi tazminata hükmetmiştir. Özel Daire velayet ve nafaka yönünden kararı yerinde bulmuş, davalı kocanın akıl hastası olması nedeniyle tazminatları bozmuştu; mahkeme direnmiştir.

Hukuk Genel Kurulu Özel Daire bozmasını benimseyerek direnme kararını bozmuştur.

> *Davalının akıl hastası olması nedeniyle davranışlarının iradi olmadığı ve bu sebeple kusurlu olması düşünülemeyeceğinden, davacı kadın yararına maddi ve manevi tazminat verilmesi doğru bulunmamıştır...*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Hukuk Genel Kurulunca benimsenen Özel Daire bozma kararındandır. Tazminat kusura, yoksulluk nafakası ise yükümlünün kusurundan bağımsız olarak yoksulluğa bağlıdır; velayette çocuğun üstün yararı ve ebeveynin hastalığı birlikte değerlendirilir.

32 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
19.11.2007 · E. 2007/2435 · K. 2007/16020

Akıl hastalığı nedeniyle boşanmada manevi tazminat verilmez

Akıl hastalığı sebebine dayanan davada, orta derece mental retardasyon tanısıyla vesayet altına alınan davalıya karşı boşanma kararı verildi ve davacı yararına manevi tazminata hükmedilmiştir. Hüküm nafaka ve tazminat yönünden temyiz edilmiştir. Yargıtay manevi tazminatı bozmuştur.

> *Bu durumda davalının davranışlarının iradi olduğu kabul edilemez. Ancak iradi davranışlar manevi tazminata mesnet olabilir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay aynı kararda hastalığın çekilmezlik ve iyileşme olanağı yönünden raporla tespit edilmediğini, ancak boşanma hükmü temyiz edilmediği için bunu bozma sebebi yapmadığını belirtmiştir.

33 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
12.07.2012 · E. 2012/561 · K. 2012/19749

Bakıma muhtaç eşe yoksulluk nafakası yüklenmez

Dava ıslahla akıl hastalığı sebebine dayandırılmıştır. Resmî sağlık kurulu raporu davalının doğuştan akıl hastası olduğunu, hastalığın geçmesinin tıbben mümkün olmadığını ve davranışlarının iradi olmadığını bildirmiştir. Mahkeme 165'e göre boşanmaya, davalı aleyhine tazminat ve yoksulluk nafakasına hükmetmiştir. Yargıtay tazminat ve nafaka yönünden kararı bozmuştur.

> *Kendisi başkalarının yardım ve bakımına muhtaç olan kişinin yoksulluk nafakası ödemekle yükümlü tutulması hakkaniyete aykırı bulunmuştur.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay, ayırt etme gücü bulunmayan davalının fiillerinden hukuken sorumlu tutulamayacağını (TMK m. 15) ve tazminat için kusur şartının gerçekleşmediğini de belirtmiştir. Düzenli işi, geliri ve malvarlığı olmayan hasta eş bakımından nafaka talebi sonuçsuz kalabilir.

34 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
04.07.2006 · E. 2006/1845 · K. 2006/10728

Hasta eşinin tedavisiyle ilgilenmeyen eş tazminat öder

Boşanma kararı tazminat ve nafaka yönünden temyiz edilmiştir. Davalı kadın şizofreni hastasıydı; koca, hastalığı sırasında eşinin tedavisiyle ilgilenmemişti. Yargıtay, kadın yararına maddi ve manevi tazminat verilmesi gerektiğini belirterek kararı bu yönden bozmuştur.

> *Davalı kadının şizofreni denilen akıl hastası olduğu, hareketlerinin iradi olmadığı, hastalığı sırasında kocanın kadının tedavisi ile ilgilenmediği anlaşılmıştır.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay, eşlerin birliğin giderlerine güçleri oranında katılacağını öngören TMK m. 186'yı hatırlatarak kadın yararına uygun miktarda maddi ve manevi tazminat verilmesini istemiştir. Hasta eşe destek olmamak sağlıklı eşin kusurudur.

35 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
27.03.2012 · E. 2011/10421 · K. 2012/7338

Kısıtlı eşe velayet verilemez

Davalı kadın orta derecede zekâ geriliği nedeniyle kısıtlanmıştı. Mahkeme evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle boşanmaya karar verdi ve ortak çocuğun velayetini anneye vermiştir. Yargıtay, boşanma hükmü temyiz edilmediği için oradaki yanlışlığa yalnız işaret etti, velayet yönünden kararı bozmuştur.

> *Kısıtlanıp vesayet altına alınan kişiye çocuğun velayeti verilemez.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay'a göre velayet babaya verilmelidir. Zekâ geriliği nedeniyle kısıtlanan eşin davranışları iradi sayılmadığından ona kusur da yüklenememiştir.

36 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
18.06.2008 · E. 2008/4283 · K. 2008/8897

Anne ve baba kısıtlıysa çocuk için koruma önlemi alınmalıdır

Karşılıklı davalarda koca akıl hastasıydı; anne ve babanın ikisi de TMK m. 405 uyarınca kısıtlanmıştı. Mahkeme kadın lehine maddi ve manevi tazminata hükmetti ve velayeti babaya vermiştir. Yargıtay kararı iki yönden bozmuştur.

> *Anne ve babanın her ikisinin de Türk Medeni kanununun 405. maddesi gereğince kısıtlanmış oldukları halde bu durumun velayet görevinin gereği gibi yerine getirilmesine mani olduğu gözetilmeden velayetin babaya verilmesi ve Türk Medeni Kanununun 346 ve devamı maddeleri uyarınca gerekli önlemlerin alınması gerektiğinin de gözetilmemesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay aynı kararda akıl hastası kocaya kusur yüklenemeyeceği için kadın lehine tazminatların da bozulması gerektiğini belirtmiştir. Velayet her iki eşten kaldırılırsa çocuğa vasi atanır (TMK m. 348/2).

37 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
03.03.2026 · E. 2025/4395 · K. 2026/2416

Kısıtlı annenin kişisel ilişkisi çocuğun yararına göre sınırlanır

Erkek evlenmenin butlanını, olmadığı takdirde boşanmayı istemiştir; şizofreni tanısıyla kısıtlanan kadın da vasisi aracılığıyla karşı dava açmıştır. Butlan istemi reddedilip kesinleşmiştir. Bölge adliye mahkemesi, kadına kusur yüklenemeyeceği ve bağımsız konut açmayan erkeğin tam kusurlu olduğu gerekçesiyle erkeğin boşanma davasını reddetti, kadının davasını kabul etmiştir; velayeti babaya verdi, anne ile yatılı kişisel ilişki kurdu, kadın yararına maddi tazminat ve toptan yoksulluk nafakası takdir etmiştir. Yargıtay kişisel ilişkiyi ve nafakaya ilişkin hüküm fıkrasını düzelterek kararı onamıştır.

> *...çocuk ile kurulan kişisel ilişki çocuğun menfaatine uymayacak şekilde uzun süreli olup daha uygun süreli kişisel ilişki tesisi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay kişisel ilişkiyi her ayın birinci ve üçüncü cumartesi günleri gündüz saatleriyle sınırlamıştır. Karar, kısıtlı eşin vasisi aracılığıyla açtığı boşanma davasının kabul edilebileceğini ve hasta eşin tazminat ile nafaka alabileceğini de göstermektedir.

38 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
23.12.2025 · E. 2025/283 · K. 2025/11766

Sınırda zihinsel kapasitede velayet için çocuk psikiyatristi raporu

Karşılıklı boşanma davalarında velayet anneye verilmişti. Mahkeme yargılama sırasında annenin kısıtlanmasını gerektiren bir akıl hastalığı veya zayıflığı ile velayet görevine engel bir durumu bulunup bulunmadığı konusunda sağlık kurulu raporu istemişti. Rapor "sınırda mental kapasite" teşhisi koyarak kısıtlamanın gerekmediğini, velayet yönünden ise çocuk psikiyatristinin değerlendirmesinden sonra kanaat bildirilebileceğini belirtmiştir; mahkeme bu incelemeyi yapmamıştır. Yargıtay kararı velayet yönünden bozmuştur.

> *O halde, Mahkemece çocuk psikiyatristi tarafından da rapor düzenlenmesi istenip toplanan diğer delillerle birlikte velâyet konusunda bir karar verilmesi gerekirken; eksik inceleme ve araştırmayla velâyet yönünden yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve kanuna aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Kısıtlama gerekmemesi, velayet görevine uygunluğun kanıtlandığı anlamına gelmez. Aynı kararda tarafların eşit kusurlu olduğu kabul edilerek kadın lehine tazminatlar da bozulmuştur.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 133:** Akıl hastalarının evlenmesi için resmî sağlık kurulu raporu.
- **TMK m. 145:** Mutlak butlan sebepleri; evlenmeye engel akıl hastalığı.
- **TMK m. 146:** Mutlak butlan davasını açabilecek olanlar.

- **TMK m. 147:** Dava hakkının sınırlanması; iyileşen eşin dava hakkı.
- **TMK m. 148:** Evlenme sırasında geçici ayırt etme gücü yoksunluğu.
- **TMK m. 150:** Aldatma; hastalığın gizlenmesi nedeniyle iptal.
- **TMK m. 152:** İptal davasında hak düşürücü süre.
- **TMK m. 156:** Batıl evliliğin hâkim kararına kadar geçerli olması.
- **TMK m. 158:** Butlanın eşler yönünden sonuçları.
- **TMK m. 161:** Zina.
- **TMK m. 162:** Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış.
- **TMK m. 163:** Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme.
- **TMK m. 164:** Terk.
- **TMK m. 166:** Evlilik birliğinin sarsılması.
- **TMK m. 174:** Maddi ve manevi tazminat.
- **TMK m. 175:** Yoksulluk nafakası.
- **TMK m. 182:** Çocuğun velayeti ve kişisel ilişki.
- **TMK m. 186:** Konut ve birliğin giderlerine katılma.
- **TMK m. 236:** Artık değere katılma ve payın azaltılması.
- **TMK m. 348:** Velayetin kaldırılması.
- **TMK m. 405:** Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeniyle kısıtlama.
- **TMK m. 414:** Vasi atanmasında eşin ve hısımların önceliği.
- **TMK m. 418:** Vasiliğe engel sebepler; menfaat çatışması.
- **TMK m. 462:** Vesayet makamının izni; dava açma.
- **TMK m. 13, 15 ve 16:** Ayırt etme gücü, ayırt etme gücünün bulunmaması ve ayırt etme gücüne sahip kısıtlıların hakları.
- **6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 56 ve 74:** Dava ehliyetinin kendiliğinden gözetilmesi; boşanma davası için özel yetkili vekâletname.

MADDE

166 A. Boşanma sebepleri VI. Evlilik birliğinin sarsılması

KANUN METNİ

(1) Evlilik birliği, ortak hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede temelinden sarsılmış olursa, eşlerden her biri boşanma davası açabilir.

(2) Yukarıdaki fıkrada belirtilen hâllerde, davacının kusuru daha ağır ise, davalının açılan davaya itiraz hakkı vardır. Bununla beraber bu itiraz, hakkın kötüye kullanılması niteliğinde ise ve evlilik birliğinin devamında davalı ve çocuklar bakımından korunmaya değer bir yarar kalmamışsa boşanmaya karar verilebilir.

(3) Evlilik en az bir yıl sürmüş ise, eşlerin birlikte başvurması ya da bir eşin diğerinin davasını kabul etmesi hâlinde, evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır. Bu hâlde boşanma kararı verilebilmesi için, hâkimin tarafları bizzat dinleyerek iradelerinin serbestçe açıklandığına kanaat getirmesi ve boşanmanın malî sonuçları ile çocukların durumu hususunda taraflarca kabul edilecek düzenlemeyi uygun bulması şarttır. Hâkim, tarafların ve çocukların menfaatlerini göz önünde tutarak bu anlaşmada gerekli gördüğü değişiklikleri yapabilir. Bu değişikliklerin taraflarca da kabulü hâlinde boşanmaya hükmolunur. Bu hâlde tarafların ikrarlarının hâkimi bağlamayacağı hükmü uygulanmaz.

(4) (Değişik dördüncü fıkra:14/11/2024-7532/13 md.) Boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak bir yıl geçmesi hâlinde, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilir.

MADDE ÖZETİ

Evlilik birliği, ortak hayatı sürdürmeleri eşlerden beklenmeyecek derecede temelinden sarsılmış olursa eşlerden her biri boşanma davası açabilir (m. 166). Hukuk Genel Kurulu'na göre daha fazla kusurlu eşin de dava hakkı vardır, ancak boşanma kararı verilebilmesi için davalının az da olsa kusurunun belirlenmesi kaçınılmazdır.[1] En az bir yıl süren evlilikte eşler anlaşarak boşanabilir; Hukuk Genel Kurulu'na göre eş, hüküm kesinleşinceye kadar anlaşma iradesinden dönebilir ve dava çekişmeli olarak sürer.[2] Reddedilen bir boşanma davasının kesinleşmesinden sonra ortak hayat kurulamamışsa fiili ayrılık nedeniyle boşanma istenebilir; bu süre 7532 sayılı Kanunla 27.11.2024'ten itibaren üç yıldan bir yıla indirilmiş, Anayasa Mahkemesi bir yıllık süreyi Anayasa'ya uygun bulmuştur.[3]

TEMEL KAVRAMLAR

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması	Eşler arasındaki geçimsizliğin ortak hayatı sürdürmelerini artık beklenemez kılacak derecede ağırlaşması; uygulamada eski Kanun'dan kalma "şiddetli geçimsizlik" deyimiyle de anılır.
Kusur	Boşanmaya sebep olan olaylarda eşe yüklenebilen iradi ve evlilik yükümlülüklerine aykırı davranış; Yargıtay kusuru kusursuz, az, eşit, ağır ve tam kusurlu şeklinde derecelendirir.[4]
Güven sarsıcı davranış	Zina derecesine ulaşmasa da sadakat yükümlülüğüne aykırı, eşin güvenini sarsan davranış; mesajlaşma, başkasıyla duygusal yakınlık gibi.
Af ve hoşgörü	Eşin kusurlu olaylara rağmen kayıtsız şartsız affetmesi veya olayları hoşgörüyle karşılayıp ortak hayatı sürdürmesi; affedilen olay sonradan kusur olarak ileri sürülemez.
İtiraz hakkı	Davacının kusuru daha ağırsa davalının boşanmaya karşı çıkma hakkı (TMK m. 166/2).
Anlaşmalı boşanma	En az bir yıl süren evlilikte eşlerin birlikte başvurması veya bir eşin diğerinin davasını kabul etmesi ve hâkimin uygun bulduğu protokolle boşanma (TMK m. 166/3).
Protokol	Anlaşmalı boşanmada boşanmanın mali sonuçları ve çocukların durumu hakkında eşlerin yaptığı ve hâkimin onayladığı yazılı düzenleme.
Fiili (eylemli) ayrılık	Reddedilen bir boşanma davasının kesinleşmesinden sonra bir yıl boyunca ortak hayatın yeniden kurulamaması; bu durumda evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır (TMK m. 166/4).

1 Yargıtay HGK, 23.01.2020, E. 2017/2065, K. 2020/46.
2 Yargıtay HGK, 18.04.2019, E. 2017/1941, K. 2019/475.
3 AYM, 12.02.2026, E. 2025/203, K. 2026/39.
4 Yargıtay HGK, 29.11.2022, E. 2020/727, K. 2022/1620.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 134 üncü maddesini karşılamaktadır. Madde yürürlükteki Kanunun 134 üncü maddesinden 3444 sayılı Kanunla yapılmış olan değişikliklerle birlikte aynen alınmış, herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 73*

Adalet Komisyonu maddeyi yeniden yazmış, ancak Komisyon metni Tasarı metniyle aynıdır; yalnız dördüncü fıkradaki "her hangi" ibaresi "herhangi" olarak bitişik yazılmıştır (S. Sayısı 723, s. 400-401). Böylece 1988'de 3444 sayılı Kanunla 743 sayılı Kanun'a giren düzenleme, 2002'de 4721 sayılı Kanun'a olduğu gibi aktarılmıştır. Dördüncü fıkradaki üç yıllık süre 2024'te bir yıla indirilmiştir; ayrıntısı aşağıdaki değişiklik geçmişindedir.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Evlilik birliği, müşterek hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede temelinden sarsılmış olursa eşlerden her biri boşanma davası açabilir. Yukarıdaki fıkrada belirtilen hallerde, davacının kusuru daha ağır ise, davalının açılan davaya itiraz hakkı vardır. Bununla beraber bu itiraz, hakkın kötüye kullanılması niteliğinde ise ve evlilik birliğinin devamında davalı ve çocuklar bakımından korunmaya değer bir yarar kalmamışsa boşanmaya karar verilebilir. Evlilik en az bir yıl sürmüşse, eşlerin birlikte başvurması ya da bir eşin diğerinin davasını kabul etmesi halinde evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır. Bu halde boşanma kararı verilebilmesi için, hakimin bizzat tarafları dinleyerek iradelerin serbestçe açıklandığına kanaat getirmesi ve boşanmanın mali sonuçları ile çocukların durumu hususunda taraflarca kabul edilecek düzenlemeyi uygun bulması şarttır. Hakim, tarafların ve çocukların menfaatlerini nazara alarak bu anlaşmada gerekli gördüğü değişiklikleri yapabilir. Bu değişikliklerin taraflarca da kabulü halinde boşanmaya hükmolunur. Bu halde 150 nci maddenin (3) numaralı bendi hükmü uygulanmaz. Boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç yıl geçmesi halinde, her ne sebeple olursa olsun müşterek hayat yeniden kurulamamışsa eşlerden birinin talebi üzerine boşanmaya karar verilir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 134 (3444 sayılı Kanunla değişik, mülga)

743 sayılı Kanun'un 1926 tarihli ilk metninde bu madde "İmtizaçsızlık" başlığını taşıyordu ve şöyleydi: "Aralarında müşterek hayatın çekilmez bir hale gelmesini mucip olacak derecede şiddetli bir geçimsizlik başgösterdiği takdirde karı kocadan her biri, boşanma davasında bulunabilir. Eğer geçimsizlik, iki taraftan birine daha ziyade kabili isnat ise boşanma davasını ikame hakkı ancak diğer tarafa aittir." Uygulamada hâlâ duyulan "şiddetli geçimsizlik" deyimi bu ilk metne dayanır. 1988 değişikliği daha ağır kusurlu eşin dava açma yasağını kaldırmış, onun yerine davalıya itiraz hakkı tanımış, anlaşmalı boşanmayı ve fiili ayrılığı eklemiştir. Eski metindeki "150 nci maddenin (3) numaralı bendi", tarafların ikrarlarının hâkimi bağlamayacağına ilişkin kuraldı; 4721 sayılı Kanun bu atfı açık bir cümleye dönüştürmüştür.

	743 m. 134 (1926 ilk metin)	743 m. 134 (1988, 3444 s. K.)	4721 m. 166 (bugün)
Genel sebep	Şiddetli geçimsizlik	Evlilik birliğinin temelinden sarsılması	Aynı
Daha ağır kusurlu eş	Dava açamaz	Dava açabilir, davalı itiraz edebilir	Aynı
Anlaşmalı boşanma	Yok	En az bir yıllık evlilik, birlikte başvuru veya kabul	Aynı
İkrar	Hâkimi bağlamaz	Anlaşmalı boşanmada bağlar (m. 150/3 uygulanmaz)	Anlaşmalı boşanmada bağlar
Fiili ayrılık	Yok	Ret kararının kesinleşmesinden itibaren üç yıl	Bir yıl (27.11.2024'ten beri)

Değişiklik durumu

7532 sayılı Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 14.11.2024'te kabul edilmiş, 27.11.2024 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmış ve 20. maddesi gereğince yayımı tarihinde yürürlüğe girmiştir; Kanun'da 166. maddeye ilişkin bir geçiş hükmü yoktur. Anayasa Mahkemesinin 2026 tarihli kararında aktardığına göre değişikliğin gerekçesi, üç yıllık sürenin iptal edilmesiyle doğacak hukuki boşluğu doldurmaktır.[5] Mevzuat Bilgi Sistemi'ndeki güncel metinde dördüncü fıkranın başında "(Değişik dördüncü fıkra:14/11/2024-7532/13 md.)" notu yer almaktadır.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.
05.11.2008	Üçüncü fıkranın ikrara ilişkin son cümlesine yönelik itiraz reddedildi	AYM, K. 2008/105 (RG 05.11.2008, sayı 27045)
19.04.2024	Dördüncü fıkra (üç yıl) iptal edildi; iptal, kararın yayımından dokuz ay sonra yürürlüğe girecekti	AYM, K. 2024/56 (RG 19.04.2024, sayı 32522)
27.11.2024	Dördüncü fıkra yeniden düzenlendi; üç yıllık süre bir yıla indirildi	7532 s. K. m. 13 ve m. 20 (RG 27.11.2024, sayı 32735)
28.11.2024	Üçüncü fıkradaki "bir yıl" ibaresine yönelik itiraz reddedildi	AYM, K. 2024/113 (RG 28.11.2024, sayı 32736)
17.04.2026	Dördüncü fıkradaki yeni "bir yıl" ibaresine yönelik itiraz reddedildi	AYM, K. 2026/39 (RG 17.04.2026, sayı 33227)

5 AYM, 12.02.2026, E. 2025/203, K. 2026/39.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Genel sebep	Evlilik birliği ortak hayatın sürdürülmesi beklenemeyecek derecede temelinden sarsılmış olmalı	TMK m. 166/1
Davalının kusuru	Boşanma için davalının az da olsa kusuru belirlenmeli	Yargıtay HGK, K. 2020/46
Tam kusurlu davacı	Tamamen kusurlu eşin davası reddedilir	Yargıtay 2. HD, K. 2011/16857
İspat	Temelden sarsılmayı göstermeyen, inandırıcı olmayan ya da duyuma dayalı tanık beyanı yetmez	Yargıtay HGK, K. 2015/2795; Yargıtay HGK, K. 2020/46
Terk	Salt fiili ayrılık yetmez; ayrılığın ortak hayatı kesmek amacı taşıdığı somut delillerle gösterilmeli	Yargıtay HGK, K. 2023/1039
İkrar	Hâkimi bağlamaz, ama delil olarak değerlendirilebilir	TMK m. 184/3; Yargıtay HGK, K. 2025/499
Af	Affedilen veya hoşgörüyle karşılanan olay kusur sayılmaz; barışma girişimi af değildir	Yargıtay HGK, K. 2025/557
Dava sonrası olaylar	Kural olarak dava tarihindeki olgular esas alınır; dava tarihinden sonraki vakıa ıslahla da eklenemez	Yargıtay 2. HD, K. 2017/5806; Yargıtay HGK, K. 2022/1514
Sadakat davada da sürer	Sadakat yükümlülüğü evlilik süresince devam eder; dava açıldıktan sonraki güven sarsıcı davranış kusur değerlendirmesine girdi	Yargıtay HGK, K. 2008/424
Hukuka aykırı delil	Eşin bilgisi ve rızası dışında alınan kayıt hükme esas alınamaz	HMK m. 189/2; Yargıtay 2. HD, K. 2024/8815
İtiraz hakkı	Davacının kusuru daha ağırsa davalı itiraz edebilir; kötüye kullanılan itiraz boşanmayı engellemez	TMK m. 166/2; Yargıtay HGK, K. 2013/1539
Anlaşmalı boşanma	En az bir yıllık evlilik, birlikte başvuru veya kabul, hâkimin tarafları bizzat dinlemesi, protokolün uygun bulunması	TMK m. 166/3; AYM, K. 2024/113
Anlaşmadan dönme	Hüküm kesinleşinceye kadar mümkündür, dava çekişmeli olarak sürer	Yargıtay HGK, K. 2019/475
Protokolün kapsamı	Genel ifadelerin mal rejimi alacağını kapsayıp kapsamadığı protokolün metnine göre belirlenir	Yargıtay HGK, K. 2013/1601; Yargıtay HGK, K. 2022/850; Yargıtay HGK, K. 2025/498

Konu	Kural	Dayanak
Anlaşmadan sonra tazminat	Anlaşmalı boşanmadan sonra boşanma sebebiyle tazminat istenemez	Yargıtay HGK, K. 2019/512
Fiili ayrılık süresi	Ret kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıl (27.11.2024'ten önce üç yıl)	TMK m. 166/4; 7532 s. K. m. 13
Ortak hayatın kurulması	Ortak masa, konut ve özellikle yatak birliği gerekir; çocuklar için bir araya gelmek yetmez	Yargıtay HGK, K. 2023/136
İspat yükü	Ortak hayatın yeniden kurulmadığını davacı ispat eder	Yargıtay HGK, K. 2019/142
Önceki davadaki kusur	Aynı döneme ilişkin kesinleşen kusur belirlemesi fiili ayrılık davasında bağlayıcıdır	Yargıtay HGK, K. 2022/1435
Hukuki niteleme	"Şiddetli geçimsizlik" diye ayrı bir dava türü yoktur; hâkim anlatılan olaylara göre niteler	Yargıtay 2. HD, K. 2025/11194
Mal paylaşımı	Artık değerde payın azaltılması yalnız zina veya hayata kast nedeniyle boşanmada mümkündür	TMK m. 236/2

1 TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 3444 sayılı Kanunla 1988'de değiştirilen 134. maddesini değişiklik yapılmadan almıştır. 1926 tarihli ilk metin yalnız "şiddetli geçimsizlik" sebebini tanıyor ve geçimsizlikte daha çok kusurlu olan eşe dava hakkı vermiyordu; 1988 değişikliği bu yasağı itiraz hakkına dönüştürmüş, anlaşmalı boşanmayı ve fiili ayrılığı eklemiştir. Dördüncü fıkradaki üç yıllık süre Anayasa Mahkemesinin iptal kararından sonra 7532 sayılı Kanunla bir yıla indirilmiştir.[6]

DİKKAT

1. maddeye dayanan davada boşanma kararı için evliliğin bitmiş olması yetmez; davalının kusurlu davranışının somut vakıalar ve inandırıcı delillerle ispatı gerekir. Hukuk Genel Kurulu, evlilik birliğinin temelinden sarsıldığını kabule elverişli olmayan, sebep ve saiki açıklanmayan tanık sözlerine dayanılarak verilen boşanma kararını bozmuştur.[7] Dilekçede usulüne uygun olarak ileri sürülmeyen bir vakıa kusur olarak yüklenemez;[8] dava açıldıktan sonra gerçekleşen bir vakıa da kural olarak hükme esas alınamaz[9] ve ıslah yoluyla davaya eklenemez.[10] Olayları, tarihleri ve delilleri dilekçede eksiksiz göstermek davanın sonucunu doğrudan belirler.

6 AYM, 22.02.2024, E. 2023/116, K. 2024/56.
7 Yargıtay HGK, 04.12.2015, E. 2014/594, K. 2015/2795.
8 Yargıtay 2. HD, 10.05.2016, E. 2015/22961, K. 2016/9519.
9 Yargıtay 2. HD, 11.05.2017, E. 2016/769, K. 2017/5806.
10 Yargıtay HGK, 15.11.2022, E. 2020/362, K. 2022/1514.

II. Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması: Şartlar

- **Genel boşanma sebebi:** 161-165. maddelerdeki özel sebeplerden farklı olarak 166/1 belirli bir olayı saymaz; eşler arasındaki geçimsizliğin ortak hayatın sürdürülmesini beklenemez kılacak derecede ağırlaşmasını arar. Zina, şiddet veya terk gibi olaylar özel sebebin şartlarını taşımasa bile 166/1 çerçevesinde kusur olarak değerlendirilebilir.
- **Davalının az da olsa kusuru gerekir:** Hukuk Genel Kurulu'na göre boşanmayı isteyebilmek için tamamen kusursuz ya da az kusurlu olmak gerekmez, daha fazla kusurlu tarafın da dava hakkı vardır; ancak boşanmaya karar verilebilmesi için davalının az da olsa kusurunun varlığı ve bunun belirlenmesi kaçınılmazdır.[11]
- **Tamamen kusurlu eşin davası reddedilir:** Yargıtay'a göre 166. madde tamamen kusurlu eşin de dava açıp yararına boşanma hükmü elde edebileceği biçiminde yorumlanamaz; böyle bir yorum, kimsenin kendi kusuruna dayanarak hak elde edemeyeceği ilkesine aykırıdır ve tek taraflı iradeyle boşanma sonucunu doğurur.[12] Ailesinin evlilik birliğine müdahalesine sessiz kalan kocanın tamamen kusursuz eşe karşı açtığı dava bu nedenle reddedilmelidir.[13]
- **"Şiddetli geçimsizlik" bir dava türü değildir:** Yargıtay, dava dilekçesinde madde göstermeyip "şiddetli geçimsizlik nedeniyle boşanma" isteyen, ancak daha önce reddedilen davasından ve altı yıllık ayrılıktan söz eden davacının talebini hâkimin fiili ayrılık olarak nitelendirmesi gerektiğini belirtmiştir; olayları açıklamak taraflara, hukuki nitelendirme hâkime aittir.[14]
- **Kusur dereceleri:** Hukuk Genel Kurulu'nun aktardığına göre Yargıtay, denetime elverişli olması için her davada tarafların gerçekleşen kusurlu davranışlarının belirtilmesini ve eşlerin "kusursuz, az kusurlu, eşit kusurlu, ağır kusurlu veya tam kusurlu eş" şeklinde nitelendirilmesini aramaktadır; kimin daha fazla kusurlu olduğunu belirlemek için önceden bir ölçü konulamayacağı da 1978 tarihli bir içtihadı birleştirme kararıyla kabul edilmiştir.[15]

III. Kusur Sayılan Davranışlar

Kanun kusurlu davranışları saymaz; aşağıdaki örnekler somut dosyalarda kusur olarak kabul edilen veya edilmeyen davranışlardır. 2

- **Fiziksel şiddet:** Bir tokat, 162. maddedeki pek kötü davranış için yeterli görülmese de 166/1 bakımından kusurdur. Yargıtay, alkol alıp eşine tokat atan

11 Yargıtay HGK, 23.01.2020, E. 2017/2065, K. 2020/46.
12 Yargıtay 2. HD, 24.10.2011, E. 2010/16568, K. 2011/16857.
13 Yargıtay 2. HD, 03.07.2013, E. 2013/6409, K. 2013/18712.
14 Yargıtay 2. HD, 15.12.2025, E. 2025/5122, K. 2025/11194.
15 Yargıtay HGK, 29.11.2022, E. 2020/727, K. 2022/1620.

kocanın davranışlarını 162'ye dayalı dava için yeterli bulmamış, ancak bu davranışlar yanında ayrılık döneminde eşine kusur sayılan bir mesaj gönderen kadının da az da olsa kusurlu olduğunu ve 166/2 koşullarının oluştuğunu belirterek kocanın 166'ya dayanan davasının kabulü gerektiğine karar vermiştir.[16]

- **Güven sarsıcı davranış:** Zina ispatlanamasa da sadakat yükümlülüğüne aykırı davranışlar kusurdur. Yargıtay, başka bir isimle sosyal medya hesabı açarak başka kadınlara parayla cinsel ilişki teklif eden kocanın güven sarsıcı davranışta bulunduğunu belirtmiş,[17] sosyal medya üzerinden başka bir erkekle eşinin güvenini sarsacak şekilde mesajlaşan kadını da kusurlu saymıştır.[18]
- **Güven sarsıcı davranış ile sadakat ihlali aynı değildir:** Yargıtay, başka bir erkekle samimi fotoğrafları bulunan kadının davranışının güven sarsıcı davranış boyutunda kaldığını, sadakat yükümlülüğünün ihlali olarak değerlendirilemeyeceğini belirterek kusur derecesini eşit kusura indirmiştir.[19] Kusurun nasıl adlandırıldığı tazminat ve nafaka sonucunu değiştirir.
- **Ailenin müdahalesine sessiz kalmak:** Ailesinin evlilik birliğine yapılan müdahalelerine ses çıkarmamak Yargıtay kararlarında kusur olarak kabul edilmektedir.[20]
- **Ekonomik şiddet:** Yargıtay, eşinin çalışmasına izin vermeyen kocanın ekonomik şiddet uyguladığını kabul etmiş,[21] eşinin ameliyatıyla ilgilenmeyen, sağlık giderlerini ve kişisel ihtiyaçlarını karşılamayan, harçlık vermeyen eşi de bu kapsamda değerlendirmiştir.[22] Buna karşılık ziynetlerin eşten alınıp başkasına verilmesini ekonomik şiddet değil, koşulları varsa alacak davasına konu olabilecek bir olay saymıştır.[23]
- **Cinsel birliktelik:** Yargıtay'a göre evlenmenin sosyal amacı yanında cinsel arzuları tatmin etme gayesi de vardır ve uzun süre cinsel ilişki kurulamaması evlilik birliğini temelinden sarsar; eşinin cinsel birleşmeye yanaşmadığını ispat edemeyen koca bu dosyada tam kusurlu sayılmıştır.[24] Cinsel birliktelikten ve tedaviden kaçınan eş ağır kusurlu kabul edilmiştir.[25]
- **Hastalık kusur değildir, tedaviden kaçınmak kusur olabilir:** Yargıtay, vajinismus nedeniyle cinsel ilişki kurulamamasının tedavi gören kadına kusur olarak yüklenemeyeceğini, tedavi sürecinde eşini yalnız bırakan erkeğin ise

16 Yargıtay 2. HD, 10.11.2014, E. 2014/11559, K. 2014/22133.
17 Yargıtay 2. HD, 22.05.2017, E. 2016/1135, K. 2017/5962.
18 Yargıtay 2. HD, 19.06.2012, E. 2011/21815, K. 2012/16802.
19 Yargıtay 2. HD, 10.09.2025, E. 2025/5202, K. 2025/7097.
20 Yargıtay 2. HD, 03.07.2013, E. 2013/6409, K. 2013/18712.
21 Yargıtay 2. HD, 18.04.2017, E. 2015/25699, K. 2017/4572.
22 Yargıtay 2. HD, 13.04.2017, E. 2015/25979, K. 2017/4218.
23 Yargıtay 2. HD, 08.10.2012, E. 2012/5263, K. 2012/23992.
24 Yargıtay 2. HD, 20.12.2010, E. 2009/20100, K. 2010/21527.
25 Yargıtay 2. HD, 09.11.2017, E. 2017/4668, K. 2017/12455.
26 Yargıtay 2. HD, 10.05.2016, E. 2015/22961, K. 2016/9519.

bu sonuca katkıda bulunduğunu belirtmiştir.[26] Eşinin ameliyattan sonraki bakımıyla ilgilenmemek de kusur sayılmıştır.[27]

- **Alkol, kumar ve evin ihtiyaçları:** Evlilik birliğine zarar verecek şekilde alkol ve uyuşturucu madde kullanmak ve evin ihtiyaçlarını yeterince karşılamamak kusurdur; Yargıtay bu davranışları ispatlanan kocayı ağır kusurlu saymış, eşin babasının tehdidi gibi üçüncü kişinin eylemini ise kadına kusur olarak yüklememiştir.[28] Yargıtay, eşine fiziksel şiddet uygulayan, evlilik birliğine ilişkin görevlerini yerine getirmeyen ve kumar oynayan kocayı ağır kusurlu saymıştır;[29] aşırı borçlanıp icra takibine maruz kalmak ve kumar alışkanlığı da kusur değerlendirmesinde dikkate alınmıştır.[30]
- **Evlenmeden önceki olaylar:** Yargıtay'ın 2017 tarihli bir kararında evlenmeden önce mevcut hastalığını eşinden gizlemek güven sarsıcı davranış olarak kusur sayılmıştır.[31] 2026 tarihli bir kararda ise evlilikten önce hastalığı gizleme vakıasının ancak evliliğin butlanı davasında ileri sürülebileceği ve boşanma davasına konu edilemeyeceği belirtilmiştir.[32] Bu konuda iki farklı yaklaşım bulunduğu gözetilmeli, gizleme iddiası için TMK m. 150/2'deki iptal yolu ve m. 152'deki süreler ayrıca değerlendirilmelidir.
- **Terk tek başına yetmez:** Hukuk Genel Kurulu'na göre salt fiili ayrılığı ispatlayan delillerden evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı sonucuna varılamaz; terkin ortak hayatı kesmek amacıyla yapıldığı somut olarak ortaya konulmalıdır.[33] Terk nedeniyle boşanmanın ayrı şartları TMK m. 164 şerhinde anlatılmıştır.

IV. İspat: Tanık, İkrar ve Dilekçede Dayanılan Vakıalar

- **Vicdani kanaat:** Hâkim, boşanma davasının dayandığı olguların varlığına vicdanen kanaat getirmedikçe bunları ispatlanmış sayamaz ve delilleri serbestçe takdir eder (TMK m. 184/1, 4).
- **İnandırıcı olmayan tanık beyanı yetmez:** Hukuk Genel Kurulu, sebep ve saiki açıklanmayan ve inandırıcı olmaktan uzak tanık anlatımlarına dayanılarak boşanmaya karar verilmesini oyçokluğuyla bozma sebebi saymıştır.[34]
- **İkrar:** Tarafların boşanma olgularına ilişkin ikrarları hâkimi bağlamaz (TMK m. 184/3); ancak Hukuk Genel Kurulu'nun benimsediği görüşe göre bu kural ikrarın hükme esas alınamayacağı anlamına gelmez.[35] Kurul, nüfus kaydında

27 Yargıtay 2. HD, 17.09.2008, E. 2007/12300, K. 2008/12032.
28 Yargıtay 2. HD, 31.03.2026, E. 2025/8320, K. 2026/3419.
29 Yargıtay 2. HD, 23.01.2012, E. 2011/23097, K. 2012/961.
30 Yargıtay 2. HD, 29.03.2012, E. 2011/9901, K. 2012/7679.
31 Yargıtay 2. HD, 18.04.2017, E. 2015/25699, K. 2017/4572.
32 Yargıtay 2. HD, 04.03.2026, E. 2025/9225, K. 2026/2483.
33 Yargıtay HGK, 01.11.2023, E. 2022/771, K. 2023/1039.
34 Yargıtay HGK, 04.12.2015, E. 2014/594, K. 2015/2795.

başka bir kadından beş çocuğu görünen ve ikinci bir evlilik yaptığını aşamalarda kabul eden kocayı tam kusurlu saymıştır.[36]

- **Dayanılmayan vakıa kusur olarak yüklenemez:** Dilekçede ileri sürülmeyip yalnız tanık beyanlarında geçen hakaret vakıaları davaya esas alınmamıştır;[37] delil listesinde dayanılmayan sosyal medya çıktılarıyla ileri sürülen sadakatsizlik vakıası da kusur olarak yüklenmemiştir.[38]
- **Delil listesi:** Yargıtay, delil listesinde dayanılmayan sosyal medya çıktılarına dayanarak sadakatsizlik vakıasının kusur olarak yüklenemeyeceğini belirtmiştir.[39] Yeni tarihli bir kararda ise süresinden sonra sunulan sosyal medya ekran görüntüsü HMK m. 145 kapsamında değerlendirilmiştir.[40]

V. Mesajlar, Kayıtlar ve Hukuka Aykırı Delil

- **Kural:** Hukuka aykırı olarak elde edilmiş deliller mahkeme tarafından bir vakıanın ispatında dikkate alınamaz (HMK m. 189/2). Mahkeme bu durumu kendiliğinden gözetir.
- **Eve gizli ses kayıt cihazı:** Yargıtay, kadının haberi ve rızası olmadan ortak konuta ses kayıt cihazı yerleştirilerek elde edilen kayıtların hukuka aykırı delil olduğunu, bu kayıtları dinleyen tanığın aktarımlarının da hükme esas alınamayacağını belirtmiştir.[41]
- **Casus yazılım ve takip cihazı:** Yargıtay, eşinin aracına cihaz taktırılması ve telefonuna casus yazılım yüklenmesi yoluyla elde edilen verileri hukuka aykırı delil saymış, kusur değerlendirmesini dosyadaki diğer delillere göre yapmıştır.[42]
- **Özel hayatın gizliliği ihlal edilerek alınan ses kaydı:** Yargıtay, kadının özel hayatının gizliliği ihlal edilerek elde edilen ses kayıtlarını hükme esas almamış; başka bir kusuru kanıtlanamayan kadına karşı tamamen kusurlu kocanın açtığı davanın reddi gerektiğine karar vermiştir.[43] Delil listesinde gösterilmeyen, yasal yoldan elde edildiği belli olmayan ve süresinden sonra sunulan görüntü kayıtları da hukuka aykırı delil sayılmıştır.[44]
- **Hukuka aykırı delil dışlansa da başka delille ispat:** Yargıtay, erkeğin sunduğu mesaj kayıtlarının hukuka aykırı delil olarak hükme esas alınamayacağını, ancak dinlenen tanık beyanlarıyla zinanın ispatlandığını kabul eden kararı onamıştır.[45]

35 Yargıtay HGK, 10.09.2025, E. 2024/129, K. 2025/499.
36 Yargıtay HGK, 10.09.2025, E. 2024/129, K. 2025/499.
37 Yargıtay 2. HD, 10.05.2016, E. 2015/22961, K. 2016/9519.
38 Yargıtay 2. HD, 11.05.2017, E. 2016/769, K. 2017/5806.
39 Yargıtay 2. HD, 11.05.2017, E. 2016/769, K. 2017/5806.
40 Yargıtay 2. HD, 13.03.2025, E. 2024/4091, K. 2025/2705.
41 Yargıtay 2. HD, 19.11.2024, E. 2024/658, K. 2024/8815.
42 Yargıtay 2. HD, 27.09.2017, E. 2016/3808, K. 2017/10105.
43 Yargıtay 2. HD, 10.03.2016, E. 2015/12257, K. 2016/4800.
44 Yargıtay 2. HD, 28.06.2016, E. 2015/19512, K. 2016/11915.

VI. Af ve Hoşgörü

- **Tanım:** Hukuk Genel Kurulu'na göre evlilik birliğinin sarsılması sebebine dayanan davalarda af niteliğinde davranışlar gerçekleşmişse bu davranışlar davanın reddine gerekçe oluşturur; af, kayıtsız şartsız bir irade beyanı ya da en azından affı gösteren tutum ve davranışla ispatlanmalıdır.[46]
- **Barışma girişimi af değildir:** Aynı karara göre eşlerin evlilik birliğini kurtarmak amacıyla yaptıkları iyiniyetli girişimler ve barış müzakereleri af sayılmaz; af için ortak hayatın yeniden kurulmuş olması gerekir. Kurul, kayınvalidesinin hastalığı nedeniyle ortak eve dönmek zorunda kalan ve bir ay sonra çocuğuyla başka bir eve taşınan kadının, eşinin süregelen güven sarsıcı davranışlarını affetmiş sayılamayacağını kabul etmiştir.[47]
- **Barışıp birlikte yaşamak:** Yargıtay, fiziksel şiddetten sonra barışarak bir araya gelen eşlerde bu olayın affedildiğini, en azından hoşgörüyle karşılandığını ve erkeğe kusur olarak yüklenemeyeceğini belirtmiştir.[48] Önceki davanın reddinden sonra iki ay birlikte yaşayan eşler bakımından da önceki olaylar affedilmiş sayılmıştır.[49]
- **Dava sırasında doğum günü yemeği:** Hukuk Genel Kurulu, anlaşmalı olarak açılıp çekişmeliye dönüşen davada eşlerin birlikte yemeğe çıkıp kadının doğum gününü kutlamasını af saymamış, sadakatsiz kocaya karşı açılan davanın kabulü gerektiğini belirtmiştir.[50]
- **Dava sırasında aylarca birlikte yaşamak:** Buna karşılık Hukuk Genel Kurulu, dava açıldıktan sonra kendi isteğiyle yaklaşık üç ay eşiyle birlikte yaşayan davacının davadan önceki kusurlu eylemleri affettiğini kabul ederek bu olaylara dayanan maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddi gerektiğine karar vermiştir; dava tarihinden sonraki olaylar için ise yeni bir dava açılabilir.[51]

VII. Dava Açıldıktan Sonraki Olaylar

- **Kural dava tarihidir:** Boşanma davasında kusur dava tarihine kadar gerçekleşen olgulara göre belirlenir; Yargıtay, dava tarihinden sonra gerçekleşen fiziksel şiddeti kusur belirlemesinde hükme esas almamıştır.[52] Dava tarihinden sonra gerçekleşen bir zina eylemi ıslah yoluyla da davaya eklenemez.[53]

45 Yargıtay 2. HD, 05.05.2026, E. 2025/9422, K. 2026/5095.
46 Yargıtay HGK, 24.09.2025, E. 2024/213, K. 2025/557.
47 Yargıtay HGK, 24.09.2025, E. 2024/213, K. 2025/557.
48 Yargıtay 2. HD, 10.07.2017, E. 2016/3589, K. 2017/8688.
49 Yargıtay 2. HD, 18.01.2010, E. 2008/19155, K. 2010/609.
50 Yargıtay HGK, 29.11.2022, E. 2020/727, K. 2022/1620.
51 Yargıtay HGK, 04.03.2020, E. 2017/2426, K. 2020/243.
52 Yargıtay 2. HD, 11.05.2017, E. 2016/769, K. 2017/5806.
53 Yargıtay HGK, 15.11.2022, E. 2020/362, K. 2022/1514.

- **Sadakat yükümlülüğü dava sırasında da sürer:** Hukuk Genel Kurulu, eşlerin sadakat yükümlülüğünün evlilik süresince devam ettiğini belirterek boşanma davası açıldıktan sonra güven sarsıcı davranışlarda bulunan kocayı daha ağır kusurlu kabul etmiştir.[54]
- **Dava açıldıktan sonraki sadakatsizlik:** Yargıtay'a göre sadakat yükümlülüğü boşanma davasının açılmasıyla sona ermez, evliliğin sona ermesine kadar devam eder; bu nedenle dava açıldıktan sonra gerçekleşen sadakat yükümlülüğüne aykırı davranış iddiası usulünce incelenip diğer delillerle birlikte değerlendirilmelidir.[55] Dava sonrası olaylar konusunda kararlar arasında farklı yaklaşımlar bulunduğundan, yeni bir olay yaşandığında ayrı dava açılması ve davaların birleştirilmesi daha güvenli yoldur.
- **Boşanma kesinleşince sadakat yükümlülüğü biter:** Yargıtay, boşanma hükmü kesinleştikten sonra otel kayıtlarıyla ortaya çıkan ilişkinin kusur olarak yüklenemeyeceğini, sadakat yükümlülüğünün boşanma kararının kesinleşmesiyle sona erdiğini ve evlilik sona erdikten sonra yeniden boşanma davası açılamayacağını belirtmiştir.[56]

VIII. Daha Ağır Kusurlu Eşin Davası ve İtiraz Hakkı (166/2)

- **Kural:** Davacının kusuru daha ağırsa davalının açılan davaya itiraz hakkı vardır; itiraz hakkın kötüye kullanılması niteliğinde ise ve evlilik birliğinin devamında davalı ve çocuklar bakımından korunmaya değer bir yarar kalmamışsa yine de boşanmaya karar verilebilir (TMK m. 166/2).
- **İtirazın kötüye kullanılması:** Hukuk Genel Kurulu, başka bir kadınla evlilik dışı ilişkisi bulunan kocanın açtığı davada az kusurlu kadının da boşanmayı istediğini, ancak kocadan daha fazla imkân sağlamak amacıyla itiraz ettiğini belirleyerek itiraz hakkının kötüye kullanıldığını ve boşanmaya karar verilmesi gerektiğini kabul etmiştir.[57] Yargıtay, eşine şiddet uygulayıp hakaret eden davacı kocaya karşı eşine hakaret eden davalı kadının itirazını da hakkın kötüye kullanılması saymıştır.[58]
- **Kusursuz eşin itirazı kötüye kullanma değildir:** Yargıtay, eşini sürekli döven ve evi terk eden kocanın davasında kusursuz kadının nafaka davası açmasını ve şiddet nedeniyle şikâyette bulunmasını yasal hakların kullanılması saymış, kadının itirazını hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirmemiştir.[59]

54 Yargıtay HGK, 04.06.2008, E. 2008/2-420, K. 2008/424.
55 Yargıtay 2. HD, 24.10.2011, E. 2010/16225, K. 2011/16773.
56 Yargıtay 2. HD, 11.05.2026, E. 2025/7420, K. 2026/5358.
57 Yargıtay HGK, 06.11.2013, E. 2013/2-1043, K. 2013/1539.
58 Yargıtay 2. HD, 28.06.2012, E. 2011/21409, K. 2012/17972.
59 Yargıtay 2. HD, 24.10.2011, E. 2010/16568, K. 2011/16857.

- **Karşılıklı davalarda:** Yargıtay, daha fazla kusurlu kocanın karşı davasında 166/2'deki koşullar gerçekleşmişse bu davanın da kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir.[60]

IX. Anlaşmalı Boşanma (166/3)

- **Şartlar:** Evlilik en az bir yıl sürmüş olmalı; eşler birlikte başvurmalı ya da bir eş diğerinin davasını kabul etmeli; hâkim tarafları bizzat dinleyerek iradelerinin serbestçe açıklandığına kanaat getirmeli ve boşanmanın mali sonuçları ile çocukların durumu hakkındaki düzenlemeyi uygun bulmalıdır. Hâkim anlaşmada gerekli gördüğü değişiklikleri yapabilir; bu değişiklikler taraflarca kabul edilirse boşanmaya hükmolunur (TMK m. 166/3).
- **Bir yıllık süre:** Anayasa Mahkemesine göre bu sürenin amacı, kişilerin evliliğin kurulmasından kısa bir süre sonra ani kararlarla birliği sonlandırmalarının önüne geçerek aileyi korumaktır; bir yıl dolmadan da diğer boşanma sebeplerine dayanılarak dava açılabildiği için süre ölçülü bulunmuştur.[61]
- **İkrar hâkimi bağlar:** Anlaşmalı boşanmada tarafların ikrarlarının hâkimi bağlamayacağı kuralı uygulanmaz; Anayasa Mahkemesi bu istisnayı Anayasa'ya aykırı bulmamıştır.[62]
- **Anlaşmadan dönme:** Hukuk Genel Kurulu'na göre anlaşmanın diğer tarafı olan eşin hüküm kesinleşinceye kadar anlaşma iradesinden dönmesini engelleyen bir kanun hükmü yoktur; bu durumda taraflara iddia ve savunmalarını bildirme ve delillerini sunma imkânı verilerek dava çekişmeli boşanma olarak sürdürülür.[63] Kurulda yalnız irade fesadı hâllerinde dönülebileceği yönünde görüş ileri sürülmüş, çoğunlukça benimsenmemiştir. Yargıtay bu ilkeyi yeni tarihli kararlarında da uygulamaktadır.[64]
- **Mali sonuçlar ve çocuklar açıkça düzenlenmeli:** Hukuk Genel Kurulu'na göre anlaşmanın zorunlu unsurları olan boşanmanın mali sonuçları ve çocukların durumu hakkında tarafların beyanları duraksamaya yer vermeyecek şekilde alınmalıdır; düzenleme uygun bulunmazsa hâkim gerekli değişikliği taraflara önermeli, öneri kabul edilmez ve yeni bir anlaşma da sağlanamazsa dava 166/1 uyarınca çekişmeli olarak sürdürülmelidir.[65] Kurul, nafaka beyanları belirsiz kalan ve kişisel ilişki hakkında hiçbir düzenleme yapılmayan dosyada verilen anlaşmalı boşanma kararını bu nedenle bozmuştur.[66]

60 Yargıtay 2. HD, 19.06.2012, E. 2011/21815, K. 2012/16802.
61 AYM, 30.05.2024, E. 2023/109, K. 2024/113.
62 AYM, 15.05.2008, E. 2005/26, K. 2008/105.
63 Yargıtay HGK, 18.04.2019, E. 2017/1941, K. 2019/475.
64 Yargıtay 2. HD, 18.02.2026, E. 2025/9746, K. 2026/1856.
65 Yargıtay HGK, 18.04.2019, E. 2017/2643, K. 2019/484.
66 Yargıtay HGK, 18.04.2019, E. 2017/2643, K. 2019/484.

- **Karardan sonra davayı geri alma:** Hukuk Genel Kurulu, anlaşmalı boşanma kararından sonra istinaf süresi içinde davasından vazgeçen davacının bu beyanını davalı açıkça kabul ettiği için davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesini oyçokluğuyla isabetli bulmuştur.[67] Kurula göre davanın geri alınması (HMK m. 123) bir taraf usul işlemidir ve kanunda aksine hüküm yoksa usul işlemleri irade bozukluğu sebebiyle geri alınamaz; davacının aldatıldığı iddiası bu nedenle incelenmemiştir.[68]
- **Anlaşmalı boşanmadan sonra tazminat istenemez:** Hukuk Genel Kurulu'na göre anlaşmalı boşanmada taraflar boşanmanın mali sonuçlarına ilişkin uyuşmazlığı nihai olarak çözmüş sayılır; artık boşanma sebebiyle maddi ve manevi tazminat istenemez ve bu davalarda yeniden kusur araştırması yapılamaz.[69]

X. Protokolün Kapsamı: Mal Rejimi, Ziynet ve Nafaka

- **Mal rejimi ayrıca istenebilir:** Mal rejiminden kaynaklanan talepler boşanmanın fer'îlerinden değildir ve ayrıca dava konusu edilebilir; ancak Hukuk Genel Kurulu'na göre mahkemece onaylanan protokoldeki mal rejimine ilişkin düzenleme mahkeme içi ikrar niteliğindedir ve aksini ileri sürmek dürüstlük kuralına aykırı olabilir.[70]
- **İfadenin yorumu belirleyicidir:** Hukuk Genel Kurulu, protokoldeki "tarafların mal talepleri yoktur" ifadesini mal rejiminden kaynaklanan alacakları da kapsar saymış;[71] buna karşılık "birbirlerinden başkaca maddi ve manevi tazminat talepleri bulunmamaktadır" ifadesinin mal rejimi tasfiyesinden doğan alacağı kapsamadığını,[72] duruşmadaki "paylaşacak bir malımız ve eşya talebimiz yoktur" beyanından da mal rejiminin tasfiye edildiği sonucuna varılamayacağını kabul etmiştir.[73]
- **Aylık ödeme nafaka sayılabilir:** Yargıtay, protokolde kadına her ay yapılacağı ve yıllık artırılacağı kararlaştırılan düzenli ödemenin, aksine açık bir hüküm yoksa yoksulluk nafakası niteliğinde olduğunu belirtmiştir.[74]

67 Yargıtay HGK, 10.12.2025, E. 2025/464, K. 2025/809.
68 Yargıtay HGK, 10.12.2025, E. 2025/464, K. 2025/809.
69 Yargıtay HGK, 02.05.2019, E. 2017/3067, K. 2019/512.
70 Yargıtay HGK, 24.02.2010, E. 2010/2-96, K. 2010/106.
71 Yargıtay HGK, 27.11.2013, E. 2013/8-185, K. 2013/1601.
72 Yargıtay HGK, 07.06.2022, E. 2019/335, K. 2022/850.
73 Yargıtay HGK, 10.09.2025, E. 2024/7, K. 2025/498.
74 Yargıtay 2. HD, 23.09.2025, E. 2025/4089, K. 2025/7681.

XI. Fiili Ayrılık (166/4)

- **Şartlar:** Boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bir dava reddedilmiş ve bu karar kesinleşmiş olmalı; kesinleşmeden itibaren bir yıl geçmeli ve bu süre içinde ortak hayat her ne sebeple olursa olsun yeniden kurulamamış olmalıdır. Bu durumda evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilir (TMK m. 166/4).
- **Bir karinedir:** Anayasa Mahkemesine göre fıkra evlilik birliğinin temelinden sarsılmış sayılmasına ilişkin bir karine öngörür; ret kararının kesinleşmesinden sonra ortak hayatın yeniden kurulamadığı ortaya konulduğunda sarsılmanın ayrıca ispatına gerek kalmaz.[75]
- **Üç yıldan bir yıla:** Anayasa Mahkemesi, önceki davanın reddi ve kesinleşmesi için geçen süre de hesaba katıldığında üç yıllık sürenin ilgililere katlanamayacakları bir külfet yüklediğini belirterek fıkrayı iptal etmiş,[76] kanun koyucu süreyi 7532 sayılı Kanunla 27.11.2024'ten itibaren bir yıla indirmiş, Anayasa Mahkemesi de yeni süreyi ölçülü bulmuştur.[77]
- **Geçiş dönemi:** 7532 sayılı Kanun'da geçiş hükmü yoktur. İncelenen kararlarda, değişiklikten önce kesinleşen ret kararlarına bir yıllık sürenin nasıl uygulanacağını ayrıca tartışan bir değerlendirmeye rastlanmamıştır. Daire, değişiklikten önce karara bağlanmış bir uyuşmazlıkta "değişiklik öncesi düzenlemeye göre" üç yıllık süreyi esas almış,[78] 2025 tarihli bir kararında ise kuralı bir yıllık süre üzerinden açıklamıştır.[79]
- **Önceki dava:** Önceki dava herhangi bir boşanma sebebine dayanabilir ve davayı hangi eşin açtığı önemli değildir. Yargıtay, feragat sebebiyle reddedilen davayı da fiili ayrılık davasına dayanak olabilecek bir dava olarak değerlendirmiştir.[80] Ancak fiili ayrılık davasından feragat eden eş, aynı önceki davaya dayanarak yeniden fiili ayrılık davası açamaz; feragatle sonuçlanan davaya dayanılacaksa süre feragatten itibaren yeniden işler.[81]
- **Ortak hayatın yeniden kurulması:** Hukuk Genel Kurulu'na göre eşlerin çocuklar için, bir konuyu görüşmek için veya zorunluluktan bir araya gelmeleri ortak hayatın yeniden kurulduğu anlamına gelmez; ortak masa, konut ve özellikle yatak birliği gerçekleşmişse ortak hayat kurulmuş sayılır.[82] Ayrılığın sebebi ve davacının kötüniyetli olması sonucu etkilemez, eşlerden birinin başkasıyla yaşaması ortak hayatın kurulamadığının kanıtıdır.[83]

75 AYM, 22.02.2024, E. 2023/116, K. 2024/56.
76 AYM, 22.02.2024, E. 2023/116, K. 2024/56.
77 AYM, 12.02.2026, E. 2025/203, K. 2026/39.
78 Yargıtay 2. HD, 05.12.2024, E. 2024/1615, K. 2024/9586.
79 Yargıtay 2. HD, 15.12.2025, E. 2025/5122, K. 2025/11194.
80 Yargıtay 2. HD, 15.12.2025, E. 2025/5122, K. 2025/11194.
81 Yargıtay 2. HD, 05.12.2024, E. 2024/1615, K. 2024/9586.
82 Yargıtay HGK, 01.03.2023, E. 2021/825, K. 2023/136.
83 Yargıtay HGK, 01.03.2023, E. 2021/825, K. 2023/136.

- **İspat:** Hukuk Genel Kurulu, önceki davadan sonra ortak hayatı kurmak amacıyla bir araya gelinmediği vakıasını davacının ispat etmesi gerektiğini kabul etmiştir; ispat yükünün davalıda olduğu görüşü çoğunlukça benimsenmemiştir.[84] Daha eski bir kararında ise Kurul, iki eşin de dava ve karşı dava dilekçelerinde ve yargılama boyunca fiilen ayrı yaşadıklarını bildirdiği dosyada, önceki dava dosyası ile eşlerin aksi kanıtlanamayan beyanları karşısında fiili ayrılık koşullarının gerçekleştiğini oyçokluğuyla kabul etmiştir.[85] Evliliği kurtarmak amacıyla konuşan ortak çocuk ve yakınların beyanlarına dayanılarak hüküm kurulamaz.[86]
- **Kusur ve tazminat:** Fiili ayrılık nedeniyle boşanmada kusur boşanma için aranmaz, ancak tazminat ve nafaka için önemlidir. Hukuk Genel Kurulu'na göre reddedilen önceki davada kesinleşen kusur belirlemesi aynı döneme ilişkin olarak bağlayıcıdır; hâkim yeni bir vakıa ileri sürülmedikçe aynı dönem için yeniden kusur belirlemesi yaparak nafaka ve tazminat hükmedemez.[87] Fiili ayrılık döneminde gerçekleşen sadakatsizlik ise kusur olarak yüklenebilir;[88] ilk davayı açıp birlikte yaşamaktan kaçınan eşin bu yönden kusurlu olup olmadığı da değerlendirilmelidir.[89] Yargıtay, reddedilen ilk davayı açarak fiili ayrılığa zemin hazırlayan ve fiili ayrılık döneminde sadakat yükümlülüğüne aykırı davranan kadını ağır kusurlu saymıştır.[90]

XII. Tazminat, Nafaka ve Mal Paylaşımı

- **Tazminat kusura bağlıdır:** Maddi ve manevi tazminat için tazminat yükümlüsünün kusurlu, isteyenin ise kusursuz veya daha az kusurlu olması gerekir (TMK m. 174). Yargıtay, eşit kusurlu sayılan eşler arasında tazminata hükmedilemeyeceğini belirtmiştir.[91]
- **Her kusur kişilik hakkına saldırı değildir:** Yargıtay, evlilik birliğine ilişkin görevlerin yerine getirilmemesi şeklindeki ve ekonomik şiddet olarak nitelenen davranışın kişilik haklarına saldırı sayılamayacağını, bu nedenle manevi tazminat gerektirmediğini belirtmiştir.[92]
- **Af edilen olaylar tazminata dayanak olmaz:** Hukuk Genel Kurulu, affedilen olaylar gerekçe gösterilerek tazminata hükmedilemeyeceğini belirtmiştir.[93]

84 Yargıtay HGK, 14.02.2019, E. 2017/1286, K. 2019/142.
85 Yargıtay HGK, 28.06.2006, E. 2006/2-488, K. 2006/480.
86 Yargıtay HGK, 01.03.2023, E. 2021/825, K. 2023/136.
87 Yargıtay HGK, 02.11.2022, E. 2020/96, K. 2022/1435.
88 Yargıtay 2. HD, 16.02.2026, E. 2025/7400, K. 2026/1654.
89 Yargıtay 2. HD, 13.04.2026, E. 2025/8182, K. 2026/4004.
90 Yargıtay 2. HD, 01.06.2016, E. 2015/18573, K. 2016/10789.
91 Yargıtay 2. HD, 10.09.2025, E. 2025/5202, K. 2025/7097.
92 Yargıtay 2. HD, 20.06.2012, E. 2011/21940, K. 2012/17000.
93 Yargıtay HGK, 04.03.2020, E. 2017/2426, K. 2020/243.

- **Mal paylaşımı:** Artık değere katılma alacağında payın azaltılması veya kaldırılması yalnız zina veya hayata kast nedeniyle boşanmada mümkündür (TMK m. 236/2). 166'ya dayanan boşanma bu sonucu doğurmaz; mal rejimi genel hükümlere göre tasfiye edilir.

UYGULAMA NOTU

Dava dilekçesinde her olay tarihi, yeri ve tanığıyla ayrı ayrı yazılmalıdır; dilekçede dayanılmayan vakıa sonradan kusur olarak yüklenemez. Delil listesine mesajlar, sosyal medya çıktıları, nüfus kaydı, ceza dosyası ve tanıklar eksiksiz eklenmelidir. Eşin telefonuna veya hesaplarına erişerek ya da konuta gizli kayıt cihazı yerleştirerek delil toplanmamalıdır; hukuka aykırı delil hükme esas alınmaz ve delili toplayan eşi ayrıca sorumlu duruma düşürebilir. Dava açıldıktan sonra eşle aylarca birlikte yaşamanın önceki olayları affetmek sayılabileceği, dava sırasında da sadakat yükümlülüğünün sürdüğü unutulmamalıdır. Anlaşmalı boşanmada evliliğin en az bir yıl sürdüğü kontrol edilmeli; protokolde mal rejimi, ziynet, nafaka ve kişisel ilişki açık ve ayrı maddelerle düzenlenmeli, genel "talebimiz yoktur" ifadelerine güvenilmemelidir. Reddedilen bir davadan sonra ayrılık sürüyorsa, ret kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıl dolduğunda fiili ayrılık davası değerlendirilmeli ve bu dönemde eşlerin bir araya gelmediğini kanıtlayacak deliller saklanmalıdır.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
23.01.2020 · E. 2017/2065 · K. 2020/46

Boşanma için davalının az da olsa kusuru gerekir

Kadın, eşinin kendisine fiziksel şiddet uyguladığını ve evden kovduğunu ileri sürerek boşanma, tazminat ve ziynet alacağı istemiştir. Kocanın şiddetinden sonra kadın, hakkında verilen uzaklaştırma kararı bitmeden eşini telefonla arayıp eve çağırmış, eşler barışarak birlikte yaşamaya başlamıştı. Yerel mahkeme kocayı kusurlu sayıp kadın yararına tazminata hükmetmiştir; Özel Daire bozdu, mahkeme direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu direnme kararını kusur ve tazminatlar yönünden oyçokluğuyla bozmuştur.

> *Bu durumda anılan madde hükmüne göre boşanmayı isteyebilmek için tamamen kusursuz ya da az kusurlu olunması gerekmeyip daha fazla kusurlu bulunan tarafın dahi dava hakkı bulunmakla beraber, boşanmaya karar verilebilmesi için davalının az da olsa kusurunun varlığı ve bunun belirlenmesi kaçınılmazdır.*

DEĞERLENDİRME Kurula göre affedilen olaylar kusur belirlemesinde dikkate alınamaz. Barışmadan sonra kusur sayılacak bir olay yaşanmamışsa duyuma dayalı tanık beyanlarıyla davalıya kusur yüklenemez ve bu kusura dayanarak tazminata hükmedilemez.

2 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
24.10.2011 · E. 2010/16568 · K. 2011/16857

Tamamen kusurlu eş yararına boşanma kararı verilemez

Koca boşanma davası açmıştır. Kocanın eşini sürekli dövdüğü, ona hakaret ve küfür ettiği, evi terk ederek birlik görevlerini yerine getirmediği anlaşılmıştı; kadının ise bir kusuru yoktu, yalnız nafaka davası açmış ve uğradığı şiddet nedeniyle şikâyette bulunmuştu. Mahkeme boşanmaya karar vermiştir. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Türk Medeni Kanununun 166.maddesi hükmünü tamamen kusurlu eşin de dava açabileceği ve yararına boşanma hükmü elde edebileceği biçiminde yorumlamamak ve değerlendirmemek gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay'a göre kusursuz eşin nafaka davası açması ve şikâyette bulunması yasal hakların kullanılmasıdır; bu eşin boşanmaya itirazı hakkın kötüye kullanılması sayılamaz.

3 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
03.07.2013 · E. 2013/6409 · K. 2013/18712

Ailesinin müdahalesine sessiz kalan koca tam kusurludur

Karşılıklı davalarda mahkeme eşleri eşit kusurlu sayarak boşanmaya karar verdi ve kadının maddi tazminat isteğini reddetmiştir. Koca, eşler ayrı yaşarken kadına eve dön çağrısı göndermiş, ardından evlilik birliğinin sarsılmasına dayanarak dava açmıştı. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Davalı-davacı kocanın ise ailesinin müdahalesine sessiz kaldığı gerçekleşmiştir. Gerçekleşen bu duruma göre boşanmaya neden olan olaylarda davalı-davacı kocanın tamamen kusurlu olduğu anlaşılmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay'a göre eve dön çağrısı gönderen koca, eşinden kaynaklanan önceki kusurları affetmiş, en azından hoşgörüyle karşılamıştır. Bundan sonra kadından kaynaklanan yeni bir olay ispatlanmadığından tamamen kusursuz eş aleyhine açılan dava reddedilmeli, kadının tazminat istekleri de yeniden değerlendirilmelidir.

4 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
15.12.2025 · E. 2025/5122 · K. 2025/11194

"Şiddetli geçimsizlik" diye bir dava türü yoktur

Koca, dilekçesinde madde göstermeden "şiddetli geçimsizlik nedeniyle" boşanma istemiştir; ancak altı yıldır ayrı yaşadıklarını ve daha önce açtığı bir boşanma davasının feragat sebebiyle reddedildiğini de anlatmıştır. İlk derece mahkemesi davayı ispatlanamadığı gerekçesiyle reddetti, bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir. Yargıtay bölge adliye mahkemesi kararını kaldırıp ilk derece mahkemesi kararını bozmuştur.

> *Davacı erkeğin dava dilekçesinde boşanma sebebi olarak bir madde numarası göstermediğine ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanununda "şiddetli geçimsizlik nedeniyle boşanma" şeklinde bir dava türü olmadığına göre anlatılan olaylar kapsamında mahkeme tarafından niteleme yapılması zorunludur.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay'a göre olayları açıklamak taraflara, hukuki nitelendirme hâkime aittir. Dilekçede anlatılanlar fiili ayrılık sebebine dayandığından önceki dava dosyası getirtilip 166/4 çerçevesinde değerlendirilmelidir; Daire, önceki davanın feragatle reddedildiğini belirttiği hâlde bu incelemeyi istemiştir.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
10.11.2014 · E. 2014/11559 · K. 2014/22133

Tokat 162 için yetmeyebilir, 166 için kusurdur

Kadın 162. maddeye, koca 166. maddeye dayanarak dava açmıştır. Kocanın düzenli bir işte çalışmadığı, alkol alıp eşine tokat attığı anlaşılmıştı; kadın da ayrılık döneminde eşine, Yargıtay'ın kusur saydığı bir mesaj göndermişti. Mahkeme kadının 162'ye dayalı davasını kabul etti, kocanın davasını reddetmiştir. Yargıtay iki yönden bozmuştur.

> *Yapılan soruşturma ve toplanan delillerden davalı-davacı kocanın düzenli olarak bir işte çalışmadığı, alkol alıp, eşine 22.12.2012 tarihinde tokat attığı gerçekleşmiş ise de; davalı-davacı kocanın bu davranışları ve toplanan deliller karşısında hayata kast, pek kötü ve onur kırıcı davranış olarak kabule yeterli görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay'a göre kadının da az da olsa kusurlu olduğu ve kadın ile çocuk bakımından aile birliğinin korunmasında yarar kalmadığı bu dosyada 166/2 koşulları oluşmuştur; kocanın 166'ya dayanan davası kabul edilmelidir.

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
22.05.2017 · E. 2016/1135 · K. 2017/5962

Sahte sosyal medya hesabıyla cinsel ilişki teklifi güven sarsıcıdır

Kadın boşanma davası açmıştır; mahkeme davayı reddetmiştir. Toplanan delillerden kocanın başka bir isimle sosyal medya hesabı açıp bu hesaptan başka kadınlara parayla cinsel ilişki teklif ettiği ve eşine nöbete gideceğini söyleyip eğlenmeye gittiği anlaşılmıştı. Yargıtay ret kararını bozmuştur.

> *Yapılan soruşturma ve toplanan delillerden, davalı erkeğin başka bir isimle facebook hesabı açarak bu hesap üzerinden başka kadınlara parayla cinsel ilişki teklifinde bulunduğu, eşine nöbete gideceğini söylemesine karşın eğlenmeye gittiği, bu haliyle güven sarsıcı davranışlarda bulunduğu anlaşılmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Zina ispatlanmasa da sadakat yükümlülüğüne aykırı bu tür davranışlar 166/1 bakımından kusurdur ve boşanma kararı için yeterli olabilir.

7 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
10.09.2025 · E. 2025/5202 · K. 2025/7097

Samimi fotoğraf güven sarsıcıdır, sadakat ihlali sayılmaz

Karşılıklı davalarda ilk derece mahkemesi fotoğraflar, mesajlar ve telefon kayıtlarına dayanarak kadına sadakat yükümlülüğünü ihlal kusuru yüklemiştir; bölge adliye mahkemesi kadını ağır, erkeği az kusurlu sayarak erkek yararına tazminata hükmetmiştir. Erkek temyiz süresi geçtikten sonra ölmüştür. Kadının temyizi üzerine Yargıtay kusur belirlemesi ve tazminatlar yönünden bozmuştur.

> *...kadının başka bir erkek ile samimi şekilde fotoğraflarının bulunmasının güven sarsıcı davranış boyutunda olup sadakat yükümlülüğünü ihlal olarak değerlendirilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay erkeğin gerçekleşen kusurlarını da gözeterek tarafları eşit kusurlu saymış, eşit kusurlu eş yararına maddi ve manevi tazminata hükmedilemeyeceğini belirtmiştir. Boşanma hükmü erkek tarafından temyiz edilmeyip kesinleştiğinden evliliğin ölümle değil boşanmayla sona erdiği de kabul edilmiştir.

8 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
18.04.2017 · E. 2015/25699 · K. 2017/4572

Eşinin çalışmasına izin vermemek ekonomik şiddettir

Karşılıklı davalarda mahkeme eşleri eşit kusurlu sayarak kadının maddi ve manevi tazminat isteklerini reddetmiştir. Toplanan delillere göre koca eşinin çalışmasına izin vermemiş, arkadaşının evliliğe müdahalelerine ve eşine yönelik hakaretlerine kayıtsız kalmış, eşini ailesinin yanına bırakıp arayıp sormamıştı; kadın da annesinin evliliğe müdahalesine izin vermişti. Yargıtay kocayı ağır kusurlu sayarak tazminatlar yönünden bozmuştur.

> *...davalı-karşı davacı erkeğin eşinin çalışmasına izin vermeyerek ekonomik şiddet uyguladığı, evlenmeden önce mevcut hastalığını eşinden gizleyerek güvenini sarsıcı davranışlar sergilediği...*

DEĞERLENDİRME Karar, evlenmeden önce hastalığı eşten gizlemeyi de güven sarsıcı davranış saymıştır. Daire daha yeni bir kararında ise evlilikten önce hastalığı gizleme vakıasının ancak evliliğin butlanı davasında ileri sürülebileceğini ve boşanma davasında kusur olarak yüklenemeyeceğini belirtmiştir;[94] iki karar arasında görüş farkı vardır.

9 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
08.10.2012 · E. 2012/5263 · K. 2012/23992

Ziynetleri alıp vermek tek başına ekonomik şiddet değildir

Mahkeme, kocanın eşinin ziynetlerini kandırarak alıp kendi babasına verdiğini, koca babasının mirasını reddedince kadının ziynetlerini alamaz duruma düştüğünü

94 Yargıtay 2. HD, 04.03.2026, E. 2025/9225, K. 2026/2483.

belirterek bunu ekonomik şiddet ve kusur sayıp boşanmaya karar vermiştir. Yargıtay kararı oyçokluğuyla bozmuştur.

> *...mahkemenin davalıya kusur olarak yüklediği bu olay; ekonomik şiddet niteliğinde olmayıp, koşulları varsa kadına alacak davası açma imkanı veren niteliğiyle boşanma nedeni olarak kabul edilemeyecek bir olaydır.*

DEĞERLENDİRME Çoğunluğa göre ziynet uyuşmazlığı koşulları varsa ayrı alacak davasının konusudur; her mali uyuşmazlık ekonomik şiddet ve boşanma sebebi sayılmaz. Karşı oy yazısı ise bu eylemi evlilikteki güven duygusunu sarsıcı nitelikte saymıştır. Karar ayrıca kadının bir tanığının dinlenmemesini hukuki dinlenilme hakkının ihlali olarak görmüştür.

10 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
20.12.2010 · E. 2009/20100 · K. 2010/21527

Cinsel birlikteliğin kurulamaması evliliği sarsar

Karşılıklı davalarda raporlara göre eşlerin cinsel organları normal yapıda olduğu hâlde psikolojik sebeple uzun evlilik süresi içinde cinsel ilişki kuramadıkları anlaşılmıştı. Koca, eşinin cinsel birleşmeye yanaşmadığını ya da buna engel fiziki bir rahatsızlığı bulunduğunu ispat edememişti. Yargıtay, kadın yararına maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi gerektiği gerekçesiyle kararı oyçokluğuyla bozmuştur.

> *Evlenmenin sosyal amacı yanında, cinsel arzuları tatmin etme gayesi de vardır. Tarafların cinsel organları normal yapıda olmasına rağmen; psikolojik sebeple de olsa uzun evlilik süresi içinde cinsel ilişki kuramadıkları dosya içindeki raporlardan anlaşılmaktadır. Bu hal evlilik birliğini temelinden sarsar.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay cinsel birlikteliğin sağlanamamasında kocayı tam kusurlu saymış; ne zaman gerçekleşeceği belli olmayan bir cinsel yakınlaşmayı beklemesi için kadını zorlamanın açık bir haksızlık olduğunu belirtmiştir.

11 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
10.05.2016 · E. 2015/22961 · K. 2016/9519

Vajinismus kadına kusur olarak yüklenemez

Koca boşanma davası açtı ve mahkeme davayı kabul etmiştir. Kadının vajinismus nedeniyle tedavi kurumlarına başvurduğu ve tedavi gördüğü, kocanın ise tedavi sürecinde eşini yalnız bırakıp tedaviyi birlikte sürdürmediği anlaşılmıştı. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Bu durumda vajinismus problemi nedeniyle cinsel ilişki kurulamaması kadına kusur olarak yüklenemeyeceği gibi davacı erkeğin dava ve cevaba cevap dilekçelerinde ileri sürmediği (HMK m. 119/1-e, 136/2) ancak tanık beyanlarında geçen hakaret vakıaları da davaya esas alınamayacağı nazara alınarak boşanma davasının reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması doğru olmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Hastalık kusur değildir; tedavi sürecinde eşini yalnız bırakan eş ise kusurlu sayılabilir. Karar, dilekçede ileri sürülmeyip yalnız tanık beyanlarında geçen vakıaların davaya esas alınamayacağını da göstermektedir.

12 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
04.12.2015 · E. 2014/594 · K. 2015/2795

İnandırıcı olmayan tanık sözleriyle boşanmaya karar verilemez

Dava, evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeniyle açılmıştı. Yerel mahkeme boşanmaya karar vermiştir; Özel Daire, tanık sözlerinin bir kısmının temelinden sarsılma durumunu kabule elverişli olmadığını, bir kısmının ise sebep ve saiki açıklanmayan ve inandırıcı olmaktan uzak izahlardan ibaret olduğunu belirterek bozmuştur; mahkeme direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla bozmuştur.

> *Toplanan deliller ve özellikle davacı tanıklarının sözlerinin bir kısmı Türk Medenî Kanununun 166/1. maddesinde yer alan temelinden sarsılma durumunu kabule elverişli olmayan beyanlar olup, bir kısmı ise, sebep ve saiki açıklanmayan ve inandırıcı olmaktan uzak izahlardan ibarettir.*

DEĞERLENDİRME Tanığın olayı kendi görgüsüyle, ne zaman ve nerede yaşandığını belirterek anlatması beyanın inandırıcılığını belirler. Genel değerlendirmeler ve sebebi açıklanmayan anlatımlar boşanma kararına dayanak yapılamaz; duyuma dayalı tanık beyanlarıyla da kusur yüklenemez.[95]

13 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
10.09.2025 · E. 2024/129 · K. 2025/499

Dilekçede dayanılan nüfus kaydı ve kabul sadakatsizliği ispatlar

Kadın, eşinin imam nikâhıyla başka bir kadınla evlenip onu ortak konuta getirdiğini ileri sürerek dava açtı ve dava dilekçesinde nüfus kaydına dayanmıştır. Nüfus kaydında kocanın bu kadından beş çocuğu görülüyordu; koca da tüm aşamalarda ikinci evliliği yaptığını, ancak bunun eşinin rızasıyla olduğunu söylemişti. İlk derece mahkemesi davayı kabul etmiştir. Bölge adliye mahkemesi, kocanın cevap dilekçesi süresinde verilmediğinden kadının cevaba cevap dilekçesindeki delillerin dikkate alınamayacağını belirterek davayı reddetmiştir; Özel Daire bozdu, bölge adliye mahkemesi direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oybirliğiyle bozmuştur.

> *Dava dilekçesinde açıkça dayanıldığı anlaşılan nüfus kaydı uyarınca; davalı erkeğin sadakat yükümlülüğünü ihlâl ettiği tartışmasız olup, mevcut evlilik birliğinin devam etmesinin davalı ve ortak çocuklar bakımından korunmaya değer bir yararının kalmadığı anlaşılmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Kurul, dava dilekçesinde dayanılan nüfus kaydı ile kocanın aşamalardaki kabulünü birlikte değerlendirerek sadakatsizliği ispatlanmış saymış ve kocayı tam kusurlu bulmuştur. Özel Daire, TMK m. 184'teki ikrarın hâkimi

95 Yargıtay HGK, 23.01.2020, E. 2017/2065, K. 2020/46.

bağlamayacağı kuralının ikrarın hükme esas alınamayacağı anlamına gelmediğini belirtmişti.

14 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
19.11.2024 · E. 2024/658 · K. 2024/8815

Eve gizlice yerleştirilen ses kayıt cihazı hukuka aykırıdır

Karşılıklı davalarda mahkemeler, kocanın eve yerleştirdiği ses kayıt cihazıyla alınan kayıtları hukuka aykırı saymış, ancak kayıtları kocayla birlikte dinleyen tanığın anlatımına dayanarak kadına başka bir erkekle müstehcen konuşmalar yaptığı için güven sarsıcı davranış kusuru yüklemişti. Kadını ağır, erkeği az kusurlu sayan karar kadının temyizi üzerine bozulmuştur.

> *Hukuka aykırı olarak elde edilen herhangi bir delil, yargılama esnasında kullanılamaz ve delil olma vasfını yitirir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay'a göre kadının bilgisi ve rızası dışında ortak konuta yerleştirilen cihazla alınan kayıtları dinleyen tanığın bunları aktaran beyanı da hükme esas alınamaz. Bu kusur çıkarılınca eşler eşit kusurlu sayılmış; erkek yararına manevi tazminat bozulmuş, kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerektiği belirtilmiştir.

15 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
10.03.2016 · E. 2015/12257 · K. 2016/4800

Özel hayatın gizliliği ihlal edilerek alınan ses kaydı

Mahkeme erkeği ağır, kadını az kusurlu kabul ederek erkeğin boşanma davasını kabul etmiştir. Erkeğin sunduğu ses kayıtlarını içeren CD kadının özel hayatının gizliliği ihlal edilerek elde edilmişti. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *...davacı erkek tarafından sunulan ses kayıtlarına ilişkin CD'nin kadının "özel hayatının gizliliği" ihlal edilmek suretiyle hukuka aykırı yolla elde edildiği anlaşılmaktadır. Hukuka aykırı delil, hükme esas alınamaz.*

DEĞERLENDİRME Hukuka aykırı delil dışlandığında kadının başka bir kusuru kanıtlanamamış; Yargıtay tamamen kusurlu erkeğin davasının reddi gerektiğini belirtmiştir.

16 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
24.09.2025 · E. 2024/213 · K. 2025/557

Barışma girişimi af değildir

Kadın, eşiyle anlaşmazlık yaşayınca erkeğin ailesiyle aynı apartmandaki ortak evden ayrılmıştır. Çocuğa bakan kayınvalidesi ağır bir hastalığa yakalanınca aile büyüklerinin araya girmesiyle ortak eve dönmüştür; erkek sonra ayrı bir ev kiraladı, ancak kadın taşındığı gün erkeği eve almamıştır. Aynı dönemde erkeğin başka bir kadınla güven sarsıcı ilişkisinin sürdüğü tanık beyanı ve uçuş kayıtlarıyla anlaşılmıştı. Bölge

adliye mahkemesi kadının kocasını affettiğini kabul ederek direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oybirliğiyle bozmuştur.

> *Eşlerin evlilik birliğini kurtarmak maksadıyla birliğin devamı yönünde iyiniyetli girişim ve barış müzakerelerinin boşanma davalarında af niteliğinde sayılamayacağı kuşkusuzdur.*

DEĞERLENDİRME Kurula göre kadın salt kayınvalidesinin hastalığı nedeniyle ortak eve dönmek zorunda kalmıştır. Af, kayıtsız şartsız bir irade beyanı ya da en azından affı gösteren tutum ve davranışla ispatlanmalı, bunun sonucunda ortak hayat yeniden kurulmuş olmalıdır. Erkek tam kusurlu sayılmıştır.

17 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
29.11.2022 · E. 2020/727 · K. 2022/1620

Dava sırasında birlikte doğum günü yemeği af sayılmaz

Dava önce anlaşmalı boşanma olarak açılmıştır; duruşmada koca boşanmak istemediğini söyleyince çekişmeli olarak sürmüştür. Erkeğin sadakat yükümlülüğüne aykırı davrandığı çekişmesizdi. Bölge adliye mahkemesi, eşlerin dava açıldıktan sonra kadının doğum gününü birlikte yemeğe çıkarak kutladığını gösteren fotoğraflara dayanarak kusurların affedildiğini kabul etti ve davayı reddetmiştir; Özel Daire bozdu, bölge adliye mahkemesi direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oybirliğiyle bozmuştur.

> *...erkeğin kusurlu davranışlarından sonra taraflar arasında barışmanın gerçekleşerek ortak hayatın yeniden kurulmadığı gibi dosyada mevcut yemek fotoğraflarından gerçekleştirilen eylemlerin "affedilmiş" olarak nitelendirilmesi de somut olayın özelliğine uygun düşmemektedir.*

DEĞERLENDİRME Kurula göre sadakat yükümlülüğünü ihlal eden erkeğin güven sarsıcı davranışlarıyla evlilik birliği temelinden sarsılmıştır ve boşanmaya karar verilmelidir.

18 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
04.03.2020 · E. 2017/2426 · K. 2020/243

Dava açıldıktan sonra aylarca birlikte yaşamak af sayılabilir

Kadın, kocasının fiziksel şiddet uyguladığını ve hayatında başka bir kadın olduğunu ileri sürerek dava açmıştır. Eşler dava açıldıktan sonra barışarak yaklaşık üç ay birlikte yaşamıştır; dava bu sürede takip edilmedi, yeni bir şiddet olayı üzerine yenilenmiştir. Boşanma hükmü kesinleşmiş, uyuşmazlık tazminatlarda kalmıştı. Yerel mahkeme kadın yararına tazminata hükmetmiştir; Özel Daire bozdu, mahkeme direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla bozmuştur.

> *Davacı dava tarihinden sonra davalı ile kendi isteği ile beraber yaşayarak davalıdan kaynaklı kusurları affetmiştir.*

DEĞERLENDİRME Kurula göre af yalnız son olaydan önceki vakıalar için sonuç doğurur; dava tarihinden sonraki olaylar için yeni bir dava açılabilir. Kadının çocukları düşünerek barıştığı ve eşini affetmediği yönündeki görüş çoğunlukça benimsenmemiştir.

19 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
24.10.2011 · E. 2010/16225 · K. 2011/16773

Dava açıldıktan sonraki sadakatsizlik iddiası incelenmelidir

Mahkeme, kocanın dilekçesinde vakıa olarak açıklamadığı ve delil listesinde bildirmediği, karar aşamasında sunulan fotoğraflara dayanarak boşanmaya karar vermiştir. Kadın temyiz dilekçesiyle birlikte kocayı yatakta başka bir kadınla gösteren ve dava açıldıktan sonra çekildiği anlaşılan fotoğrafları sunarak kocanın da kusurlu olduğunu ileri sürmüştür. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Sadakat yükümlülüğü boşanma davasının açılmasıyla sona ermez; yükümlülük evliliğin sona ermesine kadar devam eder (TMK.md.185/3). Bu yükümlülüğün sonucu olarak; Türk Medeni Kanununun 166/1-2. maddesi uyarınca açılan boşanma davasında, dava açıldıktan sonra gerçekleşen sadakat yükümlülüğüne aykırı davranış iddiasının usulünce incelenip, diğer tüm delillerle birlikte değerlendirilmelidir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay kadının sunduğu fotoğraflar üzerinde de durulmasını istemiştir. Dava sonrası olaylar konusunda farklı kararlar bulunduğundan yeni bir olay yaşandığında ayrı dava açmak daha güvenlidir.

20 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
15.11.2022 · E. 2020/362 · K. 2022/1514

Dava tarihinden sonraki vakıa ıslahla eklenemez

Eşler karşılıklı boşanma davaları açtıktan sonra kadının zina yaptığı ileri sürülmüştür; koca davasını tamamen ıslah ederek zinaya dayandırmıştır. Bölge adliye mahkemesi erkeğin davasını kabul etmiştir; Özel Daire bozdu, bölge adliye mahkemesi direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla, değişik gerekçeyle bozmuştur.

> *Islah yolu ile taraflara tahkikat aşamasında yapmış oldukları hatalı usul işlemlerini bir defaya mahsus olmak üzere düzeltme hakkı verildiğine göre, dava tarihi olan 04.09.2015 tarihinde henüz gerçekleşmemiş bir vakıanın "hatalı işlem" adı altında ıslah yolu ile düzeltilerek dava dilekçesine eklenmesi hukuken olanaklı olmadığı gibi her davanın açıldığı ana kadar gerçekleşen hukukî ve maddi vakıalara göre sonuçlandırılması gerektiğine yönelik ilkeye göre de mümkün değildir.*

DEĞERLENDİRME Kurula göre ıslahla ileri sürülen bu dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmelidir. Tamamen ıslahla yeni dava dilekçesinin verildiği tarihe kadar olan vakıaların ileri sürülebileceği ve sadakat yükümlülüğünün sürdüğü görüşü çoğunlukça benimsenmemiştir.

21 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
11.05.2026 · E. 2025/7420 · K. 2026/5358

Boşanma kesinleşince sadakat yükümlülüğü sona erer

Karşılıklı davalarda boşanma hükmü kesinleşmiş, yargılama fer'îler yönünden sürüyordu. Kadın, boşanma hükmü kesinleştikten sonra, kocanın ilişkisinin otel kayıtlarına göre sürdüğünü ileri sürerek zinaya dayalı yeni bir boşanma davası açmıştır; mahkemeler bu vakıayı da erkeğe kusur olarak yüklemiştir. Yargıtay kusur belirlemesi ve maddi tazminat yönünden bozmuştur.

> *...eşlerin evlilik birliğinin ve bu birlikten doğan sadakat yükümlülüklerinin 23.09.2020 tarihinde boşanmaya ilişkin kararın kesinleşmesi ile sona erdiği, dolayısıyla kadın eş tarafından zina hukuki sebebine dayalı davanın açıldığı tarihte tarafların birbirlerine karşı sadakat yükümlülüğünün bulunmadığı, evlilik birliği sona erdikten sonra yeniden boşanma davası açılamayacağı...*

DEĞERLENDİRME Boşanma hükmü kesinleştikten sonra açılan boşanma davası dinlenemez ve kesinleşmeden sonraki olaylar kusur belirlemesini etkilemez. Yargıtay aynı kararda asıl davadaki talebi aşan maddi tazminatı da bozmuştur.

22 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
06.11.2013 · E. 2013/2-1043 · K. 2013/1539

Daha fazla imkân için yapılan itiraz hakkın kötüye kullanılmasıdır

Boşanıp yeniden evlenen eşlerden koca dava açmıştır. Tanık beyanlarından kocanın başka bir kadınla evlilik dışı ilişkisi olduğu, kadının da eşine söylediği sözler nedeniyle az da olsa kusurlu olduğu anlaşılmıştı. Yerel mahkeme davayı reddetmiştir; Özel Daire bozdu, mahkeme direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla bozmuştur.

> *Her ne kadar TMK. 166/II gereğince davalı eşin, daha az kusurlu olması nedeniyle açılan davaya itiraz hakkı bulunsa da tanık beyanlarından davalının da boşanmayı istediği, ancak davacı eşten daha fazla imkan sağlamak amacıyla itirazda bulunduğu anlaşıldığından, itiraz hakkını kötüye kullandığı ve evlilik birliğinin devamında davalı ve çocuklar bakımından korunmaya değer bir yararın kalmadığı anlaşılmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Kurula göre koca ağır kusurlu olsa da 166/2'deki koşullar oluştuğundan boşanmaya karar verilmelidir. İtirazın gerçek amacı tanık beyanları ve dosya içeriğiyle ortaya konulabilir.

23 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
28.06.2012 · E. 2011/21409 · K. 2012/17972

Korunmaya değer yarar kalmamışsa itiraz boşanmayı engellemez

Koca boşanma davası açmıştır; kadın itiraz etti ve mahkeme davayı reddetmiştir. Kocanın eşine fiziksel şiddet uyguladığı, sürekli hakaret ettiği ve güven sarsıcı davranışlarda bulunduğu, kadının da eşine sürekli hakaret ettiği anlaşılmıştı. Yargıtay ret kararını bozmuştur.

> *Evlilik birliğinin devamında davalı ve çocuklar bakımından korunmaya değer bir yarar kalmadığı anlaşılmaktadır. Davacı, dava açmakta haklı olup, davalının itirazı hakkın kötüye kullanılması niteliğindedir.*

DEĞERLENDİRME Davalının da kusurlu olduğu ve evliliğin devamında yarar kalmadığı dosyalarda 166/2'deki itiraz boşanmayı engellemez; kusursuz eşin itirazı ise kural olarak korunur.

24 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
30.05.2024 · E. 2023/109 · K. 2024/113

Anlaşmalı boşanmadaki bir yıllık süre Anayasa'ya uygundur

Ankara 18. Aile Mahkemesi, anlaşmalı boşanma için evliliğin en az bir yıl sürmesini arayan 166/3'teki "bir yıl" ibaresinin iptalini istemiştir. Anayasa Mahkemesi itirazı oyçokluğuyla reddetmiştir; karar 28.11.2024 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

> *Başka bir deyişle tarafların anlaşma iradelerine dayanılarak boşanma kararı verilebilmesi için evliliğin üzerinden bir yıllık sürenin geçmesinin öngörülmesi suretiyle kişilerin evliliğin kurulmasından kısa bir süre sonra ani kararlarla evlilik birlikteliğini sonlandırmalarının önüne geçilerek ailenin korunması amaçlanmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Bir yıl dolmadan anlaşmalı boşanma kararı verilemez; bu sürede eşler ancak diğer boşanma sebeplerine dayanarak dava açabilir.

25 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
15.05.2008 · E. 2005/26 · K. 2008/105

Anlaşmalı boşanmada ikrarın hâkimi bağlaması Anayasa'ya uygundur

Kırkağaç Asliye (Aile) Hukuk Mahkemesi, anlaşmalı boşanmada tarafların ikrarlarının hâkimi bağlamayacağı hükmünün uygulanmayacağını öngören 166/3'ün son cümlesinin iptalini istemiştir. Anayasa Mahkemesi itirazı oybirliğiyle reddetmiştir.

> *Bir başka deyişle tarafların irade ilkesine göre boşanma yönündeki iradelerini belirli koşulların gerçekleşmiş olması durumunda evlilik birliğinin sarsılması ilkesi ile desteklemiş, evlilik en az bir yıl sürmüş ise eşlerin birlikte başvurmaları ya da bir eşin diğerinin davasını kabul etmesi, evlilik birliğinin temelinden sarsıldığının karinesi kabul edilmiştir.*

DEĞERLENDİRME Boşanma davalarında kural olarak ikrar hâkimi bağlamaz; 166/3 bu kurala anlaşmalı boşanma için bilinçli bir istisna getirmiştir.

26 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
18.04.2019 · E. 2017/1941 · K. 2019/475

Karar kesinleşinceye kadar anlaşmadan dönülebilir

Kadın anlaşmalı boşanma istemiyle başvurmuştur; iki eşin imzaladığı protokol sunuldu, eşler duruşmada protokole göre boşanmak istediklerini beyan edip imzaladı

ve mahkeme 166/3 uyarınca boşanmaya karar vermiştir. Koca hükmü temyiz ederek protokol şartları konusunda anlaşamadıklarını, anlaşmanın irade fesadı altında yapıldığını ve davadan feragat ettiğini bildirmiştir. Özel Daire bozdu, mahkeme direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla bozmuştur.

> *Anlaşmanın diğer tarafı olan eşin hüküm kesinleşinceye kadar anlaşma iradesinden dönmesini engelleyici yasal bir hüküm bulunmadığından, taraflara iddia ve savunmalarını bildirmesi ve delillerini sunması için imkân verilerek davaya "çekişmeli boşanma" (TMK m. 166/1-2) olarak davaya devam edilmesi gerekir.*

DEĞERLENDİRME Kurula göre feragat hakkı olan davacıya anlaşmayı bozma imkânı tanınırken davalının anlaşmayla sonuna kadar bağlı tutulması silahların eşitliği ilkesine aykırıdır. Karar verildikten sonra ancak irade fesadı iddiasıyla bozma istenebileceği görüşü çoğunlukça benimsenmemiştir.

27 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
18.02.2026 · E. 2025/9746 · K. 2026/1856

İradeden dönülünce dava çekişmeli olarak görülür

Eşler ilk derece mahkemesince 166/3 uyarınca boşanmıştı. Koca kararı temyiz etmiştir. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Anlaşmalı boşanma yönünde oluşan karar kesinleşinceye kadar eşlerin bu yöndeki, diğer bir ifadeyle gerek boşanmanın mali sonuçları, gerekse çocukların durumu hususunda kabul edilen düzenlemeleri kapsayan irade beyanından dönmesini engelleyici yasal bir hüküm bulunmamaktadır. Bu halde anlaşmalı boşanma davasının "Çekişmeli boşanma (TMK md. 166/1-2)" olarak görülmesi gerekir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay'a göre mahkeme taraflara iddia ve savunmalarını bildirme ve delillerini sunma imkânı vererek davayı çekişmeli olarak yürütmelidir. Bu ilke Hukuk Genel Kurulunca da benimsenmiştir.[96]

28 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
18.04.2019 · E. 2017/2643 · K. 2019/484

Mali sonuçlar ve çocukların durumu açıkça düzenlenmelidir

Kadın anlaşmalı boşanma istemiyle başvurmuştur. Yalnız kendisinin imzaladığı protokolde kendisi ve çocuk için nafaka istemiş, duruşmada ise kendisi için nafaka ve tazminat istemediğini söylemiş, çocuk için nafaka isterken miktar belirtmemişti; kocanın mali sonuçlara ilişkin beyanı alınmamış, kişisel ilişki düzenlenmemişti. Mahkeme 166/3 uyarınca boşanmaya karar vermiştir. Kadın hükmü temyiz etmiştir; Özel Daire bunu anlaşmadan dönme sayarak bozdu, mahkeme direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla, değişik gerekçeyle bozmuştur.

96 Yargıtay HGK, 18.04.2019, E. 2017/1941, K. 2019/475.

> *...tarafların TMK'nın 166/3. maddesinde anlaşmanın zorunlu öğesi olarak gösterilen "boşanmanın mali sonuçları" ile "velayete tabi çocukların durumu" konularında duraksama yaratmayacak şekilde beyanlarının alınmadığı, bu konuda gerekli özenin gösterilmediği anlaşılmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Kurula göre düzenleme uygun bulunmazsa hâkim gerekli değişikliği taraflara önermeli; öneri kabul edilmez ve yeni bir anlaşma da sağlanamazsa dava 166/1 uyarınca çekişmeli olarak sürdürülmelidir.

29 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
02.05.2019 · E. 2017/3067 · K. 2019/512

Anlaşmalı boşanmadan sonra boşanma sebebiyle tazminat istenemez

Eşler 2002'de verilen ve 2003'te kesinleşen kararla anlaşmalı olarak boşanmıştı. Kadın 2012'de açtığı davada evlilik süresince fiziksel şiddete uğradığını ve önceki davada baskıyla nafaka talebinden vazgeçtiğini ileri sürerek yoksulluk nafakası ile maddi ve manevi tazminat istemiştir. Yerel mahkeme tazminat taleplerini kısmen kabul etmiştir; Özel Daire bozdu, mahkeme direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oybirliğiyle bozmuştur.

> *Böyle bir durumda tarafların boşanmanın mali sonuçlarına ilişkin aralarındaki ihtilafı nihai olarak çözdükleri ve ilişkilerini tasfiye ettikleri kabul edilir. Bu itibarla anlaşmalı boşanmadan sonra artık boşanma sebebiyle (TMK md. 174/1,2) maddi ve manevi tazminat istenemez.*

DEĞERLENDİRME Kurula göre anlaşmalı boşanmada eşler birbirine kusur izafe etmediğinden sonradan açılan davada yeniden kusur araştırması da yapılamaz.

30 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
24.02.2010 · E. 2010/2-96 · K. 2010/106

Onaylanan protokol mahkeme içi ikrardır

Eşler anlaşmalı olarak boşanmıştı; mal rejimine ilişkin maddeler içeren protokol davacının dava dilekçesine eklenmiş, ancak protokol maddelerinin tamamı hüküm fıkrasında ayrıca yazılmamıştı. Davacı sonradan evlilik içinde alınan taşınmaza katkısı nedeniyle alacak davası açmıştır. Yerel mahkeme davayı reddetmiştir; Özel Daire protokolün onaylanmadığı gerekçesiyle bozdu, mahkeme direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla onamıştır.

> *...kural olarak, anlaşmalı boşanma davasında taraflar arasında akdedilmiş olan boşanma protokolünde yer alan mal rejimi hukukundan kaynaklanan anlaşma maddelerinin mahkeme kararında yer alması veya protokolün mahkemece onaylanması gerekir.*

DEĞERLENDİRME Kurula göre mal rejiminden doğan talepler boşanmanın fer'îlerinden değildir ve ayrıca dava edilebilir; ancak bu dosyada protokol, boşanma

davasındaki beyanlar ve hüküm birlikte mahkeme içi ikrar niteliğindedir ve protokole rağmen tamamen aksini ileri sürmek dürüstlük kuralına aykırıdır.

31 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
27.11.2013 · E. 2013/8-185 · K. 2013/1601

"Tarafların mal talepleri yoktur" mal rejimini kapsar

Eşler anlaşmalı olarak boşanmış, protokolde "tarafların mal talepleri yoktur" ifadesi yer almış ve protokol mahkemece onaylanmıştı. Eşlerden biri sonradan diğeri adına tescilli konuta katkısı nedeniyle mal rejiminden kaynaklanan alacak istemiştir. Yerel mahkeme davayı reddetmiştir; Yargıtay 8. Hukuk Dairesi önce onadı, karar düzeltme aşamasında bozdu, mahkeme direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla onamıştır.

> *...protokoldeki ifadenin mal rejiminden kaynaklanan alacağı da kapsadığının anlaşılmasına göre, yerel mahkemenin aynı hususları gözeterek yazılı şekilde karar vermesinde bir isabetsizlik görülmediğinden, direnme kararının onanması gerekir.*

DEĞERLENDİRME Protokoldeki ifadenin kapsamı somut metne göre yorumlanır; bu kararda "mal" ibaresi dar yorumlanmamıştır. Buna karşılık Kurul, "birbirlerinden başkaca maddi ve manevi tazminat talepleri bulunmamaktadır" ifadesinin mal rejimi alacağını kapsamadığını kabul etmiştir.[97]

32 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
22.02.2024 · E. 2023/116 · K. 2024/56

Üç yıllık fiili ayrılık süresi iptal edildi

Ankara 18. Aile Mahkemesi, reddedilen davanın kesinleşmesinden itibaren üç yıl geçmesini arayan 166/4'ün iptalini istemiştir. Anayasa Mahkemesi fıkrayı oyçokluğuyla iptal etti ve iptalin kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine oybirliğiyle karar vermiştir; karar 19.04.2024'te yayımlanmıştır.

> *Başka bir ifadeyle kural, ortak hayatın yeniden kurulamadığı hâllerde evlilik birliğini uzun bir süre boyunca sona erdiremeyen ilgililere katlanamayacakları bir külfet yüklemektedir.*

DEĞERLENDİRME Mahkeme, önceki davanın reddedilip kesinleşmesi için geçen süreyi de hesaba katarak süreci bir bütün olarak değerlendirmiştir. İptal yürürlüğe girmeden 7532 sayılı Kanunla süre bir yıla indirilmiştir.

97 Yargıtay HGK, 07.06.2022, E. 2019/335, K. 2022/850.

33 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
12.02.2026 · E. 2025/203 · K. 2026/39

Bir yıllık fiili ayrılık süresi Anayasa'ya uygundur

Ankara 18. Aile Mahkemesi, 7532 sayılı Kanunla getirilen "bir yıl" ibaresinin de iptalini istemiştir. Anayasa Mahkemesi itirazı dört üyenin karşıoyuyla, oyçokluğuyla reddetmiştir; karar 17.04.2026 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

> *Kuralda öngörülen bir yıllık sürenin söz konusu sürecin tamamlanması için geçmesi gereken süreyi makul bir seviyeye indirmediği söylenemez.*

DEĞERLENDİRME Mahkeme, 7532 sayılı Kanun'un gerekçesinde iptal kararının doğuracağı boşluğun doldurulmasının amaçlandığını aktarmıştır. Bugün 166/4 uygulanırken bir yıllık süre esas alınır.

34 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
01.03.2023 · E. 2021/825 · K. 2023/136

Ortak hayat için ortak masa, konut ve yatak birliği gerekir

Önceki boşanma davası reddedilip kesinleştikten sonra koca fiili ayrılık nedeniyle dava açmıştır. Kadın ortak hayatın yeniden kurulduğunu ispat için üniversitede okuyan ortak çocuğu tanık göstermiştir; çocuk yazları eve geldiğinde anne ve babasını aynı odada gördüğünü söyledi, ancak aynı gün babasına yazdığı mesajda "ikinizi de üzmemek için" ortada kaldığını belirtmiştir. İlk derece mahkemesi davayı reddetmiştir; Özel Daire bozdu, mahkeme direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oybirliğiyle bozmuştur.

> *Yargıtaya göre eşler arasında bir araya gelme hâlinde ortak masa, konut ve bunlarla birlikte özellikle yatak birliği gerçekleşmişse ortak hayat yeniden kurulmuş sayılmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Kurula göre eşlerin çocuklar için, bir konuyu görüşmek için veya zorunluluktan bir araya gelmesi ortak hayatın yeniden kurulduğu anlamına gelmez; evliliği kurtarmaya yönelik tanık beyanlarına dayanılarak hüküm kurulamaz.

35 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
14.02.2019 · E. 2017/1286 · K. 2019/142

Fiili ayrılıkta ispat yükü davacıdadır

Koca, önceki boşanma davasının reddinin kesinleşmesinden sonra üç yıl geçtiğini ve bir araya gelmediklerini ileri sürerek fiili ayrılık davası açmıştır; ön incelemede bildireceği delili olmadığını söylemiştir. Kadın davaya cevap vermedi ve duruşmalara katılmamıştır. Yerel mahkeme bir araya gelinmediğinin ispatlanamadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir; Özel Daire bozdu, mahkeme direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla onamıştır.

> *...daha önceden açılan ve reddedilip kesinleşen davadan sonra eşlerin ortak hayatı kurmak amacıyla bir araya gelmediklerine dair vakıanın davacı tarafından ispat edilemediği gerekçesiyle davanın reddine dair verilen direnme kararının onanması gerekmiştir.*

DEĞERLENDİRME Kurulda ispat yükünün davalıda olduğu ve önceki davanın ayrı yaşamaya karine oluşturduğu görüşü ileri sürülmüş, çoğunlukça benimsenmemiştir. Davacı ayrı yaşamayı tanık anlatımı, zabıta araştırması, nafaka, icra ve ceza dosyaları gibi delillerle kanıtlamalıdır.

36 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
02.11.2022 · E. 2020/96 · K. 2022/1435

Önceki davada kesinleşen kusur aynı dönem için bağlayıcıdır

Kadının açtığı ilk boşanma davası, erkeğin kusurlu bir davranışı bulunmadığı gerekçesiyle reddedilip kesinleşmişti. Erkeğin fiili ayrılık nedeniyle açtığı davada mahkeme, önceki davadaki kusur belirlemesini bir kenara bırakarak aynı döneme ilişkin yeniden kusur belirlemesi yaptı ve kadın yararına tazminat ve nafakaya hükmetmiştir; eşler ret kararından sonra bir araya gelmemişti. Özel Daire bozdu, mahkeme kısmen direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oybirliğiyle bozmuştur.

> *TMK'nın 166/4. maddesine göre görülmekte olan eldeki davada hâkimin, ret ile sonuçlanan boşanma davasında belirlenen kusur belirlemesi ile bağlı olduğu, başka bir ifadeyle hâkimin "aynı döneme ilişkin" yeniden bir kusur belirlemesi yaparak nafaka ve tazminatlara ilişkin karar veremeyeceği açıktır.*

DEĞERLENDİRME Fiili ayrılık davasında kusur boşanma için aranmaz, ancak tazminat ve nafaka için önemlidir. Kurul, fiili ayrılık döneminde gerçekleşen yeni bir vakıanın ileri sürülmediğini de vurgulamıştır; böyle bir vakıa kusur belirlemesinde ayrıca değerlendirilebilir.

37 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
05.12.2024 · E. 2024/1615 · K. 2024/9586

Fiili ayrılık davasından feragat edilirse aynı davaya dayanılamaz

Kocanın evlilik birliğinin sarsılmasına dayalı ilk davası reddedilip 2010'da kesinleşmişti. Koca üç yıl geçtikten sonra bu davaya dayanarak fiili ayrılık davası açmış, sonra bu davadan feragat etmişti. Yeniden açtığı davada bölge adliye mahkemesi fiili ayrılık nedeniyle boşanmaya karar vermiştir. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Bu feragat nedeniyle davacı erkek, ilk açtığı reddedilen davaya dayanarak, 4721 sayılı Kanun'un 166 ncı maddesinin son fıkrası uyarınca dava açma hakkından vazgeçmiştir. Artık ilk açtığı reddedilen davaya dayanarak, 4721 sayılı Kanun'un 166 ncı maddesinin son fıkrası uyarınca boşanma isteminde bulunamaz.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay'a göre feragatle sonuçlanan davaya dayanılacaksa fiili ayrılık süresi feragat tarihinden itibaren hesaplanır. Daire bu uyuşmazlıkta "değişiklik öncesi düzenlemeye göre" üç yıllık süreyi esas almıştır.

38 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
01.06.2016 · E. 2015/18573 · K. 2016/10789

İlk davayı açıp fiili ayrılığa zemin hazırlayan eş kusurludur

Kadının evlilik birliğinin sarsılmasına dayalı ilk davası, eşlerin dava açıldıktan sonra birlikte yaşadıkları ve önceki olayların affedildiği gerekçesiyle reddedilip kesinleşmişti. Kadının fiili ayrılık nedeniyle açtığı davada, fiili ayrılık döneminde kadının sadakat yükümlülüğüne aykırı davrandığı, erkeğin ise sadakatsizlik boyutuna varmayan güven sarsıcı davranışlarda bulunduğu anlaşılmıştı. Mahkeme tarafları eşit kusurlu sayarak kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmetmiştir. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *"İlk davayı açarak fiili ayrılığa zemin hazırlayan davacı kadın bu sebeple kusurlu olduğu gibi, davanın reddi nedeniyle, davalı erkeğe bir kusur yüklenemeyecektir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay kadını ağır kusurlu saymış, yoksulluk nafakasını bozmuş ve erkek yararına maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi gerektiğini belirtmiştir. Fiili ayrılık davasında kusur boşanma için aranmasa da nafaka ve tazminat için ayrıntılı olarak belirlenir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 161:** Zina.
- **TMK m. 162:** Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış.
- **TMK m. 163:** Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme.
- **TMK m. 164:** Terk.
- **TMK m. 165:** Akıl hastalığı.
- **TMK m. 167:** Boşanma veya ayrılık istemi.
- **TMK m. 169:** Dava süresince geçici önlemler.
- **TMK m. 174:** Maddi ve manevi tazminat.
- **TMK m. 175:** Yoksulluk nafakası.
- **TMK m. 182:** Çocuğun velayeti ve kişisel ilişki.
- **TMK m. 184:** Boşanmada yargılama usulü; ikrar ve delillerin serbestçe takdiri.
- **TMK m. 185:** Evliliğin genel hükümleri; sadakat ve yardım yükümlülüğü.
- **TMK m. 186:** Konutun seçimi ve birliğin giderlerine katılma.
- **TMK m. 197:** Birlikte yaşamaya ara verilmesi.
- **TMK m. 236:** Artık değere katılma ve payın azaltılması.
- **6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 119, 141, 176-182 ve 189:** Dava dilekçesi, iddianın genişletilmesi yasağı, ıslah ve hukuka aykırı delil.

MADDE

167 B. Dava I. Konusu

KANUN METNİ

Boşanma davası açmaya hakkı olan eş, dilerse boşanma, dilerse ayrılık isteyebilir.

MADDE ÖZETİ

Boşanma davası açmaya hakkı olan eş, dilerse boşanma, dilerse ayrılık isteyebilir (m. 167). Ayrılık evliliği sona erdirmez; hâkim bir yıldan üç yıla kadar bir süre için ayrılığa karar verir ve bu süre kararın kesinleşmesiyle işlemeye başlar (TMK m. 171). Yargıtay'a göre ayrılık kararı için de bir boşanma sebebinin ispatlanması gerekir;[1] dava yalnız ayrılığa ilişkinse boşanmaya karar verilemez ve ortak hayatın yeniden kurulma olasılığı aranmaz.[2] Süre bitince ortak hayat yeniden kurulmamışsa eşlerden her biri boşanma davası açabilir (TMK m. 172).

TEMEL KAVRAMLAR

Ayrılık kararı	Evliliği sona erdirmeden eşlere bir yıldan üç yıla kadar ayrı yaşama imkânı veren mahkeme kararı; ayrılık süresince eşler evli kalır.
Ayrılık süresi	Hâkimin bir yıl ile üç yıl arasında belirlediği süre; ayrılık kararının kesinleşmesiyle işlemeye başlar (TMK m. 171).
Boşanma sebebi	TMK m. 161-166'da sayılan sebeplerden biri; hâkim ancak bu sebeplerden biri ispatlanırsa boşanmaya veya ayrılığa karar verebilir (TMK m. 170/1).
Taleple bağlılık	Hâkimin istenenden fazlasına veya başka bir şeye karar verememesi (HMK m. 26); dava yalnız ayrılığa ilişkinse boşanmaya karar verilemez (TMK m. 170/2).
Ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı	Boşanma istenen davada hâkimin boşanma yerine ayrılığa karar verebilmesi için aranan şart (TMK m. 170/3).

1 Yargıtay 2. HD, 18.02.2013, E. 2012/3023, K. 2013/3849.
2 Yargıtay 2. HD, 02.04.2026, E. 2026/858, K. 2026/3553.

Terditli istem — Aralarında sıra kurularak ileri sürülen istemler; örneğin öncelikle ayrılık, bu kabul edilmezse boşanma istenmesi (HMK m. 111).

Tedbir nafakası — Boşanma veya ayrılık davası süresince hâkimin eş ve çocuklar için re'sen hükmettiği nafaka (TMK m. 169).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 135 inci maddesini karşılamaktadır. Bu maddeyle davacıya dilerse boşanma dilerse ayrılığa karar verilmesini isteme yetkisi tanınmıştır. Mevcut maddedeki hüküm sadeleştirilmek suretiyle yeniden kaleme alınmıştır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 73*

Adalet Komisyonu maddeyi Tasarıdaki gibi aynen kabul etmiştir (S. Sayısı 723, s. 401); ayrılığı düzenleyen 170, 171 ve 172. maddeler de Komisyonca aynen kabul edilmiştir (s. 402). Aynı gerekçe metnine göre 171. madde ayrılık süresinin alt ve üst sınırını korumuş, ancak sürenin ayrılık kararının kesinleşmesinden itibaren işleyeceğini açıkça kabul etmiştir. 172. maddenin gerekçesinde ise ayrılık süresi sonunda her iki eşe de herhangi bir kayda bağlı olmaksızın boşanma isteme hakkı tanındığı için eski Kanun'un 140. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarına gerek kalmadığı belirtilmiştir (s. 73).

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Boşanma davasını ikameye hakkı olan taraf; dilerse boşanma, dilerse ayrılık isteyebilir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 135 (mülga)

Eski Kanun'da ayrılığın sonuçları 138-140. maddelerde düzenleniyordu. 743 m. 138'e göre dava boşanmaya dairse "karı kocanın barışmaları ihtimali" bulunduğunda ayrılığa hükmedilebilirdi; 4721 sayılı Kanun bu ölçütü "ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı" olarak yeniden yazmıştır. Asıl değişiklik ayrılık süresinin sonundadır: 743 m. 140'a göre süre bitiminde boşanmaya ancak ayrılık hükmüne esas olan olaylar münhasıran isteyenin aleyhine değilse ya da diğer eş ortak hayata dönmekten kaçınırsa hükmedilebiliyordu. 4721 sayılı Kanun bu kayıtları kaldırmış, ortak hayat yeniden kurulmamışsa eşlerden her birine boşanma davası açma hakkı tanımıştır (TMK m. 172).

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun (bugün)
Davanın konusu	Dava hakkı olan taraf dilerse boşanma, dilerse ayrılık ister (m. 135)	Aynı (m. 167)
Yalnız ayrılık istenmişse	Boşanmaya hükmolunamaz (m. 138/2)	Boşanmaya karar verilemez (m. 170/2)
Boşanma istenmişse	Barışma ihtimali varsa ayrılığa hükmedilebilir (m. 138/2)	Ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı varsa ayrılığa karar verilebilir (m. 170/3)

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun (bugün)
Ayrılık süresi	Bir yıldan üç yıla kadar (m. 139/1)	Aynı; süre kararın kesinleşmesiyle işler (m. 171)
Süre bitince	Barışılmamışsa boşanma istenebilir, ancak m. 140'taki kayıtlarla	Ortak hayat kurulmamışsa her eş boşanma davası açabilir (m. 172/2)

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Anayasa yargısının norm denetimi kararları arasında 167. madde veya ayrılığa ilişkin 170-172. maddeler hakkında verilmiş bir karara rastlanmamıştır.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Davanın konusu	Dava hakkı olan eş boşanma veya ayrılık isteyebilir	TMK m. 167
Ayrılığın şartı	Bir boşanma sebebi ispatlanmalıdır	TMK m. 170/1; Yargıtay 2. HD, K. 2013/3849
Yalnız ayrılık istenmişse	Boşanmaya karar verilemez	TMK m. 170/2; Yargıtay 2. HD, K. 2012/29082
Ortak hayat olasılığı	Yalnız ayrılık istenen davada aranmaz	Yargıtay 2. HD, K. 2026/3553; Yargıtay 2. HD, K. 2010/18727
Boşanma istenmişse	Ayrılığa ancak ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı varsa karar verilebilir	TMK m. 170/3; Yargıtay 2. HD, K. 2022/5408
Tam kusurlu eşin davası	Tamamen kusurlu eşin boşanma davası reddedilir, kusursuz eşin ayrılık davası kabul edilir	Yargıtay 2. HD, K. 2015/12828
Ayrılık süresi	Bir yıldan üç yıla kadar; süre kararın kesinleşmesiyle işler	TMK m. 171; Yargıtay 2. HD, K. 2018/2327
Süre bitince	Ortak hayat kurulmamışsa her eş boşanma davası açabilir; süre bittikten sonra bir araya gelinmişse bu dava reddedilir	TMK m. 172/2; Yargıtay 2. HD, K. 2019/11166
Sonuçların belirlenmesi	İlk davada ispatlanan olaylar ve ayrılık süresindeki durumlar gözetilir; kesinleşen kusur bağlayıcıdır	TMK m. 172/3; Yargıtay 2. HD, K. 2025/1264

Konu	Kural	Dayanak
Süre dolmadan yeni dava	Ayrılık süresi içinde açılan boşanma davasında yeni bir kusurun ispatı gerekir	Yargıtay 2. HD, K. 2018/10693
İstemin değiştirilmesi	Boşanma istemi ayrılığa daraltılabilir; ayrılık istemi ıslahla boşanmaya genişletilebilir	Yargıtay 2. HD, K. 2007/11393; Yargıtay 2. HD, K. 2016/10752
Terditli istem	Öncelikle ayrılık, olmazsa boşanma istenebilir; davacı fer'î boşanma isteminin olmadığını açıkça bildirirse yalnız ayrılık incelenir	HMK m. 111; Yargıtay 2. HD, K. 2025/8886
Tazminat	Ayrılıkla birlikte istenen tazminat genel hükümlere dayanır	Yargıtay 2. HD, K. 2013/2602
Feragat	Ayrılık davasından feragat, o tarihe kadarki olayların affı sayılır	Yargıtay 2. HD, K. 2015/15990
Ölüm	Karar kesinleşmeden eş ölürse dava konusuz kalır; mirasçılar sağ eşin kusurunun tespitini isteyebilir	TMK m. 181/2; Yargıtay 2. HD, K. 2017/13770
Uygulanacak hukuk	Yabancılık unsuru varsa eşlerin ortak millî hukuku, yoksa ortak mutad mesken hukuku, o da yoksa Türk hukuku	MÖHUK m. 14

TBMM gerekçesine göre madde, 743 sayılı eski Kanun'un 135. maddesini sade- 1
leştirerek yeniden yazmış ve davacıya dilerse boşanma, dilerse ayrılık isteme yetkisini korumuştur. Ayrılığın şartları ve sonuçları ise 170-172. maddelerde düzenlenmiştir; bu maddeler 167'den ayrı düşünülemeyeceği için bu şerhte birlikte anlatılmıştır.

DİKKAT

Ayrılık kararı evliliği bitirmez: eşler evli kalır, bu nedenle yeniden evlenemez (TMK m. 130) ve evliliğin genel hükümlerine bağlı kalır (TMK m. 185). Ayrılık kararı alınabilmesi için de bir boşanma sebebinin ispatlanması gerekir; Yargıtay affedilen olaylara veya duyuma dayalı tanık beyanlarına dayanılarak ayrılık kararı verilemeyeceğini belirtmiştir.[3] Süre bitince boşanma kendiliğinden gerçekleşmez; ortak hayat kurulmamışsa ayrıca boşanma davası açılmalıdır (TMK m. 172/2).

II. Davanın Konusu: Boşanma veya Ayrılık

- **Seçim davacıya aittir:** Boşanma davası açmaya hakkı olan eş, dilerse boşanma, dilerse ayrılık isteyebilir (TMK m. 167). Yargıtay, yalnız ayrılık isteyen ve kocasının hakaret ve şiddetini kanıtlayan kadının davasında 167 ve 170. maddeler gözetilerek ayrılığa karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir.[4]

3 Yargıtay 2. HD, 18.02.2013, E. 2012/3023, K. 2013/3849.

- **"Dava hakkı olan eş" ne demektir?** Ayrılık ayrı bir sebebe değil, 161-166. maddelerdeki boşanma sebeplerinden birine dayanır. Bu nedenle ayrılık isteyen eşin, o sebebe dayanarak boşanma davası açabilecek durumda olması gerekir. Zina, terk veya akıl hastalığı gibi özel sebeplerde dava hakkı kanunun gösterdiği eşe aittir (TMK m. 161, 164, 165); affeden eşin dava hakkı da yoktur (TMK m. 161/3).
- **Tamamen kusurlu eşe karşı ayrılık:** Yargıtay, sadakatsiz davranışları ispatlanan ve tamamen kusurlu olan kocanın boşanma davasının reddini, kusursuz kadının ayrılık davasının ise kabulünü gerekli görmüştür.[5] Kocanın boşanma davası tam kusuru nedeniyle reddedilip kesinleşen bir dosyada, boşanmak istemeyen kadının sonradan açtığı ayrılık davasında verilen iki yıllık ayrılık kararı da onanmıştır.[6]
- **Kısıtlı eş:** Akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanan kadına kusur yüklenemeyeceğini belirten Yargıtay, kocanın 166'ya dayanan davasının kabulünü yanlış bulmuş, kocası tamamen kusurlu olan kadın adına istenen ayrılığın kabul edilmesi gerektiğine karar vermiştir.[7]
- **Karşı dava olarak ayrılık:** Boşanma davasına karşı ayrılık davası açılabilir. Mahkeme her iki dava hakkında ayrı ayrı hüküm kurmalıdır; kocanın boşanma davasını kabul edip kadının karşı ayrılık davası hakkında karar vermeyen hüküm bozulmuştur.[8]
- **Görülmekte olan boşanma davası engel değildir:** Yargıtay'a göre kadının açtığı ve henüz kesinleşmemiş bir boşanma davasının bulunması, kocanın ayrılık davası açmasına engel değildir; mahkeme hukuki yarar yokluğundan davayı reddetmemeli, iki dava arasındaki bağlantıyı değerlendirmelidir.[9]

III. Ayrılık Kararının Şartı: Boşanma Sebebinin İspatı

- **Kural:** Boşanma sebebi ispatlanmış olursa hâkim boşanmaya veya ayrılığa karar verir (TMK m. 170/1). Ayrılık, boşanma sebebi ispatlanamayan davada başvurulacak bir ara çözüm değildir.
- **Boşanma davasında:** Yargıtay'a göre ayrılığa karar verilebilmesi için de boşanma sebebinin mevcut ve sabit olması zorunludur; boşanma sebebini ispatlayamayan davacının davasında ayrılığa karar verilmesi bozma sebebidir.[10] Daire bu ilkeyi farklı yıllarda istikrarla uygulamıştır.[11]

4 Yargıtay 2. HD, 21.01.2010, E. 2009/21175, K. 2010/1208.
5 Yargıtay 2. HD, 17.06.2015, E. 2014/27118, K. 2015/12828.
6 Yargıtay 2. HD, 08.03.2023, E. 2022/9891, K. 2023/877.
7 Yargıtay 2. HD, 15.03.2013, E. 2012/6687, K. 2013/7025.
8 Yargıtay 2. HD, 29.03.2017, E. 2015/24847, K. 2017/3508.
9 Yargıtay 2. HD, 16.11.2017, E. 2017/4259, K. 2017/12926.
10 Yargıtay 2. HD, 24.06.2013, E. 2013/6031, K. 2013/17672.

- **Yalnız ayrılık istenen davada:** Ayrılık davasında da boşanma sebebi, boşanma davasındaki ispat kurallarıyla kanıtlanmalıdır. Yargıtay, affedilen veya hoşgörüyle karşılanan olaylara dayanılarak ayrılık kararı verilemeyeceğini, duyuma dayalı veya taraf sözlerini aktaran tanık beyanlarıyla olayların sabit kabul edilemeyeceğini belirtmiştir.[12]
- **Dilekçede dayanılan vakıalar:** Ayrılık kararı da ancak usulüne uygun ileri sürülen vakıalara dayanabilir. Yargıtay, davacının ön inceleme duruşmasından sonra verdiği dilekçeyle ileri sürdüğü vakıanın iddianın genişletilmesi niteliğinde olduğunu ve bu vakıaya dayanılarak ayrılık kararı verilemeyeceğini belirtmiştir.[13]
- **Gerekçe:** Ayrılık kararının gerekçesinde tarafların hangi kusurlu davranışlarına dayanıldığı, hangi vakıanın kabul edildiği Yargıtay denetimine elverişli biçimde açıklanmalıdır; bunu göstermeyen ayrılık kararı bozulmuştur.[14]

IV. Dava Yalnız Ayrılığa İlişkinse (TMK m. 170/2)

- **Boşanmaya karar verilemez:** Dava yalnız ayrılığa ilişkinse hâkim istenenden fazlasına, yani boşanmaya karar veremez (TMK m. 170/2; HMK m. 26). Yargıtay, açtığı boşanma davasını dilekçeyle ayrılık davasına dönüştüren kocanın davasında da boşanmaya karar verilmesini bozma sebebi saymıştır.[15]
- **Ortak hayat olasılığı aranmaz:** 170/3'teki "ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı" şartı, boşanma istenen davada hâkimin ayrılığa karar verebilmesi içindir. Yargıtay, yalnız ayrılık istenen davada boşanma sebebi ispatlandığı hâlde eşlerin yeniden bir araya gelme ihtimali kanıtlanamadı diye davanın reddedilmesini bozma sebebi saymıştır.[16] Daire aynı görüşü ıslahla ayrılığa dönüştürülen bir davada da açıkça belirtmiştir.[17] Bazı kararlarda ise ayrılık davası için de bu olasılıktan söz edilmiştir;[18] en yeni ve açık karar, olasılığın aranmayacağı yönündedir.
- **Diğer eşin boşanma davası:** Bir eşin ayrılık istemesi, diğer eşin kanıtlanan boşanma davasının kabulüne engel değildir. Yargıtay, kadının ıslahla ayrılık istediği, kocanın ise boşanma davasını kanıtladığı dosyada barışma olasılığını gösteren delil bulunmadığı için kocanın davasının kabulüyle boşanmaya karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir.[19]

11 Yargıtay 2. HD, 29.12.2011, E. 2011/1403, K. 2011/24021; Yargıtay 2. HD, 27.06.2016, E. 2016/585, K. 2016/12328.
12 Yargıtay 2. HD, 18.02.2013, E. 2012/3023, K. 2013/3849.
13 Yargıtay 2. HD, 10.02.2016, E. 2015/26239, K. 2016/2250.
14 Yargıtay 2. HD, 13.06.2016, E. 2016/4541, K. 2016/11616.
15 Yargıtay 2. HD, 04.12.2012, E. 2011/20662, K. 2012/29082.
16 Yargıtay 2. HD, 02.04.2026, E. 2026/858, K. 2026/3553.
17 Yargıtay 2. HD, 08.11.2010, E. 2009/16843, K. 2010/18727.
18 Yargıtay 2. HD, 14.07.2008, E. 2008/10443, K. 2008/10405; Yargıtay 2. HD, 02.10.2014, E. 2014/12628, K. 2014/19229.

V. Boşanma İstemi Karşısında Ayrılık Kararı Verilmesi (TMK m. 170/3)

- **Kural:** Dava boşanmaya ilişkinse hâkim ancak ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı bulunduğu takdirde ayrılığa karar verebilir (TMK m. 170/3). Bu, hâkime tanınmış istisnai bir takdir yetkisidir.
- **Olasılık kuvvetli ve denetlenebilir olmalı:** Yargıtay'a göre barışma ihtimali gerçekleşmeye yakın bir ciddiyetle görülmeli, sağlam bir olasılığa dayanmalı, bir tarafın ikrarından veya hareket tarzından anlaşılmalı ve kararda Yargıtay denetimine olanak verecek açıklıkta gösterilmelidir.[20] Aynı kararda olayların ağırlığı ve eşlerin uzun süredir ayrı yaşaması bu ihtimali ortadan kaldıran unsurlar olarak gösterilmiştir. Barışma ihtimaline ulaşılırken eşlerin sosyal ve kültürel durumları ile fiili ayrılık süreleri de dikkate alınmalıdır.[21]
- **Davalının boşanmak istememesi yetmez:** Yargıtay, davalı kadının boşanmak istememesini ve evliliğin kısa sürmüş olmasını ayrılık kararı için yeterli görmemiş, ortak hayatın yeniden kurulma olasılığı ortaya konmadığı için boşanmaya karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir.[22] Davalının sorunları çözebilecekleri konusundaki yoğun ısrarına dayanılarak verilen ayrılık kararı da bozulmuştur.[23]
- **Çocukların varlığı ve eski barışmalar:** Yargıtay, ortak çocukların varlığını gözeterek ayrılığa karar veren mahkemenin kararını, tam kusurlu kocanın hakaret ve aşağılamaları karşısında eşlerin yeniden bir araya gelme ihtimali bulunmadığı gerekçesiyle bozmuştur.[24] Otuz yıllık evlilikte eşlerin daha önce ayrılıp barışmış olmaları da, sürekli fiziksel şiddet karşısında ayrılık kararı için yeterli görülmemiştir.[25]
- **Çelişkili gerekçe:** Mahkemenin boşanma talebinin kanıtlanamadığını söyleyip aynı zamanda ayrılığa karar vermesi çelişkilidir. Yargıtay, kocanın kadının ailesine silahla ateş ettiği dosyada bu gerekçeyle verilen ayrılık kararını bozarak boşanmaya karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir.[26]
- **Ayrılığın yerinde görüldüğü dosyalar:** Yargıtay, davacının son duruşmada eşiyle barış için görüştüklerini ve boşanmak isteyip istemediğinden emin olmadığını söylemesini ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı saymış ve ayrılığa karar verilmesinin uygun olacağını belirtmiştir; bu karar gerekçe yönünden

19 Yargıtay 2. HD, 21.01.2013, E. 2012/14166, K. 2013/1123.
20 Yargıtay 2. HD, 01.06.2009, E. 2008/8576, K. 2009/10441.
21 Yargıtay 2. HD, 26.03.2009, E. 2008/3052, K. 2009/5621.
22 Yargıtay 2. HD, 06.06.2022, E. 2022/4012, K. 2022/5408.
23 Yargıtay 2. HD, 31.10.2016, E. 2015/20551, K. 2016/14209.
24 Yargıtay 2. HD, 24.05.2018, E. 2016/18276, K. 2018/6645.
25 Yargıtay 2. HD, 07.11.2017, E. 2016/6839, K. 2017/12314.
26 Yargıtay 2. HD, 02.10.2014, E. 2014/8334, K. 2014/19284.
27 Yargıtay 2. HD, 18.06.2013, E. 2013/11686, K. 2013/16998.

oyçokluğuyla verilmiştir.[27] Davacının boşanma yerine ayrılık kararı verilmesine itiraz ettiği başka bir dosyada ise Daire ayrılık kararını onamıştır.[28]

- **İstinafta kaldırılan ayrılık kararı:** İlk derece mahkemesinin iki boşanma davasını kabul edip ayrılığa karar verdiği bir dosyada bölge adliye mahkemesi, eşlerin eşit kusurlu eylemlerinin evlilik birliğini çekilmez hâle getirdiğini belirterek boşanmaya karar vermiş, Yargıtay bu kararı onamıştır.[29]

VI. Ayrılık Süresi (TMK m. 171)

- **Süre:** Hâkim ayrılığa bir yıldan üç yıla kadar bir süre için karar verebilir; süre ayrılık kararının kesinleşmesiyle işlemeye başlar (TMK m. 171). TBMM gerekçesine göre bu kural, sürenin başlangıcına açıklık getirmek için konulmuştur.
- **Karar tarihi değil, kesinleşme tarihi:** Yargıtay, ayrılığa "karar tarihinden itibaren" hükmeden kararı, sürenin kararın kesinleşmesinden itibaren işleyeceğini belirterek düzeltmiş ve onamıştır.[30]
- **Tebliğ edilmeyen karar:** Ayrılık süresi kesinleşmeyle başladığından, tebliğe çıkarılmayan karar kesinleşmez ve süre de işlemez. Yargıtay, 2012'de verilen bir ayrılık kararını uzun süre tebliğe çıkarmayan, davalının kararı yıllar sonra tebliğ ettirmesi üzerine ayrılık süresinin kısa olduğunu ileri sürerek temyiz eden davacının vekili hakkında kötüniyetli temyiz nedeniyle idari para cezasına hükmetmiştir.[31]

VII. Ayrılık Süresince Eşlerin Durumu ve Ayrılığın Sonuçları

- **Evlilik devam eder:** Ayrılık kararı evliliği sona erdirmez. Eşler evli kalır, bu nedenle yeniden evlenemez (TMK m. 130) ve evliliğin genel hükümlerine bağlı kalır (TMK m. 185). Boşanan eşlerin birbirinin yasal mirasçısı olamayacağına ilişkin kural (TMK m. 181/1) ayrılık için öngörülmemiştir.
- **Velayet ve kişisel ilişki:** Evlilik devam ettiği sürece ana ve baba velayeti birlikte kullanır; ayrılık hâli gerçekleşmişse hâkim velayeti eşlerden birine verebilir (TMK m. 336/2). Yargıtay, ayrılık kararı verilirken çocuğun ayrılık süresince geçici velayeti ve kişisel ilişki hakkında karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir.[32] Bu düzenleme ayrılık süresiyle sınırlı, tedbir ve geçici niteliktedir.[33]

28 Yargıtay 2. HD, 17.01.2013, E. 2012/12738, K. 2013/943.
29 Yargıtay 2. HD, 02.05.2024, E. 2023/4597, K. 2024/3110.
30 Yargıtay 2. HD, 21.02.2018, E. 2016/11933, K. 2018/2327.
31 Yargıtay 2. HD, 09.03.2017, E. 2016/10693, K. 2017/2568.
32 Yargıtay 2. HD, 07.02.2011, E. 2010/23278, K. 2011/1786.
33 Yargıtay 2. HD, 17.01.2013, E. 2012/12738, K. 2013/943.

- **Nafaka:** Boşanma veya ayrılık davası açılınca hâkim, davanın devamı süresince eşlerin geçimi ve çocukların bakımı için gerekli önlemleri re'sen alır (TMK m. 169). Yargıtay, ayrılık kararı verildiğinde tedbir nafakasının yalnız kararın kesinleşmesine kadar değil, ayrılık süresinin sonuna kadar devam etmesi gerektiğini belirtmiştir.[34] Ayrılık kararında çocuk yararına hükmedilen nafaka da iştirak nafakası değil tedbir nafakası niteliğindedir.[35]
- **Kanundaki boşluk:** 2012 tarihli kararın karşı oy yazısında, ayrılık süresi için alınacak önlemler konusunda kanunda açık bir düzenleme bulunmadığı, bu nedenle TMK m. 197'deki önlemlerin kıyasen uygulanması ve bu önlemlerin ayrılık kararının fer'i olarak harç gerekmeden düzenlenmesi gerektiği savunulmuştur.[36]
- **Tazminat:** Boşanmada maddi ve manevi tazminat TMK m. 174'e göre istenir. Yargıtay'a göre ayrılık istemiyle birlikte istenen manevi tazminat bu hükme değil Borçlar Hukuku'nun genel hükümlerine dayanır, aile mahkemesinin görevi dışında kalır ve tefrik edilerek asliye hukuk mahkemesi sıfatıyla incelenmelidir.[37] Daha eski bir kararda da TMK m. 174/1 kapsamına girmeyen maddi tazminat istemi hakkında karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir.[38]
- **Mal rejimi:** Ayrılığa karar verilirse mahkeme, ayrılığın süresine ve eşlerin durumlarına göre aralarında sözleşmeyle kabul edilmiş mal rejiminin kaldırılmasına karar verebilir (TMK m. 180). Yasal mal rejiminin sona erdiği hâller TMK m. 225'te sayılmıştır ve ayrılık bunlar arasında yoktur; haklı bir sebep varsa eşlerden biri ayrıca mal ayrılığına geçilmesini isteyebilir (TMK m. 206). Yargıtay'ın onadığı bir dosyada sözleşmeyle belirlenen mal rejiminin kaldırılması istemi ayrılık davasından ayrılarak ayrı dosyada incelenmiştir.[39]

VIII. Ayrılık Süresi Bitince: Yeniden Boşanma Davası (TMK m. 172)

- **Kural:** Süre bitince ayrılık durumu kendiliğinden sona erer. Ortak hayat yeniden kurulmamışsa eşlerden her biri boşanma davası açabilir; boşanmanın sonuçları düzenlenirken ilk davada ispatlanmış olan olaylar ve ayrılık süresinde ortaya çıkan durumlar göz önünde tutulur (TMK m. 172). Boşanma kendiliğinden gerçekleşmez; ayrıca dava açılmalıdır.
- **Her eş dava açabilir:** Yargıtay, bir yıllık ayrılık kararının kesinleşmesinden sonra bir yıl boyunca bir araya gelmedikleri tanıklarla sabit olan eşlerden

34 Yargıtay 2. HD, 28.02.2012, E. 2010/20232, K. 2012/4124.
35 Yargıtay 2. HD, 25.10.2018, E. 2016/25608, K. 2018/12021.
36 Yargıtay 2. HD, 28.02.2012, E. 2010/20232, K. 2012/4124.
37 Yargıtay 2. HD, 31.01.2013, E. 2012/16225, K. 2013/2602.
38 Yargıtay 2. HD, 17.07.2007, E. 2006/15445, K. 2007/11393.
39 Yargıtay 2. HD, 08.03.2023, E. 2022/9891, K. 2023/877.

kadının, ayrılık kararına dayanarak açtığı boşanma davasının da kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir.[40]

- **Nitelendirme hâkime aittir:** Yargıtay'ın onadığı bir kararda, ayrılık süresi dolduktan sonra evlilik birliğinin sarsılmasına veya fiili ayrılığa dayanarak boşanma isteyen kocanın davası 172. madde kapsamında değerlendirilmiş, eşlerin özel günlerde çocuklar için bir araya gelmesinin ortak hayatın kurulması sayılamayacağı kabul edilmiştir.[41] Bir dosyada Daire, davanın 172 yerine 166'ya göre değerlendirildiği gerekçesiyle verdiği bozma kararını, mahkemenin 172. maddeye göre de inceleme yaptığını gözden kaçırdığı için karar düzeltme aşamasında kaldırmıştır.[42]
- **Süre bittikten sonra bir araya gelmek:** Ayrılık süresi sona erdikten sonra eşler bir araya gelip karı koca olarak birlikte yaşamışsa 172/2'ye dayanan boşanma davası reddedilir.[43]
- **Süre dolmadan açılan dava:** Ayrılık süresi dolmadan ve 172'ye dayanmadan açılan boşanma davasında, davalıya atfedilebilecek yeni bir kusurun ispatı gerekir. Yargıtay, ayrılık kararının gerekçesinde boşanma şartlarının koca yönünden gerçekleştiği kabul edilen dosyada, kadının süre dolmadan açtığı davada kocaya atfedilebilecek bir kusur ispatlanmadığı için davanın reddi gerektiğini belirtmiştir.[44]
- **Kesinleşen kusur bağlayıcıdır:** Yargıtay'a göre ayrılık kararındaki kusur belirlemesi temyiz edilmeyip kesinleşmişse sonraki boşanma davasında lehine olan taraf için usuli kazanılmış hak oluşturur; tam kusurlu sayılan kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilemez, erkek yararına maddi tazminat değerlendirilmelidir.[45]
- **Nafaka ve tazminat:** Hukuk Genel Kurulu, ayrılık davasında eşit kusurlu bulunan ve asgari ücretle çalışan kadının, ayrılık süresinden sonra açılan boşanma davasında yoksulluk nafakası isteyebileceğini kabul etmiştir; asgari ücretle çalışmak tek başına yoksulluk nafakasına engel değildir.[46] 172'ye dayanan boşanmada kusur durumuna göre maddi ve manevi tazminata da hükmedilebilir.[47]
- **Ayrılık ve fiili ayrılık birlikte:** Ayrılık kararının verildiği davada bir eşin boşanma davası reddedilmişse, ret kararının kesinleşmesinden sonra 166/4'teki fiili ayrılık yolu da gündeme gelebilir. Yargıtay'ın 2024 tarihli kararında aktarıldığına göre, kadının ayrılık davasının kabul edilip kocanın karşı boşanma davasının reddedildiği bir dosyada Daire, kocanın sonradan 166/4'e dayanarak

40 Yargıtay 2. HD, 03.03.2016, E. 2015/13442, K. 2016/4168.
41 Yargıtay 2. HD, 07.10.2024, E. 2023/10142, K. 2024/6886.
42 Yargıtay 2. HD, 15.05.2019, E. 2018/5630, K. 2019/6112.
43 Yargıtay 2. HD, 11.11.2019, E. 2019/7178, K. 2019/11166.
44 Yargıtay 2. HD, 08.10.2018, E. 2016/24367, K. 2018/10693.
45 Yargıtay 2. HD, 11.02.2025, E. 2024/4229, K. 2025/1264.
46 Yargıtay HGK, 21.03.2018, E. 2017/1584, K. 2018/503.
47 Yargıtay 2. HD, 15.05.2019, E. 2018/5630, K. 2019/6112.

açtığı davanın şartlarının oluştuğunu kabul etmiştir.[48] Fiili ayrılığın şartları TMK m. 166 şerhinde anlatılmıştır.

IX. İstemin Değiştirilmesi, Terditli İstem, Feragat ve Ölüm

- **Boşanmadan ayrılığa:** Boşanma istemi talep sonucunun daraltılmasıyla ayrılığa çevrilebilir; bu durumda dava yalnız ayrılığa ilişkin sayılır.[49] Islahla ayrılığa dönüşen davada hükümde ayrıca "boşanma davasının reddine" denmemelidir.[50]
- **Geri dönüş yok:** Yargıtay, duruşmada boşanma talebinden vazgeçip ayrılık isteyen kadının sonraki duruşmada yeniden boşanma istemesini sonuç doğurmaz saymıştır; boşanma isteminden vazgeçme feragat niteliğinde olduğundan irade sakatlığı ileri sürülmedikçe dönülemez ve dava ayrılık davasına dönüşür.[51]
- **Ayrılıktan boşanmaya:** Ayrılık istemi ıslahla boşanma istemine çevrilebilir; ıslah harcı yatırılmamışsa mahkeme süre vermelidir.[52]
- **Sonradan dilekçeyle ayrılık istemi:** Ayrılık istemi dava dilekçesinde yer almıyor ve sonradan verilen dilekçeyle ileri sürülüyorsa, karşı taraf iddianın genişletilmesine onay vermemiş ve ıslah da yapılmamışsa bu istem incelenemez.[53] Aynı dosyada karar düzeltme incelemesinde Daire, usulüne uygun açılmış bir ayrılık davası bulunmadığı hâlde kesin hüküm oluşturacak şekilde ret kararı verilmesini de hatalı bulmuştur.[54]
- **Terditli istem:** "Öncelikle ayrılık, bu kabul edilmezse boşanma" şeklinde terditli istemde bulunulabilir (HMK m. 111). Yargıtay, fer'î boşanma istemi olmadığını açıkça bildiren kadının davasının ayrılık istemi olarak incelenmesi gerektiğini belirtmiştir.[55]
- **Feragat:** Davacı davasından tamamen feragat etmişse hâkim ayrılığa karar veremez; dava feragat nedeniyle reddedilir.[56] Yargıtay'a göre boşanma veya ayrılık davasından feragat, feragat eden tarafından o tarihe kadarki olayların affedildiğini, en azından hoşgörüyle karşılandığını gösterir.[57]
- **Ölüm:** Ayrılık kararı kesinleşmeden eşlerden biri ölürse evlilik ölümle sona erer ve dava konusuz kalır. Yargıtay, bu durumda davaya devam etmek isteyen mirasçıların talebi üzerine sağ eşin kusurunun tespiti bakımından yargılamaya

48 Yargıtay 2. HD, 27.02.2024, E. 2024/479, K. 2024/1226.
49 Yargıtay 2. HD, 17.07.2007, E. 2006/15445, K. 2007/11393.
50 Yargıtay 2. HD, 19.10.2015, E. 2015/4596, K. 2015/18548.
51 Yargıtay 2. HD, 10.04.2017, E. 2015/25690, K. 2017/4093.
52 Yargıtay 2. HD, 31.05.2016, E. 2015/17856, K. 2016/10752.
53 Yargıtay 2. HD, 01.04.2015, E. 2014/21803, K. 2015/6319.
54 Yargıtay 2. HD, 21.01.2016, E. 2015/24319, K. 2016/1211.
55 Yargıtay 2. HD, 16.10.2025, E. 2025/1346, K. 2025/8886.
56 Yargıtay 2. HD, 26.06.2008, E. 2008/7420, K. 2008/9434.
57 Yargıtay 2. HD, 15.09.2015, E. 2015/2389, K. 2015/15990.
58 Yargıtay 2. HD, 04.12.2017, E. 2016/8087, K. 2017/13770.

devam edilmesi gerektiğini belirtmiştir.[58] Kusuru ispatlanan sağ eş, boşanan eşler gibi yasal mirasçılık hakkını yitirir (TMK m. 181).

X. Ayrılık Kararı ile TMK m. 197'deki Ayrı Yaşama Hakkı Arasındaki Fark

- **Ayrı yaşama hakkı:** Eşlerden biri, ortak hayat sebebiyle kişiliği, ekonomik güvenliği veya ailenin huzuru ciddi biçimde tehlikeye düştüğü sürece ayrı yaşama hakkına sahiptir; birlikte yaşamaya ara verilmesi haklı bir sebebe dayanıyorsa hâkim istem üzerine parasal katkıya, konut ve ev eşyasından yararlanmaya ve eşlerin mallarının yönetimine ilişkin önlemleri alır (TMK m. 197). Bu yol boşanma veya ayrılık davası açmayı gerektirmez; koşullar değişirse hâkim önlemleri değiştirebilir veya kaldırabilir (TMK m. 200).
- **Ayrılık kararı ayrı bir istemdir:** Yargıtay, TMK m. 197'ye dayanarak ayrı yaşamakta haklılık ve nafaka isteyen kadının davasında talep dışına çıkılarak eşlerin üç yıl süreyle ayrılıklarına karar verilmesini hatalı bulmuş, tedbir nafakasını ise onamıştır.[59]
- **Hangisi ne sağlar?** TMK m. 197 bir boşanma sebebinin ispatını gerektirmez ve önlemler tehlike sürdüğü müddetçe devam eder. Ayrılık kararı ise bir boşanma sebebinin ispatına bağlıdır, bir ile üç yıl arasında bir süre için verilir ve süre sonunda ortak hayat kurulmamışsa her eşe boşanma davası açma imkânı verir (TMK m. 172).

XI. Yabancılık Unsuru ve Ayrılık Yoluna Erişim

- **Uygulanacak hukuk:** Boşanma ve ayrılık sebepleri ve hükümleri eşlerin müşterek millî hukukuna tâbidir; eşler ayrı vatandaşlıktaysa müşterek mutad mesken hukuku, o da yoksa Türk hukuku uygulanır. Ayrılık hâlinde nafaka talepleri de bu hukuka tâbidir; geçici tedbir taleplerine ise Türk hukuku uygulanır (MÖHUK m. 14).
- **İnsan hakları boyutu:** AİHM, boşanmanın mümkün olmadığı İrlanda'da mahkemeden ayrılık kararı almak isteyen, ancak dava masraflarını karşılayamadığı için avukat bulamayan başvurucunun davasında ayrılık davasının sonucunun medeni haklar bakımından belirleyici olduğunu, hangi hukuki yola başvurulacağını seçmenin kişiye ait olduğunu ve ayrılık yoluna etkili erişim sağlanmamasının Sözleşme'nin 6/1 ve 8. maddelerini ihlal ettiğini kabul etmiştir.[60] Türkiye'de dava giderlerini karşılayamayan kişi adli yardımdan yararlanmak için başvurabilir (HMK m. 334-340).

59 Yargıtay 2. HD, 18.07.2011, E. 2011/10321, K. 2011/12511.
60 AİHM, Airey/İrlanda, B. No: 6289/73, 09.10.1979.

UYGULAMA NOTU

Ayrılık isteniyorsa bu istem dava dilekçesinde açıkça yazılmalı, dayanılan boşanma sebebi ve olaylar tarihi, yeri ve tanığıyla gösterilmelidir; ayrılık kararı da boşanma sebebinin ispatına bağlıdır. Boşanma mı ayrılık mı isteneceği konusunda tereddüt varsa "öncelikle ayrılık, olmazsa boşanma" şeklinde terditli istemde bulunulabilir. Boşanma talebinden vazgeçilip ayrılık istendiğinde bu beyandan dönmenin mümkün olmayabileceği unutulmamalıdır. Ayrılık kararı verilirse kararın tebliğ edilip kesinleşmesi takip edilmelidir; süre ancak kesinleşmeden sonra işler. Ayrılık süresince çocukların velayetinin, kişisel ilişkinin ve nafakanın kararda açıkça düzenlendiği kontrol edilmelidir. Süre bittiğinde ortak hayat kurulmamışsa boşanma davası açılması gerekir; bu dönemde eşlerin birlikte yaşamaya başlaması 172. maddeye dayanan dava hakkının kaybına yol açabilir.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
21.01.2010 · E. 2009/21175 · K. 2010/1208

Dava hakkı olan eş dilerse boşanma, dilerse ayrılık isteyebilir

Kadın yalnız ayrılık istemiyle dava açmıştır. Kocanın birlik görevlerini yerine getirmediği, eşine hakaret edip şiddet uyguladığı, kadının ise geçimsizlikte bir kusurunun olmadığı anlaşılmıştı. Mahkemenin kararı temyiz edildi ve Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Boşanma davası açmaya hakkı olan eş, dilerse boşanma, dilerse ayrılık isteyebilir. (TMK.md.167) Dava Türk Medeni Kanununun 170.maddesinden kaynaklanan ayrılık kararı verilmesi istemine ilişkindir.Toplanan delillerden davalının birlik görevlerini yerine getirmediği, eşine hakaret edip şiddet uyguladığı, davacı kadının ise geçimsizlikte bir kusurunun olmadığı anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu durum karşısında Türk Medeni Kanununun 167.ve 170.maddesi nazara alınarak davacının davasının kabulü ile ayrılığa karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Seçim davacıya aittir; davacı ayrılık istemişse ve boşanma sebebi ispatlanmışsa hâkim ayrılığa karar vermelidir. Daire kararında 167. maddeyi doğrudan dayanak göstermiştir.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
18.07.2011 · E. 2011/10321 · K. 2011/12511

Ayrı yaşama (TMK m. 197) davasında ayrılık kararı verilemez

Kadın TMK m. 197'ye dayanarak ayrı yaşamakta haklı olduğunun tespitini ve kendisine parasal katkı yapılmasını istemiştir. Mahkeme kadını ayrı yaşamakta haklı bularak tedbir nafakasına hükmetti, ayrıca eşlerin üç yıl süreyle ayrılıklarına karar

vermiştir. Daire ilk incelemede kararı başka bir gerekçeyle bozmuş, tarafların karar düzeltme istemleri üzerine bozma gerekçesini değiştirmiştir.

> *Davacının Türk Medeni Kanununun 170/2.maddesi uyarınca "ayrılık kararı verilmesi" yönünde bir talebinin bulunmadığı gözetilmeden, talep dışına çıkılarak "tarafların üç yıl süreyle ayrılıklarına" karar verilmesi doğru değildir.*

DEĞERLENDİRME TMK m. 197'deki ayrı yaşama hakkı, boşanma veya ayrılık davası açılmadan ayrı yaşamanın ve nafakanın düzenlenmesini sağlar; 167 ve 170'teki ayrılık kararı ise ayrıca istenmesi gereken bir hükümdür. Daire bu davada kadın yararına tedbir nafakasının onanmasına, ayrılık kararının ise bozulmasına karar vermiştir.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.06.2015 · E. 2014/27118 · K. 2015/12828

Tamamen kusurlu eşin boşanma davası reddedilir, kusursuz eşin ayrılık davası kabul edilir

Koca boşanma davası, kadın ayrılık davası açmıştır. Mahkeme kocanın davasını kabul ederek boşanmaya karar verdi, kadının ayrılık davasını reddetmiştir. Mahkemenin de kabulüne göre koca sadakatsiz davranmış ve tamamen kusurlu olmuştu; kadının kusurlu bir davranışı kanıtlanmamıştı. Yargıtay kararı iki yönden bozmuştur.

> *Mahkemenin de kabulünde olduğu üzere davacı-davalı erkeğin sadakatsiz davranışları ispatlanmış ve boşanma sebebi gerçekleşmiştir. Şu halde davalı-davacı kadının ayrılık davasının kabulüne karar verilmesi gerekirken yetersiz gerekçe ile davanın reddi doğru olmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Tamamen kusurlu eş 166'ya dayanarak boşanma kararı elde edemez; kusursuz eş ise boşanmak istemiyorsa ayrılık isteyebilir. Kocanın sadakatsizliği kadın için bir boşanma sebebi olduğundan ayrılık davası kabul edilmelidir.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
08.03.2023 · E. 2022/9891 · K. 2023/877

Boşanmak istemeyen kusursuz eş ayrılık davası açabilir

Kocanın açtığı boşanma davası, evlilik birliği temelinden sarsılmış olsa da bu sonuca tamamen kocanın sadakat yükümlülüğüne aykırı davranışlarıyla ulaşıldığı gerekçesiyle reddedilip kesinleşmişti. Kadın bu kez ayrılık davası açmıştır. İlk derece mahkemesi iki yıl süreyle ayrılığa, çocukların ayrılık süresince tedbiren anneye verilmesine, babayla kişisel ilişki kurulmasına ve ayrılık süresi sonuna kadar tedbir nafakasına karar vermiştir; sözleşmeyle belirlenen mal rejiminin kaldırılması isteğini ayrı dosyaya almıştır. Bölge adliye mahkemesi nafakaları artırmıştır. Yargıtay kararı onamıştır.

> *...davalının tam kusurlu davranışları nedeniyle tarafların evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı, ancak davacının davalıdan boşanmak istemediği, bu haliyle tarafların evliliği devam ettirme ihtimalinin mevcut olduğu ve ayrılığa ilişkin yasal şartların gerçekleştiği...*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Yargıtay'ın onadığı ilk derece mahkemesi kararındandır. Mahkeme tedbir nafakasına TMK m. 169 ve 197'ye dayanarak hükmetmiştir. Sözleşmeyle kabul edilmiş mal rejiminin kaldırılması ayrılık hâlinde TMK m. 180'e göre ayrıca istenebilir.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
15.03.2013 · E. 2012/6687 · K. 2013/7025

Kısıtlı eş adına istenen ayrılık kabul edilmelidir

Koca evlilik birliğinin sarsılması nedeniyle boşanma davası açmıştır. Akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanan ve annesinin velayeti altında bırakılan kadının birleşen davasında ayrılık istendi. Mahkeme kocanın davasını kabul, kadının ayrılık davasını reddetmiştir. Akıl hastalığına dayanan bir dava yoktu ve boşanmaya neden olan olaylarda koca tamamen kusurlu kabul edilmişti. Yargıtay kararı iki yönden bozmuştur.

> *Ancak, kadın boşanma yerine "ayrılık" talep ettiğinden (TMK.m.170/2), ayrılık davasının kabulüne karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde reddine karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Akıl hastasının davranışları iradi olmadığından ona kusur yüklenemez; bu nedenle kocanın 166'ya dayanan davası da kabul edilemezdi. Kadının davasında 166/1'deki boşanma koşulları gerçekleştiğinden ayrılık istemi kabul edilmelidir.

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
16.11.2017 · E. 2017/4259 · K. 2017/12926

Görülmekte olan boşanma davası ayrılık davası açmaya engel değildir

Kadının açtığı boşanma davası kesinleşmemişken koca ayrılık davası açmıştır. Mahkeme, Yargıtay'da bulunan kesinleşmemiş bir boşanma davası olduğu için kocanın hukuki yararı bulunmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Davalı kadın tarafından 05.12.2013 tarihinde ... Asliye Hukuk (Aile) Mahkemesinde açılmış ve görülmekte olan boşanma davasının bulunması erkeğin ayrılık davası açmasına engel değildir. Davacının ayrılık davası açmakta hukuki yararı bulunmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Daire, iki dava arasındaki bağlantının da değerlendirilmesini ve delillerin toplanarak işin esası hakkında karar verilmesini istemiştir.

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
29.03.2017 · E. 2015/24847 · K. 2017/3508

Karşı ayrılık davası hakkında da hüküm kurulmalıdır

Kocanın açtığı boşanma davasına karşı kadın ayrılık davası açmıştır. Mahkeme kocanın davasını kabul ederek boşanmaya karar verdi, ancak kadının ayrılık talebi hakkında olumlu ya da olumsuz bir hüküm kurmamıştır. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Yasal gereklilik böyleyken, davalı-karşı davacı kadının ayrılık davası hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemesi usul ve kanuna aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Karşılıklı davalarda her dava için ayrı hüküm kurulmalıdır (HMK m. 297/2). Bozma nedeniyle kocanın boşanma davası hakkında da yeniden hüküm kurulması gerekmiştir.

8 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
18.02.2013 · E. 2012/3023 · K. 2013/3849

Affedilen olaylara ve duyuma dayalı beyanlara dayanılarak ayrılık kararı verilemez

Kadın yalnız ayrılık istedi ve ayrılığa esas boşanma sebebi olarak evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına dayanmıştır. Mahkeme talebi kabul ederek ayrılığa karar vermiştir. Tanıkların anlattığı şiddet olayından sonra eşler uzun süre birlikte yaşamıştı; sonraki olaylara ilişkin tanık beyanları ise duyuma ve davacının anlattıklarına dayanıyordu. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Affedilen veya hoşgörüyle karşılanan olaylara dayalı olarak boşanma veya ayrılık kararı verilemeyeceği gibi; duyuma dayalı veya taraf sözlerinin aktarılması niteliğindeki beyanlara dayalı olan olaylar da sabit kabul edilemez.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay'a göre ayrılığa karar verebilmek için boşanma sebebinin ispatlanmış olması gerekir; sebep gerçekleşmemişse ayrılık talebi de reddedilmelidir. Bu dosyada 166/2'deki koşullar bile gerçekleşmemiştir.

9 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
24.06.2013 · E. 2013/6031 · K. 2013/17672

Boşanma sebebi ispatlanamazsa ayrılık kararı da verilemez

Davacı boşanma davası açmıştır. Evlilik birliğinin temelinden sarsıldığını gösteren bir olgu ortaya konamamış, boşanma sebebi ispatlanamamıştı. Mahkeme buna rağmen ayrılığa karar vermiştir. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Şu halde, ayrılığa karar verilebilmesi için de boşanma sebebinin, mevcut ve sabit olması zorunludur. Dava, boşanmaya ilişkindir.Davacı, evlilik birliğinin temelinden sarsıldığını gösterir nitelikte bir olguyu ortaya koyamamış, boşanma sebebini ıspatlayamamıştır. Öyleyse davanın reddi gerekirken, yetersiz gerekçe ile ayrılığa karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Ayrılık, boşanma sebebi ispatlanamayan davada başvurulacak bir ara çözüm değildir; ispat yoksa dava reddedilmelidir.

10 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
13.06.2016 · E. 2016/4541 · K. 2016/11616

Ayrılık kararının gerekçesinde kusurlu davranışlar gösterilmelidir

Mahkeme kadının davasını kabul ederek bir yıl süreyle ayrılığa karar verdi, ancak gerekçeli kararda hangi kusurlu davranışlara dayanıldığını belirtmemiştir. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Yerel mahkemenin hangi delillerle sonuca ulaştığını değil, dayanılan delillerde yer alan hangi vakıanın kabul edildiğini Yargıtay denetimine elverişli şekilde gerekçeli olarak açıklaması zorunludur.*

DEĞERLENDİRME Ayrılık kararı da bir boşanma sebebinin ispatına dayandığından hangi vakıaların sabit görüldüğü gerekçede açıkça yazılmalıdır (Anayasa m. 141/3; HMK m. 297).

11 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
10.02.2016 · E. 2015/26239 · K. 2016/2250

Dilekçede dayanılmayan vakıaya dayanılarak ayrılık kararı verilemez

Koca boşanma davası açmıştır. Mahkeme, kadının eşini sürekli işinde ve sosyal hayatında arayarak rahatsız ettiği gerekçesiyle bir yıl süreyle ayrılığa karar vermiştir. Koca bu vakıayı dava dilekçesinde ve dilekçeler aşamasında değil, ön inceleme duruşmasından sonra verdiği bir dilekçeyle ileri sürmüştü. Kadının temyizi üzerine Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Olayımızda davacı, dava dilekçesinde ve dilekçeler teatisi aşamasında mahkemece davalıya kusur olarak yüklenilen vakıaya dayanmamıştır. Bu vakıayı ön inceleme duruşmasından sonra verilen 04.07.2014 tarihli dilekçe ile ileri sürmüş olup, bu durum iddianın genişletilmesi niteliğindedir.*

DEĞERLENDİRME Ön inceleme tamamlandıktan sonra karşı tarafın açık muvafakati veya ıslah olmadan iddia genişletilemez (HMK m. 141). Usulüne uygun ileri sürülmeyen vakıaya dayanılarak karar verilemeyeceğinden bu dosyada davanın reddi gerektiği belirtilmiştir.

12 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
02.04.2026 · E. 2026/858 · K. 2026/3553

Yalnız ayrılık istenmişse ortak hayat olasılığı aranmaz

Kadın yalnız ayrılık istemiyle dava açmıştır. İlk derece mahkemesi, kocanın kadından DNA testi isteyerek çocuk yönünden sadakatsizlik ithamında bulunduğunu kabul edip üç yıl süreyle ayrılığa karar vermiştir. Bölge adliye mahkemesi bu kusuru yerinde bulduğu hâlde, eşlerin yeniden bir araya gelme ihtimalinin kanıtlanamadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Somut olayda dava; boşanma davası olmayıp münhasıran ayrılığa ilişkindir. Bu durumda davacı kadın tarafından açılan ayrılık davasında boşanma sebebi olduğundan ayrılık davasının kabulüne karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile davanın reddi hatalı olup bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı, 170/3'e göre boşanma istenen davada hâkimin ayrılığa karar verebilmesi için aranır. Yalnız ayrılık istenmişse boşanma sebebinin ispatı yeterlidir; kocanın temyiz etmeyerek kesinleştirdiği kusur kadın için bir boşanma sebebi sayılmıştır.

13 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
08.11.2010 · E. 2009/16843 · K. 2010/18727

Islahla ayrılığa dönüşen davada ortak hayat olasılığı aranmaz

Davacı evlilik birliğinin sarsılması nedeniyle açtığı boşanma davasını ıslah ederek ayrılık davasına dönüştürmüştür. Mahkeme eşlerin birbirine fiziksel şiddet uyguladığını ve ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı bulunmadığını belirterek davayı reddetmiştir. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Dava yalnız ayrılığa ilişkinse "ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı" ayrılık kararı için gerekli değildir. (TMK.m.170/3) Davanın kabulü ile Türk Medeni Kanununun 170/1 ve 171. maddeleri uyarınca ayrılığa karar verilmesi gerekirken kanun maddesinin hatalı yorum ve değerlendirilmesi sonucu yazılı şekilde ret hükmü kurulması doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay'ın bazı kararlarında ayrılık davası için de bu olasılıktan söz edilmişse de Daire bu kararda ve 2026 tarihli bir kararında münhasıran ayrılık istenen davada olasılığın aranmayacağını açıkça belirtmiştir.[61]

14 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
04.12.2012 · E. 2011/20662 · K. 2012/29082

Davasını ayrılığa dönüştüren eşin davasında boşanmaya karar verilemez

Koca evlilik birliğinin sarsılması nedeniyle açtığı boşanma davasını sonradan verdiği dilekçeyle ayrılık davasına dönüştürmüştür. Mahkeme karşılıklı davalarda kadının boşanma davasını kabul ederken kocanın davasında da boşanmaya karar vermiştir. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Davacı-davalı kocanın ayrılık talebi değerlendirilip, bu talep yönünden bir hüküm kurulması gerekirken, bu yön nazara alınmadan, kocanın davasında da boşanmaya karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Dava yalnız ayrılığa ilişkinse boşanmaya karar verilemez (TMK m. 170/2); mahkeme kocanın ayrılık talebi hakkında ayrıca hüküm kurmalıdır.

61 Yargıtay 2. HD, 02.04.2026, E. 2026/858, K. 2026/3553.

15 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
17.07.2007 · E. 2006/15445 · K. 2007/11393

Boşanma istemi ayrılığa daraltılabilir

Davacı evlilik birliğinin sarsılması nedeniyle boşanma davası açtı, daha sonra talebini daraltarak ayrılık kararı verilmesini istemiştir. Boşanma sebepleri kanıtlandığı hâlde mahkeme ret kararı vermiştir; davacının TMK m. 174/1 kapsamına girmeyen ve nispi harcı tamamlanan maddi tazminat istemi hakkında da karar vermemiştir. Yargıtay kararı iki yönden bozmuştur.

> *Davacı evlilik birliğinin sarsılması hukuksal nedenine (TMK. md. 166/1-2) dayalı olarak boşanma davası açmış, daha sonra talebini daraltarak ayrılık kararı verilmesini istemiştir. Şu halde dava yalnızca ayrılığa ilişkindir.*

DEĞERLENDİRME Talep ayrılığa daraltıldıktan sonra dava yalnız ayrılığa ilişkin sayılır ve boşanma sebepleri kanıtlanmışsa ayrılık istemi kabul edilmelidir. Ayrılıkla birlikte istenen tazminat TMK m. 174'e dayanmasa da mahkeme bu istem hakkında da karar vermelidir.

16 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
10.04.2017 · E. 2015/25690 · K. 2017/4093

Boşanmadan vazgeçip ayrılık isteyen davacı yeniden boşanmaya dönemez

Kadın evlilik birliğinin sarsılması nedeniyle boşanma davası açmıştır. Tahkikat sırasında bir duruşmada boşanma talebinden vazgeçerek ayrılık istedi, sonraki duruşmada ise yeniden boşanma kararı verilmesini istediğini bildirmiştir. Mahkeme boşanmaya karar vermiştir. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Gerçekleşen duruma göre; dava ayrılık davasına dönüşmüş olup, toplanan delillerin bu çerçevede değerlendirilerek gerçekleşecek sonucu uyarınca ayrılık kararı verilmesi gerekirken, yanılgılı değerlendirme ile yazılı şekilde boşanmaya karar verilmesi doğru bulunmamış hükmün bozulması gerekmiştir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay boşanma isteminden vazgeçmeyi feragat saymıştır; feragat kesin hüküm gibi sonuç doğurduğundan irade sakatlığı ileri sürülmedikçe bu beyandan dönülemez (HMK m. 309, 311).

17 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
01.06.2009 · E. 2008/8576 · K. 2009/10441

Barışma ihtimali kuvvetli olmalı ve gerekçede gösterilmelidir

Davacı evlilik birliğinin sarsılması nedeniyle boşanma istemiştir; mahkeme iki yıl süreyle ayrılığa karar vermiştir. Kocanın sürekli alkol alıp eşine şiddet uyguladığı, birlik görevlerini yerine getirmediği ve başka bir kadınla ilişkisi bulunduğu anlaşılmıştı; dosyada eşlerin barışma olasılığını gösteren bir kanıt yoktu. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Eşlerin barışma ihtimali, gerçekleşmeye yakın bir ciddiyetle görülmeli, varlığı makul surette kabul edilebilmeli, böyle bir kanaat sağlam olasılığa dayandırılmalı, hatta barışma ihtimali varlığı bir tarafın ikrarından ya da hareket tarzından anlaşılmış olmalıdır. Özellikle barışma ihtimali kuvvetli bulunmalıdır.*

DEĞERLENDİRME Daire'ye göre davacı mutlak bir boşanma sebebini kanıtlamış olsa bile hâkim barışma olasılığını görürse ayrılığa karar verebilir; ancak bu takdir kesin ve denetime elverişli olmalı, olayların ağırlığı ve eşlerin uzun süredir ayrı yaşaması gibi durumlar gözetilmeli ve barışma olasılığına götüren nedenler kararda açıkça gösterilmelidir. Daire bu konuda 1978 tarihli bir içtihadı birleştirme kararının gerekçesine atıf yapmıştır.

18 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
06.06.2022 · E. 2022/4012 · K. 2022/5408

Davalının boşanmak istememesi ayrılık kararı için yetmez

Koca evlilik birliğinin sarsılması nedeniyle boşanma davası açmıştır. İlk derece mahkemesi, kadının evliliğinden pişman olduğunu söylemesini ve kocasına bağırmasını boşanmayı gerektirecek düzeyde bulduğu hâlde, kadının boşanmak istememesi ve evliliğin üzerinden kısa bir zaman geçmesi gibi gerekçelerle boşanma davasını reddedip bir yıl süreyle ayrılığa karar vermiştir; bölge adliye mahkemesi istinafı reddetmiştir. Yargıtay kararları kaldırıp bozmuştur.

> *Somut olayda, davalı kadının boşanmak istememesi ve davalı tanıklarının tarafların geçimsizliğine yönelik görgüye dayalı beyanlarının olmaması ayrılık kararı verilebilmesi için yeterli değildir. Dosya kapsamından ortak hayatın yeniden kurulma olasılığının ortaya konulamadığı, evlilik birliğinin yeniden tesis olunamayacak şekilde temelinden sarsıldığı sabittir.*

DEĞERLENDİRME Hâkimin boşanma istenen davada ayrılığa karar verebilmesi için ortak hayatın yeniden kurulma olasılığının dosyadaki delillerle ortaya konması gerekir. Bozmaya uyularak verilen yeni karar da Daire tarafından onanmıştır.[62]

19 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
07.11.2017 · E. 2016/6839 · K. 2017/12314

Uzun evlilikteki eski barışmalar ayrılık kararı için yetmez

Kadın boşanma davası açmıştır. Mahkeme, otuz yıllık evlilikte eşlerin daha önce de şiddet nedeniyle ayrılıp yeniden bir araya geldiklerini ve son olayda kadının darp edildiğinin kanıtlanmadığını belirterek bir yıl süreyle ayrılığa karar vermiştir. Kocanın süresinde cevap vermediği ve eşine sürekli fiziksel şiddet uyguladığı anlaşılmıştı. Yargıtay kararı bozmuştur.

62 Yargıtay 2. HD, 23.03.2023, E. 2023/1896, K. 2023/1277.

> *Olayların akışı karşısında davacı kadın dava açmakta haklı olup, boşanmanın şartları gerçekleşmiştir. Ortak hayatın yeniden kurulması olasılığının da bulunmadığı anlaşılmaktadır. Davacı kadından kaynaklanan bir kusur tespit edilememiştir. Mahkemece boşanmaya karar verilecek yerde, yetersiz gerekçe ile ayrılığa karar verilmesi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Eşlerin geçmişte barışmış olması, ortak hayatın yeniden kurulma olasılığını tek başına göstermez. Sürekli şiddet gibi ağır olaylar karşısında boşanmaya karar verilmelidir.

20 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
21.01.2013 · E. 2012/14166 · K. 2013/1123

Diğer eşin boşanma davası kanıtlanmışsa ayrılık istemi boşanmayı engellemez

Karşılıklı boşanma davalarında kadın talebini ıslah ederek boşanma yerine ayrılık istemiştir. Mahkeme iki yıl süreyle ayrılığa karar verdi ve kocanın birleşen boşanma davasını kanıtlanamadığı gerekçesiyle reddetmiştir. Barışmadan sonraki dönemde kocanın eşine hakaret ettiği, onu maddi olarak kısıtladığı, kapı kilidini değiştirip eşyalarını attığı; kadının da aile mahremiyetine ilişkin olayları başkalarına anlattığı ve güven sarsıcı davranışlarda bulunduğu anlaşılmıştı. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Davalı-davacı kocanın birleşen boşanma davasının kanıtlandığı, taraflar arasındaki geçimsizlik nedeni ile evlilik birliğinin çekilmez hale geldiği ve tarafların bu olaylardan sonra yeniden barışıp bir araya gelerek evlilik birliğini devam ettireceklerine ilişkin kanaat oluşturacak nitelikte bir delil bulunmadığına göre, davacı-davalı kocanın davasının kabulü suretiyle tarafların boşanmalarına karar vermek gerekirken yazılı gerekçeyle davacı-davalı kadının davasının kabulü ile ayrılığa karar verilmesi isabetsizdir.*

DEĞERLENDİRME Bir eşin ayrılık istemesi, diğer eşin kanıtlanan boşanma davasının kabulüne engel değildir; barışma olasılığını gösteren delil yoksa boşanmaya karar verilmelidir. Yargıtay eşleri eşit kusurlu saymıştır.

21 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
18.06.2013 · E. 2013/11686 · K. 2013/16998

Davacının kararsızlığını bildiren beyanı barışma olasılığı sayılmıştır

Kadın boşanma davası açmıştır. Kocanın eşine fiziksel şiddet uyguladığı ve birlik görevlerini yerine getirmediği anlaşılmıştı. Kadın son duruşmada eşiyle barış için bir araya geldiklerini, boşanmak isteyip istemediğinden emin olmadığını söylemiştir. Mahkemenin kararı temyiz edildi ve Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Davacının son oturumdaki "barış hususunda biraraya geldik, görüştük. Bu aşamada boşanmak isteyip istemediğimden emin değilim, tam kararımı veremedim" şeklindeki beyanı, ilerde barışmaları ve ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı*

bulunduğunu göstermektedir. Bu beyan karşısında ayrılığa (TMK.md.171) karar verilmesi uygun olacaktır.

DEĞERLENDİRME Karar bozma sonucu yönünden oybirliğiyle, gerekçe yönünden oyçokluğuyla verilmiştir. Karşı oy yazısına göre boşanma yerine ayrılık tercihi yerel mahkemeye aittir; taraflar ayrılık istemediği için bozma, boşanma veya ayrılık kararı verilmek üzere yapılmalıydı.

22 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.01.2013 · E. 2012/12738 · K. 2013/943

Boşanma yerine verilen ayrılık kararının onandığı dosya

Davacı boşanma davası açmıştır; mahkeme boşanma yerine ayrılığa karar verdi ve ortak çocuğun velayetini anneye bırakmıştır. Davacı boşanma yerine ayrılık kararı verilmesine, tazminatlara ve nafaka miktarlarına; davalı davanın reddi gerektiğine ve velayete itiraz etmiştir. Yargıtay kararı onamıştır.

> *...velayetinin ayrılık süresince geçerli olmak üzere, tedbiren ve geçici olarak davalı anneye bırakıldığı şeklinde anlaşılmasının gerekmesine göre...*

DEĞERLENDİRME Yargıtay bu dosyada boşanma yerine ayrılığa karar verilmesini yerinde bulmuştur. Ayrılık evliliği sona erdirmediği için velayet düzenlemesi ayrılık süresiyle sınırlı, tedbir ve geçici niteliktedir (TMK m. 336/2).

23 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
21.02.2018 · E. 2016/11933 · K. 2018/2327

Ayrılık süresi kararın kesinleşmesinden başlar

Mahkeme kocanın davasını kısmen kabul ederek karar tarihinden itibaren bir yıl süreyle eşlerin ayrı yaşamalarına karar vermiştir. Karar temyiz edilmiştir. Yargıtay hükmü düzelterek onamıştır.

> *Ayrılık kararının kararın kesinleşmesinden itibaren verilmesi gerekirken karar tarihinden itibaren ayrılık kararı verilmesi doğru değil ise de bu yanlışlığın giderilmesi yeniden yargılamayı gerektirmediğinden hükmün bu bölümünün düzeltilerek onanmasına karar verilmesi gerekmiştir...*

DEĞERLENDİRME

171. maddeye göre ayrılık süresi kararın kesinleşmesiyle işlemeye başlar; TBMM gerekçesi de bu kuralın sürenin başlangıcına açıklık getirmek için konulduğunu belirtir. Daire hükümdeki "karar tarihinden itibaren" ibaresini "kararın kesinleşmesinden itibaren" olarak düzeltmiştir.

24 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
09.03.2017 · E. 2016/10693 · K. 2017/2568

Yıllarca tebliğ edilmeyen ayrılık kararı ve kötüniyetli temyiz

Mahkeme 30.05.2012'de eşlerin bir yıl altı ay süreyle ayrılıklarına, çocukların velayetinin ayrılık süresince davacıya verilmesine, babayla kişisel ilişki kurulmasına ve nafakaya karar vermiştir. Karar davacı tarafça uzun süre tebliğe çıkarılmamıştır; davalının kararı yıllar sonra tebliğe çıkarması üzerine davacı vekili, karar tarihinden yaklaşık dört yıl sonra ayrılık süresinin kısa ve nafakanın az olduğunu ileri sürerek temyiz etmiştir. Yargıtay kararı onadı ve davacı vekili hakkında idari para cezasına hükmetmiştir.

> *"Dava ayrılık (TMK m.170) davası olup mahkemece 30/05/2012 tarihli karar ile tarafların "1 yıl 6 ay süre ile ayrılıklarına, ortak çocukların velayetlerinin ayrılık süresince davacıya verilmesine, çocuklarla baba arasında kişisel ilişki kurulmasına, davacı ve ortak çocuklar için mahkemece belirlenen nafakanın davalı tarafça ödenmesine" karar verildiği...*

DEĞERLENDİRME Ayrılık süresi kararın kesinleşmesiyle işlediğinden, karar tebliğ edilip kesinleşmedikçe süre de başlamaz (TMK m. 171). Kararda velayet, kişisel ilişki ve nafaka ayrılık süresi için düzenlenmiştir.

25 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
28.02.2012 · E. 2010/20232 · K. 2012/4124

Tedbir nafakası ayrılık süresinin sonuna kadar sürer

Kadın yalnız ayrılık istemiştir. Mahkeme bir yıl süreyle ayrılığa ve kadın yararına dava tarihinden kararın kesinleşmesine kadar tedbir nafakasına karar vermiştir; ayrılık süresi için istenen nafaka hakkında harç yatırılmadığı gerekçesiyle karar vermemiştir. Kocanın güven sarsıcı davranışlarda bulunduğu, birlik görevlerini ihmal ettiği ve ortak konutun kilidini değiştirdiği anlaşılmıştı. Yargıtay kararı nafaka yönünden bozmuştur.

> *Mahkemece, ayrılık kararı verildiğine göre, davacı lehine takdir edilen tedbir nafakasının, 1 yıllık ayrılık süresinin sonuna kadar devamına karar verilmesi gerekirken, yazılı olduğu şekilde hükmün kesinleşmesine kadar devamına şeklinde karar tesisi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Karar gerekçe yönünden oyçokluğuyla verilmiştir. Karşı oy yazısına göre ayrılık süresi için alınacak önlemler konusunda kanunda açık bir düzenleme yoktur; TMK m. 197'deki önlemler kıyasen uygulanmalı, ayrılık süresince eş ve çocuklar için tedbir nafakası ve geçici velayet ayrılık kararının fer'i olarak harç gerekmeden düzenlenmelidir.

26 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
07.02.2011 · E. 2010/23278 · K. 2011/1786

Ayrılık kararında geçici velayet ve kişisel ilişki düzenlenmelidir

Mahkeme eşlerin ayrılığına karar verdi, ancak ortak çocuğun ayrılık süresince velayetinin kimde olacağı hakkında karar vermemiştir. Karar temyiz edilmiştir. Yargıtay kararı bu yönden bozmuştur.

> *Ayrılık kararı verilmesi durumunda hakim, ana babanın hakları, velayetin tedbiren hangi tarafça kullanılacağı ve çocukla olan kişisel ilişkilerin düzenlenmesine de karar verir (TMK.md.182/1). Bu yön gözetilmeksizin müşterek çocuğun ayrılık süresince geçici velayeti konusunda karar verilmemesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Evlilik devam ettiği sürece ana ve baba velayeti birlikte kullanır; ayrılık hâli gerçekleşmişse hâkim velayeti eşlerden birine verebilir (TMK m. 336/2). Ayrılık kararıyla birlikte velayet ve kişisel ilişki ayrılık süresi için düzenlenmelidir (TMK m. 182/1).

27 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
25.10.2018 · E. 2016/25608 · K. 2018/12021

Ayrılık kararında çocuk için hükmedilen nafaka tedbir nafakasıdır

Mahkeme eşlerin ayrılığına karar vermiş, ortak çocuk yararına kararın kesinleşmesinden itibaren ödenmek üzere hükmettiği nafakayı iştirak nafakası olarak yazmıştı. Karar temyiz edilmiştir. Yargıtay kararı onamıştır.

> *...tarafların ayrılıklarına karar verilmesi nedeniyle, ortak çocuk lehine kararın kesinleşmesinden itibaren hükmedilen 250 TL'nin iştirak nafakası olmayıp tedbir nafakası olduğunun ve karara iştirak nafakası olarak yazılmasının mahallinde her zaman için düzeltilebilir maddi hata niteliğinde olduğunun anlaşılmasına göre...*

DEĞERLENDİRME Evlilik ayrılık süresince devam ettiği için çocuk yararına hükmedilen nafaka tedbir nafakası niteliğindedir; karara iştirak nafakası yazılması mahkemece her zaman düzeltilebilecek bir maddi hatadır.

28 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
31.01.2013 · E. 2012/16225 · K. 2013/2602

Ayrılıkla birlikte istenen manevi tazminat genel hükümlere dayanır

Kadın ayrılık davası açtı ve ayrılık istemiyle birlikte manevi tazminat istemiştir. Mahkeme bu istek hakkında da aile mahkemesi sıfatıyla karar vermiştir. Yargıtay kararı bu yönden bozmuştur.

> *Davacı kadının ayrılık talebiyle birlikte istemiş olduğu manevi tazminat Borçlar Hukuku ve genel hükümlerden kaynaklanmaktadır. İstek bu haliyle Aile Mahkemesinin görevi dışındadır. Görev, kamu düzenine ilişkin olup, yargılamanın her aşamasında re'sen göz önünde bulundurulmalıdır. Açıklanan sebeple davacının*

> *manevi tazminat isteğinin tefrik edilip bu davaya Asliye Hukuk Mahkemesi olarak bakılması gerekirken, bu yönün nazara alınmaması doğru olmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay'a göre bu istem TMK m. 174'e değil Borçlar Hukuku'nun genel hükümlerine dayanır; bu nedenle aile mahkemesinin görevi dışındadır ve tefrik edilerek asliye hukuk mahkemesi sıfatıyla incelenmelidir.

29 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
03.03.2016 · E. 2015/13442 · K. 2016/4168

Ayrılık süresi dolunca her eş boşanma davası açabilir

Eşlerin karşılıklı boşanma davaları, geçimsizliğin evliliği sonlandıracak derecede olmadığı kanaatiyle reddedilmiş ve bir yıl süreyle ayrılığa karar verilmişti; karar 18.04.2013'te kesinleşmiştir. Eşler yeniden karşılıklı boşanma davaları açmıştır. Mahkeme kocanın davasını kabul, kadının davasını reddetmiştir; oysa kadın dava dilekçesinde ayrılık kararına dayanarak boşanma istemişti. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *...oysa davalı-karşı davacı kadının bir yıllık ayrılık kararından bahsettiği dava dilekçesi ile boşanma talep ettiği ve bu talebinin Türk Medeni Kanununun 172. madde kapsamında olduğu, tarafların ayrılık kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıllık sürede bir araya gelmediklerinin tanık beyanları ile sabit olduğu anlaşılmıştır.*

DEĞERLENDİRME 172/2'deki dava hakkı eşlerden her birine tanınmıştır; ortak hayat kurulmamışsa ayrılık kararını isteyen veya ona karşı çıkan eş fark etmeksizin boşanma davası açılabilir. Kadının davası da kabul edilmeliydi.

30 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
11.11.2019 · E. 2019/7178 · K. 2019/11166

Süre bittikten sonra birlikte yaşayan eşler 172'ye dayanamaz

Eşlerden biri, ayrılık süresi sona ermesine rağmen ortak hayatın yeniden kurulamadığını ileri sürerek 172/2'ye dayanan boşanma davası açtı ve mahkeme boşanmaya karar vermiştir. Toplanan delillerden eşlerin ayrılık süresi bittikten sonra bir araya geldikleri ve karı koca olarak birlikte yaşadıkları anlaşılmıştı. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *...mahkemece belirlenen ayrılık süresi sona erdikten sonra tarafların biraraya geldikleri ve karı koca olarak birlikte yaşadıkları anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu duruma göre davanın reddi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması doğru bulunmamıştır.*

DEĞERLENDİRME 172/2'deki dava hakkı ortak hayatın yeniden kurulmamış olmasına bağlıdır. Süre bittikten sonra eşler birlikte yaşamaya başlamışsa bu sebep ortadan kalkar.

31 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
07.10.2024 · E. 2023/10142 · K. 2024/6886

Çocuklar için bir araya gelmek ortak hayatın kurulması sayılmaz

Eşler hakkında 30.05.2012'de bir yıl altı ay süreyle ayrılık kararı verilmiş, karar 25.05.2017'de kesinleşmişti. Koca ayrılık süresi dolduktan sonra evlilik birliğinin sarsılması, olmazsa fiili ayrılık nedeniyle boşanma istemiştir. İlk derece mahkemesi hukuki nitelendirmenin hâkime ait olduğunu belirterek davayı 172. madde kapsamında değerlendirmiştir; eşleri eşit kusurlu sayarak boşanmaya, velayetin anneye verilmesine ve nafakalara karar vermiştir. Bölge adliye mahkemesi istinafı reddetmiştir; Yargıtay kararı onamıştır.

> *...ayrılık kararı sonrasında evlilik birliğini sürdürmek adına bir araya gelmedikleri, özel günlerde çocuklar için bir araya gelmelerinin bir araya gelmek kapsamına sokulamayacağı...*

DEĞERLENDİRME Alıntı, Yargıtay'ın onadığı ilk derece mahkemesi kararındandır. Mahkeme ayrılık kararını isteyip sonrasında bir araya gelmekten kaçınan kadını da, reddedilen boşanma davasından sonra birliği kurmak için çaba göstermeyen kocayı da kusurlu saymıştır.

32 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
08.10.2018 · E. 2016/24367 · K. 2018/10693

Ayrılık süresi dolmadan açılan boşanma davasında yeni kusur ispatlanmalıdır

Koca terk nedeniyle açtığı boşanma davasının son duruşmasında boşanmadan vazgeçip ayrılık istemiş, mahkeme bir yıl süreyle ayrılığa karar vermiş ve karar 03.03.2015'te kesinleşmişti. O kararın gerekçesinde boşanma şartlarının koca yönünden gerçekleştiği kabul edilmişti. Kadın ayrılık süresi dolmadan evlilik birliğinin sarsılması nedeniyle dava açtı ve mahkeme, kocanın aileye uygun konut sağlamadığını kusur sayarak boşanmaya karar vermiştir. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Davacı kadının açtığı dava da TMK 172 maddesine dayalı olmadığı gibi, ayrılık süresi de dolmamıştır. O halde davalı erkeğe atfı mümkün hiçbir kusur gerçekleşmediğinden davanın reddi gerekirken kanun hükümlerinin yorumunda yanılgıya düşülerek boşanmaya karar verilmesi usul ve kanuna aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay, ayrılık davasında incelenen konut meselesini yeni davada kocaya kusur olarak yüklememiş; ayrılık süresi dolmadan ve 172'ye dayanmadan açılan davada kocaya atfedilebilecek yeni bir kusur ispatlanmadığı için davanın reddi gerektiğini belirtmiştir.

33 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
11.02.2025 · E. 2024/4229 · K. 2025/1264

Ayrılık kararındaki kesinleşmiş kusur sonraki boşanma davasında bağlayıcıdır

Kocanın açtığı ilk boşanma davasında kadın, ailesinin evliliğe müdahalesi nedeniyle tam kusurlu sayılmış ve iki yıl süreyle ayrılığa karar verilmişti. Yargıtay o dosyada boşanma sebebinin ispatlanmadığını, ancak kadın temyiz etmediği için bunun bozma sebebi yapılmadığını belirtmiş; ayrılık kararı 2015'te kesinleşmişti. Süre bitince eşler karşılıklı boşanma davaları açmıştır. Bölge adliye mahkemesi tarafları kusursuz sayarak erkeğin tazminat isteklerini reddetti ve kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmetmiştir. Yargıtay kusur belirlemesi, erkeğin maddi tazminat isteğinin reddi ve yoksulluk nafakası yönlerinden bozmuştur.

> *Somut olayda taraflarca kusur durumu Kaş Asliye Hukuk (Aile) Mahkemesinin 14.03.2013 tarih, 2012/22 Esas ve 2013/196 Karar sayılı kararında temyiz edilmediği için kesinleşmiş, erkek lehine usuli kazanılmış hak oluşturmuştur. Bu durumda "kendi ailesinin sözünden çıkmayan" kadın tam kusurludur.*

DEĞERLENDİRME 172/3'e göre boşanmanın sonuçları düzenlenirken ilk davada ispatlanan olaylar ve ayrılık süresindeki durumlar gözetilir. Ayrılık kararındaki kusur belirlemesi temyiz edilmeyip kesinleşmişse lehine olan taraf için usuli kazanılmış hak oluşturur; tam kusurlu eş yararına yoksulluk nafakasına da hükmedilemez.

34 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
21.03.2018 · E. 2017/1584 · K. 2018/503

Ayrılıktan sonra açılan boşanma davasında yoksulluk nafakası

Eşler arasındaki ilk boşanma davasında tarafların eşit kusurlu olduğu, ancak evlilik birliğinin yeniden kurulabileceği gerekçesiyle bir yıl süreyle ayrılık kararı verilmiş ve bu kusur belirlemesi Yargıtay incelemesinden geçerek kesinleşmişti. Ayrılık süresince eşler bir araya gelmedi ve koca boşanma davası açmıştır. Yerel mahkeme boşanmaya karar verdi, ancak asgari ücretle çalışan kadının yoksulluk nafakası isteğini reddetmiştir; Özel Daire bozdu, mahkeme direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oybirliğiyle bozmuştur.

> *Belirtildiği üzere asgari ücretle çalışılıyor olması, tek başına yoksulluk nafakasının istenmesini engelleyen bir durum değildir. Ancak bu durum nafaka miktarının değerlendirilmesinde dikkate alınacak bir olgudur.*

DEĞERLENDİRME Kurula göre yoksulluk nafakası bir ceza veya tazminat değildir; eşit kusurlu eş de boşanma yüzünden yoksulluğa düşecekse bu nafakayı isteyebilir (TMK m. 175). Ayrılık davasında kesinleşen eşit kusur belirlemesi bu davada da esas alınmıştır.

35 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
15.05.2019 · E. 2018/5630 · K. 2019/6112

Ayrılıktan sonra açılan boşanma davasında tazminat da değerlendirilir

Kocanın açtığı ilk boşanma davasında eşlerin barışarak evliliği sürdürebileceği kanaatiyle bir yıl süreyle ayrılığa karar verilmiş, karar 2014'te kesinleşmişti. Koca ayrılık süresi dolduktan sonra ortak hayatın kurulamadığını ileri sürerek dava açmıştır; mahkeme boşanmaya, kadın yararına nafakaya ve maddi ve manevi tazminata karar vermiştir. Daire kararı önce, davanın 172. madde yerine 166'ya göre değerlendirildiği gerekçesiyle bozmuş; kocanın karar düzeltme isteği üzerine bu bozmayı kaldırdı ve tazminat miktarlarını az bularak kadın yararına bozmuştur.

> *Tarafların tespit edilen ekonomik ve sosyal durumları, boşanmaya yol açan olaylardaki kusur dereceleri, paranın alım gücü, kişilik haklarına yapılan saldırı ile ihlâl edilen mevcut ve beklenen menfaat dikkate alındığında davalı kadın yararına takdir edilen maddi ve manevi tazminat azdır.*

DEĞERLENDİRME Daire, ilk incelemede mahkemenin 172. maddeye göre de inceleme yaptığını gözden kaçırdığını kabul etmiştir. Ayrılıktan sonra açılan boşanma davasında da kusur durumuna göre maddi ve manevi tazminata hükmedilebilir (TMK m. 172/3, 174).

36 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
16.10.2025 · E. 2025/1346 · K. 2025/8886

Terditli istemde davacı fer'î boşanma isteminden vazgeçerse yalnız ayrılık incelenir

Koca evlilik birliğinin sarsılması nedeniyle boşanma davası açmıştır. Kadın karşı davada öncelikle üç yıl süreyle ayrılık, bu kabul edilmezse boşanma istemiştir. İlk derece mahkemesi ayrılık isteğini reddedip iki davayı da kabul ederek boşanmaya karar vermiştir. Kadın istinafta ayrılık kararı verilmesini istemiştir; bölge adliye mahkemesinin geri çevirmesi üzerine boşanma talebi olmadığını açıkça bildirmiştir. Bölge adliye mahkemesi bu beyanı feragat saymayıp kadının boşanma talebinin de sürdüğünü kabul etmiştir. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Kadın vekilinin dava dilekçesi aralarında aslilik ve fer'îlik ilişkisi kurularak oluşturulan terditli taleplerden ibarettir. Dava dilekçesinde fer'î talep olarak belirlediği boşanma talebine yönelik olarak ibraz edilen açıklama dilekçesinde "boşanma talebi" olmadığını açıkça belirttiğine göre artık feri olarak belirlediği talebi yönünden değerlendirme yapılması doğru olmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Terditli istemde asıl istem ayrılık, fer'î istem boşanmadır (HMK m. 111). Davacı fer'î istemin olmadığını açıkça bildirdiğinde bu istem yönünden inceleme yapılamaz; bölge adliye mahkemesi kadının davasını ayrılık istemi olarak incelemelidir.

37 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
31.05.2016 · E. 2015/17856 · K. 2016/10752

Ayrılık istemi ıslahla boşanmaya çevrilebilir

Kadın karşı davasında ayrılık istemiş, sonra davasını ıslah ederek evlilik birliğinin sarsılması ve zina nedeniyle boşanma istemişti; ancak ıslah harcını yatırmamıştı. Mahkeme harç için süre vermeden karar vermiştir. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Davalı-karşı davacının boşanmaya ilişkin ıslah talebi ile ilgili olarak maktu ıslah harcını yatırması için süre verilmesi ve gerçekleşecek sonucu uyarınca talep hakkında karar verilmesi gerekirken , yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Ayrılık isteminden boşanma istemine geçiş ıslahla yapılabilir ve ıslah harcının yatırılması gerekir; harç eksikse mahkeme süre vermelidir.

38 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
19.10.2015 · E. 2015/4596 · K. 2015/18548

Islahla ayrılığa dönüşen davada boşanma davasının reddi yazılmaz

Kadın evlilik birliğinin sarsılması nedeniyle açtığı boşanma davasını ıslah ederek ayrılık davasına dönüştürdü ve duruşmada boşanmak istemediğini, üç yıl süreyle ayrılığa karar verilmesini istediğini imzalı beyanla bildirmiştir. Mahkeme ayrılık davası hakkında hüküm kurarken ayrıca "boşanma davasının reddine" hükmü de kurmuştur. Yargıtay hükmü düzelterek onamıştır.

> *Hal böyle olunca davacı kadının ayrılık davası hakkında hüküm kurulması ile yetinilmesi gerekirken, boşanma davası bulunmadığı halde "boşanma davasının reddine" şeklinde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır.*

DEĞERLENDİRME Islahla ayrılığa dönüşen davada artık boşanma davası yoktur; hükümde boşanma davası hakkında ret kararı yer almamalıdır. Daire bu ibareyi hükümden çıkarmıştır.

39 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
21.01.2016 · E. 2015/24319 · K. 2016/1211

Usulüne uygun ayrılık davası yoksa ret hükmü de kurulmaz

Kadının tedbir nafakası davası ile kocanın boşanma davası birleştirilmişti. Kadın sonradan verdiği bir dilekçeyle ayrılık istemiştir; koca iddianın genişletilmesine onay vermedi ve kadın ıslah da yapmamıştır. Mahkeme hükümde kadının ayrılık talebini reddetmiştir. Daire ilk incelemede bu yönü onamış, tarafların karar düzeltme istemi üzerine onama kararını bu yönden kaldırıp hükmü bozmuştur.

> *Davacı-davalı kadının ayrılığa ilişkin bir davası bulunmadığı halde kesin hüküm oluşturacak şekilde ret kararı verilmesi doğru görülmemiştir. Ancak bu husus ilk incelemede gözden kaçmış hüküm bu yönden de onanmıştır.*

DEĞERLENDİRME Usulüne uygun açılmamış veya iddianın genişletilmesi yasağına takılan ayrılık istemi incelenemez; ancak mahkeme böyle bir istemi reddederek kesin hüküm doğuracak bir karar da kurmamalıdır. Daire'nin ilk kararı Yargıtay 2. HD, 01.04.2015, E. 2014/21803, K. 2015/6319 sayılı karardır.

40 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
15.09.2015 · E. 2015/2389 · K. 2015/15990

Ayrılık davasından feragat önceki olayların affı sayılır

Kadın önce ayrılık, sonra evlilik birliğinin sarsılması nedeniyle boşanma davası açtı ve davalar birleştirilmiştir. Kadın vekili daha sonra birleştirilen ayrılık talebinden vazgeçtiklerini bildirmiştir. Mahkeme bu beyanı feragat sayarak boşanmaya ve kadın yararına tazminata hükmetmiştir. Yargıtay kusur belirlemesi ve tazminatlar yönünden bozmuştur.

> *Boşanma veya ayrılık davalarından feragat, feragat eden tarafından o tarihe kadar ki olayların affedildiğini en azından hoşgörüyle karşılandığını gösterir, feragatten sonra davalı erkekten kaynaklanan boşanmayı gerektirir bir hadisenin varlığı kanıtlanamadığına göre, feragat tarihinden önceki olaylar artık kocaya kusur olarak yüklenemeyecektir.*

DEĞERLENDİRME Feragatten sonra kocadan kaynaklanan yeni bir olay kanıtlanmadığı için taraflara boşanmayı sağlayan kusur yüklenemez ve kusura dayanan maddi ve manevi tazminata hükmedilemez. Yoksulluk nafakası ise kusur şartı aranmadığı için onanmıştır.

41 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
04.12.2017 · E. 2016/8087 · K. 2017/13770

Karar kesinleşmeden eş ölürse ayrılık davası konusuz kalır

Mahkeme kadının ayrılık davasını kabul etmiş, kocanın boşanma davasını da ayrılık talebi olarak kabul etmişti. Karar kesinleşmeden koca ölmüştür; mirasçıları TMK m. 181/2 uyarınca davaya devam etmek istediklerini bildirmiştir. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Bu durumda, mahkemece davanın konusuz kaldığından bahisle esası hakkında bir karar verilmesine yer olmadığına ve Türk Medeni Kanununun 181/2. maddesi gereğince, sağ eşin kusurunun tespiti bakımından devam edilerek, toplanan deliller çerçevesinde sağ eşin kusurunun bulunup bulunmadığı konusunda karar verilmek üzere hükmün bozulması gerekmiştir.*

DEĞERLENDİRME Ölümle evlilik sona erdiğinden ayrılık veya boşanma kararına gerek kalmaz. Mirasçılar davaya devam ederek sağ eşin kusurunu ispat ederse sağ eş, boşanan eşler gibi yasal mirasçılık hakkını yitirir (TMK m. 181).

42 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
26.06.2008 · E. 2008/7420 · K. 2008/9434

Davadan feragat edilmişse ayrılık kararı verilemez

Davacı bir duruşmada davasından feragat etmiştir. Mahkeme feragate rağmen ayrılığa karar vermiştir. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Davacı 02.10.2006 tarihli oturumda davasından feragat etmiştir. Feragat kesin hüküm sonucunu doğurur. (HUMK. 95 md.) Mahkemece feragat nedeniyle davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde ayrılık kararı verilmesi usul ve yasal aykırıdır.*

DEĞERLENDİRME Feragat kesin hüküm gibi sonuç doğurur; davadan tamamen feragat edilmişse hâkim ne boşanmaya ne ayrılığa karar verebilir, davanın feragat nedeniyle reddine karar verir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 161:** Zina.
- **TMK m. 162:** Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış.
- **TMK m. 163:** Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme.
- **TMK m. 164:** Terk.
- **TMK m. 165:** Akıl hastalığı.
- **TMK m. 166:** Evlilik birliğinin sarsılması.
- **TMK m. 168:** Boşanma veya ayrılık davalarında yetki.
- **TMK m. 169:** Dava süresince geçici önlemler.
- **TMK m. 170:** Boşanma veya ayrılık kararı.
- **TMK m. 171:** Ayrılık süresi.
- **TMK m. 172:** Ayrılık süresinin bitimi.
- **TMK m. 174:** Maddi ve manevi tazminat.
- **TMK m. 175:** Yoksulluk nafakası.
- **TMK m. 180:** Ayrılık hâlinde mal rejimi.
- **TMK m. 182:** Çocuğun velayeti ve kişisel ilişki.
- **TMK m. 184:** Boşanmada yargılama usulü.
- **TMK m. 197:** Birlikte yaşamaya ara verilmesi.
- **TMK m. 206:** Eşlerden birinin istemiyle mal ayrılığı.
- **TMK m. 336:** Ayrılık hâlinde velayetin eşlerden birine verilmesi.
- **6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 26, 111, 141 ve 176-182:** Taleple bağlılık, terditli istem, iddianın genişletilmesi yasağı ve ıslah.
- **5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun m. 14:** Boşanma ve ayrılığa uygulanacak hukuk.

MADDE

168 B. Dava II. Yetki

KANUN METNİ

Boşanma veya ayrılık davalarında yetkili mahkeme, eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesidir.

MADDE ÖZETİ

Boşanma veya ayrılık davası, eşlerden birinin yerleşim yeri mahkemesinde veya eşlerin davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesinde açılır (m. 168). Bu yerlerden birini seçme hakkı davacıya aittir; davacı kendi yerleşim yerinde de dava açabilir.[1] Yetki kesin değildir: mahkeme kendiliğinden yetkisizlik kararı veremez, davalı yetki itirazını cevap dilekçesinde ve yetkili mahkemeyi göstererek yapmalıdır (HMK m. 19/2; Yargıtay HGK, K. 2010/119). Yerleşim yeri sürekli kalma niyetiyle oturulan yerdir (TMK m. 19); adres kaydı bunun karinesidir, nüfus kaydı ise değildir.

TEMEL KAVRAMLAR

Yerleşim yeri	Bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yer; bir kimsenin aynı zamanda birden çok yerleşim yeri olamaz (TMK m. 19).
Son defa altı aydan beri birlikte oturulan yer	Eşlerin davadan önce son olarak ve en az altı ay birlikte oturdukları yer; TMK m. 168'deki ikinci yetkili mahkeme seçeneği.
Kesin yetki	Mahkemenin kendiliğinden gözettiği ve dava şartı sayılan yetki (HMK m. 114/1-ç); boşanma davasındaki yetki kesin değildir.
Yetki itirazı	Davalının, davanın yetkisiz mahkemede açıldığını ileri süren ilk itirazı; cevap dilekçesinde yapılır ve yetkili mahkeme gösterilir (HMK m. 19/2, 116, 117).
Adres kaydı	Adres beyanına dayanan ve aksi sabit oluncaya kadar geçerli olan yerleşim yeri kaydı (Adres Kayıt Sistemi Yönetmeliği m. 13/1).

1 Yargıtay HGK, 17.01.2018, E. 2017/1901, K. 2018/45.

Yetkisizlik kararı | Mahkemenin yetkili olmadığına ve yetkili mahkemeyi göstererek dosyanın oraya gönderilebileceğine ilişkin kararı (HMK m. 19/3, 20).

Ön sorun | Esasa girilmeden önce karara bağlanan usul sorunu; yetki itirazı ön sorun gibi incelenir (HMK m. 117/3, 164).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 136 ncı maddesini karşılamaktadır. Madde, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununu ilgilendiren bir konuyu düzenlemesine rağmen, kişi hâlleriyle ilgili önemli bir özel konu olması nedeniyle burada özel yetki kuralı koymanın yararları bulunmaktadır. Bu sebeple maddede özel yetki kuralına ilişkin hüküm korunmuştur. Ancak yürürlükteki madde, davacının boşanmada kusursuz, davalının kusurlu olduğu karinesinden hareketle davacıya kolaylık getirip, kendi yerleşim yerinin bulunduğu yer mahkemesinde dava açmasını kabul etmiştir. Oysa boşanmada kusur ilkesi terk edildiğinden yetki konusunda "eşlerden birinin yerleşim yeri veya eşlerin davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesi"nin özel yetkisine yer verilmek suretiyle değişikliğe gidilmiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 73*

Tasarının genel gerekçesinde de boşanma davalarında yetkiyi düzenleyen 168. maddenin yeniden kaleme alındığı ve eşlerden birinin yerleşim yeri ile davadan önce son defa altı aydan beri oturulan yer mahkemesinin yetkili olmasının uygun görüldüğü belirtilmiştir (S. Sayısı 723, s. 10). Adalet Komisyonu maddeyi Tasarıdaki gibi aynen kabul etmiştir (s. 401).

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Salahiyettar hakim davacının ikametgahı hakimidir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 136 (mülga)

Eski Kanun'a göre boşanma davasında yetkili mahkeme yalnız davacının ikametgâhı mahkemesiydi. TBMM gerekçesine göre bu kural, davacının kusursuz, davalının kusurlu olduğu varsayımına dayanıyordu; kusur ilkesi terk edildiği için 4721 sayılı Kanun iki eşe eşit imkân tanımıştır. Mülga 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 9. maddesinin son cümlesi de boşanma veya ayrılık davalarında davacının ikametgâhı veya eşlerin davadan evvel son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesini yetkili saymaktaydı; bu metin Hukuk Genel Kurulu'nun bir kararında aynen aktarılmıştır.[2] Bugün 6100 sayılı HMK'da boşanmaya özgü bir yetki kuralı yoktur; HMK m. 5 diğer kanunlardaki yetki hükümlerini saklı tuttuğu için TMK m. 168 uygulanır.

	743 sayılı Kanun ve mülga HUMK	4721 sayılı Kanun (bugün)
Yerleşim yeri	Yalnız davacının ikametgâhı (743 m. 136)	Eşlerden herhangi birinin yerleşim yeri (TMK m. 168)

2 Yargıtay HGK, 19.03.2014, E. 2013/630, K. 2014/332.

	743 sayılı Kanun ve mülga HUMK	4721 sayılı Kanun (bugün)
Ortak konut	Eşlerin davadan evvel son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer (HUMK m. 9, son cümle)	Aynı: davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturulan yer
Gerekçe	Davacının kusursuz sayılması	Kusur ilkesinin terk edilmesi, eşlerin eşitliği

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Anayasa yargısının norm denetimi kararları arasında 168. madde hakkında verilmiş bir karara rastlanmamıştır; boşanma davasındaki yetki itirazıyla ilgili iki bireysel başvuru kararı yukarıda İçtihatlar bölümünde anlatılmıştır.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Yetkili mahkeme	Eşlerden birinin yerleşim yeri veya son defa altı aydan beri birlikte oturulan yer	TMK m. 168
Seçim hakkı	Davacıya aittir; davacı kendi yerleşim yerinde de dava açabilir	Yargıtay HGK, K. 2018/45
Yetkisiz yerde açılan dava	Seçim hakkı davalıya geçer, davalı süresinde itiraz etmelidir	Yargıtay 2. HD, K. 2016/6131
Kesin yetki	Değildir; mahkeme kendiliğinden yetkisizlik kararı veremez	HMK m. 19/4; Yargıtay HGK, K. 2010/119
Yerleşim yeri	Sürekli kalma niyetiyle oturulan yer; nüfus kaydı karine değildir	TMK m. 19; Yargıtay HGK, K. 2006/705
Adres kaydı	Aksi kanıtlanana kadar yerleşim yerine karinedir	Adres Kayıt Sistemi Yönetmeliği m. 13/1; Yargıtay HGK, K. 2018/45
Baba evi, sığınma evi	Başka kalacak yeri olmayan eşin baba evi veya kaldığı sığınma evi yerleşim yeri sayılabilir	Yargıtay HGK, K. 2007/332; Yargıtay 2. HD, K. 2019/11415
Altı ay şartı	Eşler son ortak konutta altı ay oturmamışsa bu seçenek uygulanmaz	Yargıtay 2. HD, K. 2013/17914
İtirazın süresi	Cevap dilekçesinde, tebliğden itibaren iki hafta içinde	HMK m. 117/1, 127/1, 131
İtirazın şekli	Yetkili mahkeme gösterilmezse itiraz dikkate alınmaz	HMK m. 19/2

Konu	Kural	Dayanak
İnceleme	İtiraz ön sorun olarak incelenir, ara karar tefhim veya tebliğ edilir	HMK m. 164; Yargıtay 2. HD, K. 2013/1966
Yetkisizlik kararı	İtirazda gösterilen mahkemeye verilir; kesinleşince iki hafta içinde gönderme istenir	HMK m. 19/3, 20; Yargıtay 2. HD, K. 2015/497
Yurt dışındaki eşler	Türkiye'de yetkili yer yoksa MÖHUK m. 41'deki sıra uygulanır	MÖHUK m. 40, 41
Diğer davalar	Butlan davasında aynı kural uygulanır; boşanmadan sonra nafaka için TMK m. 177	TMK m. 160, 177, 214

1 TBMM gerekçesine göre madde, eski Kanun'un yalnız davacının ikametgâhını yetkili sayan 136. maddesini değiştirmiştir. Eski kural davacının kusursuz, davalının kusurlu olduğu varsayımına dayanıyordu; kusur ilkesi terk edildiği için her iki eşin yerleşim yeri ile son altı ay birlikte oturulan yer yetkili kılınmıştır.

DİKKAT

Yetki itirazı cevap dilekçesinde yapılmalıdır; cevap dilekçesi verildikten sonra, süre dolmamış olsa bile ek dilekçeyle yetki itirazında bulunulamaz (HMK m. 131). İtirazda yetkili mahkeme açıkça gösterilmelidir; yetkili mahkemeyi göstermeyen itiraz dikkate alınmaz (HMK m. 19/2). Yetkisizlik kararı kesinleştikten sonra iki hafta içinde dosyanın gönderilmesi istenmezse dava açılmamış sayılır (HMK m. 20/1).

II. Yetkili Mahkemeler: İki Seçenek ve Seçim Hakkı

- **Kural:** Boşanma veya ayrılık davasında yetkili mahkeme, eşlerden birinin yerleşim yeri mahkemesi veya eşlerin davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesidir (TMK m. 168). HMK'da boşanmaya özgü bir yetki kuralı yoktur; HMK m. 5 diğer kanunlardaki yetki hükümlerini saklı tuttuğu için bu özel kural uygulanır.
- **Seçim davacıya aittir:** Hukuk Genel Kurulu'na göre tercih hakkı boşanma davasını açan kişiye aittir; davacı dilerse kendi yerleşim yerinde, dilerse davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturulan yer mahkemesinde dava açabilir.[3] Yargıtay, davacının kendi yerleşim yerinde de boşanma davası açabileceğini "tabii" saymıştır.[4]
- **Seçim hakkı davalıya geçebilir:** Davacı bu mahkemelerden birinde dava açmazsa seçim hakkı davalıya geçer; ancak davalının süresinde yetki itirazında

3 Yargıtay HGK, 17.01.2018, E. 2017/1901, K. 2018/45.
4 Yargıtay 2. HD, 04.12.2013, E. 2013/23524, K. 2013/28557.

bulunması gerekir.[5] Yargıtay, davalının itirazında doğru gösterdiği yerleşim yeri mahkemesine dosyanın gönderilmesi gerektiğini belirtmiştir.[6]

- **Yetki mahkemenin yargı çevresine göre belirlenir:** Yetki itirazında il adı değil, yetkili mahkeme gösterilmelidir; bu nedenle "Kocaeli" gibi yalnız il adı vermek yetmeyebilir; Yargıtay, eşlerin son altı ay Körfez'de oturduğu dosyada yetkili mahkemeyi doğru göstermeyen itirazın reddedilmesi gerektiğini belirtmiştir.[7]
- **Hangi tarihe göre?** Yetki, davanın açıldığı tarihteki duruma göre belirlenir. Yargıtay, dava tarihinde eşlerin oturduğu yerde açılan davada, davalının dava açıldıktan sonra ailesinin yanına taşınmasına dayanılarak verilen yetkisizlik kararını bozmuştur.[8]
- **Yetki sözleşmesi:** HMK m. 17'ye göre sözleşmeyle mahkeme yetkili kılınması yalnız tacirler veya kamu tüzel kişileri arasında mümkündür; tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri konularda da yetki sözleşmesi yapılamaz (HMK m. 18/1). Eşler, boşanma davası için sözleşmeyle yetkili mahkeme belirleyemez.

III. Kesin Yetki Değildir: Mahkeme Kendiliğinden Yetkisizlik Kararı Veremez

- **Kamu düzenine ilişkin değildir:** Hukuk Genel Kurulu'na göre TMK m. 168 taraflara tanınmış seçimlik hak nedeniyle kesin yetki kuralı değildir; yetkisizlik ilk itiraz olarak ileri sürülmedikçe mahkeme kendiliğinden araştırma yapıp yetkisizlik kararı veremez.[9] Aynı ilke sonraki Genel Kurul kararlarında da tekrarlanmıştır.[10]
- **Sonuç:** Yetkinin kesin olmadığı davalarda davalı süresinde ve usulüne uygun yetki itirazında bulunmazsa davanın açıldığı mahkeme yetkili hâle gelir (HMK m. 19/4). Daire, usulüne uygun itiraz bulunmadığı hâlde verilen yetkisizlik kararlarını istikrarla bozmaktadır.[11]
- **Yargı hakkı ile karıştırılmamalı:** Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini iç hukukun yer itibarıyla yetki kuralları belirler (MÖHUK m. 40). Yargıtay, eşlerden birinin yabancı uyruklu olduğu gerekçesiyle yargı hakkı bulunmadığını kabul eden ve yetkiyi kesin sayan kararı bozmuştur.[12]

5 Yargıtay 2. HD, 28.03.2016, E. 2015/14994, K. 2016/6131.
6 Yargıtay 2. HD, 08.03.2010, E. 2009/1041, K. 2010/4194.
7 Yargıtay 2. HD, 07.06.2007, E. 2006/20634, K. 2007/9601.
8 Yargıtay 2. HD, 16.01.2018, E. 2017/1510, K. 2018/659.
9 Yargıtay HGK, 03.03.2010, E. 2010/2-63, K. 2010/119.
10 Yargıtay HGK, 06.12.2018, E. 2017/2488, K. 2018/1854.
11 Yargıtay 2. HD, 10.02.2009, E. 2009/851, K. 2009/1842; Yargıtay 2. HD, 21.10.2013, E. 2013/19755, K. 2013/23599; Yargıtay 2. HD, 06.11.2014, E. 2014/6629, K. 2014/21935.
12 Yargıtay 2. HD, 01.04.2013, E. 2012/23566, K. 2013/8998.

IV. Yerleşim Yeri: Adres Kaydı, Nüfus Kaydı ve Fiilî Durum

- **Tanım:** Yerleşim yeri bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yerdir ve bir kimsenin aynı zamanda birden çok yerleşim yeri olamaz (TMK m. 19). Yerleşim yerinin değiştirilmesi yenisinin edinilmesine bağlıdır (TMK m. 20). HMK de yerleşim yerinin TMK'ya göre belirleneceğini kabul eder (HMK m. 6/2).
- **Nüfus kaydı karine değildir:** Hukuk Genel Kurulu, eski Nüfus Kanunu'ndaki karinenin kaldırılmasından sonra nüfusa kayıtlı olunan yerin yerleşim yerine karine sayılmayacağını belirtmiştir.[13] Daire de aynı gerekçeyle nüfus kaydının bulunduğu Bandırma'yı yerleşim yeri saymamıştır.[14]
- **Adres kaydı karinedir, kesin değildir:** Adres beyan formundaki bildirimler aksi sabit oluncaya kadar geçerlidir (Adres Kayıt Sistemi Yönetmeliği m. 13/1). Hukuk Genel Kurulu'na göre aksi kanıtlanıncaya kadar merkezi adres kayıt sistemindeki yerleşim yerine geçerlilik tanınmalıdır.[15] Yargıtay'a göre bu kayıt beyana dayandığı için kesin karine oluşturmaz, aksi ispatlanabilir.[16]
- **Hayat merkezi:** Hukuk Genel Kurulu'na göre yerleşim yerinin belirlenmesinde kişinin iş ve aile ilişkilerinin toplandığı yer önemlidir ve nüfus kaydının nakli tek başına sürekli kalma niyetini kanıtlamaya yetmez; Kurul, doktora eğitimini Malatya'da sürdüren ve ailesi orada yaşayan eşin adres kaydını davadan bir ay önce oraya taşımasını bu olgularla birlikte yerleşim yeri için yeterli bulmuş, karşı oy yazısında ise bunun davayı başka yere taşıma amacı taşıdığı ve dürüstlük kuralına aykırı olduğu savunulmuştur.[17] Karar oyçokluğuyla verilmiştir.
- **Davadan hemen önce adres değiştirmek:** Yargıtay, davadan bir gün önce yapılan adres bildirimini de geçerli saymış; adresin sırf dava o şehirde görülsün diye kötüniyetle değiştirildiğini ispat yükünün davalıda olduğunu belirtmiştir.[18] İşyeri adresini ve adres kaydını yeni şehre taşıyan eşin orada açtığı dava da yetkili yerde açılmış sayılmıştır.[19]
- **Geçici kalınan yer yerleşim yeri değildir:** Yargıtay, muhtarlık belgesinin yerleşim yerini göstermeye yetmediğini ve ablasının evinde iki ay kalan eşin o yerde yerleşim yeri edinmediğini belirtmiştir.[20] Ara sıra gelinip baba evinde misafir kalınması da yerleşim yeri için yeterli görülmemiştir.[21]

13 Yargıtay HGK, 08.11.2006, E. 2006/2-687, K. 2006/705.
14 Yargıtay 2. HD, 18.12.2006, E. 2006/11323, K. 2006/17868.
15 Yargıtay HGK, 17.01.2018, E. 2017/1901, K. 2018/45.
16 Yargıtay 2. HD, 25.01.2018, E. 2016/9751, K. 2018/1095.
17 Yargıtay HGK, 06.12.2018, E. 2017/2488, K. 2018/1854.
18 Yargıtay 2. HD, 02.12.2013, E. 2013/14776, K. 2013/28398.
19 Yargıtay 2. HD, 14.11.2013, E. 2013/12292, K. 2013/26424.
20 Yargıtay 2. HD, 07.05.2009, E. 2008/5168, K. 2009/8935.
21 Yargıtay 2. HD, 10.03.2011, E. 2010/3146, K. 2011/4224.

V. Ayrılan Eşin Baba Evi ve Kadın Sığınma Evi

- **Baba evi:** Hukuk Genel Kurulu, ortak konuttan ayrılıp işi ve taşınmazı olmadığı için baba evine giden kadının oraya sürekli kalma niyetiyle gittiğinin kabul edilmesi gerektiğine oyçokluğuyla karar vermiştir.[22] Daire bu kararı esas alarak, başka kalacak yeri olmayan kadının baba evine dönmesini hayatın olağan akışına uygun bulmuştur.[23] Boşanma davası açmak için baba evine gelinmesi ve davadan sonra adres kaydının oraya alınması da yerleşme niyetinin kanıtı sayılmıştır; bu karar da oyçokluğuyla verilmiştir.[24]
- **Her baba evi yerleşim yeri değildir:** Hukuk Genel Kurulu, ayrıldığı gün verdiği şikâyet dilekçesinde adresini ortak konutun bulunduğu yer olarak gösteren ve tanıkları da orada oturan kadının ana baba evinin bulunduğu yerde açtığı davada yetki itirazının kabulü gerektiğini belirtmiştir.[25] Sonuç, olayın somut delillerine göre değişir.
- **Kadın sığınma evi:** Yargıtay, babası kabul etmediği için kadın sığınma evine yerleşen ve orada dava açan kadının davasını, sığınma evinin bulunduğu yerde açılmış yetkili bir dava saymıştır.[26] Güvenliği için adresi ve telefonu gizlenen, bu nedenle kayıtlı adresi bulunmayan kadın bakımından da aynı sonuca varılmıştır.[27]

VI. Son Defa Altı Aydan Beri Birlikte Oturulan Yer

- **İki şart birlikte aranır:** Bu seçenekte hem eşlerin davadan önce son olarak birlikte oturdukları yer hem de orada en az altı ay birlikte oturmuş olmaları gerekir. Yargıtay, eşlerin altı ay birlikte oturmadığı Karasu için bu seçeneği uygulamamış, davacının adres kaydının bulunduğu Üsküdar'da açılan davayı yetkili yerde açılmış saymıştır; karar oyçokluğuyla verilmiştir.[28]
- **Davacı bu yeri seçmişse:** Yargıtay, eşlerin son altı ay birlikte oturduğu Adana'da açılan davada verilen yetkisizlik kararını bozmuştur.[29]
- **Son ortak konut yurt dışındaysa:** Yargıtay'a göre eşler son altı ay yurt dışında oturmuşsa boşanma davası eşlerden birinin yerleşim yerinde açılabilir.[30]
- **Ayrılıktan sonra geçen süre:** Kanun "davadan önce son defa" birlikte oturulan yeri esas alır. Eşler ayrıldıktan sonra uzun süre geçmişse son ortak konutun yetkili olmaya devam edip etmediğini açıkça tartışan bir karara rastlanmamıştır.

22 Yargıtay HGK, 06.06.2007, E. 2007/2-331, K. 2007/332.
23 Yargıtay 2. HD, 25.01.2018, E. 2016/9751, K. 2018/1095.
24 Yargıtay 2. HD, 01.04.2015, E. 2014/21417, K. 2015/6287.
25 Yargıtay HGK, 08.11.2006, E. 2006/2-687, K. 2006/705.
26 Yargıtay 2. HD, 13.11.2019, E. 2019/6501, K. 2019/11415.
27 Yargıtay 2. HD, 04.05.2017, E. 2016/412, K. 2017/5475.
28 Yargıtay 2. HD, 25.06.2013, E. 2013/5680, K. 2013/17914.
29 Yargıtay 2. HD, 07.02.2008, E. 2007/4318, K. 2008/1102.
30 Yargıtay 2. HD, 08.03.2010, E. 2009/1041, K. 2010/4194.

VII. Yetki İtirazı: Süre, Şekil ve İnceleme

- **Süre:** Kesin yetki kuralının bulunmadığı hâllerde yetki itirazı bir ilk itirazdır ve cevap dilekçesinde ileri sürülmek zorundadır (HMK m. 116/1-a, 117/1). Cevap süresi dava dilekçesinin tebliğinden itibaren iki haftadır (HMK m. 127/1). Cevap dilekçesi verildikten sonra, cevap süresi dolmamış olsa bile ilk itiraz ileri sürülemez (HMK m. 131).
- **Usulsüz tebliğ:** Hukuk Genel Kurulu, tatildeki davalıya komşunun beyanıyla yapılan tebliği usulsüz saymış ve yetki itirazının süresini, davalının dosya fotokopisi isteyerek davayı öğrendiği tarihten başlatmıştır.[31]
- **Yetkili mahkeme gösterilmelidir:** Yetki itirazında bulunan taraf yetkili mahkemeyi, birden fazla yetkili mahkeme varsa seçtiği mahkemeyi bildirmelidir; aksi takdirde itiraz dikkate alınmaz (HMK m. 19/2).
- **Ön sorun olarak inceleme:** İlk itirazlar ön sorunlar gibi incelenir ve karara bağlanır (HMK m. 117/3). Hâkim itirazı diğer tarafa bildirir, delillerini göstermesi için süre verir, gerekirse tarafları dinler ve kararını tefhim veya tebliğ eder (HMK m. 164). Yargıtay, yetki itirazı bu şekilde incelenmeden verilen hükümleri bozmaktadır.[32] Yetki itirazı hakkındaki ara kararın ilgilisine tebliğ edilmemesi de bozma sebebi sayılmıştır.[33]
- **Deliller:** Yargıtay'a göre mahkeme yalnız sistemden alınan nüfus kayıt örneğine bakarak karar vermemeli, tarafların yetki konusundaki delillerini toplamalıdır.[34]

VIII. Yetkisizlik Kararı ve Sonrası

- **Gösterilen mahkemeye yetkisizlik:** Mahkeme yetkisizlik kararında yetkili mahkemeyi de gösterir (HMK m. 19/3). Yargıtay'a göre yetkinin kesin olmadığı davada itiraz haklıysa itirazda gösterilen mahkemeye yetkisizlik kararı verilmeli, mahkeme başka bir mahkemeyi kendisi belirlememelidir.[35] Eski Kanun döneminde de Daire, itirazda gösterilen mahkeme yetkili değilse itirazın reddedilmesi gerektiğini belirtmiştir.[36]
- **Dosyanın gönderilmesi:** Yetkisizlik kararı kesinleştikten sonra taraflardan biri iki hafta içinde kararı veren mahkemeye başvurarak dosyanın yetkili mahkemeye gönderilmesini istemelidir; aksi takdirde dava açılmamış sayılır (HMK m. 20/1).

31 Yargıtay HGK, 06.12.2018, E. 2017/2299, K. 2018/1853.
32 Yargıtay 2. HD, 01.10.2018, E. 2018/4786, K. 2018/10285; Yargıtay 2. HD, 12.11.2012, E. 2012/22540, K. 2012/26724.
33 Yargıtay 2. HD, 28.01.2013, E. 2012/15605, K. 2013/1966.
34 Yargıtay 2. HD, 22.12.2015, E. 2015/17111, K. 2015/24686.
35 Yargıtay 2. HD, 15.01.2015, E. 2014/16138, K. 2015/497.
36 Yargıtay 2. HD, 14.02.2011, E. 2010/12203, K. 2011/2179.

- **Kanun yolu:** Yargıtay'a göre bölge adliye mahkemelerinin, yargı çevresindeki ilk derece mahkemelerinin görev ve yetkisi hakkında verdiği kararlar HMK m. 353/1-a-3 uyarınca kesindir ve HMK m. 362/1-c uyarınca temyiz edilemez.[37]
- **Bozmadan sonra diğer itirazlar:** Yargıtay yalnız yetki itirazı yönünden bozduğu dosyalarda diğer temyiz itirazlarının incelenmesini "şimdilik" erteler.[38] Anayasa Mahkemesi, bu itirazların sonraki temyiz incelemesinde kesinleşmiş sayılarak incelenmemesini mahkemeye erişim hakkının ihlali saymıştır.[39]

IX. Farklı Yerlerde Açılan Boşanma Davaları ve Karşı Dava

- **Karşı dava:** Karşı dava, cevap dilekçesiyle veya esasa cevap süresi içinde ayrı bir dilekçeyle açılır (HMK m. 133/1). Eşlerin karşılıklı boşanma istemleri çoğu zaman aynı dosyada asıl dava ve karşı dava olarak görülür.
- **Birleştirme:** Ayrı yargı çevrelerindeki mahkemelerde açılmış bağlantılı davalarda birleştirme ikinci davanın açıldığı mahkemeden istenebilir ve birinci davanın açıldığı mahkeme, birleştirme kararının kesinleşmesinden itibaren bununla bağlıdır (HMK m. 166/2). Yargıtay, kesinleşmemiş birleştirme kararına dayanılarak birleştirilen davayı da kapsayan yetkisizlik kararı verilmesini hatalı bulmuştur.[40] Eşlerin ayrı yargı çevrelerinde karşılıklı açtığı boşanma davalarında, sonra açılan davanın daha önce açılmış olan davayla birleştirilmesine ilişkin karar da Yargıtay'ca onanmıştır.[41]

X. Yabancılık Unsuru ve Yurt Dışında Yaşayan Eşler

- **Milletlerarası yetki:** Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini iç hukukun yer itibarıyla yetki kuralları belirler (MÖHUK m. 40). Eşlerden birinin Türkiye'de yerleşim yeri varsa o yer mahkemesi TMK m. 168'e göre yetkilidir.
- **Yurt dışındaki Türk vatandaşları:** Türk vatandaşlarının kişi hâllerine ilişkin davaları, yabancı ülke mahkemelerinde açılmadığı veya açılamadığı takdirde Türkiye'de yer itibarıyla yetkili mahkemede, bulunmaması hâlinde ilgilinin sâkin olduğu yer mahkemesinde, Türkiye'de sâkin değilse Türkiye'deki son yerleşim yeri mahkemesinde, o da bulunmadığı takdirde Ankara, İstanbul veya İzmir mahkemelerinden birinde görülür (MÖHUK m. 41). Yargıtay, Türk mahkemesinin Almanya mahkemelerine yetkisizlik kararı vermesini doğru bulmamıştır.[42]

37 Yargıtay 2. HD, 12.03.2024, E. 2023/8522, K. 2024/1661.
38 Yargıtay 2. HD, 01.10.2018, E. 2018/4786, K. 2018/10285.
39 AYM (İkinci Bölüm), *Mehmet Sivri* Başvurusu, B. No: 2021/47098, 11.06.2025.
40 Yargıtay 2. HD, 02.12.2013, E. 2013/14776, K. 2013/28398.
41 Yargıtay 2. HD, 18.01.2023, E. 2022/9698, K. 2023/309.
42 Yargıtay 2. HD, 19.04.2016, E. 2015/24523, K. 2016/7966.

- **Yurt dışında yaşamak ve adres kaydı:** Yargıtay'a göre yurt dışında oturan ve Türkiye'de yaz aylarında birkaç ay kalan kadının adres kaydındaki baba evi, dava tarihinde yerleşim yeri sayılır.[43] Hukuk Genel Kurulu da Almanya'ya gidip gelmenin adres kaydındaki yerin yerleşim yeri olmadığını göstermeye yetmediğini belirtmiştir.[44]
- **Çıkma izinliler:** Doğumla Türk vatandaşı olup çıkma izniyle vatandaşlığı kaybedenler ve üçüncü dereceye kadar altsoyları, kanundaki istisnalar dışında Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam eder (5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu m. 28). Yargıtay, bu durumdaki eşin boşanma davasında yabancı muamelesine tabi tutulamayacağını belirtmiştir.[45] Uygulanacak hukuk ise ayrıca MÖHUK m. 14'e göre belirlenir; bu konu TMK m. 167 şerhinde anlatılmıştır.

XI. Diğer Davalarda Yetki

- **Evliliğin iptali (butlan):** Evlenmenin butlanı davasında yetki ve yargılama usulü bakımından boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır (TMK m. 160). Yargıtay, Cumhuriyet savcısının açtığı mutlak butlan davasında da TMK m. 168'in kesin yetki olmadığını ve süresinden sonra yapılan yetki itirazının dikkate alınamayacağını belirtmiştir.[46]
- **Anlaşmalı boşanma:** TMK m. 168 bütün boşanma ve ayrılık davalarına uygulanır; anlaşmalı boşanma davası (TMK m. 166/3) da eşlerden birinin yerleşim yerinde veya son altı ay birlikte oturulan yerde açılır.
- **Boşanmadan sonra nafaka:** Boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir (TMK m. 177). Hukuk Genel Kurulu'na göre TMK m. 168 ve 177'deki yetki kuralları kesin yetki değildir.[47]
- **Mal rejiminin tasfiyesi:** Boşanmaya veya evliliğin iptaline karar verilmesi durumunda mal rejiminin tasfiyesine ilişkin davalarda bu davalarda yetkili olan mahkeme yetkilidir (TMK m. 214/2).
- **Evlilik birliğinin korunması ve kişisel ilişki:** Evlilik birliğinin korunmasına yönelik önlemlerde eşlerden herhangi birinin yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir (TMK m. 201). Kişisel ilişki düzenlemelerinde çocuğun oturduğu yer mahkemesi de yetkilidir; boşanmaya ilişkin yetki kuralları saklıdır (TMK m. 326).

43 Yargıtay 2. HD, 28.05.2014, E. 2014/9672, K. 2014/11671.
44 Yargıtay HGK, 17.01.2018, E. 2017/1901, K. 2018/45.
45 Yargıtay 2. HD, 01.04.2013, E. 2012/23566, K. 2013/8998.
46 Yargıtay 2. HD, 21.02.2012, E. 2011/8980, K. 2012/3345.
47 Yargıtay HGK, 27.09.2018, E. 2017/2722, K. 2018/1359.

UYGULAMA NOTU

Dava açılmadan önce yetkili mahkeme belirlenmelidir: davacının yerleşim yeri, davalının yerleşim yeri veya eşlerin davadan önce son altı ay birlikte oturdukları yer. Yeni bir şehre taşınan eşin adres kaydını güncellemesi ve iş, aile ve günlük yaşamının orada sürdüğünü gösteren belgeleri (kira sözleşmesi, işyeri kaydı, okul kaydı, tanıklar) hazırlaması gerekir. Dava yetkisiz yerde açılmışsa davalı, yetki itirazını dava dilekçesinin tebliğinden itibaren iki hafta içinde cevap dilekçesinde yapmalı ve yetkili mahkemeyi açıkça göstermelidir; cevap dilekçesinden sonra itiraz edilemez. Yetkisizlik kararı kesinleşirse iki hafta içinde dosyanın gönderilmesi istenmelidir; aksi hâlde dava açılmamış sayılır.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
28.03.2016 · E. 2015/14994 · K. 2016/6131

Seçim hakkı davacıya aittir; davacı yetkisiz yerde dava açarsa seçim hakkı davalıya geçer

Koca boşanma davası açmıştır. Dava dilekçesi kadına tebliğ edilmiştir; kadın süresinde cevap vermedi, süresinden sonra verdiği cevap dilekçesinde de yetki itirazında bulunmamıştır. Mahkeme buna rağmen yetkisizlik kararı verdi, kadın kararı temyiz etti ve Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Türk Medeni Kanunun 168. maddesinde gösterilen yetkili mahkemelerden birini seçme hakkı davacıya tanınmıştır. Davacı bu hakkını kullanmayarak başka bir yerde boşanma davası açarsa, o zaman seçme hakkı davalıya geçer. Bu durumda davalının süresi içerisinde yetki itirazında bulunması gerekir. Davalı kadına, dava dilekçesi 18.11.2014 tarihinde tebliğ edilmiş, davalı süresinde cevap dilekçesi sunmadığı gibi süresinden sonra verdiği cevap dilekçesinde de yetki itirazında bulunmamıştır (HMK m. 19/2). Boşanma davalarında yetki kesin olmayıp mahkemece kendiliğinden yetki hususunun değerlendirilmesi mümkün değildir. Bu hali ile eldeki dava açısından mahkemenin yetkili olduğu gözetilerek işin esasına girilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Davacı 168. maddedeki mahkemelerden birinde dava açmazsa bu seçimi davalı yapabilir; ancak bunun için süresinde yetki itirazında bulunması gerekir. Süresinde itiraz edilmeyen davada davanın açıldığı mahkeme yetkili hâle gelir (HMK m. 19/4).

2 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
07.02.2008 · E. 2007/4318 · K. 2008/1102

Davacı son altı ay birlikte oturulan yeri seçmişse mahkeme yetkisizlik kararı veremez

Boşanma davası, eşlerin davadan önce son altı ay birlikte oturduğu Adana'da açılmıştır. Mahkeme yetkisizlik kararı vermiştir; karar temyiz edildi ve Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Yapılan soruşturma ve toplanan deliller ve dosyadaki layihalardan; tarafların davadan önce son defa altı aydan beri Adana'da birlikte oturdukları anlaşılmaktadır. Türk Medeni Kanununun 168. maddesinde gösterilen yetkili mahkemelerden birini tercih etme hakkı davacıya aittir. Davacı tercihini Adana yönünde kullandığına göre işin esasının incelenmesi gerekirken yazılı şekilde yetkisizlik kararı verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME

168. maddedeki iki seçenek eşit değerdedir: davacı, eşlerden birinin yerleşim yerini seçebileceği gibi son altı ay birlikte oturulan yeri de seçebilir. Bu seçimi hâkim değiştiremez.

3 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
03.03.2010 · E. 2010/2-63 · K. 2010/119

Boşanmada yetki kamu düzenine ilişkin değildir; mahkeme yetkisini kendiliğinden araştırmaz

Yabancı uyruklu kadın, Türk vatandaşı eşine karşı İstanbul'da boşanma davası açmıştır. Koca, eşlerin ortak konutunun İstanbul'da olmadığını, kendisinin Kayseri'de oturduğunu ileri sürerek süresinde yetki itirazında bulunmuştur. Kadın duruşmada Karaköy'de oturduğunu, eşiyle daha önce Ümraniye'de birlikte yaşadıklarını söylemiştir; vekili başka delil bildirmeyeceklerini açıklamıştır. Mahkeme dosyayı Kayseri'ye göndermiştir; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi eksik inceleme gerekçesiyle bozdu, mahkeme önceki kararında direnmiştir.

> *Bu hüküm kamu düzeni ile ilgili olmayıp, taraflara tanınmış seçimlik hak nedeniyle kesin yetki kuralı niteliğinde de değildir. Bu nedenle resen araştırma ilkesi de söz konusu değildir. Yetkisizlik ilk itiraz olarak ileri sürülmedikçe mahkemenin kendiliğinden araştırma yapıp, yetkisizliğe karar vermesi olanağı da bulunmamaktadır.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oybirliğiyle onamıştır. Yetki itirazı yapılmadıkça mahkeme kendi yetkisini araştıramaz; itiraz yapılmışsa taraflar yetki konusundaki delillerini gösterir ve karar bu delillere göre verilir. Davacı vekili başka delil bildirmeyeceğini açıkça söylediği için yeniden araştırma yapılması gerekmemiştir.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
06.11.2014 · E. 2014/6629 · K. 2014/21935

Usulüne uygun yetki itirazı yoksa yetkisizlik kararı verilemez

Kadın boşanma davası açmıştır. Dava dilekçesi kocaya tebliğ edildi, koca cevap süresi içinde usulüne uygun bir yetki itirazında bulunmamıştır. Mahkeme yine de yetkisizlik kararı vermiştir; kadın kararı temyiz etti ve Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Bu yetki kuralı re'sen dikkate alınabilecek kesin yetki değildir. Taraflarca ilk itiraz süresi içinde ileri sürülmesi halinde dikkate alınabilir. Dava dilekçesi davalıya 01.03.2013 tarihinde tebliğ edilmiş, davalı cevap süresi içinde usulüne uygun bir yetki itirazında bulunmamıştır. Mahkemece usulüne uygun bir yetki itirazı bulunmadığı dikkate alınarak işin esasının incelenmesi gerektiği halde yazılı şekilde yetkisizlik kararı verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME TMK m. 168 kesin yetki kuralı olmadığından mahkemenin yetkili olması dava şartı değildir (HMK m. 114/1-ç). Yetki, ancak davalının cevap dilekçesinde ileri sürdüğü ilk itirazla tartışılabilir (HMK m. 116/1-a, 117/1).

5 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
08.11.2006 · E. 2006/2-687 · K. 2006/705

Nüfusa kayıtlı olunan yer yerleşim yeri sayılmaz

Kadın, eşiyle birlikte oturduğu Antakya'dan ayrıldıktan kısa süre sonra, ana babasının adresinin ve nüfusa kayıtlı olduğu yerin bulunduğu Altınözü'nde boşanma davası açmıştır. Koca, kadının Altınözü'nde oturmadığını ve son ikametgâhının Antakya olduğunu ileri sürerek yetki itirazında bulunmuştur. Mahkeme Altınözü'nü kadının yeni yerleşim yeri sayarak davayı kabul etmiştir; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi kararı bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Bu nedenle davacı kadın TMK 19, 20 ve 168. maddeleri gereğince yerleşim yerinin Altınözü olduğunu kanıtlayamadığı gibi, delil listesinde belirttiği tanıkların adresi de Antakya'dır. Yargıtay Yüksek 2. Hukuk Dairesi önceleri 1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun 4 ve 28. maddeleri gereğince nüfusa kayıtlı olunan yeri yerleşim yerine karine kabul ederken 1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun 28. maddesinin 21.10.2003 gün 4992 sayılı Kanunun 1. maddesi ile yürürlükten kaldırıldığından bu karineden vazgeçilmiş. 29 Nisan 2006 tarihinde yürürlüğe giren 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununda da böyle bir karineye yer verilmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Kadının ayrıldığı gün verdiği şikâyet dilekçesinde adresini Antakya olarak göstermesi ve tanıklarının Antakya'da oturması, ana baba evinin yeni yerleşim yeri olmadığının delili sayılmıştır. Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oybirliğiyle bozmuştur. Yerleşim yeri, sürekli kalma niyetiyle oturulan yerdir (TMK m. 19); nüfus kaydı bunu tek başına göstermez.

6 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
06.06.2007 · E. 2007/2-331 · K. 2007/332

Başka gidecek yeri olmayan kadının baba evi yerleşim yeri sayılabilir

Kadın, Düzce'deki ortak konuttan ayrılıp babasının yanına Balıkesir'e gitti ve yaklaşık kırk gün sonra Balıkesir'de boşanma davası açmıştır. Koca süresinde yetki itirazında bulunmuştur. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, kadının Balıkesir'in yerleşim yeri olduğunu kanıtlayamadığı gerekçesiyle kararı bozmuştur; mahkeme yetki konusunda önceki kararında direnmiştir.

> *Somut olayda davacı kadının 15.8.2002 tarihinde koca evini terk edip, o tarihten beri baba evinde oturduğu, işte çalışmadığı, üzerine kayıtlı bir taşınmazının bulunmadığı, hayatın olağan akışı gereğince sığınabileceği ve yerleşebileceği tek yerin baba evi olduğu ayrı ev açıp orada hayatını idame ettirmesinin mevcut şartlarda mümkün bulunmadığı anlaşılmaktadır. Hal böyle olunca davacı kadının sürekli kalma niyeti ile baba evine gittiğinin ve hayatını burada devam ettireceğinin kabulü zorunlu bulunmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Kurul, işi ve üzerine kayıtlı taşınmazı olmayan kadının sığınabileceği tek yerin baba evi olduğunu, bu nedenle oraya sürekli kalma niyetiyle gittiğinin kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Karar oyçokluğuyla verilmiştir; karşı oy yazısında, baba evine dönmenin sürekli kalma niyetiyle olduğunun ayrıca kanıtlanması gerektiği ve muhtarlık belgesinin yerleşim yerini değil oturma yerini gösterdiği savunulmuştur.

7 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
25.01.2018 · E. 2016/9751 · K. 2018/1095

Başka kalacak yeri olmayan kadının baba evi yerleşim yeridir; adres kaydı kesin karine değildir

Eşiyle arasında sorun çıkan kadın ortak konuttan ayrılarak Kadirli'deki baba evinde kalmaya başladı ve orada boşanma davası açmıştır. Dosyadaki adres kaydı kocanın beyanına göre oluşturulmuştu. Mahkeme yetkisizlik kararı vermiştir; kadın kararı temyiz etti ve Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Eşinden ayrı yaşamak durumunda olan kadının, başka bir yerde kalma olanağı bulunmadığı takdirde babaevine dönmesi ve burasının yerleşim yeri sayılması "hayatın olağan akışına uygun" düşer. Bu fiili karinenin aksinin kabulünü gerektirecek bir delil bulunmamaktadır (YHGK, 06.06.2007, 331-332).*

DEĞERLENDİRME Daire, işi ve geliri olmayan kadının sürekli kalma niyetiyle baba evine geldiğini kabul etmiş ve Hukuk Genel Kurulu'nun 2007 tarihli kararına dayanmıştır.[48] Daire aynı kararda, adres kaydının beyana dayandığını ve yerleşim yerine kesin değil, aksi ispatlanabilen bir karine oluşturduğunu belirtmiştir; dosyadaki kayıt kocanın beyanına göre oluşturulmuştu. Davacı kendi yerleşim yerinde de dava açabildiği için Kadirli'de açılan dava yetkili yerdedir.

48 Yargıtay HGK, 06.06.2007, E. 2007/2-331, K. 2007/332.

8 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
01.04.2015 · E. 2014/21417 · K. 2015/6287

Boşanmak için baba evine dönen eşin yerleşme niyeti, sonradan yapılan adres kaydıyla da teyit edilebilir

Davacı eş, Ocak 2014'te çocuklarıyla birlikte baba evine geldi ve Şubat 2014'te orada boşanma davası açmıştır. Muhtarlıktan aldığı fakirlik belgesinde de orada oturduğu yazılıydı; adres kaydını ise davadan sonra baba evine aldırmıştır. Davalı eş yetki itirazında bulundu ve mahkeme itirazı kabul etmiştir. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Davacının bu beyanı, davalıdan eşinden ayrılma iradesini net olarak ortaya koymakta olup, yerleşmek niyetiyle …..'ne geldiğini göstermektedir. Nitekim davadan sonra yerleşim yerini …..'ne aldırmış olması da, bunu teyit etmektedir. Hal böyle olunca davacının sürekli kalma niyetiyle baba evine gittiği ve bundan sonra yaşamını burada devam ettireceğinin kabulü gerekir.*

DEĞERLENDİRME Daire, boşanma davası açmak amacıyla baba evine gelinmesini ayrılma iradesinin ve yerleşme niyetinin göstergesi saymış, davadan sonra yapılan adres kaydını da bu niyetin teyidi olarak değerlendirmiştir. Karar oyçokluğuyla verilmiştir; karşı oy yazısında, adresin adli yardımdan yararlanmak için alındığı ve yerleşme amacının kanıtlanmadığı savunulmuştur.

9 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
17.01.2018 · E. 2017/1901 · K. 2018/45

Adres kayıt sistemindeki yerleşim yeri, aksi kanıtlanana kadar geçerlidir

Almanya'da doğup büyüyen kadın, eşinden ayrıldıktan sonra babasıyla yaşamaya başladı ve adres kaydının bulunduğu Bafra'da boşanma davası açmıştır. Koca, eşlerin evlendikten sonra Çan'da yaşadığını, kadının ayrılıktan sonra Almanya'ya döndüğünü ileri sürerek yetki itirazında bulunmuştur. Mahkeme, kadının Bafra'daki adreste fiilen oturmadığı gerekçesiyle yetkisizlik kararı vermiştir; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi kararı bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Davacı kadının daha önceden Almanya'da yaşaması veya ayrılığın ardından Almanya'ya geliş gidiş yapması, yerleşim yerinin Bafra olmadığının kabulü için yeterli değildir. Dosya kapsamından davalının bu durumun aksini kanıtlayamadığı anlaşılmıştır. Davanın yetkili yerde açıldığının kabulü gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME Kurul, Adres Kayıt Sistemi Yönetmeliği m. 13/1'e dayanarak adres kaydına aksi kanıtlanıncaya kadar geçerlilik tanımış ve aksini ispat yükünü itiraz eden davalıya bırakmıştır. Aynı kararda, bir yerde uzun süre bulunmanın tek başına o yeri yerleşim yeri yapmadığı, sürekli kalma amacının da kanıtlanması gerektiği belirtilmiştir. Direnme kararı oybirliğiyle bozulmuştur.

10 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
06.12.2018 · E. 2017/2488 · K. 2018/1854

Adres kaydını davadan önce aile yanına taşıyan eş, hayat merkezi oradaysa orada dava açabilir

Tunceli'de üniversitede çalışan eşler önce Elazığ'da, sonra Malatya'da, ardından yeniden Elazığ'da oturmuştur. Ayrılığa yol açan son olaydan sonra koca, ailesinin yaşadığı ve doktora eğitimi gördüğü Malatya'ya gitmiştir; adres kaydını davadan yaklaşık bir ay önce Malatya'ya taşımıştı. Koca Malatya'da boşanma davası açtı, kadın son ortak konutun Elazığ'da olduğunu ileri sürerek yetki itirazında bulunmuştur. Mahkeme yetkisizlik kararı vermiştir; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Bu durumda davacının Malatya ilini yerleşim yeri olarak belirlediği, davalının aksini kanıtlayamadığı, davanın yetkili yerde açıldığının kabulü gerekmektedir. Hukuk Genel Kurulunda yapılan görüşmeler sırasında davacının, dava tarihinden bir ay önce ikametgâh kaydını Malatya'ya aldırmış gözükmesine rağmen davadan beş gün önce davalı ile yaşadığı ortak konut olan Elazığ'da yaşadığı, davacının Malatya'da ikamet etmediği, TMK'nın 2. maddesi gözetilerek direnme kararının onanması gerektiği görüşü ileri sürülmüş ise de bu görüş Kurul çoğunluğunca benimsenmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Kurul, adres kaydının naklinin tek başına yeterli olmadığını, ancak iş ve aile ilişkilerinin toplandığı yerin hayat merkezi olarak seçildiğini gösteren başka olgularla birlikte yerleşim yerini belirleyebileceğini kabul etmiştir. Karar oyçokluğuyla verilmiştir; karşı oy yazısında, dava açmadan kısa süre önce adresini baba evine taşıyan eşin davayı başka yere taşımak istediği ve bunun dürüstlük kuralına (TMK m. 2) aykırı olduğu savunulmuştur.

11 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
02.12.2013 · E. 2013/14776 · K. 2013/28398

Davadan bir gün önce yapılan adres bildirimi de geçerlidir; kötüniyeti davalı ispatlamalıdır

Kadın, davadan bir gün önce nüfus müdürlüğüne İstanbul'daki adresini bildirdi ve ertesi gün İstanbul'da boşanma davası açmıştır. Koca da sonradan İzmir'de boşanma davası açtı ve bu davanın İstanbul'daki davayla birleştirilmesine karar verilmiştir. İstanbul'daki mahkeme, birleştirilen davayı da kapsayacak şekilde yetkisizlik kararı vermiştir; kadın kararı temyiz etti ve Yargıtay kararı iki yönden bozmuştur.

> *Adres beyan formundaki bu bildirimin aksine dosyada bir delil bulunmamaktadır. Davacının sırf boşanma davasının İstanbul'da görülmesini sağlamak amacıyla yerleşim yeri adresini kötüniyetli olarak değiştirdiği de davalı tarafından ispatlanamamıştır. O halde, karinenin aksi kanıtlanamadığına göre, işin esasının incelenmesi yerine yazılı şekilde yetkisizlik kararı verilmesi doğru bulunmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Adres kaydı yerleşim yerine karinedir; davalı, bu karinenin aksini veya adresin sırf yetkili mahkemeyi değiştirmek için kötüniyetle değiştirildiğini ispatlamalıdır. Daire aynı kararda, ayrı yargı çevrelerindeki davalar birleştirildiğinde ilk davanın açıldığı mahkemenin ancak birleştirme kararı kesinleşince bununla bağlı olacağını (HMK m. 166/2) ve kesinleşmemiş birleştirme kararının yetkisizlik hükmüne dahil edilemeyeceğini belirtmiştir.

12 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
14.11.2013 · E. 2013/12292 · K. 2013/26424

İşyerini ve adres kaydını taşıyan eşin yeni yerleşim yeri yetkilidir

Kadın, işyeri adresini ve adres kayıt sistemindeki yerleşim yerini Antalya'ya taşıdıktan yaklaşık iki ay sonra Antalya'da boşanma davası açmıştır. Koca süresinde yetki itirazında bulunmuştur; mahkeme ön inceleme duruşmasında yetkisizlik kararı vermiştir. Kadın kararı temyiz etti ve Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Boşanma davasındaki yetki kuralı kesin yetki olmadığına göre burada davacının seçimlik hakkı bulunmaktadır. Dosyadaki belge ve deliller incelendiğinde davacı-davalı kadının 20.06.2012 tarihli dilekçe ile Manavgat Vergi Dairesine başvurmak suretiyle işyeri adresini Antalya'ya naklettiğini bildirip gereğinin yapılmasını istediği, ayrıca merkezi adres kayıt sistemindeki yerleşim yeri adresini de 05.07.2012 tarihinde Antalya Konyaaltı Arapsuyu Mahallesine naklettirdiği, boşanma davasının ise 05.09.2012 tarihinde açıldığı anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu durum karşısında davanın yetkili Antalya Aile Mahkemesinde açıldığının kabulü gerekir.*

DEĞERLENDİRME Vergi dairesine yapılan işyeri nakli bildirimi ve adres kaydının değiştirilmesi, yeni yerde sürekli kalma niyetini gösteren olgular olarak değerlendirilmiştir.

13 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
13.11.2019 · E. 2019/6501 · K. 2019/11415

Kadın sığınma evinde kalan kadın, sığınma evinin bulunduğu yerde dava açabilir

Kadın, eşinden ayrıldıktan sonra baba evine gitmiştir; babası kabul etmeyince Gaziantep'teki kadın sığınma evine yerleşti ve sığınma evindeyken Gaziantep'te boşanma davası açmıştır. İlk derece mahkemesi, kadının Gaziantep'e yerleşme niyetinin kanıtlanmadığı gerekçesiyle kocanın yetki itirazını kabul etmiştir; bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu reddetmiştir. Yargıtay bölge adliye mahkemesinin kararını kaldırıp ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur.

> *Yukarıdaki açıklamalar ışığında somut olaya bakıldığında, davacı kadının Gaziantep Kadın Sığınma evinde iken 25.10.2017 tarihinde boşanma davası açtığı, davacı kadının içinde bulunduğu bu koşullara göre, davanın açıldığı tarih itibariyle davacı kadının yerleşim yerinin Gaziantep ve yetkili mahkemenin de Gaziantep Aile Mahkemesi olduğunun kabulünün gerektiği, bu sebeple davanın*

Gaziantep'te açılmasında bir isabetsizlik bulunmadığı anlaşılmakla, mahkemenin davanın esasına girerek karar vermesi gerekirken, yazılı şekilde yetkisizlik kararı vermesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.

DEĞERLENDİRME Şiddet nedeniyle sığınma evinde kalan kadından, orada sürekli kalma niyetini ayrıca kanıtlaması beklenmemiştir. Daire 2017 tarihli bir kararında da, güvenliği için adresi gizlenen ve kayıtlı adresi bulunmayan kadının sığınma evinin bulunduğu yerde açtığı davayı yetkili yerde açılmış saymıştır.[49]

14 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
07.05.2009 · E. 2008/5168 · K. 2009/8935

Muhtarlık belgesi yerleşim yerini göstermeye yetmez; geçici kalınan yer yerleşim yeri değildir

Davacı eş Çorum'da boşanma davası açmıştır; davalı eş süresinde yetki itirazında bulunarak Ankara mahkemelerini yetkili göstermiştir. Kolluk araştırmasında davacının Çorum'da gösterdiği adresin ablasına ait olduğu, davacının burada iki ay kalıp ayrıldığı ve Ankara'da taşınmazları bulunduğu anlaşılmıştır. Mahkeme itirazı reddedip esası incelemiştir; Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Muhtarlıktan alınan belge, yerleşim yerini tayinde yeterli değildir. Mahkemenin talebi üzerine, kolluk tarafından yapılan araştırmada, davacının Çorum'da gösterdiği adresin ablasına ait olduğu, bu adreste iki ay kalıp, ayrıldığı, davacının Ankara'da gayrimenkullerinin bulunduğu tarafların davadan önce son defa birlikte oturdukları yerin Ankara olduğu, toplanan delillerden anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu olgulara göre Ankara mahkemeleri yetkilidir.*

DEĞERLENDİRME Yerleşim yeri iddiası belgeyle değil, sürekli kalma niyetini gösteren olgularla kanıtlanır. Kısa süre kalınan akraba evi yerleşim yeri sayılmamış, eşlerin son birlikte oturduğu Ankara'nın mahkemeleri yetkili bulunmuştur.

15 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
16.01.2018 · E. 2017/1510 · K. 2018/659

Yetki dava tarihindeki duruma göre belirlenir; davalının sonradan taşınması yetkiyi değiştirmez

Koca boşanma davasını, dava tarihinde resmî kayıtlara göre eşlerin oturduğu yerde açmıştır. Kadın dava açıldıktan sonra, işi ve geliri olmadığı için ailesinin yanına gitti ve orada yaşamaya başlamıştır. Mahkeme, Daire'nin yetki itirazının usulüne uygun incelenmesi gerektiği yönündeki ilk bozmasına uyduktan sonra yetki itirazını kabul etmiştir; Yargıtay kararı yeniden bozmuştur.

> *Resmi kayıtlarda davanın açıldığı tarihte; tarafların ikametgahlarının ..... olduğu, davalı kadının dava açıldıktan sonra herhangi bir geliri ve işi olmadığı için*

49 Yargıtay 2. HD, 04.05.2017, E. 2016/412, K. 2017/5475.

....'a ailesinin yanına gittiği ve o tarihten itibaren orada yaşadığı anlaşılmaktadır. Bu açıklamalar karşısında, davanın yetkili mahkemede açıldığı ve yetki itirazının reddine karar verilerek işin esasının incelenmesi gerekirken yetkisizlik kararı verilmesi doğru olmamıştır.

DEĞERLENDİRME Yerleşim yeri, davanın açıldığı tarihe göre belirlenir (HMK m. 6/1'deki 'davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri' ölçüsü de aynıdır). Davalının dava açıldıktan sonra başka yere taşınması, açılmış davadaki yetkiyi etkilemez.

16 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
10.03.2011 · E. 2010/3146 · K. 2011/4224

Ara sıra gelinip misafir kalınan yer yerleşim yeri değildir

Evlendikten sonra birlikte oturan eşlerden koca başka bir yere gidip orada sürekli yaşamaya başladı, kadın ve çocuklar eski yerde kalmıştır. Koca, zaman zaman gelip babasının yanında misafir olarak kaldığı yerde boşanma davası açmıştır. Kadın süresinde yetki itirazında bulunmuştur; mahkeme itirazı reddedip esası inceledi ve Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Davacı kocanın sürekli yaşadığı ... Zaman zaman ... Geldiğinde ... yaşayan babası yanında misafir olarak kalmış olması yerleşim yerinin .... olduğunun kabulü için yeterli değildir. Davalı kadın süresi içinde yetki itirazında bulunmuş ve davacı koca yerleşim yerinin ... olduğunu kanıtlayamamıştır. O halde yetki itirazının kabulü ile davanın yetki nedeniyle reddine ve yetkili Dargeçit Aile Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekirken, işin esası hakkında karar verilmesi doğru bulunmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Kısa ziyaretlerde kalınan baba evi, sürekli kalma niyeti bulunmadığı için yerleşim yeri sayılmamıştır. Daire, kocanın o yerin yerleşim yeri olduğunu kanıtlayamadığını belirterek itirazın kabulüyle dosyanın yetkili mahkemeye gönderilmesi gerektiğine karar vermiştir.

17 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
25.06.2013 · E. 2013/5680 · K. 2013/17914

Altı ay birlikte oturulmayan yer ikinci seçeneğe göre yetkili değildir

Eşler evlendikten yaklaşık beş buçuk ay sonra, kadının adres kaydının bulunduğu Üsküdar'da boşanma davası açılmıştır. Davalı yetki itirazında bulundu ve mahkeme itirazı kabul etmiştir. Eşlerin Karasu'da altı ay birlikte oturmadıkları anlaşılıyordu. Karar temyiz edildi ve Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Davacı kadının adres kayıt sistemindeki adresi Üsküdar'dır. Karasu ilçesinde tarafların altı ay birlikte oturmadıkları da anlaşılmaktadır. Dava davacının yerleşim yerinde açılmıştır. Davalının yetki ilk itirazının reddi ile işin esasının incelenmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Son birlikte oturulan yerin yetkili olması için eşlerin orada davadan önce en az altı ay birlikte oturmuş olması gerekir. Bu şart gerçekleşmemişse yalnız eşlerden birinin yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir. Karar oyçokluğuyla verilmiştir; karşı oy yazısında, yetki itirazının ön sorun olarak incelenmediği gerekçesiyle bozma yapılması gerektiği savunulmuştur.

18 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
08.03.2010 · E. 2009/1041 · K. 2010/4194

Eşler son altı ay yurt dışında oturmuşsa dava eşlerden birinin yerleşim yerinde açılır

Eşler son altı ay yurt dışında birlikte oturmuştu. Kadın, Arsin'de boşanma davası açmıştır; ancak kadın bir yıldır Akçaabat'ta babasının yanında oturuyordu. Almanya'da işçi olan davalı eş yıllık iznini Ordu'nun Perşembe ilçesinde geçiriyor, orada ev ve arazisi bulunuyordu ve yetki itirazında yetkili mahkemeyi doğru göstermiştir. Mahkemenin kararı temyiz edilmiştir; Yargıtay, dosyanın Perşembe Aile Mahkemesine gönderilmesi gerektiği gerekçesiyle kararı bozmuştur.

> *"...taraflar son defa altı ay yurt dışında oturmuşlardır. Bu durumda boşanma davası eşlerden birinin yerleşim yerinde açılabilir. Dava Arsin'de açılmıştır. Ancak davacı vekili ilk duruşmada müvekkili davacının 1 yıldır Trabzon'un Akçaabat ilçesinde babasının yanında ikamet ettiğini açıklamış, davacının vekaletnamesinde gösterdiği adres ve ekonomik sosyal durum araştırma evrakı da dikkate alındığında davacı kadının yerleşim yerinin Arsin olmadığı anlaşılmaktadır. Dosyadaki beyan ve bilgilerden Almanya'da işçi olan davalının yıllık iznini Ordu'nun Perşembe ilçesinde geçirdiği, burada ev ve arazi sahibi olduğu yani yerleşim yerinin mahkemenin de kabulünde olduğu üzere Ordu'nun Perşembe ilçesi olduğu anlaşılmaktadır. Davacı yetkili mahkemelerin dışında bir yerde dava açtığına göre seçimlik hak davalıya geçmiştir. Davalı yetkili mahkemeyi doğru olarak göstermiştir. O halde mahkemece dosyanın yetkili (Ordu ili) Perşembe Aile Mahkemesine gönderilmesine şeklinde hüküm kurulması gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır.*

DEĞERLENDİRME Son birlikte oturulan yer yurt dışındaysa 168. maddenin ikinci seçeneği Türkiye'de uygulanamaz; dava eşlerden birinin Türkiye'deki yerleşim yerinde açılır. Davacı bu yerlerin dışında dava açtığında seçim hakkı davalıya geçer ve davalının doğru gösterdiği yetkili mahkemeye dosya gönderilir.

19 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
07.06.2007 · E. 2006/20634 · K. 2007/9601

Yetki itirazında doğru mahkeme gösterilmelidir; il adını söylemek yetmez

Davalı eş, eşlerin son yerleşim yerinin Kocaeli olduğunu ileri sürerek yetki itirazında bulunmuştur. Toplanan delillerden eşlerin davadan önce son altı ay Körfez'de oturdukları anlaşılmıştır. Mahkeme itirazı kabul etmiştir; Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Toplanan delillerden, tarafların davadan önce son defa altı aydır Körfez'de oturdukları anlaşılmaktadır. Davalı yetkili mahkemeyi doğru olarak göstermemiştir. (HUMK.mad.23/son cümle) Gerçekleşen bu durum karşısında yetki itirazının reddi gerekirken, yazılı şekilde kabulü usul ve yasaya aykırı bulunmuştur.*

DEĞERLENDİRME Yetki itirazında bulunan taraf yetkili mahkemeyi doğru göstermelidir; aksi hâlde itiraz dikkate alınmaz (bugün HMK m. 19/2). Aynı il içinde birden fazla ilçe mahkemesi bulunabileceği için itirazda yetkili mahkemenin açıkça belirtilmesi gerekir.

20 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
06.12.2018 · E. 2017/2299 · K. 2018/1853

Tebliğ usulsüzse yetki itirazının süresi, davanın öğrenildiği tarihten başlar

Koca boşanma davası açmıştır. Dava dilekçesi, kadın tatildeyken komşunun beyanı üzerine muhtarlığa bırakılarak tebliğ edilmiş sayıldı. Kadın vekili, tebliğden itibaren iki haftalık süre geçtikten sonra verdiği dilekçede eşlerin son altı ay birlikte oturduğu yerin Bakırköy olduğunu ileri sürerek yetki itirazında bulunmuştur. Mahkeme yetkisizlik kararı vermiştir; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi itirazın süresinde olmadığı gerekçesiyle bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Ne var ki, dosya içerisinde mevcut ve UYAP ortamında kayıtlı bulunan davalı -karşı davacı tarafından dosyanın fotokopisinin verilmesi talebini içeren dilekçenin 25.09.2013 tarihinde mahkemeye sunulduğu anlaşılmakta olup, bu durumda Tebligat Kanununun 32. maddesi uyarınca davalı -karşı davacının davayı bu tarihte öğrendiğinin ve 08.10.2013 tarihli dilekçe ile ileri sürdüğü yetki itirazının süresinde olduğunun kabulü gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME Kurul, komşu Tebligat Kanunu'nun 20. maddesinde sayılan kişilerden olmadığı için tebliğin usulsüz olduğunu, kadının dosya fotokopisi istediği tarihte davayı öğrendiğini kabul etmiş (Tebligat Kanunu m. 32) ve yetki itirazını bu tarihe göre süresinde saymıştır. Karar oybirliğiyle verilmiş, yetkiye ilişkin temyiz itirazlarının incelenmesi için dosya Daireye gönderilmiştir. Yetki itirazı, dava dilekçesinin tebliğinden itibaren iki hafta olan cevap süresi içinde yapılmalıdır (HMK m. 127/1).

21 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
01.10.2018 · E. 2018/4786 · K. 2018/10285

Yetki itirazı ön sorun olarak incelenmeli, taraflara delil gösterme imkânı verilmelidir

Karşılıklı boşanma davalarında erkek, yasal süresi içinde usulüne uygun yetki itirazında bulunmuştur. Mahkeme itirazı ön sorun olarak incelemeden karara bağladı ve davaları sonuçlandırmıştır. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Davalının yetki itirazı mahkemece hadise şeklinde incelenmeden karara bağlanmıştır. Bu nedenle, mahkemece yetki itirazının Hukuk Muhakemeleri Kanununun 164. maddesinde gösterilen şekilde incelenmesi için taraflara yetki konusunda delillerini gösterme olanağı tanınıp, gösterildiği takdirde toplanarak; gerçekleşecek sonucuna göre yetki itirazı hakkında bir karar verilmesi gerekirken, eksik incelemeyle yazılı şekilde karar verilmiş olması bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME İlk itirazlar ön sorun gibi incelenir (HMK m. 117/3); hâkim itirazı diğer tarafa bildirir, delillerini gösterme imkânı tanır, gerekirse tarafları dinler ve kararını tefhim veya tebliğ eder (HMK m. 164). Daire bu tür bozmalarda tarafların diğer temyiz itirazlarını 'şimdilik' incelememektedir.

22 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
28.01.2013 · E. 2012/15605 · K. 2013/1966

Yetki itirazı hakkındaki ara karar ilgilisine tebliğ edilmelidir

Eşlerden biri İzmir'de boşanma davası açtı, diğer eş yetki itirazında bulunmuştur. Mahkeme yetki itirazını reddetmiştir; bu ara kararı davalıya tebliğ etmeden, davalının yokluğunda boşanmaya karar vermiştir. Karar temyiz edildi ve Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Görüldüğü gibi yetki itirazı hakkında verilen ara kararının ilgilisine tebliğinde yasal zorunluluk bulunmaktadır. Belirtilen yasal kurala uyulmadan davalının yokluğunda hüküm kurulması savunmayı ve davanın sonucunu etkileyen önemli bir usul hatası olup bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Ön sorun hakkındaki karar taraflara tefhim veya tebliğ edilir (HMK m. 164/3). Bu dosya daha sonra Anayasa Mahkemesine de taşınmıştır; aşağıdaki Ferihan Sarı kararına bakınız.

23 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
22.12.2015 · E. 2015/17111 · K. 2015/24686

Adres kaydı çürütülebilir karinedir; yetki itirazında taraflara delil gösterme imkânı tanınmalıdır

Davacı eş boşanma davası açtı, davalı eş usulünce yetki itirazında bulunmuştur. Mahkeme itirazı ön sorun olarak incelemeden, sistemden alınan nüfus aile kayıt örneğindeki yerleşim yerine bakarak yetkisizlik kararı vermiştir. Davacı kararı temyiz etti ve Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Bu nedenle mahkemece davalının yetki itirazının Hukuk Muhakemeleri Kanununun 164 maddesinde gösterilen şekilde incelenmesi için taraflara yetki konusunda delillerini gösterme olanağı tanınarak, gösterildiği takdirde toplanarak gerçekleşecek sonucuna göre yetki itirazı hakkında bir karar verilmesi gerekirken, eksik incelemeyle yazılı şekilde karar verilmiş olması, usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, Adres Kayıt Sistemi Yönetmeliği'ne göre yerleşim yerine ilişkin beyanın aksi çürütülebilir bir karine olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle mahkeme yalnız nüfus kayıt örneğine bakarak karar vermemeli, tarafların yetki konusundaki delillerini toplamalıdır.

24 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
15.01.2015 · E. 2014/16138 · K. 2015/497

Yetkisizlik kararında davalının itirazında gösterdiği mahkeme gösterilmelidir

Kadın süresinde verdiği cevap dilekçesinde yetki itirazında bulundu ve yetkili aile mahkemesini göstermiştir. Mahkeme itirazı haklı buldu, ancak dosyayı kadının gösterdiği mahkemeye değil, kendi değerlendirmesine göre yetkili saydığı başka bir aile mahkemesine göndermiştir. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Yetkinin kesin olmadığı davalarda, yetki itirazının, cevap dilekçesinde ileri sürülmesi gerekir. Yetki itirazında bulunan taraf, yetkili mahkemeyi; birden fazla yetkili mahkeme varsa seçtiği mahkemeyi bildirir. Aksi takdirde yetki itirazı dikkate alınmaz (HMK md. 19/2). Davalı kadın süresinde sunduğu cevap dilekçesinde yetki itirazında bulunmuş ve ... ... Aile Mahkemesi'nin yetkili olduğunu bildirmiştir. Mahkeme tarafından ... ... Aile Mahkemesi'ne yetkisizlik kararı verilmesi gerekirken, ... Mahkemesi'nin yetkili olduğu değerlendirilerek dosyanın ... Aile Mahkemesi'ne gönderilmesi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Yetkinin kesin olmadığı davalarda mahkeme yetkili mahkemeyi kendisi araştırmaz; itiraz haklıysa itiraz edenin gösterdiği mahkemeye yetkisizlik kararı verir, gösterilen mahkeme yetkili değilse itirazı reddeder (HMK m. 19/2-3). Daire aynı ilkeyi eski Kanun döneminde de uygulamıştır.[50]

25 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
01.04.2013 · E. 2012/23566 · K. 2013/8998

Çıkma izniyle Türk vatandaşlığından ayrılan eş yabancı muamelesi görmez

Türk vatandaşı koca, doğumla Türk vatandaşı olup çıkma izniyle Alman vatandaşlığına geçen eşine karşı boşanma davası açmıştır. Kadın süresinde yetki itirazında bulunmamıştı. Mahkeme, kadının Alman vatandaşı olduğu gerekçesiyle Türk mahkemelerinin yargı hakkının bulunmadığını kabul ederek davayı usulden reddetmiştir. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Bu durumda dava, "yabancılık unsuru" taşımadığından, 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuk Hakkındaki Kanunun md. 14/1) bu davaya tatbiki mümkün değildir. Boşanma davalarında yetkili mahkeme eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesidir. (TMK md.168) Türk Medeni Kanunun 168. maddesinde göste-*

50 Yargıtay 2. HD, 14.02.2011, E. 2010/12203, K. 2011/2179.

rilen yetkili mahkemelerden birini seçme hakkı davacıya tanınmıştır. Davacı bu hakkını kullanmayarak başka bir yerde boşanma davası açarsa, o zaman seçme hakkı davalıya geçer. Bu durumda davalının süresi içerisinde yetki itirazında bulunması gerekir. Davalı kadına, dava dilekçesi 01.12.2011 tarihinde tebliğ edilmiş, davalı süresinde yetki itirazında bulunmamıştır. (HMK md.19/2) Boşanma davalarında yetki kesin olmayıp mahkemece kendiliğinden yetki hususunun değerlendirilmesi mümkün değildir.

DEĞERLENDİRME Daire kararını o tarihte yürürlükte olan 403 sayılı Kanun m. 29'a dayandırmıştır; bugün aynı kural 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu m. 28'dedir. Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini iç hukukun yer itibarıyla yetki kuralları belirler (MÖHUK m. 40); eşlerden birinin Türkiye'deki yerleşim yeri mahkemesi TMK m. 168'e göre yetkilidir.

26 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
28.05.2014 · E. 2014/9672 · K. 2014/11671

Yurt dışında yaşamak, Türkiye'deki adres kaydının gösterdiği yerleşim yerini ortadan kaldırmaz

Evlenmeden önceki yerleşim yeri Bayburt olan kadın, aynı adresteki baba evine döndü ve bu değişikliği adres kayıt sistemine bildirmiştir; yaklaşık bir ay sonra Bayburt'ta boşanma davası açmıştır. Kadın yurt dışında oturuyor, Bayburt'ta yaz aylarında birkaç ay kalıyordu. Mahkeme yetki itirazını kabul etmiştir; Yargıtay kararı bozmuştur.

> *"Bir kimsenin adres kayıt sisteminde gösterilen adresi yerleşim yerine karine olup; aksi sabit oluncaya kadar kişinin yerleşim yeri olarak kabul edilmesi gerekir (Adres Kayıt Sistemi Yönetmeliği m. 13/1) Davacının yurt dışında oturması, yaz aylarında bir kaç ay Bayburt'ta kalması, dava tarihinde Bayburt'un, davacının yerleşim yeri olması sonucunu değiştirmez. O halde mahkemenin yetkisine yönelik itirazın reddiyle işin esasının incelenmesi gerekirken; yazılı şekilde hüküm kurulması doğru bulunmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Yurt dışında çalışan veya yaşayan eşin Türkiye'deki adres kaydı, aksi kanıtlanmadıkça yerleşim yeri sayılır ve bu yer mahkemesi boşanma davasında yetkilidir.

27 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
21.02.2012 · E. 2011/8980 · K. 2012/3345

Evliliğin iptali (butlan) davasında da TMK m. 168 uygulanır ve yetki kesin değildir

Cumhuriyet savcısı, eşler arasında evlenmeye engel derecede hısımlık bulunduğu iddiasıyla evliliğin mutlak butlanla iptali davası açmıştır. Davalılardan biri, dava dilekçesinin tebliğinden sonra o tarihte geçerli on günlük cevap süresini geçirerek yetki itirazında bulunmuştur; mahkeme itirazı kabul etmiştir. Yargıtay kararı bozmuştur.

> *Evlenmenin butlanı davasında yetki ve yargılama usulü bakımından boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır (TMK. md. 160). Boşanma davalarında yetkiyi düzenleyen Türk Medeni Kanununun 168. maddesinde yer alan kural, kamu düzenine ilişkin kesin yetki kuralı olmayıp, ilk itiraz olarak ileri sürüldüğünde incelenebilir.*

DEĞERLENDİRME Evlenmenin butlanı davalarında yetki ve yargılama usulü bakımından boşanma hükümleri uygulanır (TMK m. 160). Cumhuriyet savcısının açtığı butlan davasında da süresinden sonra yapılan yetki itirazı dikkate alınamaz; Daire aynı yıl verdiği bir başka kararda da butlan davasında usulüne uygun itiraz olmadan yetkisizlik kararı verilemeyeceğini belirtmiştir.[51]

28 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
27.09.2018 · E. 2017/2722 · K. 2018/1359

Boşanmadan sonra açılan nafaka ve tazminat davasında da yetki kesin değildir

Kadın, boşanma kararının kesinleşmesinden sonra eski eşine karşı nafaka ile maddi ve manevi tazminat davası açmıştır. Erkek cevap dilekçesinde davanın yetkili mahkemede açılmadığını ileri sürdü, ancak yetkili mahkemeyi göstermemiştir. Mahkeme davayı kısmen kabul etmiştir; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi yetki itirazı hakkında hüküm kurulmadığı gerekçesiyle bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Hemen belirtmek gerekir ki TMK'nın gerek 168. maddesinde, gerekse 177. maddesinde düzenlenen yetki kuralları kesin yetki kuralı niteliğinde değildir. Bilindiği üzere yetkinin kesin olduğu hâllerde, mahkemenin yetkili bulunması dava koşuludur (HMK m. 114/1-ç). Dava şartlarının mevcut olup olmadığı ise davanın her aşamasında mahkemece kendiliğinden araştırılır (HMK m. 115/1). Oysa boşanma veyahut boşanmadan sonra açılacak tazminat ve nafakaya ilişkin davalarda yetki kamu düzenine ilişkin olmadığından, yetki itirazı süresinde ve usulüne uygun şekilde ileri sürülmedikçe mahkemenin kendiliğinden araştırma yapıp yetkisizlik kararı vermesi olanağı da bulunmamaktadır.*

DEĞERLENDİRME Boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi de yetkilidir (TMK m. 177). Kurul, yetkili mahkemeyi göstermeyen itirazın usulüne uygun olmadığını, bu nedenle mahkemenin itiraz hakkında ayrıca hüküm kurmasına gerek bulunmadığını kabul etmiştir. Karar oyçokluğuyla verilmiştir.

29 **ANAYASA MAHKEMESİ · İKİNCİ BÖLÜM**
Ferihan Sarı Başvurusu · B. No: 2014/7261 · 12.01.2017

Yetki itirazının reddine yönelik şikâyet, kanun yolu şikâyetidir

Eşlerden biri İzmir'de boşanma davası açmıştır; diğer eş (başvurucu), eşlerin yasal ikametgâhının Edirne olduğunu ileri sürerek yetki itirazında bulunmuştur. Mahke-

51 Yargıtay 2. HD, 01.03.2012, E. 2010/20719, K. 2012/4331.

me, davacının on iki yıldır İzmir'de yaşadığını ve eşlerin kendi rızalarıyla ayrı şehirlerde yaşamaya başladığını belirterek itirazı reddetmiştir. Yargıtay önce ret kararının başvurucuya tebliğ edilmediği gerekçesiyle hükmü bozmuştur; yeniden verilen boşanma kararını ise davacının kendi yerleşim yerinde de dava açabileceği gerekçesiyle onamıştır. Başvurucu, yetki itirazının usule aykırı reddedildiğini ve ret kararının bozmadan sonra da kendisine tebliğ edilmediğini ileri sürmüştür.

> *Somut olayda yetki itirazının reddine dair ara kararı başvurucuya tebliğ edilmemiş olmasına rağmen başvurucunun itirazını temyiz yolunda ileri sürme imkânı bulduğu, Yargıtayın ise kararında başvurucunun itirazını karşıladığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla yetkiye itirazın reddine dair kararın başvurucuya tebliğ edilememesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının bir ihlal olmadığı açık olduğundan kabul edilemezliğine karar verilmesi gerekmektedir.*

Değerlendirme Anayasa Mahkemesi, yetki itirazının reddinin doğru olup olmadığını derece mahkemelerinin değerlendirmesine bırakmış; tebliğ eksikliği başvurucunun itirazını temyizde ileri sürmesine engel olmadığı için ihlal iddiasını açıkça dayanaktan yoksun bulmuştur. Karar oybirliğiyle verilmiştir. Başvurucunun itirazını yerinde görmeyen Yargıtay kararına göre davacı kendi yerleşim yerinde de boşanma davası açabilir.[52]

30 **Anayasa Mahkemesi · İkinci Bölüm**
Mehmet Sivri Başvurusu · B. No: 2021/47098 · 11.06.2025

Yalnız yetki yönünden bozulan dosyada diğer temyiz itirazları sonradan incelenmelidir

Eşlerden biri boşanma davası açmıştır; diğer eş karşı dava açtı ve mahkemenin yetkisine itiraz etmiştir. Yargıtay, yetki itirazı ön sorun olarak incelenmeden karara bağlandığı için hükmü bozdu ve diğer temyiz itirazlarını 'şimdilik' incelememiştir. Mahkeme yetki itirazını reddedip yeniden karar vermiştir; Yargıtay bu kez boşanmaya ilişkin temyiz itirazlarının bozma kapsamı dışında kalarak kesinleştiğini kabul etti ve incelememiştir.

> *Yargıtayın daha önce temyiz incelemesinde karar vermediği ve incelemeyi daha sonraya bıraktığı bir meseleyi, bu konunun daha önce kesinleştiğini belirterek incelememesi kanun hükmünün hatalı uygulanmasından kaynaklanmaktadır (bkz. § 17). Dolayısıyla Yargıtayın somut olgularla açık bir çelişki arz eden bu değerlendirmesine istinaden gerçekleşen mahkemeye erişim hakkına müdahalenin kanuni dayanaktan yoksun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.*

Değerlendirme Anayasa Mahkemesi, mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine oybirliğiyle karar vermiş ve yeniden yargılama yapılmak üzere dosyayı aile mahkemesine göndermiştir. Yetki itirazı nedeniyle bozulan dosyada 'şimdilik ince-

52 Yargıtay 2. HD, 04.12.2013, E. 2013/23524, K. 2013/28557.

lenmesine yer olmadığı' belirtilen temyiz itirazları, sonraki temyiz incelemesinde mutlaka karara bağlanmalıdır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 160:** Evlenmenin butlanı davasında yetki ve yargılama usulü.
- **TMK m. 166:** Evlilik birliğinin sarsılması.
- **TMK m. 167:** Davanın konusu, boşanma veya ayrılık.
- **TMK m. 169:** Dava süresince geçici önlemler.
- **TMK m. 177:** Boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında yetki.
- **TMK m. 184:** Boşanmada yargılama usulü.
- **TMK m. 201:** Evlilik birliğinin korunmasına yönelik önlemlerde yetki.
- **TMK m. 214:** Mal rejiminin tasfiyesi davalarında yetki.
- **TMK m. 326:** Kişisel ilişki düzenlemelerinde yetki.
- **TMK m. 19-20:** Yerleşim yerinin tanımı ve değiştirilmesi.
- **6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 5, 6, 19, 20, 116, 117, 127, 131, 164 ve 166:** Yetki, yetki itirazı, yetkisizlik kararı, ön sorun ve davaların birleştirilmesi.
- **5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun m. 40 ve 41:** Milletlerarası yetki ve Türklerin kişi hâllerine ilişkin davalar.
- **Adres Kayıt Sistemi Yönetmeliği m. 13:** Adres beyanı ve adres kaydının geçerliliği.

MADDE

169 B. Dava III. Geçici önlemler

KANUN METNİ

Boşanma veya ayrılık davası açılınca hâkim, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri re'sen alır.

MADDE ÖZETİ

Boşanma veya ayrılık davası açılınca hâkim, dava sürdüğü müddetçe eşlerin barınması, geçimi, eşlerin mallarının yönetimi ve çocukların bakım ve korunması için gerekli geçici önlemleri talep beklemeden alır (m. 169). Bu önlemlerin en önemlisi tedbir nafakasıdır: Hukuk Genel Kurulu'na göre tedbir nafakası talebe bağlı olmaksızın takdir edilir ve tarafların kusur durumu bu nafakanın takdirinde etkili değildir.[1] Nafaka kural olarak dava tarihinden başlar, boşanma veya ayrılık kararının kesinleşmesine kadar sürer ve dava reddedilse bile dava süresi için verilir.[2] Çocukların geçici velayeti, kişisel ilişki, konutun kullanımı gibi önlemler de bu madde kapsamındadır.

TEMEL KAVRAMLAR

Geçici önlem	Boşanma veya ayrılık davası sürerken hâkimin re'sen aldığı ve davanın sonuna kadar geçerli olan önlem (TMK m. 169).
Tedbir nafakası	Dava süresince ihtiyacı olan eş ve çocuklar için hükmedilen nafaka; boşanma kararı kesinleşince koşulları varsa eş için yoksulluk, çocuk için iştirak nafakası olarak devam eder.
Re'sen	Talep aranmaksızın, hâkimin kendiliğinden harekete geçmesi.
Tedbiren velayet	Dava sürerken çocuğun velayetinin geçici olarak eşlerden birine bırakılması (TMK m. 169, 336/2).

1 Yargıtay HGK, 02.11.2011, E. 2011/2-533, K. 2011/670.
2 Yargıtay HGK, 05.03.2008, E. 2008/2-231, K. 2008/235.

Kişisel ilişki	Velayeti altında bulunmayan veya kendisine bırakılmayan çocukla ana veya babanın görüşme düzeni (TMK m. 323, 324).
Bağımsız tedbir nafakası	Boşanma davası açılmadan, birlikte yaşamaya ara verilmesi sebebiyle TMK m. 197'ye göre istenen nafaka; ayrı yaşamakta haklılığın ispatını gerektirir.
Ara karar	Yargılama sırasında verilen ve davayı sona erdirmeyen karar; tedbir nafakası çoğunlukla ara kararla bağlanır.
Genel haciz yoluyla takip	İlamsız icra takibi; tedbir nafakasına ilişkin ara karar bu yolla takip edilebilir.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 137 nci maddesini karşılamaktadır. Madde sadeleştirilmek suretiyle aynen alınmıştır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 73*

Adalet Komisyonu maddeyi Tasarıdaki gibi aynen kabul etmiştir (S. Sayısı 723, s. 401). Hukuk Genel Kurulu da 169. maddenin, eski Kanun'un 137. maddesinin sadeleştirilmiş şekli olduğunu ve herhangi bir değişiklik yapılmadığını vurgulamaktadır.[3]

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Boşanma veya ayrılık davası açılınca hakim, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, infakına, karı koca mallarının yönetimine ve çocukların bakımına dair geçici tedbirleri kendiliğinden alır.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 137 (Değişik: 4/5/1988 - 3444/5. md.) (mülga)

Eski Kanun'daki bu metin 1988'de 3444 sayılı Kanun'la değiştirilmiş hâliydi. 4721 sayılı Kanun kuralı içerik olarak korumuş, yalnız dilini sadeleştirmiştir.

	743 sayılı Kanun m. 137	4721 sayılı Kanun m. 169
Zamanı	Boşanma veya ayrılık davası açılınca, davanın devamı süresince	Aynı
Geçim	Eşlerin "infakı"	Eşlerin "geçimi"
Mallar	"Karı koca mallarının" yönetimi	"Eşlerin mallarının" yönetimi
Çocuklar	Çocukların bakımı	Çocukların bakım ve korunması
Hâkimin yetkisi	Geçici tedbirleri "kendiliğinden" alır	Geçici önlemleri "re'sen" alır

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Anayasa yargısının norm denetimi kararları arasında 169. madde hakkında verilmiş bir karara rastlanmamıştır; dava sırasında verilen geçici velayet ve kişisel ilişki kararlarıyla ilgili bireysel başvuru kararları ile Avrupa insan hakları yargısının kararları yukarıda anlatılmıştır.

3 Yargıtay HGK, 02.11.2011, E. 2011/2-533, K. 2011/670.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Önlemlerin konusu	Barınma, geçim, eşlerin mallarının yönetimi, çocukların bakım ve korunması; sayım örnek niteliğindedir	TMK m. 169
Hâkimin yetkisi	Talep beklemeden, dava tarihinden itibaren re'sen	Yargıtay HGK, K. 2022/318
Açık beyan	Nafaka istemediğini açıkça bildiren eşe tedbir nafakası verilmez	HMK m. 26; Yargıtay 2. HD, K. 2009/14613
Sonradan talep	Dava sonuna kadar istenebilir, talep tarihinden başlar	Yargıtay 2. HD, K. 2017/11560
Kusur	Tedbir nafakasında aranmaz; ödenen nafaka geri istenmez	Yargıtay HGK, K. 2011/670; Yargıtay HGK, K. 2021/1657
Gelir	Geliri bulunan eşe de verilebilir; gelirler katılma oranında ölçüdür	TMK m. 186/3; Yargıtay HGK, K. 2022/318
Başlangıç ve bitiş	Dava tarihinden boşanma veya ayrılık kararının kesinleşmesine kadar	Yargıtay HGK, K. 2011/670
Dava reddedilirse	Dava süresi için tedbir nafakası yine verilir	Yargıtay HGK, K. 2008/235
Çocuklar	Tedbiren velayet, kişisel ilişki, çocuk için tedbir nafakası; tehlike varsa koruyucu önlem	TMK m. 336/2; Yargıtay HGK, K. 2023/1399
Konut ve mallar	Konut ve eşyanın bir eşe bırakılması; dava konusu olmayan mala ihtiyati tedbir konulmaz	HMK m. 389/1; Yargıtay 2. HD, K. 2016/14766
Hangi mahkeme	Dava açıldıktan sonra boşanma davasına bakan mahkeme	HMK m. 390/1; Yargıtay HGK, K. 2012/1353
TMK m. 197 farkı	197'de ayrı yaşamakta haklılık ispatlanır; 169'da aranmaz	Yargıtay HGK, K. 2023/214
Ara karar ve icra	Ara karar kesinleşmeye kadar sürer; ilamlı değil, genel haciz yoluyla takip edilir	Yargıtay 2. HD, K. 2015/8836; Yargıtay 12. HD, K. 2018/10279
Şiddet	Şiddet dosyasında da talep olmadan tedbir nafakası verilebilir	6284 s. K. m. 5/4
Yabancılık	Geçici tedbir taleplerine Türk hukuku uygulanır	MÖHUK m. 14/4

TBMM gerekçesine göre madde, eski Kanun'un 137. maddesinin sadeleştirilerek aynen alınmış hâlidir. Bu nedenle 1988'den beri uygulanan kural içerik olarak değişmemiş, yalnız "infak", "karı koca malları" ve "kendiliğinden" gibi ifadeler bugünkü dile uyarlanmıştır. 1

DİKKAT

Dava dilekçesine nafaka ve tazminat istenmediği yazılırsa, bu beyan yoksulluk nafakası ve tazminatlar yönünden feragat sayılabilir ve feragatten dönülemez.[4] Tedbir nafakası ise dava sonuçlanıncaya kadar istenebilir; ancak bu durumda nafaka dava tarihinden değil, talep tarihinden başlar. Ara kararla verilen tedbir nafakası ödenmezse ilamlı takip değil, genel haciz yoluyla takip yapılmalıdır.[5]

II. Geçici Önlemlerin Niteliği: Re'sen, Dava Süresince, Geçici

- **Kural:** Boşanma veya ayrılık davası açılınca hâkim, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri re'sen alır (TMK m. 169). Madde "özellikle" dediği için sayılanlar örnektir; hâkim davanın gerektirdiği başka geçici önlemleri de alabilir.
- **Talep aranmaz:** Hukuk Genel Kurulu'na göre boşanma veya ayrılık davası hangi eş tarafından açılırsa açılsın hâkim, dava tarihinden itibaren istek olmasa bile bu önlemleri almak için kendiliğinden harekete geçer; çünkü eşlerin birbirine karşı hak ve yükümlülükleri boşanma davasının açılmasıyla değil, birliğin sona ermesiyle biter.[6]
- **Dayanak maddeler:** Hukuk Genel Kurulu'na göre barınma TMK m. 186/1'e, geçim TMK m. 185/3'e, malların yönetimi mal rejimi hükümlerine, çocukların bakım ve korunması TMK m. 185/2'ye dayanır.[7] Eşler birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıklarıyla katılır (TMK m. 186/3); bu yükümlülük dava süresince de devam eder.
- **Geçicidir:** Önlemler davanın devamı süresince geçerlidir ve koşullar değişirse değiştirilebilir. Örneğin Daire, çocuk için hükmedilen tedbir nafakasının yargılama sırasında indirildiği, çocuk annenin bakım ve gözetiminde olmadığı için de hükümle kaldırıldığı dosyada bu yöndeki temyiz itirazlarını yerinde görmemiştir.[8] Boşanma kararı kesinleşince, koşulları varsa eş için tedbir nafakası yoksulluk nafakasına, çocuk için iştirak nafakasına dönüşür.[9]

4 Yargıtay 2. HD, 24.10.2017, E. 2016/6169, K. 2017/11560.
5 Yargıtay 12. HD, 22.10.2018, E. 2018/4538, K. 2018/10279.
6 Yargıtay HGK, 15.03.2022, E. 2019/107, K. 2022/318.
7 Yargıtay HGK, 02.11.2011, E. 2011/2-533, K. 2011/670.
8 Yargıtay 2. HD, 12.10.2015, E. 2015/16669, K. 2015/18135.
9 Yargıtay HGK, 15.03.2022, E. 2019/107, K. 2022/318.

- **Ayrılık davasında da uygulanır:** Madde ayrılık davasını da kapsar. Ayrılık kararı verilirse tedbir nafakasının ayrılık süresi boyunca devam edeceği TMK m. 167 şerhinde anlatılmıştır.

III. Tedbir Nafakası: Yararlanan ve Ölçü

- **Kusur aranmaz:** Hukuk Genel Kurulu'na göre tedbir nafakası talebe bağlı olmaksızın takdir edilir ve tarafların kusur durumu bu nafakanın takdirinde hiçbir şekilde etkili değildir; kusurlu olması bir eşin lehine tedbir nafakası tayinine engel olmaz, sonradan tam kusurlu bulunan eşe ödenen tedbir nafakası da geri istenemez.[10] Kurul aynı ilkeyi ağır kusurlu kadın[11] bakımından da uygulamış, 2017 tarihli bir kararında da tedbir nafakası yönünden oybirliğiyle aynı sonuca varmıştır.[12]
- **Gelir ve malvarlığı:** Hukuk Genel Kurulu çoğunluğuna göre tarafların gelirinin bulunması tedbir nafakasına engel değildir; gelirler yalnız diğer eşin birlik giderlerine katılma oranını belirlemede ölçüdür.[13] Kurul, kurum avukatı olarak kocasından daha fazla kazanan kadın yararına verilen tedbir nafakasını bu gerekçeyle yerinde bulmuştur; karar oyçokluğuyla verilmiş, karşı oy yazısında gücü diğer eşe göre çok daha iyi olan eşe tedbir nafakası verilmemesi gerektiği savunulmuştur.[14] Kurul, subay olarak maaş alan kadın[15] ve bankada birikimi olan kadın bakımından da tedbir nafakasına hükmedilmesi gerektiğini kabul etmiştir.[16]
- **Daha eski ve farklı bir yaklaşım:** Daire, 2020 tarihli bir kararında emekli olup düzenli geliri ve kira geliri bulunan erkek yararına, kadının mali durumunun iyi olduğu gerekçesiyle tedbir nafakasına hükmedilmesini hatalı bulmuştur.[17] Bu karar Hukuk Genel Kurulu'nun 2022'deki oyçokluklu kararlarından önce verilmiştir;[18] bugün gelir karşılaştırmasının tek başına belirleyici olmadığı yönündeki Kurul çoğunluğu görüşü esas alınmalıdır.
- **Çalışan eş:** Hukuk Genel Kurulu, çalıştığı hâlde geliri yeterli olmayan kadına tedbir nafakası verilmesi gerektiğini belirtmiştir.[19]
- **Cezaevindeki eş:** Yargıtay, cezaevinde tutuklu veya hükümlü olanların iaşesinin Devletçe karşılandığını gözetmeden tutuklu eş yararına tedbir nafakasına hükmedilmesini doğru bulmamıştır.[20] Buna karşılık Daire, boşanmadan sonraki

10 Yargıtay HGK, 02.11.2011, E. 2011/2-533, K. 2011/670.
11 Yargıtay HGK, 21.11.2012, E. 2012/2-1158, K. 2012/827.
12 Yargıtay HGK, 20.12.2017, E. 2017/2445, K. 2017/2027.
13 Yargıtay HGK, 15.03.2022, E. 2019/107, K. 2022/318.
14 Yargıtay HGK, 15.03.2022, E. 2019/107, K. 2022/318.
15 Yargıtay HGK, 07.06.2022, E. 2021/322, K. 2022/851.
16 Yargıtay HGK, 10.11.2022, E. 2020/367, K. 2022/1497.
17 Yargıtay 2. HD, 15.12.2020, E. 2020/3841, K. 2020/6743.
18 Yargıtay HGK, 15.03.2022, E. 2019/107, K. 2022/318.
19 Yargıtay HGK, 05.03.2008, E. 2008/2-231, K. 2008/235.

yoksulluk nafakası yönünden, erkeğin cezaevinde tutuklu veya hükümlü olmasının onu nafaka ile sorumlu tutmamayı gerektirmediğini belirtmiştir.[21]

- **Aynı evde yaşama:** Eşler dava süresince aynı evde yaşamaya devam ediyor ve giderleri birlikte karşılıyorsa tedbir nafakasına hükmedilmez. Yargıtay, dava süresince çocuklarıyla aynı evde yaşayan ve çocuğun giderlerini müştereken karşılayan eşlerden baba yararına çocuk için tedbir nafakasına hükmedilmesini hatalı bulmuştur.[22]
- **Miktar:** Tedbir nafakası tarafların ekonomik ve sosyal durumlarına, günün ekonomik koşullarına ve hakkaniyete uygun olmalıdır. Hukuk Genel Kurulu, emekli olan ve evi ile arabası bulunduğu için yoksulluk nafakası reddedilen kadın yararına verilen tedbir nafakasını da az bulmuştur.[23]

IV. Nafaka İstememek, Sonradan İstemek ve Feragat

- **Re'sen, ama açık beyana rağmen değil:** Hâkim tedbir nafakasını talep olmasa da takdir eder; ancak Yargıtay, dava dilekçesinde nafaka istemediğini açıkça belirten eş yararına tedbir nafakasına hükmedilmesini talep dışına çıkma sayarak bozmuştur.[24] Daire, dava dilekçesinde kendisi için nafaka talep etmediğini beyan eden ve yargılama sırasında da tedbir nafakası istemeyen kadın yararına tedbir nafakasına hükmedilmesini de usul ve yasaya aykırı bulmuştur.[25] Taleple bağlılık ilkesi bugün HMK m. 26'da düzenlenmiştir.
- **Sonradan talep:** Nafaka istemediğini bildiren eş, dava sürerken tedbir nafakası isteyebilir. Yargıtay'a göre tedbir nafakası dava sonuçlanıncaya kadar her zaman talep edilebilir ve bu durumda talep tarihinden itibaren hükmedilir.[26] Daire, tedbir nafakasının her an doğup işleyen alacak niteliğinde olduğunu belirterek ön inceleme duruşmasında nafaka istemediğini söyleyen kadın için sonraki dilekçesinin tarihinden başlamak üzere tedbir nafakasına hükmedilmesini istemiş,[27] aynı ilkeyi dava dilekçesinde çocuklar için nafaka istemeyip sonra isteyen anne bakımından da uygulamıştır.[28] Daire bu sonucu, eşlerin birbirlerine karşı bakım, barınma, koruma ve gözetme yükümlülüklerinin sürekli yinelenen ve evlilik sona erinceye kadar devam eden yükümlülükler olmasına da dayandırmıştır.[29]

20 Yargıtay 2. HD, 07.10.2013, E. 2013/9408, K. 2013/23069.
21 Yargıtay 2. HD, 12.10.2015, E. 2015/16669, K. 2015/18135.
22 Yargıtay 2. HD, 09.09.2015, E. 2015/1117, K. 2015/15262.
23 Yargıtay HGK, 08.03.2023, E. 2022/770, K. 2023/185.
24 Yargıtay 2. HD, 21.07.2009, E. 2008/12341, K. 2009/14613.
25 Yargıtay 2. HD, 17.02.2014, E. 2013/20437, K. 2014/3024.
26 Yargıtay 2. HD, 24.10.2017, E. 2016/6169, K. 2017/11560.
27 Yargıtay 2. HD, 29.03.2016, E. 2015/15090, K. 2016/6307.
28 Yargıtay 2. HD, 02.03.2016, E. 2015/24105, K. 2016/3941.
29 Yargıtay 2. HD, 04.07.2013, E. 2013/13038, K. 2013/18878.

- **Yoksulluk nafakası ve tazminat farklıdır:** Yargıtay, dava dilekçesindeki tazminat ve nafaka talebi bulunmadığına ilişkin beyanı yoksulluk nafakası ve tazminatlar yönünden feragat saymış, feragatin kesin hüküm gibi sonuç doğurduğunu ve feragatten dönülemeyeceğini belirtmiştir (HMK m. 311); aynı kararda tedbir nafakasının sonradan istenebileceği de kabul edilmiştir.[30]

V. Tedbir Nafakasının Başlangıcı ve Sona Ermesi

- **Başlangıç: dava tarihi:** Hukuk Genel Kurulu'na göre tedbir nafakası kural olarak davanın başından itibaren karar kesinleşinceye kadar hüküm altına alınır ve bu karar tarafların ekonomik ve sosyal durum araştırması dosyaya gelir gelmez verilmelidir.[31] Yargıtay, çocuk için tedbir nafakasının dava tarihinden önceki bir tarihten başlatılmasını düzeltmiş ve dava tarihi olarak değiştirmiş; kararında, dava öncesi dönem için TMK m. 197'ye dayanan bir nafaka davası açılmadığını da belirtmiştir.[32] Dava öncesi dönem için nafaka, TMK m. 197'deki şartlarla ayrıca istenebilir.
- **Bozmadan sonra artırılan nafaka:** Yargıtay'ın tedbir nafakasını az bularak bozduğu dosyada, bozmaya uyan mahkemenin artırdığı tedbir nafakası da yeni karar tarihinden değil, tahsilde tekerrür oluşturmamak kaydıyla dava tarihinden başlatılmalıdır.[33]
- **Bitiş: kesinleşme:** Tedbir nafakası boşanma veya ayrılık kararının kesinleşmesine kadar devam eder; boşanma kararı kesinleşince koşulları varsa yoksulluk veya iştirak nafakası başlar.
- **Dava reddedilse bile:** Hukuk Genel Kurulu, boşanma davası reddedilen dosyada da dava süresince yeterli geliri olmayan eşe tedbir nafakası verilmesi gerektiğini belirtmiştir.[34]
- **Çocuk ergin olunca:** Yargıtay'a göre çocuk için ara kararla hükmedilen tedbir nafakası çocuğun ergin olduğu tarihte sona erer; ergin olan çocuk yararına iştirak nafakasına da hükmedilemez.[35]
- **Kusur sonradan belirlense de iade yok:** Nihai kararla belirlenen kusur durumu tedbir nafakasının kaldırılmasını ya da iadesini gerektirmez.[36]

30 Yargıtay 2. HD, 24.10.2017, E. 2016/6169, K. 2017/11560.
31 Yargıtay HGK, 02.11.2011, E. 2011/2-533, K. 2011/670.
32 Yargıtay 2. HD, 10.06.2014, E. 2013/23638, K. 2014/12842.
33 Yargıtay 2. HD, 24.03.2026, E. 2025/8695, K. 2026/3057.
34 Yargıtay HGK, 05.03.2008, E. 2008/2-231, K. 2008/235.
35 Yargıtay 2. HD, 21.12.2015, E. 2015/10219, K. 2015/24612.
36 Yargıtay HGK, 14.12.2021, E. 2018/1084, K. 2021/1657.

VI. Çocuklar: Tedbir Nafakası, Geçici Velayet ve Kişisel İlişki

- **Çocuk hangi eşin yanındaysa:** Hukuk Genel Kurulu'na göre hâkim çocukların hangi eşin yanında olduğunu tespit eder ve çocuk yanında olmayan eşin çocuk için nafaka verip vermeyeceğini, veriyorsa miktarını belirler.[37] Yargıtay, terk sebebiyle açılan davada ortak konuta dönmemekte haklı olmayan kadının yanında kalan çocuk için de dava tarihinden geçerli olmak üzere re'sen tedbir nafakasına hükmedilmesi gerektiğini belirtmiştir.[38]
- **Geçici velayet:** Evlilik devam ettiği sürece ana ve baba velayeti birlikte kullanır; ortak hayata son verilmişse hâkim velayeti eşlerden birine verebilir (TMK m. 336/2). Boşanma davasında bu karar genellikle "velayetin tedbiren" bir eşe bırakılması şeklinde, çoğu zaman tensip veya ön inceleme aşamasında verilir. Daire 2025 tarihli bir kararında, ayrı yaşama döneminde çocuklardan birinin babanın, diğerinin annenin yanında kaldığı ve çocuklarla ilgili ciddi iddiaların bulunduğu dosyada, uzmanlarca taraflar ve çocuklarla görüşülerek yeni sosyal inceleme raporu alınmadan tedbiren velayet talebi hakkında karar verilmesini eksik inceleme saymıştır.[39]
- **Çocuğun korunması ve hâkimin sorumluluğu:** Hukuk Genel Kurulu'na göre hâkim, çocuğun esenliğinin ağır tehlike altında olduğunu fark ettiğinde delil veya belge aramaksızın önleyici ve koruyucu tedbir kararları vermek ve bunları geciktirmemekle yükümlüdür; kişisel ilişki hakkı çocuğun yüksek yararıyla sınırlıdır ve gerekirse reddedilebilir.[40] Kurul, dava dilekçesinde çocuğun daha önce babası tarafından öldürülmeye teşebbüs edildiği bildirildiği hâlde çocuk için koruma kararı verilmeyip gerekli incelemeler yapılmadan yatılı kişisel ilişki kurulan ve çocuğun bu ilişki sırasında öldürüldüğü dosyada, Devletin hâkimin hukuki sorumluluğu gereğince tazminatla sorumlu olduğunu kabul etmiş, kararı yalnız tazminatın kapsamı yönünden değişik gerekçeyle ve oyçokluğuyla bozmuştur.[41] Şiddet dosyasında hâkim, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılmasına, sınırlanmasına veya tümüyle kaldırılmasına da karar verebilir (6284 s. K. m. 5/1-ç).
- **Kişisel ilişki kararlarının uygulanması:** Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, boşanma davaları sürerken babaya tanınan ziyaret ve kişisel ilişki haklarının yıllarca etkili biçimde uygulanmamasını, ilk kişisel ilişki kararının dava açıldıktan dört yıl sonra verilmesini ve çocukla babanın iki yıla yakın görüşememesini Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlali saymış; velayet ve kişisel ilişki davalarının, verilen kararların uygulanması dahil acil bir uygulama gerektirdiğini belirtmiştir.[42] Mahkeme aynı kararda boşanma davalarının uzun sürmesini de adil yargı-

37 Yargıtay HGK, 15.03.2022, E. 2019/107, K. 2022/318.
38 Yargıtay 2. HD, 24.11.2015, E. 2015/8107, K. 2015/22276.
39 Yargıtay 2. HD, 29.05.2025, E. 2024/9656, K. 2025/5534.
40 Yargıtay HGK, 27.12.2023, E. 2023/858, K. 2023/1399.
41 Yargıtay HGK, 27.12.2023, E. 2023/858, K. 2023/1399.

lanma hakkının ihlali saymıştır.[43] Anayasa Mahkemesi de aynı başvurucunun, AİHM kararından sonra da kişisel ilişki kurulamamasına ilişkin şikâyetinde aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.[44]

- **Anayasa Mahkemesi denetimi:** Anayasa Mahkemesi, dava sürerken çocuğun yanında kaldığı anne için tedbir nafakasına hükmedilmesini ve anne ile kişisel ilişki kurulmasını, çocuğun üstün yararı gözetildiği için aile hayatına saygı hakkını ihlal eden bir müdahale saymamıştır.[45]
- **Yurt dışından getirilen çocuk ve Lahey Sözleşmesi:** Hukuk Genel Kurulu, tatil için Türkiye'ye gelinmesinden sonra açılan boşanma davasında velayetin uzman raporuna uygun olarak tedbiren anneye verildiği dosyada, boşanma davası açılmakla ayrı yaşama hakkı doğduğu için çocuğun haksız alıkonulduğundan söz edilemeyeceğini ve iade isteminin reddinin yerinde olduğunu kabul etmiştir.[46] Kurul, iade başvurusundan önce verilen tedbiren velayet kararı bulunan bir başka dosyada da aynı sonuca varmıştır.[47] İade başvurusundan sonra verilen velayet kararı ise tek başına iade talebinin reddine gerekçe oluşturmaz (5717 sayılı Kanun m. 13).

VII. Barınma, Ev Eşyası ve Eşlerin Malları

- **Barınma:** Hâkim eşlerin barınmasına ilişkin önlemleri de re'sen alır; örneğin ortak konutun veya başka bir konutun eşyalarıyla birlikte dava süresince eşlerden birine ve çocuklara bırakılmasına karar verebilir. Hukuk Genel Kurulu'nun onadığı Daire kararında, konutun eşyalarıyla birlikte kadın ve çocuğa tahsisi ile kocaya ait konut ve aracın devrini önleyen tedbirler, boşanma davası açıldıktan sonra boşanma davasına bakan mahkemece alınacak tedbirler arasında sayılmıştır.[48] O dosya tedbirlerin hangi mahkemece alınacağına ilişkindir; tedbirlerin yerinde olup olmadığı incelenmemiştir.
- **Mallara ihtiyati tedbir:** Daire'ye göre boşanma veya ayrılık davası açılınca alınabilecek tedbirler 169. maddede gösterilmiştir ve ihtiyati tedbir yalnız uyuşmazlık konusu hakkında verilebileceğinden (HMK m. 389/1), boşanmaya bağlı tazminat ve nafaka haklarını güvenceye almak amacıyla da olsa dava konusu olmayan araç üzerine tedbir konulamaz.[49]
- **Aile konutu:** Eşlerden biri, diğer eşin açık rızası bulunmadıkça aile konutu ile ilgili kira sözleşmesini feshedemez, aile konutunu devredemez veya üzerindeki

42 AİHM, Cengiz Kılıç/Türkiye, B. No: 16192/06, 06.12.2011.
43 AİHM, Cengiz Kılıç/Türkiye, B. No: 16192/06, 06.12.2011.
44 AYM, *Cengiz Kılıç* Başvurusu, B. No: 2013/3181, 03.02.2016.
45 AYM (İkinci Bölüm), *Rifat Erdalı* Başvurusu, B. No: 2017/39019, 21.07.2020.
46 Yargıtay HGK, 08.03.2022, E. 2022/145, K. 2022/276.
47 Yargıtay HGK, 18.10.2018, E. 2017/2489, K. 2018/1473.
48 Yargıtay HGK, 26.12.2012, E. 2012/2-508, K. 2012/1353.
49 Yargıtay 2. HD, 15.11.2016, E. 2015/19158, K. 2016/14766.

hakları sınırlayamaz; malik olmayan eş tapu kütüğüne gerekli şerhin verilmesini tapu müdürlüğünden isteyebilir (TMK m. 194). Bu koruma boşanma davası sürerken de devam eder.

VIII. Önlem Alacak Mahkeme: TMK m. 197 ve 6284 Sayılı Kanun ile İlişki

- **Boşanma davasına bakan mahkeme:** Boşanma davası açıldıktan sonra geçici önlemleri boşanma davasına bakan mahkeme alır. Hukuk Genel Kurulu'nun onadığı Daire kararına göre, başka bir yerde görülmekte olan boşanma davası varken başka bir aile mahkemesinin bu önlemleri alma yetkisi yoktur.[50] Dava açıldıktan sonra ihtiyati tedbir de ancak asıl davanın görüldüğü mahkemeden istenebilir (HMK m. 390/1).
- **TMK m. 197'den farkı:** Hukuk Genel Kurulu'na göre tedbir nafakası iki şekilde verilir: birlikte yaşamaya ara verilmesi sebebiyle TMK m. 197'ye göre bağımsız tedbir nafakası ve boşanma veya ayrılık davası süresince TMK m. 169'a göre geçici tedbir nafakası.[51] Bağımsız tedbir nafakası için ayrı yaşamakta haklılık ispatlanmalıdır; 169'daki nafaka ise talep olmadan, kusura bakılmadan verilir.[52]
- **Boşanma davasında karar verilmemişse:** Hukuk Genel Kurulu çoğunluğu, boşanma davasında tedbir nafakası bakımından "talep bulunmadığından karar verilmesine yer olmadığı"na hükmedilerek kesinleşen dosyada, dava süresine ait nafakanın ayrıca TMK m. 197'ye dayanan davayla istenemeyeceğini kabul etmiştir.[53]
- **6284 sayılı Kanun:** Şiddet dosyasında hâkim, TMK hükümlerine göre velayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki konularında da karar verebilir (6284 s. K. m. 5/3). Şiddet uygulayan aynı zamanda ailenin geçimini sağlıyorsa hâkim, TMK hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir (6284 s. K. m. 5/4). Hâkim ayrıca şiddet uygulayanın müşterek konuttan uzaklaştırılmasına ve konutun korunan kişiye tahsisine karar verebilir (6284 s. K. m. 5/1-b).

IX. Usul: Ara Karar, Hüküm ve Kanun Yolu

- **Gerekçe:** Tedbir nafakası nihai kararda gerekçe gösterilmeden kaldırılamaz.[54]

50 Yargıtay HGK, 26.12.2012, E. 2012/2-508, K. 2012/1353.
51 Yargıtay HGK, 15.03.2023, E. 2021/1010, K. 2023/214.
52 Yargıtay HGK, 23.09.2020, E. 2017/2297, K. 2020/672.
53 Yargıtay HGK, 10.07.2013, E. 2013/3-71, K. 2013/1056.
54 Yargıtay HGK, 14.12.2021, E. 2018/1084, K. 2021/1657.

- **Kısa karar ile gerekçeli karar uyumu:** Hukuk Genel Kurulu, kısa kararda yer almayan tedbir nafakasının gerekçeli kararda hükme bağlanmasını çelişki sayarak usulden bozmuştur.[55] Hüküm sonucunda taraflara yüklenen borçlar açık ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmelidir (HMK m. 297/2).
- **Ara kararın süresi:** Yargıtay'a göre ara kararla hükmedilen tedbir nafakası, nihai hükümde aksi yönde bir karar verilmedikçe hükmün kesinleşmesine kadar devam eder ve nihai hükümde yer verilmese bile ara kararın icrası mümkündür.[56]
- **Miktar çelişkisi:** Daire, kısa kararda tedbir nafakalarına ilişkin ara kararların devamına hükmedilip gerekçeli kararda farklı nafaka miktarları yazılmasını da çelişki saymış ve gerekçeli kararın tefhim edilen hüküm sonucuna aykırı olamayacağını belirtmiştir (HMK m. 298/2).[57]
- **Bozma kapsamı:** Hukuk Genel Kurulu'na göre bozma kapsamı dışında kalarak kesinleşen tedbir nafakası miktarı bozmadan sonra yeniden değerlendirilemez.[58]
- **Kanun yolu:** İstinaf yoluna nihai kararlar ile HMK m. 341/1-b'de sayılan ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz kararlarına karşı başvurulabilir. Yargıtay, yargılama sırasında verilen tedbir nafakası ara kararının temyiz edilmesi üzerine mahkemenin temyiz isteğini reddettiği ve bu ret kararına karşı temyize gidilmediği dosyada, yapılacak bir işlem bulunmadığı için dosyayı mahkemesine geri çevirmiştir.[59] Tedbir nafakası, hükümle birlikte istinaf ve temyiz incelemesine konu olur.
- **Ödenmezse icra:** Yargıtay 12. Hukuk Dairesi'ne göre tedbir nafakasına ilişkin ara karar ilam veya ilam niteliğinde belge olmadığı için ilamlı takibe konulamaz; ancak İİK m. 68'deki belgelerden sayıldığı için genel haciz yoluyla takip yapılabilir.[60] Daire, ara karara dayalı ilamlı takipte icra emrinin iptali gerektiğini 2019'da da belirtmiştir.[61] Kanun ayrıca nafakaya ilişkin kararların gereğini yerine getirmeyen borçlu hakkında, alacaklının şikâyeti üzerine üç aya kadar tazyik hapsi öngörür (İİK m. 344).
- **İki nafakanın karıştırılması:** Hukuk Genel Kurulu, TMK m. 197'ye dayanan bağımsız tedbir nafakası davasını 169'a göre nitelendirerek hüküm kuran direnme kararını çelişki nedeniyle usulden bozmuştur.[62]

55 Yargıtay HGK, 09.11.2016, E. 2014/1448, K. 2016/1038.
56 Yargıtay 2. HD, 29.04.2015, E. 2014/23311, K. 2015/8836.
57 Yargıtay 2. HD, 26.03.2015, E. 2014/21486, K. 2015/5677.
58 Yargıtay HGK, 01.03.2023, E. 2021/771, K. 2023/135.
59 Yargıtay 2. HD, 01.06.2015, E. 2015/11460, K. 2015/11105.
60 Yargıtay 12. HD, 22.10.2018, E. 2018/4538, K. 2018/10279.
61 Yargıtay 12. HD, 08.04.2019, E. 2018/6711, K. 2019/5725.
62 Yargıtay HGK, 15.03.2023, E. 2021/1010, K. 2023/214.

X. Yabancılık Unsuru

- **Uygulanacak hukuk:** Boşanma ve ayrılıkla ilgili geçici tedbir taleplerine Türk hukuku uygulanır (MÖHUK m. 14/4). Boşanmanın sebep ve hükümlerine uygulanacak hukuk ise TMK m. 167 şerhinde anlatılmıştır.

UYGULAMA NOTU

Boşanma davasında taraflar, dava ya da cevap dilekçesinde tedbir nafakası, çocukların geçici velayeti, kişisel ilişki ve gerekirse konutun kendilerine bırakılması taleplerini açıkça yazmalıdır; hâkim bunları re'sen de değerlendirebilir, ancak açık talep süreci hızlandırır. Gelir ve giderlerin, kira, fatura, okul ve sağlık giderlerinin belgelenmesi ve ekonomik ve sosyal durum araştırmasının sonucunun takip edilmesi gerekir. Tedbir nafakası kararının kısa kararda ve gerekçeli kararda aynı biçimde yer aldığı kontrol edilmelidir. Dava süresince eşler aynı evde yaşamaya devam ediyor ve giderleri birlikte karşılıyorsa nafakaya hükmedilmeyebileceği unutulmamalıdır. Çocuklarla ilgili geçici kararların uygulanmasında sorun yaşanırsa bu durum vakit kaybetmeden mahkemeye bildirilmelidir.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
02.11.2011 · E. 2011/2-533 · K. 2011/670

Tedbir nafakasında kusur aranmaz; kusurlu eş de tedbir nafakası alabilir

Kadın boşanma, nafaka ve tazminat davası açmıştır; koca da boşanma davası açtı ve davalar birleştirilmiştir. Mahkeme kadını tam kusurlu bularak onun davasını reddetti, kocanın davasını kabul etti ve kadın yararına tedbir nafakasına yer olmadığına karar vermiştir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi kararı yalnız tedbir nafakası yönünden bozmuştur; mahkeme, kusurlu kadın lehine tedbir nafakası verilemeyeceği gerekçesiyle direnmiştir.

> *Tedbir nafakası, talebe bağlı olmaksızın (resen) takdir edilir ve geçici bir önlem olarak davanın başından itibaren, karar kesinleşene kadar hüküm altına alınır. Dolayısıyla, tedbir nafakası takdirine ilişkin kararın, davanın açıldığı tarih itibariyle tarafların ekonomik sosyal durumlarına ilişkin araştırma sonuçlarının dosyaya gelişini takiben hemen verilmesi gerekir. Bu aşamada tarafların kusur durumu belirlenmediğine göre verilecek kararda kusur bir ölçüt olarak alınamayacağı gibi, sonuçta nihai karar verilirken kusur durumunun belirlenmiş olması da tedbir nafakasının kaldırılmasını ya da ödenenlerin geri istenmesini gerektirmez. Zira, tarafların "kusur durumu" hiçbir şekilde tedbir nafakasının takdirine etkili bir unsur değildir. Dahası Kanunda, hakimin geçici bir önlem olarak tedbir nafakasına hükmedebilmesi için, tarafların kusurlu olup olmamaları bir unsur olarak yer almamakta; hangisinin daha az ya da çok kusurlu olduğunun belirlenmesi yönünde bir koşul da öngörülmemektedir. Bu nedenle, hakimin kusur*

durumuna bakmaksızın davanın en başında bu geçici önlemi alması ve buna bağlı olarak da tarafların ekonomik ve sosyal durumlarını tespit edip, uygun ve geçici nitelikte bir nafaka takdir etmesi gerekir. Görülmektedir ki, bir tarafın kusurlu olması; onun lehine tedbir nafakası tayin edilmesine engel teşkil etmemektedir.

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını ikinci görüşmede oyçokluğuyla bozmuştur. Kurula göre tedbir nafakası davanın başında, kusur durumu belli olmadan takdir edilir; sonradan belirlenen kusur ne nafakanın kaldırılmasını ne de ödenenlerin geri istenmesini gerektirir. Boşanma davası açılmakla ayrı yaşama hakkı kazanan ve yeterli geliri olmayan eşe uygun tedbir nafakası verilmelidir. Kurul ağır kusurlu kadın bakımından aynı sonuca 2012'de oybirliğiyle ulaşmıştır.[63]

2 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
15.03.2022 · E. 2019/107 · K. 2022/318

Geliri diğer eşten fazla olan eşe de tedbir nafakasına hükmedilebilir

Kadın boşanma davası açmıştır; koca daha önce evden ayrılarak ailesinin yanına gitmişti, kadın ortak çocukla evde kalıyordu. Ekonomik ve sosyal durum araştırmasına göre kadın kurum avukatı, koca özel sektör çalışanıydı ve kadının maaşı daha yüksekti. Mahkeme kadın yararına tedbir nafakasına hükmetmiştir; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, kadının geliri daha fazla olduğu için tedbir nafakası koşullarının bulunmadığı gerekçesiyle bozmuştur; mahkeme direnmiştir.

> *Tarafların gelirinin bulunması TMK'nın 169. maddesine dayalı tedbir nafakası hükmedilmesine engel değildir. Bu nedenle eldeki davada her ne kadar tarafların gelir durumları karşılaştırıldığında kadının erkeğe oranla daha fazla maaş aldığı görülse de, bu durum ancak diğer eşin birlik giderlerine katılmadaki oranını belirlemede bir ölçü olarak değerlendirilebileceğinden direnme kararı yerindedir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu çoğunluğuna göre boşanma davası açılsa da eşlerin birliğin giderlerine güçleri oranında katılma yükümlülüğü sürer; eşlerin gelirleri yalnız diğer eşin katılma oranını belirlemede ölçüdür. Karar bu yönden oyçokluğuyla verilmiştir; karşı oy yazısında, gücü diğer eşe göre çok daha iyi olan eş yararına tedbir nafakasına hükmedilmemesi gerektiği savunulmuştur. Kurul aynı görüşü 2022'deki başka kararlarında da tekrarlamıştır.

3 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
05.03.2008 · E. 2008/2-231 · K. 2008/235

Boşanma davası reddedilse bile dava süresince yeterli geliri olmayan eşe tedbir nafakası verilir

Koca boşanma davası açmıştır. Mahkeme evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı kanaatine varmayarak davayı reddetmiştir; kadının tedbir nafakası istemini de,

63 Yargıtay HGK, 21.11.2012, E. 2012/2-1158, K. 2012/827.

kendisini geçindirecek kadar geliri bulunduğu gerekçesiyle reddetmiştir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi tedbir nafakası yönünden bozmuştur; mahkeme direnmiştir.

> *Her ne kadar Özel Daire bozma kararında "herhangi bir işi ve geliri olmayan davalı kadın" ifadesine yer verilmiş ise de bu durum dosya kapsamına uygun olmayıp "yeterli geliri olmayan davalı kadın " şeklinde değiştirilmesi gerekir. O halde, somut olayda boşanma davası açılmakla, ayrı yaşama hakkı kazanan ve yeterli geliri olmayan davalı kadın yararına uygun tedbir nafakasına hükmedilmesi gerekirken, yanlış gerekçelerle talebin reddi usul ve yasaya aykırıdır.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oybirliğiyle bozmuştur. Tedbir nafakası boşanma davasının sonucuna bağlı değildir: dava sonunda boşanma isteği reddedilse bile, dava süresince ayrı yaşama hakkı kazanan ve geliri yetersiz olan eşe tedbir nafakası verilir. Çalışıyor olmak tek başına tedbir nafakasına engel sayılmamıştır.

4 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
08.03.2023 · E. 2022/770 · K. 2023/185

Tedbir nafakasının miktarı hakkaniyete ve günün ekonomik koşullarına uygun olmalıdır

Kadın boşanma davası açmıştır. İlk derece mahkemesi boşanmaya ve kadın yararına dava tarihinden itibaren aylık 1.000 TL tedbir nafakasına hükmetmiş, nafakayı 06.10.2017'den itibaren aylık 500 TL'ye indirmişti. Bölge adliye mahkemesi kadının nafaka ve tazminat miktarlarına yönelik istinafını reddetmiştir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi tedbir nafakası ve tazminatlar az olduğu için bozmuştur; bölge adliye mahkemesi direnmiştir.

> *Hâl böyle olunca; evliliğin süresi, tarafların ekonomik ve sosyal durumları, boşanmaya yol açan olaylardaki kusur derecesi, paranın alım gücü, hakkaniyet ilkesi, tazminatların ve nafakanın nitelikleri, ihlâl edilen mevcut ve beklenen menfaat, kişilik haklarına yapılan saldırı, günün ekonomik koşulları dikkate alındığında kadın eş yararına hükmedilen maddi ve manevi tazminat miktarları ile tedbir nafakasının az olduğu, mahkemece hakkaniyet ilkesi gözetilerek daha uygun miktarda tazminat ve tedbir nafakası ödenmesine karar verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oybirliğiyle bozmuştur. Aynı dosyada emekli olan ve evi ile arabası bulunan kadının yoksulluk nafakası isteği reddedilmişti; buna rağmen dava süresince verilen tedbir nafakasının miktarı az bulunmuştur. Tedbir nafakası ile yoksulluk nafakasının şartları farklıdır.

5 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
07.10.2013 · E. 2013/9408 · K. 2013/23069

Dava süresince cezaevinde bulunan eşin iaşesi Devletçe karşılandığından ona tedbir nafakası verilmesi doğru değildir

Boşanma davasında mahkeme, dava süresince cezaevinde tutuklu bulunan davalı yararına TMK m. 169 uyarınca tedbir nafakasına hükmetmiştir. Davacının çalışmadığı, geliri ve malvarlığı bulunmadığı anlaşılmıştı. Karar temyiz edilmiştir.

> *Davalının dava süresince cezaevinde "tutuklu" olduğu davacının ise çalışmadığı ve herhangi bir gelirinin ve malvarlığının bulunmadığı anlaşılmaktadır. Cezaevinde "tutuklu" ya da "hükümlü" olanların iaşesinin Devletçe karşılandığı gözetilmeksizin davalı yararına Türk Medeni Kanununun 169'ncu maddesi gereğince tedbir nafakası tayin edilmesi doğru bulunmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Daire, cezaevinde tutuklu ya da hükümlü olanların iaşesinin Devletçe karşılandığını gözeterek tutuklu eş yararına verilen tedbir nafakasını bozmuştur. Aynı kararda, geliri ve malvarlığı bulunmayan davacının diğer eşe yoksulluk nafakası ödemekle sorumlu tutulması da doğru bulunmamıştır. Daire başka bir kararında ise yoksulluk nafakası yönünden, erkeğin cezaevinde tutuklu veya hükümlü olmasının onu nafaka ile sorumlu tutmamayı gerektirmediğini belirtmiştir.[64]

6 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
09.09.2015 · E. 2015/1117 · K. 2015/15262

Dava süresince aynı evde yaşayıp çocuğun giderlerini birlikte karşılayan eşlerden biri yararına çocuk için tedbir nafakası verilmez

Karşılıklı boşanma davalarında mahkeme, dava tarihinden itibaren ortak çocuk için davalı-karşı davacı baba yararına tedbir nafakasına hükmetmiştir. Eşler dava süresince çocuklarıyla aynı evde yaşamaya devam etmişti. Karar temyiz edilmiştir.

> *Dava süresince tarafların çocuklarıyla aynı evde birlikte yaşamaya devam ettikleri ve bu süre içerisinde çocuğun bakım ve eğitim giderlerinin müştereken karşılandığı anlaşılmış, çocuğun bakım ve eğitim giderlerinin tek başına davalı baba tarafından karşılandığı ileri sürülüp ispatlanamamıştır. O halde dava tarihinden itibaren müşterek çocuk için davalı (karşı davacı) yararına tedbir nafakasına hükmedilmesi doğru olmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Daire, çocuğun bakım ve eğitim giderlerinin dava süresince müştereken karşılandığını, giderlerin yalnız baba tarafından karşılandığının ispatlanamadığını belirterek baba yararına verilen tedbir nafakasını bozmuştur. Aynı evde yaşamaya devam eden eşlerden biri tedbir nafakası istiyorsa, giderleri tek başına karşıladığını belgelemelidir.

64 Yargıtay 2. HD, 12.10.2015, E. 2015/16669, K. 2015/18135.

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
21.07.2009 · E. 2008/12341 · K. 2009/14613

Dava dilekçesinde nafaka istemediğini açıkça belirten eşe tedbir nafakası verilemez

Kadın boşanma davası açtı ve dava dilekçesinde nafaka istemediğini açıkça belirtmiştir. Mahkeme buna rağmen kadın yararına tedbir nafakasına hükmetmiştir; karar temyiz edilmiştir.

> *Davacı kadın dava dilekçesinde nafaka istemediğini açıkça belirtmiştir. İstek olmadığı halde kadın yararına tedbir nafakası verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.*

DEĞERLENDİRME Daire, TMK m. 169'daki re'sen önlem alma kuralına rağmen, açıkça nafaka istemeyen eş yararına tedbir nafakasına hükmedilmesini talep dışına çıkma sayarak bozmuş ve o tarihte yürürlükte olan HUMK m. 74'e dayanmıştır; bugün taleple bağlılık ilkesi HMK m. 26'da düzenlenmiştir. Daire, dava dilekçesinde kendisi için nafaka talep etmediğini beyan eden ve yargılama sırasında da tedbir nafakası istemeyen kadın yararına tedbir nafakasına hükmedilmesini 2014'te de bozmuştur.[65]

8 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
24.10.2017 · E. 2016/6169 · K. 2017/11560

Dava dilekçesinde nafaka istemeyen eş, dava sürerken tedbir nafakası isteyebilir; nafaka talep tarihinden başlar

Kadın boşanma davası açmıştır; dava dilekçesinde tazminat ve nafaka talebinin bulunmadığını beyan etti, yargılama sırasında 22.01.2015 tarihli oturumda nafaka istemiştir. Mahkeme 23.06.2015 tarihli oturumda kadın yararına dava tarihinden itibaren tedbir nafakasına, hükümde de yoksulluk nafakası ile maddi ve manevi tazminata hükmetmiştir. Koca kararı temyiz etmiştir.

> *Davacı kadının dava dilekçesinde tazminat ve nafaka taleplerinin bulunmadığına ilişkin beyanı feragat niteliğindedir. Hukuk Muhakemeleri Kanununun 311. maddesi uyarınca feragat kesin hüküm gibi hukuki sonuç doğurur. Feragatten dönülemez. Bu husus gözetilmeden davacı kadın lehine maddi ve manevi tazminat ile yoksulluk nafakasına hükmedilmesi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir. 3-Davacı kadın dava dilekçesinde nafaka istemediğini beyan etmiş, tahkikat aşamasında 22.01.2015 tarihli celsede nafaka talebinde bulunmuştur. Tedbir nafakası dava sonuçlanıncaya kadar her zaman talep edilebileceğine göre talep tarihi olan 22.01.2015 tarihinden itibaren tedbir nafakasına hükmedilmesi gerekirken, 23.06.2015 tarihli celsede, dava tarihinden itibaren kadın lehine tedbir nafakasına hükmedilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, dava dilekçesindeki beyanı yoksulluk nafakası ve tazminatlar yönünden feragat saymış (HMK m. 311), tedbir nafakası yönünden ise talebin

65 Yargıtay 2. HD, 17.02.2014, E. 2013/20437, K. 2014/3024.

dava sonuçlanıncaya kadar her zaman yapılabileceğini kabul etmiştir. Bu durumda tedbir nafakası dava tarihinden değil, talep tarihinden başlar. Daire, tedbir nafakasının her an doğup işleyen bir alacak olduğunu belirterek aynı sonuca kadın için[66] ve ortak çocuklar için[67] de varmıştır.

9 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
24.03.2026 · E. 2025/8695 · K. 2026/3057

Bozma üzerine artırılan tedbir nafakası yeni karar tarihinden değil, dava tarihinden başlatılır

Karşılıklı boşanma davalarında mahkeme kadın ve ortak çocuk yararına tedbir nafakasına hükmetmiştir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi tedbir, yoksulluk ve iştirak nafakası ile tazminat miktarlarını az bularak kararı bozmuştur. Bozmaya uyan mahkeme, tedbir nafakalarını yeni karar tarihinden itibaren artırmıştır; kadın nafakanın başlangıç tarihini de temyiz etmiştir.

> *Bu açıklamalar karşısında, bozmaya uyulduğuna göre, İlk Derece Mahkemesince kadın ve ortak çocuk yararına dava tarihinden itibaren başlamak ve karar kesinleşinceye kadar tedbir nafakasına hükmedilmesi gerekirken, İlk Derece Mahkemesinin karar tarihinden (02.07.2025) itibaren başlayacak şekilde tedbir nafakalarının artırılması doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, bozma kararına uyan mahkemenin bununla bağlı olduğunu belirtmiş ve kararı düzelterek onamıştır. Düzeltilen hükme göre kadın ve çocuk için tedbir nafakası, tahsilde tekerrür oluşturmamak kaydıyla dava tarihinden başlayıp kararın kesinleşmesine kadar devam edecek, kesinleşmeyle yoksulluk ve iştirak nafakası olarak sürecek ve her yıl ÜFE oranında artırılacaktır.

10 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
14.12.2021 · E. 2018/1084 · K. 2021/1657

Tedbir nafakası nihai kararda gerekçe gösterilmeden kaldırılamaz

Karşılıklı boşanma davalarında mahkeme ön inceleme duruşmasında kadın yararına aylık 300 TL tedbir nafakasına hükmetmiştir. Nihai kararda ise gerekçe göstermeden tedbir nafakasını dava tarihinden itibaren kaldırmıştır. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi bu yönden bozmuştur; mahkeme yine gerekçe yazmadan önceki kararında direnmiştir.

> *Geçici bir önlem niteliğindeki talebe bağlı olmaksızın takdir edilen tedbir nafakası kural olarak davanın başından itibaren, karar kesinleşinceye kadar hüküm altına alınır. Dolayısıyla, tedbir nafakası takdirine ilişkin kararın, davanın açıldığı tarih itibariyle tarafların ekonomik sosyal durumlarına ilişkin araştırma sonuçlarının dosyaya gelişini takiben hemen verilmesi gerekir. Bu aşamada tarafların kusur durumu belirlenemeyeceğine göre verilecek kararda kusur durumu*

66 Yargıtay 2. HD, 29.03.2016, E. 2015/15090, K. 2016/6307.
67 Yargıtay 2. HD, 02.03.2016, E. 2015/24105, K. 2016/3941.

> *bir ölçü olarak alınamayacağı gibi, nihai kararla belirlenen kusur durumu da tedbir nafakasının kaldırılmasını ya da iadesini gerektirmez.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu, tedbir nafakasının hangi nedenle kaldırıldığına dair gerekçe bulunmadığı için direnme kararını usulden bozmuştur. Kurula göre ihtiyacı olan eş yararına tedbir nafakası takdir edilir; nihai kararla belirlenen kusur, nafakanın kaldırılması veya iadesi için gerekçe olamaz.

11 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
01.03.2023 · E. 2021/771 · K. 2023/135

Bozma kapsamı dışında kalarak kesinleşen tedbir nafakası sonradan değiştirilemez

Mahkeme boşanma ile birlikte ortak çocuklar yararına tedbir-iştirak nafakasına hükmetmiştir; kadın nafaka miktarlarını da temyiz etmiştir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi hükmü başka yönlerden bozdu, kadının nafakaya ilişkin itirazlarını ise yerinde görmemiştir. Bozmadan sonra mahkeme çocuklardan biri için tedbir nafakasını aylık 250 TL'den 750 TL'ye çıkardı; Daire bu yönden bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Yargıtay tarafından bozulan bir hükmün bozma kararının kapsamı dışında kalmış olan kısımları kesinleşeceğine göre, Mahkemece bozmaya uyularak yapılan yargılama sonunda kesinleşmiş bulunan tedbir nafakası miktarı yönünden yeniden değerlendirme yapılarak farklı bir hüküm kurulmasını kabul etmek mümkün değildir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla bozmuştur. Görüşmelerde, 169. maddenin re'sen hareket yükümlülüğü nedeniyle tedbir nafakasının her aşamada yeniden düzenlenebileceği ileri sürülmüş, ancak bu görüş Kurul çoğunluğunca benimsenmemiştir. Daire de 2025 tarihli bir kararında aynı ilkeyi uygulamıştır.[68]

12 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
09.11.2016 · E. 2014/1448 · K. 2016/1038

Kısa kararda yer almayan tedbir nafakası gerekçeli kararda hükme bağlanamaz

Boşanma davasında mahkeme direnme hükmüne ilişkin kısa kararda tedbir nafakası hakkında olumlu veya olumsuz bir hüküm kurmamıştır. Gerekçeli kararda ise davalı yararına dava tarihinden itibaren aylık 250 TL tedbir nafakasına hükmedildiği yazılmıştır. Hukuk Genel Kurulu bu durumu ön sorun olarak ele almıştır.

> *Somut olaya bakıldığında; mahkemece direnme hükmüne ilişkin 03.03.2014 tarihli kısa kararda tedbir nafakasına ilişkin olumlu olumsuz bir hüküm kurulmamış iken; gerekçeli kararda 3.bent olarak davalı için 250-TL tedbir nafakasına*

68 Yargıtay 2. HD, 29.04.2025, E. 2025/2178, K. 2025/4341.

hükmedildiği yazılmıştır. Şu durumda mahkemece yapılacak iş yukarıda belirtilen ilke ve açıklamalar ışığında dosya kapsamı dikkate alınarak taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların sıra numarası altında belirtildiği açık, infazda şüphe ve tereddüt uyandırmayacak biçimde, usulün aradığı niteliklere haiz kısa karar ve buna uygun gerekçeli karar oluşturulmasıdır.

DEĞERLENDİRME Kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki çelişki usulden bozma sebebidir; tedbir nafakası da hüküm sonucunda açıkça gösterilmelidir (HMK m. 297/2). Karar oyçokluğuyla verilmiştir; görüşmelerde, geçici önlem niteliğindeki tedbir nafakasının gerekçeli kararda hiç yer almasa bile infaz edilebileceği ileri sürülmüş, ancak bu görüş çoğunlukça benimsenmemiştir.

13 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
29.04.2015 · E. 2014/23311 · K. 2015/8836

Ara kararla verilen tedbir nafakası, nihai hükümde aksi karar yoksa kesinleşmeye kadar devam eder

Bir eş boşanma davası açmıştır. Mahkeme bir oturumda ara kararla davalı eş ve yanında bulunan ortak çocuklar yararına TMK m. 169 uyarınca tedbir nafakasına hükmetmiştir. Sonunda boşanma davası reddedilmiştir; nihai hükümde tedbir nafakasına ayrıca yer verilmemiştir. Taraflar kararı temyiz etmiştir.

> *Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle kanuni gerektirici sebeplere ve özellikle davalı ve yanında bulunan müşterek çocuklar yararına 04.02.2014 tarihli oturumda ara kararı ile Türk Medeni Kanununun 169'ncu maddesi çerçevesinde tedbir nafakası tayin edilmiş olup, nihai hükümde aksi yönde bir karar verilmediğine göre, tayin edilen tedbir nafakasının hükmün kesinleşmesine kadar devam edeceğinin tabi bulunmasına, nihai hükümde yer verilmese bile, tedbir nafakasına ilişkin ara kararının icrasının mümkün bulunmasına göre davacının tüm, davalının ise aşağıdaki bendin kapsamı dışında kalan temyiz itirazları yersizdir.*

DEĞERLENDİRME Daire, nihai hükümde aksi yönde bir karar verilmedikçe ara kararla hükmedilen tedbir nafakasının hükmün kesinleşmesine kadar devam edeceğini ve bu ara kararın icra edilebileceğini kabul etmiştir. Boşanma davasının reddedilmesi de tedbir nafakasını kendiliğinden sona erdirmemiştir. Yine de hükümde tedbir nafakasının devamına açıkça yer verilmesi uyuşmazlığı önler; kısa karar ile gerekçeli kararın çelişmesi ise bozma sebebidir.[69]

69 Yargıtay HGK, 09.11.2016, E. 2014/1448, K. 2016/1038.

14 **YARGITAY 12. HUKUK DAİRESİ**
22.10.2018 · E. 2018/4538 · K. 2018/10279

Ara kararla verilen tedbir nafakası ilamlı takibe konulamaz, genel haciz yoluyla takip edilebilir

Boşanma davasında aile mahkemesi ara kararla ortak çocuk yararına tedbir nafakasına hükmetmiştir. Alacaklı bu ara karara dayanarak genel haciz yoluyla takip başlatmıştır; icra müdürlüğü ise borçluya ilamlı takiplere özgü icra emri göndermiştir. Borçlu, ara kararın ilamlı takibe konu edilemeyeceğini ileri sürerek icra emrinin iptalini istemiştir; icra mahkemesi şikâyeti reddetmiştir.

> *Buna göre; tedbir nafakasına ilişkin ara karar ilam olmadığı gibi, ilam mahiyetini haiz belgelerden de değildir. Dolayısıyla ilamların icrası hakkındaki hükümlere tabi olmadığından ilamlı takip konusu yapılamaz. Ancak ara kararlar, İİK'nun 68. maddesindeki belgelerden olduğundan ve kararın bütününü ihtiva ettiğinden genel haciz yolu ile takibe konulması mümkündür.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, ara kararların ilam veya İİK m. 38'de sayılan ilam niteliğindeki belgelerden olmadığını, bu nedenle ilamların icrası hükümlerine göre takibe konulamayacağını, ancak İİK m. 68'deki belgelerden sayıldıkları için genel haciz yoluyla takip yapılabileceğini belirterek icra mahkemesi kararını bozmuştur. Daire 2019 tarihli bir kararında da ara karara dayanılarak ilamlı takip yapılamayacağını tekrarlamıştır.[70]

15 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
26.12.2012 · E. 2012/2-508 · K. 2012/1353

Boşanma davası açıldıktan sonra geçici önlemleri boşanma davasına bakan mahkeme alır

Koca Yunak'ta boşanma davası açmıştır. Kadın ardından Ankara'daki aile mahkemesine başvurmuştur; bu mahkeme değişik iş dosyasında kadın ve çocuk için tedbir nafakasına, velayetin tedbiren anneye verilmesine, kocanın konut ve aracına tedbir konulmasına ve bir konutun eşyalarıyla birlikte kadın ve çocuğa tahsisine karar vermiştir. Koca, bu kararı veren hâkimin eylemi nedeniyle Devlet aleyhine tazminat davası açmıştır; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi ilk derece mahkemesi sıfatıyla davayı reddetmiştir.

> *Boşanma davası açıldıktan sonra, sayılan tedbirlerin boşanma davasına bakan mahkemece alınacağı Türk Medeni Kanununun 169. ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 104/2. maddesi gereğidir. Bu bakımdan, davacının eşinin başvurusu üzerine, başvuru dilekçesinde açıkça Yunakta boşanma davası açıldığı da belirtilmiş olduğu halde, Ankara Aile Mahkemesi hakiminin boşanma davasına bakan mahkemece alınabilecek tedbirler konusunda karar verme yetkisi bulunmamaktadır.*

70 Yargıtay 12. HD, 08.04.2019, E. 2018/6711, K. 2019/5725.

DEĞERLENDİRME Alıntı, Hukuk Genel Kurulu'nun oyçokluğuyla onadığı Yargıtay 2. Hukuk Dairesi kararındandır. Daire, Ankara'daki hâkimin yetkisi olmadığını kabul etmiş, ancak hâkim 4787 sayılı Kanun'un tanıdığı önlem alma yetkisine dayanarak karar verdiği için açık ve kesin bir kanun hükmüne aykırı davrandığını kabul etmemiştir. Dava açıldıktan sonra tedbir talebi ancak asıl davanın görüldüğü mahkemeden istenebilir (HMK m. 390/1).

16 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
15.11.2016 · E. 2015/19158 · K. 2016/14766

Boşanma davasında, dava konusu olmayan araç üzerine tazminat ve nafakayı güvenceye almak için tedbir konulamaz

Kadın boşanma davası açmıştır. Mahkeme boşanma yerine TMK m. 171 uyarınca ayrılık kararı verdi ve kocaya ait motorlu araç üzerine ihtiyati tedbir konulmasına karar vermiştir. Taraflar kararı temyiz etmiştir.

> *Boşanma ve ayrılık davası açılınca alınabilecek tedbirler Türk Medeni Kanununun 169. maddesinde gösterilmiştir. Hukuk Muhakemeleri Kanununa göre sadece uyuşmazlık konusu hakkında tedbir kararı verilebilir (HMK m.389/1). Davacının boşanma davasında boşanmaya karar verilmesi halinde hükmedilmesi mümkün olan boşanmaya bağlı tazminat ve nafaka haklarının elde edilmesini temin etmek için de olsa dava konusu olmayan davalıya ait motorlu araç üzerine tedbir konulamaz. Bu husus nazara alınmadan davalının motorlu aracı ürerine ihtiyati tedbir konulması doğru değildir.*

DEĞERLENDİRME Daire, ihtiyati tedbirin yalnız uyuşmazlık konusu hakkında verilebileceğini (HMK m. 389/1), boşanmaya bağlı tazminat ve nafaka haklarını güvenceye almak amacıyla da olsa davalının dava konusu olmayan aracına tedbir konulamayacağını belirtmiştir. Aynı kararda, ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı kanıtlanamadığı için ayrılık yerine boşanma kararı verilmesi gerektiği de belirtilmiştir.

17 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
15.03.2023 · E. 2021/1010 · K. 2023/214

TMK m. 197'deki bağımsız tedbir nafakası ile TMK m. 169'daki geçici tedbir nafakası farklıdır

Evden kovulduğunu ileri süren kadın, TMK m. 197'ye dayanarak bağımsız tedbir nafakası davası açmıştır; bu dava kocanın boşanma davasıyla birleştirilmiştir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, kadın yararına dava süresince TMK m. 169'a göre tedbir nafakasına hükmedilmesi gerektiği gerekçesiyle bozmuştur. Mahkeme direnme adı altında, birleşen davayı 169. maddeye göre nitelendirerek hüküm kurmuştur.

> *Tedbir nafakası 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre eşe iki şekilde verilmektedir. Bunlardan ilki birlikte yaşamaya ara verilmesi sebebiyle eşe verilen bağımsız tedbir nafakası (TMK. md. 197) iken, diğeri boşanma veya*

ayrılık davası açılınca davanın devamı süresince geçici önlem olarak eşe verilen geçici tedbir (TMK. md. 169) nafakasıdır.

DEĞERLENDİRME Bağımsız tedbir nafakası için nafaka isteyen eşin ayrı yaşamakta haklı olduğunu ispatlaması gerekir; 169. maddedeki nafaka ise boşanma davası açılmakla, talep olmadan takdir edilir. Hukuk Genel Kurulu, mahkemenin bu iki nafakayı karıştırarak çelişkiye yol açtığı gerekçesiyle direnme kararını oyçokluğuyla usulden bozmuştur.

18 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
10.07.2013 · E. 2013/3-71 · K. 2013/1056

Boşanma davasında tedbir nafakası verilmemişse, dava süresine ait nafaka ayrı bir TMK m. 197 davasıyla alınamaz

Kadın, iki yıldır ayrı yaşadıklarını ileri sürerek TMK m. 197'ye dayanan nafaka davası açmıştır. Koca da sonradan boşanma davası açmıştır; boşanma davası kadının kusuruyla kabul edildi ve tedbir nafakası bakımından talep bulunmadığından karar verilmesine yer olmadığına hükmedilerek kesinleşmiştir. Nafaka davasında mahkeme, kadının ayrı yaşamakta haklılığını kanıtlayamadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, boşanma davası süresi için tedbir nafakasına hükmedilmesi gerektiği gerekçesiyle bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Somut olayda; davacı kadın boşanma davası açılmadan önce TMK 197 maddesine dayalı tedbir nafakası davasını açmış olup, ayrı yaşamakta haklı olduğunu kanıtlayamadığı gibi, açılan boşanma davasında kadının kusurlu bulunduğundan bahisle açılan dava kabul edilmiş ve "tedbir nafakası" bakımından talep bulunmadığından karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmiştir. Bu karar taraflarca temyiz edilmeden kesinleşmiştir. Bu durumda, boşanma davasına bakan hâkim tarafından re'sen dikkate alınması gerekli olan TMK 169. maddesine dayalı tedbir nafakasına ilişkin düzenlemenin eldeki davada uygulanmasına yasal imkân bulunmadığından açılan davanın reddine ilişkin yerel mahkeme kararı yerindedir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu çoğunluğu direnme kararını onamıştır. Boşanma davası süresince alınacak önlemler 169. maddeye göre boşanma davasına bakan hâkimce alınır; 197. madde ise ayrı yaşamakta haklılığın ispatını gerektirir ve boşanma davasının açılması tek başına bu kapsamda değerlendirilemez. Görüşmelerde aksi görüş ileri sürülmüş, ancak çoğunlukça benimsenmemiştir.

19 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
27.12.2023 · E. 2023/858 · K. 2023/1399

Hâkim, çocuğun esenliği tehlikedeyse dava sürerken koruyucu önlemleri talep beklemeden ve gecikmeden almalıdır

Kadın boşanma davası açmıştır; dava dilekçesinde ortak çocuğun daha önce babası tarafından öldürülmeye teşebbüs edildiğini belirterek aile içi şiddete karşı koruma istemiştir. Mahkeme yalnız kadın için koruma kararı vermiştir; babanın talebi üze-

rine, gerekli incelemeleri yapmadan ara kararla baba ile çocuk arasında yatılı kişisel ilişki kurmuştur. Çocuk, kişisel ilişki sırasında babası tarafından öldürülmüştür. Anne, hâkimin eylemi nedeniyle Devlet aleyhine tazminat davası açmıştır; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi ilk derece mahkemesi sıfatıyla davayı kabul etmiştir.

> *Tüm bu düzenlemeler dikkate alındığında; hâkim çocukları koruyucu önlemeleri derhal almak, çocuğun esenliğinin ağır tehlike altında olduğunu fark ettiğinde delil veya belge aramaksızın önleyici ve koruyucu tedbir kararları vermek, kararların verilmesini çocuğun esenliğini tehlikeye sokabilecek şekilde geciktirmemek ve uygun barınma yeri sağlamakla yükümlüdür. Ayrıca her çocuk ana ve babası ile kişisel ve doğrudan ilişki kurma hakkına sahip ise de bu hak çocuğun yüksek yararı ile sınırlıdır. Bu nedenle hâkim tarafından çocuk ile kişisel ilişki kurma talebi reddedilebilir, kişisel ilişki anne veya babadan alınabilir. Hâkim boşanma ve ayrılık davası açılınca davanın devamı süresince çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri talep olmaksızın gecikmeden resen alır.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu, hâkimin kanunun açık ve amir hükümlerine aykırı davrandığını ve hâkimin hukuki sorumluluğu gereğince Devletin tazminatla sorumlu olduğunu kabul etmiştir (HMK m. 46/1-c). Karar ise destekten yoksun kalma tazminatına hükmedilmesi isabetli görülmediği için değişik gerekçeyle ve oyçokluğuyla bozulmuştur; Kurul, annenin kişisel ilişki kararına itiraz etmemesi gibi hususların da gözetilerek uygun maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi gerektiğini belirtmiştir. Karşı oy yazısında hâkimin hukuken sorumlu tutulamayacağı savunulmuştur. Şiddet dosyasında hâkim, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılmasına, sınırlanmasına veya tümüyle kaldırılmasına da karar verebilir (6284 s. K. m. 5/1-ç).

20 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
24.11.2015 · E. 2015/8107 · K. 2015/22276

Yanında çocuk bulunan eşin davası reddedilse de çocuk için re'sen tedbir nafakasına hükmedilir

Koca, ihtara rağmen ortak konuta dönmeyen kadına karşı terk sebebiyle boşanma davası açmıştır; kadın da boşanma davası açmıştır. Mahkeme iki davayı da reddetti ve yargılama sırasında kadının yanında kalan ortak çocuk için tedbir nafakasına hükmetmemiştir. Taraflar kararı temyiz etmiştir.

> *Boşanma veya ayrılık davası açılınca hakim, davanın devamı süresince, gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına (TMK md.186/1), geçimine (TMK md.185/3), malların yönetimine (TMK md. 223, 242, 244, 262, 263, 264, 267, 215) ve çocukların bakım ve korunmasına (TMK md.185/2) ilişkin geçici önlemleri kendiliğinden (re'sen) almak zorundadır (TMK md.169). O halde; Türk Medeni Kanununun 185/3. ve 186/3. maddeleri uyarınca, tarafların ekonomik ve sosyal durumları da gözetilerek dava tarihinden geçerli olmak üzere yargılama sırasında davalı-karşı davacı kadın yanında bulunan müşterek çocuk yararına uygun miktarda*

tedbir nafakasına hükmedilmesi gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı bulunmuştur.

DEĞERLENDİRME Daire, kocanın terk sebebine dayanan davasının kabulü gerektiğini belirtmekle birlikte, kadının yanında bulunan çocuk için dava tarihinden geçerli olmak üzere, tarafların ekonomik ve sosyal durumları gözetilerek uygun miktarda tedbir nafakasına re'sen hükmedilmesi gerektiğini kabul etmiştir. Kadının ortak konuta dönmemekte haklı olmaması, çocuk için tedbir nafakasına engel görülmemiştir.

21 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
08.03.2022 · E. 2022/145 · K. 2022/276

Boşanma davasında velayet tedbiren anneye verilmişse, çocuğun haksız alıkonulduğundan söz edilemeyebilir

Yurt dışında yaşayan eşler, küçük çocuklarıyla birlikte tatil için Türkiye'ye gelmiştir. Anne Türkiye'de boşanma davası açtı ve çocukla birlikte geri dönmemiştir; boşanma davasında uzman raporuna uygun olarak velayet tedbiren anneye verilmiştir. Baba, Lahey Sözleşmesi uyarınca çocuğun mutad meskeni olan ülkeye iadesini istemiştir. Mahkeme istemi reddetti, bölge adliye mahkemesi istinaf başvurularını reddetmiştir; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Açılan boşanma davası ile tarafların ayrı yaşamaya hak kazandıkları, dolayısıyla ortak çocuğun gayri kanuni yollardan ülkeye getirildiğinden ve alıkonulduğundan bahsedilemeyeceği, boşanma dava dosyasında alınan rapora uyumlu şekilde velâyet hakkının tedbiren anneye verildiği, çocuğun doğduğu tarihten bu ana kadarki yaşamında annesinden hiç ayrılmadığı ve şu anda üç yaşını dâhi doldurmadığı, bu yaştaki bir kız çocuğunun alıştığı anne sevgi ve şefkatinden mahrum kalmasının ise çocuğu fiziki ve psikolojik bir tehlikeye maruz bırakacağı açıktır.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını onamıştır. Kurul, iade başvurusundan sonra verilen velayet kararının iade talebinin reddine gerekçe oluşturmayacağını belirten 5717 sayılı Kanun m. 13'ü de değerlendirmiştir. Kurul 2018 tarihli bir kararında da, iade başvurusundan önce boşanma davasında verilen tedbiren velayet kararı nedeniyle çocukların haksız alıkonulduğundan söz edilemeyeceğini kabul etmiştir.[71]

22 **ANAYASA MAHKEMESİ · İKİNCİ BÖLÜM**
Rifat Erdalı Başvurusu · B. No: 2017/39019 · 21.07.2020

Dava sürerken çocuğun yanında kaldığı eş için tedbir nafakası ve kişisel ilişki düzenlemesi aile hayatını ihlal etmez

Yurt dışında yaşayan eşlerden kadın, çocukla Türkiye'ye gelip boşanma davası açmıştır. Mahkeme tensip ara kararıyla velayeti tedbiren anneye verdi, çocuk ve anne

71 Yargıtay HGK, 18.10.2018, E. 2017/2489, K. 2018/1473.

için tedbir nafakasına hükmetmiştir. Çocuk yargılama sırasında babasının yanına dönmüştür; mahkeme sonunda velayeti babaya verdi, anne ile kişisel ilişki kurdu ve çocuk için tedbir nafakasını çocuğun babanın yanına geçtiği tarihten itibaren kaldırmıştır. Baba, tedbiren velayet, kişisel ilişki ve tedbir nafakası kararları nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

> *Somut olayda Mahkemenin müşterek çocuk ile anne arasında çocuğun eğitim durumu ve başka bir ülkede yaşaması gibi hususları da gözeterek kişisel ilişki tesis ettiği, ayrıca annenin yanında kaldığı dönemle ilgili çocuk lehine tedbiren nafakaya hükmettiği görülmüştür. Ayrıca annenin çocuğun yaşadığı ülkede yaşamaya başlamasının anne ile çocuk arasında kişisel ilişkinin devam ettirilmesini engelleyen bir durum olmadığı gibi kişisel ilişkinin devam ettirilmesinin çocuğun yararına olmadığına ilişkin bir iddianın da mevcut olmadığı hususları dikkate alındığında ilgili kararlarda çocuğun üstün yararının gözetildiği söylenebilir.*

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi kişisel ilişki ve tedbir nafakasına ilişkin şikâyeti açıkça dayanaktan yoksun bulmuş; velayetin tedbiren anneye verilmesine ilişkin şikâyeti ise nihai kararın tebliğinden itibaren otuz günlük süre geçtikten sonra yapıldığı için süre aşımı nedeniyle kabul edilemez saymıştır. Anayasa Mahkemesinin aktardığına göre temyiz incelemesinde de çocuk yararına tedbir nafakasının, çocuğun babasıyla yaşamaya başladığı tarihten itibaren kaldırılması gerektiği belirtilmiştir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 166:** Evlilik birliğinin sarsılması.
- **TMK m. 167:** Davanın konusu, boşanma veya ayrılık.
- **TMK m. 168:** Boşanma ve ayrılık davalarında yetki.
- **TMK m. 170:** Boşanma veya ayrılık kararı.
- **TMK m. 175:** Yoksulluk nafakası.
- **TMK m. 182:** Çocukların durumu, velayet ve iştirak nafakası.
- **TMK m. 184:** Boşanmada yargılama usulü.
- **TMK m. 185:** Evliliğin genel hükümleri.
- **TMK m. 186:** Konutun seçimi, birliğin yönetimi ve giderlere katılma.
- **TMK m. 194:** Aile konutu.
- **TMK m. 197:** Birlikte yaşamaya ara verilmesi.
- **TMK m. 200:** Önlemlerin değiştirilmesi.
- **TMK m. 336:** Ana ve baba evli iken velayet.
- **6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 297, 362/1-f ve 389-399:** Hüküm sonucu, geçici hukuki korumalara karşı temyiz ve ihtiyati tedbir.
- **6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun m. 5/3-4:** Şiddet dosyasında nafaka, velayet ve kişisel ilişki.
- **5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun m. 14/4:** Geçici tedbirlere uygulanacak hukuk.
- **5717 sayılı Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yön ve Kapsamına Dair Kanun m. 13:** Velayet kararının iade talebine etkisi.

MADDE

170 C. Karar I. Boşanma veya ayrılık

KANUN METNİ

(1) Boşanma sebebi ispatlanmış olursa, hâkim boşanmaya veya ayrılığa karar verir.
(2) Dava yalnız ayrılığa ilişkinse, boşanmaya karar verilemez.
(3) Dava boşanmaya ilişkinse, ancak ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı bulunduğu takdirde ayrılığa karar verilebilir.

MADDE ÖZETİ

Hâkim, boşanma sebebi ispatlanmışsa boşanmaya veya ayrılığa karar verir; ispatlanmamışsa dava reddedilir (m. 170). Hâkim olguların varlığına vicdanen kanaat getirmelidir ve tarafların ikrarı hâkimi bağlamaz (TMK m. 184). Yargıtay'a göre dava tarihinden sonra gerçekleşen bir olay o davada kusur belirlemesinde hükme esas alınamaz.[1] Yalnız ayrılık istenen davada boşanmaya karar verilemez; boşanma davasında ayrılığa ancak ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı varsa karar verilebilir. Evlilik, boşanma kararının kesinleşmesiyle sona erer.

TEMEL KAVRAMLAR

Boşanma sebebi	Kanunda sayılan ve boşanma veya ayrılık kararı için ispatlanması gereken sebep; zina, hayata kast ve pek kötü davranış, suç ve haysiyetsiz hayat, terk, akıl hastalığı ve evlilik birliğinin temelinden sarsılması (TMK m. 161-166).
Ayrılık kararı	Evliliği sona erdirmeden eşlerin bir yıldan üç yıla kadar ayrı yaşamasına ilişkin karar (TMK m. 170, 171).
Ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı	Boşanma davasında ayrılık kararı verilebilmesi için aranan, somut delillerle desteklenen barışma olasılığı (TMK m. 170/3).
Taleple bağlılık	Hâkimin tarafların talep sonuçlarıyla bağlı olması; talepten fazlasına veya başka bir şeye karar verememesi (HMK m. 26).

1 Yargıtay 2. HD, 11.05.2017, E. 2016/769, K. 2017/5806.

Kusur belirlemesi	Kararda eşlerin boşanmaya sebep olan davranışlarının ve kusur derecelerinin gösterilmesi; tazminat ve nafaka talepleri buna göre belirlenir.
Kesinleşme	Kararın kanun yoluna başvurulamayacak hâle gelmesi; evlilik boşanma kararının kesinleşmesiyle sona erer.
Kısmi kesinleşme	Kanun yoluna taşınmayan kısmın, örneğin boşanma hükmünün, fer'iler temyiz edilse de kesinleşmesi.
Davanın geri alınması	Davacının, hüküm kesinleşinceye kadar davalının açık rızasıyla davasından vazgeçmesi; dava açılmamış sayılır (HMK m. 123).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 138 inci maddesini karşılamaktadır. Madde üç fıkrasıyla birlikte sadeleştirilmek suretiyle yeniden aynen kaleme alınmıştır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 73*

Adalet Komisyonu maddeyi Tasarıdaki gibi aynen kabul etmiştir (S. Sayısı 723, s. 402). Gerekçe kısadır; maddenin uygulamadaki anlamını büyük ölçüde yukarıda anlatılan kararlar belirlemektedir.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Boşanma sebeplerinden biri sabit olunca hakim, ya boşanmaya veya ayrılığa hüküm ile mükelleftir. Dava yalnız ayrılığa dair ise, boşanmaya hükmolunamaz. Dava boşanmaya dair olup karı kocanın barışmaları ihtimali bulunduğu takdirde, ayrılığa hükmedilebilir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 138 (mülga)

4721 sayılı Kanun maddeyi üç fıkraya ayırmış ve dilini sadeleştirmiştir. En belirgin fark, eski metindeki "karı kocanın barışmaları ihtimali" ifadesinin yerini "ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı"nın almasıdır; yeni metin bu şartı "ancak" sözcüğüyle vurgulamaktadır.

	743 sayılı Kanun m. 138	4721 sayılı Kanun m. 170
Şart	Boşanma sebeplerinden birinin "sabit" olması	Boşanma sebebinin "ispatlanmış" olması
Hâkimin kararı	Boşanmaya veya ayrılığa "hüküm ile mükelleftir"	Boşanmaya veya ayrılığa "karar verir"
Yalnız ayrılık istenmişse	Boşanmaya hükmolunamaz	Boşanmaya karar verilemez
Boşanma istenmişse ayrılık	Karı kocanın barışmaları ihtimali varsa	Ancak ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı varsa

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Anayasa yargısının norm denetimi kararları arasında 170. madde hakkında verilmiş bir karara rastlanmamıştır; boşanma kararının kesinleştirilmesiyle ilgili bireysel başvuru kararları yukarıda anlatılmıştır.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Sebep ispatlanırsa	Hâkim boşanmaya veya ayrılığa karar verir	TMK m. 170/1
Sebep ispatlanmazsa	Dava reddedilir; ayrılık kararı da verilemez	Yargıtay 2. HD, K. 2013/27759
İspatın ölçüsü	Vicdani kanaat; ikrar bağlamaz, yemin yok, serbest takdir	TMK m. 184
İkrar	Hâkimi bağlamaz ama hükme esas alınabilir	Yargıtay HGK, K. 2025/499
Davadan sonraki olaylar	O davada hükme esas alınmaz, ıslahla da eklenemez	Yargıtay 2. HD, K. 2017/5806; Yargıtay HGK, K. 2022/1514
Yalnız ayrılık istenirse	Boşanmaya karar verilemez; olasılık aranmaz	TMK m. 170/2; Yargıtay 2. HD, K. 2017/3026
Boşanma istenirse ayrılık	Ancak ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı varsa	TMK m. 170/3; Yargıtay 2. HD, K. 2011/14869
Ayrılığa hasretme	Davacı her aşamada davasını ayrılığa hasredebilir	Yargıtay 2. HD, K. 2013/2713
Kusur belirlemesi	Kusurlu davranışlar ve kusur dereceleri kararda gösterilir	Yargıtay HGK, K. 2025/499
Karşılıklı davalar	Bir davadaki boşanma kesinleşince diğeri konusuz kalır	Yargıtay 2. HD, K. 2025/4766
Kısmi kesinleşme	Boşanma hükmü kanun yoluna taşınmazsa kesinleşir	Yargıtay HGK, K. 2025/521
Davanın geri alınması	Kesinleşmeden önce davalının açık rızasıyla mümkündür	HMK m. 123; Yargıtay HGK, K. 2025/809
Kesinleştirme ve tebligat	Sürüncemede kalan kesinleştirme evlenme hakkını ihlal edebilir	AYM, S.A., B. No: 2017/40199
Yabancılık	Boşanma ve ayrılık sebepleri ve hükümleri müşterek millî hukuka tabidir	MÖHUK m. 14/1

TBMM gerekçesine göre madde, eski Kanun'un 138. maddesinin üç fıkrasıyla birlikte sadeleştirilerek yeniden aynen kaleme alınmış hâlidir. Eski metindeki "karı kocanın barışmaları ihtimali" ifadesi bugün "ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı" olarak yer almaktadır. 1

DİKKAT

Hâkim kural olarak dava dilekçesinde ileri sürülen ve ispatlanan olgulara göre karar verir; Hukuk Genel Kurulu'na göre dava açıldıktan sonra gerçekleşen bir olay ıslahla bile o davaya eklenemez.[2] Yalnız ayrılık istenmişse hâkim boşanmaya karar veremez. Boşanma hükmünü kanun yoluna taşımayan ve yeniden evlenmeyi düşünen tarafın, boşanma yönünden kesinleşme şerhi verilmesini mahkemeden yazılı olarak istemesi yerinde olur.

II. Boşanma Sebebi İspatlanınca Hâkim Ne Yapar? (TMK m. 170/1)

- **Kural:** Boşanma sebebi ispatlanmış olursa hâkim boşanmaya veya ayrılığa karar verir (TMK m. 170/1). Sebep ispatlanmamışsa dava reddedilir; madde, hâkimin karar seçeneklerini bu üç sonuçla sınırlar.
- **Kararın niteliği:** Hukuk Genel Kurulu'na göre boşanma bozucu yenilik doğuran bir karardır ve evlilik birliği boşanma kararının kesinleşmesiyle sona erer.[3] Ayrılık kararı ise evliliği sona erdirmez; eşler belirli bir süre ayrı yaşar.
- **İspatın ölçüsü:** Hâkim, boşanma veya ayrılık davasının dayandığı olguların varlığına vicdanen kanaat getirmedikçe bunları ispatlanmış sayamaz; bu olgular hakkında taraflara yemin öneremez, tarafların ikrarı hâkimi bağlamaz ve hâkim kanıtları serbestçe takdir eder (TMK m. 184/1-4). Bu kurallar boşanma davasını genel ispat hukukundan ayırır.
- **İkrar da delildir:** Hukuk Genel Kurulu, ikrarın hâkimi bağlamamasının ikrarın hükme esas alınamayacağı anlamına gelmediğini belirten Özel Daire kararını benimsemiş ve başka bir kadınla imam nikâhıyla yaşadığını kabul eden kocanın sadakatsizliğini, nüfus kaydıyla birlikte sabit saymıştır.[4]
- **Davalının kusuru:** Hukuk Genel Kurulu'na göre genel sebebe (TMK m. 166/1) dayanarak boşanmaya karar verebilmek için davalının az da olsa kusurlu olması gerekir; tamamen kusurlu eşin açtığı dava bu nedenle reddedilir.[5] Kurul, eşinin tekme ve yumruğuna karşı kendini savunurken onu tırnakla yaralayan kadına boşanmayı gerektiren bir kusur yüklenemeyeceğini ve kocanın davasının reddi gerektiğini de kabul etmiştir.[6]
- **Kusur belirlemesi kararda görünmelidir:** Hukuk Genel Kurulu'na göre boşanma kararında tarafların boşanmaya sebep olan kusurlu davranışları tek tek belirtilmeli, eşlerin durumu "kusursuz, az kusurlu, eşit kusurlu, ağır kusurlu veya tam kusurlu" şeklinde gösterilmelidir.[7] Bu belirleme maddi ve manevi

2 Yargıtay HGK, 15.11.2022, E. 2020/362, K. 2022/1514.
3 Yargıtay HGK, 25.09.2024, E. 2023/490, K. 2024/468.
4 Yargıtay HGK, 10.09.2025, E. 2024/129, K. 2025/499.
5 Yargıtay HGK, 10.09.2025, E. 2024/129, K. 2025/499.
6 Yargıtay HGK, 15.05.2024, E. 2023/382, K. 2024/244.

tazminat ile yoksulluk nafakası taleplerinin sonucunu doğrudan etkiler (TMK m. 174, 175).

III. Hesaba Katılacak Olgular ve Dava Tarihi Sınırı

- **Kural:** Kusur dava tarihine kadar gerçekleşen olgulara göre belirlenir; Yargıtay, dava tarihinden sonra gerçekleşen fiziksel şiddeti kusur belirlemesinde hükme esas almamıştır.[8] Dava tarihinden sonraki bir zina eylemi ıslahla da davaya eklenemez.[9]
- **Islahla eklenemez:** Hukuk Genel Kurulu, dava açıldıktan sonra gerçekleşen bir zina olayının ıslah yoluyla da o davanın boşanma sebebi yapılamayacağını, bu şekilde ileri sürülen istem hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmesi gerektiğini kabul etmiştir.[10]
- **Farklı bir Kurul kararı:** Hukuk Genel Kurulu 2008'de verdiği bir kararda ise, eşlerin sadakat yükümlülüğünün evlilik süresince devam ettiğini belirterek boşanma davası açıldıktan sonra güven sarsıcı davranışlarda bulunan kocayı daha ağır kusurlu kabul etmiştir.[11] Dava sürerken ortaya çıkan önemli bir olay, ayrı bir davayla ileri sürülmelidir.
- **Dava açıldıktan sonra bir araya gelmek:** Yargıtay'a göre dava açıldıktan sonra evlilik birliğini sürdürmek amacıyla bir araya gelen eşler önceki olayları affetmiş veya en azından hoşgörüyle karşılamış sayılır; bu durumda ne boşanmaya ne de ayrılığa karar verilebilir, dava reddedilir.[12]
- **Sebep yoksa ayrılık da yok:** Yargıtay'a göre boşanma sebebi ispatlanmamışsa ortak hayatın yeniden kurulması olasılığına artık bakılmaz, böyle bir olasılık bulunsa bile ayrılık kararı verilemez.[13] Daire, kadından kaynaklanan kusurlu bir davranış kanıtlanmadığı hâlde verilen iki yıllık ayrılık kararını da bu nedenle bozmuştur.[14]

IV. Taleple Bağlılık: Hâkimin Karar Verebileceği Konular

- **Genel kural:** Hâkim tarafların talep sonuçlarıyla bağlıdır; ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez, duruma göre talep sonucundan daha azına karar verebilir (HMK m. 26/1). TMK m. 170'in ikinci ve üçüncü fıkraları bu kuralın boşanma davasındaki karşılığıdır.

7 Yargıtay HGK, 10.09.2025, E. 2024/129, K. 2025/499.
8 Yargıtay 2. HD, 11.05.2017, E. 2016/769, K. 2017/5806.
9 Yargıtay HGK, 15.11.2022, E. 2020/362, K. 2022/1514.
10 Yargıtay HGK, 15.11.2022, E. 2020/362, K. 2022/1514.
11 Yargıtay HGK, 04.06.2008, E. 2008/2-420, K. 2008/424.
12 Yargıtay 2. HD, 23.12.2010, E. 2009/20557, K. 2010/21791.
13 Yargıtay 2. HD, 26.11.2013, E. 2013/14000, K. 2013/27759.
14 Yargıtay 2. HD, 23.10.2014, E. 2014/9559, K. 2014/20598.

- **Boşanmadan ayrılığa, ayrılıktan boşanmaya:** Yargıtay'a göre dava boşanmaya ilişkinse, sebebin ispatlanmış olması koşuluyla hâkim ıslaha gerek olmadan boşanma yerine ayrılığa karar verebilir; dava ayrılığa ilişkinse ıslah edilmeden boşanma kararı verilemez.[15]
- **Temyiz aşamasında ayrılığa hasretme:** Daire aynı kararda, davacının davasını her aşamada ayrılığa hasredebileceğini belirterek boşanma kararından sonra temyiz dilekçesinde ayrılık isteyen davacının talebi doğrultusunda kararı bozmuştur.[16] Boşanma talebinden vazgeçip ayrılık isteyen davacının sonradan yeniden boşanma istemesi ise kabul görmemiştir;[17] bu konu TMK m. 167 şerhinde ayrıntılı anlatılmıştır.
- **Dayanılan sebep:** Yalnız zina ve pek kötü davranış sebeplerine dayanan eşin davası TMK m. 166/1'e göre kabul edilemez; Yargıtay bunu talep dışına çıkma saymış ve hüküm sonucunda her talep hakkında ayrı hüküm kurulması gerektiğini belirtmiştir.[18] Hüküm sonucunda taleplerden her biri hakkında verilen hüküm açık ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilir (HMK m. 297/2).
- **Yalnız ayrılık istenmişse:** Dava yalnız ayrılığa ilişkinse boşanmaya karar verilemez (TMK m. 170/2). Yargıtay'a göre bu durumda ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı aranmaz, boşanma sebebinin ispatlanması yeterlidir;[19] Daire bu görüşünü 2026'da da tekrarlamıştır.[20] Daire'nin 2008 tarihli bir kararında ise yalnız ayrılık istenen davada, ortak hayatın yeniden kurulma olasılığı bulunmadığı ve istek dışına çıkılarak boşanmaya karar verilemeyeceği gerekçesiyle kadının temyiz itirazları reddedilmiştir.[21]

V. Boşanma Davasında Ayrılık Kararı: Olasılık ve Gerekçe (TMK m. 170/3)

- **Kural:** Dava boşanmaya ilişkinse hâkim ancak ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı bulunduğu takdirde ayrılığa karar verebilir (TMK m. 170/3). Kanun "verilebilir" dediği için olasılık bulunsa bile ayrılık bir takdir konusudur.
- **Kanaat denetlenebilir olmalıdır:** Yargıtay'a göre hâkim barışma olasılığının varlığını ve kendisini bu inanca götüren nedenleri Yargıtay denetimine olanak verecek açıklıkta göstermeli, soyut bir barışma olasılığıyla yetinmemelidir.[22] Daire aynı kararda, eşlerin hâlen aynı konutta yaşamasının tek başına olasılık göstermediğini belirtmiştir.[23]

15 Yargıtay 2. HD, 31.01.2013, E. 2012/16486, K. 2013/2713.
16 Yargıtay 2. HD, 31.01.2013, E. 2012/16486, K. 2013/2713.
17 Yargıtay 2. HD, 10.04.2017, E. 2015/25690, K. 2017/4093.
18 Yargıtay 2. HD, 12.03.2019, E. 2018/6226, K. 2019/2588.
19 Yargıtay 2. HD, 21.03.2017, E. 2015/26162, K. 2017/3026.
20 Yargıtay 2. HD, 02.04.2026, E. 2026/858, K. 2026/3553.
21 Yargıtay 2. HD, 14.07.2008, E. 2008/10443, K. 2008/10405.
22 Yargıtay 2. HD, 04.10.2011, E. 2010/14530, K. 2011/14869.

- **Takdirde gözetilecekler:** Yargıtay'a göre barışma olasılığı takdir edilirken eşlerin sosyal ve kültürel durumları ile fiili ayrılık süreleri dikkate alınır ve olasılık makul delillerle kanıtlanmalıdır.[24]
- **Yetmeyen gerekçeler:** Yargıtay, ortak çocuğun varlığını ve geçimsizliğin evlilik birliğini "çekilmez" hâle getirmediğini gerekçe gösteren ayrılık kararını, tam kusurlu erkek karşısında yeniden bir araya gelme ihtimali bulunmadığı için bozmuştur.[25] Her iki eşin de boşanmak istediği dosyada 170/3'teki koşulların nasıl gerçekleştiği açıklanmadan ayrılığa hükmedilmesi de bozma sebebi sayılmıştır.[26]
- **Süre ve sonuçlar:** Ayrılığa bir yıldan üç yıla kadar bir süre için karar verilir ve süre ayrılık kararının kesinleşmesiyle işlemeye başlar (TMK m. 171). Ayrılık süresince nafaka, velayet ve mal rejimi TMK m. 167 şerhinde, süre sonunda açılacak boşanma davası TMK m. 172 şerhinde anlatılmaktadır.

VI. Kararın Kurulması

- **Ayrılıkta ayrıca ret hükmü kurulmaz:** Yargıtay, boşanma davasında ayrılığa karar verildiğinde ayrıca "boşanma talebinin reddine" hükmedilmesini usule aykırı bulmuş ve hükmü düzelterek onamıştır.[27]
- **Yargılama giderleri:** Yargıtay, ayrılık kararı verilen dosyada davacının davasının kabul edildiğini gözeterek vekâlet ücreti ve yargılama giderlerinin davalıya yüklenmesi gerektiğini belirtmiştir.[28]
- **Karşılıklı davalar:** Karşılıklı boşanma davalarında her dava hakkında ayrı hüküm kurulur. Yargıtay'a göre bir davadaki boşanma hükmü kesinleşince diğer boşanma davası konusuz kalır; bu dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmedilir, yargılama gideri ve vekâlet ücreti haklılık durumuna göre belirlenir.[29]
- **Terditli istem:** "Öncelikle ayrılık, olmazsa boşanma" şeklinde terditli istemde bulunan eş fer'i talebi olan boşanmadan açıkça vazgeçerse, Yargıtay'a göre dava ayrılık istemi olarak incelenmelidir.[30]
- **Boşanmanın eki olmayan talepler:** Ziynet alacağı gibi boşanmanın eki niteliğinde olmayan talepler nispi harca tabidir ve harç tamamlanmadan incelenemez.[31] Yargıtay, ayrılık davasında işini kaybettiği için istenen maddi tazminatın

23 Yargıtay 2. HD, 04.10.2011, E. 2010/14530, K. 2011/14869.
24 Yargıtay 2. HD, 21.06.2012, E. 2011/21651, K. 2012/17148.
25 Yargıtay 2. HD, 18.12.2018, E. 2018/7723, K. 2018/14816.
26 Yargıtay 2. HD, 17.12.2013, E. 2013/17407, K. 2013/29843.
27 Yargıtay 2. HD, 07.12.2015, E. 2015/9174, K. 2015/23418.
28 Yargıtay 2. HD, 03.04.2014, E. 2013/24096, K. 2014/7794.
29 Yargıtay 2. HD, 08.05.2025, E. 2024/8488, K. 2025/4766.
30 Yargıtay 2. HD, 16.10.2025, E. 2025/1346, K. 2025/8886.
31 Yargıtay 2. HD, 17.12.2013, E. 2013/17407, K. 2013/29843.

ayrılık kararına bağlı olmadığını ve bu talep için görevli mahkemenin asliye hukuk mahkemesi olduğunu belirtmiştir.[32]

VII. Kesinleşme ve Evliliğin Sona Erdiği An

- **Kesinleşmeyle sona erer:** Yargıtay'a göre boşanma hükmünün kesinleşmesiyle evlilik birliği ve sadakat yükümlülüğü sona erer; evlilik birliği sona erdikten sonra yeniden boşanma davası açılamaz ve kesinleşmeden sonra açılan dava kusur belirlemesini etkilemez.[33] Daire, boşanma hükmünün kesinleşmesiyle ortak konutun kadına tahsisine dair tedbir kararının da son bulduğunu kabul etmiştir.[34]
- **Kısmi kesinleşme:** Hukuk Genel Kurulu'na göre boşanma hükmüne karşı kanun yoluna gidilmezse, yalnız kusur belirlemesi ve fer'iler istinaf edilse bile boşanma kesinleşir; bu durumda konusu kalmayan boşanma davaları hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmedilir ve fer'iler kusura göre karara bağlanır.[35]
- **Kesinleşmeden önce davanın geri alınması:** Davacı, hüküm kesinleşinceye kadar ancak davalının açık rızasıyla davasını geri alabilir ve bu takdirde davanın açılmamış sayılmasına karar verilir (HMK m. 123). Hukuk Genel Kurulu, anlaşmalı boşanma kararından sonra istinaf süresi içinde bu şekilde geri alınan davada ek kararla davanın açılmamış sayılmasını yerinde bulmuştur.[36]
- **Tebligat ve kesinleştirme:** Anayasa Mahkemesi, yurt dışındaki eşe tebliğ edilemediği için yıllarca kesinleştirilemeyen boşanma kararında evlenme hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.[37] Mahkeme, adres araştırması yapılmadan ilanen tebligat yapıldığı için kaldırılan kesin boşanma kararından sonra yeniden evlenmiş olan başvurucunun aile hayatına saygı hakkının da ihlal edildiğine hükmetmiştir.[38] Buna karşılık kararın tamamı istinaf edilmiş ve kısmi kesinleştirme istenmemişse ihlal görülmemiştir.[39]
- **Kanun yolu ve aleyhe bozma:** Hatalı bir ayrılık kararını yalnız davacı temyiz ederse Yargıtay, davanın reddi gerektiğini tespit etse bile aleyhe bozma yapmaz.[40] Yargıtay'a göre ayrılık kararındaki kusur belirlemesi temyiz edilmeden kesinleşirse, ayrılık süresi sonunda açılan boşanma davasında da bağlayıcıdır.[41]

32 Yargıtay 2. HD, 03.04.2008, E. 2007/4452, K. 2008/4627.
33 Yargıtay 2. HD, 11.05.2026, E. 2025/7420, K. 2026/5358.
34 Yargıtay 2. HD, 27.02.2024, E. 2023/941, K. 2024/1270.
35 Yargıtay HGK, 17.09.2025, E. 2024/128, K. 2025/521.
36 Yargıtay HGK, 10.12.2025, E. 2025/464, K. 2025/809.
37 AYM (Birinci Bölüm), *S.A.* Başvurusu, B. No: 2017/40199, 08.09.2020.
38 AYM (Birinci Bölüm), *Özlem Şimşek* Başvurusu, B. No: 2020/39810, 20.12.2023.
39 AYM (İkinci Bölüm), *Esra Özkır* Başvurusu, B. No: 2020/37863, 27.02.2024.
40 Yargıtay 2. HD, 26.11.2013, E. 2013/14000, K. 2013/27759.
41 Yargıtay 2. HD, 11.02.2025, E. 2024/4229, K. 2025/1264.

VIII. Yabancılık Unsuru

- **Uygulanacak hukuk:** Boşanma ve ayrılık sebepleri ve hükümleri eşlerin müşterek millî hukukuna tabidir; eşler ayrı vatandaşlıktaysa müşterek mutad mesken hukuku, o da yoksa Türk hukuku uygulanır (MÖHUK m. 14/1).
- **Yabancı ayrılık kararları:** Yargıtay, İsviçre'de verilen ve eşlerin ayrı yaşamasına ilişkin kararın TMK m. 171'deki ayrılık kararı değil, TMK m. 197'deki önlemlere benzeyen önlemlere ilişkin olduğunu belirterek süresiz olduğu gerekçesiyle tanıma ve tenfiz isteminin reddini bozmuştur.[42] Yabancı mahkeme kararının Türkiye'de kesin hüküm sayılması tanıma kararına bağlıdır (MÖHUK m. 58/1).

UYGULAMA NOTU

Dava dilekçesinde dayanılan boşanma sebebi, bu sebebi oluşturan olaylar ve deliller açıkça yazılmalıdır; hâkim ancak ileri sürülen ve ispatlanan olgulara göre karar verir. Dava açıldıktan sonra ortaya çıkan önemli bir olay mevcut davaya ıslahla eklenemeyebilir; ayrı bir dava açılması gerekebilir. Ayrılık isteniyorsa bu açıkça belirtilmelidir; yalnız ayrılık istenen davada hâkim boşanmaya karar veremez. Karar yalnız fer'iler yönünden kanun yoluna taşınacaksa, boşanma yönünden kesinleşme şerhi verilmesi mahkemeden yazılı olarak istenmeli ve nüfus kaydının güncellendiği kontrol edilmelidir.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
10.09.2025 · E. 2024/129 · K. 2025/499

Boşanma kararında eşlerin kusurlu davranışları ve kusur dereceleri denetlenebilir biçimde gösterilmelidir

Kadın, kocanın sadakatsiz olduğunu ve eve başka bir kadın getirerek onunla birlikte kendisini yaşattığını ileri sürerek boşanma davası açmıştır. Koca süresinde cevap vermemiştir; sonra verdiği dilekçede başka bir kadınla imam nikâhıyla yaşadığını kabul etmiştir. İlk derece mahkemesi davayı kabul etmiştir; bölge adliye mahkemesi delillerin usulüne uygun bildirilmediği gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi bozdu, bölge adliye mahkemesi direnmiştir.

> *Boşanma davalarında temyiz incelemesi aşamasının daha sağlıklı yürütülebilmesi amacıyla; her bir davada verilecek olan boşanma kararı, fer'îleri ve boşanmanın malî sonuçları yönünden yapılacak denetlemeye uygun şekilde, tarafların boşanmaya sebep olan olaylarda gerçekleşen kusurlu davranışları belirtildikten*

42 Yargıtay 2. HD, 09.04.2015, E. 2014/25959, K. 2015/7165.

sonra eşlerin kusurluluk durumlarını ise "kusursuz, az kusurlu, eşit kusurlu, ağır kusurlu veya tam kusurlu eş" şeklinde belirlenmesi gerekmektedir.

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oybirliğiyle bozmuştur. Kurul, Özel Daire'nin ikrarın hâkimi bağlamamasının (TMK m. 184/3) ikrarın hükme esas alınamayacağı anlamına gelmediği yönündeki bozma kararını benimsemiş; dava dilekçesinde delil olarak dayanılan nüfus kaydına göre kocanın sadakat yükümlülüğünü ihlal ettiğini ve tam kusurlu olduğunu kabul etmiştir. Kurula göre genel sebebe (TMK m. 166/1) dayanarak boşanmaya karar verebilmek için davalının az da olsa kusurlu olması gerekir.

2 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
15.11.2022 · E. 2020/362 · K. 2022/1514

Dava açıldıktan sonra gerçekleşen bir olay, ıslah yoluyla da o davanın boşanma sebebi yapılamaz

Karşılıklı boşanma davaları sürerken koca, dava açıldıktan sonra gerçekleştiğini ileri sürdüğü bir zina olayına dayanarak davasını tamamen ıslah etti ve zina sebebiyle boşanma istemiştir. Bölge adliye mahkemesi bu istemi kabul etmiştir; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *"Islah yolu ile taraflara tahkikat aşamasında yapmış oldukları hatalı usul işlemlerini bir defaya mahsus olmak üzere düzeltme hakkı verildiğine göre, dava tarihi olan 04.09.2015 tarihinde henüz gerçekleşmemiş bir vakıanın "hatalı işlem" adı altında ıslah yolu ile düzeltilerek dava dilekçesine eklenmesi hukuken olanaklı olmadığı gibi her davanın açıldığı ana kadar gerçekleşen hukukî ve maddi vakıalara göre sonuçlandırılması gerektiğine yönelik ilkeye göre de mümkün değildir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını değişik gerekçeyle ve oyçokluğuyla bozmuştur. Kurula göre usulüne uygun açılmış bir dava bulunmadığından, erkeğin ıslahla ileri sürdüğü zina davası hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmelidir. Görüşmelerde, sadakat yükümlülüğü evlilik boyunca sürdüğü için ıslahın yerinde olduğu ileri sürülmüş, ancak bu görüş benimsenmemiştir. Dava açıldıktan sonra gerçekleşen olaylar için ayrı bir boşanma davası açılabilir.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
26.11.2013 · E. 2013/14000 · K. 2013/27759

Boşanma sebebi ispatlanmamışsa ayrılık kararı da verilemez; dava reddedilir

Koca boşanma davası açmıştır. Mahkeme, eşler arasında evlilik birliğinin temelinden sarsıldığına ilişkin somut ve inandırıcı delil bulunmadığını kabul ettiği hâlde üç yıl süreyle ayrılığa karar vermiştir. Kararı yalnız koca, boşanmaya karar verilmesi gerektiğini ileri sürerek temyiz etmiştir.

> *Ayrılığa karar verilebilmesi için de; boşanma sebebinin ispatlanmış olması (TMK. m. 170/1) yanında, ortak hayatın yeniden kurulması olasılığının da bulunması gerekir (TMK. m. 170/3). Boşanma sebebi ispatlanmamış ise, ortak hayatın yeniden kurulması olasılığının bulunup bulunmadığına artık bakılmaz; başka bir ifade ile böyle bir olasılık bulunsa bile, ayrılık kararı da verilemez. Bu halde, davanın reddine karar verilmesi gerekir. Mahkemece, "boşanma sebebinin ispatlanmadığı, taraflar arasında evlilik birliğinin temelinden sarsıldığına ilişkin delil bulunmadığı" kabul edildiğine göre; böyle bir durumda ayrılık kararı da verilemeyeceği gözetilmeden yazılı şekilde ayrılığa karar verilmesi doğru değil ise de, temyiz edenin sıfatına göre, bu husus, aleyhe bozma sebebi yapılmamış, hükmün, onanması cihetine gidilmiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, boşanma sebebinin ispatı ile ortak hayatın yeniden kurulması olasılığını sırayla gereken iki ayrı şart saymıştır: sebep ispatlanmamışsa olasılığa bakılmaz ve dava reddedilir. Hatalı ayrılık kararı yalnız davacı tarafından temyiz edildiği için aleyhe bozma yapılmamıştır. Daire, kadından kaynaklanan kusurlu bir davranış kanıtlanmadığı hâlde iki yıl süreyle ayrılığa karar verilen başka bir dosyada ise kocanın davasının reddi gerektiğini belirterek kararı bozmuştur.[43]

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
23.12.2010 · E. 2009/20557 · K. 2010/21791

Dava açıldıktan sonra bir araya gelen eşler önceki olayları affetmiş sayılır; bu durumda ayrılığa da karar verilemez

Boşanma davasında mahkeme ayrılığa karar vermiştir. Mahkemenin de kabul ettiği üzere eşler, dava açıldıktan sonra evlilik birliğini yürütmek amacıyla bir araya gelmişti. Karar temyiz edilmiştir.

> *Toplanan delillerden davanın açılmasından sonra tarafların evlilik birliğini yürütmek amacıyla biraraya geldikleri anlaşılmaktadır. Mahkemenin kabulü de bu yöndedir. Taraflar biraraya gelmiş olduklarından; önceki olayları affetmiş, en azından hoşgörüyle karşılamış olduklarının kabulü gerekir. Bu şekildeki affedilmiş veya hoş görülmüş sayılan olaylar boşanma nedeni olarak kabul edilemez. Öte yandan, dava açıldıktan sonra yeni bir kısım olayların gerçekleştiği anlaşılmaktaysa da; bu gibi yeni olaylar eldeki davanın değil, ancak ayrı bir davanın konusu ve nedeni olacağından; bu davada değer taşımaz. O halde boşanma koşulları, dolayısıyla ayrılık kararı verilmesi koşulları gerçekleşmemiştir. Davanın reddi yerine yazılı şekilde ayrılığa karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır.*

DEĞERLENDİRME Daire, bir araya gelen eşlerin önceki olayları affettiğini veya en azından hoşgörüyle karşıladığını, dava açıldıktan sonraki yeni olayların ise ancak ayrı bir davanın konusu olabileceğini belirtmiştir. Boşanma sebebi kalmayınca ayrılık kararının şartı da ortadan kalkar; davanın reddi gerekir.

43 Yargıtay 2. HD, 23.10.2014, E. 2014/9559, K. 2014/20598.

5 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
12.03.2019 · E. 2018/6226 · K. 2019/2588

Yalnız özel boşanma sebeplerine dayanan eş için evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle boşanmaya karar verilemez

Karşılıklı boşanma davalarında kadın yalnız zina ve pek kötü davranış sebeplerine, koca ise evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine dayanmıştır. Mahkeme kocanın davasını ve kadının zinaya dayalı talebini ispatlanamadığı gerekçesiyle reddetmiştir; kadının davasını ise TMK m. 166/1'e göre kabul ederek boşanmaya karar vermiştir. Taraflar kararı temyiz etmiştir.

> *Davacı-karşı davalı kadının boşanma davası münhasıran Türk Medeni Kanunu'nun 161. maddesinde düzenlenen zina ve aynı kanunun 162. maddesinde düzenlenen pek kötü davranış sebebine dayalı olup, Türk Medeni Kanunu'nun 166/1. maddesinde düzenlenen evlilik birliğinin sarsılmasına dayalı bir davası yoktur. Hakim, tarafların talep sonuçlarıyla bağlıdır. Hükmün sonuç kısmında taleplerden her biri hakkında verilen hükmün gösterilmesi gerekir. Talepten fazlasına veya başka bir şeye karar veremez (HMK m. 26). Gerçekleşen bu durum karşısında, mahkemece davacı-karşı davalı kadının Türk Medeni Kanunu'nun 166/1. maddesine dayalı bir boşanma davası olmadığı halde, davacı-karşı davalı kadının davasının TMK 166/1. maddesi uyarınca kabulüyle tarafların boşanmalarına karar verilmesi usule ve kanuna aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, hâkimin tarafların talep sonuçlarıyla bağlı olduğunu (HMK m. 26) ve hüküm sonucunda her talep hakkında ayrı hüküm kurulması gerektiğini belirtmiş; kadının pek kötü davranış sebebine dayanan talebi hakkında karar verilmemesini de bozma sebebi saymıştır. Aynı kararda, tanık anlatımları, fotoğraflar ve otel kayıtlarına göre erkeğin zina eyleminin sabit olduğu, kadının zinaya dayalı davasının kabulü gerektiği de belirtilmiştir.

6 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
31.01.2013 · E. 2012/16486 · K. 2013/2713

Davacı davasını her aşamada ayrılığa hasredebilir; o zaman ortak hayat olasılığı aranmaz

Mahkeme boşanma sebebinin gerçekleştiğini kabul ederek eşlerin TMK m. 166/1'e göre boşanmalarına karar vermiştir. Boşanma davasını açan davacı, temyiz dilekçesinde ayrılığa karar verilmiş olsaydı bir araya gelme olasılığının bulunduğunu ileri sürerek ayrılık kararı verilmesini istemiştir.

> *Boşanma sebebi ispatlanmış olursa, hakim boşanmaya veya ayrılığa karar verebilir. (TMK. m. 170/1) Dava ayrılığa ilişkin ise boşanmaya karar verilemez. Şu halde, dava boşanmaya ilişkin ise, sebebin ispatlanmış olması koşuluyla ıslaha gerek bulunmaksızın, hakimin boşanma yerine ayrılığa karar vermesi mümkündür. Dava ayrılığa ilişkin ise, ıslah edilmeden boşanma kararı verilemeyecektir. Yasal düzenleme böyle olunca davacı, her aşamada davasını ayrılığa hasredebilir. Böyle bir talep halinde de ayrılık kararı verilebilmesi için "ortak hayatın yeniden*

kurulması olasılığının mevcut olup olmadığına" bakılmaz, boşanma sebebinin ispatlanmış olması yeterlidir. Temyiz dilekçesi, ayrılık kararı verilmesi isteğine ilişkin olduğuna göre, bu yönde hüküm tesis edilmek üzere kararın bozulması gerekmiştir.

DEĞERLENDİRME Daire, dava boşanmaya ilişkinse hâkimin ıslaha gerek olmadan boşanma yerine ayrılığa karar verebileceğini, davacının davasını her aşamada ayrılığa hasredebileceğini ve bu durumda ortak hayatın yeniden kurulması olasılığının aranmayacağını belirterek, temyiz dilekçesindeki istek doğrultusunda ayrılık kararı verilmek üzere boşanma kararını bozmuştur. Buna karşılık ayrılık davasında boşanmaya karar verilebilmesi için ıslah gerekir.

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
04.10.2011 · E. 2010/14530 · K. 2011/14869

Barışma olasılığına ilişkin kanaat somut dayanaklara bağlanmalı ve Yargıtay denetimine elverişli olmalıdır

Koca evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebiyle boşanma davası açmıştır. Mahkeme, eşlerin duruşmadaki tutumlarını gözeterek bir süre daha ayrı kalırlarsa evliliği sürdürebilecekleri kanaatiyle iki yıl süreyle ayrılığa karar vermiştir. Karar temyiz edilmiştir.

> *"Boşanma nedeninin gerçekleşmesi halinde barışmanın mümkün görüldüğüne, ortak yaşamın yeniden başlayabileceğine ve nihayet ileride birleşme umudunun bulunduğuna ilişkin hakimin takdirinin kesin ve denetime elverişli olması gerekir. Hakimin buna ilişkin takdir hakkını Anayasa ve Yasa çerçevesinde, son derece titiz ve isabetli kullanması gerekmektedir. Eşlerin barışma ihtimali, gerçekleşmeye yakın bir ciddiyetle görülmeli, varlığı makul surette kabul edilebilmeli, böyle bir kanaat sağlam olasılığa dayandırılmalı, hatta barışma ihtimali varlığı bir tarafın ikrarından ya da hareket tarzından anlaşılmış olmalıdır. Özellikle barışma ihtimali kuvvetli bulunmalıdır. Bu konuda bir takdire ulaşılırken dosyaya uygun dayanaklar gösterilmeli (Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 3.7.1978 tarihli 5-6 sayılı kararı gerekçesi) boşanma nedeninin ve geçimsizliğin asıl saiki ve eşlerin kişisel durumları üzerine eğilinmeli, soyut bir barışma olasılığı dışında eşlerin sosyal ve kültürel durumları değerlendirilmelidir. Olayların yoğunluğu ve ağırlığı yeniden biraraya gelme ihtimalini ortadan kaldırıcı bir unsur olarak düşünülmelidir. Nihayet hakim kararında barışma olasılığının varlığını ve kendisini böyle bir inanca götüren nedenleri, Yargıtay denetimine olanak verecek açıklıkta göstermelidir.*

DEĞERLENDİRME Daire, davalının evden ve eşinden vazgeçmediğini söylemesine karşılık davacının ısrarla boşanmak istediği, eşlerin yaşları ile sosyal ve ekonomik durumları gözetildiğinde aynı konutta yaşamalarının tek başına ortak hayatın yeniden kurulması olasılığını göstermediği dosyada, barışma olasılığını gösteren bir kanıt bulunmadığı için ayrılık kararını bozmuştur. Kararda, davacı mutlak bir

boşanma sebebine dayanmış olsa bile hâkimin barışma olasılığını görürse ayrılığa karar verebileceği de belirtilmiştir.

8 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
21.06.2012 · E. 2011/21651 · K. 2012/17148

Barışma olasılığı takdir edilirken eşlerin sosyal ve kültürel durumları ile fiili ayrılık süresi dikkate alınır

Boşanma davasında mahkeme boşanma yerine ayrılığa karar vermiştir. Toplanan delillere göre koca eşiyle ilgilenmemiş, şiddet içeren davranışlarda bulunmuş ve eşine hakaret etmiş; kadın da eşine hakaret etmişti. Karar temyiz edilmiştir.

> *Ayrılığa karar verilirken, eşlerin barışma ihtimali gerçekleşmeye yakın bir ciddiyette görülmeli, bunun varlığı makul suretle kabul edilecek delillerle kanıtlanmalı, böyle bir sonuç güçlü ihtimallere dayandırılmalıdır. Mahkemece barışma ihtimali takdir edilirken eşlerin sosyal ve kültürel durumları, fiili ayrılık süreleri dikkate alınmalıdır. Toplanan delillerden; davalı kocanın eşi ile ilgilenmediği, şiddet içeren davranışlarda bulunduğu ve eşine hakaret ettiği, davalı kadının ise eşine hakaret ettiği; evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı anlaşılmaktadır. Eşlerin barışma ihtimalini ve ortak hayatın yeniden kurulması olasılığına dair dosyada delil bulunmamaktadır. Bu nedenle boşanmaya karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde ayrılığa hükmedilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, barışma ihtimalinin gerçekleşmeye yakın bir ciddiyette görülmesi ve makul delillerle kanıtlanması gerektiğini, dosyada böyle bir delil bulunmadığını belirterek boşanmaya karar verilmesi gerektiği sonucuna varmıştır. Barışma olasılığı soyut bir iyi niyet değil, delille desteklenen bir olgudur.

9 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
18.12.2018 · E. 2018/7723 · K. 2018/14816

Ortak çocuğun varlığı ve geçimsizliğin çekilmez olmadığı yönündeki genel değerlendirme ayrılık kararı için yeterli değildir

Kadın boşanma davası açmıştır. Mahkeme, boşanmayı gerektiren olaylar bulunsa da geçimsizliğin evlilik birliğini çekilmez hâle getirmediği ve ortak çocuk da gözetilerek ortak hayatın yeniden kurulabileceği gerekçesiyle ayrılığa karar vermiştir. Taraflar ayrılık kararını temyiz etmiştir.

> *Mahkemece; her ne kadar boşanmayı gerektirecek olaylar mevcut ise de taraflar arasındaki bu geçimsizliğin evlilik birliğini çekilmez hale getirmediği, müşterek çocuk da gözetilerek ortak hayatın yeniden kurulma olasılığının bulunduğu gerekçesiyle TMK 170 maddesi uyarınca ayrılık kararı verilmiş ise de; yapılan yargılama ve toplanan delillerden; davalı erkeğin bağımsız konut sağlamadığı,eşinin doğumuyla ve çocukla ilgilenmediği anlaşılmaktadır. Bu duruma göre boşanmaya sebep olan olaylarda davalı erkek tam kusurludur. Somut olayda tarafların yeniden biraraya gelme ihtimali bulunmadığından kadın tarafından*

açılan davanın kabulü suretiyle boşanma kararı verilmesi grekirken TMK m. 170 gereği ayrılık kararı verilmesi doğru olmamış ve bozmayı gerektirmiştir.

DEĞERLENDİRME Daire, bağımsız konut sağlamayan ve eşinin doğumuyla ve çocukla ilgilenmeyen erkeği tam kusurlu bulmuş; eşlerin yeniden bir araya gelme ihtimali bulunmadığından kadının davasının kabulüyle boşanmaya karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Daire aynı gerekçeyle verilen başka bir ayrılık kararını da bozmuştur.[44]

10 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.12.2013 · E. 2013/17407 · K. 2013/29843

İki eş de boşanmak istiyorsa ve olasılık gösterilmemişse, 170/3'ün nasıl gerçekleştiği açıklanmadan ayrılığa karar verilemez

Kadın, kocanın kusurlu davranışlarıyla evlilik birliğinin temelinden sarsıldığını ileri sürerek boşanma davası açmıştır. Mahkeme iki yıl süreyle ayrılığa karar vermiştir; karar temyiz edilmiştir.

> *Kocanın kusurlu hareketleri ile evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı sabittir. Her iki taraf da boşanmayı istemektedir. O halde boşanmaya karar verilmesi gerekirken ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı da bulunmadığı ve Türk Medeni Kanunun 170/3. maddesindeki koşulların ne şekilde gerçekleştiği açıklanmadan ayrılığa hükmedilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, kocanın kusuruyla evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı ve her iki eşin de boşanmak istediği dosyada, ortak hayatın yeniden kurulması olasılığının nasıl gerçekleştiği gerekçede açıklanmadan ayrılığa hükmedilmesini bozma sebebi saymıştır. Aynı kararda, boşanmanın eki niteliğinde olmayan ziynet alacağı için nispi harç tamamlatılması gerektiği de belirtilmiştir.

11 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
07.12.2015 · E. 2015/9174 · K. 2015/23418

Boşanma davasında ayrılığa karar verilince ayrıca boşanma talebinin reddine hükmedilmez

Kadın TMK m. 166/1'e dayanarak boşanma davası açmıştır. Mahkeme ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı bulunduğu gerekçesiyle ayrılığa karar vermiştir; hüküm fıkrasında ayrıca boşanma talebinin reddine de hükmetmiştir. Kadın kararın tamamını, koca ise ayrılık kararı, kusur ve nafaka yönünden temyiz etmiştir.

> *Mahkeme tarafından ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı bulunduğu gerekçesiyle ayrılığa karar verildiğine göre, ayrıca boşanma talebinin reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı ise de, bu yön yeniden yargılamayı gerektirme-*

44 Yargıtay 2. HD, 24.05.2018, E. 2016/18276, K. 2018/6645.

diğinden hükmün bu bölümünün Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu 438/7. maddesi gereğince düzeltilerek onanmasına karar vermek gerekmiştir.

DEĞERLENDİRME Daire, ayrılığa karar verildiğinde ayrıca "boşanma talebinin reddi" hükmü kurulmasını usul ve yasaya aykırı bulmuş; bu yanlışlık yeniden yargılama gerektirmediği için hükmü düzelterek onamıştır. Ayrılık kararı, boşanma davasında verilebilecek kararlardan biridir; aynı hükümde davanın hem kabulü hem reddi gibi çelişkili bir sonuç yer almamalıdır.

12 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
03.04.2014 · E. 2013/24096 · K. 2014/7794

Ayrılık kararı verildiğinde davacının davası kabul edilmiş sayılır; yargılama giderleri ve vekâlet ücreti buna göre belirlenir

Koca boşanma davası açmıştır. Mahkeme ayrılığa karar verdi ve davalı kadın yararına vekâlet ücretine hükmetmiştir; kararı yalnız koca temyiz etmiştir.

> *Yargılama giderleri haksız çıkan taraftan alınır (HMK md. 326). Vekalet ücreti de yargılama giderlerindendir (HMK md. 323/ğ). Davacı kocanın davası kabul edildiğine göre, kendisini vekille temsil ettiren koca yararına karar tarihindeki Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi gereğince maktu vekalet ücreti takdir edilmesi gerekirken, davalı kadın lehine vekalet ücretine hükmolunması doğru olmadığı gibi, davacı tarafından yapılan diğer yargılama giderlerinin de davalıdan tahsiline karar verilmesi yerine, davacı kocanın bu giderlerden sorumlu tutulması da usul ve kanuna aykırıdır.*

DEĞERLENDİRME Daire, toplanan delillerin boşanma sebeplerinden birinin varlığını kabule yeterli olmadığını, davanın reddi gerekirken ayrılığa karar verildiğini de belirtmiş; ancak bu yön davalı tarafından temyiz edilmediği için bozma sebebi yapmamıştır. Bu ayrılık kararı kesinleşmiş, süre sonunda açılan boşanma davasında Daire, ayrılık kararındaki kusur belirlemesinin kesinleştiğini ve erkek lehine usuli kazanılmış hak oluşturduğunu kabul etmiştir.[45]

13 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
08.05.2025 · E. 2024/8488 · K. 2025/4766

Karşılıklı davalarda bir davadaki boşanma hükmü kesinleşince diğer boşanma davası konusuz kalır

Karşılıklı boşanma davalarında ilk derece mahkemesi, erkeği ağır, kadını az kusurlu bularak iki davayı da kabul etmiştir. Bölge adliye mahkemesi kadının yoksulluk nafakası talebini reddetti, tazminatları artırdı ve diğer istinaf taleplerini reddetmiştir; kadın kararı temyiz etmiştir.

45 Yargıtay 2. HD, 11.02.2025, E. 2024/4229, K. 2025/1264.

> *Buna göre evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına sebep olan olaylarda davalı karşı davacı kadın kusursuz, davacı karşı davalı erkek ise tam kusurludur. Bu durumda davacı karşı davalı erkeğin boşanma davasının kabulüne karar verilmesi doğru değildir. Ne var ki kadının boşanma davasında verilen boşanma hükmü taraflarca temyiz edilmeyerek kesinleşmiş olup erkeğin boşanma davasının konusu kalmamıştır. Hal böyle olunca erkeğin boşanma davası hakkında konusuz kaldığından karar verilmesine yer olmadığına karar vermek ve haklılık durumuna göre yargılama gideri ve vekâlet ücreti konusunda karar vermek üzere hükmün bozulması gerekmiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, kadına yüklenen tek kusurun erkek tarafından affedildiğini, bu nedenle kadının kusursuz, erkeğin tam kusurlu olduğunu ve erkeğin davasının kabulünün doğru olmadığını belirtmiştir. Ancak kadının davasındaki boşanma hükmü kesinleştiği için erkeğin davası konusuz kalmıştır; bu durumda karar verilmesine yer olmadığına hükmedilir, yargılama gideri ve vekâlet ücreti haklılık durumuna göre belirlenir. Daire aynı sonucu başka kararlarında da uygulamıştır.[46]

14 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
17.09.2025 · E. 2024/128 · K. 2025/521

Boşanma hükmüne karşı kanun yoluna gidilmemişse, yalnız fer'iler ve kusur temyiz edilse bile boşanma kesinleşir

Birleştirilen karşılıklı boşanma davalarında ilk derece mahkemesi iki davayı da kabul etmiştir. Taraflar boşanma hükmüne itiraz etmeden kusur belirlemesi ve fer'iler yönünden istinaf yoluna başvurmuştur. Bölge adliye mahkemesi taraf ehliyeti yönünden eksik inceleme yapıldığı gerekçesiyle kararı kaldırmıştır; yeniden yapılan yargılamada erkeğin fiil ehliyetinin tam olduğu anlaşılmıştır. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi boşanma hükmünün kesinleştiği gerekçesiyle bozdu, bölge adliye mahkemesi direnmiştir.

> *Kısmi istinaf/temyiz olarak adlandırılan bu yolla taraflar; hükmün tamamını değil, kararın aleyhe olduğunu düşündükleri bir veya daha fazla kısmını kanun yoluna taşıdıkları takdirde, hükmün kanun yoluna konu edilmeyen kısmı kesinleşir. Burada kesinleşen yönler; bozma kararının kapsamı dışında kalarak usuli kazanılmış hak oluşturmasından dolayı değil, süresinde kanun yoluna başvurulmadığı için kesinleşmiştir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla bozmuştur. Kurul, 2021 tarihli bir kararına atıf yaparak kusur belirlemesine karşı boşanma hüküm fıkrasından bağımsız olarak kanun yoluna başvurulabileceğini hatırlatmış; bölge adliye mahkemesinin konusu kalmayan boşanma davaları hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermesi, kusuru belirleyip tazminat ve nafaka taleplerini karara bağlaması gerektiğini belirtmiştir. Görüşmelerde, kusur belirlemesi

46 Yargıtay 2. HD, 03.02.2025, E. 2024/3834, K. 2025/864.

istinaf edildiğinde kesinleşmiş bir boşanma hükmünden söz edilemeyeceği ileri sürülmüş, ancak bu görüş benimsenmemiştir.

15 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
10.12.2025 · E. 2025/464 · K. 2025/809

Boşanma kararı kesinleşmeden önce davacı, davalının açık rızasıyla davasını geri alabilir

Eşler anlaşmalı boşanma davasında boşanmıştır. Kararın tebliğinden sonra, istinaf süresi içinde, davacı davasından vazgeçtiğini bildirmiştir; davalı da aynı gün bu beyanı kabul etmiştir. İlk derece mahkemesi ek kararla davanın açılmamış sayılmasına karar vermiştir. Davacı, iradesinin aldatılarak sakatlandığını ileri sürmüştür; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi bunun araştırılması gerektiği gerekçesiyle bozdu, bozmaya karşı direnilmiştir.

> *Böyle olunca tarafların boşanmalarına ilişkin kararın kesinleşmesinden evvel, davacının 29.12.2021 tarihli dilekçesi ile davasını geri aldığı, bu beyanın davalı tarafından da açıkça kabul edildiği gözetilerek Mahkemece verilen ek karar ile davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi isabetli olup, buna ilişkin direnme kararı onanmalıdır.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla onamıştır. Davacı, hüküm kesinleşinceye kadar, ancak davalının açık rızasıyla davasını geri alabilir ve bu durumda davanın açılmamış sayılmasına karar verilir (HMK m. 123). Davanın geri alınması bir usul işlemi olduğundan borçlar hukukundaki irade bozukluğu hükümlerine dayanılarak geri alınamaz; feragatten farklı olarak esas hakkı sona erdirmez. Kurul, "davadan vazgeçiyorum" gibi kanunda yer almayan ifadeler kullanıldığında hâkimin tarafın gerçek iradesini açıklatması gerektiğini de belirtmiştir.

16 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
11.05.2026 · E. 2025/7420 · K. 2026/5358

Boşanma hükmü kesinleşince evlilik ve sadakat yükümlülüğü sona erer; sonradan açılan boşanma davası dinlenmez

Karşılıklı boşanma davalarında ilk derece mahkemesinin ilk kararıyla boşanma hükmü kesinleşmiştir. Kadın bundan sonra zina sebebine dayanan yeni bir boşanma davası açtı ve bu dava asıl davayla birleştirilmiştir. Mahkeme, erkeğin asıl dava açıldıktan sonra da zina eylemine devam ettiğini kusur belirlemesinde gözetmiştir; bölge adliye mahkemesi de erkeği tam kusurlu saydı. Erkek kararı temyiz etmiştir.

> *Her ne kadar Mahkemece gelen otel kayıtlarından erkeğin zina eyleminin halen devam ettiği ve bu vakıanın da erkeğe kusur olarak yüklenmesi gerektiği belirtilmişse de eşlerin evlilik birliğinin ve bu birlikten doğan sadakat yükümlülüklerinin 23.09.2020 tarihinde boşanmaya ilişkin kararın kesinleşmesi ile sona erdiği, dolayısıyla kadın eş tarafından zina hukuki sebebine dayalı davanın açıldığı tarihte tarafların birbirlerine karşı sadakat yükümlülüğünün bulunmadığı, evlilik birliği sona erdikten sonra yeniden boşanma davası açılamayacağı,*

dolayısıyla kadın eş tarafından açılan birleşen boşanma davasının kusur belirlemesi yönünden asıl davaya bir etkisi bulunmayacağı anlaşılmaktadır. Hal böyle iken Mahkemece bu husus gözetilmeden, yanılgılı değerlendirme sonucu birleşen boşanma davasında erkeğe kusur yüklenmesi kabulü doğru olmamış ve bozmayı gerektirmiştir.

DEĞERLENDİRME Daire, boşanma hükmünün kesinleşmesiyle evlilik birliğinin ve sadakat yükümlülüğünün sona erdiğini, evlilik birliği sona erdikten sonra yeniden boşanma davası açılamayacağını ve kesinleşmeden sonra açılan birleşen davanın kusur belirlemesine etkisi olmayacağını belirtmiştir. Aynı kararda, dinlenemeyecek olan birleşen davadaki daha yüksek tazminat istemine dayanılarak asıl davadaki talebi aşan maddi tazminata hükmedilmesi de HMK m. 26'ya aykırı bulunmuştur.

17 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
09.04.2015 · E. 2014/25959 · K. 2015/7165

Yabancı mahkemenin "ayrı yaşama" kararı TMK m. 171'deki ayrılık kararı değilse süresiz olduğu için reddedilemez

Kadın, İsviçre'deki bir bölge mahkemesinin eşlerin ayrı yaşamasına, ayrılık süresince çocuğun velayetinin kendisine verilmesine ve kendisi ile çocuk için nafakaya ilişkin kesinleşmiş kararının tanınmasını ve tenfizini istemiştir. Mahkeme, yabancı kararda ayrılık süresi belirlenmediğini, TMK m. 171'de ayrılığın bir ile üç yıl arasında süreli olarak düzenlendiğini ve süresiz ayrılık kararının Türk kamu düzenine aykırı olacağını belirterek davayı reddetmiştir.

> *Tanınması istenen yabancı mahkeme ilamı incelendiğinde davanın "evliliğin korunması" davası olarak isimlendirildiği, davacı kadının talebinin de "ayrı yaşamaya müstahik ilan edilmesine" karar verilmesi olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan yargılama sonunda da "Tarafların ayrı yaşamaya müstahik ilan edilmesine, ayrılık süresince müşterek çocuğun velayetinin davacı anneye verilmesine, baba ile kişisel ilişki kurulmasına, davacı kadın ve çocuk yararına belirlenen miktarda nafaka ödenmesine" karar verildiği ve verilen bu kararın da kesinleştiği anlaşılmaktadır. Hal böyle olunca dava ayrılık davası (TMK.md.171) olmayıp, ayrı yaşamakta haklı olan kadın ve çocuk yararına tedbir nafakası hükmedilmesi ile geçici olarak tedbiren velayetin davacı anneye bırakılarak baba ile kişisel ilişki kurulmasına (TMK.md. 197/1-2, 185/3, 186/3, 327/1, 329/1) ilişkindir. Karar evliliğin devamı süresince mahkemece eş ve çocuk yararına alınan önlemlere ilişkindir. Türk Medeni Kanununda da düzenlemesi bulunan ve kamu düzenine aykırılık teşkil etmeyen kesinleşmiş yabancı mahkeme ilamıyla ilgili talebin kabulüne karar verilecek yerde, yazılı gerekçeyle ret hükmü kurulması usul ve yasaya aykırı bulunmuş, davacı - karşı davalı kadın tarafından açılan asıl dava yönünden hükmün bozulmasına karar verilmesi gerekmiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, yabancı kararın "evliliğin korunması" davasında verildiğini, TMK m. 171'deki ayrılık kararı değil, evliliğin devamı sırasında eş ve çocuk

için alınan ve TMK m. 197'deki önlemlere benzeyen önlemlere ilişkin olduğunu belirterek ret kararını bozmuştur. Yabancı bir ayrılık veya ayrı yaşama kararının tanınmasında önce kararın niteliği belirlenmelidir.

18 **ANAYASA MAHKEMESİ · BİRİNCİ BÖLÜM**
S.A. Başvurusu · B. No: 2017/40199 · 08.09.2020

Boşanma kararının kesinleştirilmesi işlemleri sürüncemede bırakılırsa evlenme hakkı ihlal edilir

Başvurucu, yurt dışında yaşayan yabancı uyruklu eşine karşı açtığı davada 2003 yılında boşanma kararı almıştır. Karar eşin yaşadığı ülkede tebliğ edilemediği için yıllarca kesinleştirilemedi ve nüfus kaydı düzeltilmemiştir; başvurucunun ilanen tebligat yapılması istemleri hakkında bir değerlendirme yapılmamıştır.

> *Bu bağlamda boşanma davasında verilen kararın kesinleştirilmesine ilişkin yapılması gereken işlemlerin sürüncemede bırakıldığı ve başvurucunun ileri sürdüğü ilanen tebligat gibi esaslı hukuki çarelerin hayata geçirilmesi konusunda derece mahkemelerince gerekli özenin ve dikkatin gösterilmediği kanaatine varılmıştır. Dolayısıyla boşanma davasında verilen kararın kesinleştirmesine ilişkin işlemlerde evlenme hakkının özünü zedeleyecek şekilde gerekli özen yükümlülüğünün gösterilmemesi ve işlemlerin makul bir sürede tamamlanmaması nedeniyle başvurucunun evlenme/aile kurma hakkına ilişkin devlet tarafından üstlenilmesi gereken pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmediği değerlendirilmektedir.*

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi, on yedi yıl geçmesine rağmen kesinleştirilemeyen bir süreç bulunduğunu, ilanen tebligat gibi yasal çarelerin değerlendirilmediğini belirterek özel hayata saygı hakkı kapsamındaki evlenme hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar vermiştir. Boşanma kararı kesinleşmedikçe evlilik sona ermez ve eşler yeniden evlenemez.

19 **ANAYASA MAHKEMESİ · BİRİNCİ BÖLÜM**
Özlem Şimşek Başvurusu · B. No: 2020/39810 · 20.12.2023

Usulsüz ilanen tebligat nedeniyle kesin hükmün kaldırılması, yeniden evlenen eşin aile hayatına saygı hakkını ihlal edebilir

Başvurucunun açtığı boşanma davasında, yurt dışında olduğu bildirilen davalıya adres araştırması yapılmadan ilanen tebligat yapılmıştır. Boşanma kararı kesinleşmiştir; başvurucu yeniden evlendi ve bu evlilikten çocuk sahibi olmuştur. Davalının sonradan yaptığı başvuru üzerine bölge adliye mahkemesi, tebligat usulsüz olduğu için boşanma kararını kaldırdı ve dava yeniden görülmüştür.

> *Mevcut evliliği devam ederken kesin hüküm nedeniyle sonuçlanan boşanma davasının devam etmesiyle karşı karşıya kalan başvurucu, yeni bir evliliği ve önceki evliliğine ilişkin boşanma davasını eş zamanlı olarak sürdürmek durumunda kalmıştır. Kesinleşmiş boşanma kararının kaldırılmasının mevcut evliliğinin geçerliliğini etkileyip etkilemeyeceğine ve yeniden görülen boşanma*

> *davasının nasıl sonuçlanacağına ilişkin belirsizlik sürecinin başvurucu üzerinde katlanması makul kabul edilemeyecek bir külfet oluşturduğu anlaşılmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi, bu külfete mahkemenin tebligat konusundaki özensizliğinin yol açtığını belirterek aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ve başvurucuya manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir. Yeniden görülen davada eşlerin boşanmasına karar verilmiş ve bu karar kesinleşmiştir.

20 **ANAYASA MAHKEMESİ · İKİNCİ BÖLÜM**
Esra Özkır Başvurusu · B. No: 2020/37863 · 27.02.2024

Kararın tamamı istinaf edilmiş ve kısmi kesinleştirme istenmemişse, boşanmanın kesinleştirilmemesi evlenme hakkını ihlal etmez

Karşılıklı boşanma davalarında ilk derece mahkemesi eşlerin boşanmasına karar vermiştir. Taraflar kararın tamamının kaldırılmasını isteyerek istinaf yoluna başvurmuştur; bölge adliye mahkemesi gerekçe eksikliği nedeniyle dosyayı geri gönderdi, yeni karara karşı yapılan istinaf başvuruları da esastan reddedilmiştir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, ilk hükümdeki boşanma kararının istinaf edilmeden kesinleştiğini belirterek bozmuştur; boşanma kararına kesinleşme şerhi bundan sonra verilmiştir.

> *Tarafların istinaf dilekçelerinde yer alan beyanları, 6100 sayılı Kanun'da bölge adliye mahkemelerine kamu düzenine ilişkin hususları resen gözetme yetkisinin verilmiş olması ve başvurucunun mahkemeden kararın boşanma yönünden kesinleştirilmesini talep ettiğine ilişkin bir belgenin tespit edilmediği dikkate alındığında; Mahkemece kısmi kesinleştirme yapılmamasının pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmediği şeklinde yorumlanması kabul edilemez.*

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi, kararın yalnız fer'ilerinin değil tamamının istinaf edildiğini, bölge adliye mahkemesinin kamu düzenine aykırılığı re'sen gözetme yetkisi bulunduğunu (HMK m. 355) ve başvurucunun kısmi kesinleştirme talep etmediğini gözeterek evlenme hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir. Boşanma yönünden kesinleşme isteniyorsa bunun mahkemeden açıkça talep edilmesi önemlidir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 161:** Zina.
- **TMK m. 162:** Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış.
- **TMK m. 166:** Evlilik birliğinin sarsılması.
- **TMK m. 167:** Davanın konusu, boşanma veya ayrılık.
- **TMK m. 169:** Geçici önlemler.
- **TMK m. 171:** Ayrılık süresi.
- **TMK m. 172:** Ayrılık süresinin bitimi.
- **TMK m. 174:** Maddi ve manevi tazminat.
- **TMK m. 175:** Yoksulluk nafakası.
- **TMK m. 180:** Ayrılık hâlinde mal rejimi.

- **TMK m. 182:** Çocuklar bakımından hâkimin takdir yetkisi.
- **TMK m. 184:** Boşanmada yargılama usulü.
- **TMK m. 185:** Evliliğin genel hükümleri.
- **6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 26, 123, 176, 297, 311 ve 355:** Taleple bağlılık, davanın geri alınması, ıslah, hüküm sonucu, feragat ve istinaf incelemesinin kapsamı.
- **5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun m. 14 ve 58:** Boşanma ve ayrılığa uygulanacak hukuk, yabancı mahkeme kararlarının tanınması.

MADDE

171 C. Karar II. Ayrılık süresi

KANUN METNİ

Ayrılığa bir yıldan üç yıla kadar bir süre için karar verilebilir. Bu süre ayrılık kararının kesinleşmesiyle işlemeye başlar.

MADDE ÖZETİ

Ayrılığa bir yıldan üç yıla kadar bir süre için karar verilir ve süre, karar tarihinden değil, ayrılık kararının kesinleşmesinden itibaren işler (m. 171). Yargıtay, "karar tarihinden itibaren" verilen ayrılık kararını bu yönden düzelterek onamıştır.[1] Süre içinde evlilik ve sadakat yükümlülüğü devam eder; tedbir nafakası da ayrılık süresinin sonuna kadar sürer.[2] Süre bitince ayrılık kendiliğinden sona erer ve ortak hayat kurulmamışsa eşlerden her biri boşanma davası açabilir (TMK m. 172).

TEMEL KAVRAMLAR

Ayrılık süresi	Ayrılık kararıyla belirlenen, bir yıldan üç yıla kadar süren ve kararın kesinleşmesiyle başlayan süre (TMK m. 171).
Kesinleşme	Kararın kanun yoluna başvurulamayacak hâle gelmesi; ayrılık süresi bu tarihte işlemeye başlar.
Kesinleşme şerhi	Mahkemenin, kararın kesinleştiğini ve kesinleşme tarihini karar üzerine yazması.
Ayrılık süresinin bitimi	Sürenin dolmasıyla ayrılık durumunun kendiliğinden sona ermesi; ortak hayat kurulmamışsa her eş boşanma davası açabilir (TMK m. 172).
Fiili ayrılık süresi	Boşanma davasının reddi kararının kesinleşmesinden itibaren işleyen ve dolduğunda evlilik birliğinin temelden sarsılmış sayıldığı bir yıllık süre (TMK m. 166/4).

1 Yargıtay 2. HD, 21.02.2018, E. 2016/11933, K. 2018/2327.
2 Yargıtay 2. HD, 28.02.2012, E. 2010/20232, K. 2012/4124.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 139 uncu maddesini karşılamaktadır. Maddede ayrılık süresinin alt ve üst sınırı aynen korunmuştur. Ancak ayrılık süresinin işlemeye başladığı tarihe açıklık getirmek üzere, bu sürenin ayrılığa ilişkin kararın kesinleşmesinden itibaren işlemeye başladığı kabul edilmiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 73*

Adalet Komisyonu maddeyi Tasarıdaki gibi aynen kabul etmiştir (S. Sayısı 723, s. 402). Gerekçeden anlaşıldığı üzere maddenin yeni olan tek unsuru sürenin başlangıcıdır; eski Kanun sürenin ne zaman işlemeye başlayacağını açıkça göstermiyordu.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Ayrılığa bir seneden üç seneye kadar bir müddet için hükmedilir. Tayin olunan müddetin hitamında tefrik kendiliğinden nihayet bulur. Fakat karı koca bu müddet içinde barışmamışlarsa, iki taraftan her biri boşanma talebinde bulunabilir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 139 (mülga)

Eski Kanun'un 139. maddesi hem ayrılık süresini hem de sürenin bitiminde olacakları tek maddede düzenliyordu. 4721 sayılı Kanun bu konuları ayırmış; süreyi ve başlangıcını 171. maddeye, sürenin bitimini ve sonrasında açılacak boşanma davasını 172. maddeye almıştır.

	743 sayılı Kanun m. 139	4721 sayılı Kanun m. 171
Süre	Bir seneden üç seneye kadar	Bir yıldan üç yıla kadar
Hâkimin kararı	Ayrılığa bu süre için "hükmedilir"	Ayrılığa bu süre için "karar verilebilir"
Başlangıç	Açıkça düzenlenmemişti	Ayrılık kararının kesinleşmesiyle işlemeye başlar
Sürenin bitimi	Aynı maddede düzenlenmişti	TMK m. 172'de ayrıca düzenlenmiştir

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Anayasa yargısının norm denetimi kararları arasında 171. madde hakkında verilmiş bir karara rastlanmamıştır.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Süre	Bir yıldan üç yıla kadar	TMK m. 171
Takdir	Sınırlar içinde, istek çerçevesinde hâkim belirler	Yargıtay 2. HD, K. 2013/6875
Yıl ve ay	Bir yıl altı ay gibi süreler mümkündür	Yargıtay 2. HD, K. 2010/18641
Başlangıç	Karar tarihi değil, kesinleşme tarihi	TMK m. 171; Yargıtay 2. HD, K. 2018/2327
Hesap	14.09.2010'da kesinleşen iki yıllık ayrılık 14.09.2012'de biter	Yargıtay 8. HD, K. 2014/2610
Tebliğ	Tebliğ edilmeyen karar kesinleşmez, süre işlemez	Yargıtay 2. HD, K. 2017/2568
Süre içinde nafaka	Tedbir nafakası ayrılık süresinin sonuna kadar	Yargıtay 2. HD, K. 2012/4124; Yargıtay 2. HD, K. 2014/1126
Nafakanın niteliği	Ayrılık süresiyle sınırlı, TMK m. 197/2'ye dayanan tedbir nafakası	Yargıtay 2. HD, K. 2012/21934
Süre içinde yeni olay	Yeni olaylara dayanan dava süre dolmadan da açılabilir	Yargıtay 2. HD, K. 2013/16885
Çocuklar	Velayet ve kişisel ilişki ayrılık süresince düzenlenir	TMK m. 182/1, 336/2; Yargıtay 2. HD, K. 2011/1786
Süre bitince	Ayrılık kendiliğinden sona erer; her eş boşanma davası açabilir	TMK m. 172
Fiili ayrılık farkı	Ret kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıl	TMK m. 166/4

TBMM gerekçesine göre madde, eski Kanun'un 139. maddesindeki bir ile üç yıllık sınırları aynen korumuş; yalnız sürenin ayrılık kararının kesinleşmesinden itibaren işleyeceğini açıkça düzenlemiştir. Eski Kanun'daki sürenin bitimine ilişkin hükümler ise 172. maddeye alınmıştır. 1

DİKKAT

Ayrılık süresi karar tarihinden değil, kararın kesinleşmesinden itibaren işler; bu nedenle kararın tebliği ve kesinleşme şerhi takip edilmelidir. Ayrılık süresince nafaka isteniyorsa bu açıkça talep edilmelidir; Yargıtay bu nafakanın talebe bağlı

3 Yargıtay 2. HD, 20.09.2012, E. 2012/2173, K. 2012/21934.

bir tedbir nafakası olduğunu belirtmiştir.[3] Süre bitince tedbir nafakası kendiliğinden sona erer.[4]

II. Ayrılık Ne Kadar Süreyle Verilir? (TMK m. 171, Birinci Cümle)

- **Kural:** Hâkim ayrılığa bir yıldan üç yıla kadar bir süre için karar verebilir (TMK m. 171). Kanun yalnız alt ve üst sınırı gösterir; bu aralıkta sürenin ne olacağı hâkimin takdirindedir.
- **Takdir istek çerçevesinde yapılır:** Yargıtay, yalnız ayrılık istenen ve boşanma sebebinin ispatlandığı davada, istek çerçevesinde ve kanunda gösterilen alt ve üst sınır arasında takdir edilecek bir süre için ayrılığa karar verilmesi gerektiğini belirterek ret kararını bozmuştur.[5] Davacı belirli bir süre istemişse, hâkimin taleple bağlılık kuralını (HMK m. 26) gözetmesi gerekir.
- **Yıl ve ay:** Süre tam yıl olmak zorunda değildir; Yargıtay bir yıl altı ay süreli ayrılık kararını onamıştır.[6]
- **Süre hükümde açıkça yazılır:** Hüküm sonucunda taraflara tanınan haklar ve yüklenen yükümlülükler açık ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilir (HMK m. 297/2). Ayrılık kararında sürenin kendisi ve kesinleşmeden itibaren işleyeceği hüküm fıkrasında yer almalıdır.
- **Süresiz ayrılık yoktur:** Türk hukukunda ayrılık belirli bir süre için verilir ve süre bitince kendiliğinden sona erer (TMK m. 171, 172/1). Yargıtay, İsviçre'de verilen ve süre içermeyen bir ayrı yaşama kararının TMK m. 171'deki ayrılık kararı olmadığını, evliliğin devamı sırasında alınan önlemlere ilişkin olduğunu belirterek tanınması gerektiğini kabul etmiştir.[7]

III. Sürenin Başlangıcı ve Hesaplanması (TMK m. 171, İkinci Cümle)

- **Kural:** Ayrılık süresi ayrılık kararının kesinleşmesiyle işlemeye başlar (TMK m. 171). TBMM gerekçesine göre bu cümle, eski Kanun'da açık olmayan başlangıç tarihine açıklık getirmek için eklenmiştir.
- **Karar tarihi değil, kesinleşme tarihi:** Yargıtay, eşlerin "karar tarihinden itibaren" bir yıl süreyle ayrı yaşamalarına hükmeden kararı, ayrılık kararının kesinleşmeden itibaren verilmesi gerektiğini belirterek düzeltmiş ve onamıştır.[8]

4 Yargıtay 8. HD, 18.02.2014, E. 2013/16405, K. 2014/2610.
5 Yargıtay 2. HD, 14.03.2013, E. 2012/5709, K. 2013/6875.
6 Yargıtay 2. HD, 08.11.2010, E. 2009/16905, K. 2010/18641.
7 Yargıtay 2. HD, 09.04.2015, E. 2014/25959, K. 2015/7165.
8 Yargıtay 2. HD, 21.02.2018, E. 2016/11933, K. 2018/2327.

- **Hesap örneği:** Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, 14.09.2010'da kesinleşen iki yıllık ayrılık kararında sürenin 14.09.2012'de sona erdiğini kabul etmiştir.[9] Kanun yoluna başvurulursa süre, karar kanun yolu incelemesinden geçip kesinleştiği tarihten başlar.
- **Tebliğ edilmeyen karar kesinleşmez:** Karar taraflara usulüne uygun tebliğ edilip kanun yolu süreleri dolmadıkça kesinleşmez, bu nedenle ayrılık süresi de işlemez. Yargıtay, 2012'de verilen ayrılık kararını uzun süre tebliğe çıkarmayan ve karşı taraf kararı yıllar sonra tebliğ ettirince ayrılık süresinin kısa olduğunu ileri sürerek temyiz eden davacının vekili hakkında kötüniyetli temyiz nedeniyle idari para cezasına hükmetmiştir.[10]
- **Kısmi kesinleşme:** Hukuk Genel Kurulu, boşanma hükmüne karşı kanun yoluna gidilmezse fer'iler temyiz edilse bile boşanmanın kesinleşeceğini kabul etmiştir.[11] Bu ilkeler ve kesinleşme şerhinin önemi TMK m. 170 şerhinde anlatılmıştır.

IV. Ayrılık Süresince Eşlerin Durumu

- **Evlilik devam eder:** Ayrılık kararı evliliği sona erdirmez. Yeniden evlenmek isteyen kişi önceki evliliğinin sona erdiğini ispat etmek zorunda olduğundan (TMK m. 130), ayrılık süresinde eşler yeniden evlenemez. Boşanan eşlerin birbirinin yasal mirasçısı olamayacağına ilişkin kural (TMK m. 181/1) ayrılık için öngörülmemiştir.
- **Sadakat yükümlülüğü sürer:** Yargıtay, ayrılık süresi içinde kocanın başka bir kadınla birlikte yaşadığını ileri sürerek zina ve evlilik birliğinin sarsılması sebeplerine dayanan yeni bir dava açan kadının davasının, ayrılık süresi içinde açıldığı gerekçesiyle reddedilemeyeceğini belirtmiştir.[12] Buna karşılık yeni bir kusur ispatlanmadan ve TMK m. 172'ye dayanmadan, süre dolmadan açılan dava reddedilir.[13]
- **Süre içindeki davranışlar sonradan önem taşır:** Yargıtay, ayrılık kararının kesinleşmesinden sonra kadının güven sarsıcı davranışlarda bulunduğunun ispatlandığı dosyada eşleri eşit kusurlu saymış ve kadın yararına tazminata hükmedilmesini hatalı bulmuştur.[14] Boşanmanın sonuçları düzenlenirken ilk davada ispatlanan olaylar ve ayrılık süresinde ortaya çıkan durumlar göz önünde tutulur (TMK m. 172/3).

9 Yargıtay 8. HD, 18.02.2014, E. 2013/16405, K. 2014/2610.
10 Yargıtay 2. HD, 09.03.2017, E. 2016/10693, K. 2017/2568.
11 Yargıtay HGK, 17.09.2025, E. 2024/128, K. 2025/521.
12 Yargıtay 2. HD, 17.06.2013, E. 2013/4922, K. 2013/16885.
13 Yargıtay 2. HD, 08.10.2018, E. 2016/24367, K. 2018/10693.
14 Yargıtay 2. HD, 17.06.2008, E. 2007/15085, K. 2008/8798.

- **Tedbir nafakası:** Yargıtay'a göre ayrılık kararı verilince tedbir nafakası kararın kesinleşmesine kadar değil, ayrılık süresinin sonuna kadar devam eder;[15] nafakayı kesinleşmeyle kaldıran hüküm de bu yönden düzeltilmiştir.[16]
- **Nafakanın niteliği:** Daire bir kararında, TMK m. 169'daki önlemlerin yalnız dava süresiyle sınırlı olduğunu, ayrılık süresi için verilecek nafakanın ayrılık süresiyle sınırlı ve TMK m. 197/2'deki talep koşuluna bağlı bir tedbir nafakası olduğunu belirtmiştir.[17] Bu nedenle ayrılık davasında ayrılık süresi için nafaka açıkça istenmelidir.
- **Çocuklar:** Yargıtay'a göre ayrılık kararı verilirken velayetin ayrılık süresince hangi eşçe kullanılacağı ve kişisel ilişki de düzenlenmelidir;[18] bu düzenleme ayrılık süresiyle sınırlı, tedbir ve geçici niteliktedir.[19] Ortak hayata son verilmiş veya ayrılık hâli gerçekleşmişse hâkim velayeti eşlerden birine verebilir (TMK m. 336/2).
- **Mal rejimi:** Ayrılığa karar verilirse mahkeme, ayrılığın süresine ve eşlerin durumlarına göre aralarında sözleşmeyle kabul edilmiş mal rejiminin kaldırılmasına karar verebilir (TMK m. 180). Ayrılığın diğer sonuçları TMK m. 167 şerhinde anlatılmıştır.

V. Süre Bitince Ne Olur? (TMK m. 172)

- **Kendiliğinden sona erer:** Süre bitince ayrılık durumu kendiliğinden sona erer; ortak hayat yeniden kurulmamışsa eşlerden her biri boşanma davası açabilir (TMK m. 172/1-2). Yargıtay, kesinleşmeden itibaren işleyen bir yıllık ayrılık süresinde eşlerin bir araya gelmediği dosyada TMK m. 172'nin koşullarının gerçekleştiğini belirterek boşanmaya karar verilmesi gerektiğini kabul etmiştir.[20]
- **Nafaka da sona erer:** Yargıtay 8. Hukuk Dairesi'ne göre ayrılık davasında verilen tedbir nafakası ayrılık süresinin bitiminde sona erer; süre sonrası nafaka ayrı bir davanın konusudur.[21]
- **Kesinleşen kusur bağlayıcıdır:** Yargıtay'a göre ayrılık kararındaki kusur belirlemesi temyiz edilmeden kesinleşirse, ayrılık süresi sonunda açılan boşanma davasında da bağlayıcıdır.[22] Süre sonundaki boşanma davası TMK m. 172 şerhinde ayrıntılı anlatılacaktır.

15 Yargıtay 2. HD, 28.02.2012, E. 2010/20232, K. 2012/4124.
16 Yargıtay 2. HD, 22.01.2014, E. 2013/19148, K. 2014/1126.
17 Yargıtay 2. HD, 20.09.2012, E. 2012/2173, K. 2012/21934.
18 Yargıtay 2. HD, 07.02.2011, E. 2010/23278, K. 2011/1786.
19 Yargıtay 2. HD, 17.01.2013, E. 2012/12738, K. 2013/943.
20 Yargıtay 2. HD, 16.09.2009, E. 2009/11544, K. 2009/15799.
21 Yargıtay 8. HD, 18.02.2014, E. 2013/16405, K. 2014/2610.
22 Yargıtay 2. HD, 11.02.2025, E. 2024/4229, K. 2025/1264.

VI. Ayrılık Süresi ile Fiili Ayrılık Süresi (TMK m. 166/4)

- **İki ayrı süre:** Ayrılık süresi, ayrılık kararının kesinleşmesinden itibaren bir ile üç yıl arasındadır (TMK m. 171). Fiili ayrılık süresi ise boşanma davasının reddine ilişkin kararın kesinleşmesinden itibaren işler; 7532 sayılı Kanun'la bu süre bir yıla indirilmiştir (TMK m. 166/4). Anayasa Mahkemesi önceki üç yıllık süreyi iptal etmiş,[23] yeni bir yıllık süreyi ise ölçülü bulmuştur.[24]
- **Kesinleşme her ikisinde de şarttır:** Yargıtay, önceki ret kararının tebligatı usulsüz olduğu için karar kesinleşmediğinden fiili ayrılık süresinin başlamadığını kabul eden kararı onamıştır.[25]
- **Üç yıllık üst sınır bir ölçü mü?** Daire'nin 2022 ve 2025 tarihli iki kararına yazılan karşı oylarda, TMK m. 171'deki üç yıllık üst sınır ve fiili ayrılık süresinden hareketle, haklı bir sebep olmadan üç yıl ve daha uzun süre eylemli olarak ayrı yaşayan eşler bakımından evlilik birliğinin temelinden sarsıldığının kabul edilmesi gerektiği savunulmuştur; Daire çoğunluğu ise bu dosyalarda davanın reddini onamıştır.[26]

UYGULAMA NOTU

Ayrılık isteyen taraf, dilekçesinde istediği süreyi ve ayrılık süresi için nafaka, velayet ve kişisel ilişki taleplerini açıkça yazmalıdır. Kararın hüküm fıkrasında sürenin kesinleşmeden itibaren işleyeceğinin yazıldığı kontrol edilmelidir. Ayrılık süresi karar kesinleşmeden başlamadığından kararın taraflara tebliği ve kesinleşme şerhi takip edilmeli, sürenin bitiş tarihi kesinleşme tarihinden hesaplanmalıdır. Ayrılık süresinde eşlerden birinin yeni bir kusurlu davranışı olursa bu davranış belgelenmelidir; bu, hem süre içinde yeni bir dava açılabilmesi hem de süre sonundaki boşanma davasında kusur değerlendirmesi için önem taşır. Süre bitince tedbir nafakası kendiliğinden sona erer; nafaka ihtiyacı sürüyorsa ayrıca talepte bulunulması gerekir.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
14.03.2013 · E. 2012/5709 · K. 2013/6875

Yalnız ayrılık istenen davada sebep ispatlanınca, kanundaki alt ve üst sınır arasında takdir edilecek bir süre için ayrılığa karar verilir

Kadının açtığı ayrılık davası ile kocanın açtığı boşanma davası birleştirilmiştir. Kocanın sebepsiz olarak ortak konutu terk ettiği ve evin giderlerine katılmadığı

23 AYM, 22.02.2024, E. 2023/116, K. 2024/56.
24 AYM, 12.02.2026, E. 2025/203, K. 2026/39.
25 Yargıtay 2. HD, 01.10.2024, E. 2023/8400, K. 2024/6697.
26 Yargıtay 2. HD, 06.04.2022, E. 2022/1726, K. 2022/3306; Yargıtay 2. HD, 24.03.2025, E. 2024/6830, K. 2025/2932.

anlaşılmıştır; mahkeme buna rağmen kadının ayrılık istemini reddetmiştir. Kadın, ayrılık davası hakkındaki hükmü temyiz etmiştir.

> *Bu halde taraflar arasında ortak hayatı temelinden sarsacak derecede ve birliğin devamına imkan bırakmayacak nitelikte bir geçimsizlik mevcut ve sabittir. Türk Medeni Kanununun 166/1. maddesindeki boşanma sebebi ispatlanmıştır. O halde, istek çerçevesinde Yasada (TMK md. 171/1) gösterilen alt ve üst sınır arasında takdir edilecek bir süre ayrılığa karar verilmesi gerekirken isteğin reddi doğru bulunmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Daire, evlilik birliğinin temelinden sarsıldığını ve boşanma sebebinin ispatlandığını kabul ederek, istek çerçevesinde ve TMK m. 171'de gösterilen bir ile üç yıl arasında takdir edilecek bir süre için ayrılığa karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Süre tam yıl olmak zorunda değildir; Daire, bir yıl altı ay süreli ayrılık kararlarını da onamıştır.[27]

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
21.02.2018 · E. 2016/11933 · K. 2018/2327

Ayrılık süresi karar tarihinden değil, kararın kesinleşmesinden itibaren işler

Mahkeme kocanın davasını kısmen kabul ederek eşlerin karar tarihinden itibaren bir yıl süreyle ayrı yaşamalarına karar vermiştir. Karar temyiz edilmiştir.

> *Ayrılığa bir yıldan üç yıla kadar bir süre için karar verilebilir. Bu süre ayrılık kararının kesinleşmesiyle işlemeye başlar. (TMK m. 171). Mahkemece davacı erkeğin davasının kısmen kabulüyle karar tarihinden itibaren bir yıl süreyle tarafların ayrı yaşamalarına karar verilmiştir. Ayrılık kararının kararın kesinleşmesinden itibaren verilmesi gerekirken karar tarihinden itibaren ayrılık kararı verilmesi doğru değil ise de bu yanlışlığın giderilmesi yeniden yargılamayı gerektirmediğinden hükmün bu bölümünün düzeltilerek onanmasına karar verilmesi gerekmiştir (HUMK m. 438/7).*

DEĞERLENDİRME Daire, ayrılık kararının kesinleşmeden itibaren verilmesi gerektiğini, karar tarihinden itibaren ayrılık kararı verilmesinin doğru olmadığını belirtmiş; yanlışlık yeniden yargılama gerektirmediği için hükmü düzelterek onamıştır. Hükümde ayrılık süresinin kararın kesinleşmesinden itibaren işleyeceği açıkça yazılmalıdır.

3 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
18.02.2014 · E. 2013/16405 · K. 2014/2610

İki yıllık ayrılık, kararın kesinleştiği günden iki yıl sonra biter; tedbir nafakası da o gün sona erer

Ayrılık kararıyla eşlerin iki yıl süreyle ayrılığına, çocukların geçici velayetinin ayrılık süresi sona erene kadar anneye verilmesine ve anne ile çocuklar için tedbir

27 Yargıtay 2. HD, 08.11.2010, E. 2009/16905, K. 2010/18641.

nafakasına hükmedilmiştir; karar 14.09.2010'da kesinleşmiştir. Nafaka alacaklısı takip başlatmıştır. Borçlu, ayrılık süresinin 14.09.2012'de sona erdiğini ileri sürerek bu tarihten sonra nafaka tahsil edilmemesini istemiştir; icra müdürlüğü ve icra mahkemesi istemi reddetmiştir.

> *TMK'nun 169. maddesi kapsamında ayrılık davası sırasında verilen tedbir nafakası TMK'nun 172/1 maddesi göz önünde bulundurulduğunda ayrılık süresinin bitiminde sona erer. Yerleşik Yargıtay uygulamaları da bu yöndedir. (2.HD 28.02.2012 tarih 2010/20232 Esas- 2012/4124 Karar, 14.01.2013 tarih 2012/13092 Esas-2013/235 Karar, 22.01.2014 tarih 2013/19148 Esas-2014/1126 Karar sayılı ilamlarında olduğu gibi) .Yukarıda TMK'nun 172/1 maddesinde açıklandığı üzere ayrılık süresi, ayrılık ilamının kesinleşme tarihinden itibaren işlemeye başlar. Takibe konu ilam, 14.09.2010 tarihinde kesinleştiğine göre ayrılık süresi 14.09.2012 tarihinde hitam bulur.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, ayrılık davasında verilen tedbir nafakasının ayrılık süresinin bitiminde sona erdiğini, bunun yerleşik Yargıtay uygulaması olduğunu belirterek şikâyetin kabulü gerektiği sonucuna varmıştır. Daire, ayrılık süresi içinde açılan nafaka artırım davasının nafakanın süre sonrasında da devam edeceği anlamına gelmediğini belirtmiş ve süre sonrası nafakanın TMK m. 197/2 ve 329/1'e göre açılacak ayrı bir tedbir nafakası davasının konusu olabileceğine işaret etmiştir.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
09.03.2017 · E. 2016/10693 · K. 2017/2568

Ayrılık kararını yıllarca tebliğe çıkarmayıp karşı taraf tebliğ ettirince süreyi kısa bularak temyiz etmek kötüniyetli sayılmıştır

Ayrılık davasında mahkeme 30.05.2012 tarihli kararla eşlerin bir yıl altı ay süreyle ayrılığına, çocukların velayetinin ayrılık süresince davacıya verilmesine ve nafakaya hükmetmiştir. Davacı kararı uzun süre tebliğe çıkarmamıştır; davalının kararı yıllar sonra tebliğ ettirmesi üzerine davacı vekili, karar tarihinden yaklaşık dört yıl sonra ayrılık süresinin kısa olduğunu ileri sürerek kararı temyiz etmiştir.

> *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 434. maddesi gereğince temyiz isteminin kötüniyetle yapıldığı anlaşılırsa, Yargıtayca aynı Kanunun 422. maddesi hükümleri uygulanır. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 422. maddesinin 2. fıkrasının son cümlesi gereğince, kötüniyetle temyize vekil sebebiyet vermiş ise idari para cezası vekil hakkında uygulanır. Dava ayrılık (TMK m.170) davası olup mahkemece 30/05/2012 tarihli karar ile tarafların "1 yıl 6 ay süre ile ayrılıklarına, ortak çocukların velayetlerinin ayrılık süresince davacıya verilmesine, çocuklarla baba arasında kişisel ilişki kurulmasına, davacı ve ortak çocuklar için mahkemece belirlenen nafakanın davalı tarafça ödenmesine" karar verildiği, davacı tarafça, kararın aradan çok uzun zaman geçmesine karşın tebliğe çıkarılmadığı, davalı tarafın kararı yıllar sonra tebliğe çıkartması üzerine, davacı vekilince bu kez karar tarihinden yaklaşık dört yıl sonra 14/04/2016 tarihli dilekçe*

> *ile "ayrılık süresinin kısa olduğu, nafaka miktarlarının az olduğu ileri sürülerek karar temyiz edilmekle temyiz isteminin kötüniyetle yapıldığı kanaatine varıldığından, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m.434 yollamasıyla aynı Kanunun 422. maddesi uyarınca, kararı temyiz eden davacı vekilinin takdiren 2.000 TL idari para cezası ile cezalandırılması uygun bulunmuştur...*

DEĞERLENDİRME Daire hükmü onamış ve temyizi kötüniyetli bularak davacı vekili hakkında idari para cezasına hükmetmiştir. Ayrılık süresi kararın kesinleşmesiyle başladığından, karar tebliğ edilip kesinleşmedikçe süre de işlemez.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
28.02.2012 · E. 2010/20232 · K. 2012/4124

Ayrılık kararı verilince tedbir nafakası kararın kesinleşmesine kadar değil, ayrılık süresinin sonuna kadar sürer

Ayrılık davasında mahkeme eşlerin bir yıl süreyle ayrılığına ve davacı yararına dava tarihinden kararın kesinleşmesine kadar tedbir nafakasına hükmetmiştir. Davacı nafakanın miktarını ve ayrılık süresinde nafaka verilmemesini, davalı ise ayrılık kararını temyiz etmiştir.

> *"2-Mahkemece, ayrılık kararı verildiğine göre, davacı lehine takdir edilen tedbir nafakasının, 1 yıllık ayrılık süresinin sonuna kadar devamına karar verilmesi gerekirken, yazılı olduğu şekilde hükmün kesinleşmesine kadar devamına şeklinde karar tesisi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, bir yıllık ayrılık kararında tedbir nafakasının ayrılık süresinin sonuna kadar devam etmesi gerektiğini belirterek kararı bozmuştur. Kararın karşı oy yazısında, ayrılık süresi için alınacak önlemler konusunda kanunda açık bir düzenleme bulunmadığı ve TMK m. 197'deki önlemlerin kıyasen uygulanması gerektiği savunulmuştur.

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
22.01.2014 · E. 2013/19148 · K. 2014/1126

Tedbir nafakasını kararın kesinleşmesiyle kaldıran ayrılık kararı düzeltilir; nafaka ayrılık süresi boyunca devam eder

Boşanma davasında mahkeme eşlerin ayrılığına karar verdi ve kadın yararına hükmedilen tedbir nafakasının karar kesinleşince kaldırılmasına hükmetmiştir. Taraflar kararı temyiz etmiştir.

> *"2-Mahkemece ayrılık kararı verildiğine göre, davalı kadın yararına hükmolunan tedbir nafakasının ayrılık süresinin sonuna kadar devamına karar verilmesi gerekirken, karar kesinleşince kaldırılmasına şeklinde hüküm kurulması doğru olmamıştır. Ancak bu yanlışlığın giderilmesi yeniden yargılamayı gerektirmediğinden hükmün bu yönden düzeltilerek onanmasına karar vermek gerekmiştir (HUMK md. 438/7).*

DEĞERLENDİRME Daire, ayrılık kararı verildiğinde tedbir nafakasının ayrılık süresinin sonuna kadar devamına karar verilmesi gerektiğini belirtmiş; yanlışlık yeniden yargılama gerektirmediği için hükmü bu yönden düzelterek onamıştır. Aynı dosyada kocanın güven sarsıcı davranışları ile kadının hakaret ve tehdit içeren sözleri de kabul edilmiştir.

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
20.09.2012 · E. 2012/2173 · K. 2012/21934

Ayrılık süresi için verilecek nafaka, ayrılık süresiyle sınırlı ve TMK m. 197/2'deki talep koşuluna bağlı bir tedbir nafakasıdır

Kadının açtığı ayrılık davası kabul edildi ve eşlerin bir yıl süreyle ayrılığına karar verilmiştir; ancak ayrılık süresi için kadın yararına tedbir nafakası takdir edilmemiştir. Karar temyiz edilmiştir.

> *Ayrılık davasında (TMK.md.170) Türk Medeni Kanununun 169. maddesi uyarınca hakim tarafından alınması gereken önlemler, sadece davanın devam ettiği süreyle sınırlıdır. Davacı-davalı kadının davası kabul edilip ayrılığa karar verildiğine göre, birlikte yaşamaya ara verilmesinin haklı bir sebebe dayandığı da, bu kabulün bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. O halde, ayrılık süresi içindeki bu nafakanın hukuki niteliğinin ayrılık süresiyle sınırlı Türk Medeni Kanununun 197/2. maddesindeki talep koşuluna bağlı olarak hükmedilebilecek bir tedbir nafakası olduğunun kabulü gerekir. Durum böyleyken, mahkemece tarafların bir yıl süre ile ayrılığına karar verildiği halde; ayrılık süresi için gerekli olacak şekilde davacı-davalı kadın yararına tedbir nafakası takdir edilmemesi usul ve yasaya aykırı olmuş; bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, TMK m. 169'daki önlemlerin yalnız davanın devam ettiği süreyle sınırlı olduğunu, ayrılık kararı verilmesinin birlikte yaşamaya ara verilmesinin haklı bir sebebe dayandığını da gösterdiğini belirtmiştir. Bu nedenle ayrılık süresi için nafaka TMK m. 197/2'ye dayanır ve talebe bağlıdır; talep varsa hükmedilmelidir.

8 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.06.2013 · E. 2013/4922 · K. 2013/16885

Ayrılık süresi içinde gerçekleşen yeni olaylara dayanarak açılan boşanma davası, süre dolmadı diye reddedilemez

Eşlerin daha önceki karşılıklı boşanma davalarında on sekiz ay süreyle ayrılıklarına karar verilmişti. Kadın, ayrılık süresi içinde kocanın başka bir kadınla birlikte yaşadığını ileri sürerek zina ve evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebeplerine dayanan yeni bir boşanma davası açmıştır. Mahkeme davayı ayrılık süresi içinde açıldığı gerekçesiyle reddetmiştir.

> *Kadının ayrılık kararına dayalı boşanma davası (TMK md. 172) bulunmamaktadır. Davalı-davacı kadın ayrılık süresi içerisinde kocanın başka bir bayanla birlikte yaşadığını belirterek Türk Medeni Kanununun 161. ve 166. maddeleri*

uyarınca boşanma talep ettiğine göre, delillerin toplanıp sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, ayrılık süresi içinde açıldığından bahisle davanın reddi doğru bulunmamıştır.

DEĞERLENDİRME Daire, kadının davasının TMK m. 172'ye değil, ayrılık süresi içinde gerçekleştiği ileri sürülen yeni olaylara ve TMK m. 161 ile 166'ya dayandığını, bu nedenle delillerin toplanıp sonucuna göre karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrılık süresi içinde evlilik ve sadakat yükümlülüğü devam eder. Buna karşılık yeni bir kusur ispatlanamadan ve TMK m. 172'ye dayanmadan, süre dolmadan açılan dava reddedilir.[28]

9 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.06.2008 · E. 2007/15085 · K. 2008/8798

Ayrılık kararının kesinleşmesinden sonraki kusurlu davranışlar, süre sonunda açılan boşanma davasında kusur değerlendirmesine girer

Ayrılık kararının kesinleşmesinden sonra ortak hayat kurulamadığı için kadın TMK m. 172/2'ye dayanarak boşanma davası açmıştır. Mahkeme davayı TMK m. 166/1'e göre kabul etti, kadın yararına maddi ve manevi tazminat ile yoksulluk nafakasına hükmetmiştir. Koca kararı temyiz etmiştir.

> *...a-Ayrılık kararının kesinleşmesinden sonra davacı kadının güven sarsıcı davranışlarda bulunduğu tanık beyanlarıyla gerçekleşmiştir. Evlilik birliğinin sona ermesinde taraflar eşit kusurludur. Eşit kusurlu eş yararına maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi usul ve yasaya aykırıdır. b-Davacı kadının düzenli ve sabit bir geliri olduğu anlaşılmaktadır. Tarafların ekonomik durumları birbirine eşittir. Davacı kadın lehine yoksulluk nafakasına hükmolunması doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, ayrılık kararının kesinleşmesinden sonra kadının güven sarsıcı davranışlarda bulunduğunun tanık beyanlarıyla gerçekleştiğini, bu nedenle eşlerin eşit kusurlu olduğunu ve eşit kusurlu eş yararına tazminata hükmedilemeyeceğini belirtmiştir. Daire, istemin TMK m. 172/2'ye dayandığı hâlde davanın 166/1'e göre kabulünü de hatalı bulmuş, ancak bu yön temyiz edilmediği için bozma sebebi yapmamıştır. Boşanmanın sonuçları düzenlenirken ayrılık süresinde ortaya çıkan durumlar da göz önünde tutulur (TMK m. 172/3).

10 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
07.02.2011 · E. 2010/23278 · K. 2011/1786

Ayrılık kararı verilirken çocuğun ayrılık süresince kimde kalacağı ve kişisel ilişki de düzenlenmelidir

Mahkeme ayrılığa karar verdi, ancak ortak çocuğun ayrılık süresince geçici velayeti hakkında bir hüküm kurmamıştır. Karar temyiz edilmiştir.

28 Yargıtay 2. HD, 08.10.2018, E. 2016/24367, K. 2018/10693.

> *3-Ayrılık kararı verilmesi durumunda hakim, ana babanın hakları, velayetin tedbiren hangi tarafça kullanılacağı ve çocukla olan kişisel ilişkilerin düzenlenmesine de karar verir (TMK.md.182/1). Bu yön gözetilmeksizin müşterek çocuğun ayrılık süresince geçici velayeti konusunda karar verilmemesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, ayrılık kararıyla birlikte velayetin tedbiren hangi eşçe kullanılacağına ve çocukla kişisel ilişkiye karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir (TMK m. 182/1). Bu düzenleme ayrılık süresiyle sınırlı, tedbir ve geçici niteliktedir.[29]

11 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
16.09.2009 · E. 2009/11544 · K. 2009/15799

Kesinleşmeden itibaren işleyen ayrılık süresinde ortak hayat kurulamamışsa, süre sonunda açılan boşanma davası kabul edilir

Ayrılık kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıllık süre geçtikten sonra boşanma davası açılmıştır; mahkeme davayı kabul etmemiştir. Karar temyiz edilmiştir.

> *Toplanan delillere göre ayrılık kararının kesinleşmesinden itibaren geçen bir yıllık ayrılık süresi içinde tarafların evlilik birliğini yeniden kurmak amacıyla biraraya gelmedikleri ve ortak hayatın yeniden kurulamadığı anlaşılmaktadır. Türk Medeni Kanununun 172. maddesi koşulları gerçekleşmiştir. Mahkemece davanın kabulü ile boşanmaya karar verileceği yerde yazılı şekilde karar verilmesi doğru olmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Daire, bir yıllık ayrılık süresi içinde eşlerin evlilik birliğini yeniden kurmak amacıyla bir araya gelmediklerini ve TMK m. 172'nin koşullarının gerçekleştiğini belirterek kararı bozmuştur. Süre sonundaki boşanma davası TMK m. 172 şerhinde ayrıntılı anlatılacaktır.

12 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
01.10.2024 · E. 2023/8400 · K. 2024/6697

Usulsüz tebligat nedeniyle kesinleşmeyen ret kararından sonra 166/4'teki fiili ayrılık süresi de başlamaz

Koca, daha önce reddedilen boşanma davasının kesinleşmesinden sonra ortak hayatın kurulamadığını ileri sürerek TMK m. 166/4'e dayanan boşanma davası açmıştır. Bölge adliye mahkemesi, önceki ret kararının kadına usulüne uygun tebliğ edilmediğini ve kesinleşmediğini belirterek davayı reddetmiştir. Koca kararı temyiz etmiştir.

> *Kartal 2. Aile Mahkemesi'nin 2008/1119 E. Sayılı dosyasında gerekçeli karara ilişkin tebligatta tebligatı yapan memurun isminin bulunmadığı dolayasıyla tebligatın usulsüz olduğu ve kararın kesinleşmediği, 3 yıllık fiili ayrılık süresinin başlamadığı...*

29 Yargıtay 2. HD, 17.01.2013, E. 2012/12738, K. 2013/943.

DEĞERLENDİRME Daire, önceki karara ilişkin tebligatta tebliğ memurunun adı bulunmadığı için tebligatın usulsüz olduğunu, kararın kesinleşmediğini ve fiili ayrılık süresinin başlamadığını belirterek bölge adliye mahkemesi kararını onamıştır. Ayrılık süresi için de kural aynıdır: süre ancak usulüne uygun tebliğ edilip kesinleşen karardan itibaren işler (TMK m. 171).

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 167:** Davanın konusu, boşanma veya ayrılık.
- **TMK m. 169:** Geçici önlemler.
- **TMK m. 170:** Boşanma veya ayrılık kararı.
- **TMK m. 172:** Ayrılık süresinin bitimi.
- **TMK m. 180:** Ayrılık hâlinde mal rejimi.
- **TMK m. 182:** Çocuklar bakımından hâkimin takdir yetkisi.
- **TMK m. 185:** Evliliğin genel hükümleri.
- **TMK m. 336:** Ana ve baba evli iken velayet.
- **6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 26 ve 297:** Taleple bağlılık ve hüküm sonucu.

MADDE

172 C. Karar III. Ayrılık süresinin bitimi

KANUN METNİ

(1) Süre bitince ayrılık durumu kendiliğinden sona erer.
(2) Ortak hayat yeniden kurulmamışsa, eşlerden her biri boşanma davası açabilir.
(3) Boşanmanın sonuçları düzenlenirken ilk davada ispatlanmış olan olaylar ve ayrılık süresinde ortaya çıkan durumlar göz önünde tutulur.

MADDE ÖZETİ

Ayrılık süresi bitince ayrılık kendiliğinden sona erer ve ortak hayat yeniden kurulmamışsa eşlerden her biri, ayrılık davasında kusurlu bulunan eş de, boşanma davası açabilir (m. 172). Yargıtay, ayrılık kararı verilen önceki davada asıl kusurlu sayıldığı gerekçesiyle kadının 172'ye dayanan davasının reddedilmesini bozmuştur.[1] Boşanma için ayrılık süresi içinde ortak hayatın kurulmadığının anlaşılması yeterlidir;[2] kusur ise tazminat ve nafaka gibi sonuçlarda önem taşır ve ilk davada ispatlanan olaylar esas alınır.[3]

TEMEL KAVRAMLAR

Ayrılık süresinin bitimi	Ayrılık kararının kesinleşmesinden itibaren işleyen bir ile üç yıllık sürenin dolması; ayrılık durumu bu anda kendiliğinden sona erer (TMK m. 171, 172/1).
Ortak hayatın yeniden kurulması	Eşlerin evlilik birliğini sürdürmek amacıyla yeniden bir araya gelip birlikte yaşaması; kurulmamışsa her eş boşanma davası açabilir (TMK m. 172/2).
İlk dava	Ayrılık kararıyla sonuçlanan boşanma veya ayrılık davası; bu davada ispatlanan olaylar sonraki boşanmanın sonuçlarında göz önünde tutulur (TMK m. 172/3).

1 Yargıtay 2. HD, 02.07.2013, E. 2013/1699, K. 2013/18599.
2 Yargıtay 2. HD, 16.09.2009, E. 2009/11544, K. 2009/15799.
3 Yargıtay 2. HD, 30.09.2013, E. 2013/8882, K. 2013/22351.

Ayrılık süresinde ortaya çıkan durumlar	Ayrılık süresi içinde eşlerin kusurlu davranışları ve ekonomik durumlarındaki değişiklikler gibi, tazminat, nafaka ve çocuklarla ilgili düzenlemeyi etkileyen olgular.
Fiili ayrılık	Reddedilen bir boşanma davasının kesinleşmesinden sonra ortak hayatın kurulamaması; 27.11.2024'ten itibaren bir yıl geçince evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır (TMK m. 166/4).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 140 ıncı maddesini karşılamaktadır. Ayrılık süresi sonunda her iki eşe de, herhangi bir kayda bağlı olmaksızın boşanmaya karar verilmesini isteme hakkı tanındığından, yürürlükteki Kanunun 140 ıncı maddesinin birinci ve ikinci fıkralarına gerek kalmamıştır. Üçüncü fıkra ise maddenin yeni durumuna uygun hâle getirilmiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 73*

Adalet Komisyonu maddeyi Tasarıdaki gibi aynen kabul etmiştir (S. Sayısı 723, s. 402). Gerekçenin kilit ifadesi "herhangi bir kayda bağlı olmaksızın" sözleridir: eski Kanun, ayrılığa yol açan olaylar yalnız boşanmayı isteyen eşin aleyhine ise onun davasını ancak diğer eş ortak hayata dönmekten kaçındığında kabul ediyordu. 4721 sayılı Kanun bu sınırı kaldırmış ve ilk davadaki kusur durumunu boşanma kararının şartı olmaktan çıkarıp boşanmanın sonuçlarını belirleyen bir unsura dönüştürmüştür.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Tayin olunan müddetin hitamında tefrik kendiliğinden nihayet bulur. Fakat karı koca bu müddet içinde barışmamışlarsa, iki taraftan her biri boşanma talebinde bulunabilir. (m. 139/2) Ayrılık hükmünde muayyen müddetin hitamında bu hükme esas olan hadiseler münhasıran talibin aleyhine bulunmadıkça karı kocadan yalnız birisi tarafından talebedilmiş olsa bile, boşanmaya hükmedilir. (m. 140/1) Bununla beraber diğer taraf müşterek hayata avdetten imtina ederse, ayrılık hükmüne esas olan hadiseler münhasıran talip aleyhine olsa bile, yine boşanmaya hükmolunur. (m. 140/2) Hüküm, ayrılık davasının muhakemesi esnasında tahakkuk eden ve ayrılıktan sonra hadis olan ahval nazara alınmak suretiyle verilir. (m. 140/3)*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 139/2 ve 140 (mülga)

Eski Kanun sürenin bitimini 139. maddenin ikinci fıkrasında, süre sonunda verilecek hükmü 140. maddede düzenliyordu. 4721 sayılı Kanun'un 172. maddesi bu iki hükmü tek maddede toplamış, 140. maddenin kusura bağlı ilk iki fıkrasını almamış ve üçüncü fıkrayı boşanmanın sonuçlarıyla sınırlamıştır.

	743 sayılı Kanun m. 139/2 ve 140	4721 sayılı Kanun m. 172
Sürenin bitimi	Ayrılık kendiliğinden sona erer	Ayrılık durumu kendiliğinden sona erer
Dava hakkı	Eşler süre içinde barışmamışsa her biri boşanma isteyebilir	Ortak hayat yeniden kurulmamışsa eşlerden her biri boşanma davası açabilir

	743 sayılı Kanun m. 139/2 ve 140	4721 sayılı Kanun m. 172
Olaylar yalnız davacının aleyhineyse	Boşanmaya ancak diğer eş ortak hayata dönmekten kaçınırsa hükmolunur	Böyle bir kayıt yoktur; gerekçeye göre hak her iki eşe kayıtsız tanınmıştır
Ayrılık davasındaki ve sonraki olaylar	Hüküm bunlar dikkate alınarak verilir	Boşanmanın sonuçları düzenlenirken göz önünde tutulur

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Anayasa yargısının norm denetimi kararları arasında 172. madde hakkında verilmiş bir karara rastlanmamıştır. Maddeyle birlikte okunan fiili ayrılık hükmündeki süre ise 7532 sayılı Kanunla 27.11.2024'ten itibaren üç yıldan bir yıla indirilmiştir (TMK m. 166/4).

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Sürenin bitimi	Ayrılık durumu kendiliğinden sona erer	TMK m. 172/1
Tedbir nafakası	Ayrılık kararındaki nafaka süre bitince sona erer	Yargıtay 3. HD, K. 2011/13973; Yargıtay 8. HD, K. 2014/2610
Dava hakkı	Ortak hayat kurulmamışsa her iki eş dava açabilir	TMK m. 172/2; Yargıtay 2. HD, K. 2017/3326
Kusurlu eş	İlk davada asıl kusurlu bulunan eşin de dava hakkı vardır	Yargıtay 2. HD, K. 2013/18599
İspat	Süre içinde ortak hayatın kurulmadığı ispatlanır	Yargıtay 2. HD, K. 2009/15799
Bir araya gelme	Süre bittikten sonra karı koca olarak birlikte yaşamak davanın reddine yol açar	Yargıtay 2. HD, K. 2019/11166
Nitelendirme	Dava 172'nin şartlarına göre incelenir, 166'ya göre değil	HMK m. 33; Yargıtay 2. HD, K. 2017/5258
Sonuçlar	İlk davada ispatlanan olaylar ve ayrılık süresindeki durumlar gözetilir	TMK m. 172/3; Yargıtay 2. HD, K. 2011/7259
Yoksulluk nafakası	Tam kusurlu eşe verilmez; kusursuz eşte de yoksulluk şartı aranır	TMK m. 175; Yargıtay 2. HD, K. 2024/6895
Fiili ayrılıkla ilişki	Ret kararı da varsa her iki yol birlikte kullanılabilir	TMK m. 166/4; Yargıtay 2. HD, K. 2021/10013

1 TBMM gerekçesine göre madde, eski Kanun'un 140. maddesini karşılar; ancak ayrılık süresi sonunda her iki eşe herhangi bir kayda bağlı olmaksızın boşanma isteme hakkı tanındığı için eski maddenin, kusur durumuna göre boşanmayı sınırlayan ilk iki fıkrası alınmamış, üçüncü fıkrası da yeni duruma uyarlanmıştır.

DİKKAT

TMK m. 172'ye dayanan dava ancak ayrılık süresi dolduktan sonra açılabilir; süre içinde açılan ve yeni bir kusura dayanmayan dava reddedilir.[4] Süre bittikten sonra eşler yeniden karı koca olarak yaşamaya başlarsa 172. maddeye dayanma hakkı yitirilebilir. Ayrılık kararıyla bağlanan tedbir nafakası da süre bitince sona erer; nafaka ihtiyacı sürüyorsa nafakanın yeniden istenmesi gerekir.

II. Süre Bitince Ayrılık Kendiliğinden Sona Erer (TMK m. 172/1)

- **Kural:** Ayrılık süresi bitince ayrılık durumu kendiliğinden sona erer (TMK m. 172/1). Bunun için ayrı bir karar ya da başvuru gerekmez. Süre, ayrılık kararının kesinleşmesinden itibaren hesaplanır (TMK m. 171); sürenin nasıl belirlendiği ve hesaplandığı TMK m. 171 şerhinde anlatılmıştır.
- **Sona eren evlilik değil, ayrılıktır:** Süre bitince eşler hâlâ evlidir ve evliliğin genel hükümlerine bağlıdır (TMK m. 185 vd.). Evliliği sona erdirmek için eşlerden birinin boşanma davası açması gerekir; süre kendiliğinden boşanma sonucu doğurmaz.
- **Tedbir nafakası da sona erer:** Yargıtay, bir yıllık sürenin bitmesiyle ayrılık kararındaki tedbir nafakasının da sona erdiğini tespit etmiş ve süre sonrası için istenen nafakayı TMK m. 197'ye göre, nafaka isteyen eşin ayrı yaşamada haklı olup olmadığı araştırılarak incelenmesi gereken bir istem saymıştır.[5] Yargıtay 8. Hukuk Dairesi de ayrılık kararında nafakanın süre bitince kalkacağı yazılmamış olsa bile eş ve çocuklar için bağlanan tedbir nafakalarının süre bitiminde sona erdiğini belirterek, borçlunun bu tarihten sonraki tahsilata karşı şikâyetinin kabul edilmesi gerektiğine karar vermiştir.[6]
- **Çocuklarla ilgili düzenleme:** Ayrılık kararındaki velayet düzenlemesi ayrılık süresince geçerli, tedbir ve geçici niteliktedir.[7] Süre bittikten sonra ortak hayat kurulmamışsa hâkim velayeti eşlerden birine verebilir (TMK m. 336/2); boşanma davası açılınca dava süresince çocuklarla ilgili önlemler TMK m. 169'a göre alınır, boşanma kararıyla da velayet ve kişisel ilişki yeniden düzenlenir (TMK m. 182).

4 Yargıtay 2. HD, 08.10.2018, E. 2016/24367, K. 2018/10693.
5 Yargıtay 3. HD, 27.09.2011, E. 2011/16211, K. 2011/13973.
6 Yargıtay 8. HD, 18.02.2014, E. 2013/16405, K. 2014/2610.
7 Yargıtay 2. HD, 17.01.2013, E. 2012/12738, K. 2013/943.

III. Ortak Hayat Kurulmamışsa Her Eş Dava Açabilir (TMK m. 172/2)

- **İki eşin de hakkıdır:** Ortak hayat yeniden kurulmamışsa eşlerden her biri boşanma davası açabilir (TMK m. 172/2). Yargıtay, bir yıllık ayrılık kararının bitiminden sonra ortak hayatı yeniden kuramadıkları sabit olan eşlerden erkeğin karşı davasının da kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir.[8]
- **Kusurlu eş de dava açabilir:** Gerekçeye göre bu hak her iki eşe "herhangi bir kayda bağlı olmaksızın" tanınmıştır. Yargıtay, ayrılık kararı verilen önceki davada asıl kusurlu bulunduğu gerekçesiyle kadının 172'ye dayanan davasını reddeden kararı bozmuştur.[9] Eski Kanun'da ise ayrılığa yol açan olaylar yalnız talep edenin aleyhine ise boşanmaya ancak diğer eş ortak hayata dönmekten kaçınırsa hükmolunabiliyordu (743 s. K. m. 140).
- **Ne ispatlanır?** Ayrılık kararının kesinleştiği, sürenin dolduğu ve bu süre içinde eşlerin evlilik birliğini yeniden kurmak amacıyla bir araya gelmediği. Yargıtay, bu olgular anlaşılınca 172'nin koşullarının gerçekleştiğini ve boşanmaya karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir.[10] Bu olgular genellikle tanık beyanlarıyla ispatlanır; Yargıtay, kesinleşmeden itibaren bir yıl boyunca bir araya gelinmediği tanık beyanlarıyla sabit olan dosyada, ayrılık kararından söz ederek boşanma isteyen kadının davasının da 172 kapsamında olduğunu ve kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir.[11]
- **Süre dolmadan 172'ye dayanılamaz:** Yargıtay, ayrılık süresi dolmadan açılan, 172'ye dayanmayan ve diğer eşe atfedilebilecek yeni bir kusurun ispatlanamadığı davada boşanma kararı verilmesini bozmuştur.[12] Buna karşılık süre içinde ortaya çıkan yeni olaylara dayanan dava, süre dolmadan da açılabilir.[13]
- **Dava için ayrı bir süre yoktur:** Kanun, ayrılık süresi bittikten sonra 172 davasının ne zamana kadar açılacağına ilişkin bir süre öngörmemiştir. Ancak süre bittikten sonra eşler bir araya gelip karı koca olarak birlikte yaşamışsa, Yargıtay'a göre 172'ye dayanan davanın reddi gerekir.[14]
- **Bir araya gelmenin niteliği:** Her görüşme ortak hayatın kurulması sayılmaz. Yargıtay'ın onadığı bir kararda eşlerin özel günlerde çocuklar için bir araya gelmesinin, evlilik birliğini sürdürmek amacıyla bir araya gelmek kapsamına sokulamayacağı kabul edilmiştir.[15]
- **Karşılıklı davalar:** Bir eş 172'ye, diğeri evlilik birliğinin sarsılmasına dayanarak dava açabilir; Yargıtay iki davanın birlikte kabul edildiği kararları

8 Yargıtay 2. HD, 27.03.2017, E. 2015/24349, K. 2017/3326.
9 Yargıtay 2. HD, 02.07.2013, E. 2013/1699, K. 2013/18599.
10 Yargıtay 2. HD, 16.09.2009, E. 2009/11544, K. 2009/15799.
11 Yargıtay 2. HD, 03.03.2016, E. 2015/13442, K. 2016/4168.
12 Yargıtay 2. HD, 08.10.2018, E. 2016/24367, K. 2018/10693.
13 Yargıtay 2. HD, 17.06.2013, E. 2013/4922, K. 2013/16885.
14 Yargıtay 2. HD, 11.11.2019, E. 2019/7178, K. 2019/11166.
15 Yargıtay 2. HD, 07.10.2024, E. 2023/10142, K. 2024/6886.

onamıştır.[16] İki eşin de süre bitiminden sonra 172'ye dayanarak açtığı davaların kabul edildiği karar da onanmıştır.[17]

IV. Hukuki Nitelendirme ve Yanlış Madde Gösterilmesi (HMK m. 33)

- **Dava 172'ye göre incelenir:** Olayları açıklamak taraflara, hukuki nitelendirme hâkime aittir (HMK m. 33). Yargıtay, ayrılık kararına dayanan davanın evlilik birliğinin sarsılması hükmüne göre kabul edilmesini[18] ve fiili ayrılık hükmüne göre değerlendirilmesini[19] bozma sebebi saymıştır.
- **Hâkim davayı 172 kapsamında nitelendirebilir:** Yargıtay'ın onadığı bir kararda, evlilik birliğinin sarsılmasına, olmazsa fiili ayrılığa dayanarak boşanma isteyen kocanın davası, ayrılık kararından sonra ortak hayatın kurulamamasına dayanan bir istem olarak nitelendirilmiş ve 172 uyarınca boşanmaya karar verilmiştir.[20]
- **Yalnız madde numarası yanlışsa:** Mahkeme davayı 172'nin şartlarına göre inceleyip hükümde dayanak olarak 166/1'i göstermişse Yargıtay bu hatayı sonuca etkili bulmamış ve hükmü onamıştır.[21] Bir dosyada Daire önce bozmuş,[22] ilk derece mahkemesinin gerekçesinde 172 incelemesinin de yapıldığını görünce karar düzeltme üzerine bozma kararını kaldırmıştır.[23]
- **Temyiz edilmeyen hata:** 172/2'ye dayanan davanın 166/1'e göre kabul edildiği bir dosyada Yargıtay yanlışlığa işaret etmiş, ancak bu yön temyiz edilmediği için bozma sebebi yapmamıştır.[24]
- **Yetki:** 172 davası da bir boşanma davası olduğundan yetkili mahkeme TMK m. 168'e göre belirlenir. Yargıtay, 172/2 uyarınca boşanma kararı verilen ve davalının süresi içinde yetki itirazında bulunmadığı dosyada davalının temyiz itirazlarını bu yönden yerinde görmemiştir.[25]

16 Yargıtay 2. HD, 13.06.2023, E. 2023/175, K. 2023/3109; Yargıtay 2. HD, 12.12.2019, E. 2019/4409, K. 2019/12244.
17 Yargıtay 2. HD, 17.10.2011, E. 2010/15476, K. 2011/16220.
18 Yargıtay 2. HD, 03.05.2017, E. 2016/315, K. 2017/5258.
19 Yargıtay 2. HD, 26.06.2013, E. 2013/5868, K. 2013/17958.
20 Yargıtay 2. HD, 07.10.2024, E. 2023/10142, K. 2024/6886.
21 Yargıtay 2. HD, 10.03.2011, E. 2010/3228, K. 2011/4263; Yargıtay 2. HD, 26.02.2013, E. 2012/19407, K. 2013/5078.
22 Yargıtay 2. HD, 02.05.2018, E. 2016/17833, K. 2018/5873.
23 Yargıtay 2. HD, 15.05.2019, E. 2018/5630, K. 2019/6112.
24 Yargıtay 2. HD, 17.06.2008, E. 2007/15085, K. 2008/8798.
25 Yargıtay 2. HD, 20.04.2010, E. 2009/6092, K. 2010/7843.

V. Boşanmanın Sonuçları: İlk Dava ve Ayrılık Süresi (TMK m. 172/3)

- **Kural:** Boşanmanın sonuçları düzenlenirken ilk davada ispatlanmış olan olaylar ve ayrılık süresinde ortaya çıkan durumlar göz önünde tutulur (TMK m. 172/3). Kusur, boşanma kararının şartı değil; maddi ve manevi tazminat (TMK m. 174), yoksulluk nafakası (TMK m. 175) ve çocuklarla ilgili düzenleme bakımından önem taşır.
- **İlk davada ispatlanan olaylar:** Yargıtay, ayrılık kararıyla biten ilk davada kusuru ispatlanan ve ayrılık süresinde diğer eşe kusur yüklenemeyen eşi tam kusurlu saymış ve ona yoksulluk nafakası bağlanmasını bozmuştur.[26] İlk davada kocanın başka bir kadınla yaşadığı sabit olan dosyada kadın yararına maddi ve manevi tazminat,[27] ilk davada eşine fiziksel şiddet uygulandığı ispatlanan dosyada manevi tazminat verilmesi gerektiği belirtilmiştir.[28]
- **Kesinleşen kusur belirlemesi:** Yargıtay'a göre ayrılık kararındaki kusur belirlemesi temyiz edilmeyip kesinleşmişse sonraki boşanma davasında lehine olan eş yararına usuli kazanılmış hak oluşturur; tam kusurlu sayılan kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilemez.[29] Kesinleşen kusura göre kadının davasının kabul, erkeğin karşı davasının ret edildiği bir dosyada da Yargıtay boşanma ve kusura ilişkin itirazları yerinde görmemiştir.[30]
- **Ayrılık süresinde ortaya çıkan durumlar:** Sadakat yükümlülüğü süre içinde de devam eder. Yargıtay, ayrılık süresinde başka biriyle yaşamaya başlayan kocanın karşısında kadın yararına tazminat takdir edilmesini istemiş,[31] ayrılık kararının kesinleşmesinden sonra güven sarsıcı davranışlarda bulunan kadını ise eşit kusurlu sayarak kadın yararına tazminata hükmedilmesini bozmuştur.[32]
- **Nafakanın kendi şartları:** Kusur tablosu lehine olan eş de yoksulluk nafakası için boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olduğunu göstermelidir. Yargıtay, emekli olan, ayrıca bir dükkâna sahip olup terzilik yapan kadın yararına bağlanan yoksulluk nafakasını bozmuştur.[33] Hukuk Genel Kurulu ise ayrılık kararıyla sonuçlanan önceki davada eşit kusurlu bulunan ve asgari ücretle çalışan kadının, süre sonundaki boşanma davasında yoksulluk nafakası isteyebileceğini kabul etmiştir.[34]

26 Yargıtay 2. HD, 30.09.2013, E. 2013/8882, K. 2013/22351.
27 Yargıtay 2. HD, 28.04.2011, E. 2010/5945, K. 2011/7259.
28 Yargıtay 2. HD, 03.12.2009, E. 2008/17296, K. 2009/20714.
29 Yargıtay 2. HD, 11.02.2025, E. 2024/4229, K. 2025/1264.
30 Yargıtay 2. HD, 07.10.2024, E. 2024/204, K. 2024/6895.
31 Yargıtay 2. HD, 20.04.2010, E. 2009/6092, K. 2010/7843.
32 Yargıtay 2. HD, 17.06.2008, E. 2007/15085, K. 2008/8798.
33 Yargıtay 2. HD, 07.10.2024, E. 2024/204, K. 2024/6895.
34 Yargıtay HGK, 21.03.2018, E. 2017/1584, K. 2018/503.

- **Tazminatın miktarı:** Yargıtay, 172 incelemesi yapılarak verilen bir boşanma kararında kadın yararına takdir edilen maddi ve manevi tazminatı az bulmuş ve hakkaniyete uygun miktarda tazminat takdiri için bozmuştur.[35]

VI. Dava Sırasında Eşlerden Biri Ölürse

- **Dava konusuz kalır, kusur tespiti yapılabilir:** Ölüm evliliği sona erdirdiği için boşanma davası konusuz kalır. Ancak ölen eşin mirasçılarından biri davaya devam eder ve diğer eşin kusuru ispatlanırsa, sağ kalan eş boşanmış eş gibi yasal mirasçılık hakkını kaybeder (TMK m. 181/2). Yargıtay, ayrılık süresinin bitiminden sonra 172'ye dayanarak açılan davada davalı eşin ölümü üzerine davanın konusuz kaldığına ve TMK m. 181 uyarınca sağ kalan davacı eşin kusurlu olmadığının tespitine ilişkin kararı onamıştır.[36]

VII. TMK m. 172 ile Fiili Ayrılık (TMK m. 166/4)

	TMK m. 172	TMK m. 166/4
Önceki karar	Kesinleşmiş ayrılık kararı	Reddedilmiş ve kesinleşmiş boşanma davası
Süre	Ayrılık kararında belirlenen bir ile üç yıl, kesinleşmeden itibaren	27.11.2024'ten itibaren bir yıl, ret kararının kesinleşmesinden itibaren
İspatlanacak olgu	Süre içinde ortak hayatın yeniden kurulmaması	Süre içinde ortak hayatın yeniden kurulamaması
Kusurun yeri	Sonuçlarda; ilk davada ispatlanan olaylar ve ayrılık süresindeki durumlar esas alınır	Sonuçlarda; ret kararı ve fiili ayrılık dönemindeki olaylar esas alınır

- **İki yol birlikte kullanılabilir:** Ayrılık kararının yanında reddedilmiş bir boşanma davası da varsa eş her iki yola birlikte dayanabilir. Yargıtay, erkeğin 172'ye ve fiili ayrılığa dayanan birleştirilmiş davalarından ikincisini reddeden kararı, fiili ayrılık koşulları da gerçekleştiği için bozmuştur.[37]
- **Kusur değerlendirmesindeki fark:** Fiili ayrılık davasında Yargıtay, reddedilen davayı açarak boşanma sebebi yaratan ve süre içinde ortak hayatı kurmaktan kaçınan eşi, diğer eşe bu dönemde bir kusur yüklenemiyorsa tamamen kusurlu saymakta;[38] ret kararını, o davanın açıldığı tarihe kadar davalının boşanmayı gerektirecek nitelikte bir kusurunun bulunmadığı yönünde kesin hüküm olarak görmektedir.[39] 172'de ise ayrılık kararı, boşanma sebebinin ispat-

35 Yargıtay 2. HD, 15.05.2019, E. 2018/5630, K. 2019/6112.
36 Yargıtay 2. HD, 25.06.2024, E. 2023/7004, K. 2024/4811.
37 Yargıtay 2. HD, 23.12.2021, E. 2021/9161, K. 2021/10013.
38 Yargıtay 2. HD, 22.12.2011, E. 2011/1238, K. 2011/23139.
39 Yargıtay 2. HD, 13.02.2012, E. 2011/4993, K. 2012/2499.

landığı bir davanın sonucudur; bu nedenle kusur değerlendirmesi o davada ispatlanan olaylardan başlar.

- **Açıklama ve delil imkânı:** Fiili ayrılık davasında Yargıtay, davalının kusurunun kanıtlanmasının gerekmediğini, kusurun yoksulluk nafakası ve tazminat bakımından önem taşıdığını belirtmiş; ortak hayatın yeniden kurulup kurulmadığı çekişmeli kaldığında hâkimin taraflardan açıklama istemesi ve delil bildirme imkânı tanıması gerektiğini söylemiştir.[40] Aynı yaklaşım, ortak hayatın kurulup kurulmadığının tartışıldığı 172 davaları için de yol göstericidir.
- **Anayasa Mahkemesi:** Anayasa Mahkemesi fiili ayrılıktaki önceki üç yıllık süreyi iptal etmiş,[41] 7532 sayılı Kanunla getirilen bir yıllık süreyi ise Anayasa'ya uygun bulmuştur.[42] 172'deki süre ise ayrılık kararıyla belirlenir ve bu değişiklikten etkilenmemiştir.

UYGULAMA NOTU

Ayrılık kararının kesinleşme tarihi öğrenilmeli ve kararda belirlenen süre bu tarihe eklenerek bitiş tarihi hesaplanmalıdır; 172. maddeye dayanan dava bu tarihten sonra açılmalıdır. Dilekçede ayrılık kararının mahkemesi, esas ve karar numarası, kesinleşme tarihi ve eşlerin süre içinde bir araya gelmediği açıkça yazılmalı; bunu doğrulayacak tanıklar gösterilmelidir. Ayrılık süresinde eşlerden birinin yeni kusurlu davranışları olmuşsa bunlar belgelenmelidir; bu davranışlar tazminat ve nafaka değerlendirmesinde ilk davadaki olaylarla birlikte dikkate alınır. Ayrılık kararıyla bağlanan tedbir nafakası süre bitince sona erdiğinden, boşanma davası açılırken dava süresince tedbir nafakası ve çocuklarla ilgili geçici önlem talepleri de yazılmalıdır. Süre bittikten sonra eşlerin yeniden birlikte yaşamaya başlaması hâlinde 172. maddeye dayanma imkânının ortadan kalkabileceği unutulmamalıdır.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
27.09.2011 · E. 2011/16211 · K. 2011/13973

Ayrılık süresi bitince tedbir nafakası da sona erer; yeni nafaka isteminde ayrı yaşamada haklılık araştırılır

Eşler hakkında bir yıllık ayrılık kararı verilmiş ve bu kararla tedbir nafakasına hükmedilmişti. Süre bittiği hâlde eşler bir araya gelmemiştir. Davacı eş, ayrı yaşamaya devam ettiklerini ve çalışmadığını belirterek tedbir nafakası istemiştir. Mahkeme, ayrılık süresi içinde davalı eşin kusurlu bir davranışının ispatlanamadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir; davacı hükmü temyiz etmiştir.

40 Yargıtay 2. HD, 20.11.2012, E. 2012/23796, K. 2012/27641.
41 AYM, 22.02.2024, E. 2023/116, K. 2024/56.
42 AYM, 12.02.2026, E. 2025/203, K. 2026/39.

> *Davalının halen annesi ile aynı evde oturup, davacı ile bir araya gelmek için müstakil bir ev tutup davacıyı çağırmadığı iddia edildiğine göre, mahkemece; bu konuda taraflardan delilleri sorularak, davacının ayrı yaşamada haklı olup olmadığı araştırılmak suretiyle oluşacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, bir yıllık sürenin bitmesiyle ayrılık kararındaki tedbir nafakasının da sona erdiğini tespit etmiş ve yeni istemi TMK m. 197 ve devamı maddelerine dayanan bir tedbir nafakası davası olarak incelemiştir. Bu davada belirleyici olan, ayrılık süresindeki kusurun ispatı değil, nafaka isteyen eşin ayrı yaşamada haklı olup olmadığıdır. Yargıtay 8. Hukuk Dairesi de ayrılık davasında verilen tedbir nafakasının ayrılık süresinin bitiminde sona erdiğini kabul etmiştir.[43] Süre bittikten sonra boşanma davası açılırsa, dava süresince nafaka TMK m. 169'a göre geçici önlem olarak istenir.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
02.07.2013 · E. 2013/1699 · K. 2013/18599

Ayrılık davasında asıl kusurlu bulunan eş de süre bitince TMK m. 172'ye dayanarak boşanma davası açabilir

Erkeğin açtığı boşanma davasında kadın da karşı dava açarak, daha önce verilen ayrılık kararından sonra ayrılık süresi içinde ortak hayatın yeniden kurulamadığını ileri sürmüştür. Mahkeme, ayrılık kararı verilen önceki davada kadının asıl kusurlu olduğu gerekçesiyle kadının davasını reddetmiştir. Kadın hükmü iki dava yönünden temyiz etmiştir.

> *Davalı-karşı davacı kadın da, daha önceki ayrılık kararına dayanarak ayrılık süresi içinde ortak hayatın yeniden kurulamamış olması sebebiyle boşanma isteminde bulunmuştur (TMK. md. 172/2). Süre bitince ayrılık durumu kendiliğinden sona erer. Ortak hayat yeniden kurulamamışsa, eşlerden her biri boşanma davası açabilir (TMK. md.172). Davalı-karşı davacı kadının davası yönünde de kanunda yazılı şartlar gerçekleştiği halde, ayrılık kararı verilen önceki davada kadının asıl kusurlu olduğundan bahisle kadının davasının reddi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, TMK m. 172/2'deki "eşlerden her biri" ifadesine dayanarak, ayrılık davasında kusurlu bulunmanın süre sonunda boşanma davası açma hakkını ortadan kaldırmadığını belirtmiştir. Bu sonuç madde gerekçesiyle örtüşür: kanun koyucu, eski Kanun'un 140. maddesindeki, olaylar yalnız talep edenin aleyhine ise boşanmayı sınırlayan kaydı bilerek almamış ve dava hakkını her iki eşe kayıtsız tanımıştır. İlk davadaki kusur ise boşanmanın sonuçlarında, yani tazminat ve nafaka istemlerinde dikkate alınır (TMK m. 172/3).

43 Yargıtay 8. HD, 18.02.2014, E. 2013/16405, K. 2014/2610.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
27.03.2017 · E. 2015/24349 · K. 2017/3326

Süre bitiminden sonra ortak hayat kurulmamışsa iki eşin de TMK m. 172'ye dayanan davası kabul edilir

Kadının açtığı boşanma davası kabul edilmiştir; erkeğin, eşler hakkında verilen bir yıllık ayrılık kararının bitiminden sonra ortak hayatın kurulamadığına dayanan (TMK m. 172/2) karşı davası ise reddedilmiştir. Erkek hükmü iki dava yönünden temyiz etmiştir.

> *Davalı-karşı davacı erkeğin karşı davası Türk Medeni Kanununun 172/2 maddesine dayanmaktadır. Bu maddeye göre ayrılık süresinin bitiminde eşler arasında ortak hayat yeniden kurulamamışsa, eşlerden her biri boşanma davası açabilir.*

DEĞERLENDİRME Daire, bir yıllık ayrılık kararının bitiminden itibaren eşlerin ortak hayatı yeniden kuramadıklarının sabit olduğunu ve her iki eşin de TMK m. 172/2'ye göre dava açma hakkına sahip bulunduğunu belirterek erkeğin davasının da kabul edilmesi gerektiğini söylemiştir. Aynı kararda, boşanmanın sonuçları düzenlenirken ilk davada ispatlanmış olayların ve ayrılık süresinde ortaya çıkan durumların göz önünde tutulması istenmiştir (TMK m. 172/3). Karşılıklı davalardan birinin 172'ye, diğerinin evlilik birliğinin sarsılmasına dayandığı dosyalarda iki davanın birlikte kabul edildiği kararlar da onanmıştır.[44]

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
16.09.2009 · E. 2009/11544 · K. 2009/15799

Kesinleşmeden itibaren işleyen ayrılık süresinde eşler bir araya gelmemişse TMK m. 172'nin koşulları gerçekleşmiştir

Eşler hakkında bir yıllık ayrılık kararı verilmiş ve karar kesinleşmişti. Süre sonunda açılan boşanma davasında mahkeme boşanmaya karar vermemiştir; hüküm temyiz edilmiştir.

> *Toplanan delillere göre ayrılık kararının kesinleşmesinden itibaren geçen bir yıllık ayrılık süresi içinde tarafların evlilik birliğini yeniden kurmak amacıyla biraraya gelmedikleri ve ortak hayatın yeniden kurulamadığı anlaşılmaktadır. Türk Medeni Kanununun 172. maddesi koşulları gerçekleşmiştir. Mahkemece davanın kabulü ile boşanmaya karar verileceği yerde yazılı şekilde karar verilmesi doğru olmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Kararın gösterdiği ölçü iki unsurludur: süre ayrılık kararının kesinleşmesinden itibaren hesaplanır (TMK m. 171) ve bu süre içinde eşler evlilik birliğini yeniden kurmak amacıyla bir araya gelmemiş olmalıdır. Bu iki unsur ispatlanınca hâkimin boşanmaya karar vermesi gerekir; Daire bunların dışında bir şart aramamıştır. Ortak hayatın ne zaman yeniden kurulmuş sayılacağı ise olaya göre belirlenir: süre bittikten sonra bir araya gelip karı koca olarak yaşayan eşlerin 172'ye dayanan davasının reddi gerektiği belirtilmiş,[45] Yargıtay'ın onadığı bir kararda ise

44 Yargıtay 2. HD, 13.06.2023, E. 2023/175, K. 2023/3109.

özel günlerde çocuklar için bir araya gelmek ortak hayatın kurulması sayılmamıştır.[46]

5 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
03.05.2017 · E. 2016/315 · K. 2017/5258

TMK m. 172'ye dayanan dava, evlilik birliğinin sarsılması hükmüne göre değil 172'nin şartlarına göre incelenir

Kadının açtığı boşanma davasında bir yıllık ayrılık kararı verilmiş ve karar 12.06.2013'te kesinleşmişti. Erkek, ayrılık kararına rağmen ortak hayatın yeniden kurulamadığını ileri sürerek TMK m. 172'ye dayanan boşanma davası açmıştır. Mahkeme davayı TMK m. 166/1 uyarınca kabul etmiştir; hükmü erkek temyiz etmiştir.

> *Dava dilekçesi ve açıklanan olaylara göre, boşanma davası Türk Medeni Kanununun 172 maddesinde yer alan sebebe dayanmaktadır. Tarafların gösterdikleri delillerin bu kapsamda değerlendirilerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, erkeğin davasının evlilik birliğinin sarsılması (TMK m.166/1-2) hukuksal nedenine dayalı olduğunun kabulü ile yazılı şekilde karar verilmesi usul ve kanuna aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Hukuki nitelendirme hâkime aittir (HMK m. 33); hâkim bu yetkiyi, dilekçede anlatılan olayların gerçekte dayandığı hukuki sebebi belirlemek için kullanır. 172 davasında aranan, ayrılık kararının kesinleşmesi, sürenin dolması ve bu süre içinde ortak hayatın yeniden kurulmamasıdır; davayı evlilik birliğinin sarsılmasına göre incelemek bu ölçütü değiştirir. Daire aynı gerekçeyle başka bir dosyada da bozma kararı vermiş,[47] ancak ilk derece mahkemesinin gerekçesinde 172. maddenin şartlarının da incelendiğini karar düzeltme aşamasında görünce bu bozma kararını kaldırmıştır.[48]

6 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
26.06.2013 · E. 2013/5868 · K. 2013/17958

Ayrılık kararına dayanan dava, fiili ayrılık (TMK m. 166/4) davası gibi nitelendirilemez

Davacı, daha önce verilen ayrılık kararına dayanarak ayrılık süresi içinde ortak hayatın yeniden kurulamadığını ileri sürüp boşanma davası açmıştır. Mahkeme davayı TMK m. 166/4'teki fiili ayrılık sebebine göre değerlendirerek hüküm kurmuştur; hükmü davacı temyiz etmiştir.

> *Dava Türk Medeni Kanununun 166/4. maddesinde yer alan sebebe dayalı olarak değil, daha önceki "ayrılık" kararına dayanılarak, ayrılık süresi içinde ortak hayatın yeniden kurulamamış olması sebebine (TMK. md. 172) dayalı olarak*

45 Yargıtay 2. HD, 11.11.2019, E. 2019/7178, K. 2019/11166.
46 Yargıtay 2. HD, 07.10.2024, E. 2023/10142, K. 2024/6886.
47 Yargıtay 2. HD, 02.05.2018, E. 2016/17833, K. 2018/5873.
48 Yargıtay 2. HD, 15.05.2019, E. 2018/5630, K. 2019/6112.

açılmıştır. Delillerin bu yasal çerçevede değerlendirilerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, hatalı nitelendirme ile yazılı şekilde hüküm kurulması doğru bulunmamıştır.

DEĞERLENDİRME İki yol birbirine benzer, ancak şartları farklıdır. Fiili ayrılıkta süre, reddedilen bir boşanma davasının kesinleşmesinden itibaren işler; 172'de ise ayrılık kararıyla belirlenen ve kesinleşmeyle başlayan bir ile üç yıllık süre esas alınır. Davanın hangi yola dayandığı dilekçedeki olaylardan anlaşılır ve deliller o yolun şartlarına göre değerlendirilmelidir.

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
30.09.2013 · E. 2013/8882 · K. 2013/22351

İlk davada kusuru ispatlanan ve ayrılık süresinde diğer eşe kusur yüklenemeyen eş tam kusurludur; ona yoksulluk nafakası verilemez

Erkeğin açtığı boşanma davası ayrılık kararıyla sonuçlanmış, o davada kadının kusuru ispatlanmıştı. Erkek, ayrılık süresinde ortak hayatın yeniden kurulamadığını ileri sürerek boşanma davası açmıştır. Mahkeme TMK m. 172 uyarınca boşanmaya karar vermiştir; ancak erkeğin kusurunun daha fazla olduğunu kabul ederek kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmetmiştir. Hükmü iki taraf da temyiz etmiştir.

> *Böyle bir durumda boşanmanın sonuçları düzenlenirken ilk davada ispatlanmış olan olaylar ve ayrılık süresinde ortaya çıkan durumlar göz önünde tutulur. (TMK.m.172/3) Ayrılık kararı ile sonuçlanan boşanma davası davacı tarafından açılmış, o davada davalının "boşanma sebebi" oluşturan kusuru ispatlanmıştır. Buna göre, davalının eşine ve eşinin ailesine hakaret ettiği ve eşini "öldürtmekle" tehdit ettiği gerçekleşmiştir. Ayrılık süresinde de davacıya atfı kabil bir kusur ispatlanamamıştır. Gerçekleşen bu fiili ve hukuki duruma göre, boşanmaya sebep olan olaylarda davalı tamamen kusurlu olup, davacının bir kusuru bulunmamaktadır. Hal böyleyken, "davacının kusurunun, davalıdan daha fazla olduğunun" kabul edilmesi ve buna bağlı olarak tam kusurlu olan davalı yararına yoksulluk nafakası tayini doğru bulunmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Daire'ye göre ayrılık kararıyla biten ilk davada ispatlanan kusur, 172'ye dayanan boşanma davasında kusur belirlemesinin temelidir; ayrılık süresinde diğer eşe yüklenebilecek yeni bir kusur ispatlanmadıkça bu tablo değişmez. Yoksulluk nafakası kusuru daha ağır olmayan eşe verilebildiğinden (TMK m. 175) tam kusurlu eş yararına nafaka bağlanamaz. Ayrılık kararındaki kusur belirlemesi temyiz edilmeyip kesinleşmişse Daire bunu sonraki davada lehine olan eş yararına usuli kazanılmış hak olarak da kabul etmektedir.[49]

49 Yargıtay 2. HD, 11.02.2025, E. 2024/4229, K. 2025/1264.

8 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
28.04.2011 · E. 2010/5945 · K. 2011/7259

İlk davada diğer eşin başka biriyle yaşadığı ispatlanmışsa, ayrılık süresinde kusuru olmayan eş maddi ve manevi tazminat alır

Kadının açtığı ilk davada boşanma sebebinin ispatlandığı kabul edilerek ayrılık kararı verilmişti. Süre sonunda erkeğin açtığı davada, Daire'nin bozma kararına uyularak boşanmaya karar verilmiştir; kadın yararına maddi ve manevi tazminata hükmedilmemiştir. Hüküm temyiz edilmiştir.

> *Ayrılık süresi içinde ortak hayatın yeniden kurulamamış olması sebebiyle tarafların boşanmalarına karar verilmiştir.(TMK.md.172/2) Bu durumda boşanmanın sonuçları düzenlenirken ayrılıkla sonuçlanan ilk davada ispatlanmış olan olaylar ve ayrılık süresi içinde ortaya çıkan durumlar gözönünde tutulacaktır (TMK.md.172/3) İlk dava davalı kadın tarafından açılmış ve o davada boşanma sebebinin ispatlandığı kabul edilmiştir. Buna göre davacının bir başka kadınla birlikte yaşadığı sabittir. Ayrılık süresi içinde davalıya atfı kabil bir kusur kanıtlanmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Daire, 172/3'ün birinci unsurunu, yani ilk davada ispatlanmış olayları doğrudan kusur belirlemesine esas almış ve ayrılık süresinde kadına yüklenebilecek bir kusur bulunmadığından kadın yararına uygun miktarda maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi gerektiğini belirtmiştir (TMK m. 174). Aynı kararda, boşanmanın hukuki sebebi olarak 172/2 yerine 166/1'in gösterilmesi doğru bulunmamış, ancak sonuca etkili olmadığı için bozma sebebi yapılmamıştır. Daire, 172'ye göre incelenip hüküm fıkrasında 166/1 yazılan başka kararları da aynı gerekçeyle onamıştır.[50]

9 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
20.04.2010 · E. 2009/6092 · K. 2010/7843

Ayrılık süresi içinde başka biriyle yaşamaya başlayan eş, süre sonundaki boşanmada tazminat öder

Ayrılık süresinden sonra açılan davada TMK m. 172/2 uyarınca boşanmaya karar verilmiştir. Toplanan delillerden erkeğin ayrılık süresinde başka bir kadınla yaşamaya başladığı anlaşılmıştır; mahkeme kadın yararına maddi ve manevi tazminata hükmetmemiştir. Hüküm temyiz edilmiştir.

> *Türk Medeni Kanununun 172/2.maddesi uyarınca boşanmaya karar verilmesi halinde, boşanmanın sonuçları düzenlenirken ilk davada ispatlanmış olaylar ve ayrılık süresinde ortaya çıkan durumlar gözönünde tutulur.(TMK.md.172/son) Toplanan delillerden, davacı kocanın ayrılık süresinde başka kadınla yaşamaya başladığı anlaşılmaktadır.*

50 Yargıtay 2. HD, 26.02.2013, E. 2012/19407, K. 2013/5078; Yargıtay 2. HD, 10.03.2011, E. 2010/3228, K. 2011/4263.

DEĞERLENDİRME Karar, 172/3'ün ikinci unsurunu gösterir: sadakat yükümlülüğü ayrılık süresinde de devam ettiğinden (TMK m. 185), bu dönemdeki ağır bir kusur sonraki boşanmada tazminat ve nafaka değerlendirmesine yansır. Daire, kadının ağır ya da eşit kusurlu olmadığını ve olayların kişilik haklarına saldırı oluşturduğunu belirterek maddi ve manevi tazminat takdir edilmesini istemiştir. Aynı kararda, süresi içinde yetki itirazında bulunmayan davalının temyizdeki itirazları da yerinde görülmemiştir; 172 davası bir boşanma davası olduğundan yetkili mahkeme TMK m. 168'e göre belirlenir.

10 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
03.12.2009 · E. 2008/17296 · K. 2009/20714

İlk davada eşine fiziksel şiddet uyguladığı ispatlanan eş, ayrılık süresinden sonraki boşanmada manevi tazminat öder

Eşlerin ayrı ayrı açtığı ve birleştirilen iki dava da TMK m. 172'ye dayanıyordu; mahkeme ayrılık süresi içinde ortak hayat kurulamadığı için iki davayı da kabul etmiştir. Ayrılığa ilişkin ilk davada erkeğin kusurlu davranışları ispatlanmıştı. Mahkeme kadının manevi tazminat istemini reddetmiştir; hükmü iki taraf da temyiz etmiştir.

> *Ayrılığa ilişkin ilk davada, davalı-davacı kocanın, eşine fiziki şiddet uyguladığı ve istemediğini söyleyerek eşini ailesine gönderdiği ispatlanmıştır. Ayrılık süresi içinde davacı-davalının kusuru da kanıtlanamamıştır. Bu durumda, davacı-davalı kadın yararına, kişilik haklarına saldırı nedeniyle uygun miktarda manevi tazminat (TMK.md.174/2) takdiri gerekirken, isteğin reddi doğru bulunmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Manevi tazminat, boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakları saldırıya uğrayan eşe verilir (TMK m. 174/2). 172 davasında bu olaylar çoğu zaman ayrılık kararıyla biten ilk davada ispatlanmış olaylardır ve kanun bunların sonuçlar düzenlenirken göz önünde tutulmasını emreder. Tazminat isteyen eşin ayrılık süresinde kusurlu bir davranışı ispatlanırsa kusur dengesi değişebilir; bu dosyada böyle bir kusur kanıtlanmamıştır.

11 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
17.06.2008 · E. 2007/15085 · K. 2008/8798

Ayrılık kararından sonra güven sarsıcı davranışta bulunan eş eşit kusurlu sayılır; eşit kusurlu eşe tazminat verilmez

Kadın, ayrılık kararının kesinleşmesinden sonra ortak hayat kurulamadığı için TMK m. 172/2 uyarınca boşanma davası açmıştır. Mahkeme davayı TMK m. 166/1'e dayanarak kabul etti ve kadın yararına maddi ve manevi tazminata ve yoksulluk nafakasına hükmetmiştir. Hükmü erkek kusur, tazminatlar ve yoksulluk nafakası yönünden temyiz etmiştir.

> *Ayrılık kararının kesinleşmesinden sonra davacı kadının güven sarsıcı davranışlarda bulunduğu tanık beyanlarıyla gerçekleşmiştir. Evlilik birliğinin sona ermesinde taraflar eşit kusurludur. Eşit kusurlu eş yararına maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi usul ve yasaya aykırıdır.*

DEĞERLENDİRME 172/3'teki "ayrılık süresinde ortaya çıkan durumlar" yalnız davalının değil davacının davranışlarını da kapsar; ayrılık kararı ilk davadaki kusur tablosunu dondurmaz. Daire ayrıca kadının düzenli ve sabit bir geliri bulunduğunu ve ekonomik durumların eşit olduğunu belirterek yoksulluk nafakasını da doğru bulmamıştır. Aynı kararda 172/2'ye dayanan davanın 166/1 uyarınca kabul edilmesinin yanlış olduğuna işaret edilmiş, bu yön temyiz edilmediği için bozma sebebi yapılmamıştır.

12 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
07.10.2024 · E. 2024/204 · K. 2024/6895

Kesinleşen kusur 172 davasının sonucunu belirler, ama yoksulluk nafakasında yoksulluk şartı ayrıca aranır

Kadının açtığı ayrılık davasında erkek kusurlu bulunarak bir yıllık ayrılık kararı verilmiş ve karar 05.03.2020'de kesinleşmişti. Kadın 12.03.2021'de TMK m. 172/2'ye dayanarak boşanma davası açmıştır; erkek de evlilik birliğinin sarsılmasına dayanarak karşı dava açmıştır. İlk derece mahkemesi kesinleşen kusur belirlemesine göre kadının davasını kabul, erkeğin davasını reddetti ve kadın yararına tazminata ve yoksulluk nafakasına hükmetmiştir. Bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir; erkek temyiz etmiştir.

> *"Mahkemece kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmiş ise de; toplanan delillerden kadının emekli olduğu, ayrıca bir adet dükkana sahip olup terzilik yaptığı anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu durum karşısında kadının kendisini yoksulluktan kurtaracak düzeyde sürekli ve düzenli gelirinin bulunduğu anlaşılmaktadır. 4721 sayılı Kanun'un 175 inci maddesi koşulları somut olayda kadın yararına gerçekleşmemiştir. Hal böyle olunca kadının yoksulluk nafakası isteminin reddi gerekirken yazılı şekilde kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiş ve bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, 172/2 uyarınca verilen boşanma kararına ve kusur belirlemesine yönelik diğer itirazları yerinde görmemiş, kararı yalnız yoksulluk nafakası yönünden bozmuştur. Karar, 172/3'ün kusur tablosunu belirlediğini, ancak nafakanın kendi şartlarının ayrıca aranacağını gösterir: kusursuz eş de sürekli ve düzenli geliri varsa yoksulluk nafakası alamaz (TMK m. 175). Öte yandan Hukuk Genel Kurulu, ayrılık süresinden sonra açılan bir davada asgari ücretle çalışmanın tek başına yoksulluk nafakasına engel olmadığını kabul etmiştir.[51]

13 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
23.12.2021 · E. 2021/9161 · K. 2021/10013

Ayrılık kararının yanında reddedilmiş bir boşanma davası da varsa eş hem TMK m. 172'ye hem fiili ayrılığa dayanabilir

Erkeğin açtığı boşanma davası reddedilmiş ve bu karar 28.02.2015'te kesinleşmişti; eşler hakkında bir ayrılık kararı da bulunuyordu. Erkek 07.10.2016'da ayrılık kararından sonra ortak hayatın kurulamadığını ileri sürerek TMK m. 172'ye dayanan,

51 Yargıtay HGK, 21.03.2018, E. 2017/1584, K. 2018/503.

02.03.2018'de de fiili ayrılığa dayanan boşanma davası açmıştır; davalar birleştirilmiştir. İlk derece mahkemesi iki davayı da kabul etmiştir; bölge adliye mahkemesi ise fiili ayrılık davasını üç yıllık sürenin dolmadığı gerekçesiyle reddetmiştir. Hükmü iki taraf da temyiz etmiştir.

> *Bu durumda Türk Medeni Kanunu'nun 166/son maddesi koşulları gerçekleşmiştir. Davacı-davalı erkeğin TMK 166/son maddesine dayalı boşanma davasının da kabulü gerekirken, yazılı şekilde reddi doğru olmamış ve bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, ret kararının 28.02.2015'te kesinleştiğini ve fiili ayrılık davasının 02.03.2018'de açıldığını, bu sürede ortak hayatın kurulamadığını belirterek fiili ayrılık davasının da kabul edilmesi gerektiğini söylemiştir. Karar, ayrılık kararı ile reddedilmiş bir boşanma davasının bir arada bulunduğu dosyalarda iki ayrı boşanma yolunun birlikte kullanılabildiğini gösterir: 172'de süre ayrılık kararının, fiili ayrılıkta reddedilen davanın kesinleşmesinden itibaren işler. Karar tarihinde fiili ayrılık süresi üç yıldı; 7532 sayılı Kanunla 27.11.2024'ten itibaren bu süre bir yıla indirilmiştir (TMK m. 166/4).

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 166:** Evlilik birliğinin sarsılması ve fiili ayrılık.
- **TMK m. 167:** Davanın konusu, boşanma veya ayrılık.
- **TMK m. 170:** Boşanma veya ayrılık kararı.
- **TMK m. 171:** Ayrılık süresi.
- **TMK m. 173:** Boşanan kadının kişisel durumu.
- **TMK m. 174:** Maddi ve manevi tazminat.
- **TMK m. 175:** Yoksulluk nafakası.
- **TMK m. 181:** Boşanan eşlerin miras hakları.
- **TMK m. 182:** Çocuklar bakımından hâkimin takdir yetkisi.
- **TMK m. 197:** Ortak hayata ara verilmesi ve tedbir nafakası.
- **6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 33:** Hukuki nitelendirmenin hâkime ait olması.

MADDE

173

C. Karar

IV. Boşanan kadının kişisel durumu

KANUN METNİ

(1) Boşanma hâlinde kadın, evlenme ile kazandığı kişisel durumunu korur; ancak, evlenmeden önceki soyadını yeniden alır. Eğer kadın evlenmeden önce dul idiyse hâkimden bekârlık soyadını taşımasına izin verilmesini isteyebilir.

(2) Kadının, boşandığı kocasının soyadını kullanmakta menfaati bulunduğu ve bunun kocaya bir zarar vermeyeceği ispatlanırsa, istemi üzerine hâkim, kocasının soyadını taşımasına izin verir.

(3) Koca, koşulların değişmesi hâlinde bu iznin kaldırılmasını isteyebilir.

MADDE ÖZETİ

Boşanan kadın evlenmeden önceki soyadını yeniden alır; eski eşinin soyadını kullanmaya devam etmek isterse bunda menfaati bulunduğunu ve eski eşe zarar vermeyeceğini ispatlayarak hâkimden izin almalıdır (m. 173). Yargıtay, iş ve sosyal yaşamında eski eşinin soyadıyla tanınan kadının bu soyadını kullanmakta menfaati bulunduğunu belirterek ret kararını bozmuştur.[1] Koşullar değişirse eski eş iznin kaldırılmasını isteyebilir; Anayasa Mahkemesine göre izin alan kadın da iznin kaldırılmasını isteyebilir.[2]

TEMEL KAVRAMLAR

Evlenmeden önceki soyadı	Kadının son evliliğinden hemen önce taşıdığı soyadı; kadın ilk kez evlenmişse bekârlık soyadı, dul iken evlenmişse dulluk soyadıdır (TMK m. 173/1).
Dulluk soyadı	Eşi ölen kadının taşıdığı, ölen eşinin soyadı; dul iken evlenip boşanan kadın bu soyadına döner, isterse hâkimden bekârlık soyadı için izin ister.

1 Yargıtay 2. HD, 27.05.2013, E. 2012/20089, K. 2013/14380.
2 AYM, 01.03.2012, E. 2011/51, K. 2012/32.

Soyadı kullanma izni	Boşanan kadının eski eşinin soyadını taşımaya devam etmesi için hâkimin verdiği izin; menfaat ve eski eşe zarar vermeme şartına bağlıdır (TMK m. 173/2).
İznin kaldırılması	Koşulların değişmesi hâlinde verilen iznin mahkeme kararıyla sona erdirilmesi (TMK m. 173/3).
Kişisel durum	Evlenmeyle kazanılan ve boşanmayla kaybedilmeyen hukuki durum; örneğin evlenmeyle kazanılan erginlik (TMK m. 11/2).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 141 inci maddesini karşılamaktadır. Yürürlükteki maddenin birinci fıkrası 3678 sayılı Yasa ile değiştirilmiş, eski maddede boşanan kadının evlenmeden önceki soyadını alabilmesi olanağı kaldırılmış, boşanan kadının ancak ve ancak bekârlık soyadını alabileceği kabul edilmiştir. Bu değişiklik isabetli bulunmamıştır. Boşanan kadının bekârlık soyadı yerine, evlenmeden önceki soyadını kullanmasında yararı bulunabilir. Örneğin; dul iken evlenen ve daha sonra boşanan kadın dulluk soyadını yani evlenmeden önceki soyadını almakta yarar sahibi olabilir. Zira dul kalmasına yol açan evlilikten doğan çocuklarının soyadı ile aynı soyadını taşımak isteyebilir. 3678 sayılı Yasa ile yapılan değişiklik, boşanan kadın için bu olanağı kaldırmış, kadının daima bekârlık soyadını alması zorunluluğunu getirmiştir. Bu nedenle yapılan değişiklikle bu maddenin 3678 sayılı Yasa ile değiştirilmeden önceki şekline dönülmüştür. Kadının dulluk soyadına dönmesi kuralı kabul edilmiş, ancak dilerse hâkimden bekârlık soyadını taşımasına izin isteyebileceği istisnası öngörülmüştür. Maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarında 3678 sayılı Yasa ile getirilen hükümler korunmuştur.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 74*

Adalet Komisyonu maddeyi Tasarıdaki gibi aynen kabul etmiştir (S. Sayısı 723, s. 402). Gerekçeden iki sonuç çıkar: birinci fıkrada esas kural "evlenmeden önceki soyadı"dır ve dul iken evlenen kadın için bu, dulluk soyadıdır; ikinci ve üçüncü fıkralardaki izin ve iznin kaldırılması kuralları ise 1990'dan beri aynıdır.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Boşanan kadın evlenme ile kazandığı kişisel durumu korur, ancak; bekarlık soyadını yeniden alır. Şayet boşandığı kocasının soyadını kullanmakta menfaati bulunduğu ve bunun kocaya bir zarar vermeyeceği sabit olursa, talebi üzerine hakim, kocasının soyadını taşımasına izin verir. Koca, şartların değişmesi halinde bu iznin kaldırılmasını isteyebilir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 141 (3678 sayılı Kanunla değişik, mülga)

	743 sayılı Kanun m. 141 (1990 metni)	4721 sayılı Kanun m. 173
Boşanınca alınan soyadı	Her durumda bekârlık soyadı	Evlenmeden önceki soyadı; dul iken evlenen kadın için dulluk soyadı
Dul iken evlenen kadın	Bekârlık soyadına döner	Dulluk soyadına döner, isterse hâkimden bekârlık soyadı için izin ister

	743 sayılı Kanun m. 141 (1990 metni)	4721 sayılı Kanun m. 173
Boşandığı kocanın soyadı	Menfaat ve kocaya zarar vermeme şartıyla hâkim izni	Aynı
İznin kaldırılması	Şartlar değişirse koca isteyebilir	Koşullar değişirse koca isteyebilir

Değişiklik durumu

Madde metni yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Anayasa Mahkemesi, iznin kaldırılmasını isteme hakkını kocaya tanıyan son fıkrayı Anayasa'ya aykırı bulmamış; bunu yaparken, izin alan kadının da koşulların değişmesi, menfaatinin kalmaması veya haklı nedenlerin varlığı hâlinde iznin kaldırılmasını isteyebileceğini belirtmiştir.[3] Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 2017'de eklenen ek 3. maddesine göre boşandığı eşinin soyadını kullanmasına izin verilen kadın, yazılı başvuruyla nüfus müdürlüğünde evlenmeden önceki soyadına dönebilir. TMK m. 187'nin iptalinden sonra mevzuat.gov.tr'deki güncel metinde 187. madde yalnız iptal notuyla yer almaktadır.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.
01.03.2012	"Koca" sözcüğüne yönelik iptal istemi reddedildi	AYM, K. 2012/32
19.10.2017	Kendi soyadına nüfus müdürlüğünde dönme imkânı getirildi	5490 s. K. ek m. 3 (7039 s. K.)
28.01.2024	Kadının evlenince kocasının soyadını almasına ilişkin kuralın iptali yürürlüğe girdi	AYM, K. 2023/38

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Kişisel durum	Evlenmeyle kazanılan kişisel durum korunur	TMK m. 173/1
Soyadı	Evlenmeden önceki soyadı yeniden alınır	TMK m. 173/1
Dul iken evlenen kadın	Dulluk soyadına döner; isterse bekârlık soyadı için hâkimden izin ister	TMK m. 173/1; Yargıtay 2. HD, K. 2007/1666
İzin şartları	Menfaat ve eski eşe zarar vermeme, ispat kadında	TMK m. 173/2; Yargıtay 2. HD, K. 2008/8519

3 AYM, 01.03.2012, E. 2011/51, K. 2012/32.

Konu	Kural	Dayanak
Menfaat	İş ve sosyal yaşamda bu soyadla tanınmak	Yargıtay 2. HD, K. 2013/14380
İznin biçimi	Bekârlık soyadıyla birlikte de kullanılabilir	Yargıtay 2. HD, K. 2015/12061
Dava	Peşin harçla açılmış dava veya karşı dava gerekir	Yargıtay 2. HD, K. 2008/6010
Taraf ve görev	Eski eşe karşı, aile mahkemesinde	Yargıtay 2. HD, K. 2010/1986; Yargıtay 2. HD, K. 2009/5190
Süre	TMK m. 178'deki bir yıllık zamanaşımı, ileri sürülürse	Yargıtay 2. HD, K. 2010/8744
İznin kaldırılması	Koşullar değişirse eski eş, Anayasa Mahkemesine göre kadın da isteyebilir	TMK m. 173/3; AYM, K. 2012/32
Nüfus müdürlüğü	İzinli kadın yazılı başvuruyla önceki soyadına dönebilir	5490 s. K. ek m. 3

TBMM gerekçesine göre madde, eski Kanun'un 141. maddesini karşılar; 1990'da getirilen "boşanan kadın her durumda bekârlık soyadını alır" kuralı isabetli bulunmamış, dul iken evlenen kadının dulluk soyadına dönebilmesi için "evlenmeden önceki soyadı" ölçütüne dönülmüş, izin ve iznin kaldırılmasına ilişkin kurallar ise korunmuştur. 1

DİKKAT

Eski eşinin soyadını kullanmaya devam etmek isteyen kadın, bunu boşanma dilekçesinde ya da karşı davada harcını yatırarak açıkça istemelidir; yargılama sırasında verilen bir dilekçe dava sayılmaz.[4] Boşanmadan sonra ayrı dava açılacaksa TMK m. 178'deki bir yıllık süre gözetilmelidir. Menfaatin iş ve sosyal çevreden tanıklar, bu soyadla düzenlenmiş belgeler ve mesleki kayıtlarla ispatlanması gerekir.

II. Boşanınca Kadının Soyadı ve Kişisel Durumu (TMK m. 173/1)

- **Kural:** Boşanma hâlinde kadın evlenmeyle kazandığı kişisel durumunu korur, ancak evlenmeden önceki soyadını yeniden alır (TMK m. 173/1). Bunun için ayrı bir dava gerekmez; soyadı değişikliği boşanma kararının kesinleşmesinin sonucudur. Kesinleşmenin nasıl gerçekleştiği TMK m. 170 şerhinde anlatılmıştır.
- **Korunan kişisel durum:** Evlenme kişiyi ergin kılar (TMK m. 11/2); kanun boşanan kadının evlenmeyle kazandığı kişisel durumunu koruduğundan bu

4 Yargıtay 2. HD, 29.04.2008, E. 2007/8071, K. 2008/6010.

sonuç boşanmayla ortadan kalkmaz. Kayın hısımlığı da kendisini meydana getiren evliliğin sona ermesiyle ortadan kalkmaz (TMK m. 18/2).

- **"Evlenmeden önceki" soyadı:** Ölçüt bekârlık soyadı değil, son evlilikten hemen önce taşınan soyadıdır. TBMM gerekçesine göre bu ifade, dul iken evlenen kadının dul kalmasına yol açan evlilikten doğan çocuklarıyla aynı soyadını taşıyabilmesi için bilerek seçilmiştir.
- **Dul iken evlenen kadın:** Boşanınca dulluk soyadına döner; isterse hâkimden bekârlık soyadını taşımak için izin ister (TMK m. 173/1). Yargıtay, dul olarak evlenen kadının boşanma üzerine bekârlık soyadı için açtığı davada aile mahkemesinin görevli olduğunu kabul etmiştir.[5] 2002'den önce boşanmış olup sonradan dulluk soyadına dönmek isteyen kadının istemini de Daire çoğunluğu 173 kapsamında görmüş ve esastan incelenmesini istemiştir.[6]
- **Evlenirken soyadı değişmemişse:** Kadının evlenmekle kocasının soyadını alacağına ilişkin TMK m. 187'nin birinci cümlesi Anayasa Mahkemesince iptal edilmiş ve iptal 28.01.2024'te yürürlüğe girmiştir.[7] Evlenirken soyadı değişmemiş bir kadın bakımından boşanma soyadında bir değişiklik doğurmaz; 173'ün soyadına ilişkin hükümleri evlilikte eşinin soyadını taşıyan kadın için önem taşır.

III. Eski Eşin Soyadını Kullanma İzni (TMK m. 173/2)

- **İki şart:** Kadının eski eşinin soyadını kullanmakta menfaati bulunmalı ve bu kullanım eski eşe zarar vermemelidir; ikisini de kadın ispatlar (TMK m. 173/2). Yargıtay, bu konuda bir kanıt getirilmeden ve yalnız boşanma dosyasındaki olgulara dayanılarak verilen izni bozmuştur.[8]
- **Hükmün amacı:** Yargıtay'a göre bu hükmün amacı kadının sosyal durumunu korumaktır; kadın evlilik soyadıyla tanınmış ve isim yapmışsa menfaatin kabulü gerekir.[9] Aynı ölçüye göre menfaatin kanıtlanamadığı bir dosyada verilen izin bozulmuştur.[10]
- **Menfaati gösteren olgular:** İş ve sosyal yaşamda bu soyadla tanınmak, mesleğini veya sanatını bu soyadla icra etmek, uzun bir evlilik boyunca bu soyadla düzenlenmiş kayıt ve belgeler ile tanık beyanları kararlarda dikkate alınmaktadır. Yargıtay, 1988'de evlenip 2019'da yurt dışında boşanan kadın bakımından evlilik süresini ve tanık beyanlarını yeterli bularak ret kararını bozmuş,[11] sosyal

5 Yargıtay 2. HD, 27.03.2007, E. 2006/13735, K. 2007/4968.
6 Yargıtay 2. HD, 12.02.2007, E. 2006/11282, K. 2007/1666.
7 AYM, 22.02.2023, E. 2022/155, K. 2023/38.
8 Yargıtay 2. HD, 12.06.2008, E. 2007/10296, K. 2008/8519.
9 Yargıtay 2. HD, 27.05.2013, E. 2012/20089, K. 2013/14380.
10 Yargıtay 2. HD, 27.04.2009, E. 2008/2180, K. 2009/8029.
11 Yargıtay 2. HD, 30.11.2023, E. 2023/7895, K. 2023/5815.

yaşamında bu soyadla tanınan ve belgeleri bu soyadla düzenlenen yabancı uyruklu kadının istemini reddeden kararı da bozmuştur.[12]

- **Yetmeyen olgular:** Belgelerin değiştirilmesinin zahmeti tek başına yeterli görülmemiştir; Yargıtay'ın onadığı bir kararda bölge adliye mahkemesi, bu külfete dayanan ve menfaatini ispatlayamayan çifte vatandaş kadının davasını reddetmiştir.[13] Uzun süre kullanımın tek başına yeterli olup olmadığı tartışmalıdır; Daire'nin onadığı bir karara yazılan karşı oyda, kırk yıllık kullanımın ve resmî işlemlerin emekli bir öğretmen için menfaat sayılamayacağı savunulmuştur.[14]
- **Eski eşin tutumu:** Eski eşin karşı çıkması izni kendiliğinden engellemez.[15] Eski eş davayı kabul ederse, Yargıtay'a göre istemin kabulüne karar verilmelidir.[16]
- **Çift soyadı:** Yargıtay, boşanan kadının bekârlık soyadıyla birlikte eski eşinin soyadını kullanmasına izin veren kararı hukuka uygun bulmuştur.[17]
- **Süreli veya koşullu izin:** Anlaşmalı boşanma protokolüyle izin belirli bir süreye bağlanabilir; ancak Yargıtay'a göre süre dolunca izin kendiliğinden kalkmaz, kaldırılması için hâkim kararı gerekir.[18]

IV. İzin Davasının Usulü, Yetkili Mahkeme, Davalı ve Süre

- **Boşanma davasıyla birlikte veya sonra:** Yargıtay'a göre izin, boşanma gerçekleştikten sonra açılacak ayrı bir davada verilebileceği gibi, talep hâlinde boşanma davası içinde boşanma kararıyla birlikte de verilebilir.[19]
- **Harç ve usulüne uygun dava:** İzin istemi boşanmanın eki değildir ve peşin maktu harca tabidir; yargılama sırasında dilekçe verip harç yatırmak isteğe dava niteliği kazandırmaz.[20] Davalı kadın da istemini karşı dava olarak açmalıdır.[21]
- **Kime karşı:** Dava, soyadı kullanılacak eski eşe karşı açılır; Yargıtay'a göre eski eşin duruşmada onay vermesi onu davanın tarafı yapmaz.[22] Eski eş ölmüşse, kadının önceki soyadına dönmek için mirasçılara karşı açtığı davayı sıfat yokluğundan reddeden karar Daire çoğunluğunca bozulmuştur.[23]
- **Görevli mahkeme:** 173'ten doğan davalara aile mahkemesi bakar. Yargıtay, izin davasını esastan inceleyen asliye hukuk mahkemesinin görevsizlik kararı vermesi gerektiğini belirtmiş;[24] nüfus müdürlüğüne karşı "soyadı düzeltme"

12 Yargıtay 2. HD, 22.11.2023, E. 2023/7907, K. 2023/5501.
13 Yargıtay 2. HD, 30.04.2024, E. 2024/1729, K. 2024/3032.
14 Yargıtay 2. HD, 04.11.2014, E. 2014/13715, K. 2014/21555.
15 Yargıtay 2. HD, 30.11.2023, E. 2023/7895, K. 2023/5815.
16 Yargıtay 2. HD, 03.05.2010, E. 2009/5222, K. 2010/8744.
17 Yargıtay 2. HD, 09.06.2015, E. 2015/8508, K. 2015/12061.
18 Yargıtay 2. HD, 31.10.2011, E. 2010/15105, K. 2011/17697.
19 Yargıtay 2. HD, 31.10.2011, E. 2010/15105, K. 2011/17697.
20 Yargıtay 2. HD, 29.04.2008, E. 2007/8071, K. 2008/6010.
21 Yargıtay 2. HD, 23.05.2006, E. 2005/19843, K. 2006/8132.
22 Yargıtay 2. HD, 08.02.2010, E. 2009/11810, K. 2010/1986.
23 Yargıtay 2. HD, 05.10.2009, E. 2008/11096, K. 2009/16625.
24 Yargıtay 2. HD, 02.06.2008, E. 2007/9715, K. 2008/7706.

olarak açılan davanın da gerçekte 173'e dayanan bir izin davası olduğunu kabul etmiştir.[25] Buna karşılık 173'e dayanmayan nüfus kaydı düzeltme davaları asliye hukuk mahkemesinde görülür.[26]

- **Yargılama usulü:** Yargıtay, iznin kaldırılması davasının yazılı yargılama usulüne tabi olduğunu, dilekçeler teatisi ve ön inceleme yapılmadan karar verilemeyeceğini belirtmiştir.[27]
- **Süre:** Boşanmadan doğan dava hakları boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar (TMK m. 178). Anayasa Mahkemesi de izin isteminin boşanma davasıyla birlikte veya kesinleşmeden itibaren bir yıl içinde yapılması gerektiğini belirtmiştir.[28] Yargıtay'a göre bu süre zamanaşımıdır ve davalı ileri sürmedikçe hâkim kendiliğinden dikkate alamaz.[29]

V. İznin Kaldırılması (TMK m. 173/3)

- **Kural:** Koca, koşulların değişmesi hâlinde iznin kaldırılmasını isteyebilir (TMK m. 173/3). Yargıtay, izin aldıktan sonra başka biriyle fiilen birlikte yaşamaya başlayan ve ondan çocuk sahibi olan kadının izninin kaldırılması gerektiğini belirtmiştir.[30] Davranışlarıyla eski eşine zarar verdiği ve menfaatinin kalmadığı kabul edilen kadının izninin kaldırılmasına ilişkin karar da onanmıştır.[31]
- **Kaldırma sebebi sayılmayanlar:** Eski eşin nafaka ve tazminat alacakları için icra takibi yapması veya dava açması anayasal bir hak olarak görülmüş, kadının zaman zaman bekârlık soyadını kullanması da menfaatin ortadan kalktığı anlamına gelmemiştir.[32] Yeni bir ilişkisi bulunduğu ileri sürülen ve 26 yıllık evliliğin ardından iş ve sosyal yaşamını bu soyadla sürdüren kadının iznini kaldıran ilk derece kararını kaldırarak davayı reddeden bölge adliye mahkemesi kararı da onanmıştır.[33]
- **Kadın da isteyebilir:** Yargıtay'ın 2009-2010 yıllarında oyçokluğuyla verdiği kararlarda kadının iznin kaldırılması istemi 173 kapsamında görülmüş ve aile mahkemesinin görevine bırakılmıştır.[34] Anayasa Mahkemesi de izin alan kadının koşulların değişmesi, menfaatinin kalmaması veya haklı nedenlerin varlığı hâlinde iznin kaldırılmasını isteyebileceğini belirtmiştir.[35]

25 Yargıtay 2. HD, 23.03.2009, E. 2008/18445, K. 2009/5190.
26 Yargıtay 2. HD, 22.06.2011, E. 2010/9036, K. 2011/11149.
27 Yargıtay 2. HD, 14.04.2014, E. 2014/1283, K. 2014/8948.
28 AYM, 01.03.2012, E. 2011/51, K. 2012/32.
29 Yargıtay 2. HD, 26.03.2009, E. 2007/21111, K. 2009/5643.
30 Yargıtay 2. HD, 04.10.2022, E. 2022/8087, K. 2022/7712.
31 Yargıtay 2. HD, 04.03.2024, E. 2024/152, K. 2024/1428.
32 Yargıtay 2. HD, 18.05.2023, E. 2023/1717, K. 2023/2461.
33 Yargıtay 2. HD, 24.10.2024, E. 2024/4704, K. 2024/7899.
34 Yargıtay 2. HD, 27.04.2010, E. 2009/4986, K. 2010/8392.
35 AYM, 01.03.2012, E. 2011/51, K. 2012/32.

- **Nüfus müdürlüğü yolu:** 2017'den beri boşandığı eşinin soyadını kullanmasına izin verilen kadın, yazılı talepte bulunarak nüfus müdürlüğünde evlenmeden önceki soyadına dönebilir (5490 s. K. ek m. 3/1-a). Bu yol yalnız kadının kendi soyadına dönmesi içindir; eski eşin iznin kaldırılmasını istemesi için dava açması gerekir.

VI. Anayasa Mahkemesi ve Kadının Soyadı

- **173/3 Anayasa'ya uygun:** Anayasa Mahkemesi, iznin kaldırılmasını isteme hakkını kocaya tanıyan son fıkranın eşitlik ilkesine ve hak arama hürriyetine aykırı olmadığına oybirliğiyle karar vermiştir.[36]
- **TMK m. 187'nin iptali:** Anayasa Mahkemesi, kadının evlenmekle kocasının soyadını almasını öngören kuralı oyçokluğuyla iptal etmiş ve iptalin kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir.[37] Karar 28.04.2023'te yayımlandığından iptal 28.01.2024'te yürürlüğe girmiştir.

VII. Boşandıktan Sonra Çocukların Soyadı

- **Kural:** 173 yalnız kadının soyadını düzenler; ana ve babası evli olan çocuk ailenin soyadını taşır (TMK m. 321). Yargıtay'a göre anne ve baba boşanıp velayet anneye verilse de çocuk kanun gereği babasının soyadını kullanmaya devam eder; annenin, çocuğun kendi soyadını kullanması için açtığı dava aile mahkemesinde görülür ve baba davaya dahil edilmelidir.[38]
- **Anayasa Mahkemesi:** Boşanmada çocuk anaya bırakılsa bile babanın seçtiği soyadını alacağını öngören Soyadı Kanunu hükmü iptal edilmiştir.[39] Anayasa Mahkemesi, velayeti kendisine verilen annenin çocuğun soyadını kendi soyadıyla değiştirme istemini reddeden karar nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.[40]

> **UYGULAMA NOTU**
>
> Eski eşin soyadını kullanmaya devam etme istemi boşanma dilekçesinde veya karşı dava olarak, harcı yatırılarak ileri sürülmelidir; boşanmadan sonra ayrı dava açılacaksa kesinleşmeden itibaren bir yıl geçirilmemelidir. Dava eski eşe karşı aile mahkemesinde açılır. Menfaat; iş ve sosyal çevreden tanıklar, bu soyadla düzen-

36 AYM, 01.03.2012, E. 2011/51, K. 2012/32.
37 AYM, 22.02.2023, E. 2022/155, K. 2023/38.
38 Yargıtay 2. HD, 02.07.2024, E. 2024/5179, K. 2024/5210.
39 AYM, 08.12.2011, E. 2010/119, K. 2011/165.
40 AYM, *Hayriye Özdemir* Başvurusu, B. No: 2013/3434, 25.06.2015.

lenmiş diploma, ruhsat, banka ve sosyal güvenlik kayıtları, eser ve yayınlarla ispatlanabilir. İzin alan kadının sonradan kendi soyadına dönmek istemesi hâlinde nüfus müdürlüğüne yazılı başvuru yeterlidir. İznin kaldırılmasını isteyen eski eşin, izin verildiği tarihten sonra koşulların değiştiğini somut delillerle göstermesi gerekir.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
12.02.2007 · E. 2006/11282 · K. 2007/1666

Dul iken evlenip boşanan kadının dulluk soyadına dönme istemi TMK m. 173'ten kaynaklanır ve esastan incelenmelidir

Davanın türü "dulluk soyadını kullanmaya izin" olarak gösterilmişti. Karşı oy yazısında anlatıldığına göre davacı, ilk eşinin ölümünden sonra yeniden evlenmiş, bu evlilik 2000 yılında boşanmayla sona ermiş ve davacı dulluk soyadına dönmek istemişti. Yerel mahkeme istemi idari işlem niteliğinde görerek reddetmiştir; hükmü davacı temyiz etmiştir.

> *Dava, Türk Medeni Kanununun 173 ncü maddesinden kaynaklanmaktadır. Davacı ölen kocasının soyadını taşımasına izin verilmesini talep etmiştir. Taraflardan delilleri sorulup, toplanması değerlendirilmesi ve sonucu itibarı ile karar verilmesi gerekirken, yazılı olduğu şekilde hüküm tesisi doğru olmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Karar oyçokluğuyla verilmiştir. Daire çoğunluğu istemi TMK m. 173 kapsamında görmüş ve delillerin toplanarak esastan karar verilmesini istemiştir. Karşı oylardan biri hükmün onanması gerektiğini, diğeri ise istemin 173 kapsamında olmadığını ve nüfus kaydının düzeltilmesi davası olarak asliye hukuk mahkemesinde görülmesi gerektiğini savunmuştur. Kanunun kuralı açıktır: boşanan kadın evlenmeden önceki soyadını alır; dul iken evlenmişse bu, dulluk soyadıdır ve kadın isterse hâkimden bekârlık soyadını taşımak için izin ister (TMK m. 173/1). Dul olarak evlenen kadının boşanma üzerine bekârlık soyadı için açtığı davada aile mahkemesinin görevli olduğu da kabul edilmiştir.[41]

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
27.05.2013 · E. 2012/20089 · K. 2013/14380

İş ve sosyal yaşamında eski eşinin soyadıyla tanınan kadının bu soyadını kullanmakta menfaati vardır

Kadın, boşandığı eşinin soyadını kullanmaya devam etmek için izin istemiştir. Mahkeme, bu soyadının kullanılmasının davalıya zarar vermediğini kabul ettiği hâlde istemi reddetmiştir; hüküm temyiz edilmiştir.

41 Yargıtay 2. HD, 27.03.2007, E. 2006/13735, K. 2007/4968.

> *Boşanan kadının, evliliğin sona ermesinden sonra kocasının soyadını taşımasına imkan tanıyan bu hükmün amacı, kadının sosyal durumunu korumasını sağlamaktır. Bir başka ifade ile kadın evlilik soyadı ile tanınmış ve isim yapmış ise kocanın soyadını kullanmakta menfaati olduğunun kabulü gerekir. Toplanan delillerden mahkemenin de kabulünde olduğu üzere davacının boşandığı kocasının soyadını kullanmasının davalıya bir zarar vermediği, davacının iş ve sosyal yaşamında kocasının soyadıyla tanınıp bilindiği, bu nedenle kocanın soyadını kullanmakta menfaati bulunduğu anlaşılmakla isteğin kabulü yerine yazılı şekilde reddi doğru bulunmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Daire, 173/2'nin amacını kadının sosyal durumunu korumak olarak açıklamış ve kadın evlilik soyadıyla tanınmış ve isim yapmışsa menfaatin kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Menfaat ve zarar yokluğu birlikte aranır; ikisi de ispatlanınca hâkim izin verir. Aynı ölçü başka kararlarda da tekrarlanmış; menfaatin kanıtlanamadığı bir dosyada ise istemin kabulü bozulmuştur.[42]

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
12.06.2008 · E. 2007/10296 · K. 2008/8519

Menfaat ve eski eşe zarar vermeme kanıtlanmadıkça izin verilemez; boşanma dosyasındaki olgular tek başına yetmez

Kadın, boşandığı eşinin soyadını kullanmak için izin istemiştir. Mahkeme istemi kabul etmiştir; hüküm temyiz edilmiştir.

> *Davacının,boşandığı kocası davalının soyadını kullanmakta menfaati bulunduğu ve bunun kocaya bir zarar vermeyeceği yolunda bir kanıt getiremediği, boşanma dava dosyasındaki olguların davanın kabulüne yeterli bulunmadığı anlaşıldığından davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde kabulü bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME İspat yükü izin isteyen kadındadır (TMK m. 173/2: "ispatlanırsa"). Kadın, soyadıyla tanındığı iş ve sosyal çevreyi, bu soyadla düzenlenen belgeleri ve meslek hayatını tanık ve belgelerle göstermelidir; boşanma davasındaki olgulara dayanmak yeterli değildir. Daire'nin, menfaatin ispatlandığını belirterek onadığı bir karara yazılan karşı oyda ise, kırk yıl boyunca kocasının soyadını taşımanın ve resmî işlemleri bu soyadla yapmanın, ticari ilişkisi ve toplumda tanınmış bir kişiliği bulunmayan emekli bir öğretmen için menfaat sayılamayacağı savunulmuştur.[43]

42 Yargıtay 2. HD, 27.04.2009, E. 2008/2180, K. 2009/8029.
43 Yargıtay 2. HD, 04.11.2014, E. 2014/13715, K. 2014/21555.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
09.06.2015 · E. 2015/8508 · K. 2015/12061

Boşanan kadının bekârlık soyadıyla birlikte eski eşinin soyadını kullanmasına izin verilebilir

Kadın, boşandıktan sonra bekârlık soyadının yanında boşandığı eşinin soyadını da kullanmak için dava açmıştır; eski eş istemi kabul etti ve mahkeme izin vermiştir. Karar kesinleştikten sonra, Soyadı Nizamnamesi ve nüfus yönetmeliği hükümlerine aykırı olduğu ileri sürülerek kanun yararına bozulması istendi.

> *O halde, yerel mahkemenin, kadının bekarlık soyadı ile birlikte boşandığı eşine ait soyadını kullanması isteminin kabulüne ilişkin hükmü hukuka uygun kabul edilmelidir.*

DEĞERLENDİRME Daire, kanun yararına bozma istemini reddetmiştir. Gerekçesinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. ve 14. maddelerine ve temel haklara ilişkin milletlerarası andlaşmaların kanunlarla çatışması hâlinde andlaşma hükümlerinin esas alınacağını öngören Anayasa'nın 90. maddesinin beşinci fıkrasına dayanmış, nizamname ve yönetmelik hükümlerinin bu çerçevede uygulanamayacağını belirtmiştir. Böylece izin, eski eşin soyadını tek başına kullanmakla sınırlı olmayıp bekârlık soyadıyla birlikte kullanma biçiminde de verilebilmektedir.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
31.10.2011 · E. 2010/15105 · K. 2011/17697

Süreye bağlanan izin, süre dolunca kendiliğinden kalkmaz; kaldırılması için hâkim kararı gerekir

Eşler anlaşmalı olarak boşanmıştır; protokole uygun olarak kadının, ortak çocuk ilköğretimin altıncı sınıfına geçinceye kadar kocasının soyadını kullanmasına izin verildi ve hüküm temyiz edilmeden kesinleşmiştir. Bu iznin idarece takip edilemeyeceği ileri sürülerek hükmün kanun yararına bozulması istendi.

> *İznin kalkması için hakim kararına ihtiyaç vardır. Koca verilen iznin kaldırılmasını talep etmediği sürece, kadının kocasının soyadını kullanmasına devam edeceği açıktır. Dolayısıyle burada, verilen izin çocuk ilköğretim altıncı sınıfa geçince kendiliğinden kalkmayacağına göre, kalkıp kalmadığının idarece takibi de sözkonusu değildir.*

DEĞERLENDİRME Daire, kanun yararına bozma istemini reddetmiştir. Kararda iki ilke açıkça yer alır: izin, boşanma gerçekleştikten sonra açılacak ayrı bir davada verilebileceği gibi, talep hâlinde boşanma davası içinde boşanma kararıyla birlikte de verilebilir; anlaşmalı boşanma protokolünde bu konuda uzlaşmak da mümkündür. Ancak izne bir süre ya da koşul bağlansa bile, süre dolunca izin kendiliğinden sona ermez; koca kaldırılmasını istemedikçe kadın soyadını kullanmaya devam eder (TMK m. 173/3).

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
30.11.2023 · E. 2023/7895 · K. 2023/5815

Yurt dışında boşanıp kararı Türkiye'de tanıtan kadın da izin isteyebilir; uzun evlilik ve tanık beyanları menfaati gösterir

Eşler 1988'de evlenmiş, 2019'da bir ABD mahkemesinin kararıyla boşanmış ve bu karar Türkiye'de tanınmıştı. Kadın, iş yaşamında ve çevresinde bu soyadla tanındığını belirterek eski eşinin soyadını kullanmak için izin istemiştir; eski eş karşı çıkmıştır. İlk derece mahkemesi kadının emekli olduğunu ve menfaatini ispatlayamadığını belirterek davayı reddetti, bölge adliye mahkemesi istinafı esastan reddetmiştir.

> *Somut uyuşmazlıkta, tarafların 22.08.1988 yılında evlendikleri ve 28.02.2019 tarihinde Florida Yerleşik Yedinci Adli Mahkemesi'nin kararı ile boşandıkları, bu kararın tanıma ve tenfizine karar verildiği, tarafların evli kaldıkları süre ve davacı kadının tanık beyanları göz önüne alındığında kadının boşandığı erkeğin soyadını kullanmasında menfaati olduğu anlaşıldığından 4721 sayılı Kanun'un 173 üncü maddesindeki koşullar oluşmuştur.*

DEĞERLENDİRME Daire, bölge adliye mahkemesi kararını ortadan kaldırarak ilk derece mahkemesi kararını bozmuştur. Yabancı mahkemede verilen boşanma kararı Türkiye'de tanındıktan sonra 173/2'ye dayanan izin davası Türk mahkemesinde açılabilir. Kadının emekli olması ve eski eşin karşı çıkması menfaati ortadan kaldırmamış; otuz yılı aşan evlilik süresi ve tanık beyanları belirleyici olmuştur.

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
22.11.2023 · E. 2023/7907 · K. 2023/5501

Belgeleri eski eşinin soyadıyla düzenlenen ve sosyal yaşamında bu soyadla tanınan yabancı uyruklu kadına izin verilir

Eşler anlaşmalı olarak boşanmıştır; boşanma kararında soyadına ilişkin bir hüküm yoktu. Alman uyruklu kadın bir hafta sonra, Türkiye'deki ve Almanya'daki belgelerinin eski eşinin soyadıyla düzenlendiğini belirterek izin davası açmıştır. İlk derece mahkemesi istemi kabul etmiştir; bölge adliye mahkemesi kararı kaldırıp davayı reddetmiştir; kadın temyiz etmiştir.

> *Boşanan kadının evliliğin sona ermesinden sonra eşinin soyadını taşımasına imkan tanıyan bu hükmün amacı kadının sosyal durumunu korumasını sağlamaktır. Toplanan delillerden davacının boşandığı eşinin soyadını kullanmasının davalıya bir zarar vermediği, davacının sosyal yaşamında eşinin soyadı ile tanınıp bilindiği, Alman uyruklu olan kadının gerek Almanya gerek Türkiye'de belgelerinin bu soyadı ile düzenlendiği, bu nedenlerle boşandığı eşinin soyadını kullanmakta menfaati bulunduğu anlaşılmakla, isteğin kabulü yerine yazılı şekilde reddi doğru bulunmamış kararın bozulması gerekmiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, bölge adliye mahkemesi kararını bozmuştur. Daire, kadının sosyal yaşamında bu soyadla tanınmasını ve belgelerinin bu soyadla düzenlenmiş olmasını birlikte değerlendirmiş ve eski eşe bir zarar verilmediğini tespit etmiştir. Buna karşılık Daire'nin onadığı başka bir kararda bölge adliye mahkemesi,

kimlik ve resmî belgelerin değiştirilmesinin külfetini tek başına yeterli görmemiş ve menfaati ispatlanamayan çifte vatandaş kadının davasını reddetmiştir.[44]

8 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
04.10.2022 · E. 2022/8087 · K. 2022/7712

İzin aldıktan sonra başka biriyle fiilen birlikte yaşamaya başlayan ve ondan çocuk sahibi olan kadının izni kaldırılır

Eşler boşandıktan sonra bir süre birlikte yaşamaya devam etmiş, kadına bu dönemde eski eşinin soyadını kullanma izni verilmişti. Daha sonra erkek, kadının başka biriyle fiilen birlikte yaşadığını ve ondan çocuk sahibi olduğunu ileri sürerek iznin kaldırılmasını istemiştir. İlk derece mahkemesi davayı reddetti, bölge adliye mahkemesi istinafı esastan reddetmiştir.

> *Ancak, bundan sonra davalı kadının, başka bir erkek ile fiilen birlikte yaşadığı ve o kişiden çocuk sahibi olduğu gözetildiğinde davacı erkeğin soyadını kullanmasında menfaati olduğundan söz edilemeyeceği gibi, davacı erkeğin de iznin kaldırılmasını talep etmekte haklı olduğunu kabul etmek gerekir. TMK m. 173/3 koşulları oluşmuştur.*

DEĞERLENDİRME Daire, davanın kabul edilmesi gerektiğini belirterek kararı bozmuştur. İznin kaldırılması için koşulların izin verildiği tarihe göre değişmiş olması gerekir; bu dosyada iznin dayanağı olan menfaat, kadının yeni bir aile hayatı kurmasıyla ortadan kalkmış ve eski eşin iznin kaldırılmasını istemekte haklı olduğu kabul edilmiştir.

9 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
18.05.2023 · E. 2023/1717 · K. 2023/2461

İş ve sosyal yaşamını eski eşinin soyadıyla sürdüren kadının izni, eski eşine karşı hak araması nedeniyle kaldırılmaz

Eşler anlaşmalı olarak boşanmış, kadına eski eşinin soyadını kullanma izni verilmişti. Erkek, kadının kendisine karşı haksız taleplerde bulunduğunu ve koşulların değiştiğini ileri sürerek iznin kaldırılmasını istemiştir. Kadın, tanınan bir ressam olduğunu ve eserlerini bu soyadla imzaladığını savunmuştur. İlk derece mahkemesi davayı reddetmiştir.

> *Bölge Adliye Mahkemesinin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile Mahkemenin de kabulünde olduğu üzere davalının boşandığı kocasının soyadını kullanmasının davalıya bir zarar vermediği, davalının iş ve sosyal yaşamında eski eşinin soyadıyla tanınıp bilindiği, bu nedenle kocanın soyadını kullanmakta menfaati bulunduğu, bu iznin kaldırılmasını gerektirecek 4721 sayılı Kanun'un 173 üncü maddesinin üçüncü fıkrası anlamında bir durumun kanıtlanamadığı, her ne kadar davacı vekili tarafından Mahkemece delil olarak dayandıkları davalı tarafından başlatılan icra takibi ve açılan dava dosyasının getirtilip*

44 Yargıtay 2. HD, 30.04.2024, E. 2024/1729, K. 2024/3032.

incelenmeden hüküm kurulduğu istinaf sebebi yapılmışsa da; davacının dava dilekçesinde ve aşamalarda takip dosyası ve dava içeriği hakkında bilgi verdiği, Mahkemece davacının verdiği bilgilere göre, anılan dosyaların celp edilerek incelenmesinin dosyaya yenilik katmayacağı, Mahkemenin de kabulünde olduğu üzere davalının takip yapması ve dava açmasının Anayasal bir hak olduğu, davalının zaman zaman kızlık soyadını da kullanmış olmasının 35 yıllık evlilikten sonra devam eden iş ve sosyal yaşamı da gözetildiğinde menfaatinin ortadan kalktığı olarak değerlendirilemeyeceği gerekçesi ile başvurunun esastan reddine karar verilmiştir...

DEĞERLENDİRME Alıntı, Yargıtay'ın onadığı bölge adliye mahkemesi kararının Yargıtay ilamındaki özetindendir. Eski eşin nafaka ve benzeri alacakları için icra takibi yapması veya dava açması iznin kaldırılması sebebi sayılmamış, kadının zaman zaman bekârlık soyadını da kullanması menfaatin ortadan kalktığı anlamına gelmemiştir. Aynı yaklaşım, yeni bir ilişkisi bulunduğu ileri sürülen ve 26 yıllık evliliğin ardından iş ve sosyal yaşamını bu soyadla sürdüren kadın hakkında da onanmıştır.[45]

10 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
27.04.2010 · E. 2009/4986 · K. 2010/8392

İzin alan kadın da iznin kaldırılmasını ve kendi soyadına dönmeyi isteyebilir; bu dava aile mahkemesinde görülür

Kadın, boşanma kararıyla eski eşinin soyadını kullanmasına izin verildiğini, artık bunun kendisine bir yararı olmadığını belirterek iznin kaldırılmasını ve bekârlık soyadına dönmeyi istemiştir. Asliye hukuk mahkemesi olarak bakılan davada işin esası incelenmiştir; hüküm temyiz edilmiştir.

> *Davacı, boşanma kararıyla kocasının soyadını kullanmasına izin verildiğini, artık bu soyadını kullanmasının kendisine hiçbir yarar sağlamadığını ileri sürerek, bu iznin kaldırılarak bekarlık soyadına dönmesine karar verilmesini istemiştir. Buna göre dava, Türk Medeni Kanununun 173. Maddesinden kaynaklanmaktadır. 4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunun, 5133 sayılı Kanunda değişik 4/1. maddesi gereğince; 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun üçüncü kısmı (m. 396-494) hariç, ikinci kitabından (m. 118-395) kaynaklanan davalara aile mahkemelerinde bakılır. Görev kuralları kamu düzeniyle ilgili olup davanın her safhasında ileri sürülebileceği gibi, hakim de davanın her aşamasında kendiliğinden (res'en) görevli olmadığına karar verebilir. (HUMK. m. 7) Gerçekleşen bu durum karşısında görevsizlik kararı verilmesi gerekirken, işin esasının incelenmesi usul ve yasaya aykırı bulunmuştur.*

DEĞERLENDİRME Karar oyçokluğuyla verilmiştir; karşı oyda kanunun iznin kaldırılmasını isteme hakkını yalnız kocaya tanıdığı, kadının ancak genel hükümlere göre nüfus kaydının düzeltilmesi davası açabileceği savunulmuştur. Daire aynı

45 Yargıtay 2. HD, 24.10.2024, E. 2024/4704, K. 2024/7899.

dönemde verdiği başka bir kararda da oyçokluğuyla bu davayı aile mahkemesinin görevinde saymıştır.[46] Tartışmayı Anayasa Mahkemesi 2012'de kadının da bu hakkı olduğunu belirterek kapatmıştır.[47] 2017'den beri kadın, dava açmadan nüfus müdürlüğüne yazılı başvuruyla da evlenmeden önceki soyadına dönebilmektedir (5490 s. K. ek m. 3).

11 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
01.03.2012 · E. 2011/51 · K. 2012/32

İznin kaldırılmasını isteme hakkının kocaya tanınması Anayasa'ya aykırı değildir; izin alan kadın da iznin kaldırılmasını isteyebilir

Kadının boşandığı eşinin soyadının kaldırılarak bekârlık soyadını kullanmasına izin verilmesi istemiyle açtığı davada Muğla 2. Asliye Hukuk (Aile) Mahkemesi, TMK m. 173'ün son fıkrasındaki "Koca" sözcüğünün eşitlik ilkesine ve hak arama hürriyetine aykırı olduğunu ileri sürerek Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

> *Ayrıca soyadının vazgeçilemez, devredilemez, kişiye sıkı surette bağlı bir kişilik hakkı oluşu, anılan fıkrada kadınların dava açmalarını engelleyici bir kısıtlama bulunmaması ve bu davayı da sadece kocanın açabileceğine dair emredici bir hüküm bulunmaması karşısında kocasının soyadını kullanmaya izin alan kadının, koşulların değişmesi, menfaatinin kalmaması veya haklı nedenlerin varlığı halinde verilen bu iznin kaldırılmasını Türk Medenî Kanunu'nun 173. maddesi uyarınca isteyebileceği de ortadadır.*

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi iptal istemini oybirliğiyle reddetmiştir. Kararda soyadının vazgeçilmez ve kişiye sıkı surette bağlı bir kişilik hakkı olduğu vurgulanmış, son fıkranın amacının kadının dava hakkını engellemek değil, koşulların değişmesinden doğrudan etkilenecek kocaya imkân tanımak olduğu belirtilmiştir. Kararda ayrıca kadının izin istemini boşanma davasıyla birlikte veya boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde mahkemeden istemesi gerektiği ifade edilmiştir.

12 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
08.02.2010 · E. 2009/11810 · K. 2010/1986

İzin davası soyadı kullanılacak eski eşe karşı açılır; onun duruşmada onay vermesi onu davanın tarafı yapmaz

Kadın, boşandığı eşinin soyadını kullanmak için izin istemiştir; dava eski eşe yöneltilmemişti. Eski eş duruşmada bu soyadının kullanılmasına onay verdi ve mahkeme karar vermiştir; hüküm temyiz edilmiştir.

> *Bu davada, davacı, boşandığı kocasının soyadını kullanmakta menfaati bulunduğunu ve bunun kocaya zarar vermeyeceğini ispatlamak zorundadır. O nedenle husumetin, soyadı kullanılacak olan kocaya yöneltilmesi gerekir. Taraf teşkili*

46 Yargıtay 2. HD, 15.03.2010, E. 2009/1061, K. 2010/4869.
47 AYM, 01.03.2012, E. 2011/51, K. 2012/32.

kamu düzenine ilişkin olup, hakim tarafından resen gözetilir. Kocanın, duruşmada soyadını davacının kullanmasına onay vermiş olması, kendisini davanın "tarafı" haline getirmez.

DEĞERLENDİRME Taraf teşkili kamu düzenine ilişkindir ve hâkim tarafından kendiliğinden gözetilir. Daire, husumetin eski eşe yöneltilmesini, onun da delillerinin toplanmasını ve tüm deliller birlikte değerlendirilerek karar verilmesini istemiştir. Nüfus müdürlüğüne karşı "soyadı düzeltme" davası olarak açılan istem de gerçekte 173'e dayanan bir izin davasıdır ve aile mahkemesinde görülür.[48]

13 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
29.04.2008 · E. 2007/8071 · K. 2008/6010

İzin istemi boşanmanın eki değildir; peşin maktu harçla açılmış bir dava gerekir, sonradan dilekçe vermek yetmez

Kadının açtığı boşanma davasının dilekçesinde eski eşinin soyadını taşımak için bir izin istemi yoktu. Kadın bu istemi yargılama sırasında ayrıca ileri sürdü ve başvuru harcını yatırmıştır. Mahkeme boşanmaya karar verirken izin istemini de kabul etmiştir; hükmü davalı temyiz etmiştir.

> *Davacının dava dilekçesinde davalı eşinin soyadını taşımasına izin verilmesi (TMK. 173 m.) talebi bulunmamaktadır. Bu talep boşanmanın eki niteliğinde olmadığından peşin maktu harca tabidir. (Harçlar Kanunu 30-32 m.) Davacının daha sonra talepte bulunması ve başvuru harcını yatırması isteğe dava niteliği kazandırmaz.*

DEĞERLENDİRME Daire'ye göre usulüne uygun açılmış bir dava bulunmadığından bu istem hakkında "karar verilmesine yer olmadığına" karar verilmeliydi. Aynı ilke davalı kadın bakımından da uygulanmış; karşı dava açmadan dilekçeyle izin isteyen ve harcı sonradan yatıran kadının istemi hakkında kesin hüküm oluşturacak şekilde ret kararı verilmesi bozulmuştur.[49] "Karar verilmesine yer olmadığı" kararı kesin hüküm oluşturmadığından, izin sonradan ayrı bir davayla istenebilir. Daire, usulünce açılmış bir izin davası bulunmayan başka bir dosyada bu istem hakkında hüküm kurulmamasına yönelik temyiz itirazını da yerinde görmemiştir.[50]

14 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
03.05.2010 · E. 2009/5222 · K. 2010/8744

İzin davasında TMK m. 178'deki bir yıllık süre zamanaşımıdır; ileri sürülmedikçe hâkim kendiliğinden dikkate alamaz

Kadın, boşandığı eşinin soyadını kullanmak için izin istemiştir; eski eş duruşmada davayı kabul etmiştir. Mahkeme, nüfus kütüklerinin kamu düzeniyle ilgili olduğunu,

48 Yargıtay 2. HD, 23.03.2009, E. 2008/18445, K. 2009/5190.
49 Yargıtay 2. HD, 23.05.2006, E. 2005/19843, K. 2006/8132.
50 Yargıtay 2. HD, 21.01.2026, E. 2025/4028, K. 2026/722.

TMK m. 178'deki sürenin kendiliğinden gözetileceğini ve davalının kabulünün sonuç doğurmayacağını belirterek davayı reddetmiştir; hükmü davacı temyiz etmiştir.

> *"Türk Medeni Kanununun 178.maddesindeki süre, zamanaşımı süresidir. Zamanaşımı ileri sürülmedikçe, hakim tarafından res'en nazara alınamaz. (BK.m.140) Nüfus kütüklerinin doğru ve düzgün olarak tutulmasının kamu düzeniyle ilgili olmasının, davanın konusuyla alakası yoktur. Davalı, zamanaşımı def'inde bulunmamış, duruşmada davayı "kabul" etmiştir. O halde, davalının davayı kabul etmesi nedeniyle isteğin kabulüne karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçeyle ret hükmü kurulması doğru bulunmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Boşanmadan doğan dava hakları boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar (TMK m. 178). Daire bu davada TMK m. 178'deki sürenin zamanaşımı niteliğinde olduğunu ve ancak davalı tarafından ileri sürülürse dikkate alınabileceğini belirtmiştir. Davalının zamanaşımı def'inde bulunmadığı başka bir dosyada da sürenin geçtiği gerekçesiyle verilen ret kararı bozulmuştur.[51] Daire'ye göre bu dosyada eski eş davayı kabul ettiği için istemin kabulüne karar verilmesi gerekirdi.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 166:** Evlilik birliğinin sarsılması ve anlaşmalı boşanma.
- **TMK m. 172:** Ayrılık süresinin bitimi.
- **TMK m. 174:** Maddi ve manevi tazminat.
- **TMK m. 178:** Boşanmadan doğan dava haklarında zamanaşımı.
- **TMK m. 181:** Boşanan eşlerin miras hakları.
- **TMK m. 187:** Kadının soyadı (iptal).
- **TMK m. 321:** Çocuğun soyadı.
- **5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ek m. 3:** Boşanan kadının nüfus müdürlüğünde soyadı değişikliği.
- **2525 sayılı Soyadı Kanunu m. 4:** Boşanmada çocuğun soyadı.

51 Yargıtay 2. HD, 26.03.2009, E. 2007/21111, K. 2009/5643.

MADDE

174

C. Karar
V. Boşanmada tazminat ve nafaka
1. Maddî ve manevî tazminat

KANUN METNİ

(1) Mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu taraf, kusurlu taraftan uygun bir maddî tazminat isteyebilir.

(2) Boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf, kusurlu olan diğer taraftan manevî tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir.

MADDE ÖZETİ

Boşanmada maddi tazminatı kusursuz veya daha az kusurlu taraf, manevi tazminatı ise kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf, kusurlu olan diğer taraftan isteyebilir; eşit kusurda tazminat verilmez (m. 174). Hukuk Genel Kurulu'na göre kanun, eşit kusurlu eşlere birbirinin boşanmayla uğradığı ekonomik kaybı karşılama borcu yüklememiştir.[1] Maddi tazminat boşanma ile zarar arasında nedensellik bağı bulunan kayıpları karşılar;[2] Anayasa Mahkemesi bu kuralı Anayasa'ya uygun bulmuştur.[3]

TEMEL KAVRAMLAR

Mevcut menfaat	Evlilik birliğinin sağladığı ve boşanmayla ileriye dönük olarak yitirilen yararlar; örneğin eşin maddi desteği, ortak konutta oturma ve geçim olanakları.
Beklenen menfaat	Evlilik sürseydi elde edilecek olası yararlar.
Kişilik hakkına saldırı	Boşanmaya sebep olan olayların eşin şeref, haysiyet, beden bütünlüğü, özel hayatı gibi kişilik değerlerini zedelemesi; manevi tazminatın şartıdır (TMK m. 174/2).

1 Yargıtay HGK, 25.06.2025, E. 2023/949, K. 2025/394.
2 Yargıtay HGK, 08.02.2023, E. 2021/1022, K. 2023/60.
3 AYM, 16.01.2025, E. 2024/21, K. 2025/15.

Kusur karşılaştırması	Eşlerin ispatlanan kusurlu davranışlarının ağırlık, süreklilik ve tahrik bakımından karşılaştırılarak tam, ağır, eşit veya az kusur belirlenmesi.
Muacceliyet	Alacağın istenebilir hâle gelmesi; boşanmaya bağlı tazminatlar boşanma hükmünün kesinleşmesiyle muaccel olur.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 143 üncü maddesini karşılamaktadır. Maddenin birinci fıkrası boşanma nedeniyle maddî tazminatı düzenlemektedir. Yürürlükteki maddeden farklı şekilde davacının kusursuz olması mutlak bir şart olarak aranmamış, daha az kusurlu olan tarafın da bu davayı açabilmesi kabul edilmiştir. Maddenin ikinci fıkrası boşanma nedeniyle manevî tazminatı düzenlemektedir. Yürürlükteki maddeden farklı olarak davacının kusursuz olması şartı yasadan çıkarılmış, davalının kusurlu olması yeterli görülmüştür. Davalının kusurlu olması şartının arandığı her olayda, davacının kusursuz olması gerekeceğinden böyle bir koşulun maddede yer almasına gerek görülmemiştir. Davacının da boşanmada kusurunun bulunması genel hükümler gereğince Borçlar Kanununun 42 nci madde ve devamı hükümlerinin uygulanması sonucu tazminattan indirim ya da tazminata hiç hükmetmeme sebebi sayılacaktır. Maddenin her iki fıkrasında da yürürlükteki maddeden farklı "eş" sözcüğü yerine "taraf" sözcüğü kullanılmıştır. Zira maddî ve manevî tazminat davası, boşanma kararından sonra da açılabilen bir davadır. Bu durumda boşanmış eşlere hâlen "eş" demek mümkün değildir. Bu nedenle, bu hâli de kapsayacak şekilde maddedeki "eş" sözcüğü yerine "taraf" sözcüğü kullanılmıştır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 74*

Adalet Komisyonu maddeyi Tasarıdaki gibi aynen kabul etmiştir (S. Sayısı 723, s. 403). Gerekçeden üç sonuç çıkar: maddi tazminatı daha az kusurlu taraf da isteyebilir; manevi tazminatta aranan, karşı tarafın kusurlu olmasıdır ve isteyenin kusuru genel hükümlere göre indirim ya da ret sebebidir; tazminat boşanmadan sonra ayrı bir davayla da istenebilir. Gerekçede anılan eski Borçlar Kanunu'nun 42 ve devamı maddelerinin bugünkü karşılığı 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 50 ila 52. maddeleridir.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Mevcut ve hatta muntazar bir menfaati boşanma yüzünden haleldar olan kabahatsız karı veya kocanın, kabahatli olan taraftan münasip maddi bir tazminat talebine hakkı vardır. Bundan başka boşanmaya sebebiyet vermiş olan hadiseler kabahatsiz karı veya kocanın şahsi menfaatlerini ağır bir surette haleldar etmiş ise, hakim manevi tazminat namiyle muayyen bir meblağ dahi hükmedebilir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 143 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 143	4721 sayılı Kanun m. 174
Maddi tazminatı isteyen	Yalnız kusursuz ("kabahatsız") eş	Kusursuz veya daha az kusurlu taraf

	743 sayılı Kanun m. 143	4721 sayılı Kanun m. 174
Korunan menfaat	Mevcut ve beklenen ("muntazar") menfaat	Mevcut veya beklenen menfaat
Manevi tazminatın şartı	Kusursuz eşin şahsi menfaatlerinin "ağır bir surette" zedelenmesi	Boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkının saldırıya uğraması
Manevi tazminatın yükümlüsü	Açıkça gösterilmemişti	Kusurlu olan diğer taraf
Terim	"Karı veya koca"	"Taraf"; boşanmadan sonra açılan davayı da kapsar

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Anayasa Mahkemesi, birinci fıkradaki maddi tazminat kuralının Anayasa'ya aykırı olmadığına oybirliğiyle karar vermiştir.[4] Ayrıca Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun, iki taraftan her biri kısmen haklı çıkarsa yargılama giderlerinin haklılık oranına göre paylaştırılmasını öngören 326. maddesinin ikinci fıkrası manevi tazminat davaları yönünden iptal edilmiştir; karar 14.03.2025'te yayımlanmış ve iptal dokuz ay sonra yürürlüğe girmiştir.[5]

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.
16.01.2025	Birinci fıkraya yönelik iptal istemi reddedildi	AYM, K. 2025/15
14.12.2025	Kısmen haklı çıkılan davada giderlerin paylaştırılması kuralının manevi tazminat davaları yönünden iptali yürürlüğe girdi	AYM, K. 2024/226

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Maddi tazminatı isteyen	Kusursuz veya daha az kusurlu taraf	TMK m. 174/1; Yargıtay HGK, K. 2025/378
Maddi zararın kapsamı	Boşanmayla nedensellik bağı bulunan mevcut ve beklenen menfaat kaybı	Yargıtay HGK, K. 2023/60
Kapsam dışı istemler	Evlenmek için işten ayrılmanın zararı, evlilikteki emeğin karşılığı	Yargıtay HGK, K. 2022/313; Yargıtay HGK, K. 2023/446
Manevi tazminatın şartı	Boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkına saldırı	TMK m. 174/2; Yargıtay HGK, K. 2022/1668
Eşit kusur	Maddi ve manevi tazminat verilmez	Yargıtay HGK, K. 2025/394

4 AYM, 16.01.2025, E. 2024/21, K. 2025/15.
5 AYM, 25.12.2024, E. 2024/29, K. 2024/226.

Konu	Kural	Dayanak
Kesinleşen kusur	Tazminat bakımından da bağlayıcıdır	Yargıtay HGK, K. 2011/668
Miktar	Hakkaniyet, ekonomik ve sosyal durum, kusur, evlilik süresi, paranın alım gücü	TMK m. 4; TBK m. 50-51; Yargıtay HGK, K. 2021/1383
Denetim	Yargıtay bölge adliye mahkemesinin miktar takdirini denetler	Yargıtay HGK, K. 2022/408
Faiz	Boşanma hükmünün kesinleşmesinden, istenmişse	Yargıtay 2. HD, K. 2024/5842
Süre	Kesinleşmeden itibaren bir yıl; def'i süresinde ileri sürülmeli	TMK m. 178; Yargıtay 2. HD, K. 2009/1382
Üçüncü kişi	Eşin birlikte olduğu kişiden salt bu nedenle manevi tazminat istenemez	AYM, B. No: 2020/3519

1 TBMM gerekçesine göre madde, eski Kanun'un 143. maddesini karşılar; eski metinden farklı olarak maddi tazminatı daha az kusurlu taraf da isteyebilir, manevi tazminatta ise karşı tarafın kusurlu olması yeterli görülmüş, isteyenin kusuru genel hükümlere göre indirim veya ret sebebi sayılmıştır.

DİKKAT

Tazminat istemleri ve miktarları dilekçede açıkça yazılmalıdır; hâkim istenenden fazlasına hükmedemez.[6] Faiz istemi de eklenmelidir; faiz boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren ancak istenirse işletilir. Karşı tarafın dilekçesine süresi içinde cevap verilerek dayanılan bütün olaylar belirtilmelidir; kusur ve dolayısıyla tazminat bu olaylara göre belirlenir. Boşanma hükmündeki kusur belirlemesine itiraz edilecekse bu yön de kanun yoluna taşınmalıdır; kesinleşen kusur tazminat bakımından da bağlayıcıdır.

II. Maddi Tazminat (TMK m. 174/1)

- **Şartlar:** Boşanmaya karar verilmiş olmalı, tazminat isteyen kusursuz veya diğerine göre daha az kusurlu, karşı taraf kusurlu olmalı ve isteyenin mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenmelidir (TMK m. 174/1). Anayasa Mahkemesi bu koşulların objektif olduğunu ve kuralın, boşanmaya sebebiyet vermeyen eşin evlilik birliğinin ortadan kalkmasıyla uğradığı zararı gidermeye yönelik olduğunu belirterek iptal istemini reddetmiştir.[7]
- **Mevcut ve beklenen menfaat:** Hukuk Genel Kurulu'na göre mevcut menfaatler evliliğin sağladığı ve boşanmayla ileriye dönük olarak yitirilen yararlar, beklenen menfaatler ise evlilik sürseydi elde edilecek olası çıkarlardır; boşanma

6 Yargıtay 2. HD, 18.09.2024, E. 2023/7942, K. 2024/6026.
7 AYM, 16.01.2025, E. 2024/21, K. 2025/15.

ile zarar arasında nedensellik bağı bulunmalıdır.[8] Yargıtay kararlarında kusursuz eş için sıkça kullanılan ifadeyle, bu eş boşanma sonucu en azından diğerinin maddi desteğini yitirmiştir.[9]

- **Kapsama girmeyen kayıplar:** Başka bir sebepten doğan kayıplar maddi tazminatın konusu değildir. Hukuk Genel Kurulu, evlenmek için işten ayrılmanın zararına ilişkin istemin Türk Borçlar Kanunu'nun genel hükümlerine tabi olduğunu ve aile mahkemesinin görevli olmadığını kabul etmiş;[10] evlilik süresince tarım işlerinde çalışıp halı dokuyan kadının bu emeğinin karşılığına ilişkin istemin de 174/1 tazminatı olmadığını, ancak harcı tamamlatılarak incelenmesi gerektiğini belirtmiştir.[11] Mal rejiminin tasfiyesinden doğan alacaklar da ayrı bir davanın konusudur (TMK m. 179).
- **Mutlak butlan:** Evlilik mutlak butlanla iptal edilirse tazminat bakımından boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır (TMK m. 158/2). Hukuk Genel Kurulu bu hâlde de 174'e göre tazminat değerlendirmesi yapmıştır.[12]

III. Manevi Tazminat (TMK m. 174/2)

- **Şartlar:** Boşanmaya sebep olan olaylar tazminat isteyenin kişilik hakkına saldırı oluşturmalı ve bu olaylarda karşı taraf kusurlu olmalıdır (TMK m. 174/2). Gerekçeye göre isteyenin kusuru, genel hükümlere göre tazminattan indirim veya tazminata hiç hükmetmeme sebebidir. Hukuk Genel Kurulu, 174/2'yi aile hukukuna özgü bir haksız fiil düzenlemesi olarak nitelendirmiştir.[13]
- **Kişilik hakkına saldırı örnekleri:** Hukuk Genel Kurulu, gerçekliği ispatlanamayan ve kadının namusuna yönelik iddialar içeren bir mektuba değer vererek eşini babasının evine gönderen ve mektubun içeriğini yayan erkeğin davranışını kişilik haklarına saldırı saymıştır.[14] Süregelen fiziksel şiddet ve hakaret de kişilik haklarına saldırının tipik örnekleridir.[15] Hukuk Genel Kurulu, eşini evden kovmanın kendi içinde hakaret eylemini barındırdığını belirterek manevi tazminat isteminin reddini bozmuştur.[16] Yargıtay, eşinin görüşünü almadan kendi adına kayıtlı taşınmazı satan erkeğin bu davranışını ekonomik anlamda güven sarsıcı bularak kadının kişilik haklarına saldırı saymıştır.[17]
- **Saldırı oluşturmayan olaylar:** Yargıtay, terk sebebiyle verilen boşanmada boşanmaya sebep olan olaylardan dolayı terk edilen eşin kişilik haklarına saldırı

8 Yargıtay HGK, 08.02.2023, E. 2021/1022, K. 2023/60.
9 Yargıtay 2. HD, 28.04.2011, E. 2010/5945, K. 2011/7259.
10 Yargıtay HGK, 15.03.2022, E. 2019/492, K. 2022/313.
11 Yargıtay HGK, 10.05.2023, E. 2022/324, K. 2023/446.
12 Yargıtay HGK, 09.11.2021, E. 2018/20, K. 2021/1383.
13 Yargıtay HGK, 18.06.2025, E. 2023/947, K. 2025/378.
14 Yargıtay HGK, 06.12.2022, E. 2021/667, K. 2022/1668.
15 Yargıtay HGK, 18.06.2025, E. 2023/947, K. 2025/378.
16 Yargıtay HGK, 11.02.2021, E. 2017/2644, K. 2021/68.
17 Yargıtay 2. HD, 11.01.2023, E. 2022/9210, K. 2023/126.

oluştuğundan söz edilemeyeceğini belirterek manevi tazminatı bozmuştur.[18] Hukuk Genel Kurulu da terk edilmiş olmanın kişilik haklarına saldırı niteliği taşımadığını ve başka bir mahkemenin yargılamasına konu olup boşanmaya sebep olmayan olayların manevi tazminata dayanak yapılamayacağını kabul etmiştir.[19] Evlilik birliğinin görevlerini yerine getirmemek ve "ekonomik şiddet" olarak nitelenen bu tür davranışlar da Yargıtay'a göre tek başına kişilik haklarına saldırı sayılmamıştır.[20] Hukuk Genel Kurulu'nun direnme üzerine incelediği bir dosyada Özel Daire, bağımsız konut temin etmemenin tek başına kişilik haklarına saldırı oluşturmadığı görüşündeydi; Kurul ise aynı dosyada ispatlanan başka davranışlar nedeniyle manevi tazminatı yerinde bulmuştur.[21]

- **Amaç ve miktar:** Hukuk Genel Kurulu'na göre manevi tazminatın amacı bozulan ruhsal dengeyi telafi etmektir; bir ceza olmadığı gibi bir taraf için zenginleşme, diğeri için yıkım aracı da olmamalıdır.[22]
- **Ödeme biçimi:** Manevi tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verilemez; maddi tazminat ise toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenebilir (TMK m. 176). Ayrıntılar TMK m. 176 şerhinde anlatılacaktır.

IV. Kusur ve Tazminat

- **Eşit kusur:** Hukuk Genel Kurulu'na göre eşit kusurlu eş yararına maddi ve manevi tazminata karar verilemez; kanun eşit kusurlu eşlere boşanma sebebiyle ekonomik durumda meydana gelecek azalmaları tamamlama borcu yüklememiştir.[23]
- **Daha az kusur:** Hukuk Genel Kurulu, eşine hakaret eden, fiziksel şiddet uygulayan ve birlik görevlerini yerine getirmeyen erkek karşısında son tartışmada eşine tokat atan kadını az kusurlu saymış ve kadın yararına maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi gerektiğini belirtmiştir.[24] Kusur karşılaştırmasında davranışların ağırlığı, sürekliliği ve tahrik durumu birlikte değerlendirilir.
- **Sır niteliği taşımayan bilgi:** Hukuk Genel Kurulu, zaten bilinen ve sır niteliği taşımayan bir bilginin üçüncü kişilere anlatılmasını kusur saymamış ve eşleri eşit kusurlu bulmuştur.[25]
- **Kesinleşen kusur:** Hukuk Genel Kurulu'na göre boşanma hükmü temyiz edilmeyip kesinleşirse içindeki kusur belirlemesi tazminat bakımından da tarafları

18 Yargıtay 2. HD, 30.04.2008, E. 2007/6137, K. 2008/6052.
19 Yargıtay HGK, 15.06.2021, E. 2017/2717, K. 2021/761.
20 Yargıtay 2. HD, 20.06.2012, E. 2011/21940, K. 2012/17000.
21 Yargıtay HGK, 06.12.2022, E. 2021/667, K. 2022/1668.
22 Yargıtay HGK, 09.11.2021, E. 2018/20, K. 2021/1383.
23 Yargıtay HGK, 25.06.2025, E. 2023/949, K. 2025/394; Yargıtay HGK, 22.03.2023, E. 2022/146, K. 2023/242.
24 Yargıtay HGK, 18.06.2025, E. 2023/947, K. 2025/378.
25 Yargıtay HGK, 25.06.2025, E. 2023/949, K. 2025/394.

bağlar;[26] kesin hükmün bağlayıcılığı nedeniyle bu konuda yeniden inceleme yapılamaz.

- **Dayanılan olaylar:** Kusur, tarafların dilekçelerinde süresi içinde dayandıkları ve ispatladıkları olaylara göre belirlenir. Hukuk Genel Kurulu, dava dilekçesinde tam anlatılmamış olsa bile süresi içinde verilen cevap dilekçesinde ileri sürülüp tanıklarla ispatlanan fiziksel şiddet vakıasının erkeğe kusur olarak yüklenmesi gerektiğini kabul etmiştir.[27]

V. Tazminatın Miktarı ve Denetimi

- **Ölçütler:** Hâkim miktarı hakkaniyete göre (TMK m. 4) ve Türk Borçlar Kanunu'nun 50 ve 51. maddelerini gözeterek belirler. Hukuk Genel Kurulu evliliğin süresini, tarafların ekonomik ve sosyal durumlarını, kusur derecesini, paranın alım gücünü, ihlal edilen menfaati ve günün ekonomik koşullarını esas almıştır.[28]
- **Yargıtay denetimi:** Hukuk Genel Kurulu'na göre tazminat miktarının takdiri maddi hukuktan kaynaklanan ve hukuki sonuca yönelik bir değerlendirmedir; Yargıtay, bölge adliye mahkemesinin belirlediği miktarı denetleyip bozabilir.[29]
- **Taleple bağlılık:** Hâkim istenenden fazlasına hükmedemez; Yargıtay, 30.000 TL manevi tazminat istenen dosyada 40.000 TL'ye hükmeden kararı talep sınırına göre düzelterek onamıştır.[30]

VI. Dava, Harç, Faiz ve Süre

- **Boşanmayla birlikte veya sonra:** Tazminat boşanma davasıyla birlikte istenebileceği gibi boşanmadan sonra ayrı bir davayla da istenebilir; gerekçeye göre maddede "eş" yerine "taraf" denmesinin nedeni budur. Yargıtay, boşanmanın kesinleşmesinden sonra süresi içinde açılan manevi tazminat davasını esastan incelemiştir.[31]
- **Harç:** Tazminat istemleri değer üzerinden nispi harca tabidir. Hukuk Genel Kurulu, cevap dilekçesinde ileri sürülen bir tazminat istemi için harcın tamamlanması amacıyla süre verilmesi gerektiğini kabul etmiştir.[32]

26 Yargıtay HGK, 02.11.2011, E. 2011/2-561, K. 2011/668.
27 Yargıtay HGK, 18.06.2025, E. 2023/947, K. 2025/378.
28 Yargıtay HGK, 08.02.2023, E. 2021/1022, K. 2023/60.
29 Yargıtay HGK, 29.03.2022, E. 2022/144, K. 2022/408; Yargıtay HGK, 22.03.2022, E. 2021/1009, K. 2022/363.
30 Yargıtay 2. HD, 18.09.2024, E. 2023/7942, K. 2024/6026.
31 Yargıtay 2. HD, 30.04.2008, E. 2007/6137, K. 2008/6052.
32 Yargıtay HGK, 10.05.2023, E. 2022/324, K. 2023/446.

- **Faiz:** Yargıtay'a göre boşanmanın eki niteliğindeki tazminatlar boşanma hükmünün kesinleşmesiyle muaccel olur ve faiz istenmişse bu tarihten itibaren işletilir.[33]
- **Zamanaşımı:** Boşanmadan doğan dava hakları boşanma hükmünün kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar (TMK m. 178). Yargıtay'a göre zamanaşımı def'i cevap süresi içinde ileri sürülmelidir;[34] yurt dışında verilen boşanma kararında süre, kararın Türkiye'de tanınmasına veya tenfizine ilişkin hükmün kesinleşmesinden başlar.[35]
- **Yargılama giderleri:** Anayasa Mahkemesi, kısmen haklı çıkılan davalarda giderlerin haklılık oranına göre paylaştırılmasını öngören HMK m. 326/2'yi manevi tazminat davaları yönünden iptal etmiştir; iptal 14.12.2025'te yürürlüğe girmiştir.[36]

VII. Eşin Birlikte Olduğu Üçüncü Kişiye Karşı Tazminat

- **Kural:** Evlilik birliği devam ederken eşlerden biriyle evli olduğunu bilerek birlikte olan üçüncü kişiye karşı diğer eş manevi tazminat isteyemez (Yargıtay İBBGK, 06.07.2018, E. 2017/5, K. 2018/7). Anayasa Mahkemesi de bu nedenle verilen ret kararında aile hayatına saygı hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.[37]
- **Sınır:** Kural, salt birlikte olma eylemiyle sınırlıdır; üçüncü kişinin bundan bağımsız olarak doğrudan davacıya yönelik ayrı ve nitelikli bir kişilik hakkı ihlali varsa durum ayrıca değerlendirilir. Eşin kendisine karşı ise boşanma davasında 174'e göre tazminat istenebilir.

UYGULAMA NOTU

Dilekçede maddi ve manevi tazminat ayrı ayrı ve miktarıyla istenmeli, "boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren yasal faiziyle" ibaresi eklenmeli ve harç yatırılmalıdır. Karşı tarafın kusurlu davranışları tarih, yer ve tanıklarıyla anlatılmalıdır; karşı dava veya cevap dilekçesinde dayanılmayan olaylar kusur olarak dikkate alınmayabilir. Mevcut ve beklenen menfaatin gösterilmesi için gelir durumu, evliliğin sağladığı yararlar ve boşanmayla yitirilecekler belgelenmelidir. Evlilikte yapılan harcamaların veya emeğin karşılığı gibi istemler ayrı hukuki sebeplere dayandırılmalıdır. Boşanma hükmündeki kusur belirlemesine itiraz varsa bu yön de kanun yoluna taşınmalıdır; tazminat boşanmadan sonra istenecekse kesinleşmeden itibaren bir yıl geçirilmemelidir.

33 Yargıtay 2. HD, 12.09.2024, E. 2023/8066, K. 2024/5842.
34 Yargıtay 2. HD, 04.02.2009, E. 2007/16658, K. 2009/1382.
35 Yargıtay 2. HD, 15.07.2009, E. 2008/8466, K. 2009/14071.
36 AYM, 25.12.2024, E. 2024/29, K. 2024/226.
37 AYM (Genel Kurulu), B. No: 2020/3519, 25.10.2023.

İÇTİHATLAR

1 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
16.01.2025 · E. 2024/21 · K. 2025/15

Boşanmada maddi tazminat Anayasa'ya uygundur; amacı evlilik birliğinin sona ermesiyle uğranılan zararın giderilmesidir

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeniyle açılan bir boşanma davasında Ankara 18. Aile Mahkemesi, TMK m. 174/1'in boşanma kapsamında başka yollarla da istenebilecek zararların yeniden istenmesine imkân verdiğini ve eşler arasındaki menfaat dengesini bozduğunu ileri sürerek kuralın iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

> *Kuralda boşanma nedeniyle menfaatleri zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu tarafa diğer tarafça maddi tazminat ödeme yükümlülüğü getirilmek suretiyle boşanmaya sebebiyet vermeyen eşin boşanmadan kaynaklanan zararlarının giderilmesi amaçlanmaktadır. Başka bir ifadeyle söz konusu tazminatın tamamen evlilik birliğinin ortadan kalkması nedeniyle uğranılan zararın giderilmesine yönelik olduğu anlaşılmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi itirazı oybirliğiyle reddetmiştir. Kararda maddi tazminatın talep edilebilmesinin evliliğin boşanmayla sona ermesi, talep edenin kusursuz veya daha az kusurlu olması ve mevcut veya beklenen menfaatlerinin boşanma yüzünden zedelenmesi gibi objektif koşullara bağlandığı, miktarın ise hâkimin TMK m. 4'teki hakkaniyet ölçüsüyle ve Türk Borçlar Kanunu'nun genel hükümleri çerçevesinde belirleneceği vurgulanmıştır. Mahkeme, Yargıtay'ın yerleşik tanımını da benimsemiştir: mevcut menfaatler evlilik birliğinde sağlanan ve boşanmayla ileriye dönük olarak yitirilen yararlar, beklenen menfaatler ise evlilik sürseydi elde edilecek olası yararlardır.

2 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
15.03.2022 · E. 2019/492 · K. 2022/313

Evlenmek için işten ayrılmanın zararı boşanmaya bağlı maddi tazminat değildir; genel hükümlere göre ve genel mahkemede istenir

Davacı eş, boşanma davasıyla birlikte, evlenirken işinden ayrılmak zorunda kaldığı için uğradığı zararın ödenmesini de istemiştir; bu istem daha sonra ayrılarak aile mahkemesinde görülmüştür. Ankara 2. Aile Mahkemesi bu istem yönünden görevsizlik kararı vermiştir; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi istemin aile hukukundan doğduğunu belirterek kararı bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Bu çerçeveden bakıldığında, uyuşmazlığa konu tazminat isteminin 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun genel hükümleri çerçevesinde çözümlenmesi gerektiği ve aile mahkemelerinin görevli olmadığı kabul edilmelidir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla yerinde bulmuştur. Karara göre aile mahkemelerinin görevi yorum yoluyla genişletilemez;

evlenme nedeniyle işten ayrılmanın zarara yol açtığı iddiası TMK m. 174/1'in değil, Türk Borçlar Kanunu'nun genel hükümlerinin konusudur. Azınlıkta kalan görüş ise istemin boşanma talebiyle bir bütün olarak 174/1 çerçevesinde incelenmesi gerektiğini savunmuştur. Karar, maddi tazminatın ancak boşanmanın kendisinden doğan menfaat kayıplarını kapsadığını gösterir.

3 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
10.05.2023 · E. 2022/324 · K. 2023/446

Evlilikteki emeğin karşılığı olarak istenen tazminat 174/1 kapsamında değildir; cevap dilekçesinde istenmişse harç tamamlatılmalıdır

Kocanın açtığı fiili ayrılık davasında kadın, cevap dilekçesinde evlilik süresince eşiyle birlikte tarım işlerinde çalıştığını ve halı dokuduğunu, bu kazançların eşinde kaldığını belirterek maddi tazminat istemiştir. İlk derece mahkemesi ve bölge adliye mahkemesi, bu istem için harcı yatırılmış bir dava veya karşı dava bulunmadığı gerekçesiyle karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir; Özel Daire bozdu, bölge adliye mahkemesi direnmiştir.

> *1. Tarafların karşılıklı iddia ve savunmalarına, dosyadaki tutanak ve kanıtlara, Özel Daire bozma kararında açıklanan nedenlere, Harçlar Kanunu'nun 30 ve 32 nci maddeleri dikkate alındığında, direnme kararının yerinde olmadığının anlaşılmasına göre davalı kadının maddi tazminat talebi hakkında bozma kararı doğrultusunda işlem yapılarak sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla bozmuştur. Taraflar arasında bu istemin boşanmanın eki olan 174/1 tazminatı olmadığı konusunda uyuşmazlık yoktu; Kurul'a göre böyle bir istem hakkında Harçlar Kanunu'nun 30 ve 32. maddeleri uyarınca istenen değer üzerinden nispi harcın tamamlanması için süre verilmeli ve sonucuna göre karar verilmelidir. Boşanmaya bağlı tazminat ile evlilikteki emeğin ve katkının karşılığına ilişkin istemler ayrı hukuki temellere dayanır.

4 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
08.02.2023 · E. 2021/1022 · K. 2023/60

Maddi tazminat boşanma yüzünden yitirilen mevcut ve beklenen menfaatlerin karşılığıdır; tam kusurlu eşin geliri gözetilerek uygun miktar belirlenir

Eşler 1988'de evlenmişti. Lokanta işleten, kira geliri ve evi bulunan erkek boşanmada tam kusurlu bulunmuştur; bulaşıkçı olarak düşük bir gelirle çalışan ve malvarlığı bulunmayan kadın yararına maddi tazminata hükmedilmiştir. Özel Daire miktarı az bularak bozdu, yerel mahkeme direnmiştir.

> *Maddi tazminatın ön koşulu, talep edenin boşanma yüzünden mevcut veya beklenen menfaatlerinin zedelenmesi, boşanma ve maddi zarar arasında nedensellik*

bağının bulunmasıdır. Başka bir sebepten kaynaklı kayıplar maddi tazminat kapsamında yer alamaz. Mevcut menfaatlerin belirlenmesinde evliliğin taraflara sağladığı yararlar göz önünde bulundurularak tarafın maddi tazminat talebi değerlendirilir. Evliliğin boşanma ile sona ermesi hâlinde taraflar birliğin sağladığı menfaatlerden ileriye dönük olarak faydalanamayacaklardır. Beklenen menfaatler ise evlilik birliği sona ermeseydi kazanılacak olan olası çıkarları ifade eder.

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu, evliliğin süresini, tarafların ekonomik ve sosyal durumlarını, kusur derecesini, paranın alım gücünü, hakkaniyet ilkesini ve günün ekonomik koşullarını gözeterek kadın yararına hükmedilen maddi tazminatı az bulmuş ve direnme kararını bozmuştur. Kararın tanımına göre maddi tazminat, boşanma ile zarar arasında nedensellik bağı bulunan kayıpları karşılar; başka bir sebepten doğan kayıplar bu tazminatın kapsamına girmez.

5 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
06.12.2022 · E. 2021/667 · K. 2022/1668

Eşini asılsız bir mektuba dayanarak babasının evine gönderen ve mektubun içeriğini yayan eşin davranışı kişilik haklarına saldırıdır

Kadının evine, göndereni belli olmayan ve kadının namusuna yönelik ağır iddialar içeren bir mektup bırakılmıştı. Erkek, gerçekliği ispatlanamayan bu mektuba değer vererek eşini babasının evine gönderdi ve içeriğini çevresine anlatmıştır. Mahkeme kadın yararına manevi tazminata hükmetmiştir; Özel Daire, erkeğe yüklenebilecek tek kusurun bağımsız konut temin etmemek olduğunu ve bunun kişilik haklarına saldırı sayılamayacağını belirterek bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde; yukarıda açıklandığı gibi baştan sona kadının kişilik, namus, şeref ve haysiyetine ağır saldırı teşkil eden ve gerçekliği ispatlanamayan asılsız bir mektuba değer vererek eşini babasının evine gönderen ve mektup içeriğinden herkese bahseden erkeğin bu kusurlu davranışının kadın eşin kişilik haklarına saldırı teşkil ettiği hususu tartışmasızdır.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını yerinde bulmuş ve manevi tazminatın miktarına yönelik itirazların incelenmesi için dosyayı Özel Daireye göndermiştir. Manevi tazminat için boşanmaya sebep olan olayların, tazminat isteyen eşin şeref, haysiyet, beden bütünlüğü veya özel hayatı gibi kişilik değerlerine saldırı oluşturması gerekir. Eşin, ispatlanmamış bir iddiayı gerçek gibi kabul edip yayması bu saldırının tipik örneğidir.

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
30.04.2008 · E. 2007/6137 · K. 2008/6052

Terk nedeniyle boşanmada, boşanmaya sebep olan olaylar kişilik haklarına saldırı oluşturmuyorsa manevi tazminata hükmedilemez

Kocanın terk sebebiyle açtığı boşanma davası kabul edilmiş ve hüküm 06.05.2005'te kesinleşmişti. Koca, kesinleşmeden sonra süresi içinde TMK m. 174/2'ye dayanarak manevi tazminat davası açmıştır; mahkeme istemi kabul etmiştir.

> *Türk Medeni Kanununun 174/2. maddesi uyarınca tazminata hükmedilmesi için boşanmaya neden olan olaylar yüzünden kişilik haklarına saldırının varlığı gerekir. Terk sebebiyle boşanmaya karar verilmiş olmakla boşanmaya sebep olan olaylardan dolayı davacı kocanın kişilik haklarına saldırı oluştuğundan söz edilemez.Davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır.*

DEĞERLENDİRME Karar iki noktayı gösterir: manevi tazminat boşanmadan sonra ayrı bir davayla da istenebilir, ancak TMK m. 178'deki bir yıllık süre içinde; ve manevi tazminat, boşanma kararının kendisine değil, boşanmaya sebep olan olayların kişilik haklarına saldırı niteliği taşımasına bağlıdır. Daire, terkin tek başına terk edilen eşin kişilik haklarına saldırı oluşturmadığını kabul etmiştir. Hukuk Genel Kurulu da terk edilmiş olmanın kişilik haklarına saldırı niteliği taşımadığını kabul etmiştir.[38] Terkle birlikte hakaret, şiddet veya aşağılama gibi ayrı olgular ispatlanmışsa sonuç değişebilir.

7 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
09.11.2021 · E. 2018/20 · K. 2021/1383

Manevi tazminat ceza değildir; bir taraf için zenginleşme, diğeri için yıkım aracı olmamalıdır

Eşlerin evliliği mutlak butlanla iptal edilmişti; bu hâlde de tazminat bakımından boşanma hükümleri uygulanır (TMK m. 158/2). Yerel mahkeme erkek eş yararına 60.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminata hükmetmiştir; Özel Daire maddi tazminatı onadı, manevi tazminatı fazla bularak bozmuştur. Yerel mahkeme direnmiştir.

> *Manevi tazminatın amacı kişilik hakkı saldırıya uğrayan tarafın, bozulan ruhsal dengesini telafi etmek, manevi değerlerindeki eksilmeyi karşılamaktır. Manevi tazminatın miktarının belirlenmesi hâkimin takdirine bırakılmış bir konu olmakla birlikte, hükmedilecek miktarın uğranılan zararla orantılı ve duyulan acıyı hafifletecek nitelikte olması gerekir. Manevi tazminat bir ceza olmadığı gibi bir taraf için zenginleşme aracı diğer taraf içinde yıkım olmamalıdır. Hâkim, tazminat miktarını saptarken tarafların ekonomik ve sosyal durumunu, boşanmaya sebep olan kusurlu davranışların derecesini göz önünde bulundurmak zorundadır.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu, evliliğin süresini, tarafların sosyal ve ekonomik düzeylerini ve ölçülülük ilkesini gözeterek manevi tazminatı fazla bulmuş ve direnme kararını oyçokluğuyla bozmuştur. Manevi tazminatın miktarı hâkimin takdirindedir; ancak bu takdir, uğranılan zararla orantılı, acıyı hafifletecek ve tarafların ekonomik gücüyle uyumlu bir miktar belirlenerek kullanılmalıdır.

38 Yargıtay HGK, 15.06.2021, E. 2017/2717, K. 2021/761.

8 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
18.06.2025 · E. 2023/947 · K. 2025/378

Eşine hakaret ve fiziksel şiddet uygulayan eş ağır, son tartışmada eşine tokat atan eş az kusurludur; az kusurlu eşe maddi ve manevi tazminat verilir

Eşler 2001'de evlenmişti. Erkeğin eşine hakaret ettiği ve birlik görevlerini yerine getirmediği, kadının da son tartışmada eşine tokat attığı, kayınvalidesinin boğazını sıktığı ve eşiyle yatağını ayırdığı sabitti. Kadın fiziksel şiddet vakıasına karşı davaya cevap dilekçesinde de dayanmıştı. Bölge adliye mahkemesi, kadının dava dilekçesindeki bir ifadeye dayanarak şiddet vakıasını erkeğe yüklemedi ve kadını ağır kusurlu saydı; Özel Daire bozdu, bölge adliye mahkemesi direnmiştir.

> *Gerçekleşen olaylara göre eşine hakaret eden, fiziksel şiddet uygulayan ve birlik görevlerini yerine getirmeyen erkek karşısında kadının da son yaşanan tartışma anında eşine tokat attığı ve kayın validesinin boğazını sıktığı, ayrıca eşi ile yatağını ayırdığı sabittir. Tespit edilen bu kusurlu davranışlara göre boşanmaya sebep olan olaylarda erkek ağır, buna karşılık kadın az kusurludur. Öyle ise mahkemece yapılması gereken iş, 4721 sayılı Kanun'un 174. maddesi uyarınca az kusurlu kadın yararına uygun miktarda maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi ve ağır kusurlu erkeğin tazminat taleplerinin reddine karar verilmesinden ibarettir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla bozmuştur. Kurul, kadına yüklenen davranışların süreklilik göstermediğini ve kayınvalidenin ağır bir sözü üzerine gerçekleştiğini, buna karşılık süregelen şiddetin ağır bir kusur olduğunu belirtmiştir. Kusur karşılaştırmasında davranışların ağırlığı, sürekliliği ve tahrik durumu birlikte değerlendirilir; bir vakıa dava dilekçesinde tam anlatılmamış olsa bile süresi içinde verilen cevap dilekçesinde ileri sürülmüşse dikkate alınır.

9 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
25.06.2025 · E. 2023/949 · K. 2025/394

Eşit kusurlu eşe maddi ve manevi tazminat verilmez; kanun eşit kusurlu eşlere birbirinin kaybını karşılama borcu yüklememiştir

Karşılıklı açılan boşanma davalarında mahkeme, kadının eşine ilişkin mahrem bir bilgiyi üçüncü kişilere anlattığını kabul ederek kadını ağır kusurlu saydı ve erkek yararına maddi ve manevi tazminata hükmetmiştir. Özel Daire eşlerin eşit kusurlu olduğunu belirterek bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Tarafların kusurlu davranışları kıyaslandığında eşit kusurlu olduklarının kabulü gerekir. Kanun koyucu; evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına neden olan olaylarda eşit kusurlu davranışlar sergileyen eşlere, boşanma sebebiyle ekonomik durumda meydana gelecek azalmaları tamamlama borcu yüklememiştir. Hâl böyle olunca kadın eşin ağır kusurlu olduğunun kabulü ile dosya kapsamına uygun düşmeyen bu kusur belirlemesine bağlı olarak erkek yararına maddi ve manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını bozmuştur. Kurul'a göre söz konusu bilgi, tedavi sürecinde kadının iş çevresi tarafından zaten bilinen ve sır niteliği taşımayan bir bilgidir; bu nedenle kadına kusur olarak yüklenemez. TMK m. 174/1 tazminatı kusursuz veya daha az kusurlu tarafa, 174/2 ise kusurlu olan diğer taraftan istenebilir; eşit kusurda iki fıkranın şartları da oluşmaz. Hukuk Genel Kurulu aynı ilkeyi başka kararlarında da tekrarlamıştır.[39]

10 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
02.11.2011 · E. 2011/2-561 · K. 2011/668

Boşanma hükmü temyiz edilmeyip kesinleşirse içindeki kusur belirlemesi tazminat bakımından da tarafları bağlar

Mahkeme eşleri eşit kusurlu sayarak boşanmaya karar verdi ve kadının maddi tazminat istemini reddetmiştir. Boşanma hükmü temyiz edilmemiştir; kadın yalnız tazminat ve kusur yönünden temyiz etmiştir. Özel Daire kadının kusursuz olduğunu belirterek tazminat yönünden bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Sonuç olarak, boşanma kararının temyiz edilmemesi nedeniyle kusur oranı kesinleştiğinden, taraflardan birinin tazminat yönünden kusura itiraz etmesi, sonuca etkili değildir. Kesinleşmiş mahkeme kararı ile tarafların kusurları belirlendiğinden bundan sonra bu konuda kesin hükmün bağlayıcılığı kuralı gereği, yeniden inceleme yapılamaz, boşanma davasındaki kusur belirlemesi tarafları bağlar.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu, ön sorunda oyçokluğuyla, kesinleşen boşanma hükmündeki eşit kusur belirlemesinin tazminat bakımından da kesin hüküm oluşturduğunu kabul etmiş ve eşit kusurlu kadına maddi tazminat verilemeyeceği gerekçesiyle direnme kararını değişik gerekçeyle onamıştır. Karşı oyda, boşanmaya ilişkin hüküm temyiz edilmese bile kusurun açıkça temyiz edilmesi hâlinde tazminat bakımından kesinleşmeyeceği savunulmuştur. Uygulama bakımından sonuç açıktır: kusur belirlemesine itiraz eden taraf, boşanma hükmünü de kusur yönünden temyiz etmelidir.

11 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
29.03.2022 · E. 2022/144 · K. 2022/408

Tazminat miktarının takdiri hukuki bir değerlendirmedir; Yargıtay bölge adliye mahkemesinin belirlediği miktarı denetleyip bozabilir

Bölge adliye mahkemesi, ağır kusurlu erkeğe karşı kadın yararına maddi ve manevi tazminata hükmetmiştir. Özel Daire miktarları fazla bularak bozmuştur. Bölge adliye mahkemesi, istinaftan sonra Yargıtay'ın yalnız hukuki denetim yapabileceğini, miktar takdirinin maddi vakıa değerlendirmesi olduğunu belirterek direnmiştir.

> *Hâkim, TMK'nın 4. maddesi, TBK'nın 50 ve 51. maddeleri gereği gerçekleşen kusurun ağırlığı, tarafların ekonomik ve sosyal durumları ve hakkaniyet ilkesi*

39 Yargıtay HGK, 22.03.2023, E. 2022/146, K. 2023/242.

gereği uygun bir maddi ve manevi tazminata hükmetme yetkisine sahiptir. Burada hâkime tanınan takdir hakkının maddi hukuktan kaynaklanan ve hukukî sonuca yönelik olarak kullanılan bir hukuka uygunluk sorunu olduğu tartışmasızdır.

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla bozmuştur. Karara göre bölge adliye mahkemesi maddi vakıaları ve delilleri doğru belirlese de bunlardan varılacak hukuki sonucu, yani uygun tazminat miktarını yanlış değerlendirmişse Yargıtay bu hatayı denetleyebilir. Hukuk Genel Kurulu aynı gün ve aynı dönemde verdiği kararlarda da bu yaklaşımı benimsemiştir.[40]

12 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
18.09.2024 · E. 2023/7942 · K. 2024/6026

Mahkeme istenen tazminat miktarını aşamaz; fazlasına hükmedilen kısım düzeltilir

Kadın karşı boşanma dava dilekçesinde 30.000 TL manevi tazminat istemiştir. Bölge adliye mahkemesi az kusurlu kadın yararına 40.000 TL manevi tazminata hükmetmiştir; hükmü erkek temyiz etmiştir.

> *Hakim tarafların talepleriyle bağlı olup talepten fazlasına ve başka bir şeye hükmedemez (6100 sayılı Kanun md. 26). Somut olayda; davalı-karşı davacı kadın vekili karşı boşanma dava dilekçesi ile kadın lehine 30.000,00 TL manevî tazminat talep etmiş, Bölge Adliye Mahkemesince az kusurlu davalı-karşı davacı kadın lehine talep aşılarak 40.000,00 TL manevî tazminata hükmedilmiştir. Mahkemece taleple bağlı kalınarak bir karar verilmesi gerekirken, talep aşılarak karar verilmesi usul ve kanuna aykırı olup, bozmayı gerektirir.*

DEĞERLENDİRME Daire, yanlışlığın giderilmesi yeniden yargılama gerektirmediğinden kararı düzelterek onamıştır. Tazminat miktarı dilekçede açıkça belirtilmelidir; miktar yargılama sırasında artırılmak isteniyorsa bunun ıslah gibi usule uygun bir yolla ve harcı yatırılarak yapılması gerekir. Hâkim, miktarı talep sınırı içinde hakkaniyete göre takdir eder.

13 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
12.09.2024 · E. 2023/8066 · K. 2024/5842

Boşanmaya bağlı tazminatlar boşanma hükmünün kesinleşmesiyle muaccel olur; faiz istenmişse bu tarihten itibaren işletilir

Bölge adliye mahkemesi kadın yararına maddi ve manevi tazminata hükmetti, ancak kadın faiz istediği hâlde tazminatlara faiz işletilmesine karar vermemiştir. Kadın temyiz etmiştir.

40 Yargıtay HGK, 22.03.2022, E. 2021/1009, K. 2022/363.

> *Boşanmanın fer'î niteliğindeki tazminatlar boşanma hükmünün kesinleşmesi tarihinden itibaren muaccel (istenebilir) hale gelir. Faiz talebi varsa, belirtilen tarihten geçerli olarak faize hükmedilmesi gerekir. Kadının tazminatlar için faiz talebi bulunduğu halde Bölge Adliye Mahkemesince hüküm altına alınan tazminatlara kararın kesinleşmesinden itibaren faize hükmedilmemesi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, yanlışlığı düzelterek onamıştır. Faiz ancak istenirse işletilir (HMK m. 26); başlangıç tarihi dava veya karar tarihi değil, boşanma hükmünün kesinleştiği tarihtir. Tazminat dilekçesinde "kararın kesinleşmesinden itibaren yasal faiziyle birlikte" ibaresine yer verilmesi bu nedenle önemlidir.

14 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
04.02.2009 · E. 2007/16658 · K. 2009/1382

Boşanmadan sonra açılan tazminat davasında zamanaşımı def'i cevap süresi içinde ileri sürülmelidir

Boşanma hükmü kesinleştikten sonra açılan davada dava dilekçesi davalıya 07.11.2006'da tebliğ edilmiştir. Davalı, cevap süresi geçtikten sonra, 20.11.2006'da zamanaşımı def'inde bulunmuştur; davacı bu itirazın süresinde olmadığını belirtmiştir. Mahkeme davayı zamanaşımından reddetmiştir.

> *Zamanaşımı definin davaya cevap süresi içerisinde ileri sürülmesi halinde incelenmesi imkan dahilindedir. (HUMK. md. 189, 195) Dava dilekçesi davalıya Tebligat Kanununu 21. maddesi gereğince 7.11.2006 tarihinde tebliğ edilmiş, davalı cevap süresi geçtikten sonra 20.11.2006 tarihinde zamanaşımı defini ileri sürmüş, davacı itirazın süresinde olmadığını beyan etmiştir. Gerçekleşen bu durum karşısında işin esasının incelenmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması doğru olmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Boşanmadan doğan dava hakları boşanma hükmünün kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar (TMK m. 178). Zamanaşımı hâkim tarafından kendiliğinden dikkate alınmaz; davalı bunu süresi içinde ileri sürmelidir. Madde gerekçesi de tazminat davasının boşanma kararından sonra açılabileceğini belirtmiş ve bu nedenle maddede "eş" yerine "taraf" sözcüğü kullanılmıştır.

15 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
15.07.2009 · E. 2008/8466 · K. 2009/14071

Yurt dışında verilen boşanma kararında bir yıllık süre, kararın Türkiye'de tanınmasına ilişkin hükmün kesinleşmesinden başlar

Eşler yurt dışında boşanmış ve bu karar daha sonra Türkiye'de tanınmıştı; tanıma kararı 22.03.2007'de kesinleşmiştir. Kadın ardından boşanmaya bağlı manevi tazminat ve yoksulluk nafakası istemiştir. Mahkeme bir yıllık süreyi boşanma kararının verildiği ülkedeki kesinleşme tarihinden başlatarak davayı zamanaşımından reddetmiştir.

> *Olayda boşanma kararı yabancı mahkemece verilmiş olup, bu kararın tanınmasına veya tenfizine karar verilmedikçe, boşanmaya bağlı dava haklarının kullanılması olanağı bulunmadığına göre, zamanaşımı süresinin, hakkın kullanılabilir duruma geldiği tarihten, başka bir ifade ile tenfiz veya tanımaya ilişkin hükmün kesinleşmesinden itibaren başlaması gerekir. Yabancı mahkeme ilamının tanınmasına ilişkin karar 22.03.2007 tarihinde kesinleşmiştir. Buna göre dava süresindedir. Bu husus gözetilmeden işin esasının incelenmesi gerekirken, sürenin, ilamın verildiği ülkedeki kesinleşme tarihinden başlatılarak davanın zamanaşımından reddi doğru bulunmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Daire'ye göre yabancı boşanma kararı tanınmadıkça veya tenfiz edilmedikçe boşanmaya bağlı dava hakları Türkiye'de kullanılamaz; bu nedenle süre, hakkın kullanılabilir hâle geldiği tanıma veya tenfiz hükmünün kesinleştiği tarihte başlar. Daire aynı ilkeyi sonraki bir kararında tekrarlamış ve davacıya nispi harcı tamamlaması için süre verilmesi gerektiğini de belirtmiştir.[41]

16 **ANAYASA MAHKEMESİ · GENEL KURULU**
B. No: 2020/3519 · 25.10.2023

Aldatılan eşin, eşiyle birlikte olan üçüncü kişiden manevi tazminat alamaması aile hayatına saygı hakkını ihlal etmez

Başvurucu, evlilik birliği içinde eşinin kendisini aldattığını ve bunda sorumluluğu bulunan üçüncü kişinin kişilik haklarını ihlal ettiğini ileri sürerek üçüncü kişiye karşı manevi tazminat davası açmıştır. Dava, Yargıtay'ın 2018 tarihli içtihadı birleştirme kararı doğrultusunda reddedilmiştir; başvurucu bireysel başvuruda bulunmuştur.

> *Evlilik birliği içinde gerçekleşen aldatma durumunda -başka bir kişilik hakkı ihlali bulunmadıkça- salt bu eylem nedeniyle aldatılan eşin üçüncü kişiden manevi tazminat talep edemeyeceği şeklinde verilen söz konusu içtihadı birleştirme kararının Yargıtay ve derece mahkemelerince uygulandığı ve bu konuda son dönemde istikrarlı bir yargısal yaklaşımın bulunduğu görülmektedir.*

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, aile hayatına saygı hakkının ihlal edilmediğine oyçokluğuyla karar vermiştir. Kararda aldatılan eşin boşanma davası açma ve bu davada eşinden tazminat isteme imkânının bulunduğu vurgulanmıştır. İçtihadı birleştirme kararına göre de evli olduğunu bilerek eşle birlikte olan üçüncü kişiye karşı diğer eş manevi tazminat isteyemez (Yargıtay İBBGK, 06.07.2018, E. 2017/5, K. 2018/7). Üçüncü kişinin, salt birliktelik dışında doğrudan davacıya yönelik bağımsız bir kişilik hakkı ihlali varsa durum farklıdır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 158:** Mutlak butlanın hükümleri; tazminatta boşanma hükümleri uygulanır.
- **TMK m. 161:** Zina.

41 Yargıtay 2. HD, 07.11.2016, E. 2016/11268, K. 2016/14451.

- **TMK m. 162:** Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış.
- **TMK m. 166:** Evlilik birliğinin sarsılması.
- **TMK m. 172:** Ayrılık süresinin bitimi.
- **TMK m. 175:** Yoksulluk nafakası.
- **TMK m. 176:** Tazminat ve nafakanın ödenme biçimi.
- **TMK m. 178:** Zamanaşımı.
- **TMK m. 185:** Evliliğin genel hükümleri.
- **6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 50, 51, 52:** Zararın belirlenmesi, tazminatın belirlenmesi ve indirim sebepleri.
- **6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 26 ve 326:** Taleple bağlılık ve yargılama giderleri.
- **492 sayılı Harçlar Kanunu m. 30 ve 32:** Harcın tamamlanması.

MADDE

175

C. Karar
V. Boşanmada tazminat ve nafaka
2. Yoksulluk nafakası

KANUN METNİ

(1) Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.
(2) Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.

MADDE ÖZETİ

Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru diğerinden daha ağır değilse, diğer taraftan mali gücü oranında süresiz nafaka isteyebilir; nafaka ödeyecek tarafın kusurlu olması gerekmez (m. 175). Hukuk Genel Kurulu'na göre asgari ücret düzeyinde bir gelir bile yoksulluk nafakasına engel değildir, yalnız miktarı etkiler;[1] ancak yeterli ve sürekli geliri olan eşe nafaka verilmez.[2] Anayasa Mahkemesi 2012'de "süresiz" ibaresini Anayasa'ya uygun bulmuş ve bunun ölünceye kadar anlamına gelmediğini belirtmiştir;[3] 2026'da ise "süresiz olarak" ibaresini oyçokluğuyla iptal etmiştir.[4] Karar 30.09.2026 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır ve iptal hükmü dokuz ay sonra, 30.06.2027'de yürürlüğe girecektir; o tarihe kadar madde bugünkü hâliyle uygulanır ve iptal geriye yürümediğinden hükmedilmiş nafakalar kendiliğinden sona ermez (Anayasa m. 153).

TEMEL KAVRAMLAR

Yoksulluk nafakası	Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek tarafa, diğer taraftan geçimi için ödenen ve boşanma hükmünün kesinleşmesiyle başlayan nafaka (TMK m. 175).
Yoksulluk	Yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür ve eğitim gibi zorunlu giderleri karşılayacak düzeyde gelirin bulunmaması.

1 Yargıtay HGK, 11.03.2021, E. 2017/2653, K. 2021/249.
2 Yargıtay HGK, 24.09.2025, E. 2024/130, K. 2025/556.
3 AYM, 17.05.2012, E. 2011/136, K. 2012/72.
4 AYM, 04.06.2026, E. 2025/156, K. 2026/131.

Kusuru daha ağır olmamak	Nafaka isteyenin kusurunun diğer taraftan fazla olmaması; kusursuz, daha az kusurlu ve eşit kusurlu eş nafaka isteyebilir.
Mali güç	Nafaka yükümlüsünün geliri, malvarlığı ve çalışma imkânı; nafakanın miktarı bununla orantılı olmalıdır.
Süresiz	Nafakanın belirli bir süreye bağlanmaması; nafaka TMK m. 176'daki sebeplerle kalkar veya değiştirilir.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 144 üncü maddesini karşılamaktadır. Maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesi yürürlükteki maddeden sadeleştirilmek suretiyle alınmıştır. Yürürlükteki maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesindeki "Ancak, erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için, kadının hâli refahta bulunması gerekir." hükmü kadın-erkek eşitliği ilkesine ters düştüğü için çıkarılmıştır. Maddenin ikinci fıkrası aynen yürürlükteki Kanundan alınmıştır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 74*

Adalet Komisyonu maddeyi Tasarıdaki gibi aynen kabul etmiştir (S. Sayısı 723, s. 403). Gerekçenin tek değişikliği eşitliğe ilişkindir: 4721 sayılı Kanun'la erkek de kadınla aynı şartlarla yoksulluk nafakası isteyebilir hâle gelmiştir; eski Kanun'daki "kadının hâli refahta bulunması" şartı kaldırılmıştır.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek eş, kusuru daha ağır olmamak şartıyla geçimi için diğer eşten mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Ancak, erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için, kadının hali refahta bulunması gerekir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 144 (3444 sayılı Kanunla değişik, mülga)

	743 sayılı Kanun m. 144	4721 sayılı Kanun m. 175
Nafakayı isteyen	Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek eş	Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf
Kusur şartı	Kusuru daha ağır olmamak	Aynı
Ölçü ve süre	Diğer eşin mali gücü oranında, süresiz	Aynı
Erkeğin nafaka istemesi	Kadının hâli refahta bulunmalı	Ek şart yoktur
Yükümlünün kusuru	Aranmaz	Aranmaz

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Anayasa Mahkemesi "süresiz olarak" ibaresini 2012'de oyçokluğuyla Anayasa'ya uygun bulmuştur.[5] Sonraki iki başvuru esasa girilmeden reddedilmiştir; bunlardan biri Anayasa'nın 152. maddesinin son fıkrasındaki, esasa ilişkin ret kararının Resmî Gazete'de yayımlanmasından sonra

5 AYM, 17.05.2012, E. 2011/136, K. 2012/72.

on yıl geçmedikçe aynı hükmün Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla yeniden başvuru yapılamayacağı kuralına dayanmaktadır.[6] Anayasa Mahkemesi 2026'da aynı ibareyi oyçokluğuyla iptal etmiştir; iptal hükmü 30.06.2027'de yürürlüğe girecek ve geriye yürümeyecektir.[7] Nafakanın kaldırılması, azaltılması ve artırılması TMK m. 176'da düzenlenmiştir.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.
17.05.2012	"Süresiz olarak" ibaresine yönelik iptal istemi reddedildi	AYM, K. 2012/72
17.06.2015	Aynı ibareye yönelik yeni başvuru on yıllık süre dolmadığı için reddedildi	AYM, K. 2015/58
27.03.2025	Aynı ibareye yönelik başvuru, kural bakılan davada uygulanamayacağı için yetkisizlikten reddedildi	AYM, K. 2025/82
30.09.2026	"Süresiz olarak" ibaresinin iptaline ilişkin karar (04.06.2026, oyçokluğu) Resmî Gazete'de yayımlandı; iptal hükmü dokuz ay sonra, 30.06.2027'de yürürlüğe girecek	AYM, K. 2026/131

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Talep eden	Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kadın veya erkek	TMK m. 175/1
Kusur	İsteyenin kusuru daha ağır olmamalı; eşit kusurlu eş de isteyebilir	Yargıtay 2. HD, K. 2011/20434
Yükümlünün kusuru	Aranmaz	TMK m. 175/2
Yoksulluk	Zorunlu giderleri karşılayacak gelirin bulunmaması	Yargıtay HGK, K. 2023/184
Asgari ücret	Tek başına engel değil, miktarı etkiler	Yargıtay HGK, K. 2021/249
Eşit gelir	Nafaka verilmez	Yargıtay HGK, K. 2022/1549
Mali güç	Yükümlünün gerçek geliri araştırılmalı; geliri ve çalışma imkânı yoksa nafaka yok	AYM, İbrahim Acar, B. No: 2016/3140; Yargıtay 2. HD, K. 2025/10509

6 AYM, 17.06.2015, E. 2015/57, K. 2015/58.
7 AYM, 04.06.2026, E. 2025/156, K. 2026/131.

Konu	Kural	Dayanak
Süre	Süresiz; ancak ölünceye kadar değil, 176'daki sebeplerle kalkar	AYM, K. 2012/72
Süresizliğin iptali	"Süresiz olarak" ibaresi iptal edildi; iptal 30.06.2027'de yürürlüğe girer, geriye yürümez	AYM, K. 2026/131
Başlangıç	Boşanma hükmünün kesinleşmesi	Yargıtay 2. HD, K. 2024/5731
Yabancı boşanma	Tanımadan sonra bir yıl içinde istenebilir	Yargıtay HGK, K. 2021/109

1 TBMM gerekçesine göre madde, eski Kanun'un 144. maddesini sadeleştirerek almış; erkeğin nafaka isteyebilmesi için kadının hâli refahta bulunmasını arayan cümle kadın-erkek eşitliğine aykırı bulunarak çıkarılmıştır.

DİKKAT

Yoksulluk nafakası istemi dilekçede açıkça yazılmalıdır; talep edilmeyen nafakaya hükmedilmez. Tarafların gelirinin ve malvarlığının gerçek durumu kolluk araştırması, SGK ve tapu kayıtlarıyla belirlenir; yurt dışındaki çalışma ve gelir de araştırılır. Dava süresince ödenen nafaka tedbir nafakasıdır; yoksulluk nafakası boşanma hükmünün kesinleşmesiyle başlar. Nafaka miktarını az bulan alacaklı da kararı kanun yoluna taşımalıdır; aksi hâlde karşı tarafın itirazı üzerine yapılan yargılamada miktar alacaklı lehine artırılamaz.[8]

II. Yoksulluk Nafakasının Şartları

- **Dört şart:** Boşanmaya karar verilmiş olmalı, nafaka isteyen boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olmalı, kusuru diğer taraftan daha ağır olmamalı ve karşı tarafın nafaka ödeyebilecek mali gücü bulunmalıdır (TMK m. 175/1). Anayasa Mahkemesi bu şartları sayarken nafaka yükümlüsünün kusurunun aranmadığını da vurgulamıştır.[9]
- **Talep şartı:** Nafaka ancak istenirse verilir; hâkim taleple bağlıdır (HMK m. 26). Boşanma davasında dava süresince bağlanan tedbir nafakasından farklı olarak yoksulluk nafakası kendiliğinden hükme bağlanmaz.
- **Kadın ve erkek:** Gerekçeye göre eski Kanun'daki, erkeğin nafaka isteyebilmesi için kadının hâli refahta bulunması şartı eşitliğe aykırı bulunarak kaldırılmıştır. Erkek de kadınla aynı şartlarla yoksulluk nafakası isteyebilir; Yargıtay erkek yararına bağlanan nafakada da onun çalışıp çalışmadığının ve düzenli gelirinin araştırılmasını istemiştir.[10]

8 Yargıtay 2. HD, 28.11.2019, E. 2019/7290, K. 2019/11703.
9 AYM, 17.05.2012, E. 2011/136, K. 2012/72.

- **Resmî evlilik:** Yoksulluk nafakası boşanmanın sonucudur; resmî evlilik bulunmayan birliktelikte istenemez. Anayasa Mahkemesi, dinî nikâhla birlikte yaşadığı kişiden 6284 sayılı Kanun kapsamında sürekli nafaka isteyen başvurucunun istemini resmî evlilik bağı bulunmadığı gerekçesiyle reddeden kararlara yönelik başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun bulmuştur.[11]

III. Yoksulluğa Düşme ve Gelirin Değerlendirilmesi

- **Yoksulluğun tanımı:** Hukuk Genel Kurulu'na göre yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür ve eğitim gibi zorunlu harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayan kişi yoksuldur.[12]
- **Asgari ücret:** Hukuk Genel Kurulu, asgari ücret düzeyindeki gelirin bile yoksulluk nafakasına engel olmadığını, yalnız miktarı etkilediğini belirtmiş ve gündelik işlerde düzensiz çalışan kadının istemini reddeden kararı bozmuştur;[13] aynı ilkeyi asgari ücretle çalışan eşit kusurlu kadın için de uygulamıştır.[14]
- **İki tarafın gelirinin karşılaştırılması:** Yoksulluk yükümlünün mali gücüyle birlikte değerlendirilir. Hukuk Genel Kurulu, asgari ücretle geçinen kadının, emekli ve daha düşük gelirli erkekten yoksulluk nafakası alamayacağını oyçokluğuyla kabul etmiş;[15] gelirleri eşit olan eşler arasında da nafakanın şartlarının oluşmadığını belirtmiştir.[16]
- **Yeterli ve sürekli gelir:** Hukuk Genel Kurulu'na göre yeterli ve sürekli geliri olan eş yararına yoksulluk nafakasına hükmedilemez; yoksulluk boşanma kararının verildiği andaki duruma göre belirlenir ve eşin halen çalışıp çalışmadığı, işten ayrılmışsa bunun kendi isteğiyle olup olmadığı araştırılır.[17] Yargıtay, emekli olan ve bir dükkânda terzilik yapan kadının sürekli ve düzenli gelirinin bulunduğunu belirterek nafakayı bozmuştur.[18]
- **Çalışabilecek durumda olmak:** Soyut çalışma imkânı değil, fiilî gelir ve malvarlığı esastır. Yargıtay, ev hanımı olan ve geliri bulunmayan kadının istemini "iki taraf da çalışabilecek durumdadır" gerekçesiyle reddeden kararı bozmuştur.[19] Daire'nin onadığı bir karara yazılan karşı oyda ise mühendis olan ve çalışabilecek durumdaki kadın için belirlenen nafakanın yüksek olduğu savunulmuştur.[20]

10 Yargıtay 2. HD, 27.04.2022, E. 2022/2852, K. 2022/4053.
11 AYM, *S.B.* Başvurusu, B. No: 2014/5783, 20.12.2017.
12 Yargıtay HGK, 08.03.2023, E. 2022/142, K. 2023/184.
13 Yargıtay HGK, 11.03.2021, E. 2017/2653, K. 2021/249.
14 Yargıtay HGK, 21.03.2018, E. 2017/1584, K. 2018/503.
15 Yargıtay HGK, 08.03.2023, E. 2022/142, K. 2023/184.
16 Yargıtay HGK, 17.11.2022, E. 2020/27, K. 2022/1549.
17 Yargıtay HGK, 24.09.2025, E. 2024/130, K. 2025/556.
18 Yargıtay 2. HD, 07.10.2024, E. 2024/204, K. 2024/6895.
19 Yargıtay 2. HD, 07.11.2017, E. 2016/6917, K. 2017/12320.
20 Yargıtay 2. HD, 16.12.2015, E. 2015/24010, K. 2015/24328.

- **Yurt dışındaki gelir:** Yargıtay, kadının Almanya'da çalıştığı ileri sürüldüğü hâlde bu iddia araştırılmadan bağlanan nafakayı bozmuştur.[21]

IV. Kusurun Etkisi

- **Kusuru daha ağır olmamak:** Kusursuz, daha az kusurlu ve eşit kusurlu eş nafaka isteyebilir. Tazminattan farkı buradadır: eşit kusurlu eşe maddi ve manevi tazminat verilmez, ama yoksulluk nafakası verilebilir. Yargıtay, eşit kusurlu ve boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek kadın yararına nafaka bağlanması gerektiğini belirtmiştir.[22]
- **Tam veya ağır kusurlu eş:** Yargıtay'a göre tam kusurlu eş yararına yoksulluk nafakasına hükmedilemez;[23] ayrılık kararıyla biten ilk davada kusuru ispatlanan ve tam kusurlu sayılan eşe bağlanan nafaka da bozulmuştur.[24]
- **Yükümlünün kusuru aranmaz:** Nafakayı ödeyecek tarafın kusurlu olması gerekmez (TMK m. 175/2). Kusursuz bir eş de, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek ve kusuru daha ağır olmayan diğer eşe nafaka ödemekle yükümlü tutulabilir.
- **Kesinleşen kusur:** Boşanmadan sonra nafaka için açılan davada hâkim, kesinleşen boşanma kararındaki kusur belirlemesiyle bağlıdır.[25]

V. Mali Güç ve Miktar

- **Ölçü:** Nafaka yükümlünün mali gücü oranında belirlenir (TMK m. 175/1). Hâkim tarafların gelirlerini, malvarlıklarını, evlilik süresini, günün ekonomik koşullarını ve hakkaniyeti gözetir (TMK m. 4).
- **Gerçek gelirin araştırılması:** Anayasa Mahkemesi, yükümlünün gerçek geliri araştırılmadan onun gelirini aşan nafakaya hükmedilmesini maddi ve manevi varlığı koruma hakkının ihlali saymıştır.[26]
- **Geliri olmayan yükümlü:** Yargıtay, çalışabilecek durumda olmayan ve geliri bulunmayan erkekten nafaka istenemeyeceğini belirtmiştir.[27] Buna karşılık çalışabilecek durumdaki eşin işsiz olması onu nafaka yükümlülüğünden kurtarmaz.[28]

21 Yargıtay 2. HD, 11.09.2024, E. 2023/8861, K. 2024/5731.
22 Yargıtay 2. HD, 01.12.2011, E. 2010/19740, K. 2011/20434.
23 Yargıtay 2. HD, 25.05.2023, E. 2023/18, K. 2023/2730.
24 Yargıtay 2. HD, 30.09.2013, E. 2013/8882, K. 2013/22351.
25 Yargıtay HGK, 04.11.2020, E. 2017/2291, K. 2020/845.
26 AYM (Birinci Bölüm), *İbrahim Acar* Başvurusu, B. No: 2016/3140, 07.11.2019.
27 Yargıtay 2. HD, 02.12.2025, E. 2025/3542, K. 2025/10509.
28 Yargıtay 2. HD, 01.12.2011, E. 2010/19740, K. 2011/20434.

- **Yargıtay denetimi:** Hukuk Genel Kurulu, bölge adliye mahkemesinin belirlediği yoksulluk nafakası ve tazminat miktarlarının Yargıtay denetimine tabi olduğunu kabul etmiştir.[29]

VI. Süresiz Nafaka, Başlangıç ve Ödeme

- **"Süresiz" ne demek?** Nafaka belirli bir süreye bağlanmaz; ancak Anayasa Mahkemesi'ne göre bu, ölünceye kadar ödeneceği anlamına gelmez; nafaka alacaklının yeniden evlenmesi veya taraflardan birinin ölümüyle kendiliğinden, fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi hâlinde mahkeme kararıyla kalkar.[30] Kaldırma, azaltma ve artırma TMK m. 176 şerhinde anlatılacaktır.
- **2026 iptal kararı:** Anayasa Mahkemesi "süresiz olarak" ibaresini Anayasa'nın 2., 5. ve 17. maddelerine aykırı bularak oyçokluğuyla iptal etmiştir.[31] Gerekçeye göre boşanmadan sonra belirli bir parasal katkı beklenebilirse de bu yükümlülüğün hiçbir ölçüt belirlenmeksizin her koşulda süresiz öngörülmesi, kusurlu olması dahi gerekmeyen nafaka borçlusu için ağır bir külfettir; hâkim, irat biçiminde bağlanan nafakanın süresini evliliğin süresi, alacaklının yaşı, eğitim ve sağlık durumu ile kendi geçimini sağlayabilme kapasitesi gibi unsurlara göre belirleyebilmeli, süresiz nafakayı gerektiren hâllerin ölçütleri de kanunda açıkça yer almalıdır. Mahkeme, 2012 tarihli ret kararından sonra da uygulamada ibarenin emredici kabul edildiğini ve nafakanın bir süreyle sınırlandırılmasının kanuna aykırı sayıldığını belirtmiştir.
- **Yürürlük ve geçiş:** İptal hükmü, kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı 30.09.2026'dan başlayarak dokuz ay sonra, 30.06.2027'de yürürlüğe girecektir (Anayasa m. 153/3). O tarihe kadar madde bugünkü hâliyle uygulanır. İptal kararları geriye yürümediğinden hükmedilmiş nafakalar kendiliğinden sona ermez (Anayasa m. 153/5); kaldırma, azaltma ve artırma yolları açıktır (TMK m. 176). Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptalin doğuracağı boşluğu dolduracak kanun teklifini öncelikle görüşür (Anayasa m. 153/4); mevcut nafakalara uygulanacak kurallar bu düzenlemeyle belli olacaktır.
- **Başlangıç:** Dava süresince bağlanan nafaka tedbir nafakasıdır (TMK m. 169). Yargıtay, yoksulluk nafakasının boşanma hükmünün kesinleşme tarihinden itibaren başlaması gerektiğini, dava tarihinden itibaren hükmedilmesinin yanlış olduğunu belirtmiştir.[32]

29 Yargıtay HGK, 22.03.2022, E. 2021/651, K. 2022/358.
30 AYM, 17.05.2012, E. 2011/136, K. 2012/72.
31 AYM, 04.06.2026, E. 2025/156, K. 2026/131.
32 Yargıtay 2. HD, 11.09.2024, E. 2023/8861, K. 2024/5731.

- **Toptan veya irat:** Nafaka toptan veya irat biçiminde ödenebilir (TMK m. 176/1). Yargıtay, istinaf edilmeyen toptan nafaka kararından sonra aylık nafakaya hükmedilmesini usuli kazanılmış hakka aykırı bulmuştur.[33]
- **Usuli kazanılmış hak:** Nafaka alacaklısı kararı kanun yoluna taşımazsa, karşı tarafın itirazı üzerine yapılan yeniden yargılamada miktar lehine artırılamaz.[34]
- **Boşanmadan sonra dava:** Yoksulluk nafakası boşanmadan sonra ayrı bir davayla da istenebilir; boşanmadan doğan dava hakları kesinleşmeden itibaren bir yıl içinde kullanılmalıdır (TMK m. 178). Yurt dışında boşananlar için Hukuk Genel Kurulu, tanıma kararının kesinleşmesinden sonra süresi içinde açılan nafaka ve tazminat davasında yabancı karardaki kusur belirlemesinin kesin delil kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir.[35]

UYGULAMA NOTU

Yoksulluk nafakası dilekçede açıkça ve miktar gösterilerek istenmelidir. Nafaka isteyen taraf gelirini, kira ve diğer giderlerini, sağlık ve barınma ihtiyaçlarını ve malvarlığının durumunu belgelemeli; karşı tarafın gerçek gelirini de SGK kayıtları, işyeri, ticari faaliyet, taşınmaz ve araç bilgileriyle ortaya koymalıdır. Kusur durumu nafaka için belirleyicidir: kusuru daha ağır olmayan eş, eşit kusurlu olsa bile nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlüsünün kusursuz olması nafakayı tek başına engellemez; ancak yükümlünün kendi gelirini ve karşı tarafın gelirini somut olarak göstermesi gerekir. Miktar bakımından yetersiz bulunan karara karşı kanun yoluna başvurulmalıdır.

İÇTİHATLAR

1 ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ
04.06.2026 · E. 2025/156 · K. 2026/131

"Süresiz olarak" ibaresi Anayasa'ya aykırıdır; iptal hükmü 30.06.2027'de yürürlüğe girer

Antalya 12. Aile Mahkemesi, baktığı boşanma davasında TMK m. 175/1'deki "süresiz olarak" ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına vararak ibarenin iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

> *Bu yönüyle boşanmaya neden olan olaylarda ağır kusuru olmayan eşe evlilikten kaynaklanan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğü çerçevesinde boşanma sonrası belirli bir miktar parasal katkının sağlanması beklenebilir ise de bu yükümlülüğün hiçbir ölçüt belirlenmeksizin kategorik olarak süresiz öngörülmesi*

33 Yargıtay 2. HD, 07.06.2023, E. 2023/78, K. 2023/2961.
34 Yargıtay 2. HD, 28.11.2019, E. 2019/7290, K. 2019/11703.
35 Yargıtay HGK, 18.02.2021, E. 2017/2669, K. 2021/109.

kusurlu olması dahi gerekmeyen nafaka borçlusu açısından ağır bir külfete neden olmaktadır.

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi ibareyi Anayasa'nın 2., 5. ve 17. maddelerine aykırı bularak oyçokluğuyla iptal etmiş, iptal hükmünün kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine oybirliğiyle karar vermiştir; karar 30.09.2026'da yayımlandığından iptal 30.06.2027'de yürürlüğe girecektir. Mahkeme, 2012'de aynı ibare için verdiği ret kararından ayrılmış ve sonraki uygulamada ibarenin emredici kabul edildiğine dikkat çekmiştir. Gerekçeye göre hâkim, irat biçiminde bağlanan nafakanın süresini evliliğin süresi, alacaklının yaşı, eğitim ve sağlık durumu ile kendi geçimini sağlayabilme kapasitesi gibi unsurlara göre belirleyebilmeli; süresiz nafakayı gerektiren hâllerin ölçütleri de kanunda açıkça yer almalıdır. İptal geriye yürümediğinden hükmedilmiş nafakalar kendiliğinden sona ermez; iptal yürürlüğe girene kadar madde bugünkü hâliyle uygulanır.

2 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
17.05.2012 · E. 2011/136 · K. 2012/72

2012 kararı: "süresiz" yoksulluk nafakası Anayasa'ya uygun bulunmuştur; süresiz, ölünceye kadar demek değildir

Bir aile mahkemesi, TMK m. 175/1'deki "süresiz olarak" ibaresinin boşanan eşlerden birine ömür boyu sürecek bir yük getirdiğini, nafakanın hangi hâllerde kaldırılacağının açıkça belirtilmediğini ve yeniden evlenmeyi engellediğini ileri sürerek ibarenin iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

> *İtiraz konusu 'süresiz olarak' ibaresi, nafaka alacaklısının her zaman ölünceye kadar yoksulluk nafakası alacağı anlamına gelmemektedir. Kanun koyucunun 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinde'süresiz olarak' ibaresine yer vermesinin amacı, boşanmadan dolayı yoksulluğa düşecek olan eşin diğer eş tarafından, şartları bulunduğu sürece ekonomik yönden desteklenmesi ve asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanmasıdır.*

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi itirazı oyçokluğuyla reddetmiştir. Kararda yoksulluk nafakasının şartları da sayılmıştır: boşanmaya hükmedilmiş olması, isteyen eşin boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olması, diğer eşle eşit kusurlu, daha az kusurlu ya da tamamen kusursuz olması ve karşı tarafın nafaka ödeyebilecek ekonomik gücünün bulunması; yükümlünün kusuru ise aranmaz. Mahkeme, nafakanın TMK m. 176'daki kaldırma sebepleri gerçekleşmedikçe süre sınırı olmaksızın ödeneceğini, bunun sosyal hukuk devleti ilkesinin gereği olduğunu belirtmiştir. Aynı ibareye yönelik sonraki iki başvuru esasa girilmeden reddedilmiştir.[36] Mahkeme 2026'da bu görüşünden ayrılarak ibareyi iptal etmiştir.[37]

36 AYM, 17.06.2015, E. 2015/57, K. 2015/58; AYM, 27.03.2025, E. 2025/91, K. 2025/82.
37 AYM, 04.06.2026, E. 2025/156, K. 2026/131.

3 **ANAYASA MAHKEMESİ · BİRİNCİ BÖLÜM**
İbrahim Acar Başvurusu · B. No: 2016/3140 · 07.11.2019

Yükümlünün gerçek geliri araştırılmadan onun gelirini aşan nafakaya hükmedilmesi maddi ve manevi varlığı koruma hakkını ihlal eder

Başvurucu boşandığı eşine ve dört çocuğuna nafaka ödemekle yükümlüydü. Eşin açtığı artırım davasında mahkeme, yalnız kolluk araştırmasına dayanarak başvurucunun bir hastanede memur olarak çalıştığını ve gelirinin bilinmediğini kabul etti ve toplam aylık 1.000 TL nafakaya hükmetmiştir. Başvurucu, şirket elemanı olarak asgari ücretle çalıştığını ve aylık 950 TL aldığını ileri sürmüştü; karar Yargıtay'da onanmıştır.

> *Başvurucunun aylık gelirinin gerçekten de 950 TL olması durumunda aleyhine hükmedilen aylık toplam 1.000 TL nafaka miktarının ölçülü olduğundan söz edilemez. Olayda taraflardan biri aleyhine bireysel olarak aşırı ve olağan dışı bir külfetin yüklenip yüklenmediğinin anlaşılabilmesi için tarafların ekonomik durumlarının tam olarak ortaya konulabilmesi önem arz etmektedir.*

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi, mahkemenin başvurucunun çalıştığı kurumdan görevini ve ek ödemelerle birlikte gerçek gelirini araştırmadığını, bu nedenle tarafların menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulup kurulmadığının denetlenemediğini belirterek Anayasa'nın 17. maddesinin ihlal edildiğine ve yeniden yargılama yapılmasına karar vermiştir. Karar nafaka artırımına ilişkin olsa da ilke yoksulluk nafakasının belirlenmesinde de geçerlidir: TMK m. 175 nafakayı yükümlünün "malî gücü oranında" öngörür; bu güç tahminle değil, SGK kayıtları, işyeri bilgileri ve malvarlığı araştırmasıyla tespit edilmelidir.

4 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
08.03.2023 · E. 2022/142 · K. 2023/184

Yoksul, zorunlu yaşam giderlerini karşılayacak geliri olmayan kişidir; asgari ücretli eş, daha düşük gelirli eşten yoksulluk nafakası alamaz

Eşler 1992'de evlenmişti ve boşanmada erkek kusurlu bulunmuştur. Mahkeme kadın yararına yoksulluk nafakasına, bölge adliye mahkemesi ise üç yıllık toplu nafakaya hükmetmiştir. Özel Dairenin bozmasından sonra bölge adliye mahkemesi direnmiştir. Kadının asgari ücretle geçimini sağladığı ve gelir getiren malvarlığı bulunmadığı, erkeğin ise emekli olup aylık 1.100 TL geliri olduğu anlaşılmıştı.

> *Yukarıda anılan maddede geçen "yoksulluğa düşecek" kavramından ne anlaşılması gerektiği konusunda yasal bir tanımlama olmaması karşısında bu husus uygulamada kurallara bağlanmıştır. Nitekim, Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 07.10.1998 tarihli ve 1998/2-656 Esas, 1998/688 Karar; 16.05.2007 tarihli ve 2007/2-275 Esas, 2007/275 Karar ve 20.06.2019 tarihli ve 2017/2-2424 Esas, 2019/751 Karar sayılı kararlarında; "yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür, eğitim" gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanların "yoksul" kabul edilmesi gerektiği benimsenmiştir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu, kadının sürekli ve düzenli bir geliri bulunduğunu ve boşanma yüzünden yoksulluğa düşmeyeceğini belirterek direnme kararını oyçokluğuyla bozmuştur. Azınlıkta kalan görüş ise evliliğin süresi ve ulaşılan yaşam düzeyi gözetildiğinde asgari ücretin kadını yoksulluktan kurtarmayacağını savunmuştur. Karar, yoksulluğun tek taraflı değil, nafaka yükümlüsünün mali gücüyle birlikte değerlendirildiğini gösterir: Kurul'a göre yoksulluk nafakası nafaka alacaklısını zenginleştirmeyi amaçlamaz ve yükümlüye yüklenen bir ceza ya da tazminat değildir.

5 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
11.03.2021 · E. 2017/2653 · K. 2021/249

Asgari ücret düzeyinde bir gelir bile yoksulluk nafakasına engel değildir; bu gelir yalnız nafakanın miktarını etkiler

Boşanmada erkek sadakat yükümlülüğüne aykırı davranışı nedeniyle ağır, kadın ise hakaret ettiği için az kusurlu bulunmuştur. Kadının gündelik işlerde çalışarak aylık ortalama 300 TL gelir elde ettiği, malvarlığı bulunmadığı ve eşinin ailesine ait evde yaşadığı; erkeğin ise bir tekstil firmasında aylık 600 TL gelirle çalıştığı ve bir devre mülkü bulunduğu anlaşılmıştır. Mahkeme kadının nafaka istemini reddetmiştir; Özel Daire bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Yukarıda açıkça vurgulandığı üzere asgari ücret seviyesindeki gelirin dahi yoksulluk nafakasına hükmedilmesine engel olmadığı, böyle bir gelir elde edilmesinin ancak hükmedilecek nafakanın miktarına etkili olacağı, günün ekonomik koşulları, kadın eşin çalıştığı işin düzenli ve sabit olmadığı, boşanmaya sebep olan olaylarda tarafların kusur durumları ve hakkaniyet ilkesi gözetilerek, davalı kadın eş yararına uygun miktarda yoksulluk nafakası ödenmesine karar verilmesi gerekirken, nafaka talebinin reddi doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını değişik gerekçeyle bozmuştur. Karar, kadının işinin düzenli ve sabit olmamasını, günün ekonomik koşullarını ve kusur durumunu birlikte değerlendirmiştir. Aynı ilke, ayrılık süresinden sonra açılan bir boşanma davasında asgari ücretle çalışan eşit kusurlu kadın bakımından da benimsenmiştir.[38]

6 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
17.11.2022 · E. 2020/27 · K. 2022/1549

Eşlerin gelirleri eşitse yoksulluk nafakası verilmez; nafaka yükümlüye yüklenen bir ceza ya da tazminat değildir

Eşler 2001'de evlenmişti ve boşanmada eşit kusurlu bulunmuştur. Mahkeme kadının yoksulluk nafakası istemini reddetmiştir; Özel Daire kadının geliri ve malvarlığı bulunmadığını belirterek bozdu, mahkeme direnmiştir. Dosyada erkeğin hurda ve yedek parça işinden aylık 1.500 TL geliri bulunduğu, adına taşınmaz olmadığı;

38 Yargıtay HGK, 21.03.2018, E. 2017/1584, K. 2018/503.

kadının ise asgari ücret düzeyinde geliri ve adına kayıtlı taşınmazı bulunduğu anlaşılmıştı.

> *Dosya kapsamı itibari ile tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına ilişkin bilgiler ve toplanan tüm deliller incelendiğinde; davacı-birleşen davada davalı erkeğin çıkma hurda ve yedek parça işiyle uğraştığı, aylık gelirinin 1.500TL olduğu, üzerine kayıtlı taşınmaz bulunmadığı, davalı-birleşen davada davacı kadının ise, asgari ücret seviyesinde gelirinin bulunduğu, üzerine kayıtlı taşınmaz olduğu anlaşıldığından tarafların eşit gelire sahip olmalarından dolayı davalı-birleşen davada davacı kadın yararına TMK'nın 175. maddesinde düzenlenen yoksulluk nafakası isteme koşullarının oluşmadığı sonucuna varılmıştır.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını onamıştır. Eşit kusurlu kadın kusur bakımından nafaka isteyebilecek durumdaydı; ancak tarafların gelirleri eşit olduğu için boşanma yüzünden yoksulluğa düşme ve karşı tarafın mali gücü şartları gerçekleşmemiştir. Kurul, yoksulluk nafakasının boşanmadan sonra yoksulluğa düşecek tarafı korumayı amaçladığını ve hiçbir surette yükümlüye yüklenen bir ceza veya tazminat niteliğinde olmaması gerektiğini vurgulamıştır.

7 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
24.09.2025 · E. 2024/130 · K. 2025/556

Yeterli ve sürekli geliri olan eşe yoksulluk nafakası verilmez; yoksulluk boşanma kararının verildiği andaki duruma göre belirlenir

Kadın, boşanmada az kusurlu bulunarak ilk derece mahkemesince yoksulluk nafakasına hak kazanmıştır; bölge adliye mahkemesi kadını ağır kusurlu sayarak istemi reddetmiştir. Özel Dairenin bozmasından sonra bölge adliye mahkemesi direnmiştir. Dosyadaki araştırmaya göre kadın belediyede geçici işçi olarak aylık 1.600 TL gelirle çalışıyordu.

> *Oysaki yoksulluk nafakası talebinde bulunan eşin, kusurunun daha ağır olmamasının yanında boşanma nedeniyle yoksulluğa düşmüş veya düşecek olması da gerekmektedir. Yeterli ve sürekli geliri olan eş yararına yoksulluk nafakası ödenmesine karar verilemez. Zira yoksulluk nafakasının amacı, boşanma sonucunda yoksulluğa düşecek olan ve boşanmada daha fazla kusuru bulunmayan eşin, asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanmasıdır. Öyleyse hâkim, somut olayın özelliğine göre, boşanma kararının verildiği zamanda boşanma olgusuna dayalı olarak, eşin yoksulluğa düşeceğini öngörüyorsa yoksulluk nafakasına hükmetmelidir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla ve değişik gerekçeyle bozmuş, mahkemenin kadının hâlâ çalışıp çalışmadığını, gelirinin düzenli ve sürekli olup olmadığını, işten ayrılmışsa bunun kendi isteğiyle mi zorunlu olarak mı olduğunu araştırması gerektiğini belirtmiştir. Kusurun daha ağır olmaması tek başına yetmez; yoksulluk şartı ayrıca ispatlanmalı ve karar tarihindeki gerçek duruma göre değerlendirilmelidir.

8 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
07.11.2017 · E. 2016/6917 · K. 2017/12320

"Çalışabilecek durumda olmak" tek başına nafakayı engellemez; belirleyici olan fiilen gelir ve malvarlığı bulunup bulunmadığıdır

Mahkeme, iki tarafın da çalıştığını ve çalışabilecek durumda olduğunu, gelirlerinin hemen hemen aynı seviyede bulunduğunu belirterek kadının yoksulluk nafakası istemini reddetmiştir. Hükmü kadın temyiz etmiştir.

> *Yapılan yargılama ve toplanan deliller ile özellikle zabıta tarafından yapılan sosyal ve ekonomik durum araştırmasına göre davacı-karşı davalı kadının ev hanımı olup, çalışmadığı, herhangi bir mal varlığı ve gelirinin buunmadığı anlaşılmaktadır. O halde, davacı-karşı davalı kadın yararına geçimi için uygun miktarda yoksulluk nafakası takdiri (TMK m.175) gerekirken, dosya kapsamına uygun düşmeyen gerekçeyle isteğin reddi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, kolluğun yaptığı sosyal ve ekonomik durum araştırmasına göre kadının ev hanımı olduğunu, çalışmadığını, malvarlığı ve geliri bulunmadığını belirterek kararı bozmuştur. Yoksulluk soyut bir çalışma imkânına göre değil, dosyadaki somut gelir ve malvarlığı bilgilerine göre belirlenir. Nafaka yükümlüsünün kusuru ise aranmaz (TMK m. 175/2).

9 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
01.12.2011 · E. 2010/19740 · K. 2011/20434

Eşit kusurlu eş yoksulluk nafakası alabilir; çalışabilecek durumdaki eşin işsiz olması onu nafaka yükümlülüğünden kurtarmaz

Mahkeme boşanmaya neden olan olaylarda eşleri eşit kusurlu bulmuştur; kadının boşanma yüzünden yoksulluğa düşeceği sabit olduğu hâlde, kocanın işsizliğini gözeterek kadın yararına uygun bir yoksulluk nafakası belirlememiştir. Hüküm temyiz edilmiştir.

> *Mahkemenin de kabulünde olduğu üzere boşanmaya neden olan olaylarda taraflar eşit kusurlu olup, davacı-davalı kadının boşanma yüzünden yoksulluğa düşeceği sabit olmuş ve Türk Medeni Kanununun 175. maddesi koşulları kadın lehine gerçekleşmiştir. Koca çalışabilecek durumda olduğuna göre sırf işsiz olması kendisini nafaka yükümlülüğünden kurtarmaz. Mahkemece davacı-davalı kadın lehine kocanın mali gücüne uygun miktar yoksulluk nafakası takdiri gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Karar iki kuralı birlikte gösterir: kusuru daha ağır olmayan, yani eşit kusurlu eş de yoksulluk nafakası isteyebilir; tazminattan farklı olarak burada daha az kusurlu olma şartı aranmaz (TMK m. 175/1). Yükümlünün mali gücü ise fiilen çalışıp çalışmamasına göre değil, çalışma gücüne ve imkânlarına göre değerlendirilir; bilerek işsiz kalmak nafakadan kaçmanın yolu olamaz.

10 YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ
02.12.2025 · E. 2025/3542 · K. 2025/10509

Geliri olmayan ve çalışabilecek durumda bulunmayan eşten yoksulluk nafakası istenemez

Mahkeme kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmetmiştir; bölge adliye mahkemesi istinafı esastan reddetmiştir. Dosyadaki delillere göre erkek çalışabilecek durumda değildi ve geliri bulunmuyordu.

> *Davalı erkek çalışabilecek durumda değildir ve geliri bulunmamaktadır. Gerçekleşen bu durum karşısında, kadın yararına 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 175 inci maddesinde düzenlenen yoksulluk nafakası koşulları oluşmamıştır. Davacı kadının yoksulluk nafakası talebinin reddi gerekirken, kabulü doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, bölge adliye mahkemesi kararını yoksulluk nafakası yönünden ortadan kaldırmıştır. Yoksulluk nafakası iki taraflı bir dengedir: bir yanda boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek eş, diğer yanda bu yükü taşıyabilecek mali güç. Yükümlünün geliri ve çalışma imkânı yoksa kusur durumu ne olursa olsun nafaka bağlanamaz.

11 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
18.02.2021 · E. 2017/2669 · K. 2021/109

Yurt dışında boşanan eş, karar tanındıktan sonra bir yıl içinde yoksulluk nafakası isteyebilir; yabancı karardaki kusur belirlemesi kesin delildir

Eşler yurt dışında boşanmıştı; yabancı kararda kadın kusursuz, erkek ise evlilik dışı ilişkisi, eşini evden atması ve birlik görevlerini yerine getirmemesi nedeniyle tam kusurlu bulunmuştu. Karar Kırşehir Aile Mahkemesince tanındı ve tanıma kararı 29.03.2013'te kesinleşmiştir. Kadın 08.11.2013'te maddi ve manevi tazminat ile yoksulluk nafakası istemiştir; mahkeme davayı reddetti, Özel Daire bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *...hâl böyle olunca, yabancı mahkeme kararının tanınmasıyla birlikte boşanmaya sebep olan olaylara yönelik kusur durumunun kesin delil kabul edilerek, tarafların boşanmalarına esas kararda yer alan kusur belirlemesi gözetilmek suretiyle bir karar verilmesi gerekirken, davanın reddine karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını bozmuştur. Boşanmadan doğan dava hakları boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde kullanılır (TMK m. 178); yabancı boşanma kararında bu süre, kararın tanınmasına ilişkin hükmün kesinleşmesinden başlar.[39] Boşanmadan sonra açılan nafaka davasında da hâkim, kesinleşen boşanma kararındaki kusur belirlemesiyle bağlıdır.[40]

39 Yargıtay 2. HD, 15.07.2009, E. 2008/8466, K. 2009/14071.
40 Yargıtay HGK, 04.11.2020, E. 2017/2291, K. 2020/845.

12 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
28.11.2019 · E. 2019/7290 · K. 2019/11703

Nafaka alacaklısı temyiz etmezse, bozmadan sonra yoksulluk nafakasının miktarı artırılamaz

İlk hükümde kadın yararına aylık 375 TL yoksulluk nafakasına hükmedilmiştir; kadın bu hükmü süresinde temyiz etmemiştir. Hüküm erkeğin temyizi üzerine başka bir sebeple bozulmuştur. Mahkeme bozmaya uyduktan sonra kurduğu yeni hükümde kadın yararına aylık 450 TL yoksulluk nafakasına hükmetmiştir.

> *İlk karar davacı-karşı davalı kadın tarafından süresinde temyiz edilmediğinden davalı-karşı davacı erkek yararına yoksulluk nafakası miktarı yönünden usuli kazanılmış hak oluşmuştur. Bu husus gözetilmeden ilk hükümde belirlenen yoksulluk nafakası miktarının artırılıp, davalı-karşı davacı erkek yararına oluşan usuli kazanılmış hakka aykırı şekilde hüküm kurulması doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Usuli kazanılmış hak kamu düzenine ilişkindir. Nafaka alacaklısı miktarı az buluyorsa kararı kendisi de kanun yoluna taşımalıdır; aksi hâlde yalnız karşı tarafın itirazı üzerine yapılan yeniden yargılamada miktar lehine değiştirilemez. Daire, toptan olarak belirlenen yoksulluk nafakasının istinaf edilmemesi hâlinde bozmadan sonra aylık nafakaya dönüştürülmesini de aynı gerekçeyle bozmuştur.[41]

13 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
11.09.2024 · E. 2023/8861 · K. 2024/5731

Yoksulluk nafakası boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren başlar; yurt dışında çalıştığı ileri sürülen eşin geliri araştırılmalıdır

Mahkeme kadının boşanmayla yoksulluğa düşeceğini kabul ederek dava tarihinden itibaren yoksulluk nafakasına hükmetmiştir; bölge adliye mahkemesi erkeğin bu yöndeki istinafını esastan reddetmiştir. Erkek yargılama boyunca kadının Almanya'da çalıştığını ileri sürmüştü.

> *4. Somut olayda İlk Derece Mahkemesince, kadının boşanma ile birlikte yoksulluğa düşeceği gerekçesiyle kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmiş ve Bölge Adliye Mahkemesince bu yöne ilişkin olarak erkek tarafından yapılan istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiş ise de dosyanın yapılan incelemesinde, erkek tarafından aşamalarda kadının Almanya'da çalıştığının iddia edildiği hususları göz önüne alındığında erkeğin iddiaları doğrultusunda kadının halen çalışıp çalışmadığı, çalışıyor ise düzenli gelir elde edip etmediği ve gelirinin kendisini yoksulluktan kurtarıp kurtarmayacağı hususlarının araştırılarak ulaşılacak sonuca göre kadının yoksulluk nafakası talebi hakkında bir karar verilmesi gerekirken eksik araştırma sonucunda yazılı şekilde üstelik boşanma hükmünün kesinleşme tarihinden*

41 Yargıtay 2. HD, 07.06.2023, E. 2023/78, K. 2023/2961.

itibaren hükmedilecek yerde dava tarihinden itibaren yoksulluk nafakasına hükmedilmiş olması doğru olmamış ve bozmayı gerektirmiştir.

DEĞERLENDİRME Karar iki yanlışı birlikte düzeltir. Birincisi, yoksulluk iddia edilen eşin çalışıp çalışmadığı ve gelirinin onu yoksulluktan kurtarıp kurtarmayacağı, yurt dışındaki çalışma iddiası da dahil olmak üzere somut olarak araştırılmalıdır. İkincisi, dava süresince ödenen nafaka tedbir nafakasıdır (TMK m. 169); yoksulluk nafakası ancak boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren başlar. Aynı kararda erkeğin fiili ayrılık süresinde başka bir kadınla birlikte olduğunun ispatlandığı belirtilmiş ve erkek tam kusurlu kabul edilmiştir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 169:** Geçici önlemler ve tedbir nafakası.
- **TMK m. 174:** Maddi ve manevi tazminat.
- **TMK m. 176:** Tazminat ve nafakanın ödenme biçimi, kaldırılması ve değiştirilmesi.
- **TMK m. 178:** Zamanaşımı.
- **TMK m. 182:** Çocuklar bakımından hâkimin takdir yetkisi ve iştirak nafakası.
- **TMK m. 185:** Evliliğin genel hükümleri.
- **TMK m. 364:** Yardım nafakası.
- **6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 26:** Taleple bağlılık.

MADDE

176

C. Karar
V. Boşanmada tazminat ve nafaka
3. Tazminat ve nafakanın ödenme biçimi

KANUN METNİ

(1) Maddî tazminat ve yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verilebilir.
(2) Manevî tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verilemez.
(3) İrat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat veya nafaka, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü hâlinde kendiliğinden kalkar; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi hâlinde mahkeme kararıyla kaldırılır.
(4) Tarafların malî durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hâllerde iradın artırılması veya azaltılmasına karar verilebilir.
(5) Hâkim, istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat veya nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.

MADDE ÖZETİ

Maddi tazminat ve yoksulluk nafakası toptan veya irat biçiminde ödenir; aylık bağlanan nafaka alacaklının yeniden evlenmesi veya taraflardan birinin ölümüyle kendiliğinden kalkar, fiilen evliymiş gibi yaşama, yoksulluğun kalkması veya haysiyetsiz hayat hâlinde mahkeme kararıyla kaldırılır; tarafların mali durumu değişirse artırılır veya azaltılır (m. 176). Anayasa Mahkemesi'ne göre borçlu kendi kusuru olmadan yoksullaşırsa nafaka tamamen de kaldırılabilir;[1] Hukuk Genel Kurulu'na göre ise alacaklının güvencesiz bir işte asgari ücretle çalışmaya başlaması nafakayı kaldırmaz, indirim sebebidir.[2] Anayasa Mahkemesi 175. maddedeki "süresiz olarak" ibaresini iptal etmiştir; iptal hükmü 30.06.2027'de

1 AYM, 25.06.2009, E. 2005/56, K. 2009/94.
2 Yargıtay HGK, 05.11.2019, E. 2017/445, K. 2019/1129.

yürürlüğe girecek, hükmedilmiş nafakalar kendiliğinden sona ermez ve bu maddedeki kaldırma, azaltma ve artırma yolları açıktır.[3]

TEMEL KAVRAMLAR

İrat	Tazminat veya nafakanın belirli aralıklarla, genellikle aylık olarak ödenmesi.
Toptan ödeme	Tazminat veya nafakanın bir defada, tek bir tutar olarak ödenmesi.
Kendiliğinden kalkma	Nafakanın mahkeme kararına gerek olmadan, kanun gereği sona ermesi; alacaklının yeniden evlenmesi ve taraflardan birinin ölümünde nafaka böyle sona erer.
Fiilen evliymiş gibi yaşama	Nafaka alacaklısının resmî nikâh olmaksızın başka biriyle karı koca gibi birlikte yaşaması; mahkeme kararıyla kaldırma sebebidir.
ÜFE	TÜİK'in yayımladığı üretici fiyat endeksi; olağanüstü bir değişiklik bulunmayan artırım davalarında nafaka bu oranda artırılır.[4]

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 145 inci maddesini karşılamaktadır. Maddenin birinci ve ikinci fıkrası yürürlükteki maddeden aynen alınmıştır. Yürürlükteki maddenin ikinci ve üçüncü fıkrası birleştirilmek suretiyle üçüncü fıkra olarak kaleme alınmış; iradın arttırılması veya azaltılmasını gerektiren hâller maddede dördüncü fıkra hâlinde hükme bağlanmıştır. Maddenin beşinci fıkrasıyla istem hâlinde, hâkime, maddî tazminat ya da nafakanın gelecek yıllarda ne miktarda ödeneceğine ilişkin karar verebilmesi olanağı sağlanarak, ekonomik ve malî açıdan güçsüz olan nafaka alacaklılarının her yıl masraf ve emek sarfı suretiyle arttırım davaları açmaları önlenmek ve bu nedenle mağduriyetlerine son verilmek istenmiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 75*

Adalet Komisyonu maddeyi Tasarıdaki gibi aynen kabul etmiştir (S. Sayısı 723, s. 403). Gerekçede ayrıca açıklanan yenilik beşinci fıkradır: hâkim, istem hâlinde nafakanın gelecek yıllarda ne miktarda ödeneceğini baştan belirleyebilir. Eski Kanun'daki "borçlunun mali gücü önemli ölçüde eksilirse" iradın kaldırılabileceğine ilişkin ibare ise yeni metne alınmamış; bu boşluk Anayasa Mahkemesi kararıyla TMK m. 1 yoluyla doldurulmuştur.[5]

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Maddi tazminat ve yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irad şeklinde ödenmesine karar verilebilir. Manevi tazminata irad şeklinde hükmedilemez. Sözleşme veya hüküm ile kendisine maddi tazminat veya nafaka olarak bir irad tahsis edilmiş eşin yoksulluğunun zail olması, haysiyetsiz hayat sürmesi, bir evlenme akdi*

3 AYM, 04.06.2026, E. 2025/156, K. 2026/131.
4 Yargıtay HGK, 05.11.2019, E. 2017/1522, K. 2019/1140.
5 AYM, 25.06.2009, E. 2005/56, K. 2009/94.

> *olmadan fiilen karı koca gibi yaşaması, yeniden evlenmesi veya eşlerden birinin ölmesi halinde, aksi, taraflarca kararlaştırılmadıkça bu irad kesilir. İrad şeklinde maddi tazminat veya nafakayı gerektiren sebep ortadan kalkar ya da önemli ölçüde azalır veya borçlunun mali gücü önemli ölçüde eksilirse iradın indirilmesine veya kaldırılmasına karar verilebileceği gibi değişen durumlara göre ve hakkaniyet gerektiriyorsa iradın artırılması da istenebilir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 145 (3444 sayılı Kanunla değişik, mülga)

	743 sayılı Kanun m. 145	4721 sayılı Kanun m. 176
Ödeme biçimi	Toptan veya irat	Aynı
Manevi tazminat	İrat olamaz	Aynı
Sona erme sebepleri	Yoksulluğun kalkması, haysiyetsiz hayat, fiilen karı koca gibi yaşama, yeniden evlenme, ölüm: irat kesilir	Yeniden evlenme ve ölümde kendiliğinden kalkar; diğer üç sebepte mahkeme kararıyla kaldırılır
Taraf iradesi	"Aksi, taraflarca kararlaştırılmadıkça"	Bu kayıt yoktur
Borçlunun mali gücünün eksilmesi	Açıkça indirme veya kaldırma sebebi	Metinde yalnız artırma ve azaltma; kaldırma AYM, K. 2009/94 ile kabul edilir
Gelecek yıllar için miktar	Düzenleme yoktur	İstem hâlinde hâkim belirleyebilir

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Anayasa Mahkemesi dördüncü fıkrayı oybirliğiyle Anayasa'ya uygun bulmuş; çoğunluk gerekçesinde borçlunun kendi kusuru olmadan yoksullaşması hâlinde nafakanın bu fıkraya göre tamamen kaldırılabileceğini belirtmiştir.[6] Yoksulluk nafakasının şartları TMK m. 175'te, boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında yetki TMK m. 177'de düzenlenmiştir.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.
25.06.2009	**176.** maddenin dördüncü fıkrasına yönelik iptal istemi reddedildi	AYM, K. 2009/94

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Ödeme biçimi	Maddi tazminat ve yoksulluk nafakası toptan veya irat biçiminde ödenir	TMK m. 176/1

6 AYM, 25.06.2009, E. 2005/56, K. 2009/94.

Konu	Kural	Dayanak
Manevi tazminat	İrat biçiminde ödenemez	Yargıtay 2. HD, K. 2010/80
Kendiliğinden kalkma	Alacaklının yeniden evlenmesi, taraflardan birinin ölümü	Yargıtay HGK, K. 2019/1142
Kararla kaldırma	Fiilen evliymiş gibi yaşama, yoksulluğun kalkması, haysiyetsiz hayat	Yargıtay 2. HD, K. 2014/19835
Borçlunun yoksullaşması	Kendi kusuru yoksa nafaka tamamen kaldırılabilir	AYM, K. 2009/94
Artırma ve azaltma	Mali durum değişikliği veya hakkaniyet; olağanüstü değişiklik yoksa ÜFE oranında artış	Yargıtay HGK, K. 2019/1140
Başlangıç	Artırma, azaltma ve kaldırma dava tarihinden itibaren	Yargıtay HGK, K. 2019/1157
Gelecek yıllar	İstem hâlinde gelecek yıllardaki miktar belirlenebilir	TMK m. 176/5
Protokol nafakası	TMK m. 176'ya tabidir; döviz cinsinden nafaka uyarlanabilir	Yargıtay HGK, K. 2025/24

1 TBMM gerekçesine göre madde, eski Kanun'un 145. maddesini karşılar; ilk iki fıkra aynen alınmış, kaldırma ve değiştirme hâlleri yeniden düzenlenmiş, beşinci fıkra ise ekonomik bakımdan güçsüz nafaka alacaklılarının her yıl masraf yapıp artırım davası açmak zorunda kalmaması için eklenmiştir.

DİKKAT

Yeniden evlenmeyle nafaka kendiliğinden kalkar; fiilen evliymiş gibi yaşama, yoksulluğun kalkması ve haysiyetsiz hayat için ise dava açılması gerekir ve nafaka ancak dava tarihinden itibaren kaldırılır, geçmişte ödenen nafaka geri istenemez.[7] Kaldırma istemi indirme istemini de kapsar; yine de dilekçede kaldırma olmazsa indirim istendiğinin açıkça yazılması yararlı olur. Fiilî birliktelik hukuka uygun delillerle ispatlanmalıdır: izinsiz elde edilen görüntüler ve sahibi ispatlanmayan hesaplardaki paylaşımlar hukuka aykırı delil sayılabilir.[8]

II. Ödeme Biçimi: Toptan veya İrat

- **Seçim:** Maddi tazminat ve yoksulluk nafakası toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenebilir (TMK m. 176/1). Hangisinin uygun olduğu evlilik süresi, tarafların ekonomik ve sosyal durumu, ödeme gücü ve ödenecek miktar

7 Yargıtay 3. HD, 15.10.2012, E. 2012/15227, K. 2012/21528.
8 Yargıtay 3. HD, 07.03.2017, E. 2016/14742, K. 2017/2577.

gözetilerek belirlenir; Yargıtay bu ölçütlerle toptan ödemeyi uygun bulmayıp aylık irata hükmeden bölge adliye mahkemesi kararını onamıştır.[9]

- **Toptan nafakanın tutarı:** Toptan nafaka, aylık tutarın belli bir süreyle çarpılmasıyla bulunmaz; tarafların durumu ve yükümlünün mali gücü gözetilerek tek bir tutar olarak belirlenir. Yargıtay, "aylık 1.000 TL'den 2 yıl için toplam 24.000 TL" biçiminde kurulan hükmü "bir defaya mahsus 24.000 TL toptan yoksulluk nafakası" olarak düzeltmiştir;[10] hesaplama yönteminin hükümde gösterilmesini de infazda tereddüt yarattığı için bozma sebebi saymıştır.[11]
- **Toptan kararın kesinleşmesi:** Yargıtay, istinaf edilmeyen toptan nafaka kararından sonra aylık nafakaya hükmedilmesini usuli kazanılmış hakka aykırı bulmuştur.[12]
- **Kaldırma ve değiştirme yalnız irat için:** Kanun, kendiliğinden kalkma, mahkeme kararıyla kaldırma, artırma ve azaltma kurallarını irat biçiminde ödenmesine karar verilen tazminat ve nafaka için koymuştur (TMK m. 176/3-4). Toptan ödenen tutar sonradan artırılıp azaltılacak bir irat değildir.
- **Süresizliğin iptali:** Anayasa Mahkemesi, 175. maddedeki "süresiz olarak" ibaresini iptal ederken irat biçiminde hükmedilen yoksulluk nafakasında hâkime nafakanın süresini evliliğin süresi, alacaklının yaşı, eğitim ve sağlık durumu ile kendi geçimini sağlayabilme kapasitesi gibi unsurlara göre belirleme yetkisi tanınması gerektiğini belirtmiştir.[13] İptal hükmü 30.06.2027'de yürürlüğe girecektir.
- **Manevi tazminat:** Manevi tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verilemez (TMK m. 176/2). Yargıtay, manevi tazminatı irat olarak bağlayan hükümde bu yön temyiz edilmediği için yanlışlığa işaret etmekle yetinmiştir.[14]

III. Kendiliğinden Kalkma: Yeniden Evlenme ve Ölüm

- **Yeniden evlenme:** İrat biçiminde bağlanan nafaka, alacaklının yeniden evlenmesiyle kendiliğinden, mahkeme kararına gerek olmadan kalkar (TMK m. 176/3). Yargıtay'a göre nafaka resmî evlenme tarihinden itibaren kendiliğinden sona erer.[15]
- **Artırım davası sırasında evlenme:** Hukuk Genel Kurulu, artırım davasını açtıktan sonra evlenen alacaklının davasının reddedilemeyeceğini, nafakanın dava tarihi ile evlenme tarihi arasındaki dönem için ÜFE oranında artırılması gerektiğini kabul etmiştir.[16]

9 Yargıtay 2. HD, 16.10.2024, E. 2023/10128, K. 2024/7446.
10 Yargıtay 2. HD, 13.05.2025, E. 2024/1656, K. 2025/4959.
11 Yargıtay 2. HD, 11.03.2025, E. 2024/9257, K. 2025/2626.
12 Yargıtay 2. HD, 07.06.2023, E. 2023/78, K. 2023/2961.
13 AYM, 04.06.2026, E. 2025/156, K. 2026/131.
14 Yargıtay 2. HD, 11.01.2010, E. 2009/21325, K. 2010/80.
15 Yargıtay 3. HD, 15.10.2012, E. 2012/15227, K. 2012/21528.

- **Kaldırma davası sırasında evlenme:** Yargıtay'a göre alacaklı yargılama sırasında evlenirse nafaka kendiliğinden kalktığından dava konusuz kalır; yargılama giderleri ve vekâlet ücreti davanın açıldığı tarihteki haklılık durumuna göre belirlenir.[17] Bu nedenle fiilî birliktelik iddiasıyla açılan davada alacaklı sonradan evlense de, yargılama giderleri bakımından iddianın dava tarihinde haklı olup olmadığı tanıklarla araştırılır.
- **Kanun gereği sona eren nafaka için dava:** Hukuk Genel Kurulu, çocuğun ergin olmasıyla kanun gereği kendiliğinden sona eren iştirak nafakası için kaldırma davası açılmasında hukuki yarar bulunmadığını, takibe devam edilirse İcra ve İflas Kanunu'nun 16. maddesindeki şikâyet yoluna gidilebileceğini belirtmiştir.[18] Karar iştirak nafakasına ilişkindir; ancak kendiliğinden sona eren nafaka için izlenecek yol bakımından yol göstericidir.
- **Ölüm:** Nafaka, alacaklının ya da yükümlünün ölümüyle kendiliğinden kalkar (TMK m. 176/3). Yargıtay, çocuk için bağlanan nafakaya ilişkin bir davada, tahakkuk etmiş ve muaccel olmuş bir nafaka bulunmadıkça yükümlünün ölümüyle nafaka yükümlülüğünün sona erdiğini ve mirasçılara geçmediğini kabul etmiştir.[19]
- **Eski Kanun'dan fark:** 743 sayılı Kanun'un 145. maddesi beş sebebin hepsinde iradın "aksi, taraflarca kararlaştırılmadıkça" kesileceğini öngörüyordu. Yeni metinde bu kayıt bulunmaz ve yalnız yeniden evlenme ile ölüm nafakayı kendiliğinden sona erdirir; diğer üç sebep mahkeme kararı gerektirir.

IV. Mahkeme Kararıyla Kaldırma

A. Fiilen Evliymiş Gibi Yaşama

- **İspat:** Kaldırmayı isteyen, alacaklının başka biriyle evlilik görünümünde birlikte yaşadığını ispatlamalıdır (TMK m. 6). Yargıtay, alacaklının ikrarını, tanık beyanlarını ve bu birliktelikten doğan çocuğu yeterli görmüş;[20] alacaklının ve çocukların bir ceza soruşturmasındaki beyanlarını da dikkate almıştır.[21] İmam nikâhıyla yaklaşık altı ay birlikte yaşandığının tanıklarla ispatlandığı davada Yargıtay, kaldırma istemini reddeden kararı bozmuştur.[22]
- **Yetersiz deliller:** Yargıtay, tanık beyanlarının fiilî birlikteliği kabule yetmediği davada nafakanın kaldırılmasını değil indirilmesini doğru bulmuştur.[23] Tebligatı

16 Yargıtay HGK, 05.11.2019, E. 2017/2119, K. 2019/1142.
17 Yargıtay 3. HD, 12.06.2017, E. 2016/20170, K. 2017/9884.
18 Yargıtay HGK, 17.10.2012, E. 2012/3-470, K. 2012/713.
19 Yargıtay 2. HD, 23.05.2023, E. 2023/3195, K. 2023/2616.
20 Yargıtay 2. HD, 16.10.2014, E. 2014/13314, K. 2014/19835.
21 Yargıtay 2. HD, 17.12.2013, E. 2013/12629, K. 2013/29821.
22 Yargıtay 3. HD, 26.10.2015, E. 2015/9969, K. 2015/16668.
23 Yargıtay 3. HD, 23.11.2015, E. 2015/11147, K. 2015/18632.

alacaklının eşi olduğunu söyleyen bir kişinin alması da tek başına yeterli görülmemiş, bu kişiyle ilişkinin kolluk aracılığıyla araştırılması istenmiştir.[24]

- **Hukuka aykırı delil:** Yargıtay, yükümlünün hukuka aykırı olarak elde ettiği klip görüntülerini ve alacaklıya ait olduğu ispatlanmayan sosyal medya hesaplarındaki paylaşımları HMK m. 189/2 kapsamında hukuka aykırı delil saymış ve kaldırma kararını bozmuştur.[25]
- **Baştan nafaka bağlanmasına engel:** Fiilî birliktelik, boşanma davasında nafaka bağlanmasına da engel olur. Yargıtay, başka bir erkekle fiilen evliymiş gibi yaşayan eşe yoksulluk nafakası bağlanmasını bozmuş;[26] taraflar eşit kusurlu olsa da sonucun değişmeyeceğini belirtmiştir.[27] Boşanmadan sonra ayrı davayla nafaka isteyen ve boşanmanın hemen ardından başka biriyle fiilen evliymiş gibi yaşayan eşin istemi de reddedilmelidir.[28]
- **Tedbir nafakası:** Boşanma davası sürerken başka biriyle fiilen evliymiş gibi yaşayan ve geçimi o kişi tarafından karşılanan eşe tedbir nafakası da bağlanmaz.[29]
- **Boşanmadan sonraki yaşam kusur değildir:** Yargıtay'a göre boşanma hükmü kesinleştikten sonra başka bir erkekle birlikte yaşama, kadına boşanma davasında kusur olarak yüklenemez.[30] Bu yaşam kusur belirlemesini etkilemez, ama şartları varsa nafakanın kaldırılmasını gerektirir.

B. Yoksulluğun Ortadan Kalkması

- **Asgari ücret tek başına yetmez:** Hukuk Genel Kurulu'na göre güvencesiz bir işte asgari ücretle çalışmaya başlamak alacaklıyı yoksulluktan kurtarmaz; nafaka kaldırılmaz, hakkaniyete göre indirilir.[31] Kurul, asgari ücretin biraz üzerinde bir ücretle çalışmaya başlayan kadın için de aynı sonuca varmış;[32] babadan bağlanan küçük bir yetim aylığını ve küçük bir kira gelirini de indirim sebebi saymıştır.[33]
- **Yeterli gelir:** Alacaklının geliri onu yoksulluktan kurtaracak düzeye çıkmışsa nafaka kaldırılır. Hukuk Genel Kurulu, emekli aylığı ve dükkân kirasıyla borçludan daha fazla geliri olan alacaklının nafakasının kaldırılmasını onamış;[34] babasından kalan arsa üzerindeki inşaattan payına dokuz daire ile dört dükkân düşen alacaklı için de aynı sonuca varmıştır.[35]

24 Yargıtay 3. HD, 11.04.2016, E. 2016/4657, K. 2016/5487.
25 Yargıtay 3. HD, 07.03.2017, E. 2016/14742, K. 2017/2577.
26 Yargıtay 2. HD, 04.12.2008, E. 2007/16726, K. 2008/16670.
27 Yargıtay 2. HD, 02.05.2012, E. 2011/15558, K. 2012/11480.
28 Yargıtay 3. HD, 09.10.2012, E. 2012/15375, K. 2012/21121.
29 Yargıtay 2. HD, 20.06.2013, E. 2013/4557, K. 2013/17424; Yargıtay 2. HD, 21.03.2016, E. 2015/14676, K. 2016/5396.
30 Yargıtay 2. HD, 22.03.2023, E. 2022/10765, K. 2023/1191.
31 Yargıtay HGK, 05.11.2019, E. 2017/445, K. 2019/1129.
32 Yargıtay HGK, 17.10.2019, E. 2017/455, K. 2019/1084.
33 Yargıtay HGK, 05.11.2019, E. 2017/1025, K. 2019/1135.
34 Yargıtay HGK, 07.11.2019, E. 2017/1283, K. 2019/1149.

- **İndirimin ölçüsü:** İndirim de hakkaniyete uygun olmalıdır. Hukuk Genel Kurulu, asgari ücretle işe giren alacaklının 350 TL nafakasını 100 TL'ye indiren kararı, indirimin hakkaniyete aykırı ve fazla olduğu gerekçesiyle bozmuştur.[36]
- **Anayasal denetim:** Anayasa Mahkemesi, asgari ücret düzeyinde gelir elde eden eski eşe ödenen nafakanın kaldırılmayıp 225 TL'den 125 TL'ye indirilmesine ilişkin başvuruyu, mahkemenin tarafların menfaatleri arasında gerekçeli bir denge kurduğu gerekçesiyle açıkça dayanaktan yoksun bulmuştur.[37]

C. Haysiyetsiz Hayat

- **Kavram:** Kanun haysiyetsiz hayatı tanımlamaz; nafaka bu sebeple ancak mahkeme kararıyla kaldırılır ve ispat yükü kaldırmayı isteyendedir (TMK m. 6). Aynı kavram boşanma sebepleri arasında da yer alır (TMK m. 163). Yargıtay, boşanma davasında eşin sürekli borçlanmasının haysiyetsiz hayat sayılamayacağını belirtmiştir.[38]

V. Borçlunun Ödeme Gücünü Yitirmesi

- **Kaldırma mümkündür:** TMK m. 176/4 yalnız artırma ve azaltmadan söz eder; eski Kanun'daki "borçlunun mali gücü önemli ölçüde eksilirse" iradın kaldırılabileceği ibaresi yeni metne alınmamıştır. Anayasa Mahkemesi, borçlu kendi kusuru olmaksızın yoksulluğa düşerse hâkimin TMK m. 1 uyarınca nafakayı tamamen kaldırabileceğini belirterek fıkrayı Anayasa'ya uygun bulmuştur.[39]
- **Hukuk Genel Kurulu:** Kurul 2019'da bu görüşü benimseyerek, alacaklı asgari ücretle çalışsa bile işini kaybeden ve gündelik işlerde düzensiz gelirle çalışan borçlu yönünden nafakanın kaldırılmasını oyçokluğuyla onamıştır.[40] İki tarafın da asgari ücret düzeyinde geliri bulunduğu, borçlunun yeniden evlendiği, yeni evliliğinden çocuğu olduğu ve önceki evlilikten doğan çocuklar için iştirak nafakası ödediği davada da, her iki taraf yoksul sayıldığından kaldırma kararı oyçokluğuyla onanmıştır.[41]
- **Kendi kusuru olmamalı:** Anayasa Mahkemesi kaldırma imkânını borçlunun kendi kusuru olmadan yoksullaşması şartına bağlamıştır;[42] borçlunun kendi davranışıyla, örneğin isteyerek işinden ayrılarak yoksullaşması bu şartı karşılamaz.

35 Yargıtay HGK, 12.11.2019, E. 2018/96, K. 2019/1157.
36 Yargıtay HGK, 07.11.2019, E. 2017/1036, K. 2019/1147.
37 AYM, *Esat İnevi* Başvurusu, B. No: 2015/11677, 08.07.2020.
38 Yargıtay 2. HD, 20.10.2025, E. 2025/2470, K. 2025/8940.
39 AYM, 25.06.2009, E. 2005/56, K. 2009/94.
40 Yargıtay HGK, 14.11.2019, E. 2017/1009, K. 2019/1179.
41 Yargıtay HGK, 12.11.2019, E. 2017/965, K. 2019/1158.
42 AYM, 25.06.2009, E. 2005/56, K. 2009/94.

- **Yeniden evlenme tek başına yetmez:** Borçlunun yeniden evlenip çocuk sahibi olması, düzenli ve yeterli geliri varsa nafakayı kaldırmaz. Hukuk Genel Kurulu, yeniden evlenmiş ve bir çocuk babası olan ama düzenli ve yeterli maaşı, dairesi ve tarlası bulunan borçlu ile asgari ücretin biraz üzerinde bir ücretle çalışmaya başlayan alacaklı arasındaki davada nafakanın kaldırılamayacağını, yalnız indirilebileceğini kabul etmiştir.[43]
- **Gerçek gelir:** Anayasa Mahkemesi, nafaka yükümlüsünün gerçek geliri araştırılmadan onun gelirini aşan nafakaya hükmedilmesini maddi ve manevi varlığı koruma hakkının ihlali saymıştır.[44]

VI. Artırma ve Azaltma

- **Sebepler:** Tarafların mali durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirmesi hâlinde irat artırılabilir veya azaltılabilir (TMK m. 176/4).
- **ÜFE kuralı:** Hukuk Genel Kurulu'na göre nafakanın belirlendiği tarihten sonra tarafların durumunda olağanüstü bir değişiklik yoksa artırım, aradan geçen sürenin ÜFE oranında yapılmalıdır; bunu aşan yüksek artırım bozulmuştur.[45]
- **Dava tarihi:** Hukuk Genel Kurulu'na göre nafakanın artırılması, azaltılması ve kaldırılması taleplerinin kabulüne dava tarihinden itibaren hükmolunur.[46]
- **Kaldırma istemi indirmeyi kapsar:** Yargıtay'a göre kaldırma istemi azaltma istemini de içerir; kaldırma şartları oluşmasa bile mahkeme uygun bir indirim yapmalıdır.[47]
- **Taleple bağlılık:** Hâkim ileri sürülmeyen vakıayı kendiliğinden dikkate alamaz; Hukuk Genel Kurulu, cevap dilekçesinde dayanılmayan "evlilik yolunda ilişki" iddiasına göre karar verilemeyeceğini belirtmiştir.[48]

VII. Gelecek Yıllar İçin Artış

- **İstem hâlinde:** Hâkim, istem hâlinde irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir (TMK m. 176/5). Gerekçeye göre amaç, ekonomik bakımdan güçsüz alacaklıların her yıl masraf yapıp artırım davası açmasını önlemektir.
- **Talep şartı:** Hâkim taleple bağlıdır (HMK m. 26). Yargıtay, iştirak nafakası için talep bulunmadığı hâlde nafakanın her yıl ÜFE oranında artırılmasına karar verilmesini doğru bulmamış ve hükmü düzelterek onamıştır.[49]

43 Yargıtay HGK, 17.10.2019, E. 2017/455, K. 2019/1084.
44 AYM (Birinci Bölüm), *İbrahim Acar* Başvurusu, B. No: 2016/3140, 07.11.2019.
45 Yargıtay HGK, 05.11.2019, E. 2017/1522, K. 2019/1140.
46 Yargıtay HGK, 12.11.2019, E. 2018/96, K. 2019/1157.
47 Yargıtay 3. HD, 16.06.2014, E. 2014/2301, K. 2014/9688.
48 Yargıtay HGK, 05.11.2019, E. 2017/2119, K. 2019/1142.
49 Yargıtay 2. HD, 13.02.2018, E. 2016/11331, K. 2018/1800.

- **Artışın başlangıcı:** Yargıtay, yoksulluk nafakasının boşanma kararının kesinleşmesini takip eden yıldan başlamak üzere her yıl ÜFE oranında artırılmasına ilişkin hükmü onamış;[50] iştirak nafakasında artışın ilk derece karar tarihinden değil, kesinleşme yılını takip eden yıldan başlatılması gerektiğini belirtmiştir.[51]

VIII. Anlaşmalı Boşanma Protokolündeki Nafaka

- **TMK m. 176'ya tabidir:** Hukuk Genel Kurulu'na göre anlaşmalı boşanma protokolüyle kararlaştırılan nafaka da yoksulluk nafakasıdır ve kaldırılma şartları TMK m. 176'da düzenlenmiştir.[52]
- **Öngörülebilir gelişmeler:** Protokolle devredilen taşınmazların kira getireceği öngörülebilir bir durumdur; Hukuk Genel Kurulu bu gelire dayanan kaldırma istemini, olağanüstü bir değişiklik ispatlanmadığı için reddetmek gerektiğini kabul etmiştir.[53]
- **Döviz cinsinden nafaka:** Hukuk Genel Kurulu, protokoldeki nafaka hükmünün hâkim onayından sonra genel sözleşme hükümlerine tabi olduğunu, 18 yıl sonra ifası borçludan beklenemez hâle gelen aylık 1.500 dolar nafakanın TBK m. 138 uyarınca Türk lirasına uyarlanabileceğini oyçokluğuyla kabul etmiştir.[54]

IX. Usul

- **Görevli ve yetkili mahkeme:** Nafakanın kaldırılması, artırılması ve azaltılması davaları aile mahkemesinde görülür. Boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir (TMK m. 177); TBMM gerekçesine göre bu kural hükmedilmiş nafakanın artırılması veya azaltılması davalarını da kapsar.
- **Etki tarihi:** Artırma, azaltma ve kaldırma dava tarihinden itibaren hüküm doğurur; geçmişte ödenen nafaka geri istenemez.[55]
- **Yeni dava:** Kaldırma davasının reddedilmesi, sonradan ortaya çıkan olgulara dayanan yeni bir davaya engel olmamıştır; Hukuk Genel Kurulu, önceki davada bulunmayan kira gelirinin belirlendiği ikinci davada kaldırma kararını onamıştır.[56]

UYGULAMA NOTU

50 Yargıtay 2. HD, 01.06.2026, E. 2026/2898, K. 2026/5682.
51 Yargıtay 2. HD, 01.06.2026, E. 2025/10820, K. 2026/5696.
52 Yargıtay HGK, 12.11.2019, E. 2018/96, K. 2019/1157.
53 Yargıtay HGK, 07.11.2019, E. 2017/1533, K. 2019/1154.
54 Yargıtay HGK, 12.02.2025, E. 2023/582, K. 2025/24.
55 Yargıtay 3. HD, 15.10.2012, E. 2012/15227, K. 2012/21528.
56 Yargıtay HGK, 07.11.2019, E. 2017/1283, K. 2019/1149.

Nafakanın kaldırılmasını veya indirilmesini isteyen yükümlü, nafakanın belirlendiği tarihteki durumla bugünkü durumu karşılaştıran somut deliller sunmalıdır: alacaklının SGK kaydı, emekli aylığı, kira sözleşmeleri, tapu ve araç kayıtları; kendi gelirindeki düşüşü gösteren belgeler ve yeni aile yükleri. Fiilî birliktelik iddiasında tanıklar, kolluk araştırması ve hukuka uygun elde edilmiş belgeler kullanılmalıdır. Nafaka alacaklısı artırım davasında nafakanın son belirlendiği tarihten bu yana geçen süreyi ve ihtiyaçlarındaki artışı göstermelidir; olağanüstü bir değişiklik yoksa mahkeme ÜFE oranında artış yapar. Boşanma davasında her yıl artış isteniyorsa bu, dilekçede açıkça talep edilmelidir. Anlaşmalı boşanma protokolü hazırlanırken nafakanın para birimi, artış yöntemi ve devredilen malların geliri dikkatle düşünülmelidir; protokol hükümleri sonradan ancak olağanüstü ve öngörülemeyen değişikliklerde uyarlanabilir.

İÇTİHATLAR

1 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
25.06.2009 · E. 2005/56 · K. 2009/94

Borçlu kendi kusuru olmadan yoksullaşırsa yoksulluk nafakası TMK m. 176/4'e göre tamamen kaldırılabilir

Yoksulluk nafakasının artırılması davasına bakan bir mahkeme, TMK m. 176/4'ün alacaklının yoksulluğu kalktığında nafakanın kaldırılabilmesine karşın borçlunun ekonomik durumu kötüleştiğinde tamamen kaldırılmasına imkân vermediğini ileri sürerek fıkranın Anayasa'nın 2. maddesine aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurmuştur. Başvurudaki TMK m. 175/1'e ilişkin istem, bakılan davada uygulanacak kural olmadığı için yetkisizlik nedeniyle reddedilmiştir.

> *Bu nedenle, nafaka borçlusunun kendi kusuru bulunmaksızın yoksulluğa düşmesi halinde, hâkim Yasa metninde açıkça belirtilmese dahi Türk Medenî Kanunu'nun 1. maddesine göre yoksulluk nafakasının koşulları ve kabul ediliş amacını göz önünde bulundurarak, nafakanın 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 176. maddesinin dördüncü fıkrası gereğince tamamen kaldırılmasına da karar verebilecektir.*

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi iptal istemini oybirliğiyle reddetmiş, beş üye sonuca farklı gerekçeyle katılmıştır. Çoğunluğa göre 743 sayılı Kanun'un 145. maddesinde borçlunun mali gücünün önemli ölçüde eksilmesi hâlinde nafakanın kaldırılabileceği açıkça yazılıydı; yeni metinde bu ibare bulunmasa da hâkim TMK m. 1 ve 4 uyarınca kaldırma kararı verebilir. Farklı gerekçeye göre ise 176/4 yalnız artırma ve azaltmayı düzenler ve kanun koyucunun kastetmediği bir anlam kuraldan çıkarılamaz. Hukuk Genel Kurulu 2019'da çoğunluk gerekçesine dayanarak borçlunun ödeme gücünü yitirdiği davalarda kaldırma kararlarını onamıştır.[57]

57 Yargıtay HGK, 14.11.2019, E. 2017/1009, K. 2019/1179.

2 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
14.11.2019 · E. 2017/1009 · K. 2019/1179

Alacaklı asgari ücretle çalışsa bile, borçlunun ödeme gücü kalmamışsa nafaka kaldırılabilir

Boşanmada kadın yararına bağlanan ve sonra artırılan yoksulluk nafakası için erkek, kadının sigortalı olarak çalışmaya başladığını ileri sürerek kaldırma davası açmıştır. Aile mahkemesi nafakayı kaldırmıştır; Özel Daire, asgari ücretle çalışmanın yoksulluğu ortadan kaldırmadığı gerekçesiyle kararı bozdu, mahkeme direnmiştir. Hukuk Genel Kurulu, erkeğin işinden ayrılmak zorunda kaldığını, gündelik işlerde çalıştığını, düzenli gelirinin bulunmadığını ve nafakayı büyük güçlükle ödediğini tespit etmiştir. Erkeğin aylık geliri 500-750 TL arasında değişiyor, kadın sigortalı işinden aylık 1.000 TL kazanıyordu.

> *Kanun metnindeki "mali gücü oranında" ifadesi ile borçlunun ekonomik gücünün varlığına işaret edilmiştir. Bu durumda kanunun sözünden çıkan mânadan, borçlunun mali gücünün bulunmaması durumunda nafakanın kaldırılmasına da hükmedilebilecektir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla onamış, nafakayı dava tarihinden itibaren kaldıran kararı yerinde bulmuştur. Kurul, TMK m. 176/3 ve 4'teki sıralamanın TMK m. 175'te belirtilen ödeme gücü bulunan borçlular için geçerli olduğunu, kanunun sözü ve özüyle uygulanması gerektiğini (TMK m. 1) belirtmiş ve AYM, 25.06.2009, E. 2005/56, K. 2009/94 kararına dayanmıştır. Azınlık, borçlunun mali durumunun bozulmasının kanunda indirim sebebi olarak öngörüldüğünü, nafakanın kaldırılması yerine hakkaniyete göre indirilmesi gerektiğini savunmuştur. Aynı gün kaldırma kararını onayan bir başka karar için bkz. Yargıtay HGK, 14.11.2019, E. 2017/1013, K. 2019/1180.

3 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
07.11.2019 · E. 2017/1283 · K. 2019/1149

Kira geliri ve emekli aylığıyla yoksulluktan kurtulan alacaklıya, ödeme gücü kalmayan borçlu nafaka ödemez

Taraflar 2004'te anlaşmalı olarak boşanmış, protokolde yoksulluk nafakası kararlaştırılmıştı. Nafaka yükümlüsünün 2013'te açtığı kaldırma davası, alacaklının kira geliri bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiş ve karar onanmıştı. Yeni davada yükümlünün aylık 1.519 TL emekli aylığından 768 TL kesinti yapıldığı, bir petrol istasyonunda ayda beş gün çalışıp 275 TL aldığı; alacaklının ise 1.073 TL emekli aylığı ve 800 TL dükkân kirasıyla aylık 1.873 TL geliri bulunduğu belirlenmiştir. Aile mahkemesi nafakayı kaldırmıştır; Özel Daire bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Bu nedenle tarafların sosyal ve ekonomik durumları dikkate alındığında davalının elde ettiği gelirin kendisini yoksulluktan kurtaracak düzeyde olduğu, davacının nafaka ödeyebilecek ekonomik gücünün bulunmadığı anlaşılmakla, davalı hakkında hükmedilen yoksulluk nafakasının kaldırılmasına karar verilmesi gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla onamıştır. Kurul iki tarafın gelirlerini birlikte karşılaştırmış; önceki ret kararında alacaklının kira geliri bulunmadığının kabul edildiğini, eldeki davada ise aylık 800 TL kira geliri belirlendiğini vurgulamıştır. Azınlık, önceki davaya göre tarafların durumunda önemli bir değişiklik bulunmadığını savunmuştur. Kaldırma için tek başına alacaklının gelirindeki artışa değil, bu gelirin onu yoksulluktan kurtarıp kurtarmadığına ve borçlunun ödeme gücüne bakılır.

4 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
05.11.2019 · E. 2017/445 · K. 2019/1129

Güvencesiz bir işte asgari ücretle çalışmaya başlamak nafakayı kaldırmaz, indirim sebebidir

Boşanmada geliri olmayan kadın yararına aylık 300 TL yoksulluk nafakası bağlanmıştı. Kadın boşanmadan sonra ağabeyine ait işyerinde asgari ücretle sigortalı olarak çalışmaya başlamıştır; dava tarihindeki aylık ücreti 978,60 TL'ydi ve ağabeyinin yanında kaldığı için kira ödemiyordu. Emekli öğretmen olan ve aylık 1.300 TL alan erkek ise kadına ait aile konutunda oturmaya devam ediyordu. Erkeğin açtığı davada aile mahkemesi nafakayı kaldırmıştır; Özel Daire bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Tarafların gelir durumları karşılaştırıldığında davacının emekli öğretmen olması nedeniyle düzenli ve yeterli gelirinin olduğu, davalının ise bir evi olmakla birlikte asgari ücretle çalışmış olması ve çalışmakta olduğu işin sabit ve güvenceli olmadığı, her an için sona erebilecek nitelikte olduğu nazara alındığında asgari ücretle çalışmış olmasının davalıyı yoksulluktan kurtarmayacağı anlaşılmakla yoksulluk nafakasının tamamen kaldırılmasına hükmedilemez.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını değişik gerekçeyle oybirliğiyle bozmuştur: kadının çalışmaya başlamasıyla taraflar arasındaki denge kadın lehine değiştiğinden nafaka TMK m. 4'teki hakkaniyet ilkesine göre uygun miktarda indirilmelidir. Asgari ücretin biraz üzerinde bir ücretle çalışmaya başlayan kadın ile yeniden evlenmiş ve düzenli geliri olan erkek arasındaki davada da aynı sonuca varılmıştır.[58] Babadan bağlanan küçük bir yetim aylığı ve küçük bir kira geliri de kaldırma değil indirim sebebi sayılmıştır.[59]

5 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
05.11.2019 · E. 2017/1522 · K. 2019/1140

Olağanüstü bir değişiklik yoksa nafaka ÜFE oranında artırılır

2005'teki boşanmada bağlanan aylık 250 TL yoksulluk nafakası 2007'de 350 TL'ye artırılmış, 2010'da yeniden 250 TL'ye indirilmişti. Ev hanımı olan ve geliri bulunmayan alacaklı, nafakanın günün koşullarında yetersiz kaldığını ileri sürerek 600 TL'ye çıkarılmasını istemiştir. Polis olan yükümlü aylık 3.000 TL maaş alıyor ve 600 TL kira ödüyordu. Aile mahkemesi nafakayı 500 TL'ye çıkardı; Özel Daire bozdu, mahkeme direnmiştir.

58 Yargıtay HGK, 17.10.2019, E. 2017/455, K. 2019/1084.
59 Yargıtay HGK, 05.11.2019, E. 2017/1025, K. 2019/1135.

> *Bu durumda, yedi yıl önce kararlaştırılan yoksulluk nafakasının paranın alım gücünü yitirmesi ve bu süre içerisinde davacının ihtiyaçlarının doğal olarak artması sonucunda en azından değerinin düştüğü bir gerçektir. Mahkemece, dava tarihindeki şartlara göre; yoksulluk nafakasına hükmedilen tarih ile artırım davasının açıldığı tarih arasında geçen süre dikkate alınarak artırım yapılması gerektiği açıktır. O hâlde; yoksulluk nafakasının niteliği ve takdir edildiği tarih gözetilerek, nafakanın TÜİK'in yayınladığı ÜFE oranında artırılması suretiyle dengenin yeniden sağlanması gerekirken, yanılgılı değerlendirme ile yüksek nafaka takdiri doğru görülmemiştir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oybirliğiyle bozmuştur. Kurul, boşanmadan sonra tarafların ekonomik ve sosyal durumunda olağanüstü bir değişiklik ileri sürülmediğini, önceki nafaka dosyalarındaki araştırmalardan da değişiklik bulunmadığının anlaşıldığını belirtmiştir. Artırım davasında önce nafakanın belirlendiği tarihten dava tarihine kadar tarafların durumunda olağanüstü bir değişiklik olup olmadığına bakılır; böyle bir değişiklik yoksa artırım, aradan geçen sürenin ÜFE oranında yapılır.

6 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
05.11.2019 · E. 2017/2119 · K. 2019/1142

Alacaklı yargılama sırasında evlenirse nafaka evlenmeyle kendiliğinden kalkar; artırım evlenmeye kadarki dönem için yapılır

2008'de bağlanan aylık 275 TL yoksulluk nafakasının alacaklısı, 29.07.2013'te nafakanın 800 TL'ye çıkarılması için dava açtı ve yargılama sırasında, Aralık 2013'te yeniden evlenmiştir. Mahkeme, davanın açılmasından kısa süre sonra evlenen alacaklının evlilik yolunda bir ilişkisi varken dava açtığını, bunun samimi olmadığını belirterek davayı reddetmiştir. Özel Daire, evlenme tarihine kadar olan süre için davanın kabulü gerektiği gerekçesiyle bozmuştur; mahkeme direnmiştir.

> *Ne var ki her dava açıldığı tarihteki şartlara göre değerlendirileceğinden dava tarihi olan 29.07.2013 tarihinde davacı henüz evlenmemiştir ve daha evvel hükmedilen yoksulluk nafakasının artırılmasını istemesinde de bir hukuka aykırılık bulunmamaktadır. Mahkemece yapılacak iş, davanın açıldığı tarih ile davacının yeniden evlendiği tarih arasındaki süre için davaya konu yoksulluk nafakasının TÜİK'in yayınladığı ÜFE oranında artırılması olmalıdır.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla bozmuştur. Kurul, davalının cevap dilekçesinde alacaklının evlilik yolunda bir ilişkisi bulunduğu vakıasına dayanmadığını, hâkimin tarafların ileri sürmediği vakıayı kendiliğinden dikkate alamayacağını belirtmiştir. Azınlık, dava tarihinde alacaklının nişanlı olup olmadığının araştırılmasını, nişanlı olduğu anlaşılırsa davanın TMK m. 2 uyarınca reddedilmesini savunmuştur. Yeniden evlenmeyle nafaka, mahkeme kararına gerek olmadan evlenme tarihinde sona erer (TMK m. 176/3).

7 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
12.11.2019 · E. 2018/96 · K. 2019/1157

Anlaşmalı boşanma protokolüyle kararlaştırılan nafaka da yoksulluk nafakasıdır ve TMK m. 176'ya göre kaldırılabilir

Taraflar 2011'de anlaşmalı olarak boşanmıştır; protokolde kadına aylık 2.000 TL yoksulluk nafakası ödenmesi, nafakanın her yıl tüketici fiyat endeksi oranında artırılması ve aile konutunun kadına verilmesi kararlaştırılmıştır. Erkek, emekli aylığı dışında gelirinin düştüğünü, kadının ise boşanmadan sonra çok sayıda daire ve dükkân edindiğini ileri sürerek nafakanın kaldırılmasını istemiştir. Kadın vekili, babasından kalan arsa üzerindeki inşaattan kadına dokuz daire ile dört dükkân düşeceğini ve bunların bir kısmının teslim edildiğini bildirmiştir; kadın ayrıca emekli aylığı alıyordu. Aile mahkemesi nafakayı kaldırmıştır; Özel Daire bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Dosya kapsamından anlaşılacağı üzere; her ne kadar taraflar, boşanma davası sırasında düzenlenen sözleşme ile davalı kadına yoksulluk nafakası ödenmesini kararlaştırdıktan sonra anlaşmalı olarak boşanmış ise de; sözleşmede verilmesi taahhüt edilen nafaka türü, yoksulluk nafakası olup bu nafakanın kaldırılma şartları TMK'nın 176. maddesinde düzenlenmiştir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla onamıştır. Kurul, alacaklının emekli aylığı ve taşınmazlarıyla refah içinde yaşayacak düzeyde gelir elde ettiğini, borçlunun ise boşanmadan sonra taşınmazlarının büyük çoğunluğunu kaybettiğini ve ödeme gücünün ciddi oranda azaldığını; bu durumda nafaka ödemeye devam etmesini beklemenin nafakanın bir ceza olarak algılanmasına yol açacağını belirtmiştir. Azınlıktaki üyeler, daire ve dükkânların teslim tarihi ile kira getirisinin araştırılarak nafakanın kaldırılması yerine indirilmesini ya da kaldırmanın teslim tarihinden sonrası için değerlendirilmesini savunmuştur. Kurul aynı kararda nafakanın artırılması, azaltılması ve kaldırılması taleplerinin kabulüne dava tarihinden itibaren hükmolunacağını da hatırlatmıştır.

8 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
07.11.2019 · E. 2017/1533 · K. 2019/1154

Protokolle devredilen taşınmazların kira getireceği öngörülebilir; bu gelir tek başına kaldırma sebebi değildir

Anlaşmalı boşanmada erkek, protokolle 19 taşınmazını ve bir aracını kadın adına tescil ettirmeyi ve kadına aylık 500 TL yoksulluk nafakası ödemeyi kabul etmiştir; boşanma 2008'de kesinleşmiştir. Erkek 2014'te, tüm malvarlığını kadına devrettiğini ve çalışamadığını ileri sürerek nafakanın kaldırılmasını ve kendisine nafaka bağlanmasını istemiştir. Aile mahkemesi, erkeğin emekli olduğunu ve avukatlığı bıraktığını, kadın adına kayıtlı taşınmazların ve kira gelirlerinin kadını yoksulluktan kurtardığını kabul ederek nafakayı kaldırmıştır; Özel Daire bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Buna göre, taraflar arasında boşanmaya ilişkin dava dosyası kapsamında imzalanan "Protokol" gereğince davalı lehine hükmedilen yoksulluk nafakasından sonra, davacının ekonomik durumunda olağanüstü değişiklik olmadığı gibi, davalının adına tescil edilen taşınmazların kira gelirinden yararlanacağı hususu da davacı tarafından öngörülemeyecek bir durum değildir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla bozmuş ve kaldırma isteminin reddi gerektiğini kabul etmiştir. Kurul, öngörülemeyen hâl ve şartların varlığının da protokolün muvazaalı olduğu iddiasının da ispatlanamadığını belirtmiştir. Azınlık, alacaklının duruşmada bildirdiği aylık 5.000-6.000 TL kira gelirinin usulünce araştırılması gerektiğini savunmuştur. Buna karşılık aynı hafta verilen ve protokolle bağlanan nafakanın alacaklısının payına babasından kalan arsa üzerindeki inşaattan dokuz daire ile dört dükkân düştüğü, borçlunun ise taşınmazlarının çoğunu kaybettiği davada kaldırma kararı onanmıştır.[60]

9 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
12.02.2025 · E. 2023/582 · K. 2025/24

Protokolle döviz cinsinden kararlaştırılan nafaka, ifa aşırı güçleşince Türk lirasına uyarlanabilir

Taraflar 2003'te anlaşmalı olarak boşanmıştır; protokole göre erkek kadına aylık 1.500 ABD doları yoksulluk nafakası ödeyecekti. O tarihte özel bir şirkette genel müdür olan ve yaklaşık 5.500 dolar maaş alan erkek sonra işini kaybetti, serbest çalıştı, yeniden evlendi ve emekli olmuştur; dava tarihinde aylık 3.500 TL emekli aylığı alıyor ve kirada oturuyordu. Emekli olan kadının 2.000 TL aylığı, 3.000 TL kira geliri ve işlettiği bir zeytinlik vardı. Erkek boşanmadan 18 yıl sonra nafakanın kaldırılmasını, olmazsa indirilmesini istemiştir. Bölge adliye mahkemesi nafakayı dava tarihinden itibaren aylık 2.500 TL olarak Türk lirasına uyarlamıştır; Özel Daire bozdu, bölge adliye mahkemesi direnmiştir.

> *Somut olayda; aradan geçen uzun süre içerisinde tarafların ekonomik ve sosyal durumlarında gerçekleşen esaslı değişiklik, yoksulluk nafakasının niteliği ve amacı, makul insanlardan beklenen öngörü, zamansal olarak bakıldığında davanın on sekiz yıl sonra açılmış olması, esaslı değişikliğin nafaka yükümlüsünden kaynaklanmaması, taraflar arasındaki menfaat dengesinin orantısız hale gelmesi ve özellikle dürüstlük kuralı uyarınca aradan geçen uzun yıllar sonucunda artık ifanın borçludan beklenebilir olmadığı, 6098 sayılı Kanun'un 138 hükmünde belirtilen uyarlama koşullarının gerçekleştiği kabul edilmiştir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla onamıştır. Kurul, anlaşmalı boşanma protokolündeki yoksulluk nafakası ve tazminat hükümlerinin tarafların serbestçe tasarruf edebildiği, hâkim onayından sonra genel sözleşme hükümlerine tabi edimler olduğunu; velayet, kişisel ilişki ve iştirak nafakasının ise mahkeme kararından doğduğunu belirtmiştir. Uyarlama için sözleş-

60 Yargıtay HGK, 12.11.2019, E. 2018/96, K. 2019/1157.

meden sonra öngörülemeyen esaslı bir değişiklik olmalı, bu değişiklik uyarlamayı isteyenden kaynaklanmamalı ve ifanın ondan beklenmesi dürüstlük kuralına aykırı düşmelidir (TBK m. 138). Azınlıktaki görüşlerden biri döviz kurundaki değişikliğin öngörülebilir olduğunu, diğeri uyarlanan miktarın az olduğunu savunmuştur.

10 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
16.10.2014 · E. 2014/13314 · K. 2014/19835

Başka biriyle karı koca hayatı yaşayan ve ondan çocuğu olan alacaklının nafakası kaldırılır

Nafaka yükümlüsü, velayetin değiştirilmesi istemiyle birlikte boşanmada kadına bağlanan yoksulluk nafakasının kaldırılmasını istemiştir. Aile mahkemesi kaldırma istemini reddetmiştir; yükümlü kararı temyiz etmiştir.

> *Somut olayda; davalı kadının ikrarı ve tanık beyanlarına göre, kadının başka biri ile karı koca hayatı yaşadığı, bu kişiden bir çocuğu olduğu anlaşılmıştır. O halde davalının evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşadığı sabit olup, Türk Medeni Kanunun 176/3. maddesi koşulları oluşmuştur.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay kaldırma isteminin reddini oybirliğiyle bozmuştur. Kararda fiilî birlikteliğin ispatı için alacaklının ikrarı, tanık beyanları ve bu birliktelikten doğan çocuk yeterli görülmüştür. Yargıtay, tanık beyanlarının yanında alacaklının ve çocukların bir ceza soruşturmasında başka bir kişiyle birlikte yaşadıklarına ilişkin beyanlarını da yeterli bulmuş;[61] imam nikâhıyla yaklaşık altı ay birlikte yaşandığının tanıklarla ispatlandığı davada da davayı reddeden kararı bozmuştur.[62]

11 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
07.03.2017 · E. 2016/14742 · K. 2017/2577

Hukuka aykırı elde edilen görüntüler ve sahibi ispatlanmayan sosyal medya paylaşımları fiilî birlikteliği ispatlamaz

Nafaka yükümlüsü, alacaklının başka biriyle fiilen evliymiş gibi yaşadığını ve bunun internette yayınlanan resim ve videolarla anlaşıldığını ileri sürerek nafakanın kaldırılmasını istemiştir; alacaklı ise ayrı bir davayla nafakanın artırılmasını talep etmiştir. Aile mahkemesi, CD kayıtları ve tanık beyanlarıyla alacaklının kısa bir süre de olsa fiilen evliymiş gibi yaşadığını kabul ederek nafakayı kaldırdı ve artırım davasını reddetmiştir. Dosyadaki görüntülerin bir kısmı, yayınlanmasından vazgeçilen bir müzik klibinin çekim görüntüleriydi.

> *Diğer bir anlatımla, sahte profil oluşturup paylaşımlarda bulunmak veya kişi profillerinde hesap sahibinin bilgisi, muvafakatı ve izni olmaksızın yapılan paylaşımların delil olarak sunulması halinde, bunların 6100 Sayılı HMK'nun 189/2. maddesi kapsamında hukuka aykırı delil kabul edilmesi gerekir.*

61 Yargıtay 2. HD, 17.12.2013, E. 2013/12629, K. 2013/29821.
62 Yargıtay 3. HD, 26.10.2015, E. 2015/9969, K. 2015/16668.

DEĞERLENDİRME Yargıtay kararı oybirliğiyle bozmuştur. Daire'ye göre klip görüntüleri yükümlü tarafından hukuka aykırı olarak elde edilmiş, paylaşımların yapıldığı sosyal medya hesaplarının alacaklıya ait olduğu da ispatlanamamıştır; bu deliller dışarıda bırakıldığında fiilî birliktelik başka delille ispatlanamadığından kaldırma davası reddedilmelidir. Artırım davasında da deliller toplanarak karar verilmesi gerekmektedir. Tebligatı alacaklının eşi olduğunu söyleyen bir kişinin alması da tek başına yeterli görülmemiş, bu kişiyle alacaklı arasındaki bağın ve birlikte yaşayıp yaşamadıklarının kolluk aracılığıyla araştırılması istenmiştir.[63]

12 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
15.10.2012 · E. 2012/15227 · K. 2012/21528

Nafaka resmî evlenme tarihinde kendiliğinden kalkar; fiilî birliktelik için kaldırma dava tarihinden işler, geçmiş ödemeler geri istenemez

2008'deki boşanmada aylık 300 TL yoksulluk nafakası bağlanmıştı. Nafaka yükümlüsü, alacaklının başka biriyle fiilen evli olarak yaşadığını ve bu birliktelikten bir çocuğu olduğunu ileri sürerek nafakanın kaldırılmasını ve dava tarihinden geriye doğru bir yıl içinde ödenen nafakanın iadesini istemiştir. Alacaklı yargılama sırasında resmî olarak evlenmiştir. Aile mahkemesi davayı kabul etmiştir.

> *Yine, her dava açıldığı tarihteki şartlara tabi olup TMK.'nun 176. madde hükmü de gözetildiğinde yoksulluk nafakasının 21.06.2011 (resmi evlenme) tarihi itibariyle kendiliğinden kalkacağı; fiilen evli olduğu döneme ilişkin olarak ise ancak bu dava tarihi itibariyle (06.04.2011) nafakanın kaldırılmasına karar verilebileceği bu durumda da bir yıl öncesine ilişkin olarak ödenen yoksulluk nafakasının iadesinin istenilemeyeceğinin kabulü gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay kararı oybirliğiyle bozmuştur: nafaka dava tarihinden itibaren kaldırılmalı, geçmiş bir yılda ödenen nafakanın tahsiline hükmedilmemelidir. Fiilen evliymiş gibi yaşama, yeniden evlenmeden farklı olarak nafakayı kendiliğinden sona erdirmez; nafaka mahkeme kararıyla ve ancak dava tarihinden itibaren kaldırılabildiğinden, fiilî birlikteliği öğrenen yükümlünün vakit kaybetmeden dava açması önem taşır.

13 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
04.12.2008 · E. 2007/16726 · K. 2008/16670

Başka biriyle fiilen evliymiş gibi yaşayan eşe boşanmada yoksulluk nafakası da bağlanmaz

Boşanma davasında aile mahkemesi davacı yararına maddi ve manevi tazminata ve yoksulluk nafakasına hükmetmiştir. Toplanan delillerden davacının 2005 yılı Haziran ayından beri başka bir erkekle birlikte yaşadığı anlaşılmıştır; davalı kararı kusur, nafaka ve tazminatlar yönünden temyiz etmiştir.

63 Yargıtay 3. HD, 11.04.2016, E. 2016/4657, K. 2016/5487.

> *Davacının, bir başka erkekle fiilen evliymiş gibi yaşadığı gözetilmeksizin davacı yararına yoksulluk nafakası takdiri de usul ve yasaya aykırıdır.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay kararı oybirliğiyle bozmuş, aynı olgu nedeniyle davacının da kusurlu olduğunu, taraflardan birinin ağır kusurlu sayılamayacağını ve tazminat şartlarının oluşmadığını da belirtmiştir. TMK m. 176/3'teki sebepler nafakanın baştan bağlanmasına da engel olur: Yargıtay, fiilî birlikteliğin yargılama sırasında sürdüğü ve tarafların eşit kusurlu olduğu davalarda da yoksulluk nafakası verilemeyeceğini belirtmiştir.[64] Boşanmada nafaka istemeyip sonra ayrı dava açan ve boşanmanın hemen ardından başka biriyle fiilen evliymiş gibi yaşayan eşin istemi de reddedilmelidir.[65]

14 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
23.11.2015 · E. 2015/11147 · K. 2015/18632

Kaldırma istemi indirme istemini de içerir; fiilî birliktelik ispatlanamasa da gelirdeki artış indirim sebebidir

Nafaka yükümlüsü, alacaklının aldığı tazminatla ev satın aldığını, babasından aylık bağlandığını, kayıt dışı satış yaparak gelir elde ettiğini ve nafaka kesilmesin diye resmî evlilik yapmadan başka biriyle birlikte yaşadığını ileri sürerek nafakanın kaldırılmasını, olmazsa indirilmesini istemiştir. Aile mahkemesi aylık 450 TL nafakayı dava tarihinden itibaren kaldırmıştır.

> *Ancak, yoksulluk nafakasının kaldırılması talebi, azaltılması talebini de içermekte olup, bu durum nafakanın miktarını tayinde ve indirilmesinde etken olarak dikkate alınmalıdır.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay kararı oybirliğiyle bozmuştur. Daire'ye göre tanık beyanları alacaklının fiilen evliymiş gibi yaşadığını kabule yeterli değildir; asgari ücret düzeyinde gelir de nafakanın kaldırılmasını gerektirmez. Ancak nafaka bağlandıktan sonra alacaklıya SGK'dan aylık 800 TL bağlandığından, yoksulluğu kalkmasa bile mali durumu olumlu yönde değişmiştir ve nafakada hakkaniyete uygun bir indirim yapılmalıdır. Kaldırma istemi reddedilirken indirim yapılmaması da ayrı bir bozma sebebi sayılmıştır.[66]

15 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
11.01.2010 · E. 2009/21325 · K. 2010/80

Manevi tazminat irat biçiminde ödenemez

Boşanma davasında aile mahkemesi manevi tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar vermiştir. Karar temyiz edildi, ancak bu yön açıkça temyiz konusu yapılmamıştır.

64 Yargıtay 2. HD, 02.05.2012, E. 2011/15558, K. 2012/11480; Yargıtay 2. HD, 08.05.2015, E. 2015/8007, K. 2015/9611.
65 Yargıtay 3. HD, 09.10.2012, E. 2012/15375, K. 2012/21121.
66 Yargıtay 3. HD, 16.06.2014, E. 2014/2301, K. 2014/9688.

> *Türk Medeni Kanununun 174/2 ve 176/2.maddeleri gereğince manevi tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verilemez ise de; bu husus açıkça temyiz konusu yapılmadığından bozma sebebi sayılmamış, ancak yanlışlığa işaret etmekle yetinilmiştir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay hükmü onamış, bu yön temyiz edilmediği için yanlışlığa işaret etmekle yetinmiştir. Manevi tazminat toptan ödenir (TMK m. 176/2). Maddi tazminat ise toptan veya irat biçiminde ödenebilir; irat olarak bağlanan maddi tazminat da yoksulluk nafakası gibi TMK m. 176/3'teki sebeplerle kalkar ve 176/4'e göre değiştirilebilir. Hükmün hatalı bulunan yönü kanun yoluna açıkça taşınmazsa, bu yön kanun yoluna başvuran lehine düzeltilmeyebilir.

16 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
13.05.2025 · E. 2024/1656 · K. 2025/4959

Toptan nafaka, aylık tutar ile süre çarpılarak belirlenemez; bir defaya mahsus tutar olarak hükme bağlanır

Bölge adliye mahkemesi tarafları eşit kusurlu kabul etti, kadının tazminat taleplerini reddetti ve kadın için "aylık 1.000 TL'den 2 yıl için toplam 24.000 TL" yoksulluk nafakasına hükmetmiştir. Gerekçede evlilik süresi, kadının yaşı, çalışmasına engel bir hâlinin bulunmaması, çocuklarının olmaması ve hakkaniyet gösterilmiştir. Kadın kararı temyiz etmiştir.

> *Kuşkusuz yoksulluk nafakasının toptan ödenmesine karar verilebilir. Toptan ödenmesine karar verilmesi halinde de, nafaka miktarı, tarafların ekonomik ve sosyal durumları, nafakanın niteliği, nafaka yükümlüsünün mali gücü dikkate alınarak belirlenmelidir. Aylık irat biçiminde ödeme halinde süresiz takdir edilebilecek olan yoksulluk nafakasının, toptan ödeme halinde nafaka tutarının "iki yıllık süre" nazara alınarak belirlenmesi kanuna uygun değildir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay kararı düzelterek oybirliğiyle onamış ve hüküm fıkrasını "bir defaya mahsus olmak üzere 24.000 TL toptan yoksulluk nafakası" şeklinde değiştirmiştir. Toptan nafakanın hesaplama yönteminin hükümde gösterilmesi, infazda tereddüt yarattığı için ayrıca bozma sebebi sayılmıştır.[67] Toptan ödemenin uygun olup olmadığı tarafların evlilik süresi, ekonomik ve sosyal durumu, ödeme gücü ve ödenecek miktar gözetilerek belirlenir; Yargıtay, bu ölçütlerle toptan ödemeyi uygun bulmayıp aylık irata hükmeden bölge adliye mahkemesi kararını onamıştır.[68]

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 169:** Geçici önlemler ve tedbir nafakası.
- **TMK m. 174:** Maddi ve manevi tazminat.

67 Yargıtay 2. HD, 11.03.2025, E. 2024/9257, K. 2025/2626.
68 Yargıtay 2. HD, 16.10.2024, E. 2023/10128, K. 2024/7446.

- **TMK m. 175:** Yoksulluk nafakası.
- **TMK m. 177:** Yetki.
- **TMK m. 178:** Zamanaşımı.
- **TMK m. 182:** Çocuklar bakımından hâkimin takdir yetkisi ve iştirak nafakası.
- **6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 138:** Aşırı ifa güçlüğü.
- **6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 26 ve 189:** Taleple bağlılık ve hukuka aykırı delil.

MADDE

177

C. Karar
V. Boşanmada tazminat ve nafaka
4. Yetki

KANUN METNİ

Boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında, nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir.

MADDE ÖZETİ

Boşanmadan sonra açılan nafaka davalarında nafaka alacaklısı davayı kendi yerleşim yeri mahkemesinde açabilir; davalının yerleşim yeri mahkemesi de yetkili olmaya devam eder (m. 177). Hukuk Genel Kurulu'na göre bu kural kesin yetki değildir; yetki itirazı cevap dilekçesinde ve yetkili mahkeme gösterilerek yapılmalıdır, aksi hâlde dikkate alınmaz.[1] Süresinde itiraz edilmezse davanın açıldığı mahkeme yetkili hâle gelir.[2]

TEMEL KAVRAMLAR

Nafaka alacaklısı	Nafakayı alan taraf: yoksulluk nafakasında nafaka bağlanan eski eş, iştirak nafakasında çocuk ve onu temsil eden velayet sahibi ebeveyn.
Yerleşim yeri	Bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yer (TMK m. 19); velayet altındaki çocuğun yerleşim yeri, kendisine bırakıldığı ebeveynin yerleşim yeridir (TMK m. 21).
Genel yetkili mahkeme	Davalının davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesi (HMK m. 6).
Kesin yetki	Mahkemenin kendiliğinden gözettiği ve taraflarca bertaraf edilemeyen yetki; TMK m. 177 kesin yetki öngörmez.
Yetki itirazı	Kesin olmayan yetkide davalının cevap dilekçesinde, yetkili mahkemeyi göstererek ileri sürdüğü itiraz (HMK m. 19/2).

1 Yargıtay HGK, 27.09.2018, E. 2017/2722, K. 2018/1359.
2 Yargıtay 5. HD, 24.10.2022, E. 2022/11168, K. 2022/14437.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde boşanmadan sonra açılacak yeni nafaka davaları ya da hükmedilmiş nafakanın arttırılması veya azaltılması davalarında nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemelerini yetkili kılmaktadır. Bu sayede uygulamada çok cüz'i nafaka istemleri dolayısıyla genellikle ekonomik ve malî açıdan güçsüz durumda olan nafaka alacaklılarının, nafaka yükümlüsünün bulunduğu yer mahkemelerine masraf yapıp gelerek dava açması nedeniyle mağduriyeti önlenmek istenmiştir. Burada zayıfı korumak amacıyla genel yetki hükmü getirilmiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 75*

Adalet Komisyonu maddeyi Tasarıdaki gibi aynen kabul etmiştir (S. Sayısı 723, s. 403). Gerekçe iki noktayı açıkça ortaya koyar: kural yalnız ilk kez istenen nafakayı değil, hükmedilmiş nafakanın artırılması ve azaltılması davalarını da kapsar; ve bir "genel yetki" hükmüdür, yani kesin yetki öngörmez.

743 sayılı Kanun'da boşanmadan sonra açılacak nafaka davaları için özel bir yetki kuralı yoktu; madde gerekçesi de eski Kanun'daki bir karşılığa değinmez. Eski Kanun'da boşanma davası için davacının ikametgâhı hâkimini yetkili kılan 136. madde vardı; bu hüküm bugün TMK m. 168'de karşılığını bulur. Gerekçeden anlaşıldığı üzere o dönemde nafaka alacaklıları, boşanmadan sonraki nafaka davalarını çoğunlukla nafaka yükümlüsünün bulunduğu yer mahkemesinde açmak zorunda kalıyordu.

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 177
Boşanmadan sonra nafaka davası	Özel yetki kuralı yok	Nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi de yetkili
Artırma ve azaltma davaları	Özel yetki kuralı yok	Gerekçeye göre kapsamdadır
Boşanma davası	Davacının ikametgâhı hâkimi (m. 136)	Ayrı düzenleme: TMK m. 168

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Yetki itirazı ve yetkisizlik kararı 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 19 ve 20. maddelerine, yargı yeri belirlenmesi 21 ve 22. maddelerine tabidir.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Kapsam	Boşanmadan sonra açılan nafaka davaları; artırma, azaltma ve kaldırma davaları	TMK m. 177; TBMM gerekçesi
Yetkili mahkeme	Nafaka alacaklısının yerleşim yeri; ayrıca davalının yerleşim yeri	Yargıtay 3. HD, K. 2016/10984
Niteliği	Kesin yetki değildir	Yargıtay HGK, K. 2018/1359
Yetki itirazı	Cevap dilekçesinde, yetkili mahkeme gösterilerek	Yargıtay HGK, K. 2018/1359
İtiraz yoksa	Davanın açıldığı mahkeme yetkili hâle gelir	Yargıtay 5. HD, K. 2022/14437
Yerleşim yeri	Dava tarihindeki yerleşim yeri esas alınır	Yargıtay 3. HD, K. 2016/921
Evlilik sürerken nafaka	TMK m. 201: eşlerden birinin yerleşim yeri	Yargıtay 5. HD, K. 2022/13162
Ergin çocuğun nafakası	TMK m. 365/6: taraflardan birinin yerleşim yeri	Yargıtay 5. HD, K. 2023/10265
İcra takibi	Alacaklının yerleşim yerinde de takip yapılabilir	Yargıtay 12. HD, K. 2018/333

1 TBMM gerekçesine göre madde, ekonomik bakımdan güçsüz nafaka alacaklılarının yükümlünün bulunduğu yere masraf yapıp giderek dava açmak zorunda kalmasını önlemek için konmuş bir genel yetki kuralıdır ve hükmedilmiş nafakanın artırılması veya azaltılması davalarını da kapsar.

DİKKAT

Yetki itirazı cevap dilekçesinde yapılmalı ve yetkili görülen mahkeme açıkça yazılmalıdır; süresinden sonra yapılan ya da yetkili mahkemeyi göstermeyen itiraz dikkate alınmaz ve davanın açıldığı mahkeme yetkili hâle gelir.[3] Nafaka alacaklısı davayı kendi yerleşim yerinde veya karşı tarafın yerleşim yerinde açmalıdır; bu ikisi dışında bir yerde açılan davada seçim hakkı karşı tarafa geçer. Yerleşim yerinin adres kayıt sistemindeki kayıtla ve dava dilekçesinde bildirilen adresle tutarlı olması gerekir.

3 Yargıtay HGK, 27.09.2018, E. 2017/2722, K. 2018/1359.

II. Kapsama Giren Davalar

- **Boşanmadan sonra açılan nafaka davaları:** Boşanma davasında istenmeyen yoksulluk nafakası, boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde ayrı bir davayla istenebilir (TMK m. 178); bu davada nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir. Hukuk Genel Kurulu, boşanmadan sonra açılan tazminat ve nafaka davasında yetki kuralının kesin olmadığını belirtmiştir.[4]
- **Artırma, azaltma ve kaldırma:** TBMM gerekçesine göre kural, hükmedilmiş nafakanın artırılması veya azaltılması davalarını da kapsar. Yargıtay, alacaklının açtığı artırım davasında[5] ve yükümlünün açtığı kaldırma davasında[6] nafaka alacaklısının yerleşim yerini esas almıştır.
- **İştirak nafakası:** Çocuk için bağlanan nafakanın artırılması davasında velayet sahibi ebeveynin yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir.[7] Yargıtay, iştirak nafakasının artırılması ile kişisel ilişkinin yeniden düzenlenmesinin birlikte istendiği davada, nafaka için alacaklının yerleşim yerinin, kişisel ilişki için çocuğun oturduğu yerin de yetkili olduğunu belirtmiştir.[8]
- **Boşanma davası sırasında:** Boşanma davası sürerken istenen tedbir ve yoksulluk nafakası boşanma davasına bakan mahkemede karara bağlanır (TMK m. 168, 169, 175); TMK m. 177 boşanmadan sonra ayrıca açılan davalar içindir.
- **Tazminat davaları:** Kural yalnız nafakayı düzenler. Yargıtay, boşanmadan bağımsız olarak istenen maddi ve manevi tazminat için davalının yerleşim yeri mahkemesinin yetkili olduğunu ve bu yetkinin de kesin olmadığını belirtmiştir.[9]

III. Farklı Yetki Kuralları Uygulanan Nafakalar

- **Evlilik sürerken istenen nafaka:** Evlilik birliğinin korunması kapsamında, örneğin ortak hayata haklı sebeple ara verildiğinde istenen tedbir nafakasında TMK m. 201 uygulanır ve eşlerden birinin yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir.[10] Yargıtay, bu tür bir davayı davalı eşin yerleşim yerinde açan davacının da yetkili mahkemeyi seçtiğini kabul etmiştir.[11]
- **Ergin çocuğun nafakası:** Eğitimi süren ergin çocuğun kendi adına açtığı nafaka davası yardım nafakası niteliğindedir; TMK m. 365/6 uyarınca taraflar-

4 Yargıtay HGK, 27.09.2018, E. 2017/2722, K. 2018/1359.
5 Yargıtay 3. HD, 20.09.2016, E. 2016/13158, K. 2016/10984.
6 Yargıtay 2. HD, 14.03.2013, E. 2012/14955, K. 2013/6904.
7 Yargıtay 3. HD, 27.01.2016, E. 2015/15971, K. 2016/921.
8 Yargıtay 2. HD, 18.06.2013, E. 2012/25485, K. 2013/16997.
9 Yargıtay 2. HD, 14.12.2006, E. 2006/9429, K. 2006/17659.
10 Yargıtay 5. HD, 03.10.2022, E. 2022/10178, K. 2022/13162.
11 Yargıtay 3. HD, 23.11.2015, E. 2015/10742, K. 2015/18593.
12 Yargıtay 5. HD, 06.11.2023, E. 2023/4275, K. 2023/10265.

dan birinin yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir.[12] Yardım nafakasının artırılması davasında da bu yetki kuralı kesin değildir.[13]

- **Velayet değişikliğiyle birlikte:** Velayetin değiştirilmesi çekişmesiz yargı işidir ve HMK m. 384 uyarınca davacının oturduğu yerde açılabilir. Yargıtay, velayet istemiyle birlikte ileri sürülen yoksulluk ve iştirak nafakasının kaldırılması istemleri için alacaklının yerleşim yerini esas almış;[14] daha sonraki bir kararda ise velayet değişikliğine bağlı iştirak nafakası kaldırma istemini fer'i sayarak davanın bütünüyle davacının oturduğu yerde görülebileceğini kabul etmiştir.[15]

IV. Seçimlik Yetki, Kesin Yetki Değil

- **Seçimlik hak:** Nafaka alacaklısı davayı kendi yerleşim yeri mahkemesinde veya genel yetki kuralı uyarınca davalının yerleşim yeri mahkemesinde açabilir (HMK m. 6). Yargıtay, alacaklının kendi yerleşim yerinde açtığı artırım davasında davalının itirazıyla yetkisizlik kararı verilmesini bozmuş;[16] aynı ilkeyi güncel kararlarında da uygulamıştır.[17]
- **Kesin yetki değildir:** Hukuk Genel Kurulu'na göre TMK m. 168 ve 177'deki yetki kuralları kesin değildir ve kamu düzenine ilişkin olmadığından mahkeme kendiliğinden yetkisizlik kararı veremez.[18] Yargıtay, yetki itirazı bulunmayan iştirak nafakası artırım davasında[19] ve yoksulluk nafakası kaldırma davasında[20] davanın ilk açıldığı mahkemeyi yargı yeri olarak belirlemiştir.
- **Seçim hakkının davalıya geçmesi:** Davacı ne kendi ne de davalının yerleşim yerinde dava açarsa seçim hakkı davalıya geçer. Yargıtay, bu durumda kendi yerleşim yerini yetkili mahkeme olarak gösteren davalının itirazı üzerine dosyanın o mahkemeye gönderilmesi gerektiğini belirtmiştir.[21]

V. Yetki İtirazı

- **Süre:** Yetki itirazı cevap dilekçesinde ileri sürülmelidir (HMK m. 19/2). Yargıtay, cevap süresi geçtikten sonra verilen dilekçedeki yetki itirazının dikkate alınamayacağını ve mahkemenin yetkili hâle geldiğini belirtmiştir.[22]

13 Yargıtay 3. HD, 08.06.2015, E. 2015/8233, K. 2015/10466.
14 Yargıtay 2. HD, 14.03.2013, E. 2012/14955, K. 2013/6904.
15 Yargıtay 2. HD, 08.04.2019, E. 2019/2532, K. 2019/4235.
16 Yargıtay 3. HD, 20.09.2016, E. 2016/13158, K. 2016/10984.
17 Yargıtay 5. HD, 18.12.2023, E. 2023/7561, K. 2023/12604.
18 Yargıtay HGK, 27.09.2018, E. 2017/2722, K. 2018/1359.
19 Yargıtay 20. HD, 04.10.2016, E. 2016/8896, K. 2016/8411.
20 Yargıtay 20. HD, 07.05.2018, E. 2018/1869, K. 2018/3522.
21 Yargıtay 3. HD, 16.10.2012, E. 2012/17022, K. 2012/21728.
22 Yargıtay 3. HD, 08.06.2015, E. 2015/8233, K. 2015/10466.

- **Yetkili mahkemenin gösterilmesi:** İtiraz eden taraf yetkili mahkemeyi, birden fazla yetkili mahkeme varsa seçtiği mahkemeyi bildirmelidir; aksi hâlde itiraz dikkate alınmaz.[23]
- **İtiraz sayılmayan beyanlar:** Yargıtay, cevap dilekçesinde yalnız ifadesinin başka bir yerde alınmasını isteyen davalının yetki itirazında bulunmuş sayılamayacağını kabul etmiştir.[24]
- **İtiraz yoksa:** Süresinde ve usulüne uygun itiraz yapılmazsa davanın açıldığı mahkeme yetkili hâle gelir (HMK m. 19/4). Yargıtay bu sonucu alacaklının açtığı artırım davasında[25] ve yükümlünün açtığı kaldırma davasında[26] uygulamıştır.
- **Yetkisizlik kararı:** Mahkeme yetkisizlik kararında yetkili mahkemeyi de gösterir (HMK m. 19/3). Yargıtay, yetkisizlik kararında birden fazla yer mahkemesinin yetkili gösterilmesini de usule aykırı bulmuştur.[27] Yetkisizlik kararı kesinleştikten sonra dosyanın yetkili mahkemeye gönderilmesi süresinde istenmelidir (HMK m. 20).
- **Yargı yeri belirlenmesi:** İki mahkeme de yetkisizlik kararı verirse yetkili mahkeme HMK m. 21 ve 22 uyarınca belirlenir. Aynı bölge adliye mahkemesinin çevresindeki mahkemeler arasında bu belirlemeyi bölge adliye mahkemesi yapar (5235 sayılı Kanun m. 36/3); farklı bölgelerdeki mahkemeler arasında ise Yargıtay karar verir.[28]

VI. Yerleşim Yerinin Belirlenmesi

- **Dava tarihi esastır:** Genel yetki kuralı yetkiyi davanın açıldığı tarihteki yerleşim yerine bağlar (HMK m. 6). Yargıtay da dava tarihinde alacaklının yerleşim yerinin bulunduğu mahkemenin yetkili olduğunu belirtmiş;[29] adres kayıt sistemine göre dava tarihinde başka bir ilçede oturan davacının davayı orada açmakla yetkili mahkemeyi seçtiğini kabul etmiştir.[30]
- **Sonradan taşınma:** Yerleşim yerinin dava açıldıktan sonra değişmesi yetkiyi etkilemez. Yargıtay, çocuğun yerleşim yeri dava tarihinden sonra başka bir ilçeye alındığı için yetkisizlik kararı veren mahkemenin kararını bozmuştur;[31] davacının dava tarihinden sonra başka bir dosyada bildirdiği adres de sonucu değiştirmemiştir.[32]

23 Yargıtay HGK, 27.09.2018, E. 2017/2722, K. 2018/1359; Yargıtay 5. HD, 13.02.2023, E. 2022/14489, K. 2023/980.
24 Yargıtay 5. HD, 24.10.2022, E. 2022/11168, K. 2022/14437.
25 Yargıtay 5. HD, 18.11.2024, E. 2024/4985, K. 2024/8749.
26 Yargıtay 5. HD, 10.10.2022, E. 2022/10682, K. 2022/13588.
27 Yargıtay 3. HD, 08.06.2015, E. 2015/8233, K. 2015/10466.
28 Yargıtay 5. HD, 18.11.2024, E. 2024/4985, K. 2024/8749.
29 Yargıtay 3. HD, 29.03.2011, E. 2011/2589, K. 2011/5058.
30 Yargıtay 5. HD, 07.04.2025, E. 2024/12848, K. 2025/4381.
31 Yargıtay 3. HD, 27.01.2016, E. 2015/15971, K. 2016/921.
32 Yargıtay 5. HD, 03.10.2022, E. 2022/10178, K. 2022/13162.

- **Fiilî durum ve kayıtlar:** Yerleşim yeri, sürekli kalma niyetiyle oturulan yerdir (TMK m. 19). Yargıtay, evden kovulduktan sonra ailesinin yanına yerleşen ve dava dilekçesi ile vekâletnamede bu adresi gösteren eşin yerleşim yerini, davalının da kabul ettiği bu fiilî duruma göre belirlemiştir.[33] Yargıtay, dava dilekçesindeki adresin ekonomik-sosyal durum araştırmasında ve adres kayıt sisteminde de aynı göründüğü davada davanın alacaklının yerleşim yerinde açıldığını kabul etmiştir.[34]
- **Çocuğun yerleşim yeri:** Velayet altındaki çocuğun yerleşim yeri, ana ve babanın ortak yerleşim yeri yoksa kendisine bırakıldığı ebeveynin yerleşim yeridir (TMK m. 21).

VII. İcra Takibinde Yetki

- **Alacaklının yerleşim yeri:** Yargıtay, nafaka alacağı için yapılan ilamsız takipte TMK m. 177'deki seçimlik yetki kuralını uygulamış ve takibin borçlunun yerleşim yeri dışında alacaklının yerleşim yerinde de yapılabileceğini kabul etmiştir.[35]

UYGULAMA NOTU

Nafaka alacaklısı artırım veya yeni nafaka davasını kendi yerleşim yerindeki aile mahkemesinde açabilir; dava dilekçesinde adres kayıt sistemindeki adresin yazılması ve bu adresin fiilen oturulan yer olduğunu gösterecek belgelerin hazır tutulması gerekir. Nafaka yükümlüsünün kaldırma veya indirme davasını karşı tarafın yerleşim yerinde açması, yetki tartışmasıyla zaman kaybını önler. Dava yetkisiz bir yerde açılmışsa davalı itirazını cevap dilekçesinde yapmalı ve yetkili mahkemeyi açıkça göstermelidir; ifadenin başka bir yerde alınmasını istemek yetki itirazı yerine geçmez. Yetkisizlik kararı verilirse kesinleşmeden sonra dosyanın gönderilmesi süresinde istenmelidir.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
27.09.2018 · E. 2017/2722 · K. 2018/1359

TMK m. 168 ve 177'deki yetki kuralları kesin değildir; yetkili mahkemeyi göstermeyen itiraz dikkate alınmaz

Kadın, boşanma kararının kesinleşmesinden sonra eski eşine karşı tedbir ve yoksulluk nafakası ile maddi ve manevi tazminat davası açmıştır. Erkek, süresinde verdiği

33 Yargıtay 3. HD, 27.04.2015, E. 2014/21635, K. 2015/6903.
34 Yargıtay 5. HD, 30.10.2023, E. 2023/5981, K. 2023/9932.
35 Yargıtay 12. HD, 18.01.2018, E. 2016/26097, K. 2018/333; Yargıtay 12. HD, 10.02.2016, E. 2015/23268, K. 2016/3296.

cevap dilekçesinde davanın yetkili mahkemede açılmadığını ileri sürdü, ancak yetkili mahkemeyi göstermemiştir. Mahkeme yetki itirazı hakkında karar vermeden davayı kısmen kabul etmiştir; Özel Daire, yetki itirazı hakkında olumlu ya da olumsuz karar verilmemesini bozma sebebi saydı, mahkeme direnmiştir.

> *Hemen belirtmek gerekir ki TMK'nın gerek 168. maddesinde, gerekse 177. maddesinde düzenlenen yetki kuralları kesin yetki kuralı niteliğinde değildir. Bilindiği üzere yetkinin kesin olduğu hâllerde, mahkemenin yetkili bulunması dava koşuludur (HMK m. 114/1-ç). Dava şartlarının mevcut olup olmadığı ise davanın her aşamasında mahkemece kendiliğinden araştırılır (HMK m. 115/1). Oysa boşanma veyahut boşanmadan sonra açılacak tazminat ve nafakaya ilişkin davalarda yetki kamu düzenine ilişkin olmadığından, yetki itirazı süresinde ve usulüne uygun şekilde ileri sürülmedikçe mahkemenin kendiliğinden araştırma yapıp yetkisizlik kararı vermesi olanağı da bulunmamaktadır.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla yerinde bulmuş ve esasa ilişkin temyiz itirazlarının incelenmesi için dosyayı Özel Daireye göndermiştir. Kurul'a göre yetkinin kesin olmadığı davalarda itiraz cevap dilekçesinde ileri sürülmeli ve yetkili mahkeme, birden fazla yetkili mahkeme varsa seçilen mahkeme gösterilmelidir (HMK m. 19/2); aksi hâlde usulünce yapılmış bir yetki itirazı yoktur ve mahkemenin bu konuda hüküm kurmasına gerek kalmaz. Aynı ilke Daire kararlarında da uygulanmıştır.[36]

2 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
20.09.2016 · E. 2016/13158 · K. 2016/10984

Nafaka alacaklısı artırım davasını kendi yerleşim yerinde açabilir; davalının itirazı bu mahkemeyi yetkisiz kılmaz

Boşanmada aylık 650 TL yoksulluk nafakası bağlanan kadın, nafakanın yetersiz kaldığını ileri sürerek 1.500 TL'ye çıkarılması için kendi yerleşim yeri olan Sakarya'da dava açmıştır. Davalı eski eş, cevap dilekçesinde kendi yerleşim yerinin İstanbul olduğunu belirterek yetki itirazında bulunmuştur. Mahkeme itirazı kabul etti ve davayı yetki yönünden reddetmiştir.

> *Burada zayıfı korumak amacı ile genel yetki hükmü getirilmiş ve seçimlik hak tanınmış bulunmaktadır. Nafaka alacaklısı (davacı) isterse kendi yerleşim yeri mahkemesinde dava açabilecek, isterlerse davalının ikametgahı mahkemesinde (HUMK 9.madde - HMK 6.madde gereğince) dava açabileceklerdir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay kararı oybirliğiyle bozmuştur: kadının yerleşim yeri kayıtlarda Sakarya olarak göründüğünden dava yetkili mahkemede açılmıştır ve işin esasına girilmelidir. TMK m. 177, nafaka alacaklısına davalının yerleşim yeri mahkemesine (HMK m. 6) ek olarak kendi yerleşim yeri mahkemesinde de dava açma imkânı verir; alacaklı bu iki yerden birini seçtiğinde davalının itirazı sonucu değiştirmez. Aynı ilke güncel kararlarda da uygulanmaktadır.[37]

36 Yargıtay 5. HD, 13.02.2023, E. 2022/14489, K. 2023/980.

3 YARGITAY 5. HUKUK DAİRESİ
24.10.2022 · E. 2022/11168 · K. 2022/14437

Yetkisiz yerde açılan davada seçim hakkı davalıya geçer; ama davalı cevap dilekçesinde itiraz etmezse açılan mahkeme yetkili kalır

Nafaka yükümlüsü, Sakarya'da nafakanın kaldırılması davası açmıştır. Sakarya mahkemesi, nafaka alacaklısının yerleşim yerinin UYAP'ta Bursa olarak göründüğünü ve süresinde yetki itirazında bulunduğunu belirterek yetkisizlik kararı vermiştir; Bursa mahkemesi, alacaklının cevap dilekçesinde yetki itirazı bulunmadığını belirterek karşı yetkisizlik kararı vermiştir. Alacaklı cevap dilekçesinde yetkiye itiraz etmemiş, yalnız maddi imkânsızlık nedeniyle Sakarya'ya gelemeyeceğini belirterek ifadesinin Bursa'da alınmasını istemişti.

> *Bir davada, birden fazla genel ve özel yetkili mahkeme varsa, davacı bu mahkemelerden birinde dava açmak hususunda bir seçimlik hakka sahiptir. Davacı, davasını bu genel ve özel yetkili mahkemelerden hiçbirinde açmaz ve yetkisiz bir mahkemede açarsa, o zaman seçme hakkı davalılara geçer.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay oybirliğiyle Sakarya'daki mahkemeyi yargı yeri olarak belirlemiştir: davalı cevap dilekçesinde yetki itirazında bulunmadığından davanın açıldığı mahkeme yetkili hâle gelmiştir (HMK m. 19/4). İfadenin başka bir yerde alınmasını istemek yetki itirazı sayılmamıştır. Davacı ne kendi ne de davalının yerleşim yerinde dava açarsa seçim hakkı davalıya geçer; Yargıtay, böyle bir davada kendi yerleşim yerini yetkili mahkeme olarak gösteren davalının itirazı üzerine dosyanın o yere gönderilmesi gerektiğini belirtmiştir.[38] Nafaka alacaklısının boşanmadan sonra başka bir ile taşındığı kaldırma davasında da itiraz yapılmadığı için davanın açıldığı mahkeme yetkili sayılmıştır.[39]

4 YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ
27.01.2016 · E. 2015/15971 · K. 2016/921

Velayet sahibi annenin açtığı artırım davasında annenin yerleşim yeri yetkilidir; çocuğun sonradan taşınması yetkiyi etkilemez

Çocuğun velayeti kendisine bırakılan anne, iştirak nafakasının artırılması için dava açmıştır; baba karşı davayla nafakanın kaldırılmasını, olmazsa indirilmesini istedi ve mahkemenin yetkisine itiraz etmiştir. Mahkeme, nafaka davalarında çocuğun yerleşim yeri mahkemesinin yetkili olduğunu, çocuğun yerleşim yerinin dava tarihinden sonra başka bir ilçeye alındığını belirterek davayı yetki yönünden reddetmiştir.

> *O halde; nafaka alacaklısı davacının kendi yerleşim yerinde dava açtığı ve mahkemenin yetkili olduğu görülmekle; işin esasına girilerek oluşacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken, yanılgılı değerlendirme ile yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.*

37 Yargıtay 5. HD, 18.12.2023, E. 2023/7561, K. 2023/12604.
38 Yargıtay 3. HD, 16.10.2012, E. 2012/17022, K. 2012/21728.
39 Yargıtay 5. HD, 10.10.2022, E. 2022/10682, K. 2022/13588.

DEĞERLENDİRME Yargıtay kararı oybirliğiyle bozmuştur. Daire'ye göre annenin dava dilekçesinde bildirdiği adres nüfus kaydındaki adresle aynıdır; dava nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesinde açılmış ve bu mahkeme yetkilidir. Daire, babanın karşı davasının da asıl davayla birlikte incelenip karara bağlanacağını hatırlatmıştır. Genel yetki kuralı da yetkiyi davanın açıldığı tarihteki yerleşim yerine bağlar (HMK m. 6); yerleşim yerinin dava açıldıktan sonra değişmesi yetkiyi ortadan kaldırmaz. Yargıtay, adres kayıt sistemine göre dava tarihinde başka bir ilçede oturan davacının davayı orada açmakla yetkili mahkemeyi seçtiğini de kabul etmiştir.[40]

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
14.03.2013 · E. 2012/14955 · K. 2013/6904

Yükümlünün nafaka kaldırma istemi alacaklının yerleşim yerinde görülür; velayet değişikliği davacının oturduğu yerde açılabilir

Nafaka yükümlüsü baba, kendi oturduğu yerde açtığı davada, boşanma kararıyla eski eşine bağlanan yoksulluk nafakasının ve anneye bırakılan çocuk için bağlanan iştirak nafakasının kaldırılmasını ve çocuğun velayetinin kendisine verilmesini istemiştir. Mahkeme davanın tamamı için yetkisizlik kararı vermiştir.

> *Davacı, boşanma kararıyla davalı lehine hükmedilmiş olan aylık irat şeklindeki yoksulluk nafakası ile velayeti anneye bırakılan çocuk için hükmedilmiş olan iştirak nafakasının kaldırılmasını istemiştir. Boşanmadan sonra açılan, nafaka davalarında nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkili olduğuna (TMK.m.177) göre, bu istekler bakımından verilen yetkisizlik kararı doğrudur.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay kararı nafakaların kaldırılması istemi yönünden oybirliğiyle onamış, velayet istemi yönünden bozmuştur. Daire'ye göre boşanmadan sonra açılan nafaka davalarında nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkili olduğundan (TMK m. 177) kaldırma istemleri bakımından yetkisizlik kararı doğrudur; velayetin değiştirilmesi ise çekişmesiz yargı işidir ve HMK m. 384 uyarınca davacının oturduğu yerde açılabilir. Daha sonraki bir kararda ise iştirak nafakasının kaldırılması velayet değişikliğine bağlı fer'i istek sayılmış ve dava bütünüyle HMK m. 384'e göre davacının oturduğu yerde görülebilir kabul edilmiştir; Daire, TMK m. 177'yi kesin yetki kuralı sayarak yetkisizlik kararı veren mahkemenin kararını bozmuştur.[41]

6 **YARGITAY 5. HUKUK DAİRESİ**
03.10.2022 · E. 2022/10178 · K. 2022/13162

Evlilik sürerken istenen tedbir nafakasında TMK m. 177 değil TMK m. 201 uygulanır: eşlerden herhangi birinin yerleşim yeri yetkilidir

Eş, ortak hayata haklı bir sebeple ara verdiğini ileri sürerek evlilik birliğinin korunması kapsamında tedbir nafakası istedi (TMK m. 197/2) ve davayı kendi yerleşim yerinde açmıştır. İlk mahkeme, davalının süresinde yetki itirazında bulunduğunu ve davacının başka bir dosyadaki ifadesinde başka bir adres gösterdiğini belirterek

40 Yargıtay 5. HD, 07.04.2025, E. 2024/12848, K. 2025/4381.
41 Yargıtay 2. HD, 08.04.2019, E. 2019/2532, K. 2019/4235.

yetkisizlik kararı vermiştir; davalının yerleşim yerindeki mahkeme de nafaka davalarında alacaklının yerleşim yerinin yetkili olduğunu belirterek karşı yetkisizlik kararı vermiştir.

> *Bu hüküm gereğince, gerek tedbir nafakası, gerekse birliğin korunması ile ilgili diğer tedbirlere ilişkin davalar, eşlerden herhangi birinin yerleşim yeri mahkemesinde açılabilir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay oybirliğiyle, davanın açıldığı ve davacının dava tarihindeki yerleşim yeri olan mahkemeyi yargı yeri olarak belirlemiştir. TMK m. 177 boşanmadan sonra açılan nafaka davalarına ilişkindir; evlilik devam ederken evlilik birliğinin korunması amacıyla istenen nafakada TMK m. 201 uygulanır ve eşlerden birinin yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir. Boşanma davası sürerken bağlanan tedbir nafakası ise boşanma davasına bakan mahkemece belirlenir (TMK m. 169).

7 **YARGITAY 5. HUKUK DAİRESİ**
06.11.2023 · E. 2023/4275 · K. 2023/10265

Eğitimi süren ergin çocuğun nafaka davası TMK m. 365'e tabidir: taraflardan birinin yerleşim yeri yetkilidir

Eğitimi devam eden ergin çocuk, babasından nafaka istemiyle kendi yerleşim yerinde dava açmıştır. İlk mahkeme, istenen nafakanın TMK m. 328'e dayanan eğitim nafakası olduğunu, bu tür davalar için özel bir yetki kuralı bulunmadığını ve davalının usulüne uygun yetki itirazı yaptığını belirterek yetkisizlik kararı vermiştir. Davalının yerleşim yerindeki mahkeme, yardım nafakasında taraflardan birinin yerleşim yeri mahkemesinin yetkili olduğunu belirterek karşı yetkisizlik kararı vermiştir.

> *Dosya kapsamından, dava tarihi itibariyle yerleşim yeri Gaziosmanpaşa/İstanbul olan davacının davayı, 4721 sayılı Kanun'un 365 inci maddesinin altıncı fıkrasına uygun olarak yerleşim yerinin bulunduğu Gaziosmanpaşa 1. Aile Mahkemesinde açarak yetkili mahkemeyi seçmiş olduğu anlaşıldığına göre uyuşmazlığın, Gaziosmanpaşa 1. Aile Mahkemesinde görülüp sonuçlandırılması gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay uyuşmazlığı TMK m. 364 uyarınca yardım nafakası istemi olarak nitelendirmiş ve oybirliğiyle davanın açıldığı mahkemeyi yargı yeri olarak belirlemiştir. Ergin çocuğun kendi adına açtığı nafaka davası boşanmanın sonucu olan bir nafaka davası değildir; TMK m. 177 değil, taraflardan birinin yerleşim yeri mahkemesini yetkili kılan TMK m. 365/6 uygulanır. Çocuk ergin olmadan önce velayet sahibi ebeveynin açtığı iştirak nafakası artırım davaları ise TMK m. 177 kapsamında değerlendirilmektedir.[42]

42 Yargıtay 3. HD, 27.01.2016, E. 2015/15971, K. 2016/921.

8 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
08.04.2019 · E. 2019/2532 · K. 2019/4235

Velayet değişikliğine bağlı iştirak nafakası kaldırma istemi, davacının oturduğu yerde görülebilir; TMK m. 177 kesin yetki değildir

Velayet kendisine verilmeyen ve iştirak nafakası ödeyen ebeveyn, kendi oturduğu yerde çocuğun velayetinin değiştirilmesini ve buna bağlı olarak boşanma kararıyla bağlanan iştirak nafakasının kaldırılmasını istemiştir. Velayet sahibi davalı, başka bir yerde oturduğunu belirterek yetki itirazında bulunmuştur. Mahkeme, TMK m. 177'nin kesin yetki kuralı olduğunu ve nafaka alacaklısı olan davalının başka bir yerde oturduğunu belirterek yetkisizlik kararı vermiştir.

> *Çekişmesiz yargı işlerinde de, kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça talepte bulunan kişinin veya ilgililerden birinin oturduğu yer mahkemesi yetkilidir (HMK m.384). Bu kurala göre, davacı kendi oturduğu yer mahkemesinde dava açabilir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay kararı oybirliğiyle bozmuştur. Daire'ye göre asıl dava velayetin değiştirilmesine ilişkindir; iştirak nafakasının kaldırılması bu davaya bağlı fer'i bir istektir ve dava bütünüyle çekişmesiz yargı işidir (HMK m. 382). Dava davacının oturduğu yerde açıldığı ve davalı bunun aksini ileri sürmediği için yetki itirazı reddedilmeli, işin esası incelenmelidir. Velayet istemi olmaksızın yalnız nafakanın kaldırılması istendiğinde ise nafaka alacaklısının yerleşim yeri esas alınmaktadır.[43]

9 **YARGITAY 12. HUKUK DAİRESİ**
18.01.2018 · E. 2016/26097 · K. 2018/333

Nafaka alacağı için icra takibi, borçlunun yerleşim yeri dışında alacaklının yerleşim yerinde de yapılabilir

Nafaka alacaklısı, boşanma davasında verilen tedbir nafakası ara kararına dayanarak genel haciz yoluyla ilamsız takip başlatmıştır. Borçlu, borca ve yetkili icra dairesinin kendi yerleşim yerindeki icra dairesi olduğunu ileri sürerek icra dairesinin yetkisine itiraz etmiştir. İcra mahkemesi, tedbir nafakası ara kararının ilam veya ilam niteliğinde belge sayılamayacağını belirterek yetki itirazını yerinde buldu ve itirazın kaldırılması istemini reddetmiştir.

> *TMK'nun 177. maddesinde "Boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir" denilmekle; nafaka davaları için özel seçimlik yetki kuralı düzenlenmiş olup nafaka alacaklarında borçlunun ikametgahı dışında davacı alacaklının ikametgahında da takip yapılabilir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay kararı oybirliğiyle bozmuştur: yetki itirazının kaldırılması istemi kabul edilmeli ve alacaklının diğer itirazın kaldırılması sebepleri incelenmelidir. Daire, TMK m. 177'deki seçimlik yetki kuralını nafaka alacaklarına ilişkin icra takiplerine de uygulamıştır.[44] Böylece alacaklı, nafaka alacağını borçlu-

43 Yargıtay 2. HD, 14.03.2013, E. 2012/14955, K. 2013/6904.

> nun bulunduğu yere gitmeden kendi yerleşim yerindeki icra dairesinde takip edebilir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 168:** Boşanma ve ayrılık davasında yetki.
- **TMK m. 169:** Geçici önlemler ve tedbir nafakası.
- **TMK m. 175:** Yoksulluk nafakası.
- **TMK m. 176:** Tazminat ve nafakanın ödenme biçimi, kaldırılması ve değiştirilmesi.
- **TMK m. 178:** Zamanaşımı.
- **TMK m. 182:** Çocuklar bakımından hâkimin takdir yetkisi ve iştirak nafakası.
- **4721 sayılı Türk Medeni Kanunu m. 19 ve 21:** Yerleşim yeri ve yasal yerleşim yeri.
- **6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 6, 19, 20, 21 ve 22:** Genel yetki, yetki itirazı, yetkisizlik kararı ve yargı yeri belirlenmesi.

44 Yargıtay 12. HD, 10.02.2016, E. 2015/23268, K. 2016/3296.

MADDE

178

C. Karar
V. Boşanmada tazminat ve nafaka
5. Zamanaşımı

KANUN METNİ

Evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava hakları, boşanma hükmünün kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.

MADDE ÖZETİ

Boşanma davasında istenmemiş maddi ve manevi tazminat ile yoksulluk nafakası, boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde ayrı bir davayla istenebilir; bu süre geçtikten sonra karşı taraf zamanaşımı def'inde bulunursa dava reddedilir (m. 178). Hukuk Genel Kurulu'na göre süre boşanma hükmünün gerçek kesinleşme tarihinden işler; yalnız fer'i yönler temyiz edilmişse boşanma hükmü temyiz süresinin dolmasıyla kesinleşir.[1] Zamanaşımı def'i açık ve net ileri sürülmedikçe hâkim süreyi kendiliğinden dikkate alamaz.[2]

TEMEL KAVRAMLAR

Zamanaşımı	Alacağın belli bir süre dava edilmemesi yüzünden dava yoluyla istenebilme niteliğini yitirmesi; borç sona ermez, ancak borçlu def'i ileri sürerse dava reddedilir.
Zamanaşımı def'i	Davalının sürenin dolduğunu ileri sürerek alacağı ödemekten kaçınması; hâkim kendiliğinden dikkate alamaz (TBK m. 161).
Kesinleşme	Kararın kanun yoluna başvurulamayacak hâle gelmesi; kanun yoluna götürülmeyen kısım süre dolunca kesinleşir.
Tanıma	Yabancı mahkeme kararının Türkiye'de kesin hüküm etkisi doğurması için Türk mahkemesince verilen karar (5718 sayılı Kanun m. 58).
Kesin hüküm	Aynı taraflar arasında aynı konuda kesinleşmiş karar; yeniden dava açılmasını engeller ve mahkemece kendiliğinden gözetilir.

1 Yargıtay HGK, 02.11.2021, E. 2017/3155, K. 2021/1307.
2 Yargıtay HGK, 08.04.2015, E. 2013/1597, K. 2015/1165.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Madde boşanma sebebiyle açılacak davaların, evliliğin boşanma nedeniyle son bulmasından itibaren bir yıllık zamanaşımı süresine tâbi olduğunu hükme bağlamaktadır. Bu hüküm sayesinde evliliğin boşanma nedeniyle son bulmasına rağmen eşlerin yıllar sonra maddî ya da manevî tazminat ya da ilk kez istenilen yoksulluk nafakası dolayısıyla karşı karşıya gelmeleri önlenmek istenmiştir. Bütün alacak istemleri gibi boşanmadan doğan tazminat ve yoksulluk nafakası istemlerinin de bir zamanaşımı süresinin olması gerekir. Bu süre, evliliğin boşanma sebebiyle son bulmasına ilişkin hükmün kesinleşmesinden itibaren işlemeye başlayacaktır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 75*

Adalet Komisyonu maddeyi Tasarıdaki gibi aynen kabul etmiştir (S. Sayısı 723, s. 404). Gerekçe, kuralın amacını ve kapsamını açıkça gösterir: bir yıllık süre, boşanmadan doğan maddi ve manevi tazminat ile ilk kez istenen yoksulluk nafakası içindir ve boşanma hükmünün kesinleşmesiyle işlemeye başlar. Gerekçede "ilk kez istenilen" yoksulluk nafakasından söz edilmesi, hükmedilmiş nafakanın artırılması, azaltılması veya kaldırılması davalarının bu süreye bağlı olmadığını gösterir; bu davalar tarafların değişen durumuna dayanır (TMK m. 176).

743 sayılı Kanun'da boşanmadan doğan dava hakları için özel bir zamanaşımı süresi yoktu; madde gerekçesi de eski Kanun'daki bir karşılığa değinmez. 4721 sayılı Kanun, gerekçede belirtildiği gibi eşlerin yıllar sonra karşı karşıya gelmesini önlemek için bir yıllık kısa bir süre getirmiştir.

	743 sayılı Kanun	4721 sayılı Kanun m. 178
Boşanmadan doğan tazminat ve nafaka	Özel bir süre yok	Boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren bir yıl
Sürenin niteliği	—	Zamanaşımı; ileri sürülmedikçe dikkate alınmaz
Başlangıç	—	Boşanma hükmünün kesinleşmesi; yabancı kararda tanıma kararının kesinleşmesi

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Zamanaşımının hâkim tarafından kendiliğinden dikkate alınamayacağına ilişkin genel kural 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 161. maddesinde, zamanaşımının durması ve kesilmesi 153 ve 154. maddelerinde düzenlenmiştir.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Süre	Boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren bir yıl	TMK m. 178
Kapsam	Boşanmadan doğan maddi ve manevi tazminat, ilk kez istenen yoksulluk nafakası	TBMM gerekçesi
Kesinleşme	Yalnız fer'iler temyiz edilirse boşanma hükmü temyiz süresinin dolmasıyla kesinleşir	Yargıtay HGK, K. 2021/1307
Yabancı boşanma	Süre tanıma kararının kesinleşmesiyle başlar	Yargıtay 2. HD, K. 2016/14451
Def'i	Açık ve net ileri sürülmeli; hâkim kendiliğinden dikkate alamaz	Yargıtay HGK, K. 2015/1165
Def'inin zamanı	Basit yargılamada cevap dilekçesiyle; sonra ıslahla	Yargıtay 3. HD, K. 2016/11367
Kusur	Boşanma kararındaki kusur bağlayıcı; yeniden araştırılamaz	Yargıtay HGK, K. 2019/1132
Anlaşmalı boşanma	Sonradan tazminat istenemez	Yargıtay HGK, K. 2019/512
Katılma alacağı	TMK m. 178'e tabi değil; on yıl	Yargıtay HGK, K. 2016/959
Reddedilen talep	Boşanma davasında reddedilen nafaka yeniden istenemez	Yargıtay 3. HD, K. 2016/9814

TBMM gerekçesine göre süre, eşlerin boşanmadan yıllar sonra tazminat veya ilk kez istenen yoksulluk nafakası yüzünden karşı karşıya gelmelerini önlemek için konmuştur ve boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren işler. 1

DİKKAT

Boşanma davasında tazminat veya nafaka istenmemişse süre boşanma hükmünün gerçek kesinleşme tarihinden hesaplanmalıdır: yalnız kusur, nafaka veya tazminat yönünden temyiz edilen bir kararda boşanma hükmü, temyiz süresi dolunca kesinleşir ve kesinleşme şerhindeki tarih yanlış olabilir.[3] Davalı, zamanaşımı def'ini cevap dilekçesinde "zamanaşımı" sözcüğünü kullanarak açıkça ileri sürmelidir; belirsiz ifadeler def'i sayılmaz. Anlaşmalı boşanmada, boşanmanın mali sonuçları için sonradan dava açma imkânı büyük ölçüde kapanır.

3 Yargıtay HGK, 02.11.2021, E. 2017/3155, K. 2021/1307.

II. Kapsam: Bir Yıllık Süreye Tabi Davalar

- **Tazminat ve yoksulluk nafakası:** Boşanma davasında istenmemiş maddi ve manevi tazminat (TMK m. 174) ile yoksulluk nafakası (TMK m. 175), boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde ayrı bir davayla istenebilir. Yargıtay, yoksulluk nafakasının boşanma davası içinde istenebileceği gibi boşanmadan sonra bir yıllık süre içinde harcı yatırılarak açılacak ayrı bir davayla da istenebileceğini belirtmiştir.[4]
- **Boşanmaya konu edilen eylemler:** Boşanma davasında ileri sürülen bir eylem yüzünden sonradan istenen manevi tazminat da bu süreye tabidir. Yargıtay, boşanma davasına konu edilen etkili eylem nedeniyle boşanmanın kesinleşmesinden üç yıl sonra istenen manevi tazminatın zamanaşımına uğradığını kabul etmiştir.[5]
- **Nafakanın değiştirilmesi:** Gerekçe süreyi "ilk kez istenilen" yoksulluk nafakası için öngörür; hükmedilmiş nafakanın artırılması, azaltılması veya kaldırılması davaları tarafların değişen durumuna dayanır ve bu bir yıllık süreye bağlı değildir (TMK m. 176).

III. Süreye Tabi Olmayan Alacaklar

- **Mal rejiminden doğan alacaklar:** Hukuk Genel Kurulu'na göre katılma alacağı TMK m. 178'e tabi değildir ve on yıllık genel zamanaşımına bağlıdır (TBK m. 146); Kurul bu görüşü birden çok kararla benimsemiştir.[6] Yargıtay, on yıllık sürenin boşanma kararının kesinleştiği tarihten başladığını belirtmiştir.[7] Özel Daire bir dönem ıslahla artırılan katılma alacağına bir yıllık süreyi uygulamış,[8] Hukuk Genel Kurulu ise bu görüşü benimsememiştir.[9]
- **Trafik kazası ve diğer haksız fiiller:** Eşin sebep olduğu trafik kazasından doğan maddi tazminat TMK m. 178'e değil kendi zamanaşımı kurallarına tabidir. Yargıtay, bu tür bir tazminatta Karayolları Trafik Kanunu'nun 109. maddesindeki iki yıllık süreyi boşanmanın kesinleşmesinden başlatmıştır.[10] Evlilik sürdükçe eşler arasında zamanaşımı işlemez (TBK m. 153).
- **Soyadı izni:** Yargıtay'ın daha yeni tarihli bir kararına göre boşandığı eşin soyadını kullanma izni boşanmanın fer'isi olmadığından TMK m. 178 bu davaya uygulanmaz.[11] Daha önceki kararlarda ise süre bu davalarda da uygulanmış,

4 Yargıtay 3. HD, 09.11.2017, E. 2017/16123, K. 2017/15627.
5 Yargıtay 4. HD, 11.10.2023, E. 2023/3161, K. 2023/10577.
6 Yargıtay HGK, 05.10.2016, E. 2016/1061, K. 2016/959; Yargıtay HGK, 17.04.2013, E. 2013/375, K. 2013/520.
7 Yargıtay 8. HD, 19.12.2013, E. 2013/6793, K. 2013/19427.
8 Yargıtay 8. HD, 04.11.2014, E. 2014/12244, K. 2014/19833.
9 Yargıtay HGK, 05.10.2016, E. 2016/1061, K. 2016/959.
10 Yargıtay 4. HD, 11.10.2023, E. 2023/3161, K. 2023/10577.
11 Yargıtay 2. HD, 02.05.2017, E. 2016/14239, K. 2017/5023.

ancak davalı ileri sürmedikçe dikkate alınamayacağı belirtilmişti.[12] Ayrıntılar TMK m. 173 şerhindedir.

IV. Sürenin Başlangıcı

- **Kesinleşme:** Süre boşanma hükmünün kesinleşmesiyle başlar. Hukuk Genel Kurulu'na göre kararın yalnız kusur, nafaka, tazminat veya velayet yönünden temyiz edilmesi hâlinde boşanma hükmü temyiz süresinin dolmasıyla kesinleşir; kesinleşme şerhinde ve nüfus kaydında daha geç bir tarihin yazılması süreyi uzatmaz.[13]
- **Yurt dışında boşanma:** Yabancı mahkemenin boşanma kararı Türkiye'de tanınmadıkça boşanmaya bağlı dava hakları kullanılamayacağından süre tanıma kararının kesinleşmesinden başlar.[14] Yargıtay, tanıma kararı kesinleşmeden iki gün önce açılan davayı da süresinde saymıştır.[15] Hukuk Genel Kurulu, tanıma kararının kesinleşmesinden sonra süresinde açılan tazminat ve nafaka davasında yabancı karardaki kusur belirlemesinin kesin delil olduğunu da kabul etmiştir.[16]
- **Yurt dışında boşanma ve mal rejimi:** Mal rejiminden doğan alacaklarda Hukuk Genel Kurulu'nun iki kararı farklı yöndedir: Kurul 2021'de on yıllık sürenin tanıma-tenfiz kararının kesinleşmesinden başladığını kabul etmiş,[17] 2023'te ise sürenin yabancı mahkeme kararının kesinleştiği tarihten işlediğini oyçokluğuyla benimsemiştir.[18] Yurt dışında boşanmada güvenli olan, mal rejimi davasını yabancı kararın kesinleşmesinden itibaren on yıl içinde açmak ve tanıma davasını geciktirmemektir.

V. Zamanaşımı Def'i

- **Zamanaşımıdır, hak düşürücü süre değildir:** Süre dolsa da hâkim bunu kendiliğinden dikkate alamaz; davalı zamanaşımı def'inde bulunmalıdır (TBK m. 161). Yargıtay, davalının zamanaşımı def'inde bulunmadığı ve davayı kabul ettiği bir davada, nüfus kütüklerinin kamu düzeniyle ilgili olduğu gerekçesiyle sürenin kendiliğinden gözetilmesini bozmuştur.[19]
- **Açıklık:** Hukuk Genel Kurulu'na göre def'i yoruma ihtiyaç bırakmayacak açıklıkta ileri sürülmelidir; boşanmanın üzerinden 15 yıl geçtiğini söylemek

12 Yargıtay 2. HD, 26.03.2009, E. 2007/21111, K. 2009/5643.
13 Yargıtay HGK, 02.11.2021, E. 2017/3155, K. 2021/1307.
14 Yargıtay 2. HD, 22.12.2015, E. 2015/17493, K. 2015/24688.
15 Yargıtay 2. HD, 07.11.2016, E. 2016/11268, K. 2016/14451.
16 Yargıtay HGK, 18.02.2021, E. 2017/2669, K. 2021/109.
17 Yargıtay HGK, 07.12.2021, E. 2018/471, K. 2021/1586.
18 Yargıtay HGK, 29.11.2023, E. 2022/1205, K. 2023/1188.
19 Yargıtay 2. HD, 03.05.2010, E. 2009/5222, K. 2010/8744.

def'i sayılmamıştır.[20] Yargıtay, "ıslahı kabul etmiyorum" şeklindeki beyanın da zamanaşımı def'ini içermediğini belirtmiştir.[21]

- **Zamanı:** Zamanaşımı def'i ilk itiraz değildir; savunmanın genişletilmesi yasağı başlayıncaya kadar ileri sürülebilir. Basit yargılamada cevap dilekçesiyle yapılmalı, bu imkân kaçırılırsa ıslah yoluna başvurulabilir.[22] Yargıtay, cevap süresinden sonra ıslah yapılmaksızın ileri sürülen def'inin incelenemeyeceğini de belirtmiştir.[23]
- **Islahla artırılan istek:** Islahla artırılan kısım için zamanaşımı ıslah tarihine göre değerlendirilir; Hukuk Genel Kurulu katılma alacağında ıslah tarihinde on yıllık sürenin dolmadığını esas almıştır.[24]

VI. Kusur ve Kesin Hüküm

- **Kusur bağlayıcıdır:** Hukuk Genel Kurulu'na göre bir yıllık süre içinde açılan nafaka davasında yeni vakıalara dayanılamaz ve kusur yeniden araştırılamaz; esas alınacak kusur boşanma davasında belirlenen kusurdur.[25] Kesinleşen boşanma kararında tam kusurlu bulunan eş sonradan yoksulluk nafakası isteyemez;[26] Hukuk Genel Kurulu, boşanmadan sonra açılan nafaka davasında hâkimin kesinleşen kusur belirlemesiyle bağlı olduğunu başka bir kararında da belirtmiştir.[27]
- **Anlaşmalı boşanma:** Hukuk Genel Kurulu'na göre anlaşmalı boşanmada taraflar mali sonuçları nihai olarak çözmüş sayılır; bir yıl içinde de olsa boşanma sebebiyle tazminat istenemez ve yeniden kusur araştırması yapılamaz.[28] Yargıtay, anlaşmalı boşanmadan sonra istenen yoksulluk nafakasının reddini de doğru bulmuştur.[29]
- **Reddedilen istek:** Boşanma davasında istenip reddedilen yoksulluk nafakası sonradan ayrı bir davayla yeniden istenemez; kesin hüküm vardır ve mahkeme bunu kendiliğinden gözetir.[30] Bir yıllık süre, boşanma davasında hiç istenmemiş talepler içindir.

UYGULAMA NOTU

20 Yargıtay HGK, 08.04.2015, E. 2013/1597, K. 2015/1165.
21 Yargıtay 8. HD, 07.04.2014, E. 2013/10671, K. 2014/6278.
22 Yargıtay 3. HD, 28.09.2016, E. 2016/7892, K. 2016/11367.
23 Yargıtay 2. HD, 04.02.2009, E. 2007/16658, K. 2009/1382.
24 Yargıtay HGK, 05.10.2016, E. 2016/1061, K. 2016/959.
25 Yargıtay HGK, 05.11.2019, E. 2017/1006, K. 2019/1132.
26 Yargıtay 3. HD, 18.10.2017, E. 2016/3928, K. 2017/14144.
27 Yargıtay HGK, 04.11.2020, E. 2017/2291, K. 2020/845.
28 Yargıtay HGK, 02.05.2019, E. 2017/3067, K. 2019/512.
29 Yargıtay 2. HD, 14.03.2013, E. 2012/14955, K. 2013/6904.
30 Yargıtay 3. HD, 23.06.2016, E. 2016/5607, K. 2016/9814.

Boşanma davasında tazminat veya yoksulluk nafakası istenmemişse, boşanma hükmünün gerçek kesinleşme tarihi mahkemeden ve UYAP kayıtlarından teyit edilmeli ve bir yıllık süre bu tarihten hesaplanmalıdır; kararın yalnız fer'i yönleri temyiz edilmişse boşanma hükmü daha önce kesinleşmiş olabilir. Yurt dışında boşanmada önce tanıma davası açılmalı ve tanıma kararının kesinleşmesi izlenmelidir. Anlaşmalı boşanmada protokolde bütün mali sonuçlar düzenlenmelidir; sonradan dava açma imkânı büyük ölçüde kalmaz. Davalı, zamanaşımı def'ini cevap dilekçesinde açıkça ileri sürmelidir; süre kaçırılmışsa ıslah imkânı değerlendirilmelidir. Mal rejimi alacaklarının bir yıllık değil on yıllık süreye tabi olduğu unutulmamalıdır.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
02.11.2021 · E. 2017/3155 · K. 2021/1307

Süre boşanma hükmünün gerçek kesinleşme tarihinden işler; yalnız fer'iler temyiz edilmişse boşanma hükmü kesinleşir

Taraflar 16.07.2013 tarihli kararla boşanmıştır; boşanma hükmü taraflarca temyiz edilmedi, kadın kusur belirlemesi, velayet, manevi tazminat ve yoksulluk nafakası yönünden, erkek tedbir nafakası ve yargılama giderleri yönünden kararı temyiz etmiştir. Kadın, boşanma hükmünün 23.09.2013'te kesinleştiğini ileri sürerek 23.09.2014'te maddi tazminat davası açmıştır; erkek cevap dilekçesinde davanın zamanaşımı süresi dolduktan sonra açıldığını savunmuştur. Mahkeme, kararında ve nüfus kaydında kesinleşme tarihi olarak 23.09.2013'ü esas alıp davayı kısmen kabul etmiştir; Özel Daire bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Süresi içerisinde aleyhine kanun yoluna başvurulmayan kararlar kesinleşirler. Kuşkusuz ki davanın tarafları hükmün bir kısmını kanun yoluna taşırken diğer kısmını kanun yoluna taşımayabilirler. Özellikle objektif dava birleşmesi hâlinde verilen hüküm taleplerinden yalnızca biri veya bir kısmı kanun yoluna konu edilebilir. Bu hâl doktrinde kısmi istinaf/temyiz olarak adlandırılmaktadır. Hükmün tamamının değil de aleyhe olan bir veya daha fazla kısmının kanun yoluna konu edilmiş olması hâlinde hükmün kanun yoluna konu edilmeyen kısmı kesinleşir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla bozmuştur. Kurul'a göre hükmün kanun yoluna götürülmeyen kısmı kesinleşir; boşanma hükmü temyiz edilmediği için son tebliğden itibaren işleyen on beş günlük temyiz süresinin dolmasıyla 19.09.2013'te kesinleşmiş, 23.09.2014'te açılan dava bir yıllık süre geçtikten sonra açılmıştır. Azınlıktaki görüşlerden biri, zamanaşımının kendiliğinden gözetilemeyeceğini ve davalının temyiz dilekçesinde bu itirazı yinelemediğini; diğeri, kesinleşme tarihini yanlış gösteren mahkemenin tarafı yanılttığını ve bunun sonucunun davacıya yükletilmesinin adil yargılanma hakkını zedeleyeceğini

savunmuştur. Pratik sonuç açıktır: kesinleşme şerhine güvenilmemeli, süre kararın gerçek kesinleşme tarihinden hesaplanmalıdır.

2 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
05.11.2019 · E. 2017/1006 · K. 2019/1132

Boşanmadan sonra açılan nafaka davasında kusur yeniden araştırılamaz; boşanma kararındaki kusur bağlayıcıdır

Kadın, boşanma davasında nafaka istemediğini, bilmediği için tedbir nafakasının boşanmanın kesinleşmesiyle sona erdiğini belirterek boşanmanın 20.06.2014'te kesinleşmesinden bir hafta sonra yoksulluk nafakası davası açmıştır. Aile mahkemesi nafakaya hükmetmiştir; Özel Daire, boşanma kararında tarafların kusur durumu değerlendirilmediği için kusurun bu davada araştırılması gerektiği gerekçesiyle kararı bozmuştur. Mahkeme, kesinleşen boşanma kararına göre yeniden kusur araştırması yapılamayacağını belirterek direnmiştir.

> *TMK'nın 178. maddesine göre bir yıllık zamanaşımı süresi içinde açılan yoksulluk nafakası davasında; yeni vakıalara dayanılması, yeniden kusur dağılım ve derecesinin tespit edilmesi mümkün değildir. Bu taleplerin değerlendirilmesinde esas alınacak kusur, boşanma davasında belirlenen ve boşanma sebebi olarak kabul edilmiş olan kusurdur.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oybirliğiyle yerinde bulmuş ve diğer temyiz itirazlarının incelenmesi için dosyayı Özel Daireye göndermiştir. Kurul'a göre kesin hükmün bağlayıcılığı gereği boşanma davasındaki kusur belirlemesi tarafları bağlar; bir yıllık süre içinde açılan davada yeni vakıalara dayanılamaz. Yargıtay, kesinleşen boşanma kararında tam kusurlu bulunan kadının sonradan açtığı davada yoksulluk nafakası isteyemeyeceğini de belirtmiştir.[31]

3 YARGITAY HUKUK GENEL KURULU
02.05.2019 · E. 2017/3067 · K. 2019/512

Anlaşmalı boşanmadan sonra, bir yıllık süre içinde de olsa boşanma sebebiyle tazminat istenemez

Taraflar TMK m. 166/3 uyarınca anlaşmalı olarak boşanmıştır; kararda kusura ilişkin bir değerlendirme yapılmadı ve taraflar boşanmanın mali sonuçları konusunda mahkeme huzurunda uzlaşmıştır. Kadın 2012'de TMK m. 174 uyarınca maddi ve manevi tazminat davası açmıştır. Mahkeme, bu davada topladığı delillerle erkeğin kusurlu olduğunu belirleyerek tazminata hükmetmiştir; Özel Daire bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Böyle bir durumda tarafların boşanmanın mali sonuçlarına ilişkin aralarındaki ihtilafı nihai olarak çözdükleri ve ilişkilerini tasfiye ettikleri kabul edilir. Bu itibarla anlaşmalı boşanmadan sonra artık boşanma sebebiyle (TMK md. 174/1,2) maddi ve manevi tazminat istenemez.*

31 Yargıtay 3. HD, 18.10.2017, E. 2016/3928, K. 2017/14144.

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oybirliğiyle bozmuştur. Kurul'a göre anlaşmalı boşanmada eşler birbirine kusur yüklemediğinden sonradan açılan davada yeniden kusur araştırması yapılamaz; mahkemenin yeni delillerle belirlediği kusur hükme esas alınamaz. Davanın bir yıllık süre içinde açılmış olması, anlaşmalı boşanmada mali sonuçlar üzerinde varılan uzlaşmayı ortadan kaldırmaz. Yargıtay, anlaşmalı boşanmadan sonra istenen yoksulluk nafakasının reddini de doğru bulmuştur.[32]

4 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
08.04.2015 · E. 2013/1597 · K. 2015/1165

Zamanaşımı def'i açık ve net ileri sürülmelidir; "boşanmanın üzerinden 15 yıl geçti" demek def'i sayılmaz

Kadın, 1996'daki boşanmadan yaklaşık 15 yıl sonra yoksulluk nafakası ve çocuk için bağlanan iştirak nafakasının artırılması istemiyle dava açmıştır. Erkeğin vekili cevap dilekçesinde boşanma tarihinin üzerinden 15 yıl geçtiğini, kanunda yoksulluk nafakası istemenin bir süreye bağlı olmadığını ancak nafakanın koşullarının boşanma tarihinde oluşmuş olması gerektiğini yazmıştır; "zamanaşımı" sözcüğünü kullanmamıştır. Mahkeme zamanaşımı def'i bulunmadığını kabul etmiştir; Özel Daire bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Somut olayda davalı tarafın cevap dilekçesinde "Davacı boşanma tarihinin üstünden 15 yıl geçtikten sonra yoksulluk nafakası talebinde bulunmuştur. Her ne kadar kanunda yoksulluk nafakası talebinde bulunulması süre şartına bağlı değilse de yoksulluk nafakasının koşullarının boşanma tarihinde oluşmuş olması gerekir. Boşanma tarihinde davacının yoksulluk nafakasının koşullarına haiz olup olmadığının tespiti gereklidir" şeklindeki paragraftaki anlatımı eldeki davada zamanaşımı def'inin ileri sürüldüğü anlamına gelmemektedir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla yerinde bulmuştur. Kurul'a göre zamanaşımı ileri sürülmedikçe hâkim onu kendiliğinden dikkate alamaz (TBK m. 161); def'i, yoruma ihtiyaç bırakmayacak biçimde net ve açık ifadelerle ileri sürülmelidir. Bir kısım üyeler "15 yıl geçti" ifadesinin zamanaşımını dile getirdiğini savunmuş, bu görüş çoğunlukça benimsenmemiştir. Davalı, cevap dilekçesinde "TMK m. 178 uyarınca zamanaşımı def'inde bulunuyoruz" gibi açık bir ifade kullanmalıdır.

5 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
05.10.2016 · E. 2016/1061 · K. 2016/959

Katılma alacağı TMK m. 178'e tabi değildir; on yıllık zamanaşımı uygulanır

Taraflar 1984'te evlenmiştir; 2006'da açılan boşanma davası 20.01.2009'da kesinleşmiştir. Mal rejiminin tasfiyesi davasında katılma alacağı 19.10.2011'de ıslahla artırılmıştır. Özel Daire, ıslahla artırılan katılma alacağının TMK m. 178'deki bir yıllık zamanaşımına tabi olduğu gerekçesiyle kararı bozmuştur; mahkeme direnmiştir.

32 Yargıtay 2. HD, 14.03.2013, E. 2012/14955, K. 2013/6904.

> *Şu halde katılma alacağında zamanaşımı süresinin TMK'nun 178. Maddesi uyarınca belirlenmesine imkân bulunmamaktadır.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla yerinde bulmuş ve diğer temyiz itirazlarının incelenmesi için dosyayı Özel Daireye göndermiştir. Kurul'a göre katılma alacağı kanundan doğan parasal bir alacaktır; TMK m. 5 yollamasıyla Borçlar Kanunu hükümleri uygulanır ve zamanaşımı TBK m. 146 uyarınca on yıldır. Kanun koyucu bir yıllık süreyi mal rejimi için isteseydi bunu yalnız boşanmaya değil mal rejiminin diğer sona erme hâllerine de öngörürdü. Aynı ilke daha önce de benimsenmiştir.[33]

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
07.11.2016 · E. 2016/11268 · K. 2016/14451

Yurt dışında boşananlar için süre tanıma kararının kesinleşmesiyle başlar; tanıma kesinleşmeden açılan dava da süresindedir

Taraflar yabancı bir mahkemenin kararıyla boşanmıştır. Eşlerden biri boşanmaya bağlı manevi tazminat ve çocuk için iştirak nafakası istemiyle 05.07.2011'de dava açmıştır; yabancı kararın tanınmasına ilişkin hüküm iki gün sonra, 07.07.2011'de kesinleşmiştir. Mahkeme, zamanaşımı süresini yabancı kararın verildiği ülkedeki kesinleşme tarihinden başlatarak davayı reddetmiştir.

> *Somut olayda boşanma kararı yabancı mahkemece verilmiş olup, bu kararın tanınmasına veya tenfizine karar verilmedikçe, boşanmaya bağlı dava haklarının kullanılması olanağı bulunmadığına göre, zamanaşımı süresinin, hakkın kullanılabilir duruma geldiği tarihten, başka bir ifade ile tenfiz veya tanımaya ilişkin hükmün kesinleşmesinden itibaren başlaması gerekir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay kararı oybirliğiyle bozmuş ve davanın süresinde olduğunu kabul etmiştir; davacıya nispi harcı tamamlaması için süre verilmesi ve işin esasının incelenmesi gerekir. Yabancı mahkemenin boşanma kararı Türkiye'de tanınmadıkça kesin hüküm etkisi doğurmadığından, boşanmaya bağlı dava hakları ancak tanımadan sonra kullanılabilir.[34] Hukuk Genel Kurulu da aynı başlangıcı kabul etmiştir.[35] Mal rejiminden doğan alacaklarda ise Kurul'un kararları farklı yöndedir: 2021'de tanıma-tenfiz kararının kesinleşmesi,[36] 2023'te oyçokluğuyla yabancı kararın kesinleşmesi esas alınmıştır.[37]

33 Yargıtay HGK, 17.04.2013, E. 2013/375, K. 2013/520.
34 Yargıtay 2. HD, 22.12.2015, E. 2015/17493, K. 2015/24688.
35 Yargıtay HGK, 18.02.2021, E. 2017/2669, K. 2021/109.
36 Yargıtay HGK, 07.12.2021, E. 2018/471, K. 2021/1586.
37 Yargıtay HGK, 29.11.2023, E. 2022/1205, K. 2023/1188.

7 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
28.09.2016 · E. 2016/7892 · K. 2016/11367

Basit yargılamada zamanaşımı def'i cevap dilekçesiyle ileri sürülür; süre kaçırılırsa ıslah yoluna başvurulabilir

Taraflar 2011'de boşanmıştır; kadın boşanma davasında bilgisizlik nedeniyle nafaka istemediğini belirterek boşanmanın 28.07.2011'de kesinleşmesinden yaklaşık üç yıl sonra, 26.06.2014'te yoksulluk nafakası davası açmıştır. Davalının vekili cevap süresi geçtikten sonra verdiği dilekçede TMK m. 178'deki bir yıllık sürenin dolduğunu ileri sürmüştür; ardından verdiği dilekçeyle zamanaşımı savunmasını ıslah yoluyla da ileri sürmüştür. Mahkeme bu konuda değerlendirme yapmadan nafakaya hükmetmiştir.

> *Eğer dava basit yargılamaya tabi davalardan ise, bu davalarda cevaba cevap ve ikinci cevap söz konusu olmadığı için zamanaşımı def'inin cevap dilekçesi ile verilmesi gerekecektir. Ancak cevap dilekçesi ile böyle bir savunma yapılmaması durumunda, HMK 139/1 maddesine göre davacının ön inceleme duruşmasını takipsiz bırakması ve davalının buna rağmen davanın müracaata bırakılmasını istemek yerine, bu davayı takip edeceğini bildirerek, davaya devam yönünde alınacak kararla birlikte zamanaşımı def'inde bulunabilecektir.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay kararı oybirliğiyle bozmuştur: mahkeme, davalının ıslah yoluyla ileri sürdüğü zamanaşımı def'ini inceleyip değerlendirmelidir. Daire'ye göre zamanaşımı def'i ilk itirazlardan değildir ve savunmanın değiştirilmesi yasağı başlayıncaya kadar ileri sürülebilir; yazılı yargılamada ikinci cevap dilekçesine kadar, basit yargılamada cevap dilekçesiyle birlikte yapılmalıdır. Bu imkânlar kaçırılırsa def'i ıslah yoluyla ileri sürülebilir (HMK m. 176). Cevap süresinden sonra, ıslah yapılmaksızın ileri sürülen def'inin incelenemeyeceği daha önceki kararlarda da belirtilmiştir.[38]

8 **YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ**
23.06.2016 · E. 2016/5607 · K. 2016/9814

Boşanma davasında reddedilen yoksulluk nafakası sonradan ayrı bir davayla yeniden istenemez: kesin hüküm vardır

Boşanma kararında çocuk için iştirak nafakasına hükmedilmiş, kadının tedbir ve yoksulluk nafakası talebi çalıştığı gerekçesiyle reddedilmişti; karar temyiz edilmeden kesinleşmiştir. Kadın 26.10.2015'te yeniden nafaka istemiştir; mahkeme davayı reddetti, kadın temyiz etmiştir.

> *Kesin hüküm tarafları ve mahkemeyi bağlayıcıdır. (HMK m. 303) Açılan bir dava hakkında kesin hüküm bulunmaması dava şartlarındandır. (HMK m. 114/1-i) Dava konusu hakkında bir kesin hüküm olması halinde mahkeme diğer dava şartlarında da olduğu gibi bu hususu resen gözetmelidir.*

38 Yargıtay 2. HD, 04.02.2009, E. 2007/16658, K. 2009/1382.

DEĞERLENDİRME Yargıtay kararı gerekçesini değiştirerek oybirliğiyle onamıştır: talep, boşanma davasında reddedilip kesinleştiği için kesin hüküm nedeniyle reddedilmelidir. Bir yıllık süre, boşanma davasında hiç istenmemiş tazminat ve nafaka için sonradan dava açma imkânı verir; boşanma davasında karara bağlanmış bir istem için yeni bir hak doğurmaz. Kesin hüküm, zamanaşımından farklı olarak mahkemece kendiliğinden gözetilir.

9 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
02.05.2017 · E. 2016/14239 · K. 2017/5023

Boşandığı eşin soyadını kullanma izni davası boşanmanın fer'isi değildir; TMK m. 178 uygulanmaz

Kadın, boşandığı eşinin soyadını kullanmaya izin verilmesi için dava açmıştır. Davalı zamanaşımı itirazında bulunmuştur; mahkeme itirazı kabul ederek davayı TMK m. 178 uyarınca reddetmiştir.

> *Bu dava hakları, boşanma davasıyla birlikte ya da boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren 1 sene içinde talep edilebilen boşanmanın fer'ilerine yönelik olup, kadının boşandığı eşinin soyadını kullanmasına izin verilmesi davası yönünden uygulanmaz. Zira bu talep boşanmanın fer'isi niteliğinde değildir. Eş söyleyişle, işbu dava boşanmanın eki niteliğinde kabul edilemez.*

DEĞERLENDİRME Yargıtay kararı oybirliğiyle bozmuş ve işin esasının incelenmesini istemiştir. Daire'nin daha önceki kararlarında ise soyadı izni davalarında TMK m. 178'deki sürenin zamanaşımı olduğu ve davalı ileri sürmedikçe kendiliğinden dikkate alınamayacağı belirtilmişti.[39] Daha yeni tarihli bu karara göre süre soyadı izni için hiç uygulanmaz; yine de davayı boşanmanın kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde açmak en güvenli yoldur (TMK m. 173).

10 **YARGITAY 4. HUKUK DAİRESİ**
11.10.2023 · E. 2023/3161 · K. 2023/10577

Boşanma davasına konu edilen eylem için sonradan istenen manevi tazminat TMK m. 178'e tabidir; trafik kazasından doğan zarar ise kendi süresine bağlıdır

Davacı, evliliği sırasında eşinin sürücüsü olduğu araçla yaptığı tek taraflı kazada yaralanarak kalıcı iş göremezliğe uğradığını ileri sürerek maddi tazminat, ayrıca eski eşinin etkili eylemi nedeniyle manevi tazminat istemiştir. Etkili eylem daha önce boşanma davasına da konu edilmişti. Boşanma 11.09.2012'de kesinleşmiş, dava 28.09.2015'te açılmıştı. Bölge adliye mahkemesi tazminatlara hükmetmiştir.

> *Başka bir anlatımla boşanma kararı kesinleştikten sonra, boşanma sebebiyle açılacak olan maddi-manevi tazminat ile yoksulluk nafakasına ilişkin davalar, evliliğin boşanma sebebiyle son bulmasına ilişkin hükmün kesinleşmesinden itibaren bir yıllık zamanaşımı süresine tâbidir. Davacı tarafça iş bu davaya konu*

39 Yargıtay 2. HD, 03.05.2010, E. 2009/5222, K. 2010/8744.

edilen etkili eylem evvelce taraflar arasındaki boşanma davasına da konu edilmiş olup, buna ilişkin talep 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 178 inci maddesi kapsamındadır.

DEĞERLENDİRME Yargıtay kararı oybirliğiyle bozmuştur. Manevi tazminat istemi, boşanma davasına konu edilen eyleme dayandığı için TMK m. 178 kapsamındadır ve bir yıllık süre dolduğundan reddedilmelidir. Trafik kazasından doğan sürekli iş göremezlik tazminatı ise TMK m. 178'e değil, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 109. maddesindeki iki yıllık süreye tabidir; Daire bu süreyi boşanmanın kesinleşmesinden başlatmış ve dolduğunu kabul etmiştir. Evlilik sürdükçe eşler arasında zamanaşımı işlemez (TBK m. 153); boşanmayla birlikte hem TMK m. 178'deki süre hem de eşler arasındaki diğer alacakların süreleri işlemeye başlar.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 173:** Boşanan kadının kişisel durumu ve soyadı.
- **TMK m. 174:** Maddi ve manevi tazminat.
- **TMK m. 175:** Yoksulluk nafakası.
- **TMK m. 176:** Tazminat ve nafakanın ödenme biçimi, kaldırılması ve değiştirilmesi.
- **TMK m. 177:** Nafaka davalarında yetki.
- **TMK m. 179:** Boşanmada mal rejiminin tasfiyesi.
- **6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 146, 153, 154 ve 161:** Genel zamanaşımı, durma, kesilme ve zamanaşımının kendiliğinden dikkate alınamaması.
- **5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun m. 58 ve 59:** Yabancı mahkeme kararlarının tanınması.

MADDE

179

C. Karar
VI. Mal rejiminin tasfiyesi
1. Boşanma hâlinde

KANUN METNİ

Mal rejiminin tasfiyesinde eşlerin bağlı olduğu rejime ilişkin hükümler uygulanır.

MADDE ÖZETİ

Boşanmada mallar, eşlerin bağlı olduğu mal rejiminin kurallarına göre paylaştırılır; sözleşme yapmamış eşler için bu, 01.01.2002'den sonra edinilen mallarda edinilmiş mallara katılma, öncesinde ise 743 sayılı Kanun'daki mal ayrılığıdır (m. 179). Hukuk Genel Kurulu'na göre 01.01.2002'de evli olan eşlerin önceki dönemde edindikleri mallar eski Kanun'a, sonrasında edindikleri mallar yeni Kanun'a göre tasfiye edilir.[1] Mal rejimi boşanma davasının açıldığı tarihte sona erer; tasfiye için boşanma kararının kesinleşmesi beklenir.[2]

TEMEL KAVRAMLAR

Mal rejimi	Eşlerin evlenmeden önce ve evlilik içinde sahip oldukları malvarlığı üzerindeki hak ve yükümlülüklerini ve evlilik sona erdiğinde bu malvarlığının akıbetini düzenleyen kurallar.
Edinilmiş mallara katılma	01.01.2002'den beri yasal mal rejimi; evlilik içinde karşılığı verilerek edinilen malların artık değerine eşler yarı yarıya katılır (TMK m. 202, 236).
Mal ayrılığı	743 sayılı Kanun döneminin yasal rejimi; her eşin malları kendisine aittir, diğer eşin katkısı katkı payı alacağıyla karşılanır.
Katkı payı alacağı	Mal ayrılığı döneminde bir eşin, diğer eşin malının edinilmesine, iyileştirilmesine veya korunmasına yaptığı esaslı katkının karşılığı olan alacak.
Katılma alacağı	Yasal rejimde, eşin diğer eşin edinilmiş mallarındaki artık değerin yarısı üzerindeki alacak hakkı (TMK m. 236).

1 Yargıtay HGK, 13.12.2023, E. 2022/1273, K. 2023/1238.
2 Yargıtay HGK, 21.02.2018, E. 2017/1673, K. 2018/251.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 146 ncı maddesini karşılamaktadır. Madde yürürlükteki hüküm yerine daha kısa ve öz bir ifadeyle boşanma hâlinde eşler arasındaki mal rejimi ne ise bu rejimin tasfiyesine ilişkin hükme yollama yapmak suretiyle mal rejiminin tasfiyesi sorununu çözümlemiştir. Maddenin ikinci fıkrası 181 inci maddede hükme bağlanmıştır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 75*

Adalet Komisyonu maddeyi Tasarıdaki gibi aynen kabul etmiştir (S. Sayısı 723, s. 404). Gerekçeye göre madde bir yollama hükmüdür: boşanmada mal rejiminin nasıl tasfiye edileceğini kendisi düzenlemez, eşlerin bağlı olduğu rejimin tasfiye kurallarına gönderir. Eski Kanun'un 146. maddesinin mirasçılığa ve ölüme bağlı tasarruflara ilişkin ikinci kısmı ise TMK m. 181'e taşınmıştır.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Karı koca, mallarının idaresi hakkında hangi usulü kabul etmiş olursa olsun boşanma vukuunda her biri kendi şahsi emvalini geri alır. Husule gelmiş olan ziyade, kabul ettikleri usulün hükümlerine tevfikan aralarında taksim olunur. Zuhur eden noksan, karısı tarafından sebebiyet verildiğini ispat etmedikçe kocaya aittir. Boşanan karı koca, birbirinin kanuni mirasçısı olamaz ve evlenme mukavelesi ile veya boşanmadan evvel yapılmış ölüme bağlı bir tasarruf ile temin olunan menfaatleri zayi eder.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 146 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 146	4721 sayılı Kanun m. 179
Kişisel mallar	Her eş kendi şahsi mallarını geri alır	Bağlı olunan rejimin tasfiye hükümleri uygulanır
Artık değer	Kabul edilen usule göre paylaşılır	Yasal rejimde katılma alacağı ve değer artış payı
Eksik (açık)	Karının sebep olduğu ispatlanmadıkça kocaya ait	Özel bir kural yok; rejimin hükümlerine göre
Yasal rejim	Mal ayrılığı	Edinilmiş mallara katılma
Mirasçılık ve ölüme bağlı tasarruflar	Aynı maddede	TMK m. 181

Eski Kanun'daki, ortaya çıkan eksiğin kural olarak kocaya ait olduğuna ilişkin hüküm yeni metinde yer almaz; tasfiye her iki eş için aynı kurallara göre yapılır.

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. 01.01.2002'den önce evlenen eşler için geçiş kuralı 4722 sayılı Kanun'un 10. maddesindedir: eşler o tarihe kadar tabi oldukları rejimde kalır, bir yıl içinde başka bir rejim seçmedilerse 01.01.2002'den itibaren yasal rejime tabi olur. Anayasa Mahkemesi bu kuralı oyçokluğuyla Anayasa'ya uygun bulmuştur.[3]

3 AYM, 18.09.2008, E. 2006/37, K. 2008/141.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; yasal mal rejimi edinilmiş mallara katılma oldu	4721 ve 4722 s. K.
18.09.2008	Geçiş hükmüne (4722 s. K. m. 10) yönelik iptal istemi reddedildi	AYM, K. 2008/141

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Uygulanacak kurallar	Eşlerin bağlı olduğu rejimin tasfiye hükümleri	TMK m. 179
01.01.2002 öncesi	Mal ayrılığı; katkı payı alacağı	Yargıtay HGK, K. 2023/1238
01.01.2002 sonrası	Edinilmiş mallara katılma; katılma alacağı ve değer artış payı	4722 s. K. m. 10; AYM, K. 2008/141
Sona erme	Boşanma davasının açıldığı tarih	Yargıtay HGK, K. 2018/251
Dava şartı	Boşanma kararının kesinleşmesi; birlikte açılırsa tefrik ve bekletici mesele	Yargıtay HGK, K. 2018/251
Harç	Başvurma harcı yatırılmadıkça dava açılmış sayılmaz	Yargıtay HGK, K. 2014/991
Protokol	Açık ve onaylanmış düzenleme bağlar; müphem ifade feragat değildir	Yargıtay HGK, K. 2025/498
Zamanaşımı	On yıl; TMK m. 178'deki bir yıl uygulanmaz	Yargıtay HGK, K. 2016/959
Yurt dışında boşanma	Zamanaşımının başlangıcında Hukuk Genel Kurulu kararları farklı	Yargıtay HGK, K. 2021/1586

1 TBMM gerekçesine göre madde, eski Kanun'un 146. maddesinin yerine, eşlerin bağlı olduğu rejimin tasfiye hükümlerine yollama yapan kısa bir kural getirmiştir; eski maddedeki mirasçılığa ilişkin hüküm TMK m. 181'e taşınmıştır.

DİKKAT

Anlaşmalı boşanmada mal rejimi protokolde açıkça, mallar ve alacaklar sayılarak düzenlenmeli ve bu düzenlemenin boşanma kararında onaylanıp hüküm fıkrasına geçirildiği kontrol edilmelidir; "mal talebimiz yok" gibi belirsiz ifadeler Hukuk Genel Kurulu kararlarında farklı sonuçlara yol açmıştır.[4] Mal paylaşımı boşanma

4 Yargıtay HGK, 10.09.2025, E. 2024/7, K. 2025/498.

davasıyla birlikte istenecekse ayrı bir dava olarak başvurma harcı yatırılmalıdır. Mal rejimi alacakları on yıllık zamanaşımına tabidir; yurt dışında boşanmada sürenin yabancı kararın kesinleştiği tarihten hesaplanması güvenlidir.

II. Uygulanacak Mal Rejimi

- **Yollama kuralı:** TMK m. 179 tasfiyenin nasıl yapılacağını kendisi düzenlemez; eşlerin bağlı olduğu rejimin tasfiye hükümlerine gönderir. Sözleşmeyle başka bir rejim seçmemiş eşler için yasal rejim edinilmiş mallara katılmadır (TMK m. 202); eşler mal ayrılığı, paylaşmalı mal ayrılığı veya mal ortaklığını sözleşmeyle seçebilir.
- **01.01.2002'den önce evlenenler:** Eşler o tarihe kadar tabi oldukları rejimde kalır; bir yıl içinde başka rejim seçmedilerse 01.01.2002'den itibaren yasal rejime geçmiş sayılırlar (4722 sayılı Kanun m. 10). Anayasa Mahkemesi bu geçiş kuralını oyçokluğuyla Anayasa'ya uygun bulmuştur.[5]
- **İki dönemli tasfiye:** Hukuk Genel Kurulu'na göre TMK m. 179 gereği bu eşlerin 01.01.2002'den önce edindikleri mallar 743 sayılı Kanun'a, sonra edindikleri mallar 4721 sayılı Kanun'a göre tasfiye edilir.[6] Önceki dönem için katkı payı alacağı, sonraki dönem için katılma alacağı ve değer artış payı hesaplanır.
- **Katkı payı:** Mal ayrılığı döneminde her eşin malı kendisine aittir; diğer eşin katkısı, malın edinilmesine, iyileştirilmesine veya korunmasına yönelik, para veya parayla ölçülebilen ve basit katkıyı aşan esaslı bir katkı ise alacak olarak istenebilir. Hukuk Genel Kurulu, ev hanımı olan kadının ziynetleriyle taşınmazın edinilmesine katkı yapmasının olağan olduğunu kabul etmiştir.[7] Mal ayrılığı döneminde mallar kişisel olduğundan katkının ispat yükü katkıyı iddia eden eştedir.

III. Mal Rejiminin Sona Ermesi ve Değer Tarihi

- **Sona erme:** Boşanmada mal rejimi boşanma davasının açıldığı tarihte sona erer (TMK m. 225/2). Bu tarihten sonra edinilen mallar tasfiyeye girmez.
- **Değer tarihi:** Hukuk Genel Kurulu'na göre katılma alacağına konu malların değeri karar tarihine yakın bir tarihteki gerçek sürüm değeriyle belirlenir (TMK m. 235); tasfiye anı, mal rejimiyle ilgili kararın verildiği tarihtir.[8] 743 sayılı Kanun dönemine ilişkin katkı payı hesabında ise Kurul malların dava tarihindeki değerini esas almıştır.[9]

5 AYM, 18.09.2008, E. 2006/37, K. 2008/141.
6 Yargıtay HGK, 13.12.2023, E. 2022/1273, K. 2023/1238.
7 Yargıtay HGK, 13.12.2023, E. 2022/1273, K. 2023/1238.
8 Yargıtay HGK, 21.02.2018, E. 2017/1673, K. 2018/251.

- **Anayasal denetim:** Anayasa Mahkemesi, katkı payı alacağının hesaplanmasına ilişkin şikâyeti açıkça dayanaktan yoksun bulmuş, yalnız davanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.[10]

IV. Tasfiye Davası ve Boşanma Davası

- **Boşanmanın kesinleşmesi:** Hukuk Genel Kurulu'na göre açılıp kabulle sonuçlanan ve kesinleşen bir boşanma kararı olmadıkça mal rejiminin tasfiyesi istenemez; boşanma davası reddedilirse mal rejimi davası da görülebilirlik ön koşulu gerçekleşmediği için reddedilir.[11]
- **Birlikte açılan davalar:** Mal rejimi davası boşanma davasıyla birlikte açılabilir; bu durumda boşanma davasından ayrılarak (tefrik) ayrı esasa kaydedilir ve boşanmanın sonucu bekletici mesele yapılır.[12]
- **Harç ve dava tarihi:** Mal rejiminin tasfiyesi istemi boşanmanın fer'isi değil bağımsız bir davadır. Hukuk Genel Kurulu, boşanma davası içinde dilekçeyle ileri sürülen mal paylaşımı isteminin, başvurma harcı yatırılmadıkça dava hâline gelmeyeceğini kabul etmiştir.[13]
- **Doğmamış haktan feragat:** Tasfiye hakkı boşanmanın kesinleşmesiyle doğduğundan, önceki bir boşanma davasıyla birlikte açılan mal rejimi davasından feragat, sonradan açılan davayı engellemez.[14]
- **Mal kaçırma:** Eşin, diğer eşin katılma alacağını azaltmak amacıyla yaptığı devirler ve rejimin sona ermesinden önceki bir yıl içinde diğer eşin rızası dışında yaptığı olağan hediyeler dışındaki karşılıksız kazandırmalar tasfiyede edinilmiş mallara eklenir (TMK m. 229). Yargıtay, bu tür davalarda önce kazandırmanın bu amaçla yapılıp yapılmadığının araştırılmasını istemektedir.[15] Hukuk Genel Kurulu, malın muvazaalı olarak üçüncü kişiye devredildiği iddiasıyla açılan tapu iptali davasında, alacağın varlığı için eşler arasındaki mal rejimi davasının sonucunun beklenmesi gerektiğini belirtmiştir.[16]
- **Görev ve yetki:** Mal rejiminin tasfiyesine ilişkin davalar aile mahkemesinde görülür. Boşanma hâlinde boşanma davasında yetkili olan mahkeme, yani eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önce son altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesi yetkilidir (TMK m. 214, TMK m. 168).

9 Yargıtay HGK, 26.11.2014, E. 2014/47, K. 2014/991.
10 AYM, *Emine Ergün* Başvurusu, B. No: 2014/6052, 14.09.2017.
11 Yargıtay HGK, 21.02.2018, E. 2017/1673, K. 2018/251.
12 Yargıtay HGK, 21.02.2018, E. 2017/1673, K. 2018/251.
13 Yargıtay HGK, 26.11.2014, E. 2014/47, K. 2014/991.
14 Yargıtay HGK, 21.02.2018, E. 2017/1673, K. 2018/251.
15 Yargıtay 2. HD, 23.06.2026, E. 2025/9563, K. 2026/7000.
16 Yargıtay HGK, 16.04.2025, E. 2023/618, K. 2025/231.

V. Anlaşmalı Boşanma Protokolünde Mal Rejimi

- **Açık ve onaylanmış düzenleme:** Eşler anlaşmalı boşanmada mal rejimini de tasfiye edebilir. Hukuk Genel Kurulu, protokoldeki mal rejimi hükümlerinin mahkeme kararında yer alması veya protokolün mahkemece onaylanması gerektiğini, onaylanan anlaşmaya rağmen sonradan tasfiye istemenin dürüstlük kuralına aykırı olabileceğini kabul etmiştir.[17]
- **"Mal talebimiz yok" ifadesi:** Hukuk Genel Kurulu, onaylanan protokoldeki "tarafların birbirinden mal talepleri yoktur" hükmünü mal rejimi alacaklarını da kapsayan bir düzenleme saymış;[18] buna karşılık yalnız duruşmada söylenen "paylaşacak bir malımız yoktur" sözünü feragat saymamıştır.[19] Protokoldeki "başkaca maddi ve manevi talepleri yoktur" ifadesi de mal rejiminin tasfiye edildiği anlamına gelmez.[20]
- **Tasdik edilmeyen protokol:** Boşanmanın fer'î sonuçlarına ilişkin anlaşmalar hâkim tarafından onaylanmadıkça geçerli olmaz (TMK m. 184/5); onaylanmış bir anlaşma yoksa mal rejimi kanundaki kurallara göre tasfiye edilir.

VI. Zamanaşımı

- **On yıl:** Mal rejiminden doğan alacaklar TMK m. 178'deki bir yıllık süreye değil, on yıllık genel zamanaşımına tabidir.[21] Yargıtay sürenin boşanma kararının kesinleştiği tarihten başladığını kabul etmektedir.[22] Ayrıntılar TMK m. 178 şerhindedir.
- **Yurt dışında boşanma:** Hukuk Genel Kurulu 2021'de on yıllık sürenin tanıma-tenfiz kararının kesinleşmesinden başladığını kabul etmiş,[23] 2023'te ise sürenin yabancı mahkeme kararının kesinleştiği tarihten işlediğini oyçokluğuyla benimsemiştir.[24]

> **UYGULAMA NOTU**
>
> Mal paylaşımı davası açılmadan önce evlilik tarihi, eşlerin 01.01.2002'de evli olup olmadığı ve bir mal rejimi sözleşmesi yapılıp yapılmadığı belirlenmeli; her malın hangi tarihte, kimin adına ve hangi parayla edinildiği tapu, banka ve kredi kayıtlarıyla ortaya konulmalıdır. 01.01.2002'den önce edinilen mallar için katkıyı (maaş, ziynet, miras parası, kredi ödemesi) ispatlayacak belgeler ve tanıklar hazırlanma-

17 Yargıtay HGK, 24.02.2010, E. 2010/2-96, K. 2010/106.
18 Yargıtay HGK, 27.11.2013, E. 2013/8-185, K. 2013/1601.
19 Yargıtay HGK, 10.09.2025, E. 2024/7, K. 2025/498.
20 Yargıtay HGK, 07.06.2022, E. 2019/335, K. 2022/850.
21 Yargıtay HGK, 05.10.2016, E. 2016/1061, K. 2016/959.
22 Yargıtay 8. HD, 19.12.2013, E. 2013/6793, K. 2013/19427.
23 Yargıtay HGK, 07.12.2021, E. 2018/471, K. 2021/1586.
24 Yargıtay HGK, 29.11.2023, E. 2022/1205, K. 2023/1188.

lıdır. Dava boşanma davasıyla birlikte açılacaksa ayrı harç yatırılmalıdır; bu dava boşanmadan ayrılarak beklemeye alınır. Anlaşmalı boşanmada protokolde mal rejimi açıkça düzenlenmeli ve protokolün onaylandığı kontrol edilmelidir. Boşanmanın kesinleşmesinden itibaren işleyen on yıllık süre kaçırılmamalıdır.

İÇTİHATLAR

1 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
18.09.2008 · E. 2006/37 · K. 2008/141

01.01.2002'den önce evlenenler için yasal mal rejimi o tarihten itibaren uygulanır; geçiş kuralı Anayasa'ya uygundur

Aile mahkemesi sıfatıyla davalara bakan mahkemeler, 4722 sayılı Kanun'un 10. maddesinin 01.01.2002'den önce evlenen eşler arasında o tarihe kadar eski rejimin, sonrasında yasal rejimin uygulanmasına yol açtığını, bunun iki farklı mal rejimi doğurduğunu ve yasal rejimin evlenme tarihinden itibaren uygulanması gerektiğini ileri sürerek kuralın Anayasa'nın 2., 10. ve 41. maddelerine aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

> *Yasa koyucu, yasaların geriye yürümezliği ilkesi gereğince, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda yer alan yasal mal rejimine ilişkin hükümlerin Yasa'nın yürürlüğe girdiği tarih olan 1.1.2002 tarihinden sonra uygulanacağını kabul etmiş, ancak, toplumun; dünya görüşü, evlilik ve parasal konulardaki düşünceleri, evlilikten beklentileri, ihtiyaç ve arzuları birbirinden tamamen farklı olan bireylerden ve bu bireylerin oluşturduğu değişik aile tiplerinden meydana geldiğini, yasal mal rejimi olarak öngörülecek tek bir mal rejiminin bütün aile tiplerinin ihtiyaçlarına cevap veremeyeceğini de göz önünde bulundurarak, eşlere 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak bir yıllık süre içinde mal rejimi sözleşmesiyle yasal mal rejiminin evlenme tarihinden geçerli olacağını kabul etme konusunda seçimlik bir hak tanımış ve bu şekilde Yasa'nın geçmişe etkili olarak yürütülmemesinden doğabilecek sakıncaları giderme yolunu tercih etmiştir.*

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi 10. maddenin birinci fıkrasını Anayasa'ya uygun bulmuş ve itirazı dört üyenin karşıoyuyla, oyçokluğuyla reddetmiştir. Mahkeme'ye göre kural eşler arasında ayrım yapmamakta, her iki eşe eşit haklar tanımaktadır; yasaların geriye yürümezliği hukuk güvenliğinin gereğidir. Sonuç olarak 01.01.2002'den önce evlenen ve başka bir rejim seçmeyen eşlerde o tarihe kadar edinilen mallar 743 sayılı Kanun'daki mal ayrılığına, sonrasında edinilenler edinilmiş mallara katılma rejimine göre tasfiye edilir. Eşler 2002 yılı içinde yapacakları sözleşmeyle yasal rejimin evlenme tarihinden geçerli olmasını kararlaştırabilirlerdi.

2 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
13.12.2023 · E. 2022/1273 · K. 2023/1238

TMK m. 179 gereği 01.01.2002'den önce edinilen mallar eski Kanun'a, sonra edinilenler yeni Kanun'a göre tasfiye edilir; ev hanımı kadının ziynetleriyle katkısı kabul edilmelidir

Taraflar 1982'de evlenmiş, 2013'te boşanmıştı. Kadın, düğünde takılan ziynetlerinin eşine verildiğini ve evlilik içinde edinilen mallarda katkısı bulunduğunu ileri sürerek alacak davası açmıştır. Uyuşmazlık, 2000 yılında, mal ayrılığı döneminde erkek adına alınan bir daireye ilişkindi. Düğünde takılan ziynetlerle önce erkek adına bir araç alınmış, bu aracın satış bedeliyle kadın adına alınan evin kalan borcu ödenmiş, o evin satışından elde edilen parayla da uyuşmazlık konusu daire alınmıştı. Mahkeme kadının katkısının ispatlanmadığını kabul etmiştir; Özel Daire bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Türk Medeni Kanunu'nun 179 uncu maddesinde mal rejiminin tasfiyesinde eşlerin bağlı olduğu rejime ilişkin hükümlerin uygulanacağı açıklanmıştır. Bu düzenleme gereğince 4721 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 01.01.2002 tarihinde evli olan eşlerin; önceki dönemde edindikleri mallarının tasfiyesi Medeni Kanun (743 sayılı kanun) hükümlerine göre, bu tarihten sonra edinilen malların tasfiyesi ise 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre yapılmalıdır.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oybirliğiyle bozmuştur. Kurul'a göre 743 sayılı Kanun'da mal ayrılığı rejiminde katkının tasfiyesine ilişkin hüküm bulunmadığından, eşlerin katkısı Borçlar Kanunu'ndan yararlanılarak Yargıtay içtihatlarıyla geliştirilen "katkı payı alacağı" ile karşılanır; katkı, malın edinilmesine, iyileştirilmesine veya korunmasına yönelik, para veya parayla ölçülebilen ve basit katkıyı aşan esaslı nitelikte olmalıdır. Kurul, erkeğin kadının ziynetlerini başka bir amaçla harcadığı iddiasını ispatlayamadığını, ev hanımı olan kadının var olan ziynetleriyle taşınmazın edinilmesine katkı yapmasının olağan olduğunu belirtmiştir.

3 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
21.02.2018 · E. 2017/1673 · K. 2018/251

Mal rejimi boşanma davasının açıldığı tarihte sona erer; tasfiye için boşanma kararının kesinleşmesi beklenir, önceden yapılan feragat bağlamaz

Taraflar 2005'te evlenmiştir. Eşlerden biri, evliliğin ilk aylarında borçları olduğunu söyleyen eşine kendi adına kayıtlı iki daireyi satarak bedellerini gönderdiğini, diğer eşin bu paralarla kendi adına bir daire ve bir otomobil aldığını ileri sürmüştür. Davacının daha önce açtığı ilk boşanma davası ve onunla birlikte açtığı mal rejimi davası, her iki davadan feragat etmesiyle sonuçlanmıştı. Taraflar ikinci boşanma davasıyla 2010'da boşandı ve davacı ardından alacak davası açmıştır. Mahkeme feragatin davacıyı bağladığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir; Özel Daire, doğmamış haktan feragat edilemeyeceği gerekçesiyle bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Mal rejimi boşanma davasının açıldığı tarihte sona erdiğine göre kural olarak, açılan boşanma davasının kabulle sonuçlanıp kesinleşmedikçe, mal rejiminin tasfiyesinin yapılamayacağı kabul edilmektedir. Bu durum karşısında mal rejimi davaları ancak açılan boşanma davasının kabulle sonuçlanması ve kesinleşmesinden itibaren zamanaşımı süresi içerisinde açılması mümkündür. Yani hak açılan boşanma davasının kabulle sonuçlanması ve kesinleşmesiyle doğar. Boşanma davası ile mal rejimi davası birlikte açılmış ise mal rejimi davasının boşanma davasından tefrik edilerek ayrı bir esasa kaydının yapılması ve boşanma davasının sonucunun beklenmesi bakımından bekletici mesele yapılması gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını değişik gerekçeyle oyçokluğuyla bozmuştur. Kurul'a göre mal rejiminin tasfiyesi hakkı, boşanma davasının kabulle sonuçlanıp kesinleşmesiyle doğar; henüz doğmamış bir haktan feragat edilemeyeceğinden, ilk davadaki feragat sonradan açılan mal rejimi davasını engellemez. Kurul ayrıca tasfiyede malların karar tarihine yakın gerçek sürüm değerinin esas alınacağını, davadaki istemin katılma alacağı değil değer artış payı olduğunu belirterek Özel Daire kararındaki nitelendirmeyi düzeltmiştir. Azınlık, önceki feragat dilekçesinin mahkeme içi ikrar ve kesin delil olduğunu savunmuştur.

4 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
26.11.2014 · E. 2014/47 · K. 2014/991

Boşanma davası içinde dilekçeyle istenen mal paylaşımı, başvurma harcı yatırılmadıkça ayrı bir dava sayılmaz

Kadın, tedbir nafakası ve boşanma davaları birleştirilerek görülürken verdiği dilekçeyle, evlilik süresince edinilip eşi adına kayıtlı tarlaların, evin, zeytinliğin ve traktörün yarı yarıya paylaşılmasını istemiştir. Daha sonra değişik tarihlerde katkı payı ve katılma alacağı talep ederek farklı miktarlarda harç yatırdı, ancak başvurma harcı yatırmamıştır. Aile mahkemesi mal rejimi istemini kısmen kabul etmiştir; Özel Daire bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Şu halde istek konusunda başvuru harcı yatırılmadığına göre, peşin karar ve ilam harcının sonradan yatırılmış olması tek başına, bağımsız nitelikteki bu talebi dava haline getirmez.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını değişik gerekçeyle oyçokluğuyla bozmuştur. Kurul'a göre mal rejiminin tasfiyesi istemi bağımsız bir davadır ve harca tabi davalarda dava, başvurma harcının yatırıldığı tarihte açılmış sayılır; dava şartları ve değerlendirme bu tarihe göre yapılır. Kurul, 743 sayılı Kanun döneminde edinilen mallar için katkı payı hesabında malların dava tarihindeki değerinin esas alınacağını da belirtmiştir. Mal rejimi alacağı boşanma davasıyla birlikte ileri sürülecekse ayrı bir dava olarak harcı yatırılmalıdır; mahkeme bu davayı boşanma davasından ayırır ve boşanmanın sonucunu bekler.

5 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
27.11.2013 · E. 2013/8-185 · K. 2013/1601

Mahkemece onaylanan protokoldeki "mal talebimiz yoktur" hükmü mal rejiminden doğan alacakları da kapsar

Eşlerden biri, evlilik içinde kooperatif üyeliğiyle edinilen ve diğer eş adına tescil edilen konuta, kendi geliri ve ailesinden aldığı parayla katkıda bulunduğunu ileri sürerek katkı payı alacağı istemiştir. Davalı, anlaşmalı boşanma protokolünün 3. maddesinde tarafların birbirinden mal taleplerinin olmadığının kararlaştırıldığını ve protokolün onaylanarak kesinleştiğini savunmuştur. Mahkeme davayı reddetmiştir; Özel Daire karar düzeltme aşamasında bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Tarafların karşılıklı iddia ve savunmalarına, dosyadaki tutanak ve kanıtlara, mahkeme kararında açıklanan gerektirici nedenlere ve özellikle tarafların boşanmalarına ilişkin Söğüt Asliye Hukuk(Aile) Mahkemesi'nin 2009/160-244 sayılı kesinleşen kararı ile onanan protokol hükmü uyarınca tarafların karşılıklı mal taleplerinin bulunmadığına ilişkin protokoldeki ifadenin mal rejiminden kaynaklanan alacağı da kapsadığının anlaşılmasına göre, yerel mahkemenin aynı hususları gözeterek yazılı şekilde karar vermesinde bir isabetsizlik görülmediğinden, direnme kararının onanması gerekir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla onamıştır. Karar, protokole açıkça yazılan ve mahkemece onaylanan "mal talebi yoktur" hükmünü mal rejimi alacaklarını da kapsayan bir düzenleme saymıştır. Kurul, protokolde mal rejimine ilişkin maddeler bulunan ve mahkemece onaylanan bir anlaşmaya rağmen sonradan tasfiye istemenin dürüstlük kuralına aykırı olduğunu daha önce de kabul etmişti.[25] Daha yeni tarihli kararlarda ise belirsiz ifadelerin yeterli görülmediğine dikkat edilmelidir.

6 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
10.09.2025 · E. 2024/7 · K. 2025/498

Anlaşmalı boşanma duruşmasında "paylaşacak bir malımız yok" demek, mal rejimi tasfiyesinden feragat sayılmaz

Taraflar 1989'da evlenmiş, 2005'te anlaşmalı olarak boşanmıştı. Duruşmada her iki eş de "paylaşacak bir malımız ve eşya talebimiz yoktur" demiştir; protokolde ve hüküm fıkrasında mal rejiminin tasfiyesine ilişkin bir düzenleme yoktu. Boşanmanın kesinleşmesinden yaklaşık dokuz yıl sonra taraflar karşılıklı olarak mal rejiminden doğan alacak davaları açmıştır. Mahkeme iki davayı da reddetmiştir; Özel Daire bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Önemle belirtmek gerekir ki; boşanma davasında mal rejiminin tasfiyesi hususunda da anlaşma yapılmak isteniyorsa, bu hususun hiçbir duraksamaya yer vermeyecek açıklıkta olması çok önemlidir. Anlaşma metninde, soyut, muğlâk,*

25 Yargıtay HGK, 24.02.2010, E. 2010/2-96, K. 2010/106.

> *her anlama gelebilen, farklı şekilde yorumlanmaya açık, müphem kelime ve cümleler kullanılmamalıdır.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla bozmuştur: yalnız duruşmadaki bu beyanlardan eşlerin mal varlıklarını paylaştıkları veya tasfiye haklarından feragat ettikleri sonucuna varılamaz. Azınlık, "mal" sözcüğünün mal rejimi alacaklarını ifade ettiğini ve davanın dokuz yıl sonra açıldığını vurgulamıştır. Kurul, protokolde "birbirlerinden başkaca maddi ve manevi talepleri yoktur" denmesinin de mal rejiminin tasfiye edildiği anlamına gelmediğini kabul etmiştir.[26] Protokol hazırlanırken mal rejimi açıkça, taşınmazlar ve alacaklar sayılarak düzenlenmelidir.

7 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
07.12.2021 · E. 2018/471 · K. 2021/1586

Yurt dışında boşananlarda mal rejimi alacağının zamanaşımı tanıma-tenfiz kararının kesinleşmesiyle başlar (2021)

Taraflar 1977'de evlenmiş, 12.09.2001'de Hollanda'da bir mahkemenin kararıyla boşanmıştı; bu karar daha sonra Türkiye'de tenfiz edilmiştir. Eşlerden biri 2012'de evlilik içinde edinilen araç ve taşınmazlar için katkı payı alacağı istemiştir. Davalı, yabancı kararın kesinleştiği tarihten itibaren on yıllık sürenin dolduğunu savunmuştur; mahkeme davayı zamanaşımı nedeniyle reddetmiştir. Özel Daire karar düzeltme üzerine bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Hâl böyle olunca, tarafların yabancı mahkeme kararı ile boşanmalarına karar verilmiş olması durumunda; eşler arasındaki mal rejiminden kaynaklanan alacak davasında zamanaşımı süresinin başlangıcında, yabancı mahkeme ilamının tenfizine ilişkin kararın kesinleşmesi tarihinin esas alınması gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla bozmuştur. Kurul'a göre eşler Türk mahkemelerince tanıma-tenfiz kararı verilmedikçe Türk hukukuna göre boşanmış sayılmaz; evlilik sürdükçe eşler arasında zamanaşımı işlemez ve alacağı Türk mahkemelerinde ileri sürme imkânı bulunmadığı sürece zamanaşımı başlamaz (TBK m. 153). Azınlık, yabancı kararın kesin hüküm etkisinin kesinleştiği andan itibaren doğduğunu (5718 sayılı Kanun m. 59) savunmuştur. Kurul 2023'te bu azınlık görüşünü oyçokluğuyla benimsemiş ve sürenin yabancı kararın kesinleşmesinden başladığını kabul etmiştir.[27] İki karar karşısında güvenli olan, davayı yabancı kararın kesinleşmesinden itibaren on yıl içinde açmaktır.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 180:** Ayrılık hâlinde mal rejimi.
- **TMK m. 181:** Boşanmada miras hakları.

26 Yargıtay HGK, 07.06.2022, E. 2019/335, K. 2022/850.
27 Yargıtay HGK, 29.11.2023, E. 2022/1205, K. 2023/1188.

- **TMK m. 202:** Yasal mal rejimi.
- **TMK m. 214:** Mal rejiminin tasfiyesinde yetki.
- **TMK m. 218:** Edinilmiş mallara katılma rejiminin kapsamı.
- **TMK m. 225:** Rejimin sona ermesi.
- **TMK m. 227:** Değer artış payı.
- **TMK m. 235:** Tasfiyede değerlendirme ölçüsü.
- **TMK m. 236:** Katılma alacağı.
- **4722 sayılı Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun m. 10:** Mal rejimlerinde geçiş.

MADDE

180

C. Karar
VI. Mal rejiminin tasfiyesi
2. Ayrılık hâlinde

KANUN METNİ

Ayrılığa karar verilirse mahkeme, ayrılığın süresine ve eşlerin durumlarına göre aralarında sözleşmeyle kabul edilmiş olan mal rejiminin kaldırılmasına karar verebilir.

MADDE ÖZETİ

Ayrılığa karar veren mahkeme, eşlerin sözleşmeyle seçtiği mal rejimini ayrılığın süresine ve eşlerin durumuna göre kaldırabilir; sözleşme yapmamış eşlerde yasal rejim ayrılık süresince devam eder (m. 180). Ayrılık, TMK m. 225'te mal rejimini sona erdiren sebepler arasında sayılmamıştır. Eşlerden biri mal ayrılığına geçilmesini istiyorsa haklı bir sebebe dayanarak TMK m. 206'ya göre ayrıca istemde bulunmalıdır; Yargıtay'a göre eşlerin uzun süre ayrı yerlerde yaşaması bunun için tek başına yeterli değildir.[1]

TEMEL KAVRAMLAR

Ayrılık kararı	Evlilik birliğini sona erdirmeden eşlerin bir yıldan üç yıla kadar ayrı yaşamasına imkân veren mahkeme kararı (TMK m. 170, 171).
Sözleşmeli mal rejimi	Eşlerin mal rejimi sözleşmesiyle seçtiği mal ayrılığı, paylaşmalı mal ayrılığı veya mal ortaklığı rejimi (TMK m. 202, 205).
Olağanüstü mal rejimi	Haklı sebep varsa eşlerden birinin istemiyle hâkim kararıyla, mal ortaklığında ise iflas veya haciz hâlinde geçilen mal ayrılığı (TMK m. 206-211).
Mal ayrılığı	Eşlerden her birinin, yasal sınırlar içinde kendi malvarlığı üzerinde yönetim, yararlanma ve tasarruf haklarını koruduğu mal rejimi (TMK m. 242).

1 Yargıtay 8. HD, 09.03.2021, E. 2020/1407, K. 2021/2097.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 147 nci maddesini karşılamaktadır. Yürürlükteki maddeyi karşılayan bu madde ile mahkemece eşlerin ayrılığına karar verilmesi hâlinde, aynı mahkemenin, hükmedilecek ayrılığın süresine ve eşlerin durumlarına göre aralarında sözleşmeyle kabul edilmiş olan mal rejiminin kaldırılmasına karar verebilecektir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 75*

Adalet Komisyonu maddeyi Tasarıdaki gibi aynen kabul etmiştir (S. Sayısı 723, s. 404). Gerekçeye göre kaldırma kararını ayrılığa karar veren mahkeme verir ve bu karar, ayrılığın süresine ve eşlerin durumuna göre hâkimin takdirine bırakılmıştır.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Ayrılık vukuunda hakim ayrılığın müddetine, karı ve kocanın vaziyetlerine göre mallarının idaresi hakkında kabul ettikleri usulün feshini veya ipkasını emreder. Fakat karı ve kocadan biri tarafından talep vukuunda hakim mallarını ayırmakla mükelleftir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 147 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 147	4721 sayılı Kanun m. 180
Kapsam	Eşlerin kabul ettikleri mal rejimi	Sözleşmeyle kabul edilmiş mal rejimi
Hâkimin yetkisi	Rejimin feshine veya devamına karar verir	Rejimin kaldırılmasına karar verebilir
Ölçüt	Ayrılığın süresi ve eşlerin durumu	Aynı
Eşlerden birinin istemi	Hâkim malları ayırmakla yükümlüdür	Bu kural yoktur; haklı sebep varsa TMK m. 206'ya göre mal ayrılığı istenebilir

Yeni düzenlemede eski Kanun'daki, eşlerden birinin istemi üzerine hâkimin malları ayırmakla yükümlü olduğuna ilişkin cümle yer almaz. Eşlerden biri mal rejiminin mal ayrılığına dönüşmesini istiyorsa, bunu TMK m. 206'daki haklı sebeplere dayanarak ayrıca istemelidir.

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Kapsam	Yalnız sözleşmeyle kabul edilmiş mal rejimi	TMK m. 180
Karar veren	Ayrılığa karar veren mahkeme	TBMM gerekçesi
Ölçüt	Ayrılığın süresi ve eşlerin durumu; kaldırma hâkimin takdirinde	TMK m. 180
Yasal rejim	Ayrılıkla sona ermez	TMK m. 225
Usul	Kaldırma istemi ayrı esasa alınabilir; ayırma kararı tek başına temyiz edilemez	Yargıtay 2. HD, K. 2023/877
Mal ayrılığı	Haklı sebeple TMK m. 206 istemi; ayrı yaşama tek başına yetmez	Yargıtay 8. HD, K. 2021/2097
Sona erme	Hâkim kararında dava tarihi, sözleşmede noterde sözleşme tarihi	Yargıtay 8. HD, K. 2014/7833
Tasfiye	Mal ayrılığı davasının sonucu ve kesinleşmesi beklenir	Yargıtay 8. HD, K. 2013/1760
Harç	TMK m. 206 istemi boşanmanın eki değil, ayrıca harca tabi	Yargıtay 2. HD, K. 2014/5701

1 TBMM gerekçesine göre madde, eski Kanun'un 147. maddesini karşılar ve kaldırma kararını ayrılığa karar veren mahkemeye bırakır. Eski maddedeki, eşlerden birinin istemi üzerine hâkimin malları ayırmakla yükümlü olduğuna ilişkin cümle yeni Kanun'a alınmamıştır; mal ayrılığı artık TMK m. 206'daki haklı sebeplere bağlıdır.

DİKKAT

Ayrılık kararı yasal mal rejimini sona erdirmez; rejim sürdüğü için ayrılık süresince edinilen mallar da boşanma davası açılıncaya kadar yasal rejimin kurallarına tabidir. Diğer eşin malları elden çıkarmasından veya borç altına girmesinden endişe eden eş, TMK m. 206'ya göre mal ayrılığına geçilmesini ya da TMK m. 199'a göre belirli mallar üzerindeki tasarrufların kendi rızasına bağlanmasını isteyebilir. Mal ayrılığı istemi için haklı sebebin somut delillerle ispatlanması gerekir; eşlerin ayrı yaşaması tek başına yeterli sayılmamaktadır.[2]

2 Yargıtay 8. HD, 09.03.2021, E. 2020/1407, K. 2021/2097.

II. Ayrılık Kararının Mal Rejimine Etkisi

- **Yasal rejim devam eder:** Mal rejimi eşlerden birinin ölümü veya başka bir mal rejiminin kabulüyle ya da mahkemece evliliğin iptaline, boşanmaya veya mal ayrılığına geçilmesine karar verilmesiyle sona erer (TMK m. 225). Ayrılık kararı bu sebepler arasında yoktur. Sözleşme yapmamış eşler arasında edinilmiş mallara katılma rejimi ayrılık süresince de uygulanır (TMK m. 202).
- **Sözleşmeli rejim kaldırılabilir:** Eşler sözleşmeyle mal ayrılığı, paylaşmalı mal ayrılığı veya mal ortaklığını seçmişse, ayrılığa karar veren mahkeme ayrılığın süresine ve eşlerin durumlarına göre bu rejimin kaldırılmasına karar verebilir. Kanun kaldırmayı zorunlu tutmaz; karar hâkimin takdirindedir.
- **Ayrılık süresi bitince:** Süre bitince ayrılık kendiliğinden sona erer; ortak hayat yeniden kurulamamışsa eşlerden her biri boşanma davası açabilir (TMK m. 172). Yasal rejim, boşanmaya karar verilirse, boşanma kararının verildiği davanın açıldığı tarihten geçerli olarak sona erer (TMK m. 225/2).
- **Fiilî ayrılık da yetmez:** Yargıtay, on yılı aşkın süredir ayrı ülkelerde yaşayan eşlerin davasında, eşlerin ayrı yerlerde ikamet etmesinin tek başına mal ayrılığına geçiş için yeterli olmadığına karar vermiştir.[3]

III. Kaldırma İsteminin İleri Sürülmesi

- **Ayrılığa karar veren mahkemede:** Gerekçeye göre sözleşmeli rejimin kaldırılmasına ayrılığa karar veren mahkeme karar verir. Kaldırma istemi ayrılık davasında ileri sürülür; ayrılık hâlinde nafaka, velayet ve diğer sonuçlar TMK m. 167 ve TMK m. 171 şerhlerindedir.
- **Ayrı esasa alınabilir:** İlk derece mahkemesi, cevaba cevap dilekçesinde ileri sürülen kaldırma istemini ayırarak ayrı esasa kaydetmiş; Yargıtay bu ayırma kararına karşı tek başına temyiz yoluna gidilemeyeceğini belirterek ayrılık kararını onamıştır.[4]
- **Sözleşmenin varlığı:** Kaldırma yalnız sözleşmeyle kabul edilmiş rejim için söz konusudur. Mal rejimi sözleşmesi noterde düzenleme veya onaylama şeklinde yapılır; eşler hangi rejimi seçtiklerini evlenme başvurusu sırasında yazılı olarak da bildirebilir (TMK m. 205). Kaldırma isteyen eş sözleşmeyi veya bildirimi dosyaya sunmalıdır.
- **Geçici önlemler:** Ayrılık davası açılınca hâkim, davanın devamı süresince eşlerin mallarının yönetimine ilişkin geçici önlemleri re'sen alır (TMK m. 169). Ailenin ekonomik varlığının korunması gerekiyorsa eşlerden biri, belirli malvarlığı değerleri üzerindeki tasarrufların kendi rızasına bağlanmasını da isteye-

3 Yargıtay 8. HD, 09.03.2021, E. 2020/1407, K. 2021/2097.
4 Yargıtay 2. HD, 08.03.2023, E. 2022/9891, K. 2023/877.

bilir; hâkim taşınmaz üzerindeki tasarruf yetkisini kaldırırsa durumun tapu kütüğüne şerhine re'sen karar verir (TMK m. 199).

IV. Mal Ayrılığına Geçiş (TMK m. 206)

- **Haklı sebep:** Haklı bir sebep varsa hâkim, eşlerden birinin istemi üzerine mevcut mal rejiminin mal ayrılığına dönüşmesine karar verebilir. Kanun; diğer eşin malvarlığının borca batık veya ortaklıktaki payının haczedilmiş olmasını, istemde bulunanın veya ortaklığın menfaatlerini tehlikeye düşürmesini, gereken rızasını haklı sebep olmadan esirgemesini, malvarlığı, geliri ve borçları hakkında bilgi vermekten kaçınmasını ve sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun olmasını örnek olarak sayar (TMK m. 206).
- **Sayım sınırlayıcı değildir:** Maddedeki sebepler sınırlı değildir. Yargıtay, şirket borçları nedeniyle malları haczedilen eşe karşı açılan davada haklı sebebin gerçekleştiğini kabul etmiş, davalının davayı kabul etmesinin davacı aleyhine değerlendirilemeyeceğini belirtmiştir.[5]
- **Esaslı zarar ölçütü:** Aynı Daire'ye göre olağanüstü rejime, eşlerden birinin evlilik birliğinde edinilen malvarlığına esaslı zarar verdiği ya da verme olasılığının yüksek olduğu durumlarda geçilmelidir; tanıkların yalnız bir inşaata ilişkin bilgi verdiği dosyada haklı sebep ispatlanmış sayılmamıştır.[6]
- **Ayrı dava ve yetki:** Boşanma veya ayrılık davası sürerken de mal ayrılığı için ayrı dava açılabilir; bu istemin yalnız boşanma davasının açıldığı mahkemeden istenebileceğine ilişkin bir düzenleme yoktur.[7] Görevli mahkeme aile mahkemesi, yetkili mahkeme eşlerden herhangi birinin yerleşim yeri mahkemesidir (TMK m. 207).
- **Harç:** Mal ayrılığı istemi boşanma dilekçesinde ileri sürülse bile boşanmanın eki sayılmaz; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi bu istem için ayrıca maktu karar ve ilam harcı alınmasını aramış, harç tamamlanmadan esas hakkında hüküm kurulmasını bozma sebebi saymıştır.[8]
- **Sözleşmeyle geçiş:** Eşler her zaman yeni bir mal rejimi sözleşmesiyle önceki veya başka bir rejimi kabul edebilir (TMK m. 208). Yargıtay'a göre sözleşmeyle başka bir rejim seçildiğinde mal rejimi noterde sözleşmenin yapıldığı tarihte, hâkim kararıyla mal ayrılığına geçildiğinde ise dava tarihinde sona erer.[9]
- **Eski rejime dönme:** Mal ayrılığına geçişi gerektiren sebep ortadan kalkarsa hâkim, eşlerden birinin istemi üzerine eski mal rejimine dönülmesine karar verebilir (TMK m. 208/2).

5 Yargıtay 8. HD, 22.04.2014, E. 2013/11089, K. 2014/7833.
6 Yargıtay 8. HD, 09.03.2021, E. 2020/1407, K. 2021/2097.
7 Yargıtay 8. HD, 28.03.2017, E. 2015/13424, K. 2017/4445.
8 Yargıtay 2. HD, 13.03.2014, E. 2013/22263, K. 2014/5701.
9 Yargıtay 8. HD, 22.04.2014, E. 2013/11089, K. 2014/7833.

V. Sona Erme, Tasfiye ve Yetki

- **Sona erme tarihi:** Mahkemece mal ayrılığına geçilmesine karar verilirse mal rejimi dava tarihinden geçerli olarak sona erer (TMK m. 225/2); kişisel ve edinilmiş mallar bu andaki durumlarına göre ayrılır (TMK m. 228).
- **Tasfiye davası beklenir:** Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, mal ayrılığı davası derdestken açılan katılma alacağı davasının ön şart yokluğundan reddini bozmuş, o davanın sonucunun ve kesinleşmesinin beklenmesi gerektiğini belirtmiştir.[10] Aynı Daire, boşanma davası sürerken açılan mal rejimi davasında da boşanma davasının sonucunun bekletici mesele yapılmasını istemiştir.[11]
- **Şartlı hüküm kurulamaz:** Yargıtay, mal ayrılığı kararının kesinleşmesine bağlı olarak tasfiyenin ileride ayrı esasa kaydedileceği şeklinde kurulan hükmü infazda tereddüt doğuran şartlı hüküm saymıştır.[12]
- **Yetki:** Boşanmaya, evliliğin iptaline veya hâkim tarafından mal ayrılığına karar verilmesi durumunda, mal rejiminin tasfiyesi davasında bu davalarda yetkili olan mahkeme yetkilidir (TMK m. 214/2). Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'ne göre bu davalarda yetki HMK'ya göre değil TMK'daki özel düzenlemeye göre belirlenir; boşanma davasındaki yetki uyuşmazlığı sürüyorsa bu durum bekletici sorun yapılmalıdır.[13] Yargıtay 5. Hukuk Dairesi ise davalının cevap dilekçesinde yetki itirazında bulunmadığı bir tasfiye davasının, açıldığı aile mahkemesinde görülmesi gerektiğine karar vermiştir.[14]

VI. Yurt Dışında Verilen Ayrılık ve Mal Ayrılığı Kararları

- **Boşanma kararı değildir:** Yabancı mahkemenin eşlerin ayrı yaşamasına ve mal ayrılığına ilişkin kararı boşanma kararı değildir. Yargıtay, "evlilik koruma" davasında verilen denetim altında ayrı yaşama ve mal ayrılığı kararını boşanma kararı gibi tanıyan hükmü kanun yararına bozmuştur.[15]
- **Uygulanacak hukuk ve tanıma:** Yabancılık unsuru taşıyan davalarda boşanma ve ayrılık sebepleri ve hükümleri 5718 sayılı Kanun m. 14'e, evlilik mallarına uygulanacak hukuk ise m. 15'e göre belirlenir. Yabancı mahkeme kararının Türkiye'de kesin hüküm veya kesin delil olarak kabul edilebilmesi tanıma kararına bağlıdır (5718 sayılı Kanun m. 58).

UYGULAMA NOTU

10 Yargıtay 8. HD, 19.02.2013, E. 2012/3453, K. 2013/1760.
11 Yargıtay 8. HD, 23.05.2013, E. 2012/11893, K. 2013/7825.
12 Yargıtay 8. HD, 09.03.2021, E. 2020/1407, K. 2021/2097.
13 Yargıtay 2. HD, 17.12.2025, E. 2025/4366, K. 2025/11436.
14 Yargıtay 5. HD, 23.03.2026, E. 2025/14347, K. 2026/4749.
15 Yargıtay 2. HD, 16.05.2019, E. 2019/3826, K. 2019/6209.

Ayrılık davası açılmadan önce eşler arasında bir mal rejimi sözleşmesi olup olmadığı belirlenmelidir; sözleşme varsa kaldırılması dava dilekçesinde açıkça istenmeli ve sözleşme dosyaya sunulmalıdır. Sözleşme yoksa yasal rejim ayrılık süresince devam eder; ayrılık süresince edinilen mallar için tapu, banka ve maaş kayıtları saklanmalıdır. Diğer eşin malları elden çıkardığı, borç altına girdiği veya malvarlığı hakkında bilgi vermediği durumda haciz, icra ve tapu kayıtlarına dayanılarak TMK m. 206'ya göre mal ayrılığı istenebilir; bu istem için harç ayrıca yatırılmalıdır. Mal ayrılığı kararı verilirse mal rejimi o davanın açıldığı tarihte sona erer; tasfiye davası bu kararın kesinleşmesi gözetilerek açılmalıdır.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
08.03.2023 · E. 2022/9891 · K. 2023/877

Sözleşmeyle kabul edilen mal rejiminin kaldırılması istemi ayrılık davasından ayrılabilir; ayırma ara kararı tek başına temyiz edilemez

Kadın ayrılık davası açmıştır; cevaba cevap dilekçesinde ayrılığa karar verilmesiyle birlikte eşler arasındaki mal rejiminin kaldırılmasını da istemiştir. İlk derece mahkemesi ara kararla, sözleşmeyle belirlenen mal rejiminin kaldırılması istemini ayırarak ayrı esasa kaydetmiştir; asıl kararla iki yıl süreyle ayrılığa, çocukların geçici velayetinin anneye verilmesine, babayla kişisel ilişki kurulmasına ve tedbir nafakasına hükmetmiştir. Davalı erkek, eşler arasında bir mal rejimi sözleşmesi bulunmadığını ve dava dilekçesinde böyle bir istem yer almadığını ileri sürerek ayırma kararına da itiraz etmiştir. Bölge adliye mahkemesi ayrılık kararında ve kaldırma isteminin ayrı esasa kaydedilmesinde isabetsizlik görmedi, nafakaları artırmıştır.

> *Bu yasal düzenleme karşısında, davalı vekilinin sözleşme ile belirlenen mal rejiminin kaldırılması isteminin tefriki ara kararının temyizi mümkün olmadığından, davalı vekilinin sözleşme ile belirlenen mal rejiminin kaldırılması talebine yönelik tefrik kararına ilişkin temyiz dilekçesinin reddine karar vermek gerekmiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, HMK m. 168'e göre ayırma kararlarına karşı ancak hükümle birlikte kanun yoluna gidilebileceğini belirterek ayırma kararına yönelik temyiz dilekçesini reddetmiş, ayrılık kararını ise oybirliğiyle onamıştır. Kararda kaldırma isteminin esası ve eşler arasında bir mal rejimi sözleşmesi bulunup bulunmadığı tartışılmamıştır; bu konular ayrı esasa kaydedilen dosyada incelenir. TMK m. 180'e dayanan istem, ayrılık davasıyla birlikte ileri sürülebilir; ancak ayrı bir dosyada görülmesi mümkündür.

2 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
22.04.2014 · E. 2013/11089 · K. 2014/7833

Haklı sebep varsa mal ayrılığına dönüşme istenebilir; davalının davayı kabul etmesi davacı aleyhine yorumlanamaz

Taraflar 2000 yılında evlenmişti ve aralarında yasal rejim geçerliydi. Davacı eş, diğer eşin ortağı olduğu şirketin 2008'de faaliyetlerine son verdiğini, şirket borçları nedeniyle diğer eşin mallarının haczedildiğini ve düzenli bir işi bulunmadığını ileri sürerek edinilmiş mallara katılma rejiminin mal ayrılığına dönüştürülmesini istemiştir. Davalı eş davayı kabul etmiştir. Mahkeme, TMK m. 206'nın uygulanması için eşler arasında bir çekişme bulunması gerektiğini, eşlerin TMK m. 208'e göre her zaman sözleşmeyle mal ayrılığını kabul edebileceklerini ve davacının hukuki yararı olmadığını belirterek davayı reddetmiştir.

> *Her ne kadar davalının davayı kabulü sebebiyle taraflar arasında ihtilaf olmadığı ve TMK'nun 208.maddesine göre her zaman tarafların mal rejimi sözleşmesi yapabilecekleri gerekçe gösterilmiş ise de TMK'nun 206.maddesinde yazılı koşulların oluşması durumunda davalının yargılamanın devamı sırasında davayı kabul etmesi davacı aleyhine değerlendirilemez.*

DEĞERLENDİRME Daire kararı oybirliğiyle bozmuştur. Daire'ye göre TMK m. 206'da sayılan sebepler sınırlayıcı değildir; somut olayda haciz belgeleri ve ortaklığın menfaatinin tehlikeye düşürülmesi karşısında haklı sebepler gerçekleşmiştir. Daire ayrıca, hâkim kararıyla mal ayrılığına geçilmesinde mal rejiminin dava tarihinde, sözleşmeyle başka bir rejim seçilmesinde ise noterde sözleşmenin yapıldığı tarihte sona ereceğini, bu farkın davacıya dava açmakta hukuki yarar sağladığını belirtmiştir.

3 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
09.03.2021 · E. 2020/1407 · K. 2021/2097

Eşlerin uzun süre ayrı yerlerde yaşaması tek başına mal ayrılığına geçiş için haklı sebep değildir

Taraflar 1965'te evlenmişti; evlilik kayden sürüyordu, eşler ise on yılı aşkın süredir fiilen ayrıydı ve biri Türkiye'de, diğeri yurt dışında yaşıyordu. Davacı eş, ortak gelirlerle alınan arsa üzerine yapılan binanın diğer eş adına tescil edildiğini, kira gelirlerinin tamamını diğer eşin aldığını ileri sürerek mal ayrılığına geçilmesini ve taşınmazın yarı payının adına tescilini istemiştir. Mahkemenin ret kararı, TMK m. 206'daki sebeplerin örnek olarak sayıldığı ve eşlerin uzun yıllardır ayrı ülkelerde yaşadıkları gözetilerek tanıkların yeniden dinlenmesi için bozulmuştur. Bozmadan sonra mahkeme mal ayrılığına geçilmesine karar verdi ve tasfiyenin, bu karar kesinleşince ayrı esasa kaydedilerek yapılmasını hükme bağlamıştır.

> *Gerek TMK'nin 206. maddesinde örnekleme yoluyla sayılan nedenler gözetildiğinde gerek bu kurumun düzenleniş amacı düşünüldüğünde eşlerin ayrı yerlerde ikamet etmelerinin tek başına olağanüstü mal rejimine geçiş için yeterli olamayacağının kabulü gerekir.*

DEĞERLENDİRME Daire, tanıkların bilgisinin yalnız arsa üzerindeki inşaata ilişkin olduğunu, davacının haklı sebebi ispatlayamadığını belirterek davanın reddi gerektiği gerekçesiyle kararı oybirliğiyle bozmuştur. Daire'ye göre olağanüstü rejime, eşlerden birinin edinilen malvarlığına esaslı zarar verdiği ya da verme olasılığının yüksek olduğu durumlarda geçilmelidir. Mal ayrılığı kararının kesinleşmesine bağlanan tasfiye hükmünü ise infazda tereddüt doğuran şartlı hüküm saymıştır (HMK m. 297). İlk bozma kararı: Yargıtay 8. HD, 13.02.2018, E. 2016/12480, K. 2018/2048.

4 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
28.03.2017 · E. 2015/13424 · K. 2017/4445

Boşanma davası sürerken de mal ayrılığına dönüşme için ayrı dava açılabilir

Evlilik birliği devam ederken eşlerden biri, eşlerin ortak olduğu bir diş kliniği bulunduğunu ve diğer eşin ortaklık menfaatini tehlikeye düşüren eylemlerde bulunduğunu ileri sürerek mal rejiminin mal ayrılığına dönüştürülmesini istemiştir. Mahkeme, eşler arasında derdest bir boşanma davası bulunduğunu, mal rejiminin sona ermesine ilişkin ve tedbir niteliğindeki taleplerin her zaman esas davanın görüldüğü mahkemeden istenebileceğini belirterek davayı usulden reddetmiştir.

> *Söz konusu talep yönünden görevli mahkeme Aile mahkemeleri olup, taraflar arasında devam eden bir boşanma davası var ise bu talebin sadece boşanma davasının açıldığı Mahkemeden istenebileceğine ilişkin bir yasal düzenleme bulunmamaktadır.*

DEĞERLENDİRME Daire kararı oybirliğiyle bozmuş, mahkemenin davaya kaldığı yerden devam ederek, dava tarihinde derdest olan boşanma davasını da gözeterek talep hakkında karar vermesini istemiştir. Mal ayrılığına dönüşme istemi boşanma veya ayrılık davası sürerken de ayrı bir dava olarak açılabilir; görevli mahkeme aile mahkemesidir.

5 **YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ**
19.02.2013 · E. 2012/3453 · K. 2013/1760

Mal ayrılığına dönüşme davası sürerken açılan tasfiye davası reddedilmez, o davanın sonucu beklenir

Evlilik devam ederken eşlerden biri, kazancıyla diğer eş adına alınan bir daire ve bir aracın edinilmesine katkıda bulunduğunu, diğer eşin bu malları kaçırmak amacıyla bir akrabasına devrettiğini ve bunun üzerine mal rejiminin mal ayrılığına dönüştürülmesi için dava açtığını ileri sürerek katılma alacağı istemiştir. Başka bir aile mahkemesi mal ayrılığı davasını kabul ederek yasal rejimin 07.06.2011 tarihinden itibaren mal ayrılığına dönüştürülmesine karar vermiş, bu karar temyiz edilmiş ve henüz kesinleşmemişti. Mahkeme, evlilik sürdüğü için tasfiyenin yasal koşullarının oluşmadığı gerekçesiyle alacak davasını reddetmiştir.

> *Yasanın bu açık hükmü karşısında taraflar arasında yasal mal rejiminin mal ayrılığına dönüştürülmesine ilişkin açılan davanın olumlu sonuçlanması ve kesinleşmesi halinde 7.6.2011 dava tarihi itibariyle taraflar arasındaki mal rejiminin sona ereceği ve mal rejiminin tasfiyesinden kaynaklanan alacak davasının görülebilirlik koşulu olan ön şartın gerçekleşeceği açıktır.*

DEĞERLENDİRME Daire kararı oybirliğiyle bozmuştur. Mahkemece mal ayrılığına geçilmesine karar verilmesi de mal rejimini sona erdiren bir sebeptir ve rejim o davanın açıldığı tarihte sona erer (TMK m. 225/2); kişisel ve edinilmiş mallar bu andaki durumlarına göre ayrılır (TMK m. 228/1). Bu nedenle mal ayrılığı davası sürerken açılan tasfiye davası reddedilmemeli, o davanın sonucu ve kesinleşmesi beklenmelidir. Ayrılık kararı ise TMK m. 225'te mal rejimini sona erdiren sebepler arasında sayılmamıştır.

6 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
13.03.2014 · E. 2013/22263 · K. 2014/5701

Boşanma dilekçesinde istenen mal ayrılığına dönüşme boşanmanın eki değildir, ayrıca harca tabidir

Davacı koca aynı dava dilekçesinde öncelikle yanılma ve aldatma sebeplerine dayanarak evliliğin iptalini, bu olmazsa evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeniyle boşanmayı ve mevcut mal rejiminin mal ayrılığına dönüşmesini (TMK m. 206) istemiştir. Mahkeme yanılmaya dayalı iptal istemini reddetmiştir; aldatmaya dayalı iptal ve boşanma istemleri hakkında karar vermedi, mal rejimine ilişkin istem hakkında ise harcı alınmadan esastan hüküm kurmuştur.

> *Bu talep boşanmanın eki niteliğinde olmayıp, ayrıca harca tabidir. Yatırılan başvurma harcı dava dilekçesindeki tüm talepleri kapsar. Davacının mal rejiminin değiştirilmesi yönündeki talebi ile ilgili maktu peşin harç (karar ve ilam harcı) alınmamıştır.*

DEĞERLENDİRME Daire kararı bu yönden oybirliğiyle bozmuştur. Daire'ye göre yatırılan başvurma harcı dilekçedeki tüm talepleri kapsar; ancak mal ayrılığına dönüşme istemi için ayrıca maktu karar ve ilam harcı alınmalı, harç tamamlanmadan isteğin esası hakkında hüküm kurulmamalıdır (Harçlar Kanunu m. 30-32). Mahkeme, eksik harcın tamamlanması için süre vermelidir.

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
16.05.2019 · E. 2019/3826 · K. 2019/6209

Yabancı mahkemenin ayrı yaşama ve mal ayrılığı kararı boşanma kararı gibi tanınamaz

Davacı kadın, yabancı bir aile mahkemesinin (Uster Sulh Hukuk Mahkemesi) "evlilik koruma" davasında verdiği, eşlerin denetim altında ayrı yaşamalarına ve yasal rejimin mal ayrılığına dönüşmesine ilişkin kararın tanınmasını istemiştir; aynı davada taşınmazlar üzerinden alacağının hesaplanmasını da talep etmiştir. Mahkeme tanıma istemini ayırarak ayrı esasa kaydetti ve kararı, eşlerin boşanmalarına ilişkin bir

yabancı mahkeme kararı olarak tanımıştır; hüküm temyiz edilmeden kesinleşmiştir. Adalet Bakanlığı'nın istemi üzerine hükmün kanun yararına bozulması istendi.

> *Mahkemece, davacı kadının tanımasına karar verilmesini istediği yabancı mahkeme kararının "Boşanmaya" ilişkin olmayıp evlilik koruma davasına yönelik olduğu halde; yabancı mahkeme kararının boşanma ilamına ilişkin olduğu belirtilerek tarafların yabancı mahkeme kararının tanınmasına şeklinde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı bulunmuştur.*

DEĞERLENDİRME Daire kanun yararına bozma istemini kabul ederek hükmü sonuca etkili olmamak üzere oybirliğiyle bozmuştur. Yabancı mahkemenin ayrı yaşamaya ve mal ayrılığına ilişkin kararı boşanma kararı değildir; tanıma kararında kararın niteliği doğru gösterilmelidir. Daire aynı dosyada 2018'de verdiği ilk kanun yararına bozma kararını, gerekçesindeki maddi hata nedeniyle kaldırarak bu kararı vermiştir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 170:** Boşanma veya ayrılık kararı.
- **TMK m. 171:** Ayrılık süresi.
- **TMK m. 172:** Ayrılık süresinin bitimi.
- **TMK m. 179:** Boşanmada mal rejiminin tasfiyesi.
- **TMK m. 206:** Hâkim kararıyla mal ayrılığına geçilmesi.
- **TMK m. 214:** Mal rejiminin tasfiyesinde yetki.
- **TMK m. 225:** Mal rejiminin sona erme anı.

MADDE

181 C. Karar VII. Miras hakları

KANUN METNİ

(1) Boşanan eşler, bu sıfatla birbirlerinin yasal mirasçısı olamazlar ve boşanmadan önce yapılmış olan ölüme bağlı tasarruflarla kendilerine sağlanan hakları, aksi tasarruftan anlaşılmadıkça, kaybederler.

(2) (Değişik ikinci fıkra: 31/3/2011-6217/19 md.) Boşanma davası devam ederken, ölen eşin mirasçılarından birisinin davaya devam etmesi ve diğer eşin kusurunun ispatlanması hâlinde de yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır.

MADDE ÖZETİ

Boşanan eşler birbirlerinin yasal mirasçısı olamaz ve boşanmadan önce yapılan vasiyetname gibi ölüme bağlı tasarruflardaki haklarını, aksi anlaşılmadıkça, kaybeder; boşanma davası sürerken eşlerden biri ölürse, ölen eşin mirasçılarından biri davaya devam eder ve diğer eşin kusuru ispatlanırsa sağ kalan eş de mirasçı olamaz (m. 181). Hukuk Genel Kurulu'na göre bu durumda boşanma davası konusuz kalır ve sağ kalan eşin kusurlu olup olmadığının incelendiği bir kusur tespiti davasına dönüşür; ölümden sonra davacının davadan feragat etmesi sonuç doğurmaz.[1]

TEMEL KAVRAMLAR

Yasal mirasçı	Kanun gereği mirasçı olan kişi; sağ kalan eş, miras bırakanın altsoyu veya ana ve baba zümresiyle birlikte kanunda belirlenen oranlarda mirasçı olur (TMK m. 499).
Ölüme bağlı tasarruf	Vasiyetname veya miras sözleşmesiyle yapılan ve sonuçları miras bırakanın ölümüyle doğan kazandırma.

1 Yargıtay HGK, 01.02.2023, E. 2021/360, K. 2023/12.

Kusur tespiti davası | Boşanma davası sürerken eşlerden biri ölünce, ölen eşin mirasçılarının devam ettirdiği ve yalnız sağ kalan eşin kusurlu olup olmadığının incelendiği dava.

Mirasçılık belgesi | Sulh mahkemesince veya noterlikçe verilen, mirasçılık sıfatını gösteren belge; geçersizliği her zaman ileri sürülebilir (TMK m. 598).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Maddenin birinci fıkrası yürürlükteki 146 ncı maddenin ikinci fıkrasını karşılamaktadır. Bu fıkraya eşlerin boşanma hâlinde ölüme bağlı tasarruflardan doğan hakları da kaybetmesi, yapılan ölüme bağlı tasarrufta bunun aksinin kararlaştırılmamış olması şartına bağlanmıştır. Maddenin ikinci fıkrasında, boşanma davası devam ederken, davacı eşin ölümü hâlinde, davalının buna rağmen mirasçı olabilmesi belli koşullar altında engellenmektedir. Buna göre ölen davacının mirasçılarından herhangi birisinin davayı devam ettirmesi ve davalının kusurlu olduğunun sabit olması hâlinde, davalı eş, birinci fıkra hükmünde olduğu gibi davacıya mirasçı olamayacaktır. Davacı eşin ölümü hâlinde evlilik kendiliğinden son bulur. Bu nedenle davacının ölümüne rağmen, mirasçılardan birinin devam ettirdiği bu dava, eşlerin boşanmasına yönelik olmayacak, devam edilen davada, boşanmada davalının kusurlu olup olmadığı karara bağlanacaktır. Bir başka ifadeyle bu durumda devam edilen dava, boşanmada hangi eşin kusurlu olduğunun saptanmasına yönelik olacaktır. Bu durum özellikle zina, hayata kast, pek kötü davranış, haysiyetsiz hayat sürme sebeplerinden biriyle açılan boşanma davasında, davacının ölümü hâlinde, bu eylemlerde bulunan kusurlu davalı eşin buna rağmen mirasçı olabilmesi konusunda haksız ve adaletsiz sonuçların doğmasına da neden olabilecektir. İşte bu haksız durumların önlenmesi amacıyla maddenin ikinci fıkrası kaleme alınmıştır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 75-76*

Adalet Komisyonu maddeyi Tasarıdaki gibi aynen kabul etmiştir (S. Sayısı 723, s. 404). Gerekçe ikinci fıkrayı yalnız davacının ölümü hâline göre açıklar; bu sınırlama Anayasa Mahkemesinin iptal kararı[2] ve 6217 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle kaldırılmıştır.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Boşanan karı koca, birbirinin kanuni mirasçısı olamaz ve evlenme mukavelesi ile veya boşanmadan evvel yapılmış ölüme bağlı bir tasarruf ile temin olunan menfaatleri zayi eder.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 146/2 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 146/2	4721 sayılı Kanun m. 181
Yasal mirasçılık	Boşanan eşler birbirinin mirasçısı olamaz	Aynı; "bu sıfatla" ifadesi eklendi
Ölüme bağlı tasarruflar	Evlenme sözleşmesi veya ölüme bağlı tasarrufla sağ-	Ölüme bağlı tasarrufla sağlanan haklar, aksi tasarruftan anlaşılmadıkça kaybedilir

2 AYM, 21.01.2010, E. 2008/102, K. 2010/14.

	743 sayılı Kanun m. 146/2	4721 sayılı Kanun m. 181
	lanan menfaatler kaybedilir	
Dava sürerken ölüm	Hüküm yok	Ölen eşin mirasçılarından biri davaya devam eder ve diğer eşin kusuru ispatlanırsa aynı sonuç doğar

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi; ikinci fıkra "ölen davacının mirasçılarından" ve "davalının kusurunun" ifadelerini içeriyordu	4721 s. K.
21.01.2010	Anayasa Mahkemesi "davacının" ve "davalının" sözcüklerini iptal etti; iptal hükmü kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından (22.10.2010) altı ay sonra yürürlüğe girecekti	AYM, K. 2010/14
31.03.2011	İkinci fıkra "ölen eşin mirasçılarından birisinin" ve "diğer eşin kusurunun" ifadeleriyle yeniden düzenlendi	6217 s. K. m. 19

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Boşanmadan sonra	Eşler birbirinin yasal mirasçısı olamaz	TMK m. 181/1
Ölüme bağlı tasarruflar	Boşanmadan önceki tasarrufla sağlanan haklar, aksi anlaşılmadıkça kaybedilir	Yargıtay 3. HD, K. 2013/1487
Dava sürerken ölüm	Boşanma davası konusuz kalır; mirasçı devam ederse kusur tespiti davasına dönüşür	Yargıtay HGK, K. 2023/12
Kim devam eder	Davacı veya davalı, ölen eşin mirasçılarından biri	AYM, K. 2010/14; 6217 s. K. m. 19
Deliller	Mirasçılar yeniden delil gösteremez, toplanmamış delillerin toplanmasını isteyebilir	Yargıtay HGK, K. 2019/993
Talep	Kusur tespiti istemi açıkça bildirilmelidir	AYM, Hamiyet Köseoğlu, B. No: 2013/1341
Giderler	Davaya devam etmeyen mirasçı aleyhine vekâlet ücreti yok	Yargıtay 2. HD, K. 2026/3241
Mirasçılık belgesi	İptal davasında boşanma dosyasının sonucu beklenir	Yargıtay 14. HD, K. 2015/11878
Yurt dışında boşanma	Tanıma geriye etkili; mirasçı tanıma isteyebilir	Yargıtay HGK, K. 2011/726

TBMM gerekçesine göre birinci fıkra eski Kanun'un 146. maddesinin ikinci fıkrasını karşılar; ikinci fıkra ise boşanma davası sürerken ölen eşin kusurlu karşı tarafa mirasçı olmasının doğurabileceği haksız sonuçları önlemek için getirilmiştir. İkinci 1

fıkra ilk metninde yalnız ölen davacının mirasçılarına davaya devam imkânı tanıyordu; Anayasa Mahkemesinin iptal kararından sonra[3] 2011'de her iki eşin mirasçılarını kapsayacak biçimde değiştirilmiştir.

DİKKAT

Boşanma davası sürerken ölen eşin mirasçısı, davaya sağ kalan eşin kusurunun tespiti için devam ettiğini mahkemeye yazılı ve açık olarak bildirmelidir; mirasçının açık bir talebi bulunmadığı dosyada kusur incelemesi yapılmadan verilen karar Yargıtayca onanmış, Anayasa Mahkemesi de başvuruyu kabul edilemez bulmuştur.[4] Sağ kalan eşin ölümden sonra davadan feragat etmesi kusur incelemesini engellemez. Mirasçılık belgesinde eski eş mirasçı gösterilmişse belgenin iptali istenmelidir; boşanma dosyasındaki kusur tespiti sürüyorsa iptal davasında bu sonuç beklenir.

II. Boşanan Eşlerin Miras Hakları (TMK m. 181/1)

- **Yasal mirasçılık sona erer:** Boşanma kararının kesinleşmesiyle eşler birbirlerinin yasal mirasçısı olamaz. Madde "bu sıfatla" ifadesini kullanır; yasak eş sıfatından doğan mirasçılığa ilişkindir ve sağ kalan eşin kanundaki payları (TMK m. 499) boşanan eşe uygulanmaz.
- **Ölüme bağlı tasarruflar:** Boşanan eş, boşanmadan önce yapılmış vasiyetname veya miras sözleşmesiyle kendisine sağlanan hakları, aksi tasarruftan anlaşılmadıkça kaybeder. Yargıtay, eşi lehine vasiyetname düzenleyip sonra boşanan miras bırakanın vasiyetnamesinin iptali davasında, bu hükmün TMK m. 181 kapsamında kalıp kalmadığının incelenmesini istemiştir.[5] Miras bırakan boşanmadan sonra eski eşi lehine yeni bir tasarrufta bulunabilir; yasak, boşanmadan önce yapılmış tasarruflara ilişkindir.
- **Boşanma kararı kesinleşmeden ölüm:** Boşanmaya karar verilmiş olsa bile hüküm kesinleşmeden eşlerden biri ölürse evlilik ölümle sona erer ve boşanma davası konusuz kalır.[6] Bu durumda sağ kalan eş kural olarak mirasçıdır; mirasçılığı ancak ikinci fıkradaki yolla, yani ölen eşin mirasçılarının davaya devam etmesi ve kusurunun ispatlanmasıyla sona erer.[7]
- **Kısmi kesinleşme:** Yalnız kusur, nafaka veya tazminat yönünden kanun yoluna başvurulmuşsa boşanma hükmü kanun yolu süresinin dolmasıyla kesinleşir.[8] Yargıtay, boşanma hükmü bu şekilde kesinleştikten sonra ölen erkeğin mirasçı-

3 AYM, 21.01.2010, E. 2008/102, K. 2010/14.
4 AYM, *Hamiyet Köseoğlu* Başvurusu, B. No: 2013/1341, 21.05.2015.
5 Yargıtay 3. HD, 04.02.2013, E. 2012/18038, K. 2013/1487.
6 Yargıtay 2. HD, 11.06.2026, E. 2026/393, K. 2026/6478.
7 Yargıtay 7. HD, 05.05.2011, E. 2010/7841, K. 2011/3083.
8 Yargıtay HGK, 02.11.2021, E. 2017/3155, K. 2021/1307.

larının davaya devam etme talebini, evlilik ölümle değil boşanmayla sona erdiği için yerinde görmemiştir.[9] Bu hâlde birinci fıkra doğrudan uygulanır.

- **Ayrılık ve butlan:** Ayrılık kararı evlilik birliğini sona erdirmez; madde yalnız boşanan eşlerin mirasçılığını kaldırır. Evlenmenin butlanı davasında ise mirasçılar açılmış davayı sürdürebilir; evlenme sırasında iyiniyetli olmadığı anlaşılan sağ kalan eş yasal mirasçı olamaz ve ölüme bağlı tasarruflarla sağlanan hakları da kaybeder (TMK m. 159).

III. Boşanma Davası Sürerken Eşin Ölümü (TMK m. 181/2)

- **Dava konusuz kalır:** Eşlerden birinin ölümüyle evlilik kendiliğinden sona erer; mahkeme konusu kalmayan boşanma davası hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verir. Hukuk Genel Kurulu'na göre ölümden sonra "tarafların boşanmalarına" şeklinde hüküm kurulamaz.[10]
- **Kusur tespiti davasına dönüşür:** Ölen eşin mirasçılarından biri davaya devam ederse dava, artık boşanmaya değil, sağ kalan eşin kusurlu olup olmadığının tespitine yöneliktir; davadaki subjektif hak ölen eşin mirasçılarına geçer.[11]
- **Her iki eşin mirasçıları:** Maddenin ilk metni bu hakkı yalnız ölen davacının mirasçılarına tanıyordu. Anayasa Mahkemesi "davacının" ve "davalının" sözcüklerini eşitlik ilkesine ve hak arama özgürlüğüne aykırı bularak iptal etmiş,[12] fıkra 2011'de 6217 sayılı Kanun'la "ölen eşin" ve "diğer eşin" ifadeleriyle yeniden yazılmıştır. Bugün davalı eş ölürse onun mirasçıları da davacı eşin kusurunun tespiti için davaya devam edebilir.[13]
- **Usulüne uygun açılmış dava:** Mirasçılar ancak taraflarca usulüne uygun açılmış bir boşanma davasını sürdürebilir. Hukuk Genel Kurulu, vekille ve harcı yatırılarak açılmış davada davacının ehliyetine ilişkin araştırma ölümle tamamlanamamışsa mirasçının davaya devam edebileceğini oyçokluğuyla kabul etmiştir.[14]
- **Mirasçıların iradesi:** Mahkeme ölümden sonra mirasçıların kusur tespiti yönünden davaya devam edip etmeyeceklerini belirlemeli ve konusuz kalan boşanma davası hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermelidir.[15] Mirasçıların kusur tespitine yönelik talebini açıkça bildirmesi önemlidir; böyle bir talep bulunmadığı gerekçesiyle kusur incelemesi yapılmadan verilen karar onanmış ve bu karara yönelik bireysel başvuru kabul edilemez bulunmuştur.[16]

9 Yargıtay 2. HD, 05.11.2025, E. 2025/9085, K. 2025/9529.
10 Yargıtay HGK, 27.12.2018, E. 2017/1588, K. 2018/2045.
11 Yargıtay HGK, 01.02.2023, E. 2021/360, K. 2023/12.
12 AYM, 21.01.2010, E. 2008/102, K. 2010/14.
13 Yargıtay HGK, 01.02.2023, E. 2021/360, K. 2023/12.
14 Yargıtay HGK, 24.10.2019, E. 2017/1896, K. 2019/1112.
15 Yargıtay 2. HD, 02.06.2026, E. 2026/522, K. 2026/5972.
16 AYM, *Hamiyet Köseoğlu* Başvurusu, B. No: 2013/1341, 21.05.2015.

Taraflardan birinin ölümü hâlinde mirasçılar mirası kabul veya reddetmemişse, kanundaki süreler geçinceye kadar dava ertelenir (HMK m. 55).

- **Feragat ve kanun yolu:** Davalı öldükten sonra davacının davadan feragat etmesi hüküm doğurmaz.[17] Ölüm kanun yolu aşamasında gerçekleşmişse Yargıtay hükmü bozarak kusur tespiti yönünden karar verilmesini istemektedir; Hukuk Genel Kurulu, davası ilk derece mahkemesince kendi tam kusuru nedeniyle reddedilen ve direnme aşamasında ölen davacının mirasçısının başvurusu üzerine de bu yönde karar vermiştir.[18]

IV. Kusurun İspatı

- **Ölçüt:** Maddenin metni, sağ kalan eşin kusurunun ölen eşinkinden ağır olmasını değil, kusurunun ispatlanmasını arar. Yargıtay bu incelemeyi, sağ kalan eşin boşanmaya sebebiyet verecek derecede kusurlu olup olmadığı yönünden yapmaktadır.[19] Yargıtay 7. Hukuk Dairesi, mirasçılık belgesinin iptaline ilişkin bir davada sağ kalan eşin daha az veya eşit kusurlu olduğu itirazını yerinde görmeyerek kararı onamıştır.[20]
- **Deliller:** Ölen eş delillerini sunmuşsa mirasçılar yeniden delil gösteremez; ölen eşin sunduğu fakat toplanmamış delillerin toplanmasını isteyebilir.[21] Delillerin bildirilme zamanına ilişkin HMK kuralları bu davada da uygulanır.[22]
- **Tanıklar ve ceza kararı:** Hukuk Genel Kurulu, davayı sürdüren mirasçının tanık olarak dinlenmesini ve tanıkla taraf arasındaki yakınlığı beyanı tek başına değersiz kılan bir sebep saymamış; ceza mahkemesinin beraat kararının hukuk hâkimini bağlamadığını belirtmiştir.[23]
- **İstinaf incelemesi:** Mirasçıların sürdürdüğü davada da istinaf incelemesi, kamu düzenine aykırılık dışında istinaf dilekçesinde gösterilen sebeplerle sınırlıdır. Hukuk Genel Kurulu, tanık deliline usulüne uygun dayanılmadığı itirazının istinaf dilekçesinde ileri sürülmediği dosyada bölge adliye mahkemesinin bunu kendiliğinden gözetemeyeceğini ve sağ kalan eşin kusurunun ayrıca değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.[24]

17 Yargıtay HGK, 01.02.2023, E. 2021/360, K. 2023/12.
18 Yargıtay HGK, 24.06.2020, E. 2017/2296, K. 2020/476.
19 Yargıtay HGK, 24.10.2019, E. 2017/1896, K. 2019/1112.
20 Yargıtay 7. HD, 25.05.2023, E. 2022/1517, K. 2023/2840.
21 Yargıtay HGK, 03.10.2019, E. 2019/32, K. 2019/993.
22 Yargıtay HGK, 27.12.2018, E. 2017/1588, K. 2018/2045.
23 Yargıtay HGK, 03.10.2019, E. 2019/32, K. 2019/993.
24 Yargıtay HGK, 15.10.2025, E. 2024/619, K. 2025/639.

V. Sonuçlar: Mirasçılık Belgesi ve Giderler

- **Mirasçılık belgesinin iptali:** Kusur tespiti yapılan sağ kalan eş yasal mirasçı olamaz; mirasçılık belgesinde mirasçı gösterilmişse belgenin iptali istenebilir ve geçersizlik her zaman ileri sürülebilir (TMK m. 598). Boşanma dosyasındaki kusur tespiti sürerken açılan iptal davasında bu dosyanın sonucu bekletici sorun yapılır.[25]
- **Yargılama giderleri:** Ölümle konusuz kalan davada giderler kural olarak davanın açıldığı tarihteki haklılık durumuna göre belirlenir.[26] Davaya devam etmeyen mirasçılar aleyhine vekâlet ücretine hükmedilemez;[27] davaya devam edip kusur tespitinde haklı çıkan mirasçılar lehine ise vekâlet ücretine hükmedilir.[28]
- **Fer'î istemler:** Yargıtay'ın onadığı bir dosyada, istinaf aşamasında ölen davalının mirasçılarına davaya kusur tespiti yönünden devam edip etmeyecekleri sorulmuş; ilk derece mahkemesi konusu kalmayan boşanma ve fer'î sonuçları hakkında karar verilmesine yer olmadığına ve sağ kalan davacı kadının kusurlu olmadığının tespitine karar vermiş, davaya devam eden mirasçılar aleyhine yargılama giderine hükmedilmiştir.[29]

VI. Yurt Dışında Boşanma ve Miras

- **Tanıma geriye etkilidir:** Yabancı mahkemenin boşanma kararı tanındığında eşler yabancı kararın kesinleştiği tarihten itibaren boşanmış sayılır ve miras hukukuna ilişkin sonuçlar da bu tarihten doğar (5718 sayılı Kanun m. 58, 59).
- **Mirasçının tanıma istemi:** Hukuk Genel Kurulu, yurt dışında boşanıp karar Türkiye'de tanınmadan ölen kadının çocuğunun, mirasçılık belgesinde mirasçı gösterilen eski eşe karşı boşanma kararının tanınmasını istemekte hukuki yararı bulunduğunu kabul etmiştir.[30] Yabancı mahkemede kesinleşmiş boşanma kararından sonra ölen eşe, yalnız karar tanınmadığı için eski eşin mirasçı olması TMK m. 181'e aykırıdır.

> **UYGULAMA NOTU**
>
> Boşanma davası sürerken eş ölürse ölüm belgesi ve nüfus kaydı dosyaya sunulmalıdır; mirasçı, mirasçılık belgesini alarak davaya kusur tespiti için devam ettiğini dilekçeyle açıkça bildirmelidir. Ölen eşin gösterdiği ancak toplanmamış deliller,

25 Yargıtay 14. HD, 22.12.2015, E. 2015/4568, K. 2015/11878.
26 Yargıtay 2. HD, 04.02.2026, E. 2025/9543, K. 2026/1103.
27 Yargıtay 2. HD, 26.03.2026, E. 2025/9855, K. 2026/3241.
28 Yargıtay 2. HD, 22.06.2026, E. 2026/1413, K. 2026/6964.
29 Yargıtay 2. HD, 25.06.2024, E. 2023/7004, K. 2024/4811.
30 Yargıtay HGK, 30.11.2011, E. 2011/2-593, K. 2011/726.

tanıklar ve belgeler listelenmelidir; mirasçının yeni delil gösterme imkânı sınırlıdır. Karar kanun yolundaysa ölüm, incelemeyi yapan mahkemeye bildirilmelidir. Kusur tespiti kesinleşince mirasçılık belgesinin iptali istenmelidir. Boşanmadan önce eş lehine yapılmış vasiyetname veya miras sözleşmesinin boşanmadan sonra da geçerli kalması isteniyorsa bu, tasarrufta açıkça belirtilmeli veya boşanmadan sonra yeni bir tasarruf yapılmalıdır. Yurt dışında boşanmada kararın Türkiye'de tanınması sağlanmalıdır.

İÇTİHATLAR

1 **ANAYASA MAHKEMESİ · NORM DENETİMİ**
21.01.2010 · E. 2008/102 · K. 2010/14

Davaya devam hakkını yalnız ölen davacının mirasçılarına tanıyan sözcükler iptal edildi

Kanunun ilk metninde ikinci fıkra, boşanma davası sürerken yalnız ölen davacının mirasçılarına davaya devam etme ve davalının kusurunu ispatlama imkânı tanıyordu. Manavgat'taki bir aile mahkemesi, baktığı boşanma davasında, bu hakkın dava sırasında ölen davalının mirasçılarına tanınmamasının Anayasa'nın 10. ve 36. maddelerine aykırı olduğu kanısıyla "davacının" ve "davalının" sözcüklerinin iptalini istemiştir.

> *Bir hukuk davasında taraf olma durumu nedeniyle hukuki durumları itibariyle eşit oldukları açık olan davacı ve davalının mirasçıları arasında, boşanma davasına devam edebilme bakımından farklı düzenlemeler öngörülmesi, davada hakkaniyete uygun bir dengenin kurulmasına engel teşkil ederek, silahların eşitliği ilkesinin ihlâline neden olur.*

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi sözcükleri oybirliğiyle iptal etmiş, doğacak boşluk nedeniyle iptal hükmünün kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından (22.10.2010) altı ay sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir. Bir üye, ikinci fıkranın tamamen iptal edilmesi gerektiği görüşüyle sonuca farklı gerekçeyle katılmıştır. Kanun koyucu 6217 sayılı Kanun'la fıkrayı "ölen eşin mirasçılarından birisinin" ve "diğer eşin kusurunun" ifadeleriyle yeniden düzenlemiştir; bugün davacı veya davalı hangi eş ölürse ölsün onun mirasçıları davaya devam edebilir.

2 **ANAYASA MAHKEMESİ**
Hamiyet Köseoğlu Başvurusu · B. No: 2013/1341 · 21.05.2015

Mirasçı, kusur tespiti istediğini yargılamaya katıldığı aşamada açıkça bildirmelidir

Karşılıklı açılan boşanma davalarında ilk derece mahkemesi, eşlerden birini ağır kusurlu sayarak diğer eşin davasını kabul etmiş, onun davasını reddetmişti. Temyiz aşamasında ağır kusurlu sayılan eş ölmüştür; Yargıtay davanın konusuz kaldığını belirterek hükmü bozmuştur. Bozmadan sonra davaya katılan mirasçı adına boşan-

ma kararının kesinleştiği ileri sürülmüştür; mahkeme konusu kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir. Bu mirasçının da ölmesi üzerine karar başvurucuya tebliğ edilmiştir; başvurucu TMK m. 181/2'ye göre kusur tespiti yapılması gerektiğini ileri sürerek temyiz etmiştir. Yargıtay, bozma kararına karşı karar düzeltme yoluna gidilmediğini ve kusur belirlenmesine yönelik bir talep bulunmadığını belirterek hükmü onamıştır.

> *4721 sayılı Kanun'un 181. maddesinin son fıkrasında, boşanma davası devam ederken ölen eşin mirasçılarının davaya katılarak karşı tarafın kusurunun tespitini talep edebilecekleri hususu hükme bağlanmıştır. Buna göre, ölen tarafın mirasçılarının yargılamaya katılımı ve yasal haklarını etkili bir şekilde mahkemeye ileri sürebilme imkânının tanınması gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi başvuruyu oybirliğiyle kabul edilemez bulmuştur. Mahkeme'ye göre bozma kararının ölen tarafın eski vekiline tebliğ edilmesiyle mirasçıya karar düzeltme yolu fiilen kullandırılmamış, ancak mirasçıya itirazlarını bozmadan sonraki duruşmada sunma imkânı tanındığından eksiklik sonraki aşamada telafi edilmiştir. Mirasçının kusur tespitine yönelik açık bir talebi bulunup bulunmadığına ilişkin değerlendirme kanun yolunda gözetilecek bir konudur ve açık keyfilik içermemektedir. Davaya mirasçı olarak katılan kişi, kusur tespiti istediğini dilekçeyle ve açıkça bildirmelidir.

3 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
01.02.2023 · E. 2021/360 · K. 2023/12

Davalı öldükten sonra davacının davadan feragat etmesi hüküm doğurmaz; davalının mirasçıları kusur tespiti için davaya devam edebilir

Kadın 2018'de evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebiyle boşanma, nafaka ve tazminat davası açmıştır. İlk derece mahkemesi yetkisizlik kararı vermiştir; kadının istinaf başvurusu incelenirken davalı erkek 22.12.2019'da öldü ve kadın ertesi gün davadan feragat etmiştir. Bölge adliye mahkemesi davayı feragat nedeniyle reddetmiştir. Özel Daire, ölümden sonra yapılan feragatin hüküm doğurmayacağını ve davalının mirasçılarının davaya devam hakkı bulunduğunu belirterek kararı oyçokluğuyla bozmuştur; bölge adliye mahkemesi, davacının davasından her zaman feragat edebileceği gerekçesiyle direnmiştir.

> *Mirasçılar, devam edilen bu davada artık sadece sağ kalan eşin kusurlu davranışlarını ispatlamaya çalışacaklarına göre, davacının kusur tespiti olarak devam edilen eldeki davada artık feragat edebileceği subjektif bir hakkı da bulunmamaktadır.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oybirliğiyle bozmuştur. Kurul'a göre eşlerden birinin ölümüyle boşanma davası konusuz kalır; mirasçılardan biri davaya devam ederse dava, sağ kalan eşin kusurlu olup olmadığının incelendiği bir kusur tespiti davasına dönüşür ve davadaki subjektif hak ölen eşin mirasçılarına

geçer. Sağ kalan davacı eş bu aşamada davadan feragat ederek kusur incelemesini engelleyemez.

4 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
24.10.2019 · E. 2017/1896 · K. 2019/1112

Usulüne uygun açılan boşanma davasını mirasçılar sürdürebilir; davacının ehliyetine ilişkin araştırma ölümle yarım kalmışsa dava reddedilmez

Davacı koca 2009'da vekili aracılığıyla harcını yatırarak eşine karşı boşanma davası açmıştır. Davalı, davacının dava tarihinde fiil ehliyeti bulunmadığını ileri sürmüştür; mahkeme bu konuda araştırma yaparken davacı öldü ve önceki evliliğinden olan çocuğu TMK m. 181/2'ye göre davaya devam etmiştir. Mahkeme konusuz kalan boşanma davası hakkında karar verilmesine yer olmadığına ve davalının tam kusurlu olduğunun tespitine karar vermiştir. Özel Daire, dosya üzerinden düzenlenen bir raporda davacının dava tarihinde fiil ehliyetinin bulunmadığının belirtildiğini, bu nedenle davanın reddi gerektiğini belirterek bozmuştur; mahkeme direnmiştir.

> *Türk Medeni Kanunu'nun 181. maddesinin ikinci fıkrasında boşanma davası devam ederken ölen eşin mirasçılarına sağ kalan eşin boşanmaya sebebiyet verecek derecede kusurlu olup olmadığının tespitine yönelik olarak davaya devam etme imkânı sağlanmıştır. Buna göre taraflarca usulüne uygun bir şekilde açılan boşanma davaları mirasçılar tarafından sürdürülebilir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını değişik gerekçeyle, ikinci oylamada oyçokluğuyla yerinde bulmuş ve diğer temyiz itirazlarının incelenmesi için dosyayı Özel Daireye göndermiştir. Kurul'a göre dava vekille ve harcı yatırılarak usulüne uygun açılmış, davacının vesayet altına alınmasını gerektiren bir durumun bulunup bulunmadığına ilişkin araştırma ölüm nedeniyle tamamlanamamıştır; bu durumda mirasçı davaya kusur tespiti için devam edebilir. Azınlıktaki üyeler, dava şartı yokluğundan davanın usulden reddi gerektiği görüşündedir.

5 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
03.10.2019 · E. 2019/32 · K. 2019/993

Mirasçılar yeniden delil gösteremez, ölen eşin gösterdiği delillerin toplanmasını isteyebilir; mirasçı tanığın beyanı yakınlık nedeniyle değersiz sayılmaz

Davacı koca 2010'da evlilik birliğinin temelinden sarsıldığını ileri sürerek boşanma ve tazminat davası açmıştır; dava dilekçesinde davalının kendisine başkalarının yanında hakaret ettiğini de ileri sürmüştür. Yargılama sırasında davacı ölmüştür; önceki evliliğinden olan çocukları sağ kalan eşin kusurunun tespiti için davaya devam etmiştir. Hakaret iddiası nedeniyle açılan ceza davasında davalı delil yetersizliğinden beraat etmiştir. Mahkeme, tanıkların davayı sürdüren mirasçılar ve davalıyla husumetli kişiler olduğunu belirterek davalının kusurunun bulunmadığının tespitine karar vermiştir; Özel Daire hakaretin tanıklarla ispatlandığını belirterek bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Mirasçılar tarafından sürdürülen boşanma davalarında ölen eş delillerini sunmuş ise mirasçıların yeniden delil gösterme hakları bulunmamaktadır. Ölen eş tarafından sunulan ve fakat mahkemece toplanılmayan delillerin araştırılıp değerlendirilmesi mirasçılar tarafından talep edilebilir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla bozmuştur. Kurul'a göre tanıkla taraf arasındaki akrabalık veya yakınlık tek başına tanık beyanını değerden düşürmez; tanıkların gerçeğe aykırı beyanda bulunduğuna dair ciddi ve inandırıcı delil yoksa beyanlar esas alınır (HMK m. 255, TMK m. 184). Ceza mahkemesinin beraat kararı hukuk hâkimini bağlamaz (TBK m. 74). Eşine hakaret ettiği sabit olan sağ kalan eşin kusurlu olduğunun tespiti gerekir. Azınlıktaki üyeler, tanıkların davayı sürdüren mirasçı ve davalıyla husumetli kişiler olduğu gerekçesiyle direnme kararının onanması gerektiği görüşündedir.

6 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
27.12.2018 · E. 2017/1588 · K. 2018/2045

Davacı ölünce boşanma hükmü kurulamaz; mahkeme boşanma hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verip kusur tespitini inceler

Davacı koca 2013'te boşanma davası açmıştır. Mahkeme, cevap dilekçesinde delil göstermeyen davalının ön inceleme duruşmasındaki tanık bildirme talebini reddederek boşanmaya karar vermiştir. Özel Daire bu kararı davalının hukuki dinlenilme hakkının ihlal edildiği gerekçesiyle bozmuştur. Bozmadan sonra davacı öldü ve mirasçıları davaya devam ettiklerini bildirmiştir. Mahkeme, davacının ölümü nedeniyle boşanma hükmü verilmesine yer olmadığına ve davalının kusurlu olduğu tespit edildiğinden yasal mirasçı olamayacağına karar vererek direnmiştir.

> *Yukarıda açıklandığı üzere, TMK'nın 181/2. maddesi ölen eşin mirasçılarının kusur tespiti yönünden davaya devam edebileceklerini öngören istisnai bir düzenleme olup somut olayda da bozma kararı sonrasında verilen direnme kararında davacının ölümü nedeniyle boşanma kararı verilmesi mümkün olmadığından mahkemece "davacının 24.10.2014 tarihinde ölümü nedeniyle boşanma hükmü verilmesine yer olmadığına" şeklinde hüküm kurulması zorunlu hâle gelmiştir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu, kararın yeni hüküm niteliğinde olmadığını kabul ederek ön sorunu aşmış; esasta cevap dilekçesinde delil göstermeyen davalıya ön inceleme duruşmasında delil bildirmesi için süre verilemeyeceği gerekçesiyle direnme kararını yerinde bulmuş ve kusur durumunun incelenmesi için dosyayı Özel Daireye göndermiştir. Karar ikinci görüşmede oyçokluğuyla verilmiştir. Mirasçıların devam ettiği davada da delillerin bildirilme zamanına ilişkin HMK kuralları uygulanır.

7 YARGITAY 14. HUKUK DAİRESİ
22.12.2015 · E. 2015/4568 · K. 2015/11878

Mirasçılık belgesinin iptali davası, mirasçıların devam ettiği boşanma davasının sonucu beklenmeden reddedilemez

Miras bırakan, eşine karşı açtığı boşanma davasının yargılaması sırasında ölmüştür; mirasçıları TMK m. 181'e göre davaya devam etmiştir. Sulh hukuk mahkemesinin verdiği mirasçılık belgesinde ise sağ kalan eş de mirasçı olarak gösterilmişti. Mirasçılar, sağ kalan eşin kusurlu olduğunun tespit edildiğini ileri sürerek mirasçılık belgesinin iptalini ve yeni belge verilmesini istemiştir. Mahkeme, dava tarihinde boşanma davasının kesinleşmediğini ve davanın erken açıldığını belirterek davayı reddetmiştir.

> *Anılan madde hükmü uyarınca boşanma davasında kusurlu olduğunun kanıtlanması halinde davalı yasal mirasçı niteliğini kaybedecektir. Dolayısıyla, boşanma davasında verilecek karar görülmekte olan mirasçılık belgesinin iptali istemli davanın sonucunu etkileyeceğinden HMK'nın 165. maddesi uyarınca bekletici sorun olarak kabul edilmesi gerekir.*

DEĞERLENDİRME Daire kararı oybirliğiyle bozmuştur. Mirasçılık belgesinin iptali davası, boşanma dosyasında kusur tespiti sonuçlanmadan açılmışsa erken açıldığı gerekçesiyle reddedilmemeli, boşanma dosyasının sonucu bekletici sorun yapılmalıdır (HMK m. 165). Daire, karar düzeltme incelemesinde sonuç kısmındaki taraf ve vekâlet ücretine ilişkin maddi hatayı düzeltmiştir.[31] Yargıtay 7. Hukuk Dairesi de boşanma kararı kesinleşmeden ölen eşin mirasçılarına davaya devam edip etmeyeceklerinin sorulması ve mirasçılık belgesinin iptali davasında bu sonucun beklenmesi gerektiğine karar vermiştir.[32]

8 YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ
04.02.2013 · E. 2012/18038 · K. 2013/1487

Boşanmadan önce yapılan vasiyetname, eski eş lehine hükümler yönünden TMK m. 181 kapsamında incelenmelidir

Miras bırakan 2007'de noterde düzenlediği vasiyetnameyle malvarlığını o sırada evli olduğu eşine, kızına ve kardeşine bırakmış; 2008'de eşinden boşanmış ve 2009'da ölmüştü. Vasiyetnamede kendisine pay verilmeyen oğlu vasiyetnamenin iptalini istemiştir; iptal sebepleri arasında miras bırakanın vasiyetnamede adı geçen eşinden vasiyetten sonra boşandığını da ileri sürmüştür. Mahkeme, vasiyetnamenin şekil şartlarına uygun olduğunu ve iradeyi sakatlayan bir durum bulunmadığını belirterek iptal istemini, tereke belgeleri sunulmadığı gerekçesiyle tenkis istemini reddetmiştir.

> *Somut olayda, iptale konu vasiyetname boşanmadan önce yapılmış olup, ölüme bağlı tasarruf olma niteliği ise tartışmasızdır. Bu nedenle; mahkemece, anılan*

31 Yargıtay 14. HD, 22.09.2016, E. 2016/3144, K. 2016/7420.
32 Yargıtay 7. HD, 05.05.2011, E. 2010/7841, K. 2011/3083.

yasal düzenleme kapsamında olup olmadığı hususu incelenmeksizin karar verilmesi doğru görülmemiştir.

DEĞERLENDİRME Daire kararı oybirliğiyle bozmuştur. Boşanan eş, boşanmadan önce yapılmış ölüme bağlı tasarrufla kendisine sağlanan hakları, aksi tasarruftan anlaşılmadıkça kaybeder; mahkeme bu nedenle vasiyetnamedeki eski eş lehine hükmün TMK m. 181 kapsamında kalıp kalmadığını incelemelidir. Daire ayrıca saklı paylı mirasçının mirastan tamamen yoksun bırakıldığı iddiasının tenkis istemi olarak da değerlendirilmesini istemiştir. Bozmadan sonra tenkis istemini kabul eden karar onanmıştır.[33]

9 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
30.11.2011 · E. 2011/2-593 · K. 2011/726

Yurt dışında boşanıp tanıma yapılmadan ölen eşin mirasçısı, boşanma kararının tanınmasını isteyebilir

Eşler Almanya'da verilen ve 30.07.2002'de kesinleşen bir mahkeme kararıyla boşanmıştı. Karar Türkiye'de tanınmadan kadın 2003'te ölmüştür; Türk mahkemesinden alınan mirasçılık belgesinde eski eş de mirasçı olarak gösterilmiştir. Kadının çocuğu, annesi ile üvey babasının boşanmasına ilişkin yabancı kararın tanınmasını ve tenfizini istemiştir. Mahkeme aktif husumet yokluğu nedeniyle davayı reddetmiştir; Özel Daire oyçokluğuyla bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Somut olayda da, murisinin boşanmasına ilişkin kararın mirasçılık haklarını etkilemesi ve bunu ancak mahkeme kararı ile elde edebilmesi söz konusu olan davacının, eldeki davayı açmakta hukuki yararının olduğunun ve "hukuki yararı bulunan herkes" kavramı içinde yer aldığının kabulü gerekir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla bozmuştur. Kurul'a göre tanıma kararı geriye etkilidir: boşanma kararı tanındığında eşler yabancı kararın kesinleştiği tarihten itibaren boşanmış sayılır ve miras hukukuna ilişkin sonuçlar da bu tarihten doğar (5718 sayılı Kanun m. 59). Kesinleşmiş boşanma kararından sonra ölen eşe, yalnız karar Türkiye'de tanınmadığı için eski eşin mirasçı olması TMK m. 181'e aykırıdır.

10 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
26.03.2026 · E. 2025/9855 · K. 2026/3241

Davaya devam etmeyen mirasçılar aleyhine vekâlet ücretine hükmedilemez

Kadının açtığı boşanma davasında ilk derece mahkemesi boşanmaya ve fer'î sonuçlara karar verdi, istinaf başvurusu reddedilmiştir. Dosya temyiz incelemesindeyken davalı erkek 20.04.2023'te ölmüştür; Daire, evliliğin ölümle sona erdiğini ve davanın konusuz kaldığını belirterek hükmü bozmuştur. İlk derece mahkemesi, davetiye

33 Yargıtay 1. HD, 29.09.2020, E. 2017/2104, K. 2020/4586.

tebliğ edilmesine rağmen davayı takip etmeyen davalı mirasçıları aleyhine kadın lehine maktu vekâlet ücretine hükmetmiştir.

> *Ölüm nedeniyle boşanma davasının konusuz kaldığı ve dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verildiği durumlarda her ne kadar davanın açıldığı tarihteki haklılık durumu nazara alınarak, yargılama harç ve giderleri ile vekalet ücretine karar verilmesi gerekir ise de 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 181/2 maddesi gereğince mirasçıların kusur tespiti yönünden davaya devam etme yönündeki haklarını kullanmamaları mirasçılar aleyhine yorumlanamaz.*

DEĞERLENDİRME Daire kararı vekâlet ücreti yönünden oybirliğiyle bozmuştur. Ölümle konusuz kalan davada yargılama giderleri kural olarak davanın açıldığı tarihteki haklılık durumuna göre belirlenir;[34] ancak mirasçıların davaya devam etmemesi aleyhlerine yorumlanamaz. Buna karşılık davaya devam eden ve kusur tespitinde haklı çıkan mirasçılar lehine vekâlet ücretine hükmedilir.[35]

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 159:** Evlenmenin butlanında mirasçıların dava hakkı.
- **TMK m. 166:** Evlilik birliğinin sarsılması.
- **TMK m. 171:** Ayrılık süresi.
- **TMK m. 178:** Boşanmadan doğan dava hakları için zamanaşımı.
- **TMK m. 179:** Boşanmada mal rejiminin tasfiyesi.
- **TMK m. 499:** Sağ kalan eşin miras payı.
- **TMK m. 598:** Mirasçılık belgesi.

34 Yargıtay 2. HD, 04.02.2026, E. 2025/9543, K. 2026/1103.
35 Yargıtay 2. HD, 22.06.2026, E. 2026/1413, K. 2026/6964.

MADDE

182

C. Karar
VIII. Çocuklar bakımından ana ve babanın hakları
1. Hâkimin takdir yetkisi

KANUN METNİ

(1) Mahkeme boşanma veya ayrılığa karar verirken, olanak bulundukça ana ve babayı dinledikten ve çocuk vesayet altında ise vasinin ve vesayet makamının düşüncesini aldıktan sonra, ana ve babanın haklarını ve çocuk ile olan kişisel ilişkilerini düzenler.

(2) (Ek ikinci fıkra:24/11/2021-7343/37 md.) Mahkeme, kararında kişisel ilişki düzenlemesinin gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, çocuğun menfaatine aykırı olmamak kaydıyla velayetin değiştirilebileceğini ihtar eder.

(3) Velâyetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin çocuk ile kişisel ilişkisinin düzenlenmesinde, çocuğun özellikle sağlık, eğitim ve ahlâk bakımından yararları esas tutulur. Bu eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır.

(4) Hâkim, istem hâlinde irat biçiminde ödenmesine karar verilen bu giderlerin gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.

MADDE ÖZETİ

Boşanma veya ayrılık kararı veren mahkeme, velayeti ve velayet kendisine verilmeyen ebeveynle çocuk arasındaki kişisel ilişkiyi çocuğun sağlık, eğitim ve ahlak bakımından yararlarını esas alarak düzenler; velayet kendisine verilmeyen eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılır (m. 182). Velayet ve iştirak nafakası kamu düzenine ilişkindir; Hukuk Genel Kurulu'na göre hâkim talep bulunmasa da iştirak nafakasına kendiliğinden hükmedebilir.[1] 2021'den beri mahkeme, kişisel ilişki düzenlemesine uyulmazsa çocuğun menfaatine aykırı olmamak kaydıyla velayetin değiştirilebileceğini kararında ihtar eder.

1 Yargıtay HGK, 19.09.2019, E. 2017/1894, K. 2019/918.

TEMEL KAVRAMLAR

Velayet	Ergin olmayan çocuğun bakımı, eğitimi, korunması ve temsiline ilişkin ana babaya ait hak ve yükümlülükler; boşanmada çocuk kendisine bırakılan tarafa aittir (TMK m. 336).
Kişisel ilişki	Velayet kendisine verilmeyen ebeveyn ile çocuk arasında mahkemenin belirlediği gün ve sürelerde görüşme ve birlikte kalma düzeni (TMK m. 323).
İştirak nafakası	Velayet kendisine verilmeyen eşin, boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında yaptığı katkı.
Tedbir nafakası	Boşanma davası sürerken çocuğun ve eşin geçimi için hükmedilen geçici nafaka (TMK m. 169).
İdrak çağı	Çocuğun kendisini ilgilendiren konularda görüş oluşturabilecek olgunluğa ulaştığı dönem; bu dönemdeki çocuğun velayet konusunda görüşü alınır.

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 148 inci maddesini karşılamaktadır. Yürürlükteki metin esas alınmakla beraber, çocuk kendisinden alınan eşin çocuk ile ilişkisinin düzenlenmesinde, çocuğun özellikle sağlık, terbiye ve ahlâk bakımından yararlarının esas alınacağı açıklığa kavuşturulmuştur. Maddenin ikinci fıkrasında velayetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılması esası getirilmiştir. Maddenin üçüncü fıkrasıyla ise, istem hâlinde hâkime, bu giderlerin gelecek yıllarda ne miktarda ödeneceğine ilişkin karar verebilmesi olanağı sağlanarak, ekonomik ve malî açıdan güçsüz olan alacaklıların her yıl masraf ve emek sarfı suretiyle arttırım davaları açmalarını önlemek ve bu nedenle mağduriyetlerine son vermek amaçlanmıştır.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 76*

Adalet Komisyonu maddeyi Tasarıdaki gibi aynen kabul etmiştir (S. Sayısı 723, s. 404). Gerekçedeki "ikinci" ve "üçüncü" fıkra, 2021'de ihtar kuralı eklendikten sonra bugünkü metinde üçüncü ve dördüncü fıkradır; Yargıtay'ın 2021'den önceki kararlarında katılma yükümlülüğü "TMK m. 182/2" olarak anılır.[2]

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Boşanma veya ayrılık vukuunda hakim, ana ve babayı dinledikten sonra hakkı velayetin kullanılmasına ve ana ve baba ile çocuklar arasındaki şahsi münasebetlere dair iktiza eden tedbirleri ittihaz eyler. Çocuk kendisine tevdi edilmemiş olan taraf, kudretine göre onun infak ve terbiye masraflarına iştirak ile mükelleftir; Çocuk ile icabı hale muvafık surette şahsi münasebatta bulunmak hakkını da haizdir.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 148 (mülga)

2 Yargıtay HGK, 14.11.2019, E. 2017/2613, K. 2019/1191.

	743 sayılı Kanun m. 148	4721 sayılı Kanun m. 182
Dinleme	Ana ve baba dinlenir	Olanak bulundukça ana ve baba; çocuk vesayet altındaysa vasi ve vesayet makamı
Kişisel ilişki ölçütü	Duruma uygun biçimde	Çocuğun özellikle sağlık, eğitim ve ahlak bakımından yararları
Giderlere katılma	Çocuk kendisine verilmeyen taraf gücüne göre katılır	Velayet kendisine verilmeyen eş gücü oranında katılır
Gelecek yıllar	Hüküm yok	İstem hâlinde gelecek yıllar için miktar belirlenebilir
İhtar	Hüküm yok	2021'den beri velayetin değiştirilebileceği ihtar edilir

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.
24.11.2021	Kişisel ilişki düzenlemesine uyulmazsa velayetin değiştirilebileceğinin ihtar edilmesine ilişkin ikinci fıkra eklendi; önceki ikinci ve üçüncü fıkralar üçüncü ve dördüncü fıkra oldu	7343 s. K. m. 37

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Velayet ölçütü	Çocuğun üstün yararı; ciddi delil olmadıkça çocuğun alıştığı ortam değiştirilmez, kardeşler ayrılmaz	Yargıtay HGK, K. 2016/188
Çocuğun görüşü	İdrak çağındaki çocuğun görüşü alınır; uzman aracılığıyla alınması yeterlidir	Yargıtay HGK, K. 2022/571
Ortak velayet	Kamu düzenine aykırı değil; çocuğun yararına ve ebeveynler çekişmesizse	Yargıtay 2. HD, K. 2017/13800; AYM, Hilal Erdaş, B. No: 2018/27658
Kişisel ilişki	Amacına uygun, gerektiğinde yatılı; dava sürerken de ivedilikle kurulur	Yargıtay 2. HD, K. 2026/6974; AYM, Bahadır Üney ve diğerleri, B. No: 2018/4453
İhtar	Kişisel ilişkiye uyulmazsa velayetin değiştirilebileceği kararda ihtar edilir	TMK m. 182/2 (7343 s. K.)
İştirak nafakası	Kamu düzenine ilişkin; talep olmasa da hükmedilebilir	Yargıtay HGK, K. 2019/918

Konu	Kural	Dayanak
Başlangıç	Dava süresince tedbir; boşanmanın kesinleşmesinden itibaren iştirak	Yargıtay HGK, K. 2023/672
Protokol	Nafaka istenmemesi sonradan iştirak nafakası istemeye engel değil	Yargıtay HGK, K. 2019/1191
Gelecek yıllar	Artış istem hâlinde ve istemle sınırlı belirlenir	TMK m. 182/4

1 TBMM gerekçesine göre madde eski Kanun'un 148. maddesini karşılar; yeni metinle kişisel ilişkinin düzenlenmesinde çocuğun özellikle sağlık, eğitim ve ahlak bakımından yararlarının esas alınacağı açıklığa kavuşturulmuş, velayet kendisine verilmeyen eşin giderlere gücü oranında katılması ve istem hâlinde gelecek yıllar için nafaka miktarının belirlenmesi imkânı getirilmiştir. 2021'de 7343 sayılı Kanun'la maddeye ihtar kuralı eklenmiştir.

DİKKAT

Velayet davasında çocuğun yararını gösteren somut deliller toplanmalıdır: çocuğun kiminle yaşadığı, okulu, günlük bakımını kimin üstlendiği ve diğer ebeveynin ilgisi. İdrak çağındaki çocuğun görüşü alınır, ancak mahkeme çocuğun yararı gerektiriyorsa bu görüşün aksine de karar verebilir. Kişisel ilişki talebi dava dilekçesinde tedbir olarak da istenmeli ve karara ihtarın yazıldığı kontrol edilmelidir. Anlaşmalı boşanmada çocuk için nafaka istenmemesi, sonradan iştirak nafakası istenmesine engel değildir; ancak gelecek yıllar için artış isteniyorsa bu, dilekçede açıkça belirtilmelidir.

II. Velayetin Verilmesinde Ölçütler

- **Çocuğun üstün yararı:** Velayetin düzenlenmesindeki amaç küçüğün yararını korumak ve geleceğini güvence altına almaktır. Hukuk Genel Kurulu'na göre çocuğun yaşı, cinsiyeti, eğitim ve sağlık durumu, kimin yanında okuduğu ile ana babanın çocuğu ihmal etmesi, yönlendirmesi, şiddet uygulaması, ekonomik durumu ve yaşadığı ortam birlikte değerlendirilir; mümkün oldukça çocuğun alıştığı ortam değiştirilmez ve kardeşler ayrılmaz.[3]
- **Kamu düzeni ve re'sen araştırma:** Velayete ilişkin hükümler kamu düzenine ilişkindir; hâkim tarafların istemiyle bağlı değildir ve yargılama sırasında ortaya çıkan gelişmeleri de gözetir.[4] Çocuk yargılama sırasında ergin olursa velayet istemi konusuz kalır.[5]

3 Yargıtay HGK, 26.02.2016, E. 2014/1088, K. 2016/188.
4 Yargıtay HGK, 26.02.2016, E. 2014/1088, K. 2016/188.
5 Yargıtay HGK, 17.01.2019, E. 2017/2066, K. 2019/15.

- **Kusur tek başına belirleyici değildir:** Yargıtay'a göre ana ve babanın yararları, boşanmadaki kusurları, ahlaki değer yargıları ve sosyal konumları ancak çocuğun üstün yararını etkilemediği ölçüde göz önünde tutulur.[6]
- **Uzman raporu:** Mahkeme olanak bulundukça ana ve babayı dinler (TMK m. 182/1). Yargıtay, fiilî durumun değiştiği bir dosyada aile mahkemesi bünyesindeki psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıdan inceleme ve rapor alınmadan velayet konusunda karar verilmesini eksik inceleme saymıştır.[7]

III. Çocuğun Görüşü

- **Görüş alınması zorunludur:** Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 12. maddesi ve Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi'nin 3. ve 6. maddeleri uyarınca idrak çağındaki çocuğun velayet konusunda görüşü alınır ve bu görüşe gereken önem verilir. Yargılama uzun sürer de dava açıldığında küçük olan çocuk idrak çağına gelirse, görüşü karar verilmeden önce alınmalıdır; Hukuk Genel Kurulu bu yönde oyçokluğuyla karar vermiştir.[8]
- **Uzman aracılığıyla alınabilir:** Hukuk Genel Kurulu'na göre çocuğun duruşmada hâkim tarafından bizzat dinlenmesi zorunlu değildir; görüşü psikolog, pedagog veya sosyal çalışmacı aracılığıyla alınmışsa aynı konuda yeniden dinlenmesine gerek yoktur.[9] Kurul aynı ilkeyi daha önce de benimsemiştir.[10]
- **Görüş bağlayıcı değildir:** Çocuğun üstün yararı gerektiriyorsa mahkeme çocuğun görüşünün aksine karar verebilir.[11]

IV. Ortak Velayet

- **Kanunda açık düzenleme yoktur:** TMK'ya göre evlilik devam ettiği sürece velayeti ana ve baba birlikte kullanır; boşanmada velayet çocuk kendisine bırakılan tarafa aittir (TMK m. 336). Boşanmadan sonra velayetin birlikte kullanılmasına ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktadır.
- **Kamu düzenine aykırı değildir:** Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 7 No.lu Protokol'ün eşlere evliliğin bitmesi hâlinde de çocuklarıyla ilişkilerinde eşit hak tanıyan 5. maddesine dayanarak, yabancı mahkemenin ortak velayet kararını kamu düzenine aykırı saymamış,[12] yabancı

6 Yargıtay 2. HD, 14.12.2021, E. 2021/8413, K. 2021/9546.
7 Yargıtay 2. HD, 14.12.2021, E. 2021/8413, K. 2021/9546.
8 Yargıtay HGK, 17.01.2019, E. 2017/2066, K. 2019/15.
9 Yargıtay HGK, 19.04.2022, E. 2019/96, K. 2022/571.
10 Yargıtay HGK, 21.02.2019, E. 2018/1072, K. 2019/185.
11 Yargıtay 2. HD, 14.12.2021, E. 2021/8413, K. 2021/9546.
12 Yargıtay 2. HD, 04.12.2017, E. 2016/18674, K. 2017/13800.

uyruklu ana babanın ortak velayet istemini de esastan incelenmesi gereken bir istem olarak görmüştür.[13]

- **Koşullar:** Anayasa Mahkemesi'ne göre ortak velayet, çocuğun üstün yararına aykırı değilse mümkündür.[14] Ancak bu yarar bilimsel görüş ve raporlar gibi objektif verilere dayandırılmalı, ebeveynlerin ve dinlenebilecek yaştaki çocuğun görüşü alınmalı ve ebeveynler arasında çekişme bulunup bulunmadığı gözetilmelidir; tarafların istemi olmadan ve çekişmeli bir dosyada verilen ortak velayet kararı aile hayatına saygı hakkını ihlal etmiştir.

V. Kişisel İlişki

- **Ölçüt:** Velayet kendisine verilmeyen eşin çocukla kişisel ilişkisinin düzenlenmesinde çocuğun özellikle sağlık, eğitim ve ahlak bakımından yararları esas tutulur (TMK m. 182/3). Ana ve babadan her biri çocukla uygun kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkına sahiptir (TMK m. 323); diğerinin çocukla ilişkisini zedelemekten kaçınmakla yükümlüdür ve çocuğun huzuru tehlikeye girerse kişisel ilişki reddedilebilir veya kaldırılabilir (TMK m. 324).
- **Süre ve biçim:** Kişisel ilişki amacına uygun olmalıdır. Yargıtay, yalnız ayda iki pazar gündüz saatleriyle sınırlı kişisel ilişkiyi az bularak hafta sonları, dini bayramlar, yaz tatili ve yarıyıl tatilini kapsayan yatılı bir düzenleme yapmıştır.[15]
- **Dava süresince tedbir:** Kişisel ilişki boşanma davası sürerken de ivedilikle kurulmalıdır. Anayasa Mahkemesi, babanın tedbiren kişisel ilişki talebinin yaklaşık dört yıl karşılanmamasını aile hayatına saygı hakkının ihlali saymıştır.[16]
- **Velayetin değiştirilebileceği ihtarı:** 2021'de maddeye eklenen ikinci fıkraya göre mahkeme, kişisel ilişki düzenlemesinin gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde çocuğun menfaatine aykırı olmamak kaydıyla velayetin değiştirilebileceğini kararında ihtar eder (TMK m. 182/2; aynı kural m. 324/3'te de yer alır). Yargıtay'ın onadığı bir kararda bölge adliye mahkemesi, velayet kendisine verilen babaya bu ihtarın yapılmamasını hata sayarak kişisel ilişkiyi yeniden düzenlemiştir.[17]
- **Yaptırımlar ve sınırlar:** Kişisel ilişki kararının yerine getirilmesine aykırı hareket eden veya engel olan, bir ay içinde yapılacak şikâyet üzerine üç günden on güne kadar disiplin hapsiyle cezalandırılır (5395 sayılı Kanun m. 41/F). Buna karşılık velayeti annede olan çocukların kişisel ilişki günlerinde yurt dışına çıkışının babanın rızasına bağlanması istemi, hukuki yarar bulunmadığı için reddedilmelidir.[18]

13 Yargıtay 2. HD, 20.02.2017, E. 2016/15771, K. 2017/1737.
14 AYM, *Hilal Erdaş* Başvurusu, B. No: 2018/27658, 06.10.2021.
15 Yargıtay 2. HD, 23.06.2026, E. 2026/880, K. 2026/6974.
16 AYM, *Bahadır Üney ve diğerleri* Başvurusu, B. No: 2018/4453, 10.03.2022.
17 Yargıtay 2. HD, 25.09.2024, E. 2023/7156, K. 2024/6419.

VI. İştirak Nafakası

- **Kapsam ve miktar:** İştirak nafakası çocuğun yiyecek, giyecek, barınma, sağlık, dinlenme, eğitim ve öğretim giderlerini kapsar.[19] Miktar çocuğun ihtiyaçları, ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri ile çocuğun gelirleri dikkate alınarak belirlenir; nafaka her ay peşin ödenir (TMK m. 330). Çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderler ana ve baba tarafından karşılanır (TMK m. 327).
- **Kendiliğinden hükmedilir:** Hukuk Genel Kurulu'na göre iştirak nafakası kamu düzenine ilişkindir ve talep bulunmasa da hükmedilebilir;[20] velayet sahibi eş nafaka istemediğini bildirirse hâkim, çocuğun üstün yararının zedelenmeyeceği kanısındaysa nafakaya hükmetmeyebilir. İstenen miktar varsa hâkim bununla bağlıdır; iştirak nafakası yanında ayrıca eğitim gideri adıyla bir alacağa hükmedilemez.
- **Başlangıç:** Boşanma davasında istenen nafaka, yargılama süresince tedbir nafakası, boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren iştirak nafakası olarak ödenir; başlangıç velayet hükmünün kesinleşmesine bağlanamaz.[21]
- **Anlaşmalı boşanma protokolü:** Protokolde çocuk için nafaka istenmemiş olması, koşullar değişince iştirak nafakası istenmesine engel değildir; protokolle yapılan ödeme nafaka yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz, yalnız miktarın belirlenmesinde gözetilir.[22]
- **Gelecek yıllar için artış:** Hâkim istem hâlinde, irat biçiminde ödenecek nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir (TMK m. 182/4). Artış istemle sınırlıdır; Yargıtay, artışın başlangıç tarihinde de talebe bağlı kalınması gerektiğini belirterek kararı düzelterek onamıştır.[23]
- **Sona erme ve değişiklik:** Bakım borcu çocuğun ergin olmasına kadar sürer; çocuk ergin olduğu hâlde eğitimi devam ediyorsa ana ve baba, kendilerinden beklenebilecek ölçüde eğitimi sona erinceye kadar bakmakla yükümlüdür (TMK m. 328). Durum değişirse hâkim istem üzerine nafaka miktarını yeniden belirler veya nafakayı kaldırır (TMK m. 331).

> **UYGULAMA NOTU**
>
> Velayet isteyen ebeveyn, çocuğun dava tarihinde kiminle yaşadığını, okul ve sağlık kayıtlarını, günlük bakımını kimin üstlendiğini gösteren belgeleri ve tanıkları

18 Yargıtay 2. HD, 20.11.2025, E. 2025/5404, K. 2025/9980.
19 Yargıtay HGK, 19.09.2019, E. 2017/1894, K. 2019/918.
20 Yargıtay HGK, 19.09.2019, E. 2017/1894, K. 2019/918.
21 Yargıtay HGK, 21.06.2023, E. 2022/657, K. 2023/672.
22 Yargıtay HGK, 14.11.2019, E. 2017/2613, K. 2019/1191.
23 Yargıtay 2. HD, 23.06.2026, E. 2026/5699, K. 2026/7062.

hazırlamalı; aile mahkemesi uzmanının incelemesine hazırlıklı olmalıdır. Ortak velayet, diğer ebeveynle birlikte ve açıkça talep edilmelidir. Kişisel ilişki talebi dava dilekçesinde tedbiren de istenmeli; yatılı görüşme, bayramlar, yarıyıl ve yaz tatili için somut gün ve saat önerilmeli ve hükümde velayetin değiştirilebileceği ihtarının yer aldığı kontrol edilmelidir. İştirak nafakası için çocuğun okul, sağlık ve kurs giderleri belgelenmeli, istenen miktar ve gelecek yıllar için artış talebi açıkça yazılmalıdır.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
26.02.2016 · E. 2014/1088 · K. 2016/188

Velayet çocuğun yararına göre verilir; anne yanında kalmanın çocuğun gelişimine zarar vereceği ciddi delillerle kanıtlanmadıkça küçük çocuklar annesinden alınmaz

Eşler 2004'te evlenmişti ve iki küçük çocukları vardı. Koca boşanma davası açarak velayetin kendisine verilmesini istemiştir; kadın da velayet, nafaka ve tazminat talep etmiştir. Çocuklar dava tarihinde ve yargılama boyunca annelerinin yanında kalıyordu. Mahkeme, psikolog bilirkişinin velayetin anneye verilmesi yönündeki görüşüne rağmen, tanık beyanlarına göre annenin çocuklarla gereği gibi ilgilenmediği, onlara bağırdığı ve terbiye sınırlarını aşan biçimde şiddet uyguladığı gerekçesiyle velayeti babaya vermiştir. Özel Daire, anne yanında kalmanın çocukların gelişimine engel olacağına dair ciddi ve inandırıcı delil bulunmadığını belirterek ana bakımına ve şefkatine muhtaç çocukların babaya bırakılmasını bozmuştur; mahkeme direnmiştir.

> *"Mahkemece, açıklanan özellikler yanında mümkün oldukça çocuğun alıştığı ortamın değiştirilmemesine, kardeşlerin ayrılmamasına özen gösterilmeli, velayetin verileceği taraf yanında kalmasının çocuğun bedeni, fikri, ahlaki gelişmesine engel olup olmayacağı yönünde ciddi ve inandırıcı delil olup olmadığı veya hemen meydana gelecek tehlikenin varlığının ispat edilip edilemediği hususları da mutlaka değerlendirilmelidir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oybirliğiyle bozmuştur. Kurul'a göre velayetin düzenlenmesinde asıl olan küçüğün yararı ve geleceğinin güvence altına alınmasıdır; çocuğun yaşı, cinsiyeti, eğitimi ve sağlığı yanında ana babanın çocuğu ihmal etmesi, yönlendirmesi, şiddet uygulaması, ekonomik durumu ve yaşadığı ortam da değerlendirilir. Velayete ilişkin hükümler kamu düzenine ilişkindir; hâkim tarafların istemiyle bağlı değildir ve davanın açılmasından sonra doğan olaylar da dikkate alınır. Somut olayda sosyal inceleme raporuna göre velayetin anneye verilmesi çocukların yararınadır.

2 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
19.04.2022 · E. 2019/96 · K. 2022/571

İdrak çağındaki çocuğun görüşü uzman pedagog aracılığıyla alınmışsa hâkimin çocuğu ayrıca dinlemesi gerekmez

Kadın, eşinin sadakatsiz davrandığını ve birlik görevlerini yerine getirmediğini ileri sürerek boşanma davası açtı ve ortak çocuğun velayetini istemiştir; koca da velayetin kendisine verilmesini talep etmiştir. Mahkeme, idrak çağındaki çocuğun duruşmada dinlenmesinin psikolojisini olumsuz etkileyebileceğini düşünerek görüşünü aile mahkemesi uzmanı psikolog aracılığıyla aldırmıştır; çocuk annesiyle yaşamaktan mutlu olduğunu ve annesiyle kalmak istediğini söylemiştir. Mahkeme velayeti anneye vermiştir. Özel Daire, idrak çağındaki çocuğun hâkim tarafından bizzat dinlenmesi gerektiği gerekçesiyle bozmuştur; mahkeme velayet yönünden direnmiştir.

> *Dolayısıyla Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi kapsamında çocuğun ifadesinin mahkeme huzurunda alınmasının bir gereklilik olduğunu söylemek mümkün değildir. Önemli olan, ayırt etme gücüne sahip olan çocuğun kendi yararı için nasıl bir karar verebileceği hususunda uygun ortam ve koşullarda görüşünü ifade etmesine imkân tanınmasıdır.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını değişik gerekçeyle yerinde bulmuş, velayetin esası ve iştirak nafakasının miktarına ilişkin itirazların incelenmesi için dosyayı Özel Daireye göndermiştir. Kurul'a göre sözleşmeler çocuğun doğrudan veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenmesini öngörür; psikolog, pedagog veya sosyal çalışmacı aracılığıyla alınan görüş yeterlidir. Çocuğu aynı konuda tekrar tekrar konuşmaya zorlamak onu psikolojik baskı altına alır ve üstün yararıyla bağdaşmaz.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
04.12.2017 · E. 2016/18674 · K. 2017/13800

Boşanmadan sonra ortak velayet Türk kamu düzenine açıkça aykırı değildir

Türk vatandaşı eşler İsveç'te boşanmış, yabancı mahkeme boşanmaya karar verirken çocuklar üzerindeki ortak velayetin devam etmesini hükme bağlamıştı. Eşlerden biri kararın Türkiye'de tanınmasını istemiştir. Mahkeme boşanmaya ilişkin kısmı tanımıştır; velayete ilişkin kısmın tanınması istemini ise ortak velayetin kamu düzenine aykırı olduğu gerekçesiyle reddetmiştir.

> *Yukarıda değinilen iç hukukumuz ve kamu düzeni kavramı ile ilgili açıklamalara göre somut olay değerlendirildiğinde "ortak velayet" düzenlenmesinin, Türk kamu düzenine "açıkça" aykırı olduğunu ya da Türk toplumunun temel yapısı ve temel çıkarlarını ihlal ettiğini söylemek mümkün değildir.*

DEĞERLENDİRME Daire kararı oybirliğiyle bozmuştur. Daire, Ek 7 No.lu Protokol'ün 5. maddesinin eşlere evliliğin bitmesi hâlinde de çocuklarıyla ilişkilerinde eşit hak ve sorumluluk tanıdığını ve bu Protokol'ün 6684 sayılı Kanun'la iç hukukun parçası olduğunu belirtmiştir. Tanımanın diğer koşulları da bulunduğundan ve taraflar arasında ortak velayet konusunda çekişme olmadığından velayete ilişkin kısım da tanınmalıdır. Daire aynı yıl, İngiliz vatandaşı ana babanın ortak velayet istemini de kamu düzenine aykırı saymamıştır.[24]

4 **ANAYASA MAHKEMESİ**
Hilal Erdaş Başvurusu · B. No: 2018/27658 · 06.10.2021

Ortak velayete ancak çocuğun üstün yararına olduğu objektif verilerle gösterilerek ve ebeveynlerin iradesi araştırılarak karar verilebilir

Eşler anlaşmalı olarak boşanmış, çocuğun velayeti babaya bırakılmıştı; çocuk fiilen hafta içi annesinde, hafta sonu babasında kalıyordu. Anne velayetin değiştirilmesi davası açmıştır; aile mahkemesi velayeti anneye vermiştir. Bölge adliye mahkemesi ise tarafların talebi olmadan ve sosyal inceleme raporunda ebeveynlerin görüşü alınmadan velayetin ortak kullanılmasına, çocuğun babasının yanında yaşamasına ve anneyle kişisel ilişki kurulmasına kesin olarak karar vermiştir.

> *Bu kapsamda ortak velayetin çocuğun yararına olduğunun derece mahkemeleri tarafından bilimsel görüş ve raporlar gibi yeterli ve objektif verilere dayandırılması, ebeveynlerin ve dinlenilebilecek yaşta ise çocuğun beyanına başvurulması önem arzetmektedir.*

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine oyçokluğuyla karar vermiş ve yeniden yargılama yapılmasına hükmetmiştir. Mahkeme'ye göre Türk Medeni Kanunu boşanmadan sonra ortak velayeti açıkça düzenlememiştir; ancak Ek 7 No.lu Protokol ve Yargıtay içtihadı karşısında çocuğun üstün yararına aykırı değilse ortak velayet mümkündür. Somut olayda ebeveynler velayet konusunda çekişmeliydi, ortak velayetin çocuğun gelişimine etkisi değerlendirilmemiş ve çocuğun alıştığı fiilî düzenin neden değiştirildiği açıklanmamıştı.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
23.06.2026 · E. 2026/880 · K. 2026/6974

Yalnız gündüz saatleriyle sınırlı kişisel ilişki az ve amacına aykırıdır; çocuğun yararına uygun sürelerle yatılı ilişki kurulmalıdır

Karşılıklı boşanma davalarında velayet anneye verilmiştir. İlk derece mahkemesi babayla çocuk arasında her ayın ikinci ve dördüncü pazar günleri ve dini bayramların ikinci günü öğleden akşama kadar kişisel ilişki kurulmasına karar vermiştir; bölge adliye mahkemesi süreleri biraz genişletti ancak ilişkiyi yine gündüz saatleriyle sınırlı tutmuştur. Baba kişisel ilişkiye ilişkin hüküm yönünden temyiz yoluna başvurmuştur.

24 Yargıtay 2. HD, 20.02.2017, E. 2016/15771, K. 2017/1737.

> *Kurulan kişisel ilişki az ve kişisel ilişkinin amacına uygun değildir. Çocuğun üstün yararı da dikkate alınarak daha uygun sürelerde yatılı kişisel ilişki tesisi gerekirken yazılı şekilde kişisel ilişki kurulması usul ve kanuna aykırı olup ne var ki bu yanlışlığın giderilmesi yeniden yargılama yapılmasını gerektirmediğinden 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 370 inci maddesinin ikinci fıkrası hükmü uyarınca kararın düzeltilerek onanmasına karar vermek gerekmiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire kararı kişisel ilişki yönünden oybirliğiyle düzelterek onamıştır. Yeni düzenlemeye göre baba çocukla her ayın ikinci ve dördüncü hafta sonu cumartesi sabahından pazar akşamına, dini bayramların ikinci gününden üçüncü günü akşamına, her yıl temmuz ayının ilk yirmi gününde ve yarıyıl tatilinin ilk haftasında yatılı olarak kişisel ilişki kurabilecektir. Kişisel ilişkinin amacı, velayet kendisine verilmeyen ebeveyn ile çocuk arasındaki bağın sürmesidir; bu nedenle süre ve biçim çocuğun yaşı ve yararıyla birlikte bu amaca göre belirlenir.

6 **ANAYASA MAHKEMESİ**
Bahadır Üney ve diğerleri Başvurusu · B. No: 2018/4453 · 10.03.2022

Boşanma davası süresince kişisel ilişkinin uzun süre kurulmaması aile hayatına saygı hakkını ihlal eder

Baba 2011'de boşanma davası açtı ve çocuklarla aralarında tedbiren kişisel ilişki kurulmasını istemiştir; talebini duruşmalarda tekrarladı, anne de bu talebe itiraz etmemiştir. Mahkeme bilirkişi raporunu bekledi, rapor geldikten sonra da tedbir kararı vermemiştir; tedbiren kişisel ilişki ancak kararın bozulmasından sonra, 2015'te kuruldu. Yargılama altı yılı aşkın sürmüştür; velayet anneye verilmiştir. Velayet konusundaki raporda babanın koşulları incelenmemiş, çocukların görüşü de alınmamıştı.

> *Bu durumda yargı makamlarının aile ilişkilerinin devamını sağlamaya yönelik tedbirleri almada hızlı ve özenli hareket ettikleri söylenemez.*

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine oybirliğiyle karar vermiş ve babaya manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Mahkeme'ye göre kendisine velayet verilmeyen ebeveyn ile çocuk arasındaki kişisel ilişki boşanma davası sürerken de ivedilikle kurulmalıdır. Tedbir talebinin yıllarca karşılıksız bırakılması, velayet raporunun yalnız bir ebeveynin koşullarını incelemesi ve dinlenebilecek yaştaki çocukların görüşünün alınmaması pozitif yükümlülüklerin ihlalidir.

7 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
20.11.2025 · E. 2025/5404 · K. 2025/9980

Kişisel ilişki günlerinde velayeti annede olan çocukların yurt dışına çıkışı babanın rızasına bağlanamaz

Boşanma kararıyla çocukların velayeti anneye verilmiş, babayla çocuklar arasında kişisel ilişki düzenlenmişti. Baba, kişisel ilişki günlerine denk gelen zamanlarda çocukların anneyle yurt dışına çıkmasının kendi rızasına bağlanmasını istemiştir. İlk

derece mahkemesi davayı kabul etti, bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu reddetmiştir.

> *Velâyeti annede olan çocukların yurt dışına çıkışının babanın rızasına bağlı kılınmasının ve babanın muvafakat vermemesinin, annenin ve çocukların seyahat özgürlüğünün kısıtlanması ve annenin velâyet hakkını kullanamaması neticesini doğuracağı gibi davacı babanın bu yönde hakimin müdahalesini isteyerek talepte bulunmasında hukuki yararının da bulunmadığı açıktır.*

DEĞERLENDİRME Daire kararı oybirliğiyle bozmuş ve davanın hukuki yarar yokluğundan usulden reddi gerektiğini belirtmiştir. Kişisel ilişkinin engellenmesine karşı kanun başka yollar öngörmektedir: 7343 sayılı Kanun'la TMK m. 324'e eklenen fıkraya göre velayet sahibi ebeveyn kişisel ilişki düzenlemesinin gereklerini yerine getirmezse, çocuğun menfaatine aykırı olmamak kaydıyla velayet değiştirilebilir ve bu husus kararda ihtar edilir. Kişisel ilişki kararının yerine getirilmesine aykırı hareket eden, bir ay içinde yapılacak şikâyet üzerine disiplin hapsiyle cezalandırılır (5395 sayılı Kanun m. 41/F).

8 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
19.09.2019 · E. 2017/1894 · K. 2019/918

İştirak nafakası kamu düzenine ilişkindir, istenmese de hükmedilebilir; ancak istenen miktar dışında ayrı bir eğitim gideri alacağına hükmedilemez

Koca boşanma davası açmıştır; kadın ortak çocuk için aylık belirli bir miktar nafaka istemiştir. Mahkeme velayeti anneye verdi, çocuk için istenen miktarda iştirak nafakasına hükmetmiştir. Ayrıca, babanın gelirinin çok yüksek olduğunu ve çocuğun özel lisede okuduğunu belirterek, talep olmadığı hâlde her yıl mayıs ayında ödenecek, iştirak nafakasının eklentisi niteliğinde ayrı bir öğrenim giderine karar vermiştir. Özel Daire taleple bağlılık ilkesine aykırılık nedeniyle bozmuştur; mahkeme, çocuğun üstün yararı gerekçesiyle direnmiştir.

> *Ana babanın bakım yükümlülüğünün doğal sonucu olan iştirak nafakası, çocuğun korunmasına yönelik olup, kamu düzenine ilişkindir ve hâkim talep bulunmasa dahi kendiliğinden iştirak nafakasına hükmedebilecektir. Ancak velayet hakkı kendisine verilen eş iştirak nafakası istemediğini belirtmesi hâlinde hâkim, bu durumun çocuğun üstün yararını zedelemeyeceği kanaatine varması durumunda iştirak nafakasına hükmetmeyebilecektir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla bozmuştur. Kurul'a göre iştirak nafakası çocuğun yiyecek, giyecek, barınma, sağlık, dinlenme, eğitim ve öğretim giderlerini kapsar ve talep olmasa da kendiliğinden hükmedilebilir; velayet sahibi eş nafaka istemediğini bildirirse hâkim, çocuğun üstün yararının zedelenmeyeceği kanısındaysa nafakaya hükmetmeyebilir. Talep edilmişse hâkim taleple bağlıdır; istek dışına çıkılarak iştirak nafakası yanında eğitim gideri adıyla ayrı bir alacağa hükmetmek infazda karışıklık yaratır, koşullar

değişirse nafakanın artırılması her zaman istenebilir. Azınlıktaki üyeler, taleple bağlılık ilkesinin burada uygulanmayacağı görüşündedir.

9 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
21.06.2023 · E. 2022/657 · K. 2023/672

Boşanma davasında istenen iştirak nafakası, velayet hükmünün değil boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren işler; o güne kadar çocuk için tedbir nafakası ödenir

Koca 2019'da, daha önce açtığı boşanma davasının reddinden sonra ortak hayatın yeniden kurulamadığını ileri sürerek yeniden boşanma davası açmıştır. İlk derece mahkemesi boşanmaya ve velayetin anneye verilmesine karar vermiştir. Bölge adliye mahkemesi çocuk için hükmedilen nafakayı az bularak yeniden hüküm kurdu ve iştirak nafakasının velayete ilişkin kararın kesinleşmesinden itibaren ödenmesine karar vermiştir. Özel Daire iştirak nafakasının boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren başlaması gerektiği gerekçesiyle bozmuştur; bölge adliye mahkemesi direnmiştir.

> *"İşte bu nedenle boşanma davası içerisinde ileri sürülen iştirak nafakası hakkında; yargılama süresince tedbir (TMK md. 169), kararın kesinleşmesinden itibaren iştirak nafakası (TMK md. 182/2) adı altında ödeme yapılmasına karar verilir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oybirliğiyle bozmuştur. Kurul'a göre iştirak nafakası boşanmanın fer'isidir; boşanma kararı verilmeden velayet düzenlenemeyeceğinden iştirak nafakası da istenemez ve boşanma davası reddedilirse bu istem konusuz kalır. Nafaka yükümlülüğü velayetten bağımsızdır; velayet kendisine verilmeyen eş de çocuğun bakım ve eğitim giderlerini karşılamakla yükümlüdür (TMK m. 327). Çocuk ergin olduktan sonra eğitimi sürüyorsa iştirak nafakası, istem hâlinde yardım nafakasına dönüşür. Kurul, iştirak nafakasının boşanma kesinleştikten sonra bağımsız bir davayla veya velayetin değiştirilmesi davasıyla da istenebileceğini, bu gibi durumlarda başlangıcın velayet sahibinin çocuğun yanında bulunmaya başladığı ana göre belirlenebileceğini de belirtmiştir.

10 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
14.11.2019 · E. 2017/2613 · K. 2019/1191

Anlaşmalı boşanmada çocuk için nafaka istenmemiş olması, sonradan iştirak nafakası istenmesine engel değildir

Eşler anlaşmalı olarak boşanmış, protokolde tarafların birbirinden hiçbir şekilde nafaka istemeyecekleri kararlaştırılmış ve çocuğun eğitim giderleri için bankadaki önemli bir miktar paranın anneye bırakıldığı belirtilmişti; boşanma kararında iştirak nafakasına hükmedilmemişti. Aradan altı yılı aşkın süre geçtikten sonra velayet sahibi anne, çocuğun ihtiyaçlarının arttığını ileri sürerek iştirak nafakası davası açmıştır. Mahkeme, protokoldeki ödemenin toplu nafaka olduğunu kabul ederek davayı reddetmiştir; Özel Daire bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Öte yandan, 4721 sayılı TMK'nın 182/2. maddesi gereği velayetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin, müşterek çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorunda olduğundan, anlaşmalı boşanma davasında davacının müşterek çocuk için nafaka istememiş olmasının koşulların değişmesi, çocuğun ihtiyacı ve üstün yararı gözetilerek daha sonra iştirak nafakası talep etmeye engel teşkil etmeyeceği gibi, diğer taraftan müşterek çocuk için protokolle tazminat ödenmesinin davalı babayı iştirak nafakası ödemesi yükümlülüğünden kurtarmayacak ancak bu husus nafaka miktarının tayininde göz önüne alınabilecektir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla bozmuştur. Kurul'a göre iştirak nafakası kamu düzenine ilişkindir; protokolde nafaka istenmemesi çocuğun hakkını ortadan kaldırmaz, protokolle yapılan ödeme ise babayı nafaka yükümlülüğünden kurtarmaz ancak miktarın belirlenmesinde gözetilir. İştirak nafakası niteliği gereği irat biçiminde ödenir (TMK m. 330). Azınlıktaki üye, çocuk için bırakılan paranın dava tarihinde henüz tükenmediği görüşündedir.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 166:** Anlaşmalı boşanma ve protokol.
- **TMK m. 169:** Dava süresince geçici önlemler ve tedbir nafakası.
- **TMK m. 183:** Durumun değişmesi ve velayetin yeniden düzenlenmesi.
- **TMK m. 323:** Kişisel ilişki hakkı.
- **TMK m. 324:** Kişisel ilişkinin sınırları.
- **TMK m. 328:** Bakım borcunun süresi.
- **TMK m. 330:** Nafaka miktarının takdiri.
- **TMK m. 331:** Durumun değişmesi hâlinde nafaka.
- **TMK m. 336:** Ana baba evliyken ve boşanmada velayet.

MADDE

183

C. Karar
VIII. Çocuklar bakımından ana ve babanın hakları
2. Durumun değişmesi

KANUN METNİ

Ana veya babanın başkasıyla evlenmesi, başka bir yere gitmesi veya ölmesi gibi yeni olguların zorunlu kılması hâlinde hâkim, re'sen veya ana ve babadan birinin istemi üzerine gerekli önlemleri alır.

MADDE ÖZETİ

Boşanmadan sonra ortaya çıkan yeni olgular gerektirirse hâkim velayet, kişisel ilişki ve çocuğa ilişkin diğer önlemleri kendiliğinden veya ana ya da babanın istemi üzerine yeniden düzenler (m. 183). Velayetin değiştirilmesi için velayet sahibinin görevini savsakladığı veya çocuğun yararının değişikliği gerektirdiği somut delillerle ortaya konmalıdır; Hukuk Genel Kurulu'na göre çocuğun kurulu düzeni korunur, süreklilik göstermeyen münferit olaylar yeterli değildir.[1] Velayetin değiştirilmesi çekişmesiz yargı işidir ve bölge adliye mahkemesinin bu konudaki kararı kesindir.[2]

TEMEL KAVRAMLAR

Yeni olgu	Boşanma kararından sonra ortaya çıkan ve çocuğa ilişkin düzenlemenin gözden geçirilmesini gerektiren durum; kanun örnek olarak ana veya babanın başkasıyla evlenmesini, başka yere gitmesini ve ölmesini sayar.
Velayetin değiştirilmesi	Velayetin bir ebeveynden alınarak diğerine verilmesi; çekişmesiz yargı işidir (HMK m. 382/2-b-13).
Velayetin kaldırılması	Çocuğun korunmasına ilişkin diğer önlemler yetersiz kalırsa, ana babanın velayet görevini gereği gibi yerine getirememesi veya yükümlülüklerini ağır biçimde savsaklaması hâlinde velayetin kaldırılması (TMK m. 348).

1 Yargıtay HGK, 22.01.2014, E. 2013/2085, K. 2014/30.
2 Yargıtay 2. HD, 22.12.2020, E. 2020/5568, K. 2020/6784.

Temsil kayyımı | Çocuk ile yasal temsilcisi arasında menfaat çatışması bulunan davada çocuğu temsil etmek üzere atanan kişi (TMK m. 426/2).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 149 uncu maddesini karşılamaktadır. Madde İsviçre aslı göz önünde tutulmak ve Türkçeleştirilmek suretiyle yeniden kaleme alınmıştır. Velayetin yeniden düzenlenmesi için ana veya babanın başkasıyla evlenmesi, başka bir yere gitmesi veya ölmesi gibi yeni olguların zorunlu kılması hâlinde, hâkimin re'sen veya ana veya babadan birinin istemi üzerine gerekli önlemleri alacağı hususu düzenlenmiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 76*

Adalet Komisyonu maddeyi Tasarıdaki gibi aynen kabul etmiştir (S. Sayısı 723, s. 405). Gerekçeye göre madde, velayetin ve çocuğa ilişkin diğer önlemlerin boşanmadan sonra değişen koşullara göre yeniden düzenlenmesine imkân verir; hâkim bu konuda istemle bağlı olmaksızın re'sen de harekete geçebilir.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Ana veya babanın başkasiyle evlenmesi, başka bir yere gitmesi, ölümü gibi bir halin tahaddüsünde hakim, resen veya ana ve babadan birinin talebi üzerine hadisenin iktiza ettirdiği tedbirleri ittihaz eyler.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 149 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 149	4721 sayılı Kanun m. 183
Örnek olgular	Başkasıyla evlenme, başka yere gitme, ölüm	Aynı
Ölçüt	Olayın gerektirdiği tedbirler	Yeni olguların zorunlu kılması
Harekete geçme	Re'sen veya ana ya da babanın talebiyle	Re'sen veya ana ya da babadan birinin istemiyle

Eski ve yeni metin içerik bakımından aynıdır; yeni madde dili sadeleştirmiş ve İsviçre Medeni Kanunu'ndaki karşılığına uygun biçimde yeniden yazılmıştır.

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir. Kişisel ilişkiye uyulmaması hâlinde velayetin değiştirilebileceğine ilişkin kural 2021'de TMK m. 182 ve 324'e eklenmiştir.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Yeni olgular	Yeniden evlenme, başka yere gitme, ölüm gibi olgularda önlemler yeniden düzenlenir	TMK m. 183
Yeniden evlenme	Tek başına velayetin kaldırılmasını gerektirmez; çocuğun menfaati gerektirirse velayet değişir	TMK m. 349; Yargıtay HGK, K. 2018/1132
Münferit olaylar	Süreklilik göstermeyen olaylar değiştirme sebebi değildir	Yargıtay HGK, K. 2014/30
Anlaşmalı boşanmadan hemen sonra	Çocuğun yararı gerektiriyorsa kısa süre geçmiş olması engel değildir	Yargıtay HGK, K. 2021/346
Usul	Çekişmesiz yargı; re'sen araştırma, tanık ve üç kişilik uzman heyeti	Yargıtay HGK, K. 2017/1196; Yargıtay HGK, K. 2018/672
Kayyım	Çocuk ile ana baba arasında menfaat çatışması; temsil kayyımı atanır	Yargıtay HGK, K. 2018/1148
İştirak nafakası	Velayet kararının kesinleşmesinden itibaren; ayrı vekâlet ücreti yok	Yargıtay HGK, K. 2018/1052; Yargıtay HGK, K. 2019/51
Kişisel ilişki	Kesin hüküm oluşturmaz; koşullar değişince yeniden düzenlenir	Yargıtay 2. HD, K. 2015/16804
Kanun yolu	Bölge adliye mahkemesi kararı kesin; son yol bireysel başvuru	Yargıtay 2. HD, K. 2020/6784; AYM, Maya Muattarhon Özyağcı, B. No: 2022/57577

TBMM gerekçesine göre madde eski Kanun'un 149. maddesini karşılar ve İsviçre aslı göz önünde tutularak yeniden kaleme alınmıştır; yeni olguların zorunlu kılması hâlinde hâkimin re'sen veya ana ya da babadan birinin istemi üzerine gerekli önlemleri alacağını düzenler. 1

DİKKAT

Velayetin değiştirilmesi davasında, boşanmadan sonra değişen somut durum ve bunun çocuğa etkisi belgelenmelidir: çocuğun fiilen kimin yanında yaşadığı, velayet sahibinin çocuğu başkasına bırakıp bırakmadığı, okul ve sağlık kayıtları, kişisel ilişkinin engellenmesi. Tanıklar dilekçede bildirilmeli ve aile mahkemesi uzmanlarından oluşan heyetten rapor alınması istenmelidir. Karşı tarafın yeniden evlenmesi veya davacının ekonomik durumunun daha iyi olması tek başına yeterli

sayılmaz. İstinaf incelemesi sonunda verilecek karar kesin olduğundan, istinaf dilekçesi eksiksiz hazırlanmalıdır.

II. Yeni Olgular ve Hâkimin Görevi

- **Re'sen veya istem üzerine:** Boşanma kararıyla yapılan velayet ve kişisel ilişki düzenlemesi değişmez değildir. Yeni olgular gerektirirse hâkim önlemleri kendiliğinden veya ana ya da babanın istemi üzerine yeniden düzenler (TMK m. 183); durum değişirse çocuğun korunmasına ilişkin önlemler yeni koşullara uydurulur (TMK m. 351).
- **Yeniden evlenme:** Velayet sahibi ana veya babanın yeniden evlenmesi velayetin kaldırılmasını gerektirmez; çocuğun menfaati gerektirirse velayet sahibi değiştirilebilir (TMK m. 349). Hukuk Genel Kurulu, yeniden evlenen annenin yanında kurulu bir düzeni olan ve üvey babası tarafından iyi davranılan çocuğun velayetinin değiştirilmesini doğru bulmamıştır.[3]
- **Başka yere gitme:** Velayet sahibinin çocukla birlikte başka bir ülkeye yerleşmesi kişisel ilişkinin yeni duruma göre düzenlenmesini gerektirir. Yargıtay, velayet sahibi ebeveynin yeniden evlenerek çocukla Amerika'ya yerleştiği dosyada kişisel ilişkinin tarafların ayrı ülkelerde yaşadığı gözetilerek yeniden düzenlenmesini istemiş,[4] velayet sahibinin çocukla Norveç'te yaşadığı dosyada da kişisel ilişkinin tarafların aynı veya ayrı şehirde yaşamalarına göre değil, mevcut duruma göre düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir.[5]
- **Ölüm:** Velayet sahibi ölürse çocuğun velayeti açıkta kalır. Yargıtay, velayet sahibi annenin ölümü üzerine velayetin babaya verilmesine engel ciddi bir sebep ve delil bulunmadığı gerekçesiyle velayetin babaya verilmesine ilişkin kararı onamıştır.[6]

III. Velayetin Değiştirilmesinin Koşulları

- **Görevin savsaklanması ve çocuğun yararı:** Velayetin değiştirilmesi için velayet sahibinin görevini gereği gibi yerine getirmediği, çocuğa yeterli ilgiyi göstermediği ya da çocuğun yararının değişikliği gerektirdiği kanıtlanmalıdır. Hukuk Genel Kurulu, anlaşmalı boşanmadan dört gün sonra açılan davada, çocuğu başka bir şehirdeki babaannenin yanına bırakan babadan velayetin alı-

3 Yargıtay HGK, 23.05.2018, E. 2017/1567, K. 2018/1132.
4 Yargıtay 2. HD, 20.04.2010, E. 2010/1020, K. 2010/7787.
5 Yargıtay 2. HD, 05.12.2011, E. 2011/9367, K. 2011/20846.
6 Yargıtay 2. HD, 24.02.2015, E. 2014/19427, K. 2015/2610.

narak anneye verilmesini yerinde bulmuş, davanın boşanmadan kısa süre sonra açılmasını önemsiz saymıştır.[7]

- **Kurulu düzen:** Uzun süredir velayet sahibinin yanında kurulu bir düzeni olan çocuğun bu düzeni, velayet sahibinin kusuru veya ihmali kanıtlanmadıkça bozulmaz.[8]
- **Münferit olaylar:** Süreklilik göstermeyen tek tük olaylar velayetin değiştirilmesini gerektirecek ağırlıkta değildir.[9] Yargıtay, annenin yanında yaşadığı evdeki dayının zaman zaman alkol almasını, çocuk bakımından hemen meydana gelebilecek bir tehlike oluşturmadıkça yeterli sebep saymamıştır.[10]
- **Ekonomik durum:** Hukuk Genel Kurulu'na göre maddi durumun iyiliği tek başına velayetin değiştirilmesini gerektirmez.[11]
- **Çocuğun görüşü:** İdrak çağındaki çocuğun görüşü alınmalı ve önemsenmelidir; son görüşünün alınmasından bu yana uzun süre geçmişse yeniden danışılmalıdır.[12] Ancak çocuğun isteği tek başına belirleyici değildir; kurulu düzen ve uzman görüşüyle birlikte değerlendirilir.[13]
- **Kişisel ilişkinin engellenmesi:** Velayet kendisine bırakılan ana veya baba kişisel ilişki düzenlemesinin gereklerini yerine getirmezse, çocuğun menfaatine aykırı olmamak kaydıyla velayet değiştirilebilir; bu husus kişisel ilişki kararında taraflara ihtar edilir (TMK m. 324/3, TMK m. 182/2).

IV. Davanın Usulü

- **Çekişmesiz yargı ve re'sen araştırma:** Velayetin eşlerden birinden alınarak diğerine verilmesi çekişmesiz yargı işidir (HMK m. 382/2-b-13) ve re'sen araştırma ilkesi geçerlidir (HMK m. 385/2). Hukuk Genel Kurulu, velayetin değişen şartlara göre her zaman yeniden değerlendirilebileceğini ve tanıkların sonradan da bildirilebileceğini kabul etmiştir.[14]
- **Tanık ve uzman heyeti:** Tanık deliline dayanan tarafa tanıklarını bildirme imkânı tanınmalı; aile mahkemesi bünyesindeki psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıdan oluşan heyetten rapor alınmalıdır. Yalnız pedagog raporuyla karar verilmesi doğru değildir.[15]
- **Temsil kayyımı:** Hukuk Genel Kurulu'na göre velayetin değiştirilmesi davasında çocuk ile ana baba arasında menfaat çatışması bulunduğundan, çocuğu

7 Yargıtay HGK, 25.03.2021, E. 2017/2410, K. 2021/346.
8 Yargıtay HGK, 23.05.2018, E. 2017/1567, K. 2018/1132.
9 Yargıtay HGK, 22.01.2014, E. 2013/2085, K. 2014/30.
10 Yargıtay 2. HD, 04.06.2013, E. 2012/22667, K. 2013/15401.
11 Yargıtay HGK, 25.03.2021, E. 2017/2410, K. 2021/346.
12 Yargıtay HGK, 16.03.2012, E. 2011/2-884, K. 2012/197.
13 Yargıtay HGK, 23.05.2018, E. 2017/1567, K. 2018/1132.
14 Yargıtay HGK, 14.06.2017, E. 2017/1887, K. 2017/1196.
15 Yargıtay HGK, 04.04.2018, E. 2017/1575, K. 2018/672.

davada temsil etmek üzere kayyım atanması için vesayet makamına ihbarda bulunulmalıdır.[16]

- **Kanun yolu:** Çekişmesiz yargı işlerinde istinaf incelemesi sonunda verilen kararlar temyiz edilemez (HMK m. 362/1-ç). Yargıtay bu nedenle velayetin yeniden düzenlenmesine ilişkin temyiz dilekçesini reddetmiş, aynı dosyadaki kişisel ilişkinin kaldırılması ve kısıtlanması istemlerini ise incelemiştir.[17] Bölge adliye mahkemesinin yetersiz gerekçeli kesin kararına karşı Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapılabilir.[18]

V. İştirak Nafakası ve Kişisel İlişki

- **Nafakanın başlangıcı:** Velayet değiştirilirse yeni velayet sahibi lehine iştirak nafakası velayet kararının kesinleşmesinden itibaren başlar; çocuğun fiilen diğer ebeveynin yanında kalmış olması dava tarihinden nafakaya hükmedilmesini sağlamaz.[19] Yargıtay, velayetin değiştirilmesine ilişkin karar kesinleşinceye kadar velayetin önceki velayet sahibinde kaldığını ve bu dönem için çocuk yararına nafaka takdir edilmesi gerektiğini belirtmiştir.[20]
- **Nafaka davanın fer'isidir:** Velayetin değiştirilmesi davasında istenen iştirak nafakası ayrı bir dava değildir; hâkim açık bir vazgeçme beyanı yoksa nafakaya kendiliğinden hükmeder ve bu nafaka nedeniyle ayrıca vekâlet ücreti ve yargılama giderine hükmedilmez.[21]
- **Kişisel ilişki yeniden düzenlenir:** Kişisel ilişki kararları kesin hüküm oluşturmaz; koşullar değişince genişletilebilir, sınırlandırılabilir veya kaldırılabilir. Kardeşlerle kişisel ilişki aynı tarih ve sürelerde kurulmalıdır.[22] Yetersiz bulunan kişisel ilişki de bu yolla uygun sürelere göre yeniden düzenlenebilir.[23]
- **Nafakanın değiştirilmesi:** Durum değişirse hâkim istem üzerine iştirak nafakasının miktarını yeniden belirler veya nafakayı kaldırır (TMK m. 331).

> **UYGULAMA NOTU**
>
> Velayetin değiştirilmesi isteniyorsa dava dilekçesinde boşanmadan sonra ortaya çıkan olgular tarih verilerek anlatılmalı; velayet sahibinin çocuğu başkasına bırakması, çocuğun eğitim ve sağlık durumundaki değişiklik, kişisel ilişkinin engellenmesi gibi vakıalar tanık, okul ve kolluk kayıtlarıyla desteklenmelidir.

16 Yargıtay HGK, 30.05.2018, E. 2017/2486, K. 2018/1148.
17 Yargıtay 2. HD, 22.12.2020, E. 2020/5568, K. 2020/6784.
18 AYM, *Maya Muattarhon Özyağcı* Başvurusu, B. No: 2022/57577, 19.11.2024.
19 Yargıtay HGK, 09.05.2018, E. 2017/1899, K. 2018/1052.
20 Yargıtay HGK, 22.01.2014, E. 2013/2085, K. 2014/30.
21 Yargıtay HGK, 31.01.2019, E. 2017/2444, K. 2019/51.
22 Yargıtay 2. HD, 29.09.2015, E. 2015/17100, K. 2015/16804.
23 Yargıtay 2. HD, 17.01.2011, E. 2010/9021, K. 2011/135.

Tanıkların adları ve hangi vakıayı ispat edecekleri dilekçede belirtilmeli, üç kişilik uzman heyetinden rapor alınması ve çocuğa kayyım atanması istenmelidir. Çocuk için iştirak nafakası talebi aynı davada ileri sürülebilir. Karşı taraf kişisel ilişkiyi engelliyorsa kararın yerine getirilmesi istenmeli ve durum belgelenmelidir. İstinaf incelemesi sonunda verilecek karar kesin olacağından istinaf dilekçesinde tüm itirazlar gerekçeleriyle yazılmalıdır.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
25.03.2021 · E. 2017/2410 · K. 2021/346

Anlaşmalı boşanmadan birkaç gün sonra da velayetin değiştirilmesi istenebilir; belirleyici olan çocuğun üstün yararıdır

Eşler anlaşmalı olarak boşanmış, protokol uyarınca birkaç aylık bebeğin velayeti babaya bırakılmıştı. Anne, boşanma kararının kesinleşmesinden dört gün sonra velayetin değiştirilmesi davası açmıştır; velayeti babaya bırakmayı baskı altında kabul ettiğini ve babanın çocuğu başka bir şehirde yaşayan kendi annesinin yanına bıraktığını ileri sürmüştür. Mahkeme velayeti tedbiren anneye verdi, ardından davayı kabul etmiştir. Özel Daire, babanın velayet görevini savsakladığının kanıtlanmadığını ve değiştirme koşullarının oluşmadığını belirterek bozmuştur; mahkeme direnmiştir.

> *Mahkemece, açıklanan özellikler yanında mümkün oldukça çocuğun alıştığı ortamın değiştirilmemesine, kardeşlerin ayrılmamasına özen gösterilmeli, velayetin verileceği taraf yanında kalmasının çocuğun bedeni, fikri, ahlaki gelişmesine engel olup olmayacağı yönünde ciddi ve inandırıcı delil olup olmadığı veya hemen meydana gelecek tehlikenin varlığının ispat edilip edilemediği ve maddi durumun iyiliğinin tek başına velayetin değiştirilmesini gerektirmeyeceği hususu da mutlaka değerlendirilmelidir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu velayet yönünden direnme kararını oybirliğiyle yerinde bulmuş, nafaka miktarının incelenmesi için dosyayı Özel Daireye göndermiştir. Kurul'a göre çocuğun üstün yararı karşısında davanın anlaşmalı boşanmadan dört gün sonra açılmasının önemi yoktur; velayet sahibi baba, velayete sahip olduğu üç ay boyunca görevini gereği gibi yerine getirmemiş, çocuk tedbir kararından beri annenin yanında yaşamaktadır ve bu düzenin bozulması çocuğun gelişimini olumsuz etkiler. Maddi durumun iyiliği ise tek başına velayetin değiştirilmesini gerektirmez.

2 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
23.05.2018 · E. 2017/1567 · K. 2018/1132

Kurulu düzen bozulmaz: annenin yeniden evlenmesi ve çocuğun babasıyla kalmak istemesi tek başına velayetin değiştirilmesini gerektirmez

Eşler 2005'te boşanmış, çocuğun velayeti anneye verilmişti. Baba yaklaşık on yıl sonra, çocuğun büyüdüğünü ve kendisiyle yaşamak istediğini, ekonomik durumunun daha iyi olduğunu ileri sürerek velayetin değiştirilmesini istemiştir. Anne bu arada yeniden evlenmişti. Sosyal inceleme raporu velayetin annede kalmasını önermiştir; mahkeme ise idrak çağındaki çocuğun duruşmada ve raporda babasıyla yaşamak istediğini belirtmesine itibar ederek davayı kabul etmiştir. Özel Daire oyçokluğuyla bozmuştur; mahkeme direnmiştir.

> *Yapılan açıklamaların ışığında, boşanma kararının kesinleştiği tarihten bu davanın açılmasına kadar geçen sürede küçüğün davalı anne yanında kurulu bir düzeninin bulunduğu, velayetin değiştirilmesine (TMK.md.349) neden olacak şekilde davalı annenin bir kusurunun ya da ihmalinin olmadığı anlaşıldığı gibi sosyal inceleme raporunda da müşterek çocuğun velayetinin davalı annede kalmasının çocuğun yüksek yararına olacağı bildirilmiştir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını değişik gerekçeyle oybirliğiyle bozmuştur. Kurul, çocuğun annesinin yanında kaldığını, babasının yardım etmediğini, üvey babanın çocuğa kötü davranmadığını ve çocuğun babasıyla kalma isteğini babasının evlenmemiş olmasına dayandırdığını belirtmiştir. Velayet sahibinin yeniden evlenmesi tek başına velayetin kaldırılmasını gerektirmez; çocuğun menfaati gerektirirse velayet sahibi değiştirilebilir (TMK m. 349). İdrak çağındaki çocuğun isteği önemlidir, ancak kurulu düzen, velayet sahibinin görevini yerine getirmesi ve uzman görüşü birlikte değerlendirilir.

3 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
22.01.2014 · E. 2013/2085 · K. 2014/30

Süreklilik göstermeyen münferit olaylar velayetin değiştirilmesi için yeterli değildir

Eşler 2009'da anlaşmalı olarak boşanmış, çocuğun velayeti anneye bırakılmıştı. Baba aynı yıl, annenin evinde düzensiz bir hayat sürüldüğünü, çocuğun gece geç saatlerde yalnız bırakıldığını, okul günlerinde zeytin toplamaya götürüldüğünü ve kişisel ilişkiye engel olunduğunu ileri sürerek velayetin değiştirilmesini istemiştir. Mahkeme bilirkişi raporuna dayanarak davayı kabul etmiştir; Özel Daire, annenin velayetin değiştirilmesini gerektirecek bir kusurunun kanıtlanmadığını belirterek bozdu, mahkeme direnmiştir.

> *Kaldı ki, anneye izafe edilen her iki olay da münferit olup, süreklilik arzetmemesi nedeniyle velayetin değiştirilmesini gerektirecek ağırlıkta olduğu kabul edilemez.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oybirliğiyle bozmuştur. Kurul'a göre annenin çocuğu gece yetişkin kardeşinin gözetimine bırakması kusur

sayılamaz, zeytin toplama iddiası ise görgüye dayalı tanıkla kanıtlanmamıştır. Velayetin değiştirilmesi için velayet sahibinin görevini savsakladığı veya çocuğun yararının değişikliği gerektirdiği somut delillerle ortaya konmalıdır. Özel Daire ayrıca velayetin babaya verilmesine ilişkin karar kesinleşinceye kadar velayetin annede kaldığını ve bu dönem için çocuk yararına nafaka takdir edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

4 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
14.06.2017 · E. 2017/1887 · K. 2017/1196

Velayetin değiştirilmesi çekişmesiz yargı işidir; re'sen araştırma geçerlidir ve tanık bildirmek için süre verilmelidir

Baba, boşanma kararıyla velayeti anneye verilen çocuğun velayetinin kendisine verilmesini istemiştir; annenin velayet görevini kötüye kullandığını, çocuğun bakımını fiilen kendisinin üstlendiğini ve çocuğun da kendisiyle kalmak istediğini ileri sürmüştür. Anne cevap dilekçesinde tanık deliline dayandı ancak tanık adlarını bildirmemiştir. Mahkeme, tanıkların ilk tahkikat duruşmasına kadar bildirilmediği ve hazır edilmediği gerekçesiyle annenin tanık dinletme talebini reddederek davayı kabul etmiştir. Özel Daire bozmuştur; mahkeme basit yargılama usulündeki delil bildirme kuralına dayanarak direnmiştir.

> *Yukarıda yapılan açıklamalar karşısında velayetin kamu düzeni ile ilgili olması ve çocuğun üstün yararı da dikkate alındığında değişen şartlara göre her zaman yeniden değerlendirilmesi ve yargılamanın her aşamasında ileri sürülen hususların nazara alınması mümkündür.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oybirliğiyle bozmuştur. Kurul'a göre velayetin değiştirilmesi HMK m. 382'de çekişmesiz yargı işi olarak sayılmıştır ve bu işlerde aksine hüküm yoksa re'sen araştırma ilkesi geçerlidir (HMK m. 385/2). Velayet kamu düzenine ilişkin olduğundan taraf tanıklarını sonradan da bildirebilir; tanık dinletme talebinin süre geçtiği gerekçesiyle reddi doğru değildir.

5 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
04.04.2018 · E. 2017/1575 · K. 2018/672

Tanıklar dinlenmeden ve üç kişilik uzman heyetinden rapor alınmadan velayetin değiştirilmesi davası karara bağlanamaz

Baba, anlaşmalı boşanmada velayeti anneye bırakılan çocuğun velayetinin değiştirilmesini istemiştir; annenin yaşam düzeninin çocuğu olumsuz etkilediğini ve idrak çağındaki çocuğun görüşünün alınması gerektiğini ileri sürmüştür. Taraflar dilekçelerinde tanık deliline dayanmıştı. Mahkeme, tanıklarla hangi vakıanın ispat edileceğinin açıklanmadığı gerekçesiyle tanıkları dinlemeden, çocuğun beyanı ve pedagog raporuna göre davayı reddetmiştir. Özel Daire hukuki dinlenilme hakkının ihlal edildiğini belirterek bozmuştur; mahkeme direnmiştir.

> *Mahkemece yapılacak iş, davacı tanıkları dinlendikten ve 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunun 5. maddesi gereğince aile mahkemesi bünyesinde bulunan "psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıdan" oluşan üç kişilik bilirkişi heyetinden rapor alındıktan sonra diğer tüm deliller birlikte değerlendirilmek suretiyle velayet hususunda bir karar vermekten ibarettir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını değişik gerekçeyle oybirliğiyle bozmuştur. Kurul'a göre velayet kamu düzenine ilişkin ve çekişmesiz yargı işi olduğundan mahkeme re'sen delil toplayabilir, taraflar da yargılamanın her aşamasında delil sunabilir; tanık deliline dayanan tarafa tanıklarını bildirme imkânı tanınmalıdır. Yalnız pedagogun düzenlediği rapor yeterli değildir; 4787 sayılı Kanun'un 5. maddesine göre aile mahkemesi bünyesindeki psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıdan oluşan heyetten rapor alınmalıdır.

6 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
30.05.2018 · E. 2017/2486 · K. 2018/1148

Velayetin değiştirilmesi davasında çocuk ile ana baba arasında menfaat çatışması vardır; çocuğa temsil kayyımı atanmalıdır

Eşler anlaşmalı olarak boşanmış, çocuğun velayeti babaya bırakılmıştı. Anne, babanın yeniden evlendiğini, çocuğun uzun süredir babaanne ve dedenin yanında kaldığını ve kişisel ilişki günlerinde kendisiyle görüştürülmediğini ileri sürerek velayetin değiştirilmesini istemiştir. Mahkeme davayı kabul etmiştir. Özel Daire, babanın tanıkları usulüne uygun dinlenmeden ve annenin yaşam alanında uzman incelemesi yaptırılmadan karar verildiğini belirterek bozmuştur; mahkeme direnmiştir.

> *O hâlde çocuk ile yasal temsilcisi arasında bir menfaat çatışmasının olduğu kabul edilerek TMK'nın 426. maddesinin ikinci fıkrası gereğince küçüğe bir temsil kayyımı atanması gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını değişik gerekçeyle oybirliğiyle bozmuştur. Kurul'a göre velayetin değiştirilmesi davaları çocuğun güvenliğini doğrudan ilgilendirir; bu davaların açılış amacı diğer ebeveynin çocuğun menfaatine aykırı davrandığı iddiası olduğundan çocuk ile yasal temsilcisi arasında menfaat çatışması bulunur. Mahkeme, çocuğu davada temsil etmek üzere kayyım atanması için vesayet makamına ihbarda bulunmalı, atanan kayyımı duruşmaya çağırmalı ve göstereceği delilleri toplamalıdır (TMK m. 426/2). Kurul aynı gün velayetin kaldırılmasına ilişkin bir davada da çocuğa kayyım atanması gerektiğini belirtmiştir.[24]

24 Yargıtay HGK, 30.05.2018, E. 2017/1587, K. 2018/1147.

7 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
09.05.2018 · E. 2017/1899 · K. 2018/1052

Velayet değiştirilirse yeni velayet sahibi lehine iştirak nafakası, dava tarihinden değil velayet kararının kesinleşmesinden itibaren başlar

Anlaşmalı boşanmada çocuğun velayeti anneye verilmişti. Baba, çocuğun kendisiyle yaşamak istediğini ve bir süredir fiilen yanında kaldığını ileri sürerek velayetin değiştirilmesini ve çocuk için iştirak nafakasını istemiştir; ayrıca birleşen davayla anneye ödediği iştirak nafakasının kaldırılmasını talep etmiştir. Mahkeme davaları kabul ederek çocuk için dava tarihinden itibaren baba lehine iştirak nafakasına hükmetmiştir. Özel Daire bozmuştur; mahkeme nafakanın başlangıcı yönünden direnmiştir.

> *Mahkemece verilen velayetin değiştirilmesi kararı da ancak kararın kesinleşmesiyle geçerlilik kazanacağından, iştirak nafakasının başlangıç tarihinin de velayetin değiştirilmesi kararının kesinleşme tarihi olması gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oybirliğiyle bozmuştur. Kurul'a göre iştirak nafakası istemek için velayet hakkına sahip olmak gerekir; velayet kendisine bırakılmamış eşin çocuğa fiilen bakması hâlinde nafakaya hükmedileceğine ilişkin bir düzenleme yoktur. Özel Daire aynı kararda, velayet anneden alınıp babaya verildiğinde anne ile çocuk arasında kişisel ilişki düzenlenmesi gerektiğini de belirtmiştir (TMK m. 323).

8 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
31.01.2019 · E. 2017/2444 · K. 2019/51

Velayetin değiştirilmesi davasında istenen iştirak nafakası ayrı bir dava değildir; bu nafaka nedeniyle ayrıca yargılama gideri ve vekâlet ücretine hükmedilmez

Anne, anlaşmalı boşanmada velayeti babaya bırakılan çocukların velayetinin kendisine verilmesini ve çocuklar için iştirak nafakası istemiştir. Mahkeme, idrak çağındaki çocuklardan birinin isteğini ve uzman raporunu dikkate alarak onun velayetini anneye verdi, diğer çocuk yönünden istemi reddetmiştir. Velayeti anneye verilen çocuk için tedbir ve iştirak nafakasına hükmetti ve nafaka nedeniyle babayı ayrıca yargılama gideri ve vekâlet ücretinden sorumlu tutmuştur. Özel Daire bozmuştur; mahkeme direnmiştir.

> *Tüm bu hükümler birlikte değerlendirildiğinde velayet düzenlemeleri ve bunun tabii sonucu olan iştirak nafakası istemlerinde amaç küçüğün menfaatinin korunması olduğundan "açıkça nafaka istemiyorum" şeklinde bir beyanın varlığı dışında hâkimin kendiliğinden iştirak nafakasına hükmetmesi gerekir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını oyçokluğuyla bozmuştur. Kurul'a göre iştirak nafakası çocuk için bir haktır ve velayetin değiştirilmesi davasının fer'isidir; ayrıca harç alınmış olması bu istemi bağımsız bir dava hâline getirmez. Bu nedenle nafaka yüzünden davalı aleyhine ayrı bir vekâlet ücreti ve

yargılama giderine hükmedilmez. Bağımsız olarak açılan nafaka artırım veya azaltım davalarında ise yargılama giderleri kabul ve ret oranına göre belirlenir. Azınlıktaki üyeler, iki istemin ayrı davalar olduğu görüşündedir.

9 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
29.09.2015 · E. 2015/17100 · K. 2015/16804

Kişisel ilişki kararları kesin hüküm oluşturmaz; kardeşlerle kişisel ilişki aynı tarih ve sürelerde kurulmalıdır

Baba, tanıma yoluyla kendisine bağlanan iki çocuğuyla kişisel ilişki kurulmasını istemiştir. Çocuklardan biriyle daha önce ayrı bir kararla kişisel ilişki düzenlenmişti. Mahkeme o çocuk yönünden davayı kesin hüküm nedeniyle reddetti, diğer çocukla ise farklı sürelerde kişisel ilişki kurmuştur.

> *Bu sebeple, kişisel ilişki tesisine bu ilişkinin değiştirilmesine veya kaldırılmasına dair ilamlar, maddi anlamda kesin hüküm oluşturmazlar. Kişisel ilişki tesis edilirken, kardeşlerin birbirlerinden ayrılmamalarına özen gösterilmeli, onların ebeveynleriyle birlikte olmalarına olanak sağlanmalı, şayet ayrı ayrı ilamlarla bu ilişki tesis edilmiş veya edilecek ise, kendisine kişisel ilişki hakkı tanınmış olan ebeveyne ilave külfet yüklenmesinden kaçınılmalıdır.*

DEĞERLENDİRME Daire kararı oybirliğiyle bozmuştur. Daire'ye göre kişisel ilişki yeni olguların zorunlu kılması, durum ve koşulların değişmesi veya çocuğun menfaatinin gerektirmesi hâlinde değiştirilebilir, kaldırılabilir ya da süresi genişletilip sınırlandırılabilir. Kardeşlerin babalarının yanında birlikte olmalarına imkân vermeyen ve babaya aşırı külfet yükleyen farklı düzenlemeler yerine, her iki çocukla aynı tarihlerde ve aynı sürelerle kişisel ilişki kurulmalıdır.

10 **ANAYASA MAHKEMESİ**
Maya Muattarhon Özyağcı Başvurusu · B. No: 2022/57577 · 19.11.2024

Velayetin değiştirilmesi davasının, uzman ve kolluk raporları karşılanmadan reddedilmesi aile hayatına saygı hakkını ihlal eder

Eşler anlaşmalı olarak boşanmış, çocuğun velayeti babaya bırakılmıştı. Anne, çocukla kişisel ilişkisinin engellendiğini ileri sürerek velayetin değiştirilmesi davası açmıştır. Kolluk araştırmasına göre velayet sahibi baba yurt dışında yaşıyor, çocuk babaanneyle kalıyordu; sosyal inceleme raporu da velayetin anneye verilmesinin çocuğun yararına olacağını bildirmiştir. Aile mahkemesi davayı kabul etmiştir. Bölge adliye mahkemesi ise babanın yakınlarından oluşan tanıkların beyanına dayanarak, babanın velayet görevini yerine getirdiği ve çocuğun yaşının küçük olmasının tek başına değiştirme sebebi olmadığı gerekçesiyle davayı kesin olarak reddetmiştir.

> *Velayetin tespitinde uzman raporları, tarafların koşulları, çocuğun maruz kaldığı olaylar/riskler gözetilerek çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişimine en uygun çözümün tercih edilmesi ve bunun çocuğun yararına olduğunun yeterli gerekçeyle açıklanması gerekir.*

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine oybirliğiyle karar vermiş ve yeniden yargılama yapılmasına hükmetmiştir. Mahkeme'ye göre bölge adliye mahkemesi, babanın yurt dışında yaşadığını ve annenin çocuğu görmekte zorlandığını gösteren kolluk tutanağını, tanıkların yakınlığına ilişkin esaslı itirazları ve uzman raporunu karşılamadan karar vermiştir. Velayetin değiştirilmesi davalarında bölge adliye mahkemesi kararı kesin olduğundan, bu tür eksiklikler karşısında son başvuru yolu bireysel başvurudur.

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 182:** Boşanmada velayet, kişisel ilişki ve iştirak nafakası.
- **TMK m. 323:** Kişisel ilişki hakkı.
- **TMK m. 324:** Kişisel ilişkinin sınırları ve ihtar.
- **TMK m. 331:** Durumun değişmesi hâlinde nafaka.
- **TMK m. 336:** Ana baba evliyken ve boşanmada velayet.
- **TMK m. 348:** Velayetin kaldırılması.
- **TMK m. 349:** Velayet sahibinin yeniden evlenmesi.
- **TMK m. 351:** Durumun değişmesi hâlinde çocuğun korunması.

MADDE

184 D. Boşanmada yargılama usulü

KANUN METNİ

(1) Boşanmada yargılama, aşağıdaki kurallar saklı kalmak üzere Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa tâbidir:

(2) 1. Hâkim, boşanma veya ayrılık davasının dayandığı olguların varlığına vicdanen kanaat getirmedikçe, bunları ispatlanmış sayamaz.

(3) 2. Hâkim, bu olgular hakkında gerek re'sen, gerek istem üzerine taraflara yemin öneremez.

(4) 3. Tarafların bu konudaki her türlü ikrarları hâkimi bağlamaz.

(5) 4. Hâkim, kanıtları serbestçe takdir eder.

(6) 5. Boşanma veya ayrılığın fer'î sonuçlarına ilişkin anlaşmalar, hâkim tarafından onaylanmadıkça geçerli olmaz.

(7) 6. Hâkim, taraflardan birinin istemi üzerine duruşmanın gizli yapılmasına karar verebilir.

MADDE ÖZETİ

Boşanma davasında hâkim, olguların varlığına vicdanen kanaat getirmedikçe onları ispatlanmış sayamaz; taraflara yemin öneremez, tarafların ikrarı onu bağlamaz ve delilleri serbestçe takdir eder (m. 184). İkrar yine de delildir; Yargıtay'a göre ikrarın hâkimi bağlamaması ikrarın hükme esas alınamayacağı anlamına gelmez.[1] Hukuka aykırı elde edilen delil ise hükme esas alınamaz; Yargıtay, eşin WhatsApp Web oturumu açılarak elde edilen yazışmaları bu nedenle kusur belirlemesinde dikkate almamıştır.[2] Fer'î sonuçlara ilişkin anlaşmalar hâkim onaylamadıkça geçerli olmaz; taraflardan birinin istemi üzerine duruşma gizli yapılabilir.

TEMEL KAVRAMLAR

1 Yargıtay 2. HD, 03.03.2025, E. 2024/6273, K. 2025/2174.
2 Yargıtay 2. HD, 14.03.2024, E. 2023/5012, K. 2024/1780.

Vicdani kanaat	Hâkimin dosyadaki bütün delilleri birlikte değerlendirerek boşanma sebebini oluşturan olayların gerçekleştiğine ulaştığı iç inanç; boşanma davasında ispatın ölçüsüdür (TMK m. 184/1).
İkrar	Tarafın, aleyhine sonuç doğuran bir vakıanın doğru olduğunu mahkeme önünde kabul etmesi; genel kurala göre ikrar edilen vakıanın ispatı gerekmez (HMK m. 188/1), boşanma davasında ise ikrar hâkimi bağlamaz (TMK m. 184/3).
Yemin	Davanın çözümü bakımından önem taşıyan, çekişmeli ve kişinin kendisinden kaynaklanan vakıalar hakkında tarafın yeminli açıklaması (HMK m. 225); boşanma sebebi olan olgular hakkında taraflara yemin önerilemez (TMK m. 184/2).
Hukuka aykırı delil	Kişilik hakları, özel hayat veya haberleşmenin gizliliği gibi hukukun koruduğu bir değer ihlal edilerek elde edilen delil; mahkeme bu delili bir vakıanın ispatında dikkate alamaz (HMK m. 189/2).
Fer'î sonuçlar	Boşanma veya ayrılığa bağlı nafaka, tazminat, velayet ve kişisel ilişki gibi sonuçlar; bunlara ilişkin anlaşmalar hâkim onayıyla geçerlilik kazanır (TMK m. 184/5).

GEREKÇE VE TARİHÇE

Madde gerekçesi

> Yürürlükteki Kanunun 150 nci maddesini karşılamaktadır. Bu maddede belirtilenler dışında, boşanmada yargılama usulünün Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa tâbi olduğu açıklanmıştır. Maddenin beşinci bendinde "iki taraf arasında" ifadesi mehaza uygun olarak metinden çıkarılmıştır. Boşanma veya ayrılığın fer'i sonuçlarına ilişkin anlaşma, eşler dışında, çocuğun velayet altında bulunduğu durumlarda vasisinin de katılmasını gerektirebileceğinden, bu anlaşmaların hâkim tarafından onaylanmadıkça geçerli olmayacağı hükmüne yer verilmiştir.
>
> *Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem), s. 76-77*

Tasarı metni beş bentten oluşuyordu. Adalet Komisyonu, maddenin birinci fıkrasına özel hayata saygı esası gözetilerek taraflardan birinin istemi üzerine hâkimin duruşmanın gizli yapılmasına karar verebileceğini öngören (6) numaralı bendi eklemiştir (S. Sayısı 723, s. 312; Komisyon metni s. 405). Maddedeki "Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu" yollaması, 6100 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra bu Kanun'un karşılık gelen hükümlerine yapılmış sayılır (HMK m. 447/2).

743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığı

> *Boşanma ve ayrılık davalarında, hakim, aşağıdaki kaidelere riayetle mükelleftir: 1 – Hakim, boşanma veya ayrılık için sebep gösterilen hadiseleri mevcudiyetlerine vicdanen kani olmadıkça sabit addedemez. 2 – Bu hadiseler hakkında gerek resen gerek iki tarafın talebi ile yemin teklif olunamıyacağı gibi yemin makamına kaim beyanatta bulunulması dahi istenilemez. 3 – İki tarafın bu bapta sebkedecek her türlü ikrarları dahi hakimi takyit etmez. 4 – Hakim beyyinatı serbestçe takdir eder. 5 – Boşanma veya ayrılığın fer'i hükümlerine dair iki taraf arasında akdedilen mukavelat, hakimin tasdikına iktiran etmedikçe muteber olmaz.*
>
> 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 150 (mülga)

	743 sayılı Kanun m. 150	4721 sayılı Kanun m. 184
Genel usul	Hâkimin uyacağı kaideler sayılmıştı	Kurallar saklı kalmak üzere usul kanunu uygulanır
Vicdani kanaat	Vicdanen kani olmadıkça olay sabit sayılamaz	Vicdanen kanaat getirilmedikçe ispatlanmış sayılamaz
Yemin	Yemin teklif edilemez; yemin yerine geçen beyan da istenemez	Taraflara yemin önerilemez
İkrar	Hâkimi bağlamaz	Hâkimi bağlamaz
Delillerin takdiri	Hâkim delilleri serbestçe takdir eder	Hâkim kanıtları serbestçe takdir eder
Anlaşmalar	"İki taraf arasında" yapılan sözleşmeler hâkimin onayıyla geçerli olur	"İki taraf arasında" ibaresi çıkarıldı; onay şartı sürüyor
Gizli duruşma	Düzenleme yoktu	Taraflardan birinin istemi üzerine mümkün

Yeni madde eski metnin beş kuralını korumuş ve dilini sadeleştirmiştir. Fer'î sonuçlara ilişkin anlaşmalardan "iki taraf arasında" ifadesi çıkarılmış, gizli duruşmaya ilişkin altıncı bent eklenmiştir. Eski metindeki yemin yerine geçecek beyan yasağı yeni metinde ayrıca sayılmamıştır.

Değişiklik durumu

Madde yürürlüğe girdiği günden beri değiştirilmemiştir.

Tarih	Gelişme	Dayanak
01.01.2002	Madde yürürlüğe girdi	4721 s. K.
01.10.2011	Maddenin yollama yaptığı 1086 sayılı Kanun'un yerini 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu aldı	6100 s. K. m. 447/2

AÇIKLAMALAR

I. Genel Olarak

Konu	Kural	Dayanak
Uygulanacak usul	Maddedeki kurallar saklı kalmak üzere HMK uygulanır	TMK m. 184; HMK m. 447/2
Vicdani kanaat	Olguların varlığına vicdanen kanaat getirilmedikçe ispatlanmış sayılmaz	TMK m. 184/1
Yemin	Boşanma olguları hakkında yemin önerilemez; ziynet gibi mali taleplerde yemin mümkündür	TMK m. 184/2; Yargıtay 2. HD, K. 2026/6720

Konu	Kural	Dayanak
İkrar	Hâkimi bağlamaz ama delildir; anlaşmalı boşanmada bu kural uygulanmaz	TMK m. 184/3, 166/3; Yargıtay 2. HD, K. 2025/2174
Serbest takdir	Hâkim delilleri serbestçe takdir eder ve gerekçesini gösterir	TMK m. 184/4; Yargıtay HGK, K. 2021/1676
Hukuka aykırı delil	Hükme esas alınmaz; mahkeme re'sen gözetir	HMK m. 189/2; Yargıtay 2. HD, K. 2024/1780
Eşin bildiği çekim	Eşin bilgisi dâhilindeki çekim hukuka aykırı sayılmamıştır	Yargıtay HGK, K. 2022/1434
Delil bildirme	Tensiple kesin süre verilip tanık beklenemez; silahların eşitliği gözetilir	Yargıtay HGK, K. 2016/63
Anlaşmalar	Fer'î sonuçlara ilişkin anlaşma hâkim onayı olmadan geçerli olmaz	TMK m. 184/5; Yargıtay 2. HD, K. 2018/9664
Gizli duruşma	Taraflardan birinin istemi üzerine; istem yoksa HMK m. 28 koşulları	TMK m. 184/6; Yargıtay 2. HD, K. 2016/9300

TBMM gerekçesine göre madde eski Kanun'un 150. maddesini karşılar; maddede belirtilenler dışında boşanmada yargılama usul kanununa tabidir. Gizli duruşmaya ilişkin altıncı bent Tasarıda yoktu; Adalet Komisyonu bu bendi özel hayata saygı esası gözetilerek eklemiştir. 1

DİKKAT

Boşanma davasında deliller hukuka uygun yollarla toplanmalıdır. Eşin telefonunu zorla almak, şifresini kırmak, WhatsApp Web oturumunu açmak, telefonuna dinleme programı yüklemek veya eve gizli kamera ve ses kayıt cihazı yerleştirmek yoluyla elde edilen kayıtlar hükme esas alınmaz; bu yollar ayrıca cezai sorumluluk doğurabilir (TCK m. 132-134). Dilekçede her vakıa tarihi ve yeriyle anlatılmalı, tanıklar ve belgeler süresinde bildirilmeli; ziynet gibi mali taleplerde yemin deliline açıkça dayanılmalıdır. Anlaşmalı boşanmada bütün mali konular mahkemeye sunulacak protokole yazılmalıdır; hâkimin onaylamadığı ek anlaşmalar boşanma kararının parçası olmaz.

II. Vicdani Kanaat ve Delillerin Serbestçe Takdiri

- **İspatın ölçüsü:** Hâkim, boşanma veya ayrılık davasının dayandığı olguların varlığına vicdanen kanaat getirmedikçe bunları ispatlanmış sayamaz ve kanıtları serbestçe takdir eder (TMK m. 184/1, 4). İspat yükü ise kural olarak hakkını dayandırdığı olguları ileri süren taraftadır (TMK m. 6; HMK m. 190/1).
- **Gerekçe zorunludur:** Hukuk Genel Kurulu'na göre tanık beyanını serbestçe takdir eden hâkim yalnız vicdani kanaatinden söz etmekle yetinemez; tanığın

ifadesini hangi nedenlerle hükme esas aldığını veya almadığını gerekçesinde göstermelidir.[3] Kurul aynı kararda soyut, yer ve zaman içermeyen, diğer tanığın anlatımıyla çelişen bir beyana dayanılarak kusur yüklenemeyeceğini belirtmiştir.

- **Hangi delillerle:** Hukuk Genel Kurulu, eylemli ayrılığa dayanan davada ortak hayatın yeniden kurulamadığının tanık anlatımları, zabıta araştırması, taraflar arasındaki nafaka, ceza ve icra dosyaları, otel ve pasaport kayıtları gibi delillerle ispatlanabileceğini belirtmiştir.[4]
- **Gösterilen tanık dinlenir:** Yargıtay, davacının gösterdiği tanık dinlenmeden, tanıktan açıkça vazgeçilmemişken ve HMK m. 241 uyarınca dinlenmemesine karar da verilmemişken hüküm kurulmasını eksik inceleme saymıştır.[5]
- **Ceza kararının etkisi:** Hukuk hâkimi, ceza hâkiminin beraat kararıyla ve kusurun değerlendirilmesine ilişkin kararıyla bağlı değildir (TBK m. 74). Yargıtay, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının kesin hüküm sonuçları doğurmadığını ve bu kararla hakaret kusurunun ispatlanmış sayılamayacağını belirtmiştir.[6] Hukuk Genel Kurulu da ceza davasında hakkında haksız tahrik indirimi uygulanan kadının, eşinin tekme ve yumruğuna karşı gerçekleştirdiği tırnakla yaralama eylemini savunma ve tepki niteliğinde sayarak boşanmayı gerektiren bir kusur olarak kabul etmemiştir.[7]

III. Yemin Yasağı

- **Boşanma olguları hakkında yemin yok:** Hâkim, boşanma veya ayrılık davasının dayandığı olgular hakkında gerek re'sen gerek istem üzerine taraflara yemin öneremez (TMK m. 184/2). Eski Kanun, bu olgular hakkında yemin yerine geçecek bir beyanda bulunulmasının istenmesini de ayrıca yasaklıyordu (743 s. K. m. 150/2).
- **Mali taleplerde yemin mümkün:** Yasak, boşanma sebebi olan olgulara ilişkindir. Yargıtay, karşılıklı boşanma ve ziynet alacağı davasında, ziynetler konusunda yemin deliline de dayanan kadına yemin teklif etme hakkının hatırlatılması ve teklif ederse karşı tarafa usulüne uygun yemin yaptırılması gerektiğini belirtmiştir.[8]
- **Yemin deliline açıkça dayanılmalıdır:** Yargıtay, ziynet alacağı için usulüne uygun olarak yemin deliline dayanılmadığı gerekçesiyle yemin teklif edilmeden

3 Yargıtay HGK, 14.12.2021, E. 2018/1095, K. 2021/1676.
4 Yargıtay HGK, 01.03.2023, E. 2021/825, K. 2023/136.
5 Yargıtay 2. HD, 24.12.2015, E. 2015/10289, K. 2015/25022.
6 Yargıtay 2. HD, 10.09.2024, E. 2023/9244, K. 2024/5576.
7 Yargıtay HGK, 15.05.2024, E. 2023/382, K. 2024/244.
8 Yargıtay 2. HD, 16.06.2026, E. 2026/136, K. 2026/6720.

verilen ret kararını onamıştır; davacı, dilekçesindeki "her türlü delil" ifadesinin yemin delilini de kapsadığını ileri sürmüştü.[9]

IV. İkrar

- **Kural:** Tarafların boşanma olgularına ilişkin her türlü ikrarı hâkimi bağlamaz (TMK m. 184/3). Genel usul kuralında ise mahkeme önünde ikrar edilen vakıa çekişmeli olmaktan çıkar ve ispatı gerekmez (HMK m. 188/1).
- **Kuralın amacı:** Yargıtay'a göre bu kuralın temel amacı, eşlerin kanunun öngördüğü koşullara (TMK m. 166/3) uymaksızın anlaşarak boşanmalarını önlemektir; tarafların boşanma sebebi olarak ileri sürülen maddi olayların varlığını kabul etmeleri kuralın kapsamı dışındadır, ancak bu olayların boşanmayı gerektirip gerektirmediğini yine hâkim değerlendirir.[10]
- **İkrar da delildir:** Yargıtay'a göre ikrarın hâkimi bağlamaması, ikrarın mahkemece hükme esas alınamayacağı anlamına gelmez.[11] Yargıtay, eşini defalarca aldattığını duruşmada kabul eden kocanın beyanını adli sicil kaydı ve dosyanın bütünüyle birlikte değerlendiren ilk derece hâkiminin vicdani kanaatini yerinde bulmuştur.[12] Hukuk Genel Kurulu da ikinci bir evlilik yaptığını aşamalarda kabul eden ve nüfus kaydında başka bir kadından çocukları görünen kocayı tam kusurlu saymıştır.[13]
- **Tek başına ikrar yetmeyebilir:** Yargıtay, eşinin kusuru olmadığını ve onu aldattığını duruşmada söyleyen kocaya yalnız bu ikrarla kusur yüklenemeyeceğini, kadının olayları başka bir delille kanıtlayamadığını belirtmiş; bu yön temyiz edilmediği için yanlışlığa değinmekle yetinmiştir.[14] Cevap dilekçesinde kızgınlıkla söylendiği belirtilen ve sebebi açıklanamayan bir sözün kabul edilmesi de kusurun ispatı için yeterli görülmemiştir.[15]
- **Anlaşmalı boşanmada istisna:** Anlaşmalı boşanmada tarafların ikrarlarının hâkimi bağlamayacağı hükmü uygulanmaz (TMK m. 166/3); Anayasa Mahkemesi bu istisnayı Anayasa'ya aykırı bulmamıştır.[16] Anlaşmalı boşanma koşulları oluşmamışsa ikrar yine hâkimi bağlamaz; Yargıtay, davalının kusuru ispatlanmadan tarafların ikrarına dayanılarak boşanmaya karar verilmesini yanlış bulmuş, bu yön temyiz edilmediği için yanlışlığa değinmekle yetinmiştir.[17]

9 Yargıtay 2. HD, 13.12.2023, E. 2023/2949, K. 2023/6157.
10 Yargıtay 2. HD, 16.10.2024, E. 2024/101, K. 2024/7537.
11 Yargıtay 2. HD, 03.03.2025, E. 2024/6273, K. 2025/2174.
12 Yargıtay 2. HD, 16.06.2022, E. 2022/881, K. 2022/5950.
13 Yargıtay HGK, 10.09.2025, E. 2024/129, K. 2025/499.
14 Yargıtay 2. HD, 27.12.2021, E. 2021/8723, K. 2021/10134.
15 Yargıtay 2. HD, 03.06.2024, E. 2023/6453, K. 2024/4164.
16 AYM, 15.05.2008, E. 2005/26, K. 2008/105.
17 Yargıtay 2. HD, 15.03.2016, E. 2015/14139, K. 2016/5017.

V. Hukuka Aykırı Delil: Kayıtlar, Mesajlar ve Kameralar

- **Kural:** Hukuka aykırı olarak elde edilmiş deliller mahkeme tarafından bir vakıanın ispatında dikkate alınamaz; delilin caiz olup olmadığına mahkeme karar verir (HMK m. 189/2, 4). Yargıtay'a göre mahkeme delilin elde ediliş biçimini re'sen gözetir ve delilin hukuka aykırı elde edildiğini tespit ederse karşı taraf itiraz etmese bile onu dosya kapsamında değerlendirmez.[18]
- **Eşin bilgisi dâhilindeki çekim:** Hukuk Genel Kurulu, çekim sırasında eşine neden sürekli çekim yaptığını ve görüntüleri mahkemede delil olarak kullanıp kullanmayacağını soran kadının çekimden haberdar olduğunu, bu nedenle görüntülerin hukuka aykırı yolla elde edildiğinden söz edilemeyeceğini kabul etmiştir; Kurul'a göre değerlendirme her olayda dürüstlük kuralı esas alınarak yapılmalıdır.[19]
- **Eşle konuşmaların kaydı:** Yargıtay, kocanın eşiyle arasındaki konuşmaları kaydederek elde ettiği ses kayıtlarını, başka türlü ispat imkânı bulunmadığı gerekçesiyle hukuka uygun sayan ilk derece mahkemesi kararını bozmuştur.[20]
- **Telefon, şifre ve WhatsApp Web:** Yargıtay, telefonu zorla alınıp şifresi kırılarak elde edilen yazışmaları[21] ve eşin WhatsApp Web oturumu açılarak elde edilen yazışmaları hukuka aykırı delil saymıştır.[22] Yargıtay, eşinin telefonuna dinleme programı yükleyerek elde edilen görüşme kayıtlarını hukuka aykırı sayan bölge adliye mahkemesi kararını da, başka delille ispat imkânı bulunmadığını ileri süren kocanın itirazlarına rağmen onamıştır.[23]
- **Ortak bilgisayar:** Yargıtay, ortak kullanılan bilgisayardan elde edildiği ileri sürülen fotoğraflar için bilgisayarın eşlerin ortak kullanımında olup olmadığının, şifresinin bulunup bulunmadığının ve şifrenin eşlerce bilinip bilinmediğinin araştırılması, delilin hukuka uygunluğunun buna göre değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.[24]
- **Gizli kamera ve ses kayıt cihazı:** Yargıtay, kadının eşinden habersiz eve kamera yerleştirerek elde ettiği görüntüleri hukuka aykırı delil saymış, ancak ispatlanan diğer davranışlarına göre kocanın yine tam kusurlu olduğunu belirterek kararı onamıştır.[25] Yargıtay'a göre eşin haberi ve rızası olmadan ortak konuta yerleştirilen ses kayıt cihazıyla alınan kayıtlar ve bu kayıtları dinleyen tanığın aktarımları da hükme esas alınamaz.[26]

18 Yargıtay 2. HD, 16.10.2024, E. 2024/101, K. 2024/7537.
19 Yargıtay HGK, 02.11.2022, E. 2020/26, K. 2022/1434.
20 Yargıtay 2. HD, 10.09.2024, E. 2023/9244, K. 2024/5576.
21 Yargıtay 2. HD, 16.10.2024, E. 2024/101, K. 2024/7537.
22 Yargıtay 2. HD, 14.03.2024, E. 2023/5012, K. 2024/1780.
23 Yargıtay 2. HD, 04.04.2024, E. 2023/4207, K. 2024/2433.
24 Yargıtay 2. HD, 28.05.2025, E. 2024/9995, K. 2025/5421.
25 Yargıtay 2. HD, 10.06.2024, E. 2023/8252, K. 2024/4452.
26 Yargıtay 2. HD, 19.11.2024, E. 2024/658, K. 2024/8815.

- **Hukuka aykırı delile dayanan tanık:** Yargıtay, kocanın ilişki yaşadığı ileri sürülen kadının eşinin, o kadının WhatsApp uygulamasını habersiz olarak bilgisayara yükleyip yazışmaları takip ederek elde ettiği delilleri ve bu delillere ilişkin tanık beyanlarını hükme esas almamış, zinanın hukuka uygun delillerle ispatlanamadığını belirtmiştir.[27]
- **Kaydın hukuka uygunluğu önce tartışılır:** Yargıtay, dava sırasında eşlerin birlikte vakit geçirdiğini göstermek için sunulan video kayıtlarının hukuka uygun olup olmadığı değerlendirilmeden af ve hoşgörü sonucuna varılmasını bozma sebebi saymıştır.[28]
- **Anayasa Mahkemesinin denetimi:** Anayasa Mahkemesi, eşler arasındaki bir tartışma sırasında kaydedilen diskin boşanma davasında delil olarak kullanıldığı başvuruda delilleri değerlendirme yetkisinin derece mahkemelerine ait olduğunu belirtmiş ve yargılamayı bütün olarak hakkaniyete uygun bularak ihlal olmadığına karar vermiştir.[29]

VI. Dava Tarihinden Sonraki Olaylar

- **Kural dava tarihidir:** Kusur dava tarihine kadar gerçekleşen olgulara göre belirlenir; Yargıtay, dava tarihinden sonra gerçekleşen fiziksel şiddeti kusur belirlemesinde hükme esas almamıştır;[30] dava tarihinden sonraki olay yeni bir davanın konusu olabilir.
- **Islahla eklenemez:** Hukuk Genel Kurulu, dava açıldıktan sonra gerçekleşen zina olayının ıslah yoluyla da o davanın boşanma sebebi yapılamayacağını kabul etmiştir.[31]
- **Sadakat yükümlülüğü sürer:** Eşler birbirine sadık kalmakla yükümlüdür (TMK m. 185/3); Yargıtay'a göre bu yükümlülük evlilik birliği sona erinceye kadar devam eder.[32]

VII. Fer'î Sonuçlara İlişkin Anlaşmaların Onayı

- **Onay geçerlilik şartıdır:** Boşanma veya ayrılığın fer'î sonuçlarına ilişkin anlaşmalar hâkim tarafından onaylanmadıkça geçerli olmaz (TMK m. 184/5). Gerekçe, bu anlaşmaların eşler dışında bazı durumlarda vasinin katılmasını da gerektirebileceğini belirterek hâkim onayını geçerlilik şartı yapmıştır.

27 Yargıtay 2. HD, 28.05.2024, E. 2023/8411, K. 2024/3919.
28 Yargıtay 2. HD, 09.05.2024, E. 2023/6646, K. 2024/3348.
29 AYM, *Nilgün Kaya* Başvurusu, B. No: 2012/1146, 31.12.2014.
30 Yargıtay 2. HD, 11.05.2017, E. 2016/769, K. 2017/5806.
31 Yargıtay HGK, 15.11.2022, E. 2020/362, K. 2022/1514.
32 Yargıtay 2. HD, 14.04.2026, E. 2025/6951, K. 2026/4133.

- **Onaylanmayan protokol:** Yargıtay'a göre anlaşmalı boşanma görüşmeleri sırasında düzenlenen protokol hâkim tarafından onaylanmadıkça bağlayıcı değildir; reddedilen anlaşmalı boşanma davasındaki protokol gereği yapılan ödeme, sonradan açılan çekişmeli davada tazminat istenmesine engel olmaz.[33]
- **Karardan sonra yapılan ek protokol:** Yargıtay, anlaşmalı boşanma kararından sonra yapılan ve hâkimin onayından geçmeyen ek protokolü genel hükümlere tabi bir sözleşme saymış, bu protokolden doğan uyuşmazlıkta aile mahkemesinin görevsizlik kararı vermesi gerektiğini belirtmiştir.[34]
- **Onaylanan protokolün ifası:** Yargıtay, onaylanan protokolde eşe devredileceği kararlaştırılan taşınmaz payı için, boşanmadan sonra ölen eşin mirasçılarına karşı açılan tapu iptali ve tescil davasının kabulüne ilişkin kararı onamıştır.[35]
- **Mahkeme içi ikrar niteliği:** Hukuk Genel Kurulu'na göre mahkemece onaylanan protokoldeki mal rejimine ilişkin düzenleme mahkeme içi ikrar niteliğindedir ve aksini ileri sürmek dürüstlük kuralına aykırı olabilir.[36] Protokolün kapsamına ve yorumuna ilişkin diğer kararlar TMK m. 166 şerhinde yer alır.
- **Hâkimin değişiklik yetkisi:** Anlaşmalı boşanmada hâkim, tarafların ve çocukların menfaatlerini göz önünde tutarak anlaşmada gerekli gördüğü değişiklikleri yapabilir; bu değişiklikler taraflarca kabul edilirse boşanmaya hükmolunur (TMK m. 166/3).

VIII. Gizli Duruşma

- **Kural aleniyettir:** Duruşma ve kararların bildirilmesi alenidir (HMK m. 28/1). Boşanma davasında hâkim, taraflardan birinin istemi üzerine duruşmanın gizli yapılmasına karar verebilir (TMK m. 184/6). Adalet Komisyonu bu bendi Tasarıya özel hayata saygı esası gözetilerek eklemiştir.
- **İstem yoksa HMK m. 28:** Taraf istemi bulunmadıkça gizlilik ancak genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hâllerde mümkündür (HMK m. 28/2). Yargıtay, bu koşullar yokken duruşmanın gizli yapılmasını bozma sebebi saymıştır.[37]
- **Talebin incelenmesi:** Tarafların gizlilik talebi ön sorunlar hakkındaki hükümler çerçevesinde gizli duruşmada incelenir; hâkim bu kararın gerekçesini esas hakkındaki kararla birlikte açıklar ve gizli duruşmada hazır bulunanları edindikleri bilgileri açıklamamaları konusunda uyarır (HMK m. 28/3, 4).
- **Yargıtay duruşmaları:** Yargıtay da duruşmalı temyiz incelemesinde taraf istemi üzerine duruşmayı TMK m. 184/6 uyarınca gizli yapmaktadır.[38] Boşanma

33 Yargıtay 2. HD, 20.09.2018, E. 2016/21681, K. 2018/9664.
34 Yargıtay 2. HD, 04.12.2018, E. 2017/3517, K. 2018/13958.
35 Yargıtay 2. HD, 26.03.2024, E. 2023/2433, K. 2024/2082.
36 Yargıtay HGK, 24.02.2010, E. 2010/2-96, K. 2010/106.
37 Yargıtay 2. HD, 05.05.2016, E. 2015/16788, K. 2016/9300.

dışındaki bir aile davasında, çocukla kişisel ilişki ve iştirak nafakası davasında ise gizlilik istemi HMK m. 28 gözetilerek reddedilmiştir.[39]

IX. Delil Bildirme ve Silahların Eşitliği

- **Tensiple kesin süre:** Hukuk Genel Kurulu'na göre tarafların uyuştukları ve ayrıştıkları hususlar belirlenmeden dava başında tensiple kesin süre verilerek tanık bildirilmesinin istenmesi TMK m. 184, 4787 sayılı Kanun m. 7 ve Anayasa m. 41 gözetildiğinde doğru değildir; bir tarafın hazır ettiği tanıkları dinleyip diğer tarafın delil bildirme istemini reddetmek silahların eşitliğine aykırıdır.[40]
- **Cevap vermeyen davalı:** Süresinde cevap dilekçesi vermeyen davalı, davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü vakıaların tamamını inkâr etmiş sayılır (HMK m. 128); Yargıtay'a göre böyle bir davalı karşı tarafın kusurlu olduğuna yönelik bir vakıa ileri süremez.[41] Hukuk Genel Kurulu'nun benimsediği görüşe göre ise bu davalı, davacının dayandığı vakıaların gerçekleşmediğini ispat için süresi içinde delil bildirebilir.[42]
- **Sonradan delil:** Taraflar kanunda belirtilen süreden sonra delil gösteremez; ancak delilin sonradan gösterilmesi yargılamayı geciktirme amacı taşımıyorsa veya süresinde gösterilememesi tarafın kusurundan kaynaklanmıyorsa mahkeme izin verebilir (HMK m. 145). Yargıtay, davalının beyanlarını içeren ceza dosyası getirtilip HMK m. 145 ve TMK m. 184 yönünden değerlendirilmeden davanın reddedilmesini bozma sebebi saymıştır.[43]
- **Sulhün teşviki:** Aile mahkemeleri esasa girmeden önce eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunları tespit ederek bunların sulh yoluyla çözümünü, gerektiğinde uzmanlardan da yararlanarak teşvik eder; sulh sağlanamazsa yargılamaya devam edilir (4787 sayılı Kanun m. 7).

> **UYGULAMA NOTU**
>
> Boşanma davasında her vakıa dilekçede tarihi, yeri ve tanığıyla ayrı ayrı yazılmalıdır; dilekçede dayanılmayan bir vakıa sonradan kusur olarak ileri sürülemeyebilir. Tanıklar ve belgeler süresinde bildirilmeli, tanıkla hangi vakıanın ispat edileceği belirtilmelidir. Mesaj, fotoğraf ve kayıt sunan taraf bunları nasıl elde ettiğini açıklayabilecek durumda olmalıdır; eşin telefonuna, hesaplarına veya kişisel bilgisayarına izinsiz erişilerek elde edilen deliller hükme esas alınmaz. Karşı tarafın sunduğu delilin hukuka aykırı elde edildiği ilk fırsatta ve gerekçesiyle ileri sürül-

38 Yargıtay 2. HD, 02.02.2026, E. 2025/2346, K. 2026/903.
39 Yargıtay 2. HD, 02.12.2024, E. 2023/4053, K. 2024/9347.
40 Yargıtay HGK, 22.01.2016, E. 2014/433, K. 2016/63.
41 Yargıtay 2. HD, 06.04.2017, E. 2015/22831, K. 2017/3929.
42 Yargıtay HGK, 22.01.2016, E. 2014/433, K. 2016/63.
43 Yargıtay 2. HD, 03.03.2025, E. 2024/6273, K. 2025/2174.

melidir. Ziynet ve mal talepleri için yemin deliline açıkça dayanılmalıdır. Anlaşmalı boşanmada bütün mali ve çocuklara ilişkin konular protokole yazılmalı ve protokolün onaylandığı karardan kontrol edilmelidir. Özel hayata ilişkin konuların konuşulacağı duruşmada gizlilik talep edilebilir.

İÇTİHATLAR

1 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
02.11.2022 · E. 2020/26 · K. 2022/1434

Eşin bilgisi dâhilinde yapılan çekim hukuka aykırı delil sayılmaz; hukuka aykırılık her olayda dürüstlük kuralı gözetilerek değerlendirilir

Eşler 1992'de evlenmişti ve iki çocukları vardı. Kadın, eşinin kendisini yıllardır aşağıladığını, hakaret ettiğini ve manevi baskı uyguladığını ileri sürerek boşanma ve manevi tazminat istemiştir. Koca iddiaları inkâr etmiştir; eşlerin dava açıldıktan sonra da birlikte yaşadığını gösterdiğini belirttiği, evde çektiği görüntüleri içeren diskleri dosyaya sunmuştur. Mahkeme, tanıkların anlattığı olaylardan sonra eşlerin birlikte yaşamayı sürdürdüğünü, kadının bu olayları affetmiş sayılacağını ve disklerdeki görüntülere göre dava açıldıktan sonra da aynı evde birlikte yaşandığını belirterek davayı reddetmiştir. Özel Daire, kocanın aşağılayıcı ve hakaret içeren davranışlarının süreklilik gösterdiğini, diskin kadının rızasına aykırı olarak elde edildiğini ve hukuka aykırı delille af olgusunun ispatlanamayacağını belirterek bozmuştur; mahkeme direnmiştir.

> *Uygulamada kişilik haklarının, özel yaşam alanı ve sır alanının ihlâli sonucu elde edilen kayıtların delil olarak değerlendirilemeyeceği kabul edilmektedir. Burada özenle üzerinde vurgulanması gereken husus; "hukuka aykırı olarak elde edilen delilin değerlendirilmesi konusunda" medeni usul hukukunda da geçerli olan dürüstlük kuralı esas alınarak karar verilmesi ve bu konuda her somut olayda, o olayın özelliğine göre değerlendirme yapılması gerektiğidir. Bu konuda ihlâl edilen kanun hükmü ile ispatlanmak istenen menfaat arasında amaca uygunluk hususu da esas alınmalıdır.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını değişik gerekçeyle oy çokluğuyla bozmuştur. Kurul'a göre kadın, çekim sırasında eşine neden sürekli çekim yaptığını ve görüntüleri mahkemede delil olarak kullanıp kullanmayacağını sormuştur; çekimin kadının bilgisi dâhilinde yapıldığı anlaşıldığından diskin hukuka aykırı yolla elde edildiğinden söz edilemez. Tanıkların görgüye dayanan anlatımlarına göre koca eşini süreklilik gösterecek şekilde aşağılamış ve ona hakaret etmiştir; kadının bu davranışları affettiğine veya hoşgörüyle karşıladığına dair bir kanıt da yoktur. Bu nedenle boşanmaya karar verilmelidir. Kurulda diskin hukuka aykırı delil olduğu ve direnme kararının onanması gerektiği yönünde görüşler ileri sürülmüş, çoğunlukça benimsenmemiştir.

2 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
14.03.2024 · E. 2023/5012 · K. 2024/1780

Eşin WhatsApp Web oturumu açılarak elde edilen yazışmalar hukuka aykırı delildir ve kusur belirlemesinde dikkate alınamaz

Koca, eşinin başka bir erkekle duygusal ilişki yaşadığını ileri sürerek boşanma davası açtı ve eşinin WhatsApp Web oturumunu kendi bilgisayarında açarak elde ettiği yazışmaları sunmuştur; kadın da karşı dava açmıştır. Mahkeme, yazışmalara dayanarak kadını tam kusurlu saydı; kocanın davasını kabul, kadının davasını reddetmiştir. Bölge adliye mahkemesi, eşinin sadakatinden kuşkulanan kocanın yazışmaları başka yolla elde etme olanağı bulunmadığını ve korunan hukuki yararlar dengelendiğinde delilin hükme esas alınmasında hukuka aykırılık olmadığını belirterek istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir.

> *Yapılan yargılama ve toplanan delillerden, davacı-karşı davalı erkeğin eşinin Whatsapp web oturumu ile elde edilen görüşme kayıtlarının hukuka aykırı delil olduğu anlaşılmaktadır.*

DEĞERLENDİRME Daire, kocanın davasının kabulüne ilişkin kararı oybirliğiyle bozmuş, kadının kendi davasının reddine yönelik temyiz itirazlarını ise yerinde görmemiştir. Daire'ye göre mahkeme delilin elde ediliş biçimini re'sen gözetir ve hukuka aykırı elde edildiğini tespit ederse karşı taraf itiraz etmese bile delili dosya kapsamında değerlendirmez (HMK m. 189/2, 4). Daire, bölge adliye mahkemesinin menfaat dengesine dayanan gerekçesine rağmen yazışmaları hukuka aykırı delil saymıştır. Bu yazışmalar dışlandığında kadına yüklenebilecek başka bir kusur ispatlanmadığından kocanın davası reddedilmelidir.

3 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
10.09.2024 · E. 2023/9244 · K. 2024/5576

Eşiyle arasındaki konuşmaları kaydederek elde edilen ses kaydı hükme esas alınamaz; hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı da kusuru ispatlamaz

Koca, eşinin yalnız kaldıklarında kendisine ve ailesine ağır hakaretlerde bulunduğunu ileri sürerek boşanma davası açtı ve tartışmalar sırasında kaydettiği ses kayıtlarını sunmuştur. Kadın, ses kayıtlarının hukuka aykırı olarak alındığını savunmuştur. Kadın hakkında bu sözler nedeniyle açılan ceza davasında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmişti. Mahkeme, hakaretlerin baş başa kalındığında söylendiğini, başka şekilde ispatlanmalarının mümkün olmadığını ve kaydın yalnız ispat amacıyla alındığını belirterek kayıtları hukuka uygun saydı; kocayı ağır, kadını az kusurlu bularak boşanmaya karar vermiştir. Bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir.

> *6100 sayılı Kanun'un 189 uncu maddesinin ikinci fıkrası hükmü gereği yargılama sırasında taraflarca sunulan delillerin elde ediliş biçiminin mahkeme tarafından re'sen göz önüne alınacağı ve delilin her ne surette olursa olsun hukuka aykırı*

olarak elde edildiğinin tespit edilmesi hâlinde, diğer tarafça bir itiraz ileri sürülmese dahi mahkemece caiz olmadığına karar verileceği düzenlenmiş olup gerçekleşen bu durum karşısında hükme esas alınan ses kaydı delili hukuka aykırı nitelikte olduğundan kusur belirlemesinde dikkate alınamaz. Ayrıca dosya içerisine alınan ceza dosyasında verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı kesin hüküm sonuçlarını doğurmayacağından, davacıya ve yakınlarına birden fazla kere hakaret, aşağılama içerir sözler sarf etmek kusuru ispat edilmiş sayılamaz ve davalıya kusur olarak yüklenemez.

DEĞERLENDİRME Daire, bölge adliye mahkemesi kararını kaldırmış ve ilk derece mahkemesi kararını oybirliğiyle bozmuştur. Daire, ilk derece mahkemesinin başka ispat imkânı bulunmadığı gerekçesine rağmen kocanın eşiyle arasındaki konuşmaları kaydederek elde ettiği ses kayıtlarını hukuka aykırı delil saymıştır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı kesin hüküm sonuçları doğurmadığından hakaret kusuru bu kararla da ispatlanmış sayılamaz. Kadının boşanmaya sebep olan başka bir kusuru ispatlanmadığından dava reddedilmelidir.

4 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
16.10.2024 · E. 2024/101 · K. 2024/7537

İkrarın hâkimi bağlamaması kuralı anlaşmaya dayalı boşanmayı önlemeye yöneliktir; telefon zorla alınıp şifresi kırılarak elde edilen yazışmalar hukuka aykırıdır

Kadın boşanma davası açmıştır; koca da birleşen davayla boşanma istedi ve kadının başka bir erkekle telefon ve sosyal medya üzerinden yazıştığını ileri sürmüştür. Kadın dilekçesinde, eşine ders vermek amacıyla sosyal medyadan gelen konuşma teklifini bile bile kabul ettiğini, telefonunu eşinin görebileceği şekilde açık bıraktığını ve kocanın telefonu elinden zorla aldığını belirtmişti. Koca yazışmaları dosyaya sunmuştur. Mahkeme, kadının güven sarsıcı eylemini sabit sayarak kadını tam kusurlu bulmuştur; kadının davasını reddetti, kocanın davasını kabul etmiştir. Bölge adliye mahkemesi istinaf başvurularını esastan reddetmiştir.

> *"Öte yandan 4721 sayılı Kanun'un 184 üncü maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan "tarafların her türlü ikrarının hakimi bağlamayacağına" ilişkin kuralın temel amacı eşlerin yasanın öngördüğü kurallara (TMK md. 166/3) uymaksızın anlaşma ile boşanmalarının önlenmesidir. Tarafların boşanma sebebi olarak ileri sürülen maddi olayların varlığını kabul etmeleri bu kuralın kapsamı dışındadır. Taraflarca maddi olayların varlığının kabulü halinde başkaca kanıt aramaya gerek bulunmayabilir. Ancak, maddî olayların boşanmayı gerektirip gerektirmeyeceği konusunu yine hâkim takdir edip değerlendirecektir.*

DEĞERLENDİRME Daire, kocanın birleşen davasının kabulüne ilişkin kararı oybirliğiyle bozmuştur. Daire'ye göre kadının telefonu zorla alınarak ve şifresi kırılarak elde edilen yazışmalar kadının rızası dışında hukuka aykırı yolla elde edilmiştir ve hükme esas alınamaz; mahkeme bu durumu karşı taraf itiraz etmese bile re'sen gözetir. Kadının dilekçesindeki beyanı tek başına güven sarsıcı eylemi ispata elve-

rişli değildir; dinlenen tanıkların beyanları da soyut, duyuma ve yoruma dayalıdır. Kadının ispatlanmış bir kusuru bulunmadığından kocanın davası da reddedilmelidir.

5 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
16.06.2022 · E. 2022/881 · K. 2022/5950

İkrar delildir: aldattığını duruşmada kabul eden eşin beyanı, adli sicil kaydı ve dosyanın bütünüyle birlikte hâkimin vicdani kanaatine dayanak olabilir

Kadın, evlilik birliğinin temelinden sarsıldığını ileri sürerek boşanma davası açtı ve delil olarak nüfus ve adli sicil kayıtlarına dayanmıştır. Koca duruşmaya katılarak eşini defalarca aldattığının doğru olduğunu, ancak pişman olduğunu belirterek davanın reddini istemiştir. İlk derece mahkemesi kocayı tam kusurlu sayarak boşanmaya karar vermiştir. Bölge adliye mahkemesi, kadının usulüne uygun şekilde tanık deliline dayanmadığını ve dinlenmemesi gereken tanıkların anlatımlarına dayanılarak karar verildiğini belirterek davayı reddetmiştir.

> *Yukarıda anlatılanlar ışığında; davalı erkeğin adli sicil kaydı ve dosya bütünü dikkate alındığında ilk derece mahkemesi hakiminin davalı erkeğin beyanları ve ikrarını samimi bulduğu, boşanmanın dayandığı olguların gerçekleştiği konusunda vicdani kanaate sahip olduğu ve davanın kabulüne karar verildiği halde bölge adliye mahkemesi hukuk dairesince hükmün kaldırılarak davanın reddine karar verilmesi doğru olmamış ve bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire, bölge adliye mahkemesi kararını oybirliğiyle bozmuştur. Daire'ye göre tarafların her türlü ikrarının hâkimi bağlamayacağı kuralı (TMK m. 184/3), boşanmayı kabul etmenin veya bir vakıayı ikrar etmenin tek başına hâkimi bağlamayacağı anlamına gelir. Madde bir bütün olarak değerlendirildiğinde ikrar delil olma özelliğini yitirmez ve hâkime dosyanın bütününü serbestçe değerlendirme yetkisi verir (TMK m. 184/1, 4). Kocanın duruşmadaki kabulünü samimi bulan ve bunu adli sicil kaydı ile dosya kapsamıyla birlikte değerlendiren ilk derece hâkiminin vicdani kanaati yerindedir.

6 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
14.12.2021 · E. 2018/1095 · K. 2021/1676

Tanık beyanını serbestçe takdir eden hâkim, beyanı neden hükme esas aldığını gerekçesinde göstermelidir; soyut ve çelişkili beyanla kusur yüklenemez

Eşler 1992'de evlenmişti. Koca boşanma davası açmıştır; kadın da karşı dava açarak kocanın güven sarsıcı davranışlarda bulunduğunu, ekonomik ve psikolojik baskı uyguladığını ileri sürmüştür. Aile mahkemesi, evde çalışan tanığın bir olaya ilişkin beyanına dayanarak kocaya güven sarsıcı davranış yüklemiştir; kocayı ağır, kadını az kusurlu sayarak her iki davayı kabul etti ve kadın yararına maddi ve manevi tazminat ile yoksulluk nafakasına hükmetmiştir. Özel Daire, güven sarsıcı davranışların kanıtlanamadığını, eşlerin eşit kusurlu olduğunu ve kadının boşanma

nedeniyle yoksulluğa düşmeyeceğini belirterek bozmuştur; mahkeme, tanık beyanıyla vakıanın sabit olduğunu belirterek direnmiştir.

> *Tanık delili; HMK'nın 240 ilâ 265. maddeleri arasında düzenlenmiş olup, bu delil, koşullarını ve hükümlerini kanunun tayin etmediği, hâkimi bağlamayan, hâkimin üzerinde serbestçe takdir hakkını kullanabildiği bir delildir. Hâkimin; tanık delili altında yer alan beyanları hükmün gerekçe bölümünde serbestçe takdir ederken, sadece kendi vicdani kanaatinden bahsetmesi yeterli olmayıp ayrıca dinlenen tanığın ifadesinin, hangi nedenlerle hükme esas alınıp alınmadığını da belirtmesi gerekmektedir.*

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını kusur belirlemesi ve tazminatlar yönünden oy çokluğuyla, yoksulluk nafakası yönünden oybirliğiyle bozmuştur. Kurul'a göre kadın, sadakatsizlik vakıasına dilekçelerin karşılıklı verilmesi aşamasında açıkça dayanmamış, bu iddiayı tanık dinlendikten sonra verdiği beyan dilekçesinde ileri sürmüştür. Tanık da diğer tanığın anlatımıyla çelişki nedeniyle sorulan soruya ilk anlatımından farklı bir cevap vermiştir; soyut, yer ve zaman içermeyen ve olayın gerçekleştiği iddia edilen tarihle uyuşmayan bu beyan inandırıcı değildir ve kusur olarak yüklenemez. Eşlerin karşılıklı hakaretleri ve ispatlanan diğer kusurlu davranışları karşılaştırıldığında eşler eşit kusurludur; kadın yararına maddi ve manevi tazminata hükmedilemez.

7 **YARGITAY HUKUK GENEL KURULU**
22.01.2016 · E. 2014/433 · K. 2016/63

Dava başında tensiple kesin süre verilerek tanık bildirilmesi beklenemez; bir tarafın hazır ettiği tanıkları dinleyip diğerine delil bildirme imkânı tanımamak silahların eşitliğine aykırıdır

Eşlerden biri, diğerinin şiddet uyguladığını ve ailesini ziyarete göndermediğini ileri sürerek boşanma davası açmıştır. Mahkeme, dava açıldıktan hemen sonra düzenlediği tensip tutanağıyla davalıya bütün delillerini ve tanıklarını bildirmesi için iki haftalık kesin süre vermiştir; davalı bu sürede delil bildirmemiştir. Sonraki bir duruşmada, dilekçesinde tanık bildirmemiş olan davacının hazır ettiği tanıklar dinlenmiştir; davalının delillerini bildirmek için süre istemi ise kesin sürede delil bildirilmediği gerekçesiyle reddedildi ve dava kabul edilmiştir. Özel Daire bozmuştur; mahkeme direnmiştir.

> *Mahkemece, tarafların henüz uyuştukları ve ayrıştıkları hususlar belirlenmeden tensip ile birlikte kesin süre verilerek tanıkların bildirilmesinin evliliği sonlandıran ve istenmesi kamu düzenini ilgilendiren boşanmaya ilişkin Türk Medeni Kanununun 184. ve 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usullerine Dair Kanunun 7. maddesinde düzenlenen usul kuralları ve özellikle Anayasanın 41. maddesinde yer verilen amaç gözetildiğinde doğru olmadığı gibi tensip tutanağı ile verilen kesin süreye rağmen tanıklarını bildirmeyen davacı tanıklarının dinlenmesine karar verilmesine karşın davalı tanıklarının bildiril-*

mesi isteminin reddine karar verilmesi silahların eşitliği ilkesi gereğince de doğru bulunmamıştır.

DEĞERLENDİRME Hukuk Genel Kurulu direnme kararını ilave gerekçeyle oyçokluğuyla bozmuştur. Kurul, boşanmada yargılama usulünü düzenleyen TMK m. 184'ü, aile mahkemelerine sulhü teşvik görevi veren 4787 sayılı Kanun'un 7. maddesini ve aileyi koruyan Anayasa'nın 41. maddesini birlikte değerlendirmiştir. Kurul'un benimsediği Özel Daire kararına göre davaya süresinde cevap vermeyen davalı davacıya kusur yükleyemese de, davacının dayandığı vakıaların gerçekleşmediğini ispat için süresi içinde delil bildirebilir; çekişmeli hususlar ön inceleme duruşmasında belirlendiğinden dava başında tensiple verilen kesin süre hukuki sonuç doğurmaz. Kurulda, delil gösterme zamanı bakımından boşanma davaları için HMK'dan ayrılmayı gerektiren bir boşluk bulunmadığı görüşü ileri sürülmüş, çoğunlukça benimsenmemiştir.

8 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
05.05.2016 · E. 2015/16788 · K. 2016/9300

Taraflardan birinin istemi yoksa ve genel ahlak ya da kamu güvenliği kesin olarak gerektirmiyorsa boşanma davasının duruşması gizli yapılamaz

Aile mahkemesi, boşanma davasında taraflardan hiçbirinin istemi bulunmadan duruşmalardan birini gizli yaptı ve davayı karara bağlamıştır. Karar temyiz edilmiştir.

> *Türk Medeni Kanununun 184/6. maddesinde ise boşanma davalarında taraflardan birinin istemi üzerine duruşmanın gizli yapılabileceği öngörülmüştür. Somut olaya gelince; tarafların duruşmanın gizli yapılmasına dair talebi bulunmamakla birlikte kamu güvenliği ve genel ahlakın kesin olarak gerekli kıldığı bir hal de mevcut değildir. Hal böyle iken duruşmanın gizli yapılması doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire hükmü oybirliğiyle bozmuş, diğer temyiz itirazlarını bu aşamada incelememiştir. Duruşma kural olarak alenidir (HMK m. 28/1). Boşanma davasında taraflardan birinin istemi hâkime duruşmanın gizli yapılmasına karar verme imkânı tanır (TMK m. 184/6); istem yoksa gizlilik ancak genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hâllerde mümkündür (HMK m. 28/2). Daire, bu koşullar olmadan gizli duruşma yapılmasını tek başına bozma sebebi saymıştır.

9 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
20.09.2018 · E. 2016/21681 · K. 2018/9664

Hâkimin onaylamadığı protokol bağlayıcı değildir; reddedilen anlaşmalı boşanma davasındaki protokol gereği yapılan ödeme sonraki davada tazminat istemeye engel olmaz

Eşler daha önce anlaşmalı boşanma davası açmış, bu dava reddedilmişti. Koca, o davada sunulan protokol gereği çocukların hesabına bir miktar para yatırmıştı.

Daha sonra karşılıklı olarak açılan boşanma davalarında mahkeme kocayı ağır kusurlu sayarak kadının davasını kabul etmiştir. Kadının maddi ve manevi tazminat istemini ise, protokol gereği çocukların hesabına yatırılan paranın tazminat niteliğinde olduğu ve anlaşmalı boşanma davası reddedilmiş olsa da tazminatın yeniden istenmesinin hakkın kötüye kullanılması olduğu gerekçesiyle reddetmiştir.

> *Anlaşmalı boşanma görüşmeleri sırasında, tarafların aralarında düzenlemiş oldukları protokol hakim tarafından onaylanmadıkça geçerli olmaz, bu şekilde onaylanmamış bir protokol taraflar için bağlayıcı değildir.*

DEĞERLENDİRME Daire kararı oybirliğiyle bozmuştur. Daire'ye göre onaylanmamış protokolde yer alan tazminata ilişkin beyan ve bu beyandaki edimlerin yerine getirilmiş olması, tazminat hakkından feragat veya hakkın kötüye kullanılması sayılamaz. Mahkemece belirlenen ve koca tarafından temyiz edilmediği için kesinleşen kusurlu davranışlara göre koca tamamen kusurludur ve bu davranışlar kadının kişilik haklarına saldırı niteliğindedir; kadın yararına uygun miktarda maddi ve manevi tazminata hükmedilmelidir (TMK m. 174/1-2).

10 **YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ**
04.12.2018 · E. 2017/3517 · K. 2018/13958

Boşanma kararından sonra yapılan ve hâkimin onaylamadığı ek protokol genel hükümlere tabi bir sözleşmedir; bu protokolden doğan uyuşmazlıkta aile mahkemesi görevsizlik kararı verir

Eşler anlaşmalı olarak boşanmıştı. Boşanma kararından sonra, protokolün uygulanmasına ilişkin ek bir protokol düzenleyerek annenin adına kayıtlı konutun ortak çocuk ergin oluncaya kadar üçüncü kişilere satılmamasını kararlaştırmışlardır. Baba, velayetin değiştirilmesi ve kişisel ilişkinin yeniden düzenlenmesi davasında bu ek protokole dayanarak tapu kaydına satış yasağı şerhi konulmasını da istemiştir. Aile mahkemesi, bu istem hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verilmesi gerektiğine ilişkin bozma kararından sonra istemi kabul etmiştir.

> *Gerçekleşen bu durum karşısında mahkemece temyize konu bu uyuşmazlık hakkında uyuşmazlığın genel yetkili mahkemelerin görev alanı kapsamında kaldığı gözetilerek görevsizlik kararı verilmesi gerekirken, yazılı şekilde işin esasına girilerek hüküm kurulması doğru görülmemiş, hükmün bozulması gerekmiştir.*

DEĞERLENDİRME Daire hükmü oybirliğiyle bozmuştur. Daire'ye göre boşanma veya ayrılığın fer'î sonuçlarına ilişkin anlaşmalar hâkim tarafından onaylanmadıkça geçerli olmaz (TMK m. 184/5). Mahkemece onaylanan protokolde ve boşanma kararında konuta ilişkin bir düzenleme yoktur; ek protokol boşanma davası sırasında hâkimin onayından geçmediği ve hükme esas alınmadığı için genel hükümlere tabi bir sözleşmedir ve uyuşmazlık aile hukukundan kaynaklanmaz. Görev kamu düzenindendir ve yargılamanın her aşamasında re'sen gözetilir (HMK m. 1).

11 **ANAYASA MAHKEMESİ**
Nilgün Kaya Başvurusu · B. No: 2012/1146 · 31.12.2014

Delillerin değerlendirilmesi derece mahkemelerine aittir; Anayasa Mahkemesi yargılamanın bütün olarak hakkaniyete uygun olup olmadığını denetler

Başvurucunun eşi boşanma ve tazminat davası açmıştır; delil olarak eşler arasındaki bir tartışma sırasında kaydedilen ve başvurucunun sözlerini içeren bir disk sunmuştur. Aile mahkemesi diski bilirkişiye çözümletmiştir; konuşmaların eşlerin ortak hayatlarını sürdürdüğü evde yapıldığını ve bu yerin eşler bakımından özel alan sayılmasının evlilik kurumuyla bağdaşmayacağını belirterek diske değer vermiştir. Mahkeme tanık beyanlarıyla birlikte başvurucuyu ağır kusurlu sayarak boşanmaya ve başvurucu aleyhine tazminata hükmetmiştir; başvurucunun ortak çocuğu tanık olarak dinletme istemini, çocuk delil listesinde gösterilmediği için reddetmiştir. Yargıtay kararı onamıştır.

> *Derece mahkemeleri nezdindeki yargılamalarda izlenilen delil kuralları ve bunların yorumlanması kural olarak belirtilen hususların değerlendirilmesi açısından daha elverişli konumda olan söz konusu mahkemelere aittir. Bununla birlikte, delillerin incelenme ve değerlendirilme yönteminin açık bir hakkaniyetsizlik veya keyfilik ihtiva etmesi veya bu değerlendirmelerin "silahların eşitliği" ve "çelişmeli yargılama" ilkeleri gözetilerek yapılmaması durumunda, adil yargılanma hakkının gereklerine uygun bir delil değerlendirilmesinden söz edilemez.*

DEĞERLENDİRME Anayasa Mahkemesi adil yargılanma hakkının ihlal edilmediğine oybirliğiyle karar vermiştir. Mahkeme'ye göre disk çelişmeli bir yargılamada tarafların iddia ve beyanları kapsamında incelenmiş, başvurucu içeriğe ulaşarak itirazlarını bildirebilmiş ve taraf tanıkları da dinlenmiştir; ek tanık dinletme istemi ise gerekli usul aşamasından sonra ileri sürülmüştür. Anayasa Mahkemesi delilin hukuka uygunluğunu yeniden değerlendirmemiş, yargılamanın bütün olarak hakkaniyete uygun olup olmadığını incelemiştir. Yargıtay'ın yeni tarihli kararlarında ise eşiyle arasındaki konuşmaları kaydederek elde edilen ses kayıtları hukuka aykırı delil sayılmıştır.[44]

BAĞLANTILI HÜKÜMLER

- **TMK m. 6:** İspat yükü.
- **TMK m. 161:** Zina.
- **TMK m. 166:** Evlilik birliğinin sarsılması ve anlaşmalı boşanma.
- **TMK m. 170:** Boşanma veya ayrılık kararı.
- **TMK m. 174:** Maddi ve manevi tazminat.
- **TMK m. 182:** Boşanmada çocuklar bakımından ana ve babanın hakları.
- **TMK m. 185:** Evliliğin genel hükümleri; birlikte yaşama ve sadakat yükümlülüğü.

44 Yargıtay 2. HD, 10.09.2024, E. 2023/9244, K. 2024/5576.

KARARLAR DİZİNİ

Sayfa numaraları kararın anıldığı sayfaları gösterir; koyu yazılan numara, kararın İçtihatlar bölümünde ayrıntılı olarak incelendiği sayfadır.

ANAYASA MAHKEMESİ — NORM DENETİMİ

23.09.1996 · E. 1996/15 · K. 1996/34 359
23.06.1998 · E. 1998/3 · K. 1998/28 359
15.05.2008 · E. 2005/26 · K. 2008/105 ... 492, 501, **515**, 825
18.09.2008 · E. 2006/37 · K. 2008/141 ... 757, 758, 759, **762**
25.06.2009 · E. 2005/56 · K. 2009/94 ..... 709, 710, 711, 712, 716, **719**, 720
21.01.2010 · E. 2008/102 · K. 2010/14 ... 780, 781, 782, 783, **786**
08.12.2011 · E. 2010/119 · K. 2011/165 665
01.03.2012 · E. 2011/51 · K. 2012/32 ..... 658, 660, 661, 664, 665, **672**
17.05.2012 · E. 2011/136 · K. 2012/72 ... 693, 694, 695, 696, 699, **701**
27.05.2015 · E. 2014/36 · K. 2015/51 ..... 83, 133, 228, 229, 231, **232**
17.06.2015 · E. 2015/57 · K. 2015/58 ..... 695, 701
22.02.2023 · E. 2022/155 · K. 2023/38 ... 660, 662, 665
22.03.2023 · E. 2022/105 · K. 2023/54 ... 8, 12, 13, **19**
22.02.2024 · E. 2023/116 · K. 2024/56 ... 492, 494, 503, **518**, 633, 649
30.05.2024 · E. 2023/109 · K. 2024/113 . 492, 493, 501, **515**
25.12.2024 · E. 2024/29 · K. 2024/226 .... 677, 682
16.01.2025 · E. 2024/21 · K. 2025/15 ..... 675, 677, 678, **683**
27.03.2025 · E. 2025/91 · K. 2025/82 ..... 695, 701
12.02.2026 · E. 2025/203 · K. 2026/39 ... 490, 492, 503, **519**, 633, 649
04.06.2026 · E. 2025/156 · K. 2026/131 . 693, 695, 696, 699, **700**, 701, 710, 713

ANAYASA MAHKEMESİ — BİREYSEL BAŞVURU

Nilgün Kaya, B. No: 2012/1146, 31.12.2014 ..... 827, **837**
Hamiyet Köseoğlu, B. No: 2013/1341, 21.05.2015 ..... 781, 782, 783, **786**
Hayriye Özdemir, B. No: 2013/3434, 25.06.2015 665
Cengiz Kılıç, B. No: 2013/3181, 03.02.2016 . 588
Hüseyin Kesici, B. No: 2013/3440, 20.04.2016 .. 83
Z.C., B. No: 2013/3262, 11.05.2016 ..... 83, **87**
Ferihan Sarı, B. No: 2014/7261, 12.01.2017 . **577**
Emine Ergün, B. No: 2014/6052, 14.09.2017 760
S.B., B. No: 2014/5783, 20.12.2017 697
Ahmet Baysal, B. No: 2015/2089, 04.07.2018 ..... 52, **56**
İbrahim Acar, B. No: 2016/3140, 07.11.2019 ..... 695, 698, **702**, 717
Esat İnevi, B. No: 2015/11677, 08.07.2020 716
Rifat Erdalı, B. No: 2017/39019, 21.07.2020 ..... 588, **603**
S.A., B. No: 2017/40199, 08.09.2020 ..... 607, 612, **624**
Hilal Erdaş, B. No: 2018/27658, 06.10.2021 . 795, 798, **802**
Bahadır Üney ve diğerleri, B. No: 2018/4453, 10.03.2022 ..... 795, 798, **803**
B. No: 2020/3519, 25.10.2023 ..... 678, 682, **691**
Özlem Şimşek, B. No: 2020/39810, 20.12.2023 .. 612, **624**
Esra Özkır, B. No: 2020/37863, 27.02.2024 .. 612, **625**
Maya Muattarhon Özyağcı, B. No: 2022/57577, 19.11.2024 ..... 809, 812, **818**
A.M.K., B. No: 2021/5154, 14.05.2025 ..... 24, **30**, 83
Mehmet Sivri, B. No: 2021/47098, 11.06.2025 ... 561, **578**
İzzetdin Sert, B. No: 2020/33016, 16.09.2025 . **19**

YARGITAY CEZA GENEL KURULU

08.06.2004 · E. 2004/6-94 · K. 2004/132 ..... 208, **211**
24.12.2019 · E. 2015/585 · K. 2019/720 . 187, **189**
21.01.2020 · E. 2016/962 · K. 2020/15 ... 167, **170**, 238

YARGITAY HUKUK GENEL KURULU

27.04.2005 · E. 2005/3-267 · K. 2005/285 416
28.06.2006 · E. 2006/2-488 · K. 2006/480 504

12.07.2006 · E. 2006/2-515 · K. 2006/528 ..... 459, 470, **484**
08.11.2006 · E. 2006/2-687 · K. 2006/705 ..... 555, 558, 559, **565**
06.06.2007 · E. 2007/2-331 · K. 2007/332 ..... 555, 559, **566**
30.01.2008 · E. 2008/2-51 · K. 2008/87 . 390, **397**
13.02.2008 · E. 2008/2-136 · K. 2008/117 ..... 429, 432, 433, 435, 436, 437, 440, **446**
20.02.2008 · E. 2008/2-131 · K. 2008/152 ..... 456, 459, 470, **484**
05.03.2008 · E. 2008/2-231 · K. 2008/235 ..... 580, 582, 584, 586, **592**
04.06.2008 · E. 2008/2-420 · K. 2008/424 ..... 493, 500, 609
24.02.2010 · E. 2010/2-96 · K. 2010/106 ..... 502, **517**, 761, 765, 828
03.03.2010 · E. 2010/2-63 · K. 2010/119 ..... 553, 555, 557, **564**
02.11.2011 · E. 2011/7-695 · K. 2011/673 ..... 317, **320**, 335, 339, 340, 341, **342**
02.11.2011 · E. 2011/2-561 · K. 2011/668 ..... 389, 414, 678, 681, **688**
02.11.2011 · E. 2011/2-533 · K. 2011/670 ..... 580, 581, 582, 583, 584, 586, **591**
30.11.2011 · E. 2011/2-593 · K. 2011/726 ..... 781, 785, **791**
22.02.2012 · E. 2011/2-733 · K. 2012/87 ..... 467, **480**
14.03.2012 · E. 2011/2-829 · K. 2012/145 ..... 459, 461, **472**
16.03.2012 · E. 2011/2-884 · K. 2012/197 811
27.06.2012 · E. 2012/4-179 · K. 2012/412 ..... **20**
17.10.2012 · E. 2012/3-470 · K. 2012/713 714
21.11.2012 · E. 2012/2-1158 · K. 2012/827 .... 584, 592
05.12.2012 · E. 2012/2-636 · K. 2012/1073 .... 432, 434, 440, **452**
26.12.2012 · E. 2012/2-508 · K. 2012/1353 .... 582, 588, 589, **599**
16.01.2013 · E. 2012/2-686 · K. 2013/67 434
17.04.2013 · E. 2013/375 · K. 2013/520 . 746, 752
10.07.2013 · E. 2013/3-71 · K. 2013/1056 ..... 589, **601**
06.11.2013 · E. 2013/2-1043 · K. 2013/1539 .. 493, 500, **514**
27.11.2013 · E. 2013/8-185 · K. 2013/1601 .... 493, 502, **518**, 761, **765**
22.01.2014 · E. 2013/2085 · K. 2014/30 . 807, 809, 811, 812, **814**
19.03.2014 · E. 2013/630 · K. 2014/332 554
26.11.2014 · E. 2014/47 · K. 2014/991 ... 758, 760, **764**
13.03.2015 · E. 2013/1688 · K. 2015/1032 ..... 434, **445**
08.04.2015 · E. 2013/1597 · K. 2015/1165 ..... 743, 745, 748, **751**
13.05.2015 · E. 2015/167 · K. 2015/1328 ..... 154, 156, 157, 158, **159**, 464, 469, **483**
04.12.2015 · E. 2014/594 · K. 2015/2795 ..... 493, 494, 497, **510**
22.01.2016 · E. 2014/433 · K. 2016/63 ... 823, 829, **834**
26.02.2016 · E. 2014/1088 · K. 2016/188 ..... 795, 796, **800**
05.10.2016 · E. 2016/1061 · K. 2016/959 ..... 745, 746, 748, **751**, 758, 761
09.11.2016 · E. 2014/1448 · K. 2016/1038 ..... 590, **597**, 598
14.06.2017 · E. 2017/1887 · K. 2017/1196 ..... 809, 811, **815**
20.12.2017 · E. 2017/2445 · K. 2017/2027 584
17.01.2018 · E. 2017/1901 · K. 2018/45 . 553, 555, 556, 558, 562, **567**
21.02.2018 · E. 2017/1673 · K. 2018/251 ..... 756, 758, 759, 760, **763**
21.03.2018 · E. 2017/1584 · K. 2018/503 ..... 531, **548**, 647, 656, 697, 703
04.04.2018 · E. 2017/1575 · K. 2018/672 ..... 809, 811, **815**
09.05.2018 · E. 2017/1899 · K. 2018/1052 ..... 809, 812, **817**
23.05.2018 · E. 2017/1567 · K. 2018/1132 ..... 809, 810, 811, **814**
30.05.2018 · E. 2017/2486 · K. 2018/1148 ..... 809, 812, **816**
30.05.2018 · E. 2017/1587 · K. 2018/1147 816
27.09.2018 · E. 2017/2722 · K. 2018/1359 ..... 562, **577**, 730, 732, 733, 734, 735, **736**
18.10.2018 · E. 2017/2489 · K. 2018/1473 ..... 588, 603
15.11.2018 · E. 2017/2672 · K. 2018/1717 ..... 157, 158, **159**, 469, **483**
06.12.2018 · E. 2017/2488 · K. 2018/1854 ..... 557, 558, **568**
06.12.2018 · E. 2017/2299 · K. 2018/1853 ..... 560, **573**
27.12.2018 · E. 2017/1501 · K. 2018/2044 366
27.12.2018 · E. 2017/1588 · K. 2018/2045 ..... 367, 783, 784, **789**
17.01.2019 · E. 2017/2066 · K. 2019/15 . 796, 797
31.01.2019 · E. 2017/2444 · K. 2019/51 . 809, 812, **817**
14.02.2019 · E. 2017/1286 · K. 2019/142 ..... 494, 504, **519**
21.02.2019 · E. 2018/1072 · K. 2019/185 797
18.04.2019 · E. 2017/1941 · K. 2019/475 ..... 490, 493, 501, **515**, 516
18.04.2019 · E. 2017/2643 · K. 2019/484 ..... 501, **516**
02.05.2019 · E. 2017/3067 · K. 2019/512 ..... 494, 502, **517**, 745, 748, **750**
20.06.2019 · E. 2017/2420 · K. 2019/750 ..... 383, 385, 386, 387, 388, 389, **392**
19.09.2019 · E. 2017/2421 · K. 2019/919 ..... 465, **477**
19.09.2019 · E. 2017/1894 · K. 2019/918 ..... 793, 795, 799, **804**

03.10.2019 · E. 2019/32 · K. 2019/993 ... 781, 784, **788**
17.10.2019 · E. 2017/455 · K. 2019/1084 ... 715, 717, 721
24.10.2019 · E. 2017/1896 · K. 2019/1112 ... 385, 387, 392, **399**, 783, 784, **788**
05.11.2019 · E. 2017/445 · K. 2019/1129 ... 709, 715, **721**
05.11.2019 · E. 2017/1522 · K. 2019/1140 ... 710, 712, 717, **721**
05.11.2019 · E. 2017/2119 · K. 2019/1142 ... 712, 714, 717, **722**
05.11.2019 · E. 2017/1025 · K. 2019/1135 ... 715, 721
05.11.2019 · E. 2017/1006 · K. 2019/1132 ... 745, 748, **750**
07.11.2019 · E. 2017/1283 · K. 2019/1149 ... 715, 718, **720**
07.11.2019 · E. 2017/1036 · K. 2019/1147 ... 716
07.11.2019 · E. 2017/1533 · K. 2019/1154 ... 718, **723**
12.11.2019 · E. 2018/96 · K. 2019/1157 . 712, 716, 717, 718, **723**, 724
12.11.2019 · E. 2017/965 · K. 2019/1158 ... 716
14.11.2019 · E. 2017/1009 · K. 2019/1179 ... 716, 719, **720**
14.11.2019 · E. 2017/1013 · K. 2019/1180 ... 720
14.11.2019 · E. 2017/2613 · K. 2019/1191 ... 794, 796, 799, **805**
23.01.2020 · E. 2017/2065 · K. 2020/46 . 490, 493, 495, **505**, 510
26.02.2020 · E. 2017/1940 · K. 2020/227 ... 459, 464, 467, 468, 470, **479**
04.03.2020 · E. 2017/2426 · K. 2020/243 ... 499, 504, **512**
24.06.2020 · E. 2017/2296 · K. 2020/476 ... 784
23.09.2020 · E. 2017/2294 · K. 2020/671 ... 100, 123, 126, 276, 278, **279**
23.09.2020 · E. 2017/2297 · K. 2020/672 ... 589
04.11.2020 · E. 2017/2727 · K. 2020/846 ... 429, 432, 434, 435, 440, **444**
04.11.2020 · E. 2017/2291 · K. 2020/845 ... 698, 706, 748
02.12.2020 · E. 2017/2712 · K. 2020/988 ... 259, **261**, 266
11.02.2021 · E. 2017/2644 · K. 2021/68 ... 679
18.02.2021 · E. 2017/2669 · K. 2021/109 ... 696, 700, **706**, 747, 752
25.02.2021 · E. 2017/1316 · K. 2021/167 ... 52, 53, **55**
11.03.2021 · E. 2017/2653 · K. 2021/249 ... 693, 695, 697, **703**
25.03.2021 · E. 2017/2410 · K. 2021/346 ... 809, 811, **813**
15.06.2021 · E. 2017/2717 · K. 2021/761 ... 433, 438, 442, **454**, 680, 686
02.11.2021 · E. 2017/3155 · K. 2021/1307 ... 743, 745, 747, **749**, 782
09.11.2021 · E. 2018/20 · K. 2021/1383 . 678, 679, 680, **686**
07.12.2021 · E. 2018/471 · K. 2021/1586 ... 747, 752, 758, 761, **766**
14.12.2021 · E. 2018/1084 · K. 2021/1657 ... 582, 586, 589, **596**
14.12.2021 · E. 2018/1095 · K. 2021/1676 ... 823, 824, **833**
08.03.2022 · E. 2022/145 · K. 2022/276 . 588, **603**
15.03.2022 · E. 2019/107 · K. 2022/318 . 582, 583, 584, 587, **592**
15.03.2022 · E. 2019/492 · K. 2022/313 . 677, 679, **683**
22.03.2022 · E. 2021/1009 · K. 2022/363 ... 681, 689
22.03.2022 · E. 2021/651 · K. 2022/358 ... 699
29.03.2022 · E. 2022/144 · K. 2022/408 . 678, 681, **688**
19.04.2022 · E. 2019/96 · K. 2022/571 ... 795, 797, **801**
18.05.2022 · E. 2019/417 · K. 2022/680 ... 366
07.06.2022 · E. 2019/335 · K. 2022/850 . 493, 502, 518, 761, 766
07.06.2022 · E. 2021/322 · K. 2022/851 ... 584
20.09.2022 · E. 2021/955 · K. 2022/1119 ... 366, **380**
02.11.2022 · E. 2020/96 · K. 2022/1435 . 494, 504, **520**
02.11.2022 · E. 2020/26 · K. 2022/1434 . 823, 826, **830**
10.11.2022 · E. 2020/367 · K. 2022/1497 ... 584
15.11.2022 · E. 2020/362 · K. 2022/1514 ... 358, 364, **376**, 493, 494, 499, **513**, 607, 608, 609, **614**, 827
17.11.2022 · E. 2020/27 · K. 2022/1549 . 695, 697, **703**
22.11.2022 · E. 2021/670 · K. 2022/1571 ... 243, 245, **247**, 252, 259, 266, 291, **294**, 298, 319
29.11.2022 · E. 2020/727 · K. 2022/1620 ... 358, 363, **377**, 490, 495, 499, **512**
06.12.2022 · E. 2021/667 · K. 2022/1668 ... 677, 679, 680, **685**
01.02.2023 · E. 2021/360 · K. 2023/12 ... 779, 781, 783, 784, **787**
08.02.2023 · E. 2021/1022 · K. 2023/60 . 675, 677, 679, 681, **684**
01.03.2023 · E. 2021/825 · K. 2023/136 . 494, 503, 504, **519**, 824
01.03.2023 · E. 2021/771 · K. 2023/135 . 590, **597**
08.03.2023 · E. 2022/770 · K. 2023/185 . 585, **593**
08.03.2023 · E. 2022/142 · K. 2023/184 . 695, 697, **702**
15.03.2023 · E. 2021/1010 · K. 2023/214 ... 582, 589, 590, **600**
22.03.2023 · E. 2022/146 · K. 2023/242 . 680, 688
10.05.2023 · E. 2022/324 · K. 2023/446 . 677, 679, 681, **684**
24.05.2023 · E. 2022/400 · K. 2023/514 . 405, 407, **416**, 432, 433, 434, 442, **443**

21.06.2023 · E. 2022/657 · K. 2023/672 . 796, 799, **805**
01.11.2023 · E. 2022/771 · K. 2023/1039 ..... 407, 493, 497
29.11.2023 · E. 2022/1205 · K. 2023/1188 ..... 747, 752, 761, 766
13.12.2023 · E. 2022/1273 · K. 2023/1238 ..... 756, 758, 759, **763**
27.12.2023 · E. 2023/858 · K. 2023/1399 ..... 582, 587, **601**
15.05.2024 · E. 2023/382 · K. 2024/244 . 608, 824
12.09.2024 · E. 2024/415 · K. 2024/422 . 358, 364, 365, **377**, 390
25.09.2024 · E. 2023/490 · K. 2024/468 608
12.02.2025 · E. 2023/582 · K. 2025/24 ... 712, 718, **724**
16.04.2025 · E. 2023/618 · K. 2025/231 760
18.06.2025 · E. 2023/947 · K. 2025/378 . 677, 679, 680, 681, **687**
25.06.2025 · E. 2023/949 · K. 2025/394 . 675, 677, 680, **687**
10.09.2025 · E. 2024/129 · K. 2025/499 . 493, 498, **510**, 607, 608, 609, **613**, 825
10.09.2025 · E. 2024/7 · K. 2025/498 ..... 493, 502, 758, 761, **765**
17.09.2025 · E. 2024/128 · K. 2025/521 . 607, 612, **621**, 631
24.09.2025 · E. 2024/213 · K. 2025/557 . 493, 499, **511**
24.09.2025 · E. 2024/130 · K. 2025/556 . 693, 697, **704**
15.10.2025 · E. 2024/619 · K. 2025/639 784
03.12.2025 · E. 2025/520 · K. 2025/769 292
10.12.2025 · E. 2025/464 · K. 2025/809 . 502, 607, 612, **622**
17.12.2025 · E. 2025/33 · K. 2025/839 ... 356, 358, 360, 361, 362, **368**

YARGITAY İÇTİHATLARI BİRLEŞTİRME BÜYÜK GENEL KURULU

06.07.2018 · E. 2017/5 · K. 2018/7 . 358, 366, 682, 691

YARGITAY 1. HUKUK DAİRESİ

29.09.2020 · E. 2017/2104 · K. 2020/4586 791

YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ

13.04.2004 · E. 2004/3737 · K. 2004/4675 ..... 82, 116
18.04.2006 · E. 2006/5552 · K. 2006/5766 ..... 438, **449**
27.04.2006 · E. 2006/5156 · K. 2006/6380 ..... 439, **451**
23.05.2006 · E. 2005/19843 · K. 2006/8132 .... 663, 673
03.07.2006 · E. 2006/4659 · K. 2006/10651 439
04.07.2006 · E. 2006/1845 · K. 2006/10728 .... 467, **486**
09.10.2006 · E. 2006/6442 · K. 2006/13434 .... 467, 471
18.10.2006 · E. 2006/6047 · K. 2006/14205 ..... 99, 101, **103**, 113, 115, 116, 117, **118**
30.10.2006 · E. 2006/6903 · K. 2006/14566 ..... 97, 99, 100, 101, **103**, 113, 115, 117, **119**
20.11.2006 · E. 2006/8400 · K. 2006/15960 470
30.11.2006 · E. 2006/8409 · K. 2006/16681 .... 231, **233**
14.12.2006 · E. 2006/9429 · K. 2006/17659 733
18.12.2006 · E. 2006/11323 · K. 2006/17868 . 558
12.02.2007 · E. 2006/11282 · K. 2007/1666 .... 660, 662, **666**
27.03.2007 · E. 2006/13735 · K. 2007/4968 .... 662, 666
04.06.2007 · E. 2006/20233 · K. 2007/9345 476
07.06.2007 · E. 2006/20487 · K. 2007/9650 .... 459, 465, **478**
07.06.2007 · E. 2006/20634 · K. 2007/9601 .... 557, **572**
17.07.2007 · E. 2006/15445 · K. 2007/11393 . 525, 530, 532, **540**
17.09.2007 · E. 2006/22273 · K. 2007/11975 . 463
09.10.2007 · E. 2006/19058 · K. 2007/13672 . 109, 110, **111**, 299, **300**
19.11.2007 · E. 2007/2435 · K. 2007/16020 .... 461, 463, 470, **485**
19.11.2007 · E. 2007/17584 · K. 2007/16081 . 462, **476**
07.02.2008 · E. 2007/8597 · K. 2006/1173 ..... 224, **226**
07.02.2008 · E. 2007/4318 · K. 2008/1102 ..... 559, **564**
03.03.2008 · E. 2007/5522 · K. 2008/2601 441
03.04.2008 · E. 2007/4452 · K. 2008/4627 612
29.04.2008 · E. 2007/8071 · K. 2008/6010 ..... 661, 663, **673**
30.04.2008 · E. 2007/6137 · K. 2008/6052 ..... 680, 681, **685**
12.05.2008 · E. 2008/5705 · K. 2008/6938 ..... **262**
02.06.2008 · E. 2007/9715 · K. 2008/7706 663
12.06.2008 · E. 2007/10296 · K. 2008/8519 .... 660, 662, **667**
17.06.2008 · E. 2007/15085 · K. 2008/8798 .... 631, **638**, 646, 647, **655**
18.06.2008 · E. 2008/4283 · K. 2008/8897 ..... 471, **486**
26.06.2008 · E. 2008/7420 · K. 2008/9434 ..... 532, **552**
14.07.2008 · E. 2008/10443 · K. 2008/10405 . 527, 610
17.09.2008 · E. 2007/12300 · K. 2008/12032 . 497
18.09.2008 · E. 2008/11211 · K. 2008/12163 . 149, 150, 151, **152**
20.10.2008 · E. 2008/10766 · K. 2008/13617 . 311, 313, **314**
24.11.2008 · E. 2008/18275 · K. 2008/15775 . 458, 463, **477**

04.12.2008 · E. 2007/16726 · K. 2008/16670 . 715, **726**
04.02.2009 · E. 2007/16658 · K. 2009/1382 .... 678, 682, **690**, 748, 753
10.02.2009 · E. 2009/851 · K. 2009/1842 557
16.02.2009 · E. 2007/19533 · K. 2009/2336 .... 116, **119**
26.02.2009 · E. 2007/17337 · K. 2009/3324 436
04.03.2009 · E. 2007/17963 · K. 2009/3892 ..... 82, 100, 298, 299
12.03.2009 · E. 2008/2154 · K. 2009/4483 ..... 438, **449**
23.03.2009 · E. 2008/18445 · K. 2009/5190 .... 661, 664, 673
26.03.2009 · E. 2008/3052 · K. 2009/5621 528
26.03.2009 · E. 2007/21111 · K. 2009/5643 .... 664, 674, 747
15.04.2009 · E. 2008/4623 · K. 2009/7281 ..... 432, 435, **446**
27.04.2009 · E. 2008/2180 · K. 2009/8029 ..... 662, 667
30.04.2009 · E. 2008/768 · K. 2009/8346 470
07.05.2009 · E. 2008/5168 · K. 2009/8935 ..... 558, **570**
01.06.2009 · E. 2008/8576 · K. 2009/10441 .... 528, **540**
15.07.2009 · E. 2008/8466 · K. 2009/14071 .... 682, **690**, 706
21.07.2009 · E. 2008/12341 · K. 2009/14613 . 582, 585, **595**
16.09.2009 · E. 2009/11544 · K. 2009/15799 . 632, **639**, 641, 643, 645, **651**
05.10.2009 · E. 2008/11096 · K. 2009/16625 . 663
09.11.2009 · E. 2009/16450 · K. 2009/19112 . 408, 411, **424**
16.11.2009 · E. 2008/16474 · K. 2009/19889 . 410
03.12.2009 · E. 2008/17296 · K. 2009/20714 . 647, **655**
11.01.2010 · E. 2009/21325 · K. 2010/80 ..... 712, 713, **727**
18.01.2010 · E. 2008/19155 · K. 2010/609 499
21.01.2010 · E. 2009/21175 · K. 2010/1208 .... 526, **534**
08.02.2010 · E. 2009/11810 · K. 2010/1986 .... 661, 663, **672**
23.02.2010 · E. 2009/1300 · K. 2010/3299 ..... 408, **418**
08.03.2010 · E. 2009/1041 · K. 2010/4194 ..... 557, 559, **572**
15.03.2010 · E. 2009/1061 · K. 2010/4869 672
20.04.2010 · E. 2009/6092 · K. 2010/7843 ..... 646, 647, **654**
20.04.2010 · E. 2010/1020 · K. 2010/7787 810
27.04.2010 · E. 2009/4986 · K. 2010/8392 ..... 664, **671**
03.05.2010 · E. 2009/5222 · K. 2010/8744 ..... 661, 663, **673**, 747, 754
13.05.2010 · E. 2009/6395 · K. 2010/9708 ..... 327, **329**
31.05.2010 · E. 2009/9395 · K. 2010/10627 .... 458, 461
10.06.2010 · E. 2009/10161 · K. 2010/11493 . 407, 412
07.10.2010 · E. 2010/10799 · K. 2010/16360 . 285
19.10.2010 · E. 2009/15594 · K. 2010/17175 . 435
21.10.2010 · E. 2009/16080 · K. 2010/17409 . 406, **417**
26.10.2010 · E. 2009/13471 · K. 2010/17715 . 470
08.11.2010 · E. 2009/16843 · K. 2010/18727 . 524, 527, **539**
08.11.2010 · E. 2009/16905 · K. 2010/18641 . 629, 630, 634
20.12.2010 · E. 2009/20100 · K. 2010/21527 . 496, **509**
23.12.2010 · E. 2009/20557 · K. 2010/21791 . 609, **615**
17.01.2011 · E. 2010/9021 · K. 2011/135 812
07.02.2011 · E. 2010/23278 · K. 2011/1786 .... 529, **545**, 629, 632, **638**
14.02.2011 · E. 2010/12203 · K. 2011/2179 .... 560, 575
02.03.2011 · E. 2010/1695 · K. 2011/3559 ..... 113, 115, 116, 117, **118**, 299
07.03.2011 · E. 2011/2995 · K. 2011/3882 ..... 285, **286**
10.03.2011 · E. 2010/3146 · K. 2011/4224 ..... 558, **571**
10.03.2011 · E. 2010/3228 · K. 2011/4263 ..... 646, 654
28.04.2011 · E. 2010/5945 · K. 2011/7259 ..... 643, 647, **654**, 679
03.05.2011 · E. 2010/6639 · K. 2011/7636 ..... 458, 462, 463, **475**
23.05.2011 · E. 2010/8296 · K. 2011/8811 461
08.06.2011 · E. 2011/9395 · K. 2011/10061 .... 432, 435, **446**
22.06.2011 · E. 2010/9036 · K. 2011/11149 664
04.07.2011 · E. 2011/10692 · K. 2011/11458 . 144, **146**
18.07.2011 · E. 2011/10321 · K. 2011/12511 . 533, **534**
29.09.2011 · E. 2011/13510 · K. 2011/14466 . 440, **453**
04.10.2011 · E. 2010/14530 · K. 2011/14869 . 607, 610, 611, **617**
17.10.2011 · E. 2010/15476 · K. 2011/16220 . 646
18.10.2011 · E. 2011/15761 · K. 2011/16174 . 460, **473**
24.10.2011 · E. 2010/16568 · K. 2011/16857 . 493, 495, 500, **506**
24.10.2011 · E. 2010/16225 · K. 2011/16773 . 500, **513**
31.10.2011 · E. 2010/15105 · K. 2011/17697 . 663, **668**
01.12.2011 · E. 2010/19740 · K. 2011/20434 . 695, 698, **705**
05.12.2011 · E. 2011/9367 · K. 2011/20846 810
22.12.2011 · E. 2011/1238 · K. 2011/23139 648

29.12.2011 · E. 2011/1403 · K. 2011/24021 527
23.01.2012 · E. 2011/23097 · K. 2012/961 497
24.01.2012 · E. 2010/14623 · K. 2012/1086 .... 347, 348, **349**
13.02.2012 · E. 2011/4993 · K. 2012/2499 648
21.02.2012 · E. 2011/8980 · K. 2012/3345 ..... 348, 562, **576**
28.02.2012 · E. 2010/19722 · K. 2012/4125 .... 283, 285, **286**
28.02.2012 · E. 2010/20232 · K. 2012/4124 .... 530, **544**, 627, 629, 632, **636**
01.03.2012 · E. 2010/20719 · K. 2012/4331 577
27.03.2012 · E. 2011/10421 · K. 2012/7338 .... 459, 463, 471, **486**
29.03.2012 · E. 2011/9901 · K. 2012/7679 497
19.04.2012 · E. 2011/3446 · K. 2012/10315 .... 100, 101, **102**, 296, 298, **302**
02.05.2012 · E. 2011/15558 · K. 2012/11480 . 715, 727
07.05.2012 · E. 2011/4072 · K. 2012/12182 348
10.05.2012 · E. 2011/16076 · K. 2012/12636 . 460
31.05.2012 · E. 2011/17478 · K. 2012/14604 . 278
31.05.2012 · E. 2011/19924 · K. 2012/14498 . 459, 467, **481**
05.06.2012 · E. 2011/21093 · K. 2012/15178 . 403, 405, 407, 410, **417**
07.06.2012 · E. 2011/19991 · K. 2012/15531 . 191, 193, **195**
19.06.2012 · E. 2011/21815 · K. 2012/16802 . 496, 501
20.06.2012 · E. 2011/21940 · K. 2012/17000 . 504, 680
21.06.2012 · E. 2011/21651 · K. 2012/17148 . 611, **618**
28.06.2012 · E. 2011/21409 · K. 2012/17972 . 500, **514**
10.07.2012 · E. 2011/10663 · K. 2012/19379 . 277, 278, **280**
12.07.2012 · E. 2012/561 · K. 2012/19749 ..... 459, 470, **485**
05.09.2012 · E. 2012/2978 · K. 2012/20403 .... 459, 466, **480**
10.09.2012 · E. 2012/2726 · K. 2012/20646 .... 458, 462, **475**
20.09.2012 · E. 2012/2173 · K. 2012/21934 .... 629, 632, **637**
08.10.2012 · E. 2012/5263 · K. 2012/23992 .... 496, **508**
10.10.2012 · E. 2012/4371 · K. 2012/24180 .... 463, 471, **477**
11.10.2012 · E. 2012/4909 · K. 2012/24343 436
19.10.2012 · E. 2012/6405 · K. 2012/25212 464
22.10.2012 · E. 2012/5877 · K. 2012/25488 467
12.11.2012 · E. 2011/13651 · K. 2012/26824 . 327
12.11.2012 · E. 2012/22540 · K. 2012/26724 . 560
19.11.2012 · E. 2011/13054 · K. 2012/27483 . 470
20.11.2012 · E. 2012/23796 · K. 2012/27641 . 649
27.11.2012 · E. 2012/8580 · K. 2012/28405 439
04.12.2012 · E. 2012/11614 · K. 2012/29155 . 462
04.12.2012 · E. 2011/20662 · K. 2012/29082 . 524, 527, **539**
10.12.2012 · E. 2011/18438 · K. 2012/29794 . 109
11.12.2012 · E. 2012/10079 · K. 2012/29935 . 439, **451**
18.12.2012 · E. 2011/20231 · K. 2012/30742 . 135, **137**
25.12.2012 · E. 2011/14560 · K. 2012/31551 . 458, 464, **473**
17.01.2013 · E. 2012/12738 · K. 2013/943 ..... 529, **543**, 632, 639, 644
21.01.2013 · E. 2012/27055 · K. 2013/1228 .... 331, 333, 335
21.01.2013 · E. 2012/14166 · K. 2013/1123 .... 528, **542**
24.01.2013 · E. 2012/14898 · K. 2013/1794 .... 458, 461, 467, **475**
28.01.2013 · E. 2012/15605 · K. 2013/1966 .... 556, 560, **574**
31.01.2013 · E. 2012/16225 · K. 2013/2602 .... 525, 530, **545**
31.01.2013 · E. 2012/16486 · K. 2013/2713 .... 607, 610, **616**
18.02.2013 · E. 2012/3023 · K. 2013/3849 ..... 522, 524, 525, 527, **537**
26.02.2013 · E. 2012/19407 · K. 2013/5078 .... 646, 654
04.03.2013 · E. 2013/3517 · K. 2013/5502 ..... 256, **262**
04.03.2013 · E. 2012/4165 · K. 2013/5478 ..... 346, 347, 348, **350**
05.03.2013 · E. 2012/10429 · K. 2013/7427 .... 365, 391, **401**
05.03.2013 · E. 2012/19626 · K. 2013/5705 436
07.03.2013 · E. 2012/19682 · K. 2013/6156 .... 439, **450**
14.03.2013 · E. 2012/19722 · K. 2013/6974 .... 408, **418**
14.03.2013 · E. 2012/5709 · K. 2013/6875 ..... 629, 630, **633**
14.03.2013 · E. 2012/14955 · K. 2013/6904 .... 733, 734, **739**, 741, 748, 751
15.03.2013 · E. 2012/6687 · K. 2013/7025 ..... 526, **536**
18.03.2013 · E. 2012/7489 · K. 2013/7259 ..... 193, **195**, 238, **239**, 252
18.03.2013 · E. 2013/4506 · K. 2013/7213 438
20.03.2013 · E. 2013/4114 · K. 2013/7662 ..... 434, **444**
21.03.2013 · E. 2012/7628 · K. 2013/7832 ..... 134, 135, **137**
27.03.2013 · E. 2012/22724 · K. 2013/8358 437
28.03.2013 · E. 2012/8443 · K. 2013/8515 348
01.04.2013 · E. 2012/23566 · K. 2013/8998 .... 557, 562, **575**
10.04.2013 · E. 2012/10857 · K. 2013/10091 . 186, 188, **189**, 191, 193, **194**
17.04.2013 · E. 2012/18793 · K. 2013/10778 . 346, 347, 348, **349**

14.05.2013 · E. 2012/15541 · K. 2013/13594 . 220, 223, **225**, 272, 310, 312, **315**
27.05.2013 · E. 2012/20089 · K. 2013/14380 . 658, 661, 662, **666**
04.06.2013 · E. 2012/22667 · K. 2013/15401 . 811
17.06.2013 · E. 2013/4922 · K. 2013/16885 .... 629, 631, **637**, 645
18.06.2013 · E. 2013/11686 · K. 2013/16998 . 528, **542**
18.06.2013 · E. 2012/25485 · K. 2013/16997 . 733
20.06.2013 · E. 2013/4557 · K. 2013/17424 715
24.06.2013 · E. 2013/6031 · K. 2013/17672 .... 526, **537**
25.06.2013 · E. 2013/5680 · K. 2013/17914 .... 555, 559, **571**
26.06.2013 · E. 2013/5868 · K. 2013/17958 .... 646, **652**
02.07.2013 · E. 2013/1699 · K. 2013/18599 .... 641, 643, 645, **650**
03.07.2013 · E. 2013/6409 · K. 2013/18712 .... 441, 495, 496, **506**
04.07.2013 · E. 2013/13038 · K. 2013/18878 . 585
08.07.2013 · E. 2013/7001 · K. 2013/19258 .... 432, 436, **447**
09.07.2013 · E. 2013/9935 · K. 2013/19578 135
16.09.2013 · E. 2013/16415 · K. 2013/20966 . 435
30.09.2013 · E. 2013/8882 · K. 2013/22351 .... 641, 647, **653**, 698
07.10.2013 · E. 2013/9408 · K. 2013/23069 .... 585, **594**
09.10.2013 · E. 2013/18015 · K. 2013/23282 . 175, **176**
09.10.2013 · E. 2013/9776 · K. 2013/23330 .... 456, 459, 466, **481**
21.10.2013 · E. 2013/19755 · K. 2013/23599 . 557
30.10.2013 · E. 2013/10699 · K. 2013/24384 . 285, **287**
06.11.2013 · E. 2013/14828 · K. 2013/25475 . 333, **334**, 341, **344**
11.11.2013 · E. 2013/6289 · K. 2013/25844 .... 259, **261**
12.11.2013 · E. 2013/12635 · K. 2013/26132 . 319, 320
14.11.2013 · E. 2013/12292 · K. 2013/26424 . 558, **569**
20.11.2013 · E. 2013/12319 · K. 2013/27012 . 466, 471
25.11.2013 · E. 2013/8925 · K. 2013/27382 .... 250, 252, **253**
25.11.2013 · E. 2013/23331 · K. 2013/27534 . 437, 438, 442, **450**
26.11.2013 · E. 2013/14000 · K. 2013/27759 . 607, 609, 612, **614**
02.12.2013 · E. 2013/14776 · K. 2013/28398 . 558, 561, **568**
04.12.2013 · E. 2013/10189 · K. 2013/28415 . 327
04.12.2013 · E. 2013/23524 · K. 2013/28557 . 556, 578
09.12.2013 · E. 2013/24235 · K. 2013/28244 . 250, 252, 253, **255**
12.12.2013 · E. 2013/15789 · K. 2013/29398 . 467
16.12.2013 · E. 2013/17177 · K. 2013/29701 . 458, 460, 461, 463, **474**
17.12.2013 · E. 2013/17445 · K. 2013/29861 . 438, **449**
17.12.2013 · E. 2013/17407 · K. 2013/29843 . 611, **619**
17.12.2013 · E. 2013/12629 · K. 2013/29821 . 714, 725
24.12.2013 · E. 2013/25412 · K. 2013/30558 . 434, 443, **445**
24.12.2013 · E. 2013/12846 · K. 2013/30720 . 435, **445**
24.12.2013 · E. 2013/18035 · K. 2013/30652 . 456, 458, 461, **474**
13.01.2014 · E. 2013/25833 · K. 2014/25 ..... 432, 435, **447**
14.01.2014 · E. 2013/18496 · K. 2014/346 462
22.01.2014 · E. 2013/18903 · K. 2014/1137 441
22.01.2014 · E. 2013/19148 · K. 2014/1126 .... 629, 632, **636**
12.02.2014 · E. 2014/1490 · K. 2014/2584 ..... 222, 223, **225**
17.02.2014 · E. 2013/20437 · K. 2014/3024 .... 585, 595
24.02.2014 · E. 2013/17699 · K. 2014/3699 .... 109, **111**, 299, **302**
10.03.2014 · E. 2013/20482 · K. 2014/5005 ..... 81, 82, **85**
10.03.2014 · E. 2013/20396 · K. 2014/5254 .... 278, **280**
13.03.2014 · E. 2013/22263 · K. 2014/5701 .... 770, 772, **777**
03.04.2014 · E. 2013/24096 · K. 2014/7794 .... 611, **620**
07.04.2014 · E. 2013/25247 · K. 2014/8102 258
08.04.2014 · E. 2013/17531 · K. 2014/8304 .... 462, 465
10.04.2014 · E. 2013/24653 · K. 2014/8606 319
14.04.2014 · E. 2014/1283 · K. 2014/8948 664
21.04.2014 · E. 2013/25910 · K. 2014/9380 407
08.05.2014 · E. 2013/26583 · K. 2014/10696 . 441, 443
28.05.2014 · E. 2014/9672 · K. 2014/11671 .... 562, **576**
10.06.2014 · E. 2013/23638 · K. 2014/12842 . 586
02.07.2014 · E. 2014/4749 · K. 2014/15268 439
03.07.2014 · E. 2014/3225 · K. 2014/15341 .... 411, **423**
16.09.2014 · E. 2014/1592 · K. 2014/17457 412
02.10.2014 · E. 2014/12628 · K. 2014/19229 . 527
02.10.2014 · E. 2014/8334 · K. 2014/19284 528
16.10.2014 · E. 2014/13314 · K. 2014/19835 . 712, 714, **725**
23.10.2014 · E. 2014/21618 · K. 2014/20697 . 327
23.10.2014 · E. 2014/8867 · K. 2014/20669 .... 437, **448**

23.10.2014 · E. 2014/9559 · K. 2014/20598 .... 609, 615
04.11.2014 · E. 2014/13715 · K. 2014/21555 . 663, 667
06.11.2014 · E. 2014/7237 · K. 2014/21913 .... 318, **323**, 459, 463, 469, **474**
06.11.2014 · E. 2014/6629 · K. 2014/21935 .... 557, **565**
10.11.2014 · E. 2014/14831 · K. 2014/22290 . 286, **288**
10.11.2014 · E. 2014/14649 · K. 2014/22289 . 317, 318, 319, **322**, 347, 349
10.11.2014 · E. 2014/11559 · K. 2014/22133 . 496, **507**
11.11.2014 · E. 2014/3533 · K. 2014/22316 ..... 97, 100, **102**, 298, **301**
13.11.2014 · E. 2014/14560 · K. 2014/22739 . 131, 133, 134, 135, **136**
13.11.2014 · E. 2014/11538 · K. 2014/22519 . 413
15.12.2014 · E. 2014/17966 · K. 2014/25724 . 172, **175**, 348, **350**
15.01.2015 · E. 2014/16138 · K. 2015/497 ..... 556, 560, **575**
10.02.2015 · E. 2014/10013 · K. 2015/1314 435
24.02.2015 · E. 2014/19427 · K. 2015/2610 810
26.02.2015 · E. 2014/25565 · K. 2015/3025 .... 133, 136, **138**
11.03.2015 · E. 2014/19857 · K. 2015/4124 .... 132, 135
19.03.2015 · E. 2014/20560 · K. 2015/4947 .... 407, **418**
26.03.2015 · E. 2014/21486 · K. 2015/5677 590
01.04.2015 · E. 2014/21803 · K. 2015/6319 .... 532, 551
01.04.2015 · E. 2014/21417 · K. 2015/6287 .... 559, **567**
06.04.2015 · E. 2014/14929 · K. 2015/6544 .... 272, **275**
09.04.2015 · E. 2014/25959 · K. 2015/7165 .... 613, **623**, 630
29.04.2015 · E. 2015/5613 · K. 2015/8748 285
29.04.2015 · E. 2014/23311 · K. 2015/8836 .... 582, 590, **598**
30.04.2015 · E. 2015/2958 · K. 2015/8906 465
05.05.2015 · E. 2015/646 · K. 2015/9195 ..... 121, 123, 124, 126, **127**
06.05.2015 · E. 2015/3626 · K. 2015/9331 . 78, 81, 84, **85**
08.05.2015 · E. 2015/8007 · K. 2015/9611 727
12.05.2015 · E. 2014/22908 · K. 2015/10022 . 437
14.05.2015 · E. 2015/3568 · K. 2015/10354 438
01.06.2015 · E. 2015/11460 · K. 2015/11105 . 590
09.06.2015 · E. 2015/8508 · K. 2015/12061 .... 661, 663, **668**
17.06.2015 · E. 2014/27118 · K. 2015/12828 . 524, 526, **535**
23.06.2015 · E. 2015/11390 · K. 2015/13359 . 105, 107, 108, 109, **111**, 299, **301**
23.06.2015 · E. 2015/10943 · K. 2015/13314 . 256, **260**
09.09.2015 · E. 2015/1117 · K. 2015/15262 .... 585, **594**
15.09.2015 · E. 2015/2389 · K. 2015/15990 .... 525, 532, **551**
28.09.2015 · E. 2015/14288 · K. 2015/16447 . 432, 438, **448**
28.09.2015 · E. 2014/24761 · K. 2015/16598 . 436
29.09.2015 · E. 2015/17100 · K. 2015/16804 . 809, 812, **818**
01.10.2015 · E. 2015/17716 · K. 2015/17148 . 465
12.10.2015 · E. 2015/16669 · K. 2015/18135 . 583, 585, 594
19.10.2015 · E. 2015/4596 · K. 2015/18548 .... 532, **550**
16.11.2015 · E. 2015/6714 · K. 2015/21393 442
17.11.2015 · E. 2015/4855 · K. 2015/21617 .... 432, 440, 442, **452**
24.11.2015 · E. 2015/8107 · K. 2015/22276 .... 587, **602**
07.12.2015 · E. 2015/9174 · K. 2015/23418 .... 611, **619**
16.12.2015 · E. 2015/24010 · K. 2015/24328 . 697
21.12.2015 · E. 2015/10219 · K. 2015/24612 . 586
22.12.2015 · E. 2015/17111 · K. 2015/24686 . 560, **574**
22.12.2015 · E. 2015/17493 · K. 2015/24688 . 747, 752
23.12.2015 · E. 2015/15216 · K. 2015/24815 . 134, 136
24.12.2015 · E. 2015/10289 · K. 2015/25022 . 824
21.01.2016 · E. 2015/24319 · K. 2016/1211 .... 532, **550**
10.02.2016 · E. 2015/26239 · K. 2016/2250 .... 527, **538**
23.02.2016 · E. 2015/13025 · K. 2016/3369 .... 403, 405, 409, **420**
29.02.2016 · E. 2015/21374 · K. 2016/3634 .... 168, **170**
01.03.2016 · E. 2015/13670 · K. 2016/3844 465
02.03.2016 · E. 2015/24105 · K. 2016/3941 .... 585, 596
03.03.2016 · E. 2015/13442 · K. 2016/4168 .... 531, **546**, 645
10.03.2016 · E. 2015/12257 · K. 2016/4800 .... 498, **511**
15.03.2016 · E. 2015/14139 · K. 2016/5017 825
21.03.2016 · E. 2015/14180 · K. 2016/5488 411
21.03.2016 · E. 2015/14676 · K. 2016/5396 715
22.03.2016 · E. 2015/14848 · K. 2016/5627 .... 433, 442, **455**
28.03.2016 · E. 2015/14994 · K. 2016/6131 .... 555, 557, **563**
29.03.2016 · E. 2015/15090 · K. 2016/6307 .... 585, 596
19.04.2016 · E. 2015/24523 · K. 2016/7966 561
05.05.2016 · E. 2015/16788 · K. 2016/9300 .... 823, 828, **835**

10.05.2016 · E. 2015/22961 · K. 2016/9519 .... 494, 496, 498, **509**
31.05.2016 · E. 2015/17856 · K. 2016/10752 . 525, 532, **550**
01.06.2016 · E. 2015/18573 · K. 2016/10789 . 504, **521**
13.06.2016 · E. 2016/4541 · K. 2016/11616 .... 527, **538**
27.06.2016 · E. 2016/585 · K. 2016/12328 527
28.06.2016 · E. 2015/19512 · K. 2016/11915 . 498
31.10.2016 · E. 2015/20551 · K. 2016/14209 . 528
07.11.2016 · E. 2016/11268 · K. 2016/14451 . 691, 745, 747, **752**
15.11.2016 · E. 2015/19158 · K. 2016/14766 . 582, 588, **600**
08.12.2016 · E. 2016/17543 · K. 2016/15753 . 413
20.12.2016 · E. 2016/20616 · K. 2016/16240 . 279, **281**
09.01.2017 · E. 2015/21712 · K. 2017/11 ..... 432, 441, **453**
16.01.2017 · E. 2016/15306 · K. 2017/350 273
20.02.2017 · E. 2016/15771 · K. 2017/1737 .... 798, 802
22.02.2017 · E. 2015/22498 · K. 2017/1843 434
06.03.2017 · E. 2015/23063 · K. 2017/2369 441
09.03.2017 · E. 2016/10693 · K. 2017/2568 .... 529, **544**, 629, 631, **635**
21.03.2017 · E. 2015/26162 · K. 2017/3026 .... 607, 610
27.03.2017 · E. 2015/24349 · K. 2017/3326 .... 643, 645, **651**
29.03.2017 · E. 2015/24847 · K. 2017/3508 .... 526, **537**
06.04.2017 · E. 2015/22831 · K. 2017/3929 829
10.04.2017 · E. 2015/25690 · K. 2017/4093 .... 532, **540**, 610
13.04.2017 · E. 2015/25979 · K. 2017/4218 496
18.04.2017 · E. 2015/25699 · K. 2017/4572 .... 459, 468, **482**, 496, 497, **508**
02.05.2017 · E. 2016/14239 · K. 2017/5023 .... 746, **754**
03.05.2017 · E. 2016/315 · K. 2017/5258 ..... 643, 646, **652**
04.05.2017 · E. 2016/412 · K. 2017/5475 ..... 559, 570
11.05.2017 · E. 2016/769 · K. 2017/5806 ..... 493, 494, 498, 499, 605, 607, 609, 827
22.05.2017 · E. 2016/1135 · K. 2017/5962 ..... 496, **507**
08.06.2017 · E. 2016/16604 · K. 2017/7142 .... 334, **335**
08.06.2017 · E. 2016/1616 · K. 2017/7101 435
10.07.2017 · E. 2016/3589 · K. 2017/8688 499
11.07.2017 · E. 2017/656 · K. 2017/8751 440
27.09.2017 · E. 2016/3808 · K. 2017/10105 498
04.10.2017 · E. 2016/4852 · K. 2017/10559 .... 385, 386, 390, **396**
12.10.2017 · E. 2016/5037 · K. 2017/10998 .... 362, 367
24.10.2017 · E. 2016/6169 · K. 2017/11560 .... 582, 583, 585, 586, **595**
01.11.2017 · E. 2016/19266 · K. 2017/12067 . 126, **130**
07.11.2017 · E. 2016/6839 · K. 2017/12314 .... 528, **541**
07.11.2017 · E. 2016/6917 · K. 2017/12320 .... 697, **705**
09.11.2017 · E. 2017/4668 · K. 2017/12455 496
16.11.2017 · E. 2016/21927 · K. 2017/12848 . 469
16.11.2017 · E. 2017/4259 · K. 2017/12926 .... 526, **536**
04.12.2017 · E. 2016/8087 · K. 2017/13770 .... 525, 532, **551**
04.12.2017 · E. 2016/18674 · K. 2017/13800 . 795, 797, **801**
14.12.2017 · E. 2016/25873 · K. 2017/14524 . 131, 134, **137**
16.01.2018 · E. 2017/1510 · K. 2018/659 ..... 557, **570**
25.01.2018 · E. 2016/9751 · K. 2018/1095 ..... 558, 559, **566**
13.02.2018 · E. 2016/11331 · K. 2018/1800 717
21.02.2018 · E. 2016/11933 · K. 2018/2327 .... 524, 529, **543**, 627, 629, 630, **634**
20.03.2018 · E. 2016/13788 · K. 2018/4030 .... 385, 386, 387, 390, **395**
09.04.2018 · E. 2016/15989 · K. 2018/4730 359
11.04.2018 · E. 2016/14732 · K. 2018/4831 .... 411, 413, **424**
18.04.2018 · E. 2016/16503 · K. 2018/5217 .... 458, 462, 463, **476**
25.04.2018 · E. 2016/17490 · K. 2018/5662 .... 439, **451**
02.05.2018 · E. 2016/17833 · K. 2018/5873 .... 646, 652
15.05.2018 · E. 2018/2559 · K. 2018/6246 460
16.05.2018 · E. 2016/17968 · K. 2018/6344 .... 358, 359, 363, **369**
24.05.2018 · E. 2016/18276 · K. 2018/6645 .... 528, 619
05.06.2018 · E. 2017/1870 · K. 2018/7294 360
27.06.2018 · E. 2016/20524 · K. 2018/8173 409
27.06.2018 · E. 2016/21049 · K. 2018/8216 466
11.09.2018 · E. 2016/21327 · K. 2018/8948 470
12.09.2018 · E. 2016/21384 · K. 2018/9114 .... 405, 413, 416, **425**
20.09.2018 · E. 2016/21681 · K. 2018/9664 .... 823, 828, **835**
01.10.2018 · E. 2018/4786 · K. 2018/10285 .... 560, 561, **573**
08.10.2018 · E. 2016/24367 · K. 2018/10693 . 525, 531, **547**, 631, 638, 644, 645
17.10.2018 · E. 2017/1767 · K. 2018/11301 273
25.10.2018 · E. 2016/25608 · K. 2018/12021 . 530, **545**
30.10.2018 · E. 2016/25173 · K. 2018/12091 . 278
07.11.2018 · E. 2018/916 · K. 2018/12666 440

04.12.2018 · E. 2017/3517 · K. 2018/13958 .... 828, **836**
11.12.2018 · E. 2018/1278 · K. 2018/14324 .... 333, **336**
18.12.2018 · E. 2018/7723 · K. 2018/14816 .... 611, **618**
12.02.2019 · E. 2018/1389 · K. 2019/967 278
12.02.2019 · E. 2018/196 · K. 2019/929 . 388, **394**
12.03.2019 · E. 2018/6226 · K. 2019/2588 ..... 359, 363, **370**, 390, 610, **616**
25.03.2019 · E. 2017/6538 · K. 2019/3363 440
08.04.2019 · E. 2019/2532 · K. 2019/4235 ..... 734, 739, **741**
09.04.2019 · E. 2019/1543 · K. 2019/4269 413
10.04.2019 · E. 2019/97 · K. 2019/4376 360
15.05.2019 · E. 2018/5630 · K. 2019/6112 ..... 531, **549**, 646, 648, 652
16.05.2019 · E. 2019/3826 · K. 2019/6209 ..... 773, **777**
22.05.2019 · E. 2019/3150 · K. 2019/6581 125
11.11.2019 · E. 2019/7178 · K. 2019/11166 .... 524, 531, **546**, 643, 645, 652
13.11.2019 · E. 2019/6501 · K. 2019/11415 .... 555, 559, **569**
28.11.2019 · E. 2019/7343 · K. 2019/11719 157
28.11.2019 · E. 2019/7290 · K. 2019/11703 .... 696, 700, **707**
03.12.2019 · E. 2019/4181 · K. 2019/11916 .... 157, 158, **160**, 469
12.12.2019 · E. 2019/4409 · K. 2019/12244 646
19.02.2020 · E. 2020/560 · K. 2020/1268 ..... 405, 410, **421**
29.06.2020 · E. 2020/1980 · K. 2020/3397 416
15.09.2020 · E. 2020/1267 · K. 2020/3754 ..... **268**
22.10.2020 · E. 2020/4574 · K. 2020/5067 ..... 157, 158, **160**
22.10.2020 · E. 2020/4327 · K. 2020/5005 ..... 387, **395**
10.12.2020 · E. 2020/3426 · K. 2020/6373 ..... 439, **452**
15.12.2020 · E. 2020/3841 · K. 2020/6743 584
22.12.2020 · E. 2020/5568 · K. 2020/6784 ..... 807, 809, 812
20.01.2021 · E. 2020/6157 · K. 2021/371 273
02.06.2021 · E. 2021/2924 · K. 2021/4292 ..... 430, 441, **453**
08.06.2021 · E. 2021/3628 · K. 2021/4749 ..... 270, 273, **274**
14.06.2021 · E. 2021/3327 · K. 2021/4767 ..... 360, 362, **370**
23.06.2021 · E. 2021/4162 · K. 2021/5235 ..... 325, 326, 327, **328**
23.11.2021 · E. 2021/7597 · K. 2021/8687 441
30.11.2021 · E. 2021/8858 · K. 2021/8931 ..... 147, 149, 150, **151**, 307, **308**
02.12.2021 · E. 2021/7777 · K. 2021/9036 ..... 469, **484**
14.12.2021 · E. 2021/8413 · K. 2021/9546 797
23.12.2021 · E. 2021/9161 · K. 2021/10013 .... 643, 648, **656**
27.12.2021 · E. 2021/8723 · K. 2021/10134 825
09.03.2022 · E. 2022/1569 · K. 2022/2209 ..... 123, 125, 126, **129**
23.03.2022 · E. 2022/353 · K. 2022/2789 441
06.04.2022 · E. 2022/1726 · K. 2022/3306 633
27.04.2022 · E. 2022/2852 · K. 2022/4053 697
06.06.2022 · E. 2022/4012 · K. 2022/5408 ..... 524, 528, **541**
16.06.2022 · E. 2022/881 · K. 2022/5950 ..... 825, **833**
04.10.2022 · E. 2022/8087 · K. 2022/7712 ..... 664, **670**
11.10.2022 · E. 2021/10384 · K. 2022/7978 .... 143, 144, **145**
01.12.2022 · E. 2022/7739 · K. 2022/9912 ..... **86**, 291, **293**
12.12.2022 · E. 2022/8299 · K. 2022/10349 .... 270, 272, **273**
14.12.2022 · E. 2022/4424 · K. 2022/10508 .... 292, 358, 361, **374**
10.01.2023 · E. 2022/8406 · K. 2023/108 411
11.01.2023 · E. 2022/9210 · K. 2023/126 679
18.01.2023 · E. 2022/8662 · K. 2023/304 ..... 264, **267**, 469
18.01.2023 · E. 2022/9698 · K. 2023/309 561
01.03.2023 · E. 2022/5375 · K. 2023/790 ..... 362, **371**
08.03.2023 · E. 2022/9891 · K. 2023/877 ..... 526, 530, **535**, 770, 771, **774**
22.03.2023 · E. 2022/10535 · K. 2023/1210 .... 408, 415
22.03.2023 · E. 2022/10765 · K. 2023/1191 715
23.03.2023 · E. 2023/1896 · K. 2023/1277 541
05.04.2023 · E. 2022/11157 · K. 2023/1638 .... 123, 125, 126, **128**
26.04.2023 · E. 2022/11305 · K. 2023/1978 .... 253, 259, **260**
26.04.2023 · E. 2022/11401 · K. 2023/1977 .... 386, 388, 392, **394**
27.04.2023 · E. 2023/2853 · K. 2023/2023 . 78, 80, 81, **84**
09.05.2023 · E. 2022/6352 · K. 2023/2248 ..... 408, 410, 413, **419**
17.05.2023 · E. 2023/361 · K. 2023/2425 ... 88, 92, **93**
18.05.2023 · E. 2023/1717 · K. 2023/2461 ..... 664, **670**
23.05.2023 · E. 2023/2906 · K. 2023/2613 ..... 150, 151, **153**, 306
23.05.2023 · E. 2023/3195 · K. 2023/2616 714
25.05.2023 · E. 2023/18 · K. 2023/2730 698
07.06.2023 · E. 2023/78 · K. 2023/2961 . 700, 707, 713
13.06.2023 · E. 2023/175 · K. 2023/3109 ..... 646, 651
14.09.2023 · E. 2023/1108 · K. 2023/3987 ..... 272, **274**

28.09.2023 · E. 2023/6580 · K. 2023/4294 ..... 341, **344**
05.10.2023 · E. 2023/1501 · K. 2023/4542 ..... 405, 408, 414, **420**
11.10.2023 · E. 2023/2554 · K. 2023/4654 272
21.11.2023 · E. 2022/7824 · K. 2023/5440 ..... 164, 167, 168, **169**, 213, 216, 223, 310, 311, 312, **313**
21.11.2023 · E. 2023/3550 · K. 2023/5469 ..... 243, 244, 246, **248**, 304, **307**
22.11.2023 · E. 2023/3042 · K. 2023/5549 ..... 276, 279, **281**
22.11.2023 · E. 2023/7907 · K. 2023/5501 ..... 663, **669**
23.11.2023 · E. 2023/8560 · K. 2023/5573 ..... 125, 126, **128**
30.11.2023 · E. 2023/4860 · K. 2023/5868 ..... 235, 238, **239**
30.11.2023 · E. 2023/2591 · K. 2023/5804 ..... 405, 414, 415, **426**
30.11.2023 · E. 2023/7895 · K. 2023/5815 ..... 662, 663, **669**
13.12.2023 · E. 2023/2949 · K. 2023/6157 825
14.12.2023 · E. 2023/2499 · K. 2023/6204 360
19.12.2023 · E. 2023/3409 · K. 2023/6301 ..... 150, **152**, **309**
19.12.2023 · E. 2023/5085 · K. 2023/6284 ..... 216, **217**, **314**
25.12.2023 · E. 2023/8849 · K. 2023/6440 361
25.12.2023 · E. 2023/2521 · K. 2023/6447 441
28.12.2023 · E. 2023/3062 · K. 2023/6532 ..... 388, **400**
09.01.2024 · E. 2023/5729 · K. 2024/54 . 121, 124, 126, **127**
09.01.2024 · E. 2022/8773 · K. 2024/20 . 362, 364, **373**
10.01.2024 · E. 2022/8785 · K. 2024/88 . 358, 362, **372**
13.02.2024 · E. 2023/3085 · K. 2024/808 ..... 361, **375**
22.02.2024 · E. 2023/6465 · K. 2024/1154 ..... 347, **351**
27.02.2024 · E. 2024/479 · K. 2024/1226 532
27.02.2024 · E. 2023/941 · K. 2024/1270 612
29.02.2024 · E. 2023/3629 · K. 2024/1379 ..... 405, 408, 414, **425**
04.03.2024 · E. 2024/152 · K. 2024/1428 664
05.03.2024 · E. 2024/1452 · K. 2024/1486 298
07.03.2024 · E. 2023/4147 · K. 2024/1593 ..... 432, 437, 438, 441, **448**
12.03.2024 · E. 2023/8522 · K. 2024/1661 561
14.03.2024 · E. 2023/5602 · K. 2024/1775 ..... 360, 364, **378**
14.03.2024 · E. 2023/5012 · K. 2024/1780 ..... 820, 823, 826, **831**
20.03.2024 · E. 2024/2104 · K. 2024/1959 ..... 411, **423**
25.03.2024 · E. 2023/5401 · K. 2024/2040 ..... 406, 409, 413, **421**
26.03.2024 · E. 2023/2433 · K. 2024/2082 828
28.03.2024 · E. 2023/8870 · K. 2024/2213 ..... 325, 326, 327, **329**
01.04.2024 · E. 2023/7903 · K. 2024/2240 ..... 285, **287**
01.04.2024 · E. 2023/5637 · K. 2024/2265 ..... 407, 408, 414, **426**
01.04.2024 · E. 2023/6051 · K. 2024/2239 ..... 408, 415, **419**
04.04.2024 · E. 2023/4207 · K. 2024/2433 826
16.04.2024 · E. 2023/7901 · K. 2024/2490 ..... 306, **307**, 312
18.04.2024 · E. 2023/9095 · K. 2024/2668 . 88, 92, 93, **94**
18.04.2024 · E. 2023/9119 · K. 2024/2638 ..... 264, 267, **268**, 339, 340
18.04.2024 · E. 2023/9120 · K. 2024/2639 285
18.04.2024 · E. 2023/9073 · K. 2024/2665 ..... 291, 333, 334, **337**
25.04.2024 · E. 2023/6358 · K. 2024/2909 ..... 408, 414, 415, **427**
29.04.2024 · E. 2023/4541 · K. 2024/2947 364
30.04.2024 · E. 2023/4421 · K. 2024/2984 ..... 386, 410
30.04.2024 · E. 2024/1729 · K. 2024/3032 ..... 663, 670
02.05.2024 · E. 2023/4597 · K. 2024/3110 529
06.05.2024 · E. 2023/6945 · K. 2024/3174 ..... 223, 230
07.05.2024 · E. 2023/7502 · K. 2024/3219 . 91, 92, 93, **94**, 340, 341, 342, **343**
07.05.2024 · E. 2022/10990 · K. 2024/3229 .... 252, **254**
07.05.2024 · E. 2022/11086 · K. 2024/3226 .... 358, 366, **381**
09.05.2024 · E. 2023/6646 · K. 2024/3348 827
16.05.2024 · E. 2023/9032 · K. 2024/3594 . 90, 92, **95**, 181
22.05.2024 · E. 2023/9150 · K. 2024/3738 ..... 403, 405, 411, 413, **422**
27.05.2024 · E. 2023/6446 · K. 2024/3895 412
28.05.2024 · E. 2023/8411 · K. 2024/3919 827
03.06.2024 · E. 2023/6453 · K. 2024/4164 825
10.06.2024 · E. 2023/8252 · K. 2024/4452 826
11.06.2024 · E. 2022/11529 · K. 2024/4553 ..... 83, **86**
25.06.2024 · E. 2023/6843 · K. 2024/4829 ..... 358, 361, 364, **374**
25.06.2024 · E. 2023/7004 · K. 2024/4811 ..... 648, 785
26.06.2024 · E. 2023/7736 · K. 2024/4907 ..... 464, **478**
27.06.2024 · E. 2023/7996 · K. 2024/5004 ..... 362, **372**
27.06.2024 · E. 2023/6929 · K. 2024/5031 411
02.07.2024 · E. 2023/6837 · K. 2024/5229 360
02.07.2024 · E. 2023/7433 · K. 2024/5239 ..... 362, **371**
02.07.2024 · E. 2024/5179 · K. 2024/5210 665

04.07.2024 · E. 2023/7119 · K. 2024/5391 ..... 359, **373**
04.07.2024 · E. 2024/5078 · K. 2024/5344 ..... 391, **398**
10.09.2024 · E. 2024/6056 · K. 2024/5610 ..... 167, 217, **218**, 313
10.09.2024 · E. 2023/9244 · K. 2024/5576 ..... 824, 826, **831**, 837
11.09.2024 · E. 2023/5904 · K. 2024/5695 362
11.09.2024 · E. 2023/8861 · K. 2024/5731 ..... 696, 698, 699, **707**
12.09.2024 · E. 2023/8065 · K. 2024/5839 437
12.09.2024 · E. 2023/8066 · K. 2024/5842 ..... 678, 682, **689**
17.09.2024 · E. 2023/9264 · K. 2024/5938 ..... 165, 167, 168, **169**, 181, **183**, 197, **202**, 208, 220, 222, 238, 292, **293**, 312
17.09.2024 · E. 2023/7632 · K. 2024/5886 ..... 361, 363, **373**
18.09.2024 · E. 2023/7942 · K. 2024/6026 ..... 678, 681, **689**
25.09.2024 · E. 2023/7156 · K. 2024/6419 798
26.09.2024 · E. 2024/912 · K. 2024/6536 ..... 108, 109, **110**, 174, **176**, 181, 296, 299, **300**, 327, 328, **329**, 331, 333, 334, **336**
26.09.2024 · E. 2024/1062 · K. 2024/6537 ..... 246, **248**, 252, 259
26.09.2024 · E. 2023/9693 · K. 2024/6488 ..... 409, 410, 411, **423**
30.09.2024 · E. 2024/7653 · K. 2024/6569 133
30.09.2024 · E. 2023/8672 · K. 2024/6592 ..... 389, 390, **398**
01.10.2024 · E. 2024/6758 · K. 2024/6690 ..... 411, 413, **425**
01.10.2024 · E. 2023/8400 · K. 2024/6697 ..... 633, **639**
07.10.2024 · E. 2024/36 · K. 2024/6881 361
07.10.2024 · E. 2023/10142 · K. 2024/6886 ..... 531, **547**, 645, 646, 652
07.10.2024 · E. 2024/204 · K. 2024/6895 ..... 643, 647, **656**, 697
14.10.2024 · E. 2024/97 · K. 2024/7247 412
15.10.2024 · E. 2023/9512 · K. 2024/7345 367
15.10.2024 · E. 2024/6726 · K. 2024/7394 ..... 383, 387, **395**
16.10.2024 · E. 2023/10082 · K. 2024/7523 ..... 385, 386, 389, 390, **396**
16.10.2024 · E. 2023/10128 · K. 2024/7446 ..... 713, 728
16.10.2024 · E. 2024/101 · K. 2024/7537 ..... 825, 826, **832**
22.10.2024 · E. 2024/5354 · K. 2024/7662 ..... 136, **138**
24.10.2024 · E. 2024/6203 · K. 2024/7926 ..... 133, 135
24.10.2024 · E. 2024/4674 · K. 2024/7898 ..... 289, 291, **292**
24.10.2024 · E. 2024/401 · K. 2024/7913 465
24.10.2024 · E. 2024/4704 · K. 2024/7899 ..... 664, 671
31.10.2024 · E. 2024/4239 · K. 2024/8065 ..... 125, **129**
31.10.2024 · E. 2024/5185 · K. 2024/8038 272
01.11.2024 · E. 2024/6487 · K. 2024/8165 ..... 61, 62, **65**
01.11.2024 · E. 2024/4621 · K. 2024/8146 414
04.11.2024 · E. 2024/1119 · K. 2024/8213 412
07.11.2024 · E. 2024/1930 · K. 2024/8441 ..... 361, 363, **375**
19.11.2024 · E. 2024/658 · K. 2024/8815 ..... 493, 498, **511**, 826
20.11.2024 · E. 2024/1047 · K. 2024/8850 360
02.12.2024 · E. 2023/4053 · K. 2024/9347 829
05.12.2024 · E. 2024/1615 · K. 2024/9586 ..... 503, **520**
13.01.2025 · E. 2024/3549 · K. 2025/18 ..... 467, **481**
03.02.2025 · E. 2024/3834 · K. 2025/864 621
04.02.2025 · E. 2024/3883 · K. 2025/881 466
10.02.2025 · E. 2024/4681 · K. 2025/1204 463
11.02.2025 · E. 2024/4229 · K. 2025/1264 ..... 524, 531, **548**, 612, 620, 632, 647, 653
26.02.2025 · E. 2024/5335 · K. 2025/2041 467
03.03.2025 · E. 2024/6273 · K. 2025/2174 ..... 820, 823, 825, 829
11.03.2025 · E. 2024/9257 · K. 2025/2626 ..... 713, 728
13.03.2025 · E. 2024/6456 · K. 2025/2707 463
13.03.2025 · E. 2024/4091 · K. 2025/2705 498
18.03.2025 · E. 2024/4305 · K. 2025/2817 365
24.03.2025 · E. 2024/6830 · K. 2025/2932 633
29.04.2025 · E. 2025/2178 · K. 2025/4341 597
08.05.2025 · E. 2024/8488 · K. 2025/4766 ..... 607, 611, **620**
13.05.2025 · E. 2024/8642 · K. 2025/4989 ..... 383, 388, **393**
13.05.2025 · E. 2024/1656 · K. 2025/4959 ..... 713, **728**
28.05.2025 · E. 2024/9995 · K. 2025/5421 826
29.05.2025 · E. 2024/9656 · K. 2025/5534 587
02.06.2025 · E. 2024/7998 · K. 2025/5688 482
19.06.2025 · E. 2024/8887 · K. 2025/6229 ..... 220, 223, **224**
25.06.2025 · E. 2025/527 · K. 2025/6502 ..... 361, **376**
30.06.2025 · E. 2025/3435 · K. 2025/6642 ..... 360, 362, 364, **378**
01.07.2025 · E. 2024/8501 · K. 2025/6723 441
10.09.2025 · E. 2025/5202 · K. 2025/7097 ..... 496, 504, **508**
17.09.2025 · E. 2025/6945 · K. 2025/7429 ..... 9, 14, 15, **16**, 25, **31**, 38, 39, **45**, 60
23.09.2025 · E. 2025/4089 · K. 2025/7681 502
24.09.2025 · E. 2025/627 · K. 2025/7793 359
24.09.2025 · E. 2025/635 · K. 2025/7795 ..... 385, 388, 390, **393**
30.09.2025 · E. 2025/7038 · K. 2025/8076 ..... 466, **479**

09.10.2025 · E. 2025/1344 · K. 2025/8551 464
16.10.2025 · E. 2025/1773 · K. 2025/8899 441
16.10.2025 · E. 2025/1346 · K. 2025/8886 ..... 525, 532, **549**, 611
20.10.2025 · E. 2025/2470 · K. 2025/8940 ..... 405, 410, 412, **422**, 716
03.11.2025 · E. 2024/7587 · K. 2025/9307 ..... 223, **226**
04.11.2025 · E. 2025/3158 · K. 2025/9456 ..... 459, 465, **479**
05.11.2025 · E. 2025/9085 · K. 2025/9529 783
18.11.2025 · E. 2025/3364 · K. 2025/9832 ..... 250, 252, **254**
18.11.2025 · E. 2025/2698 · K. 2025/9823 472
20.11.2025 · E. 2025/5404 · K. 2025/9980 ..... 799, **803**
01.12.2025 · E. 2025/7958 · K. 2025/10448 466
02.12.2025 · E. 2025/3542 · K. 2025/10509 ..... 471, 695, 698, **706**
15.12.2025 · E. 2025/5122 · K. 2025/11194 ..... 494, 495, 503, **506**
16.12.2025 · E. 2025/4585 · K. 2025/11327 441
17.12.2025 · E. 2025/4366 · K. 2025/11436 773
23.12.2025 · E. 2025/8445 · K. 2025/11777 ..... 68, 71, 72, **73**
23.12.2025 · E. 2025/283 · K. 2025/11766 ..... 471, **487**
24.12.2025 · E. 2025/4903 · K. 2025/11832 ..... 389, **399**
12.01.2026 · E. 2025/4127 · K. 2026/71 ..... 358, 359, 360, 362, 363, **368**
19.01.2026 · E. 2025/4638 · K. 2026/504 ..... 356, 358, 359, 363, 367, **369**
20.01.2026 · E. 2025/5938 · K. 2026/603 442
21.01.2026 · E. 2025/4028 · K. 2026/722 673
02.02.2026 · E. 2025/2346 · K. 2026/903 829
04.02.2026 · E. 2025/9543 · K. 2026/1103 ..... 785, 792
05.02.2026 · E. 2025/9783 · K. 2026/1159 365
10.02.2026 · E. 2025/6860 · K. 2026/1395 ..... 433, 441, 442, **454**
11.02.2026 · E. 2025/10282 · K. 2026/1556 ..... 47, 50, 51, 53, **54**
12.02.2026 · E. 2025/3865 · K. 2026/1618 ..... 135, **139**
16.02.2026 · E. 2025/7400 · K. 2026/1654 504
18.02.2026 · E. 2025/9746 · K. 2026/1856 ..... 501, **516**
02.03.2026 · E. 2025/4216 · K. 2026/2294 471
03.03.2026 · E. 2025/4395 · K. 2026/2416 ..... 459, 471, **487**
04.03.2026 · E. 2025/9225 · K. 2026/2483 ..... 459, 468, **482**, 483, 497, 508
11.03.2026 · E. 2025/7989 · K. 2026/2778 ..... 385, 389, 390, 392, **397**
24.03.2026 · E. 2025/8695 · K. 2026/3057 ..... 586, **596**
26.03.2026 · E. 2025/9855 · K. 2026/3241 ..... 781, 785, **791**
31.03.2026 · E. 2025/8320 · K. 2026/3419 497
02.04.2026 · E. 2026/858 · K. 2026/3553 ..... 522, 524, 527, **538**, 539, 610
07.04.2026 · E. 2026/2817 · K. 2026/3805 466
13.04.2026 · E. 2025/8182 · K. 2026/4004 504
14.04.2026 · E. 2025/6951 · K. 2026/4133 827
21.04.2026 · E. 2025/5548 · K. 2026/4435 ..... 91, 93, **95**, 289, 291, **294**, 312, 318, 319, **323**
28.04.2026 · E. 2025/10904 · K. 2026/4780 ..... 47, 50, **53**
29.04.2026 · E. 2026/2520 · K. 2026/4879 ..... 14, 57, 60, 61, 62, 63, **64**
05.05.2026 · E. 2025/9422 · K. 2026/5095 499
11.05.2026 · E. 2025/7420 · K. 2026/5358 ..... 500, **514**, 612, **622**
01.06.2026 · E. 2026/2898 · K. 2026/5682 718
01.06.2026 · E. 2025/10820 · K. 2026/5696 718
02.06.2026 · E. 2026/350 · K. 2026/5864 ..... 405, 409, 413, **420**
02.06.2026 · E. 2026/522 · K. 2026/5972 783
03.06.2026 · E. 2025/4589 · K. 2026/6018 ..... 365, **379**, 391
11.06.2026 · E. 2026/373 · K. 2026/6476 466
11.06.2026 · E. 2026/393 · K. 2026/6478 782
16.06.2026 · E. 2026/136 · K. 2026/6720 ..... 822, 824
22.06.2026 · E. 2026/1413 · K. 2026/6964 ..... 785, 792
23.06.2026 · E. 2025/9563 · K. 2026/7000 760
23.06.2026 · E. 2026/880 · K. 2026/6974 ..... 795, 798, **802**
23.06.2026 · E. 2026/5699 · K. 2026/7062 799
25.06.2026 · E. 2026/4820 · K. 2026/7213 ..... 38, 39, 41, **42**, 50, 53, **54**
25.06.2026 · E. 2026/3797 · K. 2026/7259 52

Yargıtay 3. Hukuk Dairesi

11.06.2009 · E. 2009/8106 · K. 2009/10088 ..... 10, 18
05.04.2010 · E. 2010/2929 · K. 2010/5748 ..... 22, 27, 28, 30, **32**
29.03.2011 · E. 2011/2589 · K. 2011/5058 735
04.04.2011 · E. 2010/23167 · K. 2011/5333 ..... 39, 42, **44**, 60, **66**
27.09.2011 · E. 2011/16211 · K. 2011/13973 ..... 643, 644, **649**
18.10.2011 · E. 2011/9128 · K. 2011/15856 70
09.10.2012 · E. 2012/15375 · K. 2012/21121 ..... 715, 727
15.10.2012 · E. 2012/15227 · K. 2012/21528 ..... 712, 713, 718, **726**
16.10.2012 · E. 2012/17022 · K. 2012/21728 ..... 734, 738
04.02.2013 · E. 2013/758 · K. 2013/1491 ..... 10, 14, 15, **18**
04.02.2013 · E. 2012/18038 · K. 2013/1487 ..... 781, 782, **790**
23.01.2014 · E. 2013/15535 · K. 2014/884 ..... 10, 18

10.03.2014 · E. 2013/19392 · K. 2014/3600 ..... 52, 53
28.05.2014 · E. 2014/946 · K. 2014/8374 ... 71, **74**
16.06.2014 · E. 2014/2301 · K. 2014/9688 ..... 717, 727
27.04.2015 · E. 2014/21635 · K. 2015/6903 736
26.05.2015 · E. 2014/16315 · K. 2015/9516 ..... 39, 42, **43**, 60
08.06.2015 · E. 2015/8233 · K. 2015/10466 .... 734, 735
14.10.2015 · E. 2014/19738 · K. 2015/15820 .... 71, 72, **75**
26.10.2015 · E. 2015/9969 · K. 2015/16668 .... 714, 725
23.11.2015 · E. 2015/11147 · K. 2015/18632 . 714, **727**
23.11.2015 · E. 2015/10742 · K. 2015/18593 . 733
27.01.2016 · E. 2015/15971 · K. 2016/921 ..... 732, 733, 735, **738**, 740
11.04.2016 · E. 2016/4657 · K. 2016/5487 ..... 715, 726
27.04.2016 · E. 2015/11152 · K. 2016/6663 70
24.05.2016 · E. 2015/13389 · K. 2016/7993 ..... 24, 25, 28, 30, **31**, 50, 53, **55**
23.06.2016 · E. 2016/5607 · K. 2016/9814 ..... 745, 748, **753**
20.09.2016 · E. 2016/13158 · K. 2016/10984 . 732, 733, 734, **737**
28.09.2016 · E. 2016/7892 · K. 2016/11367 .... 745, 748, **753**
07.03.2017 · E. 2016/14742 · K. 2017/2577 .... 712, 715, **725**
26.04.2017 · E. 2015/19759 · K. 2017/6076 ..... 14, 15, **17**
26.04.2017 · E. 2015/19079 · K. 2017/6101 ..... **17**
12.06.2017 · E. 2016/20170 · K. 2017/9884 714
18.10.2017 · E. 2016/3928 · K. 2017/14144 .... 748, 750
09.11.2017 · E. 2017/16123 · K. 2017/15627 . 746
11.12.2017 · E. 2016/6315 · K. 2017/17405 ..... 72, **74**
14.12.2017 · E. 2016/6796 · K. 2017/17683 40
28.12.2017 · E. 2016/8225 · K. 2017/18343 ..... 71, **75**
20.02.2018 · E. 2016/13448 · K. 2018/1362 ..... 39, 42, **44**
28.05.2018 · E. 2017/16500 · K. 2018/5930 ..... 37, 40, 41, 42, **45**, 61
06.06.2018 · E. 2016/20228 · K. 2018/6499 ..... 71, 72, **73**
18.09.2018 · E. 2016/21296 · K. 2018/8658 ... 8, 9, 11, 15, **16**, 60
10.10.2018 · E. 2016/21895 · K. 2018/9882 ..... 39, 41, 42, **43**
24.04.2019 · E. 2018/3648 · K. 2019/3681 . 60, 61, **64**
17.09.2019 · E. 2018/7816 · K. 2019/6769 . 60, 61
05.12.2019 · E. 2019/2076 · K. 2019/9756 . 38, 39
14.04.2021 · E. 2021/1728 · K. 2021/4104 . 61, 64, **65**
10.03.2025 · E. 2024/1960 · K. 2025/1429 ..... **18**

YARGITAY 4. HUKUK DAİRESİ

22.10.2020 · E. 2018/942 · K. 2020/3602 ... 63, **67**
11.10.2023 · E. 2023/3161 · K. 2023/10577 .... 746, **754**
04.12.2023 · E. 2021/18324 · K. 2023/12951 . 366, **381**
16.04.2025 · E. 2023/9754 · K. 2025/5985 ..... 231, **233**

YARGITAY 5. CEZA DAİRESİ

12.06.2014 · E. 2013/2562 · K. 2014/6607 ..... 224, **227**
12.06.2015 · E. 2013/9705 · K. 2015/12413 .... 209, **210**
14.12.2015 · E. 2013/13734 · K. 2015/17299 . 209, 304, 306, 307, **308**
16.03.2016 · E. 2014/1042 · K. 2016/2778 224
08.06.2016 · E. 2014/6068 · K. 2016/6054 ..... 205, 209, **210**
27.02.2023 · E. 2021/7356 · K. 2023/1696 ..... 209, **211**, 239

YARGITAY 5. HUKUK DAİRESİ

03.10.2022 · E. 2022/10178 · K. 2022/13162 . 732, 733, 735, **739**
10.10.2022 · E. 2022/10682 · K. 2022/13588 . 735, 738
24.10.2022 · E. 2022/11168 · K. 2022/14437 . 730, 732, 735, **738**
13.02.2023 · E. 2022/14489 · K. 2023/980 ..... 735, 737
30.10.2023 · E. 2023/5981 · K. 2023/9932 736
06.11.2023 · E. 2023/4275 · K. 2023/10265 .... 732, 733, **740**
18.12.2023 · E. 2023/7561 · K. 2023/12604 .... 734, 738
18.11.2024 · E. 2024/4985 · K. 2024/8749 735
07.04.2025 · E. 2024/12848 · K. 2025/4381 .... 735, 739
23.03.2026 · E. 2025/14347 · K. 2026/4749 773

YARGITAY 6. CEZA DAİRESİ

10.01.2024 · E. 2022/4302 · K. 2024/239 ... 63, 64, **66**

YARGITAY 7. HUKUK DAİRESİ

05.05.2011 · E. 2010/7841 · K. 2011/3083 ..... 782, 790
17.11.2011 · E. 2011/4602 · K. 2011/6916 342
17.10.2012 · E. 2012/4874 · K. 2012/7155 ..... 341, **343**
17.10.2012 · E. 2012/4537 · K. 2012/7156 342
09.01.2023 · E. 2022/2755 · K. 2023/11 . 319, **321**
25.05.2023 · E. 2022/1517 · K. 2023/2840 784

12.12.2025 · E. 2025/1561 · K. 2025/5369 ..... 342, **345**

YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİ

19.02.2013 · E. 2012/3453 · K. 2013/1760 ..... 770, 773, **776**
23.05.2013 · E. 2012/11893 · K. 2013/7825 773
10.12.2013 · E. 2013/13380 · K. 2013/18670 . 341
19.12.2013 · E. 2013/6793 · K. 2013/19427 .... 746, 761
18.02.2014 · E. 2013/16405 · K. 2014/2610 .... 629, 630, 631, 632, **634**, 643, 644, 650
07.04.2014 · E. 2013/10671 · K. 2014/6278 748
22.04.2014 · E. 2013/11089 · K. 2014/7833 .... 770, 772, **775**
25.04.2014 · E. 2013/14356 · K. 2014/8163 .... 317, 318, 319, **321**
04.11.2014 · E. 2014/12244 · K. 2014/19833 . 746
23.11.2015 · E. 2014/12620 · K. 2015/21007 . 406, 415, **427**
30.11.2015 · E. 2014/12512 · K. 2015/21469 . 358, 365, **379**
13.04.2016 · E. 2014/25701 · K. 2016/6707 .... 333, 334, **337**
06.10.2016 · E. 2016/1406 · K. 2016/13160 365
28.03.2017 · E. 2015/13424 · K. 2017/4445 .... 772, **776**
13.02.2018 · E. 2016/12480 · K. 2018/2048 776
01.04.2019 · E. 2019/552 · K. 2019/3464 ..... 365, **380**, 391, **401**
23.05.2019 · E. 2016/19287 · K. 2019/5440 .... 385, 391, **400**
09.03.2021 · E. 2020/1407 · K. 2021/2097 ..... 768, 770, 771, 772, 773, **775**

YARGITAY 10. HUKUK DAİRESİ

23.05.2013 · E. 2012/19201 · K. 2013/11230 . 228, 231, **232**
24.04.2018 · E. 2016/5061 · K. 2018/3966 320
23.12.2020 · E. 2019/4029 · K. 2020/7555 ..... 319, **322**

YARGITAY 11. CEZA DAİRESİ

12.07.2012 · E. 2011/11345 · K. 2012/13831 . 181, **182**
30.09.2013 · E. 2012/24868 · K. 2013/13911 . 216, **218**, 312, **315**
12.10.2021 · E. 2019/10192 · K. 2021/8298 .... 178, 181, **182**, 184, 187, **188**, 299

YARGITAY 12. HUKUK DAİRESİ

10.02.2016 · E. 2015/23268 · K. 2016/3296 .... 736, 742
18.01.2018 · E. 2016/26097 · K. 2018/333 ..... 732, 736, **741**
22.10.2018 · E. 2018/4538 · K. 2018/10279 .... 582, 583, 590, **599**
08.04.2019 · E. 2018/6711 · K. 2019/5725 ..... 590, 599

YARGITAY 13. HUKUK DAİRESİ

18.06.2013 · E. 2013/7832 · K. 2013/16522 ..... 28, 30, **32**
18.06.2015 · E. 2014/25089 · K. 2015/20936 .... 28, **33**
19.12.2019 · E. 2016/29390 · K. 2019/12847 .... 29, **33**

YARGITAY 14. HUKUK DAİRESİ

22.12.2015 · E. 2015/4568 · K. 2015/11878 .... 781, 785, **790**
22.09.2016 · E. 2016/3144 · K. 2016/7420 790
27.03.2017 · E. 2016/17571 · K. 2017/2384 344
24.12.2020 · E. 2020/846 · K. 2020/8807 ..... 320, 342

YARGITAY 15. CEZA DAİRESİ

10.06.2014 · E. 2014/11378 · K. 2014/11593 . 320
05.11.2019 · E. 2019/9343 · K. 2019/10836 .... 201, **202**
23.06.2020 · E. 2018/7816 · K. 2020/6462 ..... 201, **203**

YARGITAY (KAPATILAN) 17. HUKUK DAİRESİ

30.10.2013 · E. 2013/13577 · K. 2013/14556 . 140, 143, **144**

YARGITAY 17. HUKUK DAİRESİ

03.04.2014 · E. 2014/460 · K. 2014/5097 ..... 143, **145**

YARGITAY 20. HUKUK DAİRESİ

04.10.2016 · E. 2016/8896 · K. 2016/8411 734
26.01.2017 · E. 2016/14499 · K. 2017/525 150
07.05.2018 · E. 2018/1869 · K. 2018/3522 734

BAŞVURULAN RESMÎ KAYNAKLAR

Mevzuat

- 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
- 818 sayılı (mülga) Borçlar Kanunu
- 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
- 1086 sayılı (mülga) Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
- 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
- 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
- 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
- 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
- 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
- 743 sayılı (mülga) Türk Kanunu Medenisi
- 4787 sayılı Kanun sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun
- 5395 sayılı Kanun sayılı Çocuk Koruma Kanunu
- 6284 sayılı Kanun sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun
- 6502 sayılı Kanun sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun

Yasama belgeleri

- Türk Medenî Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 723 (21. Dönem).
- 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine… Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM S. Sayısı: 398 (18. Dönem).

Karar veri tabanları

- Adalet Bakanlığı Mevzuat ve İçtihat Bilgi Sistemi (mevzuat.adalet.gov.tr) — Yargıtay kararları
- Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası (kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr) — norm denetimi ve bireysel başvuru kararları
- Mevzuat Bilgi Sistemi (mevzuat.gov.tr) — kanun metinleri

TÜRK MEDENİ KANUNU AİLE HUKUKU ŞERHİ

Türk Medeni Kanunu'nun aile hukukuna ayrılmış İkinci Kitabını (m. 118–494) madde madde inceleyen bu eser; her maddenin resmî metnini, TBMM'ye sunulan tasarının gerekçesini, 743 sayılı Türk Kanunu Medenisindeki karşılığını, fıkra fıkra açıklamasını ve Yargıtay ile Anayasa Mahkemesinin ilgili kararlarını bir arada sunmaktadır.

Kararlar resmî veri tabanlarındaki tam metinlerinden özetlenmiş, alıntılar karar metinlerinden aynen aktarılmıştır. Eserdeki her tespit, bir kanun hükmüne ya da künyesiyle gösterilen bir yargı kararına dayanmaktadır.

HER MADDEDE

- Resmî kanun metni
- 743 sayılı Kanun karşılığı ve değişiklik tarihçesi
- Künyeli Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi kararları
- Uygulama tabloları, dikkat ve uygulama notları
- TBMM tasarı gerekçesi
- Fıkra fıkra, kenar numaralı açıklamalar
- Karar metninden aynen alıntılar ve değerlendirmeler
- Mahkeme ve tarih sırasıyla kararlar dizini

Av. Aydın AYDAR · Av. Murat AYDAR · Av. Eren AYDAR

avukataydinaydar.com